

NAZIONALE
1
8 - C
4
ROMA
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE

CAROLVS

PASCHALIVS

de

CORONIS

LVG. BAT.

apud JOH. a GELDER. 1671.

CAROLI PASCHALII

Regis in Sacro Consistorio Consiliarii, & apud Rhætos Legati

CORONÆ.

Opus X. libris distinctum; quibus res omnis coronaria è priscorum eruta & collecta monumentis continetur.

LUGDUNI BATAVORUM,
Ex Officinâ JOANNIS à GELDER.

cIɔ Iɔ c LXXI.

Lectori Meo S.

Rem coronariam generi mortalium tantùm non coætaneam nulla vetuſtate oblimari potuiſſe conſtat. Negotium omnium lautiſſimum pulchrè intelligimus eſſe conſecratum æternitati. Non eodem genio fuiſſe literis commendatum ſcire licet ex iis titulis, quorum nullus non eſt ſuperſtes libro ſuo. De hoc genere ſunt Philonides, Apollodorus, Mneſtheus, Callimachus, ſcriptores coronarii omnes aboliti; præter quidem Hieronymi coronam auream, & Abronem enarratorem Calliæ, cujus claruit liber de diebus feſtis & ſacrificiis, materia huic noſtræ conſanguinea. Pari ruina proſtrati jacent Euphemus ſcriptor τῶ ϛεφανηπλόκων, & Eubulus autor Stephanopolidos, tum Ælius Aſclepiades, cujus memoratur opus de coronis; denique Claudius Saturninus, cujus cura nihil abſolutius fuiſſe puto. Non ſtaturam Herculis planta heroïci pedis veriùs demonſtravit quàm Tertulliani opuſculum ſcriptionis illius nonnulla ſanè lectiſſima, & illa ſcriptio rem coronariam. Non iſtis annumero Pindarum,

qui non ex professo scripsit de coronis, et si illa Δαφνηφορικὰ, planéque gemmei, qui manibus teruntur, hymni ac pæanes est argumentum coronis refertissimum. Quòd si multiplex illud & pretiosum depositum hodieque sospes esset, nos verò ad rei tantæ celebritatem erecti non nesciremus ultimam coronæ stirpem, natales, cunabula, quibusque processibus è re tantula evecta fuerit in tantam excelsitatem. Quid ita nunc texta sit eminentior, nunc depressior, interdum foliosior & compactior, alicubi laxior ac tenuior, illic levior hîc ponderosior. Cur è flore, fronde, herba, lana, limo, metallis, gemmis, aliisque. Cur capite & cervice, cur pectore, cur interdum manu gestata. Sæpè quemque nostrûm juvaret legere hunc aut illum florem, non ea re tantùm quòd est & pulcher & odoratus, sed quòd fuit hujus aut illius coronæ insigne præcipuum. Hos ipsos omnigenos lectissimosque flores, tum quicquid è corona promicat proprio nomine notare nullum esset negotium. Planè in iis coronis quas antiquitas nectebat, ridentem illam colorum gratiam, multarum pulchritudinum illecebras, venustatem venustati æmulam, Arabios, & Myrrhinos odores de suavitate, aurum cum gemmis de majestate, ipsas inter se gemmas de nobilitate certantes adverteremus. Quibus est altior intellectus talia penitiùs cognoscerent,

rent.

rent. Oculus eruditior hæc ipſa veris pretiis æſtimaret. Sæpè coronæ conviviales, ſi hodieque uſurparentur, vel graviſſimo cuique ſeveritatem excuterent. Sæpè ipſos illepidos lepidarum corollarum leniret interventus. Prorſus nullam vitæ partem coronariæ fauſtitatis expertem fuiſſe apud illos eſſet in confeſſo, quorum animis ejus dulcedines idemtidem recurſarent. Certè corona multis blanditiis natales excipiebat, pueritiæ arridebat, adoleſcentiam hilarabat, amores conciliabat, nuptias fortunabat, lætis rerum incrementis fautrix aderat; ac ne iis quidem qui ſupremum diem expleſſent, ut miſeriarum victoribus, non gratabunda & ſuprema comes ibat. Priſcum ſacrorum ritum iidem illi priſca coronarum caſtitate & ſimplicitate cenſerent, & quidem utraque amabili, certè neutra luxu temerata. In ſacrificali ſequentium ſæculorum paratu multæ ſertorum opulentitati additam magnificentiam ſuſpicerent. Jam verò ipſas virtutes è ſuis coronis divinum ſplendorem ejectantes multa admiratione, multiſque laudibus proſequerentur. Et hîc quidem ſuæ rei ſummam agi laudatiſſimus quiſque præſe ferret. Quippe vetus eſt verbum, Aut poni coronam oportere, aut ei fautum velle. Coronata virtus ſigni ſat erat, neminem, qui modò eam intra pectus receperit, incoronatum dimitti. Ergo à coronis vel repugnantes rape-

remur ad suavissimos amplexus virtutum. Ipsi summi vates, illi item omnes quibus fuit vox ultra mortale sonans, Apollini Musisque sacer chorus, ad famæ perennitatem aspicerentur nonnisi ope coronarum niti. Animi paulò erectiores etiam exaggerarentur ad conspectum coronatæ strenuitatis in cursu, lucta, pugilatu, pentathlo, pancratio. Enimvero per hæc animorum, corporumque creberrima & celeberrima exercitamenta patens fuit rectumque ad coronam iter. Inde & auribus & animis avidissimis exciperent illa coronaria capitis decora, quæ fuerunt amplissima militaris virtutis testimonia, clarissima veræ victoriæ præconia, æterna imperatoriæ felicitatis insignia. Postremò ipsi mortalium summi è notitia sui diadematis, è solo aspectu texti tam divitis tamque augusti ea Documenta promerent, quorum ope & sui suspectus, & summi culminis veneratio universis ingenerari posset. Summa res, summæque rei pulcherrima cognitio suo apud omnes, hoc est, summo loco esset. Suimet suppuderet illos qui dementer credunt hoc argumentum esse Græculum negotium, & meditamentum futile ô testem deformis ignaviæ flebilem imperitiam! utinam absterſa lippitudine, ne dicam infelici hodierna cæcitate intelligi daretur quantum hîc quoque prisca sæcula nostris antistent. Et quidem olim tanti præmii præsumpta spes vel frigi-

frigidiſſimum quemque è latebris ad fortia proliciebat; virtutem exercitam, ſpectatamque adepti gloria in rerum faſtigio locabat. At hodie, extenuato hoc tanto decore, ipſa quoque virtus ſi non omnino ſterileſcit, at certè quodammodo relangueſcit. Sed ſatis querelæ ad quam ipſam una me impulit admiratio illius ætatis, ad cujus mores ſi noſtri formarentur, nuſquam pro virtute eſſet inertiæ locus. Cæterùm illa veterum monumentorum amiſſio ex aliqua parte penſari potuit, ſi quis hujus materiæ naufragas, quæ literarum innatant Oceano, tabulas recollegiſſet, indeque rem omnem ſic quaſi novam reconcinnaſſet. Sed; quod mirere ſimul ac doleas, res clariſſimæ nobilitatis in priſcis monumentis fruſtatim diſperſa nullius cura collecta, nuſquam, quod ego ſciam, tota apparuit. Quinimo nulla ex omnibus uſque adhuc manſit incultior, inordinatior, neglectior. Quæ ubique eſt nuſquam eſt: Paucis id fuit penſi, quorum pariter ſi non ſegnis, at certè tenuis eſt in re non tenui labor. Poterant illi tamen quorum ingeniis & eruditioni omnia ſunt prona, amœnitates peragrare. Id quod non eſſe factum, me præter multos non ſolùm dolenter, ſed prope dixerim impatienter tuliſſe fateor. Hinc illa quæ me primùm inceſſit cupido rem introſpiciendi, diſſipatam colligendi, & ſiquid in ea abſoletum eſt,

enovandi. Audax fateor, cœptum, & prorſus majoris animi quàm conſilii. Nempe pauculas paginas exaraveram, cùm è propiore intuitu, è remoriori proſpectu, ex omni circumſpectu compertum habui quantum rerum latentium hîc ſit eruderandum, quàm multa diſiecta redigenda, quàm multa imperſpicua illuminanda. Senſi mihi fucum eſſe factum à materiæ pulchritudine quæ temporaria diſſimulatione ſuæ difficultatis me quidem plurimis difficultatibus circumvenit. Ne multa, ſatis ſcivi hoc eſſe nobile facinus heroicæ fortitudinis, non infirmum conatum tenuitatis meæ. Quid facerem? ſi recederem è pœnitentia rubor, ſi pergerem ex audacia periculum erat. Denique impendio minus minuſque mirari cœpi, ſi hujus materiæ dignitas à pleriſque ne intellecta quidem, ab omnibus velut conſenſu vitata fuit, vacillanti ſpes adſtitit. Hæc donec perſuaſit, ſuadere non deſtitit ut quæ cupidè inchoaveram ac titubanter perſequebar, obirem perſeveranter. Colligo ipſe me; ipſaque difficultate jam prope factus animoſior meas qualeſcunque vindemiolas, elementa hujus operis, huc confero. Omnibus quo ad licet, veſtigiis rem, quæ ſeſe latius in dies aperiebat, explorare non remitto. Vulgaria, & notiora ut ubique, hîc quoque turmatim, quæſitiora ſeſe minutatim offerunt. Utraque denique digero, conglutino,

tino, concinno. Neutra, ſcilicet, omitti debuerunt, cùm hæc commendet raritas, illa obtrudat neceſſitas, ſine his quicquid hîc operæ ponitur, vileſcat; ſine illis cœptum opus contexi non poſſit. Ut ne addam, ſic fieri, ut illa ad quæ nonnulli nauſeant ſicuti ad protrita, neſcientibus nec faſtidientibus monſtrentur, reconditiorum ſcientes moneantur. Antiquitate duce, ſedulitate comite, diu & conſtanter eo hanc viam non Hercule cuivis perviam, certè ingredienti aſperam, ſpinoſam, & ſenticoſam. Tandem adverto me non quidem ejus arduam evaſiſſe, ſed eò perveniſſe unde hoc ipſum audentibus ſignum ſuſtuliſſe videor. Hos dico frequentes muſarum cultores, quibus eſt in manu hæc mea, digeſta veriùs quàm abſoluta, ad umbilicum adducere. Ut ut eſt, in hiſce vitreis erit aliquod ſpecimen illorum margaritorum, quorum micas hîc exhibeo nullam non quantivis pretii. Si hos theſauros non refero, ſaltem ſigno, & veſtigantibus commonſtro. Omnes veluti manu prenſos in plurima hujus inquiſitionis veſtigia induco; & quidem nullo circumductu, ſed rectà, &, quod dici ſolet, ἄνευ σκηνῆς καὶ τραγῳδίας. Et ſi non deerat materiæ pompa, ſi argumentum ubique πραγματικὸν ubique πολυμνήμον ambitioſis exceſſibus extendi fas eſſet. Nec etiam iſta ſunt hujuſmodi ut poſſint ἀνθηρογραφείας crebris interſtincta & coërcita priſcorum

ſcorum teſtimoniis, quæ nihil laſciviens nihil admittunt inductum ac devium. Hæc ipſa ita edo tanquam priſca & aliena, ut jure facta ſint mea, imò univerſorum quibus coronas delineavi, nempe coloribus priſcis penicillo meo. Hæc de re, ac de me, meaque cura. Tu lector' ſiquit humanitatem colis, æquus ades. Neque in hac ſcriptione quàm multa peccarim, aut quid non ſim aſſequutus, ſed quantum tua cauſa & voluerim ac tentarim, diſpice. Nam illos ipſe quidem nihil moror qui vix unquam promendo ſua, ſed uſque cavillando aliena ſibi laudem quærunt. Vale.

Hujus Operis Argumentum hoc qualicunque Carmine id egi ut complecterer.

VT nihil in rebus perfectius esse corona
Constat, sic vox hæc voces supereminet omnes
Eximio cultu, magnoque ac divite censu.
Præmia virtutis nam continet omnia. Quicquid
Orbis in hoc vasto complexu optabile, summum,
Et consummatum miramur, id omne vetustas
Esse coronatum jussit, dicique coronam.
Scilicet ista meæ sunt incunabula curæ,
Inde meo ductu monstratur forma coronæ
Tractibus aëriis, cœlique meatibus ipsis,
Oceano, terris, prope cunctis indita rebus.
Hîc natura suas; at in hortis Flora coronas
Nectit, odoratas dum miscet floribus herbas,
Purpureos flores aliis & floribus addit.
Nexile ridet opus, ridet mistura colorum.
Agnoscunt proprios ibi singula numina flores.
Suavibus & variis mulcentur odoribus auræ.
Quæ sit origo rei, quales grandescat ad auctus
Expediam, monitrix modò tu mihi Musa præito.
Regnat apud mensas hederata fronte Lyæus
Vitigeni, fateor, laticis monstrator, at idem
Callidus incauti convivæ captor & hujus
Derisor capti, vinctique caputque pedesque.
Ut patuêre doli cœpit sibi quisque cavere,
Id metuens laqueis ne sese nodet Jacchi.
Impiger atque caput subito munimine cinxit
Tænia quæ Grajis, quæ fascia vittaque nostris.
Hæc sunt, nimirum, redimicula lanea, sæpe

Linea,

Linea, nonnunquam frondosa ex arbore sumpta.
Nexus ut accessit flos vinclis, serta fuerunt.
Dispositi flores quà septum circulus ambit,
Ut pressère caput, dici cœpêre corona.
Duplex nomen idem nullo discrimine signat.
Flore coronatos metus ille reliquit, & Jo
Bacche, canunt, tua nunc celebrabimus Orgia tuti.
Nec mora, conduplicant infuso pocula vino,
Seque vident iterum temeti dulcedine captos.
Tunc joca, tum risus, cantus, mensæque lepores
Nonnihil auxerunt nomenque decusque corona,
Atria convivis essent cùm mollia prata,
Glandifera quercus, redimiti floribus horti,
Vestitu uirides ripa, muscosaque saxa
Tunc sibi quisque dedit quam nexuit ipse coronam.
Postea contusis cœperunt floribus ungi;
Sæpeque siccavit madidos rosa plexa capillos.
Intulit & novitas epulis quàm plurima serta
Sciti nempe manu pueri, nitidave puellæ.
Hæc data convivis lepidissima munera mensæ.
Chloridos & Glyceræ sociatis artibus aucta.
Tunc cœptum quæri, qui flos spumantis Jacchi
Fortiùs infringat nativo frigore vires;
Quæ sit odorato nondum perspecta facultas;
Quid cujusque color, quid signet gratia, qui sint
Discordes, & qui coëant in fœdera flores;
An certent vernis æstivo sydere nati;
Serus & Autumni quantum flos præstet hyberno.
Pluribus inter se convivæ talia læti
Dum tractant pateris indunt floralia dona.
Inde canunt scolion quo traditur ordine myrtus;
Vina Diis libant, & inumbrant ora coronis.
Florea tunc cervix cum pectore vincula sensit.
Tunc pennatus Amor volitans convivia circùm

Dissolvit

Dissolvit fluidas dextra petulante coronas.
Non reticere libet dulcissima munera amantum
Serta manu Veneris modò lecta in Adonidis hortis;
Non in odorato suspensas poste coronas;
Non ut sponsorum castos accendit amores
Comus, floralem dum nectit utrique coronam;
Non quæcunque jubet conspergi flore Cupido.
Has voco lætitiæ, convivarumque coronas.
Transiit à mensis decus hoc ad culmina rerum.
Publica si res est, si fortè domestica cuique
Lætior, & magnis successibus auctior, illa
Pulchrior est oculis, animis est gratior, hîc sunt
Omnia, si festa fuerit redimita corona,
Undique lætificæ consurgunt frondis honores
Ramulus hinc demptus quoties curvatur in orbem,
Nomine mutato, mox est è fronde corona
Quæ caput umbratum Dîs immortalibus æquat.
Fronde sibi placita redimitur quisque Deorum,
Relligioque viret sertis, sertataque sacra
Nonnisi contingit sertatus & ipse sacerdos.
Serta docent quantum cœlestia numina possint:
Cui datur extremam vitæ contingere metam,
Ut victor stadii, tum denique re bene gesta
Effertur caput evinctus victrice corona.
Nulla coronatur proprio non stemmate virtus,
Quod cujusque probat quàm sit venerabile numen.
Est etenim virtus homini præsens Deus. Hujus
O utinam possimus opes faciemque videre.
Quisque voluptatis fugitet commercia; quisque
Vilia curarum deponat, & agmine facto
Strenuus ascendat quà ducit in ardua virtus;
In summo capiat decus immortale coronam.
Ecce triumphatrix radiat facundia sertis,
Flore, hedera, lauru, tum Palladis arbore læta.

Hoc

Hoc Nymphæ, Charites, Heliconiadesque sorores,
Divarumque chorus sectator gaudet honore.
Quæ lux est homini, quæ lex est unica vitæ
Decernunt Sophiæ populusque patresque coronam;
Munus verborum multo cumulatur honore,
Cursor, luctator, quinquertio, pancratiastes,
Et pugil Herculeos ineunt virtutis agonas
Unius intuitu laudis, viridisque coronæ.
Serta viro forti pulcherrima præmia pono,
Pectora quæ multis acuent virtutis amore.
Hinc sese miles, dux & victoria censent.
Ex auro summis hominum diademata necto,
In quibus ignescunt tremulo fulgore lapilli.
Quæ res in terris est augustissima rerum,
Regis in augusto si regnat pectore virtus.
Priscorum regum rectos tumidosque tiaras,
Cornua divinum capitis decus, omnia summæ
Signa potestatis caput illustrantia, regi
Quæ manus imponat sacrum diadema retexo.
Adde Coroniden quædam sociata coronis
Sparsa per innumeras jam plurima sæcula chartas,
Nempe vetustatis tantùm non pressa ruinis
Nomine vulgato, re paucis cognita serta,
Nullius ante meum quæsita & lecta labore
Sicut vere novo si sunt rediviva, vigentque
Si fato meliore virent insignia vestra
Cœlicolæ, vobis si sunt mea munera cordi
Pierides, vestros si censeor inter alumnos,
Obsecro livorem procul hinc aspellite dirum,
Infensumque mihi. Date mox ut numine vestro
Tutus Apollinea præcingar tempora fronde.

CAROLI

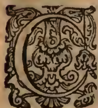

CAROLI PASCHALII
Regis in Sacro Conſiſtorio Conſiliarii & apud Rhætos Legati,

CORONARUM,
LIBER PRIMUS,
Qui eſt de ſignificatibus hujus vocis Corona, & de Coronarum origine.

CAPUT PRIMUM.

Coronam definio. Notatio hujus vocis. Coronæ excellentia. Hoc nomine ſignatur ſummum premium, atque adeò ipſa felicitas, tum illa omnia per quæ itur ad iſta. Ἀποθέσθαι καὶ ῥίπτειν τὸν στέφανον, *projicere coronam quid ſit. Coronæ alii ſignificatus.*

ORONA eſt circulare capitis geſtamen non arcendæ injuriæ, ſed ea re inventum ut ſit lucu lentum inſigne lætitiæ, pietatis, morum optimorum, ingenii & doctrinæ, virtutis ac ſtrenuitatis, victoriæ & felicitatis, denique ſummi inter homines faſtigii. Non pauciora, non plura uſque adhuc reperi genera coronarum. Huic definitioni ineſt diſpoſitio & partitio totius curæ meæ. Utraque mihi per incomperta vadenti veluti fax præibit; utraque multos anfractus luſtrantem idemtidem reducet in viam. Sed priuſquam rem aggredior, hujus vocis originem, rem agitatam veriùs quàm perſpectam veſtigare, nonnullum operæ pretium duco. Quidam nec indocti nec incelebres homines coronam à cornu dictam volunt, nec verè (parcant mihi ipſorum manes) ac ne argutè quidem. Eâdem cuilibet, quamvis nulla probabili cauſa, libeat comminiſci cornu dici à

 corona,

corona, non hanc ab illo. Sed enim in sacris libris cornu pro rege positum ajunt; tum similitudine quadam inter se convenire cornu, radium, coronam. Hæc ut vera sint, non ideo pervicerint, coronam, etiam cùm est insigne sive nota regii capitis, dici à cornu; haud sanè magis quàm cornu à corona, aut hanc à corde, corpore, cortice, cortina, & similibus. Hoc non est enodare origines nominum, sed supervacuam subtilitatem conferre in commeptitia. Nihilo minores [Fest. Corona] nugas Festus agit, cùm ait, videri coronam dici à choro; cùm χορὸς [Plato lib. 2. de leg.] dicatur ἀπὸ τῆς χαρᾶς à gaudio, utrique dictioni adhibita aspirationis nota. Sed ut Festus nugas nugis cumulet, addit, sic dici coronam quòd cohonoret eum cui imponitur. Pari licentia Appion ille apud [Athen. l. 5.] Athenæum ait, coronam olim choronon dictam, quòd ea saltatores χοροὶ in theatris uterentur imposita capiti. Quo errore implicatur [Isidor. lib. 19. cap. 30.] Isidorus, cùm ait, eam sic dici quòd initio circùm aras curreretur, atque ad imaginem circuitus vel chori formata esset. Aliquid verisimilius uterque dixisset, si coronam derivasset ab illa eadem voce χορὸς, quà signat κύκλον καὶ στέφανον, circulum & coronam. Sed ut il- [Cic. in Oratore.] lud prius absurdum, ita hoc posterius falsum esse docet ortagraphia, quæ vetat scribi chorona, ut disertim monet M. Tullius. Istis ine- [Plutarch. probl. conv. 8.] ptiarum locutoribus, quamlibet invitus, aggrego Plutarchum, ubi fratrem suum facit admirantem proprietates quarundam dictionum Romanarum; aitque quæ Græcis est στέφανος, Romanis esse coronam, dicique ἀπὸ τῆς κεφαλῆς. Quid? ut ego unquam fatear coronam dici à capite? Quid est nugari, si hoc non est? Hem, in quibus teritur acumen. Nos veritate ac simplicitate duce, nulla, inquam, circui- [Eustath. Odyss. φ'. Xenoph. lib. de venat. Pollux lib. 5. cap. 3. Suid. κορώνη. Plutarch. εἰ πρεσβ. πολιτ.] tione agnoscamus, coronæ vocabulum derivari à Græcis dictionibus κορωνὶς & κορώνη. Hoc docet similitudo nominũ, hoc concursus significatuum. Et verò Grammatici tradunt κορώνην esse summitatem arcus, hoc est, sphæricum illud & rotundum in eo, sive est semicirculus, sive curvamen. Quandoque illud quo jugum consummatur. Nonnunquam esse eum sive circulum, sive annulum qui est in eo retis genere cui nomen ποδάγρα, sive ποδοστράβη. Hunc scilicet, quòd ea forma, hoc est, rotundus est, vocant στεφάνην. Frequentissimè signat quemcunque finem, seu quamlibet consummationem. Quo sensu dicimus κορωνὶς τοῦ βίου. Hoc exemplo Protheus ille qui apud [Lucia. de Pereg.] Lucianũ per ignem petiit gloriam, dicit se aureæ vitæ auream coronidem imponere. Quam vocem nostris complacitam video. Ovid. [Ovid. lib. 15. Met.]

Unde coronidem circumflua Tybridis alti
Insula Romulea sacris adjecerit urbis.

[Solonis vers. apud Stob. lib. 7. Tyr. Max. λόγ. ιε'.] Hoc ipsum docet hæc loquendi forma, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς sive ἐκ νεάτου μέχρι τῆς κορωνίδος, h.e. ἐπὶ τὴν κορυφὴν à principio ad finem, ex infimo ad summum, à carceribus ad calcem, à destinatis ad perfecta, ἐξ ὀνύχων

ἐπὶ

ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, ex unguibus ad caput, ἐκ τῶν βραχυτάτων ἄχρι τῶν τελειοτάτων, à brevissimis ad perfectissima. Κορωνὶς quoque signat fastigium ædificii, & per metaphoram κορωνὶς τῆς σοφίας καὶ ἀκρόρεια est consummatio & plenitudo sapientiæ. Porrò cùm utraque vox rectè aptetur signando curvamini, apici, fastigio, summitati, fini, ut nihil utrisque est nomine similius, ita quoque nihil est significatu convenientius quàm corona, quæ & ipsa signat absolutionem, consummationem, perfectionem; atque adeò invinciendo capiti destinatur, quæ non solùm est eminentissima, sed & absolutissima pars totius humanæ compaginis. Ne multa, corona ea est, ultra cujus excellentiam mortalium vota non extenduntur. Et verò Aristotelis de felicitate dictum, quod ea sit præmium, finisque virtutis, coronæ planè convenit. Hæc illa est quæ propria quadam prærogativa eminet inter eminentia. Præmium est meta laboris. At summum omnium præmiorum constat esse, ut infra dicam, coronas. Itaq; jure optimo populus Atheniensis apud Aristophanem Cleonti exprobrans summam suam erga ipsum benignitatem, coronas exprobrat. Ob Græciam servituti ereptam, libertati redditam Phocioni nihil quicquam præter coronas publico decreto datum, quòd in his omnia. Et verò apud Platonem ἀναδεῖσθαι coronari, seu redimiri, est præmiis donari. Ac Demosthenes unico coronæ decreto sibi abundè redditam gratiam testatur. Idem alibi docet quanti faciat coronam, cùm veluti indignabundus ait, Hoc laudabitis & honestabitis, & coronabitis, At me non? Inter præcipua bona, quorum apud Lucianum se Plutus authorem profitetur, nempe τιμὴν, καὶ προεδρίαν, honorem, primum locum, sive prærogativam sedendi, constituit στέφανον coronam. Hinc est quòd coronare quandóque est remunerare, & corona remuneratio; ut apud Philostratum, ubi loquitur de viris probis quos Deus coronat οὐ χρυσοῖς στεφάνοις, ἀλλ' ἀγαθοῖς πᾶσι, non aureis coronis, sed omni genere bonorum. Simili modo loquitur de Deo Euphantes, cùm dicit eum οὐδὲ στεφανοῦν ἢ ἀναγορεύειν τοὺς πειθομένους, ἢ ἀτιμάζειν τοὺς ἀπειθοῦντας, neque coronare, aut renunciare [præconio] obedientes, id est non remunerare eos, aut aspernari inobedientes. Ergo apud Plutarchum ἀποθέσθαι τὸν στέφανον abjicere coronam est renuntiare vitæ actuosæ, iisque laboribus & conatibus quibus præmia debentur, & abdere se in otium. Quomodo ῥίπτειν sive ἀπορρίπτειν τὸν στέφανον projicere coronam, est peccare levitate & inconstantia, nec perdurare usque ad victoriam paratam, ac prope jam partam. Certè Aristides tales athletas palam fatetur omnibus esse invisos, ubi hortatur Athenienses ne desistant oppugnare Syracusas propè jam expugnatas. Quippe nihil est absurdius quàm eũ athletam qui jam sit ἀξιόνικος ἢ νικηφόρος, ἀνταγωνιστῶν διαπτυλεῖν redditus victoria

Hesych. & Etymol. κορώνιος καὶ κορωνίς.
Arist. mor. Nicomach. lib. 1. c. 9.
Aristoph. ἱππ.
Plutarch. ἀπόφθ. Ἀθην. κγ.
πολιτ. ἢ κα. σοφ. ἐν δ.
Plato lib. 5. de Rep.
Demosth. de cor.
Demosth. de fal. legat.
Lucian. Tim.
Philostr. in vita Apoll.
Stob. ὑπὸθ. περὶ βασ. μθ.
Plut. εἰ πρεσβυτ. πολιτευτ.
Arist. or. 1. pro Theb.
Arist. dem. aux. Sicil.
Xenoph. refer. Stob. περὶ φιλαδ. ποι. καὶ μελ.

ria dignus, certamine abstinere. Hic moneo, nomine coronæ non solùm signari summum præmium, verùm etiam eos omnes conatus per quos nitimur ad præmium. Denique quicquid in vita summum ac perfectum aggredimur, id cultè & eleganter demonstratur nomine coronæ. Omnino sic statuendum, cùm coronam dicimus, eâdem nos & summa præmia & fastigium felicitatis & quicquid eò pertinet, dicere. Pindaro est ὕψιστος στέφανος altissima corona. Nec utique refert, huic sive decori, sive felicitati quid nominis indas, an summitatem voces, an fastigium, culmen, apicem, finem, consummationem, perfectionem, absolutionem. Qui coronam dixerit, hæc omnia dixerit. Hoc sensu dictum est à sapiente, *Timorem Domini esse coronam sapientiæ*, id est, absolutam & perfectam sapientiam uno contineri timore Domini. Hujusmodi illud est, *corona senum est* πολυπειρία multa experientia, id est, consummatio senilis ætatis est prudentia collecta è multa experientia. Item illud, *Mulier fortis est corona marito suo*, hoc est, marito hæc summa votorum est, ut habeat conjugem fortem. Tum illud, Ἀνδρὸς μὲν στέφανος παῖδες· πύργοι δὲ πόλεως. Viri quidem corona [sunt] liberi; turres verò urbis. Et hoc, οἱ ἀσκηταὶ τοῖς πόνοις ἀτρύτοις καὶ ἀκαμπέσι περιποιησάμενοι τὸ καλὸν ὁ στέφανος ἐστι ὅρασις θεοῦ, athletæ illi qui laboribus infatigabilibus & inflexibilibus adeptus est honestum, corona est visio Dei. Adde illud, Κόσμος δὲ σιγῆς στέφανος ἀνδρὸς οὐ κακοῦ, Ornamentum silentii est corona viri non mali. Denique hoc Jamblici, τὸν χαρίτων κόσμον στέφανον ἂν εἰκότως εἴποιμι τῆς ἀρχῆς, Gratiarum ornatum meritò dixerim esse coronam principatus. Hujus quoque vocis excellentiam discimus à contrariis vocibus Nam quomodo ἐστεφανωμένος & στεφανούμενος signat coronatus, hoc est, is qui quicquid in rebus humanis optabile est, adeptus est, ita quoque ἀστέφανον incoronatum, vocant eum qui sit inglorius, & corona existimatus indignus; quomodo ἀποστεφανῶσαι, & ἀποστεφανοῦν, apud Tyrium Maximum est corona fraudare, & privare fructu sive præmio. Ergo & στεφανούμενος signat interdum non irritum, sed fructuosum, atque adeò μισθοδοτούμενον, mercede donatum. Quo sensu apud Philonem legibus οὐκ ἀτελὴς πόνος, ἀλλ' στεφανούμενος, non infructuosus labor, sed coronatus, id est, mercede, fructu, præmio cumulatus. Euripides cruentas pugnas, ipsamque adeò Cadmæam victoriam vocat ἀστεφάνους, ac si dicat indignas præconio, aut etiam memoria. Et Plato & Philo ac Demosthenes vocant ἀστεφανώτους eos cursores qui non attingunt metam. Contra Plutarchus Coriolanum è nullo certamine memorat rediisse ἀστεφάνωτον οὐδὲ ἀγέραστον, incoronatum & irremuneratum. Lucianus, ubi describit ambitionem illorum qui ad Rutilianum concurrebant, ut fierent successores eorum honorum, quibus Alexander ille Pseudoman-

Pind. Pyth. od. 1.
Ecclesia. 1. Citat.
Clemens Alex. pæd. lib. 1. c. 8.
Eccles. 25.
Clemens Alex. l. 3. pædag. c. 3.
Prov. c. 12.
Clem. Alex. pædag. lib. 3. c. 11.
Herodot. de Hom. gen. & vita.
Phil. περὶ ἄθλ. καὶ ἐπιτ.
Stob. ex Eurip. περὶ ἀδολεσχ.
Stob. περὶ ἀρχ. μδ'.
Tyr. Max. διαλ. λι.
Philo Iud. ἀλληγ. 1.
Eurip. Androm. act. 4
Plato l. 12. de Rep.
Philo ὅτι πᾶς σπουδ. ἐλεύθ.
Demosth. de cor. mil.
Plutarch. in M. Coriol.
Lucian. in Alex. sive in Pseud.

domantes cultus fuerat, hos omnes repulſam paſſos memorat. Ipſum Rutilianum facit ἀγωνοθέτην certantibus proponentem præmia, & illos ἀστεφανώτους nullo præmio donatos. Idem alibi Timotheum illum tibicinem, qui in tibiam inſpirando efflavit animam, donat hoc ipſo epitheto, ac ſi dicat, talem exitum omnino eſſe obſcurum & inglorium. Alibi quoque inducens Chryſam exprobrantem Apollini divinum cultum, Equidem, inquit, tuum templum quod uſque adhuc fuit incoronatum, hoc eſt infrequens & contemptum, ſæpe coronavi, id eſt, habui præcipuo cultu. Alio item loco, ubi memorat, vel ipſum Apollinem uſque eò contemni ut ſedeat inter ζευγίτας jugatos homines, addit ipſum quoque eſſe ἀπεστεφανωμένον ὑπὸ τῶν λῃστῶν, omni decore ſpoliatum à latronibus. Juncus philoſophus eum qui medio ætatis curſu vitam finiit, ſicuti eum qui in medio ſtadio cecidit, dicit redire ἀστεφάνωτον. In tabula Cebetis ἐστεφανωμένοι opponuntur ἀστεφανώτοις. Apud Lucianum coronæ ut ſummo pretio virtutum opponitur ignominia ſummum vitiorum ſupplicium. Id quod his verbis expreſſit; Hos aut coronate, aut inurite; id eſt, quorum merita apparent, donate ſummo pretio; qui ſunt mortalium peſſimi, his imprimite notam infamiæ, quod eſt extremum omnium ſuppliciorum. Idem paulò poſt addit, Quocunque abierimus paucis coronis opus habebimus, at multis ignominiæ notis. Et hi quidem ſunt potiſſimi ſignificatus præclariſſimæ hujus vocis quæ Græcis eſt στέφανος, noſtris corona. His accedunt illi quibus eſt origo ab forma circulari, quæ eſt coronæ propria Nam iidem illi Grammatici ajunt coronam non ſolùm ſignare ea curuamina de quibus ſupra dixi, verùm etiam eum annulum quo janua trahitur. Hujus generis forma eſt illa quæ in navi eſt κορώνη, nempe proræ curvamen. Unde Homerus vocavit naves κορωνίδας. His de cauſis nihil mirum eſt, ſi hæ potiſſimùm voces κορωνὶς & κορώνη Romanam pepererunt non tantùm forma & pronuntiatione, ſed & ſignificatibus ſui ſimillimam, qua ſignatur illud capitis decus, quo repræſentatur conſummatio; & præter hanc, forma circularis omnium formarum perfectiſſima. Non omiſerim, ex hac voce κορωνὶς natam eſſe quandam coronæ ſpeciem quam plectunt è viola, ut ſuo loco dicam. Unde Heſychius non dubitavit ſcribere, κορωνίδας eſſe è violis plexas coronas.

Lucian. in Harmon. — *Lucian. de ſacrific.* — *Lucian. Iup. trag.* — *Stob. ψόγος γήρως.* — *Cebet. tab.* — *Lucian. piſca. ſeu reviviſc. in fi.* — *Euſtath. odyſſ. ή. & φ'.* — *Scholiaſt. ad Ara. Phænom.* — *Heſych. κορωνίδες.*

CAPUT II.

Vocis στεφάνη plures ſignificatus. Stemmata quid.

QUæ noſtris eſt corona, hanc Græci vocant στέφανον, στεφάνην, στέφος, στέμμα, στέλμα, τέλμα, στεφάνωμα, ἀνάδημα, διάδημα.

Quæ

Quæ pulcherrimæ voces, quamlibet variis significatibus, cognatis tamen, & in unum facilè coëuntibus, exprimunt effectus, decora, nobilitatem coronæ. Hos angulatim quæsitos & collectos sub uno aspectu ponam, ut in ipso aditu & hujus argumenti dignitas,& utilitatum ejus ubertas æstimari possit. Ut hoc agam, στέφανος generali appellatione est corona, & στεφανοῦν coronare. Porrò etsi στέφανος & στεφάνη plerumque idem signant, hoc est, coronam; Tamen rectè adnotant Grammatici στεφάνην quoque apud Homerum esse galeam, atque ut alicubi dicam, eam galeæ partem quam Hesychius dicit habere ἐξοχὰς, id quod in galea eminentissimum est. Et verò apud Plutarchum distinguitur τὸ κράνος galea ἀπὸ τῆς στεφάνης, ab ejus parte quæ est in ipsius summitate. Hinc fit, ut vulgo credant, στεφάνην cùm sumitur pro corona, non aliam signare quàm metallicam; cum στέφανος propriè significet floream, eam quæ nostris est corolla. Cæterùm seu στεφάνην volunt quandoque metallicam, quandoque floream coronam esse, seu metallicam semper, nunqnam floream, certè corona est,& quidem promiscuæ significationis cum dictione στέφανος, ut in operis contextu planum fiet. Huc accedit, quod, Hesychio teste στεφάνη est mundus muliebris, in quo primus est coronis locus. Has certè mulieres, non solùm floreas, sed & quàm sæpissimè aureas & gemmatas gestant, ut illæ apud Philostratum virgines quæ manibus implicitis choreas ducunt. Quandoque στεφάνη est summitas, ut apud Theocritum, στεφάνη πελάρgιο summitas quadi, seu calathi viminei. Est & πλοκαμίς τῶν τριχῶν περίοδος, supremus capillorum ambitus. Videtur aliquaudo poni pro eo fastigio quod alicui rei condecorandæ imponitur, ut in hoc loco Theophrasti, ubi loquitur de caprifico & moro, διὸ καὶ τὰ ἱερεῖα, καὶ τὰς στεφάνας, καὶ ὅλως ὅσα περὶ τὸν κόσμον, ἐκ τούτων ποιοῦσιν, è quibus res acuminatæ, & coronæ, & quæcunque ad ornatum pertinent, fiunt. ubi στεφάνας interpretor opercula lignea affabrè facta. Apud Homerum hæc eadem vox est ὄρους ἐξοχὴ, jugum, seu fastigium montis, ut apud Oppianum στεφάνη ὀρέων est κορυφὴ vertex montis. Euripidi στεφάνας & Sophocli στεφανώματα πύργων sunt summitates & coronamenta turrium, hoc est, earum pars altissima. Apud Oppianum στεφάνη est summitas, sive extremitas pedis equini, ubi loquitur de equo cursore. Teste Tzetze hæc quoque vox sumitur pro summitate pedis bovilli. Denique στεφάνη signat θριγκὸς, non quamlibet summitatem, sed pinnam & altitudinem muri, post quam, aut supra quam nihil est. Et usque eò significatibus sociantur στεφάνη & θριγκὸς, ut posterior hæc dictio derivetur ἀπὸ τῆς θριξ, à coma seu capillo, cui, nimirum, insidet ἡ στεφάνη. Ea re non errabit quisquis dicet στεφάνην esse id quod in unaquaque re eminentissimum est. Quo sensu apud Appollonium Rhodium legimus τύμβου στεφάνην, sum-

Homer. Iliad. λ'. Plutarch. Pyrrh. Hes. στέφανος. Philostrat. in Imag. Theocr. eidyll. ιθ'. Pollux. l. 2. Theophr. lib. 5. de plant. c. 7. in fin. Homer. Iliad. ν'. Oppian. κυνηγ. l. 2. Eurip. Troad. act. 3. Sophoc. Antig. Oppian. κυνηγ. l. 2. Tzet. inl. 2. Hes. Plut. π. τῆς ῥωμ. τύχ. Apollon. Rhod. l. 2.

summum sepulchrum. Nec solùm Græcis στεφάνη est summitas, sed & corona est pars muri, totiusque lapideæ structuræ, quam loricam dicimus, ut apud Vitruvium legimus projectura coronarum: id est *Vitruv. l. 2.* porrectiores coronæ. Et apud Q. Curtium angusta muri corona est *cap. 8.* contractior projectura coronæ. Hoc ipso sensu usurpatur à Plinio, *Q. Curt. lib. 9.* *Usus gypsi*, inquit, *in albariis, sigillis ædificiorum & coronis gratissimus.* *Plin. l. 36.* Cæterùm Grammaticorum filii negant στεφάνην dici ἀπὸ τοῦ *cap. 24.* στεφανῶ corono, sed utique à στέφω cingo, redimio. Nempe quisquis *Etymol.* coronat, hic quoque redimit & cingit, non contra. Adeò ut, si tales *στεφάνη.* argutiæ admittantur, restrictior sit significatus τῆς στεφάνης quàm τοῦ στεφάνου. Id quod non semper verum. Addunt illi ipsi Grammatici στέμματα dici ab illo ipso verbo στέφω. Et hoc nomine donant illa omnia quæ ornarus causa circumponuntur manibus aut cervici, cùm στέφανον dicant esse eam solam coronam, quæ caput evincit. Aiuntque *Pollux l. 2.* quomodo à στέφος fit στέφω, ita à στέφανος fieri στεφανῶ. Porro τὸ στέφανον, hoc est στέμμα, quod significat περικράνιον, coronam, quæ ca- *Aristoph.* piti circumponitur, sic dici volunt tanquam redimientem & vin- *ὄρνιθ.* cientem caput. Si hæc Grammaticis licent, liceat & mihi dicere, στέμματα propriè dici eas coronas quæ sacris adhibentur, aut sanè eas quæ gestantur à sacerdotibus. Dei stemmata non sufficient, tibi, inquit Agamemnon apud Homerum, referente locum Socrate apud *Plato l. 3. de* Platonem. Atque adeò si quem sacerdos stemmatibus protegeret, *Rep.* hoc est, sacris capitis insigniis, hic in Dei tutela, & inviolabilis existimabatur. Certè apud Plutarchum sacerdotes stemmata sua proten- *Plutarch.* dentes hortantur cives ut patriæ Diisque suppetias ferant. Sumitur *Pelop.* & hæc vox pro omni sacrificali apparatu, ut in hoc loco, Exiit ignis ab cælo, & consumpsit quæ erant super altarì ὁλοκαυτώματα καὶ τὰ *Philo τίς ὁ* στέμματα victimas ac stemmata, id est, omnem apparatum sacrifica- *τῶν θ.* lem, non solùm id quod adolebatur, sed & ipsos sacerdotes cum sa- *κληρον.* cerdotalibus insigniis. Exstat & locus in actis Apostolorum his ver- *Actor.* bis, ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ Διὸς τοῦ ὄντος πρὸ τῆς πόλεως αὐτῶν ταύρους καὶ στέμματα *Apost.* ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας, σὺν τοῖς ὄχλοις ἤθελε θύειν. At sacerdos *cap. 14.* Jovis qui erat ante civitatem eorum tauros & sacrificalem apparatum ante januas adferens cum turbis volebat sacrificare. Hæc de voce στεφάνη seorsim ab aliis huic cognatis habeo quæ dicam.

CAPUT III.

Στέφανος πολέμοιο Homero quid? Coronare est cingere & circumplecti. Corona munimentum. Coronare constringere & vincire. Corona murus, & Coronare est propugnare, circumfundi & ambire. Redimitus id est coronatus. Redimicula coronæ, Coronare, circumdare, induere. Corona, circumfusa multitudo. Coronare est claudere, munire, vallare, velare, abscondere, colorare, iterare.

DEin & στεφάνη & στεφάνης erit mihi usus promiscuus festinanti ad enucleandos alios harum vocum significatus. Certe cùm στέφανος corona signet, ut monui, perfectionem non mirum est, si Homero στέφανος πολέμοιο est omne momentum, sive decus & gloria confecti belli. Cùm de homine dicitur, commodè verti potest bellorum apex, imitatione Statii,

Homer. Iliad. ν'.

Ille supremus apex bellorum & proxima cassis.

Stat. lib. 5. Syl. Plut. Aristid.

Coronare quoque cùm sit cingere & circumplecti, rectè dicimus, coronare insulam armatis, id est, undequaque eam cingere copiis Apud Philonem ὀρύγματα περιστεφανοῦν θωρακίοις est fossas circumdare propugnaculis. Et apud Clementem aulæ coronantur, id est cinguntur columnis. Pari elegantia Euripides dixit, coronare genua manibus, id est, amplecti. Et hoc sensu dictum est à Plutarcho de matronis Spartanis, περιστέψαι κύκλῳ τὰ τείχη, undique muros coronarunt, hoc est, circa aut supra muros steterunt. Quomodo Virgilius propugnatores in muris coronam vocat. Enimvero hæc est coronæ dignitas, ut illa quibus imponitur, contineat, ipsa non contineatur; solutiora & infirmiora cingat & adstringat, ipsa non habeatur, neque constringatur. Hinc fit, ut coronare quandoque sit constringere & vincire; quo significatu apud Satium,

Philo π. τ͂ ἐν εἰ. νομ. Clem. Alex. pæd. lib. 3. c. 2. Euripid. Heracl. act. Plut. γυν. ἀρετ. Virg. 9. & 11. Æneid.

——— ipsa coronat
Emeritos Diana canes,

Stat. lib. 3. Syl.

id est περιδέραια collaria canibus iniicit. Et infra videbimus primas coronas fuisse vincula, sive redimicula. Itaque Homerus describens Ægidem Palladis, ei circumponit coronam, seu limbum terroris, quo ambitur & constringitur. Homerum imitatus est Martianus Capella in versu non satis sano, cujus finis est,

Hom. Iliad. ε.

——— & scutum circulus ambit.

Martian. Cap. lib. 6.

Quia verò hujus generis murus est, ut pote qui suo cinctu urbem protegit ab injuria, στέφανος interdum signat murum, ut non obscurè apud Pindarum in his verbis Ἰλίῳ μέλλοντες ἐπὶ στέφανον τεῦξαι, cùm Ilium mœniis essent coronaturi. Et Aristides memorans ingentem cala-

Pind. Olymp. od. 8. Aristid. ῥοδιακ.

calamitatem Rhodiorum, quæ fuit à tremore terræ. cecidit, inquit, coronarum pulcherrima, nempe murus quem paulò ante elegantissimè descripserat. Atque adeò qui quempiam propugnat, is eleganter hunc ipsum, quem protegit, coronare dicitur, apud Statium, *pubes delecta coronat Oeniden*. Hoc ipso sensu apud elegantissimum scriptorem Hieronymum, *Dei vocabulum totam Pontificis pulchritudinem coronat & protegit*. Hæc quoque sunt verba Salomonis, *Sapientiam vallo circumda, & te exaltabit*, στεφάνῳ δὲ τρυφῆς ὑπερασπίσει σε corona autem suavitatis te proteget. Cæterùm & nubes, & aqua, & multitudo tam hominum quàm aliarum rerum cingendo & amplectendo est apta. Ideo cùm nubes & vis aquarum quidpiam coronare dicitur, ut alicubi apud Homerum, tunc scilicet, coronare est circumfundi. Ad hoc exemplum Musæus insulas mari coronatas dixit. Et apud Q. Calabrum Oceanus omnia coronat, id est, ambit. Apud Apulejum nubes caput editi montis ceu quibusdam curuis torquibus coronant. Oppianus mare coronat superciliis & littoribus. Homerus dixit ἁλιστέφανον πτολίεθρον mari coronatam urbem. Quo epitheto donata est Taprobana. Id quod imitatus est Ovidius, ubi sylva coronat aquas; & Statius, ubi sylva coronat Nesida. Archilochus coronat insulam sylva agresti. Oppianus Orontem fluvium, Plutarchus regionem coronat montibus. Quos omnes imitatus est Claudius Victor poëta Christianus in versibus,

Ad gremium sacri nemoris quod sylva coronat
Fons rigat, & diti prolem virtute maritat.

Inter Catulli delicias illa est, quod is quædam loca redimiit sylvis, id est, coronavit, cinxit, circumdedit. Et verò redimitus simpliciter prolata vox signat coronatus, ut in Martiano Capella, apud quem redimicula, ut infra dico, sunt coronæ. Quæ Catullo fuerunt loca redimita, eleganti poëtæ Statio fuerunt vittata. His adde, quod quandoque coronare est induere & vestire. Quo exemplo Oppianus lana purpurea Cretenses oves coronat, id est, induit. Apud eundem Tigris (τὸν αἰόλον ἐστεφάνωται), varia pelle, seu versicolori indu[t]a est. Cæterùm apud nostros nihil est vulgatius, quàm nomine coronæ demonstrari circumfusam multitudinem, ut Martialem de vulgo, quam nominat otiosam coronam. Ac disertim Lactantius, Corona, inquit, dicitur circumstans in orbem populus. Hoc sensu corona sumitur apud utrumque Plinium; quomodo apud Homerum ὅμιλος ἀπείριτος ἐστεφάνωτο, ingens multitudo coronabatur. Chorus apud Euripidem ait, ἱκέται κάθηνται παῖδες οἱ δ' Ἡρακλέους βωμὸν καταστέψαντες. Supplices sedent hi filii Herculis circumfusi aram. Apud M. Tullium corona dicitur de concione, eaque multitudine quæ circumstat tribunal, quæ eadem Græcis est περίστασις. Dare se ad coro-

Stat. lib. 4. Theb.
Hieron. ep. Prov. 4. Cit. Clem. Alex. strom. lib. 1.
Hom. Il. ο'. & Od. κ'. quæ locū cit. Ath. lib. 1.
Mus. in poëmat.
Q. Cal. l. 5.
Apul. de Deo Socrat.
Oppian. ἁλιευτ. l. 2.
Hom. hym. in Apoll.
Ovid. lib. 5. Metam.
Stat. lib. 3. Sylv.
Plutarch. π. φυγ.
Oppian. l. 2. κυνηγ.
Plutarch. Fab. Max.
Clau. Mar. Vict. lib. 1.
Catull. de Ber. & At.
Martian. Cap. lib. 1.
Stat. lib. 4. Sylv.
Opp. κυν. lib. 2. & 3.
Martial. lib. 1. epigr.
Lact. Firm. lib. 4. de ve. sap. c. 26.
Plin. lib. 8. cap. 40.
Plin. lib. 2. epist. 14.
Hom. hym. in Ven.
Eurip. Heracl. act. 1.
Cic. lib. 2. de fini.

nam apud eundem est, dicentem permittere se judicio multitudinis. Et relinqui à corona, est dicere concione infrequenti. Apud Plinium scriptorem epistolarum latior scena & corona diffusior signat frequentiam eorum qui convenerunt ad dicendum. Nec solùm domi corona significat multitudinem, sed & militiæ, id est, conglobatos in orbem milites. Hoc est apud Oppianum στεφάνη. Hoc ipsum nostris, Virgilio, Silio Italico, Statio. Ergo hoc quoque Oppiano est περιστέφειν coronare. Circumstatio militum circa captivos venales Gellio est corona. Nec tantùm militiæ, sed & in venatione, quæ est militiæ consanguinea, hæc vox idem sonat. His adfini significatione corona signat conventum & consessum seniorum ὄχλον πρεσβυτικὸν, nempe proceres, ut disertim eos Statius nominat, hoc est Senatum. Ut corona signat circumfusam multitudinem, sive ea urbana, sive militaris est, ita quoque coronare est claudere & obstruere, ut apud Virgilium, *Omnem aditum custode coronant.* Hinc fit, ut huic affini significatu στεφάνωμα sit ambitus, sive circuitus, ut τῆς ὀροφῆς στεφάνωμα, tecti, sive contignationis ambitus. Γεῖσον, τὸ στεφάνωμα οἴκου, apud Hesychium, muni seu lorica ambitum domus. Quia verò quicquid circumdatum & circumvallatum est, id ipsum censetur esse munitum, ea re coronare quandoque est munire, *Et coronatus munimine tutus*, ut in illo apophthegmate, πόλιν οὐκ εἶναι ἀτείχιστον ἥτις ἀνδράσι καὶ οὐ πλίνθοις ἐστεφάνωται, eam urbem non carere muro, quæ viris non lateribus coronatur, id est munitur. In quo significatu verbum στεφανοῦν sumitur apud Oppiannm. Ergo apud Homerum & Pindarum urbs bene coronata est bene munita. Hoc ipso sensu invenitur apud disertissimum Aristidem. Certè locus περιστεφὴς Græcis est bene septus & clausus. Et apud Propertium castra humo coronantur, id est, vallantur, & muniuntur. Porrò quicquid munit & armat, eâdem velat & operit, ideo coronare interdum est velare, apud Homerum. Et apud Q. Calabrum glacies dicitur coronare præcelsa juga montium. Hoc ipso sensu Tertullianus hoc verbum usurpavit in his verbis, *Sed accepisti dentes ad macellum corrodendum: Cur non potiùs ad omnem hiatum & rictum tuum coronandum?* Ergo apud Polemonem is qui pro patria pugnans telis ab hoste confixus, iisque coopertus est dicitur ὥς ποτ᾽ ἄνθεσι στεφανούμενος, ut quibusdam floribus coronatus, id est contectus. Eadem propè significatione coronare apud Æschinem est abscondere, στέφει ἑαυτὸν δόναξιν, sese arundinibus coronat, hoc est, regit. Apud Q. Calabrum tenebræ coronat cælum, hoc est tegunt & abscondunt. In lapidum coloribus coronare est colorare, aut coloris prærogativa cæteris antistare. Plinius de pæderote jaspide, *purpura coronatus madere sin-*

Cic. orat. 5. in Verrem. Cic. in Bru. Plin. l. 7. ep. Oppian. κυνηγ. l. 4. Virgil. 12. Æneid. Sil. Ital. l. 7. & 13. Et Stat. lib. 11. Theb. Oppian. l. 2. ἁλιευτ. Gel. l. 7, c. 4. Virgil. 9. Æneid. Aristoph. Plut. Stat. lib. 5. Theb. Virgil. 9. Æneid. Achil. Tat. lib. 1. Plut. apopht. Lac. & Lycur. Opp. κυν. l. 4. & ἁλιευτ. l. 4. Hom. Il. τ'. & Hesiod. Theog. Pindar. Pyth. od. 2. Aristid. πε. ὁμον. Oppian. κυνηγ. l. 4. Prop. eleg. l. 4. el. 3 1. Hom. Od. ι'. Q. Calab. l. 10. Tert. de resurr. carn. Polem. epit. orat. Æschin. epist. 10. Q. Calab. lib. 8. Plin. l. 37.

singulis videtur, purpura coronatus, id est, accedente aliis coloribus purpura. Achilles Tatius dixit lapidem pretiosum auro coronari, id est, includi. Ex his quoque manat alia non vulgaris hujus vocis significatio, ut coronare sit iterare apud doctissimum Poëtam Statium, *coronato contenta est funere mater*, id est iterato, seu geminato. *Achill. Tat. lib. 2.* *Stat. lib. 4. Theb.*

CAPUT IV.

Corona est plenitudo, & Coronare implere & cumulare. Coronare verbis. Crateres dicuntur coronari. Corona est ambitus, sive ora poculi unde bibitur. Coronare est ornare & instruere; Et corona ornamentum.

MIrum videri potest, hanc vocem, Corona, tot significatibus radiare. Sed hoc ipsum impensiùs mirabitur quisquis sequentes advertet nihilo minoris vis & elegantiæ. Dixi nomine coronæ significari summitatem, hoc est, illud omne quod supra se gradum non habet. At summitas in rebus humanis illa ipsa est quæ felicitas. Felicitas est justi voti plenitudo. Ergo rectè dicimus, coronæ vocabulo signari plenitudinem; atque adeò coronare esse implere. Ad hoc exemplum Homerus crateras vocat ἐπιστεφέας οἴνοιο, sive ποτοῖο, coronatos vino, sive potione. Et Æschylus στέφειν usurpavit ἀντὶ τοῦ πληρεῖν pro implere. Et hoc ipsum implere reciprocatur ad id quod est coronare, ut ex duobus conflata significatio sit validior, & pulchriror. Id quod adnotatum est ab Aristide, ubi is interpretatur hæc verba Homeri, ἀλλὰ θεὸς μορφὴν ἔπεσι στέφει. Non, inquit, sine causa dixit τὸ στέφει. In quod ostendit non solùm defectus impleri, sed & addi victoriam; siquidem corona est symbolum victoriæ. Neque verò Græcis tantùm coronare est implere, sed & nostris, ut apud Virgilium socii cratera coronant. Tibullus calicem coronavit. Pari nitore Ganymedes cùm ait infundendum esse lac, & implendum poculum, utitur verbo redimire, coronare, ἀναδῦναι τὸ κισσύβιον. Statius coronat, hoc est, implet nubila imbri. Has Capella vocat nubes imbrificatas. Et hoc quidem sensu coronare non tantùm dicitur de iis quæ oculis sunt subjecta, manibusque contrectantur, sed & de iis quæ sola mente comprehensa metaphoricè enunciantur. Hujus generis illud est apud Statium; *Sed qui limina bellicosa Jani justis legibus & foro coronat*, id est, qui laudes belli cumulat justitia, laudibus, eloquentia. Quæ est laus principis, sed non cujuslibet. Huc refertur illud quod supra dicebam ex Homero, ubi is inducit Ulyssem apud Phæacas de se loquentem, & munia sua magni-

Hom. Il. θ'. *Æschil. ἑπτ. ἐπ'. Θήβ. & ibi scholiast.* *Hom. Odyss. θ'.* *Aristid. de rhet. orat. 2.* *Virgil. l. 2. Georg.* *Tibull. l. 2. el. 6.* *Lucian. Dial. Deor.* *Stat. lib. 4. Sylv. & l. 10. Theb.* *Mart. Cap. l. 2. & l. 6.* *Stat. lib. 4. Sylv.*

magnificantem, Dea ejus formam ἔπεσι στέφει verbis coronat, id est, Minerva pulchritudinem, quam indidit Ulyssi, verborum nitore, cumulat. Et de quodam qui Ulyssi molestus erat, qui quidem fuit egregia forma, sed non pari sermone, inquit, ἀλλ' οὔ οἱ χάρις ἀμφιπεριστέφεται ἐπέεσσιν, Sed non ei gratia coronatur sermonibus. *Nihil prodest*, inqnit Hieronymus, *omnium rerum eruditio, nisi Dei scientia coronemur*, id est, cumulemur. Hoc ipso sensu apud Xenophontem ars militaris urbes felicitate coronare dicitur. Neque verò hac tantùm de causa vino crateres coronati dicuntur quòd implentur: verùm etiam quòd eos plerumque cælata corona redimitos fuisse constat. Enimvero Athenæus in quadam pompa meminit crateris argentei amphorarum sexcentarum, qui vehebatur curru quatuor rotarum; quem currum trahebant viri sexcenti. Sub labris crateris sub ansis & basi ejus imagines animalium fuerunt torno sculptæ. At is aurea, gemmataque corona præcingebatur. Interdum crateribus & poculis addita fuit corona non decoris gratia, sed utilitatis. Nempe tradit Constantinus Cæsar, collum vasis redimiri corona pulegii, sive calamintæ, ne inde vivum effluat. Illud quoque verum est, coronæ nomine signari supremum illum ambitum, sive oram circularem poculi unde bibitur, ac præterea vinum ibi largiter infusum, ut in his versibus Lucretii,

Hoc etiam faciunt ubi discubuêre tenentque
Pocula sæpe homines, & inumbrant ora coronis.

Nempe multò lepidiùs dixit, inumbrare ora coronis, quàm implere, aut madefacere sese vino. Tale quidpiam dixit Euripides in his verbis, σκιάζων δέρην ἐμὴν, inumbrans cervicem meam. Eâdem ratione Theocritus in loco supra citato nominat coronam, quasilli sub qua fuit Mercurius. Apud Achillem Tatium poculum coronatur vite. Et apud Virgilium crater induitur corona, id est, ut ipsemet interpres est, implentur mero. Porrò ea quæ sunt pleniora & cumulatiora haud dubie sensentur ornatiora & instructiora. Ideo nihil mirum, si coronare est ornare & instruere. Apud Philonem summus sacerdôs στεφηφορήμασι ἁγιστικῷ, ornamentis coronatur, id est sacerdotalibus indumentis ornatur. Hoc exemplo Aristophanes seniores bonis moribus, Apollonius Rhodius vineas coronat foliis: Virgilius ulmos vite. Hoc sensu illud quoque dictum constat, Qui voluptatem adversis intuetur oculis στεφανοῖ τὴν ζωὴν αὐτοῦ coronat vitam suam. Simonides dixit Theocritum Olympionicum coronasse urbem suam. Apollonius de Epheso loquens, ait omnino suavius sive gratius esse illam ἀνδράσιν ἐστεφανῶσθαι ἢ στοαῖς καὶ γραφαῖς, viris coronari, quàm porticibus & picturis. Oppianus alloquens Antoninum, dicit se esse coronatum à Musis carmine divino, id est,

Homer. Odyss. θ'.
Hyeron. ad Fabiol. de ves. sacerd.
Xenoph. de off. mag. eq.
Athen. l. 5.
Const. Cæs. lib. 6. c. 14.
Lucret. l. 3.
Euripid. Oreste. act. 2.
Theocrit. eidill. ιθ'.
Achill. Tat. lib. 2.
Virgil. 8. Æneid.
Scholiast. Sophocl. in Oed. tyr.
Philo περὶ τῶν ἐν εἰ. νόμ.
Aristoph. νεφ.
Apollon. Rhod. l. 3.
Virgil. in epigr.
Clem. Alex pædag. l. 2. cap. 10.
Ανθολ. l. 1.
Philostr. in Apol. l. 4.
Oppian. ἁλιευ. l. 4.

est, encomio cultum. Ea re coronam rectè dicimus esse laudem, decus, honorem. Plutarchus ait, Herodotum demptam Atheniensibus coronam Æginetis imponere cùm hæc scribit, id est, laudem ac decus rei gestæ ab Atheniensibus transferre ad Æginetas. Verbum est Euripidis relatum à Stobæo, *Plutarch. πε. τ̃ ἡροδ. κακοηθ.*

ἀλλ' οὐκ ἔνεστι στέφανος, οὐδ' εὐανδρία *Stobæus*
εἰ μή τι καὶ τολμῶσι κινδύνου μέγα. *ἔπαιν. τολμ. μθ'.*

Sed non adest decus, nec generositas, si non aliquid audent cum periculo. Cùm Aristides ex omnibus laudibus eligit summas, quas tribuat Cyzicenis, hi, inquit, immortalium corona ornantur, id est, hi honore Diis æquantur. Sed de hoc significatu infra dico uberiùs. Ne multa, quoties Græca elegantia quidpiam naturali ornamento præditum demonstrat, illud vocat ἐστεφανωμένον, hoc est διεζωσμένον, cinctum; ac talia ornamenta coronas. Strabo pulchritudinem collium urbis Romæ dicit esse τῶν λόφων στεφάνας collium coronamenta. Et Cithæron mons hedera coronatus dicitur, quanquam nolens. Ergo apud Sophoclem στέφειν est κοσμεῖν, ornare in hoc versu, *Aristid. πανηγυρ. ἐν κυζ. πε. τῶν να.* *Philostrat. in Imag.*

χοαῖσι τρισπόνδοισι τὸν νέκυν στέφει. *Sophocl. Antig.*
inferiis cadaver ornat.

Etsi enim mortuos coronari mos fuit; ad quem morem si respicias, στέφειν ibi positum est pro στεφανοῦν, tamen disertim Scholiastes monet στέφειν hoc loco esse κοσμεῖν, & propriè κύκλῳ περιῤῥαίνειν circumspergere. Oppianus coronat equum venatorem, id est ornat & insignit quibusdam notis. Eadem ratione aras ac delubra, ut infra dico, coronari mos fuit, id est, floribus & ramulis conspergi. Et Momus apud Lucianum, Non amplius, inquit, Apollo es in pretio propter vaticinia, siquidem omnis lapis, & omnis ara edit responsa, dummodo & oleo & coronis sit aspersa. Sic apud Euripidem supplices coronant aram, id est floribus aspergunt. Nostri quoque hanc dictionem in sua transtulerunt: Apud Silium pinus coronat arva, id est convestit & ornat. Homerus & Hesiodus locis supra memoratis cœlum coronant, hoc est, suis pulchritudinibus convestitum, totque syderibus oculatum vacant coronatum, τὰ τ' οὐρανὸς ἐστεφάνωται). Qui locus est ille ipsus, ubi Tertullianus è Claudio Saturnino cœlum syderibus ab Homero coronari dicit. *Præfabitur quidem Claudius*, inquit, *etiam cœlum syderibus apud Homeri carmina coronatũ, certè à Deo, certè homini. Igitur & homo ipse à Deo coronandus est.* His similia loquitur Apulejus de stellis verba faciens. *Infinitos numero greges ducunt, & simplex ætheris dorsum alma & sacrata amœnitate lucis coronant.* Eum quoq; Homeri locum interpretans Heraclius Ponticus, ait omnia illa cœlestia ornamenta meritò vocari coronam cœli. Simili sensu vir dicitur esse corona, hoc est, ornamentum decusque uxoris; matri- *Oppian. κυνηγ. l. 1. Virgil. 1. Æneid. Lucian. in conc. Deor. Euripid. Her. act. 1. Sil. Ital. l. 8. Hom. Iliad. σ'. Tertull. de cor. mil. Apul. lib. de mundo. Her. Pont. Clem. Al. pædag. l. 2. cap. 8.*

matrimonium corona viri; tum flores matrimonii esse liberos, quos divinus argicola colligit è carneis pratis. Corona item senum sunt nepotes hoc est filii filiorum. Universæ ecclesiæ corona est Christus.

CAPUT V.

Dearum & nympharum epitheta derivata ab hac voce corona. Pueri & adolescentuli forma præstantes coronati. Εὐστεφεῖς. Comarum corona & artificium. Et hinc alia epitheta nympharum. Coma ascititia.

Hom. Il. φ'. Homer. Odyss. θ'. & σ'. Q. Calab. l. 1. & l. 5. & lib. 10. In epigr. Scholiast. in Ara. Phænom. Euripid. Io. actu. 3. Strabo l. 8. Hesiod. Theog. Euripid. Bacch. actu 1. Oppian. κυνηγ. l. 1.

CÆterum ex eo quod coronare est ornare, & corona, ut dixi, decus & ornamentum, nata sunt illa præclara epitheta, ἐϋστέφανος, καλλιστέφανος, χρυσοστέφανος, bene, pulchrè, aurea corona coronata, propria earum Dearum & nympharum quæ gratia & pulchritudine præcellunt. Homero Diana est ἐϋστέφανος κελαδεινή, Venus ἐϋστέφανος ἀφροδίτη, καὶ Εὐστέφανος Κυθέρειη, & αἰδοίη χρυσοστέφανος, καλὴ ἀφροδίτη, in epigrammatis Hebe sive juventa est χρυσοστέφανος. Q. Calabro Κύπρις ἐϋστέφανος, & ἐϋστέφανος Κυθέρεια. Talibus inquam, epithetis Poëtæ sæpe donant Phæben, Cytheream, Alimeden. Proserpinam Euripides vocat χρυσοστέφανον κόρην aurea corona puellam. Alii modò ἀνθηφόρον, modò φιλοστέφανον Φερσεφόνην, Florigeram sertis, corollis, coronis lætam Proserpinam. Tyrtæo Juno est καλλιστέφανος. Hesiodus describens illud malum, quod subreptum è cœlo ignem Jupiter struxit simile virgini pudicæ, ait Palladem capiti ejus imposuisse coronam floream, nimirum, quò eam faceret pellaciorem; hoc inquam oculis illicium, hi manibus hami accederent. Euripidi εὐφροσύναι lætitiæ sunt καλλιστέφανοι, jucundæ, gratæ, adlubentes, ubi loquitur de Bromio filio Semeles. Oppiano prata vernantia sunt ἐϋστέφανοι λειμῶνες. Ipsa corona quæ Deabus, nymphisque tam speciosis imponitur, est εὔτυκτος multæ artis & affabrè facta. Euripides eo loco, quem paulò ante citavi, ait horas imponere Veneri auream coronam, pulchram, nec vulgaris artificii. Atque adeò vix ulla intelligitur pulchritudo leposque Dearum, nympharum, virginum absque corona. Ovidius,

Ovid. lib. 9. Metam.

> *Venerat huc Dryope fatorum nescia; quoque*
> *Indigere magis, nymphis latura coronas.*

Plato in Lysi. Stephan. ἠμικύονες.

Ipsi quoque pueri & adolescentuli exuperanti forma ut plurimùm in aliorum cœtu coronati aspiciebantur. Cujus rei specimen est Lysis puer apud Platonem; ad cujus formam accedebant optimi mores. Talesque vocabant εὐστεφεῖς bene, aut pulchris coronis coronatos, hoc est decenter, eximiè, eminenter redimitos, comptos

&

& ornatos. Cognata his significatio Pindarus vocavit ἥβαν χρυσοστέφανον pubertatem auro coronatam, hoc est, fuluo, flavo, aureo colore decoratam. Apud Anacreontem πολιαὶ στέφουσι κάρην, cani coronant caput, hoc est, honestant. Ipsa canities coronis coronatur, ut in hoc voto Euripidis quod refert Stobæus, ἀείδοιμι δὲ στεφάνοις κάρα πολιὸν στεφανώσας. Canam verò coronis caput canum coronatus. Quomodo lex, inquit Plutarchus, diadema & coronam, sic canitiem natura honoratum præcipuæ dignitatis symbolum imponit. Ergo Plinius ille disertissimus capillum Trajani jam albescentem vocat non quidem coronatum, sed quod tantidem est, ornatum. Certè cum paulùm abfuisset quin is à Parthis vulneraretur, id ita accidit; ipse quidem, ne agnosceretur, imperatoriam prætextam abjecerat. Verùm illi cùm advertent πολιὰς αὐτοῦ τὸ γαῦρον, καὶ τὸ σεμνοπρεπὲς τοῦ προσώπου, hilarem illam & principe dignam canitiem, & vultus gravitatem, atque inde suspectantes illum esse qui revera erat, in ullum jacula contorserunt. Comas Earini Statius facit, *coronato recubantes molliter auro*, coronato, hoc est, in coronæ speciem formato, decente & ornato. Eodem prope sensu hoc verbum Prudentius usurpavit,

Arcem quandoquidem potens Iberam
Trino martyre Trinitas coronat.

Cæterùm hoc decus comæ sæpe deerrat ad artificium irrufandi, aliisve coloribus inficiendi capillos, quo plerumque abutuntur feminæ pellaces & procaces. Cui luxui coronæ quoque nomen inditum. Tertullianus in tale capillorum lenocinium suo more invectus, *Quid est*, inquit, *capite feminæ corona quàm formæ lena, quàm summa lasciviæ nota, extrema negatio verecundiæ, conflatio illecebræ? Propterea non coronabitur operosiùs mulier ex Apostoli prospectu, ut nec crinium artificio coronetur*, id est, femina non modò capiti suo coronam imponere non debet, sed ne ullum quidem capillitio artificium neque coloris, neque dispositionis adhibere. Siquidem, ut Græci loquuntur, ἡσυχῆ περιεψηλαφημέναι τρίχες, capilli quietè hoc est modestè concinnati sive distincti aut detersi sunt veracia signa modestiæ, quæ virtus est germana soror pudicitiæ. De hoc ipso crinium artificio, quam coronam vocat, alibi quoque agit Tertullianus, ubi loquitur de forma virginum. *Utique hoc maximè virgini insigne est* [coma] *quarum & ornatus ipse propriè sic est, ut concumulata in verticem, ipsam capitis arcem ambitu criminum contegat.* Id quod non solùm in feminis, sed & in ipsis viris animadversum, ut à Tyrio Maximo in Sardanapalo, quem ait esse τὴν χαίτην διαπεπλεγμένον, coma implexa. Et hæc quidem est capillorum corona falso ita nominata. Qua tamen voce continetur omnis ille luxus comæ crispu-

Pindar. Oly. od. 6. & Pyth. od. 9. Anacr. εἰς τὸ ἀναγκαῖον ζῆν. Stob. π. εἰρήν. ιγ'. Plutarch. εἰ πρεσβ. πολιτευτ. Plin. in Panegyr. Dio. Trajano. Stat. lib. 3. Sylv. Prudent. peristeph. Hym. 6. Tertull. de cor. mil. Tertull. de vel. virg. Tyr. Max. λόγ. ιθ'.

crispulæ, coactæ, obliquatæ, compositæ, unguentatæ, merum lenocinium, illecebra stupri, rete libidinis. Tale verisimile est fuisse illud capillamentum, in quo concinnando apud Apollonium Rhodium, Venus deprehensa est à Junone & Pallade ipsam adeuntibus. Hinc est quòd Poëtæ nymphas vocant καλλιπλοκάμους, εὐπλοκάμους, ἠϋκόμους. Pulchrè, eleganter, ornatè disposito seu plexo capillo. Sed hoc artificium quod consistit in capillis è capite natis, tolerabile est præ illo quod componit sutiles, textiles, adscititios. *Affigitis præterea*, inquit Tertullianus, *nescio quas enormitates sutilium atque textilium capillamentorum, nunc in galeri modum, quasi vaginam capitis, & operculum verticis, nunc in cervicem retro suggestum.* Utrumque dedecus expressit Hieronymus verbis, *Quando eras in seculo, ea quæ erant seculi diligebas, polire faciem purpurisso, & cerussa ora depingere; ornare crinem, & alienis capillis turritum verticem struere.* Quæ res usque eò processerat, ut, Tertulliano teste, ad hoc peritissimi capillaturæ structores adhiberentur. Et hinc galeatus ille vertex illi coronæ affinis, qua Prudentius redimit superbiam in his versibus,

Apollon. Rhod. l. 3. Q. Calab. l. 2. & l. 3. — *Hieron. l. 2. epist. ep. 18.* — *Prudent. Psychom.*

Turritum tortis caput accumularat in altum
Crinibus, extructos augeret ut addita cirros
Congeries, celsumque apicem frons ardua ferret.

Quæ Prudentii verba exprimunt Græcum illud πυργωτὸν turritum, nempe verticem, de quo ago alibi. Quippe hic est ille ornatus adscititius adjutor formæ, & comes incessus fastuosi, & cerviculæ tumidæ, qualem Synesius tribuit illi quam vocat πυργοφόρον καθάπερ κυβήλην turritam sicuti Cybelem; cui Virgilius assimilat Romam, in hoc loco,

Synes. ep. 3.

—— qualis Berecynthia mater
Invehitur curru Phrygias turrita per urbes.

Virgil. 6. Æneid.

Non eodem significatu Maria Magdalena, teste Hieronymo, *turritæ nomen accepit, sed ob sedulitatem & ardorem fidei.* Ergo in tam artifice, tamque sollicita capillorum structura meritò habitare superbia dicitur; quomodo tres furiæ perhibentur serpentibus venenatis esse crinitæ. Lascivum hoc genus capillamenti, hanc præcipuè structuram comæ quæ pertingit verticem, Dicæarchus vocat lampadion in his verbis, τὸ δὲ τρίχωμα ξανθὸν ἀναδεδεμένον μέχρι τῆς κορυφῆς ὃ δὴ καλεῖται ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων λαμπάδιον. Capillamentum flavum vinctum sive implexum usque ad verticem, quod ab incolis dicitur lampadion, credo ab similitudine flammæ, quæ sensim acuminatur, ut ait Pollux. Qua voce Lucretius usus est. Ex istis liquidò constat, verum esse id quod suprà dixi, Coronare interdum esse ornare, & coronam signare decus & ornamentum.

Hieron. in epitaph. Marcellæ virg. — *Albric. de Deor. imag. in Plut. Dicæarch. in vita Græc.*

CAPUT

CAPUT VI.

Coronare est laudare, & στέφανος hereditaria laus. Quandoque laus simpliciter. Coronare tropheis. Corona premium, martyrium. Corona martyrii, virginitatis, viduitatis, justitia, aterna felicitas, διηγώμενοι ἐστεφανωμένοι.

CÆterum quod illa quæ ornantur, laudibus prosequi solemus, coronare quandoque est laudare. Me illum oportet coronare *Pind.Pyth. od. 12.*
Æolide cantu, inquit Pindarus. Alio item loco idem Pindarus ait, δέξαι στεφάνωμα, cape coronamentum, hoc est, hanc laudationem *Pind.Pyth. od. 9.*
quam tibi offero. Idem apud eundem signat στεφάνωμα Κυράνας. coronamentum, præconium, πῶς οὖν, ὁ Θεσπεσίων εἶπε, στεφανώσομεν ἤ τι πράττοντα; Apud Philostratum, quomodo igitur, inquit Thespesion, aut quid facientem coronabimus, id est, laudabimus, aut honorabimus? *Philostrat. vita Apol. lib. 6.*
Plutarchus ubi ait, ex quacunque occasione amorem reperire quo se amplectatur & laudet, utitur verbo ἀναδῆσαι, coronare. *Plutarch. π. τοῦ ἀκού.*
Et Suidas disertim ait, στεφανῶν τοὺς νενικηκότας coronans victores ἀντὶ τοῦ τιμῶν pro honorans, authoribus Demosthene & Lycurgo. *Suid. στεφανῶν.*
Ergo hoc ipsum coronare apud Aristidem est laudibus efferre in hoc loco, γῆ δὲ καὶ θάλαττα τὸν προστάτην στεφανοῦσιν. Terra & mare præsidem, id est, Deum coronant. *Aristid. εἰς βασ.*
Et ipse quidem versum Orphei de Deo loquentis, in quo sunt hæc verba, ὃν στέφει αἰθήρ, quem coronat cœlum, sic interpretor, in cujus laudes universus æther consurgit. In documentis sapientum extat illud à Sosiade literis commendatum, προγόνους στέφανε, majores corona, id est, veneratione & laudibus prosequere authores generis tui. *Stob. lib. 3.*
Lucianus deridens eos qui se aliena forma pingi malunt quàm sua, utitur hac locutione, ἀλλοτρίας εἰκόνας στεφανοῦντες alienas imagines sive effigies [pro suis] coronantes, id est collaudantes. *Clem. Alex. lib. 5. strom.*
In hoc significatu sumitur στεφανοῦν apud Tyrium Maximum, ἀλήθεια δὲ καὶ ἀρετὴ καὶ βίος ὀρθὸς ἑτέρων δικαστῶν δεῖται καὶ νόμων ἑτέρων καὶ ῥητόρων ἑτέρων, ἐν οἷς Σωκράτης ἐκράτει καὶ ἐστεφανοῦτο καὶ εὐδοκίμει. Veritas verò & virtus, & vita recta aliis judicibus opus habet, & legibus aliis, & oratoribus aliis, in quibus Socrates viguit, & coronatus est, & claruit. Coronatus, id est laudatus, & in pretio habitus. *Tyr. Max. διαλ. λθ.*
His affinis est hæc locutio, coronare aliquem trophæis. Quâ elegantiâ Plutarchus vocavit Romam προεστεφανωμένην θριάμβων ὑπομνήμασι καὶ τροπαίοις, celebrem triumphorum monumentis ac trophæis. *Plutarch. Marcello.*
Et alibi ait, Græciam fuisse à Cimone coronatam trophæis pugnæ navalis & pedestris. *Plutarch. in comparat. Cim. & Luculli.*
Quia verò illos à quibus beneficia accipimus, non solùm laudamus, sive

magnificamus, sed & ipsis disertim gratias agimus, ideo coronare aliquem est ei gratias agere, ἐπιτυχόντα τῆς ἐλπισθέντων στεφανῶσαι θεὸν, μὴ ἑαυτὸν, καὶ εἰ οἷόν τε, ἀχρόνως, καὶ ἀμελλητὶ στεφανῶσαι. Eum qui sperata est adeptus gratias agere Deo, non sibi, &c, si fieri potest, nulla mora & incunctanter gratias agere. Certè hic στεφανῶσαι est λόγοις καὶ ᾠδαῖς καὶ ὕμνοις τὸν εὐεργέτην ἀμείβεσθαι, oratione, cantu & hymnis benefactorem remunerare. Ergo δωρεαῖς ἀναστέφειν est donis remunerare, ac paria facere. Cæterùm ipsa trophæa dicebantur coronari hoc est, magnificari & celebrari. Reliquum corpus omnes coronarunt sicuti trophæum, inquit Polemon. Ipsi historici persæpe præclaros homines coronant laudibus, παντοίοις, inquit Nicetas, αὐτὸν ἐπαίνοις κατέστεφεν, omni genere laudum ipsum coronavit. Idipsum apud Euripidem significat στέφανος, Τελαμῶνος πατρῷον τῆς Σαλαμῖνος στέφανον, Telamonis parentem Salaminæ coronam. Inde est quod quandoque στέφανος significat laudem hereditariam, eam quæ à majoribus quasi per manus traditur posteris, ut in hoc loco Philostrati. ἀρχιερεὺς μὲν γὰρ ἐγένετο τῆς Ἀσίας, αὐτός τε καὶ οἱ πρόγονοι αὐτοῦ, παῖς ἐκ πατρὸς πάντες. ὁ δὲ στέφανος οὗτος πολὺς καὶ ὑπὲρ πολλῶν χρημάτων. Pontifex quidem factus est Asiæ, ipseque & posteri ejus, filius ex patre omnes. At hæc corona multa, & supra multas opes. Idem alibi καὶ Ἑρμοκράτης στεφάνους μὲν ἔφη, καὶ ἀτελείας, καὶ σιτήσεις, καὶ πορφύραν, καὶ τὸ ἱερᾶσθαι ὁ πάππος ἡμῖν τοῖς ἀπ' αὐτοῦ παρέδωκε. Et Hermocrates, coronas quidem, inquit, & immunitates, & jura epulandi, & purpuram, & sacerdotia avus nobis, qui ab ipso [sumus] tradidit. Ergo στέφανος significat nomen, decus, laudem è re qualibet partam. Apud eundem Philostratum, καὶ στέφανον ἠξίωμαι περὶ τῆς τέχνης, & laudem ex arte consecutus sum. Cæterùm quòd laus & præmium sunt implexa, cùm corona significat laudem, ferè etiam signat eminens ac triumphale præmium, ut apud Euripidem, κακῶς ἀτιμάζομαι ἐξ ὧν ἐχρῆν με στέφανον ἐπὶ κάρα λαβεῖν, Et contumeliam patior ex iis è quibus oportuit me coronam in caput sumere. Neoptolemus apud Sophoclem etsi tenet arcum illum urbi Trojanæ fatalem, tamen hanc sive laudem, sive præmium, sive, quod verius est, utrumque, proprium ait esse Philoctetis, hujus, inquit hæc est corona, τοῦ γὰρ ὁ στέφανος, τοῦτον θεὸς εἶπε κομίζειν. Hujus est, huic debetur hoc præmium; ad hunc Deus jubet afferri. Martyrium Christianorum Tertullianus boni agonis coronam vocat, hoc est præmium. Alibi docens, diabolo non deesse suos & sacerdotes & martyres, ait, *Celebrat & panis oblationem, & imaginem resurrectionis inducit, & sub gaudio redimit coronam.* Ergo & martyres martyrio coronari frequens est apud scriptores Ecclesiasticos locutio. *Inclyto Victorinus martyrio coronatus quod intelligit eloqui non potest*, inquit Hieronymus, Et Augustinus

Philo περὶ ὧν Αβ. καὶ Κα. ἱερ.

Philo περὶ μοναρχ. λ. γ. α.

Polem. ἐπιτάφ. λόγ.

Nicet. Cho. lib. 1.

Euripid. Iphig. in Aul. act. 2.

Philostr. in Scopeliano.

Philostr. in vita Apoll. lib. 3.

Euripid. Troad. & Phœn. actu 3.

Sophocl. Philoct.

Tertull. de cor. mil.

Hieron. ep. l. 2. ep. 14.

gustinus ubi agit de cultu martyrum, *Non dicit sacerdos, offero tibi sacrificium Petre vel Paule, vel Cypriane, cùm apud eorum memorias offeratur Deo qui eos & homines & martyres fecit, & sanctis suis angelis cælesti honore sociavit; ut ea celebritate & Deo vero de illorum victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atque palmarum, eodem invocato in auxilium eorum memoriæ renovatione adhortemur.* Quæ verò sit corona martyrii, & unde conficiatur, docet hic idem Hieronymus, ubi facit duo genera martyrii, unum quod consistit in effusione sanguinis; alterum in devotæ mentis immaculata servitute; quod ipse vocat quotidianum martyrium. *Illa*, inquit, *corona de rosis & violis plectitur; ista de liliis.* Hic ipse coronæ significatus sæpe lectori obuius est apud Prudentium memorantem laudes & præmia martyrum.

Aug. lib. 8. de civ. Dei, cap. 27.

Hieron. in epitaph. Paulæ ad Eustoch.

Beate martyr prospera
Diem triumphalem tuum,
Quo sanguinis merces tibi
Corona vincenti datur.

Prudent. peristeph. hym. 5.

Alibi de virgine martyre.

Duplex corona est præstita martyri;
Intactum ab omni crimine virginal;
Mortis deinde gloriæ libere.

Prudent. peristeph. hym. 14.

Duabus, inquit, coronis insignita est hæc martyr; Una quæ est impollutæ virginitatis; altera liberæ mortis, quam virgo animosa maluit oppetere, quàm è Christianis castris transfugere ad lupanar idolorum. Hîc nempe loco idoneo adnotandum, coronam virginitatis, seu diadema virginale constare è septem radiis, *ac maximè*, ut ait Capella, *medialis gemmæ lumine prænitere.* Quippe heptas, quòd nihil gignit, eò par virgini perhibetur, usque eò ut Pallas quoque vocitetur. De hoc coronamento loquens Hieronymus, ait, *Valet quidem Deus liberare de pœna, sed non vult coronare corruptam.* Apud eundem scriptorem nominatur corona viduitatis, quæ est virginitatis coronæ proxima. Idem quoque celebrat coronam justitiæ in verbis Pauli monachi ad Antonium, *Peracto*, inquit, *cursu, superest mihi corona justitiæ, & pœnitentiæ, Hæc omnia quasi per pulcherrima scripturarum prata discurrens in unum locum volui congregare, & de speciosissimis floribus coronam tibi texere pœnitentiæ, quam imponas capiti tuo.* Sed & justitiæ & bonitatis coronam T. Q. Flaminio deberi Plutarchus ait, cùm militiæ & ducatus tribuat Philopœmeni. E superioribus & ex aliis Prudentii locis intelligimus coronam non solùm significare præmium, sed & martyrium, qui est promptissimus aditus ad æternam felicitatem. Enimvero coronare est beare, & felicitate donare, ut in hoc

Mart. Cap. lib. 1. & 2. & 7. Macrob. in somn. lib. 1. cap. 6.

Hier. epist. l. 2. ep. 19.

Hier. epist. l. 3. in vita Pauli mon. Hieron. ep. l. 2. ep. 10. ad Rust.

Plutarch. T. Q. Flaminio in fi.

Euripid. Troad. actu 4.

 versu

versu Euripidis, στεφάνωσον Ἑλλάδ' ἀξίως, τὴν δὲ κτανών. Dignè corona Græciam, istam interficiens. Verum est ergo id quod supra dixi, nomine coronæ demonstrari summum omnium præmiorum; & coronare esse latissima prædicatione circumferre laudes ejus, quem ut eximium admiramur. Apud Athenæum ἀπηρτισμένοι sunt ἐστεφανωμένοι, coronati, id est, depoliti & perfecti. Quia, si Festo credimus, omnia perfecta priscis erant politiones. Usque eò verum quoque est his vocibus, corona & coronare, significari perfectionem. Et hic, scilicet, est sensus horum vrborum Tertulliani, *Ecce enim & tormentorum certamina coronantur à vobis, hoc est, nihil suspicitis extra gloriam persecutionis & martyrii.* Similiter Salvianus, loquens de Carthagine, *In urbe*, inquit, *Christiana, in urbe Ecclesiastica, quam quondam doctrinis suis Apostoli instituerant, quam passionibus suis martyres coronarant*, id est, quæ tot martyriis, ut præcipuo decore, nobilitata fuerat. Sic Prudentius

Fest. depolitum.

Tertull. apolog.

Salvian. lib. 7.

Prudent. peristeph. hym. 4.

Plena te martyr tamen ut peremptam
Pœna coronat.

Et hi quidem sunt significatus harum vocum corona & coronare, qui ab una origine veluti in plures ramos diffunduntur. Quibus hæc videbuntur esse spinosiora, ut sunt, cogitent sine istis vix iri posse ad illa, quorum lectio & cognitio futura est jucundior, fortè & fructuosior.

CAPUT VII.

Corolla unde dicta. Corollarium quid. Corolla quandoque metallica. Corona & corolla sunt interea donaria quæ nefas est esse manca & polluta. Corona forma est absolutissima.

CORONÆ diminutivum est corolla, hoc est, tenuis, sive gracilis corona, eademque plerunque florea, aut herbacea, ut scire licet ex his versibus Catulli

Catul. Argon.

Advenit Chiron portans sylvestria dona.
Nam quoscunque ferunt campi, quos Thessala magnis
Montibus ora creat, quos propter fluminis undas
Aura parit flores tepidi fœcunda Favoni,
Hos indistinctis plexos tulit ipse corollis,
Queis permulsa domus jucundo risit odore.

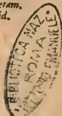
Epigr. l. 4. Id quod unico versu complexus est Palladius,

Ver placidum vario nectit de flore corollas.

Long. lib. 1. ποιμ. Græcis corollæ sunt στεφανίσκοι, ut apud Longum describentem Daphnin & Chloën ludentes inter delicias veris. Et apum, inquit;

imita-

imitatione simul flores legebant. Et hos quidem in sinus jaciebant; ex aliis στεφανίσκους πλέκοντες corollas plectentes nymphis ferebant. Possumus dicere corollas fuisse subitarias coronas ex eo flore plexas qui vigeret. Has corollas plerunque imponebant statuis numinum, quæ domi servabantur. ac si illo quotidiano & qualicunque cultu ea sibi propitiarent. Hujus moris meminit illa apud Apulejum libidinosa Fotis, *Atque utinam de more vesperi parassem nobis corollas aliquas.* Et infrà, *respicio Hipponæ Deæ simulachrum residens ædiculæ, quod accuratè corollis roseis equidem recentibus fuerat ornatum.* Quo loco advertendum est, corollas ex rosis fuisse Venereas, ut infra dicam in rosa: & has ipsas esse illas de quibus hæc Ennius in Asoto, *Apul. l. 3. Metam.* *Ibid.*

Ibant malam videre Veneriam corollam.

E coronarum gracilitate nata vox, *paulatimque*, inquit Plinius, *Romæ subrepsit appellatio, corollis inter initia propter gracilitatem nominatis.* Nempe & hinc fit corollarium alterum diminutivum, quo signatur corolla tenuior. Qui significatus translatus est ad quamlibet additiunculam, sive auctarium fortè non debitum, sed additamentum ad totam summam, ut perspicuum est ex hisce verbis M. Tullii, *De vivo igitur erat aliquid resecandum, ut esset unde Apronio ad illos fructus arationum hoc corollarium nummorum adderetur.* Græcis est ἐπιφορά, & προσθήκη, τὸ τῷ μισθῷ προστιθέμενον, quod mercedi accedit. Si hos emeris, & hunc προσθήκην σοὶ δίδωμι auctarium tibi do. Dicitur & ἐπίμετρον, quo mensura sit auctior & cumulatior. Cæterùm quod corolla non semper esset florea, sed & metallica, docet Plinius his verbis, *Postquam è lamina ærea tenui inaurata, aut inargentata dabantur,* scilicet corollæ. Nam de his loquitur. Porrò quod non solùm corona, sed & corolla, signent nihil nisi absolutum, perfectum, optimum, hinc liquet, quod utrumque est munus Deo gratum, ut infra pluribus locis planum fiet. Ratio est, quod utraque plurimum loci sibi vindicat in re sacra. At quod offertur Deo nefas est esse mancum & imperfectum, cujusmodi est morbosa victima, spurcum vinum, defrutum, igne tactum, mustumve antequam deferuescat. Ne ebur quidem, inquit Plato, est castum Deo donum, quia est ex mortuo corpore, & corrumpi potest. Qui claudam & mutilam, & qualibet sorte maculatam obtulerit hostiam, lege Dei sacrilegii reus est. Ea re prisci antequam victimam coronarent, explorabant εἰ ἐντελὲς sive παντελὲς εἴη, si legitima aut perfecta sit, ne quid fortè mactent eorum quæ mactari nefas est. Estque adnotatum, Indos non jugulare victimas, sed præcluso spiritu necare, ἵνα μὴ λελωβημένον, inquit Strabo, ἀλλ' ὁλόκληρον διδῶται τῷ θεῷ, ne quid mancum, sed inte-

Plin. l. 21. cap. 21. *Cic. in Verr. act. 5.* *Pollux l. 3.* *in vita Æsopi.* *Pollux l. 1. cap. 1.* *Fest. spurcum.* *Plato l. 12. de leg.* *Lact. Firm. lib. 6. c. 25.* *Levit. 21.* *Refert Hieron. ep. l. 6. epist. 15.* *Lucian. de sacrif.* *Strabo l. 15.* *Philo. π. τ. Καιν.*

grum offeratur Deo. Ergo talia oportet esse sine vitio, qualia descri-
Pollux l. 1. cap. 1. buntur à Polluce, hoc est, ἄρτια, ἄτομα, ὁλόκληρα, ὑγιῆ, ἄπηρα, παμμελῆ, μὴ κολοβά, μηδὲ ἔμπηρα, μηδὲ ἠκρωτηριασμένα μηδὲ διάστροφα, μηδὲ ἀνάπηρα, cujusmodi Athenienses exprobrant Lacedæmoniis esse eas hostias quas Diis offerunt. Quin oportet hæc munera, sicuti coronas & corollas, esse maximè adlubentia, commoda & apta. Jovi potissimùm supraque cæteros Deos nihil offerri oportet quod non sit tale. Nempe is, ut ait Pharnutus, inducitur specie humana, tum ætate integra, ut hinc fides fiat, non ipsum quicquam quod nimium sit, habere; nullius item rei egentem esse, sed ei adesse maturitatem, hoc est, id quod satis est. Ergo Spartani hostibus erepta spolia Diis non suspendebant, quia timidis detracta erant. Ac ne ea quidem à juventute aspici æquum putabant. Atque adeò neque ferrum, neque æs Deo sunt grata dona, inquit Plato, sunt enim ὄργανα πολέμων instrumenta bellorum. Quæ omnia ideo retuli, ut vel hinc perspicuum sit quanti sit corona & corolla, quæ illis donariis adnumerantur quæ nefas est esse manca, imperfecta, polluta. Adest & ipsa corona & corollæ forma omnium formarum absolutissima, quòd scilicet, est omnium capacissima, & ex omni parte vergit in sese, hoc est, in suam rotunditatem compactilis est. Itaque coronæ, cùm talis sit, nihil demi, nihil addi potest. Hæc una ubique incipit, ubique desinit; si mavis, nusquam incipit, nusquam desinit. Huc accedit, quod hæc forma repræsentat motum circularem, qui motus est perpetuus, non item alii. Ratio est, quod unus hic motus continet omnia genera motus. Hic unus cietur prorsùm, retrorsùm, dextra, læva, sursum ac deorsùm. Quam propemodum cœlestem dotem Cassiodorus aptavit numero denario; *Juvat*, inquit *inspicere quemadmodum denarius numerus more cœli & in se ipsum revolvitur, & crescit nova conditione per se redeundo, & nunquam deficiens invenitur.* Heraclius Ponticus, & author Etymologici hanc ipsam circularis formæ excellentiam, quæ coronæ propria est, repræsentant his verbis, Στέφανος θριγκὸς ὁ περιτρέχων κυκλόθεν. Corona est summitas quæ currit undequaque. Enimvero hac forma visa, contremuerunt illi qui Juliano sacrificanti adstabant, nimirum, cùm in extis apparuisset signum crucis, corona circumdatum. Hinc enim isti conjectores cœperunt suspicari, nullos nec temporis, nec locorum fines doctrinæ Christianæ statutos esse. Primùm quòd corona est symbolum victoriæ. Deinde quòd forma circularis ex omni parte incipiens & in se desinens finem designat nullum. Hæc is qui sacris præerat, elusit, & quidem quæsitiori commento. Quippe is victimam aliud significare dixit ; atque adeò hinc palam esse Christia-

Pollux l. 1. cap. 1. Plato in Alcib. 2. Plutarch. κεφάλ. κολοβ. ῥωμ. Pharnut. in Jove. Plutarch. apophth. Lacon. Plato l. 12. de leg. Aristot. l. 8. phys. c. 4. tex. 75. Martian. Cap. lib. 7. Cassiod. l. 1. Var. ep. 10. Etymol. θριγκῷ. Nicephor. lib. 10. c. 3.

stia-

stianum dogma in se reverti, hoc est vanescere & extingui, tum circulari forma, intra quam coërceretur, angustias ejus demonstrari. Sed quicquid ille mulcendo Juliano blateraverit, consensus illorum qui talia scrutantur hic est, τὸ κόσμου σφαιρικὸν, sive σφαιροειδὲς καὶ κυκλοειδῆ εἶναι σχῆμα. mundi sphæricam, similem sphæræ & circulo esse speciem. Id est, interprete Manilio, paucis mutatis, *Heraclid. Pontic*

Hæc æterna manet, divisque simillima forma,
Cui neque principium est usquam, nec finis in ipsa. *Manil. l. 1.*

CAPUT VIII.

Circulus & corona quid differant. De naturalibus circulis.

SAt memini, cùm coronam definii, naturalium coronarum à me nullam mentionem fieri. Neque enim ad talia mihi suscepta est hæc cura. Veruntamen quia præcipua coronæ nobilitas est ab ejus forma, quam mutuatur ab cœlestibus coronis & circulis, de istis quoque si egero, rem ipsam egero. Et quidem qui circuli sunt, hos eosdem non esse coronas, tunc, scilicet, verum est, cùm nulli capiti imponi possunt. Quippe corona ita corrotundata est, ut cùm humano capiti aptatur eadem fit insigne eorum quæ dixi in definitione. Ergo circulus & corona etsi forma conveniunt, effectibus tamen eunt in diversa. Atque adeò in rerum natura circulus est veluti ἀρχέτυπον exemplar, ad cujus speciem formata est corona ut exemplum. Nulla item corona non est circulus ob formam; sed non contra. Circulos natura sæpiùs quàm homo; coronas homo nectit sæpiùs quàm natura. Sæpe tamen confunduntur circulus & corona, ut in loco Plutarchi, ubi ait Archimedem συννοήσαντα τὴν τοῦ στεφάνου μέτρησιν ubi conjectasset circuli mensuram, exclamasse εὕρηκα. Reperi. Ibi enim manifestum est στέφανον esse circulum, aut orbem, non coronam. Porrò naturales & circuli & coronæ sunt innumerabiles in cœlo, in aëre, in terris, in aqua, in homine. Et cœlestes quidem circuli sunt ingentes illi quinque ductus per quos voluitur sol, qui universum redimiunt mundanum fastigium. Parmenides in cœlo duos alios facit. Philosophi ajunt cœlum cingi septem cingulis, arctico, antarctico, æstivo tropico, hyberno tropico, æquidiali sive æquinoctiali, Zodiaco, lacteo. Est & is, cui nomen ἅλως, circulus syderum, ἔμφασις λαμπρότητος, vis sive abundantia splendoris. Dicitur & ἅλων, nempe ὁ δίσκος τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, globus solis & lunæ. Est & is qui nocte serena conspectissimus & lacteus orbis, quem quòd elegantissimus versibus describunt Poëtæ, eos hîc adjicere visum. Sic ergo Ovidius.

Martian. Cap. lib. 8.
Plutarch. πε. τῶν ἀρεσκ. τοῖς φιλοσ.
Philo. πε. κοσμ.
Aristot. de mundo.
Scholiast. in ther. Nican.
Ovid. lib. 1. Metam.

Est via sublimis cœlo manifesta sereno,
Lactea nomen habet, candore notabilis ipso;
Hàc iter est superis ad magni tecta tonantis,
Regalemque domum.

Manil. l. 1. cap. 9.

Nec minùs eleganter Manilius,

Ut freta canescunt sulcum ducente carina,
Accipiuntque viam fluctus spumantibus undis,
Quam totus verso movit de gurgite vortex,
Candidus in nigro lucet sic limes Olympo,
Cæruleum findes ingenti lumine mundum.

Martian. Cap. l. 46. Scholiast. Apollon. Rhod. l. 4. Aristot. de mundo. Boeth. l. 2. de Arithm. & Macrob. Somn. Clem. Al. lib. 5. strom. Philostr. in Imag. & in vita Apoll. Hom. hym. in lunam. Virgil. in Dir. Philostrat. in Imag. Soph. Ajace flagell. Mart Cap. l. 2. & l. 6. Tertull. de cor. mil.

Martianus Capella Galaxeum vocat, ubi Ovidium imitatus Senatum Deûm à Jove congregati ait. Est & Zodiacus ille signifer, in quo sunt duodecim illa ζώδια, quos vocarunt Deos βουλαίους consiliarios, aut consilii præsides, quomodo planetas ῥαβδοφόρους sceptriferos. Hic est ille solis perpetuus hospes, qui duos per orbes transversus cœlum cingit. Sunt & illi novem globi forma sphærica, tum illi quibus nomen coluris, quasi dicas imperfecta. Ipsum quidem solem verè nominaveris circulum, qualis ab Ægyptiis fuit pingi solitus, & sic nominatur in imaginibus. His addenda est non tam ipsa luna, quàm lunæ cinctus, hoc est, ambitus ille lunaris nocte splendens; quem quòd lunæ proximus est, Homerus vocavit auream coronam. Virgilio est aureus orbis, quem lunæ comitem addit. Invenio quoque apud Sophoclem nominari circulum noctis ἐξίσταται δὲ νυκτὸς αἰανῆς κύκλος τῇ λευκοπώλῳ φέγγος ἡμέρᾳ φλέγειν. cedit & noctis obscuræ circulus, [in eo quod] ludica dies orbem illuminat. Est & ingens ille circulus æthræ, qui suo ambitu hanc rerum universitatem complectitur. Nempe hoc tanto circulo continentur alii circuli superiores & inferiores. Hujusmodi est ambitus Iridis, de quo Tertullianus citans caput decimum Apocalypsis, *Et alius* [angelus] *Iridis*, inquit, *ambitu ornatur cœlesti.* Quamvis in Iride plures aspiciantur orbes, hoc est, circuli, ut ait Statius de Junone loquens,

Stat. l. 10. Theb. 201.

Destinat Aonios læto præbere, suamque
Orbibus accingi solitis jubet Irin, & omne
Mandat opus.

Arat. διοσημ. & Scholiast. Claudian. de apone.

Sunt & illa quæ dicuntur παρήλια, de quibus Aratus, & Scholiastes ejus. Adsunt & illi circulares, sive coronati vapores, & ignes de quibus Claudianus,

Viva coronatos adstringit scena vapores.

Et Statius,

Stat. l. 10. Theb.

Ille coronatos jamdudum amplectitur ignes.
Fatidicum sorbens vultu flagrante vaporem.

Sunt

Sunt & illa apud Platonem ὕδατα περιφερῆ, aquæ circulares. Nonnunquam hi circuli ingenti miraculo fiunt prope homines, & hominum causa. Hujus generis est aurea illa nubes, qua Pallas apud Homerum circumsepsit caput Achillis, *Plato in Tim.* *Homer. Iliad. 6.*

Ἀμφὶ δ' οἱ κεφαλῇ νέφος ἔστεφε δῖα θεάων.
Χρύσεον· ἐκ δ' αὐτοῦ δαῖε φλόγα παμφανόωσαν.

Circumque caput ejus nubem sepsit diva dearum auream, & ex ipso incendebat flammam undique lucentem. Et postea, *Homer. Iliad. σ.*

Ὡς ἀπ' Ἀχιλλῆος κεφαλῆς σέλας αἰθέρ' ἵκανε.

Sic ab Achillis capite splendor in æthera ivit. Et paulò post,

—— ἐπεὶ δ' ἴδον ἀκάματον πῦρ.
Δεινὸν ὑπὲρ κεφαλῆς μεγαθύμου Πηλείωνος
Δαιόμενον· τὸ δ' ἔδαιε θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη.

Ubi viderunt indefessum ignem horrendum super caput magnanimi Pelidæ ardentem, quem accenderat Dea cæsia Minerva. Hujusmodi quoque fuit flamma visa super capite Ascanii,

Ecce levis summo de vertice visus Iuli *Virgil. 2. Æneid.*
Fundere lumen apex, tractuque innoxia molli
Lambere flamma comas, & circùm tempora pasci.

Quin & super caput Æneæ Virgilius collocat cœlestem flammam,

Ardet apex capiti, tristisque à vertice flamma *Virgil. 10. Æneid.*
Funditur, & vastos umbo vomit aureus ignes,

Talis fuit flamma visa super capite Servii & Tullii. Tum illa quæ Massanissæ dormientis caput evinxit apud Silium Italicum. His adnumero simulachrum syderis criniti, quod capiti Cæsaris in foro consecratum fuit. Maximè conspicuus fuit *solis ille orbis, qui super caput Augusti urbem intrantis conspectus est* [verba sunt Paterculi] *æqualiter rotundatusque in colorem arcus, veluti coronam tanti mox viri capiti imponens.* Etsi hunc circulum veriùs coronam dixeris cœlo demissam, ut ipse Vellejus interpres est. His annumerari possent illi duo radii qui natum Neronem tempore matutino, nulla è sole aperta causa, circumplexi sunt. Talis fuit ille circulus de quo Bebianus, *Liv. l. 1. & Plut. πε. τ. ῥώμ. τύχ. Sil. Ital. lib. 16. Plin. lib. 2. cap. 25. Vell. Paterc. lib. 2. Xiphil. Nerone. Bebian.*

Flammantem video luminis ambitum,
In quem nulla venit femina circulum.

Idem paulò post lucis coronam nominat, id est, cœlestem.

Tunc puer ille tuus florentem luce coronam
Præditus occurret cum genitore tibi.

Hosce circulos imitati sunt illi, qui inter cornua bovis Ægyptiæ aureum & rutilantem, solisque fulgores imitantem circulum effigiarunt, Hic, scilicet, est ille Apis, *quem*, ut ait Solinus, *Ægyptii colebant instar numinis, insignem nota alba macula, quæ dextero ejus* *Herod. l. 2.* *Solin. c. 35.*

Platin. in vit. Pontif. *lateri ingenita corniculantis lunæ refert faciem.* Recentiores historici memorant in Apulia positam fuisse æneam statuam, cujus capiti superadditus circulus cum hoc titulo, Kalendis Maji oriente *In vita Æsopi.* sole aureum caput habebo. Eodem prope sensu cum his, α ἀναβὰς β βήματα δ τέσσαρας ο ὀρύξας ε εὑρήσεις θ θησαυρὸν χ χρυσίου, ubi descenderis gradus quatuor fodiens invenies thesaurum auri. Huc quoque pertinet aureus ille, sive igneus orbis memoratus à Statio,

Stat. lib. 1. Sylv.

Vixdum cœrula nox subibat orbem,
Descendit medio nitens arena
Densas flammeus orbis inter umbras,
Vincens Gnosiaca facem corona.

Stat. lib. 4. Theb. Tum iste,

—— humeros & pectora latè
Flammeus orbis habet.

Martian. Cap. lib. 6. Circuli quoque dictæ sunt illæ insulæ, quæ ob hoc ipsum *vocatæ sunt cyclades in Myrtoo mari*, ait Capella. *Quarum notiores Delos & Antandros, quæ nomina ab ordinata circulatione sortitæ.* Cùm Atheniensium copiis & classibus omnia tenerentur, & Rex Persarum sibi fines constituisset, extra quos nec mari, nec terra egredi sibi tutum existimaret, quod undequaque fuit spatium quingentorum stadiorum, eleganter & suo more Aristides dixit, illum circulum fuisse coronam impositum capiti Græcorum, ὥστ' εἶναι τὸν *Aristid. Panath.* κύκλον τοῦτον ἀντ' ἄλλης τινὸς στεφάνης τοῖς Ἕλλησιν ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς. Et hæc quidem dici possunt de circulis cœlestibus, aëreis, terrestribus, nec ab homine, sed à natura factis.

CAPUT IX.

Corona Ariadnes, Berenices, lunæ, Austrina. Corona, sydus. Coronæ quæ fiunt in aëre.

NUnc agam de iis coronis quas natura plectit; & primò de cœlestibus. Ex istis conspectissima est corona Ariadnes priùs ex ambrosia, sive lilio, sive hedera, sive Thesæo flore contexta, *Ath. l. 15. Schol. Arat. Phænom. German. in comm. ad Arati phænom. & Lucian. Deor. concil.* qua novam nuptam primùm à Theseo coronatam ajunt. Demum Ariadne mortua, hæc ipsa corona à Libero astris est illata. Alii alia tradunt, nempe, Liberum, qui solitus esset gestare coronam hederæ, Ariadne mortua, eam posuisse, hoc est, sibi dempsisse, & astris inseruisse, monumentum Ariadnes. Alii volunt, cùm Ariadne nuberet Libero, ipsam accepisse hanc coronam munus Veneris & Horarum. Aliis placet, hanc coronam à Libero astris additam, dum

ejus

ejus nuptias Dii celebrant in insula Creta; & ipse id agit, ut eam impensiùs illustret, qua primùm nova nupta coronetur. Hanc ergo ajunt Vulcanum contexuisse ex auro & gemmis. Hac de causa eam Aratus vocat ἀγαυὸν illustrem. Quippe tanti fulgoris fuit, ut Theseum eduxerit è labyrintho. Denique affixam astris, cùm in Naxon uterque venisset. Adduntque eam constare è novem stellis. Et hæc quidem quia fuit poëtis copiosa lasciviendi materia, liceat & mihi, dum eorum inventa aut commenta colligo, aliquid post ipsos, & ipsorum imitatione peccare. Sic fiet, ut, quomodo apud quemque hæc fabula excepta fuerit, liquidò sciri possit. Et Ovidius quidem super hac re ingeniosè ludens eam coronam disertim floream fuisse dicit, *Ovid. lib. 5. Fast.*

Bacchus amat flores, Baccho placuisse coronam,
Ex Ariadnæo sydere nosse potes.

Hic ipse postea fatetur fuisse sydeream;

Sic micet æternùm, vicinaque sydera vincat *Ovid. de trist. lib. l. 5.*
Conjugis in cælo clara corona tuæ.

Martianus Capella floream, simulque sydeream facit,

Hoc quoque Nysiacis quod sparsum floribus ardet *Martian. Cap. lib. 2.*
Multiplici ambitum redimitur lumine sertum.

Hujus quoque rei meminerunt Diodorus Siculus & Hyginus, Scilicet, *Hygin. l. 2. de sign. cælest. In antiphænom.*

Hunc illi Bacchus thalami memor addit honorem.

Et Horatius,

Fas & beatæ conjugis additum *Horat. l. 2. Carm.*
Stellis honorem.

Et Propertius,

Hæc amor ipse suo constringit pignora signo *Propert. lib. 3.*
Testis sydereæ torta corona Deæ.

Hanc quoque fabulam agnoscit Prudentius, *Prudent. contra Symm. l. 1.*

Mox Ariadnæus stellis cœlestibus ignis
Additur; hoc pretium noctis persolvit honore
Liber ut æthereum meretrix illuminet axem.

Cæterùm Propertius ait, Ariadnem lyncibus fuisse vectam in cœlum, in eo carmine ubi Bacchum alloquitur, *Propert. lib. 3.*

Te quoque enim non esse rudem testatur in astris
Lyncibus in cœlum vecta Ariadna tuis.

Huic coronæ sive aliud nomen, sive epithetum est Gnosia apud Virgilium,

Gnosiaque ardentis decedat stella coronæ, *Virgil. l. 1. Georg.*

sive Gnosis apud Ovidium, *Ovid. lib. 3. Fast.*

Protinus aspicias venienti nocte coronam

Gno-

Gnosida. Theseo crimine facta Dea est.
& Gnosiaca in loco Statii,
Vinceus Gnosiaca facem corona.
Ipsa quoque Ariadna vocatur Libera, quasi uxor Liberi.
Ovid.lib.3. Fast. *Tu mihi juncta toro mihi juncta vocabula sumes;*
Nam tibi mutata Libera nomen erit.
Addit Ariadnen accepisse coronam à venere, eam quam ipsa habuerit munus Vulcani.
Sintque tuæ tecum faciam monimenta coronæ,
Vulcanus Veneri quam dedit, illa tibi.
Dicta facit, gemmasque novem transformat in ignes
Aurea per stellas nunc micat illa novem.
Ex hisce novem stellis Astrologi firmant, tres esse omnium splendidissimas; denique totum sydus esse fulgentissimum.,
Apollon. Arg. l. 3. ——— τὴν δὲ καὶ αὐτοὶ
Ἀθάνατοι φίλαντο. μέσῳ δέ οἱ αἰθέρι τέκμαρ
Ἀστερόεις στέφανος, τόν τε κλείουσ' Ἀριάδνης
Πάννυχος οὐρανίοισιν ἑλίσσεται εἰδώλοισιν.
Hanc & ipsi immortales amarunt. Medio autem illi ætheri signum astræa corona quam vocant Ariadnes tota nocte cœlestibus volutur imaginibus. Sed qua ratione corona facta sit, præter ea quæ supra dixi, Ovidius apertè docet,
Ovid.lib.8. Metam. ——— *deserta & multa querenti*
Amplexusque & opem Liber tulit. Utque perenni
Sydere clara foret, sumptam de fronte coronam
Immisit cœlo. tenues volat illa per auras.
Dumque volant gemmæ, nitidos vertuntur in ignes;
Consistuntque loco specie remanente coronæ.
Est & inter cœlestes coronas corona Berenices Callimachi hymno nobilitata; sed qui planè interiisset, si non à Catullo Latinis versibus donatus esset. Ibi hi, quod huc potissimùm pertinet, leguntur,
Catull. de coma Beren. *Scilicet, in vario ne solùm limite cœli*
Ex Ariadnæis aurea temporibus
Fixa corona foret; sed nos quoque fulgeremus
Devotæ flavi verticis exuviæ.
Etsi verò inter cœlestes circulos posui lunæ cinctum, sive ambitum, tamen quia hujus quoque syderis coronam nominari video, ea re hanc quoque addo superioribus coronis. Et quidem Homerus in hymno ad lunam, quem locum supra citavi, vocat eam χρύσεον στέφανον auream coronam: Plinius quoque huic syderi coronam tribuit. Fulgentius lunæ coronam, sive diadema compingit ex astris,
Plin. l. 18. cap. 35. Fulgent. mythol. l. 1. *Astrigeroque nitens diademate luna bicornis.*

Istis

Istis annumeranda est illa corona quæ circa circulum solis, Iridi similis tempore Domitiani visa est, quæ illi portendit cædem. Nam libertus Clementis, quem ipse Domitianus oppresserat, cui nomen Stephanus, eum postea gladio vulneravit. *Philostrat. vita Apoll. lib. 8.* In cœlo quoque sunt minutæ quædam stellæ ultra sagittarium, quibus est nomen coronis volubilibus; quas ipsas Austrinam coronam vocat. Ab Arato vocantur κύκλοι περιηγέες circuli lucidi. *Arat. phænom.* De his Ovidius,

Tum de virginea gemitus exire favilla
Ne genus intereat, juvenes, quos fama coronas
Nominat, & cineri materna ducere pompam. *Ovid. l. 13. Metam.*

Ipsius cœli chorus, ut quidam ait, dicitur esse coronatus, nempe admirabilibus syderum fulgoribus. *Apul. de Deo Socr.* Cœlestibus coronis proximæ sunt illæ, quæ, ut circuli, fiunt in aëre. Quibus ut est multa cognatio cum iis qui dicuntur arcus & virgæ, ita quoque multum discriminis est inter arcum, virgam & coronam. Hæc trina fiunt circa solem, lunamque, & astra tam mobilia, quàm cœlo inhærentia; nec sunt corpora, sed corporum imitamenta, & mera fallacia; atque adeò intra brevissimum spatium exolescunt; nec longè fiunt à terra, ut probat Seneca in quæstionibus naturalibus. *Senec. lib. 1. nat. quæst. cap. 3. & l. 7. cap. 12.* Et quidem coronæ ubique fiunt, ubicunque sydus est; arcus contra solem; virgæ in vicinia solis. Denique si coronam diviseris, arcus erit; si direxeris, virga. De his videndus est Aristoteles libro de mundo. *Aristot. de mundo c. 3.*

CAPUT X.

Inter naturales coronas numero Oceanum, & Terram, lapides, sal, sulphur, arbores, vitem, plantas, pisces, phœnicem, onagrum partum quendam ovis, hydram, hominem in pluribus membris, hæc, inquam, omnia invenio coronata.

IN terris, aut circa terras sunt illæ coronæ, quas natura suopte ingenio format, funditque numero innumero. Et quidem ipse Oceanus meritò inter naturales coronas recenseri potest. *Strabo l. 1. cap. 3.* Nempe Homerus hac forma eum effigiavit in clypeo Achillis, describens ejus ὁπλοποιΐαν, armaturam, sive armorum compositionem. Ipsam quoque terram, seu Ceres est, seu Vesta, antiquitas coronavit sertis candidis, quòd undique cingitur ab candidissimo elemento, hoc est, aëre. *Phurn. in Cer. & Vest.* Meritissimò hoc elementum coronatur, cùm ea sit ingens & inexhausta omnium coronarum materia. In plantis, in foliis, in frondibus, in fructibus, in lapidibus, in omni re creata licet advertere coronas. In chrysoberillis est corona. Nam *languidiùs* *Plin. l. 37. cap. 9.*

guidius micantes, inquit Plinius, *aurea nube, ut corona circumfunduntur.* Tum in pæderote, cui multa inest decoris prærogativa, cùm sit purpura coronatus. Quam coronam Solinus nominat *croceam velut è liquido renitentem*. E sale quoque fieri coronas tradit Strabo. Quippe è salso fonte tales trahuntur eò demisso fune. Sunt & coronæ sulphuris, quæ fortasse pertinent ad illas, αἱ ἐν τοῖς μαντικοῖς περιθειώσεις τε καὶ λουτρά, quæ in faticidis sunt incantationes & balnea, sive lavacra. Has & salis & sulphuris coronas Artemidorus ait esse natura graves, & habere nihil jucundi, id est somniantibus nihil significare quo lætari possint, διὰ τὸ βαρυνθῆναι πρὸς τινῶν ὑπερεχόντων eo quòd gravantur à quibusdam supereminentibus. A natura quoque eas coronas fieri dicimus quæ *dejectæ in Eurymenis fontem lapides fiunt*. In arboribus sive in arborum concavitatibus inveniuntur coronæ à natura factæ. Et verò Plinius describens illam insignem platanum quæ est in Lycia, eamque faciens imaginem speluncæ, *nemoroso*, inquit, *vertice, & se vastis protegens ramis, arborum instar, agros longis obtinens umbris; ac ne quid desit speluncæ imagini, saxea intus crepidinis corona muscosos complexa pumices.* In vite, cui nomen pucina, est quoque corona. Eam certè Plinius vocat nigerrimam, & coronario naturæ lusu στεφανίτην. In plantis τοῖς φρυγανικοῖς, hoc est in virgultis illa est cui nomen ἄδωνις, sive ἀνώνις cujus folia inter se circa caulem connexa reddunt ejus formam instar coronæ. In animalibus quoque natura coronas ostendit. Nam in mari quosdam pisces esse coronatos, ex Aristotele tradit Athenæus. *In ostreis*, inquit Plinius, *inest nota, ambiente purpureo crine fibras, eoque argumento generosa interpretantur.* Oppianus meminit quorundam piscium, quibus (κύκλος ὀφρύος περίδρομος ἐστέφανωται), qui supercilio rotundo coronantur. Phæniceń esse natura coronarum ajunt; coronavit enim ejus caput circulus notabilis, inquit Achilles Tatius. Solis autem est corona circuli. Et hoc illud est quod ait Dracontius in hoc versu loquens de phænice,

> *Igne vago rutilatur apex, fax cætera lambit;*
> *Et cœlum repetens erecto crine vagatur.*

Psitacum Apulejus coronat. *Enimvero cervicula ejus*, inquit, *circulo mineo velut aurea torqui pari fulgoris circumactu cingitur & coronatur.* Onager habet in dorso tæniam; ejusque spinam utrinque distingunt albæ coronæ. Id quod Oppianus expressit in hisce versibus,

> Ταινίη δὲ μέλαινα μέσην ῥάχιν ἀμφιβέβηκε,
> Χιονέης ἑκάτερθε περιγραφθεῖσα στεφάνησι.

Tænia verò nigra mediam spinam dorsi cingit, niveis utrinque secus

Solin. c. 36.
Strabo l. 12.
Plato in Crati.
Artemid. lib. 1. c. 79.
Plin. lib. 3. cap. 2.
Plin. l. 12. cap. 1.
Plin. l. 14. cap. 3.
Theophrast. lib. 6. de plant. c. 5.
Athen. l. 7.
Plin. l. 32. cap. 6.
Oppian. ἁλιευτ. lib. 1.
Achill. Tat. lib. 3.
Dracont. de opif.
Apul. Florid. l. 2.
Oppian. κυνηγ. l. 3.

secus distincta coronis. Adnotatus est partus ovis cujus caput ha- *Plutarch.*
buit figuram & colorem tiaræ. Hydram Statius donat corona, *Alex. Mag.*

—— *squalet triplici ramosa corona* *Stat. lib. 4.*

Hydra recens obitu, Et myagros, genus serpentum, Ni- *Theb.* *Nicand.*
cander vocat πολυστεφίας, τοὺς πολλοὺς στεφάνους ἔχοντας καὶ γραμμάς, *ther.*
multis coronis & lineis præditos. Nos ipsi & extimè & intimè su-
mus coronati, non ut hoc nimiùm nobis placeamus; sed ut ne quid
coronæ memores corona indignum admittamus. Et extima quidem
hominis corona dici potest illa quam Lactantius Firmianus descri- *Lact. lib. de*
bit his verbis, *Frons ergo vallata per circuitum, & à temporibus* *opif. Dei.*
effusi ante auras [aures] *capilli, & earum summæ partes in coronæ* *cap. 7.*
modum cinctæ, & occipitium omne contectum speciem miri decoris
ostentant. Idipsum tradit Pollux, cui ultimus capillorum circuitus *Pollux l. 2.*
qui caput ambit, est coronæ στεφάνη. Idem Lactantius in papillis *Lact. lib. de*
coronas invenit, cùm eas dicit esse *fuscioribus ac parvis orbibus co-* *opif. Dei.*
ronatas. Inter ipsa oculorum interiora numeratur linea illa circula- *cap. 10.*
ris, & ἶρις ambiens eam, quæ in oculo est γλήνη, id est, ipsa pupula. *Pollux l. 2.*
Ergo circularem hanc lineam meritò coronam dixeris. Huic affi-
nis est illa, quam Achilles Tatius ponit in oculo & lachryma, nem- *Achill.*
pe cùm oculus subniger humida rigatus lachryma aspicitur placida *Tat. lib. 6.*
quadam albedine coronatus. Est & pileus ille naturalis, quo infan-
tes solent insigniri. *Eum obstetrices*, inquit Lampridius, *rapiunt,* *Lamprid. in*
& advocatis credulis vendunt, siquidem causidici hoc juvari *Diadum.*
dicuntur. Certè Diadumeno illud fuit diadema. In humano capite *Pollux l. 2.*
coronæ reperiuntur, duæ; scilicet, concavitates quæ speciem referunt
coronæ. Sed & illas tres humani capitis suturas, quæ & promi- *Aristot. de*
nent, & in sese recedunt, de quibus Aristoteles, filii medicorum *hist. anim.*
vocant στεφανιαίας coronarias. Illi ipsi intercapedinem eam, quæ *cap. 7.*
est inter occipitium, & calvariam, sive sinciput, coronas vocant. Pa- *Pollux l. 2.*
rui quoque digiti corona nominatur apud Pollucem, ubi ait, car- *Pollux l. 4.*
nis excrescentiam, eam quæ est circa coronam parui digiti, esse *cap. 25.*
tumorem sanabilem. Eustathio authore, Græcis κορώνη inter alia *Eustath.*
est τοῦ αἰδοίου ἄκρον ἢ πλήρωσις pudendi virilis summitas aut con- *odyss. φ'.*
summatio. Est & circa alvum corona, quam quidam, inquit Pol- *Pollux l. 2.*
lux σφιγκτῆρα, alii coronam nominant. Est & vena coronaria, *Pollux l. 4.*
id est, circulo cor ambiens. Denique est quoddam genus morbi, *cap. 25.*
cui nomen ψίλωσις τριχῶν nudatio capillorum, sive depilatio am-
biens caput instar coronæ.

CAPUT

CAPUT XI.

De authore coronarum. Pandora quid. Janus dictus author coronarum. Primæ coronæ natæ apud mensas hominum, nempe minuendæ, aut sedandæ gravitati capitis. Primæ coronæ dictæ strophia, seu strophiola.

DIxi de iis circulis & coronis, quarum sola natura artifex est. Nunc illas exequar, quas humana manus nectit, cujuscunque tandem formæ, materiæve sint. Quod, scilicet, est institutum meum, illudque argumentum, cui curam hanc meam sepoſui. Sed antequam huc venio, libet quærere quis fuerit author coronarum. Et quidem Plinius ubi quærat quisnam Deorum primus coronatus fuerit, ait, *Feruntque primum hominum Liberum patrem imposuisse capiti ex hedera.* Tertullianus (credo è Claudio Saturnino sumpsit, cujus epitome quædam videtur esse de corona militis liber) tradit primum caput coronatum fuisse à Charitibus, *cùm ab omnibus muneraretur. Unde Pandora.* Id quod ipse his verbis confutat, *Nobis verò*, inquit, *Moyses propheticus, non poëticus pastor principem feminam Euam faciliùs pudenda foliis, quàm tempora floribus incinctam describit, nulla ergo Pandora. Sed & de mendacio erubescenda est coronæ origo.* Alii tradunt, divinam providentiam formasse Pandoram; *Pandora enim Græcè*, inquit Fulgentius, *omnium munus dicitur.* Philo Judæus & Aristophanis Scholiastes, ajunt, Πανδώραν esse τὴν γῆν terram, quam poëtæ vocant παμμήτορα & καρποφόρον. Et hoc sensu verum est, terram omnium primam coronari illa materia quæ omnis generis coronas effundit. Itaque hanc ob causam meritò ab Hesiodo vocatur ἀςίφανος, quicquid dicat Tzetzes, eam sic vocari propter pulchritudinem circuli; aut quia nos suis inventis coronat, & omnis generis fructibus. Certè meritissimò ipsa floribus & fructibus coronatur, cùm ipsa illa coronamenta habemus muneris sui. Dicta est enim Πανδώρα sicut πάντα δωρουμένη, omnia donans.

——jam versicoloribus anni
Fœtibus alma parens cingi sua tempora gaudet.

Sic apud eundem hortus coronatur floribus.

Jamque Dioneis redimitur floribus hortus.

Pergit Tertullianus, & ait *Saturnum Pherecydes ante omnes refert coronatum. Jovem Diodorus post devictos Titanas hoc munere à ceteris honoratum.* Ergo nec à Pherecyde, nec à Diodoro, ac ne ex ipso quidem Tertulliano quicquam certi super hac re elici potest. Alii tradunt

Plin. l. 16. cap. 4.
Tertull. de cor. mil.
Fulgent. lib. 2. myth. in Prometh.
Philo περὶ κόσμ.
Aristoph. ὀρνιθ. & ibi Schol.
Tzetz. in 1. lib. Hes.
Philo περὶ ἀφθ. κόσ.
Columel. de cultu hort. lib. 10.

tradunt, Janum fuisse authorem coronæ, qui idem fuit inventor farris & vini. Nempe utrumque mortalibus præbuit, non tam cibo aut potui, quàm divino cultui, & sacris instaurandis. Et verò in priscorum sacrificiis hæc duo fuisse constat, ut discimus è Lactantio; *Quid enim*, inquit, *habent dicere cur Dii hominibus tam diligenter suis quæque temporibus exhibeant? An ut illis far & merum demus, & odorem thuris, sanguinem pecudum?* Nimirum, priscus ille Janus sator hominum coronarum quoque author perhibetur, ut rem per se nobilem, magnam & augustam majestas inventoris, & sacrorum dignitas validiùs commendaret. Et verò hunc Janum in Italia, sicuti Librum in India & Asia, præclarissimæ cujusque rei auspicem faciunt, ut pote navigii & monetæ. Ideoque ratem & coronam ei sculpserunt loco præmii. Porrò inventor farris & vini coronæ quoque author cluet, quia far & vinum ab altaribus Deorum translata sunt ad mensas hominum, apud quas natæ sunt primæ coronæ. Id quod accidit hac potissimùm ratione. Novi illi γηγενεῖς terræ satu concepti homines simulatque temetum olfacere cœperunt, nova dulcedine capti, eo sese inundarunt. Hinc ipsis haud leviter tactum cerebrum fumi calentis vapore, eo qui est è vini ebullientis aspergine. Ergo & illis caput vacillare, & oculi nare, & lingua balbutire, & pedes errare cœperunt. Verè quispiam illis baronibus objectasset ea quæ Antinous unus procorum Penelopes improperavit illi, quem ignorabat esse Ulyssem,

Athen. lib. 15. & Q. Fab. Pictor. lib. 1.

Lactant. lib. 7. cap. 6.

Plutarch. κεφαλ. καραγ. ῥωμ.

Οἶνός σε τρώει, μελιηδὴς, ὅστε καὶ ἄλλυς
Βλάπτει, ὅς ἄν μιν χανδὸν ἕλῃ μηδ᾽ αἴσιμα πίνῃ

Hom. Od. φ'.

Vinum te lædit dulce, quod & alios lædit, quicunque ipsum abundanter capit, nec decenter bibit. Denique usque eò recepta opinio est, primùm Italiæ præbitum fuisse vinum, nempe à Jano, qui ibi consedit, ut eam firment vocatam Oenotriam à prisco usu vini. Verùm illud καρηβαρεῖν sive καρηβαριᾶν, illa, inquam, capitis gravitas sive cephalalgia quæ erat è vino, sæpe interpellabat lætitiam convivialem. Huic gravitati minuendæ, dolori etiam mitigando cœperunt sibi utrumque tempus obvia qualibet re vincire, hoc est, caput fortiter adstringere, docente videlicet, Deo; Ut qui morbo causam dederat, ille ipsus remedii monstrator esset. Neque enim aut verum putabant, aut ne suspicabantur quidem id quod Plinius tradit, *fascia mulieris alligato capite, dolores minui.* Et hæ quidem primò non coronæ dictæ, sed strophia & strophiola, hoc est fasciæ & fasciolæ, ἀπὸ τοῦ στρέφειν à vertendo sic appellatæ, seu torquendo. Quanquam postea idipsum fuerunt quod coronæ. Virgilius hac voce est usus in prima illa significatione, in his versibus,

Steph. οἰνωτρία.

Pollux l. 1.

Plin. l. 28. cap. 7.

Virgil. in Copa.
Eja age, pampinea fessus requiesce sub umbra,
Et gravidum roseo necte caput strophio.

Hac ipsa de causa hæc eadem strophia dicta sunt ἀναδήματα, nostris vincula, Ovidius,

Ovid. lib. 4. Fastor.
Cumque sua domina [Veneri] *date grata sisymbria myrto,*
Textaque composita juncea vincla rosa.

Tertull. de cor. mil.
Hoc ipsum agnoscit Tertullianus ubi ait, Quis coronæ usus nisi vinculi tantùm? Certè coronæ nominæ interdum significata sunt vincula; cujusmodi fuerunt illa, quæ gestabantur in honorem Promethei, tanquam vicissim nos ei pœnam pendamus, quod nostra causa vinculis sit oneratus. ut in his versibus,

τῷ δὲ ξένῳ στέφανον ἀρχαῖον στέφος
Δεσμῶν ἄριστος ἐκ Προμηθέως λόγου.

Hospiti priscam coronam circumdo vinculorum Promethei sociam. Cæterùm hæc dictio usque eò invaluit, ut hæc ipsa vincula signarint στεφανώματα, coronas sive coronamenta, etiam apud nostros, ut in loco Ovidii, quem paulò ante citavi,

Athen. lib. 15.
Textaque composita juncea vincla rosa,

nempe eòdem significatu quo sunt apud Græcos ἀναδήματα, hoc est diademata, sive redimicula regia; ut in loco Aristidis, ubi is commendat Smyrnam Imperatoribus sive ut calyptram reginarum vel imperatricum, sive ut regium, vel imperatorium capitis insigne. A nostris dicta quoque sunt redimicula, eo significatu, quo redimire sæpe est coronare, ut apud Capellam,

Aristid. in ep. ad Imp.

Martian. Cap. lib. 1.
Ipsa etiam fulcris redimicula nectere sueta
Flora decens trina est anxia cum Charite.

Sensim quoque factum est, ut eadem prope cum primæva illa significatione στρόφιον sit ἡ γυναικεία ἀναδέσμη muliebre cingulum. Et vocem quidem στρόφιον derivant quoque à στρόφος, quæ est fascia, ut apud Homerum,

Homer. in hym. Apol.
ἀμφὶ δὲ χρύσεον στρόφον ἧκαν,

circa autem [Apollinem] auream fasciam injecerunt. Deinde addito ei decore, hanc fasciam factam esse τὸ στρογγύλον ζωνάριον, teres cincticulum. Neque verò statim strophium significavit coronam, sed, Plinio teste, tenuiorem tantùm coronam, hoc est, corollam. *Unde*, inquit, *nata strophiola. Quin & vocabulum ipsum tardè communicatum est.* Tale strophium, seu strophiolum, sicuti rem vernaculam, & nullius neque pretii neque dignitatis Tertullianus componit cum diademate, ut res diversissimas. *Quid*, inquit, *caput strophiolo, aut dracontario damnas diademati destinatum?* Hinc strophæ, id est verborum captiunculæ; *nec fabula*, inquit Tertullianus *sed veritates, nec stropha, sed simplicitates.* Et Prudentius,

Plin. l. 21. cap. 2.

Tertull. de cor. mil.

Tertull. lib. de spectac.

Væ captiosis sycophantarum strophis,
Væ versipelli astutiæ. Prudent. in alt. præf. apotheos.

Eodem sensu Hieronymus vocat hæreticorum strophas, id est captiosum, ac tortuosum genus loquendi, atque adeò subdolum & fraudulentum. Hieron. ep. l. 1. ep. 50. Plinius, *ego aliquam stropham inveniam, agamque causam tuam*, &c. Plin. epist. l. 1. ep. 18. Hinc intelligimus, ne Janum quidem, quamvis rerum præclarissimarum celeberrimum authorem verè dici posse inventorem coronarum, & si is, invento farre & vino, causam dedit conviviis & epulis, ubi natæ sunt coronæ; sed laudem rei tam præclaræ totam esse necessitatis, cujus ea vis est, ut homines, quam libet stupidos & obtusos, acuat. Non ergo mirum est, si dolor capitis invenit vincula; quibus deinde accesserunt omnia illa additamenta, quorum contextus coronas facit.

CAPUT XII.

Serviæ coronæ. Sertum unde dictum. Quid sit. Sertum, corolla flores corollarii, Tum ii quibus consperguntur sepulchra, & coronæ certaminum ac triumphorum. Sertum insigne regium, & corona ex auro & gemmis.

Nihil est in antiquitate frequentius quàm serta sumpta pro coronis. Quòd si Plinio credimus, coronæ antiquitùs dicebantur serviæ à serendo, ac si dicas, seminatæ. Plin. l. 21. cap. 2. Huc addo, quod, eodem Plinio authore, *arborum ramis coronari in sacris certaminibus, mos fuit primùm.* Eo more si non planè verso, aut saltem usu florum unà cum ramis recepto in coronamenta, novæ quodammodo rei novum nomen inditum. Nam coronæ è ramis, floribusque textæ serta dici cœpta, sicut inserta & implexa, nempe à verbis sero sevi, & sero serui; quorum illud signat semino & planto; hoc admoveo, contexto, compono, ordino, Quippe utriusque verbi supinum est sertum, participium sertus, unde nostra hæc dictio fœta amborum significatibus. Et verò sertum dici constat non id modò quod est seminatum, sed & id quod est admotum, textum, digestum, adunatum, & implexum. Videturque sertum opponi soluto, ut in hoc loco Apuleji, *Hinc gratiæ gratissimæ, inde horæ pulcherrimæ, quæ jaculis floris serti & soluti, deam suam propitiantes scitè scitissimum construxerunt chorum.* Apul. Metam. l. 10. Idem alibi, *Jamque per plateas commeantem populi frequenter floribus sertis & solutis adprecantur.* Apul. Metam. lib. 4. Itaque cùm horum significatuum nullus non coronam exprimat, nihil mirum si sertum significat corollam & coronam, id est, circularem textum eorum florum, qui capiti redimiendo

Etymol. εἴρω. aptus est ac destinatus. Equidem hoc verbum sero servi nihil dubitem derivare à verbo εἴρω τὸ συνάπτω. Certè τὰ συνειργμένα sunt τὰ συνηρμοσμένα ἐν κύκλῳ simul aptata in circulo. Et hoc sensu coronæ dicuntur conseri & conjungi, seu connecti velut in orbem. Aristides ὥσπερ οἱ τοὺς στεφάνους συνείροντες, ut ii qui coronas connectunt. *Aristid. in Panath.* Itaque sertum, dictio jamdiu placita, &, serviis obliteratis, recepta usque eò invaluit, ut nunc quidem nullum sit genus coronæ quod non hoc nomine censeatur. Et quidem sertum significare corollam, etsi ex innumerabilibus locis probari potest, tamen uno aut altero sum contentus. Ovidius.

Ovid. lib. 9. Metam.

Haud alio vultu quàm si conviva jaceres
Inter plena mihi redimitus pocula sertis.

Interdum sumitur pro floribus è quibus corollæ contexuntur. Virgilius de Venere cui sit res sacra,

Virgil. 1. Æneid.

Ubi templum illi, centumque Sabæo
Thure calent aræ, sertisque recentibus halant.

Sed sanè sæpius hac dictione signantur flores commixti & coacti quandoque in speciem coronæ, quas vocant στεφάνους λυτοὺς, quandoque soluti. Statius, *Athen. lib. 10.*

Stat. lib. 2. Sylv.

Dum sæpe domi nova serta ligantem
Te videt.

Idem alibi,

Et si quà patet, aut diem recepit,
Sertis mollibus expleatur umbra.

Lethæa serta dictæ sunt eæ coronæ, quibus conspergi sepulchra mos fuit. Statius,

Stat. lib. 5. Sylv.

Illustremque animam lethæis spargite sertis.

Serta quoque eæ coronæ dictæ quibus donabantur victores certaminum quinquennalium. Statius,

Stat. lib. 5. Sylv.

Ille tuis toties præstrinxit tempora sertis,
Cum stata laudato caneret quinquennia versu.

Ovid. lib. 2. de trist. Signat & coronas triumphales. Ovidius,

Ausoniumque ducem solitis circumvolet alis [victoria]
Ponat & in nitida laurea serta coma.

Denique sertum significat insigne regium, hoc est, diadema. Martianus capella de corona Ariadnes,

Martian. Cap. lib. 2.

Hoc quoque Nysiacis quod sparsum floribus ardet
Multiplici ambitum redimitur lumine sertum.

German. in Phæn. Ar. Et Germanicus in Arati Phænomenis,

Quantumque à læva distantia serta notantur
Erigitur tantùm serpens.

Apud Capellam caput sertatum est coronatum, seu diadematum

Cui

Cui galeatus vertex, ac regali caput majestate sertatum. Et in *Martian. Cap. lib. 5.*
glossario legimus Sertat. i. coronat, στεφανοῖ. Ergo Tertulliano lo- *Tertull. de cor. mil.*
quenti de ea, quam dixi, corona Ariadnæ, sertum est corona ex
auro & gemmis. *Dat*, inquit, *Priapo* [Pherecydes] *& tænias idem,*
& Ariadnæ sertum ex auro & Indicis gemmis, Vulcani opus, Liberi munus, post & sydus.

CAPUT XIII.

E qua materia fierent primæ coronæ. Coronæ plectiles, Zonæ item plectiles. Artes plectiles, Corona muliebris plicatilis, Diademata plectilia. Syllogismi plectiles. Coronæ nexiles, tortiles, cylistæ, sive encylistiæ. Bacchi corona ficulnea. Coronæ è prunis. Coronæ sutiles.

CÆterum ista prima serta, seu coronæ, nectebantur è floribus, è gramine, salice, arundine, lana, lino, hedera, omnique adeò materia plectili, nexili plicatili, tortili, flexili. Ergo quòd *Theophr. l. 4. de plant.*
plectebantur plectiles dictæ; indeque omnia πλέγματα, ut vocantur à Theophrasto, & numerantur in mundo muliebri, ut liquet ex hoc loco Plauti,

Pro galea scaphium, pro insigni sit corona plectilis. *Plaut. Bacch. actu 1. sc. 2.*

Græcis sunt στέφανοι πλεκτοὶ, Æschylo ᾠδὴ πλεκτὴ, Homero, πλεκτὴ ἀναδέσμη. Et coronæ, nempe florales, propriè dicebantur plecti, *Ath. l. 11. Æsch. Pers.*
τί γὰρ δὴ ὦ Ἑρμῆ ἔλεγε στεφάνους πλέκειν, καὶ ἀμελεῖν τῶν προβάτων; Quid *Philostr. vita Apoll.*
attinet, ô Mercuri, coronas plectere, & ovium curam omittere? Ubi plectere est formare in orbem. Unde eleganter Herodotus de Deo *Hom. Iliad.*
dixit, ἰδὲ θεὸς γλυκὺν πλέξας τὸν αἰῶνα, δυσεξεύρετος ἐν αὐτῷ διέλκει) *Stob. περὶ τοῦ βίου, ὅτι βραχ.*
αἰών. Ecce Deus dulce cum plexerit sæculum, difficile intellectu in se invenitur sæculum. Ad harum coronarum similitudinem factæ quoque sunt zonæ plectiles, cujusmodi fuit illa quam sibi Hippias Sophista Persicis similem confecerat. Porrò operosiores hæ coronæ sensim sunt fieri cœptæ ab aliqua, scilicet, illarum artium, quas vocabant τέχνας πλεκτικὰς, quarum mentio apud Platonem, ut earum *Plato in Hippia.*
quæ sunt omnium artium antiquissimæ. Huc quoque pertinet pro- *Plato lib. 3. de leg.*
verbium λεπτὴν πλέκει tenuem plectit, de paupere dictum. Nam *ἐν παροιμ.*
pauper non è pluribus operosam, sed è pauculis floribus tenuem coronam plectit. Sed quòd in mundo muliebri multa sunt πλεκτὰ, cujusmodi μάχαιραι, πυλεῶνες, κάλυκες, στρόφιον, ὀπισθοσφενδόνη, *Pollux l. 5.*
σφενδόνη, ἀναδήματα, κάλαμος, καλαμὶς, ἔντροπος, omnia aurea *cap. 16.*
aut deaurata, non mirum est, inter hæc quoque censeri coronam muliebrem plicatilem. Hujus coronæ meminit Artemidorus, ubi *Artemid.*
recenset plectilem, seu plicatilem supellectilem, hoc est, lina, retia *lib. 4. c. 6.*

 spor-

sportas, nubeculas, seu velamina canistra, corbes, calathos, vittas, monilia aurea, torques & coronas. Ipsa quoque diademata fuerunt πλεκτὰ, ut alibi dico. Ad exemplum harum coronarum dictæ sunt πλεκταὶ sive πλεκτάναι τῶν λόγων, qui sophistis erat ἀΐδιμ[os] συλλογισμὸς, continuus syllogismus. Hos Prudentius Græcorum imitatione vocavit syllogismos plectiles, nempe captiosum & fraudulentum genus concludendi.

Theophrast. in charact. Lucian. vit. auct.

Prudent. in alt. præfat. apoth.

Solvunt ligantes quæstionum vincula
Per syllogismos plectiles.

Hæ quoque coronæ dictæ sunt πηκταὶ, pactiles, quasi junctæ, id est è floribus artificiosè mixtis compactæ. Pactili coronæ Plinius summam autoritatem fuisse dicit. Dictæ sunt & nexiles, quod constabant è nexibus florum. Nempe ipsi flores necti dicebantur, vel innecti, ut apud Plinium, *Quæ*, inquit, *scribus complere apes floribus & innectere videntur.* Etsi non sum nescius pro innectere, legi quoque *nectare*; ut illud ad artificium & pulchritudinem coronarum, hoc ad suavitatem florum referatur. Dictæ quoque sunt ἑλικταὶ, tortiles seu volubiles, aut voluentes se. Tortam coronam Propertius vocavit in loco suprà citato, de corona Ariadnes,

Plin. l. 21. cap. 3.

Plin. epist. lib. 4. ep. 3.

Propert. lib. 3.

Testis syderea torta corona Dea.

His proximè accesserunt cylistæ, sive encylistiæ, quæ fiebant ἐκ κυλίσεως, quarum meminit Pollux; aitque è loco Archippi hanc esse στεφάνην ἐκ τῶν κυλίστων. Utinam Pollux aliquid uberiùs dixisset. Neque enim nesciremus quid signet hæc vox. Quid, si apud Pollucem legamus ἐκ τῶν κυκλίων, è rebus rotundis, sive orbiculatis? Videntur enim hæ coronæ non solùm fuisse forma circulari, sed & in eas tantùm fuisse admissas res orbiculares, veluti ad volubilitatem rotundatas. Quippe hinc tota corona fiebat firmior ac solidior, ac proinde volubilis, versatilis, rotatilis. Hanc coronam his verbis designat Apulejus, *Individuo nexu corona totis floribus, totisque constructa pomis adhærebat.* Et hoc videri potest esse illud, quod signat Eustathius cùm ait, has coronas sic dici, διὰ τὸ οἷας τε εἶναι κυλίεσθαι στρεφομένας, nempe ἐκ τῶ κυλίω voluo, devoluo, quòd impulsæ voluebantur. Hunc motum conficiebant res solidiores, è quibus hæc corona constabat, nempe poma, & fructus ii, qui erant duriusculi præ herbis & foliis, rebus, scilicet, mollioribus. Hanc quoque coronam videtur describere Plinius his verdis, *Quædam coronæ per coronas currebant*, id est, quædam tanta latitudine & laxitate texebantur, ut minores coronas exciperent & complecterentur. At hæ minores coronæ majoribus coronis implicitæ per interiorem ambitum illarum majorum facilè currebant. Quod artificium quale fuerit, me planè nescire fateor. Dicimus tantùm coronas

Pollux l. 7. cap. 30.

Apul. l. 11. metam.

Eustath. in 8. odyss.

Plin. l. 21. cap. 3.

nas

nas cylistias, sive encylistias, sive, ut ait Nicander ἐγκυλιστοὺς distinctas fuisse ab herbaceis & foliaceis; atque, ut ex Apulejo aliisque probatum est, compactas è globulis, propter quorum firmitatem facilè rotabant & volvebantur. Neque tamen in hoc tantùm nectebantur, ut volverentur; nempe non tam coronæ fuissent quàm rotæ, aut rotulæ, sed potiùs ut suspenderentur, & visendæ proponerentur ob pulchritudinem. Id quod scire licet è loco Alexis in Scirone, ὥσπερ κύλιστος στέφανος αἰωρούμενος, ut corona cylista suspensa. Et hac quidem de causa magnas nugas agit Nicander apud Eustathium, & apud Athenæum, cùm ait has cylistias plerunque fieri è rosis. *Athen. lib. 15.* Verisimilius is qui è ficu. Nam ficum numerari inter arbores scabras & duriusculas, *Athen. lib. 15.* nec arborem solùm, sed & folia ejus, discimus è loco Plutarchi, ficus, inquit, folium propter asperitatem θρῖον nominatur. *Plutarch. sympos. 5.* Etsi θρῖον quoque dicitur de chamæpity, onogyro, & sideri te. Ergo folia ficus propter scabritiem videntur habuisse locum in cylistiis, idque singulari exemplo; & forrasse imitatione ejus coronæ, quam Bacchus sibi fecisse dicitur è foliis ficulneis τοῖς τῆς συκῆς φύλλοις. *Scholiast. in alexiph. Nic. v.* Nemphe hoc cultu Liber triumphavit insidens currui, quem leones trahebant. Ipso τῷ θρίῳ folio ficulneo viderur antiquitas demonstrasse Bacchum, *θρίων. 54.* hoc est, τὸ θρῖον videtur fuisse symbolum hujus numinis, θρίῳ, inquit Plutarchus, australem mundi plagam pingunt, sive repræsentant. *Aristoph. ἱππεῦ.* Et interpretanrur τὸ θρῖον πολεμον, & videtur genitali parti naturæ simile esse. *Etymol. θρίαμβος.* Hanc ipsam coronam videtur monstrare Philetas in his versibus, *Plutarch περὶ Ἰσιδ. καὶ Ὀσιρ.*

μῆλα φέρων κόλποισι τά οἱ ποτὲ Κύπρις ἑλοῦσα
Δῶρα Διωνύσου δῶκεν ἀπὸ κροτάφων.

Poma ferens sinu, quæ ei quondam Cypris exempta à temporibus Liberi dedit. Tradit idem Plutarchus, siquid hoc ad rem pertinet, famulas Latinorum convivantes κλάδοις συκῆς σκιαζομένας, ramis ficus umbratas, i. coronatas, nempe hoc coronamenti genere tectas. *Plutarch. Camil.* Macrobius quoque auctor est, Lyrenenses *cùm rem divinam Saturno faciunt, coronari ficis recentibus*, Inter cylistias coronas Hipponax apud Athenæum memorat eam, quæ constanbat è prunis. *Macrob. l. 1. Sat. cap. 7.*

Ἐν τῷ σταδίῳ τῶν ἀνταγωνιστῶν μέ τις
Ἔδοξε στεφανοῦν γυμνὸς προσελθὼν στεφάνῳ κυλιστῷ
Κοκκυμήλων, Ἡράκλεις, πεπόνων. *Athen. l. 1.*

In stadio concertatorum me quispiam visus est coronare nudus prodiens corona cylista, prunorum, Hercules, maturorum. Quasdam coronas video vocari sutiles, quòd folia unde necterentur, ut verisimile est, consui mos fuerit. Et hanc, scilicet, Artemidorus vocat, τὴν στεφάνου δέσιν coronæ conjunctionem. *Artemid. lib. 4. c. 4.* *Sutiles*, inquit Plinius, *Saliorum sacris invenimus, & solennes cænis:* *Plin. l. 21. cap. 3.* Ac si dicat, Suti-

lium coronarum usus est antiquissimus. Id quod hinc intelligimus, quòd eas in Saliorum sacris antiquitùs adhibitas scimus; atque adeò in Saliaribus cœnis & dapalibus conviviis fuisse exhibitas. *Apul. l. 4. Metam. 38. Symach. l. 1. ep. 17. Auson. in ultimis ep. Fest. Salios. Apic. de re culin. c. 1.* Neque enim hic dico quænam essent saliares cœnæ, rem cognitissimam ex Apulejo, Symmacho, Ausonio, Festo, aliis. Addit Plinius, *Transiere deinde ad rosaria.* Id quod cujusmodi fuerit qui scire cupit, penitiùs inspiciat verba Apicii, vbi is agit de conditura rosarum. *Rosatum*, inquit, *sic facies: Folia rosarum, albo imo folii priùs forcipe sublato, inseris: quas ut sutiles facias, in vino quàm plurimas infundes, sic ut septem diebus in vino macerentur. Post diem septimum rosas de vino tollito, & alias sutiles similiter immittas, &c.* Itaque ad hanc suturam, id est ad consuenda & concinnanda folia rosarum, necesse fuit ea sic macerari, ut manum artificis, & puncturas quibus nectcrentur, pati possent. Pergit Plinius, *Eoque luxuria processit, ut non esset gratia nisi mero folio.* Id quod convenit cum verbis Apicii, qui ad hanc sui sæculi luxuriam sutiles componit. Ergo idem propemodum est, ac si dicat Plinius, Antiquitùs tota rosa inserebatur sutilibus. Sed eò tandem res processit, ut rejecta & fastidita gratia floris pulcherrimi, ejus tantùm folia retenta sint, quæ ut alia aliis veluti squamatim insererentur, inventa est ea ratio conditura, quam describit Apicius. Nempe omnis decor harum coronarum videtur contineri artifice quadam sutura & mixtione foliorum. Et in hoc quidem artificium congerebatur horum florum numerus innumerus. Ea re quidam apud Plutarchum acriter invehitur in hoc genus coronamenti; *Plutarch. sympos. 3.* aitque hinc spoliari arbores; ac naturali & præsidio & ornamento destitui, quorum utrumque consistit in illo foliorum indumento. Quippe flores natura in hoc procreavit, ut essent quorum pulchritudine & odorum suavitate mulceremur. Ergo qui plectunt coronas è florum foliis potius quam ex integris floribus hi perperam utuntur coronis, cùm folio nihil quicquam sit imbecillius. Nec immeritò Aristophanes deridens quosdam quos vocat obscuræ vitæ homines, addit, eos esse persimiles generi foliorum, ὀλιγοδρανέας, πλάσματα κηροῦ, nulli rei, & figmenta ceræ. *Ref. Clem. Al. strom. lib. 4.* Sequitur Plinius, & ait, *sutilibus mox petitis ab India, aut ultra Indos.* Cujus loci hic est sensus, Primæ coronæ Saliaribus cœnis dari solitæ imitabantur sutiles, quarum exempla è regionibus longinquis ac transmarinis ad nos pervenerant. Postea, invalescente luxu, nostrates hæ coronæ non ampliùs effigiatæ sunt ad exemplum illarum Indicarum, verùm etiam illæ ipsæ Indicæ huc translatæ sunt. At illas Indicas, non ut Italicas, constitisse è preciosioribus foliis quàm sunt folia rosarum, docet in sequentibus verbis; *laudatissimum*

mum quippe habetur è nardi folio eas dari, aut veste Serica versicolores unguentis madidas. Quæ quoque verba vix puto esse syncera. Sutilium coronarum nonnulla est apud poëtas mentio. Ovidius,

Tempora sutilibus pinguntur tecta coronis. Ovid.lib.5. Fast.

Illud, *pinguntur* asserit Plinianum illud *versicolores.* Hunc sive morem, sive luxum signat Martialis,

Perfundas glaciem triente nigro
Frontem sutilibus rubor coronis. Martial. lib. 9.

Unde intelligimus, has quoque coronas numeratas fuisse inter conviviales.

CAPUT XIV.

Specimen earum coronarum quæ vinculi tantùm præbebant usum, est corona ex Amerina salice, & Corona ex arundine vernacula. Salix, prima corona in hoc inventa, ut gravitati capitis mederetur. More prisco quisque ferebat propriam coronam ad convivium.

EX iis quæ suprà dixi, intelligimus, primas coronas remedio fuisse inventas, nempe adstringendo capiti inter convivialem sive lætitiam, sive lasciviam. Quod remedium quia effectu cognitum est esse necessarium, posteritas constanter tueri cœpit, nec tueri tantùm, sed & augere & ornare. Ergo coronas necessitas invenit, tempus asseruit, solertia excultas reddidit. Et verò pro incomptis illis, vernaculisque vinculis, sive strophiis ex obvio factis coronæ plecti cœptæ è materia lectiore, ipsaque adeò florum dispositione jam quæsitiore. Sed primæ illius coronæ, quæ unum vinculi usum præbuit, antequam ultrà pergo, specimen promo, nempe eam quæ plectebatur ex Amerina salice. Hanc, videlicet, solertia ejus ætatis, quæ Saturniam illam rudem & simplicem proximè secuta est, ludibrio habere cœpit ut ridiculam & ineptam. Quin & ludibrii causa vocitabatur coronamentum rusticorum, quòd nexibus tantùm & vitilibus esset idonea. Hac tamen corona Megisthen totos decem menses fuisse evinctum tradit Anacreon libro secundo carminum. Hæc à me compendio dicta fusiùs quidam apud Athenæum. Is præter hæc addit nescio quid historiæ quod pertinet ad religionem. Id est hujusmodi: Caribus mandatum fuit, ut quomodo statua Junonis apud ipsos fugam meditata longissimis ramis implicita fuisset, ad hoc exemplum ipsi ex Amerina salice se redimirent, id est, quo vimine Deam vinxissent, Athen. lib. 15.

ſent, eôdem ſibi quiſque caput obſtringeret. Inibi mentio fit Epæneti poëtæ, quo authore Amerina ſalix eſt priſcum coronamentum Carum. Paulò poſt dicitur, uſum hujus coronæ apud Samios duraſſe uſque ad ætatem Polycratis. Denique, poſthabita priſca fabula, creditum eſt, veriſimilius eſſe Megiſthen ſeſe Amerina ſalice redimire ſolitum, quòd ibi ubi ipſe epulari ſolitus eſſet, hoc genus arboris feliciter proveniret. Nam & ipſi Lacedæmonii feſtis Promachiorum diebus arundine vernacula ſeſe coronabant, quòd hoc genus coronamenti ibi eſſet obvium. Cæterùm apud Athenæum vernaculam arundinem illam dici puto quæ non eſt odorata, aut dulcis. Nam arundinis odoratæ meminit Cæſar Conſtantinus; & dulcis ejus, quæ in Ægypto naſcitur in locis paluſtribus, Theophraſtus. Porrò apud Apollonium Rhodium video ſalicem vocari ἱερὸν ςύπος, ſacrum ſtipitem, ſive truncum. Tradit tamen Plinius, Homero hanc arborem fuiſſe, *frugiperdam, quòd ocyſſimè amittit ſemen; ſecutamque ætatam ſcelere ſuo interpretatam eſſe hanc ſententiam, quando ſemen ſalicis mulieri ſterilitatis medicamentum eſſe conſtat.* Ac tales quidem fuerunt illæ primæ qualeſcunque coronæ, veriùs vincula rudia & incompta. Nam ſecutis temporibus vix ullæ coronæ fuerunt nexæ è re qualibet quæ eſſet ad manum, ſed, Hercule, ex herbis, frondibus, foliis, floribus medicamentoſis, tam è vinculi adſtringentis, quàm ex herbæ, florumque indole geminato juvamine. Flores quoque cùm dico, aut folia, nihil obvium & qualecunque dico, ſed omnia lecta, ſpecioſa pretioſa, ſæpe exotica, ſæpe Indica. Quòd verò coronæ in hoc fuerint inventæ, ut illi, quam parit ebrietas, gravitati & ſomnolentiæ mederentur, docet mos priſcus ferendi & exhibendi eas ſub finem convivii. Id quod pluribus locis diſertim tradit Athenæus, & Plutarchus in convivio ſapientum, & Theognis in his verſibus,

Conſtantin. Cæſ. lib. 6. cap. 7. Theophraſt. de cauſ. lib. 6. c. 16. Apollon. Rhod. l. 4. Plin. lib. 6. cap. 26.

Plutarch. ἑπτ. σοφ. συμπ. Theogn. in fine.

Ἦμος δ' ἠέλιος μὲν ἐν αἰθέρι μώνυχας ἵππους
Ἄρτι παραγγέλλει μέσσατον ἦμαρ ἔχων,
Δείπνου δὴ λήγοιμεν, ὅπου τινὰ θυμὸς ἀνώγει,
Παντοίων ἀγαθῶν γαστρὶ χαριζόμενοι.
Χέρνιβα δ' αἶψα θύραζε φέροι, στεφανώματα δ' εἴσω
Εὐειδὴς ῥαδιναῖς χερσὶ Λάκαινα κόρη.

Cùm verò ſol quidem in æthere ſolidungulos equos jam admonuerit, medium diem habens, cœnam tunc terminemus, ubi aliquem animus jubet variis bonis ventri ſatisfacientes. Gutturium autem ſtatim foras ferat, coronas verò intro formoſa teneris manibus Lacæna puella. Qui tamen mos non ſemper viguit. Sæpe enim coronabantur initio epularum, ut in hoc loco Euripidis;

— ὡς

—— ὡς δ' ἐπληρώθη στέγη, *Euripid. Io. actu 3.*
Στεφάνοισι κοσμηθέντες εὐόχθου βορᾶς
Ψυχὴν ἐπλήρουν.

Completis tandem tabernaculis, coronis ornati festis & lætis dapibus animas explebant. Id ipsum docent hi versus qui sunt apud Athenæum,

Ὡς γὰρ εἰσῆλθε τὰ γερόντια, τότε εἰς δόμους *Athen. lib. 15.*
Εὐθὺς ἀνεκλίνετο. παρῆν ὁ στέφανος ἐν τάχει.

Domum ut sunt ingressi vetuli, statim accubuerunt. mox adest corona. Et ille apud Euripidem se non ultra cibum sumpturum ait, priusquàm alter coronam sumpserit.

—— οὐ πρὶν ἄν σέ γε *Eurip. cycl. actu 4.*
Στέφανον ἴδω λαβόντα, γεύσομαί τ' ἔτι.

Non priùs quàm te videro sertum sumere, gustabo ultra. Cæterùm antequam luxus ille surrepsisset solemnium epularum, cùm, inqam, rustica simplicitate petrones illi conveniebant ad sese, si Diis placet, malacissandos & hilarandos, suam quisque coronam eò ferebat; ut posteaquam sese plusculum invitasset, eo serto, tanquam amuleto muniret se adversus mala instantis ebrietatis. De quo more extat hic locus Euripidis, ubi ait Centauros cum herba coronaria accessisse ad convivium Deorum,

Ἀνὰ δ' ἐλάταισι, στεφανώδει τε χλόᾳ *Euripid. Iphig. in Aul. act. 4.*
Θίασος ἔμολεν ἱπποβότας
Κενταύρων ἐπὶ δαῖτα τῶν θεῶν,
Κρατῆρά τε Βάκχου.

Venit & equestris turba Centaurorum abiegna tela, viridesque corollas gerens ad convivium Deorum, & craterem Bacchi. Hunc quoque morem expressit Ovidius,

Venerat & senior pando Silenus asello,
Quique rubro pavidas inguine terret aves.
Dulcia qui dignum nemus in convivia nacti
Gramine vestitis accubuère toris.
Vina dabat Liber. tulerat sibi quisque coronam.
Miscendas largè rivus agebat aquas.

Duplici ergo ratione juvabant primæ illæ, & quæ primas consecutæ sunt, coronæ. Nam quòd illæ primæ vincula erant, caput adstringebant. Quod nectebantur ex herbis & floribus in hoc lectis, ut vini vim majori vi compescerent, certè aut refrigerabant, aut alia quapiam naturali facultate ebrietatis impetus reprimebant, tum capitis dolores mitigabant. Quæ coronæ dotes ingentem celebritatem adeptæ, infrequentissimo apud omnes usu postea fuerunt, ut infrà dicam.

CAPUT

CAPUT XV.

Refrigerans corona. hujus generis est est rosea. Et è smilate, è semine spinæ albæ, ex herba hirsuta, è gramine dactyli, ex iberi, & quinquefolio, è pulegio, ex amethysto, è chamæpiti, è filo cui hæreret folium oleæ inscriptum nomine Minervæ. Ferales coronæ. De vi odorum. Nimia Tertulliani coronarum insectatio. Corona è capis.

REfrigerantis coronæ specimen est apud Aristophanem in his versibus,

Aristoph. ὄρνιθ.

—— φέρε παῖ στέφανον. κατάχεῖσθε.
Κατὰ χειρὸς ὕδωρ φερέτω ταχύ τις.

Fer puer coronam. infundite. Per manum aquam ferat citò aliquis. ubi scholiastes ait, τοῖς γὰρ συμποσίοις περιέκειντο οἱ στέφανοι καταψύχοντες τὸ κρανίον ἀπὸ τῆς τοῦ οἴνου θέρμης. Nam qui epulabantur, hos cingebant coronæ refrigerantes calvariam, sive sedem cerebri, à calore vini. Hujus quoque refrigerantis coronæ mentionem facit Clemens Alexandrinus, ubi ostendit ridiculè refrigerari caput; cùm potius medici, ubi cerebrum refrigeratum sentiunt, ei medeantur unctione pectoris & summi nasi. Cæterum illa quæ refrigerant plerumque sunt adstringentia. Hujus generis fuit ῥοδινὸς στέφανος rosea corona. Nam rosæ super mordacitatem ajunt inesse utramque facultatem refrigerandi & adstringendi; & hinc minuere gravitatem capitis. Itaque Anacreon ait, coronam rosaceam sociandam esse Baccho, ejus vi, scilicet repellendæ.

Clem. Al. pædag. l. 2. cap. 8.
Pollux l. 6. cap. 19.

Τὸ ῥόδον τὸ τῶν ἐρώτων
Μίξωμεν Διονύσῳ,
Τὸ ῥόδον τὸ καλλίφυλλον
Κροτάφοισιν ἁρμόσαντες.

Rosam quæ [est] amorum, miscebimus Dionyso, Rosam pulchram temporibus aptantes. Neque tamen sum nescius, apud Plutarchum rideri eos qui rosaceas coronas post convivium pro lauréis capiti imponunt. Quippe iidem ajunt florales coronas esse κορασιώδεις puellares, & ludentibus magis convenire virginibus, & mulieribus quàm congressibus philosophorum, eorumque qui literarum militia sint exercitati. Ut ut est, diversorum florum coronas caput juvare, antiquitus creditum & traditum, αἱ τῶν ῥόδων καὶ τῶν ἴων ἀποφοραὶ, inquit Clemens Alexandrinus, ἡσυχῇ οὖσαι ψυχραὶ συστέλλουσι καὶ ἐπισφίγγουσι τὰς καρηβαρίας, Rosarum & violarum suavitates sive exhalationes cum sensim & quietè refrigerent, coërcent, & adstringunt gravitates capitis. Hujus quoque generis est corona è smilace, quæ facta impari

Clem. Al. pædag. l. 2. cap. 8.

impari foliorum numero capitis doloribus mederi creditur. Cæte- *Plin. l. 24.*
rùm smilacem Theophrastus dicit esse ἄνθος λευκὸν καὶ εὐῶδες, ἠρι- *cap. 10.*
νόν, florem album, odoratum, vernum. Et Iulianus collocat smilacem *Julian. in*
inter plantas odoratas, Versabere, inquit, in smilace & thymo, her- *ultimis ep.*
bisque odoratis. Quanta smilaci facultas insit, hinc sciri potest, quòd *Theophrast. lib. 3. de*
dormientes homines, cùm maximè florens tumescit, interficit. Su- *plant. 36.*
perioribus coronis annumero alias quæ sunt singularibus præditæ do- *Plutarch.*
tibus. Et quidem Plinius coronam è semine spinæ albæ dolores ca- *symp. 3. Plin. l. 24.*
pitis minuere dicit. Eâdem vi censetur corona ex herba hirsutæ, quæ *cap. 12.*
Græcis est φιλάνθρωπος. Eodem authore, *gramen tertii generis da-* *Plin. l. 24.*
ctyli, ejus eui caustica vis est, capiti circumdatum sanguinis è na- *cap. 19. Plin. ibid.*
ribus fluxiones sistit. Iberis adalligata capiti cum quinquefolio epi- *Plin. l. 25.*
phoras, & si qua in oculis vitia sunt, emendat. Idem tradit; *in ca-* *cap. 12.*
pitis dolore coronam imponi, & contra epiphoras collo circumdari. *Plin. l. 27.*
Adest & è pulegio corona, de qua hic ipse Plinius, *Dignior*, inquit, *cap. 12. Plin. l. 20.*
è pulegio corona vertigini quàm è rosis, cubiculis nostris pronun- *cap. 40.*
tiata est. Nam & capitis dolores imposita creditur levare. Quin &
olfactu capita tueri contra frigorum æstusque injuriam, & ab siti tra- *Plutarch.*
ditur. Coronis quoque ex amethysto non lapide, sed flore post vinum *sympos. 3.*
utebantur adversus vinolentiam. Nam τῶν ἀνθῶν ἀπόρροιαι florum
effluentiæ mirabiliter caput muniunt adversus ebrietatem. Atque
adeò quibusdam floribus ajunt inesse vim fovendi cerebri. Aliis in-
sunt aliæ facultates, & quidem admirabiles. Hujus generis est alyssos *Plutarch.*
quæ liberat hominem singultu non solùm tacta, sed visa. Huc quo- *sympos. 3.*
que refero coronam nexam è ramulis ejus herbæ, quæ Græcis est *Const. Cæs.*
χαμαίπιτυς, & πιτυΐνη, nostris abiuga, sive abiga, & humilis pinus. *lib. 7. c. 31.*
Quippe ajunt eum qui hac corona sit coronatus, non inebriari. His *Const. Cæs.*
addo illam quæ fiebat ex eo filo, cui hæreret folium oleæ; in quo *lib. 9. c. 1.*
scriptum esset nomen τῆς Ἀθηνᾶς Minervæ. Hinc quoque capitis
dolores sedari ajunt. Usque eò verum est, corona caput non solùm
ornari, sed juvari & servari. Sed mirum est, tam salutare, tamque
illustre inventum humanamn equitiam reperisse, quomodo ad nefa-
rios usus traduceret. Nempe, repertæ sunt nefandæ coronæ harum,
quas dixi, tam salubrium per nomen quidem & speciem imitatrices,
at re & effectu ferales, atque adeò capitis, cui imponuntur, inter-
fectrices. De his scripserunt Mnestheus & Callimachus medici à
me supra memorati. *Quoniam & in hoc*, inquit Plinius, *est ali-* *Plin. l. 21.*
qua valetudinis portio, in potu atque hilaritate præcipuè, odorum *cap. 3.*
vi surrepente, fallaciter scelerata Cleopatræ solertia. Namque
apparatu belli Actiaci gratificationem ipsius reginæ Antonio ti-
mente, nec nisi prægustatos cibos sumente, fertur favore ejus lusis-
se, [l. timori ejus illusisse] *extremis coronæ floribus veneno illitis, ip-*
saque

ſaque capiti impoſita. Mox procedente hilaritate, invitavit Antonium ut coronas [p. coronati] *biberent, nempe uterque. Quis ita timeret inſidias?* Hoc tantum ſcelus, alioſque abuſus coronarum equidem reputans, magnopere probo illam acritatem Tertulliani, quæ unam ſpectat ſynceritatem morum, qua is totus exarſit. Sed ubicunque is acerbius invehitur in coronas, ubi eas deridet, ubi eas ita proſternit, ut in coronis unum agnoſcat uſum vinculi, ac præterea nihil, ibi verò, quod ejus venia dictum ſit, à ſumma ejus pietate provoco ad ſingularem eruditionem. Neque enim neſcivit, odorum vim non minùs conducere ad ſanitatem, quàm ad voluptatem, ut ex Ariſtotele Plutarchus tradit, nimirum, per calorem & ſubtilitatem cerebrò ſe leniter infundentem. Certè ubi is loquitur de cuſi Ægyptio, tradit dulci ſpiritu, & ſalutari quadam exhalatione moveri aërem, cujus per reſpirationem corpus tactum mauſueſcit. Tunc enim fit gratum quoddam temperamentum, quod mœſtitiam diſcutit, nec tamen cerebrum ebrietate occupat. Quæ etſi vera ſunt, nihilominus tamen Tertullianum uſque iuvat illudere tantæ rei. *Cæterum*, inquit, *in capite quis ſapor floris? quis coronæ ſenſus niſi vinculi tantùm? Quia neque color cernitur, neque odor ducitur, nec teneritas commendatur. Tam contra naturam eſt florem capite ſectari, quàm cibum aure, quàm ſonum nare.* Similis ſeveritatis extat alius apud hunc ſcriptorem locus. *Non emo capite* [l. capiti] *coronam, nempe Liberalibus. Quid tuâ intereſt, emptis nihilominus floribus quomodo utar? puto gratius eſſe liberis & ſolutis, & undique vagis. Sed etſi in coronam coactis, nos coronam naribus admovimus. Viderint qui per capillum odorantur.* Nec Tertullianus tantùm acerbè coronas inſectatur, ſed & Clemens Alexandrinus, ubi ait, coronatos amittere τὸ τερπνὸν τῆς αἰσθήσεως ſuavitatem florum. Nec vident, inquit, coronati coronam, locatam ſuper oculos. Atque adeò cùm odor natura ſurſum vergat, eo reſpiratio privatur; ut ſemel dicam, florum eſt injuria non nutrimentum iis frui ſupra aſpectum. Atque hæc quidem omnia videntur ſumpta à veteri quodam philoſopho qui eos, qui coronis uterentur, inſectari ſolitus eſſet, qui neſciunt locum coronæ. Siquidenim, inquit, gaudent halitu violarum, & roſarum, oportuit eos coronari ſub naribus, ut per reſpirationem hinc traherent plurimum voluptatis. His affine eſt dictum Socratis relatum à Xenophonte, odorum, niſi nares acceſſerint, nulla utilitas. Etſi de odoribus tantùm, non etiam de floribus ibi loquitur Socrates. Porrò à temporibus & capillis odorem ad nares pervenire, è naribus, inquam, duci odorem qui eſt in capillis & in vertice, non eſt res tantæ abſurditatis, quanta huic tantæ coronarum inſectationi præten-

Plutarch. π. Ἰσιδ. κ Ὀσιρ.

Tertull. de cor. mil.

Tertull. Apolog.

Clem. Al. pædag. l. 2. cap. 8.

Lucian. Nigr.

Xenoph. memorab. lib. 1.

prætenditur. Ipse Tertullianus cùm ait, naturam signasse usum florum, quam ipse vocat, naturæ præscriptionem, addit eam non debere esse potentiorem sectæ interdictione. Ubi palam fatetur, quod natura licet, sectam, videlicet, Christianam facere inlicitum: Sed ubi hæc interdictio? Quinimo in sacris libris nihil quiequam est magis obvium quàm mentio coronæ. Usque eò & ipsi spiritui sancto complacitus est florum decor, & coronarum usus. Et verò in Apocalypsi non solùm viginti quatuor senioribus, sed & ipsi Christo aptatur corona, non illa spinea prompta è suppellectile carnificis, sed illa de qua nunc ago; illa ipsa, cujus meminit Prudentius in his versibus,

Tertull. Apolog.

Regia mirifici fulgent insignia David,
Sceptrum, oleum, cornu, diadema, purpura & ara.
Omnia conveniunt Christo, chlamys atque corona.
Virga potestatis, cornu crucis, altar divum.

Prudent. in enchir.

Nimirum oleagineam coronam Christo tribuit, id est, & victricem & triumphalem. Quæ tamen, si admittitur sententia Tertulliani, planè inutilis & ridicula est. Usque eò is, ubicunque occasio est, nihil coronæ parcit. Certè fatendum est, tam multa fœdè perpetrata ubi interveniebant coronæ conviviales, (id quod alibi dico) ut prisca illa Christiana pietas acriter ac severè insurrexerit in abusum coronarum. Id quod cum Tertulliano excusat Clementem Alexandrinum, qui quærit an fas sit uti coronis & unguentis, quorum utroque homines impelluntur ad voluptates, & ad libidinem, potissimùm adventante nocte. Salutaribus coronis adnumero myrteam. Nam hanc quoque vini vim compescentem, & Baccho inimicam ferunt. Et hoc est Pollux ait, Anacreontem myrtis coronari solitum, nempe dum crebriùs & largiùs potaret. Etsi alia hujus coronæ ratio est, quòd myrtus, ut infra dico, est Veneris. Cæterùm quòd cæpe, eliciendo lachrymas, oculis prodest, & ipsum inter hujus generis coronamenta receptum est. Hujus coronæ meminit Artemidorus; eique locum assignat inter illas, quæ per quietem visæ quidpiam significant. Ergo has coronas illis prodesse ait qui somnium viderint, non item iis qui ei proximè adstant. Fortassæ hoc genus coronæ signavit Callimachus in hoc versu,

Clem. Al. pædag. l. 2. cap. 8.
Plin. l. 15. cap. 29. & Ath. l. 15. Pollux. lib. 6. cap. 19.
Aristot. probl. 9. sect. 31.
Artemid. lib. 1. c. 79.
Scholiast. in alexiph. Nicand. in μήκωνος κισηλάγου.

—— ἀμφί τε κίσηλιν
Εἰργμένος ἀγλίθων οὖλον ἔχε στέφανον,

circa caput vinctus cæparum teneram coronam.

CAPUT

CAPUT XVI.

Corona hederacea. Hedera Baccho sacra. Hedera & vitis cur socientur. Ex hedera & vite fit coronamentum Bacchi. Cur cum hedera compescat vim Bacchi, nihilominus tamen sit coronamentum hujus numinis. Liber hederatus & laureatus.

Superioribus coronis annumero hederaceam. Nam præter id quod hedera sponte provenit, & ubivis gentium est obvia & percopiosa, atque ideò ubique hac fronde redimiri licet, huic seu facilitati, seu commoditati accedit hæc ipsa facultas refrigerans & *Plutarch. symp. 3.* adstringens, denique sedans τὴν καρηβαρίαν dolorem capitis. Tradidit antiquitas, Bacchum fuisse peritum medicinæ, primò quia fuit inventor vini, quod numeratur inter fortissima & suavissima remedia. Deinde quòd vino opposuit hederam, & ex ea coronam plectere docuit; hæc enim quia est φιλόψυχρος καὶ ἐμψύχει amans *Clem. Al. pædag. l. 2. cap. 8.* frigoris & refrigerat, ebrietatem extinguit. Hac de causa antiquitas eam, quomodo draconem, Deo consecravit, veriùs quàm ob *Phornut. in Baccho.* illam quam refert Phornutus, videlicet, propter similitudinem vitis & racemorum: hinc epithetum βοτρυοστέφανος racemis redimitus, quod respicit utramque vocem & vitis & hederæ. Etsi verum est, hederam propter hanc similitudinem in coronamentis *Long. lib. 4.* quandoque succedere in locum vitis. His omnibus, inquit Longus, pro vite hedera imposita erat. Et corymbus ejus cùm esset magnus *Plutarch. symp. 3.* & nigrescens, uvam imitabatur. Et Plutarchus de eo qui captus pulchritudine ejus coronæ quæ esset è vite, ut illam inquit conspexit nudam & sine folijs, amavit similitudinem hederæ, id est vitem amavit propter similitudinem hederæ. Nam & in ascensu tortilis est, & eundo errat, & folium habet tumidum & sine ordine effusum. & corymbus ejus uvæ spissæ & ob maturitatem nigrescenti similis imitatur dispositionem vitis. Nec mirum si ipsi corymbi *Luc. Bacch.* dicuntur esse coronamentum Bacchi. Sociantur ergo natura vitis & *Philostr. in Ariadne.* hedera etiam ob similitudinem. Et quidem apud Indos Machlæos exstat lucus, quem ubertas hederæ, vitiumque inibi provenientium sua opacitate pulcherrimè inumbrat. Quæ utriusque arbusti societas talis est, ut eam nulla vis venti dissolvere possit. Id quod expressit Q. Calaber in his versibus,

Q. Calab. lib. 14.

Ὥς δ' ὅτε που κισσός τε καὶ ἡμερὶς ἀμφιβάλλον)
Ἀλλήλοις περὶ πρέμνα. τὰ δ' οὔποτε ἴς ἀνέμοιο
Σφῶν ἀπὸ νόσφι βαλλίαξ ἐπιθεῖσα, &c.

Ac veluti hedera & vitis constringunt se mutuo ramusculorum nexu,

nexu, quos nulla unquam vis venti à se divellere potest. Deinde utraque alteri implicita mirum in modum pulchrescit, Virgilius,

——— pocula ponam — *Virg. ecl. 3.*
Fagina, cælatum divini opus Alcimedontis;
Lenta quibus torno facili superaddita vitis
Diffusos hedera vestit pallente corymbos.

Quid quod hedera fungitur vice vini, & absque vino inebriat? ὅλως ἄοινον ἐποίησε μέθην, inquit Plutarchus, planè ebrietatem inducit sine vino. Equidem hanc puto essen veram causam, quapropter hedera & vitis sociata efficiunt coronamentum Bacchi. Quod his verbis describit Aurelius Nemesianus alloquens Bacchum, — *Plutarch. κεφαλ. ριβ. ῥωμ.*

Te cano qui gravibus hederata fronte corymbis — *Aurel. Nemes. ecl. 3.*
Vitea serta plicas; qui comptos palmite tigreis
Ducis odoratus perfusus colla capillis,
Vera Iovis proles.

His omnibus addo ea quæ memorantur accididisse in natalibus Bacchi. Hic enim cùm ex utero matris per vim exiisset, & flamma ibi exorta & scissa in diversa antrum Bacchi tam luculenter umbraret, ut nihilominus Assyrio & Lydio lapide pulchrius appareret, tortiles corymbi, & ipsa vitis, & thyrsi arbores ibi sunt enatæ, id tam libenter tolerante terra, ut & igni quædam sint concessæ. Nec mirum si Bacchi gratia terra coronavit ignem, nempe hedera, corymbis, thyrsis. Enimvero hedera & vitis tam arcto fœdere constringuntur, ut existimatum sit, vitem fore feraciorem, si putator ejus hedera sit redimitus. Hîc non omitto priscam fabulam, quæ ait, κισσὸν fuisse adolescentem unum è Bacchi saltatoribus, qui coram Deo saltans mortuus in terram cecidit. In hujus honorem terra produxit florem adolescenti cognominem, adolescentis germina servans in planta. Hæc sive planta, sive abrustum è terra erumpens eâdem ratione vitem amplectitur, qua is adolescens Bacchum amplecti solitus fuit, ejusque cervicem brachiis circumdare. Et hæc quidem de hederæ vitisque societate. Cæterùm sua huic frondi è propria indole dignitas est, quòd cerebrum ab heluco defensat, hoc est à καρηβαρίᾳ. Et ideo videtur esse in tutela Liberi, *quem eundem apud Ægyptios Osirin* Harpocration *hanc ob causam hederatum argumentatur.* Et hæc quidem Tertullianus, qui ea videtur sumpsisse è Plutarcho, qui ait, hederam, quam Græci Baccho consecrant, ab Ægyptiis nominari χενόσιριν, ac si dicas plantam sive abrustum Osiridis. Sed mirum videri potest, hederam, cujus ingenium est inhibere vim Bacchi, nihilominus esse coronamentum hujus numinis. Ubique enim poëtæ eum faciunt & corymbiferum & hederatum. Certè ejus coronamentum describit

Philostrat. in Imag. · *Const. Cæs. lib. 5. c. 24.* · *Const. Cæs. l. 11. c. 31.* · *Tertull. de cor. mil.* · *Plutarch. περὶ Ἰσ. καὶ Ὀσιρ.*

scribit

ſcribit Ariſtophanes loquens de Baccho in his verſibus,

Ariſtoph. Κύκλῳ δὲ περὶ κισσὸς
Θεσμοφ. Εὐπέταλος ἕλικι θάλλει

Circulo autem circùm helicem hedera floret. Extatque vetus illud,

Ariſtid. χαῖρε ὦ ἄνα κισσεῦ Διόνυσε.
ἱερ. orat. 4. Salve ô rex hederæ Dionyſe.

Noſtri quoque utraque corona eum redimiunt & pampinea & *Ovid. lib. 6. Faſt.* hederacea. Ovidius,

Bacche racemiferos hedera redimite capillos.

Hujus coronamenti rationem, idem Ovidius reddit in his verſibus,

Ovid. lib. 3. Faſt.
Cur hedera hæc cincta eſt? hedera eſt gratiſſima Baccho.
Hoc quoque cur ita ſit dicere nulla mora eſt:
Niſiades nymphas, puerum quærente noverca,
Hanc frondem cunis appoſuiſſe ferunt.

Id quod Ovidius ſi non vertit, at ſanè ſumpſit è nono Διονυσιακῶν.

Etymol. Τὸν μὲν ὑπερκύψαντι θυηλήεντος τοκετοῖο
Διόνυ- Στέμματι κισσήεντι λεχωΐδες ἔστεφον ὧραι.

σος. Hunc quidem ſuperſtantes divini parentis corona hederacea puerperæ coronarunt horæ. Extat & locus Euripidis qui recens nato Libero hederam tribuit,

Eurip. Phœniſſ. actu 2.
Βρόμιον ἔνθα τέκε
Μάτηρ Διὸς γάμοισι, κισσὸς
ὃν περιστεφὴς
Ἑλικτὸς, εὐθὺς ἔτι βρέφος χλοη
φόροισιν ἔρνεσι
Κατασκίοισιν ὀλβίσας ἐνώτισε.

Ubi Bromium edidit mater Jovis ex concubitu, quem hedera circùm ejus tempora ſerpens ſtatim infantem virentibus & opacis ramis obtectum beavit. Oppianus ait, eum repoſitum fuiſſe in abiegna ciſta pellibus indutum, racemiſque circumdatum,

Oppian. κυνηγ. lib. 4.
Εἰλατίνῃ χηλῷ θεῖον γένος ἐγκατέθεντο,
Νεβρείοις δ' ἀμφεβάλοντο, καὶ ἔστεψαν
κορύμβοις.

Abiegna in ciſta divinum genus repoſuerunt, pellibuſque induerunt, & coronarunt racemis. Hinc eſt quod hedera & abies mutuis veluti amplexibus ſociantur. Oppianus,

ὥσπερ δὲ βλωθρῇσιν ἑλίσσεται ἀμφ' ἐλάτῃσιν
Oppian. Ὑγρὸς ἕλιξ κισσοῖο.

ἁλιευ. l. 4. ſicut altas implicatur circùm abietes humida circumvolutio hede-*Philoſtrat. in Imag.* ræ. Id quod à Megæra factum eſſe tradit Philoſtratus in Semele. Et fabula quidem ſic habet. Cæterùm naturali, veràque cauſa tota

res

res nititur. Cùm enim vino immoderatiùs utentes vinum consopiat, verisimile est, illud non tanti futurum fuisse, si non reperta ratio esset, quâ æstus ille tolerari, & compotorum voluptas diutiùs produci posset. At hoc inter omnes frondes maximè præstat hedera. Non ergo mirum, si hæc frons Baccho usque eò placita est, ut eam sibi veluti peculiarem sepsuerit, cujus, videlicet, præsidio vitis nitetetur. Et has quidem ob causas quantum est poëtarum Liberum faciunt hederatum. Homerus, *Homer. alt. hymno in Bacch.*

Κισσοκόμην Διόνυσον ἐρίβρομον ἄρχομ' ἀείδειν.

Hedera coronatum Bacchum valde sonantem incipio canere. Paulò post hic ipse Liber est hederatus & laureatus, κισσῷ καὶ δάφνῃ πεπυκασμένος. Enimvero Bacchi tam propria est hedera, ut apud hunc ipsum Homerum hedera florens exorta sit circa malum ejus navis qua Bacchus vehebatur; ubi omnes quoque scalmi fuerunt coronati.

Hom. hym. 1. in Bacch.

ἀμφ' ἱστὸν δὲ μέλας εἱλίσσετο κισσός
ἄνθεσι τηλεθάων. χαρίεις δ' ἐπὶ καρπὸς ὀρώρει.
πάντες δὲ σκαλμοὶ στεφάνους ἔχον.

At circa malum voluebatur hedera floribus virescens. gratus autem fructus excitabatur. Omnes autem scalmi coronas habebant. Ergo Ovidius imitatione Homeri facit scalmos hedera opertos, vel coronatos in his versibus.

Impediunt hederæ ramos, nexuque recurvo
Serpunt, & gravidis distingunt vela corymbis. *Ovid. lib. 3. Metam.*

Et apud Oppianum cùm Bacchæ tulerunt Liberum recens natum & arcæ conditum in Eubœam, & piscatorio navigio gurgitem trajecerunt in transtris effloruit viridis taxus. At puppim apium & hedera implicarunt. In Tyrrhenis navis quâ Bacchus vehebatur fuit umbrata vite, & hedera. Cæterùm quoties poëtæ ipsum Bacchum, aut quicquid est Bacchi hederatum faciunt, aliud signant nihil, nisi suis insigniis ornatum. Quod coronamentum his verbis describitur, κισσὸς δὲ αὐτὸν [Διόνυσον] ἔστεφε περιθέων ἐν κύκλῳ, hedera autem ipsum [Bacchum] coronavit circumcurrens in orbem, Et quia hæc erat statua Bacchi ænea, addit, ὡς κισσὸς ἦν ὁ χαλκὸς εἰς κλῶνας καμπτόμενος, καὶ τῶν βοστρύχων τοὺς ἑλικτῆρας ἐκ μετώπου κεχυμένους ἀνασπῶν. Ut hedera fuit æs in ramos flexum, & racemorum in aures è fronte sparsos contrahens. Et verò Liberum dici volunt εἰραφιώτην ἐκ τοῦ ἐρέφω, orno, corono, sicuti στεφάνοις ἡδόμενον, κισσοφόρον καὶ φιλοκισσοφόρον. coronis gaudentem easque gestare amantem. Etsi non sum nescius Bacchum, sed alia de causa, à Jove fingi insignitum coronis, id est, cristis draconum apud Euripidem, στεφάνωσέν τε δρακόντων στεφάνοις. & coronavit eum draconum coronis.

Oppian. κυνηγ. l. 4. Philostrat. in Imag. In descrip. Callistr. Etymol. ἔρεψα. Euripid. Bacch. actu 1.

CAPUT XVII.

Corona hederacea testis est Bacchici furoris. Baccho sacrificantes sunt hederati, ut victimæ, & multitudo in his festis, & horum imitatione ebrii; tum pocula quibus libabant. Hedera & smilax mixta in coronamentis. Hedera aliis plantis sociatur. Hederæ florens pulchritudo. Ipsa est symbolum pulchritudinis, ac dicitur florere. Et est inter delicias hortorum, aliorumque locorum. Hedera errat, serpit, est tenax, fascinat; est flexibilis, sequax, ductilis, nectilis. Corona hederacea testis lætitiæ convivialis, & militaris: & tunc jungitur lauro.

CÆterum quia corona hederacea est insigne Bacchi, eâdem testis est Bacchici furoris; habetque πνεῦμα μανίας ἐγερτικόν τε καὶ παρακινητικὸν spiritum quo furor excitatur & commovetur. Quapropter Bacchantes nunquam celebrant orgia sine coronis. At has statim ut capiti circumposuerunt, tunc verò περὶ τὴν τελετὴν ὑπερχάζειν) ad ea sacra celebrando mirum dictu quantopere incenduntur. Hinc est quòd Æschinem Demosthenes vocat κιττοφόρον hederigerum ac si dicat lymphatum, furore percitum. Enimverò Plutarchus Olympiadem in Bacchicis festis memorat præcipuo quodam furore fuisse correptam. Certè serpentes & magnos & cicures inducebat in thiasos, id est in Bacchicas saltationes. Hi quoque sæpe ex hedera, & è sacris cistis emergentes, & circumvoluti thiasis & coronis mulierum ingentem metum viris incutiebant. Denique, qui Bacchi festa celebrabant, horum capitibus insidebant serpentes, ac dicebantur ἀνεστεμμένοι τοῖς ὄφεσιν, coronati serpentibus. Et verò signum Bacchicorum orgiorum est ὄφις τετελεσμένος, serpens mysteriis initiatus. Hinc quoque perpetuum epithetum earum mulierum quæ his sacris initiatæ erant, τῶν θυιάδων. Vocabantur enim Mænades ἀπὸ τοῦ μαίνεσθαι, à furendo. Id quod docent poëtæ alio epitheto quo illas donant. Vocant enim hederigeras, ac si dicant lymphatas, ac sui minimè compotes. Id quod docet Catullus in hoc versu,

Ubi capita Mænades jaciunt hederigeræ.

Qui Mænadum, omniumque Bacchantium habitus describitur ab Euripide, ubi inducit Tiresiam & Cadmum πολιὰν ξυνωρὶν canam bigam, ut ipse loquitur, id est, par senum bacchantium,

Θύρσους ἀνάπτειν, καὶ νεβρῶν δορὰς ἔχειν,
Στεφανοῦν τε κρᾶτα κισσίνοις βλαστήμασιν.

Thyrsos ligare, & agnorum pelles habere, & coronare caput hedera-

[Margin notes: Plutarch. κεφαλ. καθ. χ. ῥωμ. — Clem. Al. pædag. l. 2. cap. 8. — Demosth. de cor. — Plutarch. Alex. ma. — Clem. Al. exhort. ad Græc. — Plutarch. γυν. ἀρετ. — Catul. de Berec. & Aty. — Euripid. Bacch. actu 1.]

deraceis ramis, aut floribus. Addit alia hujus notæ, quæ paulò post sequuntur. Hinc quoque manavit priscum institutum, ut Baccho sacrificantes essent hederati.

——κισσῷ τε στεφανωθεὶς
Διόνυσον θεραπεύει. Euripid. Bacch. actu 1.

Et hedera coronatus Liberum colit. Atque adeò quoties hi Bacchi sacerdotes ibant in militiam, ibi quoque aspiciebantur hederâ coronati, ut Eunæus ille apud Statium, cujus

——clypei penetrabile textu Stat. lib. 7. Theb.
Pallentes hederæ, Nisæaque serta coronant.

Ubi Nisæa interpretor lecta in Nisa, quam ipse paulò post feracem nominat. Nec tantùm sacerdotes, sed & ipsæ victimæ, quæ Baccho immolabantur, hoc est hædi & capræ erant hederatæ, ut in sacrificio Daphnidis videre est apud Longum, ubi optima caprarum (Long. lib. 2.) hedera coronatur priusquam mactetur. Ipsa quoque multitudo in festis Bacchi coronabatur hedera: Et ad hoc exemplum ebrii, sicuti operantes hujus Dei sacris. Quo coronamento usus est Ptolemæus Philopator; (Etymol. Γάλλος.) sicuti Galli illi evirati, qui celebrabant festum matris Deûm. Apud Platonem Alcibiades ebrius coronatus est corona ex hedera & violis confertim compacta; (Plato in Symp.) multisque tæniis caput evinctus; credo, ut videretur imitator Bacchici furoris. Ipsa pocula conviviis, quibus libabant, constat fuisse hederacea. Hercules apud Admetum capit poculum hederaceum,

Ποτῆρα δ' ἐν χείρεσσι κίσσινον λαβὼν, Euripid. Alcest. actu 4.
Πίνει μελαίνης μητρὸς εὔζωρον μέθυ. Eurip. Cycl. actu 3.

Poculum verò in manibus hederaceum accipens bibit nigræ matris purum vinum. Apud eundem Euripidem scyphus Cyclopis est hederaceus, latus tres ulnas, & profundus quatuor. Id quoque non fit sine ratione naturali, quam reddit Q. Serenus Sarmonicus (Q. Sam. lib. de medic.) in hisce versibus;

Quando lien tumido circumligat ilia vinclo,
Et plenum splenis demonstrant membra rigorem
Mollibus ex hedera tornantur pocula lignis. Cato de re rust.
Hinc trahit assuetos æger quoscunque liquores. Pollux l. 6. cap. 16.

Vas tamen hederaceum non continere vinum, traditur apud Catonem. Inter pocula mensaria censebatur κισσύβιον ὃ κισσὸς περιέχει (Etymol. κισσύβιον.) quod hedera ambit unde & nomen. Quod sanè genus poculi usque eo fuit vernaculum, ut factum fuerit ἀγροικικὸν ποτήριον agrestis, sive agricolarum calix. Ipsa convivia Euripides non dubitavit vocare pulchrè coronata in hoc versu, (Euripid. Bacch.)

Καὶ καλλιχόρους ἀοιδὰς, φιλοστεφάνους τε κώμους. Stob. περ. εἰρήν. ιγ'.

Et hederata; κισσοφόρους θαλίας. Hoc loco Plinio authore, notandus

est error vulgi, quod interdum pro hedera capiebat smilacem, *In-*
Plin. l. 16. cap. 35. *fausta*, inquit Plinius de smilace, *omnibus sacris & coronis, quoniam sit lugubris; virgine ejus nominis propter amorem juvenis Croci, mutata in hunc fruticem. Id vulgus ignorans plerumque festa sua polluit, hederam existimando. Sicut in poëtis, aut Libero patre quis omninò nescit quibus coronentur?* Qui error, si
Theophrast. lib. 3. de plant. 36. tamen fuit error, hinc est quod smilacis folium est κιττώδες, inquit Theophrastus, hederaceum sive simile hederæ, atque adeò κατακρέμαται οἱ βότρυες κιττοῦ τρόπον, pensiles sunt ejus racemi in modum hederæ. Fuit tamen hic error, quem dixi, non Romæ solùm, sed & in Græcia pervulgatus. Et verò utraque & hedera & smilace Euripides Thebanos coronari vult,

Euripid. actu 1.
ὦ Σεμέλας τροφοὶ Θῆβαι
Στεφανοῦσθε κισσῷ
Βρύετε βρύετε χλοηρᾷ
Σμίλακι καλλικάρπῳ.

ô Semeles nutrices Thebæ, Redimimini hedera. Cingite, cingite
Synes. epist. capita florentes viridi smilace. Quin & Ulysses relatu Synesii Polyphemo suadet, ut Galateam excepturus adornet coronas ex hedera & smilace. ἔτι δὲ κάλλιον, εἰ καὶ στεφάνους περισκευάσαιμο κιττοῦ τε καὶ σμίλακος, οἷς σαυτὸν καὶ τὰ παιδικὰ ἀναδήσαιο. Etiam pulchrius, si & coronas adornes hederæ & smilacis, quibus te ipsum & amasios redimias. Ubi smilax est sanè hederæ genus pulcherrimum & præ-
Philostr. in Imag. stantissimum. Et verò Andrii, inquit Philostratus, coronantur hedera & smilace. Sed ab hominibus rectè copulantur cùm simul nascantur. Illa insula aurea tota Bacchi, quæ pingitur in imaginibus, repræsentatur κατηρεφὴς κιττῷ τε καὶ σμίλακι, καὶ ἀμπέλοις, adum-
Philostr. κωνηγέταις. brata hedera & smilace, & vineis. Et alibi in iisdem imaginibus Himerides corymbos palmitum connectunt. Adest & smilax & hedera. Describitur & apud Ælianum locus quem certatim ornant
Ælian. lib. cap. 1. hedera & smilax. Nam illa ibi copiosa & admodum hirsuta viget ac floret, & instar generosarum vitium in proceras arbores serpit, ipsisque connascitur. Smilax etiam pari copia partim advolvit se rupibus, saxumque opacat, subterque subiens occultat sese. Quæ omnia tanta pulchritudine excellunt, ut ibidem dicatur esse oculorum panegyris. Quibusdam arboribus obscurioribus, inquit
Achill. Tat. lib. 3. Achilles Tatius, hedera & smilax adnascuntur: hæc quidem è platano suspensa, & undique munita gracili coma. At hedera circa piceam arborem torta incolebat arborem amplexibus. Illa hederæ fiebat vehiculum; & hedera smilaci erat corona, id est ornamentum. Non immeritò hedera ornat smilacem, cùm ei poëtæ tribuant florentem pulchritudinem, usque eò ut eam mulieres adhibeant

stant in religando capillitio. Horatius invitans Phyllidem suam, ait apud se esse cadum vini veteris, & apium nectendis coronis. Additque,

Est hederæ vis
Multa, qua crineis religata fulges. Horat. l. 4. Carm. od. 10.

His affine est illud Statii,

Crinem comite, candidamque vestem
Perfundant hederæ recentiores. Stat. lib. 2. Sylv.

Quid, quòd ipsa hedera est veluti quoddam symbolum pulchritudinis, diciturque formosa? Virgilius de Galatea,

Candidior cygnis, hedera formosior alba. Virgil. ecl. 7.

Albam dixit, ut eam discriminet ab illa, quam ipse alibi vocat nigram,

—— aut hederæ pandunt vestigia nigræ. Virgil. l. 2. Georg.

Hanc Tryphiodorus vocat κυανάμπυκιν κισσὸν nigricomam hederam. Sophocles quoque eam vocat nigram, id est racemis nigris, οἴνωπα κισσὸν. Talis cùm sit, aspectui tam grata est, ut, sicuti rosa dicatur florere. Theocritus, Tryphiod. Sophocl. Oed.

πολλὰς δ᾽ ὡς ῥόδα κισσὸς ἐπανθεῖ, Theoc. δει. eidil. 1.

& sicut rosæ copiosa hedera efflorent. & alibi;

καὶ γὰρ ἐμοὶ τὸ πάροιθεν ἀδύ τι κάλλος
Ὡς κισσὸς ποτὶ στέμνιον.

Et coronam me floruit suavis quædam pulchritudo, ut hedera circa malum. Ea re adhibetur hortorum vel cultissimorum ornamentis, ubi tota avicularum suavissimus cantibus perstrepit. Epopus ille Aristophanæus veriùs avis quàm homo ut potè lusciniæ cantus referens, & vocans ad se alias aviculas, ait,

ὅσα τε ὑμῶν κατὰ κήπους ἐπὶ κισ-
σοῦ κλάδεσι νόμον ἔχει. Aristoph. ὄρνιθ.

Quotcunque è vobis per hortos super hederæ ramis cantillant. Unde liquet, hederam esse inter lectiores delicias hortorum. Huic pulchritudini hoc nonnihil confert quod est rigens: *& sine adminiculo*, inquit Plinius, *stat sola omnium generum, ob id vocata cissos. E diverso nunquam, nisi humi repens chamacissos.* Nimirum, nostra illa ipsa est, quam Silius Italicus vocat frondem hirtam, quaque ipse Pompejum coronat. Plin. l. 16. cap. 34.

Ille hirta cui subrigitur coma fronde decorum,
Et gratum terris Magnus caput. Sil. Ital. lib. 13.

Nec hortis tantùm est ornamento, sed & cuilibet loco ubi ipsa est, ut aliquoties apud Longum. His accedit quòd errat, & quidem blando aspicientibus errore, κιττὸς ἐπιπλανώμενος. Ergo est errans hedera passim, inquit Longus, *dum sensim extenditur, mavult-* Long. lib. 1. Virgil. egl. 4.

que parietibus invehi textili sylva, quàm humi teri voluntaria injuria, inquit Tertullianus. Ideoque dicitur serpere, & serpeus, id est sursum repens. Virgilius,

Tertull. lib. de anima.

Serpentes hedera vix habuêre locum.

Virg. epigr.

Dicitur & tenax. Neque enim ubi semel adhæsit, hinc facilè divellitur. Catullus,

Ut tenax hedera hac & hac
Arborem implicat errans.

Catul. in epith. Iul. & Manl.

Et inhæret aliis arboribus, ut apud Longum, ubi describit hortum, *Erant, inquit, & cypressi, & lauri, & platani, & pinus. His omnibus adhærebat hedera. Et corymbus ejus cùm esset magnus & niger, uvam imitabatur. Totusque hippodromus*, inquit Plinius, *intrantium oculis offertur. Ille hedera vestiuntur; utque summa suis, ita ima alienis frondibus virent.* Nec rantùm ut amica, verùm etiam ut amasia implicatur vetustis arboribus, cum quibus habet communia quædam natalium principia, quas ita possidet ut tyrannus. Certè hanc tyrannidem exercet non solùm in arboribus, verùm etiam quandoque in ipsis animalibus. Nam hedera viridis cornu cervi adhuc tenello quasi ligno viridi inserta inibi coaluit. eamque cervus captus est gerens. Denique vix ullus memoratur locus, formosus absque hac fronde. Propertius,

Long. lib. 4. Plin. epist. lib. 5. ep. 6. Theophrast. lib. 1. de plant. Aristot. de hist. anim. lib. 9. c. 5.

Aspice quos summittat humus formosa colores,
Et veniant hederæ sponte sua meliùs.

Propert. l. 1. ad Cynth.

Hanc pulchritudinem auget viror. Quippe hæc frons velut peculiari epitheto dicitur virens, ut apud Horatium,

Læta quod pubes hedera virenti
Gaudeat.

Horat. l. 1. carm. od. 25.

Et hoc ipso quod perpetuò viret, dicitur esse in tutela Liberi; cui, scilicet, est perpetua viridis ætas ad similitudinem hujus frondis. Ergo antrum hederosum, hoc est, multa hedera convestitum nihil aliud signat, nisi perpetuo virore pulchrescens. Propertius,

Fest. hedera.

Lucus erat felix hederoso conditus antro.
Multaque nativis obstrepit arbor aquis.

Propert. lib. 4.

Certè hedera & propter umbram, & propter viriditatem multos fascinare dicitur. Sed omnis decoris, omnisque pulchritudinis huic frondi cumulus est, quod & flexibilis, & sequax, & ductilis est. Ovidius,

Plutarch. κιφάλ. κράυχ. ῥυμ.

Vos quoque flexibiles hederæ venistis, & unà
Pampineæ vites, & amictæ vitibus ulmi.

Ovid. l. 10. Metam.

Et quia flexibilis est, nexilis quoque est. Ovidius,

Ultima pars telæ tenui circumdata limbo
Nexilibus flores hederis habet intertextos.

Ovid. 6. Metam.

Hinc

Hinc quoque conficitur, hederaceam coronam non solùm esse adstringentem, sed præcipuam indicem lætitiæ & hilaritatis, potissimùm convivialis. Ovidius ad Bacchum,

Illa dies hæc est, qua te celebrare poëtæ, *Ovid. l. 5. de trist. lib.*
Si modò non fallunt tempora, Bacche solent.
Festaque odoratis innectunt tempora sertis,
Et dicunt laudes ad tua vina tuas.

Hac se corona redimitum Anacreon beatum prædicat.

Ὅταν ὁ Βάκχος εἰσέλθῃ
Εὕδουσιν αἱ μέριμναι.
Δοκῶν δ' ἔχειν τὰ Κροίσου
Θέλω καλῶς ἀείδειν.
Κισσοστεφὴς δὲ κεῖμαι,
Πατῶ δ' ἅπαντα θυμῷ.

Cùm Bacchus ingreditur, Dormiunt curæ, Existimans me possidere opes Crœsi, Cupio pulchrè canere. Umbratus autem hedera jaceo, Et animo omnia conculco. Obiter moneo, hederam non solùm esse indicem lætitiæ convivialis, sed & militaris, ejus, inquam, quam parit victoria. Et hinc mos caronandi tentoria militum victorum hedera & lauro. *Plutarch. Æmil. Paul.* Certè victores Romani in eo prælio quo Perses rex Macedonum superatus est, cum redirent ab hostium persecutione, invenerunt τὰς σκηνὰς φωτὶ λαμπομένας, καὶ κισσοστεμμένας κιττῶ καὶ δάφνης στεφάνοις, tentoria luce splendentia, ornataque sertis hederæ & lauri. *Philostrat. vita Apoll. lib. 2.* Ipse Bacchus suum templum, quod est in Nysa monte, contexit hedera, vite, lauro. Nec lauro tantùm, sed & myrto hedera sociatur, ut ille malus historicus relatu Luciani scriptum reliquit, *Lucian. Quom. hist. sit scrib.* καὶ ἐς οἷον ἄντρον κατέφυγε [Ὀσρόης] κιττῶ καὶ μυρρίνης καὶ δάφνης ἐς ταυτὸ συμπεφυκότων, καὶ σύσκιον ἀκριβῶς αὐτὸ ποιούντων. Et in quale antrum confugerit [Osroes] tectum videlicet ex hedera, & myrto & lauro,

CAPUT XVIII.

Hedera lasciva. Priapus hederaceam coronam à Baccho accepit. Hedera dicta φίλερως. Amantes & Satyri hedera coronati. Bacchi thyrsi ἀπολίμιοι. Principes viri, iidemque luxuriosi hederati. Exercitus Alexandri hederatus. Priscus mos statim coronandi exercitum victorem. Hedera victrix vetustatis, & comes immortalitatis. Hedera coronamentum poëtarum. Interpretes poëtarum, & rapsodi coronati. Musæ hedera coronantur, & rosis. Oratores coronati.

CÆterum, quia convivialis hæc lætitia sæpe est affinis lasciviæ, quomodo hedera utriusque index est, ita quoque

vocatur lascivia. Etsi ipsa suôpte ingeniô lascivire, hoc est luxuriare dicitur. Id quod nihil est aliud, nisi obvia quæque, ut supra dictum est, amplecti; hac illac extendi nullo fine; inexpectatam alienis inseri ut suis. Qui quòd sunt bibonum & epulonum mores, certè intemperantiores, non mirum si hederaceo coronamento repræsentatur hæc sive lascivia, sive petulantia. Hac de causa lascivæ epitheto donata est è Poëtis. Horatius,

Horat. lib. 1. carm. *Nec Damalis novo*
Divellitur adultero
Lascivis hederis ambitiosior.

Lucian. Amor. Theophrast. lib. 2. de caus. plant. Huic significatui naturalis causa subest. Nam hederam ait Theophrastus aliis arboribus esse molestissimam. cùm enim nunquam deponat folia, semper eget multo alimento. Porrò Bacchus Venerem exsuscitat, atque adeò Venus addita Baccho est jucundior, & illa voluptas ex utroque temperata gratior. Id quod in conviviis signavit corona heberacea. Atque adeò non inscitè antiquitas finxit, Priapum salacem & libidinosum Deum hanc hederaceam coronam à Baccho acciperere. *Athen. l. 5.* Et verò in solemnibus pompis Priapus hac corona evinctus ostentabatur. Et apud Theocritum Priapus describitur hederâ coronatus. *Theocrit. epigr. 3.* Et, Athenæo teste, ad hoc libidinosi numinis exemplum Alexandri & Ptolemæi statuis, impositæ sunt aureæ coronæ hederaceæ; quò, scilicet, fides fieret, esse reges libidini mancipatos. Itaque hanc quoquè coronam amantes affectasse constat. *Lucian. Amor.* Ideoque dicta est φίλερως amans amoris. Hoc epitheto donatur à Lùciano in his verbis, παντὶ γε μὴν δένδρῳ περιπλέγδην ὁ φίλερως περιείρπυε κιττός, cuivis arbori circumvoluta illa amoris cupida hedera serpebat. Apud Theocritum caprarius cupit fieri apis, ut veniat in antrum in quo Amaryllis degere solet, hederam subiens, usque eò videtur hedera amantibus facere copiam suorum amorum. *Athen. l. 5. In descript. Callistr.* Ipsi Satyri, salacissimum genus in pompa regis Ptolemæi conspecti sunt hederati. Certè ille Saxeus Satyrus qui fuit in illo celeberrimo antro apud Thebas Ægyptias, ita fuit coronatus hedera, ut ejus rami umbrarint ejus comam, & protensi fuerint supra cervicem. *Athen. lib. 14.* Hanc quoque hederaceam coronam Athenæus tribuit quibusdam luxuriosis, quos vocant autocabdalos, qui pedetentim, & incessu perfluo verba quodammodo irrorabant. Cæterùm quòd Priapus est comes Bacchi, & uterque viros effeminat, Bacchi thyrsi vocantur ἀπολέμιοι imbelles; qui tamen occulta quadam vi interficiunt. *Euripid. Ion. actu 1.* Euripides,

ϗ Βρόμιος ἄλλον
ἀπολεμίοις κισσίνοις βάκτροις,
ἐναίρει γᾶς τέκνον ὁ Βακχεύς.

Et

Et Bromius alium imbellibus thyrsis occidit terræ filium Baccheus. Ut verum sit, vinô plures perire quàm gladiô. Et hi quidem mores tam molles & effeminati sæpe à conviviis transeunt ad cætera loca, in quibus deformitas est notabilior. Hujus generis *In vita M.* illud est quod memoratur de Antigono juvene lascivo, qui pro *Aurelii.* aurea corona hederaceam, & pro sceptro dextra manu pungentes urticas gestasse; & hoc habitu jus populis dixisse dicitur. Certè *Plutarch.* Plutarchus ubi exprobrat Antonio mores luxuriosos & libidino- *Anton.* sos in comparatione ejus & Demetrii, hunc ait in belli apparatu non habuisse hastam hederatam; neque galeam ejus oluisse unguenta. Perinde ac si hæc omnia exprobret Antonio; ut vel hoc solo cultu sciri possit, quàm luxuriosè vixerit. Regiè Alexander, *Plin. l. 16.* cujus exercitus victor ex India rediens hedera coronatus fuit, sci- *cap. 34.* licet, exemplo Liberi patris, cujus Dei, inquit Plinius, & nunc adorant thyrsos, galeasque & scuta in Thraciæ populis, in solemnibus sacris. Porrò exercitum victorem non solùm in triumpho, sed & statim post pugnam coronari, prisci moris fuit, & quidem *Plutarch.* armatum; ut de Marii exercitu post cæsos Teutones & Ambrones *Mario.* Plutarchus tradit. Quo exemplo Agesilaus, partâ de Thebanis *Xenoph. hi-* victoriâ, jussit universos coronari in honorem Dei, omnesque *stor. Græc.* tibicines tibia canere. Quin & Lacedæmonii proprio instituto *lib. 4. & in* coronati pugnabant. Hujus quoque frondis dignitatem auget *laudatione* alius ejus significatus. Quippe hedera fert se victricem vetustatis, *Agesil.* atque adeò comitem immortalitatis ejus, quam sibi præclarissimi *Stob. πε-* scriptores, ut præmium, proponunt, imprimis poëtæ, quorum ce- *ρὶ μ. κ. ιθ.* leberrimus quisque ac cæterorum victor hac fronde caput evinxit. *Clem. Al.* Ideoque dicitur victrix apud Horatium, *in orat. exhortat.*

—— seu condis amabile carmen
Prima feres hederæ victricis præmia. *Horat. l. 1. ep.*

Hoc autem Poëticum, ut ita dicam, genus hederæ Plinius his verbis describit: *Alicui & semen nigrum, alii crocatum, cujus coro-* *Plin. l. 16.* *nis poëtæ utuntur, foliis minùs nigris; quam quidam Dionysiam,* *cap. 34.* *alii Bacchicam vocant, maximè inter nigras corymbis.* Hoc ergo cultu insignes poëtæ amabant effigiari. Ovidius missus in ultimas terras, veluti à se abdicans omnem jucunditatem, eamque quæ nomini suo adhærebat, nominis æternitatem, suæ imagini hederam demi vult.

Si quis habes nostris similes in imagine vultus, *Ovid. lib. 1. de trist.*
Deme meis hederas, Bacchica serta, comis.
Ista decent lætos felicia signa poëtas.
Temporibus non est apta corona meis.

Pro-

Propertius ait, caput & docti, & poëtæ hedera circumiri, non item alicujus rustici & imperiti.

Propert. l. 1.

Rusticus hæc aliquis tam turpia prælia quærat,
Cujus non hederæ circumière caput.

Aristophanes comicus redimitur hedera in illo epigrammate quod extat in aditu comœdiarum ejus.. Ouidius quoque Catullum facit hederatum,

Ovid. epiced. de mor. Tib.

Obvius huic venias hedera juvenilia cinctus
Tempora cum Caluo docte Catulle tuo.

Prudentius poëta nihil minùs quàm lascivus sese excitans ad laudes Dei celebrandas, non ad illa ludenda quæ solet poësis, ait,

Prudent. hym. ante cib.

Sperne camœna leveis hederas
Cingere tempora queis solita es,
Sertaque mystica dactylico
Texere docta liga strophio,
Laude Dei redimita comas.

Qui mos coronandi poëtas fluxit à consuetudine priscorum; ut de Arione cecinit Ovidius,

Ovid. lib. 2. Fast.

—— capit ille coronam
Quæ posset crineis Phœbe decere tuos.

Plutarch. Lysandro. Philostrat. in Imag. Plato in Ion.

Ac, Plutarcho authore, Lysander Niceratum, à quo carminibus cultus fuerat, coronavit. Fabulæ Æsopum tæniis redimiunt, eumque coronant θαλλοῦ στεφάνῳ virentis oleæ corona. Poëtarum quoque cultores, hoc est, Rsapsodi., & heroicorum carminum recitatores, atque adeò ipsi interpretes corona donati præfulgebánt, plerunque aurea. Certè Ion ille Platonicus ubi dixit, Homerum à se egregiè ornatum fuisse; usque eò, inquit dignus, opinor sum ab Homeri studiosis aurea corona coronari. Et infrà ubi probavit, non solùm poëtas, verùm etiam hos ipsos Rsapsodos Deo plenos poëmata recitare, ironicè ait, prudentem esse illum hominem, qui ornatus veste versicolori, & aureis coronis, fleat tamen in sacrificiis & festis; cùm horum nihil amiserit. Et infra, An tibi videtur, Rapsodo qui sit aurea corona coronatus, Græcis opus esse, duce verò minimè? Quid, non solùm poëtæ, sed & ipsæ Musæ hedera coronantur? Calliopen, sive Calliopæam, quam Hesiodus vocat præstantissimam omnium Musarum, Ovidius redimit hedera.

Ovid. lib. 5. Fast.

Tunc sic neglectos hedera redimita capillos
Prima sui cœpit Calliopea chori.

Et alibi,

Surgit,

Surgit, & immensos hedera redimita capillos
Calliope querulas pertentat pollice chordas. Ovid. lib. 5. Metam.

Apud Propertium quædam è Musis legunt hederas in thyrsos;

Hac hederas legit in thyrsos, hac carmina nervis Propert. l. 3.
Aptat, & illa manu texit utraque rosam.

Et verò Sappho Musas coronat rosis, inquit Clemens Alexandrinus. Et addit hunc versum forsan ipsius Sapphus, οὐ γὰρ μετέχεις ῥόδων τῶν ἐκ Πιερίας. Oratoribus quoque hoc datum ut coronarentur. Cujus rei exemplum est Palfurius Sura apud Suetonium. Clem. Al. pædag. l. 2. cap. 8. Sueton. Domit.

CARO.

CAROLI PASCHALII

Regis in Sacro Consistorio Consiliarii & apud Rhætos Legati,

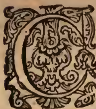
DE CORONIS

LIBER SECUNDUS,

Qui est de Coronis lætitiæ.

CAPUT PRIMUM.

De abusu coronarum. Dignitas coronæ. Quibus gradibus corona à re minima, hoc est, vinculo sive strophio pervenerit ad tantum dignitatem. Strophii excellentia,

ORONARUM natales indicavi cùm dixi, necessitatem, mitigando dolori sive gravitati capitis τῇ καρηβαρείᾳ, invenisse vincula, seu strophia, id est, rem quamlibet quæ modò esset idonea capiti redimiendo & adstringendo. Postea ut hæc vincula efficaciùs juvarent, dixi nexa fuisse ex herbis, foliis, floribus iis, quibus est naturalis facultas refrigerandi & adstringendi. Hujus generis plures coronas nominatim recensui. Ultimo loco hederaceam. Dein discipiendum quî factum sit, ut res à talibus profecta initiis brevi apud omnes gentes increbruerit; quæ nata est apud communes mensas mox occuparit altaria Deorum; à prisca frugalitate commearit ad dapatica negotia; è mapalibus, casis, caulis, mero, inquam, rure invaserit frequentiam urbium; in regiis, in templis, in theatris nacta sit eminentissimum locum; castris & classibus cupidissimè excepta fuerit; Ubique signarit fortitudinem, victoriam felicitatem; triumphorum celebritatem omni gloria cumularit; rerum columina & culmina monstrarit; regum majestatem asseruerit, quæ non se talem putat,

nisi

nisi cùm se coronarum decore stipatam contemplatur. De hac coronæ dignitate verba faciens Ovidius ait,

Illa datos fasces commendat, eburque curule, *Ovid.lib.5. Fast.*
Illa coronatis alta triumphat equis.

Usque eò res coronaria ab exiguo fomite pervenit ad luculentissimos radios. Hinc fit, ut & mihi tibique lector, dolendum sit hanc materiam, quæ tota radiat rebus lectis, fructuosis, magnis & magnificis, non esse nactam parem scriptorem. Tentabo tamen non tam spe præstandi id quod suscepi, quam studio juvandi per ea quæ sunt in manu mea. Cæterùm vehementer miror, quid ita non desint, quibus rem tanti splendoris indignis modis accipere, ludus jocusque fuit. Rursus enim Tertullianus adest vix unquam coronis æquus, quo authore coronarum usus tam latè diffusus est, *ut ea contexerint lupanaria & latrinas, & pistrina, & carcerem, & ludum, & ipsa amphitheatra, & ipsa spoliaria, & ipsas libitinas.* *Tertull. lib. de idolol.* Nempe his verbis id agit, ut probet coronas qualicùnque impuritati tegendæ ac protegendæ adhibitas. Miror quod non addidit coronæ nomen demissum ad fœdissima quæque corporis. Nam & Græcis στέφανος est podex, sicuti & nostris corona, Verpus vult coronari, sed de his satis, imò nimis quæ ne eloqui quidem sine venia fas est. Eâdem incessatur Sol, quòd tam nitidus, tam purus & syncerus quamlibet spurcitiem suis radiis icit. Neque enim propterea minùs est Sol. Simia, bestia ineptissima viri gravis gestus effingere conata, illos nihilo magis devenustat, similesve reddit suis turpissimis ac petulantissimis. Usui coronarum comitem se adjunxit abusus ut simius homini. Ergo abusui plus tribuetur quàm usui? Ergo quorundam sinisteritas rem præclarissimam altissimo loco dejectam abjiciet proculcandam ad pedes obscurissimi & impurissimi cujusque. Quid magis obvium quàm deterrimi mortalium purpura contecti? Num ideo purpuram profligabimus? Rei præclaræ abusus abutentem prodit. Ipsi rei nihil demit. Coronas, inquis, fæx hominum polluit & prophanavit. Num ideo corona non est præclarissimum inventum? At Ethnica plebecula iis abusa est ad superstitionem. Tu, rejecta superstitione, coronas retine. Hæc ego usque ingerere non dubito illis, qui omnia Tertulliani admirantur; tum Clementis Alexandrini, qui infensus coronis, iis quæ idolis suspendebantur tradit; ἀοχλήτου ἀμεριμνίας τὸν στέφανον εἶναι σύμβολον, coronam esse signum ejus segnitiei, quæ illius turbæ propria est, quæ remota ab omni negotio est. *Clem. Al. pædag. l.2. cap. 8.* Deinde postquam dixit, floreas coronas imponi mortuis eadem ratione qua imponuntur idolis, quæ & ipsa est res mortua, addit, inconveniens esse, eos qui audiverunt Dominum spinis fuisse coronatum, passioni ejus illu-

illudere, dum ipsi capite gestant coronas floreas. Et hæc quidem Clemens Alexandrinus, cui, & siqui sunt in eadem sententia, respondeo, Dominum sibi sumsisse coronam spineam iis de caussis, quas alibi dico. Nec ideo tamen coronas sustulisse qui ubique suis promittit coronam gloriæ. Nos ergo melioribus auspiciis nati, ad verum usum coronas revocemus. Nam rem tollere nihil est aliud quàm virtutes vitiis, lucem tenebris, bonum malis mancipare. Rei per se præclaræ addita corona, quamvis florea, quamvis levis ac tenuis, & gratiam & decus addit. In hanc sententiam author rhetoricorum ad Herennium agens de imaginibus quæ memoriæ caussa comparantur, eas exornat coronis. Nunquam & nusquam fit mentio coronæ nisi inter ea quæ maxima sunt & amplissima. Plutarchus malorum summis, veluti exitio, infamiæ, amissioni honorum opponit sicuti contraria coronas, imperia, prærogativas sedendi. Ergo primus gradus, cujus ascensu corona in sublime evecta est, is fuit, ut, compescendæ ebrietati caput adstringeret. Alter, ut illud qualecunque vinculum esset honestum velamen tegendo illi semisomno sopori, & illi qui hinc manat, rubori. Ea re vinculis illis, sive strophiis addi cœptus est honos ejus frondis, quæ non tantùm esset salutaris, sed & læta, ac præ se ferret decus pulchri & odorati floris. Deinde unius generis floribus successit artifex & operosa mistura plurium. Denique frondibus successit aurum, nativis floribus gemmæ florum æmulæ. prarorum & hortorum honoribus lapillorum rubores, virores, nitores. Ea fuit vinculi, sive strophii felicitas, ut è vimine & salice, è materia vernacula factum sit aureum, ex aureo gemmeum, ut suis locis dicam. Quid? eò strophium processit, ut non fuerit, dissimile diademati. Certè quæ diademati, eadem strophio conveniunt. Et ideo strophium interdum sumitur pro diademate, οἰηθεὶς βασιλέα διὰ τὴν κόμην καὶ τὸ στρόφιον εἶναι, arbitratus esse regem propter comam & strophium. Quandoque hæc dictio demonstravit coronam sacerdotis. Et tunc strophium aut totum fuit album, aut coloribus mixtis. De eo sacerdote, qui Arato sacrificabat ut Deo, στρόφιον οὐχ ὅλον λευκὸν, inquit Plutarchus, ἀλλὰ μεσοπόρφυρον ἔχων, strophium habens non totum album, sed medium purpureum. Postremò hæc strophia, sive vincula tanto paratu, tantaque arte sunt concinnata, ut tota res non sola accessione materiæ pretiotior, sed & pulchritudine nominis conspectior evaserit. Quæ nunc strictim attigi, ea ut singillatim persequar, ad susceptam curam pertinere intelligo.

Author. ad Herenn. lib. 3.
Plutarch. περὶ φυγ.
Artemidor. in præfat. lib. 4.
Plutarch. Aristid.
Plutarch. Arato.

CAPUT

CAPUT II.

Qualia priſcorum convivia in quibus natæ ſunt coronæ floreæ, & conviviis exhibitæ. Harum coronarum forma. Calices coronati. Os hominis coronatum. Vina coronata. Flores inditi in poculum. In conviviis miniſtri coronati.

UBi natæ ſunt coronæ, ibi quoque auctæ, id eſt, coloratiores, odoratiores, ſpecioſiores factæ, nempe in conviviis & comeſſationibus, quæ apud priſcos reliquæ vitæ ſimiles erant, ſolutæ, credulæ, ſimplici, innocenti. Belli, ſcilicet, illi homines priſco ritu, hoc eſt, ſuo, ut priſco verbo utar, mutitabant tempore dicto, loco lecto, omni paratu non tam neglecto, quàm nondum reperto, dapibus inemptis, ingenita quadam munditia veriùs quàm ulla lautitia. Si quid hortenſis oleris, aut arborei fructus adpoſitum erat, ampliter erat. Pro opiparis obſoniis, pro condimentis & ferculis erant illa quæ ſupra dixi, far & vinum. Ne ſuſpicabantur quidem opprobria inſequentium ætatum, cereales cœnas, ſtruices, ut ille ait, patinarias, menſas Ciceronianas, ſcitamenta Apiciana, lances Syllanos, luxumque illum prodigioſum morum corruptorem, & opum everritorem. Ut quiſque adveniebat, & quidem invocatus, eo ordine diſcumbebat. Inconditi erant, ſed læti, ſed creduli, ſed ſimplicibus fabulis, luſibus jucundis, ruſtica camœna, ſuavitate vini, grata petulantia ſeſe provocantes; non cuiquam oblocutores, nulli inſidiantes, nulla ſeſe turpi helluatione dehoneſtantes. Ergo inibi oberrabant Cupidines, Veneres, Lubentiæ, mox & ipſæ Gratiæ, quantumque eſt licitarum voluptatum. Talia perhibentur fuiſſe priſca Deorum convivia, quæ cujuſmodi eſſent, ſciri poteſt è nuptiis Pelei, ad quas convenerunt cœleſtia numina in jugis Pelei montis, ut deſcribuntur à Q. Calabro. Tale crediderim fuiſſe convivium Argonautarum quod elegantiſſimis verſibus repræſentavit Apollonius Rhodius. Simili hilaritate & ſimplicitate agitatum fuit illud quod Lucretius deſcribit.

Q. Calab. lib. 4. — Apollon. Rhod. l. 1. — Lucret. l. 5.

Sæpe itaque inter ſe proſtrati in gramine molli.
Propter aquæ rivum, ſub ramis arboris altæ
Non magnis opibus jucundè corpora habebant,
Præſertim cùm tempeſtas ridebat, & anni
Tempora pingebant viridantes floribus herbas.
Tum joca, tum ſermo, tum dulces eſſe cachinni
Conſuerant; agreſtis enim tum Muſa vigebat.

Hæc, videlicet, ſunt illa convivia, ſive comeſſationes, in quibus

convivæ coronari, aut, ut ita dicam, concoronari cœpti, στεφανοῦσθαι, ἢ συστεφανοῦσθαι. Quippe credibile est inibi fuisse illos duos fontes, *Aristid. ἱερ. orat. 3.* alterum risus, voluptatis alterum. Hinc mixtim effundi cœperunt flores omnigeni, quales dicuntur legi ab aviculis musicis, ac deferri ad convivas eos, qui excipiuntur insulis beatorum. Pro coro- *Lucian. ver. histor. l. 2.* nis, inquit Lucianus, philomelæ, aliæque aviculæ canoræ è pro- *Lucian. ver. histor. lib. 2.* ximis pratis, florilegæ rostris, ningebant flores, cum cantu supervolantes. Hi flores proprio vocabulo dicta sunt χελὼν, nempe ἄν- *Etymol. χελών.* θη σύμμικτα, ex quibus fieri sunt cœptæ eæ coronæ de quibus nunc ago, floreæ, frondeæ, herbaceæ, ut liquet è verbis Lucretii, qui illos, quos proximè memoravi, sequuntur nullo intervallo.

Tum caput atque humeros plexis redimire coronis,
Floribus & foliis lascivia læta monebat.

Scilicet, esurie sedata, siti excitata, poculis ingestis & epotis, hæ coronæ singulis convivis exhiberi solitæ. Id quod præter ea quæ *Athen. lib. 24.* supra dixi, ex Athenæo discere licet, ubi ait, post manus lotas in convivio, è duobus pueris alterum tulisse unguentum; alterum omnibus dedisse coronas dextrè & ingeniosè. Ergo hospites ad epulas invitati, præter cæteras lautitias excipiebantur corollis, hoc est, coronis floreis, quæ quoque dicta sunt, serta, atque adeò genialia serta. Ovidius,

Ovid. l. 13. Metam. *Non data sunt capiti genialia serta.*

Hæc ipsa Juvenali simpliciter sunt serta,

Juvenal. Sat. 9. *Dum bibimus, dum serta, unguenta, puellas*
Poscimus.

Et verò apud Euripidem Electra queritur, Agamemnonem patrem suum à matre neque mitris, neque talibus coronis fuisse cultum,

Euripid. Herc. fur. actu 1. Οὐ μίτραις σε γυνὴ
Δέξατ' οὐδ' ἐπὶ στεφάνοις.

Has ipsas coronas signat Theognis in sententiis elegiacis, ubi ait, terram suis frugibus alere illos qui flavas comas cumulant purpureis coronis.

Theog. sentent. eleg. Ἥ τε τρέφει καρποῖσιν ἐν εἰλαπίναις φορέοντας
Ξανθῇσι τε κόμαις πορφυρέους στεφάνους.

Quæ nutrit fructibus in conviviis ferentes fulvisque comis purpureas coronas. Atque illæ quidem primæ coronæ, etsi hoc nomen obtinere cœperunt, nulla tamen arte, sed ut cuique erant ad manum flores aut herbæ, ita plectebantur. Satis cuique fuit, si circularem quamcunque seriem florum capiti imponeret, mistura quidem, quod factu facile fuit, versicolori, at nullo dispositu insignes; nisi quod amplitudinis erant incoactæ, quæque facilè descenderent in humeros, totamque frontem tegerent.

Tum caput, atque humeros plexis redimire corollis Athen. lib. 15.
Floribus & foliis lascivia læta monebat.

Enimvero frontem sibi coronare solitos veteres observat quidam apud Athenæum, ἐστεφανοῦντο δὲ καὶ τὸ μέτωπον. Utiturque testimonio Anacreontis in hoc versu,

Ἐπὶ δ' ὀφρύσι σελίνων Anacr.
Στεφανίσκους θέμενοι,
Θάλειαν ἑορτὴν ἀγάγωμεν
Διονύσῳ.

Ubi verò superciliis ex apio cotollas imposuimus, festum convivium celebravimus Baccho. Et alibi apud hunc ipsum Anacreontem,

Στεφάνους δ' οἵους πυκάζω,
Τὰ μέτωπά μου πυρακτεῖ.

Coronas quales [cùm] mihi frons ardet, stipo. Edidit etiam ejusdem Anacreontis odam doctissimus Casaubonus, in qua sunt hæc verba,

Ὁ δ' ἐξελὼν καρήνου
Ἐμοὶ στέφος δίδωσι.
Τὸ δ' ὄζει Ἀνακρέοντος.
Ἐγὼ δ' ὁ μωρὸς ἄρας
Ἐδησάμην μετώπῳ.
Καὶ δῆθεν ἄχρι καὶ νῦν
Ἔρωτος οὐ πέπαυμαι.

Ille demptam sibi è capite coronam mihi dat. Illa verò redolebat Anacreontem. At ego demens ea capta revincii frontem. Et verò usque nunc non desino amare. Sed ego cùm & hic & alibi frontem coronari lego, totum caput redimiri intelligo. Nec tantùm frontem, sed & faciem totam videntur tales coronæ contexisse.

Hoc etiam faciunt ubi discubuêre, tenentque Lucret. lib.
Pocula sæpe homines, & inumbrant ora coronis.

Nisi si coronas hìc interpretêre circularem oram carchesii unde bibitur. Sed coronas nullo adhuc florum delectu, nulla arte plexas hìc quidem significari verius est. Quam tamen simplicem, ut ita loquar, coronarum lasciviam solertiora, eademque corruptiora sæcula imitata sunt. Siquidem his propemodum similes coronas innuit Propertius ad Cynthiam,

Cùm tua prependent demissa in pocula serta, Propert. l. 2. sat. 3.
Et mea deducta carmina voce legis,
Largiùs effuso madeat tibi mensa falerno,
Spumet & aurato molliùs in calice.

Serta, id est corollas, quo nomine ipse alibi eas donat;

Me juvet æternùs positum madere corollis;

Quem tetigit jactu certus ad ossa Deus.

Hìc addendum, à mulieribus plerunque eas coronas quæ faciem tegerent, usurpatas fuisse, tegendo, videlicet, ac velando pudori. Exstat locus Plutarchi ubi loquitur de viris, qui thoracibus superponunt indumenta muliebria, καὶ δασεῖς στεφάνους ac densis coronis inumbrant vultus suos. Hæ sunt illæ coronæ sive corollæ quæ Plauto sunt dapsiles,

Plutarch. Pelop.

Plaut. Pseud. actu 5.

Unguenta, atque odores, lemniscos, corollas dari dapsiles,

Calices quoque in conviviis coronari, hoc est floribus redimiri priscus mos fuit. Et qui è talibus poculis, seu scyphis bibebant, tantisper dum ori calix admotus fuit, coronari dicebantur, hoc est umbrari. Et hoc sensu lepidè dici potest, ipsum os hominis totamque faciem coronari. Ipsum adeò vinum hac ipsa de causa coronatum & redimitum dicitur, Virgilius, *& vina coronant*, & Virgilii imitatione Statius,

Stat. lib. 3. Sylv.

—— festasque dapes, redimitaque vina
Abripiunt famuli, ne quò convivia migrent.

Vinum quoque alia de causa dicitur coronatum. Quippe quia interdum conviviali quadam lascivia & in ipsum poculum indebantur flores. Id quod, Tertulliano authore audacter firmare licet. Loquitur de corollis, sive coronis floreis, *Jam verò*, inquit, *& in sinum conde, si tanta munditia est, nempe florum. In lectulum sparge, si tanta mollitia est*; *In poculum crede* [l. inde] *si tanta innocentia est*; hoc est, si usqueeò sunt synceri & innoxii, ut nulla ibi subsit vis venenata quæ bibenti noceat. Huc pertinet illud Propertii,

Tertull. de cor. mil.

Propert. l. 2. eleg. 33.

Cùm tua prependent demissa in pocula serta
Et mea deducta carmina voce legis.

Quod autem calices coronarentur, id est, floribus redimirentur, idem Tertullianus disertim tradit. *At enim*, inquit, *& calix benè sibi conscius, & de diligentia ministerii, commendatus de coronis quoque potatoris sui inornabitur, aut aspergine florum honorabitur.* Ipsos quoque ministros in conviviis constat fuisse coronatos. Qua de re hæc Macrobius, *Quippe qui dignatione vestra cùm intersum convivio sacro, animadverto hunc piscem à coronatis ministris cum tibicine introferri.*

Tertull. de resurr. carn.

Macrob. Sat. 3. c. 16.

CAPUT

CAPUT III.

Usus coronarum convivialium apud priscos. Coronæ conviviales tres: Et cur. Coronæ in hoc tantùm inventæ ut caput redimiant. Conviviales coronæ collum redimiebant. Duæ sunt potissimùm coronæ conviviales. Coronæ conviviales factæ sunt dona regum. Factæ quoque sunt aureæ & gemmeæ. Alicui numini dicatæ potissimùm Æsculapio. Dictæ sunt hospitalia dona. Et his caput premi dicebatur. Coronæ hypothymidæ. Unde dictæ. Hæ cervicem ornarunt. In solemnibus conviviis ferculo fuerunt coronata.

Sciendum est, priscos homines triplici ratione usos esse coronis convivialibus. Ut enim dicere cœpi, sensim coronæ ita contextæ sunt, ut caput, frontem, collum, hæc, inquam, tria redimirent. Et hinc quandoque tres dictæ. Id quod disertim tradit Anacreon,

Στεφάνους δ' ἀνὴρ τρεῖς ἕκαστος εἶχεν,
Τοὺς μὲν ῥοδίνους, τὸν δὲ Ναυκρατίτην.

Coronas verò unusquisque tres habuit, quasdam roseas, aliam Naucratitem. Ex his una, videlicet, capiti imponebatur; altera collum vinciebat; tertia frontem redimiebat. Hoc ultimum genus coronarum signat Achilles Tatius, στέφανοι, inquit, περὶ τοῖς μετώποις διαδεδεμένοι coronæ circa frontem religatæ. Cæterùm ne huic instituto ratio deesset, super hac quoque re philosophatum. Dixerunt enim id fieri διὰ τὸ θυμηδὲς τῆς ἀρετῆς τῆς τριμεροῦς ψυχῆς, propter oblectationem virtutis animæ tripartitæ. Id quod moneo, ne quis hujus moris nescius has coronas existimet fuisse muliebris mundi partem, hoc est, μανιάκην, περιτραχήλια, στρεπτὰ, περιβραχιόνια, περικάρπια, δακτυλίδια. Quæ omnia constabant è materia diversa à prisca illa coronaria, quæ erat florea, foliacea, herbacea. Neque etiam talia in hoc fiebant ut caput coronarent, sed ut alias corporis partes ornarent. His accedit, quod coronæ sumptæ in conviviis à convivis tantùm gestabantur. At illa omnia quæ dixi, plerunque à mulieribus, & extra lætitiam convivialem. Enimvero coronæ, ut Artemidorus observavit, inconcinnè aptantur aliis corporis partibus extra caput. Ac tales in somnis visæ nihil portendunt non infaustum. Et si quis coronis ita abutitur, dicitur laborare vitio intemperantiæ, quod homines adigit ad insaniam. In hoc vitium dum acriter invehitur Clemens Alexandrinus, memorat hunc morem circumponendi coronas seu corollas collo, ac si dicat; rem esse evidentissimæ ebrietatis, atque adeò dementiæ signum, si quis collo impo-

Achill. Tat. lib. 1.

Scholiast. Apollon. Rhod. lib. 2.

Artemid. l. 4. c. 54.

nat coronas, quæ sunt inventæ capiti evinciendo & ornando. ὁρᾷν γοῦν ἐστὶ αὐτῶν τινὰς ἡμιμεθεῖς, σφαλλομένους περὶ τοῖς τραχήλοις ἔχοντας στεφάνους, Videre igitur est ipsorum quosdam semiebrios, habentes coronas errantes circa colla. Quòd hæ coronæ caput & frontem redimirent, supra satis est demonstratum. Quòd & collum, id quoque à prisco more derivatum, quo coronæ, ut dixi compingebantur è floribus indistinctis, hoc est, indistinctè coacervatis, qui fluebant per collum. Propertius,

Clem. Al. pædag. l. 2. cap. 8.

Prop. lib. 4.

Candida nunc molli subeant convivia luco,
Blanditieque fluant per mea colla rosæ.

Et Horatius de Polemone,

Horat. l. 2. serm. sat. 3.

—— potus ut ille
Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas.

Ergo duæ plerunque fuerunt coronæ conviviales, quarum una caput evincebat; altera collam. Quæ caput, eadem & frontem umbrabat. Quæ collum, eadem usque ad pectus descendebat. Utrumque luxum M. Tullius Verri exprobrat. *Nam ut mos fuit Bithyniæ regibus*, inquit, *lectica octophoro ferebatur, in qua pulvinus erat pellucidus Melitensi rosa factus. Ipse autem coronam habebat, unam in capite, alteram in collo.* Meritò ergo severioris frontis homines dixerunt hasce coronas conviviales esse στεφάνους ἡδονῆς non εὐσεβείας, voluptatis, non pietatis, quæ nulli sint usui, neque sectentur appetitum naturalem. Certè tanto sumptu, tantoque luxu necti cœperunt hæ coronæ, ut tandem facta sint dona regum. Hujus generis fuerunt illæ, quas Persæ miserunt ad Agesilaum. De hoc fortè genere fuit κύκλος ille χρυσοῦς περιδέραιος, circulus aureus circa collum quem rex Ægypti Josepho dedit, præter βασιλικὴν σφραγῖδα, καὶ ἱερὰν ἐσθῆτα regium annulum, & sacram vestem. Accedebant additamenta coronarum, hoc est unguenta, secunda mensa reliquusque convivii apparatus. Nempe sic intelligo Plutarchi locum, ubi is Antigono exprobrat hunc luxum, dum is in quodam oppido, cujus potitus erat, non se continuit, quin propter gaudii impotentiam ludens biberet in angiportis, & in foro psaltriis circumdatus, & coronis redimitus, vir senex, &c. Quid? Et ipsæ coronæ conviviales factæ sunt aureæ & gemmatæ; talesque pro discumbentium dignitate, & cuique pro meritis & fortuna datæ, videlicet, minores aut majores, leviores aut ponderosiores. Quod sanè discrimen probè intellexit Piso homo superbus, vixque ipsi Tiberio cedens, nedum Germanico. *Ejus enim audita est vox in convivio*, inquit Cornelius Tacitus, *cùm apud regem Nabatæorum coronæ aureæ magno pondere Cæsari & Agrippinæ, leves ipsi & cæteris offerrentur, principis Romani, non Parthi regis filio eas epulas dari.* Abje-

Cic. act. 7. in Verr.

Plutarch. symp. 3.

Æmil. Prob. Ages.

Philo περὶ Ιωσ.

Plutarch. Arato.

Tacit. l. 3. Annal.

Abjecitque simul coronam, & multa in luxum addidit. Notatus quoque est luxus earum coronarum quæ exhibitæ sunt in quodam convivio Ptolemæi Philadelphi. Nam quæ alibi vix ad unius coronæ contextum reperiri potuissent, ibi ingenti copia congesta sunt in eas coronas quæ singulis convivis datæ. Ipsarum quoque coronarum tantus fuit numerus, ut humi sparsæ præbuerint speciem prati gemmantis. Indorum qui apud regem epularentur, mos fuit, ut essent coronati. sic Apollonius ab rege hospite suo ἐς τὸ συσσίτιον ad locum convivii, ut solent Indi, deductus fuit. Nec tantùm hospitibus præsentibus tales coronæ in conviviis dari solitæ, sed si quando magnus hospes tectis excipi non poterat, ei nihilominus mittebantur; ac tunc censebantur inter hospitalia dona, οἷα φίλοι ξεῖνοι ξείνοισι διδοῦσι, qualia amici hospitibus dant, ut apud Tacitum, *Nec multò post legati Tigranocerta*, inquit, *missi patere mœnia afferunt; intentos populares ad jussa. Simul hospitale donum coronam auream tradebant.* Et hæ, scilicet, illæ erant, quibus caput premi dicebatur. Statius, *Athen. l. 5.* *Philostr. in vita Apoll.* *Homer. Odyss. α.* *Tacit. l. 14. Annal.*

Hic thyrsos, hic plectra ferit, hic Enthea lauro.
Tempora, Minoa crinem premit ille corona. *Stat. lib. 1. Sylv.*

Denique videntur & hæ conviviales coronæ alicui numini dicatæ. Id quod colligi potest ex hisce verbis Clementis Alexandrini de his coronis verba facientis, ὅτι τοῖς εἰδώλοις κεκλαιόρηνται, quoniam idolis sunt inscriptæ. Cæterum è convivialibus hisce coronis aliæ inter medios convivas appendebantur oblectandis iis, qui & otiosi & ebrioli pendulas intuebantur, ut supra dixi de cylistis, sive encylistiis. Has coronas sic appensas innuit aliptes ille apud Plutarchum, qui cùm laudaretur eo quod manus haberet longas, tanquam id sit proprium pugilis, siquidem, inquit, auferre oportuit coronam suspensam. Hujus generis dici possunt illæ quas supra caput Metelli in Hispania suspensas & à victoriis allatas fuisse memorat hic ipse Plutarchus. Et hæc quidem de iis coronis quæ suspendebantur. Ex aliis sibi quisque ab hospite donatam aut capiti, aut cervici imponebat. Neque enim, inquit Plutarchus, convivis distribui debent; sed æquum est hanc sibi unumquemque sumere quæ sibi sit complacita. Interdum tales coronæ pectori applicabantur, quæ est sedes cordis. Nam pectus odorum flagrantia recreari ajunt. Et has quoque severioris frontis homines vocarunt coronas voluptatis, easque dixerunt parum convenire sapientibus, quòd revera nulli sunt usui, nec sectantur appetitum naturalem. In istis illæ sunt quibus est inditum nomen hypothymidis, sive hypothymiadis, quæ collo appensæ descendebant ad pectus. Etsi super hoc genere coronarum multa fuit apud priscos sive medicos, *Clem. Al. pædag. l. 2. cap. 8.* *Plutarch. πι. φιλοπλου.* *Plutarch. Sertor.* *Plutarch. sympos. 2.* *Plutarch. sympos.*

dicos, sive Grammaticos concertatio. Et verò, referente Athenæo, Philetas scribit in Atactis hypothymida à Lesbiis vocari myrthi ramum, cui circumponunt violas, aliosque flores, nempe quorum fragrantia pectus juvaret. Ego priusquam legerem Plutarchum, quòd inveneram apud Aristophanem, ὑποθυμὶν recenseri inter avium genera, & quòd aves plerunque sunt versicolores, verisimile putabam hasce floreas coronas ab omnigenis coloribus ita dictas, sicuti præ se ferentes speciem & pulchritudinem hujus avis, eadem propè ratione, qua apud hunc ipsum Aristophanem Cupido pingitur coronatus floribus, id est distinctus pulcherrimis coloribus, atque ut ait quidam, αἰόλος ὄρνις, versicolor avis, cui sunt πτερὰ κυάνεα, καὶ φοινικᾶ, καὶ χρυσᾶ, alæ cyaneæ, purpureæ, aureæ. Hic certè Cupido fuit in æde Veneris eximium opus Zeuxis,

Athen. lib. 15. — *Arat. φαινομ.* — *Philostr. in Imag.*

ὥσπερ ὁ γεγραμμένος [ἔρως] ἔχων στέφανον ἀνθέμων,

Et verò hic ipse Cupido, teste Plutarcho, à sapientissimis hominibus ex Helicone in Academiam deducitur coronatus. Quanquam alius quoque fuit insigne opus Praxitelis; de quo videndus Callistratus in ejus descriptione. ubi ejus coronamentum ita pingitur, ὁ δὲ τῷ πλακῶνι καταστέφων τὴν κεφαλὴν, καὶ ἐκ τῶν ὀφρύων ἀπωθούμενος τῷ διαδήματι τὰς τρίχας γυμνὸν πλοκάμων ἐτήρει τὸ μέτωπον. Is autem redimiculo religans caput, & è superciliis rejiciens diademate capillos, nudam concinno servabat frontem. Et hoc quidem ego sic putabam super corona hypothymiade. Sed mutavi sententiam postquam legi Plutarchum cujus hæc sunt verba, οὐ γὰρ ὅτι τῇ καρδίᾳ τὸν θυμὸν [l. τὸ θύμον] ἐνσφραγίζειν ᾤοντο τοὺς περιδεραίους τῶν στεφάνων ὑποθυμίδας ἐκάλουν (ἐπιθυμίδας γὰρ αὐτοὺς διά γε τοῦτο μᾶλλον ἦν καλεῖσθαι προσῆκον) ἀλλ' ὡς λέγω, διὰ τὴν ἀποφορὰν καὶ ἀναθυμίασιν. non enim quòd existimarent thymo, id est, odore qui est è quolibet flore, cor vallari monilia coronarum vocabant hypothymidas, siquidem eas vocari epithymidas convenientius fuisset, sed, ut dico, propter exhalationem & redolentiam. Ergo ut ipse paulò antè ait, hypothymides dicuntur coronæ floreæ quas appendebant collo; atque eâdem iis unguentis quæ fiebant è floribus, nempe coronariis, unguebant pectora. Porrò sive pulchritudine florum, sive suavitate odorum, sive utroque censerentur hæ coronæ, certè eas cervicem ornasse constat. Et ideo ab Hesychio hoc genus coronæ vocatur στέφανος ὑποτραχήλιος. corona subcollaris. Et hac quidem corona nihil fuit vulgatius. Hanc disertim signat Ovidius in his versibus,

Aristoph. Acharn. & ibi Schol. — *Plutarch. Erot.* — *Callistrat. εἰς τὸ τοῦ ἔρωτος ἄγαλμ.* — *Callistr. in descript.* — *Plutarch. Symp. 3.* — *Hesych. ὑποθυμίς.*

Ecce nurum regis fusis per colla coronis,
Inveniunt posito pervigilare mero.

Ovid. lib. 2. Fast.

Has quoque coronas monstrat Catullus in hoc loco,

Illius & nitido stillent unguenta capillo;

Catull. eleg. 7.

Et

Et capite & collo mollia serta gerat.

Nulli ergo ampliùs potest esse dubium has coronas, quibus nomen hypothymiadis, circumdedisse cervicem. Nam super ea quæ è nostris citavi, hoc quoque discimus è versu Alcæi,

> Ἀλλὰ ἀνήτω μὲν περὶ ταῖς δέραις παρ-
> θέτω πλεκτὰς ὑποθυμιάδας τις. *Athen. lib. 15.*

At cervici anethi plicatiles hypothymiadas quispiam apponat. Id ipsum tradit Sappho in hoc versu, quem ego usque adhuc sic lego,

> καὶ πολλαῖς ὑποθυμιάδες πλεκταῖς, ἄνθεα περιδέραια.

Et multis hypothymiades cirris, sive flexuris, flores circumcollares. Quod autem hypothymiades circa pectus quoque statuerentur, discimus ex Anacreonte,

> πλεκτὰς δ' ὑποθυμιάδας περὶ στήθεσι λωτίνας ἔθεντο.

Plicatiles hypothymiadas è loto circa pectus statuerunt. Quid, quod à collo & à pectore extendebantur quoque ad manus? Id discimus è loco Pindari, ubi is loquitur de floribus aureis qui sunt in insula beatorum, *Pind. Ol. od. 2.*

> ὅρμοισι τῶν χέρας ἀνα-
> πλέκοντι καὶ στεφάνοις.

Quorum monilibus & coronis implicant manus. Et hoc credibile est esse illud coronarum genus quas vocabant longas, quæ quoque Diis appendebantur, potissimùm Æsculapio. De his coronis exstat locus apud Aristidem his verbis, ἐδόκουν στέφανον πέμπειν τῷ θεῷ τῶν μακρῶν, οἱ εἰσὶν ὡς ἴδια τοῦ Ἀσκληπιοῦ νομίζουσι. *Aristid. orat. 2. ieg.* Videbar coronam mittere Deo ex iis quæ sunt aut dicuntur longæ, nempe ut eum propitiarent, si quid ipsis morbi accideret ex intemperantia conviviali. In solennibus quoque conviviis fercula coronata fuisse constat. Et verò, Athenæo authore, in iis ludis quos apud Daphnen Antiochus edidit, fuerunt convivia, in quibus exhibiti sunt vivi anseres, lepores, damæ cum aureis coronis. *Athen. l. 5.* Qui ferculorum luxus quandoque dispositus fuit per nomina cœlestium signorum. Quippe singulis signis impositus fuit cibus unicuique convenientissimus, in quibus est ferculum cui nomen corona. Qua de re exstat insignis locus apud Petronium Arbitrum his verbis, *Repositorium rotundum duodecim habebat signa in orbem disposita; superque proprium, convenientemque materiæ structor imposuerat cibum; superque arietem cicer arietinum; super taurum bubale frustrum; super geminos, testiculos ac renes; super cancrum coronam; super leonem ficum Africanam.* *Petr. Arb. in satyr.* Horum verborum, *super cancrum coronam*, interpretatio sumi debet è loco Arati, ubi agit de ortu cancri, qui ita incipit,

Οὐ οἱ ἀφαυρότατοι, ὅτι καρκῖνος, &c.

Arat. Φαινομ. & seq. & ibi Schol. & Fest. Avien.

Ubi scholiastes ait, cùm cancer inibi est ut exoriatur, mediam partem coronæ videre est super terram. Alteram partem occasus occupat, & obscurat, corona descendente in occasum. Ergo corona præit cancro. Ad cujus rei imitationem structor convivii inter illa fercula quæ imitabantur duodecim signa Zodiaci, coronam collocavit super cancrum, nempe servato in ferculis ordine cœlesti.

CAPUT IV.

Coronis convivialibus addita unguenta; quæ propriè erant nihil aliud quàm flores contusi. Qua parte cœna cum coronis unguenta ferri solita, è quibus unguenta componantur. Pedes convivarum unguentati. Ratio dandi unguenta in conviviis. Unguentis additi cantus. De more canendi in conviviis. Corona ὑπογλωσσίς.

COronis convivialibus, eruditiore jam luxuriæ paratu, addebantur unguenta, quibus eæ aut irrorabantur, aut etiam mergebantur; ut gratiæ florum quæ pascit aspectum, accederet voluptas olfactus. Nempe naturales cujusque rei dotes luxui vix unquam satisfaciunt. Quin is cupidè circumspicit siquid uspiam est novæ & inauditæ voluptatis. Huc totus vertitur. Hic sciri vult quantus sit artifex, quamque efficax rei complacitæ promotor. Quid aut aspectui gratius, aut naribus odoratius potest admoveri tot floribus montanis, pratensibus, campestribus, hortensibus? Attamen mirandum est, huic delicatulo nativum illum florum odorem esse infra accersitum & inductum. Ergo coronæ cumulantur unguentis, id est, aut ipsum caput conspergebatur & humescebat unguento, aut ipsæ coronæ; aut caput tantùm, non item coronæ, ut in hoc loco Sidonii Apollinaris,

Et madescentes nardo capillos
Circumfusa florum serta siccarent.

Sidon. Apoll. 3.

Sæpius, ut dixi, ipsæ coronæ aspergebantur, aut etiam mergebantur unguento. Qui sanè luxus vix unquam sanæ mentis hominibus fuit probatus. Et hoc, scilicet, illud est, quod Plutarchus ait; cùm invehitur in illos, qui non contenti propriis bonis externa etiam accersunt & superinducunt. Nempe ibi improbat factum regis Persarum qui miserat Antalcidæ Lacedæmonio coronam plexam è rosis, & croco unguento mersam; quòd is extinguebat eo facto congenitum & proprium bonum florum. Sed luxus Antalcidæ jam regi satis perspectus regem excusat. Neque enim nescivit cui

Plutarch. Sympos. 7.

Plutarch. Artax.

cui coronam mitteret, illi, videlicet, qui degeneraverat à moribus Spartanis, ac transierat ad Persicos. Sed in regibus, & apud ipsos tolerabilior fuit hic luxus quàm apud privatos, ad quos tandem pervenit. Certè coronarum cum unguentis mistura usque eò percrebuit, ut vix unquam harum fiat mentio sine unguentis, ut apud Horatium,

I pete unguentum puer & coronas. *Horat. l. 3. Carm. od. 14.*

Alibi hic ipse invitans Mecœnatem ad delicias, ait,

Tyrrhena regum progenies, tibi *Horat. l. 3. Carm. od. 29.*
Non ante verso lene merum cado
Cum flore Mecœnas rosarum, &
Pressa tuis balanus capillis
Jam dudum apud me est.

Alio item loco lætatur se huic voluptati indulsisse cum Pompejo Varo,

Cum quo morantem sæpe diem mero *Horat. l. 2. Carm. od. 7.*
Fregi coronatus nitenteis
Malobathro Syrio capillos.

Plutarchus eum, qui redit è convivio, facit gestantem coronam, & unguento delibutum. *Plutarch. symp. 3.* Et hunc, scilicet, coronarum usum imò abusum Clemens Alexandrinus vocat χρῆσιν κωμαστικὴν καὶ πάροινον, usum petulantem & ebriosum; *Clem. Al. pædag. l. 2. cap. 8.* in quem ipse dum acriter invehitur, citat locum alicujus veteris poëtæ his verbis, μή μοι στέφανον ἀμφιθῇς κάρᾳ· ἦρος μὲν γὰρ ὥρᾳ λειμῶσιν ἐνδρόσοις, καὶ μαλακοῖς ποικίλοις χλοάζουσιν, ἄνθεσιν ἐνδιαιτᾶσθαι καλὸν, αὐτοφυεῖ καὶ εἰλικρινεῖ τινὶ εὐωδίᾳ καθάπερ τὰς μελίττας τρεφομένους, &c. Ne mihi corona caput evincias. Veris enim tempore pratis rorulentis, & mollibus diversis virentibus floribus immorari pulchrum, nativa & syncera quadam suavitate odorum sicuti apes, pastos. Hæc ergo fuit non minima sanè pars ejus luxus, qui in solennibus conviviis conspectus. Quò notabilior fuit Abydenorum ἀκαιρία intempestivitas & sinisteritas, è qua natum proverbium, Ἀβυδηνὸν ἐπιφόρημα, Abydenorum illatio. Nempe Abydeni cùm quempiam hospitem convivio excipiunt, post unguentum & coronas circumferunt infantes ad osculandum. *ἐν παροιμ.* Id quod minimè conveniebat cum suavitate eorum odorum, qui ad se luxuriosos trahebant, ut ait Clemens Alexandrinus. *Clem. Al. pædag. l. 2. cap. 8.* Cæterùm hos tam scitè consociatos & flores & odores elegantissimè repræsentavit author horum versuum, qui sunt in aditu epistolarum Synesii & aliorum.

Ἐπιστολῶν ἄθροισις ἀνδρῶν πανσόφων,
Οὓς ὁ πρὶν ἐβλάστησεν εἰς ῥόδα χρόνος·
Ὧν ῥεῖ μὲν ἄνθος, ἡ δὲ τῶν μύρων χάρις

Μύρα διαρκῶς εἰς πολὺ διάδιας.

Epistolatum acervatio hominum omnisapientum quos priscum tempus ut rosas produxit, quorum fluit quidem flos at unguenti gratia manet sufficienter in flatum suavitatis. Qua ætate luxus maximè invaluit, coronarum & unguentorum missus præibat secundæ
Athen. lib. 15. mensæ, ut Athenæus probat è Nicostrato,

Καὶ σὺ μὲν τὴν δευτέραν τράπεζαν δὴ περιττὴ ποίει,
Κόσμησον αὐτὴν παντοδαποῖς τραγήμασι,
Μύρον, στεφάνους, λιβανωτὸν, αὐλητρίδα λάβε.

Ac tu quidem concinnè secundam mensam appara, Eamque omnifariis adorna bellariis; Unguenta, coronas, thus, tibicinam accipe. Tunc etiam crater qui ebibendus erat, statuebatur in medio,
Plutarch. συμποσ. προβλ. α'. & eâdem coronæ distribuebantur. Qua de re exstat locus Plutarchi, *ἄδει μὲν γὰρ ἴσως τὰ καλούμενα σκολιὰ κρατῆρος ἐν μέσῳ προκειμένου, καὶ στεφάνων διανεμομένων*, &c. Canit enim fortè ea quæ vocantur scolia cratere in medio posito, & coronis distributis. Postea dicit, loco & ordine datum fuisse unguentum & coronas. Enimvero verisi-
Lucian. de merc. cond. milius est, coronas sumi debere exacta cœna quàm initio ejus. Quippe eum qui esuriat accipere coronam, & unguenta ridiculum est. Interdum quoque simulatque convivæ edendi finem fecerant, illo ipso tempore coronas ponebant. In quem morem
Plutarch. sympos. 2. graviter Plutarchus invehitur, cùm ait, tunc maximè oportere iterum instrui mensas. Neque enim edendi, aut bibendi causa alii alios invitamus; sed combibendi & comedendi. Cæterùm hæc unguenta apud priscos nihil aliud fuerunt quàm flores contusi &
Clem. Al. pædag. l. 2. c. 8. liquefacti. Veluti susinum fit ex liliis, evidentis utilitatis unguentum. Nam calefacit, aperit, attrahit, humectat, abstergit, mollit.
Schol. in Nicand. ther. Narcissinum fit ex narcisso; myrsinum è myrto. Quod item fit ex rosis multiplicis est utilitatis, multarumque specierum, nempe brenthium, metallium, regium, Plangonium, præter psagdas Ægyptias. *ῥόδινον* rosaceum unguentum quomodo fiat docet scholiastes Nicandri, qui ejus tres species refert. Ne multa: Omnia un-
Theophrast. περὶ ὀσμ. guenta, authore Theophrasto, componuntur à floribus, à foliis, à ramulis, à radice, ab lignis, ab fructu, à lachrymis, à floribus, ut rosaceum, & violaceum, & susinum. A foliis, ut myrrhinum & œnanthinum. A radicibus, ut *ἴρινον*, & nardinum & amaracinum, Certè hominum solertia paulatim unguenta facta sunt odoratissima & pretiosissima, qualia descripta sunt ab Athenæo, iisque qui hac una de re volumina reliquerunt. Atque ut Plinius ait, in ple-
num dici potest, *utique quæ odore præcellant, ea æternitate præsta-*
Plin. l. 16. cap. 40. *re*. Nam etsi ibi Plinius loquitur de arboribus odoratis, nihilominus de odore omnique re odorata dici potest. De his nihil

ultra

ultra dicam, ne susceptæ curæ fines egrediar. Moneo tantùm, id quod observatum est à Plinio, non solùm caput, sed & pedes convivarum quandoque fuisse unguentatos. *Vidimus etiam*, inquit, *vestigia pedum tingi. Quod M. Othonem monstrasse Neroni principi ferebant. Quæso ut qualiter sentiretur, juvaretque ab ea parte corporis?* Observavit quoque Athenæus, & à Posidonio sumpsit, apud Syros in epulis regum, ubi coronæ convivis datæ sunt, ingredi quosdam cum utriculis unguenti Babylonii, qui mensæ oberrantes discumbentium coronas eo irrorant. Et hæc quidem fuerunt illa unguenta, additamenta coronarum convivialium, earum quas meritò censeo inter coronas lætitiæ, ut dixi in definitione. Nam ubicunque acciperentur, inibi nihil aspiciebatur non jucundum & lætum. Sibi quisque illa dicebat, *Plin. lib. 13. cap. 3.* *Athen. lib. 15.*

Ἔργα δ' Κυπρογενοῦς νῦν μοι φίλα καὶ Διονύσου,
Καὶ Μουσῶν ἃ τίθησ' ἀνδράσιν εὐφροσύνας. *Plutarch. ἐπ. συμ. συμπ.*

Opera verò Cypria geniti nunc mihi amica & Liberi, & musarum, quæ ponunt hominibus lætitias. Certè Propertius in lætitiam effusus die natali amicæ suæ; se ipse alloquens, & floream, seu floralem coronam sumens ait, *Propert. l. 3. de nat. am.*

Dein quæ primùm oculos cœpisti veste Properti
Indue, nec vacuum flore relinque caput.

Cæterùm hæc jucunditas & lætitia etiam cumulabatur hilaritate cantuum. Quippe scimus Bacchum solvere curas, & animum hilarare; ideoque dictum esse λυαῖον solventem curas. Ergo non mirum, si & ipsis jucunditatum & amœnitatum sæculis, camœna quamlibet agresti ac tenui conviviales illas qualescunque delitias diutiùs extendebant. Quippe

Ingenium potis irritat Musa poëtis, *Propert. l. 4. c. 6.*

Etsi dici potest, præter alios hunc quoque morem è transmarinis provinciis, postea quàm usque eò promotum imperium est, pervenisse ad urbem, ubi

——pueri patresque severi
Fronde comas vincti cœnant, & carmina dictant. *Horat. l. 2. ep.*

Illud adeò omnis immanitatis columen, illum, inquam, Cyclopem, postquam alterum scyphum sibi ab Ulysse oblatum exhausit, Euripides canentem facit, *Euripid. Cycl. act. 3.*

καὶ δὴ πρὸς ᾠδὰς εἷρπε.

& jam ad cantus transiit. Qui quoque mos pervenit ad insequentes ætates. Et hoc illud est quod Anacreon ait, καλοῖς ὑποπίνοντες ἐν ὕμνοις, pulchris bibentes in hymnis. Nempe sic putabant, non esse hominis ingenui bibere sine cantu. Ergo apud Platonem Alcibiades ait, Quidnam agimus? nihil quicquam dicimus ad cali- *Plato in symp.*

cem,

cem, neque canimus? sed sedulò, sicuti sitientes potamus? Alibi So-
Plato lib. 2. de Repub. crates apud Platonem describens epulas quæ celebrantur in urbibus, Convivia, inquit, agitabunt ipsi & ipsorum liberi? Vino indulgentes coronati, & in Deorum honorem hymnos canentes, & alii cum aliis suaviter conversantes? Hunc autem cantum prisci Græci vocabant σκολιὸν, nempe propter obliquum circuitum, & positum le-
Clem. Al. pædag. l. 2. cap. 4. ctorum. Verba Clementis hæc sunt, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς παλαιοῖς Ἕλλησι παρὰ τὰς συμποτικὰς εὐωχίας, καὶ τὰς ἐπιψεκαζούσας κύλικας, Ἑβραϊκῶν κατ' εἰκόνα ψαλμῶν ᾆσμα τὸ καλούμενον σκολιὸν ᾖδεν, κοινῶς ἁπάντων ἅμα φωνῇ παιανιζόντων. ἐσθ' ὅτε καὶ ἐν μέρει περιαλλαττόντων τὰς προπόσεις τῆς ᾠδῆς. οἱ δὲ μουσικώτεροι αὐτῶν καὶ πρὸς λύραν ᾖδον, id est, verùm & apud priscos Græcos in conviviis ubi unà potabant, ac dum pocula irrorarent, ad Hebraïcorum psalmorum similitudinem canebatur canticum cui nomen σκολιὸν, communiter omnibus simul voce clamantibus, & nonnunquam etiam per cantici vices propinationem circumagentibus. Qui autem ex eis erant musicæ peritiores etiam ad lyram canebant. Sed hunc morem ad Chri-
Clem. Al. strom. l. 6. stianos quoque pervenisse alibi testatur hic ipse Clemens Alexandrinus. Cæterùm ex hoc more apud Græcos natum proverbium,
ἐν παροιμ. 5. ᾄδειν πρὸς μυῤῥίνην, canere ad myrtum. Qui enim in convivio canere non poterat, pro hoc quispiam è convivis, capto ramo lauri aut myrti, canere solitus erat sicuti victor illius. Quem morem
Plutarch. symp. prob. operæ pretium est pleniùs explicare. Itaque primò canebant cantum Bacchi communiter, & simul omnes una voce παιανίζοντες. Alteram cantionem singuli canebant, postquam alicui traditus erat ramus myrti, quem vocabant αἴσακον διὰ τὸ ᾄδειν τὸν δεξάμενον, quòd qui eum ramum acceperat, canebat. Addit Plutarchus eorum existimationem, qui dicunt non ordine ire myrtum, sed per unumquemque digredi ad lectum. Nempe illum qui primus cecinit, dimittere illam ad eum qui in altero lecto sit primus. Illum rursus ad eum qui in tertio lecto eundem locum obtineat. Deinde secundum similiter secundo. Ac diversitas, multusque flexus circuitus, ut verisimile est, dictum est σκολιὸν, quòd ab uno ordine subinde transiret ad alium. De hoc ipso more paulo diversus à
Schol. Aristoph. σφῆκ. Plutarcho scribit scholiastes Aristophanis. Nam is, inquit, qui primus sedebat, tenens laurum aut myrtum canebat versus Simonidis, aut Stesichori, donec ei libitum. Postea eum ramum cui volebat, tradebat non quomodo ordo posceret. Tum is qui à primo acceperat, persequebatur cætera. Hic rursus dabat ramum cui volebat. Ea re fiebat, ut, cùm omnes præter spem canere &
Pollux l. 6. cap. 19. loqui necesse haberent, hi versus vocarentur σκόλια διὰ τὴν δυσκολίαν propter difficultatem. Ergo σκόλια dicebantur παροίνιοι ᾠδαὶ, sive

sive παροίνια ᾄσματα, vinolenti & lascivi cantus. Et tunc, inquit Pollux, dextra manu myrtos circumferebant. Et hoc, scilicet, illud est quod Aristophanes dicit, accipere σκόλια,

——— οἱ δὲ συμπόται *Aristoph.*
Εἰσὶν Θέωρος, Αἰσχίνης, Φᾶνος, Κλέων *σφῆκ.*
Ξένος τις ἕτερος πρὸς κεφαλῆς Ἀκέστορος·
Τούτοις ξυνών, τὰ σκόλια ὅπως δέξῃ καλῶς.

At convivæ sunt Theorus, Æschines, Phanus, Cleon peregrinus quidam, qui cum his conversatur; scolia ut capiat pulchrè. Apud eundem Aristophanem Stepsiades ait, se jussisse filio μυρρίνην λαβόντα τῶν Αἰσχύλου λέξαι τι, acceptô ramô lauri dicere quidpiam Æschyli. Certè is qui scripsit vitam Æschyli tradit; hunc poëtam usque eò apud Athenienses fuisse in deliciis, ut postquam is fato functus est, invitati sint magno pretio ii qui ejus scripta docere vellent: etsi locus ibi est mutilus. Ergo si quidpiam Æschyli caneretur, tunc gestabatur myrtus; si quidpiam Homeri, laurus. Hujus item scolii exemplum extat apud Platonem. Socratis sunt verba alloquentis Gorgiam, Existimo enim te audivisse in conviviis homines canentes hoc scolium, in quo hæc bona ordine connumerantur, Valere optimum; Alterum, pulchrum aut præclarum esse; Tertium (ut ait poëta author scolii) ditescere nulla fraude. Inter scolia canebantur quoque laudes præclarissimorum hominum, illorum præcipuè qui fuissent tyrannicidæ, ut infra dicam de Harmodio & Aristogitone. Præter cantus inducebantur psaltriæ & alia licentiosa nequitia, ut inquit Augustinus; tum tibicen & quidem coronatus; qualis à Plutarcho describitur ille qui prohibitus certamine Pythico, postea tamen à Callistrato in convivium inductus est, ornatus veste & coronis unà cum choro sicut in certamine. Cantibus inserebantur fabulæ simplices & conviviales, de quibus Statius,

Aristoph. νεφέλ. & ibi schol. In vita Æschyl. *Plato in Gorg.* *August. l. 3. de Civit. Dei c. 21.* *Plutarch. sympos. 2. probl. 5.*

Istis non deest sua fabula mensis. *Stat. lib. 8. Theb.*

Et verò fuit genus coronæ, cui nomen ὑπογλωττὶς, sive ὑπογλωσσὶς quasi dicas sublingua, Athenæo & Polluce authoribus. Hanc coronam verisimile est sic dici, tanquam ea sit frenum loquacitati, quæ plerunque oritur inter pocula. Hoc genus coronæ designat magis quàm nominat is, qui apud Athenæum recitat hos versus,

Athen. lib. 15. *Pollux l. 4. cap. 25.*

Καίτοι φορεῖτε γλῶσσαν ἐν ὑποδήμασι, *Athen. lib.*
Στεφάνους δ᾽ ὑπὸ γλώττησιν ὅτι πίνητέ που, *15.*
Καὶ καλλιερῆτε γλῶτταν ἀγαθὴν πέμπετε.

Atqui linguam vos nunc fertis in calceis. Coronas verò sub lingulis. Cùm bibitis alicubi, & pulchrè litatis [tunc verò] linguam bonam mittitis, id est loquaciores sitis. Ubi ὑπὸ γλώττησιν Dalecampius

plus vertit hypoglottidas. Id quod facilè ferri posset si legisset ὑπογλωττίδας. Sed manente vetere lectione, hoc dicit author horum versuum, Vos inseritis coronas sub lingula, id est planè obmutescitis, qui corona quæ capiti imponi debet, ori inserta ea abutimini ad impediendum usum sermonis. Doctissimus Casaubonus leviter tentavit legere στεφάνοις δ' ὑπογλωττίοι. Quæ lectio juvaret meam interpretionem, si modò ibi non deesset particula καὶ. Ego nihil mutandum censeo, donec aliquid mea interpretatione verius emergat. Hæc verò colloquia apud elegantes homines solent esse lepida, & venustate appetibilia, & sine affectatione arguta; non accersita, sed ut sese res dabant, opportunè nascentia; qualia progignit hilaritate mixta doctrina, & gravibus inserti mores suaves, & jucundis temperata seria. Certè sermo doctus à convivis interdum prælatus est ipsi lyræ Apollinis.

Plutarch. sympos. 2. probl. 7.

CAPUT V.

Quæstiones conviviales. Hæ fuerunt duorum generum. Quæstiones amatoriæ. Janua coronata quid signet. Mos amantium mittendi coronas ad amicas. Quæ sit existimatio de ea muliere quæ coronas plectit. Janua potentiorum ornata coronis.

ENimvero quod in his conviviis pulcherrimum fuit, inibi otiebantur quæstiones, quibus nomen μνημονίοις & κυλικίοις, non quales in scholis agitantur, anxiæ; & veritati insidiatrices, non nodosæ & odiosæ, non graves & severæ; sed enthymemata quædam lepida, minuta, arguta, atque, ut Gellius ait, florentem vino animum lacessentia. Et hæc quidem, Polluce authore, fuerunt duorum generum, αἶνιγμα & γρῖφος. Hæc qui solvisset, huic partes è carnibus dati solitæ. Qui solvere nequiret, is poculum muriæ, sive salsuginis ingratiis ebibebat. Porrò hæ quæstiones erant super quavis placita re; plurimùm super cibis & eduliis, cujusmodi sunt plurimæ illæ apud Athenæum. Hujus quoque generis sunt illæ quibus convivæ apud Xenophontem alii alios hilarant. In his ille sapientia inclytus Socrates, se lenocinio fretum esse, composito in gravitatem vultu, dicere non erubuit. Sæpe etiam hæ quæstiones erant super amore & amica cujusque. Et quidem apud Athenæum specimen est illarum, quas amatorias vocant. Hujusmodi est hæc, Cur amator dominæ fores coronis ornet, haud sanè minùs accuratè, quàm sacerdos aut æditùus vestibulum sacræ ædis. Certè qualicunque modo ibi posita corona testis erat amari illam quæ intus esset. De quo more hæc Ovidius coronam alloquens,

Pollux l. 6. cap. 19.

Xenoph. conviv.

At

At tu non lætis detracta corona capillis
Dura super tota limina nocte jace,
Tu domina, cùm te projectam manè videbit,
Temporis absumpti tam malè testis erit. — Ovid. lib. I. eleg.

Huic quæstioni affinis illa est, Cur rosam, aliosque flores amato corpori amatores offerant. Quo absente, eos flores, easque corollas januis affigant. Et hujus quidem generis coronas ipsæ quandoque amicæ dabant amantibus, qualis illa fuit quam Liber accepit à Venere. Quam coronam cùm Bacchus deposuisset in eo loco ex quo descensurus erant ad inferos, is locus ex eo facto Stephanus est appellatus. Idem ferè de Stephano primo martyre ait Eusebius, nempe eum ob dignitatem martyrii reportasse coronam. Cæterum Liber, matre ab inferis revocata, quò res apud infinitam posteritatem testatior esset, inter astra Ariadnes coronam collocavit. Mnesippus apud Lucianum mentionem facit earum coronarum quæ à muliere amante mittuntur ad amores suos. Quæ erant coronæ quædam semimarcidæ, & quædam poma admorsa. Certè si qua mulier præter στεφανηπλόκους, coronas plecteret, ea censebatur esse in censu cupidinis. Quam suspicionem viris ingenerari mulier quædam fatetur apud Aristophanem de Euripide loquens, — Hygin. Astron. lib. 2. — Euseb. hist. eccl. lib. 2. — Lucian. in Toxari. — Aristoph. Θεσμοφ.

Τοιαῦθ' οὗτος ἐδίδαξεν κακὰ
Τοὺς ἄνδρας ἡμῶν, ὥς' ἐάν τις πλέκῃ
Γυνὴ στέφανον, ἐρᾶν δοκεῖ.

Talia hic docuit mala viros nostros, ut si qua mulier plectit coronam, videatur amare. Sed ut illud rarius, & inusitatius, nempe à puellis mitti coronas adolescentibus, ita hoc alterum fuit frequentissimum. Porrò hoc coronarum commercium verisimile est cœpisse ab illa, quam Liber, ut supra dixi; Ariadnæ muneri dedit, *quo tempore is ad Minoa venit, cogitans eam comprimere. Hac corona Ariadne delectata non recusavit conditionem stupri.* His coronis annumerari potest illa aurea, quam Philomelus Phocensium tyrannus Pharsaliæ cuidam saltatrici dono dedit. Hunc morem mittendi coronas ultro citroque nempe ab amatoribus ad amicas, & quandoque ab his ad illos, expressit Theocritus, ubi Simetha Delphidis amore capta, deque ea pleraque audiens à Philista quadam anu, præter cætera dicit illum amare. Cui rei argumento est quod illi domus coronis est referta, — Hygin. Astron. lib. 2. — Plutarch. π. τ. μὴ χρ. ἐμμ.

Καὶ φατὸ οἱ στεφάνοισι τὰ δώματα τῆνα πυκάσδειν. — Theocrit. eidyll. 2.

Et dixit domum illi refertam esse coronis. Ac si dicat, ipsum non solùm amari, verùm & redamari. Cui rei coronarum multitudinem, quæ sint apud ipsum, testem adesse. Ad hunc morem allusit

Catullus, qui in Atyn sic loquentem facit,

Catul. de Berec. & Aty.

Ego gymnasii fui flos; ego eram decus olei;
Mihi januæ frequentes, mihi limina tepida,
Mihi floridis corollis redimita domus erat.

Tibullus se verè & syncerè amare profitetur. Id quod hinc sciri vult, quod fores dominæ corollis ornat,

Tibull. l. 1. el. 2.

Te meminisse decet quæ plurima voce peregi
Supplice, cum posti florida serta darem.

Virgilius cùm firmat, innocenti se atque adeò divino Musarum amore captum, ait,

Virgil. in Cir.

Magna mihi cupido tribuistis præmia divæ
Pierides, quarum castos altaria postes
Munere sæpe meo inficiunt, foribusque hyacinthi
Deponunt flores, aut suave rubens Narcissus,
Aut crocus alterna conjungens lilia caltha.

Is quoque qui Rhodopes nempe dominæ suæ superbiam accusat, aliis questibus hunc addit, quod illa superbis pedibus coronas quibus eam colit, calcat.

Ἀνθολογ. lib. 7.

Ἢν ποτὲ καὶ στεφάνους περὶ θυρῶν ὑποκρεμάσωμαι
Ὀργισθεῖσα πατεῖ τοῖς ἴχνεσιν.

Si quando & coronas ante fores suspendero, irata [eas] calcat superbis plantis. Apud Ovidium Vertumnus ictus amore Pomonæ,

Ovid. l. 14. Metam.

Sæpe ferenda dedit blandis suo verba tabellis.
Interdum madidas lachrymarum rore coronas
Postibus intendit, posuitque in limine duro
Molle latus.

Et Paulò post,

Dixit, & apud postes ornatos sæpe coronis
Humentes oculos, & pallida brachia tollens,
Cum foribus laquei religaret vincula summis.

Huc pertinet epigramma Apuleji, cujus hoc est initium,

Apul. apol. 1.

Florea serta meum mel, & hæc tibi carmina dono.
Carmina dono tibi, serta tuo genio,

Plutarch. πε. ἀοργ.

Hunc amantium morem disertis verbis exprimit Plutarchus, αἱ μὲν γὰρ ἐρωτικαὶ πράξεις, οἷον ἐπικωμάσαι καὶ ᾆσαι, καὶ στεφανῶσαι θύραν, ἔχουσιν ἀμηγέπως κουφισμὸν οὐκ ἄχαριν, οὐδὲ ἄμουσον. Et quidem amatoriæ actiones, veluti conviviis indulgere, & canere, & coronare januam, habent videlicet levamen haud ingratum neque absurdum. Alibi hic ipse Plutarchus ponit inter ἐρωτικὰ amatorias res, ἀναδεῖν τὰ εἰκόνια redimire icunculas, nempe dominæ. Apud Propertium janua queritur se pulsari petulantibus potorum manibus; ibique non flori-

Plutarch. ἐρω.

floridas ac nitentes coronas, sed nescio quid turpiculárum corollarum suspendi.

Et mihi non desunt turpes pendere corollæ
Semper, & exclusis signa jacere faces. Propert.l.1.

Equidem non sum nescius januas potentiorum, ut infra dico, ornatas fuisse coronis; Et hoc sensu Synesium dixisse, adulari januas. Tamen siquis utrumque morem introspiciat, cognatos fatebitur; usque eò, ut quod de illo dicitur ad hunc nostrum commodè referri possit. Loquitur de scriptoribus & Musarum cultoribus, καὶ μὴ δεσπότας πείθειν ἢ κολακεύειν τὰς θύρας εἰδότας. nec posteriores ponere illos qui sciunt adulari portas. Cæterùm talium coronarum usus tam frequens fuit, ut coronæ promiscuè emerentur unà cum cætera supellectile, potissimùm ab amantibus in hoc, amicis ut mitterentur. Et verò illa anus luxuriosa apud Aristophanem sibi ab juvene amatore coronam emi vult his verbis, Synes.epist. 98. Aristoph. ἐκκλησ.

Ἦν μοι τι ὠνήσῃ σὺ καὶ στεφάνην ἐμοί.

Quo loci ridiculè scholiastes ait, στεφάνην esse εἶδος κοσκίνου speciem cribri. Etsi enim fateor quandoque στεφάνην esse cribrum, ut apud Oppianum, Oppian. ἁλιευτ. lib. 4.

Πυρὸν δεχομένη στεφάνη λευκαίνεται ἔνδον ἀλωῆς.

triticum recipiens cribrum albicat intra aream. Tamen hìc quidem est corona. Itaque sibi ipse habeat cribrum. At hæc anus expetit complexum adolescentis, cujus pignus, & quidem certissimum, sibi coronam emi vult.

CAPUT VI.

Corona in convivio soluta quid signet. Flores diffluere vel cadere, vel scindi quid sit. Coronatum uti Como, quid. Alia quæstio convivialis.

De hoc quoque genere est hæc quæstio, Cur illi amare existimentur quibus coronatis coronæ in convivio solvuntur. Etsi in Africano soluta inter epulas corona nihil tale, opinor, significavit, cujusmodi hisce quæstionibus agitatur. *Africano illi majori,* inquit M. Tullius, *coronam sibi in convivio ad caput accomodanti, cùm ea sæpiùs rumperetur*, P. Licinius Varus, *Noli mirari*, inquit, *si non convenit: caput enim magnum est.* Quæ Vari interpretatio dignitati tanti viri haud dubiè convenientior est, quàm si is quidpiam amatorium,& Africano indignum dixisset. Quamvis enim eà corona esset convivialis, tamen gravitas & magnitudo ejus viri è corona voluptatis eam fecit coronam sapientiæ, & majestatis. Cæterùm magnam coronam accommodare parvo capiti per se est res Cic. lib. 2. de orat.

 ridi-

Plutarch. ridicula. Et certè lepidus risus oritur, inquit Plutarchus, cùm pueros patrum crepidas sibi aptare videmus, quomodo & illorum co-
πολιτ. ronas suo capiti. Redeo ad rem, & ajo, non solùm amare, sed &
παραγγ. amorum suorum compotes existimari illos, quibus in convivio coronæ solvuntur. Cui gaudio proximus est caprarius ille apud
Theocrit. idyll. 3. Theocritum Amarillidem alloquens,

Νύμφα πρὸς πλυξαίμε τὸν αἰπόλον, ὥς τυ φιλάσω.
Ἔστι καὶ ἐν κενεοῖσι φιλάμασιν ἁδέα τέρψις.
Τὸν στέφανον τιλαίμε κατατωτίνα ποιήσεις.
Τόν τοι ἐγὼν Ἀμαρυλλὶ φίλα κισσοῖο φυλάσσω
Ἐμπλέξας καλύκεσσι καὶ εὐόδμοισι σελίνοις.

Nympha amplectere me caprarium, ut te deosculer. Inest & in osculis inanibus dulcis voluptas. Facies ut coronam hanc in minutas partes discerpam, quam tua causa, ô chara Amarylli, ex hedera nexam gero, implexis folliculis, & odorato apio. Ac si dicat, si modò te osculatus fuero, id mihi abundè futurum est. Nam in osculo est proxima spes potiundi. Cujus rei testis futura est hæc corona quam capite gero. Hanc ipse, scilicet, hoc tantum boni adeptus minutatim concidam; qui est mos illorum, qui aut jam facti sunt compotes amorum suorum, aut inibi sunt ut iis potiantur. Et hoc illud est quod prisci dicebant coronas in convivio cadere, seu diffluere, nempe coma & corona unguento madidis, &
Ovid. lib. 1. eleg. hinc facilè fluentibus. Id quod signat Ovidius in his versibus,

Ergo amor & modicum circùm mea tempora vinum
Mecum est, & madidis lapsa corona comis.

Clem. Al. pædag. l. 2. c. 8. Has coronas haud dubiè demonstrat Clemens Alexandrinus, cùm dicit chromaticas harmonias relinquendas esse impudenti in vino proterviæ, & musicæ meretriciæ floribus redimitæ. Quippe coronis hisce convivialibus addit ipsas meretriculas, & musicam lascivam, quorum utrumque est incentivum ad libidinem. Itaque & coronæ tunc solvi, flores item è coronis fluere, aut cadere dicebantur, ut in hoc loco Callimachi,

Athen. lib. 15. *——— τὰ δὲ ῥόδα φυλλοβολεῦντα*
Τῶν ἀνδρῶν ἀπὸ στεφάνων πάντ᾽ ἐγένοντο χαμαί.

Rosæ verò abjecta folia, è densis coronis omnia in terram defluxerunt. Cujus rei meminit & M. Tullius in his verbis, *Itaque nec*
Cic. lib. 5. Tusc. quæst. *pulchros illos administratores aspiciebat, nec plenum artus argentum, nec manum porrigebat in mensam. Jam ipsæ defluebant coronæ*, id est, ventum erat ad eam partem convivii quæ cuique præbebat facultatem exercendæ libidinis. Quippe illa intemperantia quandoque incipiebat à fluxu, quandoque à detractione & scissione coronarum. A fluxu, quia coronæ eo artificio plectebantur, tum unguen-

guentis uſque eò irrorabantur, ut facilè defluerent illa ex quibus coronæ conſtabant, nempe & folia, & flores. Si non fluerent, tunc verò ſcindebantur aut detrahebantutur; ac proinde, velut ſigno dato, convivarum quiſque effundebatur in amplexus ejus quæ ei proxima ſedebat. Itaque hanc ſive ſciſſionem, ſive detractionem, ſive lacerationem coronarum Plutarchus vocat *σπαράγματα στεφά-* *Plutarch.* *νων*, eaque ait inveniri in ædibus luxurioſorum, quaſi certiſſima te- *π. ἀοργ.* ſtimonia libidinis, & intemperantiæ. Quæ quò magis vera eſſe conſtet, omnia in talibus conviviis erant communia, ne pſaltriis quidem exceptis. Nam *ψαλτρίας καὶ αὐλητρίδας* vocabant has mulier- *Plutarch.* culas, quæ ebriorum libidines excipiebant, honeſto vocabulo turpi- *ſympoſ. 2.* tudinem rei velantes. Et ſi quis amicam, inquit Plutarchus, aut pſal- *Plutarch.* triam adducat, nempe ad convivium, communia hæc amicorum. Et *ſympoſ. 2.* hoc illud erat quod enunciabant his verbis, coronatum uti Como, ut de Alcibiade dictum, *μεθύοντα, καὶ κώμῳ χρώμενον ἐστεφανωμένον Ἀλ-* *Plutarch.* *κιβιάδην*. Id quod cujuſmodi fuerit, paulò ante Plutarchus refert *ſymp. 3.* ſub perſona cujuſdam ſophiſtæ barbari, qui inducit Platonem accuſantem eos, qui in vino adhibent pſaltrias & cantrices, ſed ratione inter ſe converſari non poſſunt. Locus Platonis eſt in Protagora, *Plato in* ubi ait [verba ſunt Hippiæ] imperitos homines & circùmfora- *Protag.* neos quoniam in compotatione, mutuis colloquiis, propria vi & facultate contineri inter ſe non poſſunt, tibicinas in pretio habere, aut ſaltatrices, aut pſaltrias, nempe locata aliena voce. Hunc morem ſignavit Quintilianus his verbis, *Omne*, inquit, *convivium* *Quintil.* *obſcœnis canticis ſtrepit; pudenda dictu ſpectantur.* Ad hanc fœ- *Inſtit. lib. 1.* ditatem alluſit, puto, Hieronymus in his verbis, Nunquid in lan- *cap. 3.* *Hieron. ep.* cibus idola cælata deſcripſi? Nunquid inter epulas Chriſtianas vir- *l. 1. ep. 43.* ginalibus oculis Baccharum, Satyrorumque complexus innexui? Hanc ipſam conviviarum intemperantiam elegantiſſimè ſuoque *Philo περὶ* more deſcribit Philo libro de vita contemplativa. Hunc ipſum mo- *βίου θεωρ.* rem repræſentat Plautus in his verſibus, *Plaut.*

—— nam ubi amans complexu' ſt *Pſeud. actu*
Amantem, ubi labra ad labella adjungit, *5.*
Ubi alter alterum bilingui manifeſto
Inter ſe prehendunt, ubi mamma manicula
Opprimitur alia, aut ſi lubet corpora
Conduplicant, manu candida cantharum dulciferum
Propinare amiciſſimam amicitiam, neque ibi eſſe alium alio
Odio, ibi nec moleſtum, nec ſermonibus morologi ſuti,
Unguenta atque odores, lemniſcos, corollas dari dapſiles, &c.

Et paulò poſt,

Illos accubanteis, potanteis, amanteis cum ſcortis

Reliqui, & meum ſcortum ibidem, corde atque animo ſuo
Obſequentes.

Philoſtrat. in Imag. Hunc morem ſignat, opinor, Philoſtratus ubi loquitur de convivantibus λαμπάδες τε ὑποφαίνουσι, παρ' ὧν ἔστι τοῖς κωμάζουσι καὶ τὰ ἐν ποσὶν ὁρᾶν, καὶ ἡμῖν ὁρᾶσθαι, Lampadeſque ſublucent, quarum ope convivantibus licet videre quæ ſunt ante pedes, & nobis videri. Hi quoque verſus à me antea citati hoc ipſum demonſtrant,

Plutarch. ἐπ. συμπ. Ἔργα δὲ Κυπρογενοῦς νῦν μοι φίλα, καὶ Διονύσου,
Καὶ Μουσέων, ἃ τίθησ' ἀνδράσιν εὐφροσύνας.

Opera verò Veneris nunc mihi amica, & Liberi & Muſarum, quæ ponunt hominibus gaudia. Ergo tales feminæ, hoc eſt, procaces & impudicæ non fuerunt minima pars apparatus convivialis. Ariſtophanes,

Ariſtoph. Achar. Τὰ δ' ἄλλα πάντ' ἐστὶν παρεσκευασμένα,
Κλῖναι, τράπεζαι, προσκεφάλαια, στρώματα
Στέφανοι, μύρον, τραγήματ', αἱ πόρναι πάρα.

Alia verò omnia ſunt parata, lecti, menſæ, cervicalia, ſtragula, coronæ, unguentum, bellaria, meretrices, juxta. Similiter Juvenalis deſcribens convivium,

Juvenal. ſatyr. 9. —— *dum bibimus, dum ſerta, unguenta, puellas*
Poſcimus, obrepit non intellecta ſenectus.

Horat. l. 1. Carm. ad Tyndar. Quos libidinis æſtus & effectus ſignat quoque Horatius invitans Tyndarides in agrum Sabinum. Tibi, inquit, apud me nulla vis fiet in convivio,

Hic innocentis pocula Leſbii
Duces ſub umbra; nec Semeleïus
Cum Marte confundet Thyoneus
Prælia; nec metues protervum
Suſpecta Cyrum; ne malè diſpari
Incontinenteis injiciat manus;
Et ſcindat hærentem coronam
Crinibus immeritamque veſtem.

Scindat coronam, id eſt potiatur te quamlibet invita; vim tibi afferat. Hujus quoque moris meminit Tyrius Maximus his verbis, οὐ μᾶλλον ἢ ἀκολάστων συμπόσιον νήφοντα ἄνδρα, ἀφαιρούμενον μὲν τὸν κρατῆρα, ἀπάγοντα δὲ τὴν αὐλητρίδα, καθαιροῦντα δὲ τοὺς στεφάνους, παύοντα δὲ τὴν μέθην, non magis quàm intemperantium convivium jejunantem hominem, auferentem craterem, abducentem pſaltriam, frangentem coronas, ſedantemque ebrietatem. Et hæ erant comeſſationes cum pſaltriis, tibicinis, & ſaltatricibus, quæ Platoni ſunt σὺν αὐλητρίσι κῶμοι. Hoc ipſum ſignavit Ariſtides in his verbis, quæ alibi alia de cauſa cito, φέρε δὴ καὶ τοὺς ἐπὶ τῶν στεφανιτῶν ἀγώνων σκιψω-

Tyr. Max. διαλ. λθ'. Plato in Theæt. Ariſtid. κατὰ τῶν ἐξορχουμένων.

σκεψώμεθα, οἷον τὸν Δωριέα τὸν Ῥόδιον, καὶ Γλαῦκον τὸν Καρύστιον, καὶ Μίλωνα δὴ καὶ Πολυδάμαντα, καὶ πάντας ὧν εἰκόνες χαλκαῖ, πότερον θρυπτομένους καὶ παροινοῦντας καὶ ταῖς πολυπότοις ὀρχηστρίσι, στρεφομένους ἐστεφάνει, ἢ τῷ Διὶ τῷ ὀλυμπίῳ τὸν ἀγῶνα κοσμοῦντας. Agedum consideremus eos qui coronariis certaminibus sunt intenti, qualis est Doricus Rhodius, & Glaucus Caryſtius, & Milo & Polydamas, & omnes quorum imagines æneæ, utrum deliciis dediti & ebrioſi, atque adeò ſaltatricibus circumvoluti coronabantur, an Jovi Olympio certamen adornantes, &c. Nempe & ὀρχήστριαι, ſive ὀρχηστρίδες ſaltatrices ψαλτρίαις καὶ αὐλητρίδαις pſaltriis, ac tibicinis annumerabantur. Et hoc quidem illud eſt quod ſignavit ſolutio & ſciſſio, & detractio coronarum; illa excepta, cujus mentio apud Plutarchum. Cùm enim ibi adoleſcentes audiſſent Ammonium diſſerentem de coronis floreis convivialibus, quas modò memorabam, quæque vocantur coronæ voluptatis, eaſque is ſapientibus nequaquam convenire diceret; enimvero illi ea ſeveritate perturbati, coronas ſenſim ſolvere cœperunt. Quo facto oſtenderunt coronas abſque ulla ſuſpicione aut nota turpitudinis ſolvi poſſe. Cæterùm hujus convivialis quæſtionis plures ab Athenæo rationes afferuntur, quas hic referre nullum eſt operæ pretium. Eſt & illa à Platone ſumpta, & ab eodem Athenæo relata, cur pluribus ſimul, paucioribus item mala coronæque diſtribuantur eâdem numerorum proportione, hoc eſt, manente inter convivas coronarum æqualitate. Plures hujuſmodi quæſtiones conviviales memorantur ab Athenæo & Polluce; tum ab authore Etymologici in κοτταβίζειν, ubi interpretatur quid ſit κότταβος. Nam in conviviis exercebatur illud quod fuit κοτταβίζειν & συβαρίζειν. qui erant ludi in conviviis exerceri ſoliti. Equidem quicquid hujus memoravi, id ea gratia feci, ut eâdem opera oſtenderem qualis eſſet uſus tum convivialium coronarum, tum earum; quibus amatoriis poteſt eſſe nomen; de quibus otioſi convivæ agebant inter epulas.

Plutarch. Symp. 3.

Plato lib. 7. de leg. ut citat Athen. lib. 15.

Pollux l. 6. c. 19.

Ariſtoph. eiz.

CAPUT VII.

Priſca illa conviviorum lepidæ quæſtiones denique ſunt mutatæ in illiberales & libidinoſas. An matronæ conviviis intereſſent. A ſobriis convivis coronæ uſurpatæ. Florea corona index ebrietatis ferebatur per urbem. Corona Iacchi. Homines deliciis & voluptatibus mancipati plerumque erant coronati. Heroum nullus, nec quiſquam homo Dei fuit coronatus.

EX iis quæ ſupra dixi datur intelligi, priſcam illam & venuſtam quandam conviviorum ſuavitatem ſenſim exoleviſſe verſamque

ſamque eſſe in tripudia, ſaltationes, libidines. Unde natum vetus illud, ἐκκέχυθ' ἡ μουσικὴ periit, excidit muſica, nempe illa Platonica. Impudicitia omnem leporem, omnemque gratiam conviviis dempſerat. Pro quæſtionibus illis φιλολόγοις lepidis & literatis laſciva poſteritas induxerat, pſaltrias, cithariſtias, tibicinas, quicquid petulans, laſcivum, & obſcœnum in moribus. Priſcorum conviviis, quòd multa modeſtia agitabantur, quandoquæ legitimæ uxores intererant, ut de reginis Perſarum memoriæ proditum eſt, quæ cum regibus, & quidem cùm ſobrii eſſent, convivabantur. At cùm Rex vino incaleſcere, cùm libidine inflari incipiebat, tum verò è convivio abſcedebat regina; tunc & cithariſtiæ & pellices inducebantur; ſatis comperto meretriculas inventas eſſe libidini explendæ; At nomen & conditionem uxoris honeſtate ac dignitate circumfundi. Ergo talibus epulis uxores convivarum vix unquam intererant; frequenter amicæ, ut cum quibus agitur licentius.

ἐν παραγγέλμ. Plutarch. γαμ. παραγγ. 242. & lib. 1. συμπ. probl. 1. Plutarch. ſymp. probl. 1.

Poſſis ſi fortè accubantem tuum virum conſpexeris
Cum corona amplexum amicam, ſi videas, cognoſcere?

Plaut. Aſin. actu 5. ſc. 1.

Philodamus ille Siculus hoſpes Verris, homo magna dignitatis, cujus filia ad ſtuprum vocabatur, negavit moris eſſe Græcorum, ut in convivio virorum accumberent mulieres. Quòd ſi qua mulier, aut nupta talibus conviviis intererat, notabatur ut ea quæ corpore corpus alit. Locus exſtat apud M. Tullium, *Si qua non nupta mulier*, inquit, *domum ſuam patefecerit omnium cupiditati, palamque ſeſe in meretricia vita collocarit, virorum alieniſſimorum conviviis uti inſtituerit, ſi hoc in urbe, ſi in ocul*is*, ſi in Bajarum illa celebritate faciet; denique ita ſeſe geret non inceſſu ſolùm, ſed ornatu atque comitatu, non flagrantia oculorum, non libertate ſermonis, ſed etiam complexu, oſculatione, aquis, navigatione, conviviis, ut non ſolùm meretrix, ſed etiam procax videatur, cum hac ſiquis adoleſcens fortè fuerit, utrum hic tibi L. Herenni adulter, an amator, expugnare pudicitiam, an explere libidinem voluiſſe, videatur?* Romæ tamen priſco more mulieres intererant conviviis, nempe pudicæ epulis iis, quæ agitabantur, ut inquit Sidonius, ſenatorium ad morem. In reliquis conviviis ipſi Romani utebantur diſciplina & inſtitutione Parthica, quam ſupra ſignavi. *Parthi enim*, inquit Macrobius, *cum concubinis, non cum conjugibus ineunt convivia; tanquam concubinas in vulgus produci, & laſcivire quoque; uxores nonniſi domi abditas tueri deceat tectum pudorem.* Ergo quæ Romæ propter ſæculi innocentiam, mulieribus fuerant conceſſa, poſterioris ætatis dehoneſtamenta fecerunt inconceſſa. At in Græcia quia vix ullo tempore convivia non helluationibus, iiſque quæ helluationes

Cic. orat. 3. in Verr. Cic. pro M. Cœl. orat. 35. Sidon. Apollin. l. 2. ep. 9. Macrob. Sat. l. 7. c. 1.

nes comitantur, infamia fuerunt, vix unquam matronis permiſſum ut iis intereſſent. Morem utriuſque gentis aſſerit locus Æmilii Probi; *Quem enim*, inquit, *Romanorum pudet uxorem ducere in convivium? aut cujus mater familias non primum locum tenet ædium, atque in celebritate verſatur? Quod multo fit aliter in Græcia. Nam neque in convivium adhibetur niſi propinquorum*, &c. An publicis conviviis mulieres intereſſe par ſit, ſcilicet in bene morata civitate, diſputat Plato, & quidem contra morem ſuum ſatis obſcurè. Hujuſmodi convivia & comeſſationes intra minuſcula pocula interdum continebantur. Et tunc quidem à conviviis corona nihilominus ſumebatur, emiſſaria Cupidinis. Ovidius loco ſupra citato,

Æmil. Prob. in præfat. — *Plato lib. 6. de leg.* — *Ovid. lib. 1. eleg.*

Ergo amor, & modicum circum mea tempora vinum
Mecum eſt, & madidis lapſa corona comis.

Nullam tamen libidinem cogitavit Hercules exceptus apud Admetum, ſed ſolam *εὐωχίαν* epulas, & hilaritatem menſæ. Qua mente hortatur quendam ut ſecum epuletur, & coronas ſumat.

πίῃς μεθ' ἡμῶν. τὰς δ' ὑπερβαλὼν τύχας
στεφάνοις πυκασθείς.

Eurip. Alcest. act. 4.

Bibas mecum. Superatis verò infortuniis, coronis coronatus. Ipſe paulò poſt hoc ipſum memorans, ait ſe comeſſatum, & quidem redimitum ſertis,

κἀπεκώμαζον κάρα
στεφάνοις πυκασθείς.

Demum actu quinto Admetum alloquens, Evinxi, inquit, caput ſertis, ac Diis vina libavi in tua funeſtata domo,

κἄστεψα κρᾶτα, καὶ θεοῖς ἐπεσπενδόμην
σπονδὰς ἐν οἴκοις δυστυχοῦσι τοῖσι σοῖς,

Perinde ac ſi dicat, Inſcius apud te, qui luges mortuam uxorem, indulſi genio. Id quod, ſcilicet, intempeſtivè à me factum eſt. Ergo & magnos viros non his coronis abſtinuiſſe conſtat. Et verò moris fuit, cum qui victor in ſacris certaminibus extitiſſet, coronatuſque eſſet, aut pro eo aliquem ex amicis, poſtquam domum redierat *ἐπινίκια ἑστιᾶν* convivium ob victoriam adeptam celebrare. Ibi athleta coronatus convivium agitabat, ut de Autolyco in convivio Calliæ memoriæ proditum. Sæpius tales epulæ deſinebant in pocula capaciora; neque inde quiſquam ſurgebat niſi madidus. Et ſic affectus capiti floream coronam imponebat teſtem ebrietatis. Ariſtophanes,

Philo πε. β. θεωρ.

Ὥς τι μεθυσθεὶς αὐτῷ στεφάνῳ
Πᾶς τις ἄπεισι τὴν δᾶδα λαβών.

Ariſtoph. ἐκκλησ.

Utque inebriatus ipſa corona quilibet abeſt face ſumpta. Hujus generis corona fuit illa quam Muſæus, referente Socrate apud

 Plato-

Plato lib. 2. de Rep. Platonem è verbis Adimanti, dat justis iis qui perducti ad inferos & apud mensam statuti, perpetua quadam ebrietate lætabundi vitam agunt; æternam ebrietatem existimantes esse pulcherrimam mercedem virtutis. Est & illa quam filia Arnutii cujusdam imposuit capiti patris ab se inebriati. Quippe illa μεθύσασα τὸν πατέρα καὶ στεφανώσασα cum perductum ad aram fulguris interfecit. His adnecto coronam illam ἀκρατοποσίας bibendi intemperantiæ, quam Alexander ducibus suis proposuit. E quibus Promachus accepit τὸ νικητήριον στέφανον ταλάντου, præmium victoriæ coronam calamitosam. Memorare possem hodiernos principes in hac fœditate Alexandri imitatores, non etiam in ulla è tot tantisque virtutibus. Cùm ergo quispiam in convivio probè adpotus per urbem incedebat, plerunque erat coronatus ea corona quam in convivio acceperat. Plautus,

Plutarch. παραλλ. ἑλλην. καὶ ῥωμ.

Plutarch. Al. Mag.

Plaut. Men. actu 4. sc. 2.

Capiam coronam mî in caput; assimulabo me esse ebrium,

Et alibi,

Non ego te modò hîc ante ædes cum corona florea
Vidi adstare, quom negabas mihi esse sanum sinciput?

Rursus in eadem comœdia,

Sed quid ego video? Menæchmum? Cum corona exit foras.
Sublatum est convivium, edepol venio advorsum tempori.

Plaut. Ps. actu 5. sc. 2.

Alio item loco,

Quid ego video? PS. cum corona ebrium Pseudolum tuum.

Horat. l. 4. Carm.

Quem morem his verbis Horatius exprimit,

Nec certare juvat mero,
Nec vincire novis tempora floribus.

Et hoc, scilicet, illud ipsum est quod idem Horatius ait, piare Genium floribus & vino, id est, corona & ebrietate.

—— prisci agricolæ
Tellurem porco, Sylvanum lacte piabant
Floribus & vino Genium memorem brevis ævi.

Plutarch. Arato.

Et hæc est illa Arati & sociorum luxuriæ simulatio, cui insertæ coronæ, id quod Plutarchus describit his verbis; καὶ μετὰ μικρὸν ἑωρᾶτο τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ δι' ἀγορᾶς, ὁ μὲν στεφάνους φέρων, ὁ δὲ λαμπάδας ὠνούμενος, ὁ δὲ τοῖς εἰθισμένοις παρὰ πότον ψάλλειν καὶ αὐλεῖν γυναικίοις διαλεγόμενος. Et paulò post ex ejus familiaribus aspiciebatur, unus per forum gestans coronas, alius lampades emens, alius cum iis mulierculis loquens quæ post potum canere & tibia canere solent. Talis describitur Anacreon à Tyrio Maximo. Cùm enim is & coronatus, & incertis vestigiis pepulisset nutricem cum infante, atque adeò in infantem contumeliosus fuisset; nutrix illi nihil aliud est imprecata, nisi ut tot aliquando laudibus illum, qui tunc infans erat, ornaret,

Max. Tyr. de amore, orat. 11.

naret, quot eum probris impetiisset. Hujusmodi est illud συστεφανηφορεῖν simul coronari de convivis dictum, *Alcm. in Carm.*

> Σὺν μοι πῖνε, συνήβα, συνέρα, συστεφανηφόρει
> Σὺν μοι μαινομένῳ μαίνεο, σὺν σώφρονι σωφρόνει.

Mecum bibe, mecum adolescenturi, mecum coronare, Me furente mecum fure, me sobrio sobrius esto. Apud Aristophanem ebrii meritò dicunt illi qui odiosè sobrius esset, *Aristoph. Acharn.*

> τῷ μὲν πίνειν ἐστεφανωμένῳ,
> σοὶ δὲ ῥιγῶντι προφυλάττειν.

Coronato [suademus] bibere: Tibi verò frigenti præcavere. Quid? ante sumptam coronam convivæ sibi videbantur egregiè sobrii. At corona capiti imposita, vix quisquam sui compos erat. Propertius, *Prop. lib. 4.*

> *Sobrius ad lites. At cùm est imposta corona,*
> *Clamabis capiti vina subisse meo.*
> *Cinge caput mitra; speciem furabor Iacchi;*
> *Furabor Phœbi, si modò plectra dabis.*

Ubi adnoto, etsi mitra est Bacchi, ut alibi dico, isque & fingitur & pingitur mitratus, tamen quòd & Iacchus dicitur, ut in hoc loco Propertii, & sæpe apud alios poëtas, fuisse quoque coronam Iacche, ac si dicas Bacchicam. Nam & Ἴακχον Græci vocant τὸν Διόνυσον, & Ἴακχα στεφάνωμα εὐῶδες ἐν Σικυῶνι, & ἰακχάζειν est φυλλολογεῖν pampinare, & κραυγάζειν vociferari. βάκχην quoque vocant ἄμπελον ἢ μυῤῥίνην, vitem & myrtum. Ea re meritò hæc corona reponitur inter conviviales. Hanc Hesychius vocat odoratam, Athenæus etiam inter pulchras memorat. Meritò: Siquidem verisimile est eam nexam fuisse è diversis floribus. Nam is qui ea erat coronatus, dicebatur τὴν κεφαλὴν τοῖς στεφάνοις διηνθισμένος caput corollis floridum habere. Et has coronas comitabantur non solùm tibicinæ & psaltriæ, ut supra dixi, sed & illud genus vestis quæ sobrio minimè conveniebat, ut ex his scire licet quæ Atheniensis Academia loquitur adversus ebrietatem, judice justitia. Polemon, inquit, postquam ad me accessit, resipiscere cœpit ad sermones. Et simul auferebat coronas, & tibicinæ silentium imponebat, & purpureus vestitus illi erat rubori. Certè quem disciplina & eruditio ad sobrietatem revocant, huic quoque pudor τοὺς στεφάνους περιαιρεῖ, coronas detrahit. Ergo tria potissimùm erant argumenta ebrietatis & libidinis, ut mollities apud Lucianum ait; στέφανος, πορφυρὶς, τὸ μύρον, corona, vestis purpurea, unguentum. Redeo ad rem, & aio, eum qui in convivio coronatus esset, ita existimasse, sibi omninò licere effundi in omnem licentiam, lasciviam, libidinem. Et hoc illud est quod Anacreon ait, se velle coronatum furere,

Hesych. ἴακχα, & ἴακχον, & ἰακχάζειν. Scholia in ther. Nicand. in ἀχράδα. Lucian. bis accus. Lucian. bis accus. Lucian. bis accus.

Ἐγὼ

Anac. in car. Ἐγὼ δ᾽ ἔχων κύπελλον
Καὶ στέμμα τοῦτο χαίταις
Οὐ τόξον, οὐ μάχαιραν,
Θέλω, θέλω μανῆναι.

Ego verò habens cyathum, Et coronam hanc [super] capillis, non arcum, non gladium, volo, volo furere. Ad hoc exemplum ille apud Theocritum ait, sibi quidem statutum esse vino apud ignem sese hilarare, & quidem pulchris coronis, ex anetho, è rosa, è viola, quas memorat, redimitum, & recubantem apud ignem,

Theocrit. Θαλ.

Κἠγὼ τῆνο κατ᾽ ἆμαρ ἀνήθινον ἢ ῥοδόεντα
Ἢ καὶ λευκοΐων στέφανον περὶ κρατὶ φυλάσσων,
Τὸν Πτελεατικὸν οἶνον ἀπὸ κρητῆρος ἀφυξῶ
Πὰρ πυρὶ κεκλιμένος.

Herodot. lib. 2. Et quæ sequuntur. Convivium quoque verisimile est Babylonicas mulieres tunc agitasse, cùm semel in vita prostabant ad templum Veneris & quidem coronatæ, ut cum alienigenis sese stupro coinquinarent. Addit Strabo, eas funiculo sive corolla aut laqueo coronari, θώμιγξι δ᾽ ἐστέφθαι ἑκάστη. His coronis annumerari potest illa, qua redimitus Alexander cum lampade exiliit tanquam incensurus τὰ βασίλεια regiam Persarum. Apud Ovidium extant hæc Penthu verba hos mores tam dissolutos juvenibus exprobrantia.

Strabo l. 16. Plutarch. Alex. Mag. Ovid. lib. 3. Metam.

——vosne acrior ætas
O juvenes, propiorque meæ, quos arma tenere,
Non thyrsos; galeaque tegi, non fronde decebat.

Et paulò post,

Quem neque bella juvant, nec tela, nec usus equorum;
Sed madidus myrrha crinis, mollesque coronæ.

Dion Chrysost. de regno, orat. Et hac quidem de causa hasce coronas Dion Chrysostomus vocat ἑώλους marcidas. Et verò verisimile est, ebrios è quacunque re obvia, quamlibet rancida, marcida, & obsoleta sibi coronas plexisse. Plutarchus memorat, Metonem Tarentinum sese ebrium simulantem sumpsisse coronam τῶν ἑώλων rerum marcidarum, ὥσπερ τοὺς μεθύοντας quomodo solent ebrii; eoque habitu venisse in concionem.

Plutarch. Pyrh.

Lactant. lib. 6. cap. 22. Lactantius cùm invehitur in voluptates olfactus & gustatus, non omisit has coronas conviviales. *Turpe*, inquit, *est sapienti ac bono, si ventri ac gulæ serviat; si unguentis oblitus, ac floribus coronatus incedat. Quod qui facit, utique insipiens, ineptus, ac nihili est, ut quem ne odor quidem virtutis attigerit.* Hoc etiam illud est quod Athenæus ex Homero observatum omnibus observandum tradidit, hunc tantum poëtam heroum nullum facere unguentatum; ac ne ullum quidem coronatum; etsi quid esset corona, Homerus non nescivit, ut ex ejus versibus probat. Similiter Tertullia-

Athen. l. 1.

tullianus, cætetoqui perpetuus coronarum osor, observavit nullum hominem, qui Deo commendatus esset, inveniri coronatum. *Tertull. de cor. mil.* *Quis denique patriarches*, inquit, *quis prophetes*, *quis levites*, *aut sacerdos*, *aut* ἄρχων, *quis vel postea Apostolus*, *aut evangelizator*, *aut episcopus invenitur coronatus?* Hinc colligit, homines Dei coronari non oportere, nisi coronentur ut Christus. Salvianus describens vitia & impuritatem Carthaginensium, harum coronarum meminit his verbis, *Vincentes se invicem homines nequitia flagitiorum suorum, alios rapacitate, alios impuritate certantes, alios vino languidos, alios cruditate distentos, hos sertis redimitos, illos unguentis oblitos.* *Salvian. lib. 7.* Plato quoque inter ea quæ hominis probitatem, famamque lædunt, ponit ἐπιθυμίας θυμιαμάτων τε γεμούσας καὶ μύρων, καὶ στεφάνων καὶ οἴνων, καὶ τῶν ἐν τοιαύταις συνουσίαις ἡδονῶν, cupiditates nidore refertas, unguentis, coronis, mero, & eas voluptates quæ in hujusmodi congressibus usurpantur. *Plato lib. 9. de Rep.*

CAPUT VIII.

Corona insigne Herculis effœminati. Ebriorum mos circumferendi coronas conviviales. Ebrius coronatus tutus fuit ab injuria. Corona insignia ingenuitatis. Alia corona convivialis premium ebrietatis. Ebrii capite non solùm coronam, sed & uvam gestabant. Corona ebrietatis gestata à mulieribus. Coronatus, id est, dissolutus & intemperans.

SEd illud imprimis notatu dignum quod ait Tertullianus, ut augeat dedecus harum coronarum, ubi invehitur in Herculem; Hunc enim facit coronatum, sed postquam mutatus est in feminam. *Vetus*, inquit, *jam hydræ, centaurorumque sanguis in sagittis pumice speculi excludebatur* [f. elidebatur] *insultante luxuria; ut post monstra transfixa coronam forsitan sumeret.* Idem alibi, *Sed & qui arte* [ante] *Tyrinthium accesserat, pugil Cleomachus post Olympia, cùm incredibili mutatu de masculo fluxisset, inter cutem cæsus, & ultra, inter fullones jam Novianos coronandus; meritoque mimographo Lentulo in Catiniensibus commemoratus, utique sicut vestigia cestuum viria occupavit, ita & endromidis solocem aliqua multitia synthesi extrusit.* *Tertull. lib. de pallio.* Quorum verborum, etsi satis depravatorum sensum Tertullianus ex hoc loco Luciani mutuatus videtur, ubi agit de picto hoc Hercule effœminato, Verisimile enim, inquit, est alicubi te vidisse eum servientem Omphale prorsus absurdo habitu; illam quidem circumamictam pelle leonis, & lignum habentem in manu, utique ut si sit Hercules. At *Lucian. Quom. hist. scrib. sit.*

ipsum

ipsum in crocota & purpurea veste lanas carpentem, & calceo percussum ab Omphale. Porrò usque eò verum est, mensis sublatis, convivas per urbem coronatos incedere solitos, ut hoc ipso habitu
Stat. l. 10. Theb. sæpe ab ebrietate consopirentur. Statius de Hœdo coronato,

Tagus haurit & Hœdi
Terga coronati,

nempe dormientis, & crapulam ebullientis. Ubi advertendum, eum qui tali corona redimitus incedebat, fuisse tutum ab injuria, etiam servum à domino. Hac fiducia Carion ille servus apud
Aristoph. Plut. Aristophanem ita confidenter loquitur, ut si sit tutus ipso jure gentium.

Οὐ γάρ με τυπτήσεις στέφανον ἔχοντά γε.

Non enim me verberabis coronam habentem. Ac si dicat, pro monstro esse si servus coronatus vapulet. Nempe quisquis coronam gestabat, is erat pro ingenuo. At inter insignia ingenuitatis erant coronæ, illæ præcipuè quæ partæ erant è certaminibus. Non ergo mirum, si homo servus indignatur se tunc haberi pro servo, cùm gestat coronam insigne libertatis. Has coronas intelligit
Plutarch. sympos. Plutarchus loquens de conviviis, & de coronis quæ inibi convivis distribuuntur, *καὶ στεφάνων διανεμομένων, οὓς ὁ θεὸς ἐλευθερῶν ἡμᾶς ἐπιτίθησιν*, & coronis distributis, quas Deus liberans nos imponit.
Plutarch. conu. sap. Enimvero alibi Plutarchus tradit, ex ingenuis eos, qui in otio vitam agebant, tempusque terebant fabulis, gestatione coronæ sciri voluisse, quàm essent enerues ac dissoluti. *ἐλεύθεροι γεγονότες, ὡς ὁρᾷς, ἐστεφανωμένοι περὶ λόγους διατρίβομεν, καὶ ἀλλήλοις συνέσμεν*, Liberi facti, ut vides, coronati circa sermones versamur, & alii cum aliis congredimur. Neque solùm is qui in convivio celocem onerasset, sibi ipse qualemcunque, & parem cæteris coronam imponebat, sed sæpe aliam accipiebat ut strenuus athleta Bacchi, nempe *τὸ νικητήριον ἆθλον καὶ στέφανον*, victoriæ præmium & coronam, authore Plutarcho. Si verò & ipse quempiam percusserat sagitta Bacchica, tum verò, ac tum potissimùm corona donabatur ob rem benè ge-
Athen. lib. 15. stam. Qua super re Athenæus citat Euripidem in Oeneo in his verbis.

Πυκνοῖς δ᾽ ἔβαλλον Βακχίου τοξεύμασι
Κάρα γέροντος, τὸν βαλόντα δ᾽ ἐστέφειν
Ἐγὼ ᾽πετάγμην ἆθλα κοττάβων διδούς.

Crebris percusserunt Bacchi sagittis caput senis. At qui percussit, eum coronari jussi, cottabumque præmium dedi. Isti quoque conviæ jam ebrioli facti non solùm coronam, sed & vuam quandoque
Stat. lib. 5. Theb. addebant capiti. Statius,

——*non ille quidem turgentia sertis*

Tempo-

Tempora, nec flava crinem distinxerat vua
Nubilus.

Ipsæ mulieres, ne minùs quàm viri intemperantes essent, talibus quoque coronis insignes incedebant. Locus est Æliani, πῶς δὲ οὐ διέῤῥεον ὑπὸ τρυφῆς αἱ πολλαὶ γυναικῶν; ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς κεφαλῆς στεφάνην ἐπετίθεντο ὑψηλὴν, τοὺς δὲ πόδας σανδάλοις ὑπεδοῦντο. Quomodo autem luxuria diffluebant multæ mulieres? Siquidem super capite coronam imponebant altam, pedes autem sandaliis induebant. Hinc est quòd quandoque coronatus & redimitus, ἀναδούμενος, ταινιούμενος, στεφανούμενος signat dissolutus, intemperans, vino & voluptatibus mancipatus, qualem Synesius describit his verbis, ὁ γὰρ ἰδὼν τὸν πορνότριβα σοβοῦντα διὰ τῆς ἀγορᾶς ἐν στεφάνῳ καὶ μύροις μεθύοντα καὶ κωμάζοντα, καὶ πάσης ἀκολασίας ἐμπιπλάμενον, καὶ ᾠδὰς ᾄδοντα πρεπούσας τῷ βίῳ, ἐπὶ τοὺς ἔχοντας αὐτὸν τὴν αἰτίαν ἀνήγαγεν. Qui enim viderit masculorum subagitatorem insolenter ambulantem per forum in corona & unguentis ebrium & convivia agitantem, & omni intemperantia plenum, & cantiones canentem vitæ convenientes, causam retulit ad eos, qui illum habent in potestate. Ergo Juvenali Tarentum hoc sensu est coronatum, id est intemperans ac dissolutum.

Ælian. var. hist. lib. 1. cap. 8.

Synes. epist. 32.

Juvenal, sat. 6.

Atque coronatum, & petulans, madidumque Tarentum.

Neque verò ab eo qui jam in convivio coronam acceperit, quicquam serii expectes. Ovidius,

Ovid. lib. 5. Fast.

Nulla coronata peraguntur seria fronte,
Nec liquido juncta flore bibuntur aquæ.

Et hoc quidem sensu interpretor vocem *coronatos* apud Senecam in hoc loco, *Vulgus autem tam chlamydatos, quàm coronatos voco,* ac si dicat, tam imperatores, ac seria quæque tractantes, quàm isti dissoluti ac luxuriosi apud me quidem eo loco sunt, quoties de intellectu felicitatis agitur, quo est vilissimus quisque.

Senec. de vit. beat. cap. 2.

CAPUT IX.

In luctu nefas est coronari. In luctu coronæ franguntur; lacerantur, scinduntur, detrahuntur. In luctu si quis esset coronatus, accusabatur & plectebatur. Qui de hominis capite cognoscit, capiti coronam detrahit. Id ipsum usurpant ii qui adeunt pericula navigationis. Mos illorum qui permittebant se longinquæ peregrinationi. Naves coronatæ. Projicere coronam quid. Sumere coronam salutis qui dicantur. Propter indignationem projiciuntur coronæ.

Clem. Al. pædag. l. 2. c. 8.
Halic. l. 9. antiq. Rom.
Athen. lib. 15.

CUm sola appellatio coronæ lætitiam significet, non mirum est, tradi ab Athenæo, & Halicarnasseo, in luctu nefas esse

Plato lib. 7. de leg.

coronari. Ac præter hos Plato loquens de funebribus cantibus, ait, eos qui funus proſequuntur, pallam lugubremque veſtem magis decere quàm coronas, & aurea ornamenta. Ergo mœrori convenientius eſt caput turpari, atque adeò pulvere deformari, ut lugentibus mos eſt. Nec ſolùm tali re caput non floreſcens aſpicitur; quin potiùs capillus poni ac radi ſolet. Phædoni, caput ejus contrectans Socrates eo die quo venenum bibit, Craſtino, inquit, die, Phædo pulchras haſce comas demes. Itaque nihil neque intempeſtivius, neque abſurdius dici poteſt, quàm eum qui luget, aſpici coronatum, hoc eſt, geſtantem inſignia lætitiæ, potiſſimùm eo tempore quo publicè, privatimque vota ſuſcipiuntur averruncandis iis quæ imminent, aut jam cadunt, tempeſtatibus. Æſchylus,

Virg. 10. & 12. Æneid.

Plato in Phæd.

Æſchyl. ἑπτ. ἐπὶ Θήβ.

Πέπλων καὶ στεφέων
Πότ', εἰ μὴ νῦν, ἀμφὶ λιτὰν ἕξομεν;

Quæ verba Scholiaſtes ita interpretatur, πότε στέφη ῥίψομεν ἢ πέπλους ἐπὶ γῆς, ἢ νῦν τραπεῖσαι ἐπὶ λιτανείαν τὴν περὶ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῆς πόλεως; Ecquando coronas aut pepla projiciemus in terram potiùs quàm nunc, converſæ ad ſupplices preces tum pro nobis tum pro civitate? Hæc Polluci eſt ἀνάρρηξις στεφάνων, Nam tunc temporois coronæ, ſi jam eſſet allatæ, & frangebantur & lacerabantur, & abjiciebantur. Hoc exemplo equites Athenienſes, Phocione condemnato, ἀφείλοντο τοὺς στεφάνους, detraxerunt ſibi coronas velut in publico luctu. Minois quoque memoratur haud abſimile factum, cùm ſacrificio tibiam & coronam præ mærore dempſiſſe dicitur, Æſchines Demoſtheni probro vertit, quòd ſeptimo die quàm mortua eſſet filia ejus, ac priuſquam luctum peregiſſet, eique juſta feciſſet, coronatus & in albis veſtibus adverſus præſcriptum legis, rem divinam feciſſet. Quod tamen factum Plutarchus non ſolùm excuſat, ſed & laudat. Equidem priſcos, quoties lugerent, quicquid ornamentorum fuit, abjeciſſe video; abſtinuiſſe publico, comeſſationibus, conviviis; atque adeò cibo, potu, coronis, unguento. Omnia excludebantur indicia & inlicia hilaritatis. Viri barbam, mulieres capillum ponebant. Omnia adſumebantur triſtitiæ his argumenta, his incitamenta. Tantum abeſt, ut inter gemitus & ſuſpiria coronari quiſquam ſuſtineret. Ideo ſoror illius qui milites Albanos, inſpectante utroque exercitu, ſingulari certamine ſuperaverat, ut fratrem vidit à quo ſuus conſobrinus, idemque ſponſus occiſus fuerat, lætum & coronis victricibus, quibus rex eum honoraverat, redimitum, præter alia his quoque verbis exclamavit, quaſi præclaro aliquo facinore edito, inſanis præ lætitia, & coronas geſtas in tantis malis. Cujuſnam feræ animum

Plutarch. Phoc.

Plutarch. παραμυθ. πρὸς Ἀπολλ.

Plutarch. ὑγ. παραγγ.

Dionyſ. Halic. l. 3. Antiq.

mum induisti? Theseus apud Euripidem, cognito atroci casu conjugis, quæ sibi laqueo gulam fregerat, Quid ego, inquit, ultra rediunior, homo tam infelix?.

αἲ, αἶ τί δῆτα τοῖς δ᾽ ἀνέστεμμαι κάρα
πλεκτοῖσι φύλλοις δυστυχὴς θεωρὸς ὤν; Euripid. Hipp. actu 4.

Apud eundem Admetus post obitum uxoris, ait se deserturum convivia & coronas, & musicam, & lyram.

παύσω δὲ κώμους, συμποτῶν δ᾽ ὁμιλίας, Euripid.
στεφάνους τε, μοῦσάν τ᾽ ἣ κατεῖχ᾽ ἐμοὺς δόμους. Alcest. actu 4.

Et alibi chorus ait restare sibi infelici monimenta filii, lugubres rasuras, & coronas comæ, & mœstos cantus, quas Apollo non recipit.

——παιδὸς ἐν οἴκοις Euripid.
Κεῖται μνήματα, πένθιμοι Suppl. actu 4.
Κουραὶ, καὶ στέφανοι κόμας,
Ἀοιδαὶ, τὰς χρυσοκόμας
Ἀπόλλων οὐκ ἐνδέχεται.

Coronas comæ, id est redimicula quibus caput ornabam, quæ scilicet, in luctu posui: quem locum citat alicubi Plutarchus. In Troadibus Hecuba, audita sua, & Cassandræ filiæ sorte, ait, Abjice filia sacras vittas, & solenni exue Corpus ornatu, coronas abdica, [Plutarch. πε. τῦ εἰ. τῦ ἐν Δελφ.]

——ῥῖπτε τέκνον ζαθέους
κλῇδας, κἀπὸ χροὸς ἐν- Euripid. Troad. actu
δυτῶν στεφέων ἱεροὺς στολμούς. 1.

Dii Ægyptii cognito Babyn, qui Typhon est, regnare, nempe Osiride fratre interfecto, sibi coronas detraxerunt. [Athen. lib. 15.] Cassandra, cùm prædixisset suam & Agamemnonis mortem, tum Orestis *μητροκτονίαν* cædem matris, exiliit, ut moritura, abscindens *τὰ στέμματα* coronas quibus erat redimita. [Scholiast. Æsch. in Agam.] Apud M. Tullium scribentem Attico extant verba, ex quibus licet colligere, accusatum fuisse eum, qui repub. ancipiti, aut in publico luctu aspiceretur coronatus. *De coronatis*, inquit, *cùm sororis tuæ filius à patre accusatus esset, rescripsit se coronam habuisse honoris Cæsaris causa; posuisse luctus gratia.* [Cic. lib. 14. ad Att. ep. 15.] Alibi ipse M. Tullius vehementer miratur Q. fratrem visum fuisse coronatum Festo die Paliliorum. *Itera dum eadem ista mihi. Coronatus Q. noster Parilibus? Parilibus; solusne?* [Cic. lib. 14. ad Att. ep. 11.] Ac si dicat, Prorsus absurdè ac temerè fecisse Quintum, qui solennibus illis sacrorum interesse sustinuisset, & quidem coronatus, eò tempore quo Respub. in maximas perturbationes erat conjecta. Adest & Plinius, cujus hæc sunt verba, *L. Fulvius argentarius bello Punico secundo cum corona rosacea interdiu è pergula sua in forum prospexisse* [Plin. lib. 21. cap. 3.]

dictus ex authoritate Senatus in carcerem adductus non ante finem belli emissus fuit. Quo notabilior fuit sævitia non tam principis Romani, quàm importunæ, crudelisque belluæ. Hic, videlicet, *occiso filio, patri inter epulas propinavit heminam vini, & posuit illi custodem. Perduravit miser non aliter quàm si filii sanguinem biberet. Unguentum & coronas misit. Et observare jussit an sumeret.* O animum invictum qui sævitiæ principis non modò illusit, sed & hoc facto eam prostravit. Certè ego illam coronam dixerim fuisse indicem tantæ adversus illam belluam partæ victoriæ. Nam qui ferro filium, idem mœrore patrem interficere decreverat. Id quod non modò non assecutus est, sed & se, crudelitatemque suam triumphari vidit. *Græcia est admirata illum patrem, qui in ipso sacrificio, nuntiata filii morte, tibicinem tantùm tacere jussit; & coronam capiti detraxit; cætera ritè perfecit.* De hoc ipso [Pericles fuit] Valerius Maximus & Plutarchus tradunt, illum accepto tanto vulnere, caput patrio more coronatum gerere sustinuisse, καὶ λελουμένον δημηγορεῖν, & in albis vestibus concionari solitum; ut nihil ex vetere ritu propter domesticum vulnus detraheret. Pari animo fuit mulier illa Spartana, quæ, audito filium in acie vicisse, sed ex multitudine vulnerum animam efflare, minimè coronam posuit sicuti lugens. Quin ultro jactabunda ad proximas, Quanto, inquit, satius est, ô meæ sodales, in acie victorem mori, quàm apud Olympiam vicisse; indeque superstitem redire? *Xenophon amisso filio, non ideo institutum cultum Deorum omittendum putavit, sed tantummodo coronam deponere contentus fuit. Quam ipsam percontatus quonammodo occidisset, ut audivit fortissimè pugnantem interiisse, capiti reposuit; numina, quibus sacrificabat, testatus majorem se ex virtute filii voluptatem, quàm ex morte ægritudinem sentire.* Tradit Pollux, eum magistratum, qui Athenis rex dicebatur, quoties unà cum Areopagitis de capite cognoscebat, capiti coronam detraxisse. Illi quoque qui longinquæ navigationi sese permittebant, coronis abstinebant, sicuti adeuntes pericula naufragii. Fereque cum è portu egrederentur, παιανισμὸς ἦν καὶ πολλή τις εὐχή. θεοὺς γὰρ σωτῆρας ἐκάλουν, εὐφημοῦντες αἴσιον τὸν πλοῦν γενέσθαι. Ibi tum plausus excitatus, multæque Deis servatoribus, quò prospera navigatione uti liceret, preces effusæ. His addo, moris tunc fuisse, ut è navi emitteretur columba. Id quod ex Asclepiade observavit scholiastes Apollonii Rhodii. Forte ob id quod sicuti ab Noë corvus emissus non rediit, ita, quoque columba bis rediit, quam Noë venientem exerta manu, recipit & in ore gestantem folium oleæ. Cæterùm prisci eos qui ibant in longam legationem dicebant proficisci ad inferos. Naves tamen eorum qui navigaturi essent, boni ominis

Sen. l. 2. de ira. c. 33.
Sen. ad Mart. c. 12.
Val. Max. lib. 5. c. 6.
Plutarch. παραμυθ. πρὸς Ἀπολλ.
Plutarch. ibid.
Val. Max. lib. 5. c. 10.
Ælian. l. 3. Var. hist. c. 3.
Plutarch. παραμυθ. πρὸς Ἀπολλ.
Hieron. ep. l. 2. ep. 22.
Stob. ὅτι δεῖ γενναίως φέρ. τὰς περιστ.
Pollux l. 8.
Achill. Tat. lib. 2.
Schol. Apoll. Rhod. lib. 2.
Genes. c. 8.
Artemid. l. 2. c. 60.

ominis causa coronabantur. Et verò Athenienses instructa classe adversus Syracusios, cùm adhuc essent in portu, tantoque apparatu mirum in modum lætarentur, inter cætera alacritatis argumenta illud fuit quòd naves coronarunt. & apud Virgilium, *Diodor. Sic. lib. 13. bibl.*

—— vocat jam carbasus auras, *Virgil. l. 4. Æneid.*
Puppibus & læti nautæ imposuere coronas.

Ipse Æneas solvens è Sicilia, ac tendens in Italiam, credo ob lætitiam, est

—— caput tonsæ foliis evinctus olivæ. *Virgil. l. 5. Æneid.*

Sic etiam qui è navigatione domum redituri erant μετὰ τὸ ἀποστέφθηναι τοὺς στεφάνους post depositas coronas canebant ἀποστεπλικὸν ἐν τοῖς πεμᾶσι, & coronas resumebant. Ac tunc potissimùm coronam salutis sumere dicebantur. Sic nuntius Thesei Athenas præmissus, cùm plurimi inibi essent ut ei alacriter imponerent hanc, quam dico, coronam salutis, ille accepta corona, caduceum coronavit. In hanc sententiam Pindarus monet eos qui emerserunt ex iis, quibus premebantur, malis, ne coronis abstineant. *Etymol: ἀποστεπλικόν. Plutarch. Thes. Pind. Isth. od. 8.*

ἐκ μεγάλων
δὲ πενθέων λυθέντες
μήτ' ἐν ὀρφανίᾳ πέσωμεν
στεφάνων, μήτε κά-
δεα θεράπευε.

Magnis igitur luctibus liberati neque in orbitatem coronarum cadamus neque mœrores fove. Ut id quod supra dicebam verum sit, coronam vix unquam non esse argumentum lætitiæ. Certè apud Aristophanem boni, viso Pluto, ei se comites addunt læti & coronati. *Aristoph. Pluto.*

Οἱ [δίκαιοι] ἠκολούθουν κατόπιν ἐστεφανωμένοι,
Γελῶντες, εὐφημοῦντες.

Itaque eleganter Plutarchus ait, superstitiosum hominem, & coronatum pallescere, ἐστεφανωμένος ὠχριᾷ, θύει καὶ φοβεῖται, coronatus pallet, sacra facit ac timet. ac si dicat, ô hominem lævum, qui capite gestans præcipuum insigne lætitiæ, tamen tunc maximè percellitur. Nemo certè fuit pudoris tam perditi qui, si non abundabat lætitia, sustineret coronari. Ideo sacerdos apud Sophoclem Oedipo de Creonte adveniente dicit, *Plutarch: de superst. Sopho. Oed. tyr.*

Ἀλλ' εἰκάσαι μὲν ἡδύς. οὐ γὰρ ἂν κάρα
Πολυστεφὴς ὧδ' εἷρπε παγκάρπου δάφνης.

id est, Aspectu quidem hilaris apparet. quod nisi esset, non ita coronatus incederet lauri frondibus. Ergo verum est in luctu positas fuisse coronas, atque adeò ipsa regum diademata, ut infra indicam. Sed hinc eximi sanè debet summus Pontifex apud Hebræos, cum

ob dignitatem cœlestis sacerdotii luctus cùm fuerit interdictus, ne mortuo quidem quopiam è suis licuit ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἀφαιρεῖν τὰ σύμβολα τῆς ἱερωσύνης capiti detrahere insignia sacerdotii. Luctui proxima est indignatio. Nam plerunque ob magnitudinem indignationis coronæ unà cum cæteris ornamentis projiciuntur. Certè cùm Bacchæ viderent Penthei insolentià sacra Bacchi profanari, mœrore correptæ coronas temporibus detractas humi projecerunt.

Philo περὶ τῆς ἐν κ. 70.

Oppian. κυνηγ. l. 4.

Παχνώθη δὲ κέαρ Θυιάσιν· πᾶσαι δ᾽ ἔραζε
Ρῖψαν ἀπὸ κροτάφων στεφανώματα.

Contristatum autem est cor Bacchis, omniaque humi projiciebant de temporibus coronamenta.

CAPUT X.

Sine convivialibus coronis vix ulla ullius convivialis apparatus mentio fit. Coronis locus est in domestica supellectile. Coronæ connumerantur inter esculenta & poculenta. Corona pars supellectilis militaris. μάγνης. In privata lætitia sibi quisque coronam imponebat aut alii mittebat. Coronæ dignitatis.

MOneo convivialium coronarum usum fuisse tam frequentem, ut sine his ulla ullius convivialis apparatus mentio fiat, ut discimus ex Aristophane,

Aristoph. ἐκκλησ.

Κρατῆρα συγκεράσι αἱ μυροπώλιδες
Ε᾽ψῶσ᾽ ἰφεξῆς, τὰ τεμάχη ῥιπίζεται,
Λαγῷ᾽ ἀναπηγνύασι, πόπανα πέττεται,
Στέφανοι πλέκονται, φρύγεται τραγήματα.

Craterem commiscent venditrices unguentorum stantes ordine, piscium edulia assantur, Pulpamenta coagulantur, placentæ coquuntur, Coronæ plectuntur, bellaria torrentur. Apud eundem Aristophanem cùm præco hortatus esset populum ad compotationes; eumque sequutus Dicæopolis, pueris & mulieribus suaderet εὐωχίαν, lætitiam convivialem, ait,

Aristoph. Acharn.

Α᾽νθρακίζετ᾽, ἐξοπτᾶτε, στρέφετ᾽, ἀφέλκετε
Τὰ λαγῷα, ταχέως τοὺς στεφάνους ἀνείρετε.

Lixate, assate, vertite, detrahite [à veru] lepores; illico corollas nectite. In eadem comœdia, ubi ait, convivium, eaque omnia, quæ ad convivium pertinent, præsto esse, coronas inter cætera nominat, in versibus quos supra dixi,

Τὰ δ᾽ ἄλλα πάντ᾽ ἐστὶν παρεσκευασμένα,
Κλῖναι, τράπεζαι, προσκεφάλαια, στρώματα,

Στε-

Στέφανοι, μύρον, τραγήμαθ' αἱ πόρναι πάρα.

Quibus ex locis palam fit, coronas censeri inter præcipuas delicias conviviales; tum ex hoc M. Tullii, *Aderant unguenta, coronæ incendebantur odores; mensæ conquisitissimis epulis extruebantur.* *Cic. lib. 5. Tusc. quæst.* Quid, quod in cætera supellectile, ea quæ respicit usus vitæ quotidianos, præcipua fit mentio coronarum? Id quod argumento est, coronam jamdiu inter res non solùm voluptatis aut decoris fuisse receptam, sed inter necessarias. Aristophanes, *Aristoph. σφῆκ.*

—— τούτοισι δὲ δωροδοκοῦσιν

Ὕρχας, οἶνον, δάπιδας, τυρὸν, μέλι, σήσαμα, προσκεφάλαια,

Φιάλας, χλανίδας, στεφάνους, ὅρμους, ἐκπώματα, πλουθυγίειαν.

His verò donant vasa, vinum, tapetes, caseum, mel, sesama, pulvinaria, phialas, vestes, coronas, torques, pocula, sanitatis opulentiam Et paulò post,

Τούτων εἴκοσιν ἄνδρας βόσκειν, εἴ τις προσέταξεν ἑκάστῃ,

Δύο μυριάδες τῶν δημοτικῶν ἔζων ἐν πᾶσι λαγῴοις,

Καὶ στεφάνοισιν παντοδαποῖσιν.

Harum singulis si quis imperet ut viginti homines nutriat, Bis dena millia popularium commodissimè viverent, & coronas [haberent] omnis generis. Atque adeò coronæ numerantur inter illa ipsa quæ dicuntur esculenta & poculenta, perinde ac si absque coronis nulla sit vivendi copia. Verba sunt Praxagoræ mulieris apud Aristophanem, *Aristoph. ἐκκλησ.*

Οὐδεὶς δ' ἐν πενίᾳ δράσει, πάντα γὰρ ἕξουσιν ἅπαντες,

Ἄρτους, τεμάχη, μάζας, χλαίνας, οἶνον, στεφάνους, ἐρεβίνθους.

At nullus deget in paupertate, omnia enim habebunt omnes, panes, placentas, pulmentaria, vestes, vinum, coronas, legumina. *Artemidor. lib. 1. c. 2.* Artemidorus recensens ea, ex quibus colligitur conjectura judiciumque somniorum, quæque adeò pertinent ad statum hominis, cujuscunque modi illa sint, inter cætera agit περὶ μύρων καὶ στεφάνων de unguentis & coronis. Id quod minùs mirabitur is, qui non nescit, coronam fuisse partem supellectilis militaris. Aristophanes, *Aristoph. Acharn.*

Ἦν δ' ἂν ἡ πόλις πλέα, κάδους ἀντημφόρων,

Σκοροδίων, ἐλαῶν, κρομμύων ἐν δικτύοις,

Στεφάνων, τριχίδων, αὐλητρίδων, ὑπωπίων.

Esset urbs plena ementibus cados, alliis, oleis, cepis intra retia, coronis, piscibus, tibicinis, livoribus. Ergo is qui universo bellico apparatui præire solitus fuit, cui nomen μάντις, gestabat ramos lauri, tum coronas & lampadem. *ἐν παρεμ.* Huic soli hostes ut parcerent, lege cautum erat. Et hæc quidem de coronis convivialibus & quotidianis habeo quæ dicam; quas refero ad eam definitionis partem quæ lætitiam respicit; lætitiam, inquam, cujusque priva-

tam, ortam in conviviis, aut ob aliam quamlibet causam. Nam ut cuique sua sors præbebat quo gauderet, ita sibi ipse hanc aut illam coronam imponebat. Pindarus, ——— ἀείσομαι

Pindar. Isthm. od. 7.

χαίταν στεφάνοισιν ἁρμόζων.

Cantabo comam coronis aptans. Anacreon sibi ipse & plectit & imponit coronam.

Anacr. in carm.

Ὅτ' ἐγὼ πίω τὸν οἶνον
Στεφάνους πλέξας,
Ἐπιθεὶς δὲ τῷ καρήνῳ
Βιότου μέλπω γαλήνην.

Ubi ego poto vinum, coronis floreis plexis, impositis verò capiti vitæ oblecto suavitatem. Quandoque etiam in communi propinquorum & adfinium lætitiâ ultrò citròque mittebantur coronæ, ut colligimus ex hoc loco Luciani, οἱ δὲ ἄλλοι, οἱ μὲν στεφάνους, οἱ δὲ λιβανωτοῦ χόνδρους πεμπόντων. Porrò reliqui, coronas alii, alii thuris frustula mittunto. Harum specimen illa τραγῳδούμενος στέφανος, tragœdiis celebrata corona, est quam Medea exuit, fecitque auream; eamque veneno perunctam filios suos novercæ dare jussit. De quo ferali munere sæpe Euripides in Medea, atque his potissimùm locis;

Lucian. Cron. Hygin. 9. Plutarch. Al. Mag. Eurip. Med. actu 4.

πέμψω γὰρ αὐτῇ δῶρ' ἃ καλλιστεύεται
τῶν νῦν ἐν ἀνθρώποισιν, οἶδ' ἐγὼ πολύ,
λεπτόν τε πέπλον, καὶ στέφος χρυσήλατον
παῖδας φέροντας.

Mittam enim illi dona quæ multis anteeant modis cæteras quas nunc homines [norunt] Novi probè, tenue peplum, & coronam auream, Quæ ei pueri ferant. Et paulò post de hac ipsa corona & peplo funestis donis;

πείσει χάρις, ἀμβρόσιός τ' αὐγὰ πέπλου,
χρυσότευκτόν τε στέφανον περιθέσθαι,
νερτέροις δ' ἤδη πάρα νυμφοκομήσει.

persuadebit gratia, divinusque fulgor pepli ut auro textam circumponat capiti coronam. Jamque apud inferos sponsa ornabitur. Et infrà.

καὶ δὴ 'πὶ κρατὶ στέφανος, ἐν πέπλοισί τε
νύμφη τύραννος ὄλλυται.

Et jam super capite [est] corona, ac in peplis, regia sponsa periit. & actu quinto,

πέπλους ποικίλους ἠμπίσχετο,
χρυσοῦν τε θεῖσα στέφανον ἀμφὶ βοστρύχοις.

picturatos induit peplos, & auream coronam plexis imponit crinibus. Et aliis locis paulò infrà. Hoc Medeæ donum Apulejus

Apul. Metam. lib. 1.

vocat flammas coronales in his verbis, *ut illa Medea unius diecula à Creonte impetratis induciis, totam ejus domum, filiamque cum ipso sene flammis coronalibus deusserat, sic hæc &c.* Quem locum explicant hæc verba Plinii, *Ita ferunt, à Medea pellicem crematam, postquam sacrificatura ad aras accesserat, corona igne rapta.* Similis quoque coronæ simile extat donum apud Valerium Flaccum. *Plin. lib. 2 cap. 135.*

Deficit in thalamis, turbataque pellice conjux *Val. Flacc. l. 5. Argon.*
Pallam & gemmiferæ donum exitiale coronæ
Apparat, ante omnes secum dequesta labores.

Istis privatæ lætitiæ coronis illas addi posse puto, quæ dicebantur coronæ dignitatis, quibus nec ii donabantur qui quæstarias artes exercebant; neque item iis conveniunt quibus est tenuior census, sed tantùm divitibus & honestissimo cuique. Has demonstravit Artemidorus, ubi dixit, ut viros monilia non decent, ita nec pauperibus convenire coronas, & magnam supellectilem, & multitudinem numismatum. Quæ scilicet, omnia sunt supra dignitatem pauperis. Hujus generis est illa corona quam gestat Cyrenæus ille, quicum Jupiter sermonem instituere vult, ἄλλον κάλει τὸν Κυρηναῖον τὸν ἐν πορφυρίδι ἐστεφανωμένον. Alium voca Cyrenæum, qui veste purpurea coronatus [incedit.] *Lucian. Vitar. auct.*

CAPUT XI.

In publica lætitia coronis locus fuit, & quidem eminentissimus. Harum coronarum exempla. Coronæ festæ. Coronæ conjiciebantur in eum qui universorum studiis excipiebatur. Conjectus taniarum.

SI in privata, multò magis in publica lætitia coronis locus fuit. Publica lætitia tunc est, cùm & singuli & universi ob rem prosperè feliciterque gestam divinæ bonitati gratias agunt justitio indicto, celebrandis diebus festis, instaurandis sacris, frequentando cultu divino, votis, supplicationibus, faustis acclamationibus, epularum solenniis, πόλεως λυχνοκαυτήσεις, versicolorum ignium luminibus, eo ritu qui cuique genti acceptissimus est; cùm Resp. principi gratulatur, hic Reipub. magistratibus, primoribus, sibi quisque alii aliis. Nempe inter illa quæ prodendæ huic lætitiæ tali tempore usurpantur, coronis assignatur locus sanè eminentissimus. Cujus rei exempla etsi per totum hujus operis contextum diffusa, nusquam ferè non obvia sunt, hoc tamen loco ut proprio & convenientissimo paucula hujus generis exhibere certum est. Ergo tales coronæ fuerunt illæ, quibus apud Virgilium hortatu *Xiphil. Ner.*

Euandri convivæ redimiuntur ob Cacum ab Hercule extinctum,

Virgil 8. Æneid.

> *Quare agite ô juvenes, tantarum in munere laudum*
> *Cingite fronde comas, & pocula porgite dextris.*

Hoc coronamentum fuisse è populo, nempe fronde Herculea, docet, cùm addit,

> *Dixerat, Herculea bicolor cùm populus umbra*
> *Velavitque comas, foliisque innexa pependit.*

Qui quoque fuit habitus Saliorum, ut ibidem,

> *Tum Salii ad cantus, incensa altaria circum*
> *Populeis adsunt evincti tempora ramis.*

Aristid. in Panath. Athenis in Panathenæis festis universi coronabantur. Neque verò jubente lege, aut præstituto temporis ambitu populus illò conveniebat, sed ex rerum prospero eventu singuli & viri & oppida indicebant sibi & lætitiam, & coronas, & solennes gratiarum actiones. *Aristid. παλιν. ἐπὶ σμυρ. καὶ τῷ τῶν. ἀνοικισμῷ.* Cujus festi lætitiam his verbis describit Aristides; Veris, inquit, portæ ac æstatis præ coronis, hoc est propter multitudinem coronarum aperiuntur. Chori quoque nympharum & musarum in ipso, & circa ipsum diem festum choreas ducunt. Nec zephyri spirare desinunt. Tales fuerunt illæ coronæ, quibus evincti fuerunt Lacedæmonii unà cum sociis, cùm, duce Lysandro, murus Athenarum dirutus, ac triremes incensæ sunt. *Plutarch. Lys.* Tales illæ, quibus & populi & urbes ex insignes erant, quæ adventanti ad ipsos Phocioni obviam ibant lætæ & gratulabundæ. *Plutarch. Phoc.* His addo illam, qua se Demosthenes conspicuum fecit, nuntiata Philippi morte. *Plutarch. Demosth.* His quoque annumero illas, quas populus Atheniensis sumpsit cùm primùm audita fuit mors Arati, *Plutarch. Arat.* ἐστεφανηφόρησαν ὅτι πρῶτον ἠγγέλθη τεθνηκώς. His annumero illas quibus populus Rom. coronatus fuit illo die quo Nero Tiridati diadema imposuit. *Xiphil. Ner.* Quippe dispositus per tribus in albis vestibus lauro redimitus incessit. illo item die quo ipse Nero è Græcia rediens iniit urbem, universa civitas fuit coronata. *Xiphil. Sev.* Severo quoque ingrediente Romam universa multitudo fuit coronata floribus & lauro. *Zonar. in Ner.* Huc refero illas quibus, Nerone pulso, præ lætitia populus Romanus urbem implevit. *Iustin. l. 24.* Tum illas, quibus Lysimachus & Philippus filii Arsinoës Ptolemæo venienti ad urbem Cassandriam jussu matris insignes occurrerunt. Talibus coronis multitudo interdum jussa est uti, sicuti plerunque fit in nuptiis principis. Et has quidem cum Ovidio meritò festas appellaveris. *Ovid. l. 15. Metam.* Loquitur de Cippo, cui multitudo coronam imposuit.

> *Atque illud meritis clarum* [caput] *nec honore carere*
> *Ulteriùs passi festam imposuere coronam.*

Corona festa, inquit Servius, *dictæ sunt quòd more Romano festis ludis*

ludis omnis ætas coronata spectabat, Virgilius ubi agit de ludis & ludorum præmiis, ait, *Serv. in l. 5. Æneid*

Ore favete omnes, & cingite tempora ramis. *Virg. lib. 5. Æneid.*

Et quidem has coronas ludis, hoc est, spectaculis suis Crassum divitem primum dedisse, testis est Plinius. Nempe hic primus argento, auroque folia imitatus dicitur. Tales fuerunt illæ quibus multitudo utebatur diebus festis, illis qui celebrabantur apud Delphos. Id quod & in festo Veneris, aliorumque Deorum observari tradit Aristides. Hujus generis fuerunt illæ, quas sumere jussæ sunt urbes quæ Antiocho Hieraci parebant. Quippe cùm is audisset Seleucum fratrem esse mortuum, purpura posita lugubrem vestem sumpserat. Paulò post, cognito fratrem vivere, *διασγέλια τοῖς θεοῖς ἔθυσε, καὶ τὰς πόλεις στεφανηφορεῖν ἐποίησεν*, id est, ut alibi loquitur, *θύειν καὶ στεφανηφορεῖν ἐπήγγειλεν*, ob tam faustum nuntium Diis sacrificavit, & civitatibus imperavit ut & sacrificarent & coronarentur. His quàm proximè accedunt illæ, quibus Trojana multitudo instantis sibi cladis nescia onerabat jubas equi illius fatalis, quem superstitione decepta totis nixa viribus in urbem trahebat. Tryphiodorus,

Plutarch. Nicia. Aristid. συμβουλ. Plutarch. ἀποφθ. βασιλ. καὶ στρατη. & π. φιλαδελφ.

—— *ἀμησάμενοι δὲ Σιμοῦντος*
Ἔστεφον αὐχενίας πλοκάμους σφετέροιο φονῆος. *Tryphiod. Ιλ. ἅλ.*

Demetentes autem Simoentem coronabant collares jubas sui interfectoris. Ipsæ potissimùm mulieres Trojanæ brevi fallacique lætitia hunc feralem equum festis hisce, certè infaustis coronis onerabant.

Αἱ δὲ θαλασσαίης ἐπιμάζια νήματα μίτρης
Λυσάμεναι χλοεροῖσι περίστεφον ἄνθεσιν ἵππον.

Aliæ verò mamillaria fila transmarinæ mitræ solventes, connexis floribus undique coronabant equum. Ubi advertendum, Tryphiodorum floribus connexis indere nomen coronis. Et sic intelligendus est Tacitus, ubi agens de victoria Othonis, *populus*, inquit, *cum lauru ac floribus Galbæ imagines circum templa tulit, conjectis in modum tumuli coronis juxta lacum Curtii*, id est, tulere imagines Galbæ redimitas corollis laureis & floralibus, quas in eum acervatim conjecerant. Quanquam & coronæ & flores sæpe jaciebantur in aliquem ob rem bene gestam. Qua faustitate exceptum fuisse Titum ob liberatam Senatus decreto Græciam, memorant Polybius, & Appianus. Et apud Appianum hoc est observandum, quòd non coronas tantùm, sed & tænias in T. Flamininum conjectas ait, *στεφάνους τε καὶ ταινίας ἐπέβαλον τῷ στρατηγῷ*, quem locum ego sic interpretor, In eum conjecerunt coronas cum tæniis. Id quod alibi, quale sit uberiùs dico. Curio Cæsari favens superato

Tacit. hist. lib. 2. Polyb. ecl. leg. Appian. Alex. παρεκβ. περὶ πρεσβ.

in suffragiis Pompejo, tali honore cultus est. Plutarchus. χαίρων ὡς νενικηκὼς λαμπρῶς ὑπὸ χαρᾶς εἰς τὸν δῆμον ἐξήλατο, κρότῳ καὶ βολαῖς στεφάνων καὶ ἀνθῶν δεξάμενον αὐτόν. Et ille quidem sicuti victor clarus præ gaudio prodiit in vulgus, plausu & conjectu coronarum & florum exceptus. Nempe talium florum, taliumque coronarum conjectu multitudo studia sua in eum qui tali faustitate excipiebatur, profiteri sueverat. De hoc quoque genere constat esse illas quas montani quidam & Alpini Annibali adventanti obviam procedentes capite gestarunt. Id quod apud barbaros Polybius ait esse pacis atque amicitiæ signum, qualis apud Græcos est caduceus. Hujus quoque publicæ gratulationis index illa corona est, de qua Ovidius, describens triumphum Cæsaris ob victam Germaniam,

Plutarch. Pompejo. *Polyb. lib. hist.* *Ovid. lib. 4. de trist.*

Jam fera Cæsaribus Germania, totus ut orbis
Victa potest flexo succubuisse genu.
Altaque velantur fortasse palatia sertis,
Thuraque in igne sonant, inficiuntque diem.

Et hæc quidem sive serta, sive corollæ & coronæ plerunque erant dona multitudinis, eaquè florea, quibus & plateæ & theatra, & templa conspergebantur, quibusque principum statuæ, domusque honestabantur. In veteri Repub. Rom. mittebantur à provinciis in Capitolium donum Iovi, ut alibi fusiùs dico. Sed quia tali re ac tempore, non solùm urbana, aut etiam ex agris collecta multitudo hac ratione suæ lætitiæ fidem faciebat, verùm & ipsæ longinquæ provinciæ, ipsique adeò reges in hoc ipsum similes coronas mittebant, quo genere muneris hanc quoque lætitiam testabantur aut simulabant, de his coronis dicam, sed loco idoneiore. Illud tantùm addo, superioribus coronis affines esse illas, quibus ornaturis qui beneficium dedit ab eo qui beneficium accepit, sive publicum, sive privatum, (ἀλλ' ὡς εὐεργέτης στεφανοῦται); sed ut benefactor coronabitur? Memorat Aristoteles Clisthenem Atheniensem coronasse judicem qui victoriæ suæ contradixerat. Nempe à quo majus beneficium acceperat ea advertendo quæ ejus laudem obscurare poterant, quàm si pravo silentio cum aliis consensisset, eumque depravasset.

Appian. παρεκβ. πι. πρεσβ. *Aristid. πι. τ. συμ. C.* *Aristot. lib. 5. politic. cap. 12.*

CAPUT

CAPUT XII.

Corona χυδαίαι. Corona ἵερως. Solertia plectendi coronas unde manarit. στεφανοπώλιδες, στεφανοπωλήτριαι, στεφηπλόκοι, στεφανηπλοκοῦντες. Artificium nectendi coronas. Philyra quid. Tiliæ. Lemnisci. Corona lanea. Tori in coronis.

QUas huc uſque recenſui verè connumerari poſſunt inter coronas lætitiæ, cujus teſtis erat gratia florum lectiſſimorum quibus addebantur herbæ odoratiſſimæ, ut infra dicam, dum ſingulos & flores & herbas legam non quidem in hortis aut in pratis, ſed, quod eſt multò operoſius, in veterum monumentis. Et primò quidem hi flores ut in diſcriminatim legebantur, ita ex indiſtinctis corollam ſeu coronam ſibi quiſque plectebat. Nullum, aut exiguum ibi fuit judicium colorum, odorum, nitorum. Ea re has coronas ſolertiora ſæcula vocarunt χυδαίας, ac ſi dicas χύδην πλεκτὰς, confuſè plexas ac nullo ordine ac diſpoſitu florum, ſed inordinatas ac tumultuarias. Tales cùm eſſent, ut convicium dabantur iis qui jubebantur exigi convivio; planè diſſimiles illis quibus omnis generis flores inſerebantur, & quidem multa cura, multo delectu parique diſpoſitu. Ibi enim florum multitudo verſicolorum certabat cum ordine & collocatione. Ideoque proceſſu temporis corona tam accuratè plexa vocabatur ἵερως, inquit author Etymologici, ἐκ πάντων ἀνθέων, τοῖς νέκυσι πλεκόμενος, ex omnibus floribus mortuis comparata; dicebaturque παρὰ τὸ ἔραν τὴν γῆν, ὥσπερ στέφανος ἐρανισμένος ἐκ γῆς, ſicuti corona è terra collecta. Cujus generis fuit illa quam geſtabat illa mulier cujus Apollonius in ſomnis viſæ amplexus cupiebat. καὶ ἦν αὐτῇ στέφανος πάντ' ἔχων τὰ ἐκ γῆς καὶ θαλάττης. Etſi hæc non ſolùm omnis generis flores habuit, ſed omnia quæcunque terra, quæcunque mari continentur. Cæterùm ſequentibus ſæculis quæri cœptum quid colorato coloratius, quid odorato odoratius, quid pulchro pulchrius, fortè & quid medicamentoſo medicamentoſius eſſet. Unius, inquam, cujuſque rei coronariæ dotes ſolertiùs & ſcrupuloſiùs, & ingenioſiùs exquiri cœptæ. Ac ſenſim natum eſt hoc artificium nectendi corollas & coronas pulchriores & operoſiores, quod à Sicyoniis manaſſe Plinius eſt author. *Hi dicuntur accendiſſe odores & colores ex ingenio Pauſiæ pictoris, & Glyceræ coronariæ dilectæ admodum illi.* Nempe hæc στεφανηπλόκος hunc pictorem ſedula provocabat ad varianda opera ſua; dum ipſa artifici pulcherrimos naturæ fœtus undique conquiſitos oſtentat. Artifex hinc acuit ingenium, & artem intendit; dum certant res & ſimu-

Athen. lib. 15.

Etymol. ἵερως.

Philoſtr. in vita Apoll. lib. 4.

ſimulachrum, exemplar & exemplum; dum is unà cum coloribus ipſos prope dixerim, odores arte comprehendit. De hac Glycera, deque hoc ipſo Pauſia pictore qui eſſet amator ejus, hæc tradit hic
Plin. l. 35. c. 11. ipſe Plinius, *Amavit in juventa Glyceram, municipem ſuam, inventricem coronarum; certandoque imitatione ejus, ad numeroſiſſimam florum varietatem perduxit artem illam. Poſtremò, pinxit illam ſedentem cum corona. Quæ è nobiliſſimis ejus tabula appellata eſt ſtephanoplocos, ab aliis ſtephanopolis; quoniam Glycera venditando coronas ſuſtentaverat paupertatem.* Ergo hujus imitatione prodierunt aliæ στεφανοπώλιδες, ſertorum, ſeu corolla-
Horat. l. 3. carm. rum & coronarum venditrices, eædemque opifices, qualem Horatius Europam nominat.

Nuper in pratis ſtudioſa florum, &
Debitæ nymphis opifex coronæ
Nocte ſublustri nihil aſtra præter
Vidit & undas.

Itaque muliebre munus fuit texere ſeu plicare hæc ſerta, ſeu corollas & coronas; in urbe quidem harum, quas dixi, στεφανοπωλίδων, ruri puellarum & virginum; præſertim cùm illa ſerta imponebantur ali-
Long. lib. 2. cui agreſti numini. Apud Longum Daphnis effuſus in queſtus ob raptam Chloën, & nymphas alloquens, hæc, inquit, illa erat quæ vobis plectebat coronas, ἡ τοὺς στεφάνους ὑμῖν πλέκουσα. Quòd ſi viri coro-
Pollux l. 7. c. 30. Plutarch. πολιτ. παραγγ. nas plecterent & venderent, hi dicebantur στεφανοπῶλαι, & στεφανηπλοκοῦντες, quo nomine eos Plutarchus donat, cùm monet hominem politicum, ne ſermonem ſuum nectat ἐξ ἁπαλῶν καὶ ἀνθηρῶν ὀνομάτων è mollibus & floridis dictionibus. Si mulieres eſſent, dicebantur στεφανοπώλιδες, ut μυρεψοπώλιδες, & στεφανοπωλήτριαι quomodo λαχανοπωλήτριαι. Ad harum exemplum dicuntur fuiſſe *compoſi-*
Plin. l. 37. c. 6. *tores gemmarum* quales nominantur à Plinio. Noſtri has mulieres coronarias dixerunt. Vocantur & Plutarcho αἱ στεφηπλόκοι ubi com-
Tertull. de cor. mil. Plutarch. πε. τ. ἀκ. ponit has feminas cum apibus. Dicebanturque non ſolùm πλέκειν, ſed & ἀνείρειν, & ἀναπείρειν τοὺς στεφάνους, nectere & trajicere coronas; Et ἄνειρσις χρυσῶν στεφάνων fuit nexus aurearum coronarum. id
Etymol. ἀνείρειν. opificii tanta aſſiduitate exercebatur, ut ſe eo mulieres pauperculæ ſuſtentarent, ut ſupra Plinius tradidit. Et ideo illud Plutarchus vo-
Plutarch. πε. τ. ἀκ. cat, ἡδὺ μὲν, ἐφήμερον δὲ καὶ ἄκαρπον ἔργον, dulce quidem, ſed diurnum & infructuoſum opus, hoc eſt, tenuis admodum lucri. Id ipſum
Ariſtoph. Theſmoph. quædam mulier apud Ariſtophanem ingenuè profitetur,

Ἐμοὶ γὰρ ἀνὴρ ἀπέθανεν μὲν ἐν Κύπρῳ
Παιδάρια πέντε καταλιπών· ἃ 'γὼ μόλις
Στεφανηπλοκοῦσ' ἔβοσκον ἐν ταῖς μυρρίναις.

Mihi enim vir mortuus eſt in Cypro Puerulis quinque relictis,
quos

quos ego vix Coronario quæstu pavi in myrtetis. Porro hoc artificium consistebat in floribus, foliis, herbis, ramulis in orbem nectendis; adeò ut sic nexi redimiendo capiti essent idonei. Nectebantur autem in filo & in scirpo. *Hoc sint tibi flores*, inquit Tertullianus, *& inserti & innexi & in filo & in scirpo quod liberi, quod soluti*, hoc est, ne pluris facito coronam, quàm flores nullo ordine dispositos, è quibus verbis colligimus duplici ratione nexas fuisse coronas. Quippe quædam constabant è floribus insertis, id est, qui alii aliis essent impliciti, & innexi. In aliis singuli flores remanebant integri, sed ordinati nunc filo nunc scirpo. Ubi ego scirpum à Tertulliano pro philyra usurpatum ajo. Nam philyra sicuti filo omnis illa corollaria & coronaria materia nectebatur. Tertullianus de Mercurio loquens, utriusque mentionem facit. *Dumque pertentat quod facilitas materiæ suadebat, tractu prosequente filum eliquasse; & in vestis pristinæ modum, quam philyra tenui vinxerat, texuisse.* Est autem philyra, ut ait author Etymologici, φυτὸν ἔχων φλοιὸν βύβλωπα πυρῷ ὅμοιον, ἐξ οὗ τοὺς στεφάνους πλέκουσι, planta habens corticem papyraceum frumento similem, ex quo coronas plectunt. εὐκαμπτὴς ἡ φιλύρα, διὰ τὸ γλίσχρον ἔχειν τὴν ὑγρότητα, inquit Theophrastus, flexibilis est philyra, quòd habet humiditatem lubricam, seu viscosam. Certè est materia tam tenuis, tamque teres, ut ex ea quoque libri compingantur, authore Q. Septimio Romano, illo qui Dictyn Cretensem Latinè vertit, in ea epistola quam scripsit Q. Arcadio. *Ac thesaurum*, inquit, *rati mox dissoluunt non aurum, nec aliud quicquam prædæ; sed libros ex philyra in lucem producturi.* Id quod fit confirmatius testimonio Martiani Capellæ, ubi loquitur de libris; *Alii carbasinis voluminibus complicati libri; ex ovillis multi quoque; rari verò in philyræ cortice subnotati.* Et Xiphilinus ait, Domitianum eorum nomina quos conjuriationis in se suspectos habebat, scripsisse in tabella philyracea duplici. Ergo materia tam teres etiam tenuabatur in fila, quibus flores interiùs vinciebantur; nec flores tantùm, sed & herbæ, & folia, & ramuli unde coronæ, constabant. Ideò à Plinio nominantur vincula, ubi agit de tilia, *Inter corticem*, inquit, *ac lignum tenues tunicas multiplici membrana è quibus vincula tiliæ vocantur; tenuissimæ earum philyræ coronarum lemniscis antiquorumque* [f. antiquoque] *honore celebres.* Quæ verba non negant philyram esse plantan cui est cortex papyraceus, ut tradit author Etymologici; ad cujus similitudinem Romæ utebantur membrana tiliacea, quæ unà cum effectu & usu cui philyra destinata est philyræ quoque nomen adepta est, sive ea fuit eadem cum philyra, sive philyræ similis. Et verò tale quidpiam illud est quod Solinus tradit, *Indicos reges quoddam genus gemmarum fingere in* lon-

Tertull. de cor. mil. — *Tertull. lib. de pallio.* — *Etymol. φιλύρα.* — *Theophrast. de plant. l. 1.* — *Q. Septim. post. Dict. Cret.* — *Martian. Cap. lib. 2.* — *Xiphilin. Dom.* — *Plin. l. 16. c. 14.* — *Solin. c. 35*

longissimos cylindros; eosque perforatis elephantorum setis subligantes, monilia habere. Ergo quod Ægyptiis dum monilia necterent, fuit philyra, quod Indicis regibus fuerunt elephantorum setæ, idipsum nostris sunt membranæ tiliæ, eæque tenuissimæ; quæ quòd insertandis in orbem foliis & floribus adhibebantur, Græcorum & Ægyptiorum imitatione dictæ sunt philyræ. Nec me movet interpretamentum additum fabulæ, quæ est in eo Commentario Germanici, qui scriptus est in Arati phænomena. Fabula sic habet, Saturnum, cùm Jovem filium quæreret in Thracia, in equum versum concubuisse cum Philyra Oceani filia, & ex eo compressu natum Chironem Centaurum artis medicæ peritissimum, atque adeò ipsius medicinæ inventorem, ipsamque in arborem philyram, hoc est tiliam [ita enim ibi scriptum est] versam esse. Equidem eum commentarium, sive Cæsaris est, sive Germanici, sive Bassi, eruditum opus & antiquum judico, sed alicubi contaminatum ab aliquo recentiore, qui ibi ausus est inserere verba parum candida, quale illud est, salvavit, & salvata est, & paucula alia hujus notæ, qualia puto esse hæc, hoc est tiliam, certè glossema hominis semidocti. Quisquis fuit, Christianum se esse vel hinc fatetur quòd Gentiles nominat, quorum aureis inservit sua ænea. Nobis ergo potior sit authoritas etymologici, apud quod philyra est φυτὸν non δένδρον planta non arbor, tritico similis; cùm constet tiliam esse arborem; atque ideo non posse dici tritico similem. Ac sic statuamus illa minutissima vincula quæ sunt in tilia, quos Tertullianus vocat scirpos, à nostris dictas esse philyras, imitatione philyræ Ægyptiæ, quæ ut filum, & scirpus nectendis coronarum floribus adhibentur, ut supra vidimus in loco Plinii à me citato, & his versibus

Horat. l. 1. Carm. od. 38. Horatii,

> *Persicos odi puer apparatus;*
> *Displicent nexæ philyra coronæ.*

Neque tamen inficior philyram quoque fuisse arborem, de qua sæpiùs Theophrastus, cujus corticem ait idoneum esse conficiendis cistis aliisque, καὶ ὅλως, inquit, χρήσιμος ἐστι πρὸς τὰ πολυτελῆ τῶν ἔργων, prorsus, utilis est ad sumptuosissima quæque opera, scilicet, *Plin. l. 21. c. 3.* conficienda. Porrò philyræ, authore Plinio, primùm simplices, hoc est, nulla arte fucatæ, aut dissimulatæ fuerunt, *hisque vel ludi-* *Theophrast. lib. 5. de plant.* *cre quæsitis semper authoritas fuit, iis tamen P. Claudius Pulcher primus bracteas dedit*, id est, bracteatas fecit, nimirum in dies *Plin. ibid.* crescente luxu. Certè oportuit philyras post Crassum fieri bracteatas, cùm ipsa folia coronarum ipse Crassus dives primus argento, auroque imitatus sit; nempe ut in corona nihil non esset aureum, aut deauratum. Et hac quidem ratione philyra, seu scirpus, sine filum,

sive

five feta texendis, nectendiſque coronis neceſſaria fuit. Philyræ acceſſerunt lemniſci, qui Feſto ſunt faſciolæ coloriæ dependentes ex *Feſt. lemniſci.* coronis. Ubi colorias interpretor albas, & nativo colore, non fucato, aut ſanè unius coloris, ut diſtinguantur à verſicoloribus. Quam interpretationem videor poſſe aſſerere è Paulo Jureconſulto, cujus hæc ſunt verba, *Titia mundum muliebrem Septimiæ legavit. Ea putabat ſibi legata & ornamenta & monilia in quibus gemmæ & margaritæ inſunt, & annulos, & veſtem tam coloriam, quàm verſicoloriam*, id eſt, tam unius coloris, quàm plurium. *Paul. l. pediculi. §. Titia, ff. de aur. & arg. leg.* Pergit Feſtus & ait, Propterea dicuntur, quòd antiquiſſimum fuit genus coronarum lanearum. Quibus in verbis etſi plus obſcuritatis quàm lucis, tamen hoc quoque ſic interpretor, Antiquiſſimum fuiſſe coronarum genus, quæ coronæ fiebant ex lana, ut veriſimile eſt, non fucata ſive tincta. Idipſum fermè tradit Iſidorus his verbis, *Iſidor. l. 19. c. 30.* *Hujus* [coronæ] *principium à Libero quodam Gentiles exiſtimant, quòd is in potando mota vino capita vincire faſciolis inſtituerit. Idcirco olim linei ac lanei generis coronas fuiſſe. Sic enim erat in ſacerdotibus gentilium.* Hoc ergo dicit Feſtus, lemniſcos fuiſſe faſciolas colorias, nempe laneas, ac proinde albas, nullo, inquam, colore infectas, atque ejuſdem materiæ cum coronis è quibus dependebant. Cùm enim coronæ eſſent laneæ, aut etiam, ut Iſidorus addit, lineæ, ne rei additamentum ipſa re pluris eſſet, lemniſci quoque facti ſunt & lanei & linei. Et hoc quidem antiquitus. Nam poſtea unà cum coronis facti ſunt aurei. Cujus rei apud Plinium cauſa eſt his verbis, *Plin. l. 21. c. 3.* *Acceſſerunt* [coronis] *& lemniſci, quos adjici, ipſarum coronarum honos erat propter Hethruſcas, quibus jungi niſi aurei non debebant.* Certè aureos lemniſcos Athenæus memorat additos fuiſſe coronis convivialibus. *Athen. l. 4.* Nec aureos tantùm, ſed & cælatos fuiſſe tradit Plinius in his quæ ſequuntur, *Puri diu fuère hi. Cælare eos primus inſtituit P. Claudius Pulcher.* Cæterùm qua ratione lemniſci coronis adhiberentur, & quis eorum eſſet uſus, id quoque dicendum. Ut philyra omnis coronaria materia nectebatur; ita ſæpe leminiſcis involuebatur, quò, ſcilicet, & corona firmior, ac tota res aſpectui gratior eſſet. λημνίσκους enim Syracuſii *Heſych. λημνίσκους.* vocant τὰς στενὰς ταινίας arctas tænias, id eſt, anguſtas quidem faſciolas, ſed oblongas ligando & circumvinciendo idoneas. Ut hanc quoque dictionem veriſimile ſit Græca prognatam, ac derivatam ἀπὸ τοῦ λημνίσκος, quod noſtris eſt linamentum oblongum, illud quod vulneribus inditur ſimile tæniæ. Ergo coronæ tali faſciola coucinnè involuebantur, atque adeò tanta gratia, ut ſolidarentur flores, non abſconderentur. Cui decori augendo reliquæ partes faſciolæ utrinque relinquebantur, ut utrinque dependerent uſque

ad

ad humeros. Et quicquid hinc illinc dependebat, ii verò propriè fuerunt lemnisci. Et corona hoc modo obligata dicebatur lemniscata. M. Tullius ait multas esse infames palmas. Hanc primam esse tamen lemniscatam quæ Romæ deferretur. Quod autem lemniscis, hoc est fasciolis involuerentur flores coronarii; jam coacti in coronam, docet locus Theocriti,

Cicero pro Sex. Rosc. Amer.

Theocrit. φαρμ. εἰδ. 6.

Κρατὶ δ' ἔχων λεύκαν, Ἡρακλέος ἱερὸν ἔρνος,
Πάντοσε πορφυρέῃσι περιζώστρῃσιν ἑλικτάν.

In capite habens populum Herculi sacram plantam Undique purpureis vinculis involutam. Ubi Theocritus non quidem disertim nominat lemniscos, sed ita describit ac pingit, nempe his dictionibus περιζώστρῃσιν ἑλικτάν, ut interpres non dubitarit vertere lemniscis involutam. Quod autem purpureos vocat, id quoque ostendit, sensim recessum esse ab illa prisca synceritate quæ lemniscos exhibuit colorios, laneos, lineos. Nam ut Romæ facti sunt aurei & cælati, ita alibi pro laneis, lineis, albis, facti sunt è materia pretiosiore & coloratiore. Cæterùm in corona quoque sunt tori, de quibus ita loquitur M. Tullius describens oratorem temperatum & æqualem? *Isque uno tenore, ut ajunt, in dicendo fuit, nihil afferens præter facultatem & æqualitatem; Aut addit aliquos, ut in corona, toros; omnemque orationem ornamentis modicis verborum sententiarumque distinguit.* id est leniter assurgit, ac leniter redit ad eam, quam ubique servat, æqualitatem. Quid toros fuisse credimus in coronis? Certè nihil aliud, nisi partes quasdam in circulo coronæ collectiores & eminentiores; cujusdam sunt in tauro tori, aut etiam in homine; unde proximæ partes redduntur firmiores ac robustiores. De infula dicam suo loco; tum de pileo, mitra & similibus. Quæ omnia coronæ affinia quidem sunt, sed diversa à corona.

Cicero de Orat.

CAPUT XIII.

Coronæ pancarpiæ. Flores coronarii. Quædam loca & urbes denominatæ à copia florum. Flores id est coronæ. Coronæ, id est flores. Coronare floribus. Corona Romano more propriè quid sit. Rami sive ramuli, id est, coronæ. Coronæ floreæ. Serta id est coronæ floreæ. Sertum pro ἱκετηρία. Sertorum & coronarum usus lasciviæ adhibitus. Coronæ floreæ; id est, vincula, & capistra florea. Sermo floridus, Vestes florales.

ETsi quandoque luxus, quandoque ratio & dignitas è floreis coronis fecit metallicas, tamen primis, iisdemque receptissimis

&

& vulgatissimis, hoc est floreis mansit, manebitque honos perpetuus. Nam inventa & additamenta artis sunt infra pulcherrimos naturæ fœtus, cujusmodi sunt flores, à quibus nostri coronas dixerunt florales; & floreas; atque adeò eas Græco vocabulo pancarpias nominarunt. Quo & sensu & elegantiâ Anacreon vocat μίτρας πολυανθέμους. Quod ad exemplum feminæ coronatæ floribus dicebantur ἀνθοκρέγλωαι. Et qui studiosè legebant hos flores vocabantur φιλοστέφανοι amatores coronarum. Flores item è quibus hæ coronæ plectebantur, coronarios dici constat, numero propemodum innumerabili; *Quos*, videlicet, ut cum Plinio loquar, *homini non tam facile est recensere, quàm rerum naturæ facere*. Nec immerito Callimachus ait, aras Apollinis producere innumeros flores, id est in honorem hujus numinis aras ejus cumulari multis, & omnis generis floribus,

Fest. Pancarpia. *Oppian. κυνηγ. lib. 4.* *Philostrat. in Heroic.* *Callimach. 10.*

——— σεῖο δὲ βωμοὶ
Ἄνθεα μὲν φορέουσιν ἐν εἴαρι τόσσαπερ Ὧραι
Ποικίλ' ἀγινεῦσι.

Tuæ quidem aræ flores ferunt vere quotquot [anni] tempora varia producunt. Ergo quidni mihi liceat hîc præfari cum Chloride, seu Flora Dea quæ suorum florum numerum exequi non potest?

Sæpe ego digestos volui numerare colores. *Ovid. lib. 5. Fast.*
Non potui; numero copia major erat.

Res est à priscis ac recentioribus tractata, illis præcipuè quibus hæc fuit præcipua cura, aut inter præcipuas, Theophrasto, Plinio, Dioscoridi, Matthiolo, Dodonæo, aliis. Hi, inquam, omnes rem floream coronariam ab ea ferè parte complexi sunt, qua medicam respicit; dum florum, foliorum, frondium, fruticum, plantarum facultates exquirunt. Unde tanta ipsis in re necessaria diligentia. Neque enim minùs flores conferunt ad sanitatem, quàm ad voluptatem, ut ex Aristotele tradit Plutarchus. Apud hunc ipsum Plutarchum quidam ait, convivium plenum floribus & coloribus esse tantùm delicium oculorum & narium, exclusa voluptate aurium. Cùm tamen nullam voluptatem par sit esse ἀσύμβολον, non aliqua utilitate censeri. Ego qui non rem medicam, sed coronariam examino, non horum florum colores & odores, non herbarum, non frondium potestates anxiè persequar, nisi quatenus texendis, disponendis, examinandis, noscendis & ornandis hisce coronis ipsi sese offerent. Ex innumerabilibus illos excerpam qui in veterum monumentis frequentiùs promicant. Plures consultò omittam etsi cognitos haud minùs quàm incognitos; quippe

Plutarch. π. Ισιδ. καὶ Οσιρ. *Plutarch. Sympos. 3.*

——— *sunt & sine nomine flores.* *Ovid. lib. 4.*

Ut coronis non inseruntur flores indiscriminatim, ita ego ex his

 ipsis

ipsis floribus, iis, inquam, qui in rerum natura frequentiùs aspiciuntur, & quos coronarum usus admisit, legam celebratiores. In paucis & notissimis erit omnium specimen; ac rem diffusissimam ex aliqua parte brevitas commendabit. Sæpe dicam significatus florum; sæpe reticebo, ne nesciens fallar & fallam. Ut enim cùm Strabone loquar, ἅπαντα μὲν τὰ αἰνίγματα λύειν ἐπ' ἀκριβὲς οὐ ῥᾴδιον, omnes obscuritates exactè solvere non est facile. Porrò cùm hosce flores nomino, eâdem coronarum materiam usque eò demonstro, ut ubicunque abundarent flores, is quoque locus plectendis coronis præ cæteris non solùm idoneus, sed & insignis esset. Id quod usque eò verum est, ut hinc quoque quibusdam urbibus nomen & epithetum, & quidem percelebre, inditum fuerit. Nam Tibur, urbem Italiæ vocatam fuisse πολυστέφανον tradit Stephanus. Et authore Strabone, urbs quædam priùs dicta Ἄνθεια, ac si dicas florifera, florida, floribus abundans, postea vocata est Κορώνη, jam, scilicet, & in Græcia & in Asia non tantùm recepto, sed & percelebri coronæ nomine, quod ἀπὸ τῆς κορώνης derivatum esse, supra satis est demonstratum. Sed & Stephanus aliam urbem memorat, cui nomen Trallis, in Lydia positam, quæ & ipsa priùs dicebatur Ἄνθεια διὰ τὸ πολλὰ ἄνθη ἐκεῖ πεφυκέναι, quòd florum copia ibi erat enata. Ita Ptolemais dicta est Rodophoros, ab copia, scilicet, rosarum. Hujusmodi est illud Archytæ Amphisæi relatum à Plutarcho de regione Locrensium, eorum qui dicebantur Ὀζόλαι. Sic enim scripsit, τὴν βοτρυοστέφανον μυρίπνουν Μάκυναν ἐρανὴν, botryonum sive racemorum sertis redimitam, unguentorum odore spirantem Macynam Eranem. His simile est illud quod idem Plutarchus refert, nomen Elæuntis urbis ab oliva derivatum. Cùm enim Phoebus Hegesistrato respondisset, ut ubi videret rusticos saltantes oleaginis coronis redimitos, eo loci conderet urbem, conspectis agricolis qui erant coronati foliis oleæ, iidemque choreas ducebant, ibi condidit urbem, eamque vocavit Elæunta. Ipsa quoque Præneste urbs jussu oraculi ibi condita est, ubi Tilegonus vidit agricolas saltantes, simulque coronatos ramis pineis. Denique Stephanus tradit, Palæam urbem vocatam fuisse θεῶν τράπεζαν Deorum mensam, διὰ τὸ ἀνθηρὸν αὐτῆς, propter floridum ipsius. Neque verò tantùm in locis eximiæ celebritatis nectebantur coronæ, sed sanè ubicunque nascuntur flores. Ergo non immeritò queritur Daphnis hisce verbis, ἀκμάζει τὰ ἄνθη κἀγὼ στεφάνους οὐ πλέκω, vigent flores & ipse coronas non plecto. Quid quod ipsos flores nonnunquam pro coronis usurpatos legimus?

——ἀμφὶ δὲ τήν γε
Ὧραι καλλίκομοι στέφον ἄνθεσιν εἰαρινοῖσι.

Ipsam

[Marginal notes: Strabol. 10. — Steph. Τίβυρις. — Strabol. 8. — Steph. τράλλις. — Plutarch. κεφάλ. ἑλλην. ηρ- τοςχ. — Plutarch. παράλλ. ἑλλην. κ̀ ῥωμ. — Plutarch. ibid. — Steph. Ἀστυπάλαια. — Long. lib. I. ποιμήν. — Hesiod. ἔργ. κ̀ ἡμ.]

Ipſam porrò horæ pulchricomæ coronarunt floribus vernis. Sic apud Pindarum, *Pind. Ol. od. 2.*

—— κοιναὶ χάρι-
τες ἄνθεα τεθρίππων
δυωδεκαδρόμων
ἄγαγον.

Communes gratiæ quadrigarum duodecim curſus conficientium flores attulerunt. Et alibi,

τῶν ἄνθεσι Διαγόρας
ἐστεφανώσατο δίς.

Quorum floribus Diagoras coronatus eſt bis. Apud Longum nymphæ queruntur Pana nec à Daphnide, nec à Chloe cultum eſſe floribus, id eſt coronis, ὃν [Πᾶνα] ὑμεῖς οὐδέποτε οὐδὲ ἄνθεσιν ἐτιμήσατε, quem [Pana] vos nunquam neque floribus honoraſtis. Noſtris quoque flores quandoque ſunt coronæ plexæ è floribus. Virgilius, *Long. ποιμ. 6.* *Virg. ecl.6.*

Ut Linus hæc illi divino carmine paſtor
Floribus, atque apio crines ornatus amaro
Dixerit.

Similiter Ovidius, *Ovid. lib.3 Faſt.*

Ferte Deæ flores; gaudet florentibus herbis
Hæc Dea. De tenero cingite flore caput.

Tenerum florem dixit, id eſt, ἁπαλὸν καὶ τελείως νέον, νεοθηλῆ, recenter natum. Imitatione Heſiodi, *Heſiod. Theogon.*

Ἀμφὶ δὲ οἱ στεφάνους νεοθηλέος ἄνθεσι ποίης
Ἱμερτοὺς περίθηκε καρήατι Παλλὰς Ἀθήνη.

Circùm verò ei ſerta recens florentis è floribus herbæ optata impoſuit capiti Pallas Minerva. Hujuſmodi eſt illud,

Tellus ſydereos vibrat diſtincta colores *Claud. Mar. Vict. lib. 1.*
Semper flore novo.

Propertio quoque flores capiti impoſiti, ſunt coronæ, *Propert.l.4.*

Nec flos ullus hiat pratis, quin ille decenter
Impoſitus fronti langueat ante mea.

Nec non Horatio collubitum fuit nominare flores pro coronis, *Horat. l. 3. carm.*

Martiis cælebs quid agam Calendis:
Quid velint flores, & acerra thuris
Plena, miraris.

Idem alibi,

—— *non ſine floribus*
Cras donaberis hædo.

Et Prudentius, *Prudent. Pſychom.*

Tunc fortes ſocios parta pro laude coronat

Floribus ardentique jubet vestirier ostro.

Supra observabam, Tryphiodorum floribus connexis indere nomen coronis. Certè tanta est inter flores & coronas cognatio, quanta est inter materiam & formam. Utique tanta, ut non solùm flores significent coronam, sed è converso corona quoque sumatur pro floribus, ut apud Propertium,

Propert. lib. 4.

Non juvat ex facili lecta corona jugo.

Aristid. εἰς τὸ Φρέαρ. τοῦ Ἀσκληπ.

Et disertissimus Aristides, ὅτῳ δὲ τοὺς καλλίστους στεφάνους ἀνῆκε ἡ γῆ περὶ τὴν ὄχθην ἑκατέραν Πηνειοῦ, neque cui pulcherrimas coronas remisit terra circa utramque ripam Penæi. Simili loquendi forma usi sunt nostri cùm dixerunt, coronare floribus, ut apud Petrum Chrysologum. Verùm, inquit, sicut procedente rege, & plateæ mundantur, & omnis civitas diversis floribus & ornatibus coronatur. Denique Tertullianus coronam vocat fascem florum, nempe lectorum. *Coronam si fortè fascem existimas florum per seriem comprehensorum; ut plures semel portes, ut omnibus pariter utaris.* Si circularem addidisset, certè coronam expressisset. Nam qui florum numerus naribus admovetur, ac proinde manibus gestatur non est corona, sed fasciculus. At quicquid floreum in orbem actum capiti imponitur est sertum sive corona, ut apud M. Tullium, *Expones quæ spectet florida & varia? fasciculum ad nares admovebis? incendes odores? & sertis redimiri jubebis & rosa?* Et verò hasce floreas coronas antiquitùs nihil ferè fuisse constat nisi serta, hoc est, in orbem dispositos flores, *inter sacra tantùm & bellicos honores*, ut Plinius ait, *coronis suum nomen vindicantibus.* Nimirum, appellatio coronæ tam angusta visa est, ut vulgari eam, & flecti ad alios usus quàm ad maximos, augustos & sacros, aut ad bellicam virtutem & felicitatem demonstrandam, prudentia Romana indignum duxerit. Sed, videlicet, Græcus mos, & è Græco Romanus factus obtinuit, ut quæ propriè erant serta, aut corollæ, eæ quoque dicerentur coronæ, ut in hoc loco Theocriti;

Petr. Chrysol. serm. 149. — Tertull. de cor. mil. — Cic. lib. 3. Tuscul. quæst. — Plin. l. 21. c. 2. — Theocrit. in Hell. epith. εἰδ. ιη'.

Ἄμμες δ' ἐς δρόμον ἦρι, καὶ ἐς λειμώνια φύλλα,
Ἕρψῦμες, στεφάνως δρεψάμεναι ἁδὺ πνέοντας.

Nos verò ad cursum [in] vere, & ad folia in pratis, nascentia Ibimus, ut colligamus serta suaviter redolentia. Et paulò post

Πρᾶται τοι στέφανον λωτῶ χαμαὶ αὐξομένοιο
Πλέξασαι, σκιερὰν καταθήσομεν ἐς πλατάνιστον.

Primæ tibi coronam ex humi nascente loto Nectentes in umbrosa suspendemus platano. Hac quoque tam nobili appellatione honestati sunt ramuli aut rami, ut apud Callimachum,

Callimach. hym. εἰς Ἀρτεμ.

Τὸ δὲ στέφος ἤματι κείνῳ ἢ πίτυς, ἢ χοῖνος.

At sertum illo die pinus aut lentiscus. Placita res placitam ejus appel-

appellationem asseruit non solùm apud multitudinem, sed apud eos poëtas qui cultissimè loquuntur, ubi isti seu coronarii flores, id est, ex quibus coronæ plectuntur, seu jam factæ ex his coronæ nunquam non significant faustitatem, ut suis locis uberiùs dico. Id quod vel hinc sciri potest, quod prisca simplicitas Diis & Deabus excipiendis vix unquam non adhibuit flores. Certè Sapphus apud Athenæum testatur omnia florida Diis esse chariora. Inachus fluvius in quo Pallas ablui debebat, quò suas undas faceret gratiores, nempe & colorum pulchritudine insignes, & odorum suavitate commendabiles, eas permiscet auro & floribus, *Athen. lib. 15.*

Καὶ γὰρ δὴ χρυσῷ τε καὶ ἄνθεσιν ὕδατα μίξας *Callimach.*
Ἥξει φορβίων Ἴναχος ἐξ ὀρέων *hym. εἰς*
Τᾀθάνᾳ τὸ λοετρὸν ἄγων καλόν. *λουτ. τῆς*

Etenim auro & floribus mixtis aquis Veniet pascuis Inachus è montibus Minervæ lavacrum advehens pulchrum. Simile est illud Nicandri, ἄνθεα ᾗ χρύσεα φαείνει, Auratique micant flores. Ovidius facit Tithoniam, coronatam innumerabilibus coronis floreis, *Παλλαδ.* *Nicand. ther.*

Cùm Priami conjux Tithonia, fratre relicto *Ovid. lib. 4.*
Sustulit immenso ter jubar orbe suum, *Fast.*
Mille venit variis florum Dea nexa coronis.
Scena joci morem liberioris habet,
Exit & in Majas festum florale Calendas.

Idem alibi alloquens terram Tomitanam facit ver cinctum florente corona, id est floribus omnis generis,

Tu neque ver sentis cinctum florente corona. *Ovid. lib. 3. de Ponto.*

Alibi scribens Rufino de triumpho, coronam floream duce dignam à se legi non potuisse ait,

Quid mirum lectis exhausto floribus horto,

nempe ab tot poëtis qui nunc Romæ sunt,

Si duce non facta est digna corona suo?

Coronas quoque conviviales Athenæus facit contextas ex omnigenis floribus, qui caput contegunt, & inumbrant. Et hujus quidem generis videtur esse illa quam Hieronymus vocat coronam deliciarum. *Corona quoque deliciarum proteget te*, id est, umbrabit. Prudentius alloquens principem Romanum cupit cum colore coronis floreis, *Athen. l. 4.* *Hieron. ep. l. 2. ep. 12.* *Prudent. contra Sym. lib. 2.*

Si potui miseras sertis redimire ruinas,
Et malè pendentes lauro præcingere turres,
Quo te suscipiam gremio fortissime princeps,
Quos spargam flores, quibus insertabo coronis
Atria?

Claudian. de nupt. Hon. lib. I. Claudianus nuptialem principum coronam vult necti è floribus,

Tu festas Hymenæe faces, tu Gratia flores
Elige; tu geminas concordia necte coronas.

Hæ sunt floreæ illæ coronæ quas dixi etiam nominari serta. Nimirum hæc dictio in eandem qua corona sublimitatem evecta est. Virgil. in epigr. ad Ven. Virgilius,

Non ego thure modò, aut picta tua templa tabella
Ornabo, & puris serta feram manibus.

Et alibi,

Semper serta tibi dabimus, tibi semper odores.
Non unquam sitiens, florida semper eris.

Florida, id est coronata, sertis recentibus identidem culta. Incertus scriptor Venerem ornat sertis florentibus,

Vere Venus gaudet florentibus aurea sertis.

Ovid. lib. 4. de Tristib. Ovidius ipsius Cæsaris domum velat sertis,

Altaque velantur fortasse palatia sertis.

Itaque sertum non tantùm manu gestatur, sed & coronæ dignitatem usque eo adeptum est, ut & triumphi, & ipsi summo culmini decus sit. Huc accedit, quod sertum interdum signat illum oleæ Stat. lib. 3. Theb. ramum quem ferunt legati, ἱκετηρίαν. Statius,

—— Sidonias legatus ad urbes,
Hæc pacem tibi serta dabunt.

Postremò, floreæ hæ coronæ sive serta tam grata fuerunt tamque adlubentia, ut iis non solùm redimiendo capiti, sed aliter ad lasci- Claudian. de nupt. Hon. viam uterentur. Claudianus,

—— serta per omnes
Neptuni dispersa domos Cadmeïa tulit
Leucothoe; frenatque rosis Delphina Palæmon.
Alternas violis Nereus interserit algas.
Canitiem Glaucus ligat immortalibus herbis.

Similis quædam & ingenua, quamlibet lasciviens talium corona- Anacr. in car. rum gratia est apud Anacreontem,

Αἱ Μοῦσαι τὸν Ἔρωτα
Δήσασαι στεφάνοισι
Τῷ κάλλει παρέδωκαν.
Καὶ νῦν ἡ Κυθέρεια
Ζητεῖ λύτρα φέρουσα
Λύσασθαι τὸν Ἔρωτα.

Musæ florea vincla capto nuper amori injecere coronas, & vinctum dant pulchritudini. Et nunc Cytheræa [eum] quærit pretium redemptionis ferens, ut liberet Amorem. Quas venustates Virgilius imitatus est in Sileno,

Ag-

Aggressi (nam sæpe senex spe carminis ambos *Virg. ecl. 6.*
Luserat) injiciunt ipsis ex vincula sertis.

Hæc vincula Ovidio sunt capistra purpurea, id est, florea. *Ovid. l. 10. Metam.*

Tu modò texebas varios per cornua flores,
Nunc eques in tergo residens huc lætus & illuc
Mollia purpureis frænabas ora capistris.

Idem alibi Silenum vincit coronis.

At Silenus abest. titubantem annisque meroque
Ruricolæ cœpêre Phryges; victumque coronis
Ad regem duxere Midam.

Hujus generis sunt illæ apud Lucianum, οἱ δὲ δήσαντες ἡμᾶς ῥοδίνοις στεφάνοις (οὗτος γὰρ μέγιστος παρ' αὐτοῖς δεσμός ἐστιν) ἀνήγον ὡς τὸν ἄρχοντα. At illi ubi nos ligassent roseis coronis (hoc enim est maximum apud ipsos vinculum) retraxerunt ad præsidem. Paulò post ait hæc vincula sponte sensim diffluisse, αὐτομάτων ἡμῖν τῶν στεφάνων περιῤῥυέντων ἐλελύμεθα. Alibi heroës navem asphodelinam revinciunt rosea catena. His vinculis simile illud supplicium quo in lucta Cupidinum alter alterum obruit, καὶ μήλοις αὐτὸν καταλιθοῦσι, & pomis ipsum lapidant. Istis affines sunt illæ quas Strabo memorat conjici in Eurotam & Alpheum. Qua de re fabulosa memorantur. Nam ut quis coronas projectas in communem utriusque fluminis aquam alterutri commendaverit, illam ipsam uter eam recepit in suis aquis repræsentat. Id quod alii aliter narrant. Nam festis Olympicis ajunt in vortices Alphei conjici hæc & illa. Quas res Alpheus amore Arethusæ captus statim defert ad eam. Hujus generis illæ sunt quæ in Eurymenis dejectæ fontem lapides fiunt; & illæ quas amantes per lasciviam alii in alios conjiciunt, ut in tabula Bospori, ubi se alii alios coronis excipiunt & osculis. Postremò & illas quas Plato apud Ægyptios distribui memorat in ludis qui fiunt certa numerorum proportione, μήλων τε τινῶν διανομαὶ καὶ στεφάνων πλείοσιν ἅμα καὶ ἐλάττοσιν, ἁρμοττόντων ἀριθμῶν τῶν αὐτῶν. Pomorum coronarumque pluribus simul & paucioribus distributiones [fiunt] convenientibus iisdem numeris. Istis addi possunt illæ quæ fiunt ex iis floribus quos Nilus nunc è sinu promptos, nunc ex ulnis dimissos dat pueris ludentibus. Et hæc quidem in genere de coronis floreis sive floralibus, atque adeò de ipsis floribus dici possunt. Quibus addere libet, tantam esse gratiam florum, ut sermonem cultum & elegantem, sumpta à rosa metaphora, vocent floridum ut rosam. Vestium quoque floralium multa apud priscos mentio. Ἄγαμαι τῶν Λακεδαιμονίων τὴν πόλιν τὴν παλαιάν, ἣ μόναις ταῖς ἑταίραις ἀνθινὰς ἐσθῆτας καὶ χρυσοῦν κόσμον ἐπέτρεψε φορεῖν. Admiror priscam Lacedæmoniorum urbem quæ solis meretricibus floridas vestes gestare permisit, inquit Clemens Alexandri-

Lucian. ver. histor. lib. 2 · *Strabo l. 6.* · *Philostr. in Imag.* · *Achill. Tat. lib. 1.* · *Philostr. in Imag.* · *Plato lib. 7. de leg.* · *Philostr. in Imag.* · *Plutarch. sympos. 3.* · *Clem. Al. pædag. l. 2. c. 8.*

xandrinus. Idem infra dicit, vestes quæ sunt floribus similes, Bacchicis nugis, & initiorum mysteriis relinqui oportere, fortasse Sericas intelligit, pellucidas, ac teneritudine floribus similes.

CAPUT XIV.

Coronæ quæ fiunt ex uno flore. In his præter cæteras sunt struthia, pothos, Aciniæ, Ægyptiæ. Lyra Apollinis flore coronata. Citharæ deauratæ. Corona è pluribus floribus.

FLoralium coronarum quædam ex uno, quædam è pluribus floribus nectuntur. Quæ ex uno, ejus floris unde constant, nomen *Propert. lib. 3.* sortiuntur, ut rosea illa quæ texitur apud Propertium,

—— illa manu texit utramque rosam.

Athen. lib. 15. Hujus generis sunt hypoglottis, Isthmia, sive Isthmica, Antinoia, lotina, pyleo, jacche; è palma, melilotina, cyliston, struthia, pothos, è serpyllo, è myrto, tiliacea, præter alias de quibus ea quæ comperi suis locis trado. *Theophrast. lib. 6. de plant. c. 7.* Hìc tantùm dico, struthiam, quòd alibi de hac non ago, dici eam, cui nectendæ adhibetur is flos, quem struthion vocant, τῇ ὄψει καλὸν τὸ ἄνθος, ἄοσμον δέ. flos aspectu *Theophrast. ibid.* gratus sed inodorus. Pothos corona ea est, quam nectunt è flore sic appellato; cujus floris duæ sunt species, Una est hyacintho similis: Altera, quæ est decolor, utuntur in sepulchris. Memorantur & coronæ aciniæ, nempe nexæ ex acino planta; fortasse ex aci *Plin. l. 21. c. 2.* flore verno coronario, de quo ago in floribus coronariis. Hujus generis sunt illæ quibus nomen est Ægyptiis, veluti è persæa, persoluta, aliis. Ad harum exemplum innumerabiles reperiuntur mate- *Petr. Arb. satyr.* ria, pulchritudine, nomine singulari. Hisce coronis ut ita dicam, unifloribus illam addi posse puto, sive illum modò natum florem quo Apollo suam lyram coronabat. Quam rem Statius elegantissimè expressit Apollinem faciens lyra canentem, eaque laureata; tum ipsum coronatum;

Stat. lib. 6. Theb.
Dumque chelyn lauro, textumque illustre corona
Subligat, & picto distinguit pectora limbo.

Hic ipse alibi quoque redimit chelyn,

Stat. lib. 4. Sylv.
—— non venit nuntia cursu
Litera, qua festos cumulare altaribus ignes
Et redimire chelyn, postesque ornare juberet.

Hoc exemplo citharistæ in solennibus pompis suas citharas deau- *Athen. l. 5.* rabant. Cujus moris mentio est apud Athenæum in pompa Ptolemæi, in qua trecenti citharistæ auratas citharas pulsarunt cum

aureis

aureis coronis. Aliæ coronæ constabant ex artifice mixtura plurium florum; easque necesse erat fieri, ut Ovidius ait, docta manu, *Ovid.*

Hîc ubi fit docta multa corona manu.

Doctam dixit, id est artificem, quæ, ut ait Hieronymus, *de speciosissimis floribus coronam texebat.* *Hieron. ep. l. 1. ep. 10.* Et hæ, videlicet, erant illæ, πολυανθεῖς ϗ εὐώδεις πλοκαὶ ἐκθηλύνουσι δι' αἰσθήσεως τὴν ψυχὴν, *Clem. Al. strom. lib. 7.* è variis floribus odoratæ contexturæ per sensus animam effœminantes. Certè tales coronarum nexus emerserant ad summam solertiam, multis ingeniosè tam à Glycera illa Pliniana, quàm ab aliis, ut verisimile est, repertis. Nam quod Plinius omnem hujus inventi laudem Glyceræ tribuit, id mihi quidem verum esse ægrè persuaserit, qui invenio hoc artificium multis sæculis præcessisse illam ætatem, qua Pausias & Glycera claruerunt. Certè Circen Ovidius *Ovid. l. 14. Metam.* facit peritam hujus artis,

Gramina disponunt; sparsosque sine ordine flores
Secernunt calathis, variisque coloribus herbas.
Ipsa quod hæ faciunt opus exigit; ipsa quis usus,
Quove sit in folio, quæ sit concordia mixtis
Novit, & advertens pensas examinat herbas

Quibus in versibus poeta docet quale, quantique fuerit hoc artificium. Et ordinem quidem florum describit his verbis, Secernunt calathis, id est, pulcherrimos quosque flores secernunt, & unumquemque digerunt in calathos; cujusque gratiam & pulchritudinem cumulant varietate colorum. Nec verò temerè, inquit, copulantur flores, sed colorum significatibus accedit vis unius cujusque floris aut folii ingenita, & naturalis illa facultas, quæ flores aut copulat, aut disjungit. Et in his, videlicet, omne artificium. Apud Euripidem Hermione cùm mori destinasset, Valeat, inquit, sublimis meæ comæ fascia, quam subtiliter nevit manus artifex. Ut verisimile sit, ipsam de hac florum, colorum, facultatum naturalium mistura loqui, quæ jam tunc in honore erat.

ἔῤῥ' αἰθέριον πλοκάμων ἐμῶν *Euripid. Andre. actu 4.*
ἄπο, λεπτόμιτον φάρος.

Enimvero in quo honore fuerit omne hoc artificium texendi coronas hinc discimus, quod priscus ille Amasis ob munus coronæ *Athen. lib. 15.* contextæ è floribus regi Ægyptio missum die ejus natali, è plebejo assumptus est in amicitiam regis; denique & ipse rex factus. Itaque credibile est, hoc artificium antiquitùs ortum, sensim fuisse à pluribus ingeniosè excultum; neque ad unius alicujus decus & ingenium referri posse, pluribus in hujus laudis societatem venientibus. Nulla cujusquam, ut puto, invidia hoc inventum adscribi potest ipsi Floræ, vel Chlori, in cujus perpetua tutela sunt flores, potissimùm

mùm coronarii, hoc est omnium florum lectissimi, lætissimi, laudatissimi. Id quod ipsa apud Ovidium videtur profiteri, ubi hos ipsos flores vocat coronas.

Ovid. lib. 5. Fast.

Forsitan in teneris tantùm mea regna coronis
Esse putas? tangit numen & astra meum.

Lactant. l. 1. de fal. relig. c. 20.

Idipsum tradit Lactantius. *Deam finxerunt esse quæ floribus præsit; eamque oportere placari, ut fruges cum arboribus, aut vitibus bene prosperèque florescerent.* Eum colorem secutus in Fastis poëta non ignobilem nympham fuisse narravit quæ sit Chloris vocitata; eamque Zephyro nuptam, quasi dotis loco id accepisse muneris à marito, ut haberet omnium florum potestatem.

CAPUT XV.

In coronamentis florum, plantarum, arborum copula fit imitatione naturæ. Coronæ συνθηματιαῖοι. Quid significent. Floreis coronis quid propriè demonstretur. Corona florea imposita virgini quid præsagiat. Coma soluta insigne virginitatis; coacta, instantium nuptiarum. Choreæ coronatæ. Virginum coronæ unde potissimùm constarent. Coronæ è fœniculo & populo. Choreas ducentes erant coronati.

Flores coronarios plerunque nectebant eos quos unum idemque anni tempus ferret, ut quos natura propè gemellos fecerat eosdem ars sociaret. Nempe conjunctis colorum pulchritudinibus accedebant multiplicati odores si non Arabici, at Arabicis, quamvis nostrates, quàm proximè accedentes, cujusmodi plures paucissimis lineis festivissimus Lucianus complexus est. Jam verò, inquit, non procul aberamus [ab insula] cùm mira quædam nos afflavit aura suavis & odorifera, qualem historicus Herodotus à felice Arabia spirare dicit. Nam qualis à rosis, narcissis, hyacinthis, liliis, violis, myrto vel lauro redolere consuevit, talis nobis odor aspiravit, &c. Cæterùm hi flores per anni tempora à scriptoribus enumerantur, nec autumno, ac ne hyeme quidem exceptis. Nam & autumnales coronæ contexuntur, ut è rosa coroneola; & hybernæ veluti ex amarantho. Et verò quamlibet singuli flores, folia, fructus propriis dotibus censeantur, tamen si alia aliis implicentur, omnium haud dubiè conduplicatur honos & pulchritudo. Hujusmodi sunt illæ apud Achillem Tatium. γείτονες τῶν πετάλων περιπλοκαί, τῶν φύλλων περιβολαί, τῶν καρπῶν συμπλοκαί, proximi ramulorum circumplexus, foliorum implicationes, fructuum connexiones. Quod totum vocat τὴν ὁμιλίαν τῶν φυτῶν, congressum sive conventum plantarum. Phœnix apud Philostratum sic alloquitur

Lucian. ver. histor. l. 2.

Achill. Tat. lib. 1.

Philostrat. in Heroic.

tur vineatorem, *σὺ δὲ σκιωὰς φυτεύεις, ξυμπλέκων τὰ δένδρα, ὡς οὐδ' ἂν στέφανόν τις ἐκ λειμῶνος ἀκηράτου ξυμβάλοι.* Tu verò umbracula plantas, connectens arbores, adeò ut ne coronam quidem quisquam è prato intenso connectere queat. Neque verò singulæ aut plantæ aut arbores arboribus in sua specie implicantur, sed ipsa arborum genera alienis truncis inseruntur, & inibi innascuntur per inoculationem & emplastrationem. Vocanturque *δένδρα παντοδαπῶς πεποικιλμένα τοῖς ἐνοφθαλμισμοῖς*, arbores omnifariam variatæ inoculationibus; cujusmodi sunt è lentiscis oleæ pullulantes; è malo granato myrti; è quercu pyra; è platanis mala; è moris cuneatæ ficus. Unam oleam ajunt esse talis misturæ impatientem, id est, quicquid oleum gignit, qualis est pinus, cypressus, arbor picea. Arbores quoque integræ alieno solo miscentur, nempe calidioribus frigidiores, comatiores, umbrosiores? palustres item siccioribus & exilibus. Hujusmodi illud fuit, quod Alexander jussit Harpalum Græcanicas arbores immittere in hortos Babylonicos. Quid? eò tandem processit hoc artificium misturæ, ut coronæ sic nexæ facta sint opera publica. Et hæ, scilicet, illæ fuerunt quas proprio vocabulo vocant *συνθηματιαίους στεφάνους*, hoc est, *ἠργολαβημένους καὶ ἐκδοσίμους*, quas ære publico texendas locant, & quas redemptores accepta publica pecunia nectunt, Sic eas vocat mulier illa *στεφανηπλόκος* apud Aristophanem,

Plutarch. sympos. 2. probl. 6.

Plutarch. symp. 3.

Athen. lib. 15.

Aristoph. Θεσμοφ.

> *Ἀλλ' εἰς ἀγορὰν ἄπειμι. δεῖ γὰρ ἀνδράσιν*
> *Πλέξαι στεφάνους συνθηματιαίους εἴκοσιν.*

Verùm ad forum abeo: oportet enim viris plecti coronas synthematiæas viginti. Talesque coronæ nunquam non designabant honorem qui habebatur illi, cujus capiti circumponebantur. Atque adeò solo nomine harum coronarum eximiæ alicujus rei præstantia semper demonstratur. Apud Nicephorum extat epistola ecclesiarum Lugdunensium & Viennensium ad Asiaticas & Phrygias, ubi per nomen harum coronarum quæ constant ex artificio foliorum mixtorum, excellentia martyrii ob oculos luculenter ponitur. Ibidem vocabulo florum Christianæ virtutes adumbrantur. Ipsi martyres è floribus omnigenis & versicoloribus coronam sibi nectunt, Christoque eam offerunt. Denique summum illud immortalitatis præmium accipiunt. Apud Prudentium fides prostrato cultu idolorum, martyres coronat floribus, id est, remunerat eo genere honoris qui summus est.

Niceph. l. 4. c. 17.

Prudent. psychom.

> *Tunc fortes socios parta pro laude coronat*
> *Floribus, ardentique jubet vestirier ostro.*

Hi flores mystico sensu apud eundem Prudentium sunt gemmæ virtutum.

Prudent. psychom.

Donec præsidio Christus Deus adsit, & omnes
Virtutum gemmas componat sede piata.

Hanc ipsam florum mysturam sive societatem hic ipse Prudentius alibi signat,

Prudent. psychom.

Proh pudor! amor est perferre lacertis
Lilia luteolis interlucentia sertis,
Et ferrugineo vernantes flore coronas;
His placet assuetas bello jam tradere palmas
Nexibus? his rigidas nodis innectier ulnas?

Scilicet, hoc loco Prudentius homini Christiano, atque adeò militi veterano exprobrat luxum harum coronarum quæ constant è floribus, quæque capiti imponuntur; hîc quidem ὁμόφρων eadem mente cum Tertulliano, qui flores nequaquam capiti ornando, sed naribus tantùm oblectandis inventos ait, ut ex ejus locis quæ supra citavi, tum ex hoc sciri maximè potest, in quo flores disertim dicuntur esse substantia coronarum. *Quis igitur fructus*, inquit, *ex floribus? substantia enim propria, certè præcipua coronarum flores agri.* Apud Plutarchum quidam disserens de floribus coronariis, ait eos tantùm censeri colore & odore, quamvis utroque inimitabili. Cæterùm tam Tertullianus quàm Prudentius insectatur flores lasciviæ. At etiam Prudentius commendat flores sanctimoniæ eos, quibus & virgines & martyres redimiuntur. In illos qui Cupidini & voluptatibus sunt anteambulones, Christiana severitas, atque adeò pastoritia vigilantia vix unquam non est districta. Et verò hæ floreæ coronæ frequentissimè signant meros jocos, meram festivitatem, meros amores. Flores, idquit Longus, sunt ἔρωτος ἔργα, amoris opera, hi præcipuè qui sociantur in uno eodemque coronamento, ut hîc,

Tertull. de cor. mil. — *Plutarch. sympos. 3.* — *Long. lib. 2. ποιμεν.*

Euripid. Cycl. act. 4.

Στεφάνων δ' οὐ μία χρόα
Περὶ σὸν κρᾶτα τάχ' ἐξομιλήσει.

Tuum porrò circa caput serpet non uno distincta colore corolla. Apud Platonem Agathon ait, Amorem, qui sit Deus, vitam degere inter flores. Idque significari pulchritudine eorum colorum, quibus totus insignitur. Cæterùm florea corona imposita capiti virginis est index, atque adeò augurium instantium ei nuptiarum. Claudianus de Proserpina,

Plato in symp.

Claudian. de rap. Proserp. lib. 2.

Nunc sociat flores, seseque ignara coronat,
Augurium fatale tori.

Clytemnestra apud Euripidem alloquens Achillem, Tibi, inquit, adduxi Iphigeniam natam meam, & quidem coronatam in hoc ut nubat,

Euripid. Iphig. in Aul.

—— ἀλλ' ὅμως

Σοὶ

Σοὶ κατεστέψας ἐγώ νιν ἦγον, ὡς χαμευνάδην.

Hoc adeò inde factum est, quod priscis temporibus coma soluta & libera fuit quoddam veluti insigne virginitatis; virginesque in priscis monumentis plerumque tales describuntur. Virgilius de Venere, *Virgil. 1. Æneid.*

Namque humeris de more habilem suspenderat arcum
Venatrix, dederatque comas diffundere ventis.

At coma coacta & coronata erat argumentum instantis, aut jam præsentis lætitiæ conjugialis. At tunc & cogi & fræ nari coma dicebatur, ut apud Claudianum in hisce versibus, *Claudian. de rap. Proserp. lib. 2.*

Nec quæ Parthenium canibus scrutatur odoris
Aspernata toros; libertatemque comarum
Injecta voluit tandem frenare corona,

id est, à virginitate cupiit transire ad vota conjugialia. Ipsæ quoque virgines cùm ducebant choreas erant insignes corollis, sicuti eas haud multò post mutaturæ coronis nuptialibus. Homerus, *Hom. Iliad. σ.*

Ἔνθα μὲν ἠΐθεοι καὶ παρθένοι ἀλφεσίβοιαι
Ὠρχεῦντ' ἀλλήλων ἐπὶ καρπῷ χεῖρας ἔχοντες.

Ibi quidem adolescentes, & virgines AlphesibϾ tripudiabant, invicem in vola manus habentes. Et paulò post,

Καί ῥ' αἱ μὲν καλὰς στεφάνας ἔχον, οἱ δὲ μαχαίρας
Εἶχον χρυσείας ἐξ ἀργυρέων τελαμώνων.

Et hæ quidem pulchras coronas habebant; hi autem gladios Gestabant aureos ab argenteis cingulis. Et hoc illud est, quod Euripides choreas facit coronatas. *Euripid. Bacch. actu 2.*

——σὺ δέ με ὦ μάκαιρα Δίρκα
Στεφανηφόρους ἀπωθῇ θιάσους ἔχουσαν ἐν σοί.

Tu autem ò beata Dirce, me prohibes apud te festas, & coronis florentes agitare choreas. Atque hæ quidem puellarum & virginum coronæ, ut ego quidem puto, non solùm è meris floribus, verùm etiam constabant ἐκ τῶν θαλιῶν è ramulis festis, lætisque frondibus, potissimùm oleaginis. Utrumque enim θαλία significat. Porrò his ramulis προστάτιδες præsules erant Musæ, Erato in primis. Id quod tradit Scholiastes Apollonii Rhodii in primum versum libri tertii. Id præcipuè hanc Musam esse inventricem choreæ, sive saltationis τῆς ὀρχήσεως quæ se nuptiis comitem præbet. *Scholiast. Apollon. Rhod. l. 3.* Quòd autem eæ coronæ ut plurimùm erant oleagineæ, id à Pallade sumptum puto quæ puellarum choreis delectatur. Sed & apud nos, inquit Plato, Pallas puella & domina choreæ ludo delectata vacuis manibus minimè censuit esse ludendum, sed eam quæ fit omni armorum genere instructa, illo habitu saltationem peragere. Sed præter virginales cœtus aliæ quoque choreæ fuerunt coro- *Plato lib. 7. de leg.*

natæ

natæ non quidem olea, ſed fœniculo & populo, nempe intemperantiores choreæ. Hoc diſco è loco Demoſthenis ubi is exprobrat Æſchini quod is tales choreas interdiu per plateas duxerit coronatas fœniculo & populo; ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις τοὺς καλοὺς θιάσους ἄγων [Αἰσχίνης] διὰ τῶν ὁδῶν τοὺς ἐστεφανωμένους τῷ μαράθρῳ καὶ τῇ λεύκῃ. Nec ſolæ virgines, ſed & quiſquis choreas duceret, fuit coronatus. Certè Anacreon ait, velle ſe coronari, & coronatum ſaltare,

Demoſth. de cor.

——θέλω στέφεσθαι,
Πολιὸν δὲ γῆρας ἐκάς
Νέος ἐν νέοις χορεύσω

Euripid. Iphig. in Aul.

Volo coronari, Canam verò ſenectam procul Juvenis in juvenibus ſaltabo. Et hæc quidem dici poſſunt de coronis virginum, iiſque quæ ferebantur in choreis. Quibus lubet addere illam qua Iphigenia fuit coronata, cùm ſicuti victima duceretur ad ſacrificium. Quippe tam clarus obitus, cui pro ſalute univerſæ Græciæ deſtinata erat, ei fuit pro nuptiis optatiſſimis. Tales coronas, & omnem illam εὐθυμίαν eloquentiſſimus Ariſtides, ut omnia alia bona quibus mortales fruuntur, acceptas refert Serapidi ſummo Deorum.

Ariſtid. εἰς τὸν Σάραπ.

CAPUT XVI.

Sponſus & ſponſa coronati. Horum item familia & domus coronata. Lectus nuptialis coronatus. Comus. Corona abiegna & picea.

CORONA florea quæ virgini imponi ſolita fuit, tunc ponebatur cùm virgo conveniebat in manum viri. Martianus Capella in carmine Hymenæi,

Martian. Cap. lib. 9.

Conſcia jam Veneris nova ſerta parate Napeæ,
Crocumque lecto ſpargite.

Ac ſi dicat, Quia eam coronam quam virgines geſtare ſolent, noſtra hæc nova nupta jam poſitura eſt, concinnate ei aliam ex earum genere, quibus coronantur illæ quæ nuptum dantur. Valeant illa quæ ſolebant obnubere pudorem virgineum, & in locum illorum ſuccedant decora matronalia; In quibus primus eſt nuptialibus coronis locus. Cæterùm nuptiales hæ coronæ necti cœperunt è floribus aureis, addito pretioſo gemmarum decore. Qui tamen flores & aurei & gemmei imitabantur naturales. De hoc genere coronarum illa eſt, qua Claudianus Serenam redimiri ſolitam ait,

Claud. de laud. Ser.

Dic mihi Calliope, tanto cur tempore differs
Pierio meritam ſerto redimire Serenam?
Vile putas donum ſolitam conſurgere gemmis,
Aut rubro radiare mari, ſi floribus ornes

Regi-

Regina regina comam,

Quibus in versibus duarum coronarum mentio fit, nempe & aureæ gemmatæ, & floreæ. Solent, inquit, Reginæ aspici insignes coronis gemmeis. Tu tamen ne vile donum putes, si Serenam redimieris serto, id est corona florea, qualem tu, videlicet, gestare solita es. Nam & Musas, & è Musis hanc præcipuè coronari, alibi trado, siquidem hæc florea corona propriè futura est nuptialis, diversa ab illa aurea & gemmea reginali. Coronam floream nuptialem haud dubiè designat M. Tullius in his versibus, quos refert è vetere comœdia, *Cic. lib. 3. de orat.*

Sed mihi cùm retulit, coronam ob collocandas nuptias
Tibi ferebat, cùm simulabat sese alteri dare.
Tum ad te ludibunda doctè & delicatè detulit.

Ergo novæ nuptæ loco virginalis corollæ vel coronæ sumebant coronam nuptialem, quæ videtur fuisse perpetuum gestamen & ornamentum matronarum, præcipuè illarum quæ essent primores, principes, reginæ, ut ex loco Homeri colligi potest, quo is recenset omem ornatum capitis Andromachæ. *Homer. Iliad. χ.*

Κρήδεμνόν θ' ὅ ῥά οἱ δῶκε χρυσῆ Ἀφροδίτη
Ἤματι τῷ, ὅτε μιν κορυθαίολος ἠγάγεθ' Ἕκτωρ
Ἐκ δόμου Ἠετίωνος, ἐπεὶ πόρε μυρία ἕδνα.

Coronamque quam ei dedit aurea Venus die illo, quando ipsam cristatus duxit Hector ex domo Eetionis postquam præbuit ingentem dotem. hancque coronam vocabant γαμήλιον, nuptialem, ut in epitaphio Adonidis ubi ea rumpitur,

Αὐτὰν τὰν Κυθέρειαν ἐπαιάζουσιν Ἔρωτες. *Bion. in epithal. Adon.*
Ἔσβεσε λαμπάδα πᾶσαν ἐπὶ φλιαῖς Ὑμέναιος,
Καὶ στέφος ἐξεπέτασσε γαμήλιον.

Ipsam Cythercam deplorant Amores. Extinxit totam facem in limine Hymenæus, Et coronam nuptialem expandit non amplius Hymen. Nec verò sponsa tantùm erat coronata sed & sponsus. Achillem non mortuum fuisse cnm armis, sed coronatum, ut solent sponsi, tradit Philostratus. Plutarchus de sene, γαμεῖν προσδοκαζόμενον γέροντα ἐστεφανωμένον καὶ μυριζόμενον, senem uxorem ducere paratum, coronatum, & unguentatum. Et alibi de Pompejo, cui extra ordinem, atque adcò contra leges datus fuerat consulatus, nempe ut is Reipub. malis strenuè obviam iret, cùm tam ipse tunc temporis nuptiis intentus esset, ὁ δὲ, inquit, στεφανοῦται καὶ θύει γάμους ille autem coronatur & sacrificat nuptias. Hujus generis coronas signat Aristides his verbis, ὦ νυμφίε τ' ἐλεεινότερος ἄρτι κειομένου, καὶ στεφάνοις μᾶλλον πρέπων ἢ θρηνεῖν. O qui magis miserandus es quàm sponsus modò rogo consumptus, & cui coronæ magis conveniunt; quàm

Philostr. in Heroic.
Plutarch. εἰ πρεσ. πολιτ.
Plutarch. Pomp.
Aristid. in Epic. Eteon.
Tertull. de cor. mil.

quàm fletus. Disertim Tertullianus, *coronant*, inquit, *& nuptæ*
Claudian. de nupt. Hon. *sponsos.* Tum etiam Claudianus in versibus quos supra citavi,

Tu festas Hymenæe faces, tu Gratia flores
Elige; tu geminas Concordia necte coronas.

Plaut. Cas. act. 4. sc. 1. Id quoque discimus è Plauto,

Villicus hic autem cum corona candidè
Lautè vestitus, exornatusque ambulat.

Alexander tunc dicitur fuisse coronatus, cùm ipse sponsus unius
Plutarch. περὶ τῆς Ἀλεξ. τύχ. centum Macedonas & Græcos cum Persidibus legitimo conjugio copulavit. Certè inter præcipua argumenta & solennia nuptiarum numerantur fasces, corona, vestis. Cæterùm hoc nuptialis coronæ
Pollux l. 3. c. 3. decus non solis hæsit sponsorum capitibus, sed in sponsorum sive adulationem, sive honorem universa familia aut coronas plectere, aut flores inferre, aut odoramenta simulachro succendere consueverat.
Fulgent. myth. l. 1. Ergo omnes affines ac domestici, qui intererant lætitiæ nuptiali, aspiciebantur coronati coronis floreis, quales fuerant Argonautæ in nuptiis Jasonis & Medeæ.

Apollon. Rhod. l. 4.

Κράατα δ' εὐφύλλοις ἐστεμμένοι ἀκρεμόνεσσιν
Ἐμμελέως, Ὀρφῆος ὑπαὶ λίγα φορμίζοντος,
Νυμφιδίαις Ὑμέναιον ἐπὶ προμολῇσιν ἄειδον.

Capita verò pulchricomis coronati ramis accuratè Orphæi sub suaviter modulantis sponsalibus Hymenæum in cacuminibus cantabant.
Apul. Metam. lib. 4. Tota denique domus ornata fuit corollis, plerunque laureis. *Domus tota*, inquit Apulejus, *lauris obsita, tædis lucida constrepebat hymenæum.*

Phornut. in Como.

Ornatas paulo ante fores [cùm nupsit] *pendentia linquit*
Vela domus, & adhuc virides in limine ramos.

Aristid. Rhodia. Philostrat. in Imag. His accedit, quod Comus nescio quis è vulgo Deus, certe juvenili aspectu, sponsis adest. Est enim Deus hilaritatis ac lubentiæ, παρὰ δὲ τὸ κωμάζειν à quo dictum est κωμάζειν convivium agitare. Ea re eleganter dictum est ab Aristide, ὁ δὲ κῶμος ὡς ἄγριος. At Comus erat agrestis, sive immitis ac trux, quasi rem admirabilem proferens, nempe illum ipsum Deum qui sit author lætitiæ, factum fuisse truculentum. Id quod Aristides ideo dixit, ut hac loquendi forma ostenderet quanta fuerit illa Rhodiorum calamitas, hoc est horribilis illæ terræmotus, quo Rhodus non solum tremefacta, sed & plane
Lucian. Amor. deleta est. Hunc Comum Lucianus vocat δυσέρωτα, perditè amantem. Cæterùm quia hic Deus in nuptiis mulieri virum agere per-
Philostr. in Imag. mittit, & viro stolam induere, καὶ θῆλυ βαίνειν, moreque mulierum persluo gradu incedere, pari quoque lascivia ipsorum coronis illudit. Quippe utriusque sponsi coronæ ipsorum capitibus concinnatæ, ac per luxum, lasciviamque currentes non ampliùs aspiciuntur

ciuntur floridæ & vernantes ἀλλ' ἀφῄρηται αὐτοῖς τὸ ἱλαρόν, sed sanè dempta priori hilaritate. Nempe, florum libertas manum aversatur. Atque adeò vivida quædam in floribus contumacia est. Nolunt atteri. Certè manu triti continuò flaccescunt. Ac ne legi quidem nisi lepida manu volunt. Unde illud aut proverbiale dictum, aut simile proverbiali, μὴ παράδῳς εὔμορφον τρυγῆσαι ῥόδον ἀμόρφῳ γεωργῷ, Ne tradas lepidam rosam legere illepido agricolæ. Denique sponsus nuptialem coronam quandoque tradebat sponsæ. Et verò insignis illa tabula, opus Ætii, exhibita in celebritate Olympica ostendebat Alexandrum sponsum Roxanæ sponsæ offerre coronam. Præter sponsos & familiam, ipsum quoque thalamum coronari mos fuit, hoc est, lectum nuptialem, cujusmodi fuit ille in quo Jason concubuit cum Medæa, *Achil. Tat. lib. 1.* *Lucian. Herod. vel Aet.* *Apoll. Rhod. l. 4.*

——ἄνθεα δέ σφι
Νύμφαι ἀμεργόμεναι λευκοῖς ἐνὶ ποικίλα κόλποις
Ἐσφόρεον.

At flores diversos ipsis Nymphæ collectos candidis sinubus inferebant. Quem morem expressit Martianus Capella in his versibus, *Martian. Cap. lib. 9.*

Nam thalamum redimire juvat, tu serta probato
Tuis placere ritibus.

Tradit Plutarchus, in nuptiis Banconis & Ismenodoræ januas utriusque sponsi fuisse redimitas olea & lauro. Certè vestibulum, omnesque aditus ejus domus in qua celebrabantur nuptiæ aspiciebantur corollis & sertis redimiti. Unde eleganter Hierocles ait eos qui inconsultè uxorem ducunt, θύρας κατεστεμμένας τύραννον ἀντὶ γυναικὸς ἐπεισάγειν ἑαυτοῖς, ostiis coronatis tyrannum pro uxore induce sibi. *Plutarch. ἐρω.* *Lucian. dial. meretr.* *Stob. ὅτι καλ. ὁ γάμος. ξί.*

CAPUT XVII.

Materia coronarum nuptialium. Sponsorum coronamenta ex asparago, è sisymbrio, è verbenis, ex abiete, & picea arbore. Corona florea. Mensæ floribus conspergi solitæ. Floreæ coronæ munus rusticorum. Coronæ floreæ admonent hominem suæ fragilitatis.

HÆ coronæ nuptiales, ut est verisimile, conficiebantur ex eo genere florum qui rei lætissimæ condecorandæ inveniri poterant, lætissimi & pulcherrimi, nisi repugnatet mos gentis. Nimirum, Plutarcho authore, sponsa coronatur spinoso cortice asparagi. Cujus moris ibidem Plutarchus rationem reddit. Ut enim hæc planta ex asperrima spina suavissimum fructum edit, ita sponsa ei viro, qui primam ejus duritiem non aversetur, suavem convictum, *Plutarch. nupt. prac.*

 præbet;

præbet. Alibi ſponſi coronabantur ſiſymbrio. Qua de re infra dico in enarratione hujus floris. Sunt qui tradant, novam nuptam compoſuiſſe coronam è verbenis à ſe lectis, eamque ſub amiculo tuliſſe. Certè moris fuit ut nova nupta januam viri lana coronaret. Id quod cur fieret ex ingenio quiſque aliquid, ſi non omnino verum, at veriſimile comminiſci poteſt. Ut ut eſt, id quod ſupra dixi verum eſt, haſce coronas floreas ubicunque aſpicerentur, fuiſſe indices ac teſtes lubentiæ, hilaritatis, lætitiæ, gratulationis, tam in nuptiis quàm extra nuptias. Ideo chorus apud Euripidem alloquens Martem, ait illum obhorrere à jocis feſtiſque nuptialibus, quòd abſtinet his coronis,

ἐν πα-ρεμμ. & Schol. Ari-ſtoph. Feſt. Plutarch. κεφάλ. ἱλαλω.γα-μεχ.

Euripid. Phœn. actu 3.

—— σὺν ἐπὶ καλλιχόροις στεφάνοισι
Νεανίδ⸗ ὥραις, βόστρυχον ἀμπετάσας, λωτῦ
Κατὰ πνεύματα μέλπῃ
Μῦσαν, ἐν ᾇ χάριτες χοροποιοί.

Non inter decentes coronas Maturæ in nuptiis puellæ Comam religans, Per flatus tibiæ ſonas Carmen, in quo Gratiæ lætificæ. Non ergo mirum, in ſollenni lætitia menſas, aliaque loca floribus plerunque conſpergi. Horatius,

Horat. ad Torq. l. 1. ep. Philoſtr. in vita Apoll. lib. 2.

Parcus ob heredis curam, nimiumque ſeverus
Aſſidet inſano; potare & ſpargere flores
Incipiam.

Steph. Ἀσυ-πάλαια.

Sic apud Indos moris eſt menſas conſpergere laureis ramis, &, ſi non myrteis, at myrto ſimilibus. Supraque dicebam è Stephano Palæam urbem vocatam fuiſſe θεῶν τράπεζαν, διὰ τὸ ἀνθηρὸν αὐτῆς, Ipſi ruſtici & villici quoties rure adveniebant, præter cætera munuſcula quibus colebant heros ſuos, eos quoque donabant floreis hiſce coronis. Hujuſmodi eſt ſenex ille Euripidæus,

Euripid. Elect. act. 3.

Ἥκω φέρων σοι τῶν ἐμῶν βοσκημάτων
Ποίμνης νεογνὸν θρέμμ' ὑποσπάσας τόδε,
Στεφάνους τε, τευχέων τ' ἐξελὼν τυρεύματα.

Adſum tibi è grege mearum ovium, Hunc tenerum fœtum ſelectum ferens, Et ſerta, ac è fiſcellis hæc exempta lactaria. Hæ tamen coronæ nexæ è floribus vernantibus, adlubeſcentibus, tam variis, tam odoratis, quæ caput, frontem, collum, pectus honeſtant gemmeis honoribus, quæ ſponſalia virginibus, ſponſis fauſtitatem promittunt, matronas condecorant, vel in media lætitia admonent homines ipſis congenitæ fragilitatis, inſtantiſque adeò mortalitatis. Nihil, videlicet, tam citò marceſſit, quàm omnis illa florida materia. Quæ eſt admonitio ſapientium,

Stob. π. τῦ βίυ ὅτι βραχ. εὐτελ. ε'.

Ἡμεῖς δ' οἷα φύλλα φύει πολυάνθεμ⸗ ὥρη
Ἔαρ⸗ ὅτ' αἶψ' αὐγῇ αὔξεται ἠελίυ,

Τοῖς

Τοῖς ἴκελοι πηχύιον ἐπὶ χρόνον ἄνθεσιν ἥβης
Τερπόμεθα, πρὸς θεῶν εἰδότες οὔτε κακὸν
Οὔτ᾽ ἀγαθόν.

Nos verò ſicuti folia producit floridum tempus veris, cùm illicò ſplendor augetur ſolis, his ſimiles cubitale ad tempus floribus adoleſcentiæ delectamur, proh dii neſcientes nec malum nec bonum. Qua de re hæc Plinius, nunquam ſine laudis præfatione nominandus, *Flores verò odoreſque in diem gignit* [terra] *magna, ut palam eſt, admonitione hominum, Quæ ſpectatiſſimè floreant celeriter marceſcere.* In hanc ſanè ſententiam Clemens Alexandrinus ait uſum florum eſſe noxium, & celeriter præterire pœnitentiæ ſupplicio affectum. Additque hinc probari vitæ eorum brevitatem, quòd ambo flacceſcunt, nempe flos & pulchritudo. Ea re Artemidorus monet, etſi coronæ è roſis per quietem viſæ omnibus bonæ ſunt, id eſt fauſtæ, hinc tamen ægrotantes excipi. Hos enim, inquit, occidunt, id eſt morituros prædicunt διὰ τὸ εὐμάραντον, quòd facilè marceſcunt. Ipſa roſa non tantùm Locrenſis, ſed quælibet, cùm ſit ſpecimen omnium florum, tamen eodem prope momento, quo naſcitur, ſeneſcit. Virgilius de hoc flore.

Plin. l. 21. c. 1. — *Clem. Al. pædag. l. 2. c. 8.* — *Lycophr.* — *Caſſ.*

Mirabar celerem fugitiva ætate rapinam,
Et dum naſcuntur, conſenuiſſe roſas. *Virgil. in epigr.*

Hoc ipſum Latinus Callimachus,

Vidi ego odorati victura roſaria Pæſti
Sub matutino cocta jacere noto. *Propert. lib. 4.*

Et Auſonius, *Auſon.*

Quàm longa una dies, ætas tam longa roſarum;
Quas pubeſcentes juncta ſenecta premit.
Quam modò naſcentem rutilus conſpexit Eous,
Hanc rediens ſero veſpere vidit anum.

Hic ipſe paulò poſt admonens virginem proximæ mortalitatis, ait,

Collige virgo roſas dum flos novus, & nova pubes.
Et memor eſto ævum ſic properare tuum.

Scitè hercle à Domitiano dictum eſt, nec gratius eſſe quicquam decore nec brevius. Hinc eſt quod Paulus nominans coronas haſce floreas, eas vocat corruptibiles; Qui in agone, inquit, certat, ab omnibus ſe abſtinet. Et illi quidem ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν, ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον, ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. Meritò igitur Tertullianus coronas ex hiſce floribus plexas vocat quoque corruptibiles exemplo Apoſtoli, diſſimiles incorruptibilibus hoc eſt, ut ipſemet ait, coronis nempe æternitatis & vitæ; Cùm illæ floreæ, ut diximus non ſolùm ſint fluxæ, corruptibiles, marceſſibiles, verùm etiam tales, ut ſi ex ipſis flores deciderint,

Sueton. Domit. — *Paul. ep. priori ad Corinth. c. 9. quem locum citat Clem. Al. l. 3. Strom.* — *Tertull. lib. ad martyr.* — *Tertull. de cor. mil.*

rint, nihil quoque sit neque aridius neque spoliatius. Propertius, Propert. lib. 2.

Ac veluti folia arentes liquere corollas
Quæ passim calathis strata natare vides;
Sic nobis qui nunc magnum speramus amantes
Forsitan includet crastina fata dies.

Ergo Achilles, sive Achillis umbra in aureis illis monitis quæ Neoptolemo dat, ait genus humanum esse persimile floribus plantarum & quidem vernis, quorum alii intereunt dum alii nascuntur.

Q. Calab. lib. 14.

Ἀνδρῶν γὰρ γένος ἐστὶν ὁμοίϊον ἄνθεσι ποίης
Ἄνθεσιν εἰαρινοῖσι· τὰ μὲν φθινύθει, τὰ δ' ἀέξει
Τοὔνεκα μείλιχος ἔσσο.

Quæ etsi verè dicuntur, non tamen desunt homines præpostere arguti qui rosam hoc ipso formosiorem judicant quòd ejus pulchritudo continuò vanescit. Cujus existimationis rationem reddit Menelaus quidam Ægyptius adolescens apud Achillem Tatium. Sed quicquid ille more amantium argutius quàm verius invenerit, non ego id composuerim cum dignitate eorum qui contra sentiunt. Quàm juvat videre Poëtarum columina certantium quis omnium luculentissimè exprimat generi mortalium tam salutare præceptum; quo, scilicet, nobis identidem suggeritur, momento ipsum hominem non minùs quàm quicquid ad ipsum pertinet, vanescere. Itaque nec tacitus præterire possum versus doctissimi poëtæ Statii, qui omnem hanc florum hilaritatem funere terminari ait,

Achill. Tat. lib. 2.

Stat. lib. 3. Sylv.

Qualia pallentes declinat lilia culmos;
Pubentesque rosæ primos moriuntur ad austros;
Aut ubi verna novis expirat purpura pratis,
Illa sagittiferi circumvolitastis amores
Funera, maternoque rogos unxistis amomo.

Isidor. l. 17. c. 6. Quæ omnia confirmant id quod ab Isidoro traditur, nempe flores dici quasi fluores, quod citò decidant & citò solvantur. Postremò hæc omnia continentur illo præcepto quod his versibus Pindarus conclusit,

Pindar. Nem. od. 11.

εἰ δὲ τις ὄλβον ἔχων Μορφᾷ παραμεύσεται ἄλλων,
ἐν τ' ἀέθλοισι ἀρι- στεύων ἐπέδειξεν βίαν,
θνατὰ μεμνάσθω περιστέλλων μέλη
καὶ τελευτὰν ἁπάντων γᾶν ἐπιεσσόμενος.

Sed si quis opes possidens forma anteibit alios, & in certaminibus primas obtinens specimen ediderit roboris, mortalibus se meminerit amictum esse membris, & postremam omnium terram sibi futuram amiculum.

CAROLI PASCHALII

Regis in Sacro Consistorio Consiliarii & apud Rhætos Legati,

DE CORONIS

LIBER TERTIUS,

Qui est de floribus Coronariis.

CAPUT PRIMUM.

Qui sint ii flores quibus propriè coronariis nomen inditum. Horum sociatio & mistura. Folia arboribus & fruticibus miscebantur, ut ipsi flores ramulis, & soli ramuli ramulis, & ramuli foliculis & floribus, & his baccæ & fructus, & floribus herbæ. Coronæ coronis insertæ. Corona è persea.

Uc usque egi de coronis floreis, quas dixi esse coronas lætitiæ. Unde datur intelligi, flores esse materiam harum coronarum, flores, inquam, quandoque ut dixi solos, sæpe aliis floribus, persæpe aliis rebus mixtos, & insertos. Sed ex ingenti copia florum, mihi sunt secernendi illi, non quibus omnibus nomen est coronariis, sed qui propriè tales, eò quòd ex his coronæ nectерentur. Quanquam hoc quoque nomen ad multos flores translatum est; quos medici fecerunt coronarios, etsi horum nulla apud poëtas, aliosque talium decorum scriptores mentio. Ut hoc agam, Flores coronarios Athenæus enumerat hos, violam, Jovis florem, Iphyum, phloga, hemerocallen præter alios quos dicam. Ac primum ex omnibus ait emicare albam violam, deinde luteum, sive flammeam. Post narcissum, leirion, bulbicodion. Sequuntur

œnanthæ & nigra viola, & è ſylveſtribus elychryſus, anemone, gladiolus, hyacinthus. Idem Athenæus montanos ferè omnes ait eſſe coronarios. Noviſſima, inquit, roſa poſt alios naſcitur, eademque prima deficit. Et hos quidem ait eſſe vernos. Æſtate ait florere lychnin, Jovis florem, ipſyon, amaracum Phrygium, pothon, elychryſum, violam, narciſſum, hemerocallen, ſerpyllum, Iſidis flores, ſive lupos, calcham, roſam. Diſtinctior & ordinatior enumeratio florum

Pollux l. 6. c. 10. eſt apud Pollucem. Recenſet enim ῥόδα, κρίνα, ἴα, κρόκον, λωτὸν, νάρκισσον, ὑάκινθον, θρυαλλὶς, σισύμβριον, ἕρπυλλον, ἀνεμώνας, οἱ δὲ ποιηταὶ, inquit, καὶ ἀδίαντόν τι ἄνθος καλοῦσι, καὶ ἀμάραντον, καὶ λεβηνίον. Et

Pollux l. 6. c. 18. quamvis hos Pollux non hîc diſertim coronarios nominet, tamen ex his plerique cognoſcuntur eſſe tales. Atque adeò alibi eos vocat flores coronarios his verbis, τὰ δὲ ἐν τοῖς στεφάνοις ἄνθη, ῥόδα, ἴα, κρίνα, σισύμβρια, ἀνεμώνη, ἕρπυλλος, κρόκος, ὑάκινθος, ἑλίχρυσος, ἡμεροκαλλὶς, ſive ἑλένιον, θρυαλλὶς, ἀνθρίσκος, νάρκισσος, μελίλωτον, ἀνθεμὶς, παρθενὶς, καὶ τ' ἄλλα ὅσα τοῖς ὀφθαλμοῖς τέρψιν, ἢ ῥισὶν ἡδεῖαν ὄσφρησιν ἔχει. His addit, Cratinum plurium meminiſſe ἐν μαλθακοῖς,

Ovid. lib. 4. Faſt. ὥσπερ καὶ κοσμοσάνδαλα, καὶ μίλαν, ὅπερ ἐστὶ τὸ μίλακος ἄνθος. Ovidius aliter enumerat flores coronarios, cùm facit filiam Cereris alloquentem ſuas comites, cum quibus ipſa legit hos flores,

——comites accedite, dixit,
Et mecum plenos ore referte ſinus.
Præda puellares animos delectat inanis;
Et non ſentitur ſedulitate labor.
Hæc implet calathos lento de vimine nexos,
Hæc gremium; laxos degravat illa ſinus.
Illa legit calthas, huic ſunt violaria curæ;
Illa papavereas ſubſecat ungue comas.
Has hyacinthe tenes; illas amaranthe moraris,
Pars thyma, pars rorem, pars meliloton amant.
Plurima lecta roſa eſt, ſunt & ſine nomine flores;
Ipſa crocos tenues, liliaque alba legit.

Theophraſt. lib. 6. de plant. c. 1. Theophraſtus collocat φρυγανικὰ virgultea quædam inter στεφανωτικὰ inter coronaria qualia ſunt ῥοδωνιὰ, ἰωνιὰ, διὸς ἄνθος, ἀμάρακος, ἡμεροκαλλὶς ἔτι δὲ ἕρπυλλος, σισύμβριον, ἑλένιον, ἑλένιον, ἀβρότονον. Quibus certè locis, & ſi quæ his ſimilia ſunt, non tam id agitur, ut ſingillatim omnes coronarii flores enumerentur, quàm ut quidam ex his indicentur, ex quorum nexu, miſtura, diſpoſitione, conſit omnis illa coronarum gratia. Quò majus onus me ſubiiſſe intelligo, qui eos enumerandos, ſociandoſque ſuſcepi ea ratione quam ſupra dixi. Sed quia hæc omnis coronariæ materiæ conjugatio naturā imitatur, non mirum eſt imitatione naturæ, flores floribus, floribus folia, ramulos,

los, frutices, baccas sociari. Certè natura flores & folia ipsis arboribus, & fruticibus miscet, ut in hoc loco Tatii, ἐκόμα πολλοῖς ἄνθεσιν ὁ λειμών. δένδρων αὐτοῖς ἀνεμέμικτο φάλαγξ καὶ φυτῶν. συνεχῆ τὰ δένδρα. συνηρεφῆ τὰ πέταλα. συνῆπτον πτόρθοι τὰ φύλλα. καὶ ἐγίνετο τοῖς ἄνθεσιν ὄροφος ἡ τῶν φύλλων συμπλοκή. pratum multa florum varietate distinctum, arborumque & fruticum copia intersitum erat; rami atque frondes mutuo complexu ita sese nectebant, ut tecti usum floribus præstarent. Simili ratione opifices coronarum sociarunt flores & ramulos. Et verò apud Theocritum elichryso flori jungitur hedera, *Achill. Tat. lib. 1.* *Theocrit. Thyr. eid. 1.*

Τῷ περὶ μὲν χείλη μαρύεται ὑψόθι κισσός,
Κισσὸς ἑλιχρύσῳ κεκονισμένος.

Cui circùm labra innectitur superne hedera, Hedera elichryso adglutinata. Quandoque soli ramuli diversarum arborum sociabantur. Quo exemplo apud Euripidem hedera adhæret ramis lauri, *Eurip. Med. actu 5.*

Προσείχεθ' ὥς τε κισσὸς ἔρνεσιν δάφνης
Λεπτοῖσι πέπλοις.

Hanc ipsam sociationem agnoscit Virgilius, *Virg. ecl. 8.*

—— accipe jussis
Carmina cœpta tuis; atque hanc sine tempora circùm
Inter victrices hederam tibi serpere lauros.

Quercui quoque adhæret hedera, ut suprà dicebam. Interdum ramuli, foliculi & flores miscentur. Theocritus, *Theocrit. Ama. eid. 3.*

Τόν τοι ἐγὼν Ἀμαρυλλὶ φίλα κισσοῖο φυλάσσω
Ἐμπλέξας καλύκεσσι καὶ εὐόδμοισι σελίνοις.

Quam [coronam] tua causa, ô chara Amarylli, ex hedera nexam gero, implexis foliculis, & odorato apio. Et verò in plantis utraque sæpe sunt odorata, & folia & flores. In quibusdam flores magis quàm folia. In aliis folia & ramuli magis quàm flores, ὥσπερ τῶν στεφανωματικῶν, veluti coronariorum, inquit Theophrastus; Qui alibi ait, τὰ ἄνθη καὶ τὰ στεφανώματα εἶναι ἀσθενέστερα ταῖς ὀσμαῖς flores & coronarias plantas esse infirmiora odoribus, hoc est, odorem qui est ex utrisque esse brevis ævi. Unde licet intelligere, flores, quamlibet coronarios, distingui ab iis quæ Græcis sunt στεφανωματικά, cujusmodi sunt plantæ, & alia foliosa, ut alibi dico. Floribus quandoque miscentur baccæ & fructus. Et id quoque imitatione naturæ, ut apud Apulejum, ubi is repræsentat pallam suæ Deæ, *Quaqua, insignis illius pallæ perfluebat ambitus, individuo nexu corona totis floribus totisque constructa pomis adhærebat.* Similem texturam rustici quidem, sed lepidi moris describit Petronius, *Theophr. l. 1. de plant.* *Theophrast. περὶ ὀσμ.* *Apul. l. 11. Metam.* *Petr. Arb. in Satyr.*

—— mitia sorba,

Inter odoratas pendebant texta coronas,
Et thymbræ veteres, & passis vua racemis.

Quarum mixturarum ego hic quidem paucula exempla refero, quia his similia diligens lector advertere potest in contextu totius operis. Satis mihi est rem indicare, & subinde quid notatu dignum putem, monere. Porrò quoties remedio corona inventa erat, herbæ & flores salutares pro suis quisque dotibus in ejus nexu miscebantur. Si sola pulchritudine censebatur, colores lectissimi inibi adhibebantur: Si odor, è floribus, herbisque odoratissimis nectebatur, dicebanturque εὔοδμοι στέφανοι, odoratæ coronæ. Si victoriam, si triumphum, si potentiam demonstraret, tum verò corona constabat ex ea materia, quam hisce designandis aptissimam longa sæculorum series asseruerat. Materiam, ut ex iis quæ supra dixi, planum fit, constat fuisse multiplicem, ac propemodum infinitam; hodie quidem cuilibet diligentiæ inaccessam. Qua tamen olim nulla fuit vulgatior. Nam veluti per manus tradita commeabat à prioribus ad posteros, à vicinia in viciniam, à manu perita & artifice ad illos quos hæc notitia potissimùm oblectabat. Neque enim flores, non herbæ, non folia temerè congerebantur in coronamenta, Multa ibi aspiciebatur diversitas formarum, & colorum denique artifici mixturæ, *sive alterni flores*, ut Plinius ait, *inter se necterentur; sive privatię generum* [quæ verba parum sunt syncera] *funiculis in orbem, in obliquum, in ambitum*. Denique in coronis nihil non discretum, nihil non proprio significatu validum, nihil non propria indole fuit notabile. Tantum abest, ut ibi quicquam fuerit vile, inutile, mutum, otiosum. Omnia nescio quid peculiare designabant tempori, rebus, personis, præsenti sive lætitiæ, sive dignitati, spei nascenti aut adultæ, meritis, virtuti, felicitati congruum. Res mutæ efficaciter loquebantur. Ab odoribus occulta sagiebant; à coloribus abstrusa, à materia sive simplici, sive mixta rem omnem cognoscebant. Quædam leviter indicabantur. Alia tanquam digito demonstrabantur, Plura conjectanda relinquebantur. Cujusmodi illud est quod traditur de corona è persæa, quæ est planta Isidi Ægyptiæ sacra, cujus fructus cordi, folium linguæ simile est. Si quidem hæc planta, sive corona ex ea nihil aliud signat, nisi inter illa omnia quibus natura hominem donavit, nihil esse divinius ratione, neque quod habeat majorem impetum ad felicitatem. Certè hoc negotium, olim cognitissimum ac protritum, nullus è tot, qui superant, scriptoribus enarrandum suscepit. Omnia ferè tacita & pressa; quorum propterea conjectura est perdifficilis. Nihilominus tamen hanc quoque qualemcunque curam meam ad hæc quandoque extendam, ne uspiam lectori desim, is.

qui

Stob. πι. χαμ. σϛ'.

Plin. l. 21. c. 1.

Plutarch. πι. Ισιδ. κ̀ Οσιρ.

qui ejus utilitati usquequaque consultum cupio. Qui mihi finis si non esset propositus, poteram hoc labore supersedere, nec multo conatu magnas nugas agere, & diligentiam in supervacuis, cujusmodi hæc videri possunt, affectare.

CAPUT II.

Ut flores variantur à natura, sic & ab arte. Verni flores coronarii qui. Verni hortenses qui. Ver στεφανηφόρον.

ETsi natura varia satorum genera pulchritudinis gratia in fœdus & societatem adigit; ideoque arbores, plantas, baccas, flores, frondes miscet, nusquam tamen se æque atque in florum mistura jactat. Illud aliquando facit; hoc sæpiùs, imò semper. Nempe natura quia hominem edidit mutabilem, haud nescit, eum & mutabilibus, & mutatis, variatisque potissimùm oblectari. Ergo naturæ

—— auget meritum dulcis mistura colorum, *Maximil. el. 1. paucul is mutatis.*
Ut semper varium plus micat artis opus.
Nam quæcunque solent per se perpensa placere,
Alterno potius vincta decore placent.

Cæterùm ut flores variantur à natura, sic & ab arte. A natura, in pratis, campis, locis devexis & acclivibus, ad ripas, in valle, in monte. Ab arte, in fasciculis, sertis, corollis, coronis. Gratissima florum amœnitas est vernorum, eaque dicebantur verna coronamina. Quippe natura hunc suum, & quidem primum fœtum eo decore donat; qui est proprius Gratiæ ridentis, fruteti germinantis, vitis gemmantis, segetis viridantis. Verni flores hi potissimùm numerantur à Philita quodam sene apud Longum, in horto, ῥόδα, κρίνα, καὶ ὑάκινθος, καὶ ἴα ἀμφότερα, rosæ, lilia, hyacinthus, & violæ utræque. Alibi hos tantùm recenset, ut veris primitias, quibus coronaturi erant Deos. ἴα, καὶ νάρκισσος, καὶ ἀναγαλλίς violæ, narcissus, anagallis. Vernos quoque flores, aut sanè ex iis præcipuos (qui omnes sunt coronarii) memorat author horum versuum apud Athenæum,

Apul. Metam. 11. *Long. lib. 3.* *Long. lib. 3.* *Athen. lib. 15.*

ἵματα μὲν χροΐας τότε αἱ χάριτές τε καὶ ὧραι
ποίησαν, καὶ ἔβαψαν ἐν ἄνθεσιν εἰαρινοῖσιν,
οἷα φέρουσ' ὧραι, ἔν τε κρόκῳ, ἔν θ' ὑακίνθῳ,
ἔν τ' ἴῳ θαλέθοντι, ῥόδου τ' ἐνὶ ἄνθεϊ καλῷ
ἡδέϊ, νεκταρέῳ, ἔν τ' ἀμβροσίαις καλύκεσσιν,
ἄνθεσι ναρκίσσου καλλιρρόου, δῖ' Ἀφροδίτη
ὥραις παντοίαις τεθυωμένα εἵματα ἕστο.

Versicolorem & auræ & Gratiæ illeverunt, vernisque floribus eam

tinxerunt, Qualibus exotnant ſeſe horæ, croco, hyacintho, Florenti viola, roſæ pulchro flore, Jucundo nectareo, ambroſiis calycibus Floris narciſſi eleganti colore formoſi, te ſancta Venus Id nunc precor, veſtis hæc ut omni tempore ſacra ſit. Alius quidam apud eundem Athenæum flores coronarios ita enumerat,

Ὦ μαλάχας μὲν ἐσορῶν διὰ ὑάκινθον,
Καὶ μελιλώτινον λαλῶν, καὶ ῥόδα προσσεσηρώς, ὦ
Φιλῶν μὲν ἀμάρακον, προσκινῶν δὲ σέλινον,
Καὶ κοσμοσάνδαλα βαίνων.

Age tu, qui maluam intueris, hyacinthum ſpiras, Melilotum loqueris, roſas diſtractis labris, rides; Amaracum oſcularis, Dimoto corpore apium oles, Coſmoſandalum incedis. In vernis floribus præcipua & gratia & pulchritudo eſt hortenſium. Nempe in hortis flores lætiùs proveniunt, ſcilicet, in areolis diligenter ac ſtudioſè cultis, ſive, ut Virgilius ait, in quadruis compitis. Hoſce hortenſes

Long. lib. 4.
Læmon ille apud Longum recenſet, dum multo queſtu ſuum hortum deformatum indignatur. *Heu*, inquit, *roſaria, ut fracta ſunt! heu violaria, ut calcata ſunt! heu hyacinthos & narciſſos quos aliquis improbus effodit. Abibit ver; at hæc non florebunt. erit æſtas; at hæc non vigebunt. Autummus; verùm hæc neminem coronabunt. Neque tu here Liber miſeratus es flores, quibus ſæpe fuiſti coronatus.* Prim verni coronarii Theophraſto hi ſunt, τὸ λευκόϊον, τὸ φλόγινον, ſive φλόγεον, & ipſum genus violæ, denique roſa. At æſtivi λύχνις, Διὸς ἄνθος, τὸ κρίνον, τὸ ἴφυον, ἀμάρακος ὁ φρύγιος, ὁ πόθος, τὸ στρυθίον. Ergo in coronamentis prima ratio eſt florum vernorum, qui ordine naturæ ſunt primi, & in his vernis hortenſium. Et verò priſca ſapientia quicquid erat ἄνθιον floridum, vocabat τὸ ἔαρ ver, ac ſi totum ver ſit floridum, aut ſolo nomine florum ſignetur tempus vernum. Huc pertinet illud,

Theophraſt. lib. 6. de plant. c. 7.
Clem. Al. ſtromat. l. 5.

Σὸν μὲν ἔαρ λάμπει νέον ἄνθεσι πορφυρέοισιν.

Clem. Al. ſtromat. l. 5.
Tuum quidem ver ſplendet novum floribus purpureis. Honorem talium florum commendat Horatius; eâdem tamen eorum gratiam deflorcſcere ait,

Horat. l. 2. carm.

Non ſemper idem floribus eſt honos
Vernis; neque uno luna rubens nitet vultu.

Theocr. edy. 24.
In hanc ipſam ſententiam Theocritus ex hiſce floribus tres nominat pulcherrimòs & odoratiſſimos, nempe roſam, violam, lilium,

Καὶ τὸ ῥόδον καλόν ἐστι, καὶ ὁ χρόνος αὐτὸ μαραίνει.
Καὶ τὸ ἴον καλόν ἐστιν ἐν εἴαρι, καὶ ταχὺ γηρᾷ.
Λευκὸν τὸ κρίνον ἐστί, μαραίνεται ἁνίκα πίπτει.

Et roſa pulchra eſt, & tempus eam exſiccat. Et viola pulchra eſt vere, & ſtatim ſeneſcit. Pulchrum lilium, tabeſit quando cadit.

Hae

Hac de causa scitè Anacreon ver nominat στεφανηφόρον, sive quod aliis nectit coronas, sive quòd ipsummet aspicitur coronatum. Prima causa est apud Ovidium in hoc versu, *Ovid. lib. 1. Metam. Incoati.*

Ver placidum vario nectit de flore coronas.

Altera apud hunc ipsum poëtam,

Verque novum stabat cinctum florente corona.

Ipsa Venus vernis floribus coronari amat, in his versibus,

Vere Venus gaudet florentibus aurea sertis.
Vere novo vario gemmascunt flore coronæ.

CAPUT III.

Viola primus flos vernus coronarius. Unde dicatur. Violæ quot species. Viola λευκόϊον. Viola lutea. Pallor in aliis coloribus quàm in albo. Viola nigra.

IN vernis floribus coronariis primum locum esse violæ, uno ferè consensu veteres tradunt. Certè hunc florem verè dixeris deliciam vernam. Est enim viola prænuntia, & præmonstratrix omnium pulchritudinum veris. Ea re Græci, à quibus vocatur ἴον, eam dici volunt παρὰ τὸ ἀνιέναι ταχύ, ab eo quod statim surgit, aut apparet. Nam statim ut gelu & frigore terra solvitur, hic flos exoritur. *Etymol. ἴον.* Id quod disertim tradit Horatius, *Horat. l. 1. carm.*

Nunc decet aut viridi caput impedire myrto,
Aut flore, terræ quem ferunt solutæ.

Nempe, de hoc flore loquitur. Quod etymon mihi quidem haud magis probatur, quàm illud Isidori, qui ait violam sic dici propter, vim odoris. *Isidor. l. 17. c. 9.* Solertiùs alii tradunt, τὸ ἴον violam dici ab Ione puella, cum qua Jupiter concubuit. Quod factum adulter celare studens Jonem mutavit in juvencam. *Const. Cas. l. 11. c. 23.* Terra in honorem puellæ ab Jove adamatæ produxit florem illi cognominem, pabulum juvencæ. Et verò hic flos ab sese memorat infortunium puellæ. Quippe erubescit ut virgo; itemque fit luteus, sive purpureus ut juvenca. Denique albescit, ut inde fides fiat, puellam fuisse conversam in stellas. Usque eò quicquid fuit in illa virginali indole, nunc quidem aspicitur in hoc nobilissimo germine. Cæterùm ut primùm viola conspicitur, ver adesse intelligitur. Quod anni tempus his versibus describit Ovidius, *Ovid. l. 3. de Trist. lib.*

Jam violas puerique legunt, hilaresque puellæ
Ruraque quæ nullo nata serente vehunt.
Prataque pubescunt variorum flore colorum;
Indocilique loquax gutture vernat avis.

Violæ

Plin. l. 21. c. 11. & l. 34. c. 12. & Theophr. l. 6. de plant. c. 7. Violæ tres faciunt species. Unam vocant leucoion, hoc est, albam violam; *cui*, inquit Plinius, *vita longissima trimatu est.* Et hanc quoque adsumi in coronamenta, discimus è Theocrito.

Ἤ καὶ λευκοίων στέφανον περὶ κρατὶ φυλάσσων
Τὸν Πτελεατικὸν οἶνον ἀπὸ κρητῆρος ἀφυξῶ.

Theocrit. Θαλυσ. eid. ζ. aut ex albis violis coronam in capite gestans, Vinum in Ptelea natum è cratere hauriam. Hanc violam Plutarchus ex aliquo vetere poëta vocat mollem,

Plutarch. π. φιλαδέλφ. ἵνα φύονται μαλακῶν ἄνθεα λευκοΐων.

Plutarch. συμπ. προβλ. α. πρ. α. ubi nascuntur mollium flores violarum, quem versum ipse alibi repetit. Alteram violam vocant luteam, &, ut quidam ait, aspectu similem auro. Et hæc, meo quidem animo, est illa ipsa quam Virgilius pallentem nominat,

——*tibi candida Naïs*
Virg. ecl. 2. *Pallentes violas, & summa papavera carpens.*

Solin. c. 23. Neque enim in albo solùm, sed & in aliis coloribus pallor existere potest. Certè aspicitur in callaï, viridi lapide quem in Germania reperiri ajunt, *qui honore & pretio ad smaragdos viret pallidum.*

Virgil. in Cul. Virgilius hederæ viriditatem facit pallentem,

Ipsaque excedunt ad summa cacumina lentæ;
Pinguntque aureolos viridi pallore corymbos.

Et sub finem hujus carminis,

——*hederæque nitor pallente corymbo.*

Ovid. lib. 8. Metam. Quo exemplo Ovidius frondes & ramos quercus facit pallentes,

——*gemitumque dedit decidua quercus,*
Et pariter frondes, pariter pallescere glandes
Cœpêre, ac longi pallorem ducere rami.

Aurum quoque pallere dicitur, aut quidpiam auro pallere,

Ovid. l. 11. ——*saxum quoque palluit auro.*

Audentiùs Virgilius alicubi auras facit pallentes,

Pallebant auræ liventis ad omnia visus.

Alibi inferna loca facit pallentia,

Pallentesque lacus, & squalida Tartara terrent.

Est & in hominibus viridis quidam pallor. Unde Stratonius, auctore Stephano, cùm videret Caunios insigniter pallentes, & quidem pallore viridi, *οἵη περ*, inquit, *φύλλων γενεή, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν*, qualis est progenies foliorum, talis quoque hominum. Horatius pallorem amantium assimilat violæ,

Steph. π. πόλ. Καῦνος. Horat. l. 3. car. od. 10.

Nec tinctus viola pallor amantium.

Propert. lib. 1. Propertius ad Cynthiam,

Quis te cogebat multos pallere colores,
Et fletum invitis ducere luminibus?

Statius

Statius electrum facit pallidum, *Stat. lib. 4. Theb.*

—— & aspera plumis
Terga cydonea corythos arundine pulsat
Electro pallens, & Jaspide clarus Eoa.

Murrhina quoque pallere dixit Plinius. Est & in astris pallor, nimirum, propinquante sole, & sua face jam deterente cætera cœlestia numina. Statius, *Plin. l. 37.* *Stat. l. 12. Theb.*

—— Jam sydera pallent
Vicino turbata die.

Pallentem hanc violam vocarunt quoque croceam; ex qua coronari, nempe per quietem, Artemidorus ait, significare minus insignes incommoditates, quàm è prima. Tertium violæ genus, quod ipse quidem omnium nobilissimum censeo, est odoris gratissimi, & coloris præstantissimi, utpotè purpurei, sive amethystini, sive janthini. Nempe, hoc est illud rutilum quod commendatur in hoc flore. Quæ viola vocatur quoque nigra, ἴον τὸ μέλαν. Unas hasce violæ species videtur agnoscere Theophrastus τὸ δὲ ἴον τὸ μέλαν, inquit, τῆς λευκῆς διαφέρει κατά τε ἄλλα εἰ καὶ αὐτὴν τὴν εἰκόνα, ὅτι πλατύφυλλον καὶ ἐπιγειόφυλλον, καὶ σαρκόφυλλός ἐστι, πολλὴν ἔχουσα ῥίζαν. Hæc verò viola nigra ab alba differt & per alia, & per ipsam speciem sive formam violæ. quòd latis foliis, & continuis, & carnosis est, multam habens radicem. Hanc in coronamentis unà cum hyacintho primum locum obtinere Theocritus firmat, *Artemid. l. 1. c. 79.* *Const. Cæs. l. 11. c. 20.* *Theophrast. l. 1. & l. 6. de plant. c. 7.* *Theocrit. eid. 1.*

Καὶ τὸ ἴον μέλαν ἐντί, καὶ ἁ γραπτὰ ὑάκινθος·
Ἀλλ' ἔμπας ἐν τοῖς στεφάνοις τὰ πρᾶτα λέγονται.

Et viola nigra est, & inscriptus hyacinthus, Sed nihilominus in coronamentis præcipuè nominantur. Virgilius quoque eam vocat nigram, quomodo Athenæus in catalogo florum coronariorum. *Virg. ecl. 10.*

Quid tum si fuscus Amyntas?
Et nigræ violæ sunt, & vaccinia nigra.

Eædem Claudiano sunt fuscæ, *Claud. de rapt. Proserp.*

—— hac lilia fuscis
Intexit violis.

Scitè & elegantesr Achilles Tatius, qui ait, lachrymam à pulchro oculo fluentem, si candida pinguescit, hyacintho, si nigra purpurascit, violæ, similem effici. Oppianus nubem fœtam imbri, sive, ut loquitur Martianus Capella, *imbrificatam*, vocat νεφέλην ἰοειδέα, specie violæ, aut violæ similem, nempe à colore, qui ita purpurascit, ut nigredini sit affinis. Certè apud Homerum oves Cyclopis describuntur opertæ lana violacea, ἰοδνεφὲς εἶρος ἔχοντες. Atque hos quidem omnes violæ colores Juvenalis agnoscit in hoc hemistichio, *—— atque omnes violæ jactabo colores.* *Achill. Tat. lib. 6.* *Oppian. ἁλιεύ.* *Homer. Od. 1.* *Juven. sat. 16.*

CAPUT

CAPUT IV.

Viola censetur pulchritudine. Anagrammatismus Ἀρσινόης. Epitheta à viola. Viola symbolum virginitatis. An Musæ sint virgines. Viola omnibus pulchritudinibus inseritur. κορωνὶς corona è violis. Viola designantur suavitates sermonis. Violacea teneritudo. Esse in viola, quid. Viola lares coronantur. Violacea corona medetur τῇ κραιπάλῃ. Quibus floribus viola societur.

Certant prisci scriptores, quis plurimùm tribuit violæ pulchritudini: apud Theocritum votum exstat ut rubi & spinæ ferant violas, juniperi narcissum; id est, ut è rebus asperrimis nascantur suavissimæ, ex ingratissimis gratissimæ, è deformibus pulcherrimæ.

Theocrit. in Thyrs.

Νῦν ἴα μὲν φορέοιτε βάτοι, φορέοιτε δ' ἄκανθαι.

Nunc violas feratis rubi, feratis spinæ. Anacreon ait Venerem esse veluti lilium violis insertum,

Anacr.

μέσον αὔλακος δὲ Κύπρις
κρίνον ὡς ἴοις ἑλιχθὲν
διαφαίνεται γαλήνας.

Lucian. de Imag.

Medio sulco Venus quasi lilium violis implicatum renidet placidum per æquor. Et ideo invenimus huic Deæ tribui epithetum ἰοβλεφάρου violaceis palpebris, hoc est, pulchris. Propertius describens priscarum virginum agrestem, sed eandem jucundissimam vitam, facit eas legentes violam;

Propert. l. 3. de avar. puell.

Felix agrestum quondam pacata juventus,
Divitiæ quarum messis & arbor erant.
Illis pompa fuit decussa cidonia ramo,
Et dare puniceis plena canistra rubis.
Nunc violas tondere manu, nunc mixta referre
Lilia virgineos lucida per calathos.

Certè viola legitur propter pulchritudinem coloris, propterque suavitatem odoris; ut in his Oppiani versibus, qui sunt de puella legente hunc florem, eoque se coronante,

Oppian. κυνηγ. l. 4.

Ὡς δ' ὅτε παρθενικὴ γλαγόεντος ἐν εἴαρος ὥρῃ
Ἀβλαύτοισι πόδεσσιν ἀν' οὔρεα πάντ' ἀλάληται
Ἄνθεα δρεψομένη. τὸ δέ οἱ μάλα τηλόθ' ἐούσῃ
Νηδύμιον προπάροιθεν ἴον μηκώνυσεν ἀϋτμή.
Τῇ δὲ μάλ' ἰάνθη, μείδησε δὲ θυμὸς ἐλαφρός.
Ἀλᾶται δ' ἀκόρητος. ἀναψαμένη δὲ κάρηνον
Εἶσιν ἐς ἀγραύλων δόμον αἰείδουσα τοκήων.

Ut

Ut autem cùm puella laclei in veris tempore
Nudis pedibus per montes omnes oberrat
Flores quærens. Huic autem valde procul remote
Suavem anterius violam indicant halitus,
Eique valde lætatur, ridetque animus levis,
Erratque inexplebilis ac revinciens caput
Vadit in agrestium ædes cantillans parentum.

Inter Lycophronis anagrammatismos numerant eum qui est de Arsinoe regina. Eam enim vocarunt ἴον ἥρας violam Junonis, manentibus iisdem ex ἀρσινόη literis, ac tantummodò mutatis. Certè in dictione trium syllabarum reperire tantam materiam laudis, nonnisi ad eximiam ingeniosi poëtæ laudem referri potest. Homerus ubi describit pulchritudinem ejus loci in quo habitabat Calypso Dea, violam non omisit, *Homer. Odyss. ε.*

Ἀμφὶ δὲ λειμῶνες μαλακοὶ ἴου ἠδὲ σελίνου
θήλεον.

Circa verò prata mollia violæ & apii florebant. Idem Homerus ut ostendat quanta sit huic flori gratia, ipsam Venerem vocat ἰοστέφανον viola coronatam, hoc est comptam & ornatam, *Homer. in alt. hym. εἰς Ἀφροδ.*

εἶδος θαυμάζοντες ἰοστεφάνου Κυθερείης.

Speciem admirantes viola redimitæ Cythereæ. Ad exemplum Homeri Solon eam donat hoc ipso epitheto, in his versibus,

Αὐτὰρ ἐμὲ ξὺν νηὶ θοῇ κλεινῆς ἀπὸ νήσου
Ἀσκηθῆ πέμποι Κύπρις ἰοστέφανος. *Plutarch. Sol.*

Verùm me cum navi celeri ab inclyta insula incolumem mittat Cypris viola coronata. Aristophanes Athenas ornat hoc epitheto, *Aristoph. ἱππ.*

Ἐν ταῖσιν ἰοστεφάνοις οἰκεῖ, ταῖς ἀρχαίαισιν Ἀθήναις.

Viola coronatis antiquis habitat Athenis. Et paulò post,

Ὦ ταὶ λιπαραὶ καὶ ἰοστέφανοι καὶ ἀριζήλωτοι Ἀθῆναι.

O opimæ & viola coronatæ, & præclaræ Athenæ. Et in Acharnensibus,

πρῶτον μὲν ἰοστεφάνους ἐκάλουν, nempe
Ἀθηναίους, κἀπειδὴ τοῦτό τις εἴπῃ
Εὐθὺς διὰ τοὺς στεφάνους, ἐπ᾽ ἄκρων τῶν
πυγιδίων ἐκάθησθε,

Id est, primùm quidem vos Athenienses vocarunt ἰοστεφάνους coronis violaceis præditos, & cùm quis hoc diceret, statim propter coronas inusitata lætitia vix pedibus terram contingebatis. Musas Pindarus vocat ἰοπλοκάμους violaceo capillitio. Eodem epitheto Theognis sententiis easdem musas donat, *Theogn. sent.*

ἀγλαὰ Μουσάων δῶρα ἰοστεφάνων

Clara musarum dona viola coronatarum. Et Theocritus in eidyllio

lio cui nomen Σύριγξ, musam donat eodem epitheto. Idem reperitur in fragmento veteris cujusdam poetæ, quod memoratur à Plutarcho. Cœlestes quoque pleiadas Simonides facit ἰοπλοκάμους. Ergo jure optimo hic flos cuilibet est in deliciis; ipsis potissimùm puellis & virginibus; potestque esse haud absurdum symbolum virginitatis. Certè Chloë apud Longum plectit corollam è violis, eamque nempe virginale munus, Daphnidi imponit. Ut virginitas est integritas impolluti corporis, ita hic flos coronamentis integer inseritur. Ut virginitas compressu amittitur, ita hunc florem Aristoteles ait esset in numero illorum qui contusi exolescunt. Ea re ipsa numina, ipsæque, ut dixi, Musæ amant dotari hoc epitheto. Etsi non sum nescius, non omnes Musas esse virgines. Nam Terpsychorem unam Musarum Apollonius Rhodius dicit concubuisse cum Acheloo, & ex eo compressu prognatas Sirenas. Nec fortè ipsa Erato planè est virgo, quam volunt dici ἀπὸ τοῦ ἐρᾶν, ab amando. Certè τῇ Ἐρατοῖ, inquit Plato, τοὺς ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς [ποιοῦσι εὐφιλέστέρους] Eratonem illis propitiam reddunt, qui in rebus amatoriis versantur. Orpheum Calliope Musa prognatum ait. Polymniæ amorem Eryximachus apud Platonem discriminat ab amore Uraniæ: hujus amor, inquit, est honestus & præclarus; at Polymniæ ὁ πάνδημος ille vulgaris. Id quod obiter mihi dictum sit contra Lucianum, qui facit Venerem dicentem, Musas ab Cupidine nequaquam ici, quòd ei sunt σεμναὶ reverendæ. Certè ipse Lucianus alibi eas facit injustas, quæ faverint Apollini contra Marsyam. Ipsamque adeò Dianam, illam impenetrabilis pudicitiæ virginem aiunt non fuisse obstetricaturam si virgo esset. Qua tota de re, hoc est, an, & quæ Musæ sint virgines, videndus Tzetzes. Nam ibi Jalemus & Hymenæus sunt filii Clio, Rhesus Euterpes, Thaliæ Palæfatus, Uraniæ Linus, Melpomenes, aut Terpsychores & Acheloi Syrenes, Erato Thamyris, ille ὁ πρῶτος τὰ ἐρωτικὰ συντάξάμενος, qui primus amatoria ordine disposuit, Polymniæ Triptolemus, Calliopes Orpheus. Etsi hæc omnia allegoricè dici ajunt. Redeo ad rem, & ajo, violam omnibus pulchritudinibus, quarum ipsa pars est, scitè inseri. Et quidem Homerus facit colum Helenæ habentem lanam violaceam.

——αὐτὰρ ἐπ' αὐτῇ
Ἠλακάτη τετάνυστο ἰοδνεφὲς εἶρος ἔχουσα.

Cæterùm super eum colus extensa erat violaceam lanam habens. Quid, quod jam marcida, sive arescens viola adhuc pulchra est? Pulchritudinem oculorum Achilles Tatius assimilat huic violaceo marcori, ὅτι τὸ ὀφθαλμῶν ἄνθος ἐστὶν ἀμάραντον, ἀλλ' ἔοικε τοῖς ἄρτι μαραινομένοις ἴοις. Neque oculorum flos est sine cura; sed similis est violis quæ

Plutarch. περὶ ἀδολ. — Simon. in frag. — Long. lib. 3. — Aristot. in prob. sect. 13. — Apollon. Rhod. l. 4. — Scholiast. Apollon. Rhod. in princ. l. 3. — Plato in Phæd. — German. in Comm. ad Ara. φαινόμ. in lyr. — Plato in Symp. — Lucian. in dia. Deor. — Lucian. in dia. Deor. — Tzetz. in Hesi. — Diog. Laert. in proœm. — Homer. Od. δ. — Achil. Tat. lib. 3.

quæ paulo ante aruerunt. Nam huic ſive marcori ſive pallori paulò pôſt indit nomen pulchri timoris. Has ob cauſas, quia, inquam, viola tam grata, tam pulchra, tamque odorata eſt, priſci coronam ex hoc flore plexam vocarunt κορωνίδα, quaſi ſummitatem & excellentiam corollarum ſive coronarum; & κορωνίδας interpretantur è violis plexas coronas, ſicuti omnium pulcherrimas. Et verò κορωνὶς, ut ſupra dixi, ſumma quæque ſignificat, ut ex hoc loco Plutarchi luculenter intelligi poteſt, εἴ τις ἔπεισε Μάριον θύειν ταῖς Ἑλληνικαῖς μούσαις καὶ χάρισιν, οὐκ ἂν δυσπρεπεστάταις στρατηγίαις καὶ πολιτείαις ἀμορφοτάτην ἐπέθηκεν κορωνίδα. Si quis perſuaſiſſet Mario ut Græcis muſis & charitibus ſacrificaret, minimè vero præclariſſimis ducatibus & publicis adminiſtrationibus turpiſſimam impoſuiſſet coronidem. Quid, quod hæc dictio, viola, unà cum re, diſertiſſimis hominibus, uſque eò placita eſt, ut ea quoque ſignatint ipſas eloquentiæ pulchritudines. *Epicurus*, inquit Martianus Capella, *mixtas violis roſas, & totas apportabat illecebras voluptatum.* Id quod potiſſimùm ad ſuavitatem ſermonis referri debet. Siquidem viola nihil quicquam nec mollius eſt, nec delicatius. Steſichori ſunt verba, ποτερρίπτουν ἴων τε κορωνίδας οὔλας, projiciebant [ad currum regis] violarum apices teneros. Quam violaceam teneritudinem expreſſit Prudentius, cùm violas vocavit molles,

Et molles violas; & tenueis crocos
Fundit fonticulus unda fugacibus.

Sed & multò ante Prudentium Virgilius,

Pro molli viola, pro purpureo narciſſo
Carduus, & ſpinis ſurgit paliurus acutis.

Cæterùm eſſe in viola aut in roſa, vetus dictum fuit, hoc eſt, immergi deliciis & voluptatibus, ut apud M. Tullium, ubi docet eos, qui gaudent animi bonis, id eſt, virtutibus, omnes item ſapientes, qui iis perfruantur, eſſe beatos, *Etiamne*, inquit, *in cruciatu atque tormentis? An tu me in viola putas, aut in roſa dicere?* nempe, ibi Cicero alludit ad Smindyridem illum Sibaritam, qui cùm in foliis roſarum aut violæ recubuiſſet, expergefactus dixit, ſe φλυκταίνας hoc eſt, puſtulas ex nimia duritie lecti habere. Certè apud Indos Bacchicum eſt, id eſt diſſolutorum ac deliciis perditorum mos eſt, μιτροῦσθαι, μυροῦσθαι, βάπτεσθαι ἄνθινα, mitris redimiri, ungi, floribus mergi. Non omitto, hoc potiſſimùm flore lares coronari. Hoc diſcimus è Juvenale,

Inde domum repetam gracileis ubi parva coronas
Accipiunt fragili ſimulachra nitentia cera
Hic [l. his] *noſtrum placabo Iovem, laribuſque paternis*
Thura dabo, atque omnes violæ jactabo colores.

K Cùm

Etymol. κορωνίς. Heſych. κορωνίδες. Plutarch. Mario. Martian. Cap. lib. 2. Steſich. in frag. Prudent. cathe. Virg. ecl. 5. Cic. lib. 5. de fin. Ælian. var. hiſt. lib. 9. cap. 24. Sen. l. 2. de ira. c. 25. Strabo l. 15. Juvenal. ſat. 10.

Tibull. l. 2. el. 1. Cùm Tibullus ait coronam de verno flore factam puerum imposuisse laribus, non de alio flore loquitur quàm de viola,

Rure puer verno primùm de flore coronam
Fecit, & antiquis imposuit laribus,

M. Cato de re rust. Et hæc videlicet, est in illis coronis; quarum apud Catonem mentio, *Kalendis, Idibus, Noniis, Festus dies cùm erit, coronam in focum indat, per eosdemque dies lari familiari pro copia supplicet.*

Plutarch. Symp. 3. Superioribus dotibus accedit alia. Nam corona violacea sicuti rosacea στέλλει τῇ ὀσμῇ τὰς καρηβαρείας, odore sistit gravitatem capitis. Omnibus vernis floribus viola lepidè sociatur, præcipuè rosis & liliis; Virgilius,

Virgil. in Copa.

Sunt etiam croceo violæ de flore corollæ,
Sertaque purpurea lutea mista rosa.
Et quæ virgineo libata Acheloüs ab amne
Lilia vimineis attulit in calathis.

Hieron. l. 2. ep. 19. Hieronymi sunt verba, *Suscipe viduas, quas inter virginum lilia, & martyrum rosas, quasi quasdam violas misceas. Pro corona spinea, in qua Christus mundi delicta portavit, talia serta compone.* Solis quandoque liliis viola jungitur. Anacreon,

Anacr.

Μέσον αὔλακος δὲ Κύπρις
Κρίνον ὡς ἴοις ἑλιχθὲν
Διαφαίνεται γαλήνας.

Propert. l. 3. Et Propertius,

Nunc violas tondere manu, nunc mixta referre
Lilia virgineos lucida per calathos.

Ovid. lib. 5. Metam. Et Ovidius,

Perpetuum ver est, quo dum Proserpina luco
Ludit, & aut violas aut candida lilia carpit.

Soli quoque rosæ sola viola sociatur, usque eò, ut vetus dictum fuerit, στέφανος ἴων καὶ ῥόδων, corona violarum & rosarum, quasi sint flores gemelli, ac propemodum individui. Viola quoque jungitur iis omnibus floribus quibus connascitur, veluti hyacintho, ut in questu Daphnidis, τὰ μὲν ἴα, καὶ ὁ ὑάκινθος ἀνθεῖ, Δάφνις δὲ μαραίνεται. Jungitur & serpyllo, Theocritus,

Athen. lib. 15. — Long. lib. 1. — Theocr. Ear. eid. 8.

ἡ δ' ἴον, ἡ δ' ἕρπυλλον ἀπαίνυτο.

Hæc verò violam, hæc serpyllum decerpebat. Sociatur quoque cythisis & thymo, ut apud Ovidium,

Ovid. lib. 5. Fast.

Ad violam & cythisos, & thyma grata voco.

Ovid. ibid. Et croco, Ovidius

Lilia deciderant, violas arere videres,
Filaque punicei languida facta croci.

Et Prudentius in versibus supra citatis,

Et

Et molles violas, & tenuis crocos — Prudent. cathamer.
Fundit fonticulis unda fugacibus.

Denique viola ſcitè ſociatur narciſſo, Virgilius,

Pro molli viola, pro purpureo narciſſo — Virg. ecl. 5.
Carduus, &c.

CAPUT V.

Roſa flos vernus coronarius. Propriè & κατ' ἐξοχὴν dicitur flos. Roſa vocabulo ſæpe ſignantur alii flores. Roſa regina florum. Corona roſacea deſignat potentiam & imperium. Roſa ſparſa index publicæ lætitiæ & privatæ. Corona roſacea in conviviis dari ſolita. Roſa menſæ conſperguntur. Dignitas roſæ.

IN *Italia*, inquit Plinius, *violæ ſuccedit roſa.* Nempe ultra maria alius eſt ordo florum. Eſt ergo roſa vernus flos, Propertius, — Plin. l. 21. c. 11.

Me juvat & multo mentem vincire lyæo, — Propert. l. 3.
Et caput in verna ſemper habere roſa.

Eſtque adeò ſpecimen veris, Prudentius,

Quàm multas hyemes voluerit, & roſas — Prudent. cathemer. in præfat.
Pratis poſt glaciem reddiderit, nix capitis probat.

Quæ res ſcilicet, eſt tam vulgaris, tamque trita ut M. Tullius hinc occaſionem captarit illudendi ſocordiæ Verris, qui nihil neque ſciret neque ſaperet ſupra vulgum. *Cùm autem*, inquit, *ver eſſe cœperat, cui initium iſte non à Favonio, neque ab aliquo aſtro notabat; ſed cùm roſam viderat, tum incipere ver arbitrabatur.* Roſæ herbarii centum ſpecies inveniunt, quas exequi non eſt inſtituti mei, qui id ago ut cognitiſſimi floris dignitatem repræſentem, quatenus recipitur in coronas. Etſi invenio apud Plinium uſum hujus floris eſſe minimum in coronamentis. Id quod ego à Plinio prolatum magnopere mirarer, & rejicerem ut falſum, ſi neſcirem Plinium ibi potiſſimùm agere de coronis iis, quæ in hoc tantùm ſunt inventæ ut capiti medeantur. Quamvis & ipſa roſa hoc ipſum præſtet, ut alibi dico, illa potiſſimùm quæ hinc nomen adepta vocatur coroneola autumnalis. Cæterùm una roſa propriè dicitur flos κατ' ἐξοχὴν. Id quod firmat Scholiaſtes Ariſtophanis in hunc locum, — Cic. in Verr. orat. 7. — Plin. l. 21. c. 4. — Ariſtoph. Achar.

Ὥσπερ ὁ γεγραμμένος ἔχων στέφανον ἀνθέμων.

Quemadmodum pictus habens coronam florum. Nam τὸ ἀνθέμων florum ait poſitum ἀντὶ τῶν ῥόδων pro roſarum. Et verò advertò interpretem Strabonis pro ſua cætera eruditione hæc verba, αἱ δὲ γυναῖκες ἐν ἐνδύμασι καὶ ἀνθειναῖς ἐσθῆσι διάγουσι, vertiſſe, mulieres in ro- — Strabo l. 3.

scis degunt ornamentis. Meritissimò id quidem, cum rosa præ ceteris florere dicatur, ut apud Theocritum,

Theocrit. ὀδδι. eid. ι.

——Πολλὸς δὲ καὶ ὡς ῥόδα κισσὸς ἐπανθεῖ,

multa hedera floret sicut rosa. Et apud Virgilium,

Virgil. in Cir.

——*sparsaque liminibus floret rosa.*

Epigr. l. 4. Et apud incertum,

Ale, colla, come, pectus, femur, ungula, cauda
Pæstanis lucent floridiora rosis.

Et hoc, scilicet, florere proprium esse pulchritudinis, hinc discimus, quod ipsa pulchritudo ex oculis florere dicitur, ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν ἀνθεῖ τὸ κάλλος. Neque verò tantùm flos simpliciter prolata dictio sæpe signat rosam, sed & rosæ vocabulo sæpe significantur alii flores, ut in his Sapphicis verbis, πῶς οὐχί σοι μᾶλλον ἐξέσται μέγα φρονεῖν ἐφ᾽ ἑαυτῇ, καὶ λαμπρὸν ἂν μὴ τῶν ῥόδων, ἀλλὰ τῶν καρπῶν μετέχῃς ὧν αἱ Μοῦσαι φέρουσι χαρίζονται τοῖς παιδείαν καὶ φιλοσοφίαν θαυμάζουσι; Quomodo non magis tibi licebit magnificè de te sentire & splendidè, si non rosarum, sed fructum sis particeps quos Musæ producunt & largiuntur iis qui doctrinam & philosophiam admirationi habent. Similiter Dracontius omnes flores vocat roseos in his versibus,

Achill. Tat. lib. 3.
Sapho. in car.
Dracont. de opif. VI. dier.

Qui roseis stellare nemus vel floribus agros,
Imperat, autumni qui dulcia poma saporat.

Hinc rosa dicta est regina florum, ut in hoc ejus perelganti encomio quod fuit tantæ celebritatis, ut vulgo caneretur. Hæc quidem verba Leucippe lepidissima virgo canit apud Achilem Tatium, εἰ τοῖς ἄνθεσιν ἤθελεν ὁ Ζεὺς ἐπιθεῖναι βασιλέα, τὸ ῥόδον ἂν τῶν ἀνθέων ἐβασίλευσε, γῆς ἐστι κόσμος, φυτῶν ἀγλάϊσμα, ὀφθαλμὸς ἀνθέων, λειμῶνος ἐρύθημα, κάλλος ἀστράπτον· ἔρωτος πνέει, Ἀφροδίτην προξενεῖ, εὐειδέσι φύλλοις κομᾷ, εὐκινήτοις πετάλοις τρυφᾷ, τὸ πέταλον τῷ ζεφύρῳ γελᾷ. Si regem floribus constituere Jupiter voluisset, non alium certè quàm rosam tali honore dignatus esset. hæc est terræ ornamentum, plantarum splendor, oculus florum, prati purpura pulchritudo coruscans: hæc amorem spirat, Venerem conciliat, speciosis foliis luxuriat, tremulisque delectat, ejus frondes zephyri afflatu rident. Atque adeò usque eò verum est, rosæ tribui regnum florum, ut corona è rosis præter cætera designet potentiam, regnum, imperium. Certè Cleon ille humilis adorator populi Atheniensis apud Aristophanem dicit illi in os,

Achil. Tat. lib. 2. & in fragm. Sapph.
Aristoph. ἱππ.

Ἀλλ᾽ οἵ γε ἐμοὶ λέγουσιν [χρησμοὶ] ὡς ἄρξαι σε δεῖ
Χώρας ἁπάσης ἐστεφανωμένον ῥόδοις.

At oracula mihi dicunt fore ut imperes universæ regioni coronatus rosis. Pindarus de majoribus Melissi Thebani, eorumque virtutibus & felicitate loquens, post multas acceptas clades, denique

eos

eos comparat rosis, veluti in culmine omnis decoris, omnisque potentiæ positos,

χθὼν ἄτε φοινικέοις ἄνθησεν ῥόδοις. Pindar. Isth. od. 4.

Sicut terra purpureis floruerunt rosis. Huc accedit, quod quoties rosa jacitur aut spargitur, sanè est index publicæ lætitiæ. Hujusmodi est illud in fragmentis Stesichori, Stesichor. in carm.

πολλὰ μὲν κυδώνια μᾶλα ποτερρίπτεον ποτὶ δίφρον
ἄνακτι, πολλὰ δὲ μύρρινα φύλλα, καὶ ῥοδίνους στεφάνους,
ἴων τε κορωνίδας οὔλας.

Multa quidem cydonia mala projiciebant ad currum regi, multasque myrteas frondes, & roseas coronas, violarumque apices teneros. Similiter Lucretius de Idæa matre, sive terra, Lucret. l. 2.

Ergo cùm primùm magnas invecta per urbes
Munificat tacita mortales muta salute,
Ære atque argento sternunt iter; omnia circùm
Largifica stipe ditantes; ninguntque rosarum
Floribus, umbrantes matrem, comitumque catervas.

Nec publicæ tantùm lætitiæ, verùm & privatæ rosa nunquam non testis est Anacreon ille festivissimus vult redimiri rosis, Anacr.

ῥόδοις δὲ κρᾶτα
Πύκασον, καλὴ δ' ἑταίρην.

Rosis verò caput corona. Voca autem amicam. Et alibi,

τὸ ῥόδον τὸ τῶν ἐρώτων
Μίξομεν Διονύσῳ.
τὸ ῥόδον τὸ καλλίφυλλον
Κροτάφοισιν ἁρμόσαντες.

Rosam amorum miscebimus Dionysio, Rosam pulchris foliis capiti aptantes. Alio item loco,

Ἐμοὶ μέλει ῥόδοισι
Καταστέφειν κάρηνα.

Mihi curæ est rosis coronare caput. Nempe dum agitur convivium. Quippe corona rosea in conviviis potissimùm dari solita. Propertius, Propert. lib. 3.

Me juvat & multo mentem vincire Lyæo,
Et caput in verna semper habere rosa.

Et Anacreon,

Στεφάνους δ' ἀνὴρ τρεῖς ἕκαστος εἶχεν,
Τοὺς μὲν ῥοδίνους, τὸν δὲ Ναυκρατίτην.

At coronas vir quisque habuit tres, illas [duas] quidem roseas. hanc verò Naucratiten. Certè quod supra dixi rosam regnare, id quoque vere deprehenditur in conviviis, Martialis, Martial. epigr. lib. & Plin. lib. 3. epist. ep. 21.

Hæc hora est tua dum furit Lyæus,

Philostrat. in imag. *Cùm regnat rosa, cùm madent capilli.*

Tunc me vel rigidi legant Catones.

Est autem corona rosacea propria convivii, quia Comus a quo κωμάζειν convivium celebrare, redimitur hac corona. Ipsæ adeò mensæ hoc lætissimo flore consperguntur, ut apud Ovidium.

Ovid. lib. 5. Fast. *Tempora sutilibus pinguntur tecta coronis,*

Et latet injecta splendida mensa rosa.

Et paulò post,

Annuit, & motis flores cecidêre capillis,

Decidere in mensas ut rosa missa solet.

Horat. l. 1. carm. od. 38. Quem morem expressit Horatius,

—— neu desint epulis rosæ.

Horat. l. 2. carm. od. 3. Et alibi,

Mitte sectari rosa quo locorum

—— Sera moretur.

id est, ubi protrahatur convivium. Qui mos è provinciis transmarinis unà cum cætero luxus apparatu Romam delatus tam frequens fuit, ut apud Poëtas nihil quicquam sit magis obvium quàm rosa adhibita potationibus, & conviviis. Horatius,

Huc vina & unguenta, & nimiùm brevis

Flores amœnæ jube ferre rosæ.

Horat. l. 2. carm. od. 11. Alio item loco,

Cur non sub alta vel platano, vel hac

Pinu jacentes sic temerè & rosa

Canos odorati capillos

Dum licet, Assyriaque nardo

Potamus uncti?

Horat. l. 3. carm. od. 19. Denique alibi,

Parcenteis ego dexteras Odi spargere rosas.

In ipso Deorum solenni cultu, & in apparatu sacrificali suus rosæ locus semper fuit. Columella,

Colum. de cul. hort. lib. 10. *——ingenuo confusa rubore*

Virgineas adoperta genas rosa præbet honores.

Cœlitibus, templisque Sabæum miscet odorem.

Hinc fit, ut rosæ nullum florem componere ausis. Id quod Theocritus disertim dicit,

Theocrit. ὁδοιπόρ. eid. ι. Ἀλλ' οὐ σύμβλητ' ἐστὶ κυνόσβατος, οὐδ' ἀνεμώνα

Πρὸς ῥόδα, τῶν ἄνδηρα, παρ' αἱμασιαῖσι πεφύκει·

Sed non conferenda sunt rubus caninus & anemone cum rosis, quorum flores circa sepes nascuntur. Extat & versus Persii in quodam fragmento relatus à Hieronymo, quo rosæ præstantia luculenter demonstratur,

—quis-

—— *quicquid calcaveris, hoc rosa fiat.* *Hieron. l. 1. epp. ep. 16.*
rosa, hoc est, quod in odoribus, coloribus, floribus suavissimum, pulcherrimum, gratissimum est.

CAPUT VI.

Rosa delicata & mollis. Esse, dormire, potare in rosa. Rosa Veneri dilecta. Comus rosa coronatur. Sertum Veneris ex utraque rosa nexum candida & nigra. Roseus color, id est Venereus, pudicus, verecundus. Osculum roseum. Rosa unde nata, unde dicta. Rosæ purpura.

ATque hæc quidem rosæ dignitas conficitur è pluribus dotibus ejus; Quarum prima est, ut sit delicata & mollis. ἐπαινεῖν χρὴ τὸ χαῦνον τῦ στεφάνυ [ῥοδίνυ] καὶ ἁπαλὸν, laudare oportet laxitatem & mollitiem rosaceæ coronæ. Nempe, regibus, iisque qui vivebant luxu regio, pulvini farciebantur è rosa. Cui usui præcipue Melitensis apta fuit ut delicatissima. Porrò isti delicatuli & nauseatores, qui quantum est voluptatum consumpserunt, dicebantur esse in viola aut in rosa, ut dixi in viola, ac præterea dormire in rosa. Pedo de victore, *Philistr. in Imag.* *Cic. act. 7. in Verr.*

Sic est, victor amet, victor potiatur in umbra; *Epigr. in obit. Mæcen.*
Victor odorata dormiat inque rosa.

nec in rosa tantùm, sed & in omnibus vernis floribus. Oppianus, *Oppian. l. 2. κυνηγ.*

Οἷ☉ μὲν γλυκὺς ὕπν☉ ἐπ' ἄνθεσιν εἴαρ☉ ὥρῃ,
Οἵη δ' αὖτε θέρευς γλυκερὴ σπήλυγγι χαμεύνη.

Quàm dulcis est somnus in floribus veris, quàm item rursum æstate dulcis in antro est cubatio humi. Dicebantur quoque potare in rosa, ut apud M. Tullium loquentem de M. Regulo, *Clamat, virtus beatiorem fuisse, quàm potentem in rosa Thorium.* Inter portenta deliciarum fuit Veneri dare operam in rosa, Certe Horatius quærit è puero quis ipso fruatur in rosa, *Cic. lib. 2. de fin.* *Horat. l. 1. carm. od. 5.*

Quis multa gracilis te puer in rosa
Perfusus liquidis urget odoribus?
Grato Pyrrha sub antro.

Nempe, deliciæ rosæ Venerem quoque demonstrabant, quia, ut suprà ex Achille Tatio dicebam, hic flos ἔρωτ☉ πνέει, καὶ Ἀφροδίτην προξενεῖ, amorem spirat, & Venerem conciliat. Quemadmodum cæteri flores, verni, atque adeò omnia verna. Oppianus, *Oppian. l. 1. κυνηγ.*

Καὶ δ' αὐτοῖς μινύπτουσιν ἐν εἴαρι μᾶλλον ἔρωτες,
Εἴαρι καὶ πάνδημ☉ ἐπιβρύει Κυθέρεια.

Vere ipsis hominibus magis [fervent] amores. Vere namque vulga-
Martian. ta, seu vulgivaga ingruit Venus. Certè Martianus Capella Veneri
Cap. lib. 1. plectit coronam è rosis. *Huic*, inquit, *rosis decussatim vinculatis sertata contextio.* Et nequis dubitet ipsum loqui de Venere, addit, *Quam & conspicere nitentem, & fantem audire dulces illecebras, & attrahere fragrantissimi spiritus halitibus redolentem, & osculis lambere, & contingere corpore, ejusque velles cupidine suspirare. Quæ quidem licet amorum, voluptatumque mater omnium crede-*
Himer. *retur, tamen eidem deferebant pudicitiæ principatum.* Venus item
μελ. ἐκλ. propriis creditur gaudere rosis, id est natis in horto suo, ἔρωτες δὲ ῥόδων στεφάνους πλεξάμενοι, οὓς ἐξ Ἀφροδίτης κήπων, ὅταν θέλωσιν, δρέπονται, τὴν παστάδα πᾶσαν ἀνάπτουσιν. Cupidines autem plexis coronis quas è Veneris hortis, cùm volunt decerpunt, porticum omnem incendunt. Est ergo rosa in tutela Veneris διὰ τὸν ἀφροδισιασμὸν, propter usum rei Venereæ, cujus videtur esse symbolum. Et ideo
Theocrit. amatores plerunque hoc munere colunt dominas. Theocritus de Po-
Cycl. eidyll. ιά. lyphemo amatore Galateæ,

Ἤρατο δ' οὔ τι ῥόδοις, οὐ μάλοις, οὐδὲ κικίννοις,
Ἀλλ' ὀλοαῖς μανίαις.

Amavit verò non rosis, aut pomis, aut cicinnis, (ac si dicat, ut solent cæteri amatores,) Sed perniciosis furiis. De tali quoque corona ve-
Propert. l. 1. risimile est loqui Propertium, cùm lusitans cum sua domina coronam ei imponebat,

Et modo solvebam nostra de fronte corollas,
Ponebamque tuis Cynthia temporibus.

Philostrat. in imag. Cùm Bacchum Amor inebriasset, venit ad Ariadnem redimitus corona rosacea. Ergo illa libidinosa Palæstra apud Lucianum, cùm ap-
Lucian. luc. sive as. aur. peteret complexus hospitis, plurimis rosis lectum conspersit; τὰ μὲν [ῥόδα] οὕτω γυμνὰ καθ' αὑτὰ, τὰ δὲ λελυμένα, τὰ δὲ στεφάνοις συμπεπλεγμένα. Quædam rosæ erant singulæ sive nudæ per se, aliæ solutæ,
Fulgent. lib. 2. mytb. in Vene. aliæ coronis implexæ. *Rosa*, inquit Fulgentius, *& rubent & pungunt, ut etiam libido. Rubet verecundiæ opprobrio; Pungit etiam peccati aculeo. Et sicut rosa delectat quidem, sed celeri motu temporis tollitur, ita & libido libet momentaliter, & fugit perenniter.*
Phornut. in Como. Philostr. in imag. Has ob causas roseam coronam tribuunt Como cuidam numini, cujus supra mentionem feci, qui adstat in thalami foribus aureis sicuti conciliatior utriusque sponsi, & primi complexus conjugialis author. Cujus corona laudatur propter laxitatem & mollitiem, & rosidum illud rosarum, quæ prope dixerim, unà cum odore sunt pictæ. Hunc sanè Comum, aut quempiam coronatum Comi munia ob-
Oppian. l. 1. euntem describit Oppianus in his versibus,

Ὡς δέ τις ἠΐθεον ὑπὸ νυμφοκόμοισι γυναιξὶν

Εἵμασιν

Εἵμασιν ἀργήεσσι καὶ ἄνθεσι πορφυρέοισι
Στεψάμενος, πνείων τε παλαιστίνοιο μύροιο
Ἐς θάλαμον βαίνησιν ὑμῖν ὑμέναιον ἀείδων.

Quomodo aliquis juvenum è pronubis mulieribus, Vestibus candidis, & floribus purpureis Redimitus, spiransque Palæstinum unguentum. In thalamum ascendit vobis hymenæum canens. Fingiturque & pingitur hoc numen ferè in comitatu amantium à quibus ὁ μὲν κυανόπρωρον, ὁ δὲ χρυσόπρωρον ὁ δὲ ἄλλος ἄλλην, τῶν ποικίλων ἀκατίων ἐμβεβηκὼς πλεῖ. καὶ Κῶμος αὐτὸς, καλοί τε καὶ ἐστεφανωμένοι. καὶ ὁ μὲν αὐλεῖ, ὁ δὲ κροτεῖ φησίν· ὁ δὲ ᾄδει, οἶμαι. Quorum alius cyanea, alius aurea prora, alius aliquam aliam è versicoloribus cymbis ingressus navigat. Et Comus ipse & pulchri & coronati. Et hic quidem tibias inflat. Alius plaudit, inquit. Alius canit, opinor. Hæc quoque rosea corona est Veneris propter ejus colorem, qui constat è duobus coloribus candido & rubro. Neque enim Venus ῥοδόχρους ex uno tantùm coloris genere plexam coronam gerit; sed ut originem rosei, hoc est, sui coloris repræsentet, capite gestat sertum διδυμόχροον, nempe ex utraque rosa contextum candida & rubra, id est nigra purpurascente; cujusmodi est illa Indica quam describit Achilles Tatius; etsi is eam non rosam nominat, sed florem, ac ne florem quidem, sed frondem. Et hic, scilicet, est sensus horum versuum qui sunt apud Valerium Flaccum, ubi is coronam Veneris facit duplicem, ob utriusque coloris mixturam, ex qua conficitur roseus. *Philostr. in Imag.* *Achill. Tat. lib. 4.* *Val. Flacc. l. 8. Argo.*

—— ipsa suam duplicem Cytherea coronam
Donat, & arsuras alia cum virgine gemmas.

ubi gemmas arsuras non interpretor lapillos ignitos aut ignescentes: sed ipsas rosas, quæ propter colorem ardere dicuntur, ut apud Plutarchum ἄνθεσι φλέγοντα τοῖς ῥοδίνοις στέφανον, floribus ardentem roseis coronam, Id quod à Græcis sumpsit Apulejus describens coronam suæ Deæ, *nunc*, inquit, *albo candore lucida, nunc croceo flore lutea, nunc roseo rubore flammida.* Hinc est quod in rosa commendant verecundiam. Certè ob hunc ruborem hæc è rosis sive rosacea corona propriè dicitur purpurea, sive purpurascens, ut in his verbis, τὴν χρυσῆν κόμην ῥόδων στεφάνῳ πορφύροντι. Auream comam rosarum corona purpurante. Cæterùm cùm Euripides capillis Veneris innectit serta rosea, utrumque rosæ genus intelligit. *Plutarch. Symp. 3.* *Apul. l. 11. Metam.* *Const. Cas. l. 11. c. 20.* *Himer. μελ. ἐκλ.* *Eurip. Med. actu 3. de Ven.*

αἰεὶ δ' ἐπιβαλλομέναν
χαίταισιν εὐώδη ῥοδέων πλόκον ἀνθέων
τᾷ σοφίᾳ παρέδρους

πέμπειν ἔρωτας,
παντοίας ἀρετῆς ξυνεργοὺς,

ubi ſemper innectit capillis aurea ſerta nectareis ex floribus, ut excitet amores Sophiæ contubernaleis, omnigenæ virtutis cooperatores. Nempe roſaceus color mammis Veneris eſt concolor, quas ei Anacreon roſeas tribuit, ubi deſcribit hanc Deam ſculptam in diſco, & quidem natantem,

Anacr.

ῥοδέων δ' ὕπερθε μαζῶν
ἁπαλῆς ἔνερθε δειρῆς
μέγα κῦμα πρῶτα τέμνει.

Roſcarum verò ſuper mammillarum tenera ſub cervice, magnum fluctum prima ſecat. Hujus quoque Deæ cervix eſt roſea. Virgilius de Venere,

Virgil. 1. Æneid.

Dixit, & avertens roſea cervice refulſit.

Tum os roſeum, Virgilius de hac ipſa,

Virgil. 2. Æneid.

—— roſeoque hæc inſuper addidit ore.

Veneris plantas Apulejus facit roſeas. Apud eundem Venus eſt *totum revincta corpus roſis micantibus.* Ut ergo Venus pulchritudine omnes Deas antecellit, ita hic ipſe roſeus, hoc eſt, Venereus color & cœleſtis quidam rubor cæteris omnibus antiſtat, vel ob id potiſſimùm quòd eſt argumentum pudoris, ejuſque quæ adoleſcentulos, virgines, mulieres decet verecundiæ *Erubuit*, inquit ille, *Salva res eſt.* Laudatur etiam ob pulchritudinem. Vix enim in femina probatur candor non aliquo rubore ſuffuſus.

Apul. l. 4. Metam.
Apul. l. 6. Metam.
Terent. Andr.

Maxim. ſive Cornel. Gall. el. 1.

Candida contempſi, niſi quæ ſuffuſa rubore
Vernarent propriis ora ſerena roſis.
Hunc Venus ante alios ſibi vindicat ipſa colorem;
Diligit & florem Cypris ubique ſuum.

Hunc ergo ruborem Virgilius tribuit Laviniæ virgini,

Virgil. 12. Æneid.

Accepit vocem lachrymis Lavinia matris
Flagrantes perfuſa genas; cui plurimus ignem
Subjecit rubor, & calefacta per oſſa cucurrit.
Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Si quis ebur; vel miſta rubent ubi lilia multa
Alba roſa. Tales virgo dabat ore colores.

Iridi quoque hic ipſe poëta tribuit os roſeum,

Virgil. 9. Æneid.

Ad quem ſic roſea Thaumantias ore locuta eſt.

Huc colorem & florem alibi Virgilius vocat rutilum, ejuſque comam Puniceam,

Virgil. in roſa.

Ecce & defluxit rutili coma Punica floris
Dum loquor, & tellus tecta rubore micat.

Idem ſuam puellam facit roſeis digitis,

Aut roseis digitis viridem decerpserit uvam. *Virgil. in Dir.*

Cùm Horatius queritur Telephum Lydiæ videri pulchrum, ait illam laudare roseam ejus cervicem,

Cum tu Lydia Telephi Cervicem roseam, *Horat. l. 1. Carm. od. 13.*

—— & cerea Telephi —— laudas.

Achilles Tatius describens Melittæ pulchritudinem, ait illam revera esse pulcham, ac diceres, inquit, illius vultum lacte perunctum, & genis ejus innatum esse rosam. Hesiodus Euricem unam filiarum Oceani vocat ῥοδόπηχυν roseis lacertis; Theocritus Helenam διὰ τὸ καλλίχρωμα roseam, sive rosei coloris, *Achill. Tat. lib. 5.* *Hesiod. Theogn.* *Theocrit. in Hel. epith. εἰδ. η.*

Ὧδε καὶ ὁ ῥοδόχρως Ἑλένα Λακεδαίμονι κόσμος.

Callimachus ait, postquam Pallas se perfricuit oleæ unguento, quod Græcis est ῥόδινον, ei recurrisse ruborem, qualis est rosæ, aut grani mali Punici.

Ὦ κῶραι· τὸ δ᾽ ἔρευθος ἀνέδραμε πρώϊον οἵαν *Callimach. εἰς λουτ. τῆς*

Ἢ ῥόδον, ἢ σίβδης κόκκος ἔχει χροίαν. *Παλλ.*

Virgilius Niso tribuit crinem roseum, id est pulcherrimum,

Et roseus medio fulgebat vertice crinis. *Virgil. in Ciri.*

Et Tibullus,

Carmine purpurea est Nisi coma, *Tibull. l. 1. el. 4.*

purpurea, id est rosea, ut infra dico. Quid, quod osculum pulchræ feminæ, propter indolem, ut ille ait, dicitur roseum? Capella de Jove implicante se Danaë,

Sic admovetur ori, *Martian.*

Roseumque circumacta *Cap. lib. 9.*

Rapit osculum puellæ;

Gremioque complicatus

Pretium tulit pudoris.

Similiter Musæus Herus virginis genas facit roseas, *Mus. in poema.*

Ἄκρα δὲ χιονέων φοινίσσετο κύκλα παρειῶν

Ὡς ῥόδον ἐκ καλύκων διδυμόχροον· ἢ τάχα φαίης

Ἡροῦς ἐν μελέεσσι ῥόδων λειμῶνα φανῆναι.

Summi nivearum rubebant circuli genarum, Ut rosa ex thecis bicolor. Certe diceres Herûs ex membris rosarum pratum apparere. Tatius de vultu Leucippes, τὸ στόμα ῥόδον ἄνθος ἦν ὅταν ἄρχηται τὸ ῥόδον ἀνοίγειν τῶν φύλλων τὰ χείλη, Os seu vultus rosarum flos erat, cùm incipit rosa aperire labra foliorum. Postremò, rosa est Veneris, quia nata est è sanguine Adonidis. Bion, *Achill. Tat. lib. 1.* *Bion in epitaph. Adon.*

Αἲ αἲ τὰν Κυθέρειαν, ἀπώλετο καλὸς Ἄδωνις

Δάκρυον ἁ Παφίη τόσσον ἐγχέει ὅσσον Ἄδωνις

Αἷμα χέει, τὰ δὲ πάντα ποτὶ γίγνεται ἄνθη.

Αἷμα ῥόδον τίκτει, τὰ δὲ δάκρυα τὰν ἀνεμώναν.

Vx

Væ væ Veneri, interiit pulcher Adonis. Lachrymarum Venus tantum effundit quantum Adonis sanguinis fundit. Hæc verò omnia in terra convertuntur in flores. Sanguis rosam gignit, sed lachrymæ anemonem. Similiter Ovidius facit Venerem flentem Adonidem suum, ac dicentem,

Ovid. l. 10. Metam.

——— at cruor in florem mutabitur.

Et paulò post,

——— sic fata cruorem
Nectare odorato sparsit, qui tactus ab illo
Intumuit; sic ut fulvo perlucida cœlo
Surgere bulla solet, cùm flos de sanguine concolor ortus
Qualem quæ lento celant sub cortice granum
Punica ferre solent.

Const. Cæs. l. 11. c. 18. Alii paulò aliter narrant hanc fabulam. Quippe ajunt, Adonide occiso, Venerem nudis pedibus ingressam esse sylvam; ibique spinis compunctam emisisse cruorem. Inde rosam, quæ prius esset alba, cœpisse rubere, ac magis magisque adlubescere. Alii tradunt convivium agitantibus Diis; inibi fuisse magnam copiam nectaris. Sed Cupidine choream ducente, altera alarum movisse, atque adeò vertisse pedem ejus crateris ubi erat nectar. Hinc rosæ purpureum, sive puniceum colorem extitisse. Rosarum genus aliter tradit Anacreon in his versibus,

Anacr.

Φέρε δὴ φυλώ [τὸ ῥόδον] λέγωμεν.
Χαροπῆς ὅτ' ἐκ θαλάττης
Δεδροσωμένην Κυθήρην
Ἐλόχευε πόντος ἀφρῷ,
Πολεμόκλονόν τ' Ἀθήνην
Κορυφῆς ἐδείκνυε Ζεὺς,
Τότε καὶ ῥόδων ἀγητὸν
Νέον ἔρνος ὤδισε χθὼν,
Πολυδαίδαλον λόχευμα.

Agedum originem rosæ dicamus. Cùm cærulis ab undis Sale rosidam Cytheren Spuma edidit profundi; Jovisque cùm Minerva E vertice exiluit Armata scuto & hasta, Tunc nobilis rosarum Stirps edita est beato Terræ sinu, venustus, Miræque fœtus artis. Cæterùm colorem rosæ Theocritus vocat splendorem purpureæ rosæ, ἀγλαΐην πυρσοῖο ῥόδου. Hinc est, quod Prudentio rosaria sunt purpurea, id est, ut Plinius ait, coloris ardentissimi,

Theocrit. Europa εἰδ. ιϐ. Plin. l. 21. c. 4. Prudent. Cathe.

Illic purpureis tecta rosariis
Omnis fragrat humus.

Ubi rosaria credibile est sumi non tantùm pro virgultis è quibus rosæ nascuntur, sed pro omnis generis floribus. In quo significatu hæc

hæc vox placita est poëtæ Christiano. Dracontius de Adamo & Eva, *Dracont. de opif. VI. dier.*

> *Ibant per flores, per tota rosaria læti*
> *Inter odoratas messes, lucosque virenteis:*

Hanc purpuram eleganter expressit Martianus Capella his verbis, *Mart. Cap. l. 1. c. 79.*

> *Ac ni rosetis purpuraret culmina*
> *Aurora primo convenustans habitu*, &c. *Isidor. l. 17. c. 9.*

Ergo ingeniosè nostri rosam à specie floris nuncupatam volunt, *quod rutilanti colore rubeat*. Quem Dracontius vocat roseum ruborem. Certè rosam Græcorum imitatione plerunque purpuream vocant. Virgilius. *Virgil. in Cul.*

> *Et rosa purpureo crescit rubicunda colore*

Et Horatius, *Horat. l. 3. carm. od. 10.*

> *Te lana probe nobilem*
> *Tonsæ Luceriam, non cithara decent,*
> *Nec flos purpureus rosæ.*

Hanc purpuram alibi Horatius punicantem facit, *Horat. l. 4. carm. od. 10.*

> *Nunc & qui color est puniceæ flore prior rosæ.*

Equidem, si non mihi ipse nesciens imponam, purpuram in coloribus eum dici puto, cui inest tantum ardoris & vivacis efficaciæ, ut propriè opponatur pallori. Et hoc sensu flores dicuntur purpurei, hoc est, nativis coloribus præditi, ut in his versibus,

> *Et quæ marmoreo pede Naiades uda secantes* *Aurel. Nemes. ecl. 2.*
> *Littora, purpureos alitis per gramina flores.*

Idem paulò post ait, sibi sine Donace lilia videri nigra, & rosas pallentes,

> *At tu si venias, & candida lilia fient,*
> *Purpureæque rosæ, tum dulce rubens hyacinthus.*

Ubi manifestum est, pallorem & purpuram in floribus esse opposita.

CAPUT VII.

Rosæ color cœlestis. Purpura cur dicatur nigra. Rosæ odor. Sermo suavis vocatur rosa. Rosa est Gratiis flos dilectus. Est coronamentum Musarum. Est medicamentosa. Alii & quidem admirabiles effectus rosæ. Centenaria rosæ, sive centaureæ malè legitur apud Tertullianum; isque locus emendatus. Centenarius numerus est symbolum castitatis. Quibus floribus rosa sociatur. Rosæ munus quid signet.

TAnta gratia, tantaque pulchritudine censetur purpureus, sive puniceus rosæ color, ut etiam cœlo sit exceptus. Certè Luciferum

rum poëtæ faciunt roseum ; quippe qui est Auroræ nuntius & Veneris emissarius. Valerius Flaccus,

Val. Flacc. l. 2. Argon.

—— qualis roseis & Lucifer alis,
Quem Venus illustri gaudet producere cœlo.

Nempe Lucifer è se ejectat illum nitorem rosulentum qui se Auroræ & Veneri anteambulonem præbet ; qui cum sit roseus, est quoque purpureus, scilicet, ὑπ' ἀμφιλύκη, sub diluculo. Dracontius,

Dracont. de ope. VI. dier.

Ast ubi purpureum surgentem ex æquore cernunt
Luciferum vibrare jubar, flammasque ciere.

Virgil. de ortu sol.

Ipsi adeò Auroræ poëtæ tribuunt vestem roseam. Virgilius,

Surgit ab Oceano Tithoni fulgida conjux,
Et veste ab rosea subruit ipsa pedes.

Hunc ipsum in Diris vocat roseum amictum. Ab aliis poëtis Aurora dicta est ῥοδόπεπλος roseo insignis peplo. Virgilius quoque Auroræ tribuit roseos capillos,

Q. Calab. lib. 3. Virgil. in Cul.

Crinibus & roseis tenebras Aurora fugarat.

Et alibi,

Virgil. in Ciri.

Aurea fulgebat roseis Aurora capillis,

Alio item loco,

Et roseus medio fulgebat vertice crinis.

Virgil. 6. Æneid.

Alibi Auroræ dat nunc quadrigas, nunc bigas roseas,

Hac vice sermonum roseis Aurora quadrigis
Jam medium ætherio cursu trajecerat axem.

Virgil. 7. Æneid.

Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.

Alibi ei tribuit roseas manus,

Virgil. in epigr.

Et roseis manibus sydera dispulerat.

Ovid. lib. 7. Metam. Ovid. lib. 2. Metam.

Ovidius eam donat ore roseo ; ejusque atria facit plena rosarum,

Ecce vigil nitido patefecit ab ortu
Purpureas Aurora fores, & plena rosarum
Atria.

Theocrit. Pharmac. eid. 2.

Et Theocritus tribuit ei roseos lacertos.

—— ἁνίκα πέρ τε ποτ' ὠρανὸν ἔτρεχον ἵπποι
Α'ῶ τὰν ῥοδόπηχυν ἀπ' Ὠκεανοῖο φέροισαι.

Ipsa lora cœlestis currus, illius quo sol vehitur, operta sunt rosis, ac proinde purpurea, Prudentius,

Prudent. contra Symm. l. 1.

Immotasque rotas, & flecti nescia lora
Aut ornat redimita rosis, aut thure vaporat.

Ipse adeò Phœbus poëtis quandoque est roseus, Virgilius de Ænea & Turno pugnaturis,

Virgil. 11. Æneid.

Continuoque ineant pugnas, & prælia tentent,
Ni roseus fessos jam jurgite Phœbus Ibero
Tingat equos.

Cæte-

Cæterùm purpuream rosam verè possumus vocare illam Indicam; qui est flos planè mirabilis, si iis fides est, quæ de ea memorantur apud Achillem Tatium, quamvis eam ipse vocet nigram, *μέλαν τῶν ῥόδον Ἰνδῶν*. Et verò propriè nigra purpura dicitur, quia *color purpuræ*, inquit Cassiodorus, *est obscuritas rubens, & nigredo sanguinea*. Eximio rosæ colori accedit odor jucundus, quamvis angustus; qui certè perpetuò certat cum colore. Ut rosæ rubor contendit cum rubore auroræ, ita odor hujus floris certat cum suavissimo odore surgentis diei. Quas venustates expressit Virgilius in illo epigrammate, quod inter alia carmina est illud ipsum quod rosa inter cæteros flores,

Achill. Tat. lib. 6.
Cassiod. l. 1. Var. ep. 2.
Plin. l. 21. c. 4.
Virgil. in epigr.

Ambigeres, raperetne rosis Aurora ruborem,
An daret, & flores tingeret orta dies.
Ros unus, color unus, & unum mane duorum;
Syderis & floris est domina una Venus.
Forsan & unus odor; sed celsior ille per auras
Difflatur; spirat proximus iste magis.

EnimveroGræci ῥόδον dici volunt παρὰ τὸ ὄζω, καὶ κατ᾽ ἀντίφρασιν τὸ μὴ ὄζον, ἀλλ᾽ εὔοσμον ὄν. Ut Plutarchus ait, rosa certè inde dicta, ὅτι ῥεῦμα πολὺ τῆς ὀδωδῆς ἀφίησι quòd multam affluentiam odoris emittit. Quæ verba alicubi referuntur à Clemente Alexandrino. Nec mirum si eam nostri vocarunt odoratam, veluti proprio epitheto. Tibullus,

Etymol. ῥόδον.
Plutarch. Symp. 3.
Clem. Al. pædag. l. 2. c. 8.
Tibull. l. 1. eleg. 3.

Fert casiam non culta seges, totosque per agros
Floret odoratis terra benigna rosis.

Quippe ejus odor est tantæ efficaciæ, ut dissimulari nequeat. Ea re Artemidorus eam in somnis visam ait portendere perniciem διὰ τὴν ὀσμὴν propter odorem. Qui sanè odor tantæ suavitatis est, ut sit pars luxus regii, quem M. Tullius Verri exprobrat; *Reticulum ad nares*, inquit, *sibi apponebat* [Verres] *tenuissimo lino, minutis maculis, plenum rosæ*. Porrò μεταφορικῶς quicquid in sermone suave & jucundum est honestatur nomine rosæ. ut apud Aristophanem, ῥόδα μ᾽ εἴρηκας, rosas mihi dixisti, id est rem gratam nuntias. ἐμοὶ τὰ παρὰ σοῦ εἰρημένα ῥόδα ἐστιν, suavissima verba mihi locutus es. Contra siquid inconveniens & absurdum & spurcum demonstrandum est, id fit per hoc adagium, ὗς διὰ ῥόδων, sus per rosas. Tantæ dignitatis rosa cùm sit, non soli Veneri, sed & ipsis Gratiis est flos dilectissimus. Anacreon,

Artemid. l. 1. c. 79.
Cic. 7. Verr.
Aristoph. Νεφ.
ἐν παροιμ.
Anacr.

Ἴδε πῶς ἔαρος φανέντος
Χάριτες ῥόδα βρύουσι.

Vide ut ineunte vere Charites rosis abundant. Ut enim Gratia ea est quæ sine ulla arte est, ita rosa nullo extrinsecus accersito lenocinio, sed per seipsa placet. Propertius,

Propert. lib. 4.

Et facilis spargi munda sine arte rosa.

Rosæ virgines, inquit Apulejus, *matutino rore florebant*. Quid, quod rosa quoque est coronamentum Musarum? Thaliam Statius donat corona rosea,

Apul. l. 3. Metam. Stat. lib. 2. Sylv.

—— crinemque decorum
Fregisset rosea lasciva Thalia corona.

Plutarch. symp. 3. Theocrit. epig. 1.

Apud Plutarchum Ammonius ait, coronam rosaceam esse consecratam Musis Theocritus rosam & serpyllum dicat Musis.

Τὰ ῥόδα τὰ δροσόεντα, καὶ ἡ κατάπυκνος ἐκείνα
Ἕρπυλλος κεῖται ταῖς Ἑλικωνιάσι.

Rosæ illæ roscidæ, & densum illud Serpyllum dicatum est Heliconiadibus. Præterea rosam, & coronam rosaceam capiti salutarem esse, supra satis est demonstratum. Cui doti alia similis, nec sanè minor accedit, quòd & aliis morbis medetur. Id quod inter laudes hujus floris recenset Anacreon,

Anacr.

τὸ δὲ νοσοῦσιν ἀρκεῖ,

morbo laborantibus hæc subvenit. Id quod ego quidem puto esse illud quod Propertius innuit in hoc disticho, in quo Vertumnum eas dotes, quibus ipse præstat, memorantem facit.

Propert. lib. 4.

Pastorem ad baculum possum curare, vel idem
Serpiculis medio pulvere ferre rosam.

Superiores rosæ dotes aliis insuper Anacreon cumulat. Addit enim,

τὸ δὲ καὶ νεκροῖς ἀμύνει, mortuos propugnat, nempe διὰ τὸ ῥόδινον, propter roseum unguentum.

τὸ δὲ χρόνον βιᾶται,

tempori vim affert. Huc accedit; quod rosa eum qui obbrutuerit, revocat ad dignitatem hominis. Ergo Palæstra illa Lucium, qui ex homine factus esset asinus, sic alloquitur, ῥόδα γὰρ μόνον εἰ φάγοις, ἀποδύσῃ μὲν αὐτίκα τὸ κτῆνος, τὸν δὲ ἐραστήν μοι τὸν ἐμὸν αὖθις ἀποδώσεις. ἀλλά μοι φίλτατε, μίαν νύκτα ταύτην ὑπόμεινον ἐν τῷ ὄνῳ· ὄρθρου δὲ δραμοῦσα οἴσω σοι ῥόδα, καὶ φαγὼν ἰαθήσῃ. Quòd si rosas ederis, certe illico exues bestiam, ac mihi meum amatorem continuò reddes. Verùm, charissime, unam hanc noctem perfer in asino. At ipsa mane currens feram tibi rosas quas ubi comederis, sanaberis. Infra hic Lucius adeptus in theatro rosas, iisque pastus humanæ formæ statim est redditus. Denique homo factus coronatur rosis, στεφανοῦμαι τῷ φιλτάτῳ, καὶ εἰς ἀνθρώπους με ἀνασωσάντι ῥόδῳ, coronor amicissima, quæque me ad homines reservavit, rosa. Ipsius Lucii hoc ipsum fatentis hæc sunt verba, *Tunc ego trepidans assiduo pulsu micanti corde coronam quæ rosis amœnis intexta fulgurabat, avido ore susceptam cupidus promissi devoravi. Nec me fefellit cœleste promissum.* Potest etiam rosa, sed Pieria tantùm, amissam memoriam revocare,

Lucian. Luc. sive asi.

Apul. l. 11. Metam.

care, ut ex his Sapphicis verbis quamlibet non sanis colligo, κατθανοῖσα δὲ κείσῃ οὐδέποτε μναμοσύνα σέθεν ἔσετ' οὐδὲ ποθ' ὕστερον. Denique talis est prærogativa rosæ, ut, si quidpiam exemplo adsumendum est exprimendæ rei alicujus excellentiæ, si potissimùm hic honor habetur floribus, ex his omnibus nulla cujusquam invidia eligatur rosa. Tertullianus, ait, *Rosam tibi si obtulero, non fastidies creatorem.* Apud eundem scriptorem, dum is coronam plectit è lectissimis floribus memorantur centenariæ rosæ, ut quidem & legit & emendavit Beatus Rhenanus. Verba Tertulliani hæc sunt: *uti nunc laurea & myrto, & olea, & illustriore quaque fronde, &, quod magis usui est, centenariis quoque rosis ex horto Midæ lectis, & utrisque liliis, & omnibus violis coroneris; etiam gemmis forsitan, & auro.* Sic, inquam, Rhenanus legit; & centenarias ait esse illas quæ Plinio sunt centifoliæ, ac Theophrasto (ut ego addo; quod ipsum inde Plinius sumpsit) ἑκατοντάφυλλα ῥόδα, Primò quidem rectè Rhenanus qui locum advertit esse depravatum; legebatur enim centauriis, pro qua dictione ipse reposuit centenariis. Etsi ea vox non solùm homini erudito, ut ille fuit, sed & cuilibet in literis tyroni vel primo aspectu suspecta esse debuit. Sed quod pro centaureis reposuit centenariis, & quod centenarias interpretatus est centifolias, id verò excusari non potest. Quippe id pugnat cum Plinio, quo authore Cepio Tiberii Cæsaris principatu negavit centifoliam in coronis addi, præterquam extremos velut ad cardines nec odore nec specie probabilem. Nec eò moveor, quod dici potest, centenarium numerum esse symbolum castitatis, ut discimus è Hieronymo, cujus hæc sunt verba ad Lætam, *Sit in gremio aviæ, quæ repetat in nepte quicquid præmisit in filia; quæ longo usu didicit nutrirre, servare, docere virgines. In cujus coronam centenarii quotidie numeri castitas texitur.* Non ideo hinc quisquam conficiet ullas esse rosas quæ dicantur centenariæ. Quòd si his verbis forte nixus est Rhenanus, arundine nititur, & rem parum exploratam obtrudit pro vera. Hic enim Hieronymus tantùm dicit, centenarii numeri castitatem texi in coronam Lætæ filiæ, hoc est, hanc virginem metere centuplicem fructum suæ castitatis. Nam hîc quidem corona signat fructum, seu præmium. Ergo texitur ei centuplex corona castitatis, centeno, inquam, fœnore suæ virtutis ditescit & lætatur hæc virgo. Quid, quod hasce rosas, quæ Rhenano sunt centenariæ & centifoliæ, Tertullianus disertim ait, esse lectas ex horto Midæ? At in hoc horto, sive roseto nullæ centifoliæ, nullæ centenariæ, solæ sexaginta foliorum provenerunt, & quidem cæteris omnibus odoratiores, lectiores, pulchriores. Quid ergo conjectare licet? Equidem pro centaureis asseveranter lego

Stob. lib. 2.
Apul. l. 2. Metam.
Tertull. l. 1. advers. Marc.
Tertull. de cor. mil.
Theophrast. lib. 6. de plant. c. 6.
Hieron. l. 2. epp. ep. 15.

ſpontaneis, totidem ſyllabis, nec planè diſſimili literarum ductu.
Herodot. lib. 8. Hoc enim vocabantur roſæ Midæ. Certè Herodoto ſunt αὐτόματα ῥόδα ſpontaneæ roſæ. οἱ δὲ ἀπικόμενοι ἐς ἄλλην γῆν τῆς Μακεδονίης, οἴκησαν πέλας τῶν κήπων τῶν λεγομένων εἶναι Μίδεω τοῦ Γορδίεω. ἐν τοῖσι φύεται αὐτόματα ῥόδα ἓν ἕκαστον ἔχον ἑξήκοντα φύλλα, ὀδμῇ τε ὑπερφέροντα τῶν ἄλλων. Illi verò profecti in aliam terram Macedoniæ habitarunt juxta hortos qui dicuntur eſſe Midæ filii Gordii; In quibus naſcuntur ſpontaneæ roſæ, ſingulæ habentes ſexaginta folia, quæ odore excellunt inter alias. Ubi videre eſt roſas Midæ non eſſe centifolias ſed ſexagenûm foliorum: non item odore & ſpecie parum probabiles, ut centifolias, ſed odoratiſſimas; Et propter utramque dorem coronis, ut veriſimile eſt, adhibitas; unde rejiciebantur centifoliæ; poſtremò ſpontaneas dictas. Id quod, ſcilicet, in illo ſingulari horto ſingulare fuit.

Dracont. de ope. VI. dier. nonnullis mutatis.

Is cunctis hortis fertur felicior hortus
Floribus ambrſiis præclaro ceſpite pictus;
Plenus odoriferis nunquam marcentibus herbis.

Et quia earum roſarum quæ centifoliæ dicuntur, obiter mentionem feci, obiter quoque addam è Theophraſto, *Theophraſt. lib. 6. de plant. c. 6.* ῥόδων τὰ πλεῖστα εἶναι πεντάφυλλα, τὰ δὲ δωδεκάφυλλα, καὶ εἰκοσάφυλλα, ἔνια δὲ καλοῦσιν ἑκατοντάφυλλα, roſarum plurimas eſſe quinque foliorum, alias duodecim, & viginti; quaſdam quas vocant centifolias. Cæterùm roſa omnibus vernis floribus, ſi modò coronis inſeruntur, rectè ſociatur, ut *Achill. Tat. lib. 1.* violæ narciſſo, liliis, ut dixi in viola. Quandoque ſoli narciſſo, Tatius, *Achill. Tat. lib. 3.* μία μὲν τοῦ ῥόδου καὶ τοῦ ναρκίσσου ἡ κάλυξ. unus roſæ & narciſſo calyx vel theca. Quandoque narciſſo & myrto. Idem Tatius, αἱ δὲ πρασιαὶ τῶν ἀνθῶν ὑπὸ τὰ πέταλα τῶν φυτῶν στιχηδὸν ἐπεφύκεσαν νάρκισσος, καὶ ῥόδα, καὶ μυῤῥίναι. Areolæ florum ſub foliis plantarum ordinatim innatæ erant, narciſſus, roſæ, myrti. Illud quoque conſtat, roſam apud omnes gentes eſſe in tanto honore, ut cuipiam data aut muneri miſſa ſit nobile argumentum benevolentiæ mittentis erga eum, qui hoc munere colitur. Roſam plerunque, nec refert nativam, an effigiatam, collegia & legitimi hominum cœtus offerunt illi, cujus in aliquo artium, ſcientiæve genere eminet *Plato in Paulo II.* ingenii doctrinæque præſtantia. Roſam Romanus Hierarcha adeunti ad ipſum alcui principi Chriſtiano honoris cauſa mittere ſo- *Pontific. Rom. in rubr. de proceſſ. Pont. & Cæſ. per urbem.* let. Roſam quoque hic ipſe Pontifex in iis ſupplicationibus quæ habentur poſt Imperatorem inauguratum, ac diademate inſignitum, manu geſtat. Hanc ipſam, cùm pervenit ad ædem Sanctæ Mariæ in Coſmedin ipſe eques Imperatori equiti dono dat. Hanc quoque Imperator manu geſtat, dum redit ad pontem Hadriani, ubi equites creat. Denique hæc ſunt verba ejus libri, cui titulus eſt

Cæ-

Cæremoniale Romanum. *Et Dominica quarta quadragesimæ, in qua cantatur Lætare, Pontifex rosam benedicit, & illam post missarum solennia alicui magno principi, si præsens est in Curia, solet donò dare. Sin minus, mittitur ad aliquem regem, vel principem de consilio Cardinalium, Finita benedictione, inungit cum balsamo rosam auream, quæ est in ipso ramusculo; & super imponit muscum tritum; & aspergit rosam aqua benedicta, & adolet incenso. Ponitur super altari, dum à Pontifice celebratur missa. Eam deinde Pontifex defert ad cameram suam. Et si ille cui eam dare vult, est præsens, vocatur ad ejus pedes, & genu flexo dat ei rosam, multa dicens in ejus laudem.* Rosam quoque, ob præclaras dotes hujus floris video esse luculentissimum symbolum Anglici regni. Enimvero tot, tantaque hujus præclarissimi floris decora satis valida sunt commendandæ coronæ hinc nexæ, sive ea plectitur è solo rosa, sive rosa coronaria alios flores admittit in consortium. Certè ejus honoris qui rosæ habetur, plures causas attuli, nimirùm, vel quòd eo odore fragrat, quo Dii oblectantur, & quo mortales eriguntur; vel quòd Gratiis est voluptati, vel quod Veneri est in deliciis, vel quod est nobile opus & argumentum poëtarum, & lubentia Musarum; vel quòd tenera quælibet manus eam, nihil verita scabritiem & spinas, legere amat; vel quòd est flos Cupidinis; vel quòd epulas etiam hilarat, & Libero it comes; vel quòd Aurora, Nymphæ, Venus, sunt roseis digitis, lacertis, ore, cervice, planta, mammis, colore, & specie; vel quòd ægrotantibus opitulatur: vel quòd mortuos propugnat; vel quòd tempori vim affert; vel quòd brutescentes homines reddit humanæ majestati, vel quòd & in senecta retinet odorem juventæ; vel quòd genere & ætate est Veneri & Minervæ æqualis & coæva; vel quòd purpura punicat, & candore nitet, & flammeo colore rutilat. Quas omnes rosæ dotes & laudes Anacreon complexus est illo carmine, cui est initium,

> Στεφανηφόρου μετ' ἦρος
> Μέλπομαι ῥόδον θερινὸν, &c.

Non ergo mirum, si cùm quempiam omnibus laudibus cumulatum significamus, eum rosæ nomine honestare soliti sumus. Hieronymus de puella laudatissima, *Et universa*, inquit *propinquitas rosam ex se natam gaudeat.*

Cærem. Rom.

Hieron. l. 2. epp. ep. 15.

CAPUT VIII.

Lilium flos vernus coronarius. Vnde prognatum, unde dictum. Proceritate & pulchritudine commendatur. Lilii candor. Lilium rubens, ſive purpureum. Lilium dicitur flos florum. λείριον & λειριόεις. Lilium eſt oblectamentum virginum. σοῦσα. Venus aſſimilatur lilio. Album, hoc eſt, ſplendidum. Excellens pulchritudo lilii. Amantes dominas liliis donant. Omnes flores vocati λείρια. In ſummitate ſceptri eſt lilium. Quibus floribus ſocietur lilium.

Plin. l. 21. c. 5. ROſæ proximus eſt lilio locus; quod ipſum eſt inter præcipua decora veris. Quippe *incipit medio roſarum proventu.* Eſt-
Clem. Al. pæd. lib. 2. cap. 8. que inter utrumque florem multa cognatio olei, id eſt ejus unguenti quod vocant λείρινον. Hac ratione lilium dicitur eſſe prognatum.
Conſt. Caſ. l. 11. c. 20. Herculem Jupiter ex Alcumena ſuſceperat, nempe è mortali matre mortalem. Sed cum Jupiter id ageret ut eam immortalitate donaret, infantem ſuppoſuit uberibus Junonis tunc quidem dormientis. Infans ſuctu ſatur ſugere deſtitit, cùm tamen è mamma lac adhuc uberrimè ſtillaret. Quicquid ex eo lacte cœlo ſparſum eſt, confecit lacteum circulum. Is Græcis eſt γαλαξίας. Sed illa pars quæ terram humectavit genuit lilium, quod colore eſt conſimile lacti. Hinc lilii puritas commendatur; quomodo in roſa verecundia, in viola
Iſidor l. 17. c. 9. purpura, in gemmis rutilum. Dici ajunt lilia *quaſi liolia, quorum etſi candor eſt in foliis, auri tamen ſpecies intus effulget.* De lilii generibus etiam certant herbarii, potiſſimùm ſuper cognitione hemerocallis, quod volunt eſſe genus lilii ſylveſtris, cui quoque inter flores coronarios locus eſt aſſignatus. Cæterùm in hoc flore prima proceritas commendatur. Certè quæ Livio, Halicarnaſſæo, aliis
Ovid. lib. 2. Faſt. ſunt papavera, illa, inquam, quæ Tarquinius decuti vult, Ovidio ſunt lilia, nimirum, ob excelſitatem.

Illic Tarquinius mandata latentia nati
Accipit, & virga lilia ſumma metit.
Nuntius ut rediit, decuſſaque lilia dixit,
Filius, Agnoſco juſſa parentis, ait.

Huic præclariſſimi floris excelſitati adhæret inſignis pulchritudo. Eſt enim lactei candoris, hoc eſt, alboris intaminati; uſque eò, ut, ſi quidpiam notabili candore viſendum dicimus, id, quicquid eſt, cum lilio comparemus, aut lilium albedine anteire hyperbolicè
Propert. l. 2. firmemus; ut apud Propertium commendantem pulchritudinem Cynthiæ ſuæ,

Lilia non domina ſint magis alba mea.

Mattia-

Martialis enumerans ea quæ censentur esse candidissima, lilii meminit, *Martial. lib. 1.*

Toto candidior puella cycno,
Argento, nive, lilio, ligustro.

Hic ipse alibi magnificat lilium intactum,

Nec modo politum pecudis Indicæ dentem, *Martial.*
Nivesque primas, liliumque non tactum. *lib. 5.*

Alio item loco puellam suam componit cum lilio & ligustro,

Lilia tu vincis, nec adhuc dilapsa ligustra, *Martial.*

Est tamen & rubens lilium, quod Plinius indicat esse illud quod *l. 8.*
Græcis est simpliciter κρίνον. ἴνια, inquit Theophrastus loquens de *Plin. l. 21. c. 5.*
liliis, καὶ πορφυρᾶ ἦ. Quædam & sunt purpurea. Et verò Græci *Theophrast.*
signantes ea lilia quæ sunt alba, ea quidem vocant κρίνα, sed sæ- *lib. 6. de*
piùs addunt, λευκὰ, alba, ut infra videbimus. Nos ergo in coro- *plant. c. 6.*
namentis agnoscimus duplex lilium, album & purpureum. Nempe, hoc illud est quod Tertullianus ait, cùm nominat utraque *Tertull. de*
lilia, *Et utrisque liliis*, inquit, *& omnibus violis coroneris*, *cor. mil.*
Sunt autem lilia purpurea illa quæ *monstrificis hominum ingeniis* *Plin. l. 21.*
fieri tradit Plinius. Non, inquam, talia nascuntur, sed fiunt. *Mi-* *c. 5.*
rum, inquit Plinius, *ita tingi aliquid, ut nascatur infectum.* Id qua ratione fiat, hoc est, quomodo lilia quæ natura sunt candida, ars faciat purpurea, docet Constantinus Cæsar. Quicunque lilio
color adsit, certè est flos tantæ gratiæ & pulchritudinis, ut Junoni *Const. Cæs.*
sit dilectus. κρίνῳ γὰρ ἥδεσθαι τὴν Ἥραν φασὶ, lilio Junonem delectari *l. 11. c. 21.*
ajunt, inquit Clemens Alexandrinus. Certè hic flos sicuti rosa, *Clem. Al.*
dicitur ἄνθος ἀνθῶν flos florum. Et ut apud Græcos ῥόδον non solùm *pæd. lib. 2.*
signat rosam, sed & rem quamlibet grati odoris, ita λείριον dici *cap. 8.*
ajunt quicquid floridum, suave, & expetitum est, ut in hoc versu Nicandri, *Nicand.*

—— λείρια δ᾽ ὡς ἴα, ποῖα περιστρέφει. *ther.*

Lilia verò, ut violas, qualia circumvertit. Usque eò, ut λειριόεις signet floridus, suavis, gratus. Oppianus de odore myrrhæ, *Oppian. l. 3.*

ὀδμὴ δ᾽ αἶψα θάλασσαν ἐπέδραμε λειριόεσσα. *ἁλιευ.*

Odor verò statim mare incurrrit ut lilii. οἱ ἀγορηταὶ τῶν Τρώων τὴν *Lucian.*
ὄπα τὴν λειριόεσσαν ἀφιᾶσι, inquit Lucianus, Trojanorum oratores *Herc. Gall.*
lilialem, hoc est, floridam quandam vocem emittunt. Pindaro λείριον *Pind. Nem.*
est ἄνθεμον floridum, & λείρια κηρία μελισσάων Oppianus vocat *od. 7.*
floridos ac suaves apum favos. Petronius Arbiter lilia facit ridentia. *Oppian. κυνηγ. l. 1.*

Albaque de viridi riserunt lilia prato. *Petr. Arb.*

Non ergo mirum, si hic flos est oblectamentum virginum. Certè *Sat.*
Theocritus facit Europam carpentem lilia. Et Idon suam Donacem *Theocr. eid.*
inducit legentem hunc florem. *10.*

Aurel. Nemes. ecl. 2. *Dicite quo prato Donacen, qua fortè sub umbra*
Inveniam roseis stringentem lilia palmis.

Ovidius, aliis nymphis legentibus hos & illos flores, unam Proserpinam facit colligentem crocos & alba lilia,

Ovid. lib. 4. Fast. *Ipsa crocos tenues, liliaque alba legit.*

Hic ipsus alibi de hac eàdem Proserpina,

Ovid. lib. 5. Metam. *—— quo dum Proserpina luco*
Ludit, & aut violas, aut candida lilia carpit, &c.

Etymol. σοῦσα & σοῦσον. Hic obiter dico, à Phœnicibus lilia vocari σοῦσα. Unde Σοῦσα ἡ πόλις ἀπὸ τῶν ἀναφυομένων κρίνων, Susa urbs ab circumnascentibus liliis. καὶ σοῦσον τὸ κρίνον ὑπὸ Φρυγῶν λέγεται. Et lilium à Phrygibus vocatur Susum. Cæterùm hic flos tanta pulchritudine censetur, ut ipsa Venus interdum assimiletur lilio, Anacreon in versibus quos sæpe cito,

Anacr. Μέσον αὔλακος δὲ Κύπρις
Κρίνον ὡς ἴοις ἑλιχθὲν
Διαφαίνεται γαλήνας.

Quasi lilium implicatum violis renidet illa placidum maris per æquor. Idque non solùm propter candorem, verùm etiam propter eum, qui in candore est, nitorem, ac splendorem. Quo exemplo

Callimach. hym. in Cer. Callimachus ver album, & ipsam æstatem vocat albam,

λευκὸν ἔαρ, λευκὸν δὲ θέρος καὶ χεῖμα φέροισαι.

In quo versu interpres ait, λευκὸν esse λαμπρὸν splendidum. Id

Propert. l. 4. quod Callimachi imitator Propertius æmulatus est in hoc disticho ubi lilia vocat argentea.

Sæpe tulit blandis argentea lilia Nymphis,
Romula ne faciem læderet hasta Tati.

Corydon ille Virgilianus, cùm deperiret Alexin puerum formosum, gratulatur ei ob excellentem pulchritudinem; quæ quanta sit, vel ex ipso Nympharum judicio & consensu sciri potest; quippe quæ ipsum omnigenis floribus cumulant, in quibus primus est lilio locus;

Virg. ecl. 2. *Huc ades, ô formose puer! Tibi lilia plenis*
Ecce ferunt Nymphæ calathis. &c.

Aristoph. ... Quidam apud Aristophanem innuens, quicquid dicitur esse pulchritudinis eximiæ sibi tribui, ait, Κρίνεσι στεφανοῖς, liliis me coronas, ac si dicat, istam quam mihi tribuis laudem tanti equidem facio, ut si mihi coronam omnium excellentissimam imposueris. Ovidius enumerans questus Chloridos, seu Floræ Deæ, quòd à priscis Romanis non coleretur sicuti cætera numina, inducit illam dicentem, ideo se quoque tunc quidem officio suo destitisse; atque illicò vernos eosque pulcherrimos flores exaruisse; in quibus primus est liliis locus.

Exci-

Excidit officium tristi mihi; nulla tuebar
Rura, nec in pretio fertilis hortus erat. — Ovid. lib.
Lilia deciderant; violas arere videres;
Filiaque punicei languida facta croci.

Valerius Flaccus similitudinem pulchritudinis sumit à liliis, — Val. Flacc. l. 6. Argon.

Lilia per vernos lucent velut alba calores
Præcipuè queis vita brevis, totusque parumper
Floret honos.

Lilium tale cùm sit, hoc flore amantes dominas suas donare consuerunt. Cyclops ille apud Theocritum alloques Galateam, Si ad te, inquit, natando pervenire possem, afferrem tibi lilia sicuti munus lectissimum, — Theocrit. εἰδ. ια.

Ἔφερον δέ τοι ἢ κρίνα λευκά,
Ἢ μάκων᾽ ἁπαλὰν ἐρυθρὰ πλαταγώνι᾽ ἔχοισαν.

Cæterum tanta est hujus floris dignitas, ut Homerus omnes flores vocaverit λείρια, teste Polluce. Scholiastes Apollonii Rhodii, καθόλου, inquit, τὰ ἄνθη λείρια λέγεται, ubi interpretatur hos pulcherrimos versus, — Pollux l. 6. c. 19. Scholiast. Aristoph. Plut. Apollon. Rhod.

Ὡς δ᾽ ὅτε λείρια καλὰ περιβρομέουσι μέλισσαι
Πέτρης ἐκχύμεναι συμβληΐδος, ἀμφὶ δὲ λειμὼν
Ἑρσήεις γάνυται, ταὶ δὲ γλυκὺν ἄλλοτ᾽ ἄλλον
Καρπὸν ἀμέργουσιν πεποτημέναι· ὡς ἄρα ταί γε.

Ut verò cum lilia pulchra circumfremunt apes effusæ sive aggestæ ad saxum Sympleidum, circa verò pratum roscidum lætatur. At hæ hic & illic fructum premunt volantes. sic certè hæ, &c. λείρια καλεῖται, εἴ γε μέμνημαι, τὰ ἄνθη, inquit Lucianus, lilia vocantur, si memini, flores. Et Christi in Euangelio hæc sunt verba, καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει, Observate lilia agri quomodo augentur, ubi manifestum est, κρίνα ibi esse quod τὰ ἄνθη in genere. Quid quod lilia cœlo quoque sunt excepta? Nam in pallio Jovis ex omni florum genere hunc florem imprimis esse cœlatum, author est Pausanias. Strabo memorat, Babylonios gestare sigillum, & insigne sceptrum, in cujus superiori parte est malum, aut rosa, aut lilium. Ac si dicat, tantam, tamque arctam esse inter rosam & lilium cognationem, ut utrum ex his decori & ornamento adsumatur, utique nihil referat. Et in hoc quidem omnes scriptores consentiunt. Quippe hi flores videntur à natura sic sociati, ut propemodum sint individui, ut apud Hieronymum, *Jungitur ei germana, rosarum & liliorum calathus, eboris ostrique commercium.* Prudentius describens sceptrum sapientiæ, illud ornat rosis, quibus mixta sunt lilia; — Lucian. Herc. Gall. Matth. c. 6. Pausan. lib. 5. Strabo l. 16 Hieron. ad Salv. de ser. vid. Prudent. psychom.

Prudent. psychom.

In manibus dominæ sceptrum non arte politum,
Sed lignum vivum est, viridi quod stirpe recisum
Quamvis nullus alat terreni cespitis humor
Fronde tamen viret incolumi; tum sanguine tinctis
Intertexta rosis candentia lilia miscet.

Horat. l. 1. carm. od. 36.

Horatius lilia sociat rosis & apio,

Neu desint epulis rosæ,
Neu vivax apium, neu breve lilium.

breve lilium vocat non ob exiguitatem & humilitatem plantæ, de cujus excellitate supra dixi, sed quòd est vitæ brevis, ut docent illa quæ supra citavi è Valerio Flacco,

Val. Flacc. l. 6. Argon.

Lilia per vernos lucent velut alba colores;
Præcipuè queis vita brevis, totusque parumper
Floret honos.

Propert. lib. 2. carm.

Propertius lilia miscet papaveribus,

Et circùm irriguo surgebant lilia prato
Candida purpureis mixta papaveribus.

Tertull. lib. de cor. mil. Petr. Arb. in Satyr.

Tertullianus & Petronius Arbiter sociant rosas, lilia, violas.

Emicuêre rosæ, violæque, & molle cyperon,
Albaque de viridi riserunt lilia prato.

CAPUT IX.

Narcissus flos coronarius, Et priscum coronamentum Cereris & Proserpinæ & Furiarum. Coronæ è narcisso visæ per quietem quid significent. De pulchritudine hujus floris. Narcissus flos unde sic dictus. Narcissi color purpureus, & croceus, & niger. Narcissus flos odoratus. Quibus floribus societur.

TRes flores à me supra memorati omnium scriptorum consensu sunt verni coronarii. De iis quos infra recensebo, diversæ sunt sententiæ eorum qui hos & illos collocant nunc inter vernos, nunc inter æstivos, quosdam etiam inter hybernos. Ea re non tam ordinem anni temporum in his describendis mihi servandum proposui, quàm id spectavi, an sint inter coronarios eos, quos lectori spectandos propono ut omnium pulcherrimos & celeberrimos. Inter hoc præcipuæ nobilitatis est narcissus, qui flos, authore Theophrasto, à quibusdam vocatus τὸ λείριον, quamvis ipse paulo post distinguat narcissum ἀπὸ τοῦ λειρίου. Erroris causam verisimile est inde esse, quod narcissus est lilio flos haud quaquam absimilis; cujus herbarii plures species faciunt. Non esse vernum, sed Autumnalem florem Theophrastus disertim tradit, ὄψιον δὲ σφόδρα,

Theophrast. lib. 6. de plant. c. 6. Pollux l. 6. c. 19. Theophrast. lib. 6. de plant. c. 6.

σφόδρα, inquit, μετὰ γὰρ ἀρκτοῦρον ἡ ἄνθησις, καὶ περὶ ἰσημερίαν, Valde serus flos. Quippe floret post arcturum, & circa æquinoctium. Plinius, ubi quid quoque mense in agris fieri debeat, quærit, narcissum ter florere dicit; & primo flore primam arationem ostendere, medio secundam, tertio novissimam. Idipsum tradit Theophrastus, tam de narcisso quàm de Scylla. Esse autem florem coronarium hinc discimus, quòd eodem loco Plinius, dum narcissum nominat, disertim exprimit coronamenta narcissi. Sed Sophocli hic flos præcipuè est commendatus, dum eum vocat priscum coronamentum magnarum Dearum, τοῦτ' ἐστι τῶν χθονίων, hoc est terrestrium; etsi ipse Scholiastes paulò infra aliud ait, ut mox dicam.

Plin. l. 18. c. 26. *Theophrast. lib. 7. de plant. c. 12.* *Plutarch. symp. 3.* *Sophoc. Oed.*

θάλλει δ' οὐρανίας ὑπ' ἄχνας
ὁ καλλίβοτρυς κατ' ἦμαρ ἀεὶ
νάρκισσος, μεγάλαιν θεαῖν
ἀρχαῖον στεφάνωμα.

floret verò à rore cœlesti narcissus pulchros flores gignens quotidie, unde magnis Deabus coronæ de more prisco plectuntur. Ubi Scholiastes ait è priscis commentariis, Narcissum esse coronamentum Cereris & Proserpinæ. Et quidem Proserpinæ, Quia priusquam à Plutone raperetur, hoc flore Dea delectabatur, eoque redimiri amabat. Sed post raptum utramque Deam, nempe Cererem & Proserpinam aversatas esse coronamenta florea. Esse autem narcissum quoque coronamentum furiarum, probat idem Scholiastes è quibusdam versibus Euphorionis in quibus Eumenides filiæ Phorcynis dicuntur habere comas coronatas narcisso. Porrò est coronamentum Erinnium ob id fortasse quod ut plurimum nascitur circa monumenta; vel quod hæ Deæ homines terrore afficiunt, aut torpore, usque eò ut vel nominis gratia hæc planta sit illis familiaris. Qui locus Sophoclis alicubi citatur à Clemente Alexandrino. Artemidorus ait, coronas è narcisso siquis per quietem viderit, potissimùm si is ex aqua sibi victum quærit, ac si navigaturus est, malum ei portendi. Tantæ hic flos pulchritudinis & venustatis est, ut, authore Pausania, creditum sit, Proserpinam, quæ dum luderet, floresque legeret, rapta fuit, non violis fuisse deceptam, sed narcissis. Et verò hic quoque flos, ut supra dixi de viola, rosa, lilio, propter pulchritudinem florere dicitur ac cæteris exemptus nominantur. Virgilius,

Clem. Al. pædag. l. 2. c. 8. *Artemid. lib. 1. c. 79.* *Pausan. lib. 9.* *Virg. ecl. 8.*

— *aurea dura*
Mala ferant quercus; narcisso floreat alnus.

Atque adeò Poëtæ videntur certare quis ipsorum ei plurimùm tribuat, dum eum & pulchrum & purpureum, & croceum, & odoratum vocant. Et quidem Theocrito hic flos est pulcher.

Theocrit. in Thyr. eid. 9.

Ἁ δὲ καλὰ νάρκισσος ἐπ' ἀρκεύθοισι κομάσαι,

pulchra narcissus juniperis floreat. Virgilius, post enumeratos multos flores id ipsum disertis verbis firmat.

Virgil. in Cul.

Non illinc narcissus abest, cui gloria forma
Igne Cupidineo proprios exarsit in artus.

Const. Cæs. l. 11. c. 19. Plin. l. 21. c. 19.

Nam ut adolescens formæ fuit spectatissimæ, ita qui è pulcherrimo adolescente factus sit flos, insigni pulchritudine censetur. Etsi non sum nescius Plinium idem sentire cum scholiaste Sophoclis. Nam uterque vult narcissum, ut dixi, denominari à narce, hoc est à stupore. Cujus sententiæ est quoque Plutarchus, τὸν νάρκισσον ὠνόμασαν ὡς ἀμβλύνοντα τὰ νεῦρα, καὶ βαρύτητας ἐμποιοῦντα ναρκώδεις. tum Clemens Alexandrinus, νάρκισσος βαρύοδμόν ἐστιν ἄνθος· ἐλέγχει δὲ αὐτὸ ἡ προσηγορία, νάρκην ἐμποιοῦν τοῖς νεύροις. Narcissus est graveolens flos. Hoc probat appellatio, stuporem injiciens nervis. Nos tamen hìc quidem libentiùs amplectimur famam vulgatiorem. ipsaque adeò commenta poëtarum, quorum amœnitates è vestigio sequimur in istis qualibuscunque coronarum venustatibus. Hanc ergo tam speciosi adolescentis metamorphosin miseratur Ovidius his versibus,

Plutarch. symp. 3. Clem. Al. pedag. l. 2. c. 8.

Ovid. lib. 5. Fast.

Tu quoque nomen habes cultos narcisse per agros;
Infelix quod non alter & alter eras.

Et hæc quidem pulchritudo est è colore purpureo, quo inter flores conspicuus est. Virgilius,

Virg. ecl. 5.

Pro molli viola, pro purpureo narcisso,
Carduus, & spinis surgit paliurus acutis.

Alibi vocat narcissum suave rubentem,

—— aut suave rubens narcissus.

Virgil. in Cir. Theophrast. lib. 6. de plant. c. 6.

Theophrastus hunc florem facit nigrum, μέλανα τῇ χρόᾳ, hoc est, ut supra dixi de rosa, purpureum. Qui Virgilio est purpureus, Ovidio est croceus; ubi narrat hanc fabulam. Cùm enim Narcisso mortuo, Naiades,

Ovid. lib. 3. Metam.

—rogum, quassasque faces, pheretrumque pararent.
Nusquam corpus erat; croceum pro corpore florem
Inveniunt; florem medium cingentibus albis.

Oppian. l. 2. κυνηγ. Theocr. Euro. ed. 18.

Denique Narcisso convenit quod ille dixerit de bubalo, ἐρατὸς χρόα φαιδρὸς ἰδέσθαι, amabilis color, aspectu speciosus. Cum colore & pulchritudine certat odor; eumque Theocritus vocat εὔπνοον bene ac suaviter spirantem,

Τῶν μὲν ἡ μὲν νάρκισσον εὔπνοον, ἡ δ' ὑάκινθον,
Ἡ δ' ἴον· ἡ δ' ἕρπυλλον ἀκαίρων.

Harum quidem hæc narcissum odoratum, hæc verò hyacinthum, Hæc violam, hæc serpillum decerpebant. Unde miror, quid ita

Clemens Alexandrinus in loco ſupra citato eum vocet βαρύοδμον graveolentem. Id quod cùm non probem, multò magis rejicio cauſam quam ipſe affert, ἐλέγχει γὰρ αὐτὸ ἡ προσηγορία, ναρκᾶν ἐμποιοῦν τοῖς νεύροις. Quid enim hic torpor commune habet cum odore? Virgilius frequens imitator Theocriti cum caſia, herba odorata facit eum olentem, hoc eſt, bene olentem & odoratum, *Virgil. in Ciri.*

At nutrix patula componas ſulphura teſta
Narciſſum caſiamque, herbas incendit olentes.

CAPUT X.

Hyacinthus flos coronarius factus è puero. Obſides quo redimiculo caput evincti. Hyacinthi pulchritudo. Corona hyacinthina index hilaritatis. Muſæ delectantur hoc flore, eoque Apollo redimitur. Hyacinthus flos literatus. Sepulchra hyacinthis ſpargi ſolita. Fructus arborum inſcripti. Hyacinthus adhibitus ſacris Cereris. Quibus floribus ſocietur.

SEquitur hyacinthus flos vernus coronarius, noſtris vacinium, præcipuæ nobilitatis. Cujus laudes veriſimile eſt Bionem complexum fuiſſe illo carmine quod huic flori dicarat. Sed periit ſcriptio tam luculenta, excepto principio, hoc eſt quatuor verſibus, in quibus ipſis nihil eſt de hyacintho. Huic flori proprium quoque dicarat opus Nicander, quod ſcholiaſtes ejus citat his verbis, οὗ μνημονεύει Νίκανδρος ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Ὑακίνθῳ. Porrò eſſe florem coronarium, diſcimus è Theocriti verſu quem ſupra citavi, ubi loquitur de viola & hyacintho, qui flores, *Scholiaſt. in ther. Nic. Βεϖλδί-ρυ. Theocrit. ἰδυλ. eid. ι.*

ἐν τοῖς στεφάνοις τὰ πρῶτα λέγονται.

Qui inter flores primi dicuntur. Ut Narciſſus, ita Hyacinthus è puero Spartano mutatus eſt in florem ei cognominem. Fabula eſt apud Lucianum, ubi eum Apollo miris modis deflet, diſco ab ſe quidem, ſed zephyri aſtu occiſum. Nam διοκεύοντι τῷ Ἀπόλλωνι πλάγιος ἐκπνεύσας, ἐμβάλλει τῷ ὑακίνθῳ τὸν δίσκον. cùm Apollo diſcum jaceret, ſpirans à latere jacit diſcum in Hyacinthum. E cujus ſanguine terra florem produxit ſuaviſſimum & odoratiſſimum omnium florum, literis inſcriptum, quæ deflent adoleſcentem. Ac præter Scholiaſten in Alexipharmaca Nicandri, hanc fabulam memorat Ovidius in luculentiſſimis hiſce verſibus, *Lucian. in Dial. Deor. Philoſtr. in Imag. Ovid. l. 10. Metam.*

Te lyra pulſa manu, te carmina noſtra ſonabunt,
Floſque novus ſcripto gemitus imitabere noſtros,
Tempus & illud erit quo ſe fortiſſimus heros
Addat in hunc florem, folioque legatur eodem.

Talia

Talia dum vero memorantur Apollinis ore,
Ecce cruor, qui fusus humi signaverat herbas.
Desinit esse cruor, Tyrioque nitentior ostro
Flos oritur.

Hic duplicis fabulæ mentio fit. Quidam, videlicet, non ex Hyacinthi, sed ex Ajacis cruore hunc florem editum firmabant. Sed utramque & fabulam & famam conciliat Ovidius, cùm ait, venturum tempus quo se Ajax addat in hunc florem. Qua de re hæc Plinius, *Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum præferens ejus quem Apollo dilexerat, aut ex Ajacis cruore editi.* Ergo uterque admittitur in hunc honorem; ad utrumque authorem refertur hæc nobilissima planta. Quidam existimaverunt hunc florem esse illum ipsum quem vocant Cosmosandalum. In his est Pausanias. Est enim, inquit, ei magnitudine persimilis; & habet easdem luctus indices literas. Cosmosandali sic meminit Cratinus in effæminatis, παντοίοις γε μὴν κεφαλὴν ἀνθέμοις ἐρέπτομαι, λειρίοις, ῥόδοις, κρίνοις κοσμοσανδάλοις. Omnigenis caput chamæmelis mihi pascitur, leirio, rosa, lilio, cosmosandalo. Et coronam è cosmosandalis purpureis Aristophanes, quem Athenæus citat, vocat purpureum reticulum in his versibus,

Plin. l. 21. c. 11.

Pausan. l. 2.

Athen. lib. 15.

Athen. lib. 15.

οὐκ ἐφύσων οἱ Λάκωνες ὡς ἀπόρθητοί ποτε;
Νῦν δ' ἐμηρίνθους ἔχοντες πορφυρᾶς κεκρυφάλους.

Non tumebant olim Spartani ut inexpugnabiliies? Nunc autem purpureo reticulo caput iis vincitur ut obsidibus. Quibus ex verbis, ut adnotavit interpres Athenæi, colligimus, obsidibus caput redimiri solitum purpureo reticulo, videlicet, ut hac nota tuti essent ab injuria; aut ne his facile esset ad suos transfugium. Cæterùm, ut de superioribus floribus dixi, Hyacinthus propter pulchritudinem florere dicitur, hoc est, colore, odore, nitore suo homines in se convertere. Et hac fortasse de causa Hyacintho puero corona plectitur ex omnibus floribus, στέφανον φέρει πάντων ἀνθέων. τὰ μὲν ἴα, inquit Daphnis apud Longum, καὶ ὁ ὑάκινθος ἀνθεῖ. Δάφνις δὲ μαραίνεται. Violæ quidem & hyacinthus florent, Daphnis verò flaccescit. Neque verò è pulchro & venusto adolescente potuit progigni flos nisi eâdem pulchritudine & venustate. Quòd autem Hyacinthus inter egregia forma, gratiaque adolescentes numeraretur, tradit Oppianus,

Philostrat. in imag. Long. lib. 1.

Oppian. l. 1. κυνηγ.

Τοὺς περὶ ἀστράψαντας ἐν ἡμιθέοισιν ἐφήβους,
Νιρέα, καὶ Νάρκισσον, ἐϋμμελίω θ' ὑάκινθον.

Qui olim emicuerunt inter homines adolescentes, Nereum; & Narcissum, venustumque Hyacinthum. Certè apud Longum cùm describitur forma decusque Daphnidis, adscribitur ei coma hyacin-

cinthino flori ſimilis, ὀρθὰς ὡς ὑακίνθῳ μὲν τὴν κόμην ὁμοίαν ἔχει,
imitatione, ſcilicet, Homeri, qui, ut Ulyſſes eſſet gratior Nauſi- *Long. lib. 4.*
caæ Alcinoi filiæ, ait Palladem è capite ejus demiſiſſe comas hya-
cinthino flori ſimiles,

—— κὰδ δὲ κάρητος *Homer. Odyſſ. 2.*

οὔλας ἧκε κόμας ὑακινθίνῳ ἄνθει ὁμοίας.

Quem verſum alicubi citat Ariſtænetus. Capillitium item formo-
ſum vocabant hyacinthinum, ὑακινθίνας τρίχας. Et de muliebri ca- *Lucian. de*
pillito ſic alibi loquitur Lucianus, καὶ δασυλλεῖς μὲν ἀπὸ τῶν βοστρύχων τῆς *imag.*
κεφαλῆς ἕλικες ὑακίνθοις τὸ καλὸν ἀνθοῦσιν ὅμοια πορφύροντες, Et lon- *Lucian. Amor.*
gæ capillorum capitis texturæ perinde ac ſuaviter floreſcentes hya-
cinthi nigricantes. Et de nymphis Philoſtatus, αἱ δὲ ἀνθοῦσι τὰς χαί- *Philoſtrat.*
τας ἐκπεφύκασιν ὑακινθίνοις ὁμοίας ἄνθεσιν. At florentes coma exi- *in imag.*
bant hyacinthinis ſimiles floribus. Himerius in comitatu Apollinis *Himer.*
lyram pulſantis, tum Gratiarum & Cupidinum colludentium facit *μελ. ἐκλ.*
Venerem ſtrinxiſſe comam ſuam hyacintho, etſi hic dici poteſt hya- *Lucian. in*
cinthum fuiſſe lapidem. Huic Hyacinthi pulchritudini aſſimilatur *epi. Sat.*
formoſiſſimus quiſque adoleſcens, uſque eò ut pueri egregia forma
olim vocati fuerint Hyacinthi. παῖδας δὲ αὐτῶν, inquit Lucianus, τοὺς
ὡραίους καὶ κομήτας, οὓς ὑακίνθους, ἢ Ἀχιλλέας, ἢ ναρκίσσους ὀνομάζουσι.
Pueros ipſorum ſpecioſos & comatos, quos hyacinthos, aut Achil-
les, aut Narciſſos nominant. Catullus item formam Juliæ aſſimi- *Catull. in*
lat hyacinthinæ pulchritudini. *epithal. Iul. & Manl.*

—— non tibi
Herculeia periculum eſt
Ne qua femina pulchrior
Clarum ab Oceano diem
Viderit venientem.
Talis in vario ſolet
Divitis domini hortulo
Stare flos hyacinthinus.

Aurelius Nemeſianus inducens Idonem ſecum querentem quòd to-
tis jam tribus diebus non viderit Donacen ſuam, ait ſine ipſa ea
quæ pulcherrima ſunt, non ſibi talia videri; in his hyacinthum
non ſibi dulce rubere, hoc eſt, nec tam gratæ, nec tam adlubentis
pulchritudinis eſſe,

Te ſine, væ miſero mihi! lilia nigra videntur, *Aurel. Nemeſ. ecl. 2.*
Pallenteſque roſæ, nec dulce rubens hyacinthus.
At tu ſi venias, & candida lilia fient,
Purpureæque roſæ, tum dulce rubens hyacinthus.

Et hoc, ſcilicet hyacinthi epithetum Nemeſianus mutatus eſt à
Virgilio apud quem ſuave rubet hyacinthus. Enimvero etſi hic *Virg. ecl. 3.*

flos

flos in luctu, ut ita loquar, natus est, tamen tam hilari specie provenit, ut corona hinc plexa sit index hilaritatis & animi soluti, ut
Anacr. apud Anacreontem,

Στεφανίσκους δ' ὑακίνθων
Κροτάφοισιν ἀμφιπλέξας
Μετὰ παρθένων ἀθύρειν
Φιλέω μάλιστα πάντων.

Hyacinthinis corollis Caput implicatus, Cum puellis jocari Amo maximè omnibus. Et ideo nymphis hic quoque flos est in deliciis. Ille apud Theocritum Cyclops, qui Galateam deperibat, ait se tunc primùm eam amare cœpisse, cùm una cum matre sua ipse ductor viæ montem conscendit ad legenda folia hyacinthina.

Theocrit. Cycl. eidyl. ια.

Ἠράσθην μὲν ἐγώ γε κόρας τεῦς, ἁνίκα πρᾶτον
Ἦνθες ἐμᾷ σὺν ματρὶ, θέλοισ' ὑακίνθινα φύλλα
Ἐξ ὄρεος δρέψασθαι. ἐγὼ δ' ὁδὸν ἁγεμόνευον.

Certè virgines hyacintho virente, hoc est, florente redimitæ choreas instituunt.

Theocrit. eidyl. ιη.

Παρθενικαὶ θάλλοντα κόμαις ὑάκινθον ἔχοισαι
Πρόσθε νεογράπτω θαλάμω χορὸν ἐστάσαντο.

Isidor. l. 17. c. 9. *Hic flos*, inquit Isidorus, *pueros à pubertate retinet*. Id quod si non barbarè at per obscurè prolatum, meo quidem animo, hoc significat, hyacinthum florem pueris perpetuum præstare pueritiæ florem nullius participem pubertatis. Propemodum illi similem qui ob teneritudinem comæ non patitur corollas aptari capitibus Cupidinum. *Philostrat. in imag.* Smyrnæ urbis pulchritudinem describens Aristides, ait quemdam seu splendorem, seu serenitatem insidere toti urbi, quæ quidem minimè est hyacintho similis, sed qualem nullam neque terra neque sol hominibus ostenderunt, ὑακινθίνῳ μὲν ἄνθει οὐδαμῶς ὅμοιον, ἀλλ' οἷον οὐδὲν πώποτε γῆ καὶ ἥλιος ἀνθρώποις ἔφηναν, ac si dicat, si hyacintho similis esset hæc urbs, eximiè pulchra esset. Sed ne quidem hyacinthus lepidissimus flos tantæ venustatis est, ut eam pulchritudinem repræsentare possit. Virgilius hoc flore veneratur Musas, *Aristid. μονωδ. ἐπὶ σμυρ.*

Virgil. in Ciri.

Magna mihi cupido tribuistis præmia divæ
Pierides; quarum castos altaria postes
Munere sæpe meo inficiunt, foribusque hyacinthi
Deponunt flores.

Virg. ecl. 3. Idem quoque hoc ipso flore colit Apollinem,

Phœbo sua semper apud me
Munera sunt lauri, & suave rubens hyacinthus.

Lucian. in Dial. Deor. Et verò hyacintho Apollo coronatur. Quippe is utitur his verbis de Daphne & Hyacintho questus suos adversus Venerem efferens, quòd parum sit felix in amoribus suis, ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλως ἀναφρόδιτός εἰμι

εἰς

εἰς τὰ ἐρωτικὰ, καὶ δύο γοῦν, οὓς μάλιστα ὑπερηγάπησα τὴν Δάφνην καὶ τὸν Ὑάκινθον, ἡ μὲν ἀποδιδράσκει με, καὶ μισεῖ, ὥστε εἵλετο ξύλον γενέσθαι μᾶλλον, ἢ ἐμοὶ συνεῖναι. ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ δίσκου ἀπώλετο, καὶ νῦν ἀντ' ἐκείνων στεφάνους ἔχω, nempe è lauru & hyacintho. Ego verò & præcipuè expers sum amorum. Et quidem è duobus quos unicè amavi Daphnen & Hyacinthum, illa me fugit & odit, usque eò ut præoptavit fieri arbor quàm mecum esse. Hic verò à disco periit. Et nunc pro illis habeo coronas. Ipsa tellus Jovi & Junoni, ubi concumbere parant statim progignit flores trium generum, eosque lectissimos & odoratissimos, in quibus est hyacinthus, Homerus. Hom. Iliad. ξ.

> Ἦ ῥα, καὶ ἀγκὰς ἔμαρπτε Κρόνου παῖς ἣν παράκοιτιν
> Τοῖσι δ' ὑπὸ χθὼν δῖα φύεν νεοθηλέα ποίην
> Λωτόν θ' ἑρσήεντα, ἤδε κρόκον, ἠδ' ὑάκινθον
> Πυκνὸν καὶ μαλακὸν, ὃς ἀπὸ χθονὸς ὑψόσ' ἔεργε.

Dixit sanè, & ulnis accepit Saturni filius suam uxorem, Quos subter tellus divina produxit recentem herbam, lotumque roscidum, & crocum, & hyacinthum densum & mollem, qui à terra in altum surgebat. Et verò hyacinthus à Virgilio, imitatione Homeri vocatur mollis flos, Virg. ecl. 6.

> *Ah! virgo infelix, tu nunc in montibus erras,*
> *Ille latus niveum molli fultus hyacintho*
> *Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas.*

In hoc flore singulare est ut sit literatus, id est inscriptus iis notis quæ referunt formam literarum. Theocritus,

> Καὶ τὸ μὲν ἴον μέλαν ἐντὶ, καὶ ἁ γραπτὰ ὑάκινθος. Pausan. l. 2.

Et viola quidem intus [est] nigra, & inscripta hyacinthus. Quæ literæ, ut Pausanias ait, sunt indices luctus. Id quod cujusmodi sit, liquet ex Ovidii versibus illis, qui eos quos proximè citavi, nullo intervallo sequuntur, Ovid. l. 10. Metam.

> *Non satis hoc Phœbo est (is enim fuit author honoris)*
> *Ipse suos gemitus foliis inscribit, & hya*
> *Flos habet inscriptum, funestaque litera ducta est.*
> *Nec genuisse pudet Sparten Hyacinthon, honorque*
> *Durat in hoc ævi; celebrandaque more priorum*
> *Annua præclara redeunt Hyacinthia pompa.*

Nempe, ut ait Plinius, ita in hoc flore discurrunt venæ, ut Græcarum literarum figura A I. legatur inscripta. Ergo hæ literæ Ovido sunt hya, Plinio A I, θρηνητικὸν ἐπίῤῥημα, lamentabile adverbium. Et exclamatio pueri, tum cùm sagitta ab Apolline ictus interiit, si referatur ad Hyacinthum; si ad Ajacem, primæ literæ nominis ejus. Sed ipse Ovidius, ut cæpi dicere, hunc honorem Plin. l. 21. c. 11.

utrique tribuit non solùm in iis versibus quos supra citavi, sed & alibi,

Ovid. l. 13. Metam.

—rubefactaque sanguine tellus
Purpureum viridi genuit de cespite florem.
Qui priùs Oebalio fuerat de vulnere natus,
Littera communis mediis pueroque viroque
Inscripta est foliis; hec nominis; illa querele.

Sophocl. Ajax mast.

His affinia ipse Ajax loquitur apud Sophoclem, ubi dicit suum nomen convenire suis malis,

Αἶ αἶ. τίς ἄν ποτ' ᾤεθ' ὧδ' ἐπώνυμον
Τοὐμὸν ξυνοίσειν ὄνομα τοῖς ἐμοῖς κακοῖς;

Nicand. ther. & Scholiast. ejus in Alexiph. Plin. l. 18. c. 12. Propert. l. 4.

Ah, Ah, Quis unquam putasset ita consentiens meum convenire nomen malis meis? In eadem tragœdia Ajax dicitur esse nominis infausti & infelicis, ὁ δυσώνυμος Αἴας. Vt ut est, sive pueri, sive Ajacis est hic flos, dicitur πολύθρηνος ὑάκινθος, οἱονεὶ πολυθρήνητος καὶ φιλόθρηνος, flebilis hyacinthus. Et hic, videlicet, est unus ex illis floribus qui sunt inscripti nomina regum. Cujus generis est faba, in cujus flore literæ lugubres reperiuntur. Et hinc fortasse manavit mos spargendi sepulchra hyacinthis. Propertius,

Hoc etiam grave erat nulla mercede hyacinthos
Injicere, & fracto busta piare cado.

Const. Cæs. l. 10. c. 14. Hieron. l. 2. epist.

Hîc obiter noto non solùm flores nasci inscriptos, sed quandoque & ipsos fructus cujusmodi est malum Persicum. Id quod qua ratione fiat, docet Constatinus Cæsar. Hyacinthinas quoque corollàs sacris Cereris adhibitas fuisse memorat Pausanias in Chthoniis diebus Festis. Quippe pueris solenne est Deam cum pompa deducere veste alba ut plurimùm indutis, & redimitis corollis è cosmosandalo. Usque eò hic color cœlestis est, *ut* [verba sunt Hieronymi,] *rudi adhuc populo & hominibus ad obedientiam insuetis per Moysen imperetur à Domino, ut in signum memoriæ, quæ præcepta Domini recordentur, per singulas vestimentorum fimbrias habeant cum cocco hyacinthini coloris insignia; ut etiam casu huc illucque respicientibus oculis mandatorum cœlestium memoria nascatur.*

Philo π. ς. Μωσ. Theocrit. εἰδ. ιθ. Hom. Iliad. ξ. & hym. εἰς Πᾶνα. Philostr. in Imag. Ovid. lib. 5. Fast.

Enimvero voluit Deus vestem summi Pontificis totam esse hyacinthinam, hoc est hyacinthini coloris, exceptis partibus ejus extremis. Rationem tradit Philo, qui ait hunc colorem esse ἀέρος ἐκμαγεῖον aëris expressam formam. Est enim aër quodammodo niger, & instar vestis talaris, si incipias à terra usque ad loca Lunæ proxima, ubique infusus. Hic flos omnibus vernis floribus scitè miscetur, ut apud Theocritum violæ, serpyllo, croco, rosæ. Apud Homerum, & Homeri imitatione apud Philostratum, loto & croco; interdum uni croco. Ouidius sociat hyacinthum, narcissum,

ſum crocum, acin, Cynira creatum florem, id eſt myrrham, florem miſſum ab arvis Olenis. Et alibi hyacinthum, & amarantum. *Ovid. lib. 4. Faſt.*

CAPUT XI.

Anethum flos vernus & coronarius, eſt bene olens & pulcher. Quibus floribus ſocietur. Anemone flos coronarius. Unde dictus. Non conferendus roſæ. Eſt tamen inter pulchros & Venereos flores Ἀδωνιασμὸς, & ἀδώνεια quid. Hic flos fuit priſcus in deliciis. Amarantus flos coronarius. Unde dictus. Quales coronæ fiant ex amaranto. Eæ coronæ in templis ſuſpendebantur. Quibus floribus amarantus ſocietur. Acanthus flos vernus & coronarius. Cuilibet rei condecorandæ adhibetur. Quibus floribus ſocietur.

Anetho locus in coronamentis eſt frequentiſſimus vel ipſos inter vernos præcipuoſque flores, ut ex hoc loco, Theocriti palam fit, *Theocrit. θαλύσ. εἰδ. ζ.*

> Κἠγὼ τῆνο κατ' ἆμαρ ἀνήθινον ἢ ῥοδόεντα,
> Ἢ καὶ λευκοΐων στέφανον περὶ κρατὶ φυλάσσων
> Τὸν Πτελεατικὸν οἶνον ἀπὸ κρητῆρος ἀφυξῶ.

Egoque illo die anethinam vel roſaceam, Aut ex albis violis coronam in capite geſtans Vinum in Ptelea natum è cratere hauriam. Vocatur à Moſco florens criſpuſque flos, ut veriſimile eſt, ob pulchritudinem, *Moſch. in epitaph. Βίωνος εἰδ. γ.*

> Αἲ αἲ, ταὶ μαλάχαι μὲν ἐπὰν κατὰ κᾶπον ὄλωνται,
> Ἠδὲ τὰ χλωρὰ σέλινα, τό τ' εὐθαλὲς οὖλον ἄνηθον
> Ὕστερον αὖ ζώοντι, καὶ εἰς ἔτος ἄλλο φύοντι.

Hei, hei, malvæ cùm in horto interierunt, vel viride apium, vel florens criſpum anethum, poſtea reviviſcunt, & altero anno renaſcuntur. Virgilio eſt flos bene olens, *Virg. ecl. 2.*

> *Narciſſum & florem bene olentis anethi.*

Eſt etiam pulcher; ſiquidem ex anetho viridia umbracula fieri, Theocritus tradit. *Theocrit. συρ. εἰδ. ιε.*

> Χλωραὶ δὲ σκιάδες μαλακῷ βρίθουσαι ἀνήθῳ
> Δέδμανται.

Viridia quoque umbracula molli tecta anetho Extructa ſunt. Miſcetur violæ, & roſæ, ut liquet è loco Theocriti ſupra citato,

> Κἠγὼ τῆνο κατ' ἆμαρ, &c.

Sequitur Anemone ſic dictus flos διὰ τὸ φύλλον εὐδιάσειστον εἶναι παντὶ ἀνέμῳ quod ejus folium facilè movetur omni vento. Naſcitur circa ſepes; & floret hyeme. Nec ſanè eſt conferendus roſis, ut *Etymol. ἀνεμώνη. Theophraſt. de cauſ. plant. lib. 2.*

Theocrit. εἰδύλ. ε.

canit Comatas ille apud Theocritum, & nascitur apud sepes.

> Ἀλλ' οὐ σύμβλητ' ἐστὶ κυνόσβατος οὐδ' ἀνεμώνα
> Πρὸς ῥόδα, τῶν ἄνδηρα παρ' αἱμασιαῖσι πεφύκει.

ἐν παροιμ. Lucian. de merc. cond. apol.

Hinc, scilicet natum proverbium, ῥόδον ἀνεμώνῃ συγκρίνεις, aggregas, hoc est, æquas aut comparas rosam anemone, τὰ ἀνόμοια συμβάλλεις, inæqualia componis, veluti plumbum argento, æs auro, anemonem rosæ, hominem simiæ. Nihilominus tamen hunc quoque florem numerari inter pulchros & Venereos, hinc datur intelligi, quòd natus est è lachrymis Veneris flentis Adonidem,

Bion in epitaph. Adon.

> Αἷμα ῥόδον τίκτει, τὰ δὲ δάκρυα τὰν ἀνεμώναν.

Etymol. ἀδωνιασμὸς, & ἀδώνεια. Lucian. Lexip.

Qui fletus aut lamentatio tanti (ut omnia quæ sunt ab Venere) decoris est, ut proprium nomen hinc sortita sit. Quippe à Græcis dicitur ἀδωνιασμὸς ὁ ἐπὶ τοῦ Ἀδώνιδος θρῆνος: Hinc quoque ἀδώνεια festus dies Veneri sacer. Fuisse quoque hunc florem in deliciis hinc sciri potest, quòd Græci hanc locutionem usurpant, ἀνεμῶναι τῶν λόγων, ut in hoc loco Luciani μηδέ σε θελγέτωσαν ἀνεμῶναι τῶν λόγων ἀλλὰ κατὰ τὸν τῶν ἀθλητῶν νόμον ἡ στεῤῥά σοι τροφὴ συνήθης ἔστω. Neque verò te mulceant anemonæ verborum; sed juxta legem athletarum solidus tibi cultus consuetus ac familiaris sit. Ubi ἀνεμῶναι τῶν λόγων videntur significare laxitatem verborum, sive dictionem ventosam & ampullatam. Amaranto quoque haud ignobilis locus inter flores coronarios est, attributus. Dicitur ἀπὸ τοῦ μὴ μαραίνεσθαι, ex eo, quòd non marcescit aut flaccessit, estque inter flores hortenses specie decorus, & virginibus dilectus,

Hesych. ἀμάραντος. Ovid. lib. 4. Fast.

> *Has Hyacinthe tenes; illas amarante moraris.*

Plin. l. 21. c. 8. Artemid. l. 1. c. 79. Clem. Al. pædag. l. 1. c. 8. Petr. ep. 1. cap. 5. Philostr. in Heroic.

Hinc fiunt coronæ hybernæ, cùm, scilicet, madefactus aqua reviviscit. Coronas ex amaranto suspendi in templis, Diisque dicari testis est Artemidorus. Nempe eas in somnis visas, potissimùm judicibus, bonas esse ait, quòd sunt immarcessibiles, & servantes sui coloris. Hinc est, quod Clemens Alexandrinus, cùm monet Christianum, quæ est viva imago Dei, ne coronetur instar simulachrorum mortuorum, addit, pulchram amaranti coronam illi esse repositam qui se rectè gesserit, id est, qui se Ethnicis superstitionibus non inquinaverit. Hunc, inquit, florem terra ferre non potest. Cœlum solummodo eum producit. Ac si dicat, Christiani hominis est ambire coronam illam immarcessibilem quæ à Deo electis proposita est. Hisce floreis, quibus idola & mortui æquè donantur, abstineat. Hanc ipsam cœlestem coronam Petrus vocat ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον, amarantinam gloriæ coronam. Nempe harum coronarum satis frequens apud scriptores mentio. Philostratus nominat ἀμαραντίνους στεφάνους. Idem rationem adfert quapropter primi Thessali coronas amarantinas constituerint in funebria;

nempe

nempe ut si navis illa θεωρὶς quæ sacra deferebat ad Achillem, ventis detineretur, navigantes non putridi fierent aut intempestivi. Quæ Philostrati verba interpretantur locum Petri proximè à me citatum. Et ex utroque loco discimus, hisce amarantinis coronis inditam fuisse naturalem quandam vim adversus putredinem. Hic flos lepidè sociatur liliis, Tibullus, *Tibull. l. 3. el. 4.*

Ut juveni primùm virgo deducta marito
Inficitur teneras ore rubente genas;
Ut cùm contexunt amarantis alba puellæ
Lilia, & autumno candida mala rubent.

Sociatur & hyacintho,

Has hyacinthe tenes, illas amarante moraris. *Ovid. lib. 4. Fast.*

In hac quoque serie est acanthus vernus flos & coronarius, cujus nobilitas è verbis Vitruvii cognosci potest, quæ hìc adscribere visum. *Vitruv. l. 4.* *Virgo civis Corinthia jam matura nuptiis implicita morbo decessit. Post sepulturam ejus, quibus ea viva poculis delectabatur, nutrix collecta & composita in calatho pertulit ad monumentum, & in summo collocavit; & uti ea permanerent diutiùs, sub divo tegula texit. Is calathus fortuitò supra acanthi radicem fuerat collocatus. Interim pondere pressa radix acanthi media folia & cauliculos circa vernum tempus profudit. Cujus cauliculi secundum calathi latera crescentes, & ab angulis tegulæ ponderis necessitate expressi flexuras in extremas partes volutarum* [l. volutatas] *facere sunt coacti. Tunc Callimachus, qui propter elegantiam & subtilitatem artis marmoreæ ab Atheniensibus catatechnos fuerat nominatus, præteriens hoc monumentum, animadvertit eum calathum, & circa foliorum nascentem teneritatem. Delectatusque genere, & formæ novitate ad id exemplar columnas apud Corinthios fecit, symmetriasque constituit; ex eoque in operum perfectionibus Corinthii generis distribuit rationes.* Quibus ex verbis discimus hanc plantam non solùm collocari inter vernas, easque floridas, sed & esse fœcundam foliis & cauliculis; tantæque teneritatis, ut facile flecti, proximæ cuique rei applicari, eique ornamento esse possit. Ea re non mirum est si à Virgilio vocatur flos ridens, hoc est, & specie, lætus, & aspectu gratus. *Virg. ecl. 4.*

At tibi prima puer nullo munuscula cultu
Errantes hederas passim cum baccare tellus,
Mistaque ridenti colocasia fundet acantho.

Ideoque virginibus est admodum dilectus.

Hanc [Donacen] *cùm vicini flores in vallibus horti*
Carperet, & molli gremium compleret acantho *Aurel. Nemes. ecl. 2.*
Invasêre simul.

Nec solùm coronis adhibetur, sed cuilibet rei condecorandæ. Ut

enim apud Vitruvium acanthus effigiatur in epistyliis, ita apud
Virg. ecl. 4. Virgilium amplectitur ansas poculi.

Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit,
Et molli circùm est ansas amplexus acantho.

Ovid. l. 10. Metam. Ex acantho aurato insignem craterem fingit Ovidius,

Hactenus antiquo signis fulgentibus aere
Summus in aurato crater erat asper acantho.

Virgilius circumtexit velamen, unum ex illis muneribus quæ Didoni offert Æneas, acantho; illudque vocat croceum,
Virgil. 1. Æneid.

Et circumtextum croceum velamen acantho.

Et paulò infra,

Et pictum croceo velamen acantho.

Isidor. l. 17. c. 9. Isidorus tradit acanthum esse herbam Ægyptiam, *semper frondentem spinis, plenam flexibili virgultu*, Hinc vestis acanthina. Herculi Statius texit pulvinar ex acantho;

Hîc tibi Sidonio celsum pulvinar acantho
Texitur.

Plin. epist. lib. 5. ep. 6. Acanthum, qui est ornamento villæ suæ, Plinius describit his verbis, *Acanthus in plano mollis, & penè dixerim liquidus*, & paulò infra, *Post has acanthus hinc inde lubricus, & flexuosus*. Lepidè sociatur hederis, baccari & colocasiis; tum rosæ & violæ. Virgilius,
Virgil. Cul.

—— hîc & acanthus,
Et rosa purpureo crescit rubicunda colore,
Et violæ omne genus.

CAPUT XII.

Baccaris flos coronarius. Homines soporat. Corona ex hoc flore tuentur vates à linguis virulentis. Quibus floribus societur. Amomum planta coronaria. Unde dicta. Est Veneri sacra. Est odorata. Ejus succus commendatur. Quibus floribus misceatur. Amaracus flos coronarius. Index lætitiæ nuptialis. Hymenæus hoc flore coronatur. Amaracina unguenta.

INter flores coronarios numerant baccarim, seu pancharim plantam suaviter olentem. Hinc plectebantur corollæ, quibus capita vatum redimita à virulentis linguis tuta credebantur. Virgilius,
Virg. ecl. 7.

Plutarch. Symp. 3.

At si ultra placitum laudarit, baccare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

His flos cum Cypri flore & croco εἰς ὕπνον ἄλυϑν ἄγἀ τὺς πιπωκότας, in somnum indissolubilem agit eos qui biberunt. Quæ ferè verba

Clemens

Clemens Alexandrinus sumpsit à Plutarcho. Miscetur hederis, colocasiis, & acantho. Huic addo amomum, *ita dictum*, inquit Isidorus, *quòd veluti odorem cinnamomi refert*. Et verò utraque planta connumerantur inter odoratissimas. *Clem. Al. pædag. l. 2. c. 8.* *Isidor. l. 17. c. 8.*

Cinnamon interea profert Phœnicia tellus,
Solis amica nimis; nam nunc de sole perusta
Hæc nardi flores, hæc portio fundit amomum. *Dracont. de opif. VI. dier.*

Hujus certè inter coronarias plantas non est minima mentio, primò quòd est dicata Veneri. Statius alloquens Cupidines, *Stat. lib. 3. Sylv.*

Illa sagittiferi circumvolitastis amores
Funera, maternoque rogos unxistis amomo.

Alibi, eodem tamen libro,

—— hunc multo Paphiæ saturabat amomo,

Deinde est odoris præcipui. Virgilius, *Virgil. Cir.*

Nunquam illam posthac oculi vidêre suorum
Purpureas flavo retinentem vertice vittas;
Non thalamus Tyrio fragrans accepit amomo.

Ubi pro retinentem libentiùs legerim renitentem, id est splendentem. Assyrium præcipuè commendatur ut rarum & electissimum.

—— Assyrium & vulgo nascetur amomum. *Virg. ecl. 4.*

Et in ecloga superiori;

Mella fluant illi, ferat & rubus asper amomum.

Et Statius, *Stat. lib. 2. Sylv.*

Assyrio cineres adolentur amomo.

Quibus omnibus è locis palam fit, amomi odorem & suffumigationem funeribus adhiberi solitam. Amomi commendatur succus; atque ideo vocatur pingue. Statius, *Stat. lib. 1. Sylv.*

—— nec pingui crinem deducere amomo
Cessavit mea, nate, manus.

Hujus succi meminit Ovidius in Phœnice, *Ovid. l. 15. Metam.*

—— nec fruge, nec herbis,
Sed thuris lachrymis, & succo vivit amomi.

Jungitur floribus transmarinis, quale ipsum est, odoratissimis. Ovidius, *Ovid. l. 10. Metam.*

—— sit dives amomo,
Cinnamaque costumque suam, sudataque ligno
Thura ferat, floresque alios Panchaica tellus.

Plantis floribusque vernis coronariis annumeratur amaracus, sive sampsuchus, vulgo majorana, multa & blanditie & suavitate. Certè hæc planta est index præcipuæ cujusdam lætitiæ, potissimùm nuptialis. Et quidem Catullus Hymenæi tempora cingit amaraco, *Scholiast. in ther. Nic.* *Isidor. l. 17. c. 9.*

Catull. in epithet. *Cinge tempora floribus*
Suave olentis amaraci.

Jul. & Manl. Hunc florem areolis hortorum ripisque amnium esse ornamento hinc discimus,

Nicand. ther. & ibi Scholiast. —— μάλα δ᾽ ἂν καὶ ἀμάρακος εἴη
χραισμήεις πρασιῇς τε καὶ ἀνδήροισι χλοάζων.

confert & amaracus areas hortorum complens & ripas fronde virenti. Porrò hujus floris umbram Virgilius laudat in his versibus,

Virgil. 1. Æneid. —— *ubi mollis amaracus illum*
Floribus, & dulci aspirans amplectitur umbra.

Theophrast. περὶ ὀσμ. Hine amaracinum unguentum. Etsi Theophrastus monet hoc unguentum, quod est pretiosissimum, fieri sine amaraco, & componi ex optimis aromatibus.

CAPUT XIII.

Lotos flos vernus coronarius. Latus. Hortis quomodo conducat. Deliciæ loti. Lotos, id est eruditi sermonis venustates. Lotus argumentum corporeæ pulchritudinis. Loti plures significatus. Nigritia, id est purpureus color. στεφανώματα *Atheniensibus quid. Lotos flos Antinoi. Corona Antinoia. Corona lotina. Flos Antinoïus. Fabula de Adriano Imperatore. Quibus floribus lotos societur.*

IN floribus vernis coronariis multa est dignitas loti. Etsi Euripides hunc florem facit pratensem, cùm vocat pratum ferax loti, λωτοτρόφον λείμακα. Athenæus de faba Ægyptia verba faciens ait, ex ejus ciboriis, id est arculis & loculis, quibus semen continetur, florem emicare coronis aptum, quem Ægyptii loton vocant. Nostris est mella. Hic quoque est inter illos flores, quos Homerus facit subnascentes voluptati Deorum, atque adeò primùm, eumque vocat roscidum, λωτὸν θ᾽ ἑρσήεντα, & alibi vocat μελιηδέα mellitum, quo nomine, inquit Maximus Tyrius, Homerus alicubi demonstrat voluptatem. Qui de re hortensi scribunt, ajunt hortum fieri floridum, si loto protrita, & in aquam conjecta totus conspergitur. Lotos quoque principem locum obtinet inter eas herbas quas Apollinis & Musarum prata progignunt. Qua prærogativa vix ulla ulli flori major. Certè loton metaphoricè signat scientis oracula, & eruditi sermonis venustatem. Id quod diximus ex Himerio, φιλόσοφος μὲν, inquit, τὴν γνώμην, τοὺς δὲ λόγους οὐ τούτους μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶν ὅ,τι βούλει τῶν ὅσα Μουσῶν τε καὶ Ἀπόλλωνος λειμῶνες βρύουσιν

Euripid. Phœniss. actu 5. Athen. l. 3. Isidor. lib. 17. cap. 7. Hom. Iliad. ξ. Max. Tyr. dial. 4. Const. Cæs. l. 12. c. 6. Himer. μελετ. ἐκλ.

βρύουσιν. ἀφ' ὧν δρεψάμενος ἁπάσης παιδείας λωτὸν, οἷόν τινα στέφανον ἠρινὸν, τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀπείργασται. Philosophus quidem mente. At sermones non hos tantùm, verùm etiam quicquid vult eorum quibus abundant prata Apollinis & Musarum. A quibus decerpta omnis disciplinæ loto, veluti verna aliqua corona, suum animum excoluit. Quibus ex verbis illud quoque colligimus, esse florem vernum. Apud Lucianum loti vocabulo delicæ sermonis sæpe significantur, τοσαύτην τινά μοι λόγων ἀμβροσίαν κατεσκέδασεν, ὥστε καὶ τὰς σειρῆνας ἐκείνας, εἴ τινες ἄρα ἐγένοντο, καὶ τὰς ἀηδόνας, καὶ τὸν Ὁμήρου λωτὸν ἀρχαῖον ἀποδεῖξαι· οὕτω θεσπέσια ἐφθέγξατο, tantam verborum ambrosiam mihi affudit, ut mihi planè videretur Sirenes illas, si quæ unquam fuerunt, luscinias, & lotum illam Homeri antiquam referre; adeò divina quædam loquebatur. Si lotos est index, atque adeò symbolum earum dotum quæ animi propriæ sunt, multò magis dici potest argumentum corporeæ pulchritudinis. Certè apud Euripidem nominantur amores, id est deliciæ loti, λωτοῦ τε ἔρωτες, ἡλίου τ' ἁγναὶ βόες. loti amores, & solis castæ boves. Apud Theocritum puellæ Spartanæ, illæ quæ Menelao & Helenæ canunt nuptiale carmen, Helenæ coronam texunt è loto.

Lucian. Nigr. — *Euripid. Troad. actu 2.* — *Theocrit. in epith. Hel. eid. ιη.*

Πρᾶταί τοι στέφανον λωτῶ χαμαὶ αὐξομένοιο
Πλέξασαι, σκιερὰν καταθήσομεν ἐς πλατάνιστον.

Primæ tibi coronam ex humi nascente loto Nectentes in umbrosa suspendemus platano. Mulras huic plantæ & singulares esse dotes indicant illa quæ de ea ubertim à scriptoribus memorantur. Ægyptii, authore Plutarcho, cùm id agunt ut repræsentent initium ortus, pingunt puerum sedentem super loto. Nempe, ita signabant τὴν πρώτην ἀμφιλύκην colorem crepusculi, quo quidem in hanc rerum universitate nihil est pulchrius,

Plutarch. πε. τ̃ μὴ χρ. ἔμμ. — *Oppian. κυνηγ. l. 1.* — *Cypr. Sed.*

Temporis id quo lux tenebras conscendere tentat,
Et bicolor cœli facies de nocte dieque est.

Et verò Ovidius ait, loton imitari Tyrios colores, hoc est, purpurascentes, in iis versibus quos infra scribo, tum nigricantes. Certè Plinius loquens de Persica Ægypti, dicit *eam nigritia nihil differre à loto.* Et hæc quidem nigritia propemodum nihil aliud est, nisi purpureus color, ut alibi dico. Plurarchus mundum, qui sit pulcherrimus, ait esse colore cyaneo, & purpureo, κυανῷ δὲ κέχρωσται, ὃ πορφύρας μὲν ἐστι μελάντερον, στίλβουσαν δ' ἔχει ποιότητα, cyaneo [colore] coloratur quod purpura quidem est nigrius, sive coloratius. Splendentem autem habet qualitatem. Sed & purpuræ nigræ apud eundem fit mentio, ubi de Catone ait, αὐτὸς ἐφόρει τὴν μέλαιναν, ipse ferebat nigram, id est, coloratiorem. E singulari & eximia pulchritudine loti desumptæ sunt metaphoræ illæ quas proximè dicebam.

Plin. l. 13. c. 9. — *Plutarch. πε. τ̃ ἀρεσκ. τῶν φιλοσόφ.* — *Plutarch. Cat. jun.*

Ovid. lib. 9. Metam. Cæterùm Ovidius memorat, qua ratione Dryope mutata sit in hanc plantam,

> *Haud procul à stagno Tyrios imitata colores,*
> *In spem baccarum florebat aquatica lotos.*
> *Carpserat hinc Dryope quos oblectamina nato*
> *Porrigeret flores.*

Quibus versibus tria continentur, color hujus floris, qui, ut dixi, est purpureus; ipse, qui est pulcherrimus; fructus, quas vocant baccas. *Steph. γινδᾶνες.* Enimvero Stephanus tradit, Gindanes, gentem Libycam vivere fructu loti. Cæterùm Athenæus refert, lotum à Cratino *Athen. lib. 15.* veluti peculiari prærogativa dictum esse στεφάνωμα coronamentum, quòd foliosa omnia Athenienses vocant στεφανώματα. Et apud Theophrastum loquentum de hordeo leguntur hæc verba, *Theophrast. lib. 6. de plant.* πυρὸς κριθὴ στεφανοφυλλότερον, &c. Frumento hordeum est foliosius. Sic interpretor τὸ στεφανοφυλλότερον, si remanet hæc lectio, quam ego vix probare possum, cùm hoc epithetum τῇ κριθῇ hordeo minimè conveniat. Ibi ergo lubentiùs lego στενοφυλλότερον arctiori, seu restrictiori folio, seu folliculo. Cæterùm loton Pancrates in quodam poëmate vocat florem cognominem Antinoi in quibusdam versibus qui referuntur ab Athenæo, *Athen. lib. 15.*

> Οὔλην ἕρπυλλον, λευκὸν κρίνον ἠδ' ὑάκινθον
> Πορφυρέην, λευκῆ δὲ χελιδονίοιο πέταλα
> Καὶ ῥόδον εἰαρινοῖσιν ἀνοιγόμενον ζεφύροισιν,
> Οὔπω γὰρ φύεν ἄνθος ἐπώνυμον Ἀντινόοιο,

Serpyllum crispum, album lilium, ac hyacinthum Purpureum, flavi chelidonii folia; Et rosam vernis zephyris hiscentem, Nondum florem Antinoi cognominem tellus ediderat. Cur autem lotos dicatur flos Antinoi, cur item corona quæ inde texitur, vocetur Antinoia, planum facit Athenæus, cujus hæc est sententia: Alexandriæ quandam coronam necti è loto, cui nomen Antinoia. Ea corona duplex est, quòd is flos unde nectitur est duorum colorum, Quorum unus est similis rosæ. Et hic ille est è quo plectuntur eæ coronæ quas propriè vocant Antinoias. Alter est cyaneus, ex quo fit corona lotina. Atque hujus quidem coronæ non solùm meminit Athenæus, sed & ea Osirim fuisse coronatum, eamque reliquisse apud Nephthem, Plutarchus author est. *Plutarch. π. Ισιδ. καὶ Οσιρ.* Ego quàm ea quæ retuli ex Athenæo, uerè dicantur, non nunc dispicio, nisi quod verecundè fateor mihi esse suspecta; Quia apud Stephanum *Stephan. Ἀντινόεια.* invenio Antinoiam esse urbem Ægypti Ἀντινόου πόλις, quæ vocata est Ἀδριανούπολις. Ut verisimile sit, Antinoiam coronam dictam fuisse illam, qua ut plurimùm uterentur Antinoii, quæque ex eo flore necteretur qui illic multus esset. Pergit Athenæus; &

quædam

quædam addit de loto roſeo; & hoc dicit, Pancratem quendam poëtam ſibi cognitum, ut ingens miraculum oſtendiſſe Adriano Imperatori, cùm is eſſet Alexandriæ, lotum roſeum. Quem florem is dixit oportere vocari Antinoium. Cauſam non addit. Equidem credo, quòd is flos apud Antinoiam urbem fœliciter proveniebat; quam urbem Paucrates dilegerat, quòd ea aſſumpta fuerat in cognomentum Imperatoris. Nimirum, in eo Imperatori impenſiùs adulatus eſt, quod præclariſſimum florem faciebat cognominem urbi Adriano dilectæ. Sed non hoc fine ſtetit adulatio. Nam is Pancrates loton dixit progenitum fuiſſe terra perfuſa ſanguine Mauri leonis, quem Adrianus, dum in ea parte Libyæ, quæ Alexandriæ contermina eſt, venaretur, proſtraverat; belluam, videlicet, ingentem, quæ diu Lybiam ita vaſtaverat, ut ejus magna pars deſerta eſſet. Certè Adriano ab hoc nugarum venditore os egregiè ſublinitum; aut certè is volens & ſciens ſibi imponi facilè eſt paſſus; neſcio majorine principis credulitate, an illius impoſtoris vaframento. Vt ut eſt, Adrianus hoc qualicunque commento delectatus perhibetur; aut ſe eo delectatum ſimulavit, eò quòd hinc ſe videbat æquari priſcis illis heroibus fortiſſimis exitialium ferarum domitoribus. Itaque ne illi præſtigiatori tantum mendacium eſſet irremuneratum, annonam ei largitus eſt, τὴν ἐκ μουσῶν σίτησιν, eam quæ eſſet ex Muſis, id eſt, quæ dari ſolita eſſet hominibus impensè eruditis. Non omiſerim loton connumerari inter aromata; atque adeò illud eſſe mirabile quod Theophraſtus tradit, loti florem apud Euphratem aperiri & contrahi, ejuſque caulem ſive ſcapum quandoque erigi, quandoque deprimi, ac deſcendere ab occaſu uſque ad mediam noctem. Lotos ſociatur croco, & hyacintho, quos flores, ut ait Heraclius Pontius, conſtat eſſe ἴδια στέφη ἀμφιθαλοῦς ὥρας, propria coronamenta floreſcentis temporis, hoc eſt veris.

Theophraſt. lib. 9. de plant.

Theophraſt. lib. 2. de cauſ. plant. cap. 26.

Heracl. Pont.

CAPUT XIV.

Crocus ſive crocum flos coronarius. Natales ejus. Ejus dotes. De colore & odore ejus. Crocinum è croco unguentum. Teneritas & mollities croci. Corycium crocum. Solinus emendatus. Sicanium crocum. Crocus amat proteri. Eſt inter delicias matronarum. Scena, platea, ipſe lectus nuptialis croco perfundi ſolitus. Quibus floribus ſocietur.

INter flores coronarios multus croco locus aſſignatur, ut qui ſit inter præcipua decora horti ſive prati. Nec obſtat quod à Callimacho vocatur flos hybernus. Neque enim hyeme provenit, ſed

Callimach. hym. εἰς Ἀπόλλ. & ibi ſchol.

sed floret in frigore. Unde crocum dici ajunt παρὰ τὸ ἐν κρύει θάλλειν,
Theophrast. lib. 6. de plant. c. 6. ex eo quod in frigore floret. Hanc ob causam Theophrastus ait, τοῦτο τὸ φυτὸν εἶναι ὀψιανθὲς σφόδρα. καὶ ὀψιβλαστὲς, πλειάδι γὰρ ἀνθεῖ, καὶ ὀλίγας ἡμέρας. hanc plantam valde serò florere, ac serò germinare; Quippe floret sub Pleiade, & paucos dies. Cæterùm Virgilius hunc florem facit vernũ, eumque dicit esse honorem ridentis calathi,

Virgil. in rof.
Vertice collectos illa exsinuabat amictus,
Jam meditans foliis se numerare suis.
Nec mora. ridentis calathi patefecit honorem,
Prodens inclusi semina densa croci.

Scholiast. Apoll. Rhod. l. 3. Hic flos videtur esse in numero illorum quos terra produxit è sanie hepathis Promethei, quod aquila dimisit, dum illud ederet in monte Caucaso. Pluribus dotibus præditus est. Ac primò quidem est *Plin. l. 21. c. 10.* salubris. *Qui crocum prius biberint*, inquit Plinius, *crapulam non sentiunt. Ebrietati eo resistunt. Coronæ quoque ex eo mulcent ebrietatem.* *Etymol. κροκόδειλος.* Inest quoque huic flori naturalis facultas adversus crocodilos. Quippe qui in Ægypto mel colligunt, ne edatur à crocodilis objiciunt eis crocum, quo conspecto, fugiunt. Coloris est flavi. *Theocrit. eid. ιθ. κα'.* Theocritus,

Αἱ δ' αὖτε ξανθοῖο κρόκου θυόεσσαν ἔθειραν
Δρέπτον ἐελδμαίνουσαι.

Aliæ porrò flavi croci odoratam comam decerpebant certantes. *Ovid. lib. 5. Fast.* Ovidius vocat puniceum,

Lilia deciderant; violas arere videres;
Filaque punicei languida facta croci.

Sophocl. Oed. Sophocli crocus est χρυσαυγὴς aurei coloris. Tryphiodoro est aureus, ut in versibus quos cito paulò infrà. Esse autem non solùm coloris, sed & odoribus nobilissimi, hinc palam est, quod à Theo- *Theophrast. lib. 9. de plant.* phrasto numeratur inter aromata. Virgilius,

Virgil. l. 1.
—— nonne vides croceos ut Tmolus odores,
India mittit ebur, molles sua thura Sabæi?

Callimach. hym. in Apoll. Ideo Callimachus vocat crocum ἡδὺν suavem, credo, odore simul & gustatu, —— σεῖο δὲ βωμοὶ

Ἄνθεα μὲν φορέουσιν ἐν εἴαρι τόσσα περ ὧραι
Ποικίλ' ἀγινεῦσι ζεφύρου πνείοντος ἐέρσην,
χείματι δὲ κρόκον ἡδύν.

Tuæ quidem aræ flores ferunt in vere quotquot horæ variæ producunt Zephiro inspirante rorem. Hyeme verò crocum suavem. M. *Cic. lib. 5. de Orat.* Tullius fatetur hujus odoris esse acerrimam quandam suavitatem his verbis, *Licet hoc videre in reliquis sensibus, unguentis minùs nos delectari summa & acerrima suavitate conditis, quàm his moderatis; & magis laudari quæ terram, quàm quæ crocum olere videantur.*

deantur. Ubi τὸ *terram* fateor mihi esse suspectum. Cæterùm ut Callimacho crocus est suavis, ita Statio mitis, *Stat. lib. 5. Sylv.*

—— nam Sicanii non mitiùs halat
Aura croci, dites nec sic sibi rara Sabæi
Cinnama, odoratas nec Arabs dececerpsit aristas.

Hujus odoris argumentum est illud unguentum quod fit ex croco, cui nomen crocinum. Propertius, *Propert. lib. 3.*

Sit mensæ ratio, noxque inter pocula, currat,
Et crocino nares myrrheus ungat onyx.

Adnotatum est, Isocratem qui esset pronus in Venerem, κρόκῳ διάβροχον ἔχειν τὸ προσκεφάλαιον, habere pulvinar croco madidum, nempe inter delicias lecti. *Plutarch. Isocr.* Suavitati odoris accedit, teneritas & mollities. Certè ab Ovidio vocantur molles croci, id est teneri ac mollicelli, *Ovid. lib. 4. Fast.*

Ipsa crocos tenues, liliaque alba legit.

Cui est similis Prudentii locus sæpe citatus, *Prudent. cathemer.*

Et molles violas, ac tenues crocos
Fundit fonticulus unda fugacibus.

Hic flos feliciter provenit in Cilicia,

—— hìc & Spartica myrtus *Virgil. in Cul.*
Atque hyacinthus, & hìc Cilici crocus editus arvo.

Coryceum crocum Horatius adhibet juri. *Horat. serm. lib. 2. sat. 9.* Est autem Corycium locus Lyciæ in quo feliciter provenit crocus. Et, meo quidem animo, emendandus est Solinus, ubi ait, Tmolum Lydiæ montem croco florentissimum perhiberi. Et pro Lydiæ videtur scribendum Lyciæ, ex authoritate Etymologici, etsi non sum nescius Lydiæ quoque legi posse, pluribus authoribus. *Etymol. κωρύκιον. Solin. c. 43.* Laudatur & Sicanium, Statius in versu supra citato, *Stat. lib. 5. Sylv.*

—— nam Sicanii non mitiùs halat
Aura croci, &c.

Observatum quoque est hunc florem eo esse ingenio, ut proteri amet, & calcari, φιλεῖ, inquit Theophrastus, si modò ibi de croco loquitur καὶ πατεῖσθαι· καὶ γίνεται καλλίων καταστειβομένης κάτω τῆς ῥίζης, διὸ καὶ παρὰ τὰς ὁδοὺς, καὶ ἐν τοῖς κροτητοῖς κάλλιστος. *Theophrast. lib. 6. de plant. c. 6.* Amat & calcari, & fit pulchrior protrita ad imum radice. Ideo juxta vias, & in saltantium pedibus protritis locis est pulcherrima. Cùm tot dotibus commendetur crocus, non mirum est, hunc florem esse inter delicias matronarum. Stepsiades ille apud Aristophanem describens habitum & mores uxoris suæ delicatulæ, numerat crocum inter ea quæ serviunt luxi muliebri, *Aristoph. νεφ.*

Ἡ δ' αὖ μύρου, κρόκου, καταγλωττισμάτων.

[ὄζει] hæc verò [olet] unguentum, crocum, oscula quæ; ut ille ait,

ait, fiunt columbatim. Usque eò hic flos adamatus, ut croco scenam perfundi mos esset. Lucretius, *Lucret. l. 3.*

Et cùm scena croco Cilici perfusa recens est.

Et Propertius de priscis Romanis,

Propert. lib. 4. el. 1.

Nec sinuosa cavo pendebant vela theatro;
Pulpita solennes non oluêre crocos.

Sueton. Ner. cap. 25. Solennes, id est, spargi solitos. Suetonius tradit incedenti Neroni passim Romæ victimas cæsas, sparso per vias identidem croco. *Tryphiod. 20.* Quem morem esse vetustissimum, discimus è loco Thryphiodori, ubi mulieres Trojanæ terram perfundunt vino odorato, nempe quod est mixtum croco.

Αἱ δὲ θαλασσαίης ἐπιμάζια νήματα μίτρης
Λυσάμεναι, κλωστοῖσι περίστεφον ἄνθεσιν ἵππον,
Καί τις ἀπειρεσίοιο πίθου κρήδεμνον ἀνεῖσα,
Χρυσείῳ προχέουσα κρόκῳ κεκερασμένον οἶνον,
Γαῖαν ἀνεκνήσασα χυτλῷ εὐώδεϊ πηλῷ.

Aliæ verò mammillaria fila transmarinæ mitræ Solventes, connexis floribus undique coronabant equum. Et aliqua resolvens vittam, immensi dolii Profundens vinum mistum aureo croco, Perfudit terram liquidam odorato vino. Crocus quoque spargitur lecto nuptiali. Martianus Capella,

Martian. Cap. lib. 9.

Conscia jam Veneris nova serta parate Napææ,
Crocumque lecto spargite.

Inter flores quos supra memoravi continuò terram effudisse, ut substernerentur Jovi & Junoni, dum mutuis amplexibus sunt intenti, fuit crocus. *Hom. Iliad. ξ.* Ipse quoque Homerus cùm inducit Pana suavitate cantus animum oblectantem in molli prato, ait illic esse crocum & hyacinthum,

Hom. hym. εἰς Πᾶνα.

—— τόθι κρόκος ἠδ' ὑάκινθος
εὐώδης θαλέθων καταμίσγεται ἄκριτα ποίην.

illuc crocus & hyacinthus Suaviter spirans virens admiscetur innumeram herbam. Sociatur hyacintho, ut in proximo versu Homeri; tum narcisso, liliis & calthæ, ut apud Virgilium, *Virgil. in Cir.*

—— *aut suave rubens narcissus,*
Aut crocus alterna conjugens lilia caltha.

CAPUT

CAPUT XV.

Asphodelus flos coronarius. Celebris apud inferos. πολυαυξής. Quibus floribus societur. Casia herba coronaria. Odorata. Quibus floribus addatur. Melilotus flos coronarius, est odoratus. Alia ejus dos. Caltha herba coronaria coloris grati. Quibus floribus misceatur. Buphthalmus flos coronarius. ἑλίχρυσος, chrysanthus, & chrysanthemus. Coronamentum Magorum. Helichrysus unde dictus. Quomodo hi flores socientur.

ASphodelum florem collocant inter coronarios. Hic est ille flos, quo apud inferos conspergitur illud pratum quo illi excipiuntur qui transmiserunt Acherunticam paludem. ὑπεραιωθέντας δὲ τὴν λίμνην ἐς τὸ εἴσω λειμὼν ὑποδέχεται μέγας τῷ ἀσφοδέλῳ κατάφυτος. *Lucian. de luctu.* Nempe asphodelo vescuntur illi qui sunt apud inferos. Et mortui apud Lucianum ita loquuntur, οὐδ᾽ ἐπιλέλοιπεν ἡμᾶς ὁ ἀσφόδελος, ἵνα παρ᾽ ἡμῶν τὰ σιτία μεταστελλώμεθα, *Lucian. de luctu.* neque nos destituit asphodelus, ut à vobis cibos huc deportemus Et hoc est quod Hesiodus dicit, esse magnam utilitatem malvæ & asphodeli. *Hesiod.*

Οὐδ᾽ ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ᾽ ὄνειαρ. *ἐρ. καὶ ἡμ. lib. 1. & ibi Tzetz.*

Neque quanta in malva & asphodelo magna utilitas. Lucianus facit eam navem, qua heroes missi ab Rhadamanto ad reducendam *Lucian. ver. hist. lib. 2.* Helenam cum amatore suo fugientem ex insula beatorum asphodelinam, sive ex asphodelo. Alibi apud eundem scriptorem Jon Eucrati dicit animas mortuorum esse ἐπὶ τοῦ ἀσφοδέλου. Asphodeli te- *Nicand. ther. & ibi Scholiast.* nerum ramunculum Nicander vocat πολυαυξία longæ cervicis, aut longa cervice decorum.

ἠὲ καὶ ἀσφοδέλοιο νέον πολυαυξία μόσχον,

Sive & asphodeli recentem multi incrementi ramulum. Et alibi hanc plantam vocat διανθία, quasi habeat duplicem florem, ἤτοι διαφανῆ διανθῆ, sive pellucidè florentem. Asohodelum Theocritus collocat *Theocrit. θαλύσ. eid. ζ.* inter cnysam & apium, —κύαμον δέ τις ἐν πυρὶ φρυξεῖ,

Χὰ στιβὰς ἐσσεῖται πεπυκασμένα ἔς᾽ ἐπὶ πᾶχυν,

Κνύζᾳ τ᾽ ἀσφοδέλῳ τε πολυγνάμπτῳ τε σελίνῳ

Interea in igne aliquis fabas torrebit, Et thorus densatus erit usque ad cubitum Cnysa, asphodelo, & flexibili apio. E casia quoque herba Arabica & odorata corollæ texuntur. Vocaturque olens, sive bene olens, ut in epigrammate incerti ad Mœcenatem. *In epigr. Virg.*

Hic tibi corycium, casias hic donat olentes;
Hic è palmiferis balsama missa jugis.

Et apud Virgilium, *Virgil. Cir.*

At nutrix patula componens sulphura testa,

Nar-

Narcissum, casiamque herbas componit olentes.

Virgil. l. 2. Georg. Humiles casias vocat Virgilius,

Vix humiles apibus casias, roremque ministrat.

Et alibi de hac ipsa casia,

Virgil. l. 2. Georg. *Nec casia liquidi corrumpitur usus olivi.*

Jungitur violis papaveribus, narcisso, anetho, rosis. E mililoto coronæ fiunt, quæ dicuntur melilotinæ, ὁ δὲ μελίλωτος, inquit Theophrastus, καὶ εἰς πλείω χρόνον εὔοσμος διαμένει. at melilotus & ad multum tempus odoratus durat. Hæ coronæ sunt odoris suavissimi & magnis æstibus valde refrigerantes, quarum meminit Athenæus, qui ideo nominat melilotum τὸν ἀεὶ φρουρὸν μελίλωτον, semper muniens, nempe caput. Caltha odore non certat cum aliis odorantis plantis & floribus coronariis, ut discimus ex Ovidio, qui ironicè confert calthas cum rosis Pæstanis,

Theophrast. l. 6. de caus. plant. c. 23. Athen. lib. 15. Ovid. lib. 2. de Ponto.

Nec Babylon æstum, nec frigora Pontus habebit,
Calthaque Pæstanas vincet odore rosas.

Virg. ecl. 2. Colore tamen adlubescit. Virgilio est luteola,

Tum casia, atque aliis intexens suavibus herbis
Mollia luteola pingit vacinia caltha.

Prudent. Cathemer. Prudentius caltha dixit numero plurium, eaque vocat pinguia;

Illic purpureis tecta rosariis
Omnis fragrat humus; calthaque pinguia
Et molles violas, &c.

Sociatur violis, papaveribus, narcisso, croco, lilio. Virgilius,

Virgil. in Cir. *—— aut suave rubens narcissus,*
Aut crocus alterna conjugens lilia caltha.

Ovid. lib. 4. Fast. Et Ovidius,

Illa legit calthas, huic sunt violaria curæ;
Illa papavereas subsecat ungue comas.

Sunt qui dicant hunc esse buphthalmum, florem & ipsum coronarium, de quo Virgilius,

Virgil. in Cul. *—— hic amarantus,*
Buphthalmusque virens, & semper florida picris.

Hìc addo buphthalmum esse florem croceum oculo similem; unde & à Græcis nomen accepit. Et hunc quoque ajunt esse eundem illum qui est ἑλίχρυσος, quem vocant & chrysanthum, & chrysanthemum. His appellationibus donatur à Plinio, qui ait, cum *ad solis repercussum aurea lucis in orbem veluti corymbos habere dependentes, qui nunquam marcescunt. Qua de causa Deos coronant illo. Quod diligentissimè servavit Ptolemæus Rex Ægypti.* Sive helichrysus, sive heliochrysus, sive chrysanthemus, sive chrysanthus est,

Plin. l. 21. c. 25.

est, omnibus hisce nominibus palam fit, esse florem aureum, luce corusca & vegeta, multo decore; eaque re inter coronarios flores sanè conspicuum. Hunc florem his verbis describit Theophrastus. ἔχει δ' ὁ ἑλειόχρυσος τὸ μὲν ἄνθος χρυσοειδὲς φύλλον δὲ λευκὸν, &c. habet Heliochrysus florem auri specie, folium verò album, &c. Certè mulachra Deorum helychryso coronari, Discorides author est. Hoc quoque flore si se Magi coronarent, ad gratiam vitæ gloriamque pertinere arbitrabantur. In hanc sententiam Theophrastus scriptum reliquit clarescere eum qui hoc flore coronatur. Cæterum esse unum, eundemque florem cum chrysanthemo, hinc licet firmare, quòd helichrysum dici ajunt ab Helichryse quadam Ephesia, quæ prima è flore chrysanthemo Dianam coronavit. Alii ex eo dictum volunt quòd auri speciem præ se ferat. & cùm sit flos palustris veluti in palude indicari aurum, ἑλόχρυσον καὶ ἑλίχρυσον. Atque hi quidem flores, sive plures sint, sive unus tantum. miscentur illis qui memorantur in hoc versu Alcmanis, *Theophrast. lib. 7. de plant.* *Dioscor. lib. 4. cap. 75.* *Theophrast. lib. 7. de plant.* *Etymol. ἑλίχρ.* *Athen. lib. 15.*

> Καί τοι εὔχομαι φέρεισα τὸν δ'
> ἑλιχρύσω πύλεω ἀκήρατον κύπειρω.

Tum in hoc Ibyco,

> Μύρτα τε καὶ ἴα καὶ ἑλίχρυσος μᾶλα
> τε καὶ ῥόδα καὶ τέρενα δάφνα.

Et in hoc Cratini.

> Ἑρπύλλῳ, κρόκοις, ὑακίνθοις, ἑλιχρύσου κλάδοις.

Serpyllo, croco, hyacintho, helichrysi ramis.

CAPUT XVI.

Bocchus flos coronarius. Chelidonium flos quoque coronarius. Adiantum. Costum. Costum quibus floribus societur. Sisymbrium planta coronaria. Ejus duo genera. Nuptialibus coronis inseritur. Sociatur myrto. Ἀναγαλλὶς flos coronarius. Est duplex. Acis flos veruus coronarius. Natales hujus floris. Cythisus.

INvenio & Boccho datum esse locum inter flores coronarios. Hujus floris meminit Virgilius in hoc versu, *Virgil.*

> *Et Bocchus Libyæ regis memor.*

Et quidem Sallustius meminit regis hoc nomine; sed qui fuit posteritas illius quem Silius Italicus numerat inter eos qui convenerunt ad exercitum Annibalis, *Sallust. bel. Jug.* *Sil. Ital. lib. 3.*

> *Quin & Massyli fulgentia signa tu'ere,*
> *Hesperidum veniens lucis domus ultima terræ.*
> *Præfuit intortos demissus vertice crines.*

Bocchus

Bocchus atrox; qui sacratas in littore sylvas,
Atque inter frondes revirescere viderat aurum.

Nempe hunc verisimile est esse ex illis floribus, quos è Virgilio supra dixi esse inscriptos nomina regum. Chelidonium quoque video numerari inter flores vernos coronarios. Hæc nostris eadem appellatione est herba chelidonia; sic dicta quòd adventu hirundinum videtur erumpere. Quippe hirundo est εἰαρινὴ ζεφύρου προάγγελος ὄρνις verna zephyri prænuntia aut prima nuntia avis. Aut inde fortasse dicta chelidonia qnòd pullis hirundinum, si oculi auferantur, matres ex hac herba mederi dicantur. Chelidonium Theocrito est cæruleum.

Isidor. lib. 17. cap. 9. Oppian. l. 3. ἁλιευ.

—— τάχα δὲ κράναν ἐνόησεν
Ἡμένῳ ἐν χώρῳ· περὶ δὲ θρύα πολλὰ πεφύκει,
Κυάνεόν τε χελιδόνιον, χλωρόν τ' ἀδίαντον,
Καὶ θάλλοντα σέλινα, καὶ εἰλιτενὴς ἄγρωστις.

Theocrit. ὕλας. eid. ιγ.

statim verò fontem animadvertit, in loco declivi, ubi multæ herbæ nascebantur, Cæruleum chelidonium, virideque adiantum, & apium virens, & crispa agrestis. Quibus in versibus mentio fit adianti, quæ est radix pusilla, & crispæ agrestis, hodiernis herbariis cognitissima. De qua illud mirabile Theophrastus refert non humere licet madefactam. Nam omitto costum, qui est flos luteus, de cujus radice, facultate, generibus herbarii certant. Propertius sibi sacra facienti ob navale Actiacum prælium, costum dari vult.

Theophrast. lib. 7. de plant.

Costum molle date, & blandi mihi thuris honores,

Inter pretiosos frutices habitum esse constat, ut quidpiam eximium. Horatius,

Propert. lib. 4.
Horat. l. 3. carm. od. 1.

Quòd si dolentem nec Phrygius lapis,
Nec purpurarum sydere clarior
Delevit usus, nec Falerna
Vitis, Achemeniumque costum,

id est Persicum. Sociatur cinnamis; Ovidius,

Ovid. l. 10. Metam.

--- sit dives amomo,
Cinnamaque costumque suam, sudataque ligno
Thura ferat.

Inter plantas coronarias non sanè est infrequens sisymbrii mentio. Sisymbrium Dioscorides & Plinius duplex faciunt. Vnum quod vocant sylvestre serpyllum, idemque thymbræum, pedali non amplius altitudine. Et hoc nascitur ἐν χέρσοις in solo inculto, & loco sicco, sive, ut ait Theophrastus, πρὸς αἱμασιὰν apud sepem, simile mentæ hortensi, latiore tamen folio, & illa odoratius. Et hoc est στεφανωματικὸν, id est ἐμπλέκουσι καὶ τοῦτο εἰς τοὺς στεφάνους, implicant illud

Dioscor. lib. 2. cap. 155. & seq. Plin. l. 20. c. 22. Theophrast. de plant. lib. ζ.

illud coronis, id est, ut de bulbo Theophrastus ait, coronis adhibetur. Alterum genus est illius quod nascitur in riguis, simile nasturtio coronis ignotum. Et hoc quidem verisimile est esse illud quod Plinius lætissimum nasci ait in puteorum parietibus, & circa piscinas ac stagna. Si hoc quamlibet non coronarium, lætissimum tamen est, multò magis verisimile est illud esse lætum quod coronis inseritur, nempe cui est gratus odor. Cæterùm in iis foliis è *ἐν παροιμ.*
quibus nuptiales coronæ texebantur, sisymbrium conspicuum fuit, ut supra monui. Certè videtur fuisse planta Veneri grata, quæ scilicet, sociabatur myrto, quæ tota est Veneris. Et quidem Ovidius alloquens vulgares puellas, vult eas offerre Veneri coronas textas è sisymbriis, myrto, rosa.

Cumque sua domina data grata sisymbria myrto; *Ovid. lib. 4.*
Textaque composita juncea vincla rosa. *Fast.*

Hîc enim texta vincla, eademque juncea prisco more interpretor coronas. Illud Theophrastus de sisymbrio memorat, quod mutatur in mentam non cultura coërcitum, aut non traslatum insitione in aliam plantam. Qui plura de sisymbrio cupit cognoscere, videat librum septimum Theophrasti de plantis. *Theophrast. lib. 2. de plant. caus.* Inter flores vernos coronarios Longus collocat ἀναγαλλὶν, his verbis, ἀνεζήτησαν δὲ καὶ ἄνθη στεφανῶσαι θέλοντες τοὺς θεούς· τὰ δὲ ἄρτι ὁ ζέφυρος τρέφων, καὶ ὁ ἥλιος θερμαίνων ἐξῆγεν. ὅμως δὲ εὑρέθη καὶ ἴα, καὶ νάρκισσος καὶ ἀναγαλλὶς, καὶ ὅσα ἦρος πρωτοφορήματα. *Long. lib. 3.* Quærebant & flores coronare volentes Deos. Illos autem novissimè Zephyrus alens, & sol calefaciens eduxerat. Nihilomiuus tamen inventæ & violæ, & narcissus, & anagallis, & quotquot [sunt] primitiæ veris. Ἀναγαλλὶν Suidas duplicem facit; ἑκατέρα, inquit, ῥυπτικῆς ἐστὶ δυνάμεως. *Suid. ἀναγαλλίς.* Utraque est facultatis ejus quæ abstergit. Acis quoque est flos verius coronarius; cujus ipsa Chloris Dea florum meminit ut pulcherrimi, sibique dilecti.

Quid crocon aut acin referam, Cinyraque creatum *Ovid. lib. 5. Fast.*
De quorum per me sanguine surgit honor?

Hunc florem natum esse è cruore Acis, qui fuit amator Galateæ, & à Cyclope interfectus est, docet Ovidius in his versibus, quos ea re hîc describo, quòd in iis hæc sive planta, seu flos luculenter pingitur.

Puniceus de mole cruor manabat, & intra *Ovid. l. 13. Metam.*
Temporis exiguum rubor evanescere cœpit.
Fitque color primo turbati fluminis imbre,
Purgaturque mora. Tum moles tacta dehiscit;
Vivaque per rimas, proceraque surgit arundo,
Osque cavum saxi sonat exsultantibus undis.
Miraque res, subitò media tenus extitit alvo

Incinctus juvenis flexis nova cornua cannis.
Qui nisi quod major, quod toto cæruleus ore est.
Acis erat; & sic quoque erat tamen Acis in amnem
Versus, & antiquum tenuerunt flumina nomen.

In hoc ordine suus quoque est colocasiæ locus; quam in Ægypto nobilissimam esse, & à quibusdam vocari cyamon, Plinius tradit. Thyrso spectabili eodem authore emicat, & foliis latissimis, etiam si arboreis comparentur. Cæterùm *Ægyptii*, inquit Plinius, *Nili sui dotibus gaudent, ut implexu colocasiæ foliis in variam speciem vasorum potare gratissimum habeant.* Etsi verò est planta Ægyptia & Nilotica, tamen eam quoque in Italia provenire verisimile fit è Virgilio,

Plin. l. 21. c. 15.

Virg. ecl.4.

At tibi prima puer nullo munuscula cultu
Errantes hederas passim cum baccare tellus,
Mistaque ridenti colocasia fundet acantho.

Cythisum video sociari violæ; & ideo hanc quoque plantam credibile est esse coronariam. Ovidius ubi facit Chlorin loquentem,

Ovid. l.13. Metam.

—— volucres ego mella daturas
Ad violam & cythisos, & thyma grata voco.

Cythisum mense Januario decidi, viridemque vocari video à Constantino Cæsare.

Const. Cæs. lib. 3. c. 1.

CAPUT XVII.

Ligustrum flos coronarius. Albus. Baccatus. Papaver flos coronarius. Comatus. Luteus, purpureus pulcher. Papaver frigidum. Conciliat somnum. Est coronamentum noctis. Est in tutela Cereris. Picris flos coronarius. Rododaphne. Hujus plantæ ingenium. Ros marinus coronamentis adhibetur. Hoc flore lares coronantur. Quibus floribus misceatur. Thymum planta coronaria. Est odoratum. Cujus rei est symbolum. Parthenice. Serpyllum planta coronaria. Unde dictum. Ejus epitheta. Huic sociantur allia. Asterion planta coronaria. Junoni offertur. Libanotis. Ejus coronamenta. Ambrosia. Myrrha flos odoratus. Ejus coronamenta. Flos spinæ Ægyptiæ. Papyrus. Quale sit coronamentum. Herba leonis.

Virg. ecl.2. SÆpe quoque in floribus coronariis fit mentio ligustri floris albi,

Alba ligustra cadunt.

Ovid. l.13. Metam. Ovidius,

Candidior folio nivei Galatea ligustri.

Ligu-

Ligustra baccata reperiuntur apud Drepanium, *Drepan.*

Laurus Apollinea marcescat denique sylva;
Cumque suis baccis alba ligustra cadant.

Martialis quoque inter ea quæ candidissima sunt, numerat ligustrum in locis supra citatis, *Martial. lib. 1.*

Toto candidior puella cycno,
Argento, nive, lilio, ligustro.

Et alibi,

Lilia tu vincis, nec adhuc dilapsa ligustra. *Martial. l. 8.*

Sequitur papaver flos specie decorus, atque adeo comatus. Ovidius, *Ovid. lib. 4. Fast.*

Illa legit calthas; huic sunt violaria curæ;
Illa papavereas subsecat ungue comas.

Has comas Theocritus vocat crepitacula, *Theocrit. κύκλ. eid. ια'.*

—— ἔφερον δέ τοι ἢ κρίνα λευκὰ,
Ἢ μάκων' ἁπαλὰν ἐρυθρὰ πλαταγώνι' ἔχοισαν.

Adferrem verò tibi vel alba lilia, vel papaver tenerum, quod rubra crepitacula habet. Nempe hæ sive comæ, sive crepitacula illa sunt quæ è papavere decerpi solent. Virgilius, *Virg. ecl. 2.*

—— *tibi candida Nais*
Pallentes violas, & summa papavera carpens,
Narcissum & florem jungit bene olentis anethi.

Hic flos colore est luteus, & pulchritudine censetur. Catullus, *Catull. in epith. Iul. & Manl.*

Jam licet venias marite.
Uxor in thalamo est tibi
Ore floridulo nitens,
Alba parthenice velut,
Luteumve papaver.

Propertio est purpureum, ubi illud sociat lilio, *Propert. lib. 1.*

Et circùm irriguo surgebant lilia prato
Candida purpureis mixta papaveribus.

Facultate est frigidum. Virgilius, *Virg. Mor.*

Hîc cicer, & capiti nomen debentia cape;
Hîc etiam nocuum capiti, gelidumque papaver.

Et ideo conciliat somnum; Et ante fores hujus Dei florent papavera.

Ante fores antri fœcunda papavera florent. *Ovid. L. 11. Metam.*

Quòd verò somnus est similis morti, Virgilius facit, *Virgil. lib.*

—— *letheo perfusa papavera somno.*

Hinc est quod nox ut somni conciliatrix coronatur papavere. Ovidius, *Ovid. lib. 4. Fast.*

Interea placidam redimita papavera frontem
Nox venit & secum somnia nigra trahit.

Papaver esse in tutela Cereris, discimus è Callimacho, qui facit

 hanc

hanc Deam, assumpta forma Nicippes manu tenere coronas & papaver. —γέντο δὲ χειρὶ
Στέμματα καὶ μάκωνα.
Callimach. hym. in Cerer.
Accepitque manu coronas floreas & papaver. Hanc ob causam Virgilio papaver est Cereale, ac si dicat, Cereri dilectum,
Virgil. 1. Georg.
Nec non & lini segetem, & Cereale papaver
Tempus humo tegere.
Est & picris quam Virgilius sociat buphtalmo, de quo egi supra; eamque vocat floridam,
Buphthalmusque virens, & semper florida picris.
Virgil. Cul.
His sociatur rhododaphne, ut ibidem apud Virgilium,
—— hic rhododaphne
Liliaque & roris non avia cura marini.
Mirum est rhododaphnes ingenium. Quippe ejus rami terræ impacti ab omni peste legumina protegunt. Etsi hac dictione significata est ima quædam fœditas ab Syris, qui nescio quem probri causa vocarunt ῥοδοδάφνην. Ros item marinus coronamentis adhibetur. Certè hoc flore Horatius coronat Lares.
Const. Cæs. l. 2. c. 42.
Lucian. in pseudol.
Horat. l. 3. Carm.
Parvos coronantem marino
Rore Deos, fragilique myrto.
Quandoque simpliciter dicitur ros, non addito marinus,
Pars thyma, pars rorem, pars meliloton amant.
Ovid. lib. 4. Fast.
Miscetur floribus vernis omnium lectissimis. Ovidius,
Ovid. l. 12. Metam.
Ut modò rore maris, modò se violave rosave
Implicet, interdum canentia lilia gestet.
Pindarus sociat lilium & rorem marinum, cùm ait, Musam plectere coronam Olympicam; cui coronæ,
Pindar. Nem. od. 7.
Κολλᾷ χρυσὸν, ἔντε χαλκὸν, ἐλέφανθ' ἁμᾶ,
Καὶ λείριον ἄνθεμον πον-
τίας ὑφαλοῖσ' ἐέρσας.
glutinat aurum, æs & ebur, & lilium floridum à rore marino avulsum. Thymum quoque coronamentis inseri constat.
Pars thyma, pars meliloton amant.
Suavitate odoris commendatur. Ovidius,
Ovid. l. 15. Metam.
—— nec vobis lacteus humor
Eripitur, nec mella thymi redolentia flore,
Tam gratus, tamque adlubescens flos est, ut sit symbolum ejus gratiæ quæ cuique rei est indita. Horatius ad Julium Florum,
Horat. l. 1. ep.
—— ipse quid audes?
Quæ circumvolitas agilis thyma?
Id est, quas venustates statim ut collibitum est, non adsequeris? Parthenicen video jungi papaveri in iis versibus quos supra citavi. Catullo,

Alba

Alba parthenice velut, luteumve papaver. *Catull. in epith. Iul. & Manl.*

Serpyllum quoque inter coronamenta receptum ut flos vernus & violæ socius ac rosis. Theocritus, *Theocrit.*

Ἡ δ᾽ ἴον, ἡ δ᾽ ἕρπυλλον ἀπαμέργοισα. *Eur. eid. 18.*

Hæc violam, hæc verò serpyllum decerpebat. Et alibi, *Theocrit. ep. 1.*

Τὰ ῥόδα τὰ δροσόεντα, καὶ ἡ κατάπυκνος ἐκείνα
Ἕρπυλλος κεῖται ταῖς Ἑλικωνιάσι.

Rosæ illæ roscidæ, & densum illud Serpyllum dicatum est Heliconiadibus. Sic dicitur ἕρπυλλον παρὰ τὸ ἕρπειν à rependo & floret sicut hedera, & voluitur circa alios flores, eosque quodammodo depascens circumvoluit. Ea re à Theophrasto collocatur inter plantas θυμώδεις, πολυσχιδεῖς καὶ ταῤῥώδεις, animosas, multifidas, & implicitas. Id quod expressit Nicander cùm vocat serpyllum κερεαλέα, ἐπειδὴ, inquit Scholiastes, κεραβοειδής ἐστι κατὰ τὰ φύλλα, est specie corniculari circa folia. Ab ipso Nicandro vocatur quoque φιλόζωον vitæ amans, διότι ἀεὶ ἀνθεῖ, καὶ οὐδέποτε φυλλοῤῥοεῖ, quòd semper floret, & folia ejus non defluunt. Hujus duo genera faciunt, unum ἥμερον domesticum, aliud ἄγριον agreste. Cæterùm ut aliis demat id quod insuave est, his Virgilius sociat serpyllum, *Scholiast. Nicand. ther. Theophrast. de plant. lib. 2. Nicand. ther. Nicand. in Alexiph. & Schol. in φιλόζωον. Virg. ecl. 2.*

Allia, serpillumque herbas contundit olentes.

Serpyllum supra dixi à Theocrito dicari Musis, unà cum rosa. Asterionem inter plantas coronarias censeri video. Porro Asterion est flumen Eubœæ, quod fluit infra templum Junonis. Deinde in specum demersus absconditur; Ad cujus ripas herba nascitur eodem nomine. Eam herbam Junoni integram offerunt, & ex ejus foliis coronamenta nectunt. Invenio quoque apud Athenæum cororonas necti è novellis ramis Libanotidis. Ambrosia Cappadocas coronari Plinius author est. Ambrosiam Isidorus à Latinis apium sylvaticum vocari ait. Myrrham quoque florem odoratum coronariis adnumerant. Certè coronas hinc fuisse nexas planum fit ex Athenæo, quo authore Demetrius filius quotidie magnam hominum multitudinem convivio exceptam multis rebus donabat; In his erant coronæ è thure ac myrrha cum aureis monilibus hominis longitudine loco lemniscorum ac tæniarum. Itaque verisimile est hunc regem, qui sua perdebat veriùs quàm donabat, hasce coronas dedisse ut pretiosissimas, id est, pulcerrimas & odoratissimas. Certè Euripides vocat myrrhæ æthereum nidorem, id est cœlestem, *Pausan. l. 2. Athen. lib. 15. Plin. l. 27. c. 4. Isidor. l. 17. c. 9. Athen. l. 5. Euripid. Troad. actu 4.*

——— σμύρνης αἰθερίας τε καπνόν.

Alibi hoc ipse poëta ait fumum myrrhæ ascendere usque ad Phœbum. Nempe myrrham in sacris adoleri cognitissimum est. *Euripid. Ion. actu 1.*

Σμύρνης δ᾽ ἀνύδρου καπνὸς

Εἰς ὀρόφους Φοίβου πίπτει.

Myrrhæ fumus aridæ ad tecta Phœbi volat. Spinæ Ægypti florem Plinius dicit esse coronis jucundum, & medicamentis utilem. Id quod sumpsit è Theophrasto, qui de hac spina loquens ait, τὸ δὲ ἄνθος καὶ τῇ ὄψει καλὸν, ὥστε καὶ στεφάνους ποιεῖν ἐξ αὐτοῦ. flos autem & aspectu gratus, usque eò ut ex eo coronas nectant. Papyri flore Deos coronari tradit idem Plinius. Hanc papyrum Græci vocant βίβλον. eamque ex qua conficiebantur coronæ στεφανώτριδιν βίβλον papyrum coronariam. Atque adeò ajunt, cùm extrema jam ætate Agesilaus in Ægyptum navigasset, fama celeberrimi nominis excitos Ægyptios convenisse ad hominem spectandum. Miratosque esse quod munera vilia, rejectis pretiosis, acciperet. Et quidem coronaria papyro delectatum Theophrastus ait, inquit Plutarchus, διὰ τὴν λιτότητα τῶν στεφάνων propter exilitatem coronarum. Easque coronas eum petiisse ab rege cùm inde navigaret. Pindarus herbam Iconis collocat inter coronarias.

Plin. l. 13. c. 9. Theophrast. lib. 4. de plant. Plin. l. 13. c. 11. Plutarch. Agesi. Pindar. Nem. od. 6.

CAPUT XVIII.

Cur non enumerem eos omnes flores qui medicis & herbariis sunt coronarii. Quædam urbes solis floribus inclytæ. Mos matronarum ut sibi quælibet coronam texat. Pennæ quandoque signat flores. Victoria pennata. Corona è pinnis alarum. Sagittæ coronamentum Indicum.

PRæter eos flores quos recensui, proferri possunt alii propemodum, ut dixi, innumerabiles, quos & medici & herbarii vocant coronarios, videlicet, coloratos, odoratos, pulchros. Sed nos hanc curam non extendimus ultra illos, quorum apud poëtas, aliosque talium jucunditatum scriptores frequentior mentio, quorum cognitione cæteri æstimari possunt. Nullo non modò loco aut regione, sed ne scripto quidem ullo omnes comprehendi possunt. Cuique loco sua sors suum ingenium est. Nempe, è diversitate locorum est illa tanta plantarum florumque diversitas, quæ omnem diligentiam, quamlibet anxiam, frustrari potest. Qui hîc infelicius, iidem alibi proveniunt felicius, latiùs & frequentiùs. Diversissima ratio est montis, planitiei, declivis loci, sicci, arenosi, palustris. Quædam urbes, ut supra dicebam, solis floribus inclytæ perhibentur. Hujus generis Pindarus tradit esse Locros,

ὄζον στεφάνων ἄωτοι

Pindar. Olym. od. 9.

κλυτὰν

κλυτὰν Λοκρῶν ἀπαείρον-
τι ματέρ' ἀγλαόδενδρον,

Unde coronarum flores inclytam Locrorum extollunt matrem, pulchrarum arborum [feracem.] idem alibi, *Pind. Ol. od. 11.*

κόσμον ἐπὶ στεφάνῳ χρυσέας ἐλαίας
ἁδυμελῆ κελαδήσω, τῶν Ἐπι-
ζεφυρίων Λοκρῶν γενεὰν ἀλέγων.

ornamentum ob coronam aureæ olivæ blandiloquum cantabo; Epizephyriorum Locrorum gentem curæ habens. Hipponium quoque eorundem Locrorum urbs fuit, quò Proserpinam profectam esse ad legendos flores, Strabo author est, διὰ τὸ λιμῶνας εἶναι τὰ περικείμενα χωρία, quòd pulchris pratis abundarent circumjecta loca. *Strabo l. 6.* Inde apud matronas usus obtinuit, ut sibi quælibet coronas necteret ex iis floribus, quas ipsa sibi propria manu legisset. Usque eò ut illi vitio dari mos fuerit, si quæ diebus festis coronas emptas, non ab se lectas gestaret. Stephanus tradit, Ἀνθάνα, quod est φιλοστέφανον, urbem Laconicam sic dictam, παρὰ Ἄνθην τοῦ Ποσειδῶνος, ὃν Κλεομένης ὁ Λεωνίδου ἀδελφὸς ἀνηλῶν, καὶ ἐκδείρας, ἔγραψεν ἐν τῷ δέρματι τοὺς χρησμοὺς τηρεῖσθαι, à flore Neptuni, quem Cleomenes Leonidæ frater cùm interfecisset & excoriasset, scripsit in pelle, oracula servata esse. *Stephan. Ἀνθάν.* Quis autem sit iste Neptuni flos, hic ipse Stephanus paulò post indicat, interpretans hæc verba Homeri, Ἀνθηδόνα τ' ἐσχατόωσαν, ἀπὸ Ἀνθηδόνος, inquit, τοῦ Διὸς, τοῦ Ἄνθου, τοῦ Ποσειδῶνος, καὶ Ἀλκυόνης τῆς Ἄτλαντος. *Stephan. Ἀνθηδόνα.* Itaque ingens florum numerus est, qui hîc quidem incogniti, alibi sunt & cognitissimi & celebratissimi. Multis sæculis Græci & Asiatici Romæ fuerunt nullo nomine. Neque item ad Græciæ Asiæque incolas pervenerat fama & nomen Indicorum. Nec natura tam novercali odio Occidentis, aut etiam Septentrionis regiones prosecuta est; ut non hîc quoque suas dotes exerat, easque & singulares, & plena manu. Quarum tamen apud gentes Orientales ne minima quidem aut levis auditio fuit, aut mentio. Satis habeat æquus lector, si illos hîc exhibemus quos in veterum monumentis studiosè veriùs quàm anxiè collegimus. Qui ipsi à nobis hac cura non tam numerantur aut demonstrantur, quàm indicantur. Id, scilicet, nos agimus, ut ex hisce pauculis cæterorum forma & gratia, atque adeò venustas & pulchritudo coronarum æstimari possit. Ipsas quoque coronas satis intelligimus non tam à nobis pingi aut repræsentari, quàm delineari. Utut est, eos flores quos memoravimus, satis constat esse materiam coronariam, eamque & eximiæ pulchritudinis, ac dignitatis inter egregios terræ partus præcipuæ. Etsi non omnes proveniunt in illa insula beatorum, ubi, ait Pindarus, auræ Oceanides perflant.

Pind. Oly. od. 2.

—— ἄν-
θεμα δὲ χρυσοῦ φλέγει,
τὰ μὲν χερσόθεν ἀπ' ἀ-
γλαῶν δενδρέων·
ὕδωρ δ' ἄλλα φέρβει.
ὅρμοισι τῶν, χέρας ἀνα-
πλέκοντι καὶ στεφάνοις.

Floresque auri micant, alii quidem ab humo, alii à pulchris arboribus. Aqua autem alios educat, quorum monilibus & corollis implicant manus. Hîc moneo, hisce floribus quandoque inditum fuisse nomen pennis, ut apud Pindarum,

Pindar. Oly. od. 14.

ἐστεφάνωσε κυδίμων ἀέθλων
πτεροῖσι χαίταν.

coronavit inclytorum certaminum pennis cæsariem. Credo, quod honor qui hinc est, sicuti quibusdam alis evehit homines in sublime. Hinc quoque est quòd Nazario victoria est pennata. *Jam quidem*, inquit, *lætitiam gestæ rei diffuderat fama velox; & celeritatem nuntii pennata victoria insequebatur.* Non tamen inficias eo, coronam extitisse è pinnis alarum; qua, scilicet, Musarum victoria demonstrata fuit. Quippe memorant, Acheloi filias suasu Junonis ausas esse provocare Musas in certamen cantus. At Musas victrices victis pinnas ex alis convulsas, & in speciem coronæ coactas suis capitibus imposuisse argumentum victoriæ, & quodammodo in speciem trophæi. Certè qua quisque dote eminet, hujus insignia potissimum gestare amat. Indi, & in his Bactriani ἑκηβόλον ἔθνος longè jaculans gens, quòd sagittando valent, ut hanc virtutem gentis faciant testatiorem, sagittis redimiuntur. Prudentius,

Nazar. in Paneg. Pausan. l. 9.

Prudent. Ham.u t.

Non illum regina Tyri, non accola magni
Euphratis Parthus rapiet; non decolor Indus
Tempora pennatis redimitus nigra sagittis.

Sed quia hoc ipsum in operis contextu liquidius apparet, cæteris exemplis abstineo.

CARO-

CAROLI PASCHALII

Regis in Sacro Consistorio Consiliarii & apud Rhætos Legati,

DE CORONIS

LIBER QUARTUS,

Qui est de Coronis sacris.

CAPUT PRIMUM.

Coronæ pietatis. Pietas duplex. Simulachra numinum coronata. Flumina coronantur arundine. Lacus coronati. Homines arundine coronati. Juncea ornamenta. Arundo proprium coronamentum Dioscurorum. Ex arundine corona Apollini grata. Autumnus coronatur pomis. Insitores redimiuntur corona pomosa. Coronamentum Bacchi quale. Corona vitiginea, è corymbis, è racemis. Pampinea corona quid signet. Junoni vitis indicta.

Uc usque illud coronarum genus exsequutus sum, quas in definitione vocavi coronas lætitiæ. Sequuntur coronæ pietatis, quibus nomen indo sacris, quòd plerunque in re sacra gestarentur, ui nf ra videbimus. Porrò quòd pietas est privata cujusque, aut publica universorum, priùs exequar illas quæ privatã respiciunt; & hinc ad illas transgrediar quæ publicam. Sed enim quòd utriusque pietatis potissima pars consistit in cultu Dei, hoc primùm libet præfari, Vix ullum numinis simulachrum aliquam celebritatem adepti fuisse incoronatum. Vix ullum divinum cultum, sive publicus, sive privatus est, curatè descriptum invenias absque mentione coronæ. Porrò ea corona texebatur ex ea materia quæ cuique numini complacita, & in tu-

Albric. de imag. Deor. in Baccho. Dion. Chrysost. orat. de reg. tela ejus esset cui dicabatur. Videlicet, fluminibus nectebatur ex arundine. *οἷον ποταμοὺς*, inquit Dion Chrysostomus, *κατακειμένους γυμνοὺς, τὸ πλεῖον. γένειον καθεικότας μυρίκῃ ἢ καλάμῳ ἐστεφανωμένους*, ut fluvios jacentes, nudos, cana barba, multumque promissa, myrica, aut arundine coronatos. Hac ipsa corona Virgilius donat Tybrim,

Virgil. 8. Æneid.

—— eum tenuis glauco velabat amictu
Carbasus, & crineis umbrosa tegebat arundo.

Et alibi Mincium,

Virgil. 10. Æneid.

Quos parte Benaco velatus arundine glauca
Mincius infesta ducebat in æquora pinu.

Ovid. lib. 9. Metam. Arundine quoque Ovidius redimit Calydonium amnem,

—— cùm sic Calydonius amnis
Cœpit inornatos redimitus arundine crineis

Val. Flacc. l. 6. Argon. Peucon apud Valerium Flaccum gestat coronam ex arundine.

Labitur in tortos per tempora cœrula crineis
Tunc quoque materna velatus tempora Peucon.

Val. Flacc. l. 1. Argon. Hylam Lacum Bithyniæ hic ipse poëta redimit arundine,

—— subita cur pulcher arundine crineis
Velat Hylas? unde urna humeris, niveosque per artus
Cærulea vestes?

Ipsi quoque homines per sæpe arundine coronantur. Et quidem *Athen. lib. 15.* Sosibius apud Athenæum tradit; Lacedæmonios festis Promachiorum diebus arundine vernacula redimiri solitos. Quo exemplo *Strabo l. 3.* Strabo memorat quosdam Hispanos capite gestare fundas junceas tres, quas Philetas vocat *κόμμα μελάγκρανοι*, junceum ornamentum; siquidem juncea vincla apud Ovidium ostendi esse coronas. Arundine quoque juventus Attica ea quæ Academiam frequentabat, coronabatur, nempe coronamento tenui, nec exquisito. Aristophanes,

Aristoph. νεφ. & ibi Scholiast.

Ἀλλ' εἰς Ἀκαδημίαν κατιὼν, ὑπὸ ταῖς μορίαις ἀποθρέξεις
Στεφανωσάμενος καλάμῳ λευκῷ μετὰ σώφρονος ἡλικιώτου

Sed in Academiam ubi descenderis sub oleis spatiaberis redimitus arundine alba cum temperato æquali. Quem locum alicubi citat *Priscian. lib. 18.* Priscianus. Cæterùm hæc ex arundine corona Dioscurarum credebatur esse propria. Etsi Apollini quoque grata perhibetur Aristophanes, *Aristoph. βατρ.*

Προσεπιτέρπεται δ' ὁ φορμικτὰς Ἀπόλλων
Ἕνεκα δόνακος, ὃν ὑπολύριον
Ἔνυδρον ἐν λίμναις τρέφω.

Delectatur autem Lyristes Apollo propter arundinem quam ego lyræ aptam alo in paludibus. Autumno texebant coronam è pomis. Horatius,

Vel

Vel cùm decorum mitibus pomis caput Horat.
Autumnus arvis extulit. epod. od. 2.

Quam coronam innuit Silius Italicus,

Temporaque Autumni latis florentia donis Sil. Ital. lib. 14.
Fœdavit.

Hîc advertendum, ipsos institores Autumno vota soluisse redimitos corona pomosa. Propertius de Vertumno,

Institor hîc soluit pomosa vota corona, Propert. lib. 4.
Cùm pyrus invito stipite mala tulit.

Bacchi coronamentum supra dicebam confici è hedera & vite. At Horatius redimit eum pampino,

—— dulce periculum est Horat. l. 3. Carm. od. 25.
O Lenæe sequi Deum
Cingentem viridi tempora pampino.

Et alibi de eodem iisdem prope verbis,

Ornatus viridi tempora pampino Horat. l. 4.
Liber vota bonos ducit ad exitus. Carm.

Ergo hoc numen non solùm pingitur κερασφόρον cornutum, verùm etiam ἐστεφανωμένον βοτρύοις, coronatum racemis. Et hinc, scilicet, Lucian. Bacch. coronæ illæ vitigineæ, id est, ad pampinorum vitis similitudinem Athen. l. 5. effectæ. Tibullus Bacchum alloquens eum redimit corymbis, Tibull. l. 1. el. 7.

Non tibi sunt tristes curæ, nec luctus Osiri,
Sed chorus & cantus, lenis & aptus amor;
Sed varii flores, & frons redimita corymbis.

Virgilius coronat eum racemis.

Temporaque Autumni cingunt tua Bacche racemi. In epigr.

Apud Silium Italicum Bacchus pingitur & redimitus corymbis, & reliquo Bacchico ornatu instructus,

Lumine purpureo frontem cinxêre corymbi; Sil. Ital. l. 7.
Et fusæ per colla comæ, dextraque pependit
Cantharus, ac vitis thyrso delapsa virenti
Festas Nisæo redimivit palmite mensas.

Non omitto, hanc pampineam coronam esse symbolum maturitatis ejus quæ est fini proxima. Nec mirum si equiti Rom. objectum est, quod per quietem vidisset Claudium pampinea corona Tacit. l. 11. evinctum albentibus foliis. Id quod ita interpretatum, vergente Annal. autumno mortem principis ostendi. Invenio quoque Bacchum quandoque redimitum floribus. Quo ornamento Lamon ille apud Longum ejus effigiem quam in horto habebat, colere solitus erat. Long. lib. 2. Et verò quisque cui se numini resque suas commendaret, illius simulachra, statuasque qua re poterat, coronabat, impetrandæ, scilicet, ejus opi; Sicuti apud Dionem Chrysostomum pro liberanda Dion. Chrysost. orat. 12.

filia.

Athen. lib. 10. & Laert. in Xenocr. filia. Hac ipſa ſive pietate, ſive oſtentatione pietatis Xenocrates philoſophus, quòd ebibiſſet congium vini uni ſibi à Dionyſio tyranno oblatum, corona ab illo donatus, eam Mercurio, qui ſtabat ante ædes regias, & quem priùs floreis coronis colere ſueverat, domum rediens injecit. Quæ ratio non ſolùm erga numina fuit uſurpata, ſed & erga potentiores homines, ſi quid ab ipſis impenſiùs peteretur, *Zonar. l. 1.* eoſque quæſitior adulatio pulſaret. Hoc exemplo Hircanus miſit Antonio coronam auream, ſupplex ab eo petens ut Judæos à Caſſio *Juſtin. lib. 12. & 18.* in carcerem compactos libertati redderet. Et *legati Romani à Ptolemæo invitati coronas ab eo acceptas poſtridie honoris cauſa ſtatuis regis impoſuerunt;* muneribus, ſcilicet, regiis in ipſius regis honorem verſis. Quæ certè non adulatio, ſed Romana moderatio potiùs dici debuit. Redeo unde diverti, & ajo, præter hederam, illa quæ proximè dixi coronamenta eſſe propria Bacchi. Id quod etſi *Tertull. de cor. mil.* verum eſt, tamen, Tertulliano teſte, *Junoni vitem Callimachus indixit Ita*, inquit, *& Argis ſignum palmite redimitum, ſubjecto pedibus ejus corio leonino, inſultantem oſtentat novercam de exuviis utriuſque privigni.* Quæ tamen Baccho detrahi non potuerunt, *Plin. l. 14. c. 1.* ut nec Herculi. In hanc ferme ſententiam Plinius tradit, *Metaponti templum Junonis vitigineis columnis ſtetiſſe.* Nempe hæc produnt illud odium novercale Junonis ſibi vindicantis inſignia privigni. Ipſa quidem vel invita Junone ſuper hederam Bacchus perpetuò retinuit vitem, palmitem, corymbos. Nec ipſe tantùm ſed & *Artemid. l. 1. c. 79.* ipſi ſacrificantes. Ea re Artemidorus ait, *ἀμπέλου καὶ κισσοῦ [στεφάνωμα] μόνοις τοῖς περὶ τὸν Διόνυσον τεχνίταις συμφέρειν*, vitis & hederæ coronam ſolis Dionyſiacis artificibus conferre. Et hæc quidem de Bacchico coronamento.

CAPUT II.

Coronamentum Saturni. Mulieres inumbratæ ramis ficulneis. Corona florea Iovi impoſita. Populus coronamentum Herculis. Umbra populi. Populus alba propriè eſt Herculis. Populus eſt coronamentum amantium. Pinus & ebulus coronamentum Panis. Satyri coronati. Fortuna coronata. Vertumni coronamentum. Pyleo corona Iunonis. Olea cujus coronamentum. Lucinæ coronamentum. Gratiæ coronatæ. Horæ coronatæ. Tempora anni coronata. Minerva coronata. Coronamentum ventorum. Corona è dendrolibano.

SAturnus coronatur ficis recentibus. Neque enim Dei ſtatuam veriſimile eſt non fuiſſe coronatam, cùm ii qui illi ſacrificant *Macrob. lib. 1. Sat. c. 7.* coronati aſpiciantur. *Cyrenenſes* [ait Macrobius] *etiam cùm rem divinam ei* [Saturno] *faciunt, ficis recentibus coronantur; placen-*

placentasque mutuò missitant, mellis & fructuum repertorem Saturnum existimantes; Fortasse ob aliquam talem causam cujusmodi memoratur à Plutarcho, etsi suspicari magis quàm scire licet. Quippe is tradit, Nonis Caprotinis mulieres convivari inumbratas ramis ficulneis. Nisi si quis dicere malit, ramum ficulneum esse argumentum virilis, sive masculæ libidinis à Libero impositum sepulchro Prosymni, ob eam causam, quam memorat Clemens Alexandrinus. Si enim hac pompa, talique cultu Bacchus fuisset honestatus, pudendis impudentissima fecisset, inquit Heraclitus. Jovi quoque varia coronamenta tribuit antiquitas, florea, frondea, metallica. De quibus cùm agam idoneis locis, hîc tantùm dico, privatæ pietatis impulsu quàm sæpissimè ejus statuas fuisse coronatas floribus. Certè tali corona, hoc est nexa è vernis floribus Pausanias refert quoddam simulachrum Jovis capite esse redimitum. Alteram item statuam ejusdem numinis capite gestare coronam floream, dextra tenere fulmen. Timon ille Atheniensis exprobrat Jovi, culpa ejus fieri ne ampliùs colatur coronis. *οὔτε θύοντος ἔτι σοι τινὸς, οὔτε στεφανοῦντος, εἰ μή τις ἄρα πάρεργον Ὀλυμπίων, καὶ οὗτος οὐ πάνυ ἀναγκαῖα ποιεῖν δοκῶν.* Cùm jam nec sacra faciat tibi quisquam, nec coronas offerat, nisi si quis obiter in Olympicis; Ac ita ne is quidem rem necessariam facere videatur. Herculem coronant populo. *Nam & Salios*, inquit Macrobius, *Herculi dedit* [Virgilius] *quos tantùm Marti dicavit antiquitas; & populeas coronas nominat.* Et verò Virgilius vocat populum Alcidæ gratissimam, atque adeò Hrculeam,

Plutarch. Rom. — Clem. Al. exhort. ad Græc. — Pausan. l. 5. — Lucian. Tim. — Virg. ecl. 7.

Herculeæque arbos umbrosa coronæ.

Tertullianus dicit, *Herculem capite præferre nunc populum, nunc oleastrum, nunc apium.* Porrò Herculi ea re fortasse grata est populus, quòd is sub ejus umbra sæpius quievit, qua sanè hæc arbor inter cæteras arbores præcipuè commendatur. Certè populum *φύλλοισιν, ἀπειρεσίοις κομόωσαν*, foliis innumeris comantem vocat Apollonius Rhodius. Nostri quoque hanc umbram laudant, Ovidius,

——& ecce

Opportuna sua blanditur populus umbra.

Nec tamen est quod quisquam miretur, tradi à Plinio *nullam esse populo umbram, cui sint ludentia folia.* Cùm enim is faciat tria genera populi, albam, nigram, & Libycam, hanc ultimam dicit esse folio minimam. Illam item Libycam facit minùs densam folio. Ergo neutra harum populorum est umbrosa, neutra est Herculis; sed alba tantùm. Quippe hæc est illa cujus unius umbra laudatur. Cæterùm exemplo Herculis cæteri heroës hac fronde amabant coronari. Horatius,

Tertull. de cor. mil. — Apollon. Rhod. l. 3. — Ovid. l. 10. Metam. — Plin. l. 17. c. 12. — Plin. l. 16. cap. 23. — Plin. l. 17. c. 23.

Teucer

Horat. l. 2. car. od. 3.

Teucer Salamina, patremque
Cùm fugeret, tamen uda lyæo
Tempora populea fertur vinxisse corona.

Neque verò Hercules in deliciis tantùm habuit hoc coronamenti genus, sed & rem seriam potissimùm agens hac populea fronde se fecit insignem. Statius de Hercule jurisjurandi verba concipiente,

Stat. lib. 3. Sylv. in fin.

Sic ait, & tangens surgentem altaribus ignem,
Populeaque movens albentia tempora sylva,
Et Styga, & ætherei juravit fulmina patris.

Val. Flacc. l. 6. Argon.

Hanc coronam Valerius Flaccus eleganter describit,

Populeus cui frondis honor, conspectaque glauco
Tempora nectuntur ramo.

glauco, id est albo, sed decolore. Siquidem populum, eam quæ propriè sit Herculis, ut dixi, vocant λεύκην, albam. Artemidorus de populo, μόνη δὲ λεύκη ἀθληταῖς συμφέρει διὰ τὸν Ἡρακλέα, Sola verò alba populus athletis utilis est propter Herculem. Et Theocritus hanc populum vocat λεύκαν, id est, albam populum.

Artemid. l. 2. c. 25.

Theocrit. Φαρμ. eid. β.

Φράζεό μευ τὸν ἔρωθ' ὅθεν ἵκετο πότνα Σελάνα.
Ἤνθον γὰρ κἠγὼ, καὶ τὸν γλυκὺν ἦνθον ἔρωτα,
Ἢ τρίτος ἠὲ τέταρτος ἐὼν φίλος αὐτίκα νυκτός.
Μᾶλα μὲν ἐν κόλποισι Διωνύσοιο φυλάσσων,
Κρατὶ δ' ἔχων λεύκαν Ἡρακλέος ἱερὸν ἔρνος
Πάντοτε πορφυρέῃσι περιζώστρῃσιν ἑλικτάν.

Dic amorem meum unde venerit veneranda Luna. Venissem enim ego certè per dulcem amorem, Venissem vel duorum vel trium in comitatu de nocte amans, Mala quidem in sinu Bacchi habens, Capite autem gestans populum, Herculi sacram plantam, Undique purpureis lemniscis involutam. E quo loco id quoque discimus, populum fuisse coronamentum amantium; fortasse διὰ τὸ εὐμηκές τε καὶ ὄρθιον, propter longitudinem & rectitudinem. Pani antiquitas dicavit pinum, ut alibi dico, tum ebulum, qua fronde eum Virgilius coronat.

Lucian. de Imag.

Virg. ecl. 10.

Pan Deus Arcadiæ venit; quem vidimus ipsi
Sanguineis ebuli baccis, minioque rubentem.

Plin. l. 35. cap. 10.

Satyros similiter coronatos legimus. *Aristippus*, inquit Plinius, *cujus est satyrus cum scypho coronatus*. Fortuna quoque coronatur. sed qua fronde, & forma, nondum scio. Hujus coronamenti mentio fit in his versibus qui sunt de pietate Cæsii Titi primi,

Epigr. l. 4.

Centenas adjicit numero crescente coronas
Fortunæ simulachra colens, & Apollinis aras.

Ver-

Vertumno corona nectebatur è gramine desecto, seu fœno, Ovidius de eo,

Tempora sæpe gerens fœno religata recenti
Desectum poterant gramen versare videri.

Ovid. l. 14. Metam.

Junonem antiquitas præcipuè coronabat. De quo coronamento alibi ago. Hoc loco illud tantùm moneo, Lacones quam coronam Junoni imponebant vocasse pyleonem. Quæ tamen vox puellarem quamlibet coronam signat, ut palam fit, ex eo versu Alcmanis quem supra citavi,

Athen. lib. 15.

Καί πι᾽ ἄχρημα φέροισαν τῷ δ᾽ ἑλιχρύ-
σω πύλεω ἀκήρατον κυπέρω.

Athen. lib. 15.

Puellam opto quæ pyleonem afferat ex elichryso, & immortali cypero. Et verò Hesychius πυλέων interpretatur στεφάνων. Oleam etsi Minervæ dicavit antiquitas, tamen invenio eam quoque fuisse proprium coronamentum Jovis, διὰ τὸ ἀειθαλὲς, quòd semper viret, καὶ λιπαρὸν, quod est mollis, διὰ τὸ πολύχρηστον, quod ad multa est utilis, διὰ τὴν ἐμφέρειαν τῆς πρὸς τὸν οὐρανὸν γλαυκότητος, propter similitudinem cœrulei, sive cœlestis coloris. Lucinam antiquitas dictamo coronavit herba odorata, quæ confert ad facilitatem partus πρὸς τοὺς τόκους τῶν γυναικῶν, sive πρὸς τὰς δυστοκίας τῶν γυναικῶν. ad difficultates partus muliebris. Euphorion de Lucina,

Hesych. πυλέων. Phornut. in Jove. Theophrast. lib. 1. de plant.

Στεψαμένη θαλεροῖσι συνώλεσι δικτάμνοισι.

coronata florentibus florebat dictamis. Neque verò Gratiis, ut semper, & ubique tales essent, defuerunt sua coronamenta Ovidius,

Scholiast. Ara. φαινόμ.

Protinus accedunt Charites, nectuntque coronas,
Sertaque cœlestes implicitura comas.

Id quod disertim tradit Martianus Capella, *Præterea*, inquit, *tres puellæ vultu, decoreque parili, ac venustate luculenta, sertis religatæ invicem manus, rosarumque speculis redimitæ ad virginem convenere.* Rosarum specula vocat earum nitorem & pulchritudinem. Quidni gratiæ coronentur, αἱ τοῖς θεοῖς εἰσὶν ἀποδεδειγμέναι; quibus inter numina locus est adsignatus? Quid, quod ipsa Theologorum severa secta hujus coronæ dignitatem agnoscit? Hieronymus de sapientia verba faciens ait, *Honora illam, & amplexabitur te, ut det capiti tuo coronam Gratiarum.* Horas quoque Alcmæus vocat στεφανηφόρους coronigetas. Porrò coronabantur oleæ ramis, authore Scholiaste Aristophanis. Verùm Tzetzes de hoc Horarum coronamento admodum eruditè tradit, Horas, id est tempora, quibus annus distinguitur, coronari quidem, sed non vernis floribus, verùm iis dotibus, quarum ope pulcherrima quæque censetur in quolibet anni tempore. Ergo ver coronatur ὀπώραις αἷς ἔχει, pomis & fru-

Martian. Cap. lib. 2. Demosth. ep. 3. Hieron. l. 2. epp. ep. 12. Alcm. in carm. 23. Scholiast. Aristoph. in equit. Tzetz. in lib. 1. Hes.

& fructibus, quorum ferax est, tum floribus & unguentis. Æstas frugibus, & id genus cæteris. Autumnus vino ac talibus. Hyems oleo, aliisque dotibus. Minervam coronario munere, aureisque spoliis cultam legimus ab Ajace propter prosperam venationem. Apud Sophoclem Ajax loquitur,

Sophocl. in Ajaci.

—— καί σε παγχρύσοις ἐγὼ
στέψω λαφύροις τῆσδε τῆς ἄγρας χάριν.

Et te aureis ego redimibo spoliis hujus venationis gratia. Atque adeò verum est, unicuique numini aptari coronam ex ea re quæ ei esset familiaris & dilecta, aut sanè quam ipse procrearet, ut ipsi venti, quorum vi cumulatur arena, & procellis & arena fingantur coronati, ut de Euro cecinit Valerius Flaccus,

Val. Flacc. l.6. Argon.

—— *crinemque procellis*
Hispidus, & multa flavus caput Eurus arena.

Postremò, nullum numen non ritè coronabatur dendrolibano. Quippe existimabant, coronam quæ ex hac arbore Diis offerretur, quovis sacrificio gratiorem esse. Ratio est, quod Libanus, qui Syriæ mons est, priùs fuit juvenis frequens Deorum cultor. Hic à quibusdam sceleratis ob invidiam occisus vitæ quidem, sed non amoris & benevolentiæ divinæ jacturam fecit. Certè Dii ei monti id nominis indiderunt; eamque frondem quæ ibi provenit, gratam sibi esse multis argumentis ostenderunt.

Const. Cæs. l. 11. c. 16.

CAPUT III.

Genius coronatus. Lar familiaris coronatus. Lares quomodo culti. Larinum coronamentum. Pauperum corona tenuis. Larium sedes. Lares nigri. Vesta hoc est ara coronata. Venus culta coronis. Quatuor Veneres. Priapus coronatus. Professa quæ dicerentur. Quam Venerem virgines coronarent. Loca felicitatis coronata. Corona gestata in honorem Promethei.

HAc eâdem privata pietate Genius colebatur multa sedulitate, multoque coronarum & conjectu & impositu. Tibullus,

Tibull. l. 2. el. 2.

Ipse suos Genius adsit visurus honores,
Cui decorent sanctas florea serta comas.

Ipsi quoque lares hoc præcipuè cultu habebantur. At isti lares nostris erant illi ipsi qui Græcis ἐπίχωροι δαίμονες quibus Charondas assimilat magistratus, qui, scilicet, in civitate sunt hoc ipsum, quod domi isti Dii. De quo more hæc Cato in loco supra citato, *Kalendis, Idibus, Nonis, Festus dies cùm erit, coronam in focum indat; per eosdemque dies lari familiari pro copia supplicet.* Ubi advertendum

Stob. in Charonda. περὶ νόμ. καὶ ἐθ.

Cato de re rust.

tendum, Catonem agere de cultu ejus qui dicitur Lar familiaris, seu privatus. Nam Romæ fuit ædes Larium in summa sacra via, *Solin. c.2.* quibus, ut verisimile est, publicè sacra fiebant. Colebantur plerunque oblatione τῶν προφορημάτων, primitiarum Horatius,

——dulcia poma *Horat. l.2, satm.*

Et quoscunque feret cultus tibi fundus honores

Ante larem gestet venerabilior lare dives.

Hinc est, quod Tibullus larem coronat spicis & uva, *Tibull. l.1, el.10.*

Hic [Lar Deus] placatus erat, seu quis libaverit uvam,

Seu dederat sanctæ spicea serta comæ.

Coronabantur quoque plurimis floribus, in primis, ut supra dixi, viola. Juvenalis, *Juvenal. sat.16.*

——laribusque paternis

Thura dabo, atque omnes violæ jactabo colores.

Redimiebantur myrto quoque & rore marino, Horatius, *Horat. l.3. carm.*

Parvos coronantem marino

Rore Deos, fragilique myrto.

postremò, farre, ac tenui serto, sive corolla.

O parvi, nostrique lares, quos thure minuto *Juvenal. satyr.9.*

Aut farre, & tenui soleo exornare corona.

Ubi advertendum, poëtam non de nihilo dicere, tenui corona, ac si dicat, Mihi, qui non censeor inter illos divites, sed cui tennis est census, satis est si tenui & exili corona exorno lares meos, non illa ampla & grandi, qua redimiri solent. Et supra dicebam, apud Græcos esse proverbium, quo significatur, pauperis coronam esse tenuem. Nam alioqui amplitudine coronarum lares coli, alibi è Festo monui. Et Plinius tradit, *Compitalia & ludos Servium Tullium Laribus primùm instituisse.* Cæterùm hæ laribus impositæ coronæ dicebantur imponi focis, quia sedes Larium erat apud focum. Tibullus, *Fest. Donatica.* *Plin. l.36. c.27. in fin.* *Tibull. l.1. el.2.*

Num feror incestus sedes adiisse Deorum,

Sertaque de sanctis diripuisse focis?

Et apud Ovidium celebrantem diem natalem uxoris corona dicitur velare focos, *Ovid. lib.5. de tristib.*

Quæque semel toto vestis mihi sumitur anno,

Sumatur fatis decolor alba meis.

Araque gramineo viridis de cespite fiat;

Et velet trepidos nexa corona focos.

Euclio ille Plautinus disertim collocat lares in foco, *Plaut. Autul.*

Nunc tustulum emi, & hasce coronas floreas.

Hæc imponentur in foco nostro lari,

Ut fortunatas faciat nata nuptias.

Et quia lares apud focum statuebantur, non est mirum dici nigros, hoc est, atros fumosos, ut liquet è Prudentio, qui, ne, scilicet, isti domestici Dii parum genialiter acciperentur, eos unguento præter coronam donatos firmat.

Prudent. contr. Sym. lib. 1.

—— saxa illita ceris
Viderat, unguentoque lares humescere nigros,

Plutarch. κεφαλ. κα ζητ. ῥωμ.

Nisi nigros interpretari malis, atroces & vindices. Nam οἱ Λάρητες ἐριννυώδεις τινές εἰσι καὶ ποίνιμοι δαίμονες, ἐπίσκοποι βίων καὶ οἴκων. Lares furialia quædam sunt & pœnalia numina, quæ speculantur vitas & domos. Præter lares alii erant Dii qui statuebantur apud vestibulum. Sophocles,

Sophocl. Electr.

Οὐκ ἂν μακρῶν ἴθ' ἡμῖν οὐδὲν ἂν λόγων,
Πυλάδη, τόδ' εἴη τοὔργον· ἀλλ' ὅσον τάχος
χωρεῖν ἔσω, πατρῷα προσκύσανθ' ἴδη
θεῶν ὅσοιπερ πρόπυλα ναίουσιν τάδε.

Non hîc longo sermone amplius Pylade opus est, verùm ut quamprimùm intremus, atque patrios salutemus penates, quotquot huic præsunt vestibulo. Aristophanes ante fores hisce Diis aram statuit.

Aristoph. εἰρ.

ὁ γὰρ βωμὸς θύρασι καὶ δή.

Nam ara ante ædes est. Idque fiebat non Græco tantùm, sed & Romano more. Quippe in primis ingressibus, spatiisque domorum statuebant Vestas, hoc est, aras & focos. Plautus,

Plaut. Curcul. actu 1. sc. 2.

Nunc ara Veneris hæc est ante horum foreis.

Terentius,

Terent. Heaut. actu 5. sc. 2.

Nemo accusat Syre te; nec tu aram tibi,
Neque precatorem pararis.

Id quod ideo retuli, ut ostenderem has quoque aras coronari solitas. Plautus.

Plaut. Mer. actu 4. sc. 1.

D. Aliquid cedo, qui hanc vicini nostri aram augeam. S. Da sanè hanc virgam lauri.

Ovid. lib. 3. de Trist.

Itaque tales aræ cumulabantur sertis, corollis, coronis. Ovidius in natalem suum,

Scilicet, expectas solitum tibi moris honorem?
Pendeat ex humeris vestis ut alba meis?
Fumida cingatur florentibus ara coronis,
Micaque solenni thuris in igne sonet?

Illæ quæ corpore quæstum faciebant coronis Venerem & Cupidinem sibi propitiabant. Plautus,

Plaut. Asin. actu 4.

Tum si coronas, serta, unguenta jusserit
Ancillam ferre Veneri, aut Cupidini,

Tuus

Tuus observet, Venerine eas det, an viro.

Nimirum, hanc Deam faciebant φιλοστέφανον, ἢ φιλησιστέφανον, ut loquitur Aristides. Hîc obiter dico, plures fuisse Veneres; nempe duas, sive tres, si Augustino credimus; si aliis, quatuor; unam, quam vocabant πάνδημον popularem; Alteram οὐρανίαν cœlestem; Tertiam Hortensem. Quartam πλουδότειραν opum largitricem. Huic potissimùm supplicabant meretriculæ; ut pluribus amatoribus sibi conciliatis, è tali quæstu ditescerent. Hanc quartam potissimùm coronabat, στεφανῶσι δὲ καὶ τὴν πλουτοδότειραν. Itaque cùm Ovidius vulgares puellas hortatur ut coronis Venerem colant, illam, videlicet, signat πλουτοδότειραν. *Aristid. ἱερ. orat. 3. Aug. lib. 4. de civ. Dei. cap. 4. Lucian. dial. meretr. Ovid. lib. 4. Fast.*

Numina vulgares Veneris celebrate puellæ:
Multa professarum quæstibus apta Venus.
Poscite, thure dato, formam, populique favorem:
Poscite blanditias, dignaque verba joco.
Cumque sua domina date grata sisymbria myrto,
Textaque composita juncea vincla rosa.

Professas vocat eas quæ licentiam stupri, more inter veteres recepto, apud Ædiles vulgaverant; quæque volebant sciri & publicari se esse impudicas ex ipsa professione flagitii. Ergo hoc Ovidius dicit, Vos, quotquot estis quæ corpore quæstum facitis, Venere nectite coronam junceam, cui hæreant rosa, sisymbria, myrtus; Quæ omnia sunt Veneris. Priapo quoque salaci Deo corona ponebatur. Certè ipsius hæc sunt verba, *Tacit. lib. 3. Annal. In Priap.*

Mihi corolla picta vere ponitur.

Picta, id est, multicolor, veluti constans è pluribus floribus. Hujus fermè generis est illud in obscœnis illis ad hunc ipsum Priapum versibus, quos priusquam referam honos auribus præfandus est,

Nota Suburanas inter Telethusa puellas,
Quæ, puto, de quæstu libera facta suo est,
Cingit inaurata penem tibi sanctæ corona.
Hunc pathicæ summi numinis instar habent.

Et alibi,

Quòd si contigerit fruenda nobis,
Totam comparibus Priape nostris
Cingemus tibi mentulam coronis.

Hunc morem Augustinus describit his verbis, *In oppido Lavinio unus Libero totus mensis tribuebatur, cujus diebus omnes verbis flagitiosissimis utebantur, donec illud unum membrum per forum transvectum esset; atque in loco suo quiesceret. Cui membro inhonesto matrem familias honestissimam palàm coronam necesse erat imponere.* Et paulò post, *Jam quod in Liberi sacris honesta matrona pu-* *Aug. de civ. Dei, lib. 7. cap. 21.*

denda virilia coronabat spectante multitudine. Hanc ipsam infra vocat *coronationem virilium pudendorum.* Cæterùm non solæ meretrices Venerem coronis colebant; sed & ipsæ virgines hujus

Callimach. hym. in Del. Deæ statuas sertis & corollis onerabant. Callimachus,

Δὴ τότε καὶ στεφάνοισι βαρύνεται ἱερὸν ἄγαλμα
Κύπριδος ἀρχαίης ἀριήκοον. ἣν ποτὲ Θησεὺς
Εἵσατο σὺν παίδεσσιν, ὅτε Κρήτηθεν ἀνέπλει.

Et quidem tùnc & sertis oneratur sacrum signum Veneris antiquæ attentè audiens, quod olim Theseus erexit cum pueris cùm è Cre-

Val. Flacc. ta soluit. Hunc ipsum Veneris cultum signat Valerius Flaccus,

Hinc Veneris thalamos, semperque recentia sertis
Tecta petit:

Xenoph. in conviv. Sed cùm, ut dixi, quatuor sint Veneres, sive, Socrate authore, duæ, cœlestis & vulgaris, quarum utrique dicata sunt aræ, fana, sacrificia, vulgari quidem hæc omnia neglectiora, at cœlesti puriora, & castiora, hujus cultui se esse deditas virgines honestè profiteri possunt. Itaque non minor in virginibus, sive in adolescentibus amantibus, quàm in meretricibus hæc pietas; imò etiam major & syncerior sedulitas condecorandi statuas non tantùm Veneris, sed & aliorum numinum sive urbanas, sive agrestes hisce coronis, seu corollis, nempe sertis floreis. Ergo non immerito nympha quæ-

Long. lib. 2. dam apud Longum alloquens Daphnin, Etsi, inquit, vos illum Pana sub pinu erectum nullis adhuc floribus coluistis, nos tamen

Long. lib. 1. nymphæ nunquam destitimus illum rogare, ut esset vobis propi-

Long. lib. 2. tius, tibi, scilicet, & Chloë. Apud hunc ipsum Longum illud ipsum par amantium Chloë & Daphnis floribus iis, quos ferebat anni tempus, coronant agrestia numina. Ibidem Philetas bubulcus corollas Pani adfert, eumque pinu coronat. Picum marmoreum Ovi-

Ovid. l. 14. dius describit insignem multis coronis,

Illa mihi niveo factum de marmore signum
Ostendens juvenile, gerens in vertice Picum
Æde sacra positum, multisque insigne coronis.

Ad privatam quoque pietatem pertinere existimabant, si non solùm numina & homines coronis venerarentur, sed & ipsa loca, ubi cuique quidpiam feliciter evenisset, hoc honore honestarent, teste ejus, qui pietati adfinis est, animi grati. Hoc exemplo locus in quo thesaurus inventus esset, de more coronabatur, addita ara

Dio. Domi. 218. & re divina; ut apud Achillem Tatium. Is locus in quo Domitianus Paridem histrionem interfecit floribus & unguentis est cultus. Inter coronas, quas numinibus privata pietas exhibuit, existimo locum esse illi, quæ gestabatur in honorem Promethei vinculis exoluti; tanquam ejus indignatio ex eo concepta, quòd homi-

num

num cauſa indita illa vincula eſſent, hoc cultu minui & placari poſſet. Qua de re, Athenæo teſte, Æſchylus in Prometheo. Idem, inquit Athenæus in ea fabula, cui nomem Sphinx. *Athen. lib. 15.*

> Τῷ δ' ξένῳ γε στέφανον ἀρχαῖον στέφος
> Δισμῶν ἄριστος ἐκ Προμηθέως λόγου.

Hoſpiti coronam priſcum coronamentum [circumdo] Vinculorum optimum è Promethei ratione.

CAPUT IV.

In lucis fuerunt coronamenta. Arbores coronatæ. στεφανωτικά, ſive στεφανώματα priſcis quid. Spinæ coronatæ. Termini coronati. Templa & columnæ in conlimitiis, χεράδες quid. ἕρμακες quid. Termini quale coronamentum. Unctus lapis Apulejo quid. Coronæ inter primitias quæ Deo offerebantur. Coronæ precum quæ hodie in eccleſiis ſunt in uſu. Coronæ cereæ.

CÆterum in lucis exſtabant delubra multæ venerationis. Ipſique adeò luci cum ſuis arboribus erant venerabiles, Diiſque conſecrabantur. *Nec magis*, inquit Plinius, *auro fulgentia atque ebore ſimulachra, quàm lucos, & in iis ſilentia ipſa adoramus.* Ergo ibi quoque coronamentis locus fuit. Id quod diſertim tradit Apulejus. *Et quid ego*, inquit, *de luco & delubro loquar? Negant vidiſſe ſe qui fuêre, unum ſaltem in finibus ejus aut lapidem unctum, aut ramum coronatum.* Quis ſit lapis unctus, infra dicam. De lucis, eorumque veneratione exſtat locus M. Tullii, *Qui locus aut lucus in Græcia tota tam ſanctus fuit, in quo ullum ſimulachrum, ullum ornamentum reliquum ſit?* Ergo & luci colebantur, & in his arbores coronabantur floribus. Ovidius, *Plin. lib: cap. 1.* *Apul. Apol. 1.* *Cic. de prov* *Ovid. lib. 8. Metam.*

> —— *equidem pendentia vidi*
> *Serta ſuper ramos; ponenſque recentia, dixi,*
> *Curâ Deûm Dii ſint, & qui coluêre colantur.*

Quippe *luci*, ut Plinius ait, *fuêre numinum templa; priſcoque ritu ſimplicia rura etiam nunc Deo præcellentem arborem dicant.* Nec verò immeritò ipſas arbores coronari oportere exiſtimabant, quæ illuſtrium coronamentorum materiam hominibus ſuppeditant. Siquidem priſca eruditio στεφανωτικά, ſive στεφανώματα, ut alibi moneo, vocabat omnia folioſa; eaque diſtinguebat ἀπὸ τῶν φρυγανικῶν, καὶ λαχανικῶν, à ſurculaceis & herbidis; ut verè dici poſſit, arborum folia propriè fuiſſe coronamenta, id eſt, materiam coronarum. Certè cùm Theophraſtus ait, ἐν Αἰγύπτῳ χείρονα τὰ ἄνθη καὶ τὰ *Plin. lib. 12. cap. 1.* *Theophraſt. lib. 3. de cauſ. plant.* *Theophraſt. lib. 7. de cauſ. plant. cap. 27.*

 στεφανώ-

στεφανώματα, in Ægypto pessimè provenire flores & coronaria, ait ibi folia esse rariora, ac tenuiora ὅτι ὁ ἀὴρ ὀμιχλώδης καὶ δροσοβόλος quòd aër est crassior & roscidus. Porrò ut Jupiter esculo, lauro Apollo, Bacchus hedera, Minerva olea, Venus myrto, Hercules populo coronabantur, ita hæc majorum numinum coronamenta aliis coronamentis coli censuerunt oportere. Hinc, scilicet, ipsis arboribus tanta nobilitas accessit, ut ipsi homines ab arboribus sua

Plin. l. 17. c. 1.

cognomina mutari non erubuerint; *ut Fronditius miles,* inquit Plinius, *is qui præclara facinora, Vulturnum transnatans, fronde capiti imposita, adversus Annibalem edidit.* Quem locum ideo quoque retuli, ut coronas nonnunquam necessitate capiti impositas intelligamus. Siquidem frons hujus militis capiti hærens, id est, corona, in ipso æstu belli pro signo salutis & virtutis fuit illi, cui manus natando necessarium ministerium præbuerunt. Redeo ad rem, & ajo arbores in lucis coronari solitas non solùm ab incolis, verùm

Apul l. 1. Florid.

etiam ab ipsis viatoribus. *Neque enim,* inquit Apulejus, *justiùs religiosam moram objecerit aut ara floribus redimita, aut spelunca frondibus inumbrata, aut quercus cornibus onerata.*

Athen. lib. 15.

Nec arbores tantùm, sed & spinas coronatas legimus; aut certè coronas è floribus acanthi, mali Punicæ, tum vitis injectas fuisse spinis nigris & candidis, quæ gignuntur ante templum Tindii oppidi. Qua de re hæc insuper ab Ægyptiis traduntur, Æthiopas à Tithono missos Trojam, cùm Memnonem audivissent esse mortuum, eò loci coronas abjecisse in spinas. Ideoque ramos earum floribus onustos coronis similes esse. Terminos quoque, sive terminales lapides coronis donavit antiquitas, tanquam judices, & arbitros finium, ac proinde pacis & amicitiæ custodes. Statius,

Stat. lib. 6. Theb.

—— hinc saxeus umbo
Arbiter agricolis finem jacet inter utrumque.

Lactant. de fal. relig. l. 1. c. 20.

Et huic ergo, inquit Lactantius, *publicè supplicatur, quasi custodi finium Deo, qui non tantùm lapis, sed etiam stipes interdum est.*

Tibull. l. 1. el. 1.

Eadem propè Tibullus,

Nam veneror, seu stipes habet desertus in agris,
Seu vetus in trivio florida serta lapis.

Etymol. ἑρμαῖον.

Et hæc quidem fuerunt illa ἑρμαῖα, id est ἑρμαῖοι λόφοι, sive ὁ σωρὸς τῶν λίθων, nempe ἐνοδίων, cumulus lapidum in via positorum, ita dicta

Phornut. in Merc.

quòd is propriè esset Mercurius qui statuebatur in viis; quique ob id dicebatur ἐνόδιος καὶ ἡγεμόνιος. Quanquam & ipse Jupiter quandoque regiones disterminavit. Qua de re extat epigramma, cujus hæc est pars,

Demosth, sive Hegesip. in orat. de Halon.

—— ἀμμορίης δ'
Αὐτὸς ἄναξ μακάρων ἐστὶ μέσος Κρονίδης.

Ipse

Ipse rex beatorum est medius Saturnius. Tertulliano hi termini sunt pali terminales; *Sed rursus palos terminales figitis Deo.* Certè hominum existimatio fuit, confinia seu limites, seu conlimitia usque eò esse in tutela numinum, ut iis templa hinc inde ædificari mos esset. Et ubi non erat templum, hinc inde statuebantur columnæ, quorum utramque vocabant ὅρον, ἐν ᾗ ἐνεχάραττον τὸ χρέος, καὶ ὁ χρήστης in qua insculptum erat debitum & fœnerator. At locum qui inter utramque medius esset ac liber, vocabant ἄστικτον, nullis punctis notatum, aut nulli debito obnoxium. Memorat Strabo, quarundam urbium Campanarum confinia discriminari duobus ædibus fortunæ, ex utroque latere Latinæ viæ. Ubi neque templa essent, neque columnæ, ibi verò cumulabantur χεράδες. Quæ dictio non tantùm signat ejectamenta maris, aut fluviatiles lapides, sed & cumulos minutorum lapidum, quasi in hoc aggestorum ut sint termini, hoc est discriminent ac tueantur quod cuique proprium ab alieno. Et hi quidem lapidum cumuli vocabantur quoque ἕρμακες, nempe λίθοι συνηθροισμένοι εἰς τιμὴν τοῦ Ἑρμοῦ, lapides aggerati in honorem Mercurii. Et verò prisci ad statuas Mercurii, quas dixi prostitisse in viis, aggerabant lapides; sive inquit Phornutus, quòd lapidibus vias purgarent; aut Deum ea ratione obtestarentur; aut ut eum hoc qualicunque munere venerarentur; aut ut innuerent è particulis constare eum, qui profertur, sermonem, Ego addo id quod verius puto, nimirum, ut quisque sua tueretur, abstineret alienis. Et huc, scilicet, pertinet Sapphicum, illud, μὴ κίνει χεράδας, Ne move terminos; Noli ostendere te injurium movendis terminis, ac proinde usurpandis iis, in quæ nullum tibi jus est. Cùm ergo terminus juri & justitiæ locum assereret, meritò coronabatur. Ovidius,

Tertull. lib. advers. psychicos. *Etymol. ἄστικτον.* *Strabo l. 5.* *Etymol. χεράδες.* *Scholiast. in ther. Nicand.* *Phornut. Mercur.* *Ovid. lib. 2. Fast.*

Termine, sive lapis, sive es defossus in agro
Stipes, ab antiquis tu quoque nomen habes.
Te duo diversa domini de parte coronant;
Binaque serta tibi, binaque liba ferunt.

Hoc autem coronamentum non solum constitit è floribus, sed è fasciis seu fasciolis. Prudentius,

——& lapis illic
Si stetit antiquus, quem cingere sueverat error.

Prudent. contra Sym. lib. 2.

Nec tantum terminos coronabant, sed & ungebant, ut palam fit è loco Apuleji quem supra citavi. Nam ibi unctum lapidem interpretor unguine delibutum, ut ipsemet Apulejus alibi loquitur. Et quidem de lapide uncto exstat præclarus locus Luciani loquentis de Alexandro illo præstigiatore, falsoque vate, qui superstitioni usque eò deditus erat, ut sicubi unctum lapidem, aut coro-

Lucian. Pseudomant.

natum aspexisset, ante illum semper procumberet eumque adoraret. *Lucian. conc. Deor.* Apud hunc ipsum Lucianum fit mentio lapidis & aræ quæ oleo uncta responsa edit. Hunc quoque lapidem, quòd unctus esset, vocabant λιπαρὸν pinguem. *Clem. Al. Strom. l. 7.* Fuitque pervulgatum dictum in superstitiosos πᾶν ξύλον καὶ πάντα λίθον, τὸ δὴ λεγόμενον, προσκυνοῦντες, omne lignum, & omnem lapidem, quod dicitur, adorantes. *Pollux l. 1.* Coronæ quoque numerabantur inter eas primitias quas quisque Deo offerebat, στέφη, inquam, & στέμματα; præter πελάνους, πέμματα, θαλλοὺς, μυρρίνας, ἄνθη, molam, bellaria, ramos, myrtos, flores. Sacris quoque coronis lubet anumerere illas, quas adhibent enumerandis precibus iis, quas quisque Deo offert aut domi, aut in ecclesia. *Nicephor. l. 11. c. 36.* Quod institutum manavit à Paulo monacho. Quippe cum se is in solitudinem abdidisset, dilecto sibi loco in Pherma, qui est mons in Sceti, singulis diebus trecentas preces sicuti tributum Deo pendebat. Ne verò huic numero quicquam deesset totidem lapillos in sinu condebat; & ut quamque precationem recitaverat, eâdem lapillum è sinu emittebat. Numero calculorum absumpto, intelligebat se præstitisse quod voverat. *Plin. lib. 7. cap. 40.* Qua in re hic monachus videtur imitatus esse morem Thraciæ gentis, *quæ calculos colore distinctos pro experimento cujusque diei in urnam condit; ac supremo die separatos dinumerat; atque ita de quoque pronunciat.* Certè numerandi preces ritum fuisse antiquitus receptum in Ecclesia Dei, præter hunc historiæ Ecclesiasticæ locum, scire licet ex alio divi Hieronymi. *Hieron. lib. 2. epist. ep. 19.* *De scripturis sanctis*, inquit, *habeto fixum versuum numerum. Illud pensum domino tuo redde. Nec ante quieti membra concedas, quàm calathum pectoris tui hoc subtegmine impleveris.* Non debui omittere coronas cereas, quas videor posse referre in numerum earum, quas sacras voco. Etsi vereor ne nimium sint sacræ, hoc est, detestandæ. *Artemid. lib. 2. c. 79.* Harum mentionem facit Artemidorus in loco qui est mutilus. στέφανοι κήρινοι, inquit, πᾶσι κακὸν, μάλιστα δὲ νοσοῦσι· ἐπεὶ καὶ τὸν θάνατον κηρὸν καλοῦσιν οἱ ποιηταί. Coronæ cereæ omnibus malum [portendunt] maximè verò ægrotantibus, siquidem & mortem cera vocant poëtæ. Docti suspicantur, istis coronis cereis contineri nescio quid magicæ superstitionis. Quibus facilè adsentior.

CAPUT

CAPUT V.

Corona mortuis imponebantur. Et cur. Mos coronandi mortuos est antiquissimus. Unde sit profectus. Hunc morem Christiana pietas abolevit. Lycurgus hujus moris apud Lacedæmonios auctor. Qui postea Lacedæmone servatus. Et Athenis, & Romæ. Hæ mortuorum corona nectebantur è floribus. ἔρως quid. Apud Lacedæmonios corona mortuis fiebant ex olea. Apud alias gentes nunc ex olea, nunc è lauro. Quandoque è liliis. Ducibus mortuis è lauro. Regibus mortuis imponebantur diademata.

IN iis coronis quas sacras nomino, quæque proficiscebantur à privata pietate, lubet annumerare eas, quæ mortuis imponebantur. Qui mos quàm sit priscus, hinc licet intelligere, quòd cùm Corybantes suum fratrem occidissent, caput mortui purpura contexerunt, καὶ καταστέψαντες ἔθαψάτην, & coronatum sepelierunt. Id quod qui rem diligentiùs inspicient non absurdè usurpatum fatebuntur. *Clem. Al. exhort. ad Græc.* Enimvero sacras, de quibus ago, coronas constat esse conspectissima gestamina eorum qui operabantur, ut infra dico, præcipuo alicui numini veluti tutori publici status, dicatas fuisse; demonstrasse eximiam quandam, ac posteris imitandam pietatem; cinxisse capita eorum Deorum, quorum est excellens potentia, & omne regimen rerum humanarum; ubicunque essent, ibi omnia perfecta, fausta ac felicia demonstrasse; temporum felicitatem signasse; in supplicantibus, sacrificantibus, consecrantibus, Deum consulentibus, vota reddentibus animum syncerum, pium, votisque consonum demonstrasse; in victimis puritatem, & sanitatem, qualem Deo offerri par est, ostendisse; In primis, omnia læta nunciasse. Verè enim Ovidius, *Ovid. lib. 2. de Ponto.*

Dii quoque ut à cunctis hilari pietate colantur,
Tristitiam poni per sua festa jubent.

Quæ omnia si vera sunt, si, inquam, horum omnium coronæ sunt indices, ac testes, qui minùs conveniant iis qui ingenti humanarum miseriarum luctamini erepti, perpetuæ redduntur quieti, ac æterna donantur felicitate? Quare, ait Hadrianus, mortuus coronatur? *In altercat. Hadr. Aug. & Epict. phil.* Respondet Epictetus, *Agonem se vita transegisse testatur.* Etsi non sum nescius hunc morem à Christiana pietate repudiatum fuisse ut superstitiosum. τοὺς νεκροὺς, inquit Clemens Alexandrinus, καταστεφανοῦσιν ᾧ λόγῳ καὶ τὰ εἴδωλα, ἔργῳ προσμαρτυροῦντες αὐτοῖς τὸ εἶναι νεκροῖς. *Clem. Al. pædag. l. 2, c. 8.* Qua ratione idola coronant, sic & mortuos. Quo facto id agunt, ut ostendant idola esse rem mortuam. Nihilominus

& fructibus, quorum ferax est, tum floribus & unguentis. Æstas frugibus, & id genus cæteris. Autumnus vino ac talibus. Hyems oleo, aliisque dotibus. Minervam coronario munere, aureisque spoliis cultam legimus ab Ajace propter prosperam venationem.

Sophocl. in Ajaci. Apud Sophoclem Ajax loquitur,

——— καί σε παγχρύσοις ἐγὼ
στέψω λαφύροις τῆσδε τῆς ἄγρας χάριν.

Et te aureis ego redimibo spoliis hujus venationis gratia. Atque adeò verum est, unicuique numini aptari coronam ex ea re quæ ei esset familiaris & dilecta, aut sanè quam ipse procrearet, ut ipsi venti, quorum vi cumulatur arena, & procellis & arena fingantur coronati, ut de Euro cecinit Valerius Flaccus,

Val. Flacc. l.6. Argon.

——— crinemque procellis
Hispidus, & multa flavus caput Eurus arena.

Const. Cæs. l. 11. c. 16. Postremò, nullum numen non ritè coronabatur dendrolibano. Quippe existimabant, coronam quæ ex hac arbore Diis offerretur, quovis sacrificio gratiorem esse. Ratio est, quod Libanus, qui Syriæ mons est, priùs fuit juvenis frequens Deorum cultor. Hic à quibusdam sceleratis ob invidiam occisus vitæ quidem, sed non amoris & benevolentiæ divinæ jacturam fecit. Certè Dii ei monti id nominis indiderunt; eamque frondem quæ ibi provenit, gratam sibi esse multis argumentis ostenderunt.

CAPUT III.

Genius coronatus. Lar familiaris coronatus. Lares quomodo culti. Larinum coronamentum. Pauperum corona tenuis. Larium sedes. Lares nigri. Vesta hoc est ara coronata. Venus culta coronis. Quatuor Veneres. Priapus coronatus. Professæ quæ dicerentur. Quam Venerem virgines coronarent. Loca felicitatis coronata. Corona gestata in honorem Promethei.

Tibull. l. 2. el. 2. HAc eâdem privata pietate Genius colebatur multa sedulitate, multoque coronarum & conjectu & impositu. Tibullus,

Ipse suos Genius adsit visurus honores,
Cui decorent sanctas florea serta comas.

Ipsi quoque lares hoc præcipuè cultu habebantur. At isti lares nostris erant illi ipsi qui Græcis ἐπιχώριοι δαίμονες quibus Charondas assimilat magistratus, qui, scilicet, in civitate sunt hoc ipsum, quod domi isti Dii. De quo more hæc Cato in loco supra citato, *Kalendis, Idibus, Nonis, Festus dies cùm erit, coronam in focum indat; per eosdemque dies lari familiari pro copia supplicet.* Ubi advertendum

Stob. in Charonda. πε. νομ. κ. ἐθ.

Cato de re rust.

tendum, Catonem agere de cultu ejus qui dicitur Lar familiaris, seu privatus. Nam Romæ fuit ædes Larium in summa sacra via, quibus, ut verisimile est, publicè sacra fiebant. Colebantur plerunque oblatione τῶν ἀποφορημάτων, primitiarum Horatius, *Solin. c.2.*

——dulcia poma *Horat. l.2, serm.*
Et quoscunque feret cultus tibi fundus honores
Ante larem gestet venerabilior lare dives.

Hinc est, quod Tibullus larem coronat spicis & uva, *Tibull. l. 1. el. 10.*

Hic [Lar Deus] *placatus erat, seu quis libaverit uvam,*
Seu dederat sanctæ spicea serta comæ.

Coronabantur quoque plurimis floribus, in primis, ut supra dixi, viola. Juvenalis, *Juvenal. sat. 16.*

——laribusque paternis
Thura dabo, atque omnes violæ jactabo colores.

Redimiebantur myrto quoque & rore marino, Horatius, *Horat. l. 3. carm.*

Parvos coronantem marino
Rore *Deos, fragilique myrto.*

postremò, farre, ac tenui serto, sive corolla.

O parvi, nostrique lares, quos thure minuto *Juvenal. satyr. 9.*
Aut farre, & tenui soleo exornare corona.

Ubi advertendum, poëtam non de nihilo dicere, tenui corona, ac si dicat, Mihi, qui non censeor inter illos divites, sed qui tenuis est census, satis est si tenui & exili corona exorno lares meos, non illa ampla & grandi, qua redimiri solent. Et supra dicebam, apud Græcos esse proverbium, quo significatur, pauperis coronam esse tenuem. Nam alioqui amplitudine coronarum lares coli, alibi è Festo monui. Et Plinius tradit, *Compitalia & ludos Servium Tullium Laribus primùm instituisse.* Cæterùm hæ laribus impositæ coronæ dicebantur imponi focis, quia sedes Larium erat apud focum. Tibullus, *Fest. Domestica.* *Plin. l. 36. c. 27. in fin.* *Tibull. l. 1. el. 2.*

Num feror incestus sedes adiisse Deorum,
Sertaque de sanctis diripuisse focis?

Et apud Ovidium celebrantem diem natalem uxoris corona dicitur velare focos, *Ovid. lib. 5. de tristib.*

Quæque semel toto vestis mihi sumitur anno,
Sumatur fatis decolor alba meis.
Araque gramineo viridis de cespite fiat;
Et velet trepidos nexa corona focos.

Euclio ille Plautinus disertim collocat lares in foco, *Plaut. Aulul.*

Nunc tustulum emi, & hasce coronas floreas.
Hæc imponentur in foco nostro lari,
Ut fortunatas faciat natæ nuptias.

Et quia lares apud focum statuebantur, non est mirum dici nigros, hoc est, atros fumosos, ut liquet è Prudentio, qui, ne, scilicet, isti domestici Dii parum genialiter acciperentur, eos unguento præter coronam donatos firmat.

Prudent. contr. Sym. lib. 1.

—— saxa illita ceris
Viderat, unguentoque lares humescere nigros.

Plutarch. κεφαλ. κη΄. ῥωμ. *Sophocl. Electr.*

Nisi nigros interpretari malis, atroces & vindices. Nam οἱ Λάρητες ἐριννυώδεις τινές εἰσι καὶ ποίνιμοι δαίμονες, ἐπίσκοποι βίων καὶ οἴκων. Lares furialia quædam sunt & pœnalia numina, quæ speculantur vitas & domos. Præter lares alii erant Dii qui statuebantur apud vestibulum. Sophocles,

Οὐκ ἂν μακρῶν ἔθ' ἡμῖν οὐδὲν ἂν λόγων,
Πυλάδη, τόδ' εἴη τοὔργον· ἀλλ' ὅσον τάχος
χωρεῖν ἔσω, πατρῷα προσκύνησαθ' ἕδη
θεῶν ὅσοιπερ προπύλαια ναίουσιν τάδε.

Aristoph. εἰρ.

Non hîc longo sermone amplius Pylade opus est, verùm ut quamprimùm intremus, atque patrios salutemus penates, quotquot huic præsunt vestibulo. Aristophanes ante fores hisce Diis aram statuit.

ὁ γὰρ βωμὸς θύραζε καὶ δή.

Nam ara ante ædes est. Idque fiebat non Græco tantùm, sed & Romano more. Quippe in primis ingressibus, spatiisque domorum statuebant Vestas, hoc est, aras & focos. Plautus,

Plaut. Curcul. actu 1. sc. 2.

Nunc ara Veneris hæc est ante horum foreis.

Terent. Heaut. actu 5. sc. 2.

Terentius,

Nemo accusat Syre te; nec tu aram tibi,
Neque precatorem pararis.

Id quod ideo retuli, ut ostenderem has quoque aras coronari solitas. Plautus.

Plaut. Mer. actu 4. sc. 1.

D. Aliquid cedo, qui hanc vicini nostri aram augeam. S. Da sanè hanc virgam lauri.

Ovid. lib. 3. de Trist.

Itaque tales aræ cumulabantur sertis, corollis, coronis. Ovidius in natalem suum,

Scilicet, expectas solitum tibi moris honorem?
Pendeat ex humeris vestis ut alba meis?
Fumida cingatur florentibus ara coronis,
Micaque solenni thuris in igne sonet?

Plaut. Asin. actu 4.

Illæ quæ corpore quæstum faciebant coronis Venerem & Cupidinem sibi propitiabant. Plautus,

Tum si coronas, serta, unguenta jusserit
Ancillam ferre Veneri, aut Cupidini,

Tuus

Tuus observet, Venerine eas det, an viro.

Nimirum, hanc Deam faciebant φιλοστέφανον, ἢ φιληστέφανον, ut loquitur Aristides. Hîc obiter dico, plures fuisse Veneres, nempe duas, sive tres, si Augustino credimus; si aliis, quatuor; unam, quam vocabant πάνδημον popularem; Alteram οὐρανίαν cœlestem; Tertiam Hortensem. Quartam πλουτοδότειραν opum largitricem. Huic potissimùm supplicabant meretriculæ; ut pluribus amatoribus sibi conciliatis, è tali quæstu ditescerent. Hanc quartam potissimùm coronabat, στεφανοῦσι δὲ καὶ τὴν πλουτοδότειραν. Itaque cùm Ovidius vulgares puellas hortatur ut coronis Venerem colant, illam, videlicet, signat πλουτοδότειραν.

Aristid. ἱερ. orat. 3.
Aug. lib. 4. de civ. Dei. cap. 4.
Lucian. dial. meretr.
Ovid. lib. 4. Fast.

Numina vulgares Veneris celebrate puellæ;
Multa professarum quæstibus apta Venus.
Poscite, thure dato, formam, populique favorem;
Poscite blanditias, dignaque verba joco.
Cumque sua dominæ date grata sisymbria myrto,
Textaque composita juncea vincla rosa.

Professas vocat eas quæ licentiam stupri, more inter veteres recepto, apud Ædiles vulgaverant; quæque volebant sciri & publicari se esse impudicas ex ipsa professione flagitii. Ergo hoc Ovidius dicit, Vos, quotquot estis quæ corpore quæstum facitis, Venere nectite coronam junceam, cui hæreant rosa, sisymbria, myrtus; Quæ omnia sunt Veneris. Priapo quoque salaci Deo corona ponebatur. Certè ipsius hæc sunt verba,

Tacit. lib. 3. Annal.
In Priap.

Mihi corolla picta vere ponitur.

Picta, id est, multicolor, veluti constans è pluribus floribus. Hujus fermè generis est illud in obscœnis illis ad hunc ipsum Priapum versibus, quos priusquam referam honos auribus præfandus est,

Nota Suburanas inter Telethusa puellas,
Quæ, puto, de quæstu libera facta suo est,
Cingit inaurata penem tibi sanctè corona.
Hunc pathicæ summi numinis instar habent.

Et alibi,

Quòd si contigerit fruenda nobis,
Totam comparibus Priape nostris
Cingemus tibi mentulam coronis.

Hunc morem Augustinus describit his verbis, *In oppido Lavinio unus Libero totus mensis tribuebatur, cujus diebus omnes verbis flagitiosissimis utebantur, donec illud unum membrum per forum transvectum esset; atque in loco suo quiesceret. Cui membro inhonesto matrem familias honestissimam palàm coronam necesse erat imponere.* Et paulò post, *Jam quod in Liberi sacris honesta matrona pudenda*

Aug. de civit. Dei, lib. 7. cap. 21.

denda virilia coronabat spectante multitudine. Hanc ipsam infra vocat *coronationem virilium pudendorum.* Cæterùm non solæ meretrices Venerem coronis colebant; sed & ipsæ virgines hujus
Callimach. hym. in Del. Deæ statuas sertis & corollis onerabant. Callimachus,

> Δὴ τότε καὶ στεφάνοισι βαρύνεται ἱρὸν ἄγαλμα
> Κύπριδος ἀρχαίης ἀριήκοον. ἣν ποτὲ Θησεὺς
> Εἵσατο σὺν παίδεσσιν, ὅτε Κρήτηθεν ἀνέπλει.

Et quidem tùnc & sertis oneratur sacrum signum Veneris antiquæ attentè audiens, quod olim Theseus erexit cum pueris cùm è Creta
Val. Flacc. soluit. Hunc ipsum Veneris cultum signat Valerius Flaccus,

> *Hinc Veneris thalamos, semperque recentia sertis*
> *Tecta petit.*

Xenoph. in convivio. Sed cùm, ut dixi, quatuor sint Veneres, sive, Socrate authore, duæ, cœlestis & vulgaris, quarum utrique dicata sunt aræ, fana, sacrificia, vulgari quidem hæc omnia neglectiora, at cœlesti puriora, & castiora, hujus cultui se esse deditas virgines honestè profiteri possunt. Itaque non minor in virginibus, sive in adolescentibus amantibus, quàm in meretricibus hæc pietas; imò etiam major & syncerior sedulitas condecorandi statuas non tantùm Veneris, sed & aliorum numinum sive urbanas, sive agrestes hisce coronis, seu corollis, nempe sertis floreis. Ergo non immerito nympha quæ-
Long. lib. 2. dam apud Longum alloquens Daphnin, Etsi, inquit, vos illum Pana sub pinu erectum nullis adhuc floribus coluistis, nos tamen
Long. lib. 1. nymphæ nunquam destitimus illum rogare, ut esset vobis propi-
Long. lib. 2. tius, tibi, scilicet, & Chloë. Apud hunc ipsum Longum illud ipsum par amantium Chloë & Daphnis floribus iis, quos ferebat anni tempus, coronant agrestia numina. Ibidem Philetas bubulcus corollas Pani adfert, eumque pinu coronat. Picum marmoreum Ovi-
Ovid. l. 14. dius describit insignem multis coronis,

> *Illa mihi niveo factum de marmore signum*
> *Ostendens juvenile, gerens in vertice Picum*
> *Æde sacra positum, multisque insigne coronis.*

Ad privatam quoque pietatem pertinere existimabant, si non solùm numina & homines coronis venerarentur, sed & ipsa loca, ubi cuique quidpiam feliciter evenisset, hoc honore honestarent, teste ejus, qui pietati adfinis est, animi grati. Hoc exemplo locus in quo thesaurus inventus esset, de more coronabatur, addita ara
Dio. Domi. 218. & re divina, ut apud Achillem Tatium. Is locus in quo Domitianus Paridem histrionem interfecit floribus & unguentis est cultus. Inter coronas, quas numinibus privata pietas exhibuit, existimo locum esse illi, quæ gestabatur in honorem Promethei vinculis exoluti; tanquam ejus indignatio ex eo concepta, quòd homi-
num

num causa indita illa vincula essent, hoc cultu minui & placari posset. Qua de re, Athenæo teste, Æschylus in Prometheo. Idem, inquit Athenæus in ea fabula, cui nomem Sphinx. *Athen. lib. 15.*

Τῷ δὲ ξένῳ γε στέφανον ἀρχαῖον στέφος·
Δεσμῶν ἄριστος ἐκ Προμηθέως λόγου.

Hospiti coronam priscum coronamentum [circumdo] Vinculorum optimum è Promethei ratione.

CAPUT IV.

In lucis fuerunt coronamenta. Arbores coronatæ. στεφανωτικά, sive στεφανώματα priscis quid. Spinæ coronatæ. Termini coronati. Templa & columnæ in conlimitiis, χερμάδες quid. ἕρμακες quid. Termini quale coronamentum. Unctus lapis Apulejo quid. Coronæ inter primitias quæ Deo offerebantur. Coronæ precum quæ hodie in ecclesiis sunt in usu. Coronæ cereæ.

CÆterum in lucis exstabant delubra multæ venerationis. Ipsique adeò luci cum suis arboribus erant venerabiles, Diisque consecrabantur. *Nec magis*, inquit Plinius, *auro fulgentia atque ebore simulachra, quàm lucos, & in iis silentia ipsa adoramus.* Ergo ibi quoque coronamentis locus fuit. Id quod disertim tradit Apulejus. *Et quid ego*, inquit, *de luco & delubro loquar? Negant vidisse se qui fuêre, unum saltem in finibus ejus aut lapidem unctum, aut ramum coronatum.* Quis sit lapis unctus, infra dicam. De lucis, eorumque veneratione exstat locus M. Tullii, *Qui locus aut lucus in Græcia tota tam sanctus fuit, in quo ullum simulachrum, ullum ornamentum reliquum sit?* Ergo & luci colebantur, & in his arbores coronabantur floribus. Ovidius, *Plin. lib. cap. 1. Apul. Apol. 1. Cic. de prov Ovid. lib. 8. Metam.*

—— equidem pendentia vidi
Serta super ramos; ponensque recentia, dixi,
Cura Deûm Dii sint, & qui coluêre colantur.

Quippe *luci*, ut Plinius ait, *fuêre numinum templa; priscoque ritu simplicia rura etiam nunc Deo præcellentem arborem dicant.* Nec verò immeritò ipsas arbores coronari oportere existimabant, quæ illustrium coronamentorum materiam hominibus suppeditant. Siquidem prisca eruditio στεφανωτικά, sive στεφανώματα, ut alibi moneo, vocabat omnia foliosa; eaque distinguebat ἀπὸ τῶν φρυγανικῶν, καὶ λαχανικῶν, à surculaceis & herbidis; ut verè dici possit, arborum folia propriè fuisse coronamenta, id est, materiam coronarum. Certè cùm Theophrastus ait, ἐν Αἰγύπτῳ χείρισται τὰ ἄνθη καὶ τὰ *Plin. lib. 12. cap. 1. Theophrast. lib. 3. de caus. plant. Theophrast. lib. 7. de caus. plant. cap. 27.*

 στεφανώ-

στεφανώματα, in Ægypto pessimè provenire flores & coronaria, ait ibi folia esse rariora, ac tenuiora ὅτι ὁ ἀὴρ ὁμιχλώδης καὶ δροσοβόλος· quòd aër est crassior & roscidus. Porrò ut Jupiter esculo, lauro Apollo, Bacchus hedera, Minerva olea, Venus myrto, Hercules populo coronabantur, ita hæc majorum numinum coronamenta aliis coronamentis coli censuerunt oportere. Hinc, scilicet, ipsis arboribus tanta nobilitas accessit, ut ipsi homines ab arboribus sua
Plin. l. 17. c. 1. cognomina mutari non erubuerint; *ut Fronditius miles*, inquit Plinius, *is qui præclara facinora, Vulturnum transnatans, fronde capiti imposita, adversus Annibalem edidit.* Quem locum ideo quoque retuli, ut coronas nonnunquam necessitate capiti impositas intelligamus. Siquidem frons hujus militis capiti hærens, id est, corona, in ipso æstu belli pro signo salutis & virtutis fuit illi, cui manus natando necessarium ministerium præbuerunt. Redeo ad rem, & ajo arbores in lucis coronari solitas non solùm ab incolis, verùm
Apul l. 1. Florid. etiam ab ipsis viatoribus. *Neque enim*, inquit Apulejus, *justiùs religiosam moram objecerit aut ara floribus redimita, aut spelunca*
Athen. lib. 15. *frondibus inumbrata, aut quercus cornibus onerata.* Nec arbores tantùm, sed & spinas coronatas legimus; aut certè coronas è floribus acanthi, mali Punicæ, tum vitis injectas fuisse spinis nigris & candidis, quæ gignuntur ante templum Tindii oppidi. Qua de re hæc insuper ab Ægyptiis traduntur, Æthiopas à Tithono missos Trojam, cùm Memnonem audivissent esse mortuum, eò loci coronas abjecisse in spinas. Ideoque ramos earum floribus onustos coronis similes esse. Terminos quoque, sive terminales lapides coronis donavit antiquitas, tanquam judices, & arbitros finium, ac proin-
Stat. lib. 6. Theb. de pacis & amicitiæ custodes. Statius,

—— hinc saxeus umbo
Arbiter agricolis finem jacet inter utrumque.

Lactant. de fal. relig. l. 1. c. 20. *Et huic ergo*, inquit Lactantius, *publicè supplicatur, quasi custodi finium Deo, qui non tantùm lapis, sed etiam stipes interdum est.*
Tibull. l. 1. el. 1. Eadem propè Tibullus,

Nam veneror, seu stipes habet desertus in agris,
Seu vetus in trivio florida serta lapis.

Etymol. ἑρμαῖον. Et hæc quidem fuerunt illa ἑρμαῖα, id est ἑρμαῖοι λόφοι, sive ὁ σωρὸς τῶν λίθων, nempe ἐνοδίων, cumulus lapidum in via positorum, ita dicta
Phornut. in Merc. quòd is propriè esset Mercurius qui statuebatur in viis; quique ob id dicebatur ἐνόδιος καὶ ἡγεμόνιος. Quanquam & ipse Jupiter quan-
Demosth. sive Hegesip. in orat. de Halon. doque regiones disterminavit. Qua de re extat epigramma, cujus hæc est pars,

—— ἀμμορέης δ'
Αὐτὸς ἄναξ μεγάρων ἐστὶ μέσος Κρονίδης.

Ipse

Ipſe rex beatorum eſt medius Saturnius. Tertulliano hi termini ſunt pali terminales; *Sed rurſus palos terminales figitis Deo.* Certè hominum exiſtimatio fuit, confinia ſeu limites, ſeu conlimitia uſque eò eſſe in tutela numinum, ut iis templa hinc inde ædificari mos eſſet. Et ubi non erat templum, hinc inde ſtatuebantur columnæ, quorum utramque vocabant ὅρον, ἐν ᾗ ἐνεχάραττον τὸ χρέος, καὶ ὁ χρήστης in qua inſculptum erat debitum & fœnerator. At locum qui inter utramque medius eſſet ac liber, vocabant ἄστικτον, nullis punctis notatum, aut nulli debito obnoxium. Memorat Strabo, quarundam urbium Campanarum confinia diſcriminari duabus ædibus fortunæ, ex utroque latere Latinæ viæ. Ubi neque templa eſſent, neque columnæ, ibi verò cumulabantur χεράδες. Quæ dictio non tantùm ſignat ejectamenta maris, aut fluviatiles lapides, ſed & cumulos minutorum lapidum, quaſi in hoc aggeſtorum ut ſint termini, hoc eſt diſcriminent ac tueantur quod cuique proprium ab alieno. Et hi quidem lapidum cumuli vocabantur quoque ἕρμακες, nempe λίθοι συνηθροισμένοι εἰς τιμὴν τοῦ Ἑρμοῦ, lapides aggerati in honorem Mercurii. Et verò priſci ad ſtatuas Mercurii, quas dixi proſtitiſſe in viis, aggerabant lapides; ſive inquit Phornutus, quòd lapidibus vias purgarent; aut Deum ea ratione obteſtarentur; aut ut eum hoc qualicunque munere venerarentur; aut ut innuerent è particulis conſtare eum, qui profertur, ſermonem, Ego addo id quod verius puto, nimirum, ut quiſque ſua tueretur, abſtineret alienis. Et huc, ſcilicet, pertinet Sapphicum, illud, μὴ κίνει χεράδας, Ne move terminos; Noli oſtendere te injurium movendis terminis, ac proinde uſurpandis iis, in quæ nullum tibi jus eſt. Cùm ergo terminus juri & juſtitiæ locum aſſereret, meritò coronabatur. Ovidius,

Tertull. lib. adverſ. pſychicos. — *Etymol. ἄστικτον.* — *Strabo l. 5.* — *Etymol. χεράδες.* — *Scholiaſt. in ther. Nicand.* — *Phornut. Mercur.* — *Ovid. lib. 2. Faſt.*

> *Termine, ſive lapis, ſive es defoſſus in agro*
> *Stipes, ab antiquis tu quoque nomen habes.*
> *Te duo diverſa domini de parte coronant;*
> *Binaque ſerta tibi, binaque liba ferunt.*

Hoc autem coronamentum non ſolum conſtitit è floribus, ſed è faſciis ſeu faſciolis. Prudentius,

Prudent. contra Sym. lib. 2.

> ——*& lapis illic*
> *Si ſtetit antiquus, quem cingere ſueverat error.*

Nec tantum terminos coronabant, ſed & ungebant, ut palam fit è loco Apuleji quem ſupra citavi. Nam ibi unctum lapidem interpretor unguine delibutum, ut ipſemet Apulejus alibi loquitur. Et quidem de lapide uncto exſtat præclarus locus Luciani loquentis de Alexandro illo præſtigiatore, falſoque vate, qui ſuperſtitioni uſque eò deditus erat, ut ſicubi unctum lapidem, aut coro-

Lucian. Pſeudomant.

natum aspexisset, ante illum semper procumberet eumque adoraret. *Lucian. conc. Deor.* Apud hunc ipsum Lucianum fit mentio lapidis & aræ quæ oleo uncta responsa edit.* Hunc quoque lapidem, quòd unctus esset, vocabant *Clem. Al. Strom. l. 7.* λιπαρὸν pinguem. Fuitque pervulgatum dictum in superstitiosos πᾶν ξύλον καὶ πάντα λίθον, τὸ δὴ λεγόμενον, προσκυνοῦντες, omne li- *Pollux l. 1.* gnum, & omnem lapidem, quod dicitur, adorantes. Coronæ quoque numerabantur inter eas primitias quas quisque Deo offerebat, στέφη, inquam, & πέμματα, præter πλάνυς, πέμματα, θαλλοὺς, μυρρίνας, ἄνθη, molam, bellaria, ramos, myrtos, flores. Sacris quoquè coronis lubet anumerere illas, quas adhibent enumerandis precibus iis, quas quisque Deo offert aut domi, aut in eccle- *Nicephor. l. 11. c. 36.* sia. Quod institutum manavit à Paulo monacho. Quippe cum se is in solitudinem abdidisset, dilecto sibi loco in Pherma, qui est mons in Sceti, singulis diebus trecentas preces sicuti tributum Deo pendebat. Ne verò huic numero quicquam deesset totidem lapillos in sinu condebat; & ut quamque precationem recitaverat, eàdem lapillum è sinu emittebat. Numero calculorum absumpto, intelligebat se præstitisse quod voverat. Qua in re hic monachus videtur *Plin. lib. 7. cap. 40.* imitatus esse morem Thraciæ gentis, *quæ calculos colore distinctos pro experimento cujusque diei in urnam condit; ac supremo die separatos dinumerat; atque ita de quoque pronunciat.* Certè numerandi preces ritum fuisse antiquitus receptum in Ecclesia Dei, præ- *Hieron. lib. 2. epist. ep. 19.* ter hunc historiæ Ecclesiasticæ locum, scire licet ex alio divi Hieronymi. *De scripturis sanctis,* inquit, *habeto fixum versuum numerum. Illud pensum domino tuo redde. Nec ante quieti membra concedas, quàm calathum pectoris tui hoc subtegmine impleveris.* Non debui omittere coronas cereas, quas videor posse referre in numerum earum, quas sacras voco. Etsi vereor ne nimium sint sacræ. hoc est, detestandæ. Harum mentionem facit Artemidorus in loco *Artemid. lib. 2. c. 79.* qui est mutilus. στέφανοι κήρινοι, inquit, πᾶσι κακὸν, μάλιστα δὲ νοσοῦσι· ἐπεὶ καὶ τὸν θάνατον κῆρα καλοῦσιν οἱ ποιηταί. Coronæ cereæ omnibus malum [portendunt] maximè verò ægrotantibus, siquidem & mortem cera vocant poëtæ. Docti suspicantur, istis coronis cereis contineri nescio quid magicæ superstitionis. Quibus facilè adsentior.

CAPUT V.

Coronæ mortuis imponebantur. Et cur. Mos coronandi mortuos est antiquissimus. Unde sit profectus. Hunc morem Christiana pietas abolevit. Lycurgus hujus moris apud Lacedæmonios auctor. Qui postea Lacedæmone servatus. Et Athenis, & Romæ. Hæ mortuorum coronæ nectebantur è floribus. ἥρως quid. Apud Lacedæmonios coronæ mortuis fiebant ex olea. Apud alias gentes nunc ex olea, nunc è lauro. Quandoque è liliis. Ducibus mortuis è lauro. Regibus mortuis imponebantur diademata.

IN iis coronis quas sacras nomino, quæque proficiscebantur à privata pietate, lubet annumerare eas, quæ mortuis imponebantur. Qui mos quàm sit priscus, hinc licet intelligere, quòd cùm Corybantes suum fratrem occidissent, caput mortui purpura contexerunt, καὶ καταστέψαντες ἐθαψάτην, & coronatum sepelierunt. Id quod qui rem diligentiùs inspicient non absurdè usurpatum fatebuntur. Enimvero sacras, de quibus ago, coronas constat esse conspectissima gestamina eorum qui operabantur, ut infra dico, præcipuo alicui numini veluti tutori publici status, dicatas fuisse; demonstrasse eximiam quandam, ac posteris imitandam pietatem; cinxisse capita eorum Deorum, quorum est excellens potentia, & omne regimen rerum humanarum; ubicunque essent, ibi omnia perfecta, fausta ac felicia demonstrasse; temporum felicitatem signasse; in supplicantibus, sacrificantibus, consecrantibus, Deum consulentibus, vota reddentibus animum syncerum, pium, votisque consonum demonstrasse; in victimis puritatem, & sanitatem, qualem Deo offerri par est, ostendisse; In primis, omnia læta nunciasse. Verè enim Ovidius,

Clem. Al. exhort. ad Græc.

Dii quoque ut à cunctis hilari pietate colantur,
Tristitiam poni per sua festa jubent.

Ovid. lib. 2. de Ponto.

Quæ omnia si vera sunt, si, inquam, horum omnium coronæ sunt indices, ac testes, qui minùs conveniant iis qui ingenti humanarum miseriarum luctamini erepti, perpetuæ redduntur quieti, ac æterna donantur felicitate? Quare, ait Hadrianus, mortuus coronatur? Respondet Epictetus, *Agonem se vitæ transegisse testatur*. Etsi non sum nescius hunc morem à Christiana pietate repudiatum fuisse ut superstitiosum. τοὺς νεκροὺς, inquit Clemens Alexandrinus, καταστεφανοῦσιν ᾧ λόγῳ καὶ τὰ εἴδωλα, ἔργῳ προσμαρτυροῦντες αὐτοῖς τὸ εἶναι νεκροῖς. Qua ratione idola coronant, sic & mortuos. Quo facto id agunt, ut ostendant idola esse rem mortuam. Nihilominus

In altercat. Hadr. Aug. & Epict. phil.
Clem. Al. pædag. l. 2, c. 8.

tamen apud omnem antiquitatem viguit mos coronandi mortuos ob eas caussas quas dixi. Et verò Lycurgus etsi defunctis dempserat illum ambitiosum luctum, & pompam tumulorum, eos tamen voluit ἐν φοινικίδι καὶ φύλλοις ἐλαίας θέντας, τὸ σῶμα περιστέλλειν κατ' ἴσον ἅπαντας, in purpureo amictu & foliis oleæ positos corpore contegi ex æquo omnes. Itaque quamvis alibi mortui sumptuosiùs efferrentur, tamen hic mos Lacedæmone servatus. Et verò Cleomenes, quanquam Lacedæmonius Lydiadæ corpus ἐκόσμησε πορφυρίδι. καὶ στέφανον ἐπιθεὶς, πρὸς τὰς πύλας τῶν Μεγαλοπολιτῶν ἀπέστειλεν, ornavit purpurea veste, & imposita corona, ad portas Megalopolitanorum misit. In hanc sententiam Solon aureis illis verbis quæ in os Crœso dixit, addidit, coronam hominis, qui adhuc vita fruitur, sicuti certantis præconium sive renunciationem esse incertam & irritam. Hic certè mos & Athenis viguit. Nam ibi quoque ab amicis coronæ conjiciebantur in mortuos. Quo exemplo, Paralo mortuo, Pericles adferens defuncto coronam, in illius aspectu fregit pristinam illam & inflexibilem animi sui constantiam. Qui coronarum conjectus & Lacedæmone in usu fuit, ubi Pelopide interfecto certatim congesta sunt τρόπαια καὶ στέφανοι, καὶ πανοπλίαι χρυσαῖ, trophæa & coronæ, & omnis generis armaturæ aureæ. Is quoque mos coronandi mortuos à cæteris gentibus Romam translatus est, ut pluribus exemplis demonstrari potest. Ibique usque eò invaluerat, ut corvo illi percelebri, qui Tiberium, Germanicum, Drusum, & transeuntem populum Romanum salutabat, interempto funus celebratum sit innumeris exequiis, & coronis omnium generum. Ipsaque ideò lege XII. tabularum mortuo licebat coronam imponere. Qua de re hæc M. Tullius, *Illa jam significatio est, laudis ornamenta ad mortuos pertinere, quod coronam virtute paratam* [f. partam] *& ei qui peperisset, & ejus parenti sine fraude esse lex impositam jubet.* Cæterùm hæ mortuorum coronæ plerumque nectebantur è floribus, frondibusque omnis generis. Et corona ea ratione concinnata à Græcis, ut supra monui, vocabatur ἴερας, παρὰ τὴν ἔραν τὴν γῆν τουτ' ἐστι στέφανος ἐκ γῆς ἐρανισμένος à dictione eran terram, hoc est, corona à terra connexa, seu collecta, nempe è floribus speciosissimis, ut discimus è loco Luciani, ubi is describit morem sepeliendi mortuos. Ait enim eos lavari, ungi, coronari τοῖς ὡραίοις ἄνθεσιν speciosis floribus. Et mortuum sic adornatum καθ' ὑπερβολὴν vocabant ἐστεφανωμένον coronatum, ac si dicat, tunc demum verè coronatum. Quem morem signavit Sophocles in his versibus,

ὅπως τὸ λοιπὸν αὐτὸν ἀφνεωτέραις
χερσὶ στέφωμεν, ἢ τὰ νῦν δωρούμεθα.

ut cæterùm ipsum abundantioribus manibus coronemus, aut ea

quæ

Plutarch. ἐπιτηδ. Λακ. & in Lycur.
Plutarch. Ag. & Cleom.
Plutarch. Sol.
Plutarch. Peric.
Plutarch. Pelop.
Plin. l. 10. c. 44.
Cic. lib. 2. leg.
Etymol. ἴερας.
Lucian. de luctu.
Sophocl. Elect.

quæ adſunt, donemus. Apud Ariſtophanem mulier quædam hunc morem exprimit his verbis, *Ariſtoph. Lyſiſt.*

Σὺ δὲ δή τι μαθὼν οὐκ ἀποθνήσκεις;
* Χωρίον ἐστὶν σορόν· ὠνήσει   * ἠρίελον
Μελιτοῦτταν, ἐγὼ καὶ δὴ μάξω.
Λάβε ταυτὶ καὶ στεφάνωσαι,
Καὶ ταυτασὶ δέξαι παρ' ἐμοῦ,
Καὶ τουτονὶ λαβὲ τὸν στέφανον.
Τοῦ δεῖν; τί ποθεῖς;
Χώρει εἰς τὴν ναῦν,
Ὁ Χάρων σε καλεῖ,
Σὺ δὲ κωλύεις ἀνάγεσθαι.

At tu quid jam didiciſti ut non moriaris? Opportuna eſt urna. Emet placentam melleam. At ego jam interam. Cape hæc & coronare. Et hæc eadem accipe à me. Et hanc cape coronam. Qua re opus habes? Quid deſideras? Abſcede in navem, Charon te vocat. Tu autem impedis abduci. Cæterùm hæ funebres, ut ita dicam, coronæ, texebantur quoque è liliis. Id diſco ex hac proverbiali locutione; ἢ κρίνον ἢ κολοκύνθην, aut lilium, aut cucurbitam. ἐπετίθεσαν τὸ μὲν κρίνον, inquit author παροιμιῶν, οἱ ἀρχαῖοι ἐπὶ τοῦ τεθνηκότος, τὴν δὲ κολοκύνθην ἐπὶ τοῦ ὑγιοῦς, Statuebant igitur lilium quidem priſci ſuper mortuo, at cucurbitam ſuper ſano. Ibique citatur locus Diphili, ἐν ἡμέραισιν αὐτὸς ἑπτὰ σοι γέρων θέλω παρασχεῖν κολοκύνθην ἢ κρίνον, in diebus ipſe ſeptem tibi ſenex volo præbere cucurbitam aut lilium; Ac ſi dicat, intra hoſce proximos ſeptem dies tu quidem aut morieris, aut meliùs tibi fiet. Porrò olea Lycurgo inſtituta, tum laurus aliæque frondes quibus Lacedæmone mortui coronabantur, nihil aliud ſignabant niſi victoriam hominis qui fato functus ſit, de qua ſupra dixi. Apud alias gentes mortui nunc olea, nunc lauro nunc aliis foliis & frondibus redimiebantur. Priſco more Romano mortuis dabantur eæ coronæ quas meruiſſent. Quem morem Plinius refert ad legem XII. tabularum, qua cautum fuit, *Quam coronam ſervi equive cujuſpiam meruiſſent, ipſi mortuo parentibuſque ejus, dum intus poſitus eſſet, foriſve ferretur, ſine fraude imponi.* Apud Valerium Flaccum invenio mortuum Idmonem alba fronde coronari, hoc eſt, populo,

ἐν παροιμ. — *Ælian. l. 6. Var. hiſt. c. 6.* — *Plin. l. 21. c. 3.* — *Val. Flacc. l. 5. Argon.*

—— pars auguris alba;
Fronde caput, vitriſque ligant; poſitumque pheretro
Congemuere.

Et ducibus quidem mortuis caput redimiebatur lauro. Ad quod exemplum Polynices coronatur apud Statium, *Stat. lib. 21. Theb.*

—— hoſtiles ſuper ipſe & victor acervos

Paci-

Pacifera lauro crinem, vittasque decorus.

Val. Max. lib. 5. de Annibale. *Accubat. Annibal M. Marcellum interemptum legitimo jure elatum, Punico quoque sagulo, & corona donatum laurea rogo imposuit.* Mortuis regibus corona imponebatur qualis illi fastigio convenit. Plutarch. Anton. Cleopatra mortua, Charmion altera ex ancillis κατεκόσμει τὸ διάδημα περὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς. adornavit insigne regium circa caput ejus. Plutarch. Anton. Ipsa Cleopatra jam captiva cùm sepulchro Antonii adstitisset, tales quoque inferias ei dedit, nempe quales summi fastigii hominibus conveniunt. τοιαῦτα ὀλοφυραμένη, καὶ στέψασα, καὶ κατασπασαμένη τὴν σορὸν, ἐκέλευσεν αὐτῇ λουτρὸν γίνεσθαι. Talia cùm ejulata esset, & cùm coronasset, & fracta urna, jussit sibi lavacrum fieri. Sueton. August. *Augustus*, relatu Suetonii, *conditorium & corpus Magni Alexandri cùm prolatum è penetrali subjecisset oculis, corona aurea imposita, ac floribus aspersum veneratus est.* Hujus ipsius Alexandri corpus Q. Curt. lib. 10. Q. Curtius memorat *purgatum repletumque odoribus fuisse. Aureum solium, & capiti adjecta fortunæ ejus insignia.* Plin. l. 21. c. 3. *Primus è Romanis mortuus coronatus perhibetur Scipio Africanus; cujus in bonis cùm non esset funeris impensa, asses populus contulit, ac funus elocavit; quaque preferebatur flores è prospectu omni sparsit.*

CAPUT VI.

Urnæ mortuorum coronatæ. Sepulchra coronata. Virorum fortium sepulchra coronabantur apio. Sepulchra conspersa hyacinthis, liliis, & sertis. Rogus coronatus. Ritus coronandi sepulchra erat anniversarius. Sepulchra conspersa corollis. Proximus quisque defuncto hoc officium coronandi sepulchrum ejus præstabat. Quandoque hoc officium defunctis publicè præstitum.

NOn solùm mortuus coronabatur, sed & urna in quam ejus reliquiæ condebantur. Plutarch. Marcello. Quo exemplo Plutarchus memorat Marcelli cadaver combustum fuisse conditum urna argentea; cui circumdata fuit aurea corona. Urna aurea, in qua conditæ erant reliquiæ Demetrii, fuit circumdata coronis. Plutarch. Demetr. Additque Plutarchus hæc verba, εἰς δὲ Κόρινθον τῷ στόλῳ καταπλέοντος, ἥ τε κάλπις ἐν πρύμνης περιφανὴς ἑωρᾶτο, πορφύρᾳ βασιλικῇ καὶ διαδήματι κεκοσμημένη. At in Corinthum classe navigante, urna è prora præfulgens conspiciebatur purpura regia & diademate ornata. More prisco sepulchra quoque coronabantur. Plutarch. πι. Ισ. καὶ Οσιρ. Plutarchus Nistitanem insulam apud Ægyptum, quæ omnibus inaccessa, ac ne navibus quidem fida est, ait quodam anni tempore, à sacerdotibus adiri, qui sacrificio ibi peracto, coronant monumentum Metidis planta umbratum, quæ super-

ſupergreditur magnitudinem omnis oleæ. Ipſaque adeò proxima monumento loca, aut in quibus exequiæ funebres ducerentur, priſca ſuperſtitione coronabantur. Tale eſt illud quod in honorem Achillis uſurpari ait Philoſtratus, στεφανώσαντες δὲ τὴν κορυφὴν τοῦ κολωνοῦ, καὶ βόθρους ἐπ' αὐτῇ ὀρύξαντες, τὸν ταῦρον τὸν μέλανα ὡς τεθνεῶτι ἔσφαττον. *Philoſtrat. in Heroic.* Coronato apice ſive ſummitate jugi, in eo effoſſa vua, nigrum taurum ut mortuo mactarunt. Sed & priſco Romano more ſepulchra coronis ſive corollis fuiſſe conſperſa, diſcimus è Plutarcho in funere Numæ, ubi dicit, ſocios & amicos populos concurſu facto ad ſepulchrum ejus illud publicis muneribus & coronis decoraſſe. Denique Græco more ſaxum quod ſepulchro imponitur, coronari, docet locus Luciani, Quid, inquit, prodeſt ſuper ſepulchro lapis coronatus? *Lucian. Char.* Item alter; ubi loquitur de ſepulchris & conditoriis mortuorum, Quid igitur illi coronant lapides, & ungunt unguento? Virorum fortium ſepulchra coronabantur apio; quomodo vivos victores apio coronari infra videbimus, & ſupra è Tertulliano dicebam apium fuiſſe inter coronamenta Herculis. *ἐν παροιμ.* Hujus moris meminit author parœmiarum, qui citat Plutarchum authorem. Eſt autem locus Plutarchi in Timoleonte his verbis, καὶ τοῖς στρατιώταις εἰσῆλθε πονηρὸν εἶναι τὸ σημεῖον, ὅτι τὰ μνήματα τῶν νεκρῶν εἰώθαμεν ἐπιεικῶς στεφανοῦν σελίνοις. καὶ παροιμία τις ἐκ τούτου γέγονεν, τὸν ἐπισφαλῶς νοσοῦντα, δεῖσθαι τούτου τοῦ σελίνου. *Plutarch. Tim.* Et milites ſuſpicio inceſſit malum eſſe ſignum, quoniam monumenta mortuorum ſolemus piè, coronare apio. Et proverbium quoddam ex hoc factum eſt, periculoſè ægrotantem opus habere apio. Quandoque ſepulchra conſpergebantur hyacinthis, ut apud Propertium, *Propert. lib. 4.*

Hoc etiam grave erat nulla mercede hyacinthos
Injicere, & fracto buſta piare cado.

Conſpergebantur & liliis, ut apud Virgilium ſepulchrum Marcelli, *Virgil. l. 6. Æneid.*

Tu Marcellus eris; manibus date lilia plenis.
Purpureos ſpargam flores; animamque nepotis
His ſaltem accumulem donis, & fungar inani
Munere.

Tales corollæ ſive coronæ dicebantur quoque ſerta. Pædo, *In epigr.*

Semper ſerta tibi dabimus, tibi ſemper odores,
Non unquam ſitiens; florida ſemper eris.

Et apud Ovidium, *Ovid. lib. 3. de triſt.*

Te tamen extincto feralia munera ſemper,
Deque ſuis lachrymis humida ſerta dato.

Statius, *Stat. lib. 5. Sylv.*

Illuſtremque animam lethæis ſpargite ſertis.

Supra monui, corona quæ necteretur è flore cui nomen pothos,

priſcos

Virgil. in epigr. priſcos in ſepulchris uſos eſſe. Virgilius honore ſertorum afficit rogum.

Quid cineri ingrato ſervas bene olentia ſerta?
Anne coronato vis lapide iſta tegi?

Et incertus de Servila Irene,

Epigr. l. 3. *Sit tibi terra levis: cineres quoque flore tegantur.*

Propertius hos ſive flores ſive ſerta vocat corollas,

Propert. lib. 4. *Noſtraque quod Petale tulit ad monumenta corollas,*
Codicis immundi vincula ſentit anus.

Hanc ſive pietatem, ſive ſepulchrale officium fuiſſe anniverſarium, *Tibull. l. 2.* diſcimus è Tibullo,

At bona, quæ nec avara fuit, centum licet annos
Vixerit, ardentem flebitur ante rogum.
Atque aliquis ſenior veteres veneratus amores
Annua conſtructo ſerta dabit tumulo.

Has quoque coronarias, florales, ſertatas inferias filii parentibus, & ut quiſque defuncto proximus eſſet, præſtabat: Talthybius alloquens Hecabam, eique permittens ut hunc ſupremum honorem habeat nepotulo, ait,

Euripid. Troad. actu 5.
—— σὰς δ' ἐς ὠλένας
δοῦναι, πέπλοισιν ὡς περιστείλῃς νεκρόν,
στεφάνοις θ' ὅση σοι δύναμις, ὡς ἔχει τὰ σά.

tuas vero in ulnas dare veſtibus ut circumdes mortuum, & corones quanta tibi poteſtas; ut ſe habent tua. Et apud Sophoclem Chryſothemis ait, *Sophocl. Elect.*

ἐπεὶ γὰρ ἦλθον πατρὸς ἀρχαῖον τάφον,
ὁρῶ κολώνης ἐξ ἄκρας νεορρύτους
πηγὰς γάλακτος, καὶ περιστεφῆ κύκλῳ
πάντων ὅσ' ἐστὶν, ἀνθέων θήκην πατρός.

Ut enim veni ad antiquum patris ſepulchrum, video è ſummo jugo recens fluentes fontes lactis, & undique coronatum omnibus, quotquot ſunt, floribus monumentum patris. Quandoque hoc officium defunctis publicè fuit exhibitum, nempe illis, quorum magna extarent in Rempub. merita. Quo exemplo ſepulchrum Macariæ, quæ fuit Hercule prognata, quòd ſe voluntariæ morti pro univerſorum ſalute obtulerat, Athenienſes floribus & corollis conſperſerunt. Unde natum proverbium, βάλλ' εἰς Μακαρίαν, Jace in Macariam. Ipſa terra flores protuliſſe dicitur apud ſepulchrum eorum adoleſcentium quos Oenomanus interfecit. Enimvero ingentium nominum funera honeſtabantur ingenti numero coronarum, prout is qui fato functus erat, gratus acceptúſque univerſis eſſet. Appianus Alexandrinus memorat, in fu-

ἐν παροιμ.

Philoſtrat. in imag.

nere

nere Syllæ plures quàm bis mille aureas coronas, dona civitatum, eorumque qui sub ipso militaverant, & amicorum spectatas fuisse. Quò major, & atrocior est sævitia Creontis illius Thebani, qui apud Euripidem edicit, ne quis mortuum Polynicem ullo donet munere sepulchri. *Euripid. Phœniss. actu 5.*

Ὅς ἂν νεκρὸν τόνδ' ἢ καταστέφων ἁλῷ,
Ἢ γῇ καλύπτων, θάνατον ἀνταλλάξεται.

Quisquis hoc cadaver aut coronas deprehendetur, aut terra operiens, morte multabitur. Cæterum hæc sepulchralia munera florum, sertorum, corollarum, coronarum, generali appellatione vocabant inferias, χοάς. Euripides, *Euripid. Orest. actu 4.*

ὦ παρθέν' ἥκεις τὸν Κλυταιμνήστρας τάφον
στέψασα καὶ σπείσασα νερτέροις χοάς.

O virgo venis Clytemestræ sepulchrum postquam coronasti & libasti inferis inferiis. Ea quoque vocabant στέφη coronamenta, Æschylus, *Æschil: χοηφ.*

— ὡς νόμος βροτοῖς
Ἐστ' ἀντιδοῦναι τοῖσι πέμπουσιν τάδε στέφη.

ut lex mortalibus est retribuere iis qui mittunt hæc coronamenta. Et apud Euripidem, *Euripid. Troad. actu 5.*

θάπτετ' ἄθλιον θυμὸν νεκρῶν·
ἔχει γὰρ οἷα δεῖ γε νερτέρων στέφη.

miserum cadaver mandate humo. Habent enim quæ inferis debentur manibus.

CAPUT VII.

Unguentis mortuos donabat antiquitas. Inferiis additum lac & vinum. πλόκαμοι inter inferias. Qui funus prosequebantur erant coronati. Præclarissima inferia quæ. Sepulchrum florere dicitur. Arbores pro floribus additæ sepulchris. Quicquid defuncto charum fuerat, coronabatur. Qui funus prosequebantur erant coronati.

INter inferias erant unguenta, quibus præter coronas mortuum munerabantur. Propertius, *Propert. l. 3.*

Quod si certa meos sequerentur funera casus,
Talis mors pretio vel sit emenda mihi.
Afferet huc unguenta mihi, sertisque sepulchrum
Ornabit custos ad mea busta sedens.

Idem alibi de rogo loquens, *Propert. l. 4.*

Cur nardo flamma non oluere mea?

Cæte-

Cæterùm uncturam ut nimiam, servorum funeribus detractam fuisse, idque legibus esse sancitum, tradit M. Tullius. *Hæc præterea*, inquit, *sunt in legibus de unctura. Quæ servilis unctura tollitur omnisque circumpotatio. Quæ & rectè tolluntur, neque tollerentur nisi fuissent, ne sumptuosa aspersione longa corona nec acerra prætereantur.* è quibus verbis colligimus funera fuisse aspersa unguentis, ab iis omnibus qui funus prosequebantur, quique rogum circumstabant. Hanc enim à M. Tullio puto dici longam coronam. Hisce donis, sive inferiis addebatur lac, ut Sophocles ait, πηγὰς γάλακτος, fontes lactis & vinum. Silius Italicus,

Cic. lib. 2. de leg.

Sil. Ital. lib. 16.

Ipse tenens nunc lacte sacro, nunc plena Lyæo
Pocula, odoriferis aspergit floribus aras.
Tum manes vocat excitos, laudesque virorum
Cum fletu cantat; veneratur facta jacentum.

Inter hasce inferias collocabant τοὺς πλοκάμους cæsariem, seu cincinnos, quæ Sophocli sunt καρατόμοι χλιδαὶ detractæ capiti deliciæ, quibus etiam sepulchra coronari, mos erat.

Sophocl. Elect.

ἡμεῖς δὲ πατρὸς τύμβον, ὡς ἐφίετο,
λοιβαῖσι πρῶτον καὶ καρατόμοις χλιδαῖς
στέψαντες, εἶτ' ἄψορρον ἥξομεν πάλιν
τύπωμα χαλκόπλευρον ἠρμένοι χεροῖν.

Nos autem patris monumentum, ut desideravit, libaminibus primùm & detractis capiti capillis ubi coronaverimus, deinde retrogradi veniemus iterum ahenum auferentes manibus. Ibi certè Scholiastes λοιβαῖσι καὶ καρατόμοις interpretatur, ἀπὸ κρατὸς τετμημένοις βοστρύχοις, à capite decisis cincinnis, & χλιδὰς, ἤτοι καθόλου τοὺς πλοκάμους, οἵ εἰσι τρυφὴ τῆς κεφαλῆς, videlicet in universum capillos quæ sunt deliciæ capitis. ἢ παρ' ὅσον τρυφὴ καὶ κόσμος ἀπετίθεντο τοῖς νεκροῖς οἱ πλόκαμοι, sive quatenus deliciæ & ornatus deponebantur mortuis capilli in sepulchro. Sed inter coronas funebres, & inferias illæ potissimum eminent, quas Æschylus ait consistere in celebrandis laudibus hominum præclarissimorum.

Æschil. χοηφ. & Scholiast.

τοιαῖς δ' ἐπ' εὐχαῖς τὰς δ' ἐπισπένδω χοάς.
ὑμᾶς δὲ κωκυτοῖς ἐπανθίζειν νόμος,
παιᾶνα τοῦ θανόντος ἐξαυδωμένας.

Talibus super votis has spondeo inferias. Vos autem fletibus coronare, fas est laudes defuncti celebrantes. Ubi ἐπανθίζειν interpretor coronare, sequutus authoritatem Scholiastis, qui ait ἐπανθίζειν, εἶναι στέφειν ὡς ἄνθεσι. Sic apud Sophoclem sepulchrum florere dicitur, hoc est, abundare floribus, sertis, corollis, fortè & laudibus.

Sophocl. Elect.

——— εἰ μὴ τλημονεστάτη γυνὴ
πασῶν ἔβλαστε, τάσδε δυσμενεῖς χοὰς

σὺν

οὐκ ἂν ποθ' ὅν γ' ἔκτεινε, τῷδ' ἐπέστεφε,

Et nisi omnino ipsa profligatissima mulier omnium esset, has inimicas libationes nunquam illi, quem interfecit, adornasset. Hoc ergo dicit ille apud Æschylum, Æquum esse tumulos & sepulchra illorum quorum exstant ingentia in Rempub. merita, & ibi quidem Agamemnonis, laudibus florere. Hinc certè fluxit mos cantibus celebrandi magnas defunctorum virtutes apud eum locum ubi cujusque reliquiæ conditæ essent. Quem morem expressit Silius Italicus in his versibus, Sil. Ital. lib. 16.

Tum manes vocat excitos; laudesque virorum
Cum fletu cantat; veneratur facta jacentum.

Nempe, hæc est potissima pars amicitiæ, tueri famam & virtutem ablatam è conspectu. In hunc ferme sensum Germanicus apud Tacitum in illis suis supremis apud amicos verbis; *Non hoc*, inquit, Tacit. lib. 3. Annal. *præcipuum amicorum munus est, prosequi defunctum ignavo questu, sed quæ voluerit, meminisse, quæ mandaverit, exsequi.* Ergo veræ corollæ, veræque inferiæ quæ mortuis debentur, non tam sunt illi flores quos terra gignit, aut ex illis floribus plexæ corollæ, quàm luctus index mœroris, & laudes testes amoris. Et hæ quidem laudationes plerunque fiebant apud epulas illas novendiales. De quo more M. Tullius, *Sequebantur*, inquit, *epulæ quas inibant parentes coronati; apud quas de mortui laude, cùm ni quid veri erat* Cic. lib. 2. de leg. [p. nihil nisi quod verum erat] *prædicatum. Nam mentiri, nefas habebatur*, Quandoque pro floribus apud sepulchra conjiciebantur arbores, ut apud Virgilium in funerere Miseni, Virgil. 6. Æneid.

—— aramque sepulchri
Congerere arboribus, cœloque educere certant.

nempe ad struendam pyram, quam paulò post describit. Superioribus coronamentis accedebat & aliud. Nam quicquid defuncto charum fuerat, à propinquis corouabatur, ut apud Euripidem scutum Hectoris,

Μῆτερ τροπαίων Ἕκτορος φίλον σάκος
Στεφάνου. Euripid. Troad. act. 5.

Mater trophæorum Hectoris charum scutum corona, Lapis ille super quo, si quando fessus esset, Demonax sedere solitus fuit, ab Lucian. Demon. Atheniensibus coronabatur in honorem ejus; qui ita putabant, eum lapidem super quo is sederat, esse sacrum. Apud Longum Long. lib. 4. Chloë rustica & virginali superstitione coronat locum ubi condita fuit ovis nutrix sua. *ἐστεφάνωσε καὶ τὸν τάφον τοῦ οἰὸς.* Non omitto, Plutarch. Tim. eos qui funus præclarissimorum hominum prosequebantur, fuisse Plutarch. Philopœm. coronatos, ut apud Plutarchum in funere Timoleontis, & Philopœmenis, & apud Halicarnassæum Bruti. Hoc exemplo Sicyonii Halicarn. lib. 5.

P cùm

cùm Arati reliquias conderent, conſpecti ſunt coronati λελευχιμονοῦντες cum albis veſtibus, τοῦτ' ἐστι καθαρὰς ἐσθῆτας φοροῦντες, hoc eſt puras veſtes ferentes, ut de iis qui Timoleontis funus proſequebantur, loquitur Plutarchus, Hujus moris meminit Ariſtophanes in hoc loco,

Ariſtoph. ἐκκλησ.

Ἀλλ' ἐμ' ἀποδύσασ' ἐπιλαβοῦσα τοὔγκυκλον
Ὤχου καταλιποῦσ' ὥσπερεὶ προκείμενον,
Μόνον οὐ στεφανώσασ' οὐδ' ἐπιθεῖσα λήκυθον.

Sed me ſpoliata & capta mea veſte abiiſti [me] relicta quaſi mortua. Tantum non me coronata, neque impoſito lecytho. Meminit & Cicero in loco quem proximè citavi.

CAPUT VIII.

Tænia quid. Plures ſignificatus hujus dictionis. Tænia plerunque eſt alba. Coronæ adhæret. Tænia eſt nigra. στεφάνας in quodam loco Oppiani *quid. Tæniæ adhibitæ coronis feralibus & ſacerdotalibus. Tænia, inſignia ſacerdotalia & Pontificalia. Tænia, id eſt corona. Tænia privatim data. ταινίδιον. κεφαλίδα στεμμάτων.*

HAſce funebres coronas quandoque generali appellatione video vocari tænias. Qua de re Feſtus citat locum Cæcilii in Androgyno his verbis, *Sepulchrum plenum tæniarum ita ut ſolet.* Sed & ibidem Feſtus adducit locum Ennii in Alexandro, *Volans de cœlo cum corona & tæniis*, cum quibus, ſcilicet, ſepultus fuerat. Sed ne quid erroris hîc inſeratur, tæniam dico fuiſſe faſciam ſeu vinculum, ut liquet ex hoc Cæcilii verſu quem Feſtus citat, *Dum tæniam, qui vulnus vinciret, petit.* Id quod convenit cum eo quod Pollux ait, tæniam eſſe τὸ τῶν μαστῶν γυναικείων ζῶσμα, uberum muliebrium cinctum, & alibi τὸ στηθοδέσμιον, ὃ οἱ πολλοὶ ἀδοκίμως φασκίαν λέγουσι. Cui aſſentitur author Etymologici ubi ait tæniam eſſe πεζίδιον γυναικὸς, vinculum, ſeu faſciam muliebrem, ſcilicet, non ſolùm obligando pectori, ſed & diffluenti comæ colligendæ. Eſt ergo, ut ait Lucianus, ταινία τὸ ἄφετον τῆς κόμης συνδέουσα, vitta qua crines ligabantur, ut loquitur Hieronymus, ſive faſcia quæ dependet è vitta, ut apud Virgilium, de crine Alecto,

Pollux l. 7. c. 13.
Pollux l. 1. c. 9.
Etymol. ταινίας.
Lucian. de domo.
Hieron. in cap. 4. Eſa.
Virgil. 7. Æneid.

——*fit longa tænia vittæ.*

Hinc factum eſt, ut Pollux è Sophocle adnotarit tænias eſſe, nempe metaphoricè, ὁλοστημόνους τολύπας, glomos lanæ, qui eunt, ſive currunt per totum ſtamen; & verò tænias eſſe laneas colligimus ex hoc loco Apuleji, *Arrepto denique flagro quod ſemiviris illis proprium geſtamen eſt, contortis tæniis lanoſi velleris prolixè fimbriatum,*

Apul. Metam. lib. 8.

tum, &c. Fuerunt & ſparteæ, ut in alio Apuleji loco, *tæniæ ſparteæ tô-* *Apul. Metam. lib. 9.*
tus innixus. Huic ſignificatui proximus ille eſt in quo ſumitur apud
Lucianum, in his verbis, χρυσοῖς δὲ ταινίαις τὴν ἐσθῆτα πεποικιλμένοι, *Pollux l. 7. c. 10.*
id eſt, ut ego interpretor, aureis ſegmentis veſtes habentes diſtin-
ctas & variegatas. Quanquam tænia plerunque eſt alba. Cui rei *Lucian. de gymnaſ.*
evidens argumentum eſt locus Plinii, ubi is arenam in vadis emi-
nentiorem elegantiſſimè tænias vocat. *Frequentes quippe tæniæ*, in- *Plin. l. 13. in proœm.*
quit, *candicantis vadi carinas territant*, fortaſſe imitatus Philo- *Philo.*
nem cui ἄμμος arena eſt ὑποταίνιος. Alibi quoque hunc ipſum co- *πτ. ἐνεις.*
lorem effigiat his verbis, *Deprehenditur & lentigo oculis; ſed in-* *Plin. l. 13. c. 12.*
certa mediis glutinamentis tænia. In hoc ipſo ſignificatu apud Plu- *Plutarch.*
tarchum, ταινία eſt Pharus Ægyptia, olim inſula, poſtea in formam *Alex. Mag.*
tænia addita continenti. ἐκ τοῦ στηθοδέσμης è faſcia quæ obligabat pe-
ctus facta eſt περιτραχήλιος κόσμος ornatus ſive torques qui depen-
det è cervice. A cervice tranſiit quoque ad ornandum caput, ut apud
Achillem Tatium ταινία περὶ τὴν κεφαλὴν φοινικοβαφής. tænia *Achill. Tat. lib. 8.*
circa caput purpura tincta. In hoc ipſo ſignificatu ſumitur apud Pla-
tonem in verbis Alcibiadis ebrii. νῦν δὲ ἥκω ἐπὶ τῇ κεφαλῇ ἔχων τὰς *Plato in ſympoſ.*
ταινίας, ἵνα ἀπὸ τῆς ἐμῆς κεφαλῆς τὴν τοῦ σοφωτάτου καὶ καλλίστου κεφαλὴν
ἀναδήσω. Nunc autem venio in capite habens tænias, ut à meo ca-
pite ſapientiſſimi & præſtantiſſimi caput redimiam. Nempe coro-
nam hederaceam, quæ ſit interſtincta violis, ita facit coronamentum
ebrii, ut eam nihilominus dignam exiſtimet quæ evinciat caput ejus
qui ſit ſapientiſſimus; & pulcherrimus. Qua, cùm Socratem non vi-
deret, Agathonem coronavit. Sed Socrate viſo, eaſdem tænias illi
impoſuit. Quo ex loco palam eſt, tæniam coronæ adhæſiſſe, id eſt,
non fuiſſe ſimpliciter coronam, ut ait Scholiaſtes Ariſtophanis, ſed
ex tænia factam fuiſſe περιείλησιν ἐν τῇ κεφαλῇ, circumvolutionem
in capite. Eſt enim tænia στενόν τι, καὶ ἐπίμηκες ὕφασμα, anguſtus &
oblongus pannus, ſive, ut ajunt, faſcia, qualis eſt apud Oppianum *Oppian.*
oblonga illa, quam is dicit eſſe terriculamentum ferarum, *κυνηγ.*

> Τῆς ἄπο μὲν κρέμαται περιδαίδαλα παμφανόωντα *lib. 4.*
> Ἄνθεα ταινιῶν, πολύχροα δείματα θηρῶν.

A quo [flore] dependeant varii & pellucidi flores faſciis, verſicoloria
terriculamenta ferarum. Eſt & apud eundem poëtam nigra illa me-
taphorica, qua is donat dorſum onagri in his verſibus,

> Ταινίη δὲ μέλαινα μέσην ῥάχιν ἀμφιβέβηκε, *Oppian.*
> Χιονέης ἑκάτερθε περισχομένη στεφάνῃσι. *κυνηγ.*

Tænia autem nigra mediam ſpinam dorſi cingit niveis utrimque *lib. 3.*
ſecus diſtincta coronis. Certè hoc loco tænia etſi propriè non eſt
neque faſcia neque vinculum, tamen ad ſimilitudinem faſciæ ab
Oppiano ſumitur in eo, qui denique percrebuit & invaluit,

significatu; & est ipsa circumvolutio & amplexus ejus rei quam tænia circumdat; & hîc quidem στεφάνη. Hæ hoc loco sunt notæ sive maculæ orbiculares, quibus onagrum natura donavit. Istis similes fuerunt illæ, quas lanceæ circumvolutas unà cum coronamentis saga Marii ferre solita erat. Nam tæniis ut dixi, sæpe adhærebant coronæ, ut in loco Plutarchi, ἐκ γὰρ τῶν κρεμαμένων ἀναθημάτων ταινία τις ἀποῤῥυεῖσα καὶ φερομένη, στεφάνους ἔχουσα καὶ νίκας ἐμπεποικιλμένας, περιέπεσε τῇ κεφαλῇ τοῦ Τιμολέοντος. ὡς δοκεῖν αὐτὸν ὑπὸ τοῦ θεοῦ στεφανούμενον ἐπὶ τὰς πράξεις προπέμπεσθαι. Nam è suspensis donariis tænia quædam defluens ac delata coronas habens & victorias diversorum generum, incidit in caput Timoleontis, adeò ut videretur ipsum à Deo coronatum ad res [gerendas] præmitti. Videnturque hæ cum tæniis conjunctæ coronæ fuisse illa præclara munera, quibus donabantur victores illi maximorum bellorum: atque adeò in ipsis tæniis videntur fuisse notæ, quibus disertim designabantur illæ tantæ victoriæ. Id quod non solùm ex hoc loco conjici potest; sed & ex illo Appiani quem alibi cito, στεφάνους τε καὶ ταινίας ἐπέβαλον τῷ στρατηγῷ, coronas tænias, i. coronas cum tæniis, aut quibus hærerent tæniæ, conjecerunt in ducem. Ergo præter coronas multis rebus adhibebantur tæniæ, sed sinè ut plurimùm coronis; nec omnis generis coronis, sed persæpe feralibus, id est, iis quæ mortuis imponebantur, aut etiam sacerdotalibus sive sacrificalibus, ut mox dicam. Et verò tales coronas à suis tæniis disertim distingui video, ut in hoc loco Plutarchi, ubi urnam Philopœmenis mortui tæniis & coronis circumdatam facit. αὐτὴν δὲ τὴν ὑδρίαν ὑπὸ πλήθους ταινιῶν τε καὶ στεφάνων μόλις ὁρωμένην. ipsam verò hydriam præ multitudine tæniarum & coronarum vix visam. Talibus tæniis Plutarchus sacros lectos circumvolutos facit. τότε δὲ τὰς ἡμέρας ἐκείνας αἱ ταινίαι μὲν, αἷς περιελίττουσι τὰς μυστικὰς κοίτας, βαπτόμεναι, ἀντὶ φοινικοῦ χρῶμα καὶ νεκρῶδες ἀνήνεγκαν. Tunc verò circa illos dies tæniæ quibus circumvolvunt sacros lectos tinctæ sepulchralem pro puniceo colorem, & feralem retulerunt. Sunt ergo tæniæ usque eò adhærentes coronis feralibus, ut denique pro talibus coronis sumi cœperint, ut videre est in verbis Diogenis apud Lucianum, qui Alexandrum apud inferos facit διαδεδεμένον ταινίᾳ λευκῇ τὴν κεφαλὴν, evinctum caput alba tænia, nempe ut regem mortuum decuit. Et ideo Demetrius, ut supra dixi cùm convivis dedisset coronas, iis addidit monilia, quæ fuerunt loco lemniscorum ac tæniarum. ne scilicet, si tænias coronis addidisset, munus ferale eis dare videretur. Tæniæ quoque, ut cœpi dicere, authore Hesychio, signant στέμματα τῶν ἱερέων, διαδήματα ἀρχιερατικὰ, δεσμὸς ἱερὸς, insignia sacerdotum, diademata Pontificalia, vincula sacra, ut suis locis

Plutarch. Mario. Plutarch. Timol. — *Appian. παρεκβ. πι. περισ.* — *Plutarch. Phil.* — *Plutarch. Phoc.* — *Lucian. in Dial. mort.* — *Hesych. ταινία.*

locis fusiùs dico. Denique tanta est coronæ ac tæniæ vicinia, ut tandem tænia sumpta sit pro ipsa corona, & τὸ ταινιοῦσθαι sit ἀναδεῖσθαι. Etsi hæc significatio nihil quicquam detrahit priori, quæ [*Etymol. ἀναδήματα.*] cujusque verbi usque eò propria est, ut verè quoque dici possit, aliud esse ταινιοῦσθαι, aliud ἀναδεῖσθαι, ut in hoc loco Aristidis, ὡς αὐτὸν ἑκάστου καλοῦντος, καὶ μετ' αὐτοῦ σκηνοῦσθαι κελεύοντος ταινιούντων, ἀναδούντων. [*Aristid. Alex. epitaph.*] tanquam singulis eum [Alexandrum] vocantibus & ut sub suo tabernaculo habitet, jubentibus, qui ipsum tænia religant, qui ipsum redimiunt. Itaque authore Etymologico, ταινίας vocant [*Etymol. ταινίας.*] in hominibus πιζιτία, ubi credo legendum πυζίδια. Et verò in lexcico Græco-Latino vetusto legimus πυζίδιον βασιλικὸν, quod ibi Latinè redditur diadema. Id quod confirmatur testimonio Luciani, qui describens regem, ait tæniam albam circumplecti frontem ejus. [*Lucian. navigat. seu vota.*] ἀπόλαυσις μὲν γε οὐδὲ ὄναρ τῶν ἡδέων, ἀλλὰ δόξα μόνον, καὶ πορφυρὶς χρυσῷ ποικίλη, καὶ ταινία λευκὴ περὶ τῷ μετώπῳ, καὶ δορυφόροι προϊόντες. Fruitio certè voluptatum ne per somnium quidem, sed gloria solùm, & purpura auro variegata & fascia candida circa frontem, & satellites præeuntes. Sic ergo statuendum, tænias quoque sumptas fuisse pro coronis, potissimùm quoties caput evinciebant, caput, inquam, aut mortui, aut sacerdotis, aut regis, aut aurigæ, aut etiam alicujus præclarissimi athletæ. Quippe victoribus etiam dabantur tæniæ, quibus redimiebantur. Ut apud Xenophontem, [*Xenoph. in conv.*] καὶ τοῖς νικήσασι μὴ ταινίας, ἀλλὰ φιλήματα ἀναδήματα παρὰ τῶν κριτῶν γίγνεσθαι, & ut victori non fasciæ, sed oscula corollarum loco à judicibus decernerentur. Et hoc, videlicet, est illud genus coronarum quo donati sunt classici illi victores ab Ænea. [*Virgil. 5. Æneid.*]

> *Jamque adeò donati omnes; opibusque superbi*
> *Puniceis ibant evincti tempora tæniis.*

Quòd autem tæniæ distinguerentur à coronis Olympicis, aliisque quæ erant præmia victorum, ex eo manifestum est, quod sæpe utramque victor adipiscebatur & coronam & tæniam. Et hoc, scilicet, fuit spectatissimum genus coronamenti, ut ex hoc loco Philonis apertè colligi potest, [*Philo περὶ γεωργ.*] αὐτὸς παρελθὼν τὰ βραβεῖα καὶ τὸν φοίνικα ἀνάδος καὶ στεφάνωσον, εἰ θέλεις, καὶ ταῖς ταινίαις ἀνάδησον, &c. ipse progrediens præmia & palmam redde, &, si vult, tæniis corona. Utranque obtinuit Polycles is, cui cognomen Polychalco. Is enim [*Pausan. lib. 6.*] cùm de quadrigis coronam accepisset, tæniam dextera tenuit. Utraque etiam Pericli decreta, ταινίαις καὶ στεφάνοις ἀνέδουν αὐτὸν, tæniis & coronis redimierunt eum, inquit Plutarchus. [*Plutarch. in Pericl.*] Hac eâdem specie fuit statua Pelichi ducis Corinthii. Habuit enim tænias & coronas aridas, præter folia quædam in pectore inaurata. Ergo tænia [*Lucian. Philopseud.*] data quoque est loco præmii; sed quod utique fuit infra dignita-

P 3 tem

tem coronæ. Sæpe enim corona publicè dabatur, cùm tænia privatim. Id quod accidisse Brasidæ Lacedæmonio duci Thucydides memorat. Pausanias quoque tradit, cùm Lacedæmoniis ludorum aditu esset interdictum, Lichen populi Thebani nomine currum introduxisse, victoremque aurigam sua manu tænia redimiisse. Eodem Pausania authore Pantarces sibi tænia caput præcinxit. A tænia fit ταινίδιον, fasciola, tæniola, τὰς τρίχας, inquit Pollux, περιλαμβάνον, capillos circumplectens, nempe quæ fuit pars supellectilis histrionicæ. Quod autem utraque esset corona minor, hoc est, infra dignitatem coronæ, palam est è loco Tertulliani, ubi agit de Pandora. *Dat*, inquit, *Priapo & tænias idem* [Diodorus] *& Ariadnæ sertum ex auro & Indicis gemmis*. Priapum, videlicet, ut minus numen, jubet esse contentum tæniis. At Ariadnen, quæ cœlo recepta sit, donat corona aurea & gemmata. Sed adest integer locus Thucydidis, is quem paulò ante cœpi memorare, ex quo perspicuè palam est, eum qui publicè coronam accepisset, privatim donatum esse tænia. Loquitur de illo ipso, quem dixi, Brasida Lacedæmonio. Brasidam, inquit, cætera præclarè exceperunt. Et publicè quidem aurea corona coronarunt, ut liberatorem Græciæ; privatim verò tæniis redimierunt, & prosequebantur sicut athletam. Extat quoque locus apud Aristophanem, ubi Chorus ostendens Bdelycleonem esse infensum libertati, & agere tyrannum, ait illum conversari cum Brasida, & gestare κράσπεδα στεμμάτων sicuti insignia tyranni, Ibi Scholiastes ait, ἐκ στεμμάτων ἀντὶ τοῦ ἐξ ἐρίου ex lana, id est, laneas tænias. Ut sint planè similes illis, quas Brasidæ datas esse Thucydides author est. Cave ergo κράσπεδα hoc loco accipias in proprio significatu, τὰ ἐν τῷ ἄκρῳ τοῦ ἱματίου κεκλωσμένα ῥάμματα, καὶ τὸ ἄκρον αὐτοῦ, seu vestis πλατυτάτας ὄχθας, segmenta, & limbum, sive institam, sed & κράσπεδα interpretare è loco Thucydidis, tænias, additamenta coronæ aureæ & gemmatæ.

Thucyd. lib. 4.

Pausan. lib. 5.

Pollux l. 5. c. 19.

Tertull. de cor. mil.

Thucyd. lib. 4.

Aristoph. σφῆκ.

Hesych. κράσπεδα.

CAPUT

CAPUT IX.

Coronæ apud priscos Diis tantùm dicatæ. Et in coronis constitit non minima pars cultus divini. Corona gratiarum actionis. Sacræ coronæ Diis dicatæ, & inscriptæ, & inter ἀναθήματα.

HUc usque de iis coronis egi quas quisque privatim adhibebat ad præstandum eum cultum, cujus se Deo debitorem existimabat. Nunc illas memorabo, quæ gestabantur in publicis ritibus, sacrorumque solenniis. Ut hoc agam, sciendum est, quasdam coronas publico decreto Diis fuisse dicatas, testandæ, videlicet, aut ostentandæ pietati, atque adeò cumulando cultui divino; sæpe etiam celebrandæ insigni alicui gratiarum actioni, quam publicè, ob rem bene gestam, Diis haberi æquum censebant. *Antiquitus quidem*, inquit Plinius, *nulla corona nisi Deo dabatur. Ob id Homerus cœlo tantùm eas & prælio universo tribuit. Viritim verò ne certaminibus quidem ulli.* Quibus è verbis discimus, tanti esse coronam, ut primùm uni Deo dicata fuerit ac sepolita; mortalium nemini, nisi universis. Id quod cùm insequentia sæcula probè intelligerent, existimarunt pietatis partem conspectissimam fore, si & coronas numinibus dicarent, easque eorum statuis imponerent. Hujus rei testis est M. Tullius ubi Attico scribens ait, *Quod me de Bacchi, de statuarum coronis certiorem fecisti, valde gratum. Nec quicquam posthac non modò tantum, sed ne tantulum quidem præterieris.* M. Tullii verbis illud affine est quod Artemidorus ait, στεφανοῦν θεοὺς ἄνθεσι καὶ κλάδοις τοῖς προσήκουσι καὶ νενομισμένοις ὁσίοις εἶναι ἀγαθὸν πᾶσιν, οὐκ ἄνευ μέν τοι φροντίδων ἀποβησόμενον. δούλῳ δὲ παραινεῖ τὸ τοιοῦτον, πείθεσθαι τῷ δεσπότῃ, καὶ τὰ ἐκείνῳ κεχαρισμένα ποιεῖν. Coronare Deos floribus & iis ramis qui cuique conveniunt, iisque recepto more sacris, omnibus est faustum; non tamen citra curas eventurum. Servum autem hortatur tale quidpiam ut obediat hero, & ut quæ illi grata sunt, faciat. Ac si dicat, quomodo coronæ in somnis visæ Deo gratæ sunt, ita servus hoc visu admonetur, ut eam operam domino præstet quæ omnium ei maximè adlubescit. Illud numen quod in quodam epigrammate Empedocles inducit, gaudet & gloriatur se coronis coli; & hoc, videlicet, cultu exorari ut hominibus prosit; his quidem lucrum ut suppetat; aliis ut futura sciant; quibusdam speciatim ut prænoscant eventum morbi.

Plin. l. 15. c.

Cic. ad Att. l. 15. ep. 12.

Artemid. l. 2. c. 34.

Anthol. lib. 1.

—— ἐγὼ δ' ὑμῖν θεὸς ἄμβροτος, οὐκέτι θνητὸς,
Πωλεῦμαι μετὰ πᾶσι τετιμένος, ὥσπερ ἔοικε,
Ταινίαις τε περίστεπτος, στέφεσίν τε θαλείοις.
Τοῖσιν ἅμ' εὖτ' ἂν ἵκωμαι ἐς ἄστεα τηλεθάοντα,
Ἀνδράσιν ἠδὲ γυναιξὶ σεβίζομαι. οἱ δ' ἅμ' ἕπονται
Μυρίοι, ἐξερέοντες ὅπη πρὸς κέρδος ἀταρπός.
Οἱ μὲν μαντοσυνέων κεχρημένοι, οἱ δέ τι νούσων
Παντοίων ἐπύθοντο κλύειν εὐήκεα βάξιν.

Ego verò vobis Deus immortalis, non amplius mortalis conversor cum omnibus honoratus, ut par est, & tæniis redimitus sertisque festivis, cum quibus simulatque venio ad urbem florentem, à viris & feminis color. Hi verò sequuntur innumeri indaganres quà ad lucrum semita. Alii quidem vatibus utentes, Alii verò aliquid morborum omnigenum interrogarunt audire bene acutum nomen. Et verò inter illas preces quæ Deo offeruntur, inter incensa & suffitiones, oblationes victimarum, decimas, taliaque connumerantur

Pollux l. 1. c. 1.

στεφανοῦν. ἀναστέφειν, στεφανώματα περιφέρειν, μυῤῥίνην στεφανωτρίδα πεῖσαι, Cæterùm coronis quæ Deo dicabantur, sacris nomen erat. *Sacras coronas*, inquit Suetonius de Nerone loquens, *in cubiculis circùm lectos posuit*; id est, donaria templorum aurea sive argentea, in his coronas Diis dicatas templis detractas lectis suis circumposuit; eoque facto cultum divinum ad suam personam transtulit. De hoc genere fuerunt illæ, quas in templo Jovis olympii dedicatas donum ejusdem Neronis Pausanias memorat. Nempe coronam illic non quidem sicuti athleta meruerat, sed ut si meritus esset, nihilominus adeptus erat. Ob cujus rei celebritatem quatuor coronas Olympio Jovi dedicarat. Harum quæ tertio loco erat, oleastri, quarta quercus frondem imitabatur. Ubi advertendum, Neronem dedicasse oleastrum κότινον sicuti victorem Olympiorum; & quercum sicuti præcipuum cultorem Jovis Opt. Max. cujus numine res Romana potissimùm nitebatur. Itaque hæ coronæ ab iis dedicabantur, quorum res domi peregreve bene expedita erat, tum ab horum sociis. Et hæ quidem meritò dici possunt coronæ solennis gratiarum actionis, luculentissima argumenta animi grati. Alcibiades apud Platonem, postquam Socrati coronam obtulit, ait se Diis coronas, & omnia quæcunque dari solent, dedicaturum, si viderit illum diem, quo illa fiant quæ à Socrate dicta sunt. Talis est illa, qua apud Sophoclem Ajax profitetur se coronaturum Minervam propter prosperam venationem. Porrò hoc genus coronarum quod in gratiarum actionibus offerri ajo, non ad Deos tantùm, sed & ad homines prisco more deferebatur. Hinc illæ

Sueton. Ner. cap. 25.

Pausan. lib. 5.

Plato in Alcib. 2.

Byzan-

Byzantiorum coronæ Athenienſibus datæ ob præclara populi Athe- *Demoſth.*
nienſis in Byzantios merita. Hinc quoque Cherſoneſitarum de- *de cor.*
cretum quo coronant ſenatum & populum Athenienſem aurea co-
rona ſexaginta talentorum. Hoc exemplo Samii, ob placatum ſuæ
Reipub. ab Æſopo Crœſum, Æſopo ad ipſos redeunti, veluti ſa- *In vita*
lutari cuidam numini coronas attulerunt, & ipſius gratia ſaltatio- *Æſopi.*
nes inſtituerunt. Hujus quoque generis illæ ſunt, quibus Polycrite *Plutarch.*
præſtantiſſima femina ab ſuis civibus excepta & culta eſt. His an- *γυν. ἀρ.*
numerari poteſt illa, qua ſupra dixi, terram in qua theſaurus reper-
tus eſſet, coronatam fuiſſe. Talis quoque illa, qua terram agricola *In fab. Æſ.*
coronabat, quia terræ commendatum aurum effoderat. Cui addo
illam, qua Alexander quidam ſæviſſimus tyrannus coronavit lan- *Plutarch.*
ceam illam, qua Polyphronem avunculum interfecerat. De hoc *Pelo.*
genere coronarum, quibus ſignificabatur animus gratus potiſſi-
mùm erga Deos ſic loquitur Lactantius, *Poſtquam metus*, inquit, *Lactant. de*
deſævivit, & pericula receſſerunt, tum verò alacres ad Deorum *fal. relig. lib. 2.*
templa concurrunt, his libant, his ſacrificant, hos coronant. Et
Tertulliani de hiſce Deorum coronis hæc ſunt verba, *Quo ſatis in-* *Tertull. de*
ſtruamur, quàm alienum judicare debeamus coronati capitis in- *cor. mil.*
ſtitutionem ab eis prolatam, & in eorum deinceps honorem di-
ſpenſatam quos ſæculum Deos credidit. Non omitto iſtis coronis,
quòd eſſent inter *ἀναθήματα*, additas fuiſſe inſcriptiones, ut cujus
donum eſſet, ſciretur. Hujuſmodi illa fuit quam T. Flaminius au- *Plutarch.*
ream dicavit Apollini cum his verſibus, *T. Flam.*

Τόνδέ τοι ἀμβροσίοισιν ἐπὶ πλοκάμοισιν ἔθηκε,
Κεῖσθαι Λατοΐδα χρυσοφαῆ στέφανον.

Hanc verò immortali ſuper capillamento poſuit Latoidem auro
ſplendentem coronam. Potiſſimùm ſuperatis hoſtibus, & Repub. be-
ne geſta hæ coronæ Diis appendebantur in editiſſimis ædium ſacra-
rum locis, ut Macrobius ait, *ornamenta;* ut Juvenalis, *gaudia tem-* *Macrob. lib.*
pli, cujuſmodi præter coronas erant clypei, pilæ, phalæ, pocula. Sed *3. Sat. c. 11.*
inter hæc omnia eminebant coronæ, ſicuti teſtes victoriæ & felici- *Juvenal.*
tatis; cujuſmodi fuit illa aurea, *quam Mamercus Æmilius Dicta-* *ſat. 12.* *Pollux l. 1.*
tor, victis Hetruſcis, libræ pondo ex publica pecunia populi juſſu, *c. 1.*
in Capitolio Jovi donum poſuit. Ipſa quoque templa in quibus hæ *Liv. lib. 4.*
coronæ appendebantur, ipſaque materia è qua conficiebantur,
ipſam rerum ac temporum felicitatem oſtendebant. *Coronas*, in-
quit Plinius, *ex cinnamo, interraſili auro incluſas primus omnium* *Plin. l. 12.*
in templis Capitolii atque Pacis dicavit Imperator Veſpaſianus *c. 19.*
Auguſtus: Ipſi quoque qui univerſorum nomine Diis gratias age-
bant, coronati aſpiciebantur, ut de Æmilio Paulo memoriæ prodi-
tum. Hic enim cùm Perſes viſus eſt infeliciſſimus, tunc præcipuè

coronatus rem divinam fecit. Quandoque tales coronæ dicabantur in templis postquam fuerant acceptæ, sicuti dona gratulantium iis qui multa felicitate fruuntur. Hujus generis fuit illa, quam Sophia Imperatrix, & Constantina Augusta miserunt Mauricio Imperatori, onustam pluribus lapillis, & unionibus pretiosissimis. Hac enim corona cùm is redimitus ad ecclesiam perrexisset, ibidem eam consecravit, dedicavitque.

Zonar. in Mauricio.

CAPUT X.

Quanti essent eæ coronæ quæ in templis suspendebantur. Quandoque sacrilegi talibus coronis manus admoliti sunt. Modestia ducum Romanorum. Taciti locus enarratus. Munera coronarum.

Cæterum hoc genus coronarum tanti fuit, ut earum sive pretium sive excellentia vix fidem inveniat; In quibus videlicet, multa fuit æmulatio inter pondus, artem, materiam, formam. Omnia ibi usque eò eminebant, ut ejus quod esset eminentissimum, vix ullum esset judicium. Certè in Pompa Ptolemæi regis Athenæus memorat, præter coronas ter mille ac ducentas aureas, transvectam fuisse aliam auream Diis dicatam, aut certè sacris destinatam, nobilissimis gemmis fulgentem; cubitorum (quod nunc quidem propemodum incredibile est) octoginta. Ne multa, tanta fuit, ut ejus ambitus circumplecteretur valuas templi, quod fuit opus reginæ Berenicis. Cui accedebat ægis pariter aurea. Insanus Herculeluxus, potiùs quàm sumptus; qui tamen fieri solitus fuit in illas coronas quæ Diis offerebantur. Hunc ergo eleganter ac meritò Tertullianus vocat *coronarum censum. Et in omnibus istis*, inquit, *idololatria in solo quoque censu coronarum, quibus omnia ista redimita sunt.* Talem se coronam matronæ Romanæ Junoni dicaturas pollicentur, si adversus Annibalem Romanis det prosperè rem gerere.

Athen. l. 5.

Tertull. de cor. mil.

Sil. Ital. l. 6.

——*si pellere nostris*
Marmaricam terris nubem dabis, omnis in auro
Pressa tibi varia fulgebit gemma corona.

Auro & gemmis quibus hæ coronæ onerabantur, accedebat ars, ut præclarè de Euadne præstantissima femina dictum, ἡ δὲ γυνὴ [Εὐάδνη] καθάπερ οἱ ἐς τὰ ἱερὰ στεφάνους τε καὶ χρυσὸν ἐξασκοῦντες, ὡς φαιδρὰ θύοιτο, καὶ ἐς χάριν τοῖς θεοῖς; At mulier [Euadne] sicuti illi qui ad templa coronas & aurum affabrè factum ut splendida sacrificabat,

Philostrat. in imag.

&

& in gratiam Deorum. Hæ coronæ fuerunt pretii tam enormis, ut iis improbi quandoque sacrilegas manus admoverint, exemplo earum murium, quas Pallas apud Jovem queritur destruere coronas in æde sua,

Ὦ πάτερ, οὐκ ἄν πώποτ' ἐγὼ μυσὶ τειρομένοισιν *Homer. Batrac.*
Ἐλθοίμην ἐπαρωγὸς, ἐπεὶ κακὰ μ' ἔοργαν,
Στέμματα βλάπτοντες, καὶ λύχνους εἵνεκ' ἐλαίου.

ô pater, non certè unquam ego muribus cùm vexarentur Venirem auxiliatrix, quoniam malè me multarunt Coronas destruentes & lucernas olei gratia. Sed mures, videlicet corrodebant coronas Diis dicatas. Sacrilegi eas auferunt. Et verò Dynastarum rapacitati incendendæ illa tanta coronarum opulentia haud sanè parvum incitamentum fuit. Hisce sacrilegis meritò annumerandus est Philome- *Athen. lib. 13.* lus ille qui Pharsaliam quandam saltatricem Thessalicam muneravit aurea corona, quam Lampsaceni dedicaverant; nimirum, quam ipse templo detraxerat. Quo sacrilegio perpetrato, ex ænea lauru, quam Metapontini Apollini dedicaverant, vox est edita. Et verò Pharsalia illa, quæ tunc fortè venerat in forum Metapontinum, ab iis qui aderant, vatibus, & quidem lymphatis, discerpta fuit. Cujus rei causa cùm diligentiùs exquireretur, tandem compertum est, illam supplicii atrocitatem manasse ex atrocitate sacrilegii tam impudentis. Potest & hoc super hoc facto dici, meretricem gestasse coronam prorsus adversus præscriptum legis fortè non scriptæ, sed quæ est publicæ honestati tam consentanea, ut pro scripta haberi possit. *Nihil prohibet*, inquit Cicero, *fictam legem exempli loco ponere, quo faciliùs res intelligatur. Meretrix coronam auream ne habeto. Si habuerit, publica esto.* *Cic. lib. 2. de invent.* Simili prope sacrilegio Leo Copronymus censeri voluit, qui coronam à Mauricio dedicatam in templo sanctæ Sophiæ ausus est imponere capiti suo. *Zonar. in Leone Copron.* Hinc subita febre correptus vitam finiit. οὔτε γὰρ θέμις, inquit Priscus Rhetor, ἀνθρώποις εἰς σφετέραν διακονίαν χρῆσθαι ἐκπώμασιν ἀνατεθεῖσι Θεῷ. *Priscus Rhetor in eclog. legat.* Non enim fas hominibus ad proprium ministerium uti poculis suspensis Deo. Tale sacrilegium expressit Plautus, *Plaut. Menæch. actu 5. sc. 5.*

At ego te sacram coronam surripuisse Iovi scio;
Et ob eam rem te in carcerem esse compactum scio.

In tales phanorum depeculatores invehitur Juvenalis, *Juvenal. sat. 12.*

Confer & hos veteris qui tollunt gaudia templi,
Pocula admirandæ rubiginis, & populorum
Dona, vel antiquo positas à rege coronas.

Quos M. Tullius vocat prædones religionum. Istis forsitan haud immeritò annumeretur P. Munatius, is *qui demptam Marsiæ coronam capiti suo imposuit. Quem ob id in vincula duci Triumviri jusserunt.* *Cic. act. 6. in Verr.* *Plin. l. 21. c. 3.*

runt. Etsi ea corona, ut credibile est, nec fuit aurea, nec gemmata, sed florea; neque tam rapacitas huic sceleri causam dedit, quàm levitas & insolentia. Quippe noctu conventus luxuriosorum Romæ habebantur apud Marsyam, ut scire licet ex eo loco Plinii, ubi is id quod dico, tradit; additque hæc verba, *Apud nos exemplum licentiæ hujus non est aliud quàm filia*, ubi lego Julia *Divi Augusti, cujus luxuria noctibus coronatum Marsyam, literæ illius divi gemunt.* Plura de Marsya Seneca in epistolis. Et hæc quidem fuit rapax impietas illorum qui coronas Diis dicatas, & in sacris ædibus suspensas, aut numinum statuis impositas inde detrahebant. Enimvero verissimum illud Pythagoræ dictum est, *τὰ ἀναθήματα ἱεροσύλων χορηγία*, donaria [sunt] reditus sacrilegorum. Contra, animadversa est modestia priscorum ducum Romanorum, qui ca-

Stob. lib. 2. ptis oppidis, tantùm profana signa inde Romam exportabant. At sacris, Deoque dicatis abstinebat. Ea continentia fuit L. Mummius,

Cic. act. 6. *in Verr.* *qui cùm Thespiis ea, quæ Romæ in æde Felicitatis postea fuerunt, cæteraque prophana ex illo oppido signa tolleret, marmoreum Cupidenem opus Praxitelis, quòd erat consecratus, non attigit.* Illud sciendum, Non semper sacrilegio hasce coronas inde fuisse ablatas; non, inquam, ut spoliarentur talibus templa donariis; sed ut re peracta, cujus usibus inde sumebantur, ibidem reponerentur: Ergo & ipsæ coronæ Deo dicatæ & in templis appensæ inde, ut sic loquar, mutuo sumebantur condecorando illi, cujus virtus universorum judiciis universis utilis fuisset. Id conjicio è verbis Cornelii

Tacit. l. 15. *Annal.* Taciti de Nerone loquentis; *Neapolim*, inquit, *quasi Græcam urbem dilegit. Inde Initium fore, ut transgressus in Achaiam, insignesque & antiquitus sacras coronas adeptus majori fama studia civium eliceret.* Id est, Nero hoc egit, ut ingentia illa sacrarum coronarum decora, quod ipsi pulcherrimum, omniumque honorum cumulus videbatur, adipisceretur. Neque enim id pensi habebat, veris id fieret, ân simulatis indiciis. Tanta fuit illius portenti vecordia, ut sibi ea decerni æquum censeret quæ numinibus detraherentur. His coronis illas addo, quas aut Respublica Reipublicæ, aut homo homini mittit; ut sint luculenta accepti beneficii testimonia.

Liv. lib. 2. Hujus generis Latini *coronam auream, donum Jovi cum legatis in Capitolium miserunt; posteaquàm captivorum sex millia ipsis à Senatu remissa; & de fœdere, quod in perpetuum negatum fue-*

Liv. lib. 18. *rat, agi cœpit.* Talis est illa, quam Saguntini miserunt Romam. *Jovi Opt. Max.* inquiunt, *non grates tantùm ob hæc agere jussi sumus; sed donum hoc etiam, si vos permitteretis, coronam auream in Capitolium victoriæ ergo ferre.*

CAPUT

CAPUT IX.

Corona gratulatoria. Harum aliquot exempla. Frequentes fuerunt in obviam itionibus. E sacris coronis quædam conjiciebantur in statuas numinum. Locus Capitolini enarratus. Corona quandoque ponebatur ante pedes ejus cui dabatur. Nulla pars divini cultus caruit coronis.

IIs coronis quæ Deo consecrantur, proximæ sunt illæ, quas à re gratulatorias vocavi. Nempe hæc tam solennis officii significatio non omitti potuit, quin eâdem multum de obsequiis & amicitia detractum crederetur. Qua occasione, à quibus, & ad quos mitterentur, non meliùs quàm ab insequentibus exemplis sciri potest. *Inter hæc ab Latinis & Hernicis*, inquit Livius, *legati gratulatum de concordia patrum ac plebis Romam venerunt; donumque ob eam Jovi Opt. Max. coronam auream in Capitolium tulêre parvi ponderis, prout res haud opulenta erant; colebanturque religiones piè magis quàm magnificè.* Liv. lib. 3. Hujus generis est illa aurea, quam, re à Romanis adversus Samnites bene gesta, *Carthaginenses Romam miserunt, quæ in Capitolio in Jovis cella poneretur.* Liv. lib. 7. Nondum, scilicet, orta inter utramque Rempub. æmulatione, Carthaginenses Romanis aut ex animo gratulabantur, aut se eis gratulari eo dono simulabant. Ea corona *fuit pondo XXV.* Multo ponderosior fuit illa quam legati regis Attali posuerunt in Capitolio. Liv. lib. 22. Fuit enim *CCXLVI. pondo.* Liv. lib. 27. De hoc genere sunt illæ numero XL. *quas M. Acilius triumphans de rege Antiocho & Ætolis, aureas tulit, dona sociarum civitatum.* Liv. lib. 24. Adde illas quæ in triumpho *L. Quintii tertio die, dona civitatum, translata sunt, quæ fuerunt CXIV.* Tum illam auream, Liv. lib. 28. *quam Ambracienses Consuli Rom. centum & quinquaginta pondo dederunt*; illasque quas tulerunt ad Manlium priùs Consulem, postea Poconsulem hybernantem in Asia legationes undique ex omnibus civitatibus. *Itaque*, inquit Livius, *ut quibus libertas, Antiocho pulso, pax, Gallis domitis data esset, non gratulatum modò venerunt, sed coronas etiam aureas pro suis quæque facultatibus attulerant.* Liv. lib. 28. Hoc exemplo Amphictyones quoque quindecim legatos decreverunt ad Alexandrum, qui ei coronam auream Græciæ nomine deferrent. Diodor. Sic. lib. 17. biblioth. Ad hunc ipsum regem honorandum à Cariæ civitatibus missæ sunt legationes cum aureis coronis. In his fuit illa Athenienfium, quam præco magnificis verbis extulit. Diodor. Sic. lib. 17. biblioth. Extat quoque decretum Syracusanorum, quo cavetur, ut quotiescunque Syracusas advenerit Marcellus, aut quispiam posterorum ejus, Plutarch. Marcello. omnes

omnes Syracusani coronas gestent, Diisque sacrificent. Pyrrhus
In chron. quoque à Cataneensibus exceptus, cultus, & coronatus fuit coronis
Diod. l. 22. magnis & aureis. Ad Julianum, postquam renuntiatus fuit Impe-
In eclog. legat. rator, legationes undique convenerunt; multæque aureæ coronæ à gentibus ad ipsum allatæ. Jovianus hujus Juliani successor ab incolis Nisibis coronis & supplicationibus coli se passus est. Idem honor
Eclog. legat. 10. apud Nicæam Bithyniæ Valentiniano habitus, posteaquam eum esse imperatorem, cognitum. Potissimùm, si re bene gesta continebatur illud beneficium, quo affecti essent gratulantes, tum verò coronæ cum cæteris donis & laudibus impensius mittebantur. In
Demosth. de cor. hanc sententiam sunt illa Demosthenica, ἐξ ὧν ὑμῖν μὲν τὰ κάλλιστα, ἔπαινοι, δόξαι, τιμαὶ, στέφανοι, χάριτες παρὰ τῶν εὖ πεπονθότων ἐγίγνοντο. E quibus vobis pulcherrima quæque, laudes, gloria, honores, coronæ, gratiæ ab iis qui beneficiis affecti fuerant, habebantur. Potissimùm in obviam itionibus hæ gratulatoriæ coronæ
Etymol. ἀβαρνί-δαι. conspiciebantur. Hujus generis fuit illa quam Venus nexisse dicitur, cùm obviam ivit Baccho redeunti ex Media. Populus Edesse-
Zosim. l. 3. histor. nus Juliano obviam cùm processisset, eumque rogaret ut urbem iniret, eàdem ei obtulit coronam auream, qua accepta Julianus urbem ingressus est. De eodem genere illa quam Cyaxares per unicam filiam misit Cyro victori Assyriorum, urbisque adeò ipsius
Xenoph. de inst. Cy. l. 8. Babyloniæ. καὶ ἡ μὲν δὴ παῖς ἐστεφάνου τὸν Κῦρον, & puella quidem coronavit Cyrum. Quam coronam ipsa puella Cyro imposuit. Hoc exemplo Machares filius Mithridatis, qui habebat Bosphorum,
Plutarch. Lucullo. Lucullo misit coronam ἀπὸ χρυσῶν χιλίων, valoris mille aureorum, rogans inscribi amicus & commilito populi Rom. Et hic quidem erat mos Græciæ, & conterminarum gentium. Alienus tamen ab ingenio Romano, quod erat hujusmodi, ut talia velut inania facilè transmitteret, solida tantùm retineret. Non ergo mirum, si & hunc morem, unà cum illo, qui se ea ratione coli passus est,
Cic. lib. 1. Quæst. Tusc. homine Romano, Cicero subsanat his verbis. *Pompejo nostro familiari, cùm graviter ægrotaret, Neapoli, melius est factum. Coronati Neapolitani fuerunt. Nimirum etiam Puteolani vulgo ex oppidis publicè gratulabantur. Ineptum sanè negotium, & Græculum, sed tamen fortunatum.* Si ridendus Pompejus, multo
Val. Max. lib. 9. c. 8. & Macrob. lib. 3. Sat. cap. 13. majori ratione vituperandus Marcellus, *qui se in Hispania Deum faciebat, cùm patiebatur sibi in transitum sedenti à demisso victoriæ simulachro cum tonitruum machinato strepitu, sicuti capiti cœlesti coronas imponi; sibique adeò supplicari*; singulari videlicet, impudentia agnoscens honorem quem humana conditio non recipit. Et hæc quidem de iis coronis quas à re gratulatorias voco. Has conjunxi cum illis quæ Deo dedicabantur, quia quas ob res solen-

nes

nes Deo gratias agimus, ob illas ipsas alii aliis impensiùs gratulamur. Aliæ fuerunt coronæ, quas eadem publica pietas Deo consecrabat, sed alia ratione. Neque enim in æde sacra appendebantur ut aureæ illæ ingentes & ponderosæ, sed ut leviores & plures conjiciebantur in adyta ædium sacrarum & in ipsas numinum statuas. Cujus moris meminit Capitolinus. ***In Caliatu***, inquit, ***omen accepit imperii.*** [M. Antoninus] ***coronas omnibus ex more jacientibus aliæ aliis locis hæserunt. Hujus velut manu capiti Martis aptata est;*** *Capitol. in M. Anton. Philos.* id est, corona quam M. Antoninus, cùm Salius esset, projecit, statuæ Martis tam congruenter hæsit, ut videri potuerit, non fortuito casu, sed provisu numinis id accidisse. Cæterùm ex hoc loco hoc quoque colligendum, Martem, sicuti alia numina, fuisse cultum conjectu coronarum seu corollarum, nempe quæ præ se ferrent notas, sive insignia ejus Dei cui mittebantur. Ergo verisimile est has coronas quæ à Saliis in Martem conjiciebantur, fuisse gramineas. Et hoc veluti miraculo motos homines conjectasse eum futurum imperatorem, Quòd ipsi cum Marte authore generis Romani tam bene conveniret, ut vel jactu fortuito coronarit hoc numen; nec qualicunque corona, sed illa quæ Martis propria est. Interdum quoque corona, quòd esset ingens & amplivaga, ponebatur ante pedes ejus numinis cui consecrabatur. Propertius. *Propert. l. 2.*

Ut caput in magnis ubi non est tangere signis,
Ponitur hic imos ante corona pedes.

Denique ut supra monere cœpi, vix ulla pars divini cultus carebat coronis. Certè harum in solenniis vix unquam non fit mentio vel ipsa inter præcipua & advertenda; Veluti in sacra pompa quam Nicias Delum transtulit, cùm esset Θεωρὸς, præcipua fit coronarum mentio, ut quæ esset præcipua pars sacri apparatus. *Plutarch. Nic.* Enimvero huc pertinet Apulejana illa querela, *Cæremoniæ*, inquit, *negliguntur; incoronata simulachra.* *Apul. l. 4. Metam.* Ac si dicat, pro monstro esse, si Deorum simulacrha nullo coronarum decore conspicua aspiciantur. Ergo Apulejus illam suam Deam, sive ea Ceres, seu Venus, seu Phœbi soror, seu Proserpina est, quæ ipsum sibi reddidit, ita pingit; *Corona multiformis variis floribus sublimem distinxerat verticem. Cujus media quidem super frontem planam rotunditas in modum speculi, velimo argumentum lunæ candidum lumen emicabat.* *Apul. l. 11. Metam.* Pausanias in Eliacis memorat, Jouem ex auro & ebore factum; & olea coronatum in æde sua sedere. στέφανος δὲ, inquit, ἐπίκειταί οἱ τῇ κεφαλῇ μεμιμημένος ἐλαίας κλῶνας. corona verò ejus capiti est imposita imitans oleæ ramos.

CAPUT

tem coronæ. Sæpe enim corona publicè dabatur, cùm tænia privatim. Id quod accidisse Brasidæ Lacedæmonio duci Thucydides memorat. *Thucyd. lib. 4.* Pausanias quoque tradit, cùm Lacedæmoniis ludorum aditu esset interdictum, Lichen populi Thebani nomine currum introduxisse, victoremque aurigam sua manu tænia redimiisse. Eodem *Pausan. lib. 5.* Pausania authore Pantarces sibi tænia caput præcinxit. A tænia fit ταινίδιον, fasciola, tæniola, τὰς τρίχας, inquit Pollux, *Pollux l. 5. c. 19.* περιλαμβάνον, capillos circumplectens, nempe quæ fuit pars supellectilis histrionicæ. Quod autem utraque esset corona minor, hoc est, infra dignitatem coronæ, palam est è loco Tertulliani, ubi agit de Pandora. *Dat*, inquit, *Priapo & tanias idem* [Diodorus] *& Ariad-* *Tertull. de cor. mil.* *næ fertum ex auro & Indicis gemmis.* Priapum, videlicet, ut minus numen, jubet esse contentum tæniis. At Ariadnen, quæ cœlo recepta sit, donat corona aurea & gemmata. Sed adest integer locus Thucydidis, is quem paulò ante cœpi memorare, ex quo perspicuè palam est, eum qui publicè coronam accepisset, privatim donatum esse tænia. Loquitur de illo ipso, quem dixi, Brasida La- *Thucyd. lib. 4.* cedæmonio. Brasidam, inquit, cætera præclarè exceperunt. Et publicè quidem aurea corona coronarunt, ut liberatorem Græciæ; privatim verò tæniis redimierunt, & prosequebantur sicut athletam. Extat quoque locus apud Aristophanem, ubi Chorus ostendens Bdelycleonem esse infensum libertati, & agere tyrannum, ait illum conversari cum Brasida, & gestare κράσπεδα στεμμάτων sicuti *Aristoph. σφῆκ.* insignia tyranni, Ibi Scholiastes ait, ἐκ στεμμάτων ἀντὶ τοῦ ἐξ ἐρίου ex lana, id est, laneas tænias. Ut sint planè similes illis, quas Brasidæ datas esse Thucydides author est. Cave ergo κράσπεδα hoc loco accipias in proprio significatu, τὰ ἐν τῷ ἄκρῳ τοῦ ἱματίου κεκλωσμένα *Hesych. κράσπεδα.* ῥάμματα, καὶ τὸ ἄκρον αὐτοῦ, seu vestis πλατυτέρας ὄχθας, segmenta, & limbum, sive institam, sed & κράσπεδα interpretare è loco Thucydidis, tænias, additamenta coronæ aureæ & gemmatæ.

CAPUT

CAPUT IX.

Coronæ apud priscos Diis tantùm dicatæ. Et in coronis constitit non minima pars cultus divini. Corona gratiarum actionis. Sacræ coronæ Diis dicatæ, & inscriptæ, & inter ἀναθήματα.

HUc usque de iis coronis egi quas quisque privatim adhibebat ad præstandum eum cultum, cujus se Deo debitorem existimabat. Nunc illas memorabo, quæ gestabantur in publicis ritibus, sacrorumque solenniis. Ut hoc agam, sciendum est, quasdam coronas publico decreto Diis fuisse dicatas, testandæ, videlicet, aut ostentandæ pietati, atque adeò cumulando cultui divino; sæpe etiam celebrandæ insigni alicui gratiarum actioni, quam publicè, ob rem bene gestam, Diis haberi æquum censebant. *Antiquitus quidem*, inquit Plinius, *nulla corona nisi Deo dabatur. Ob id Homerus cœlo tantùm eas & prælio universo tribuit. Viritim verò ne certaminibus quidem ulli.* Plin. l. 15. c. Quibus è verbis discimus, tanti esse coronam, ut primùm uni Deo dicata fuerit ac seposita; mortalium nemini, nisi universis. Id quod cùm insequentia sæcula probè intelligerent, existimarunt pietatis partem conspectissimam fore, si & coronas numinibus dicarent, easque eorum statuis imponerent. Hujus rei testis est M. Tullius ubi Attico scribens ait, Cic. ad Att. l. 15. ep. 12. *Quod me de Bacchi, de statuarum coronis certiorem fecisti, valde gratum. Nec quicquam posthac non modò tantum, sed ne tantulum quidem præterieris.* M. Tullii verbis illud affine est quod Artemidorus ait, Artemid. l. 2. c. 34. στεφανοῦν θεοὺς ἄνθεσι καὶ κλάδοις τοῖς προσήκουσι καὶ νενομισμένοις ὁσίοις εἶναι ἀγαθὸν πᾶσιν, οὐκ ἄνευ μέν τοι φροντίδων ἀποβησόμενον. δούλῳ δὲ παραινεῖ τὸ τοιοῦτον, πείθεσθαι τῷ δεσπότῃ, καὶ τὰ ἐκείνῳ κεχαρισμένα ποιεῖν. Coronare Deos floribus & iis ramis qui cuique conveniunt, iisque recepto more sacris, omnibus est faustum; non tamen citra curas eventurum. Servum autem hortatur tale quidpiam ut obediat hero, & ut quæ illi grata sunt, faciat. Ac si dicat, quomodo coronæ in somnis visæ Deo gratæ sunt, ita servus hoc visu admonetur, ut eam operam domino præstet quæ omnium ei maximè adlubescit. Illud numen quod in quodam epigrammate Empedocles inducit, gaudet & gloriatur se coronis coli; & hoc, videlicet, cultu exorari ut hominibus prosit; his quidem lucrum ut suppetat; aliis ut futura sciant; quibusdam speciatim ut prænoscant eventum morbi.

Anthol. lib. I.

——ἐγὼ δ' ὑμῖν θεὸς ἄμβροτος, οὐκ ἔτι θνητὸς,
Πωλεῦμαι μετὰ πᾶσι τετιμένος, ὥσπερ ἔοικε,
Ταινίαις τε περίστεπτος, στέφεσίν τε θαλείοις.
Τοῖσιν ἅμ' εὖτ' ἂν ἵκωμαι ἐς ἄστεα τηλεθάοντα,
Ἀνδράσιν ἠδὲ γυναιξὶ σεβίζομαι. οἱ δ' ἅμ' ἕπονται
Μυρίοι, ἐξερέοντες ὅπη πρὸς κέρδος ἀταρπός.
Οἱ μὲν μαντοσυνέων κεχρημένοι, οἱ δέ τι νούσων
Παντοίων ἐπύθοντο κλύειν δυήκεα βάξιν.

Ego verò vobis Deus immortalis, non amplius mortalis converſor cum omnibus honoratus, ut par eſt, & tæniis redimitus ſertiſque feſtivis, cum quibus ſimulatque venio ad urbem florentem, à viris & feminis color. Hi verò ſequuntur innumeri indagantes quà ad lucrum ſemita. Alii quidem vatibus utentes, Alii verò aliquid morborum omnigenum interrogarunt audire bene acutum nomen. Et verò inter illas preces quæ Deo offeruntur, inter incenſa & ſuffitiones, oblationes victimarum, decimas, taliaque connumerantur *Pollux l. I. c. I.* στεφανοῦν. ἀναστέφειν, στεφανώματα προσφέρειν, μυῤῥίνην στεφανωτρίδα περιθεῖσαι, Cæterùm coronis quæ Deo dicabantur, ſacris nomen *Sueton. Ner. cap. 25.* erat. *Sacras coronas*, inquit Suetonius de Nerone loquens, *in cubiculis circùm lectos poſuit*; id eſt, donaria templorum aurea ſive argentea, in his coronas Diis dicatas templis detractas lectis ſuis circumpoſuit; eoque facto cultum divinum ad ſuam perſonam tranſtulit. De hoc genere fuerunt illæ, quas in templo Jovis olym- *Pauſan. lib. 5.* pii dedicatas donum ejuſdem Neronis Pauſanias memorat. Nempe coronam illic non quidem ſicuti athleta meruerat, ſed ut ſi meritus eſſet, nihilominus adeptus erat. Ob cujus rei celebritatem quatuor coronas Olympio Jovi dedicarat. Harum quæ tertio loco erat, oleaſtri, quarta quercus frondem imitabatur. Ubi advertendum, Neronem dedicaſſe oleaſtrum κότινον ſicuti victorem Olympiorum; & quercum ſicuti præcipuum cultorem Jovis Opt. Max. cujus numine res Romana potiſſimùm nitebatur. Itaque hæ coronæ ab iis dedicabantur, quorum res domi peregreve bene expedita erat, tum ab horum ſociis. Et hæ quidem meritò dici poſſunt coronæ ſolennis gratiarum actionis, luculentiſſima argumenta animi grati. *Plato in Alcib. 2.* Alcibiades apud Platonem, poſtquam Socrati coronam obtulit, ait ſe Diis coronas, & omnia quæcunque dari ſolent, dedicaturum, ſi viderit illum diem, quo illa fiant quæ à Socrate dicta ſunt. Talis eſt illa, qua apud Sophoclem Ajax profitetur ſe coronaturum Minervam propter proſperam venationem. Porrò hoc genus coronarum quod in gratiarum actionibus offerri ajo, non ad Deos tantùm, ſed & ad homines priſco more deferebatur. Hinc illæ

Byzantiorum coronæ Athenienſibus datæ ob præclara populi Athe- *Demoſth.*
nienſis in Byzantios merita. Hinc quoque Cherſoneſitarum de- *de cor.*
cretum quo coronant ſenatum & populum Athenienſem aurea co-
rona ſexaginta talentorum. Hoc exemplo Samii, ob placatum ſuæ
Reipub. ab Æſopo Crœſum, Æſopo ad ipſos redeunti, veluti ſa- *In vita*
lutari cuidam numini coronas attulerunt, & ipſius gratia ſaltatio- *Æſopi.*
nes inſtituerunt. Hujus quoque generis illæ ſunt, quibus Polycrite *Plutarch.*
præſtantiſſima femina ab ſuis civibus excepta & culta eſt. His an- *γυν. ἀρ.*
numerari poteſt illa, qua ſupra dixi, terram in qua theſaurus reper-
tus eſſet, coronatam fuiſſe. Talis quoque illa, qua terram agricola *In fab. Æſ.*
coronabat, quia terræ commendatum aurum effoderat. Cui addo
illam, qua Alexander quidam ſæviſſimus tyrannus coronavit lan- *Plutarch.*
ceam illam, qua Polyphronem avunculum interfecerat. De hoc *Pelo.*
genere coronarum, quibus ſignificabatur animus gratus potiſſi-
mùm erga Deos ſic loquitur Lactantius, *Poſtquam metus*, inquit, *Lactant. de*
deſæviit, & pericula receſſerunt, tum verò alacres ad Deorum *fal. relig.*
templa concurrunt, his libant, his ſacrificant, hos coronant. Et *lib. 2.*
Tertulliani de hiſce Deorum coronis hæc ſunt verba, *Quo ſatis in-* *Tertull. de*
ſtruamur, quàm alienum judicare debeamus coronati capitis in- *cor. mil.*
ſtitutionem ab eis prolatam, & in eorum deinceps honorem di-
ſpenſatam quos ſæculum Deos credidit. Non omitto iſtis coronis,
quòd eſſent inter *ἀναθήματα*, additas fuiſſe inſcriptiones, ut cujus
donum eſſet, ſciretur. Hujuſmodi illa fuit quam T. Flaminius au- *Plutarch.*
ream dicavit Apollini cum his verſibus, *T. Flam.*

Τόνδέ τοι ἀμβροσίοισιν ἐπὶ πλοκάμοισιν ἔθηκε,
Κεῖσθαι Λατοΐδα χρυσοφαῆ στέφανον.

Hanc verò immortali ſuper capillamento poſuit Latoidem auro
ſplendentem coronam. Potiſſimùm ſuperatis hoſtibus, & Repub. be-
ne geſta hæ coronæ Diis appendebantur in editiſſimis ædium ſacra-
rum locis, ut Macrobius ait, *ornamenta*; ut Juvenalis, *gaudia tem-* *Macrob. lib.*
pli, cujuſmodi præter coronas erant clypei, pilæ, phalæ, pocula. Sed *3. Sat. c. 11.*
inter hæc omnia eminebant coronæ, ſicuti teſtes victoriæ & felici- *Juvenal.*
tatis; cujuſmodi fuit illa aurea, *quam Mamercus Æmilius Dicta-* *ſat. 12.* *Pollux l. 1.*
tor, victis Hetruſcis, libra pondo ex publica pecunia populi juſſu, *c. 1.*
in Capitolio Jovi donum poſuit. Ipſa quoque templa in quibus hæ *Liv. lib. 4.*
coronæ appendebantur, ipſaque materia è qua conficiebantur,
ipſam rerum ac temporum felicitatem oſtendebant. *Coronas*, in-
quit Plinius, *ex cinnamo, interraſili auro incluſas primus omnium* *Plin. l. 12.*
in templis Capitolii atque Pacis dicavit Imperator Veſpaſianus *c. 19.*
Auguſtus. Ipſi quoque qui univerſorum nomine Diis gratias age-
bant, coronati aſpiciebantur, ut de Æmilio Paulo memoriæ prodi-
tum. Hic enim cùm Perſes viſus eſt infeliciſſimus, tunc præcipuè

 coro-

coronatus rem divinam fecit. Quandoque tales coronæ dicabantur in templis postquam fuerant acceptæ, sicuti dona gratulantium iis qui multa felicitate fruuntur. Hujus generis fuit illa, quam Sophia *Zonar. in Mauricio.* Imperatrix, & Constantina Augusta miserunt Mauricio Imperatori, onustam pluribus lapillis, & unionibus pretiosissimis. Hac enim corona cùm is redimitus ad ecclesiam perrexisset, ibidem eam consecravit, dedicavitque.

CAPUT X.

Quanti essent eæ coronæ quæ in templis suspendebantur. Quandoque sacrilegi talibus coronis manus admoliti sunt. Modestia ducum Romanorum. Taciti locus enarratus. Munera coronarum.

Cæterum hoc genus coronarum tanti fuit, ut earum sive pretium sive excellentia vix fidem inveniat; In quibus videlicet, multa fuit æmulatio inter pondus, artem, materiam, formam. Omnia ibi usque eò eminebant, ut ejus quod esset eminentissimum, vix *Athen. l. 5.* ullum esset judicium. Certè in Pompa Ptolemæi regis Athenæus memorat, præter coronas ter mille ac ducentas aureas, transvectam fuisse aliam auream Diis dicatam, aut certè sacris destinatam, nobilissimis gemmis fulgentem; cubitorum (quod nunc quidem propemodum incredibile est) octoginta. Ne multa, tanta fuit, ut ejus ambitus circumplecteretur valuas templi, quod fuit opus reginæ Berenicis. Cui accedebat ægis pariter aurea. Insanus Herculeluxus, potiùs quàm sumptus; qui tamen fieri solitus fuit in illas coronas quæ Diis offerebantur. Hunc ergo eleganter ac meri- *Tertull. de cor. mil.* tò Tertullianus vocat *coronarum censum. Et in omnibus istis*, inquit, *idololatria in solo quoque censu coronarum, quibus omnia ista redimita sunt.* Talem se coronam matronæ Romanæ Junoni dicaturas pollicentur, si adversus Annibalem Romanis det prosperè rem gerere.

Sil. Ital. l. 6.

> *——si pellere nostris*
> *Marmaricam terris nubem dabis, omnis in auro*
> *Pressa tibi varia fulgebit gemma corona.*

Auro & gemmis quibus hæ coronæ onerabantur, accedebat ars, ut *Philostrat. in imag.* præclarè de Euadne præstantissima femina dictum, ἡ δὲ γυνὴ [Εὐάδνη] καθάπερ οἱ ἐς τὰ ἱερὰ στεφάνους τε καὶ χρυσὸν ἐξασκοῦντες, ὡς φαιδρὰ θύοιτο, καὶ ἐς χάριν τοῖς θεοῖς; At mulier [Euadne] sicuti illi qui ad templa coronas & aurum affabrè factum ut splendida sacrificabat,

&

& in gratiam Deorum. Hæ coronæ fuerunt pretii tam enormis, ut iis improbi quandoque sacrilegas manus admoverint, exemplo earum murium, quas Pallas apud Jovem queritur destruere coronas in æde sua,

Ὦ πάτερ, οὐκ ἄν πώποτ' ἐγὼ μυσὶ τειρομένοισιν Homer. Batrac.
Ἐλθοίμην ἐπαρωγὸς, ἐπεὶ κακὰ μ' ἔοργαν,
Στέμματα βλάπτοντες, καὶ λύχνους εἵνεκ' ἐλαίου.

ô pater, non certè unquam ego muribus cùm vexarentur Venirem auxiliatrix, quoniam malè me multarunt Coronas destruentes & lucernas olei gratia. Sed mures, videlicet corrodebant coronas Diis dicatas. Sacrilegi eas auferunt. Et verò Dynastarum rapacitati incendendæ illa tanta coronarum opulentia haud sanè parvum incitamentum fuit. Hisce sacrilegis meritò annumerandus est Philomelus ille qui Pharsaliam quandam saltatricem Thessalicam muneravit aurea corona, quam Lampsaceni dedicaverant; nimirum, quam ipse templo detraxerat. Quo sacrilegio perpetrato, ex ænea lauru, quam Metapontini Apollini dedicaverant, vox est edita. Et verò Pharsalia illa, quæ tunc fortè venerat in forum Metapontinum, ab iis qui aderant, vatibus, & quidem lymphatis, discerpta fuit. Cujus rei causa cùm diligentiùs exquireretur, tandem compertum est, illam supplicii atrocitatem manasse ex atrocitate sacrilegii tam impudentis. Potest & hoc super hoc facto dici, meretricem gestasse coronam prorsus adversus præscriptum legis fortè non scriptæ, sed quæ est publicæ honestati tam consentanea, ut pro scripta haberi possit. *Nihil prohibet*, inquit Cicero, *fictam legem exempli loco ponere, quo faciliùs res intelligatur. Meretrix coronam auream ne habeto. Si habuerit, publica esto.* Simili prope sacrilegio Leo Copronymus censeri voluit, qui coronam à Mauricio dedicatam in templo sanctæ Sophiæ ausus est imponero capiti suo. Hinc subita febre correptus vitam finiit. *οὔτε γὰρ θέμις*, inquit Priscus Rhetor, *ἀνθρώποις εἰς σφετέραν διακονίαν χρῆσθαι ἐκπώμασιν ἀνατεθεῖσι θεῷ.* Non enim fas hominibus ad proprium ministerium uti poculis suspensis Deo. Tale sacrilegium expressit Plautus,

Athen. lib. 13.
Cic. lib. 2. de invent.
Zonar. in Leone Copron.
Priscus Rhetor in eclog. legat.

At ego te sacram coronam surripuisse Iovi scio; Plaut. Menæch. actu 5. sc. 5.
Et ob eam rem te in carcerem esse compactum scio.

In tales phanorum depeculatores invehitur Juvenalis, Juvenal. sat. 12.

Confer & hos veteris qui tollunt gaudia templi,
Pocula admirandæ rubiginis, & populorum
Dona, vel antiquo positas à rege coronas.

Quos M. Tullius vocat prædones religionum. Istis forsitan haud immeritò annumeretur P. Munatius, is *qui demptam Marsiæ coronam capiti suo imposuit. Quem ob id in vincula duci Triumviri jusserunt.*

Cic. act. 6. in Verr.
Plin. l. 21. c. 3.

runt. Etsi ea corona, ut credibile est, nec fuit aurea, nec gemmata, sed florea; neque tam rapacitas huic sceleri causam dedit, quàm levitas & insolentia. Quippe noctu conventus luxuriosorum Romæ habebantur apud Marsyam, ut scire licet ex eo loco Plinii, ubi is id quod dico, tradit; additque hæc verba, *Apud nos exemplum licentiæ hujus non est aliud quàm filia*, ubi lego Julia *Divi Augusti, cujus luxuria noctibus coronatum Marsyam, literæ illius divi gemunt.* Plura de Marsya Seneca in epistolis. Et hæc quidem fuit rapax impietas illorum qui coronas Diis dicatas, & in sacris ædibus suspensas, aut numinum statuis impositas inde detrahebant. Enimvero verissimum illud Pythagoræ dictum est, *τὰ ἀναθήματα ἱεροσύλων χορηγία*, donaria [sunt] reditus sacrilegorum. Contra, animadversa est modestia priscorum ducum Romanorum, qui ca-
Stob. lib. 2. ptis oppidis, tantùm profana signa inde Romam exportabant. At sacris, Deoque dicatis abstinebat. Ea continentia fuit L. Mummius,
Cic. act. 6. in Verr. *qui cùm Thespiis ea, quæ Romæ in æde Felicitatis postea fuerunt, cæteraque prophana ex illo oppido signa tolleret, marmoreum Cupidenem opus Praxitelis, quòd erat consecratus, non attigit.* Illud sciendum, Non semper sacrilegio hasce coronas inde fuisse ablatas; non, inquam, ut spoliarentur talibus templa donariis; sed ut re peracta, cujus usibus inde sumebantur, ibidem reponerentur: Ergo & ipsæ coronæ Deo dicatæ & in templis appensæ inde, ut sic loquar, mutuo sumebantur condecorando illi, cujus virtus universorum judiciis universis utilis fuisset. Id conjicio è verbis Cornelii
Tacit. l. 15. Annal. Taciti de Nerone loquentis; *Neapolim*, inquit, *quasi Græcam urbem dilegit. Inde Initium fore, ut transgressus in Achaiam, insignesque & antiquitus sacras coronas adeptus majori fama studia civium eliceret.* Id est, Nero hoc egit, ut ingentia illa sacrarum coronarum decora, quod ipsi pulcherrimum, omniumque honorum cumulus videbatur, adipisceretur. Neque enim id pensi habebat, veris id fieret, àn simulatis indiciis. Tanta fuit illius portenti vecordia, ut sibi ea decerni æquum censeret quæ numinibus detraherentur. His coronis illas addo, quas aut Respublica Reipublicæ, aut homo homini mittit; ut sint luculenta accepti beneficii testimonia.
Liv. lib. 2. Hujus generis Latini *coronam auream, donum Jovi cum legatis in Capitolium miserunt; posteaquàm captivorum sex millia ipsis à Senatu remissa; & de fœdere, quod in perpetuum negatum fue-*
Liv. lib. 18. *rat, agi cœpit.* Talis est illa, quam Saguntini miserunt Romam. *Jovi Opt. Max.* inquiunt, *non grates tantùm ob hæc agere jussi sumus; sed donum hoc etiam, si vos permitteretis, coronam auream in Capitolium victoriæ ergo ferre.*

CAPUT

CAPUT IX.

Corona gratulatoria. Harum aliquot exempla. Frequentes fuerunt in obviam itionibus. E sacris coronis quædam conjiciebantur in statuas numinum. Locus Capitolini enarratus. Corona quandoque ponebatur ante pedes ejus cui dabatur. Nulla pars divini cultus caruit coronis.

IIs coronis quæ Deo consecrantur, proximæ sunt illæ, quas à re gratulatorias vocavi. Nempe hæc tam solennis officii significatio non omitti potuit, quin eâdem multum de obsequiis & amicitia detractum crederetur. Qua occasione, à quibus, & ad quos mitterentur, non meliùs quàm ab insequentibus exemplis sciri potest. *Inter hæc ab Latinis & Hernicis*, inquit Livius, *legati gratulatum de concordia patrum ac plebis Romam venerunt; donumque ob eam Jovi Opt. Max. coronam auream in Capitolium tulêre parvi ponderis, prout res haud opulentæ erant; colebanturque religiones piè magis quàm magnificè.* Liv. lib. 3. Hujus generis est illa aurea, quam, re à Romanis adversus Samnites bene gesta, *Carthaginenses Romam miserunt, quæ in Capitolio in Jovis cella poneretur.* Liv. lib. 7. Nondum, scilicet, orta inter utramque Rempub. æmulatione, Carthaginenses Romanis aut ex animo gratulabantur, aut se eis gratulari eo dono simulabant. Ea corona *fuit pondo XXV.* Multo ponderosior fuit illa quam legati regis Attali posuerunt in Capitolio. Liv. lib. 22. Fuit enim *CCXLVI. pondo.* Liv. lib. 27. De hoc genere sunt illæ numero XL. *quas M. Acilius triumphans de rege Antiocho & Ætolis, aureas tulit, dona sociarum civitatum.* Liv. lib. 24. Adde illas quæ in triumpho *L. Quintii tertio die, dona civitatum, translatæ sunt, quæ fuerunt CXIV.* Tum illam auream, Liv. lib. 28. *quam Ambracienses Consuli Rom. centum & quinquaginta pondo dederunt;* illasque quas tulerunt ad Manlium priùs Consulem, postea Poconsulem hybernantem in Asia legationes undique ex omnibus civitatibus. *Itaque*, inquit Livius, *ut quibus libertas,* Liv. lib. 28. *Antiocho pulso, pax, Gallis domitis data esset, non gratulatum modò venerunt, sed coronas etiam aureas pro suis quæque facultatibus attulerant.* Hoc exemplo Amphictyones quoque quindecim legatos decreverunt ad Alexandrum, qui ei coronam auream Græciæ nomine deferrent. Diodor. Sic. lib. 17. biblioth. Ad hunc ipsum regem honorandum à Cariæ civitatibus missæ sunt legationes cum aureis coronis. Diodor. Sic. lib. 17. biblioth. In his fuit illa Atheniensium, quam præco magnificis verbis extulir. Extat quoque decretum Syracusanorum, quo cavetur, ut quotiescunque Syracusas advenerit Marcellus, aut quispiam posterorum ejus, Plutarch. Marcello. omnes

omnes Syracusani coronas gestent, Diisque sacrificent. Pyrrhus quoque à Cataneensibus exceptus, cultus, & coronatus fuit coronis magnis & aureis. Ad Julianum, postquam renuntiatus fuit Imperator, legationes undique convenerunt; multæque aureæ coronæ à gentibus ad ipsum allatæ. Jovianus hujus Juliani successor ab incolis Nisibis coronis & supplicationibus coli se passus est. Idem honor apud Nicæam Bithyniæ Valentiniano habitus, posteaquam eum esse imperatorem, cognitum. Potissimùm, si re bene gesta continebatur illud beneficium, quo affecti essent gratulantes, tum verò coronæ cum cæteris donis & laudibus impensius mittebantur. In hanc sententiam sunt illa Demosthenica, ἐξ ὧν ὑμῖν μὲν τὰ κάλλιστα, ἔπαινοι, δόξαι, τιμαὶ, στέφανοι, χάριτες παρὰ τῶν εὖ πεπονθότων ἐγίγνοντο. E quibus vobis pulcherrima quæque, laudes, gloria, honores, coronæ, gratiæ ab iis qui beneficiis affecti fuerant, habebantur. Potissimùm in obviam itionibus hæ gratulatoriæ coronæ conspiciebantur. Hujus generis fuit illa quam Venus nexisse dicitur, cùm obviam ivit Baccho redeunti ex Media. Populus Edessenus Juliano obviam cùm processisset, eumque rogaret ut urbem iniret, eâdem ei obtulit coronam auream, qua accepta Julianus urbem ingressus est. De eodem genere illa quam Cyaxares per unicam filiam misit Cyro victori Assyriorum, urbisque adeò ipsius Babyloniæ. καὶ ἡ μὲν δὴ παῖς ἐστεφάνου τὸν Κῦρον, & puella quidem coronavit Cyrum. Quam coronam ipsa puella Cyro imposuit. Hoc exemplo Machates filius Mithridatis, qui habebat Bosphorum, Lucullo misit coronam ἀπὸ χρυσῶν χιλίων, valoris mille aureorum, rogans inscribi amicus & commilito populi Rom. Et hic quidem erat mos Græciæ, & conterminarum gentium. Alienus tamen ab ingenio Romano, quod erat hujusmodi, ut talia velut inania facilè transmitteret, solida tantùm retineret. Non ergo mirum, si & hunc morem, unà cum illo, qui se ea ratione coli passus est, homine Romano, Cicero subsanat his verbis. *Pompejo nostro familiari, cùm graviter ægrotaret, Neapoli, melius est factum. Coronati Neapolitani fuerunt. Nimirum etiam Puteolani vulgo ex oppidis publicè gratulabantur. Ineptum sanè negotium, & Græculum, sed tamen fortunatum.* Si ridendus Pompejus, multo majori ratione vituperandus Marcellus, *qui se in Hispania Deum faciebat, cùm patiebatur sibi in transitum sedenti à demisso victoriæ simulachro cum tonitruum machinato strepitu, sicuti capiti cœlesti coronas imponi; sibique adeò supplicari*; singulari videlicet, impudentia agnoscens honorem quem humana conditio non recipit. Et hæc quidem de iis coronis quas à re gratulatorias voco. Has conjunxi cum illis quæ Deo dedicabantur, quia quas ob res solennes

In chron. Diod. l. 22. In eclog. legat.

Eclog. legat. 10.

Demosth. de cor.

Etymol. ἀνεαρίτιδες.

Zosim. l. 3. histor.

Xenoph. de inst. Cy. l. 8.

Plutarch. Lucullo.

Cic. lib. 1. Quæst. Tusc.

Val. Max. lib. 9. c. 8. & Macrob. lib. 3. Sat. cap. 13.

nes Deo gratias agimus, ob illas ipsas alii aliis impensiùs gratulamur. Aliæ fuerunt coronæ, quas eadem publica pietas Deo consecrabat, sed alia ratione. Neque enim in æde sacra appendebantur ut aureæ illæ ingentes & ponderosæ, sed ut leviores & plures conjiciebantur in adyta ædium sacrarum & in ipsas numinum statuas. Cujus moris meminit Capitolinus. *In Caliatu*, inquit, *omen accepit imperii.* [M. Antoninus] *coronas omnibus ex more jacientibus alia aliis locis hæserunt. Hujus velut manu capiti Martis aptata est;* id est, corona quam M. Antoninus, cùm Salius esset, projecit, statuæ Martis tam congruenter hæsit, ut videri potuerit, non fortuito casu, sed provisu numinis id accidisse. Cæterùm ex hoc loco hoc quoque colligendum, Martem, sicuti alia numina, fuisse cultum conjectu coronarum seu corollarum, nempe quæ præ se ferrent notas, sive insignia ejus Dei cui mittebantur. Ergo verisimile est has coronas quæ à Saliis in Martem conjiciebantur, fuisse gramineas. Et hoc veluti miraculo motos homines conjectasse eum futurum imperatorem, Quòd ipsi cum Marte authore generis Romani tam bene conveniret, ut vel jactu fortuito coronarit hoc numen; nec qualicunque corona, sed illa quæ Martis propria est. Interdum quoque corona, quòd esset ingens & amplivaga, ponebatur ante pedes ejus numinis cui consecrabatur. Propertius. *Capitol. in M. Anton. Philos.* *Propert. l. 2.*

Ut caput in magnis ubi non est tangere signis,
Ponitur hic imos ante corona pedes.

Denique ut supra monere cœpi, vix ulla pars divini cultus carebat coronis. Certè harum in solenniis vix unquam non fit mentio vel ipsa inter præcipua & advertenda; Veluti in sacra pompa quam Nicias Delum transtulit, cùm esset θεωρὸς, præcipua fit coronarum mentio, ut quæ esset præcipua pars sacri apparatus. Enimvero huc pertinet Apulejana illa querela, *Cæremoniæ*, inquit, *negliguntur; incoronata simulachra.* Ac si dicat, pro monstro esse, si Deorum simulacrha nullo coronarum decore conspicua aspiciantur. Ergo Apulejus illam suam Deam, sive ea Ceres, seu Venus, seu Phœbi soror, seu Proserpina est, quæ ipsum sibi reddidit, ita pingit; *Corona multiformis variis floribus sublimem distinxerat verticem. Cujus media quidem super frontem planam rotunditas in modum speculi, vel imo argumentum lunæ candidum lumen emicabat.* Pausanias in Eliacis memorat, Jouem ex auro & ebore factum; & olea coronatum in æde sua sedere. στέφανος δὲ, inquit, ἐπίκειταί οἱ τῇ κεφαλῇ μεμιμημένος ἐλαίας κλῶνας. corona verò ejus capiti est imposita imitans oleæ ramos. *Plutarch. Nic.* *Apul. l. 4. Metam.* *Apul. l. 11. Metam.*

CAPUT

CAPUT XII.

Divinus cultus quandoque constitit in solis coronis. Cultus Dianæ Ephesiæ. Corona, honor Deorum. In solennibus pompis nulla Deorum effigies incoronata. Cùm coronæ Diis offerebantur, universi erant coronati. Ἱκετηρίαι λαδηροστεφεῖς. Supplicantes coronati myrto. Rami supplicantium duo. Et plura de his ramis. κατάγματα quid. θαλλοφόροι. Statuæ & columnæ virorum fortium coronatæ.

IN divino cultu tanta coronarum ratio habita est, ut is quandoque constiterit in solis coronis. Non, inquam, semper pecudes immolatæ, sed res divina quandoque per solas coronas peracta. Tali ratione Diana Ephesia culta est. *Etymol. ἵφεστος.* Quippe Ephesi στεφάνοις διὰ θαλλῶν τὰς ἱκεσίας ποιοῦσιν, coronis per oleæ ramos supplicationes faciunt. *Plin. l. 21. c. 3.* Testis est Plinius, *ætate Aphricani Romæ coronas fuisse honorem Deorum, & Iarium publicorum, privatorumque, ac sepulchrorum & Manium.* In celeberrimis illis inclytorum regum pompis, quas *Athen. l. 5.* Athenæus describit, multæ numinum effigies ferebantur, sed nulla incoronata. *Euripid. Herac. actu 1.* Euripides ποῖ τρεψόμεσθα; τίς γὰρ ἄστεπτος θεῶν; quo vertamur? quis enim incoronatus Deus? id est, eccui Deo non supplicavimus? *Lucian. de sacrif.* Lucianus multa ait ab Diis redimi vel gallo, vel corona, vel solo thure. Hîc noto, hasce coronas quandoque ab universis fuisse oblatas ad pulvinaria Deorum, qui ipsi quoque erant coronati, ut palam fit è pluribus locis Livii. *Liv. lib. 30.* *Majores*, inquit, *duodecim annis omnes coronati, & lauream in manu tenentes supplicaverunt.* *Liv. lib. 33.* Et alibi, *Cunctique magistratus circa omnia pulvinaria victimis majoribus sacrificarent, populusque coronatus esset.* Qui mos quamlibet Romanus, in Græcia quoque viguit. *Æschyl. ἱκετ.* Apud Æschylum Danaides supplicantes sunt coronatæ,

> ποίαν γῆν χώραν εὔφρονα μᾶλλον
> τῆσδ' ἀφικοίμεθα,
> σὺν τοῖσδ' ἱκετῶν ἐγχειριδίοις
> ἱεροστέπτοισι κλάδοισι;

ecquam igitur regionem lætiorem hac adeamus, manu gestantes sacras supplicantium coronas? *Sophocl. Oed. tyr.* Ibi enim Scholiastes ἱεροστέπτοισι κλάδοισι, interpretatur τοῖς στεφάνοις. Apud Sophoclem sacerdos alloquens Oedipum tyrannum ait, turbam consedisse ad aras; reliquam multitudinem sedere coronatam in foro juxta geminum Palladis delubrum, & ad Ismeni fatidicas aras,

Sophocl. Oed. tyr.

> τὸ δ' ἄλλο φῦλον ἐξεστεμμένον
> ἀγοραῖσι θακεῖ, πρός τε Παλλάδος διπλοῖς
> ναοῖς, ἐπ' Ἰσμηνοῦ τε μαντείᾳ σποδῷ.

Gac

ac si dicat, universos adesse supplices, ac proinde, ut infra dicam, ab injuria tutos. Apud Euripidem Xuthus Creusam alloquens ait,

σὺ δ' ἀμφὶ βωμοὺς, ὦ γύναι, δαφνηφόρους
λαβοῦσα κλῶνας εὐτέκνους, εὔχου θεοῖς, Euripid. Ion. actu 1.
χρησμοὺς μ' ἐνέγκειν ἐξ Ἀπόλλωνος δόμων.

Tu interim ad aras, ô mulier, lauriferas Accipe ramos prole fœlices, Diis supplica, ut oracula bona feram ex æde Apollinis. Apud Sophoclem Oedipus tyrannus sic loquitur.

Ὦ τέκνα Κάδμου τοῦ πάλαι νέα τροφή Sophocl. Oed. tyr. in princ.
Τίνας ποθ' ἕδρας τάσδε μοι θοάζετε
Ἱκτηρίοις κλάδοισιν ἐξεστεμμένοι;

ô nova soboles antiqui Cadmi, Quid hoc in loco consedistis supplicibus ramis coronari? Hoc exemplo Æneas, nempe coronatus, precatur numina terræ Italiæ.

Sic deinde effatus frondenti tempora ramo
Implicat; & Geniumque loci, primamque Deorum Virgil. 7. Æneid.
Tellurem, nymphasque, & adhuc ignota precatur
Numina.

Ergo supplicantes iis quos rogabant, sæpe coronas offerebant. Polyb. ecl. legat. Quo exemplo Mageres Cybiræ tyrannus Consuli Rom. potendit coronam quindecim talentûm. Proximi supplicantibus illi sunt qui sese dedunt victori: nam deditionis symbolum ferunt coronam illi cujus in fidem sese dedunt. Cujus rei frequentia sunt exempla apud Polybium in eclogis legationum, & alibi. Illud advertendum Polyb. in eclog. legat. quod accidit Rhodiis, non semper coronam potentioribus missam delevisse posteriora eorum malefacta, quamvis ea mente missa fuerit ut, sit benevolentiæ & amicitiæ symbolum; cujusmodi fuit illa quam Ariarathes Romam misit decem millium aureorum. Denique vix unquam ulla legatio commeavit inter amica imperia sine hoc munere; tanquam si coronam offerens aut mittens hac benevolentiæ significatione patefaceret sibi aditum aut ad impetranda illa quæ petebat; aut sanè eo veluti pignore vetera amicitiæ jura confirmaret. Qui legit legationes Polybii nihil ibi frequentius obvium habuit quàm talia munera, sicuti quosdam præcursores, sive caduceatores qui legationi omnia facilia & pervia impetrarent. Talium item munerum acceptio fidem faciebat animi mitis, & faventis illi qui donum mitteret, potissimùm si ab infirmiori mittebatur ad potentiorem. Sed præter coronas quo habitu supplicarent; cujusmodi item essent hæ coronæ, id quoque videndum Et quidem apud Æschylum senior è choro monet mulieres supplicantes, ut manu capiant ramos albo coronatos, hoc est, alba lana, in his versibus,

Æschyl. ixit.

ἀλλ' ὡς τάχιστα βᾶτε, καὶ λευκοστεφεῖς
ἱκτηρίας ἀγάλματ' αἰδοίου Διὸς
σεμνῶς ἔχουσαι διὰ χερῶν σαυωνύμων.

Sed quàm citissimè ite, & alba lana coronatos ramos supplices, statuas venerandi Jovis reverenter in manibus consentientibus habentes, &c. Ac si dicat, manu dextra retinete statuas numinum, sinistra supplices ramos. Hoc ipsum Rex paulò infra profitetur esse moris Græcorum, cùm cætera in Danaidis peregrina agnoscat. Hos ipsos ramos infra vocat λευκοστεφεῖς νεοδρέπτους κλάδους. albo coronatos recens decerptos ramos. Id quod cujusmodi sit, Plutarchus est interpres. Nempe hæc fuit ἱκετηρία, hoc est, κλάδος ἀπὸ τῆς ἱερᾶς ἐλαίας ἐρίῳ λευκῷ κατεστεμμένος, ramus ab sacra olea lana alba redimitus. Apud Æschylum cùm mulierum chorus dixisset regi Argivorum, Αἰδοῦ σὺ πρύμναν ὧδ' ἐστεμμένην, verere tu extremum ramum sic coronatum, Rex respondet, Πέφρικα λεύσσων τάσδ' ἕδρας κατασκίους, Horrui intuitus has sedes ita umbratas, id est coronatas. Paulò post idem rex ait,

Plutarch. Thes.

Æschil. ixit.

ὁρῶ κλάδοισι νεοδρέπτοις κατάσκιον
νέον θ' ὅμιλον τῶνδ' ἀγωνίων θεῶν.

video ramis nuper decerptis umbratum novum coetum, sive multitudinem sollicitorum Deorum. Hi rami duo, ut ex eodem Æschylo discimus,

Æschyl. ixit.

Βα. Κλάδους μὲν αὐτοῦ λεῖπε σημεῖον πόνου.
Χο. καὶ δή σφε λείπω, χειρὶ καὶ λόγοις σέθεν.

Ramos quidem ibi linque signum laboris. CHO. Et jam eos linquo manu, & sermonibus tuis. Porrò manu gestati à supplicantibus frequenter movebantur, sive quatiebantur, qui motus erat index animi intentiùs rogantis, atque adeò obtestantis, cujus rei exempla sunt apud Apulejum duæ mulieres ramos oleagineos utræque quatientes. Hi rami, si ædes sacra adibatur, à sacerdote accipiebantur, & ponebantur super ara,

Apul. Metam. lib. 3.

Æschyl. ixit.

σὺ μὲν πάτερ γεραιὲ τῶνδε παρθένων
κλάδους τε τούτους αἶψ' ἐν ἀγκάλαις λαβὼν
βωμοὺς ἐπ' ἄλλους δαιμόνων ἐγχωρίων
θές, ὡς ἴδωσι τῆσδ' ἀφίξεως τέκμαρ
πάντες πολῖται.

tu quidem pater senex harum virginum ramos hosce statim ulnis sumens aras ad alias numinum hujus terræ pone, ut videant hujus profectionis signum omnes cives. Quod autem hi supplicantium rami manu gestarentur, docet locus Livii quem proximè citavi; & illa verba Æschyli,

σὺν

σὺν τοῖς δ' ἱκετῶν ἐγχειριδίοις
ἱερουργεῖσθαι κλάδοισι.

Certè Jocastæ aditurꝶ ædem Apollinis hæc sunt apud Sophoclem verba, *Sophocl. Oed.*

χώρας ἄνακτες, δόξα μοι παρεστάθη
ναοὺς ἱκέσθαι δαιμόνων, τάδ' ἐν χεροῖν
στέφη λαβούσῃ κἀπιθυμιάματα.

Principes terræ, decretum mihi est templa adire Deorum, acceptis his manu coronis & thymiamatis. Hæc ipsa paulò post vocat κατάργματα, hoc est, ut ibi interpres ait, τὰ κινοῦντα κατάνευσιν τῶν εὐχῶν ἤγουν τὰ θυμιάματα καὶ ἀναθήματα. moventia annutum precum, videlicet suffitus, & donaria. At hæc ἀναθήματα nihil fuerunt nisi coronæ, ut supra dixi, quæ Diis appendebantur ut reliqua donaria. Non prætereundus mos Atheniensium, qui si quando supplicarent, se myrto coronabant.

Ἀλλ' ὡς τάχιστα πῦρ τις ἐξενεγκάτω, *Aristoph.*
Καὶ μυρρίνας, καὶ τὸν λιβανωτὸν ἔνδοθεν, *σφῆκ.*
Ὅπως ἂν εὐξώμεθα πρῶτα τοῖς θεοῖς.

Sed quàm celerrimè ignem aliquis efferat, & myrtos, & thus intus, ut supplicemus primùm Diis. Cæterùm & Athenis in pompa Panathenaica seniores manu ferebant eos quos dixi ramos; dicebanturque θαλλοφόροι. Certè ille senum chorus apud Aristophanem de senibus loquens ait eos ut inutiles rebus agendis, ac pompæ traducendæ tantùm idoneos per ridiculum vocari θαλλοφόρους.

Σκωπτόμενοι γὰρ ἂν ἐν *Aristoph.*
Ταῖσιν ὁδοῖς ἁπάσαις *σφῆκ.*
Θαλλοφόροι καλοίμεθα.

Irrisi enim in vicis omnibus Thallophori dicimur. Et hos quidem θαλλοφόρους τῇ Ἀθηνᾷ τοὺς καλοὺς γέροντας ἐκλέγονται, ὡς συμπαραμαρτοῦντος πάσῃ ἡλικίᾳ τοῦ κάλλους. thallophoros Minervæ pulchros senes eligunt, sicuti consequentis omnem ætatem pulchritudinis. *Xenoph. convi.* Sed priusquàm ulteriùs pergo, non debui omittere, non solùm talia fuisse usurpata erga Deos, verùm etiam erga eos homines, qui magnitudine rerum gestarum quàm proximè accesserunt ad Deos. Enimverò & horum statuis, veluti præsentibus numinibus coronæ veteri more imponebantur ab iis qui eorum virtutem æmulari, sibi & pulchrum & gloriosum putabant. Cùm Alexander Ilium transgressus Minervæ sacrificaret & Heroibus, columnam Achillis hoc est, ejus statuam unxit pingui oleo. Deinde unà cum sociis nudus ad eam cùm incitato cursu perrexisset, eam coronavit. Idem Alexander statuam Theodecti Phaselitis cùm vidisset positam *Plutarch. Al. Mag.* *Plutarch. Al. Mag.*

Plutarch. in foro, in eam multas coronas conjecit. Julii quoque Cæsaris sta-
Jul. Cæs. tuæ conspectæ sunt redimitæ διαδήμασι βασιλικοῖς insigniis regiis.
Plutarch. Id quod in invidiam illius factum esse memorat Plutarchus. Athe-
Brut. nis statua Toxaris, etsi humi erat sita, tamen frequentissimè sertis
Lucian. in Scytha, sive hosp. recentibus redimiebatur, καὶ ἡ στήλη χαμαὶ πολλὰ ἀλλ' ἔστεπται γε ἀεί. Statuæ quoque Hippocratis sicuti numinis alicujus divinus cultus
Lucian. philosoph. fuit attributus, cui satis esse debuit, si quis ei parentaret, aut mulsum libaret, aut ejus caput coronaret. Sed quia supra columnam Achillis interpretatus sum statuam, moneo in honorem heroum erectas fuisse columnas, quæ & ipsæ coronabantur, ut videre licet
Clem. Al. strom. lib. 1. in his versibus, qui citantur à Clemente Alexandrino;

Καλλιθόη κλειδοῦχος ὀλυμπιάδος βασιλείης
Ἥρης Ἀργείης, ἣ στέμμασι καὶ θυσάνοισι
Πρώτη ἐκόσμησεν περὶ κίονα μακρὸν ἀνάσσης.

Callithoe clavem reginæ gestat Olympi Argivæ Junonis, sertis atque corollis Reginæ primùm est à qua exornata columna. Hic mos coronandi statuas & columnas præclarissimorum hominum, etiam
Tacit. l. 4. Annal. superstitum, Romæ sub principibus viguit, ut è Cornelio Tacito palam fit. *Jamque tres laureatæ, in urbe statuæ. Et adhuc raptabat Africam Tacfarinas.*

CAPUT XIII.

Sacerdotes & sacrificantes coronati, vittati, infulati. Hæc corona erat oleaginea & aurea. Si sacerdotum insignia rumperentur, dilaberentur, inverterentur, quale omen. Sacrificantium insignia. Flamen laureatus. Unde hic ritus coronandi sacerdotes.

SAcerdotes omnes, omnesque sacrificantes constat fuisse coronatos. Sed in hoc discrimen, quòd hi fuerunt tantùm coronati; sed sacerdotes & coronati, & vittati, & infulati. Quòd fuerint coronati, palam est è multis locis. E quibus promo verba Jonis alloquentis Xanthum virum Creusæ, quam ipse nesciebat esse matrem suam,

Euripid. Jo. actu 2.

παῦε, μὴ ψαύσας τὰ τοῦ θεοῦ
στέμματα ῥήξεις χερί.

Quiesce, ne contrectans coronas Dei, eas frangas manu. Hanc
Ammian. Marcell. lib. 29. coronam Ammianus Marcellinus vocat sacerdotalem. *Biduoque,* inquit, *post Icosium oppidum militaria signa, & coronam sacerdotalem cum cæteris quæ interceperat, nihil cunctatus restituit.* Apud Plinium pingitur sacerdos adstante puero *cum acerra & corona.*

na. Qui mos coronandi sacerdotes & in Syria viguit, ut liquet ex hisce Hieronymi verbis, *Non prius abiri passi sunt, quàm futuræ ecclesiæ lineam mitteret, & sacerdos eorum, ut erat coronatus, Christi signo denotaretur.* Quod autem sacerdos fuerit vittatus, id quoque perspicuè palam est. *Plin. l. 51. c. 10.* *Hieron. in vita D. Hilarionis.*

Jamque in sertato reserabat viscera cultro
Vittatus de more senex; manibusque cruentis
Tractabat tepidas lethali frigore fibras. *Prudent. in Apoth.*

Et Silius Italicus de Massanissa, qui & rex esset & sacerdos, ac tunc quidem sacrificaret,

Vittaque majorum decoramen fronte, sine ullo
Delapsa attactu nudavit tempora regis. *Sil. Ital. lib. 16.*

Quod essent & vittati & coronati, discimus è Statio,

Huc gemini vates sanctam canentis olivæ
Fronde comam, & niveis ornati tempora vittis
Euadunt pariter. *Stat. lib. 3. Theb.*

Idem alibi,

Ergo manu vittas, damnataque vertice serta
Diripit; abjectaque inhonorus fronde sacerdos
Inviso de monte redit.

Quod essent infulati, docet Virgilius,

Nec procul Æmonides Phœbi Triviæque sacerdos
Infula cui sacra redimibat tempora vitta, &c. *Virgil. 10. Æneid.*

Et Prudentius,

Summus sacerdos nempe sub terram scrobe
Acta, in profundum consecrandus mergitur
Mirè infulatus. *Prudent. peristeph.*

Quod essent vittati, infulati, coronati, in his ipsis versibus videre licet,

Summus sacerdos nempe sub terram scrobe
Acta, in profundum consecrandus mergitur
Mirè infulatus, festa vittis tempora
Nectens, corona tum repexus aurea,
Cinctu Gabino russeam fultus togam.

Hunc habitum Clemens Alexandrinus describit his verbis, Si Deum verè videre desideras, participa piaculis non ramorum lauri, non quarundam tæniarum lana & purpura distinctarum. Justitia verò redimitus, & temperantiæ ramis, & continentiæ foliis contectus id age, ut sis acceptus Christo. Cæterùm coronabantur quandoque olea, ut in loco Statii supra citato, dicebanturque θαλλοφόροι. Quandoque corona aurea, ut in versibus Prudentii quos citavi, præcipuè in istis, *Clem. Al. exhort. ad Græc. 4.*

 --*festa*

—— festa vittis tempora
Nectens, corona tum repexus aurea,
Cinctu Gabino russeam fultus togam.

Apul. Metam. lib. 9. *Tertull. lib. de idol.* Certè aurea corona nunquam nisi eximiis viris data. Apulejus, *Dignus Hercules solus omnium matronarum delicias perfrui, dignus solus coronam auream capite gestare.* Tertullianus quoque sacerdotalem coronam disertim auream esse firmat, sed tantùm in sacerdotibus provincialibus. *Igitur purpura illa*, inquit, *& aurum cervicis ornamentum eodem more apud Ægyptios & Babylonios insignia erant dignitatis. Quo more nunc prætextæ, vel trabeæ, vel palmatæ, & coronæ aureæ sacerdotum provincialium; sed non eadem conditione. Tantùm enim honoris nomine conferebatur his* *Sueton. in Tito.* *qui familiaritatem regum merebantur.* Qua de re hæc Suetonius agens de Tito, *In consecrando*, inquit, *bove Api diadema gestavit. More siquidem, rituque priscæ religionis.* Enimverò coronæ sacerdotales, quòd essent aureæ, quandoque dicta sunt diademata, quòd qui diademata gestarent, ut de Massanissa dixi, iidem quoque *Strabol. 12.* sacerdotalibus infulis insignes aspicerentur. Atque adeò Strabo memorat, apud Cumana Pontica esse templum Lunæ, cujus sacerdos secundus à rege diadema gestat. Quin & ipsi reges, quoties sacrificabant, regalibus insigniis erant conspicui. Prudentius ubi agit de Ethnico quodam sacrificio, quod interventu divini numinis perfici non potuit, unde Persephone ipsa fugit, & reliquus sacrificalis apparatus disiectus est, ait,

Prudent. in Apoth.
Ipse quoque exanimis, posito diademate, princeps
Pallet, & adstantes circumspicit.

Porrò summopere cavendum erat, ne amplexando & contrectando sacerdotem, στέμματα insignia ejus rumperentur, nempe vitta, infula, corona. Quæ, scilicet, erat res mali ominis, ut in loco Euripidis supra citato,

πῶς μὴ ψαύσας τὰ τοῦ θεοῦ
στέμματα ῥήξῃς χερί.

Et verò sic adornatus sacerdos ab injuria tutus erat sicuti minister Dei. Nisi fortè is dira imprecaretur civitati. Tunc enim sacerdotem haud minùs infensis animis quàm tyrannum exturbare, & forte & præclarum facinus fuit. Hoc exemplo Theopus apud Plutarchum, ubi Cabirichum sacerdotem à perniciosis consiliis avertere non potuit, nempe is in patriæ perniciem favebat tyran- *Plutarch, περὶ τοῦ Σωκρ. δαιμ.* nis, tunc verò hominem gladio peremit, dixitque hæc verba, Jace cum his quibus es adulatus. Neque enim liberis Thebis tu quidem coronabere, id est, sacerdotium geres. Perinde ac si dicat: Tu patriæ infensus, dirusque proditor, siquid liberi ac generosi sanguinis

guinis in Thebanis est, Thebis sacerdotium geras? Quin morere. Addit enim, Neque posthac sacrifices illis Diis, quorum numina perjurio violasti, dum sæpe pro hostibus vota fecisti. C. Cornelius Patavinus cùm sacrificio intentus esset, & è quibusdam signis Cæsarem in campis Pharsalicis victorem esse cognovisset, exiliensque dixisset, Vincis Cæsar, qui aderant stupore correpti sunt, sicuti audita re abominanda, nempe ore sacrificantis palam fieri, eum qui sit infensissimus hostis patriæ libertatis, suorum votorum compotem esse. Qua re animadversa, is, detracta capiti corona, jurejurando firmavit, non se eam suo capiti priùs esse repositurum, quàm ea vox eventu probaretur, Ne, videlicet, ipse planè impius esse, nec tam vera renuntiare, quàm patriæ dira imprecari crederetur. Cæterùm quomodo corona, præcipuè in sacrificantibus fuit omnis faustitatis index, ita quoque si cui sacrificanti ea deciderет, fuit certum argumentum mali ominis. Id quod in Galba observatum fuisse Suetonius tradit; & in Sulpicio Valerius Maximus. Huic enim in sacrificando apex prolapsus sacerdotium abstulit. Neque solùm in sacrificando, sed & in quavis publica & solenni administratione lapsa corona semper fuit malum omen.

Plutarch. *Jul. Cæs.* *Sueton. in Galba.* *Val. Max. lib. 1. c. 1.*

Tum verò infelix veluti delapsa corona
Victoris capiti foret, in se versus ab ira
Auratam medio discindit pectore vestem.

Sil. Ital. lib. 16.

Inversa quoque corona non minùs quàm rupta aut lapsa erat infaustum omen, ut accidit in persona Cassii, cùm ejus coronam inversam lictor attulisset. Porrò Flaminis Romani coronam fuisse lauream, disco è Prudentio in his versibus,

Plutarch. Bruto. *Prudent. in Apoth.*

Flamen & ipse suas miratur vertice lauros
Cedere, & incertum frustratur victima ferrum.

Alibi hic ipse poëta hos Flamines, quos vocat Deûm ministros, facit laurigeros,

Laurigerosque Deum templis adstare ministros.

Amphiarus quidem in imaginibus pingitur fugiens cum coronis & lauro, insigniis sacerdotalibus. Et hunc quidem ritum coronandi sacerdotes apud nostros antiquissimum esse constat, nempe derivatum ab illo initio, de quo hæc Plinius loquens de arvorum sacerdotibus, quos Romulus in primis instituit, seque duodecimum appellavit. *Huic certè*, inquit, *ab Acca Laurentia nutrice sua spicea corona, quæ vitta alba colligaretur, in sacerdotio pro religiosissimo insigni data. quæ prima apud Romanos fuit corona. Honosque is non nisi vita finitur; & exules etiam captosque comitatur.* Et hæc quidem dici possunt de corona sacerdotali.

Philostrat. in imag. *Plin. l. 18. c. 2.*

CAPUT XIV.

Magistratus στεφανηφόροι qui. Alii magni viri sacrificantes coronati coronis aureis & laureis. Quanta fuerit laureæ frondis in sacerdotibus reverentia. Loca sacra umbrata lauro. E foliis ejus coronæ, quam is gestabat qui sacrificaret, intelligebatur cujus numinis mysta esset. De corona hodiernorum sacerdotum.

QUia præter sacerdotes alii quoque pro publica salute vota faciebant, supplicabant, sacrificabant, & quidem coronati, de his quoque agendum. Et quidem apud Græcos inter sacrificantes primi erant illi magistratus quibus à re nomen inditum στεφανηφόροις coronigeris; quæ fuit dignitas omnium eminentissima. Certè Plutarchus hos copulat, θεσμοθέτην, χορηγὸν, στεφανηφόρον. Porrò Athenis fuit magistratus, cui nomen ἐννέα ἄρχοντες, dicebaturque στεφανηφόρος ἀρχὴ, quasi augustior consessus, cui coronæ gestandæ, ac proinde sacrificandi jus fuit. Ideoque horum munera vocabant κοινὰς στεφανηφορίας. Παρ' ἡμῖν, inquit Plutarchus, τὸ μὲν στεφανηφορεῖν, καὶ κομᾶν, μηδὲ τοῖς Φωκέων ὄρεσιν ἐμβαίνειν, ἴδια λειτουργήματα τοῦ ἄρχοντός ἐστι. Apud nos coronigerum esse, & comam nutrire, neque Phocensium montes conscendere, sunt propria ministeria magistratus. Stephaniforus fuit Lysias Tarsi tyrannus à suis popularibus Græco more creatus. Amabant Græci talibus epithetis condecorare numina, & qui proximum numinibus locum occupant, tyrannos suos. Tradit Philostratus ab hac summa dignitate cui nomen στεφανηφόρος ἀρχὴ Smyrnæos imponere nomina singulis annis, videlicet quomodo Romæ annua tempora notantur nominibus Consulum. Illi apud Platonem magistratus, qui in Magnetum Repub. exquisita quadam suffragii ferendi ratione renuntiabantur optimi, quibusque decernebantur προεδρίαι ἐν ταῖς πανηγύρεσι prima loca in generalibus conventibus, qui iidem erant principes sacrarum legationum, his, inquam unis licebat insigniri laurea corona, τούτους μόνους δάφνης στεφάνῳ τῶν ἐν τῇ πόλει κεκοσμημένους εἶναι. Porrò quod alii sacrificantes præter hos magistratus essent coronati, discimus è Luciano, apud quem is qui mactata ove, aliisque quæ ad rem sacram pertinent, peractis, se coronavit, alios, qui idem iter ingrediebantur, coronatos esse voluit. Charontem quoque Plutarchus, cùm sacrificat, coronatum facit. Apud Platonem Polemarchus sacrificans ita pingitur, καθῆστο δὲ ἐστεφανωμένος ἐπί τινος προσκεφαλαίου τε καὶ δίφρου. τεθυκὼς γὰρ ἐτύγχανεν ἐν τῇ αὐλῇ. Sedebat autem coronatus in quodam pulvinari & sede. fortè enim sacrificaverat in aula. Juncus in

Plutarch. in precept. pol. Æschin. in Timarch.

Plutarch. κεφαλ. ναζωρ. ρωμ.

Athen. l. 5.

Philostrat. Heraclit.

Plato l. 12. de leg.

Lucian. de Sy. Dea.

Plutarch. περὶ τοῦ Σωκρ. δαιμ.

Plato lib. 1. de Repub.

praec a-

præclaro illo tractatu de senectute & senibus ait, *μάλιστα ἐν τοῖς ἱεροῖς θύοντας ἐστεφανωμένους ἐπιδηλοτέρους τῶν ἱερῶν γίνεσθαι*, maximè in sacris sacrificantes eos qui sint coronati insigniores ipsis sacris fieri. *Stob. ἐπιγεγονὸς γήρως ἐστι.* Coronatus fuit Dio cùm in Sicilia sacrificaret in conspectu quinque millium hominum, qui se quoque illius imitatione coronarunt. *Plutarch. Dione.* Coronatus fuit Cyrus cùm prælium initurus sacrificavit unà cum homotimis & ipsis coronatis. *Xenoph. de institut. Cy. lib. 3.* Æneas & comites ejus, expedito omni, quem sacrum desiderabat, paratu, circùm altaria Deorum coronati constiterunt. *Halic. l. 1.* Strabo adnotavit, neminem in India rem divinam facere coronatum, *Strabo lib. 15.* Ac si dicat, Istorum mira est sinisteritas, qui contrario cæteris gentibus ritu sacrificant, ac sicuti invisi Diis. Ut enim Athenæus ait è versibus quibusdam Sapphûs quos ipse recitat, quosque ego supra citavi, Eos immortales aversantur coronam qui non habent. His, scilicet, Sappho palam facit, inquit Athenæus, magnificentius, magisque Diis esse cordi, si is qui sacris operatur corona sit redimitus. *Athen. lib. 15.* Id quod in Græcia vix unquam omissum fuit. Aristophanes, *Aristoph. Plu.*

Καὶ νῦν ὁ δεσπότης μὲν ἔνδον βουθυτεῖ
Ὗν, καὶ τράγον, καὶ κριὸν, ἐστεφανωμένος.

Et nunc herus quidem intus immolat suem, hircum, arietem coronatus. Demosthenes ille Aristophanæus jubet Allantopolam coronari, & coronatum libare Coalemo, *Aristoph. ἱππ.*

Ἀλλὰ στεφανοῦ, καὶ σπένδε τῷ Κοαλέμῳ.

Ne multa, Quisquis vota nuncupabat pro universis, aut primitias & victimas aris adolebat, is nunquam ad rem divinam nisi coronatus accedebat. *Magistratus verò*, inquit Tertullianus, *insuper aureis, ut Athenis, ut Romæ*, supple coronis, *ornant.* *Tertull. de cor. mil.* Et cùm Plutarchus ait, etiam mortalium pessimos adipisci gloriam & pulchritudem corporis, & ducatus, addit jus sacrificandi, quod exprimit his vocibus, *ἱερατικὸν στέφανον*, sacram coronam, non tam insigne potestatis, quàm symbolum ejus authoritatis qua illum oportet esse præditum qui rem divinam facit. *Plutarch. quom. oporteat adolesc. poemata aud.* Talium corona fuit aurea. Romæ è majoribus magistratibus Consules, Prætores, Censores purpurati & lauro coronati hostias immolabant, ut de Posthumio Halicarnassæus, & de Censoribus tradit Athenæus. *Halicarn. lib. 6. Athen. lib. 14.* De quo more hæc Macrobius, *Constat quidem nunc lauro sacrificantes apud aram maximam coronari. Sed multò post Romam conditam hæc consuetudo sumpsit exordium.* *Macrob. lib. 3. Sat. cap. 12.* *In sacrificio quod Junoni reginæ Romæ institutum est, Coss. C. Claudio Nerone, & M. Livio. iterum inter cætera decretum est, ut septem & viginti virginum ordinem sequerentur Decemviri coronati laurea, prætextatique.* *Liv. lib. 17.* Et Macrobius in eo loco quem supra citavi, firmat in capite Prætoris urbani aspici lauream coro-

nam cùm rem divinam Herculi facit. Cæterùm tantùm fuit laureæ frondis in iis qui sacrificabant, reverentia, ut, cùm rei divinæ intentierant tunc verò judices capitalium causarum cognitione & judicio abstinerent. Qua de re extat insignis locus apud Achillem Tatium, ὁ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερεὺς δάφνην ἐστεμμένος προσιὼν ὁρᾶται. σημεῖον δὲ τοῦτ' ἐστὶν ἡκούσης θεωρίας τῇ θεῷ. τοῦτο δὲ ὅταν γένηται, πάσης εἶναι δεῖν τιμωρίας ἐκεχειρίαν, ἡμερῶν τοσούτων ὅσων οὐκ ἀπετέλεσαν τὴν θυσίαν οἱ θεωροί. Dianæ sacerdos laureatus adveniens conspicitur. Id quod signum est venientium ad sacra Deæ facienda peregrinorum. Quæ res cùm accidit, abstinere à supplicio tot dies oportet, quot rei sacræ perficiendæ absumpti. Nec solùm ipsi sacrificantes sese lauro coronabant, sed & hac ipsa fronde loca sacra umbrabant. Silius Italicus,

Achil. Tat. lib. 7.

Sil. Ital. lib. 12.

Æneadæ sensêre Deûm, telisque repostis
Summissas tendunt alta ad Capitolia dextras;
Et festa cingunt montis penetralia lauro.

Hæ illæ sunt quas Æschylus, ut supra dixi, vocat ἕδρας κατασκίους Deorum sedes umbratas nempe lauru. Ad hoc exemplum Virgilius facit laurum incumbentem aræ in ædibus Priami,

Virgil. 2. Æneid.

Ædibus in mediis, nudoque sub ætheris axe
Ingens ara fuit, juxtaque veterrima laurus
Incumbens aræ, atque umbra complexa penates.

Hîc observo, è foliis coronæ, sive serti quod quilibet sacerdos sacrificans gestaret, intellectum fuisse cujus numinis mysta esset, ut apperet ex his versibus alibi à me relatis, quorum hic est sensus, At quinam huc veniunt baculos tractantes manibus? Capita coronati sunt foliis Aectæ. Cujusve dæmonum celebrant festum chorum? An Phœbe Pæan numen extollunt tuum! At Delphica nulla cingit illos laurea. An fortè canitur laus aliqua Bacchanalium? Sed non adest signum comis hederaceum. In quibus verbis Græcus poëta σφραγῖδα vocat illud quod est sertum, ac si dicat symbolum & notam. Priscorum & sacerdotum & sacrificantium insignia monuerunt me ne nostros præterirem, qui certè propria corona sunt insignes, ne obvii cujusque petulantiæ & injuriis sint obnoxii. In hoc tamen differt insigne hodierni sacerdotii ab illo prisco Ethnico, quòd nostris sacerdotibus caput raditur eo quòd perpetuam servitutem voverunt vero Deo. Relinquitur tamen eis illa pars capillitii quæ forma circulari caput amplectitur; ut intelligant illam servitutem excipi corona non quidem laurea, aut oleaginea, aut florea arescente & marcescente; sed illa quæ est perpetuo florida, certo æternæ libertatis pignore, cujus symbolum est subinde renascens capillitium.

Lucian. Trag.

CAPUT

CAPUT XV.

Qui quidpiam Deo dedicaret fuit coronatus. Qui Diis libabant, coronati. Coronæ ſacræ conviviales. Convivia in ſacrificiis. In Græcia magiſtratus ſuo munere fungentes coronati. Vocis ςέφανος elegantiſſimus ſignificatus. Magiſtratus Athenienſes coronati myrtis. Flaminicæ, Bacchæ, Veſtales coronatæ.

AD exemplum ſacerdotum & ſacrificantium, conſecrantes ac dedicantes aliquid Diis coronas geſtabant; ut Hercules cùm Olympicos ludos Jovi dedicavit, *Diodor. Sic. rer. antiq. lib. 5.*

—— Primus Piſæa per arva *Stat. lib. 6. Theb.*
Hunc pius Alcides Pelopi certavit honorem,
Pulvereumque fera crinem detorſit oliva.

Et hæc, ſcilicet, eſt illa corona quam Tertullianus idolothytorum effici ait. *Ita*, inquit, *& corona idolothytorum efficitur. Hoc enim ritu & habitu, & apparatu idolis immolatur authoribus ſuis.* Quorum eo vel maximè proprius eſt uſus, ne in communionem poſſit admitti quod in Dei rebus non invenitur. Herculis imitatione cæteri heroës & viri principes, atque adeò ipſi reges coronas non tantùm aureas, ſed & frondeas & floreas geſtarunt. Non omiſerim id quod ex Athenæo obſervavi, coronas eorum qui Diis libabant, in templa ferri ſolitas, nempe vetuſtiſſimo more. Locus Athenæi is eſt, ubi agit de diebus feſtis quos Athenienſes vocabant congios. Quippe cùm Oreſtes Athenas profectus eſſet, humaniter quidem eum exceptum fuiſſe memorat. Sed quòd judicio nondum fuerat abſolutus, edicto ſacræ ædes clauſæ fuerunt. Tum ſingulis congius vini adpoſitus. fuitque edictum ne quis ubi compotare deſiiſſent, coronam, qua erat evinctus, referret, quoniam eum Oreſte vinum bibiſſent. Qua re audita, unuſquiſque ſuo congio coronam quam geſtabat, circumvoluit; eamque in eo nemore quod lacus ambit, ſacerdoti reddidit. Has coronas equidem non abſurdè ſacras conviviales appellari poſſe puto. Et verò Plutarchus, cùm Deo res ſacra fit, nec tibias, neque coronam demi ait ſicuti in aliis feſtis. αὐλὸν μὲν γὰρ ἑτέρων ἑορτῶν καὶ ςέφανον ἀφαιρούμεθα. θεοῦ δὲ θυσίᾳ μὴ παρόντος, ὥσπερ ἱερὸν ζλὼ ἑορτῆς, ἄθεόν ἐςι καὶ ἀνιερούργητον. tibiam quidem aliorum feſtorum & coronam tollimus. At ſacrificium Dei non præſentis, quemadmodum ſacrum convivii, impium eſt feſto maximè indignum. *Tertull. de cor. mil.* *Athen. lib. 10.* *Plutarch. ὅτι οὐδὲ ἡδ. κατ' Ἐπίκ.*

Certè in ſacrificiis convivia fuiſſe conſtat, de quibus Lactantius; *Quin etiam ſacras dapes apparant, & exquiſitas epulas quaſi aliquid inde libaturis offerunt.* Ergo & inter ſacras dapes coronis *Lactant. lib. 6. de Inſtit. cap. 1.*

nis locum fuisse constat. Hujus generis sunt illæ, quas è Jovis Ἀσκλη-
Aristid. ἱερ. orat. 1. πιοῦ Asclepii templo in convivium allatas memorat Aristides, ἐκέ-
λευσε γὰρ ἔφη ὁ θεὸς τήμερον ᾠῷ χρήσασθαι καὶ φυλλίοις, καὶ προσθεῖναι
στέφανον παρὰ τοῦ θεοῦ. ἐποίησα ταῦτα. ὁ δὲ στέφανος ἦν ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ
Διὸς Ἀσκληπιοῦ. Jussit autem, inquit, Deus hodie ovo uti, & foliis, &
addere coronam ab Deo. Feci hæc. At corona fuit è phano Jovis
Asclepii. Hîc adnoto, in Græcia magistratum, non solùm cùm sacris
operabatur, sed & alibi suo munere fungentem fuisse coronatum. Et
Plutarch. συμ. προβλημ. α. πς. quidem Plutarchus ait, se rogatum à Cratone ac Theone, ut diu inter-
missum morem præfecturæ conviviorum revocaret; seque si eam cu-
ram suscipiat, vocat στεφανηφοροῦντα magistratum coronatum, οἰό-
μενοι, inquit, μὴ δεῖν στεφανηφορίαν μὴ περιιδεῖν ἔθος ἐκλειφθὲν παν-
τάπασιν. arbitrati me oportere coronam ferentem non spernere mo-
Plutarch. πολ. παραγγ. rem relictum usquequaque. Hinc est, quod interdum στέφανος sumi-
tur pro ea authoritate, qua preditus est magistratus. Plutarchus cùm
Scholiast. Aristoph. σφ. hortatur illum qui fungitur munus publicum, ne nimis fidat authori-
tati ac dignitati suæ, monet illum τῷ στεφάνῳ μὴ πολὺ φρόνημα πι-
στεύειν, coronæ non multum fastum credere. Athenis magistratus ple-
Dion. Halic. lib. 2. runque myrteis ramis redimiebantur. Unde μυῤῥινᾶν dicebatur ἀρ-
χῆς ἐπιθυμῶν candidatus potestatis, aut magistratum ambiens. Illæ
Fulgent. de prisc. serm. in Tutuli. mulieres quæ Romæ sacrificabant, nempe Flaminicæ, ornabant capi-
ta corollis. Hæ corollæ similes erant iis, quibus statuæ Dianæ Ephe-
siæ in Græcia conspicuæ fuerunt. Hos nostri tutulos, & hasce sacer-
dotes tutulatas dixerunt. *Numa Pompilius*, inquit Fulgentius, *de*
Lamprid. in Alex. Sev. *Pontificalibus scribens, tutulum dici ait pileum, quo sacerdotes ca-
put tectabant, cùm ad sacrificium accessissent, sicut & Virgilius ait,
Et capite ante aras Phrygio velamur amictu.* Verbum est Alexandri
Severi, *Matronas regias contentas esse debere uno reticulo, atque in-
auribus, & baccato monili, & corona cum qua sacrificium facerent.*
Hæc itidem corona videtur fuisse illa ipsa, cui nomen inarculum.
Fest. inarculum. Quippe *inarculum erat virga ex malo Punico incurvata, quam re-
Philostrat. in imag. gina sacrificans capite gestabat.* Bacchæ quoque, id est furiosæ illæ
mulieres quæ erant in comitatu Bacchi, eique sacrificabant, præter
Lactant. lib. 1. de fal. relig. cap. 21. cæterum habitum, sertis redimiebant comas. ἡ τοῦ Πρωτεσιλάου κα-
τεστεφθεῖσα οἷς ἐβάκχευσεν, inquit Philostratus. [uxor] Protesilai coro-
nata [erat] ubi bacchabatur, aut Bacchi sacris operam dabat. Quos
Lucian. Bacch. insanos ritus Lactantius innuere videtur his verbis, *Illos dico qui vel
inhonesto saltatu tripudiant, vel qui nudi, uncti, coronati, persona-
ti, aut luto obliti currunt.* Has feminas luculenter pingit Lucianus,
ubi eas facit κιττῷ ἐστεμμένας, hedera redimitas. Et ante Lucianum
Ovid. lib. 2. Metam. Ovidius in his versibus, -- *festum celebrare sacerdos*
Immunes operum famulas, dominasque suorum,

Pectora

Pectora pelle tegi, crinales solvere vitas,
Serta comis, manibus frondentes sumere thyrsos.

Cæteram turbam Bacchantium Valerius Flaccus describit ad exemplum ipsius Bacchi, *Val. Flacc. lib. 2.*

Serta patri, [l. capit] *juvenisque comam, vestesque Lyæi*
Induit, & plenas tacita formidine cistas
Ipsa sinus, hederisque ligat famularibus artus,
Pampineamque quatit ventosis ictibus hastam.

Apud Eleos feminæ sacerdotes Bacchi, quibus nomen sexdecim, cum id agerent ut placerent sævum illum Aristotimum tyrannum, ἱκετηρίας καὶ στέμματα τὰ ἀπὸ τοῦ θεοῦ λαβοῦσαι, περὶ τὴν ἀγορὰν ἀπήντησαν τῷ Ἀριστοτίμῳ. ramo supplici, coronisque à Deo captis circa forum obviam factæ sunt Aristotimo. *Plutarch. γυν. ἀρετ.* Vestales quoque præter alia sacerdotii insignia continuis tribus decenniis coronatas fuisse constat. *Dionys. Halic. l. 2.* Decenniis exactis, nihil vetabat eas, positis coronamentis, cæteroque sacerdotali cultu, nubere. De quo more Prudentius, *Prudent. contra Sym. lib. 2.*

Nubit anus veterana sacro perfuncta labore.
Desertisque focis quibus est famulata juventus,
Transfert emeritas ad fulcra jugalia rugas,
Discit & in gelido nova nupta tepescere lecto.
Interea dum torta vagos ligat infula crines,
Fatalesque adolet prunas innupta sacerdos,
Fertur per medias, ut publica pompa, plateas.

Et paulò post.

—— sedet illa verendis
Vittarum insignis phaleris, &c.

Et in sequentibus,

Perfundunt quia colla comis bene, vel bene cingunt
Tempora tæniolis, & licta crinibus addunt. *Plutarch. Aristid.*

Denique quisquis, sive mas esset, sive femina, quod publicæ utilitatis gratia susciperetur, quidpiam rei divinæ, tentabat is coronam ut sacrum insigne sumebat. Euchidas ille Platæensis qui se ignem purum Græcis rediturum pollicitus est, cùm purificasset aspersissetque corpus, coronatus fuit lauro.

CAPUT XVI.

Victimæ coronatæ. Victimæ auratæ.

Ipsas victimas coronatas fuisse constat. Bœoti, inquit Athenæus, anguillas Copaidas hostiarum more coronant. *Athen. l. 7.* Plinius quoque victimas testatur fuisse coronatas. Et Strabo loquens de ritibus Persarum, ait eos rem divinam facere in loco mundo, & coronatam hostiam statuere. *Strabo lib. 15.* Et Lycophron vaccam coronatam, seu vittatam vocat στεφηφόρον, sive, ut habet alia lectio, στεφανηφόρον. *Lycophr. Cass.* Sacrificantes, inquit Lucianus, primùm coronant victimam. *Lucian. de sacrif.*

Apud

Aristoph. nub. Apud Aristophanem Socrates ita loquitur, τουτονὶ τοίνυν λαβὲ τὸν στέφανον. Στρ. ἐπὶ τί στέφανον; οἴμοι Σώκρατες

Ὥσπερ με τὸν Ἀθάμανθ᾽ ὅπως μὴ θύσετε.

Σωκρ. Οὔκ· ἀλλὰ πάντα ταῦτα τοὺς τελουμένους

Ἡμεῖς ποιοῦμεν.

Hanc igitur cape coronam. Str. ad quid coronam? Heu me Socrates, modò ne me sicut Athamantham sacrificetis. Socr. Minimè. Sed omnibus his afficimus eos qui initiantur. Supra dicebam, Iphigeniam, cùm sicuti victima ducerentur ad sacrificium, fuisse coronatam.

Euripid. Iphig. in Aul. act. 4.

σὲ δ᾽ ἐπὶ κάρᾳ στέψουσι καλλικόμαν

πλόκαμον Ἀργεῖοι.

Te verò pulchris spectandam capillis sertis redimient Argivi. Certè ipsa iens ad mortem vult redimiri sertis,

Euripid. Iphig. in Aul. act. 5.

στέφεα περίβολα δίδοτε, φέρε-

τε· πλόκαμος ὅδε καταστέφειν.

Date serta textilia, ferte. coma hæc redimienda est. Et infra it ad mortem caput serris redimita.

ἐπὶ κάρᾳ στέφη

βαλλομένα.

Apud eundem Euripidem Macaria moritura coronari vult,

Eurip. Herac. actu 2.

ἡγεῖσθ᾽ ὅπου δεῖ σῶμα κατθανεῖν τόδε,

καὶ στεμματοῦτε, καὶ κατάρχεσθ᾽ εἰ δοκεῖ.

Ducite ubi oportet corpus hoc cadere, & coronate, & initiate si videtur. *Plutarch. Pelop.* Hoc exemplo Plutarchus memorat equam, quæ inter arma cursu pervenit usque ad Pelopidam, cum jussu Theocriti vatis immolaretur, fuisse coronatam. *Plutarch. Agesil.* Idem Plutarchus author est, Agesilaum per quietem vidisse quemdam, à quo monitus est, ipsum electum esse Ducem omnium Græcorum ad exemplum Agamemnonis. Ergo imitatione Agamemnonis æquum esset ut ibidem eandem illam rem divinam faceret quam fecerat Agamemnon antequam navigaret. Agesilaum tamen noluisse imitari inscitiam Agamemnonis, qui filiam immolasset, sed se Deam eo cultu habiturum, quo ipsam delectari verisimile est. Itaque coronato in hoc cervo ut esset victima, jussit eum à vate abduci. Hunc morem condecorandi, atque adeò coronandi victimas Ovidius elegantissimè describit in his versibus, *Ovid. l. 15. Metam.*

Victima labe carens, & præstantissima forma

(Nam placuisse nocet) vittis præsignis & auro

Sistitur ante aras, auditque ignara precantem;

Imponique suæ videt inter cornua fronti

Quas coluit fruges; percussaque sanguine cultros

Inficit

Inficit in liquida praevisos forsitan unda.

Vetustissimo more non quidem coronabatur victima, sed ejus pulcherrima & conspectissima pars deaurata aspiciebatur. Certè Nestor ille Homericus ait se rem divinam Palladi facturum bove victima, cui non quidem coronam imponet, sed ei certè inter cornua circumfundet aurum. Alloquitur Palladem,

Σοὶ δ' αὖ ἐγὼ ῥέξω βοῦν ἦνιν, εὐρυμέτωπον Homer.
Ἀδμήτην, ἣν οὔπω ὑπὸ ζυγὸν ἤγαγεν ἀνήρ. Odyss. 3.
Τήν τοι ἐγὼ ῥέξω χρυσὸν κέρασιν περιχεύας.

Tibi autem sacrificabo bovem legitimam, lata fronte indomitam, quam nullus sub jugum duxit vir. Hanc tibi ego sacrificabo aurum cornibus circumfundens. Et paulò post de hac ipsa victima,

Εἷς δ' αὖ χρυσοχόον Λαέρκεα δεῦρο κελέσθω
Ἐλθεῖν, ὄφρα βοὸς χρυσὸν κέρασιν περιχεύῃ.

Unus iterum aurificem Laerceum huc jubeat venire, ut bovis, aurum cornibus circumfundat. Denique addit,

——γέρων δ' ἱππηλάτα Νέστωρ
Χρυσὸν ἔδωκ'· ὁ δ' ἔπειτα βοὸς κέρασιν περίχευεν
Ἀσκήσας, ἵν' ἄγαλμα θεὰ κεχάροιτ' ἰδοῦσα.

Senex autem eques Nestor aurum dedit. ille verò deinde bovis cornibus circumfundit Aptans, ut simulachrum Dea gauderet videns. Quem locum Plutarchus videtur esse imitatus in triumpho Æmilii Pauli, ubi loquitur de centum viginti bobus qui ducti sunt in pompa. Etsi ibi deauratis cornibus, more receptissimo, additae sunt coronae, μετὰ δὲ τούτους ἤγοντο χρυσόκερῳ τρόφιμοι βόες, ἑκατὸν εἴκοσι, μίτραις ἠσκημένοι καὶ στέμμασιν. At post hos ducebantur auratis cornibus armentales boves centum viginti mitris ornati & corollis Hinc, scilicet, auratae & auratiores hostiae dicebantur, ut apud Tertullianum, *Negas te quod facis, colere? Sed illi non negant quibus hanc saginatiorem, & auratiorem & majorem hostiam cadis.* De hoc ritu deaurandi cornua boum ipse alibi ita loquitur; *Ecce annua votorum nuncupatio quid videtur? Prima in principiis, secunda in Capitoliis,* [l. in Praetoriis] Deinde addit, *Huc tibi Juppiter bovem cornibus auro decoratu vovemus.* Caetera sunt mutila. Neque tantum boves, sive tauri, ac juvenci coronantur cum victimae ducuntur ad sacrificium, verum etiam illo ipso die qui sacer est Terrae & Cereri, post factam sementem. Ovidius,

Plutarch. Æmil. Paulo.

Tertull. lib. de idol.

Tertull. de cor. mil.

——*sic tempore certo* Ovid. lib. 1. Fast.
Seminibus jactis est ubi foetus ager,
State coronati plenum ad praesepe juvenci.

CAPUT

CAPUT XVII.

Victima coronatæ cupressu. Cupressus duplex. Fabula de cupressis. Cujus rei sit symbolum cupressus. Cupressus coronamentum athletæ Cretensis. Cupressus læta & odorata. Tristis & funesta. Testis patritii luctus. Arbor picea. Cupressus instantis mortis index. Cupressus Arbor præsaga. Victima coronata pinu, & aliis floribus. Domus coronata cùm fieret res sacra.

Prudent. in Apoth. — VIctimas plerunque cupressu coronatas fuisse constat, ut liquet è Prudentio,

> *Pontificum festis ferienda securibus illic*
> *Agmina vaccarum steterant; vitulasque revincta*
> *Fronte coronatas umbrabat torta cupressus.*

Quandoque coronabantur ea fronde quæ illius numinis propria esset, cui immolabantur; ut supra dixi victimas quæ Baccho offerrentur, fuisse hederatas, & hircus ille ἀγελάρχης gregis ductor apud Longum coronatur pinu, quia immolatur Pani. Cæterùm quòd cupressus unà cum victima Deo offerebatur, Virgilio est læta, sicuti ἀειθαλὴς semper florida, & longissimæ vitæ. Theocrito est ἀζώδης odorata; jungiturque frondibus odoratis, lætis, faustis, nempe lauro & myrto. Neque aliter unà cum victima eam Deo offerri par esset. Hic advertendum hanc arborem censeri duplici nomine. Nam cupressi vocantur χάριτες gratiæ, eo quod delectant: certè ipse Cupido filius Veneris, *ac deus amator Psychem alloquuturus involavit hanc arborem deque ejus alto cacumine eam est affatus.* Vocantur quoque cyparissi, nempe cùm progignunt, ac si dicas, æquales rami, æquales fructus. Porrò cypressi fuerunt filiæ Eteoclis. Hæ cùm saltando certarent cum Deabus, ab his ejectæ è chorea in puteum deciderunt. Quarum terra miserta, virides ex ipsis progenuit plantas similes virginibus. Qua ratione viris præbuit læta & grata lepidissimarum feminarum monimenta. Fortassè hinc illud est quod Artemidorus tradit, Cupressum visam, in somnis esse symbolum μακροθυμίας καὶ παρολκῆς διὰ τὸ μῆκος, magnanimitatis & moræ propter longitudinem. Alii tradunt, Cyparissum fuisse adolescentem Assyrium, qui conversus est in eam arborem apud Ladonem fluuium, ubi plurimæ & laurus & cyparissi, & fontes in quibus lavatur Apollo. A nostris ejus altitudo commendatur. Statius,

(Marginal notes: Long. lib. 2. — Virgil. in Cul. — Nicand. Ther. — Theocrit. in epig. — Aristot. de long. & brev. vit. cap. 3. — Conf. Cæs. lib. 11. c. 5. — Apul. Metam. lib. 5. — Artemid. lib. 2. c. 25. — Philostrat. vita Apoll. lib. 1. — Stat. lib. 4. Theb.)

> *—— atque uni missilis illi*
> *Cuspide præfixa stat frondibus alta cupressus.*

Enim-

Enimvero hæc arbor & propter pulchritudinem, quæ eſt è proceritate, delectat; ſimulque eſt veluti munimentum rei proximæ. Ea re Democritus ajebat cupreſſum plantari oportere inter ſepem & parietem. *Conſt. Caſ. lib. 11. c. 6.* Propter hanc, ut veriſimile eſt, firmitatem videtur hæc arbor fuiſſe coronamentum ejus qui victor fuiſſet in quodam agone gymnico, qui edebatur in Creta, quomodo pinus fuit coronamentum Iſthmicum. Id quod conjicio ex hiſce verbis Plutarchi, *οὐδὲ ὁ ναυπηγὸς προστάττει τὴν Ἰσθμικὴν πίτυν, ἢ τὴν Κρητικὴν κυπάριττον*, *Plutarch. lib. 1. probl. 2.* neque naupegus, id eſt, fabricator navium præordinat Iſthmicam pinum aut Creticam cupreſſum, hoc eſt, non uno loco hoc aut illud lignum omne conſtituit, ſed quicquid cuique loco conveniat, ita illud collocat ac diſponit, ut ipſemet Plutarchus interpres eſt. Extra hos uſus hæc arbor non ſolùm non eſt læta, verùm etiam triſtis ac funeſta, proprieque arbor luctus. Cauſa eſt apud Ovidium qui *Ovid. l. 10. Metam.* facit Cypariſſum puerum imprudentem, ſauciato ſervo ſibi adamato, & ob id flentem mutatum eſſe in arborem.

Affuit huic turbæ metas imitata cupreſſus,
Nunc arbor, puer ante Deo dilectus ab illo
Qui citharam nervis, & nervis temperat arcum.

Et paulò poſt ubi refert verba Apollinis,

Ingemuit; triſtiſque Deus, lugebere nobis,
Lugebiſque alios, aderiſque lugentibus, inquit.

Certè quòd eſt arbor luctus Horatius vocat eam inviſam. *Horat. l. 2. Carm. od. 14.*

Linquenda tellus, & domus, & placens
Uxor, neque harum quas colis arborum
Te præter inviſas cupreſſos
Ulla brevem dominum ſequetur.

Hanc ipſam ob cauſam Virgilio eſt atra *Virgil. 3. Æneid.*

——ſtant manibus aræ
Cæruleis mœſtæ vittis atraque cupreſſo.

Statio eſt arbor triſtis & mœſta, *Stat. lib. 6. Theb.*

Triſtibus interea ramis, teneraque cupreſſo
Damnatus flammæ torus, & puerile pheretrum
Texitur.

Idem alibi oſtendit, lugentes cupreſſu fuiſſe coronatos. *Stat. lib. 4. Sylv.*

—— tempus nunc ponere frondes
Phœbe tuas, mœſtaque comam damnare cupreſſo

Addo, cupreſſum non plebeji, ſed patritii luctus & funeris teſtem fuiſſe, Lucanus, *Lucan. l. 3.*

Et non plebejos luctus teſtata cupreſſus.

Natu, inquit Plinius, *moroſa, fructu ſupervacua, baccis torva, folio* *Plin. l. 16.* *amara, odore violenta; ac ne umbra quidem gratioſa; materie rara,* *c. 33.*

R ut

ut pene fruticosi generis. Diti sacra, & ideo funebri signo ad domos posita. Fermè eadem hic ipse Plinius tradit de arbore picea, quæ ipsi est *arbor feralis, & funebri indicio ad fores posita, ac rogis virens.* Sed ut hæc sint trita & vulgata, illud sanè est singulare, quod colligo è loco Spartiani, nempe cupressum non solùm mortis quæ jam advenisset, sed & instantis indicem fuisse, & quasi prænuntiam. *Æthiops quidam*, inquit Spartianus, *è numero militari clara inter scurras fama, & celebratorum semper jocorum cum corona è cupressu facta eidem occurrit. Quem cùm ille* [Alexander Severus] *iratus removeri ab oculis præcepisset, & coloris ejus tactus omine, & corona, dixisse illi dicitur joci causa, Totum fuisti, totum vicisti; Jam Deus, esto victor*, id est, jam relinque hæc humana, quorum omnium jam potitus es, ac transi ad Deos. Et verò hanc arborem nescio quid divini præsagire, vel illud indicio est, quod prisco more adhibebatur publicis monumentis, iisque mansuris. Plato ubi egit de cultu qui Terræ, uti Deæ debitus est, addit, γράψαντες δὲ ἐν τοῖς ἱεροῖς θήσουσι κυπαριττίνας μνήμας εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον καταγεγραμμένας. In sacris autem ad futuram rerum memoriam, cupressea monumenta accuratè descripta imponent. Cupressus ingens ab radicibus vi venti eversa, & sequenti die reviviscens & per ipsa consistens ac reflorescens ut mortem Neronis, sic imperium Vespasiani prænuntiasse est credita. Victima interdum fuit coronata aliis frondibus & foliis, ut apud Prudentium taurus,

Plin. l. 16. c. 10. — *Spartian. in Alex. Sev.* — *Plato lib. 5. de leg.* — *Xiphilin. Vesp.* — *Prudent. Peristeph. hym. 10.*

> *Huc taurus ingens fronte torva & hispida*
> *Sertis revinctus aut per armos floreis,*
> *Aut impeditus cornibus deducitur.*

Ipsæ domus quoties fiebat res sacra, lustrabantur sulphure, sale mixto, & coronabantur virenti lauro. Tiresiæ alloquentis Alcmenam hæc sunt verba apud Theocritum,

Theocrit. ἡρακλ. εἰδ. κδ.

> Καθαρῷ δὲ πυρώσατε δῶμα θεείῳ
> Πρᾶτον, ἔπειτα δ' ἅλεσσι μεμιγμένον (ὡς νενόμισται)
> Θαλλῷ ἐπιρραίνειν ἐστεμμένον ἀβλαβὲς ὕδωρ.

& puro lustrate domum sulphure primùm, deinde sale, mixtam, ut consuetum est, ramoque virenti coronata aspergite pura aqua. In festis Palilibus ipsas ovilium fores Ovidius coronari jubet, describens id genus sacrificii.

Ovid. lib. 4. Fast.

> *Pastor oves saturas ad prima crepuscula lustret;*
> *Unda prius spargat, virgaque verrat humum.*
> *Frondibus & fixis decorentur ovilia ramis,*
> *Et tegat ornatas longa corona fores.*

Hæc item omnia vera esse Tertullianus firmat, è Claudio Saturnino, *Ipsæ denique fores*, inquit, *ipsæ hostiæ & aræ, ipsi ministri & sacerdotes*

Tertull. de cor. mil.

cerdotes eorum coronantur. Habes omnium collegiorum sacerdotalium coronas apud Claudium. Ipsæ in domibus columnæ floreis nitoribus coronabantur. ἔνιοι δὲ [κελεύουσιν] καὶ στέφειν τοὺς στήλας ἄνθεσιν. nonnulli verò [jubent] & coronare columnas floribus. *Lucian. Nig.*

CAPUT XVIII.

Alvei, lintres, naves adhibitæ vehendis sacris, iisque quæ ad sacra pertinerent, erant coronatæ. Navis θεωρὶς *quæ. Hæc quoque coronata. Naves quæ vehebant eos qui victores essent, coronatæ. Tutela navis coronata. Equi & asini festis diebus, & quoties sacra veherent; fuerunt coronati. Asini vehendis sacris adhibiti. Aræ & altaria coronata. Sacella & ædiculæ Deorum coronatæ. Templa coronata.* στέμματα *in templis quid.*

IPsi alvei & lintres quæ vehebant eas epulas, quibus, cùm sacra fierent, indulgeri mos fuit, erant coronatæ. Ovidius de sacris Fortunæ. *Ovid. lib. 6. Fast.*

> *Ferte coronatæ juvenum convivia lintres —*
> *Multaque per medias vina bibantur aquas.*

Apud hunc ipsum poëtam navis quæ matrem Deorum Romam vehebat, est coronata,

> *Ante coronarunt puppem; & sine labe juvencam* *Ovid. lib. 4.*
> *Mactarunt operum, conjugiique rudem.* *Fast.*

Alibi dico, hanc navem quæ Deos & sacra veheret, vocatam fuisse θεωρίδα, hoc est ἱεραγωγόν. Quo nomine illam quoque donabant *Polyb. ecl.* quæ veheret ipsos θεωρὺς, eos qui mittebantur sciscitatum oraculum Apollinis. Æschylus, *legat.* *Æschyl. ἑπτ. ἐπὶ Θηβ.*

> ναύστολον θεωρίδα
> τὴν ἀστιβῆ Ἀπόλλωνι.

navigantem navem theoridem, hanc invio Apollini. ubi Scholiastes ait, Athenienses solitos fuisse mittere coronatam navem Apollini propter vaticinium. Ego eam, inquit, vocarunt θεωρίδα tanquam adeuntem numen, ac Dei oracula rursus referentem. Ergo apud Lucianum quidam ita loquitur, Quæ hæc est, quæ huc accedit, navis? ut videtur aliquid boni advehere. Nam capitibus est coronata, ut chorus boni ominis. Hujus coronamenti meminit Plato in Phædone. Quem locum Plutarchus citat his verbis, ἔτυχε γὰρ τῇ προτεραίᾳ τῆς δίκης ἡ πρύμνα ἐστεμμένη τοῦ πλοίου ὃ εἰς Δῆλον Ἀθηναῖοι πέμπουσιν. Et paulò post, ὁ μὲν γὰρ ἱερεὺς ἔστεφε πλοῖον ἄλλου χάριν, ἀλλ' οὐ Σωκράτους. Evenit enim ut postridie judicii habiti coronaretur puppis sacri navigii quod Athenienses quotannis Delum mittunt. Et ipse qui- *Lucian. Ner. seu de fossa Isthm.* *Plutarch. π. εἱμαρμ.*

dem ſacerdos coronavit navigium alius gratia, ſed non Socratis.
Plato in Phæd. Sed operæ pretium eſt referre ipſa verba Platonis quæ nullo intervallo ſequuntur illa quæ à Plutarcho memorantur, è quibus tota hujus inſtituti ratio pleniſſimè cognoſcitur. τοῦτ' ἐστι τὸ πλοῖον. quod ita Latinè redditur, Illud eſt navigium, ut ajunt Athenienſes, quo olim Theſeus illos bis ſeptem juvenes in Cretam deduxit; & illos & ſeipſum ſervavit. Votum autem, ut dicitur, nuncuparant, ut ſi incolumes redirent, ſacrum quod θεωρίαν vocant, Apollini quotannis in Delo celebrarent. Id quod & quotannis, miſſo illo navigio fieri ſolet. Ergo ubi primùm illius θεωρίας ſacrum inierunt, lege cautum eſt ut interea urbs expietur, neque quiſquam publico decreto capite multetur, priuſquam navis & Delum ierit hinc, & huc redierit. Quibus rebus multum temporis aliquando inſumitur, cùm, ſcilicet, contrariis ventis detinentur. Principium illius theoriæ tunc eſt, cùm Apollinis ſacerdos puppim navigii coronavit. Ipſæ naves, quæ vehebant eos qui victoriam uſpiam adepti eſſent, tanquam victrices coronabantur, ut de illis quæ Græcos è Troja redeuntes cecinit Q. Calaber in his verſibus,

Q. Calab. lib. 4.

—— κατεστέψαντο δὲ νῆας
καὶ κεφαλὰς, καὶ δοῦρα, καὶ ἀσπίδας ᾗσι μάχοντο
ἀντία δυσμενέων.

coronarunt verò naves & capita, & lanceas, & ſcuta quibus pugnant contra hoſtes. In primis advertendum, tutelam navis fuiſſe coronatam, id eſt, numen tutelare cujuſque navis.. Valerius Flaccus,

Val. Flacc. 1. Argon.

Mox ubi victa gravi ceciderunt lumina ſomno,
Viſa coronatæ fulgens tutela carinæ
Vocibus his inſtare duci.

Ne ipſis quidem equis & aſinis ſuæ coronæ defuerunt. Certè Conſualibus utroſque coronabant & equos & aſinos, eoſque otiari permittebant.
Plutarch. κεφαλ. κα. ζητ. ῥωμ. An quòd, inquit Plutarchus, Neptuni equeſtris feſtum agunt, aſinus cum equo ſimul quieſcit, & pari ſecuritate fruitur? An quòd, inventa navigatione, otium & quies jumentis data? Cæterùm aſelli qui ferebant panem ad rem ſacram fuerunt coronati.
Ovid. lib. 6. Faſt. Ovidius de ſacris Deæ Veſtæ,

Ecce coronatis panis dependent aſellis;
Et velant ſcabras florida ſerta molas.

Propert. lib. 4. Sic apud Propertium loquentem de priſco, eoque ſimplici cultu Deorum aſelli vehentes Veſtam ſunt coronati.

Veſta coronatis pauper gaudebat aſellis;
Ducebant macræ vilia ſæpe boves.

Enimvero aſinos bajulandis ſacris adhibitos fuiſſe, præter cætera, hinc quoque manifeſtum, quòd nato libero ſacer chorus Baccharum

rum arcanam arcam, eamque coronatam asini tergo imposuit, *Oppian. κυνηγ. lib. 4.*

χηλὸν δ' ἀῤῥήτην ἱερὸς χορὸς ἀείραντες,
Στεψάμενοι νώτοισιν ἐπεστήριξαν ὄνοιο.

Arcam porrò arcanam sacer chorus sublatam, Et coronatam tergis imposuerunt asini. Ipsæ aræ apud quas res sacra fiebat, fuerunt coronatæ, id est umbratæ, foliis, frondibus, floribus. Propertius, *Propert. lib. 3.*

Inde coronatas ubi thure piaveris aras

& Statius, *Stat. lib. 8. Theb.*

—— geminas ergo ilicet aras
Arboribus vivis, & adulto cespite texi
Imperat; innumerosque Deæ sua munera flores,
Et tumulos frugum, & quicquid novat integer annus
Addit.

Antoninus ingressus ditionem Persicam, simulabat se lætari quòd undique sibi adducerentur sacrificia, & ubique aræ coronarentur. *Herodian. lib. 4.* Memorat Athenæus, in pompa Ptolemæi transuecta fuisse altaria quinquaginta cum aureis coronis. *Athen. l. 5.* Euripides ait, aram habere rubras è sanguine comas, id est, serta & coronas: *Eurip. Iph. in tau. actu 1.*

ἐξ αἱμάτων γοῦν ξανθ' ἴσχει τριχώματα.

Et hæc τριχώματα capillamenta sunt serta & flores. Statius, *Stat. lib. 3. Sylv.*

—— date serta per aras,
Festaque pallentes hilarent altaria lucos.

Et alibi,

Semper odoratis spirabunt floribus aræ.

Admirabilis illa ara, quam Lucianus collocatam memorat in media palude, ἔστεπται αἰεὶ, semper est coronata, καὶ θυώματα ἴσχει, & incensa habet. *Lucian. de Sy. Dei.* πολλοὶ δὲ κατ' εὐχὴν ἐς αὐτὸν νηχόμενοι στεφανηφορέουσι, Multique voti gratia eò natantes coronas portant. Theophrastus author est, Ægyptios coronare aras ea planta, quam vocant οἶτον, sive οἶσον. *Theophrast. lib. 1. de plant.* Ipsa sacella eâdem ratione erant coronata, id est, flore conspersa. Propertius, *Propert. lib. 4.*

Flore sacello tego, verbenis compita velo;
Et crepat ad veteres herba Sabina focos.

Certè & ipsæ diversorum numinum ædiculæ undecunque coronabantur. Euripides, *Euripid. Io. actu 4.*

Τίς ἡδονή σοι θεοῦ θανεῖν ἐν στέμμασι;

Quæ tibi voluptas mori in coronis Dei? Nec sacella tantùm, sed & templa antiquitas coronavit. Euripides, *Euripid. Io. actu 1.*

Χο. ἆρ' ὄντως μέσον ὀμφαλὸν
Φοίβου κατέχει δόμος; Ιων. στέμμασί γ' ἐνδυτὸς,
ἀμφὶ δὲ Γοργόνες.

An revera in medio [terræ] umbilico Phœbi delubrum est; JON. Coronis etiam redimitum, & circa Gorgones. Disertim Plutarchus, Adorant, inquit, sedes Deorum, & coronant templa. Cùm Jupiter queritur de Epicuro, si, inquit, ei credant homines, tum nobis templa erunt incoronata, id est, infrequentia, inculta ac deserta. Potissimùm in publica lætitia templa coronabantur; ut in triumpho Pauli Æmilii, Nam omnia templa fuerunt aperta; & coronarum & suffitionum plena. Hoc autem coronare templa nihil aliud est quàm frondibus ea tegere. Valerius Flaccus,

Plutarch. περὶ Στωϊκῶν.
Lucian. bis accus.
Plutarch. Æm. Paulo.
Val. Flacc. l. 2. Arg.

—— æquora cuncta
Prospiciunt, simulantque choros; delubraque festa
Fronde tegunt.

Illud antrum unde edebantur Apollinea responsa, dicebatur esse coronatum, id est, multa fronde umbratum. Pythias apud Æschylum,

Æschyl. Εὐμεν.

Ἐγὼ μὲν ἕρπω πρὸς πολυστεφῆ μυχόν.
Καρ. τί δῆθ' ὁ Φοῖβος ἔλακεν ἐκ τῶν στεμμάτων;

Ego quidem vado ad coronatum antrum. Car. Quid autem Phœbus resonavit [clamavit] è coronis? Ubi Scholiastes ἐκ τῶν στεμμάτων interpretatur ἐκ τῶν στεφάνων τοῦ προφήτου. è coronis ejus vatis cujus ore responsa dabantur. Egó ab interprete seorsim sentio, & ἐκ τῶν στεμμάτων interpretor ex adyto, ἐκ τοῦ μυχοῦ, quod frondosum, id est fronde contectum ostendi. Hac eâdem ratione templa Christianorum coronari cœpta. Hieronymus de quodam presbytero, *Qui*, inquit, *basilicas ecclesiæ, & martyrum conciliabula, diversis floribus, & arborum comis, vitiumque pampinis adumbrant, ut, quicquid placebat in ecclesia tam dispositione, quàm visu presbyteri laborem & studium testaretur.*

Hieron. ep. l. 2. ep. 22.

CAPUT XIX.

Vasa sacrificalia coronata. Lac coronatum. Calices coronati. Qui sacris initiabantur erant coronati. Sacrificia bene coronata. In sacrificali apparatu coronis locus est eminentissimus. Θεωροὶ coronati. Ἱερομνήμονες & ἀρχιθέωροι coronati. Sacrificantes & legati coronati verbena. Legati velati olea. Vates coronati.

Vasa quoque & cistas in quibus condebantur sacrificio necessaria, sertis redimitas & coronatas fuisse constat. Euripides,

ὁρᾷς τί δ' ἄγγος ὑπ' ἀγκάλαις ἐμαῖς;
Ἴων. ὁρῶ παλαιὰν ἀντίπηγ' ἐν στέμμασιν, Eurip. Jon. actu 5.

Vides hanc cistam sub brachio manus meæ? I. Video antiquam arcam sertis implicatam & floribus. Tibullus se & canistra coronat myrto. Tibull. l. 1.

Hanc pura cum veste sequar, myrtoque canistra
Vincta geram, myrto vinctus & ipse caput.

Similiter Ovidius,

Illa fortè die castæ de more puellæ, Ovid. lib. 2.
Vertice supposito festas in Palladis arces Metam.
Pura coronatis portabant sacra canistris.

Non omiserim, rustica superstitione lac à capris & ovibus recens expressum fuisse coronatum; eoque agrestium numinum effigies conspergi solitas, ut videre est apud Longum. Calices quoque eorum qui Diis libabant, fuerunt coronati. Tibullus de sacrificio quod ruri fit. Long. lib. 3.

Tunc operata Deo pubes discumbit in herba, Tibull. l. 2. el. 6.
Arboris antiquæ quà levis umbra cadet.
Aut è veste sacris tendent umbracula sertis
Vincta, coronatus stabit & ipse calix.

Ii qui sacris operabantur in ipso mysteriorum aditu coronam accipiebant. Id licet conjicere è verbis Socratis apud Aristophanem, qui Strepsiadem cupientem admitti in adyta philosophiæ sic alloquitur in loco supra citato. *Σωκ. τουτονὶ λάβε στέφανον. Στρ. ἐπὶ τί στέφανον; οἴμοι Σώκρατες, ὥσπερ με τὸν Ἀθάμανθ' ὅπως μὴ θύσετε. Σω. οὐκ· ἀλλὰ πάντα ταῦτα τοὺς τελουμένους Ἡμεῖς ποιοῦμεν.* Cape hanc coronam. St. Cui rei coronam? dummodo non me sicut Athamantem immoletis. Soc. Minimè. Sed hæc omnia nos initiatis facimus. Aristoph. νεφ. Cæterùm cùm & ipsi sacrificantes, & omnia quæ ad sacrificium pertinent, coronarentur, non mirum est, ipsa sacrificia vocari bene coronata, id est, suis ornamentis prædita, & placentia Diis. Aristophanes, Aristoph. νεφ.

Εὐστέφανοί τε θεῶν
Θυσίαι.

Extant hi versus qui dicuntur esse Sophoclis, relati ab Hecateo, teste Clemente Alexandrino, Clem. Al. Stromat. lib. 5.

Θυσίας τε τούτοις καὶ καλὰς πανηγύρεις
Στέφοντες, οὕτως εὐσεβεῖν νομίζομεν.

Sacrificia his, & pulchros conventus coronantes, ita pietatem colere existimamus. Et verò inter illa omnia, quibus sacrificii apparatus continetur, corona eminentissimum locum obtinet. Idem Aristophanes,

Τὸ κανοῦν πάρεστιν ὀλὰς ἔχον, καὶ στέμμα, καὶ μάχαιραν,
Aristoph. εἰρ. Καὶ πῦρ γε τουτί. κ' οὐδὲν ἴσχει πλὴν τὸ πρόβατον ἡμᾶς.

Canistrum adest ordeum habens, & coronam, & cultrum, & ignem hunc. Et nihil remoratur nisi ovis. Ipsi adeuntes oracula, θεωροὶ, nimirum, erant coronati; neque nisi re, ad quam missi fuerant, peracta, coronam ponebant. Quam ipsam in æde alicujus Dei repositam eidem consecrabant. Id quod discimus ex hoc loco Livii; *Tum dixit*
Liv. lib. 23. [Q. Fabius Pictor] *se oraculo egressum templo his omnibus divis rem divinam thure ac vino fecisse; jussumq; ab antistite, sicut coronatus laurea corona & oraculum adisset, & rem divinam fecisset, ita coronatum navim ascendere; nec ante deponere eam, quàm Romam pervenisset. Se quæcunque imperata sit, cum summa religione ac diligentia executum coronam Romæ in ara Apollinis deposuisse.* Id quod non Romano solùm, sed & Græco more fiebat. Et quidem Orestes apud Æschylum, cæsa matre & Ægistho, ait se eum supplici ramo, nempe oleæ, atque adeò coronatum iturum Delphos,
Æschyl. χοηφ.

καὶ νῦν ὁρᾶτέ μ' ὡς παρεσκευασμένος
ξὺν τῷδε θαλλῷ καὶ στέφει προσίξομαι,
Μεσόμφαλόν τ' ἵδρυμα λοξίου πέδον.
Πυρός τε φέγγος τε ἄφθιτον κεκλημένον.

Et nunc videte me ut paratus cum hoc ramo virenti & corona proficiscar ad solum quod est in medio terræ umbilico, [ubi est] statua Apollinis, Ignisque lumen indesinens vocatum. Apud eundem
Æschyl. Εὐμεν. Æschylum Pythias, viso apud oraculum Oreste, ait,

ὁρῶ δ' ἐπ' ὀμφαλῷ μὲν ἄνδρα θεομυσῆ
ἕδραν ἔχοντα προστρόπαιον, αἵματι
στάζοντα χεῖρας, καὶ νεοσπαδὲς ξίφος
ἔχοντ' ἐλαίας θ' ὑψιγέννητον κλάδον
λήνει μεγίστῳ σωφρόνως ἐστεμμένον
ἀργῆτι μαλλῷ.

Video autem in umbilico virum Deo invisum, sedem habentem, impurum, sanguine stillantem manibus, & nuper fasciis involutum gladium habentem, & oleæ altè genitum [nobilem] ramum lanæ maximæ castè coronatum puro vellere. Hoc exemplo ii qui Athenis vocabantur ἱερομνήμονες, reges sacrorum, Delphosque mittebantur, erant coronati, ut apud Aristophanem,
Aristoph. νεφ.

Σπένδεθ' ὑμᾶς καὶ γελᾶτ' ἀνθ' ὧν λαχὼν Ὑπέρβολος
Τῆτες ἱερομνημονεῖν, κἄπειθ' ὑφ' ὑμῶν τῶν θεῶν
Τὸν στέφανον ἀφῃρέθη.

libatis vos, & ridetis pro eo quod Hyperbolus hoc anno electus rex sacrorum, postea à vobis privatus est corona Deorum. Hos ipsos video quoque vocari ἀρχιθεώρους, præfectos inspectorum;

eorumque munus ἀρχιθεωρίαν, ac si dicas præfecturam aut ducatum inspectionis. Qua de re extat insignis locus in oratione Dinarchi, ubi is exprobrat Demostheni ipsum voluisse, interesse ludis Olympicis, ut per occasionem hujus legationis congrederetur cum Nicanore exule, ubi διὰ τῆς ἀρχιθεωρίας, interpres vertit, fretus festi solennitate. Ego malo, per occasionem hujus Olympicæ solennitatis. Nam paulò post ait, Demosthenem suo sibi suffragio hanc legationem dedisse, ἐπειδὴ δὲ τοὺς φυγάδας Ἀλέξανδρον ἔφασαν κατάγειν, καὶ Νικάνωρ εἰς ὀλυμπίαν ἧκεν ἀρχιθέωρον αὑτὸν ἀπέδωκε τῇ βουλῇ. Quando verò Alexandrum ajebant reducere exules, & Nicanor ad Olympiam venit, regem sacrorum se reddidit Senatui. Cæterùm, ut supra dixi, quisquis quacunque occasione sacrificaret, quisquis Deos sibi propitios invocaret, verbena prisco more coronabatur. Virgilius, *Dinarch. contra Demosth.* *Virgil. 11. Æneid.*

> *—— alii fontemque ignemque ferebant,*
> *Velati lino, & verbena tempora vincti.*

Huic coronæ haud quaquam absimilis fuit illa, qua prisco more, capita legatorum coronari mos fuit. Ea corona fiebat è verbenaca. Nimirum, talis legatio, ut monui in Legato meo, inter ipsos hostes erat veluti quædam pacis sequestra. Quanquam & legatos olea velatos, sicuti pacem petentes, legimus. Virgilius, *Hegesip. lib. 1. cap. 36.* *In Legato meo, c. 18.* *Virgil. 7. Æneid.*

> *Centum oratores augusta ad mœnia regis*
> *Ire jubet ramis velatos Palladis omnes.*

Certè hostem credebatur exuisse is, qui, quòd se conciliatorem pacis profitetur, tam venerabili cultu insignis incedebat. Vates quoque, id est, ii qui numine divino afflati futura prædicebant, erant coronati; aut certè & baculum & coronas gestabant. Cassandra apud Æschylum hunc suum habitum, cujusmodi sit, his verbis profitetur, *Æschyl. Agamemn.*

> τί δῆτ' ἐμαυτῆς καταγέλωτ' ἔχω τάδε
> καὶ σκῆπτρα, καὶ μαντεῖα περὶ δέρῃ στέφη;

Quid ita in mei derisionem habeo hos baculos; & vaticinii circa collum coronas? quibus ex verbis hæc vaticinii coronamenta collum circundedisse constat. Hunc omnem habitum paulò post vocat χρηστηρίαν ἐσθῆτα vaticinii, seu vaticinantem vestem. Stephanus in hanc sententiam citat versum Lycophronis, ubi vates mortuus coronatur non solùm ut mortuus, sed ut vates. *Steph. Εὐρυτάνης.* *Lycophr. Cass.*

> Μάντιν δὲ νεκρὸν Εὐρυτανὸν στέψει λεώς.

Vaticinans autem cadaver Eurytanum coronabit populus. sive, Vatem verò mortuum Eurytanum, &c. Ipsa Cassandra de qua mox dicebam, cùm ab Clytemnestra stricta in ipsam securi, accideret genubus Agamemnonis, ab se projicit coronas & insignia *Philostrat. in imag.*

Plutarch. Al. Mag. vatis, ῥίπτουσα ἀφ' αὐτῆς τὰ στέμματα. Apud Plutarchum Aristander vates ante insigne prælium Alexandri cum Dario, veste alba amictus, & corona coronatus aurea, ostendit aquilam supervolitantem capiti Alexandri. *Lucian. in Alex. seu pseudo.* Luciano hæc sive sacerdotalis, sive vaticinantium, sive prophetarum corona est ἱεροφαντικὸν, ἢ προφητικὸν στέμμα, ubi agit de eo qui assumendus esset in locum Alexandri illius pseudomantis.

CAPUT XX.

Mitra unde dicta, & quid sit. Mitra gestamen capitis muliebris. Mitra pileus nocturnus. νυκτολομίτρα. μιτροφορεῖν. Mitra corona plexa è fasciis. Mitra, lamina ferri. μιτροῦσθαι armari. Mitra, fascia muminem pectoris muliebris.

MItræ decus, quo Episcopalis, sive Pontificalis dignitas demonstratur, monuit me ut hanc quoque, imò hanc potissimùm adnumerarem iis coronis quas sacras nomino. Sed priusquam de hac mitra dico, hujus vocis & originem & significatus mihi altiùs intelligo esse exquirendos. Mitram dici ajunt à dictione μίτος, id est filum. *Hesych. μίτρα.* Mitra, inquit Hesychius, ænea lamina, diadema, hoc est fascia, zona, thorax, tænia. *Suid. μίτρα.* Addit Suidas, μίτρας esse zonas, & indutum purpureum, & Laconicos peplos, ac talia cujusmodi est ὁ περιτραχήλιος κόσμος. ornatus qui cervicem circumdat. Ut distinctè tradamus illa quæ apud hosce scriptores acervatim scribuntur, primùm discimus Mitram esse ornamentum, seu redimiculum capitis *Etymol. μίτρα.* muliebris, τὸ γυναικεῖον τῆς κεφαλῆς ἀνάδημα, ut apud Herodotum *Herodot. lib. 1.* describentem cultum & habitum Babyloniorum & Assyriorum, κομῶντες δὲ, inquit, τὰς κεφαλὰς, μίτρῃσι ἀναδέονται μεμυρισμένοι πᾶν τὸ σῶμα, ornantes verò capita mitris redimiuntur uncti totum corpus; delicatos eos, & voluptarios homines demonstrans qui capite gestent muliebres vittas, sive muliebria redimicula. Nempe, odiosius est, mitram imponi capiti virili, quòd mitra propriè est muliebre capitis gestamen, quod tamen viri molles & effeminati usurpare sustinerent. *Lucian. in Dial. Deor.* Ergo Juno apud Jovem acerrimè invecta in mores Bacchi tam molles, tamque effeminatos, ut tanto patre sit indignus, præter cætera exprobrat ei comam mitra religatam, μίτρᾳ ἀναδεδεμένος τὴν κόμην, &c. Hoc probrum Jupiter paulò infra agnoscit unico epitheto, cùm eum vocat θηλυμίτρην. Jarbas *Virgil. 4. Æneid.* quoque deridens Æneam ut mollem & effeminatum, ait,

Et nunc ille Paris cum semiviro comitatu
Mæonia mentum mitra, crinemque madentem

Sub-

Subnixùs rapto potitur.

Ille item Numanus Remulus, qui Troes ab Turno obſeſſos irridet, opponit eis vitam deſidem & effeminatam, quam mitra ſatis demonſtret,

Vobis picta croco, & fulgenti murice veſtis, *Virgil. 9. Æneid.*
Deſidiæ cordi; juvat indulgere choreis.
Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

ac ſi dicat, qui in morem muliebrem mitrati inceditis. De hoc mitræ genere loquitur Hieronymus in his verbis, *Non habuit criſpantes mitras, nec ſtridentes calceolos, nec orbes ſtibio fuliginatos.* *Hieron. ep. lib. 2.* Hujus mitræ frequens apud ſcriptores mentio. Et quidem Ariadne apud Catullum, *Catull. Argon.*

Non flavo retinet ſubtilem vertice mitram.

Achilles Tatius loquens de ornatu muliebri, καὶ ἐνσκευάσαντες μίτραις τε καὶ ζώμασιν ἐνδεδυμένην τὴν στολὴν ταύτην ἐπικρύψωμεν. *Achill. Tat. lib. 3.* Hunc in modum adornata puella, ſtolaque ſuperimpoſita, mitris deinde, ac vittis additis, apparatum iſtum occultabimus. Parthenius de puella quam Naxii honoribus colere volebant, καὶ οἱ μὲν, inquit, πολὺν αὐτὴν μίτραις ἀνέδουν. οἱ δὲ ζώναις. *Parthen. in Polycr. θ. Parthe. in bibli.* Et hi quidem quibuſdam eam mitris redimierunt: hi zonis. Apud eundem ſcriptorem alia puella dicitur injeciſſe collum mitræ ab quadam quercu ſuſpenſæ. De hac mitra ſic loquitur Momus apud Lucianum, Qualis ipſe *Lucian.* eſt non dico, neque mitram, neque ebrietatem, neque inceſſum. *Deor. conc.* Omnes enim, opinor videtis quàm femineus ſit & mulieroſus. Solinus quoque ait, Arabas geſtare capita mitrata & redimita. *Solin. c. 36.* Notantur & priſci Maſſilienſis ſicuti effeminati, quòd induerent veſtes verſicolores; ac ne quid probro deeſſet, aſpiciebantur τὰς κόμας μεμυρισμένας ἀναδεδεμένοι, nempe μίτραις, καὶ διὰ ταύτην τὴν μαλακίαν ἀσχημονοῦντες, unguentatas religare comas [mitris,] & *ἐν παροιμ.* propter hanc mollitiem fœdos. Undè, credo, natum proverbium in eos qui luxurioſè vivunt, ἐκ Μασσαλίας ἥκεις. E Maſſalia venis. Notantur quoque apud Plautum hi mores, *Plaut. Caſ. actu 5.*

Ubi tu es qui colere mores Maſſilienſes poſtulas?

Huic mitræ affinis fuit illa, cui apud Pollucem nomen στλεγγὶς, quod ait eſſe δέρμα κεχρυσωμένον, ὃ περὶ τὴν κεφαλὴν φοροῦσι, nempe γυναῖκες, pellem deauraratam, quam circa caput ferunt mulieres fortaſſe cujuſmodi fuit illud κράνος χρυσοῦν quod uxor Tiridatis cùm Romam unà cum marito proficiſceretur, geſtabat pro calyptra, ne videretur tranſgredi mores patrios. *Xiph. Ner. ἐν παροιμ.* Quippe calyptra fuit proprium geſtamen veterum reginarum. Calyptræ meminit Apollonius Rhodius, *Pollux lib. 7. cap. 30. Athen. l. 4.*

Ἀμβροτ

Apollon. Rhod. l. 3.

Ἀμβροσίῃ δ' ὑφύπερθε καρήατι βάλλε καλύπτρην
Ἀργυρέην.

Aristid. in epist. ad Imp. — At divino desuper capiti injecit calyptram argenteam. Et Aristides Smyrnam terræ motu & ruinis deformatam commendat Imperatoribus, εἴτε ὡς καλύπτραν βασιλίδων, εἴτε ὡς βασίλειον ἀνάδημα. sive ut calyptram reginarum, sive ut regiam fasciam. Aëtion pictor in insigni illa tabula in qua exhibuit nuptias Alexandri & Roxanes, pinxit regem auferentem calyptram è capite sponsæ. (Lucian. Herod. sive Aëtio.) Scitè admodum Plato ait, quemdam agrum esse in Perside quem vocant reginæ καλύπτραν. (Plato in Alcib. 1.) Cæterùm quia mitra fuit ornamentum capitis muliebris, ille apud Statium Atlantiades, firmans se esse virum fortem, ait, (Stat. lib. 9. Theb.)

—— haud unquam deformes vertice mitras
Induimus, turpique manu jactavimus hastam.

Palaeph. in fab. — Tradit Palæphatus, Amazones quamvis essent viri, quòd induebant vestes longas ac talares, καὶ τὴν κόμην ἀνεδοῦντο μίτραις, & comam religabant mitris, & barbam rasitabant, existimatos fuisse sequioris sexus. Licuit tamen & viris ferre mitram, si non muliebrem, at muliebri similem, sed noctu, & comitem somni. Nimirum, mitra quoque significavit pileum nocturnum.* Id conjicio ex hoc loco, (ἐκ ὁμιλ. χολ.) ᾔτησα ὕδωρ εἰς ὄψιν. νίπτομαι πρῶτον τὰς χεῖρας, εἶτα τὴν ὄψιν ἐνιψάμην, ἀπέμαξα, ἀπέθηκα τὴν μίτραν. petii aquam ad oculos. Lavo primùm manus, deinde oculos lavi, abstersi, deposui mitram. Porrò quia muliebribus mitris plerunque adduntur flores, eas vocarunt πολυανθέμους; floridas, florentes, corollis & coronis insignes. Et αἰολομίτραν vocarunt ποικίλην μίτραν ἔχοντα, cum qui versicolorem mitram haberet. (ἐν περσιμ. Etymol. αἰολομίτρ.) Hinc quoque μιτροφορεῖν, quod apud Aristophanem est muliebrem in modum caput ornare, (Aristoph. Θεσμοφ.)

Ἐμιτροφοροῦντο καὶ διεκίνουν ἰωνικῶς.

mitrabantur & versabantur Jonicè. Hinc χρυσόμιτρις, quo epitheto Oppianus Dianam ornavit, (Oppian. κυνηγ. lib. 2.)

Παρθένε χρυσόμιτρε, & χαλκεομίτρης.

æreo baltheo insignis. Hoc epitheto donatus est Euelpor ille apud Q. Calabrum, (Q. Calab. lib. 1.)

Κτεῖνε γὰρ ἰσοθέως Εὐήνορα χαλκεομίτρην.

Interfecit illico Euenorem æreo baltheo conspicuum. Interdum mitra est corona plexa è fasciis. In usu tamen est ut omnis corona vocetur μίτρα, inquit author etymologici. (Etymol. μίτραι.) Quandoque hæc dictio significat laminam ferri, ut supra dixi è Suida & Hesychio. Homerus, (Hom. Iliad. δ.)

Μίτρης θ' ἣν ἐφόρει ἔρυμα χροός, ἕρκος ἀκόντων.

Laminam quam portabat tutamen corporis, septum telorum. Hanc eandem vocat εὐκίνητον πολεμιστὴν, motu facilem bellatoriam,

nempe

nempe diversam ab illis quæ sunt æreæ ante pudenda, ut mox dicam. Nimirum, aliæ sunt mitræ æreæ latæ, quibus succincti sunt Salii galeas æreas ferentes, inquit Plutarchus. Hinc Græci vocarunt ἀμιτροχίτωνας ἀζώσους, ἢ μίτρᾳ καὶ θώρακι μὴ χρωμένους, discinctos aut thorace minimè utentes. Ergo & μίτρην interpretantur balteum, ut in his versibus,

Plutarch. Numa. *Etymol. ἀμιτροχίτωνας.*

Δῶκε δ' ἄρα Σθενέλῳ βεβαρηότα κόρυν Ἀστεροπαίου
Χαλκείην, καὶ δοῦρε δύω, καὶ ἀτειρέα μίτρην.

Q. Calab. lib. 4.

Steneleo autem dedit gravem Asteropæi cassidem Ex ære, & hastilia duo, & durabilem balteum. Hinc μιτροῦσθαι, quod est armari, tegi, protegi. Strabo de Lusitanis, μιτρωσάμενοι δὲ τὰ μέτωπα μάχονται, mitratis, seu ferratis frontibus pugnas ineunt. Indos quoque mitrari, id est armari, idem scriptor tradit. Apud hunc ipsum Strabonem legimus, τὰς ναῦς κατεσκευασμένας ἀμφοτέρωθεν ἐγκοιλίων μιτρῶν χωρίς, naves paratas utrinque absque cavis mitris, non mitratas, hoc est, intectas, & nullo superimposito interiori tabulato. Fuit quoque mitra fascia seu lamina quæ pectus muliebre tuebatur, qualis illa in quam Medæa condidit φάρμακον Προμήθειον, venenum è radice Promethei,

Strabo l. 3. *Strabo lib. 15.*

Τὸ ῥ' ἥγ' ἐξανελοῦσα θυώδεϊ κάτθετο μίτρῃ,
Ἥ τε οἱ ἀμβροσίοισι περὶ στήθεσσιν ἔεργε.

Apollon. Rhod. l. 3.

Hunc hæc decerptum odoratæ imposuit mitræ, Quæ ei circa divinum pectus conserta erat. Et alibi, eodem libro,

Προπρὸ δ' ἀφειδήσασα θυώδεος ἔξελε μίτρης
Φάρμακον.

Etymol. μίτρα.

Atque illico non ultra cunctata eduxit ex odorata mitra venenum. Est ergo hæc mitra texta è filo. Sed alia interior ferebatur ærea in ima parte ventris, majoris securitatis gratia. Et verò mulieres primò parturientes dicuntur solvere zonas, hoc est, hasce mitras quas Dianæ suspendebant. Et Athenis fuit ædes Dianæ λυσιζώνης, solventis Zonam, seu mitram. Alcimedes hæc sunt verba apud Apollonium Rhodium,

Apollon. Rhod. l. 1.

—— ᾧ ἔπι μούνῳ
Μίτρην πρῶτον ἔλυσα

sub quo uno mitram primùm solvi. Apud hunc ipsum poëtam Medæa advoluta genubus Aretæ, ait se nulla mala libidine impulsam è domo patris aufugisse; atque adeò sibi adhuc mitram manere, hoc est, virginitatem esse inlibatam,

—— Ἔτι μοι μίτρη μένει, ὡς ἐνὶ πατρὸς
Δώμασιν, ἄχραντος καὶ ἀκήρατος.

Apollon. Rhod. l. 4.

Etiam mihi mitra manet, ut in patris ædibus immaculata, & incorrupta.

CAPUT

CAPUT XXI.

Mitra est in muliebri mundo. κροκωτὸς quid. Mitra gestamen Bacchi. Bacchæ mitratæ. Mitella, mitrula. Mitra corona regia. Mitra fascia. Mitra diadema Episcopale & Pontificium. Sacerdotes mitrati Flamina & Flamines. Saliorum apices. Significatus mitræ Episcopalis. Pileus cornutus. Mitræ indices sordium & infamiæ. Corona pœnitentiæ.

HI mitræ significatus etsi apud scriptores sunt advertendi, tamen frequentiùs mitra signat ornamentum, sive tegmen capitis muliebris, ut multis exemplis demonstratum est, quibus addo verba M. Tullii, *P. Claudius, inquit, à crocota, à mitra, à muliebribus soleis, purpureisque fasciolis, à strophio, à psaltrio, à flagitio, à stupro est factus repente popularis.* Quibus in verbis mitram in muliebri mundo numerari, manifestum est. Quæ sanè verba M. Tullius sumpsit ab Aristophane, cujus locum propè Latinè vertit,

Cic. de arusp. resp.

Aristoph. Θεσμοφ.

ἵνα μὴ κροκωτοῖς καὶ μίτραις γέρων ἀνὴρ
γέλωτα παρέχω,

ne crocotis & mitris vir senex indutus, aspicientibus sim ludificatui. Porrò κροκωτὸς est γυναικεῖον φόρημα, sive etiam Διονυσιακόν, muliebre gestamen, sive Dionysiacum. Saltem si non fortassè ipsius Bacchi, at certè Sileni illius qui secundas à Baccho partes agit in ejus exercitu. Hic enim ἐπ' ὄνου τὰ πολλὰ ἱππεύει ἐν κροκωτῷ asellum ut plurimùm equitat amictus crocoto. Qua de re videnda est illa concio quam Apollonius Tyanæus habuit apud Athenienses, κροκωτὸν δὲ ὑμῖν καὶ ἁλουργία, καὶ κροκοβαφία τοιαύτη πόθεν; crocoti autem vobis & purpura, & in croco tincturæ unde? Ergo & Aristophanes, & Aristophanis imitatione M. Tullius scitè agglutinarunt crocotam, seu crocotum mitræ. Verùm mitra est quoque gestamen Bacchi. Statius de Baccho,

Lucian. Bacch.

Philostrat. in vita Apoll. l. 4.

Stat. lib. 1. Achil.

—— *serta comis mitramque levat.*

Certè Plinius loquens de Jove parturiente Bacchum, facit eum *mitratum, & muliebriter ingemiscentem inter obstetricia Dearum.* Quid mirum, Bacchum gestare mitram, cùm ipse non solùm sit mas, sed & femina? Id quod antiquitas ideo finxit, ut ostenderet hunc Deum non tam effeminare viros, quam mulieribus addere fortitudinem. Ipse quidem Bacchus, ut alibi dico, κερασφόρος, βότρυσιν ἐστεφανωμένος, μίτρα τὴν κόμην ἐστὶν ἀναδεδεμένος. Unde corniger, racemis coronatus, mitra comam habet redimitam. Unde ut dixi,

Plin. l. 35. c. 11.

Aristid. Διον.

Lucian. Bacch.

&

& vocatus est θηλύμιτρος ἄρχων princeps effœminatus, & mitratus. Porrò hæc Bacchica mitra fuit nivea & cornuta. Valerius Flaccus, *Val. Flacc. lib. 2.*

Respiciens teneat virides velatus habenas,
Ut pater, & nivea tumeant ut cornua mitra,
Et sacer ut Bacchum referat scyphus.

Hujus Bacchicæ mitræ frequens mentio. Sophocles eam vocat auream, & ipsum Bacchum τὸν χρυσομίτραν. *Sophocl. Oed. tyr.* Enimvero quòd Bacchici illi cœtus potissimùm constabant è feminis lymphatis, quibus ipse Bacchus præerat, furorisque dux erat, ut & numinis & Baccharum habitus consimilis esset, & quòd ipse Bacchus fœmina, non utique mirum, si mitram sumpsit. Ergo & hoc sensu Liberi patris proprium *Strabol. 15.* fuit μιτροῦσθαι. Vertumni apud Propertium hæc sunt verba, *Propert. lib. 4. de Vertum.*

Cinge caput mitra, speciem furabor Iacchi;
Furabor Phœbi si modò plectra dabis.

Quòd autem Bacchæ essent mitratæ, discimus è loco Euripidis, apud quem is qui Pentheo dicit se adornaturum ipsum in muliebrem modum, ut Baccharum & Mænadum cœtui interesse posset interroganti Pentheo qua ipsum veste indueret, respondit,

κόμην μὲν ἐπὶ σῷ κρατὶ ταναὸν ἐκτενῶ. *Euripid. Bacch. actu 3.*

Prolixam capiti tuo inducam comam. Rursus Pentheus interrogat, quisnam alter ipsius ornatus futurus sit,

τὸ δεύτερον δὲ σχῆμα τοῦ κόσμου τί μοι;
Ἀγ. Πέπλοι ποδήρεις· ἐπὶ κάρα δ' ἔσται μίτρα.

Altera ornatus species quænam erit mihi? Vestes talares. In capite autem erit mitra. A mitra fit mitella. M Tullius, *Deliciarum causa & voluptatis non modò cives Romani, sed & nobiles adolescentes, & quosdam etiam Senatores summo loco natos non in hortis aut suburbanis suis, sed & Neapoli in celeberrimo oppido cum mitella sæpe vidimus.* *Cic. pro C. Rabinio Posth. orat.* Et Apulejus, *Die sequenti variis coloribus indusiati, & deformiter quisque formati, faciem cœnoso pigmento deliti, & oculis obunctis graphicè prodeunt, mitellis & crocotis, & carbasinis, & bombicinis injectis.* *Apul. Metam. lib. 6.* Hinc quoque mitrula apud Solinum loquentem de basilisco, *Serpens est pene ad semipedem longitudinis, alba quasi mitrula lineatus caput.* *Solin. c. 30.* Neque verò mitra tantùm facta est Bacchica, & integumentum divini capitis, sed, ut Suidas & Hesychius ajunt, signavit quoque diadema, id est, coronam regiam. Id ea re factum est quòd mitram prisci vocarunt fasciam. Q. Calaber loquens de vulnere Teucri, ait illud à medicis fascia fuisse obligatum, *Q. Calab. lib. 4.*

—— ἀμφὶ δὲ μίτρην
Δήσαντ' ἐνδυκέως.

& fasciam circùm ligant diligenter. Et apud Herodotum referente Sto-

te Stobæo, ὠσὶ δὲ χερὸς ἀντίληψιν εἴλιγμα μίτρης ἰδήσατο, ut verò manu comprehenderet circumvolutionem mitræ ligavit. At cùm priscum diadema nihil aliud fuerit nisi facia, non mirum est, mitram, qua dictione signatur fascia, sumptam pro insignio regio. Enimuero Agathias inter insignia regia, quibus Justinianus circumdedit Zarem regem Lazorum, nominat mitram auro, lapillisque distinctam. Cùm quidam Satrapa propter magna benificia à rege quodam Indico accepta mitram auream variis gemmis ornatam capiti ejus imponere vellet; Ego, inquit Rex, si ex illis essem qui talia amant, nunc tamen præsente Apollonio, ea repudiarem. Unde manifesto apparet, ibi mitram sumi pro regio capitis insigni. Ergo non absurdè nec impropriè nostri hac eâdem appellatione donarunt ipsum diadema Pontificium. Tradit Platina, Paschalem II. indutum purpura, insignitum mitra, insidentem equo albo perductum fuisse ad ædem Laterani. Ibi sedisse sede Pontificia. Idem de Paulo II. ait, eum magnificentia paratus superasse decessores suos, præcipuè in regno seu mitra. Sed de hoc diademate Pontificio alibi dico. Quippe inter insignia Pontificis agnoscimus & mitram & diadema, quæ hodie unico texto ita sunt comprehensa, ut nihilominus utriusque dignitas integra maneat, nec alterius majestas alterius sanctitati quicquam detrahat. Hodiernus ergo mitræ usus desumptus videtur ab sublimi illo insigni capitis Aaronis summi sacerdotis; Ne & in hac parte minùs illustre esset Euangelicum ministerium quàm priscum illud legale. Plutarchus Hebræorum ἀρχιερέα mitratum facit. Sed quid hoc sit à nemine explicatiùs & veriùs traditur quàm à Philone. Is enim describens ornatum capitis summi sacerdotis disertim distinguit πέταλον laminam à mitra. Mitra enim, inquit, erat sub petalo id est lamina, ne lamina, quæ erat aurea, caput tangeret. Deinde subjicit, additam fuisse laminæ cidarim, id est, superiorem partem Pontificiæ coronæ. Cæterùm vel hinc omne Christianum nomen intelligere oportet, quàm præclarè secum actum sit, cui dati sunt pastores animarum insignes candida, fulgida, salutari mitra; Quæ successit in locum feralis illius, quæ tegebat dira illa cipita infernalium dæmonum. Postremò, cujus salutaris fulgor expunxit umbras mitræ illius Aaronicæ. Et verò hæc est illa ipsa mitra, qua Tertullianus Christum facit mitratum, quanquam sensu mystico. *Dehinc*, inquit, *spoliatus pristinas sordes, exornatus podere & mitra, & cidari munda, id est, secundi adventus; quoniam gloriam & honorem adeptus demonstratur.* Et hæc propriè est mitra Episcopalis, seu Pontificia, qualem gestavit Sylvester, linea & candida. Hanc ipsam Eugenius IV. ex urbe Avinione Romam allatam magna veneratione gestavit adiens

ædem

Stob. περὶ ἐπιορ. *Agath. lib. 3.* *Philostrat. in vita Apoll. lib. 2.* *Plati in Pasch. II.* *Plutarch. symp. 4. probl.* *Philo περὶ β. Μωσ.* *Tertull. lib. adu. Iud. de sec. adu. Christi.* *Nicephor. lib. 4. c. 17.* *Plati. in Eug. IV.*

ædem Sancti Joannis Lateranensis. Hujus episcopalis mitræ forma desumpta videtur ab illa priscorum sacerdotum mitra. Nam & sacerdotes mitra redimitos legimus. Apud Coos sacerdos Herculis *Plutarch.* indutus veste muliebri, & caput evinctus mitra accedit ad rem sa- *κεφαλ.* cram. Apud Indos illi qui vocabantur sapientes *μίτραν ἀναδεῖν λευκὴν*, *ἑλλην. κα-* redimiuntur alba mitra, Atque adeò illi quos supra dixi *τηγ.* *στεφανηφόροι*, hoc est majores Sacerdotes non solùm fuerunt coronà- *Philostrat.* ti, sed & gestarunt pileos, insignia sacerdotii. Hi pilei Romæ vo- *in vita* cabantur flamina, quasi filamina. *Apoll. l. 3.* Et Flamines erant sacerdotes gestores hujus insignis sive apicis. His nec esse capite nudo, nec sine apice sub divum prodire fas fuit. Ea re apicem gestabant qui filo regebatur, hoc est, quodam lanæ velamine. Id Plutarchus docet. *Plutarch.* Vocabant, inquit, priscos Flamines à coronariis sive caput redi- *in Numa.* mientibus pileis, sic enim verto *ἀπὸ τῶν περικεφαλίων πίλων*, quos gestant circum capita. Salii quoque gestabant suos apices, hoc est, *Halic. l. 2.* virgam quæ est in summis ipsorum pileis; in cujus extremitate aliquantum lanæ est. Et ideo Virgilio sunt lanigeri apices, *Virgil. 8. Æneid.*

> *Hîc exultantes Salios, nudósque Lupercos,*
> *Lanigerosque apices, & lapsa ancilia cœlo*
> *Extuderat.*

Hunc apicem Servius ait, ob Ascanio apud Albam primùm statu- *Serv. in l. 2. Æn.* tum fuisse. *Inde dictus apex*, inquit Festus, *quòd comprehendere* *Fest. apex.* *vinculo antiqui apere dicebant. Unde aptus is qui convenienter alicui junctus est.* Hi quoque pilei dicebantur *κυρβασίαι*, & apud Persas tiaræ. Sed de his infra dico. Apicum meminit Latinus Paca- *Lat. Pacat.* tus, *Quid ego*, inquit, *referam pro mœnibus suis festum libera no-* *in Panegyr.* *bilitatis occursum? conspicuos veste nivea senatores? reverendos municipali purpura Flamines? insignes apicibus sacerdotes?* Habitus certè fuit multæ venerationis, quique demonstrabat caput ejus qui & ministerio & sanctitate præcelleret; cujusmodi est hodierna Pontificalis mitra de qua nunc ago; quam & niveam, & bicornem, & patulo curvamine insignem aspicimus, ut præcipuum Episcopalis, sive Pontificiæ sanctitatis insigne, præcipuum, inquam; quia præter mitram adest annulus, cappa, galerus, & illud cui nomen rochetum Romanum. Quippe his omnibus cuipiam concessis, eidem episcopatus censetur esse concessus; detractis, ablatus. Id quod accidisse memorant Hugoni episcopo Cadurcensi, qui ab *Platin. in* Joanne XXIII. coactus est abdicare se episcopatu. Cujus rei *Ioan. xxiij.* indubium argumentum fuit detractiò horum insignium. Qui at- *Syntag. jur.* tentiùs inquirunt in significatus hujus Episcopalis mitræ, quam *l. 15. c. 12.* ipsi cidarim bicornem vocant, ajunt hinc significari scientiam utriusque testamenti. Id quòd quàm convenienter & quàm verè

S dica-

dicatur, ipsi qui ista commentantur, viderint. Equidem non omne Episcopale munus in scientia colloco; sed & partem in sanctitate morum. Hac enim si Episcopus nitet, si hoc decore conspicuus suo gregi præit, si inquam, factis vitaque docet, tunc verò maximam partem tanti muneris impleverit. Et hoc ipse quidem puto luculenter significari illo duplici cornu, ut unum sit sanctitatis, alterum doctrinæ. Tale quidpiam credibile est demonstrasse illum priscorum sacerdotum apicem, sive pileum cornutum. Neque enim sola mitra Bacchi fuit cornuta, verùm etiam ex aliorum numinum sacerdotibus quidam hoc insigni cornuto conspicui
Sil. Ital. lib. 15. fuerunt, ut de Nabide Ammonis sacerdote canit Silius Italicus,

Ardebat gemma Garamantide cœrula vestis,
Ut cùm sparsa micant stellarum lumina cœlo.
Et gemmis galeam clypeumque accenderat auro.
Casside cornigera dependens infula sacros
Præ se terrores, divumque ferebat honorem.

In mitra præter cornua aspicimus oram denticulatæ asperitatis, ne ab quoquam, cui id juris non est, impune tangi aut contrectari possit. Et hæc quidem dici possunt de hac sive Episcopali, sive Pontificia mitra. Cæterùm, ut alibi dico quasdam esse coronas infamiæ, ita quoque quædam sunt mitræ indices, aut etiam exprobratrices sordium, dedecoris, ignominiæ; eodem, scilicet, exem-
Tertull. lib. de pallio. plo quo Tertullianus *pugilem Cleomachum inter fullones Novianos coronandum ait.* Mater Æneæ Pii Pontificis Maximi, cùm propinqua partui per quietem vidisset se peperisse partum mitratum, non destitit vereri ne illud esset dirum aliquod omen, signumque futuræ infamiæ, donec filium cognovit ad Episcopalem dignitatem evectum fuisse. Nempe, more à priscis sæculis ad hoc nostrum derivato, & hodie quidem receptissimo nebulones & impostores solent insigniri mitra picta, μιτρῶσαι, & catamidiari; talesque
Etymol. ἀπὸ τὴ λακκισθέντα. exponi oculis, vocibus, ludibriis multitudinis; eo planè pacto quo Athenienses cum qui in aliquo delicto deprehensus esset cœno unguentes publicabant. Dicerem de pileis & galeris Cardinalium, si aut inter sacras coronas connumerari possent, ac non potiùs essent insignia dignitatis amplissimæ; aut siquid in iis eximium esset ac notabile extra decus purpuræ, cujus honos est notior & celebratior, quàm ut hîc longiori executione opus habeat. Coronis pietatis sive sacris non immeritò adnumero coronam pœnitentiæ, quæ est propria Christianæ pietatis. Hujus coronæ meminit Hieronymus in his verbis, *Hæc omnia quasi per pulcherrima scripturarum prata discurrens in unum locum volui congregare, & de specio-*

ſpecioſiſſimis floribus coronam tibi texere pœnitentiæ, quam imponas capiti tuo. *Hieron. ep. l. 2. ep. 10.*

CAPUT XXII.

Inſula quid. Vitta quid. Vittæ virginales, matronales, crinales. Vitta fronde circumvoluta. Inſula proprium inſigne ſacerdotis. Inſulæ magiſtratuum. Inſulæ oſtentatæ ab obſeſſis, & ab legatis.

INſularum & vittarum ſæpe facta mentio monet me, ut quid inſula ſit, quid item vitta, propriùs diſpiciam. Nempe cognatio & promiſcuus uſus harum vocum rem per ſe claram ſæpe obſcurat. Servius ait, *Inſulam eſſe faſciam in modum diadematum, à qua dependent vittæ ab utraque parte.* Quibus verbis utramque ita deſcribit, ut nulli errori locum relinquere videatur. Hinc enim perſpicuum eſt, aliud eſſe inſulam, aliud vittam; ſiquidem ex inſulis dependent vittæ. Et hactenus equidem Servio aſſentior, niſi quod parum explicatè rem tradit. Nam & vitta dici poteſt faſcia ſeu faſciola, ἀνάδημα, διάδημα. Verus ergo eſt Servius cùm inſulam ait eſſe faſciam. Sed hoc nimis jejunè dictum. At cùm addit, in modum diadematum, aliquid dicit; ſed ne hîc quidem quantum ſit ſatis; Et id quoque perplexè. Ergo ut res tradatur enodatiùs, ajo inſulam eſſe latiorem faſciam, eamque laneam & albam, quæ ambit eam capitis partem quæ capillo tegitur, ab uno tempore pertingens ad alterum; & utrinque adſtricta ac dependente vitta. Quod inſula ſit faſcia, Servius diſertim tradit. Quod ſit latior, id quoque colligere licet è verbis ejuſdem Servii, *in modum diadematum*; ſiquidem diadema quò conſpectius eſſet, latius fiebat. Quod eſſet lanea, id verò docent hæc verba Virgilii, *Serv. in lib. 3. Æn.*

Lanea dum nivea circumdatur inſula vitta. *Virgil. l. 3. Georg.*

ubi ſcio, pro *lanea*, vulgo legi *linea*. Sed ego contra conſenſum exemplarium audeo ſcribere *lanea*. Id facio adductus authoritate Statii, cui hæc lanea faſcia ſunt vellera, ubi deſcribit Mercurium ſumpſiſſe vultum, vocem, cultum, habitum Tireſiæ vatis, *Stat. lib. 2. Theb.*

Tireſiæ vultus, vocemque & vellera nota
Induitur.

At quod hæc quæ ipſe vocat vellera, id eſt lanam, eſſet illa ipſa inſula, qua ſacerdotes & vates, ipſe in primis Tireſias, inſigniri ſolitus eſſet, docent illa quæ ſequuntur,

—— manſere comæ, propexaque mento
Canicies, pallorque ſuus.

id est, vultus quidem Tiresiæ, colorque mansit idem & vetus & suus. Sed insigne sacerdotii quo maximè, ut sacro symbolo Mercurius id agebat ut regem impelleret ad bellum, falsum fuit & simulatum. Ideoque addit,

—— sed falsa cucurrit
Infula per crineis, &c.

id est, illico isti simulato Tiresiæ caput velari cœpit infula. Et paulò post hanc ipsam infulam iterum vocat vellera. Hoc, scilicet, vocabulo ut pereleganti doctissimus poëta delectatus addit,

—— ramos ac vellera fronti
Diripuit.

Stat. lib. 6. Theb. Quod infula esset alba, è Statio quoque verum apparet,

Concolor est albis & cassis & infula cristis.

Et alibi,

Stat. lib. 4. Theb. *Albaque puniceas interplicat infula cristas.*

Quòd eam capitis partem, quæ capillo tegitur, ambiret, id verò planum fit ex eo loco Statii, quem paulò ante citavi,

—— sed falsa cucurrit
Infula per crineis.

Prudent. lib. 2. contra Symmac. tum è Prudentio,

Interea dum tota vagos ligat infula crineis,
Fatalesque adolet prunas innupta sacerdos?

Quod infula utrinque esset adstricta vittis, id quoque liquet è Prudentio,

Prudent. peristeph. *Mirè* [alii, opinor, meliùs legunt Mitra] *Infulatus festa vittis tempora*
Nectens.

id est, vittis nexis, aut assutis infulæ apud tempora. Certè vittas esse inventas adstringendæ ei rei, quæ ipsis proxima esset, docet earum usus. Et coronis quidem adstringendis adhibitas fuisse discimus ex

Plin. l. 18. c. 2. hoc loco Plinii de Romulo loquentis, *Huic certè, ab Acca Laurentia nutrice sua spicea corona, quæ vitta alba colligaretur, in sacerdotio pro religiosissimo insigni data.* Et à viris doctis jamdiu observatum est, alias fuisse vittas virginales, alias matronales, quibus utræque capillum religabant. Una dictione dicebantur crinales,

Virgil. 7. Æneid. *Solvite crinales vittas, capite Orgia mecum.*

Et paulò post,

—— induit albos
Cum vitta crineis.

Quod ex infulis utrinque dependerent vittæ, id quoque discimus è Servio; & Statius innuit his verbis,

—— glaucaque innexus olivæ

Vitta-

Vittarum provenit honos.

ac si dicat, vittas nasci ac manare ex utraque infula. Et, videlicet, illæ sunt, quas Prudentius vocat phaleras vittarum, *Prudent. lib. 2. contra Symm.*

——sedet illa verendis
Vittarum insignis phaleris.

Ergo infula sacerdoti idipsum est quod diadema regi. Virgilius describens necem Pantheu, qui esset sacerdos Apollinis, ait, *Virgil. 2. Æneid.*

——nec te tua plurima Panthu
Labentem pietas, nec Apollinis infula texit.

perinde ac si Martem accuset impietatis qui infulato sacerdoti vitam eripere non dubitavit. Cæterum ut è regia corona, sive diademate dependent lemnisci, ita ex infula vittæ. Ut lemniscis corona involvebatur, ita infulati, ut sic loquar, vittæ circumvolvebatur frons oleæ, aut etiam lauri. Statius,

——glaucaque innexus oliva
Vittarum provenit honos.

id est, utrinque ex infula cœperunt dependere vittæ, quibus innexa & intorta fuit olea. Quod laurus quandoque vittæ esset implicita, conjicio è loco Martiani Capellæ, *Subdendæ tamen*, inquit, *Clario fidibus personanti, atque inter serta laurigera infularum lubrico, implexoque crine.* Ibi enim infulas apparet sumi pro toto hoc capitis sacerdotalis cultu qui constabat ex infula & vittis. Enimvero hoc totum velamen, cui proprium nomen infula; Illud quoque vittarum additamentum quod frontem ac tempora circumdabat, & infulam utrinque adstringebat, tum illæ frondes, quæ utrique & infulæ & vittæ colligabantur, & intorquebantur, ille, inquam, omnis ornatus tam venerabilis, tam sacer & augustus quandoque unica infulæ dictione continebatur. Statius, *Martian. Cap. lib. 1.*

Concolor est albis & cassis & infula cristis.

Id quod verum esse liquet è loco Silii Italici, ubi is facit infulam dependentem è casside Nabidis sacerdotis Ammonis. Neque enim infula propriè dependebat, sed vittæ infulæ additæ. Silius tamen eum omnem ornatum unica dictione infulæ complexus est. *Sil. Ital. lib. 15.*

Casside cornigera dependens infula sacros
Præ se terrores, divumque ferebat honorem.

id est, ea pars infulæ cui nomen vitta, aspiciebatur præter cassidem, & sicuti exiens è casside. Certè non solum apud poëtas, sed & apud alios scriptores infulatus sæpe signat utrumque & infulatum & vittatum. Contra, vittatus quoque sumitur pro utroque, infulato, scilicet, & vittato. Prudentius,

Prudent. in apoth. *Vittatus de more senex, manibusque cruentis*
Tractabat trepidas lethali frigore fibras.

ubi manifestum est, vittarum sacerdotem dici eum, qui & infulatus simul & vittatus esset; quomodo vitta quoque unica dictio significat vittam & infulam, ut apud Virgilium, ubi poëta sacerdotibus castis & piis, doctis item viris, & bene de patria meritis tribuit vittas.

Virgil. 6. Æneid. *Quique sacerdotes casti, dum vita manebat;*
Quique pii vates, & Phœbo digna loquuti.
Inventas aut qui vitam excoluêre per artes;
Quique sui memores alios fecêre merendo;
Omnibus his nivea cinguntur tempora vitta.

Cæterùm ut reges vix unquam diademata ponebant, ita vix unquam sacerdotes suas infulas, ut propria & perpetua insignia sacerdotii; ac ne armati quidem, & manu hostem provocantes. Statius de sacerdote Apollinis, (Stat. lib. 7. Theb.)

—— sacrumque Lycorea Phœbo,
Invitus [supple metit] *jam fraxineum dimiserat hasta*
Robur, & excussis apparuit infula cristis.

Nempe hic sacerdos Apollinis ita fuit infulatus; ut eàdem quoque esset galeatus. Ergo galeæ infula aptata fuit; aut veriùs sub galea, sub cristis & cono ejus infula latuit. Et verò, decussa capiti galea, insigne sacerdotis apparuit, quod ita capiti fuit aptatum, ut, non unà cum galea dejectum sit. Idem Statius Amphiarao cum casside dat infulam, (Stat. lib. 6. Theb.)

Ipse habitu niveus; nivei dant colla jugales,
Concolor est albis & cassis & infula cristis.

Neque verò infulæ, cujusmodi eas descripsi, solùm ornarunt capita summorum sacerdotum, sed & summorum magistratuum, ut Romæ Consulum. Jornandes, is qui scripsit librum de successoribus, ubi leguntur ipsissima verba & sententiæ purissimorum scriptorúm, è quibus sua consarcinavit; quibus ubi destituitur, cùm, inquàm, pervenit ad citeriora, & proxima suo sæculo tempora, tum verò è Latino totus recipit se in Gothum: Is ergo Jornandes memorans, exactis regibus urbem Romam fuisse sub auspiciis Consulum, ait, *Postremò, Superbi illius importuna dominatio nonnihil, imò vel plurimùm profuit. Sic enim effectum est, ut agitatus injuriis populus cupiditate libertatis incenderetur; mutataque regali dominatione, ad Consulum infulas se conferret.* Infulæ quandoque nulli capiti aptabantur, sed manibus gestabantur, ostendebantur, proferebantur. Quippe qui eas ita tractabat aut proferebat, sibi quadam veneratione mixtam miserationem conciliabat. Ergo & (Jornand in lib. Success.)

à lega-

à legatis supplicibus manu ferebantur & tutelæ, & miserationis, & venerationis causa, ut apud Virgilium, *Virgil. 7. Æneid.*

—— *ne temne quod ultro*

Præferimus manibus uittas, ac verba precantum.

Obsidio pressi hoc quoque signo pacem exposcunt. Tacitus, *Velamenta & infulas pro muris ostentant.* *Tacit. lib. 9. Annal.* Livius quoque referet, navem velatam infulis & ramis oleæ Scipioni occurisse in portu Carthaginis. *Liv. lib.* Nempe, qua religione tuti erant illi, qui vel ipsis hostibus protendebant *ἱκετηρίαν*, eadem protegebat illos, eaque loca quæ istis & velamentis & infulis erant insignita. Infulæ quoque videntur fuisse additamenta diadematis regii. Qua de re hæc Firmicus, *Facietque claros & coronarum infulis adornatos.* Certè tales hodierno die aspiciuntur dependere è diademate Pontificio, de quo infra dico. Et hæc quidem visum est tradere de iis coronis quas pietatis, aut sacras nomino, eas ob causas quas supra memoravi.

CAROLI PASCHALII

Regis in Sacro Consistorio Consiliarii & apud Rhætos Legati

DE CORONIS

LIBER QUINTUS,

Qui est de Coronis virtutis.

CAPUT PRIMUM.

Etsi virtutis premium in ipsa virtute positum est, tamen accendendis hujus amore mortalibus inventa sunt alia, quibus quoque nomen est premiis. In his primum esse coronæ locum, & hic & sequentibus capitibus planum fit. Corona virtutis. Vitia coronata. Fama & æternitas coronatæ. Singulæ virtutes coronatæ.

Uc usque duorum generum coronamenta texui eo ordine quo in mea coronæ definitione collocata sunt, lætitiæ & pietatis. Lætitiæ coronas vocavi non solùm conviviales, sed & eas quas circumvolitantes Cupidines impulsu Veneris varias ob causas amantium capitibus imponunt. Si quæ aliæ his adfines, simelesve sunt, aut his commodè inseri potuerunt, harum quoque idoneis locis est à me facta mentio. Et hæ quidem omnes tribus primis libris continentur. Altero loco eas, quæ pietatem respiciunt, collocavi; hisque indidi nomen sacris quod sacrificiorum solennitatibus adhiberentur. Neutræ fortassis tanti sunt, ut, si nullæ præter ipsas coronæ forent, aut si in his unis omne coronarum momentum aut decus esset, tantum mihi laboris exantlandum fuerit. Etsi hoc genus coronarum, & quicquid ad hanc executionem pertinet, non sum nescius plurimi fieri

fieri à Grammaticis, iisque omnibus qui omnia prisca rimantur & admirantur. Ut ut est, non me suscepti ac prope dimidiati operis pœnitet, si non ob aliud, at saltem vel propter hoc unum, quòd illis veluti ductricibus ad has perveni, quæ suspiciuntur non eo tantùm quòd sunt coronæ, sed quòd, cùm hoc sint, eædem sunt præmia virtutum. De his ut agere incipiam, præfari libet, Nulla unquam tanta barbarie humanitatem deformatam fuisse, ut ubivis gentium si non plures, at perpauci, at unus aliquis sit repertus virtutis amator, admirator, sectator. Enimvero hominum animis hæc opinio penitus insedit; Unam virtutem suos numeros habere, hanc nullis damnis decrescere, nullo quamvis gravi pondere deprimi, nulla vi obrui, nullis adversis neque frangi neque debilitari. Quin potiùs hanc unam inter dura roborari, inter aspera enitescere, inter infecta integrascere. Ea re ajunt virtutem vix unquam incedere per plana, declivia, tuta; sed promptè subire ardua, fortiter ac feliciter perrumpere clausa, animosè perfringere obsepta, invia, terribilia; videlicet inter ruinas infragilem, inter fluctus immobilem, inter media tela innumerabilem. Talem, tantamque, elisis omnibus impedimentis, demum cœlo ut sua sede recipi, ac proinde excipi complexu æternitatis. Addunt sapientiæ professores., Virtutis eam esse pulchritudinem, quæ si mortalibus oculis tam facilè conspici posset, quàm & mente concipi, & ejus effectus manu tangi, sui amore humana pectora mirabiliter incensuram fuisse. Certè si mortales ab ea se conspici putarent, si, inquam, mutui aspectus interventu ab illa quoque se amari intelligerent, omnes, rejectis, atque adeò projectis omnibus sarcinis, quà illa præit agminatim sequerentur. Sed quòd hìc quidem plurimùm agit in contubernio severioris disciplinæ, & durioris exercitationis, maxima pars ejus vestigiis insistere formidat. Lippientibus, videlicet, oculis, illis ipsis, quibus vitia, quòd personata sunt, pulchra sunt, ejus facies est horridior. Ea re, pauculis exceptis, omnes ejus conspectum aversantur. Hinc est, quòd qua via itur ad virtutem non modò infrequens, sed deserta propemodum est. Venus oculorum petulantia imperitissimi cujusque venenat animum. Cur censes? Nimirum, non ob id solùm, quod hanc sæpe statuarii, sæpe pictores effingunt; sed quòd in feminis pulchritudine conspicuis, ut in vivis imaginibus ipsa se conspiciendam, contrectandamque præbet. Virtutis augustissimam speciem nulla manus delineare, nulla ars effingere, nulla persona repræsentare potest. Vitiorum fuco illaqueantur plebeji & imbecilles oculi. Virtus quo minùs carneos oculos captat, hoc magis animis est illex. Hujus nonnisi sublimes animas urit invitatrix pulchritudo. Porrò ipsa animo author est, ut, calcatis

terrestribus ac vilibus, erigatur supra illa ad quæ vulgus concurrit. Nam qui hæc possidet is nihil nisi fluxa & inania possidet. Hinc conficitur, quem penes virtus est, nihil esse quod ultra speret aut optet. Hic unus est securus suorum bonorum: hæc item una sola sunt bona. Ac post se trahunt, aut, quod in æquo est, contemnunt ac rident illa quæ dicuntur esse munera fortunæ, genus, opes, claritudinem, quicquid hîc fulget nomine præsidii ac decoris. Perquàm scitè antiquitas effigiavit virtutem utroque pede insistentem summæ palmæ. Nempe ipsa habet sub pedibus omne genus victoriæ. Q. Calaber, ubi dixit in clypeo Ahillis effictum esse montem divinæ virtutis, addit, Inibi ipsam pedibus insistere vertici palmæ, & quidem arduam, atque adeò pertingentem cœlum.

Q. Calab. lib. 5.

—— ἐν δὲ καὶ αὐτὴ [ζαθέη ἀρετὴ]
εἱστήκει φοίνικος ἐπεμβεβαυῖα κατ᾽ ἄκρης
ὑψηλὴ, ψαύουσα πρὸς οὐρανόν.

in quo [monte ipsa steterat palmæ vertici pedibus innitens, ardua, ad cœlum pertingens. Ergo virtutis, quamlibet degentis in tugurio, imperantes imperium agnoscunt, beatissimi divitias, speciosissima quæque pulchritudinem. Contra, quem virtus destituit, ille ipsus est in summis opibus egens, in imperio servus, in media felicitate miser. Hinc intelligimus quàm falsi sint illi qui putent virtutis esse inane ac futile nomen; hoc est, virtutem sola cogitatione comprehendi, ac verborum phaleris veriùs extolli, quàm monstrari eam quæ nusquam sit. His non ferè minùs præposteri sunt illi, quæ magna manus est, qui etsi virtuti plurimùm tribuunt, tamen eam faciunt ministram voluptatis, saltem indagatricem ac sectatricem commodorum; denique ductricem ad illa quæ falsò dicuntur esse bona. Ab istis virtutem vix unquam visam, aut cognitam esse verisimile est. Sordidè virtutem amat quisquis eam magnificat non propter ipsam. At quibus illa sese nudavit, hi suas cogitationes, suaque omnia vota huc dirigunt, huc toti vertuntur, nihil ultra spectant. Ut omnes humanæ pulchritudines etiam pulchrescere, firma etiam solidari, quæ videntur absoluta perfici & consummari possint; postremò, ut in rebus humanis nihil sit tanti quod non possit esse pluris, una virtus semper sui similis nunquam intendi, nunquam minui, nulla re cumulari potest, sua se felicitate involuit. Tempori imperat, senium ignorat, mortalitatem domitat,

Claudian. in Consul. Theod.

Nil opis externæ cupiens, nil indiga laudis,
Divitiis animosa suis; immotaque cunctis
Casibus ex alta mortalia despicit arce.

Deni-

Denique virtus puro divinitatis animata conceptu nihil est nisi numen & divinitas. Animus quidem, cujus substantia divina est, negat se ulla re posse capi, nisi uno decore, unisque virtutis illecebris. Id quod hi versus apud Athenæum à Democrito recitati significanter exprimunt & luculenter. *Athen. lib. 15.* Eorum hic est sensus; Virtus laboriosa generi mortalium, indago vitæ pulcherrima, Ob tuam virgo formam Græcis mors est optabilis; Tolerandique gravissimi laboris indefessa constantia. Tali scilicet fructu mentes accendis immortali, auro præstantiore, anteponendo vel parentibus, ac lenienti dolores somno. Tua causa divus Hercules, Ledæque filii multa perpessi sunt, gestis rebus potentiam tuam, ac vim prædicantes. Tui desiderio Achilles & Ajax descenderunt ad Ditis atria. Ob amabilem formam tuam se privavit lumine solis alumnus Atarneæ, quem gestis rebus clarum & celebrem sempiterna laude Musæ decorabunt, Mnemosynes ac Jovis filiæ, majestatem Jovis hospitalis extollentes, firmæque amicitiæ præmia. Talibus præconiis cùm *Athen. l. 5.* celebretur virtus, meritissimò eam sapientiam antiquitas humano effigiatu repræsentatam donavit aurea corona oleaginea. Ut enim nullum numen incoronatum fuisse constat, virtutem, cui vel inter ipsa majora numina locus est, nulla corona insigniri, non ipsius tantùm, sed & omnium numinum injuria esset. Ergo corona virtuti dicata sicut excellenti numini, proprio vocabulo dicta est corona virtutis. στέφανον ἀρετῆς eam disertim nominat Apollonius. Et *Philostrat. in vita Apollon. l. 7.* hoc quidem tantum suæ coronæ decus virtus mira benignitate communicat cum sui cultoribus & sectatoribus. Quippe hi quotiescunque post exantlatos ingentes labores, amplissimis præmiis donantur, coronam virtutis accipere dicuntur; hoc est, non fragili, aut fluxa aliqua re, sed ipsa quoque immortalitate donari, quæ virtuti it comes individua. In hanc sententiam extat præclarus locus Lactantii, *Etsi*, inquit, *patientiam jugem ad summum illum gradum, finemque perduxerit, dabitur ei corona virtutis; & à Deo pro laboribus quos in vita propter justitiam pertulit, immortalitate donabitur.* *Lactant. de ve. cul. l. 6.* Itaque jure optimo dictum est, coronam virtutis esse supra omnem oleastrum, ὑπὲρ ἅπαντα κότινον εἶναι τ̃ ἀρετῆς στέφανον, *Himer.* hoc est, nullam coronam, ne illa quidem excepta quæ athletæ Olympionici caput evincit, cum virtutis corona esse comparandam. *μελ. ἐκλ.* Quidni virtus donetur corona tam sublimi, cùm ipsa una coronarum sit æquissima dispensatrix? Ipsamet nostrorum theologorum culmina hujus coronæ disertim mentionem faciunt. Hieronymus, *Fruatur ille virtutis corona, & ob quotidiana martyria stolatus agnum sequatur.* *Hieron. lib. 2. ep. ep. 11.* Ipsi poëtæ hoc ipsum genus coronæ, ubicunque occasio dabatur, magnificant. Euripides,

Σικι-

Σικελῶν ὀρέων ματέρ' ἀχῶ
Euripid. Troad. actu 1. Κηρύσσειν, στεφάνοις τ' ἀρετᾶς.

Siculorum montium matrem audio prædicari & propter coronas virtutis. Sed virtutis & habitum & coronam Silius Italicus eleganter descripsit in his versibus, ubi virtutem & voluptatem Scipioni, illi qui postea fuit Africanus, apparuisse dicit,

Sil. Ital. lib. 15.

Cùm subitò assistunt dextra lævaque per auras
Allapsæ haud paulùm mortali major imago,
Hinc virtus illinc virtuti inimica voluptas.
Altera Achemenium spirabat vertice odorem,
Ambrosias diffusa comas, & veste refulgens
Ostrum quam fulvo Tyrium diffuderat auro.
Fronte decor quæsitus acu, lascivaque crebras
Ancipiti motu jaciebant lumina flammas.

id est capite gestabat diadema acu pictum, ac lapillis distinctum lucidissimis. Hac virtutis corona Diogenem quendam Epicureum impudenter abusum fuisse, Athenæus author est. Is enim cùm ab Alexandro rege Syriæ impetrasset ut sibi & esse purpurato, & aurea virtutis corona liceret esse coronato, eam coronam capiti meretricis impositam polluit. Eoque facto & ab rege, & ab convivis ab rege invitatis deridiculo fuit. Nempe, insignia virtutis ab illo usurpata qui sit hostis virtutis, non modò illi non circumdant honorem & famam, sed & eum afficiunt infamia eò notabiliore, quo pulchrius ac illustrius est decus illius qui virtuti constanter militat. Cæterùm ipsa virtus propter excellentiam & suam & suæ coronæ vocatur εὐστέφανος bene coronata, ut in hisce Q. Calabri versibus, Quæ sunt verba Achillis præceptis salutaribus imbuentis Neoptolemum.

Athen. l. 5.

Q. Calab. lib. 16.

—— ὁπόσοισι δὲ κάρτος ὀπηδεῖ
καὶ πόνος, ἐκ καμάτου πολυγηθέα καρπὸν ἀμῶνται,
εἰς ἀρετῆς ἀναβάντες ἐϋστεφάνου κλυτὸν ἔρνος.

Quos autem fortitudo comitatur & labor, jucundissimum ex labore fructum metunt. Ad inclytum coronatæ virtutis germen enixi. Hinc quoque est, quod vitia quæ volunt videri similia virtutibus, imitatione virtutum iis qui sunt deceptu faciles, sese coronata exhibent, id est ornata insigniis virtutis. Plato loquens de perniciosis cupiditatibus, quæ juvenem circumsistunt, addit, Postquam his virtutibus evacuarint, spoliarintque illius animum quem occupant, eumque magnis suis sacris initiarint inaugurarintque, tum verò deinceps contumeliam & licentiam imperii legibus solutam, intemperantiam & impudentiam cum magno comitatu coronatas deducunt, eas laudibus & plausibus excipien-

Plato de Repub. lib. 8.

pientes. Postremò antiquitas non solùm virtutem, sed & virtutis perpetuas comites famam & æternitatem coronavit. Et quidem coronæ famæ, sive celebritatis mentio est apud Euripidem, ubi Æthra loquitur, *Euripid. Suppli. actu I.*

> πόλει παρόν σοι στέφανον εὐκλείας λαβεῖν
> δείσας ἀπέστης.

cùm urbi insignis coronam famæ & celebritatis comparare potuisses, præclarum facinus omisisti. Alibi etiam Euripides hujus coronæ meminit nempe in Antiopa tragœdia quæ non extat.

> Τρεῖς εἰσὶν ἀρεταὶ, ἃς χρεὼν σ' ἀσκεῖν τέκνον· *Stob. serm. I.*
> θεούς τε τιμᾶν, τούς τε θρέψαντας γονεῖς·
> νόμους τε κοινοὺς Ἑλλάδος. καὶ ταῦτα δρῶν
> κάλλιστον ἕξεις στέφανον εὐκλείας ἀεί.

Tres sunt virtutes quas oportet te exercere fili, Deos colere. eosque qui te aluerunt, parentes, Et leges communes Græciæ. Hæc faciens pulcherrimam habebis coronam celebritatis semper. De corona æternitatis alibi dico. Quod si virtus illa rerum domina, sua unica appellatione omnium virtutum genera continens redimitur corona, ecquæ sit invidia, eas quoque, quæ hujus aut illius virtutis nomine censentur, eadem ratione cornari? Ergo singulis virtutibus singulæ coronæ sunt attributæ, ut cuilibet regi suum diadema. Id quod disertim profitetur Petrus ille verè Chrysologus, ubi memorat quanta Deus tribuerit Mosi. *Dedit*, inquit, *eum in Deum Pharaonis; Deum facit, munit signis, armat virtutibus, jussis bella expugnat, militem ipso verbo vincere tribuit; præceptis triumphare concedit; atque per omnes virtutum coronas ad amicitiam suam provocat.* *Petr. Chrysol. serm. 147.*

CAPUT II.

Omne virtutis præmium est in ipsa virtute. Nihilominus tamen virtus præter se alia præmia sui cultoribus largitur. Platonis mores. Scripta & mores raro consentiunt. Vis virtutis. Homini duæ animæ. Præmium cui rei inventum. Pœna cur inventa. Virtuti & honori gemellis numinibus gemella templa ædificata. Coronæ sunt quæsitissima præmia.

QUæ de virtute sum præfatus satis ostendunt, omne præmium virtutis in ipsa virtute positum esse.

> Ἀρετὴ γὰρ ἐν ἀνθρώποις μόνη *Clem. Al. Strom. l. 4.*
> Οὐκ ἐκ θυραίων τἀπίχειρα λαμβάνει·
> Αὐτὴ δ' ἑαυτὴν ἆθλα τῶν πόνων ἔχει.

Sola virtus in rebus mortalium non è clypeis præmia militiæ capit;

Sed ipsa se ipsam habet laborum præmium.

ἡ δ' ἀρετὴ τὸ δ' ἄεθλον ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστον.

Stob. ἐπιγρ. πολεμ. μθ'. Virtus est præmium inter homines optimum. Versus est Tyrtæi. Itaque singulæ virtutes singulis coronis donantur, quia nulla est quæ non sua perfectione censeatur. Quæ etsi vera sunt, tamen virtus tanta benignitate nobiscum agit, ut sui sectatoribus præter se & sua, det ἐπιφορὰν auctarium, quo illud summum præmium etiam cumulatur; Certè res docet, hoc cumulo homines haud mediocriter lacessi. Causa in promptu ita est, ut paulò altiùs repeti debeat. Id adeò inde esse dico, quòd ex omnibus animantibus præcipua & interior pars hominis nequaquam simplex est, sed mixta. Est quidem homo divina substantia, sed cui per multum adhæret materiæ putris & fluidæ. Hæ in angustum arctatæ, compactæque locum hostire consueverunt, donec altera è certamine diuturno ac pertinace victrix redeat ac triumphatrix. Præclarè in hanc sententiam

Prudent. psychom. Prudentius,

Non simplex natura hominis; nam viscera limo
Effigiata premunt animum; contra ille sereno
Editus afflatu nigrantis carcere cordis
Æstuat, & sordes arcta inter vincla recusat.

Nempe, cœlestis pars hominis sibi vindicat imperium in illam quæ tota caduca, tota mortalis est. Hæc obsequii insolens illi obstinatè repugnat. Illa suadet optima; hæc sectatur deterrima. Hinc interius illud, tamque fœdum in homine dissidium: Id quod mente probat, & ore firmat, factis improbat. Hinc erigitur quà ratio monet; hinc deprimitur quà sensus impellunt, & affectus cogunt. Sæpissimè qui virtutem laudat vitiis mergitur. Qui suspicit innocentiam, ille ipsus indagine criminum totus irretitur. Vix credibile est quod de Platone memorant, memorant tamen. Ille enim vir qui

Lucret. l. 1. *Omne immensum peragravit mente animoque,*

dictus est livere, & esse moribus parum probis. Si hoc non verum est, at hoc verum è schola ejus prodiisse homines impensè improbos. Hinc illi dicto fides,

Athen. lib. 11.

Nec liber indicium est animi.

Ovid. lib 2. de tristib. Nihil est frequentius quàm videre homines qui in suis libris oderunt sordes, quas domi, & in abdito obstinatissimè sectantur. Qua de re videndus Lucianus in Icaromenippo. Enimvero tales ut ait Lactantius, *scientiam suam non putant legem vitæ, sed eam inducunt in ostentationem ingenii, cùm nulli rei minùs obtemperant quàm decretis suis. Denique patrocinia turpitudini suæ fingunt, ut etiam honestè peccare videantur.* Nos quoque post Lactantium dici-

Lactant. lib. 3. de fal. sap. cap. 15.

dicimus, tales suis moribus destruere sua præcepta, dum in fronte pudicitiam ostentant, qui intus libidinem occultant. Certè hominibus doctrina conspicuis hoc identidem subjicio, Calliopen priscos finxisse non tantùm regibus adesse, verùm & *αἰδοίοισιν ὀπηδεῖν*, viros pudentes ac probos sectari. *Phornut. in Musis.* Huc accedit, quod hæc ipsa uniuscujusque non dicta, sed opera profert in apertum, ut sciri possit an cum professione consentiant. Ergo pudeat nos, in nobis aspici tam fœdum, tamque ferale dissidium, quod extingui nisi alterius partis victoria potest. Hæ sunt partes virtutis. Nam ubi hæc dominatur, ibi necesse est mentem esse optimam; tum quicquid menti obtemperat nobiliter figurari. Qui virtutem recepit intra pectus, hic secum feliciter concors est. Nam pectore excepta virtus applicat se animo, hoc est, divinæ hominis parti. Ibi agunt consociatissimæ. Ibi duæ valescunt adversus unam. Hæc vincitur, & accipit jugum potioris. Illæ victrices totum hominem vindicant sibi, dum eum reddunt innocentiæ, sanctitati, divinitati. Non absurdè Araspas apud Xenophontem ait, homini duas esse animas. Quarum illa quæ bona est, quotiescunque victrix est, homo honesta sectatur. *Xenoph. de instit. Cy. lib. 6.* Cùm illa quæ mala est, bona superantior est, tum verò effusè itur ad turpia. Cæterùm admittere virtutem nihil est aliud quàm excludere vitia, & nosse artem bene vivendi. Doctè enim adnotatum est, nomen artis ἀπὸ τῆς ἀρετῆς derivasse nostros. Huic tanto negotio peragendo duæ rationes inventæ. Priori loco est hoc, quod dico, præmium summi præmii accessio, auctarium, cumulus: Altero pœna. Illud animi alacritati etiam intendendæ; hæc affectibus coërcendis, & sensuum immodestiæ reprimendæ. Cæterùm præmiis illis quæ sensus titillant, ipsa, quod mirere, excitantur & invitantur ingenia proba & præclara. Id ea re fit, quòd etsi deterior illa pars hominis, quam dixi, superatur, non tamen planè extinguitur. *Aug. lib. 4. de civ. Dei, cap. 21.* Vitia quæ ei adhærent ei ut plurimùm eximuntur; imbecillitas manet, quæ hoc veluti præmiorum fulcro sustinetur. At severis animadversionibus reprimuntur, aut extinguntur desperatæ sortis homines. Hæ sunt illæ duæ columnæ quibus Respub. fulcitur. His demptis, hanc quoque concidere necesse est. Grex est ferarum immanium, non cœtus hominum ea multitudo apud quam nulla pœna quisquam deterretur à sceleribus, nullo item præmio homines revocantur ad originem, nobilitatemque suam. Est ergo hoc, de quo nunc ago, præmium egregia humanæ imbecillitati fultura, ignaviæ stimulus, animo jam per se ad res præclaras eunti haud parvum incentivum. Ne multa, tanti est præmium, ut authore Quintiliano, *nullum inveniatur quod non contra legem aliquam sit.* *Quintil. decla. 2. in serm. 75.* Unde intelligere licet quanta sit vitorum fortium pote-

Plutarch. γυν. ἀρετ. potestas, quæ sit supra leges. Plutarchus observavit, Aretaphilam, sublatis è patria tyrannis, ipsaque adeò tyrannide, rogatam à civibus ut susciperet regimen rerum, hactenus obtemperasse, ut, id quod mirè est arduum, coronas, id est, præmia distribueret. Quo facto, eam se vitæ privatæ reddidisse. Tanti præstantissima femina putavit esse distributionem coronarum, hoc est, eorum præmiorum quæ maxima sunt. Certè inter homines absque præmio haud magis intelligitur virtus, quàm animal sine alimento. Aufer præmia, næ tu omnem animi vim hebetaveris; eâdem Rempub. viduaveris præclarissimis experimentis; eâdem consopiveris quantum est saluberrimorum exemplorum. Hinc quoque intelligimus, ut nobiliori hominis parti sola virtus est proposita ut præmium, ita alteri monstrari honorem & compendium. Honoris apud animum excelsum maxima ratio est, compendii minima, aut etiam nulla. Id quod prudens ille dux Romanus palam professus est, cùm virtutem & honorem nón quidem fecit *συνναοὺς*, unius ejusdemque templi, neque *συμβώμους*, unius ejusdemque aræ; sed quod est magnificentius, ædem ædificavit utrique numini suam; gemellas tamen & proximo intervallo, ut iis Diis, qui, ut quidam ait, sunt *θεοὶ διδυμαῖοι*, dii gemelli. Qua specie *hæ ædes postea pictæ sunt à Cornelio Pino, & Actio Prisco nobilibus pictoribus, Imperatori Vespasiano Augusto, qui eas restituit.* Id quod non quidem novo exemplo à Metello factum est, sed nova certè ac nobilissima de causa. Sic Amanum & Anandatum Persica numina Strabo vocat *συμβώμους θεοὺς*. Hoc fermè exemplo Clemens Alexandrinus memorat, Numam regem Romanum primum omnium mortalium fidei & pacis templum posuisse. Sic ad Coroneam Bœotiæ urbem Palladis & Plutonis ædes constructa fuit *κατά τινα μυστικὴν αἰτίαν* secundum quandam mysticam causam. Quæ sanè mystica causa multò verior est in hoc percelebri facto, & laudatissimo consilio Metelli, qui virtuti solum addidit honorem, quòd honore verum est vera compendia contineri. De pœnis non est hujus instituti quicquam tradere. Quicquid eò pertinet legibus est comprehensum. Hac cura mihi consilium est persequi præmia non quælibet aut omnia, sed ex omnibus quæsitissima, & eminentissima, hoc est, coronas. Et verò quoties coronæ dantur iis qui de genere humano optimè meriti sunt, tunc verò unà cum Plinio dici potest, non tam ipsos coronas accipere, quàm patriam ipsorum coronari. Libanius post enumeratas res gestas Achillis, ita concludit, *ἄξιον μὲν οὖν ἦν στεφάνων αὐτὸν καὶ ἀναῤῥήσεων τυγχάνειν.* Æquum, inquit, fuit propter tot merita Achillem coronari, & renuntiari, scilicet, victorem. Id est, quod hominum votis, & in rebus humanis amplissi-

Clem. Al. exhort. ad Græc.

Plin. l. 35. c. 10.

Strabo l. 11.

Clem. Al. Stromat. lib. 5.

Strabo l. 9.

Plin. lib. 7. cap. 27.

Liban. in encomio Achill.

plissimum est, adipisci. Quæ sanè gloria non solùm in Achillem, sed & in suos perpetuò redundat.

CAPUT III.

Præmiis & insigniis honoris, nempe coronis caput plerunque honestatur, ut illa pars humanæ compaginis in qua humana dignitas potissimùm eminet. Siquidem caput in homine est illud ipsum quod culmen in ædificio, quod cœlum in hac rerum universitate, quod arx in urbe. Caput est fons & origo sensuum, & numen quoddam visibile. Caput signat principium, quandoque finem, sæpe utrumque, id est perfectionem. Præterea significat imperium, tum cujusque rei primam authoritatem. Cur caput sit summo loco, cur sit rotundum. Præstantia cerebri & dignitas vultus. Magnum jusjurandum concipitur per caput illius qui est caput rerum.

QUia inter præcipua honoris præmia connumerantur ea decora
quæ caput evinciunt, id quid ita sic fiat, hoc loco tradam. Ve- *Artemidor.*
tus & constans existimatio est, caput hoc esse in homine quod culmen *lib.1.c.37.*
in ædificio, quod cœlum in mundo. Ratio est, quia τὸ λογικὸν μέ- *& l.2.c.2.*
ρος τῆς ψυχῆς ἐστιν ἐν τῇ κεφαλῇ, rationalis pars animæ est in capite, *Artemidor. lib.2.c.38.*
cùm aliæ quæ vexant hominem, sint in pectore & abdomine. Ergo *Philo ἀλ-*
verum est id quod ex Homero sumptum est, caput sortitum esse no- *ληγ.*
bilissimum ordinem in corpore, ibique esse ὡς ἀκρόπολιν, id est ὥ- *Heracl.*
στε ἄκραν ἐν πόλει λαχὼν, cui obrigit habitare in arce summa, sive *Pont.*
in editissimo loco urbis. Ut pedes sunt ὑπηρετικώτατον ἅπαντι τῷ σώ- *Plutarch. in*
ματι obsequentissimum, sive id quod maxime servit toti corpori. Ita *symp. 3.*
caput est τὸ ἀρχικώτατον summè imperiosum, natura sua continens *Plato lib. 2.*
principales sensus, omneque id quod in homine est ἡγεμονικὸν, sive *de leg.*
κρατιστεῦον, ducatus, sive regimen corporis, qui potissimùm est ἀπὸ *Clem. Al. lib. 2. pædag. cap. 8.*
τῆς ὄψεως καὶ τῆς ἀκοῆς, ab visu & auditu. Ideo κράτα caput dici volunt *Plato l. 12.*
παρὰ τὸ κραίνειν καὶ βασιλεύειν τοῦ ἄλλου σώματος, ab eo quod præest, *de leg.*
ac regit cæterum corpus. Quippe ὁ κρατῶν, καὶ ἄρχων, ἐκεῖνός ἐστι *Etymol. κράτα.*
κεφαλὴ, qui potitur corpore, eique imperat, illud est caput. Est
ergo caput fons & origo atque adeò domicilium sensuum, οἶκος τῆς
αἰσθήσεων. Id quod usque eò verum est, ut Varro ad Ciceronem *Lactant. lib.*
scribat, datum illi hoc nomen esse, *quòd hinc capiant initium* *de opif. Dei*
sensus ac nervi. Hæc omnia non absurdè significarunt illi Ægy- *cap. 5.*
ptii sapientes; qui simulachro Serapidis specie humana pro capite
cœlum imposuerunt. Qua imagine divinitatem capitis repræsentarunt. Et verò, authore Eustathio, prisci vocabulo cœli signa- *Eustath.*
runt caput; tanquam caput sit compactum ad similitudinem hujus *Ἰλια. α.*

Plato in Timæo. mundanæ machinæ. θειότατόν ἐστι, ait Plato de capite, καὶ τῶν ἐν ἡμῖν πάντων δεσποτοῦν, diviniſſimum eſt, & eorum omnium quæ in nobis ſunt imperantiſſimum. Capiti eſt inditus quidam divinitatis radius; dicique meritò poteſt numen quoddam viſibile & conſpicuum. Huic quoque Jupiter præeſſe dicitur, ut ſingulis membris alia minora numina. Ut Jupiter eſt mens mundi, ita caput eſt ſacrarium mentis, atque adeò domicilium animi, ubi omnis elucet humana dignitas & majeſtas. Quia verò initium eſt præcipua & nobiliſſima pars cujuſque rei, non mirum eſt, ſi cùm hanc deſignamus, utimur vocabulo capitis. Sed quòd res omnis ab initio tendit ad finem, & perfectio conſtat utroque, nulla quoque nobilior vox deſignando fini inventa, hoc eſt, conſummationi quàm caput. *Ariſtoph. Plu.* Ariſtophanes, ἐκ τῶν ποδῶν εἰς τὴν κεφαλήν σοι πάντ᾽ ἐρῶ, à pedibus ad caput tibi omnia dicam. *Philo de ſacrif. Ab. & Cain.* κεφαλὴ πραγμάτων ἐστὶ τὸ τέλος αὐτῶν, inquit Philo, caput negotiorum eſt finis, ſive perfectio ipſorum. *Plato in Gorg.* Socrates apud Platonem ait, fabulas non oportere relinqui imperfectas, ſed iis caput addendum, hoc eſt, perfectionem. Vice verſa, dicimus ἐκ κεφαλῆς ἐς πόδας, à capite ad pedes. *Ariſtid. εἰς τὸ αἰγ. πέλ.* Has ipſas ob cauſas caput quoque ſignat imperium; nimirum, quòd à capite eſt in omnia membra motus & regimen. Indidem eſt quòd cujuſque rei prima authoritas capitis appellatione demonſtratur. Hinc & illa frequenter uſurpata, caput amnis, caput Reip. caput rerum. Tum iſta, ſine capite multitudo, hoc eſt, ſine authore & duce. Ut princeps & Reſpub. diſſidentia componunt, ſic caput diſperſa membra copulat, cogitque in unam συμφωνίαν. *Plato in Phæd.* Quòd dolor & voluptas uno faſce comprehendi non poſſunt, quod proximum fuit, iuquit Socrates, Deus harum capita colligavit, i. originem. συνῆψεν εἰς ταυτὸν αὐτῶν τὰς κορυφάς. Capita papaverum decuſſa. hoc eſt, principes è medio ſublati. Tanta cùm ſit capitis dignitas, ſummo loco poſitum eſt ut in ſpecula; & primo, ut dixi, quòd ei ducatus datus. Tum cœlo proximum eſt. Et verò quòd terrenum in capite eſt minimum eſt. Eſt item rotundum, quia perfectum eſt, nec quicquam in illo prius aut poſterius. Nam quis auſit eam capitis partem, in qua cerebrum eſt, cerebrum, inquam, ſedes animi, origo ſenſuum, arx memoriæ, opinionis, ſcientiæ, poſteriorem dicere? *Plato in Phæd.* Ecquis item non ſtupeat in illa altera quæ eſt attributa vultui, qui vultus eſt imago ingenii? Nam quia frons eſt ſummum limen hominis, nimirum, ibi ſedent gravitas & majeſtas. *Lactant. Firm. lib. 4. de ve. ſap. cap. 26.* Tectus in animo pudor manat per oculos, quos natura fecit inſignes lenitate, acritate, flagrantia. In naſo latet ſagacitas; In genis nobilis illa ruboris purpura effloreſcit. Ab ore manat ſal ſapientiæ. *Ariſtoph. νεφ.* Denique in toto vultu eſt non ſolùm, ut ille ait, Ἀττικὸν βλέπος. Atticus aſpectus, ſed

&

& θεῖον, divinus. Certè hoc est in homine facies quod prora in navi, quod Zodiacus in cœlo, quod character in annulo. Ibi agnoscitur viva & expressa similitudo Dei, hoc est, totus homo. Tale cùm sit caput, omnesque capitis partes, non absurdè existimatum est, nullum jusjurandum esse majus aut sanctius illo quod concipitur per caput ejus, qui sit caput rerum, hoc est initium, nempe Jovis. Certè Mercurius ille Homericus, ille infans tam vafer, licet adhuc in cunis, jurat magnum jusjurandum per caput patris, se non abegisse boves Apollinis. *Schol. Æsch. in ἑπτ. ἐπὶ Θήβ.* *Hom. hym. in Mercur.*

Πατρὸς κεφαλὴν μέγαν ὅρκον ὀμοῦμαι.

Patris caput magnum jusjurandum juro. Quale autem esset magnum jusjurandum, & qua forma conciperetur; docet Plutarchus his verbis, cùm descendisset [tunc quidem Callippus illud perfidiæ columen] in legumlatorum templum is qui dederat fidem, sacris quibusdam peractis, circumamicitur veste purpurea Deæ, & accepta face ardente jurat. Diana apud Homerum jurat, tacto capite patris, sibi semper inlibatam fore virginitatem, *Plutarch. Dion.* *Hom. hym. in Ven.*

Ὤμοσε δὲ μέγαν ὅρκον, ὃ δὴ τετελεσμένος ἐστὶν,
Ἁψαμένη κεφαλῆς πατρὸς Διὸς αἰγιόχοιο.
Παρθένος ἔσσεσθαι πάντ᾽ ἤματα δῖα θεάων.

Juravit magnum juramentum, quod utique perfectum est, ubi cepisset caput patris Jovis ægidiferi, virgo uti esset omnibus diebus diva Dearum. Hercules præhensa dextera Hylli filii sui, eum jure jurando adigit, quod vult concipi per caput Jovis patris, se facturum quæ receperit.

Ὄμνυ Διὸς νῦν τοῦ με φύσαντος κάρα. *Sophocl. Trach.*

Jura Jovis nunc qui me genuit, caput. Ad hoc exemplum, fidei sacrosanctum vinculum habetur, jurare tacto capite principis. Hoc jusjurandum Jovius concipit apud Zosimum; aitque se cum Alarico pacem nunquam esse facturum. Alios insuper ad illud ipsum jusjurandum adigit, quod ipse audacter firmat esse gravius & sanctius illo quod concipitur per Deum. Hujus notæ est vetus illud, περιδ-βάλλομαι τῇ ἐμαυτοῦ κεφαλῇ, spondeo mei capitis periculo. *Zosim. l. 5.* *Phrynich. περιδς.*

CAPUT IV.

In qualicunque capite vel mortuo est momentum, sicuti in motibus capitis. Capite annuere quid. Caput notare quid. Caput pro toto homine. Dignitas capitis. Caput elatum, demissum. velatum, obvolutum, intectum, pileatum, opertum, adopertum quid signet. Caput aperire. Nudo capite aliquid patrare. Aliæ notæ capitis. Victimæ sine capite. Capita hostium ostentantur. Ægyptiis nefas est edere caput victimæ. Caput leonis.

NOn solùm in capite hominis præsertim vivo, sed & in qualibet re quæ capitis modò nomine censeatur, est haud leve momentum. Caput humanum inde effosum ubi postea condita fuit arx Romana, rem conjectantibus fuit certissimum symbolum seu pignus inibi futuri imperii. Quid, quod in ipsis motibus capitis est aliquid, unde proditur animus? Capite annuere inter Deos est signum datæ fidei. Sic Apollo apud Homerum alloquens Mercurium adhuc infantem, ait,
Hom. hym. in Merc.

> Ἀλλ' εἴ μοι τλαίης γε θεῶν μέγαν ὅρκον ὀμόσσαι,
> Ἢ κεφαλῇ νεύσας, ἢ ἐπὶ Στυγὸς ὄμβριμον ὕδωρ.
> Πάντ' ἂν ἐμῷ θυμῷ κεχαρισμένα, καὶ φίλα ἔρδοις.

Verùm si sustineres Deorum magnum jusjurandum jurare, Aut capite annuens, aut per Styga fortem aquam, Omnia certè meo animo grata & amica faceres. Deinde uterque annuit, & in fœdus, amicitiamque perpetuam coierunt. Caput motare inter homines est murmurando aliquid improbare. Creon apud Sophoclem ait, cives suos sibi obmurmurantes capita movere,
Sophocl. Antig.

> ——— ἀλλὰ ταῦτα καὶ πάλαι πόλεως
> Ἄνδρες μόλις φέροντες ἐρρόθουν ἐμοί,
> Κρυφῇ κάρα σείοντες.

Sed hæc & olim Homines vix ferentes in me concitabantur latenter caput moventes. Apud scriptores probatissimos nihil est tam obvium quàm caput pro toto homine, ut apud Synesium, ἦν δ' αὐτῷ δεινὸν οὐχ ἡ νόσος, ἀλλὰ τὸ σοῦ τῆς ἱερᾶς ἀπεῖναι κεφαλῆς, non illi morbus erat gravis, sed quòd aberat abs tuo sacro capite. Et alibi, οἷον ἐγὼ Θεότιμον οἶδα τὴν πρᾳοτάτην καὶ θεοφιλῆ κεφαλήν. Qualem ego Theotimum novi, mansuetissimum, Deoque charum caput. Euripides,
Synes. ep. 37. *Synes. ep. 49.* *Euripid. Phœniss. actu 2.*

> οὐ θεμιτόν σοι μητρὸς ὀνομάζειν κάρα.

Non fas tibi matris nominare caput. Sic Virgilius,
Virgil. l. 4. Æneid.

> *Me puer Ascanius, capitisque injuria chari.*

De

De hoc genere ſunt hæc, dirùm caput & Jovi ſacrum. Item, capite cenſi, capite minuti, capitis diminutio, taliaque. Ex his apparet verum eſſe id quod dixi, hominem eſſe materiam mortalem, quæ eſt agglutinata divinæ; & quicquid in homine divinitatis eſt capite potiſſimùm contineri, ſicuti arce, & quodam loco munitiſſimo, editiſſimo, conſpectiſſimo. Certè quæ eſt laus totius hominis, hanc ſibi caput vindicat ut propriam. Laus univerſæ gentis etſi pertinet ad ſingulos, tamen ad unum principem refertur. Nimirum, quod omnis populi poteſtas eſt collata in unum principem. Eadem eſt ratio capitis, cujus in decus cedit omnis illa dignitas quæ membrorum eſt. Ut princeps ab univerſis colitur & ſuſcipitur, ita omnia membra capiti aſſurgunt. Memoriæ prodi- *ἐν πα-*
tum eſt, Sidones, gentem feram, cùm parentes comedant, eorum *ϱγ.*
tamen capitibus abſtinere, eaque deaurare. Qualis apparet habitus capitis, talis cenſetur eſſe animus. Et quidem caput elatum plerunque eſt argumentum lætitiæ ſuperfluentis, aut væcordis ſuperbiæ; demiſſum mœſtitiæ; velatum luctus; obvolutum ſignat eum hominem qui nihil expectat niſi dirum. Quoties res ferro cernitur, quiſquis ἀπαρακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ capite intecto verſatur in acie, is cenſetur præbere ſe adgnoſcendum, ciere pugnam, & hoſtem provocare. Olim in foro demonſtrabat eos, *qui in tribu*, ut Plautus *Plaut. Capt.*
ait, *ſontes condemnant reos*. Caput pileatum, aut alba lana vela- *actu 3. ſc. 1.*
tum eſt evidens argumentum ingenuitatis, ut raſum ſervitutis, capillatum reatus. Capite operto eſſe, eſt degere inter pares; adoperto, inter majores, eoſque quos & vereri & revereri æquum eſt. Etſi non ſum neſcius, ex authoritate Varronis Plinium tradere, *capita* *Plin. l. 28.*
aperiri aſpectu magiſtratuum, non venerationis cauſa juſſum, ſed *c. 9.*
valetudinis, quo firmiora conſuetudine ea fierent. Nudo capite *Niceph.*
aliquid patrare, Græcis fuit, nullo rubore, nulloque reſpectu id, *lib. 9. c. 2.*
quicquid eſt, ſuſcipere, & ſuſceptum peragere. Socrates apud Pla- *Plato in*
tonem, Conabor, inquit, ei reddere recantationem nudo capite, & *Phæd.*
non quomodo tunc verecundia coopertus. Illicitos coitus prohibuit Moſes non per ænigmata, inquit Clemens Alexandrinus, ſed ad- *Clem. Al.*
huc γυμνῇ τῇ κεφαλῇ nudo capite. Qualia cujuſque gentis capita *Pædag. l. 2.*
eſſent, ut res maximè animadvertenda, nec ſemel, nec incurioſè *c. 10.*
eſt adnotatum. Hujus notæ illud eſt quod Herodotus tradit, capita *Herod. l. 3.*
Perſarum eſſe fragilia, Ægyptiorum ſolida. Nempe hinc utriuſque gentis ingenium præbuit æſtimandum. Idem ſcriptor tradit, inter multa pretioſa reperta à Platæenſibus fuiſſe caput ſine ulla ſu- *Herodot.*
tura, κεφαλὴν ἐξ ἑνὸς ἐοῦσαν ὀστέου, conſtans ex uno oſſe, ſcilicet, con- *lib. 9.*
tinuo. Cùm res divina fit, pro diro omine, proque monſtro eſt, ſicubi in victima caput non invenitur. Id quod Livius adnotavit

Liv. lib. 31. accidisse Cn. Cornelio & Q. Petilio Coss. *Nam quo die*, inquit, *magistratum inierunt, immolantibus Jovi singulis bubus, uti solet, in ea hostia qua Q. Petilius sacrificavit, in jecinore caput non inventum.* Capita hostium ex insidiis, è pugna, è prælio relata ostentantur in argumentum fortitudinis & felicitatis; atque adeò in decus victoriæ sæpe disponuntur in loco celeberrimo omnibus ostentui. Zonar. in Dav. Hoc exemplo David post prostratos Palæstinos, centum hostium capita è pugna retulisse dicitur, eaque in ornamentum regiæ domus disposuisse. Certè caput hostis omni tempore est argumentum, victoriæ. ἐν παρέργῳ. Cùm Eurystheum Hyllus Herculis filius in pugna occidisset, caput ejus detulit ad Alcumenam, quæ illi acubus oculos confixit. Euripid. Electr. actu 4. Apud Euripidem Orestes, occiso Ægistho, argumentum ac trophæum tanti facinoris refert caput ejus,

—— ἥκει δέ σοι
Κάρα γ' ἐπιδείξων οὐχὶ Γοργόνος φέρων,
Ἀλλ' ὃν στυγεῖς Αἰγίσθου.

Venit autem tibi caput ostensurus non Gorgonis ferens, sed [ejus] quem odisti Ægisthi. In relat. Pers. Italicè scripta. Hoc quoque nostro sæculo, nempe anno M.D.LXXVII. Mustafa Turcici dux exercitus quinque millia Persarum ab se in prælio cæsorum capita mœsto ordine disponi, & ex his propugnaculum extrui jussit, horribili spectaculo, & atroci exemplo. Extat & quoddam oraculum quod Jovi jubet mitti capita. Ita se res habet; *Cùm prisco more Saturnus in Latio, crudeli quodam* Lactant. lib. 1. de fal. relig. cap. 21. *sacrificii genere coleretur, non quidem ut homo*, inquit Lactantius, *ad aram immolaretur, sed uti in Tyberim de ponte Milvio mitteretur, id ex responso quodam factitatum, Varro author est. Cujus responsi ultimus versus est talis,*

καὶ κεφαλὰς Κρονίδῃ, καὶ τῷ πατρὶ πέμπετε φῶτα.

Et capita Saturnio, & patri mittitè facem, sive hominem. Quod quia videtur ambiguum, & fax illi, & homo jaci solet. Cæterùm non solùm in homine, sed & in cæteris animantibus nunquam non est præcipua capitis habita ratio. Apud Ægyptios nefas fuit esse caput victimæ, ut numinis nonnihil habens. Horum hierophantæ caput leonis habebant inter hieroglyphica; signabatque vigilantiam & custodiam. Hisce quæ dixi, aliisque quæ quàm plurima de capite dici possent, fides fit, in hominis textura primum locum esse hujus partis, ut illius quæ est arx, apex, fastigium cæterarum. Rem perspicuam, quæque in confesso est, non tam necesse fuit probare argumentis, & confirmare exemplis, quàm ordinem sequi susceptæ curæ. Hæc adegit me ad hæc tradenda, sine quibus non satis commodè sequentia contexi possunt. Id quod lectorem non nescire volui, ne, quod πάρεργον est, id me ἔργον facere quispiam putet.

putet. Summa hæc eſt, Quia caput eſt nobiliſſima pars hominis, corona omnium præmiorum nobiliſſimum huic parti honeſtandæ inventa eſt. Id quotieſcunque fit, non tantùm caput, ſed & cætera membra, non item ſolum corpus, ſed totus homo eo honore, qui ſummus eſt, cohoneſtari dicitur.

CAPUT V.

Corona eſt premium preclari capitis. Coronæ mani geſtatæ. Coronati capitis multa erat authoritas. Quiſquis in concione ad dicendum conſurgeret ſe coronabat. Qui dicendi laudibus emineret, huic loco premii, ſive honorarii dabatur corona. Hiſtriones προσιμιάζοντες erant coronati. Corona COSS. Romanis adempta.

NOn cuilibet capiti, ſed uni illi quod multis, magniſque laudibus cenſeretur, inventa fuit corona, hoc eſt præclarum præmium. Nimirum, caput coronatum trophæis ac præconiis cenſetur eſſe redimitum. De Polemone ſophiſta memoriæ proditum *Philoſtrat.*
eſt, Laodicenos cives ſuos, omnes, quotquot erant domi coronas *in Polem.*
in ejus caput contuliſſe κατιδόντες τι ἐν αὐτῷ μέγα, perſpicientis aliquid magnum in ipſo. Et huc, ſcilicet, ſpectat vetus illud Alcæi, *In carm.*
jubentis perfundere unguentum circa ea capita, quibus multa fue- *Alcm.*
runt toleranda. Eſt ergo corona proprium decus capitis. Etſi is eſt coronarum decor, ut quandoque manu ferrentur: Cujus generis eſt illa, quam Athenæus in quadam pompa memorat altera *Athen.l.5.*
manu fuiſſe geſtatam à muliere quadam formoſiſſima, & ſumptuosè veſtita. Quæ corona fuit è Perſæa fronde Ægyptia; cùm eadem mulier altera manu teneret ramum palmæ. Quo exemplo legimus Amphiaraum cornu manu geſtaſſe, ὡς τὰ ἐνύπνια διὰ τοῦ ἀληθοῦς ἀνάγων, ut ſomnia per id quod verum eſt, reducens. Apud *Apul. Me-*
Apulejum ſacerdos in ipſo procinctu pompæ roſeam manu dextra *tam.lib.11.*
ſiſtro cohærentem coronam jubetur geſtare. Nero ingrediens urbem *Xiphilin. Ner.*
Romam curru ſublimis, & cotino coronatus pythicam laurum manu tenuit. Sed hoc rarum, ut coronæ manu geſtentur. Frequentiſſimè, *Philoſtrat.*
& ferè ſemper capiti imponuntur. Ibi locata corona mirum dictu *in Amphi*
quantum authoritatis conciliet geſtori ſuo. Et verò ad tantum decus, *arao.*
hoc eſt ad jus coronæ geſtande, nemini niſi per ingentia in Rempub. merita aditus patuit. Hinc derivatus mos, ut quiſquis ad agendum publicum negotium ſeriò accederet, is non priùs ſe rationibus & argumentis, quàm authoritatem muniret. At id authoritatis, quanta maxima eſſe potuit, fuit in corona. Quippe corona non-

nisi magni nominis caput circumdare credebatur. Certè quia hoc tantum decus etiam imò maximè omnium superbia sibi assumit quamvis nullis subnixa meritis, non mirum est si potentiores, & primores civitatum hinc se conspiciendos & suspiciendos multitudini præbebant. Nimirum inter insignia potentiæ & authoritatis, ut alibi dico, corona primum locum obtinet. In urbibus, inquit Philo. ὁ πάντων ἐπιβουλότατος φύεται τῦφος, ὃν τινες τεθήπασι καὶ προσκυνοῦσι τὰς κενὰς δόξας σεμνοποιοῦντες διὰ χρυσῶν στεφάνων καὶ ἁλουργίδων, καὶ πλήθους θεραπόντων καὶ ὀχημάτων ἐφ' ὧν οἱ λεγόμενοι μακάριοι καὶ εὐδαίμονες μετέωροι φέρονται), omnium insidiosissimus nascitur fastus quem quidam admirantur & adorant, vanas glorias magnificantes per aureas coronas & purpuram, & multitudinem servientium & curruum. Et quidem de sacrificantibus, & majoribus magistratibus, qui essent coronati, supra satis est dictum. Nunc prodendus est mos illorum qui dicturi in concionem prodibant. Isti enim non se populo conspiciendos præbebant priùs quàm essent coronati. Et hoc illud est quod Aristides ait, ubi Rhodios hortatur ad concordiam. Olim, inquit, tanta erat animorum vestrorum conjunctio, ut, cùm in concionem veniebatis, satis vobis esset videre coronam, id est, scire quis esset concionaturus. Quippe sola hominis authoritate moti, vix orationem ejus expectabatis. rectè enim vobis & coronæ ac talia satis erant. In hanc sententiam rectè Euripides ait, dignitatem loquentis, etsi non ornatè dicit, tamen persuadere, in hoc versu quem Stobæus refert,

Philo π. τ̃ δεκ. λογ. — *Aristid. ῥοδ. περὶ ὁμον.* — *Stob. π. τ̃ ἐν ταῖς πόλεσ. δυνασ.* — *Hieron. ep. l. 2. ep. 22.* — *Lucian. Demon.*

> τὸ δ' ἀξίωμα κἂν κακῶς λέγῃ τὸ σὸν
> Πείσει.

Ajunt Periclem, amissis duobus filiis, coronatum in concione disseruisse, Id fermè ipsum memorat Lucianus de Demonacte. Is enim magno animo, & corona redimitus, & nitida veste amictus suis calumniatoribus responsurus in concionem venit. Ipsemet Demonax sic loquitur, ἐμὲ μὲν ὁρῶντες ἐστεφανωμένον ὑμεῖς ἤδη κἀμὲ καταθύσατε; cùm me sertis coronatum videatis, quin me jam sacrificatis? Quibus verbis repræsentatur uterque mos, nempe & coronandi victimas, qua de re supra dixi, & illos qui in concione verba faciebant. Hunc ipsum morem exprimit Praxagora mulier apud Aristophanem his verbis,

Aristoph. ἐκκλησ.

> Ἐγὼ δὲ θεῖσα τοὺς στεφάνους περιδήσομαι
> Καὐτὴ μεθ' ὑμῶν, ἤν τί μοι δόξῃ λέγειν.

Ego verò impositis coronis redimibor & ipsa cum vobis, siquid mihi visum fuerit dicere. Ibi scholiastes, τὸ, inquit, περιδήσομαι, ὅτι οἱ δημαγωγοὶ ἐστέφοντο, quoniam populares oratores coronabantur. Paulò post hæc ipsa mulier addit,

— τίς

——— τίς ἀγορεύειν βούλεται;
Γυ. ἐγώ. Πρ. περίθου δὴ τὸν στέφανον τύχ' ἀγαθῇ.
Γυ. ἰδού.

Quis concionari vult? Mul. Ego. Pr. Circumpone ergo coronam [capiti] τύχ' ἀγαθῇ, felici omine. Et infra.

Πρ. ἔθ' ἥτις ἑτέρα βούλεται λέγειν; Γυ. ἐγώ.
Πρ. ἴθι δὴ στεφανοῦ.

Est ne alia aliqua quæ velit dicere? Mul. Ego. Pr. Apage dum coronare. Hoc exemplo Cippus concionaturus, priusquam prodeat in conspectum universorum, coronat sese. Ovidius, *Ovid. l. 15. Metam.*

Dixit, & extemplo populum, gravemque senatum
Convocat. Ante tamen capitis nova cornua fronde
Velat, & aggeribus factis à milite forti
Insistit.

Idem cùm capiti coronam dempsisset, reposita est illi à populo,

Rursus ad hos Cippus, quem poscitis, inquit, habetis.
Et dempta capiti populo prohibente corona,
Exhibuit gemino præsignia tempora cornu.
Demisere oculos omnes, gemitumque dedere.
Atque illud meritis clarum (quis credere possit?)
Inviti videre caput; nec honore carere
Vlteriùs passi festam imposuere coronam.

Videtur quoque fuisse in more positum, ut qui sæpiùs apud populum diceret, sæpeque coronatus aspiceretur, huic ipsi concederetur jus gestandæ coronæ. Hinc est, quod Demosthenes ex qualibet occasione illam suam coronam sæpe ostentavit & objectavit illis à quibus violatæ legationis accusabatur, sicuti omnium verissimam ac tutissimam defensionem. Perinde ac si diceret, si essem vir improbus, ut isti volunt, non donatus fuissem ea corona, cujus gestandæ jus eximiis tantum oratoribus, ac Reip. probatissimis permissum est. Porro illi qui dicturus surgeret, ab illo qui proximè dixisset, corona tradebatur, ut è supra dicto loco Aristophanis perspicuum fit, tum è sequentibus, *Plutarch. π. τοῦ ἑαυ. ἐπ. ἀνεπιφθ.*

Γυ. φέρε τὸν στέφανον. ἐγὼ γὰρ αὖ λέξω πάλιν.

Affer coronam. Ego enim rursus dicturus sum. Et alibi apud eundem Aristophanem in hoc versu, *Aristoph. Θεσμοφ.*

περίθου νῦν τὸν δὲ πρὶν τι περὶ λέγειν. τόνδε,

τοῦτ' ἔστι στέφανον. Circumda nunc priùs quàm dicis, hanc coronam. Imitatione oratorum histriones, qui proœmiis recitandis id agebant, ut spectatorum benevolentiam suo gregi conciliarent, fausti ominis gratia coronas ferebant, ostendebantque populo; & inde faustitatem, assensum, plaususque referebant Certè in corona tan- *Dionys. Halic. l. 3. Antiq.*

tum fuit authoritatis, ut Halicarnassæus memoret, coronam regum Romanorum, unà cum toga palmata, ademptam fuisse Consulibus; cùm alia potentiæ & dignitatis insignia iis relicta essent. Nam corona & vestis regia, utraque liberæ civitati intolerabilis visa est. ἔξω, inquit, τοῦ στεφάνου, καὶ τῆς ποικίλης ἐσθῆτος. ταῦτα δ' αὐτῶν ἀφῃρέθη μόνα, extra coronam, & vestem versicolorem [cætera insignia illis relicta sunt.] Hæc una ipsis adempta. Ita tamen adempta, ut eis relinquerentur cùm triumpharent. Utroque, scilicet, insigni triumphans conspicuus erat. τότε καὶ χρυσοφοροῦσι, tunc enim aurea [corona] insignes aspiciuntur, καὶ ποικίλοις ἀλουργίσιν ἀμφιέννυνται), & versicoloribus vestibus circumamiciuntur. Hoc cultu Æmilius Paulus currui insidens triumphali conspectus est, ἀλουργίδα χρυσόπαστον ἀμπεχόμενος, purpura auro intertexta indutus.

Plutarch. Æm. Paulo.

CAPUT VI.

Corona decus vel inter supplicia conspicuum. Quidam corona ejusque materie, ut rei vili inludere non dubitarunt. φυλλιναῖοι ἀγῶνες. Flores coronarum quales. Corona non est pretium neque merces, sed premium. Corona, id est premium.

TAnti erat corona, ut ejus dignitas nullo concursu rerum adversarum; ejusque fulgor ne inter supplicia quidem hebetari posset. Quippe inventi sunt qui post magna merita visi sunt commisisse quo capite pœnas darent. Illud tamen nunc quidem infelix caput ipso etiam ultimo momento suis insigniis honestatum mansit. In uno, inquam, eodemque capite sæpe utrumque conspectum est & præmium & pœna. Torquatus ille infeliciter fortis jussu Manlii patris coronatur. Sed ei caput coronatum illico amputatur. Qua severitate, ut hoc obiter dicam, Stesibrotus Epaminondæ filius adversus edictum patris cum pugnasset, punitus. Simile propemodum memoratur factum Syllæ, qui servum Sulpitii, à quo herus proditus fuerat, libertate donatum per præceps dari jussit. Hujus quoque generis est judicium Ephororum, qui Isadan, quòd fortiter pugnans hostes repulisset, coronarunt; sed quòd sine armis ad pugnam exiisset, mille drachmis multarunt. Haud absimile illud Secundi de eo qui fuerat author seditionis, eandemque compescuerat, Pro iis, inquit, quæ deliquit, puniatur. Deinde pro iis quæ benefecit, si potest, præmium capiat. Unde intelligimus, in crimine læsæ majestatis pœnam præire præmio. His, talibusque exemplis docemur, eam esse virtutis prærogativam, ut ne infelices quidem fraudet suo præmio. Etsi ridiculè corona videtur

Plutarch. Fab. Max.

Zonar. in Manl. Torq.

Plutarch. παράλλ. ἑλλην. καὶ ῥωμ.

Plutarch. Sylla.

Plutarch. Agesilao.

Philostrat. Secundo.

videtur dici illud præmium quo magna ingenia excitari possint. Num enim flores, frondes, ramuli, denique ipsa auri lamina tanti est, ut virtuti sit remuneratio? Ergo præmiorum honos reponetur in rebus contemptibilibus, non in incorruptis hominum judiciis expendetur? Enimvero non tantùm vulgus hominum, sed è gravissimis scriptoribus nonnulli reperti qui huic toti negotio non dubitarunt inludere. In his est Dion Chrysostomus scriptor & sapiens & eloquens, qui ait, publicè repertas esse escas pro fatuis, hoc est, coronas, primos locos, & præconia. Atque adeò quosdam fronde viridi, vel corona, mitrave circumduci ut oves. Itaque etsi militari loco, tamen verum dixisse visus est Opilius quidam, *στεφάνους μὲν καὶ πορφύραν εἶναι παισὶν ἀθύρματα, στρατοῦ δ' ἔπαθλα, χωρία καὶ χρήματα*, coronas quidem & purpuram esse pueris oblectamenta, exercitus autem, alia, prædia, scilicet, & pecunias. Consentaneum prope dictum illi militum querelæ, quæ est apud Cornelium Tacitum. *Queruntur enim veterani, se trahi adhuc diversas in terras, ubi per nomen agrorum vligines paludum, vel inculta montium accipiunt.* Ac si dicat, callidos istos præmiorum ostentatores veriùs quàm datores id agere unum, ut militari simplicitati per hæc speciosa & inania nomina illudant. Diogenes quoque ajebat, oratores esse ministros, sive mancipia plebis; at coronas, bullas gloriæ *δόξης ἐξανθήματα*. Epicurus neque naturales, neque necessarias quasdam voluptates existimabat; in his coronas ac decora statuarum. Apud Aristophanem paupertas & Cremilus jurgantes istis propemodum similia loquuntur. Et paupertas quidem ut sibi authoritatem conciliet, ait Jovem esse pauperem. Id quod hinc probat. Nam si is, inquit, dives esset, non illos quos in ludis Olympicis victores renuntiat, coronaret oleastro, hoc est, re nihili. Quippe talibus viris auream coronam potiùs dari æquum fuit. Huic Cremilus respondet, vel hinc esse perspicuum, quanto apud Jovem in honore sint divitiæ, quibus is tam sedulò parcit, ut in coronas nullum sumptum fieri velit, *λήροις ἀναδῶν τοὺς νικῶντας* nugis redimiens victores. Vocat ergo Olympiacas coronas, quamlibet omnium coronarum præclarissimas, *λήρους*, hoc est, meras nugas, quas callidè Jupiter dat victoribus, cùm interim sibi ipse seponat aurum. Certè, ne nihil Cremilus apud Aristophanem dicere videatur, observatum est, illa tam celebria coronaria certamina fuisse vocata *φυλλιναίους καὶ φυλλοφόρους ἀγῶνας* foliacea certamina, in quibus nequaquam proponitur argentum, aut quidpiam tale, sed corona, & quidem foliacea. Id est, Pro tanta, tam utili, tamque felici fortitudine victores denique adipiscuntur folia, materiam deflorescentem, arescentem, putrescentem. Sed enim, inquit Philo, agens de sacris certaminibus,

Dion Chrysost. orat. 66.
Appian. Alex.
Tacit. lib. 1. Annal.
Diog. Laert. in Diog. l. 6.
Laert. l. 10. in Epic.
Aristoph. Plu.
Etymol. φυλλιναίους ἀγῶνας.
Pindar. Oly. od. 8.
Philo ὅτι πᾶς αὐτοῦ. ἐλ.δ'θ.

pro oleaſtro & apio glorioſa eſt certantibus mors. In hac ipſa ſententia fuit Anacharſis Scythicus ille ſapiens, qui talia præmia ridet. Cùm enim is Solonem interrogaret quænam in gymnicis certaminibus præmia victoribus proponerentur; Solonque reſpondiſſet, in Olympicis dari coronam oleagineam, in Iſthmiis pineam, in Nemeis ex apio, in Pythiis poma Apollinis, ſublato cachinno Scytha, Præclara, inquit, præmia percenſuiſti ô Solon, tum digna iis qui talem exhibent hominibus munificentiam, tum etiam athletis, qui talia tam cupidè ſectantur. Is quoque eſt ſenſus ejus epigrammatis quod eſt primum in anthologia.

Lucian. de gymnaſ.

Anthol. l. 1. in princ.

Τέσσαρές εἰσιν ἀγῶνες ἀν' Ἑλλάδα, τέσσαρες ἱεροὶ,
Οἱ δύο μὲν θνητῶν, οἱ δύο δ' ἀθανάτων,
Ζηνὸς, Λητοΐδαο, Παλαίμονος, Ἀρχεμόροιο.
Ἆθλα δὲ τῶν κότινος, μῆλα, σέλινα, πίτυς.

Quatuor ſunt certamina in Græcia, quatuor ſacra, Duo quidem mortalium, duo verò immortalium, Jovis, Apollinis, Palæmonis, Archemori. Præmia verò illorum olea, poma, apium, pinus. Quæ omnia etſi verè dicuntur, tamen iſti ſunt illi ipſi flores, ſive rami, quibus & ipſa ſumma capita inſigniri geſtiunt, quibuſque meritò efferuntur, ut præclariſſimis virtutis ſpectatiſſimæ teſtimoniis, cujuſmodi hiſce elegantiſſimis verſibus ab Oppiano repræſentantur, ubi coronati magna frequentia domum deducuntur.

Oppian. ἁλιευτ. lib. 1.

Οἷον δὴ βασιλῆα φερέπτολιν, ἠέ τιν' ἄνδρα
Ἀθλοφόρον θαλλοῖσι νεοδρέπτοισι κομῶντα
Παῖδές τ' ἠΐθεοί τε καὶ ἀνέρες αἰὲν ἕπονται,
Εἰσόκεν ὀίκαδε ἥκῃ μεγάρων ὑπὲρ οὐδὸν ἀμείψῃ.
Ὣς οἵγε.

Qualiter ſanè regem qui urbem cœpit, aut aliquem victorem athleticum ramis recens decerptis ſuperbientem Puerique juveneſque, & viri comitantes ſuam domum deducunt, & frequentes ſemper ſequuntur, Donec pulchrum ſub ædes limen tranſcendat. Sic hi, &c. Ergo falſum eſt athletarum præmia eſſe κότινον, σέλινα, πίτυν, μῆλα, oleaſtrum, apium, pinum, mala, ſive baccas, Quippe verum præmium eſt, ὁ ἔπαινος ὁ παρὰ τῶν θεατῶν, καὶ τὸ ἐπισημότατον γενέσθαι, τῷ δείκνυσθαι τῷ δακτύλῳ, ἄριστον εἶναι τῶν καθ' ἑαυτὸν δοκοῦντα, laus quæ eſt à ſpectatoribus, & eſſe clariſſimum, ac demonſtrari digito, inter æquales hunc viſum eſſe etiam ſua opinione præſtantiſſimum. Fatendum eſt aliquid eſſe in his foliis, frondibus, floribus, in quo vel ipſi mortalium optimi magnopere commoventur. Et quidem Olympiacos flores Pindarus deſcribit ut ſuaviſſimos.

Lucian. de gymnaſ.

Pindar. Oly. od. 4.

Ὑψιλάου δρεπτῶν, καὶ
στεφάνων ἄωτον γλυκὺν

Τᾶν ὀλυμπίᾳ.
Ὠ'κεανοῦ θυγάτηρ
Καρδίᾳ γελανεῖ,
Ἀ'καμαντόποδος τ' ἀπλώας δέκευ.
Ψαύμιδός τε δῶρα.

Celſarum virtutum & coronarum florem ſuavem, quæ ſunt in Olympia, ô filia Oceani corde hilari accipe dona vehiculique indefeſſi pedibus, & Pſaumidis. Nec mirum, tales flores eſſe tam ſuaves, ut potè in quibus ineſt fructus, iſque dulciſſimus, teſte eodem Pindaro, ——— *οἴ-* *Pindar. Nem. od. 4.*

καδε κλυτοκρέοντων
οὐ νίσοντ' ἄνευ στεφάνων.

domum non ſine coronis inclytum fructum ferentibus redeunt. Et hoc, ſcilicet, illud eſt quod Oppianus ait, *Oppian. ἁλιευ. lib. 4.*

Νίκης τε γλυκύδωρον ἑλεῖν κράτος.

Victoriæque dulcem auferre excellentiam. Sunt Hercule hi flores & fructus tam ſuaves, tamque optabiles, ut Græcia nunquam fatua, ſemper docta, ſæpe generoſa nihil quicquam tanto ſtudio concupiverit. Qua de re eſt inſignis apud Herodotum locus, quem hîc placuit adſcribere. De quibuſdam Arcadibus loquitur, In conſpectum, inquit, regis adducti, interrogatique cùm ab aliis Perſis, tum verò à quodam præcipuè de Græcis, quidnam illi agerent, reſponderunt, eos agere Olympia, & ſpectare certamen gymnicum atque equeſtre. Rurſus eodem percontante quodnam illis præmium eſſet propoſitum propter quod certarent, oleaginam coronam inquiunt eſſe qua donarentur. Ibi Tigranes Artabani filius generoſiſſimam dixit ſententiam, quæ apud regem pro timida eſt habita. Audiens enim præmium illis coronam eſſe, non pecuniam, ſilentium tenere non potuit, quin coràm omnibus diceret, Papæ Mardoni, in quos viros duxiſti nos ad pugnandum, qui non pecuniarum certamen agitant, ſed virtutis? Quòd ſi talium & frondium & florum tanta dignitas eſt, meritò corona hinc plexa exiſtimata eſt præmium, non pretium, remuneratio, merces. Nam ſi in corona unius compendii ratio haberetur, hoc eſſet quod dico, & pretium & merces. Sed quòd corona altiùs aſſurgit, eique nobilior & excelſior meta propoſita eſt, neutiquam pretium, ſed utique præmium eſt, cujus dignitate & magnitudine continentur illa quæ ſunt infra ipſam, pretium, remuneratio, merces. Et hoc, ſcilicet, illud ipſum eſt quod Anacharſi talium præmiorum contemptori reſpondet Solon. Nos, inquit, non ad nuda tantùm dona intentos oculos habemus. Sed hæc ſunt ſigna atque indicia victoriæ, per quæ victores cognoſcuntur. Gloriam enim victores, *Herodot. lib. 8.* *Lucian. de gymn.*

ſectan-

sectantur; pro qua consequenda etiam in ventrem calcitrare præclarum est venantibus. Certè Cassiodorus scriptor gravissimus his nomen indit præmiis, *Si*, inquit, *Olympici currus agitator rapit premia post labores; si ferarum certamen inhonestum velociter solet coronare victores, &c.* Quinimo hæc ipsa vox corona sæpissimè pro præmio sumpta legitur. Hoc sensu dicimus, corona victoriæ, fidei, immortalitatis; ut apud Lactantium, *Incorruptibiles sibi thesauros bonis operibus acquirat, ut possit Deo judice pro virtutis suæ merito vel coronam fidei, vel premium immortalitatis adipisci.* Et donari corona, est renuntiari victorem, ac proinde adipisci summum præmium. Euripides,

Cassiod. lib. 11. Var. ep. 35.

Lactant. in fo. Epit.

Eurip. Troa. actu 2. in fin.

στέφανον ἔφερεν Ἑλλάδι κυεργτόφῳ,
Φρυγῶν πατρίδι πένθη.

Coronam afferebat Græciæ juvenibus florenti, luctus autem Phrygium patriæ.

CAPUT VII.

Corona signat premium victoriæ. Corona donatica. Præter coronas alia genera premiorum. ἀριστεῖα. *dignitas illorum qui* ἀριστεῖα *essent adepti. Honor* λαοσεβόφΘ.

CÆterum corona non signat qualecunque præmium, sed præmium victoriæ, hoc est pugnando & vincendo partum, *Ubi durior pugna ibi gloriosior est victoria*, inquit Severus Sulpitius. Ergo qui vicit, is propriè coronam accipere dicitur. ἀθλητικῆς ἔργον μὲν ἂν εἴποις τὴν τῶν στεφάνων πρὸς τὸν ἀντίπαλον ἅμιλλαν. ἄσκησιν δὲ, τὴν ἐπὶ τοῦτο διὰ τὴν γυμνασίαν παρασκευὴν τοῦ σώματος. Athleticæ opus quidem dicas [esse] certamen coronæ contra adversarium. At exercitationem, eum apparatum qui in hoc fit, per exercitamentum corporis. Aristophanes,

Sever. Sulpit. in Dial.

Plutarch. π. τῶ Σωκρ. δαιμ.

Aristoph. ἱππ.

—— καὶ νικήσας
Αὖθις ἐκεῖθεν πάλιν ὡς ἡμᾶς
Ἔλθοις στεφάνοις κατάπαςΘ.

Et victoriam adeptus inde rursus ad nos venias coronis plenus, sive insignis. Ergo fortiter pugnare Pindaro est ire, seu vadere ad victoriam.

Pindar. Olym. od. 4.

χαλκέοισι δ' ἐν ἔντεσι νικῶν
Δρόμον, ἔειπεν Ὑψιπυλείᾳ
μετὰ στέφανον ἰών.

æreis enim armis vincens cursum, dixit Hypsipylæ ad coronam vadens.

dens, &c. Hic certè corona significat præmium. Sic quoque locutus est Euripides,

ἥκω ἐπὶ τὸν δὲ στέφανον, ἀλλὰ πῶς λάβω; *Eurip. Elect. actu 3.*

Venio ad hanc coronam, sed quomodo accipiam? Ergo non sine labore & periculo itur ad coronam. Ironicè & lepidè Maximus Tyrius ait, præclarus hic certator, qui sine sudore vult coronari, perinde ac si dicat, haud stultè sapit quisquis sine sudore vult consequi præmium. Est ergo corona comes & sequax victoriæ. Hujusmodi multæ obviæ sunt in priscis monumentis, ut illa quam, Halicarnassæus memorat datam fuisse Horatio Cocliti, addito multo ornatu verborum. Huic annecto illam, qua Hercules Telamonem ob egregia merita coronavit; tradita insuper ei Hesione filia Laomedontis. Tum illam, quam Dioxippus, victo Macedone, à suis popularibus accepit; illamque qua Theseum ab Amphiarao donatum esse, Pausanias est author. Hujus quoque generis sunt illæ aureæ, quibus Scipio Massanissam & Lælium laudibus oneratos donavit. His haud absurdè adnumerentur illæ quas Hiero tyrannis dari dicit, καὶ στεφανοῦσι [τυράννους] κοινῆς ἀρετῆς καὶ εὐεργεσίας ἕνεκα. & coronant [tyrannos] communis virtutis & beneficii causa. Talem coronam ipse populus Romanus Scipioni imposuisse dicitur; postquam Scipio, dixit; Nequaquam decorum esse ipsos de Scipione judicare, per quem adepti essent facultatem judicandi. Denique his coronis adnecti possunt illæ quas Festus donaticas dici ait. *Donatica*, inquit, *corona dicta sunt, quòd his victores in ludis donabantur; qua postea magnificentiæ causa instituta sunt super modum aptarum*, [f. aptum, vel aptatum, id est, convenientem] *capitibus, quali amplitudine fiunt cùm lares coronantur.* Cæterùm tanti fuerunt hæ coronæ, ut ille cætera frugi Hippolytus, illud adeò singulare specimen modestiæ, cogatur fateri, se in Græcanicis certaminibus primum esse cupere, quamvis in civitate non recuset secundum locum. Hic certè ubique modestus, cùm agitur de corona omnium præmiorum eminentissimo, tunc verò acri ambitione vexatur, ut ipse se hac sua confessione prodit,

Max. Tyr. Διαλ. α'. *Halic. l. 5. antiq.* *Diodor. Sic. lib. 5. antiq.* *Diodor. Sic. lib. 17. bibl.* *Pausan. l. 1.* *Liv. lib. 28. & seqq. & Appia. Alex. in Liby..* *Xenoph. in Hier. sive Tyr.* *Fest. Donatica.*

ἐγὼ δ' ἀγῶνας μὲν κρατεῖν Ἑλληνικοὺς
Πρῶτος θέλοιμ' ἄν. ἐν πόλει δὲ δεύτερος
Σὺν τοῖς ἀρίστοις εὐτυχεῖν ἀεὶ φίλοις. *Euripid. Hippol. actu 4.*

Ego autem in certaminibus palmam Græcanicis primus tenere velim, & in republica cum optimatibus felices secundus annos exigere. Ajacem, licet furentem, quia in ipso nondum extincta erat illa heroica generositas, pudet redire ad patrem Telamonem sine præmio, atque adeò sine corona. *Sophocl. Aja. flagel.*

Καὶ ποῖον ὄμμα πατρὶ δηλώσω φανεὶς

Τελα-

Τελαμῶνι. πῶς με τλήσεταί ποτ' εἰσιδεῖν
γυμνὸν φανέντα τῶν ἀριστείων ἄτερ,
ὧν αὐτὸς ἔσχε στέφανον εὐκλείας μέγαν;

At quo vultu ad patrem redibo Telamonem? Quomodo me ſuſtinebit intueri, ſi nudus, abſque primis præmiis virtutis ad illum venero, quorum ipſe obtinuit coronam gloriæ magnam? Cæterùm hæc tanta, tantaque flagrans acriſquè præmii expetitio inde eſt, quod quicquid magnis viris datur vice præmii, illud ipſum, ut

Pindar. Oly. od. 11. Pindarus ait, eſt πιστὸν ὅρκιον μεγάλαις ἀρεταῖς, fidum pignus magnis virtutibus. Porrò cùm plura eſſent genera certaminum, pluribus quoque rationibus neceſſe fuit æſtimari victoriam. Ac proinde plurima conſtat fuiſſe genera præmiorum. Certè inter præmia

Strabo l. 8. cenſebantur chlænæ & veſtes. Id quod Strabo diſertim tradit, ἔστι δὲ, inquit, κώμη Πελλήνη, ὅθεν καὶ αἱ Πελληνικαὶ χλαῖναι, ἃς καὶ ἆθλα ἐτίθεσαν ἐν τοῖς ἀγῶσι. Eſt verò & vicus Pellene, unde & Pellenicæ chlænæ, quas & præmia poſuerunt in certaminibus. Fuerunt & tripodes, & alia de quibus ago ſuis locis. Denique fuerunt illa, quibus

Strabo l. 12. omnibus nomen ἀριστεῖα, præmia fortitudinis, & quidem bellicæ. Cujus generis fuit Tomiſa caſtellum cuidam Cappadoci ab Lucullo donatum. Enimverò hæc ἀριστεῖα non alii dabantur quàm duci, ſive alicui è ducibus, & inſigni alicui viro, & à ſummo duce. Ariſtides

Plato in Symp. apud Platonem hoc Socrati teſtimonium reddit; cùm enim pugna fuit, ex qua mihi & ipſa præcipua præmia dederunt duces, nullus alius me ſervavit hominum niſi hic. Et paulò poſt, Et ego quidem ô Socrates & tunc juſſi tibi dare ἀριστεῖα duces. Talibus præmiis do-

Philoſtrat. Æſch. nati homines dicebantur coronari ἀριστείοις, ut in hoc loco Philoſtrati de Æſchine loquentis, ἀριστεῖα τούτου δημοσίᾳ ἐστεφανοῦτο. Hic publicè coronatus fuit ἀριστείοις. Hîc obſervandum eorum qui ἀριστείοις honeſtati eſſent, tantam fuiſſe dignitatem, ut ſoli fierent arbitri rerum judicatu difficillimarum, veluti cùm agitur de ſtatu illius, quem incertum eſt, ingenuus ſit, necne. Liberùm verò & non libe-

Plato 11. de leg. rum, [quempiam eſſe] inquit Plato, haud facilè poteſt legibus accuratè definiri. Illius tamen ingenuæ conditionis judicium penes eos eſto, qui rerum præclarè ab ſe geſtarum ἀριστεῖα reportarunt. Sed &

Plato l. 12. de leg. alibi Plato hiſce ariſteiis donat ſummos magiſtratus, illos quorũ virtutem ipſa cenſura verita eſt carpere. Qui, inquam, cenſentur victores omnium vitiorum, quæ eſt victoria omnium pulcherrima. Alia item præmiorum genera reperta ſunt ſignandæ eximiæ virtuti. Neque enim magnis meritis ſatis eſt, ab ſingulis præſtari illum, qui eis debitus eſt, honorem judicii ſæpe tacitum, & cohibitum intra ſepta conſcientiæ, amoris, admirationis. Verùm & univerſorum, ipſius, inquam, Reipub. potiſſimùm intereſt hæc hominum judicia ſciri,

ac publicari; ipsumque adeò præmium maximis quibusque rebus amplificari. Certè talia propriè dicuntur alimenta virtutis. Ea re & significanter & eleganter Pindarus honorem vocat λαοτρόφον altorem populi. *Pind. Ol. ol. 6.*

CAPUT VIII.

Corona est præcipuum & nobilissimum inter ἀριστεῖα. Et cur. Corona communis quæ. Laus & laudatio quid. Corona virtute parta propriè est præmium. Hymnus est præmium regum, atquè adeò Deorum immortalium. Præcones æternitatis qui. Artemidori locus enarratus. Omnia genera virtutis ducunt ad coronam. Corona patientiæ. Ingenii facultates cur quodammodo annumerem virtutibus.

INter ἀριστεῖα, sive ἀριστήϊα eminentissimo loco fuit corona. Hoc discimus è verbis Herodoti, ἀριστήϊα μὲν νῦν ἔδοσαν Εὐρυβιάδῃ ἐλαίης στέφανον. præmia quidem nunc dederunt Eurybiadæ oleæ coronam. His præmiis duo conficiuntur. Nam homines fortibus factis explorati in eam quam meriti sunt, claritatem & celsitudinem etiam sublimantur. Hinc quoque honorem consequuntur illi qui hoc se debito munificè exsolvunt. *Herodot. lib. 8.*

καλὸς γὰρ ἀστοῖς στέφανος Ἑλλήνων ὕπο
ἀνδρ᾽ ἐσθλὸν ὠφελοῦντας εὐκλείας τυχεῖν. *Euripid. Herc. fur. actu 5.*

Egregium enim civibus decus, dum virum bonum Debito prosequuntur cultu, eos à Græcis insignem consequi gloriam. Enimvero si quanti quidque sit, è comparatione verissimè æstimari potest, proferatur quantum est externorum ornamentorum, ea dico quæ dantur loco præmii; nullum non coronæ assurgere videbimus; etsi per se nullum non est magnum & suspiciendum. Id videtur indicare divinus Plato, ubi secernit coronam à cæteris præmiis. Qui verò, inquit, revera sunt cursores ad metam pervenientes, & præmia capiunt, & coronantur. Ac si dicat, non solùm donantur iis præmiis quæ victoriæ sunt proposita, verùm etiam eminentissimo omnium præmiorum, hoc est, corona. Ego ultra adnoto, illum unum donatum fuisse cæteris præmiis qui priùs coronam adeptus esset. Nempe corona, præcipuum ac luculentissimum præmium cæteris præibat. Hoc luculenter docet Plinius scribens Trajano; *Athletæ, domine, ea quæ pro Iselasticis certaminibus constituisti, deberi sibi putant ex eo die quo sunt coronati.* Ac si dicat, qui coronam sunt meriti, hos ipsos cætera præmia athletis abs te proposita consequi, æquissimum est. Cætera præmia tribuuntur aut personæ, aut nomini, hoc est, famæ & existimationi. Corona utrumque *Plato lib. 10. de Repub.* *Plin. epist. lib. 10. ep. 119.*

que præstat. Quæ nomini ornando & æternando sunt inventa; eæ plerunque sunt statuæ, imagines, tituli, columnæ, inscriptiones, carmina, annales, cætera de eodem genere. Personam ornant dignitas, magistratus, imperium, prærogativa sedendi altiùs, & conspectiùs ambulandi, cultus augustior, vestitus & calciatus quæsitior; in omni vitæ ratione nescio quid supra vulgum eminentius. Præter hæc erant scipiones, annuli, supellex lautior, taliaque. Sed hæc omnia præ corona sunt fluxa, caduca, levia; præcipuè si collata sunt in indignos. At corona præmium tam cupitum, pro quo tam acriter, tam fortiter; tam constanter certatur, secum rapit decus, honorem, laudem, celebritatem, æternitatem. Cur censes? Quia corona est luculentissimum testimonium virtutis; cui hæc omnia necessariè adhærent. Ideoque nulla meritis parta corona, ut supra

Pindar. Oly. od. 3. dixi, non potest dici corona virtutis. Eam certè hoc nomine Pindarus donat,

ὄγε πιςὰ φρονέων, Διὸς αἰτεῖ πανδόκῳ
ἄλσει, σκιαρόν τε φύτευμα,
ξυνὸν ἀνθρώποις, ςέφανον τ' ἀρετᾶς.

Ipse amica cogitans, Jovis petit omnes excipiente luco, umbrosamque plantam communem hominibus, coronamque virtutis. Meritò Pindarus virtutis coronam vocat communem, quia nulli ad tale decus aditus est præclusus. Cæterùm quem vocamus honorem seu decus, ea est laus. Hæc item est aliud nihil, nisi uberrimus virtutis proventus. Laus est in tacitis hominum judiciis, aut in publicatis. Illa propriè laus, hæc dicitur laudatio. Utraque justitiæ comes it. Ut enim nihil est iniquius quàm virum præstantem debita fraudere laude, ita nihil est æquius quàm eidem rependere

Pindar. Oly. od. 13. benignum debitumque præconium. Et hæc est illa quam Pindarus vocat laudatoriam legem, à qua quò longiùs recesseris, eò injustior fueris.

δέξαι δὲ οἱ ςεφάνων ἐγκώμιον τέ-
θμον, τὸν ἄγει πεδίων
ἐκ Πίσας.

accipe ejus coronarum laudatoriam legem quam advehit ex campis Pisæ. At hæ & laudes & laudationes potissimùm continentur scriptis hominum eloquentium. Quippe horum stylus de morte, de oblivione, de vetustate, de mendaciis, invidia, maledicentia magnificè triumphat; denique eos qui constanter virtuti militant, injuriæ ereptos commendat famæ & æternitati. Hanc talem, tantamque coronam quisquis adeptus est, is haud dubiè est in fastigio omnis humanæ felicitatis. Non reges sua regna, non insignia regni faciunt in hominum judiciis magnos, in ore longinquorum

cele-

celebres, apud ſeram poſteritatem venerabiles, ſed ſola corona virtutis eos aſſerit immortalitati. Quippe hanc coronam certatim comitantur laudationes & hymni, manſura Herculei virtuti præconia. Itaque ſcitè, verè, pereleganter, Pindaricè dictum eſt, hymnum eſſe præmium regum. *Pind. Pyth. od. 2.*

ἄλλοις δέ τις ἐτέλεσσεν ἄλλος ἀνὴρ
εὐαχέα βασιλεῦσιν ὕ-
μνον, ἄποιν' ἀρετᾶς.

Aliis autem aliquis alius vir confecit canorum regibus hymnum, præmia virtutis. Alibi huic adfini ſenſu dixit, laudem eam; quæ hymnis continetur, æquare eum qui laudatur, ipſis regibus.

ὕμνος δὲ τῶν ἀγαθῶν *Pindar. Nem. od. 4.*
ἐργμάτων βασιλεῦσιν ἰ-
σοδαίμονα τεύχει
φῶτα.

Hymnus rerum præclarè geſtarum virum reddit regibus parem ſorte. Euripides dixit, Jovis filium eſſe honeſtum & conveniens hymnis argumentum; *Eurip. Her. fur. actu 2.*

τί γὰρ σοὶ
τοῖς ὕμνοισιν ὑπάρχει
Διὸς ὁ παῖς.

decus enim, & honeſta hymnis adeſt materia Jovis filius. Theocritus etiam ſublimius locutus eſt, cùm dixit, hymnos eſſe præmium Deorum ipſorum immortalium, *Theocr. in enc. Ptol.*

ὕμνοι δὲ καὶ ἀθανάτων γέρας αὐτῶν.

Porrò etſi tale præmium eſt munus virtutis, tamen traditur manu & miniſterio illius cui & ingenium, & ſtudiorum honor hanc conceſſerunt eloquendi facultatem. Nempe talium ea eſt vis & poteſtas, ut verè dici poſſint præcones æternitatis. Et quoties hiſtoriæ ſcriptores aut poëtæ quempiam laudibus extollunt, hoc agunt, ut eum vindicent ab oblivione, & commendent immortalitati. Iſtis unis hoc tantum negotium in manu eſt. Audacter Euripides ait, *Euripid. Herc. fur. actu 1.*

εἴτε Διός νιν εἴπω.
εἴτ' Ἀμφιτρύονος ἶνιν.
ὑμνῆσαι στεφάνωμα μόχθων
δι' εὐλογίας θέλω.

ſive Jovis ipſum appellem, ſive Amphytrionis propaginem Celebrare præconiis volo, ne deſit præmium & corona laborum. Ac ſi dicat, meum, eſt, atque adeò ejus facultatis proprium quæ in me eſt, inſignem virtutem coronare. Huic tantæ rei peragendæ, hoc eſt, homini uſque ad immortalitatem ſublimando, cùm corona præ-

cipuum atque adeò ingens argumentum præbeat, ei meritò antiquitas inter omnia præmia conſpectiſſimum locum aſſignavit, ſicuti præclari & inclyti capitis inſigni præcipuo. Hinc illud cujuſdam
Pollux lib. 8. cap. 310. præclarè dictum, τὰ ψεύδη, μου κατεμαρτύρησε στέφανος, mea mendacia teſtata eſt corona; hoc eſt, an falsò & mendaciter de me ipſe aliquid dicam, ex eo ſciri poteſt quod coronam ſum adeptus. Nempe, οἱ δυσωπεῖς inutiliter aut præpoſterè verecundi nequid de ſe ipſi
Plutarch. πε. δυσω. π. inflatius dicere cogerentur, ita ſolebant amicum rogare, ὄμοσον ὑπὲρ ἐμοῦ, καὶ τὰ ψευδῆ μαρτύρησον, ἀπόφηναι παρὰ τὸ δίκαιον, Jura pro me, & mendacia teſtare, & aſſevera præter æquum. At verò quilibet vir præclariſſimus intrepidè dicere poteſt, Mihi abundè eſt in laudibus meis; Quippe ſi is ſum, quem me eſſe tot præconia prædicant. Certè cùm humani ingenii proprium ſit, tendere ad celebritatem, quiſquis univerſorum ſuffragiis coronam adeptus eſt, is non fruſtra
Artemidor. lib. 1. cap. 79. ſe apud omnem poteſteritatem percelebrem fore ſperat. Cùm Artemidorus dixit, coronas ἐλέγχειν τὰ κρυπτὰ revelare occulta, hoc dixit; eam virtutem quæ adhuc ſit in occulto, à corona produci in conſpectum hominum, non illorum tantùm qui ſunt, ſed & illorum; qui multis ab hinc ſæculis futuri ſunt. Simulatque ſe virtus intelligendam præbuit, nempe bonis fortibuſque factis, tunc verò nulla gloria, nullus honos, nulla celebritas cum illa conferri poteſt; quam corona, nobiliſſimus virtutis fœtus progignit. Nimirum, hoc quoque illud eſt quod Artemidorus ait, περιβοήτους εἶναι τοὺς στεφάνους, coronas eſſe celebres. Quæ celebritas eſt propria earum coronarum quas ipſe diſertim ibi nominat querceas, laureas, myrteas, oleagineas. Hinc ſatis palam fit, coronam verè & propriè dici præmium, eam potiſſimùm quæ virtute partá ſit. Pindarus,

Pindar. Oly. od. 2. Ὀλυμπίᾳ μὲν γὰρ αὐτὸς
γέρας ἔδεκτο.

Apud Olympiam ipſe præmium accepit. Cæterùm cùm virtute ad coronam iri dico, non ſolùm ſigno virtutem militarem, ſed certè omnia genera virtutum. Quippe is cui ex virtutibus una aliqua deeſt, vix fidem fecerit ſe alias poſſidere. Uſqueeò individuo nexu quantum eſt virtutum inter ſe colligatæ ſunt, ut unam qui verè habet, omnes habeat. Cui unam deeſſe conſtat, huic item vix ulla ſit. Enimvero ab Olympionice id eſt illo qui in ludis Olympicis victor fuiſſet, omnia genera virtutum ſcrupuloſius exigebantur. Neque ſanè aliter tali corona dignus videbatur. Nihil quicquam illi proderant merita, aut victoriæ majorum, niſi ipſe pari virtute eniteret. Ridiculus erat qui putabat Olympicam coronam hoc uno ſibi deberi
Ariſtid. Cim. quòd eſſet patre Olympionico prognatus, inquit Ariſtides. Inde fortaſſe accuſationes Olympiacæ, quæ vitia athletis exprobrabant.

Certè

Certè Diogenes, cùm advertisset Dioxippum Olympionicem insidentem currui, totum esse versum in feminam pulchritudinis eximiæ, quæ tum fortè ludos spectabat, Videte, ait, athletam à puella cervice tractum. *Philostrat. in Heroic.* In hanc sententiam Aristides, ubi commendat quosdam insignes ac celebres athletas, Agedum, inquit, & eos qui coronariis certaminibus operam dant, consideremus, qualis fuit Dorieus Rhodius, & Glaucus Carystius, jam & Milo, & Polydamas, & omnes quorum [extant] æneæ statuæ, utrum deliciis & vino indulgentes, & saltatricibus impliciti coronarentur, an potiùs Jovi Olympio ludos adornantes, aut patientiam quandam admirabilem, & robur animi simul & corporis præbentes, maximarum & solidissimarum voluptatum sibi conscii fuerint. *Plutarch. πε. πολυπραγμ.* *Aristid. κατὰ τῶν ἐξορχουμ.* Ergo & hîc quoque libet coronare patientiam, quæ est comes & adjutrix maximis virtutibus. Hac donabantur pueri Spartani. Isti enim lege circa quandam aram flagris cædunrur, donec pauci relicti coronentur, nempe illi qui plagis sufferendis omnium patientissimi judicarentur. *Stob. πε. νόμ. καὶ ἐθ.* *Spartæ pueri*, inquit M. Tullius, *ad aram sic verberibus accipiuntur, ut multus è visceribus sanguis exeat, nonnunquam etiam, ut, cùm ibi essem audiebam, ad necem; quorum non modò nemo exclamavit unquam, sed ne ingemuit quidem.* *Cic. Tuscul. quæst. l. 2.* Idem alibi, *Pueri Spartiatæ non ingemiscunt verberum dolore laniati.* *Cic. Tuscul. quæst. l. 5.* Hîc quoque moneo, à me hoc loco virtutibus inseri eas ingenii facultates, quæ & si propriè non sunt virtutes, tamen quod sunt in famulatu virtutum, atque adeò virtutibus sunt veluti buccinatrices, virtutibus annumerari possunt. Hujus generis sunt illæ dotes quibus rerum scriptores validissimè commendantur, de quibus cœpi dicere per quos, scilicet, fit, ut corona virtute parta sit immarcessibilis, & victrix lividæ vetustatis. Nam hos quoque coronari, suis locis ostendam. Eâdem prope ratione qua supra non sacerdotes tantùm, sed & quemlibet sacrorum ministrum corona insignem fuisse ostendi.

CAPUT IX.

Coronæ iis sunt propositæ qui Remp. juvant consilio & monitis, manu & periculis, scriptis & laudationibus, Schola & professores sapientiæ. Publico decreto quidam è sapientibus coronabanbantur aurea corona. Virtus non intelligitur sine probitate, nec probitas sine pietate. Pietas coronatur.

NE per devia abstrahar à materia percopiosa, eam redigo ad tria capita. Eorum omnium qui Reip. operam dant, quidam eam juvant consilio, prudenria, exemplis, & professione probitatis. Alii manu & periculis. Alii huic operi intentos etiam stimulant hortatione,

erigunt gratulatione, gratiarum actione, laudatione, præclarissimis famæ, æternitatisque monumentis. (εὖ ποιοῦσι πολλοὺς, inquit Plutarchus, οἱ ποιοῦντες ἀγαθοὺς ὧν πολλοὶ δέονται). Beneficia in multos conferunt qui faciunt bonos, quibus omnes opus habent. Ergo his omnibus coronas propositas esse ostendam. Enimverò ut nemo nascitur sapiens, sed fit; ita prudentissima antiquitas præcipuo cultu habuit eos homines quibus præcipua, imò una cura est, ut sapientiæ præceptis eam ætatem erudiant, quæ tali alimento destituta omnium minimè sapit. Ut pueris apertus erat ludus Grammaticæ & cæterarum artium, ita adultioribus patebat schola sapientiæ. Ibi sermo, hîc mores formabantur. Illic loqui, hîc vivere, hoc est, vitæ officia discebant. Literarum finis est eruditio. At sapientiæ privatim sanctitas, publicè æquitas. Qui illa docebant, artium & literarum, Qui hæc, sapientiæ professores dicebantur. Ergo omnium operum maximum & præstantissimum existimarunt, formare ingenium & mores juventutis, hoc est illorum qui aliquando accessuri sunt ad Rempub. ad quorum, scilicet, munus futurum est, ut aliquando publicæ consultatiônes, judicia, imperia, maxima quæque pertineant. Nemo, quod hodie fit, à ludo literario rectà perrumpebat Senatum. Sed priùs totos sese formandos tradebant hisce, quos dico, sapientiæ doctoribus; qui quidem ore diserti, moribus & castitate sancti, ingenii dotibus eximii, prudentia conspicui fœtus sui similes formabant. Hæc fuit secta illa & Pythagorica, & Socratica, & Zenonis, & aliorum, è quorum scholis prodierunt tot, tantaque lumina, quibus admirabilis illa antiquitas etiamnum tota collucet. Non ridebantur illi ut amentes; non hoc totum, tantumque negotium spernebatur ut supervacuum. Nulla laus ex inscitia nascebatur; non mores incompti, insulsi, absurdi, pessimi erant pro titulo & insigni præcipuo nobilitatis. Nulla ferocia, aut etiam feritas illudebat fortitudini. Nulla calliditas, nulla fraus se jactabat pro solertia & prudentia. Talis institutionis stato tempore uberrimi proventus apparebant. Quod in tales tantæ rei professores impendebatur, fœneratò redibat. Hinc res privata, hinc publica sua præsidia, sua decora, sua columina promebat. Qui inde prodibant, ubi loquendum, sapientes; ubi consultandum, prudentes; ubi facto opus erat, manu prompti aspiciebantur. Non togatus sagato, non paludatus prætextato illudebat. Consilio, brachiis, re quisque quoties expediret, Rempub. promovebat. Quæ ergo invidia, si per quos tot ac tanta bona in universos redundabant, his quoque universi quas maximas potuerunt, gratias egerunt, habuerunt, rependerunt? Horum, videlicet, ut ingens fuit meritum, ita

Plutarch. πε. τοῦ ὅτι μάλ. τοῖς ἡγεμ. δεῖ τὸν φιλοσ. διαλέγ.

ita consimile debuit esse præmium. Ergo his quoque corona decreta. Et hoc illud est quod de Pythagora Samio Ælianus tradit, *Ælian. l. 12.* Nempe, hunc tantum, tamque celebrem sapientiæ professorem *var. histor.* alba veste, quæ summarum potestatum propria esset, amiciri, tum *c. 32.* caput aurea corona redimiri solitum; Quæ corona ei publicè decreta esset, ad illud ipsum exemplum quo Plato censores illos ho- *Plato l. 12.* nestari vult, quos ut eminentissimas potestates, summis honori- *de leg.* bus cumulat. Nam vita functis super προθέσεις καὶ ἐκφορὰς καὶ θήκας funebrem pompam & totum sepulturæ ritum, quo eos magnificentiùs quàm cæteros mortales insigniri vult, addit albatam vestem; nec eos lugeri aut plorari vult. Simile ferè apud Plutarchum *Plutarch. in* extat decretum de Lycurgo Butade ab Atheniensibus factum. *ψηφισμ.* Hujus quoque generis est illud horum ipsorum Atheniensium, quo Demosthenem ornant, quod Æschines falsum esse firmabat, *Demosth. de* quod sic habet: Demosthenem Demosthenis Pæaniensis filium *cor.* aurea corona donandum; & in theatro, magnis Bacchanalibus, novis tragœdiis proclamandum. Donari ergo Demosthenem Demosthenis filium Pæaniensem aurea corona virtutis ergo & benevolentiæ, quam constanter habebat erga & Græcos universos, & populum Atheniensem, atque fortitudinis. Et quia non desistit agere, & dicere populo utilissima; atque alacer est ad bene de eo merendum quocunque modo potest. Quod decretum in sequentibus Demosthenes interpretatur. Denique à præcone iterum pronuntiatum est, sed verbis paulò amplioribus. Haud absimili decreto ab iisdem Atheniensibus honestatus est Zeno, qui fuit philosophus inclytus, moribus & vitæ sanctitate insignis, doctrina & præceptis clarissimus. Hunc ergo Athenienses maximo quoque præmio dignum judicantes honorificentissimo decreto aurea corona donarunt. Hujus decreti ut insignis, & ab omnibus Reipub. rectoribus non solùm advertendi, sed & memoriæ tradendi ipsissima verba hîc referre operæ pretium haud leve duxi. Quoniam Zeno Mnasæi filius, Citticus complures annos in urbe *Diog. Laert.* philosophicè, sive ut philosophum decet, versatus est, atque in *lib. 8.* omnibus vir bonus esse perstitit; ac juvenes qui ad illum disciplinæ causa convenerunt, ad virtutem & frugalitatem exhortando, ad ea quæ sunt optima, intendit, vitam suam verbis ac doctrinæ suæ consentaneam exemplar omnibus proponens, quod faustum, felixque sit, visum est plebi laudare Zenonem Mnasæi filium Citticea, & aurea corona ritè ac legitimè ornare propter singularem ejus virtutem & temperantiam. Prætereaque construere illi sepulturam in Ceramico publicè. Coronæ autem faciendæ, exædificandique tumuli plebem jam quinque viros ex Atheniensibus eli-

eligere qui curam habeant; decretumque hoc scribam plebis inscribere columnis duabus; licereque sibi alteram in Academia, alteram in Lyceo ponere. Sumptus verò columnarum distribuere eum qui negotiis præest; ut omnes intelligant populum Atheniensem bonos viros & vivos & defunctos honorare. In quo decreto præcipuè advertenda sunt illa, Zenonem dici virum bonum. Nec solùm hortatum esse juventutem ad præclara, sed suam vitam proposuisse universis exemplum, præclaris factis sua dogmata firmantem. Id quod ne inficiari quidem ausi sunt illi, qui quamvis ei illuderent, hoc tamen testimonio eum honestarunt.

Clem. Alex. Strom. lib. 10.

Φιλοσοφίαν κενὴν γὰρ οὗτος φιλοσοφεῖ·
Πεινῆν διδάσκει, καὶ μαθητὰς λαμβάνει.
Εἷς ἄρτος, ὄψον ἰσχάς, ἐπιπιεῖν ὕδωρ.

Philosophiam vanam hic philosophatur. Esurire docet, & discipulos sumit. Unus panis, obsonium carica, bibere aquam. Quæ verba produnt severitatem illam Zenonianam quam ille non dictis tantùm asseruit, sed & moribus comprobavit. Quippe cassa sunt illa quæ doctè dicuntur & scitè, si non moribus firmantur. Hinc est quod corona datur probitati, sine qua nulla virtus hoc nomen meretur.

Athen. ex Eurip. l. 2.

ἄνδρας οὖν ἐχρῆν σοφούς τε κἀγαθοὺς
φύλλοις στέφεσθαι, χ' ὅστις ἡγεῖται πόλει
Κάλλιστα σώφρων καὶ δίκαιος ὢν ἀνήρ.

Viros igitur oportuit sapientes & bonos foliis coronari, & quicunque præest urbi pulcherrimè temperans & justus existens vir. Quippe virtuti probitas adhæret, ut vix discriminari possint, certè separari nequeant. Vix virtuti corona dari potest quin eâdem quoque probitas coronetur. Probitatem cùm dico, eâdem pietatem dico. Nam pietas est radix omnium virtutum. Talis cùm sit, prudenter antiquitas pietatem quoque coronavit. Hujus coronæ mentio fit in panegyrico dicto Constantino Augusto Constantii filio incerto autore, his verbis, Merito igitur tibi, Constantine Imperator, senatus signum Dei, & paulò ante Italia scutum & coronam, cuncta aurea dedicarunt; ut conscientiæ debitum „ aliqua ex parte relevarent. Etenim sæpe debetur & divinitati simulachrum aureum, & virtuti scutum, & corona pietati. Non „ aliam quàm hanc ipsam pietatis coronam designat Sara filia Raguelis, quæ cùm apud Deum preces funderet, super cætera, hæc dicit, Domine quisquis tui cultor est, hujus vita etsi experimentis subjacet, tamen is pro certo habet sciri coronatum.

Panegyr. Constant. Aug. Constant. fil. dict.

Lib. Tob. c. 3. v. 20.

CAPUT

CAPUT X.

Corona fortitudinis, temperantiæ, sapientiæ, consilii, libertatis. Corona rectè administrati publici officii, tum publicè exhibitæ liberalitatis. Corona illorum qui, Repub. ancipiti, malam causam deserunt ut accedant bonæ. Qui coronam virtutis immeritò adeptus esset, huic id factum vix unquam fuit impune. Coronæ virtutis ut cupidissimè petebantur, ita nemini dabantur nisi præcedente scrupulosa totius rei cognitione.

DAtur & corona virtutibus iis quorum effectus apparent. Hujus generis fuerunt illæ coronæ fortitudinis, quas matronæ Eleæ virorum suorum capitibus imposuerunt ob interfectum Aristotimum tyrannum, ipsamque adeò sublatam tyrannidem. Sed de his coronis infra dico uberius. Dantur & temperantiæ, ut in verbis decreti, ἀρετῆς ἕνεκα καὶ σωφροσύνης, virtutis ac temperantiæ gratia. Hac temperantiæ corona æneam statuam Milonis athletæ redimitam fuisse ajunt, τὴν ταινίαν ἣν ἀναδεῖται, σωφροσύνης ἡγεῖται σύμβολον. tænia qua redimitur, existimatur temperantiæ symbolum. Id quod tamen non usquequaque probatur Apollonio, qui ait, hanc, quam ipse non tæniam vocat, sed mitram à Crotoniatibus datam esse Miloni, quòd eum fecerant sacerdotem Junonis. Ergo non ut athletam redimiri eum, sed ut sacerdotem. Ea, quæ verè temperantiæ corona sit, ac talis adgnita, ab Apollonio Tyaneo missa fuit Tito Vespasiani Cæsaris filio. Is enim cum capta Hierosolyma inibi esset ut ab finitimis gentibus coronaretur, ea se non dignum esse professus est. Nec enim, inquit, hæc ego feci, sed manus meas irato Deo commodavi. Id quod summo opere collaudatum, eò quod σωφροσύνης μεστὸν, τὸ μὴ στεφανοῦσθαι ἐφ' αἵματι, temperantiæ plenum non coronari [velle] super sanguine. Ergo Apollonius ita illi scripsit Βουληθέντι σοι μὴ ἐπ' αἰχμῇ κηρύττεσθαι, μηδ' ἐπὶ δηΐῳ αἵματι, δίδωμι ἐγὼ τὸν σωφροσύνης στέφανον, ἐπειδὴ ἐφ' οἷς δεῖ στεφανοῦσθαι γιγνώσκεις. Nolenti tibi propter bellum præconio ornari, [quo victores coronantur] neque super hostili sanguine, do ego temperantiæ coronam, quandoquidem super quibus coronari oportet, nosti. Cæterùm ut corona sequatur, necesse est ut actio præclara præcedat, hoc est, evidens opus virtutis, quo asseruntur præcepta sapientiæ. Hanc ergo quisquis ita docet, ut moribus & vita profiteatur, hunc certè corona manet. His affinis est corona sapientiæ, cujusmodi eam Herodotus & Philostratus nominant. Quæ, eodem Herodoto authore, ex olea plectebatur. Hujus coronæ mentio est

Plutarch. γυν. ἀρ.

Philostrat. in vita Apoll. lib. 4.

Philostrat. vita Apoll. lib. 6.

Herodot. lib. 8. Philostrat. Heroic.

Plutarch. ὅτι οὐδὲ ζῆν. est apud Plutarchum in verbis Metrodori scribentis fratri, nempe ad Epicureum modum, Nihil, inquit, oportet servare Græcos, neque propter sapientiam coronas ab illis adipisci, sed edere, & bibere vinum. Et alibi σοφίας ἀριστεῖον θαλλοῦ στέφανον sapientiæ præmium *Plutarch. Themistoc.* oleæ coronam Themistocli datam ait. Hæc corona priscis sæculis tanti fuit, ut heroibus tantùm data, sit ut unis illis qui ingentibus meritis omne mortale genus sibi devincirent. Ergo de Palamede, qui fuit æmulus Ulyssis, hæc legimus, ὁ μὲν σοφίας ἀριστεῖα ἐστεφανοῦτο. ὁ *Philostrat. in Her.* δ' Ὀδυσσεὺς ἄτιμος ἡγεῖτο πράττειν. Ille quidem sapientiæ præmiis coronabatur. At Ulysses inhonestè existimabatur agere. Hujus ge- *Apoc. c.4.* neris sunt illæ coronæ de quibus loquitur Joannes in Apocalypsi. Et in circuitu throni sedilia viginti quatuor: Et super sedilia vidi viginti quatuor seniores sedentes, circumamictos stolis albis. Et habe- *Prudent. lib. 1. contr. Symmach.* bant in capitibus suis coronas aureas. Hos seniores Prudentius vocat sapientes.

Estne ille è numero paucorum qui diadema
Sortiti æthereæ coluerunt dogma sophiæ?

Et verò coronam, & quidem auream sapientiæ dari minimè mirum *Aristoph. ὄρνιθ.* est, cùm sapientia res omnes habeat in potestate. Aristophanes,

Στεφάνῳ σε χρυσῷ τῆς δὲ σοφίας οὕνεκα
Στεφανοῦσι καὶ τιμῶσιν οἱ πάντες λεῴ.

Corona te aurea hac sapientiæ gratia Coronant & honorant om- *Phornut. in fin.* nes populi. Hanc sapientiæ coronam quidam tribuit Æsopo. Cujus, inquit, fabulæ ad viri sapientis fores accedunt, vittis ipsum, oleagineoque ramo coronaturæ. Sed quòd à sapientia manat vis consilii, consilio quoque inventa corona est, nempe qua is redi- *Plutarch. γυν. ἀρ.* mitur qui bono consilio Rempub. juvit Hac corona à matronis honestatus memoratur Daiphantus is, qui consilium Phocensibus dedit, ut uxores unà cum liberis in locum lignis circumdatum compulsas, si ipsi prœlio victi essent, cremarent. Hujus generis illa est, quam à populo Atheniense quibusdam concessam, tum à qui- *Demosth. de corona.* busdam civitatibus urbi Athenarum se authore datam, Demosthenes gloriatur, his verbis: Ac multos jam à vobis versatos in Repub. coronis esse donatos, sciunt omnes. Propter quem autem alium Respub. coronata sit, consiliarium dico & oratorem, nisi propter me, nemo omnium dicere queat. Simili corona insignitus fuit *In vita Aristoph.* Aristophanes, certè oleaginea, quæ dignitate æquabat auream, ob id tantùm quòd ausus est firmare, Rempub. Atheniensem nullius esse in dominio, sed per omnia esse sui juris. Nempe hæc tam nobilis assertio capi potuit pro salutari consilio, atque adeò pro vehemente hortatione ad tuendam libertatem. Certè dici potuit

corona

corona libertatis; cujusmodi est illa Adimanti, de qua extat hoc distichum, etsi mutilum,

> Οὗτος Ἀδειμάντου τάφος, ὃν διὰ πᾶσα
> Ἑλλὰς ἐλευθερίας ἀμφέθετο στέφανον. *Plutarch. π. τ. Ἡροδ. κακοηθ.*

Hoc Adimanti sepulchrum, per quem omnis Græcia libertatis circumposuit [sibi] coronam. Atque hæc quidem cùm ita sint, eos meritò coronari dicimus, sine quorum aut prudentia, aut disciplina vix ullum consilium iniri nec publicè potest, nec privatim, quod deprehendatur esse salutare. Certè Alcibiades apud Platonem capiti Socratis imponit hanc coronam consilii, scilicet, ab Socrate sibi dati. *Plato in Alcib. l. 2.* *καὶ μὴν*, inquit, *τουτονὶ τὸν στέφανον, ἐπειδή μοι δοκεῖς καλῶς συμβεβουλευκέναι, σοὶ περιθήσω.* Atqui hanc coronam, quando mihi videris præclarè consuluisse, tibi circumponam. Enimvero omne forte præclarumque factum manat à simili consilio. Ut dator consilii coronatur, ita quisquis in publica administratione eximium aliquod & memorabile facinus fecerit, hic solenni decreto, solenni ritu, tum loco percelebri & perillustri coronam accipit. Qua de re præter decreta Atheniensium quæ alibi memoro, extat insignis apud Ciceronem locus, sumptus è loco Demosthenis quem supra citavi. *Cic. de opt. gen. orat.* *Cùm esset lex Athenis ne quis populi scitum faceret, ut quisquam corona donaretur in magistratu, priusquam rationes detulisset. Et altera lex, Eos qui à populo donarentur, in concione donari debere. Quia in Senatu Demosthenes curator muris reficiendis fuit, eosque refecit pecunia sua; De hoc igitur Ctesiphon scitum fecit; nullis ab ipso rationibus relatis, ut corona aurea donaretur; eaque donatio fieret in theatro, populo convocato. Qui locus non est concionis legitimæ. Atque ita prædicaretur, eum donari virtutis ergo, benevolentiæque quam erga populum Atheniensem haberet.* Itaque Demosthenes aurea corona, judicio ac decreto Senatus, ob refectos sua pecunia muros, populo spectante, donatus est. Hisce coronis adnecto illas quibus evinciuntur ii, quorum luculenta extat ergo Rempub. liberalitas. Et hanc quidem coronam Nausicli classico duci datam fuisse, Demosthenes ait. Hac ipsa liberalitatis corona donati sunt Diotimus & Charidemus cùm clypeos publicè dederunt. *Demost. de cor.* Et de Nausicle quidem extat decretum apud eundem Demosthenem, quo is coronatur, quòd propria substantia necessaria militibus distribuit. Huic decreto nullo intervallo proximum est decretum factum in honorem Diotimi & Charidemi; quorum uterque donatur aurea corona, quòd privato sumptu milites armarunt clypeis octingentis. Sequitur decretum factum in honorem ipsius Demosthenis, ob id quòd reficiendis muris curator factus, tria talenta de suo in id operis insumpta populo donavit; & quòd theatrali pecuniæ præ-

præfectus, ex omnibus tribubus, iis quibus theatralis pecunia distribui solet, largitus est centum minas ad sacrificia. Videre operæ pretium est lepidum illud & fictitium decretum quo Timon apud Lucianum, posteaquam dives factus est, honestatur, quod veris decretis, quæ percensui, est persimile. Hisce coronas illas quoque adnecto, quibus illi honestanrur, qui, Repub. ancipiti, malam causam deserunt ut accedant bonæ. In quo ipso magnum meritum esse, antiqua prudentia censuit. Hoc exemplo M. Tullius decrevit iis qui ab Antonio defecerant, præter quinque millia drachmarum, sicuti jam victoribus, ut oleæ ramo diebus festis coronati essent. Nullum ex hac materia exitum invenirem, si alia præmia, quæ præter coronas eximiæ virtuti dabantur, persequi vellem; ut sepulchra, quale decretum est Zenoni; ut statuas quibus donabantur ii qui Athenis erant ἐπώνυμοι, è quorum numero quidam indebant nomina tribubus; alia, quorum à me, ubi res postulat, mentio fit. Hoc tantum superioribus addo, tanti fuisse has coronas virtutis, de quibus proxime egi, ut siquis fronte effronte eas affectasset, aut etiam inlicitis artibus adeptus esset, id certe non longum tulerit. Exemplo adsumendus est Heraclides philosophus. Is argento Pythiam corruperat, impuleratque ut diceret, tunc demum Heracleotas fame, qua premebantur, liberatum iri, si Heraclidem Eutyphronis filium, dum in vivis est, aurea corona donarent; tum si mortuum venerarentur sicuti heroëm. At nihil hæc techna architecto profuit. Siquidem ex hoc oraculi responso cum is in theatro coronatus fuisset, ilico obstupuit sicuti sydere tactus. Nec ipse tantum non fuit inultus, sed & illi qui ipsi tanti sceleris ministri fuerant. Nam ipsis theoris in terram dejectis vita adempta. Ipsa quoque mendax Pythia morsu draconis icta male periit. Cæterum hæ omnes coronæ, quas proxime nominavi, tanta animorum contentione petebantur, tamque accurata causæ cognitione præcedente dabantur, ut in id unum sæpe universa civitas erecta esset. Illi adeo ad quos negotium parum pertinebat, quo ea res eventura esset, id quoque pensi habebant. Quem morem Æschines agnoscens, scilicet improbæ curiositati nimis affinem, cum se ventis plurimos dies in mari detentum memorans, tandem Anthronam appulisse ait, quinque, inquit, noctes in mari cum fuissemus, appulimus Anthronæ, ut discamus non curare siquis in sua patria secundum leges, an non, coronatur. Ac si dicat, Ea maritima conflictatio nos docuit; superfluis curis abjectis, ea tantum curare quibus salus & incolumitas nostra continetur. Et verò illa accusatio, qua is Demosthenem petiit, magno ei stetit. Inde enim concitatus in eum

Lucian. Tim.

Appian. Alex. lib. 3. bel. civ.

Etymol. ἐπώνυμοι.

Diog. Laert. in Heracl. lib. 5.

Æschil. ep. 1.

Æschin. ep. 7.

Demo-

Demosthenes perfecit ut exilio puniretur. Et hæc quidem habeo quæ in genere dicam de iis coronis, quibus evinciuntur ii qui ſapientiam ſermone, moribuſque profitentur. Mox veniam ad eas coronas, quæ honeſtant capita illorum, quorum præconiis eximia virtus etiam excitatur, erigitur, eniteſcit.

CAPUT XI.

Corona doctrinæ. Muſæ coronatæ. Poëtæ coronati. Muſæ præter hedederam coronatæ palma. Muſæ diademata. Artes liberales coronatæ, Arithmetica coronata. Aliæ artes coronatæ. Artium liberalium profeſſores coronati. Facundia coronata. Venus facunda.

ENimvero etſi aliud eſt ſapere, aliud ſcire, tamen quia is qui multum ſapit multa quoque ſcire exiſtimatur, à corona ſapientiæ haud longe diſtat corona doctrinæ. Talem coronam ſibi ereptam queritur Plato, in ea tamen epiſtola quæ doctorum judicio νόθως pro notha habetur. Equidem non aliam coronam ibi ſignificari puto. Scribit Dionyſio his verbis, Sunt mihi fratris filiarum, quæ tum mortuæ ſunt cum ego, te tamen jubente, non ſum coronatus, filiæ quatuor. Quibus verbis Plato hic ſubdititius videtur exprobrare Dionyſio injuriam non acceptæ coronæ. Haſce doctrinæ coronas innuit Euripides in hac profeſſione & voto, *Plato ep. 13.*

οὐ παύσομαι τὰς χάριτας
μούσαις συγκαταμιγνὺς
ἡδίσταν συζυγίαν.
ἢ ζώην μετ' ἀμουσίας,
αἰεὶ δ' ἐν στεφάνοισιν εἴην.

Euripid. Herc. fur. actu 2.

Non ceſſabo ego gratias jungere muſis, jucundiſſimam conjugationem. Utinam in cultu Muſarum vivam, Semperque ſim inter ſerta. Muſas ubi nominavit, ſtatim addit ſerta & coronas, eas, ſcilicet, quibus antiquitas Muſæ coronatas exhibuit. Nec mirum, ſi, cum ad Muſas omnem cultum Poëtæ conferant, ipſi quoque ambiunt coronari. Ergo Muſarum exemplo Muſarum cultores coronantur. At Muſas ſupra dixi coronari hedera. Quod coronamenti genus & ab ipſis poëtis eſt uſurpatum. Juvenio tamen quandoque Muſas coronari palma. Id quod Pharnutus diſertim tradit de Muſis, coronantur, inquit, palma, ut quidam exiſtimant, propter cognominationem, quod à Phœnicibus literæ ſint inventæ. Séd rationi magis conſentaneum eſt, id fieri propter τὸ τρυφερὸν, καὶ ἐνεργὲς, καὶ ἀείζωον, καὶ δυσαναβατον, καὶ γλυκύκαρπον τοῦ φυτοῦ, molliciem, efficaciam, ſemper vividum, aſcenſu difficile, & fructus dulcedinem hujus arboris. *Pharnut. π. τῶν μυθ.*

Alii

Alii Musas non solùm coronatas faciunt, verùm & diadematas, ut Fulgentius Polymniam, *Majestate*, inquit, *subnixa elata frontis Polymnia argenteis astrorum purgaverat margaritis. Cujus phaleratum exoticus diadema carbunculis corniculata luna sinuatio deprimebat.* Nec Musæ tantùm, verùm etiam artes eæ quas liberales vocant, coronantur. Certè coronam Arithmeticæ Martianus Capella describit his verbis; quæ non ubique sunt satis syncera. *Quæ etiam miraculis quibusdam capitis reverenda videbatur. Nam primo à fronte uno, sed vix intelligibili radio candicabat, ex quo item alter erumpens quadam ex primo linea defluebat. De hinc tertius & quartus, tumque etiam nonus. Decuriatusque primus honorum, reverendumque verticem duplis, triplisque varietatibus circulabant. Sed innumerabili radios multitudine prorumpentes in unum denuò tenuatos miris quibusdam defectibus contrahebat.* Nec solùm liberales artes, sed aliæ quoque coronari videntur apud Hesiodum in his versibus,

Fulgent. mythol.

Martian. Cap. lib. 7.

Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμ.

—— αὐτὰρ Ἀθήνην
Ἔργα διδασκῆσαι, πολυδαίδαλον ἱστὸν ὑφαίνειν.
Καὶ χάριν ἀμφιχέαι κεφαλῇ χρυσέην Ἀφροδίτην.

At Minervam [Jupiter jussit] opera docere ingeniosam telam texere, Et gratiam circumfundere capiti auream Venerem. Quorum verborum, ultima dico, interpretatio sumenda est è loco Pausaniæ quem proximè cito. Cæterùm & Musarum cultores, hoc est, eloquentiæ, & artium liberalium professores prisco more coronabantur. Certè hanc tam nobilem sive coronam, sive corollam Empedocles imponit capiti suo in his versibus,

Diog. Laert. in Emped.

Ὦ φίλοι οἳ μέγα ἄστυ κατὰ ξανθοῦ Ἀκράγαντος
Ναίετ' ἀν' ἄκρα πόλεως, ἀγαθῶν μελεδήμονες ἔργων,
Χαίρετ'. ἐγὼ δ' ὑμῖν θεὸς ἄμβροτος, οὐκ ἔτι θνητός,
Πωλεῦμαι μετὰ πᾶσι τετιμένος, ὥσπερ ἔοικε,
Ταινίαις τε περίστεπτος στέφεσίν τε θαλείης,
Τοῖσιν ἅμ' αὖτ' ἂν ἵκωμαι ἐς ἄστεα τηλεθόωντα,
Ἀνδράσιν ἠδὲ γυναιξὶ σεβίζομαι.

Quos interpres totidem versibus Latinos fecit,

Urbem qui flavi ad ripas Acragantis amici
Incolitis magnam, res & curatis honestas,
Salvete, immortalis ego conversor apud vos,
Ut par est, Deus, & tali me dignor honore.
Formosis vinctus vittis, roseisque corollis.
Queis quando egregias veniam comitatus ad urbes,
Mulieribus, maribusque colar, &c.

Enimvero ut doctrina progignit facundiam, atque ut hæc sine doctrina nulla est, ita illa sine hac latens & obscura est. Facundia illa

est

est quæ doctrinæ arcana revelat. Et ideò facundiæ prisca sapientia coronam quoque tribuit; satis intellecto, facundiæ munus esse quod tempus res magnas neque attenuat, neque elidit. Hæc est illa *Pausan. lib.* nobilis corona, qua apud Pausaniam Dea Pithò Venerem donat è *I. Eliac.* mari emergentem. Causa est, quod proprium Veneris est ut sit suaviloqua. Nimirum, ea re dicta est popularis, & suada. Et quia talis est, ejus cultum Theseus induxit, cùm ex agris in unam civita- *Pausan. in* tem populum Atheniensem compulit. Itaque jure bono Lucretius *Attic.* hanc eloquendi facultatem petit à Venere, *Lucret. l. I.*

Quo magis æternum da dictis Diva leporem.

Poulò post, hujus ipsius Deæ facundiam extollens, ait,

Hunc tu Diva tuo recubantem corpore sancto
Circumfu a super suaveis ex ore loquelas
Funde petens placidam Romanis inclyta pacem.

Hanc ipsam facundiæ coronam disertim Tacitus nominat descri- *Tacit. l. 16.* bens perditissimos mores principis histrionis, ludionis, aurigæ, in- *Annal.* cesti, demum parricidæ. Cui nihilominus *Senatus aufert victoriam cantus, adjicit facundiæ coronam, qua ludicra deformitas velaretur.* Certè tum pulchritudo verè est conciliatrix amoris, cùm comitem habet facundiam. Nec sanè absque facundia ipsa Venus esset tam Venerea, tamque adlubescens. Martianus Capella loquens *Martian.* de dotibus quas quodque numen animæ adposuit, sermonis thymum, *Cap. lib. I.* mel, lepores, omnes ei ab Venere inditos ait, *Omnes verò illecebras,* inquit, *circa sensus cunctos apposuit Aphrodite. Nam & unguentis oblitam, floribusque redimitam halatu pasci, foverique docuerat & melle permulserat, & auro, atque monilibus inhiare, membraque vinciri honorationis celsæ affectatione persuaserat.* Hinc ergo est quod illorum ingens honor & authoritas est, quorum opera ea quæ summa sunt, & maxima, talia posteritati ostenduntur. Hi illi sunt, quorum ingenio ac stylo perficitur, ut, quæ dum aguntur, sunt merita, eadem infinita posteritate sint exempla. Verissimè Pin- *Pindar.* darus ait, virtutem claris scriptionibus illustrem redditam diutur- *Pyth. od. 3.* nam quoque reddi. Hoc ergo est summum eloquentiæ decus, quod ipsi virtuti vitam largitur ac diuturnitatem.

——— γινωσκομένα
ἁ δ' ἀρετὰ κλειναῖς ἀοιδαῖς
χρονία τελέθει
παύροις δὲ πράξασθ' εὐμαρές.

Quæ cognoscitur virtus per inclytos cantus, diuturna est. Sed paucis id facere facile est. Quæ ergo invidia, si ad disertos quoque non minùs quàm ad rerum gestores perveniunt præmia virtutis, ea quæ vocavi honoris aut honoraria; & ex his illa ipsa de quibus nunc

nunc ago, coronaria? Etsi enim antiquitas utrosque propriis coronis insignivit, tamen eas coronas gemellas fecit. Et imperatoria, & poëtica laurus unum, idemque caput quandoque est circumplexa.

Stat. lib. 1. Achil. Statius,

At tu quem longè primum stupet Itala virtus
Grajaque, cui geminæ florent vatumque ducumque.
Certatim laurus (olim dolet altera vinci.)

Unde datur intelligi, parum esse res gerere, nisi gestæ scriptis illustrentur. Ergo hoc genus coronæ tam expetitum præmium fuit, ut ipsi oratores, ipsi quoque poëtæ acribus hinc inde studiis de ea quàm sæpissimè certarint. *Sueton. in Ner. cap. 12.* Hanc ipsam Nero, ut magnus, si Diis placet, orator affectavit teste Suetonio. *Et orationis quidem*, inquit, *carminisque Latini coronam, de qua honestissimus quisque contenderat, ipsorum consensu concessam sibi recepit.* Memoratur Theodectes quidam Pharsalites poëta, scriptor tragœdiarum & orationum, tum etiam artis Rhetoricæ professor è sacris literarum certaminibus, iisque tredecim retulisse octo coronas incorruptas. Qua de re extant quidam versus editi Athenis post ejus obitum, non satis sani. qui tamen recitantur à Stephano. *Stephan. φάσηλις.*

CAPUT XII.

Poëtæ coronati lauro. Rhapsodi & enarratores poëtarum coronati. Oratores coronati.

ITaque insignes illi poëtæ qui virorum fortium benefacta canebant, sibi non minus quàm illis rerum gestoribus coronam deberi existimarunt. Hinc illa frequentia celeberrimorum poëtarum certamina & victoriæ, quales illæ quas dixi Theodectis, & illæ è quibus Æschylus & alii innumerabiles mirum in modum claruerunt. Certè Æschylo cum in vita tredecim victoriæ obtigissent, is post obitum quoque non paucas retulit, ut memorat is qui scripsit vitam ejus. Certè fuit sæculum quo inter doctrina & eloquentia conspicuos homines haud minus certatum quàm inter pugiles, eosque qui è militaribus exercitamentis famam sunt adepti. Quippe his certamen erat de vi brachiorum, de agilitate, de pernicitate. Illis de dotibus animi, de acritate ingenii, de perennitate nominis. Cæterum etsi jam ostendi poëtas hedera coronari solitos, tamen hanc quoque poëticam coronam constat fuisse lauream. Hesiodus canit, se è Musis donatum viridi lauro, & ab iisdem sibi inditam divinam vocem.

Καί μοι σκῆπτρον ἔδον δάφνης ἐριθηλέος ὄζον · *Hesiod. Theogn: & Lucian. in differt. Luc. & Hes.*
Δρέψασαι θηητόν. ἐνέπνευσαν δέ μοι αὐδὴν
Θείην, ὥς τε κλύοιμι τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα,
Καί μ' ἐκέλονθ' ὑμνεῖν μακάρων γένος αἰὲν ἐόντων,
Σφᾶς δ' αὐτὰς πρῶτόν τε καὶ ὕστερον αἰὲν ἀείδειν.

Et mihi sceptrum dederunt lauri perviridis ramum Decerpere mirandum. Inspirarunt autem mihi vocem Divinam, ita ut audirem tam futura, quàm præterita. Et me jubebant celebrare beatorum genus sempiternorum. Se verò primò & postremò decantare. Quos versus Tzetzes ita explanat, ut dicat, novem quasdam mulieres musas, id est, quæ eædem sint musæ, decerpsisse ramos lauri Heliconitidis, eosque ei mandendos dedisse. Eumque sic & sapientia & poëtica repletum. Et paulò post dicit, Hesiodum in somnis circa Heliconem vidisse novem mulieres indere sibi lauros in os. Quod somnium omnino ostendebat, fore ut is adispisceretur eruditionem laboriosam & amaram quæ æterna progigneret poëmata. Alibi quoque idem Tzetzes ait, laurum esse ἀειθαλῆ, semper floridam, ut & sermones semper florent. Non item mirum est, lauru redimiri capita poëtarum, cùm Apollo summus omnium vatum è lauro edat oracula, ut infra uberrimè dico, ubi ago de lauro. Itaque Horatius ubi memorat se, cùm puer esset, à palumbibus fuisse tectum fronde nova, addit, hasce frondes fuisse laurum & myrtum. *Tzetz. in prole. in Hesiod.*

Ut tuto ab atris corpore viperis *Horat. lib. 3. carm. od. 4.*
Dormirem & ursis, ut premerer sacra
Lauroque collataque myrto
Non sine Dis animosus infans.

Hanc poëticam laurum sibi deberi ipse alibi audacter profitetur,

—— sume superbiam *Horat. lib. 3. car. od. ult. in fin.*
Quæsitam meritis, & mihi Delphica
Lauro cinge volens Melpomene comam.

Hanc alibi vocat Apollinarem, eamque Pindarum mereri ait,

—— immensusque ruit profundo *Horat. lib. 4. carm. od. 2.*
Pindarus ore,
Laurea donandus Apollinari.

Itaque ut viros fortes per fortia facta ad coronam ire supra dixi, ita quoque quoties poëtæ in præclaro argumento cum laude versantur, tunc verò sibi ipsi coronam nectere dicuntur. Horatius,

—— sequere & procul audi *Horat. lib. 1. epist.*
Quid ferat, & qua re sibi nectat uterque coronam.

Et alibi,

—— neque ego illi detrahere ausim
Hærentem capiti multa cum laude coronam.

Hanc ob causam ipse Horatius alicubi dixit, sub lauru mea, veluti sub arbore mihi propitia & familiari. Et illud idem est ac si dicat, apud me,

Horat. lib. 2. carm. od. 7. *—— longaque fessum militia latus*
Depone sub lauru mea.

Propertius post obitum suum vult coronari lauro.

Propert. lib. 2. *Et sit in exiguo laurus superaddita busto,*
Quæ tegat extincti funeris umbra locum.

Idem de pugna navali,

Propert. lib. 4. *Ite procul fraudes; alio sint aëre nexæ.*
Pura novum vati laurea mollit iter.

Ubi *pura* puto esse veram interpretationem ejus quam Græci Poëtæ sæpe vocant ἀκήρατον. Hanc quoque lauream coronam sibi Valerius Flaccus imponit,

Valer. Flaccus lib. 1. Argon. *Phœbe mone, si Cumeæ mihi conscia vatis*
Stat casta cortina domo; si laurea digna
Fronte viret.

Ovidius hac se fronde redimitum gloriatur scribens ad Solanum,

Ovid. lib. 2. de Ponto. *Thyrsus enim vobis, gestata est laurea nobis.*

Et hac se corona à Tomitis donatum memorat,

Ovid. lib. 4. de Ponto. *Tempora sacrata mea sunt velata corona,*
Publicus invito quem favor imposuit.

Statius meminit laureæ Homericæ & Virgilianæ in his versibus,

Stat. lib. 4. Sylv. *—— non si pariter mihi vertice læto*
Nectat odoratas & Smyrna & Mantua lauros
Digna loquar.

Dracont. de opif. VI. dier. Dracontius vocat laurum poëticam honorem linguæ, eamque dicit esse præmium poëtarum.

Linguæ laurus honos solvit donanda poëtis.

Videntur quoque poëtæ hanc frondem aliis prætulisse frondibus propter ejus perennem viriditatem, sicuti symbolum si non æternitatis, at saltem diuturnitatis. Et verò eam Lucretius vocat frondem perennem cum eam tribuit Ennio,

Lucret. l. 1. *Ennius ut noster cecinit, qui primus amœno*
Detulit ex Helicone perenni fronde coronam,
Per gentes Italas hominum quæ clara clueret.

Cassius Parmensis laurum poëticam vocat frondem æternam in Orpheo suo,

Epig. lib. 4. *Non levis adscensus siquis petit ardua, sudor*

Pluri-

Plurimus hunc tollit, nocturno exsomnis olivo
Immoritur; jactat quod mox laudaverat in se
Qui cupit æternæ donari frondis honore.

Ac ne quid de se humilius sentiat; aut minus dicat quàm de aliis talem coronam ipse Lucretius capiti suo circumponit. Lucret. l. 1.

Nec me animi fallit quàm sint obscura; sed acri
Percussit thyrso laudis spes magna meum cor.
Et simul incussit suavem mî in pectus amorem
Musarum, quo nunc instinctus mente vigenti
Avia Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita solo, juvat integros accedere fontes,
Atque haurire; juvatque novos decerpere flores;
Insignemque meo capiti petere inde coronam
Unde prius nulli velarint tempora Musæ.

Hujus coronæ alibi quoque mentionem facit Calliopen alloquens,

Tu mihi supremæ præscripta & candida callis Lucret. l. 6.
Currenti spatium præmonstra, callida Musa
Calliope, requies hominum, divumque voluptas;
Te duce, ut insigni capiam cum laude coronam.

Ennii coronam Propertius vocat hirsutam, hoc est, asperam & incomptam, alludens, opinor, ad duritiem versuum ejus, Propert. lib. 4.

Ennius hirsuta cingat sua dicta corona.
Mî folia ex hedera porrige Bacche tua.

Etsi manifestum est hoc loco hirsutam coronam vocari lauream, ac si dicat, acutam & pungentem qualia sunt lauri folia, è quibus plectitur hæc corona verè poëtica, quamvis Propertius hederaceam expetat, nempe ut nunc quidem videatur potius in comitatu Bacchi, quàm in choro Apollinis. Sive ut hinc ostendat, suam coronam non è tot meritis consurgere, neque ea dignitate esse qua sunt coronæ laureæ quæ circumplectuntur capita magnorum poëtarum: sed sibi tantum propositos esse Cupidines, lusus, & festa Bacchi, cujus corona est hederacea. Cæterum vel hanc ob causam laurus, & laurea corona Poëtis tantopere fuit expetita, quòd Apollo ipsis œstrum creditur immittere per lauros suas, hoc est, per spiritum quemdam divinum & vaticinantem. Statius,

Tempus erit, cùm laurigero tua fortior œstro Stat. lib. 1. Theb.
Facta canam.

Ea re Soctates apud Platonem ait poëtas esse interpretes Deotum. Plato in Ione. Deinde addit, illos hoc numine corripi quod nostris dicitur œstrum, κατεχόμενοι ἐξ ὅτου ἂν ἕκαστος κατέχηται), à quocunque tandem illorum unusquisque corripiatur. Ex his omnibus palam est, non eos tantum qui publicam rem manu promovissent, sed & illos qui

horum facta luculentis scriptionibus æternitati commendassent, qui perituram purpuram, & laureas marcescentes immortali præconio circumdarent, in primis poëtas, super hederam lauro coronari solitos. Cui lauro interdum fuerunt additæ vittæ, ut insignia vatum, Id quod discimus è Statii epicedio in filium.

Stat. lib. 5. Sylv.

—— sed nec solita mihi vertice laurus,
Nec fronti vittatus honos. Entaxea marcet
Sylva comis; hilaresque hederas plorata cupressus
Excludit ramis

Porrò nemini novum aut mirum accidet coronari poëtas, cùm ipsimet rhapsodi, hoc est poëtarum enarratores sibi quoque coronam vindicarint, & quidem auream. Ion, audax ille apud Platonem Rhapsodus Socratem alloquens gloriatur se ita ornasse Homerum, ut ab Homeri studiosis mereatur donari aurea corona. Non omiserim, coronis facundiæ à me additas esse poëticas, quod utraque facultas & solutæ orationis & versuum nihil est nisi viva eloquentia, cujus sunt plures, eædemque pulcherrimæ facies. Neque vero sua refert qua se potissimùm ratione agnoscendam præbeat, an metro, an oratione libera, an dictis, an scriptis, an publicè, an privatim. Quacunque aspicitur, pulchra est; quacunque aditur, amabilis; Quicquid, quantumque illud est quod suscepit, ejus rei effectrix est; ubique ductrix, ubique domitrix, ubique triumphatrix ac regnatrix est. Id quod cùm sapientissimæ antiquitati cognitissimum fuerit, quis ultra miretur, reginam tanto imperio subnixam, incoronatam aspici flagitium visum? Itaque & ipsis oratoribus, qui sunt canales per quos eloquentia fluit, ut ingentium rerum victoribus coronæ dantur, ὁ ῥήτωρ οἰχήσεται τ̃ στέφανον λαβών, inquit Aristides, orator discedet accepta corona. Id quod satis apertè innuit Julianus Cæsar his verbis, ὥσπερ γὰρ ἐν Ἑρμοῦ λογίου σταδίοις δίαυλου πολλάκις τοῦ δρόμου στεφανωθεὶς ἤδη, δι' ὧν ἐν ὀλίγοις γράφεις, τὸ δεινότης τι ἄκρον ἐμφαίνεις. Nam ut in Mercurii facundi stadiis toties jam victor & coronatus, mirabilem in paucis his scriptis virtutem tuam demonstras.

Plato in Ione.

Aristid. de rhet. orat. 2.

Julian. in epist. ad Georgium.

CAPUT

CAPUT XIII.

Plures coronas sæpe unus adipiscebatur. Et hinc de talis ingenii felicitate conjectura fiebat. Corona facundiæ scrupulosè numerabantur. Familia custodes coronarum. Corona decemplex. Facundiæ præter coronas alia præmia proposita.

CÆterum, ut cœpi dicere, uni alicui sæpe contingebat accipere plures coronas, sicuti adepto multas victorias ingenii & eloquentiæ. Atque adeò è numero talium coronarum æstimabatur laus eorum ad quos hæc præmia deferebantur, potissimùm poëtarum, ut liquet ex hisce verbis Petronii Arbitri, *Ego poëta sum, &, ut spero, non humillimi spiritus; si modò coronis aliquid credendum est, quas etiam ad imperitos deferre gratia solet.* Nempe eadem ratione numerabantur coronæ qua statuæ. Hujusmodi est illud quod traditur fuisse subscriptum imagini Demetri Phaleræi, *Petron. Arb. in satyr.*

Hic Demetrius æneas tot aptu'st
Quot luces habet annus absolutus. *è M.Varrone in epigr. lib.2.*

Numerabantur, inquam, hæ coronæ facundiæ & poëticæ propemodùm ut Olympicæ, aliæque ex aliis certaminibus partæ. Quin, quò plures coronæ alicubi aspiciebantur, quò auctius fuit hoc decus partum in loco tantæ claritudinis, hoc major & cumulatior laus accedebat generi & familiæ. Ipsæque adeò clarissimæ familiæ hac de causa dicebantur esse custodes coronarum. Pindarus,

—— σὺν θεοῦ δὲ τύχᾳ
ἕτερον οὔ τινα οἶκον *Pindar. Nem. od.6.*
ἀπεφάνατο πυγμαχία ταμίαν
στεφάνων μυχῷ Ἑλλάδος ἁπάσας.

cum Dei favore aliam nullam familiam protulit pugilatus [adeò] custodem coronarum in sinu Græciæ universæ. Scholiastes Aristophanis in argumento nebularum ex Herodoto vocat familiam Alcmænidarum τεθριπποτρόφον quadrigarum altricem, eamque quæ multas adepta est victorias Olympiacas, Pythicas, Isthmicas, Nemeas, aliasque. Non ergo mirum, si Pindarus ille lyricorum disertissimus pluribus locis quot quisque athletarum coronas meritus sit, anxiè memorat. Idem quoque ab aliis est factitatum. Ipse Pindarus de Ergotele ait, *Scholiast. Aristoph. in προθεωρ. νεφέλ.*

νῦν δ' Ὀλυμπίᾳ στεφανωσάμενος *Pindar. Ol. od.12.*
καὶ δὶς ἐν Πυθῶνι, Ἰσθμοῖ τ' Ἐργότελες, &c.

At nunc apud Olympiam coronatus, & bis apud Pythonem, &

 apud

apud Isthmum Ergoteles. Idem alibi,

Pindar. Oly. od. 13.

μηνὸς τε οἱ τωὐτοῦ, κρανααῖς
ἐν Ἀθάναισι, τρία μὲν
ἔργα ποδάρκης ἁμέρα
θῆκε κάλλιστ' ἀμφὶ κόμαις·
Ἑλλώτια δ' ἑπτάκις.

mense præterea eodem asperas apud Athenas tria certamina celeripes dies posuit pulcherrimas circum comas. Hellotia autem septies [vicit.] Alibi sexagies ad coronam itum esse memorat,

Pindar. Oly. od. 13.

ἑξηκοντάκι γὰρ
ἀμφοτέρωθεν γ' ἁδύγλωσ-
σος βοᾷ κάρυξ ἐσλός.

sexagies enim utrinque dulcilinguis vox præconis victores eos pronuntiavit, Idem alibi Aristagoram sexdecim coronas meruisse ait,

Pindar. Nem. od. 11.

—— ἑκκαίδεκ' Ἀρισταγόραν
ἀγλααὶ νῖκαι πάτραν τ' εὐώνυμον
ἐστεφάνωσαν πάλᾳ
καὶ μεγαλαυχεῖ παγκρατίῳ.

sedecim Aristagoram illustres victoriæ coronarunt, patriamque magni nominis, quas adeptus est lucta, atque valde gloriabundo pancratio. Diagoram memorat obtinuisse duas; dein in Isthmo quatuor,

Pindar. Ol. od. 7.

τῶν ἄνθεσι Διαγόρας
ἐστεφανώσατο δίς· κλεινᾷ τ' ἐν Ἰσθμῷ
τετράκις εὐτυχέων,
Νεμέᾳ τ' ἄλλαν ἐπ' ἄλλᾳ.

quorum floribus Diagoras coronatus fuit bis, inclytaque in Isthmo quater prospera utens fortuna, in Nemeaque aliam [coronam] super aliam. Blepsiadas sex,

Pindar. Ol. od. 8.

ἕκτος οἷς ἤδη στέφανος περίκει-
ται φυλλοφόρων ἀπ' ἀγώνων.

sexta quibus jam corona circumposita est frondiferis ex certaminibus. Timodemidam apud Parnassum quatuor, apud Pelopen octo Nemeæ septem,

Pindar. Nem. od. 2.

ἐν ἐσλοῦ Πέλοπος πτυχαῖς
ὀκτὼ στεφάνοις ἔμιχθεν ἤδη·
ἑπτὰ δ' ἐν Νεμέᾳ.

in boni Pelopis recessibus coronis octo se immiscuerunt jam; septem autem apud Nemeam. Apud Pollucem Megarensis Herodotus ἑπτακαιδεκάκις περιόδους ἀνεῖλε τῶν στεφανιτῶν ἀγώνων, septemdecim circuitus abstulit coronariorum certaminum. Artemidorus ait, athletam eum qui per quietem se duo, triave capita in sacris

Pollux lib. 4. cap. 11.

certa-

certaminibus habere viderit, bonum somnium somniasse. τοσούτους *Artemid.*
γὰρ ἀγῶνας στεφανωθήσεται, totidem enim sacra certamina coronabi- *lib. 1. cap.*
tur. Coronæ quibus Nero se donatum gloriabatur, postquam Ægy- *36.*
ptio obelisco circumpositæ fuerunt, numeratæ sunt octo & octin- *Xiphil.*
gentæ supra mille. Alexander Severus octoginta duas supra septin- *Ner.*
gentas abstulit. Ergo in lepido illo & fictitio, & adulatorio de- *Dio in An-*
creto quo Timon, posteaquam dives est factus, ab Atheniensibus *ton. Carac.*
sublimatur, nempe, quòd in ludis Olympicis pugilatu, lucta, cursu, *Lucian.*
quadriga, equestri certamine victor extiterit, & ob alia quæ ibi *Tim.*
falsò memorantur, donatur septem coronis, & quidem verbis magnificentissimis. Super his omnibus visum est consilio, & populo; & Eliææ per tribus, & populis privatim, & publicè omnibus aureum erigere Timonem juxta Palladem in arce, fulmen dextra tenentem, & radios in capite; & ipsum aureis coronis coronari septem, & [præconis voce] renuntiari, sive publicari coronas hodie Bacchicis tragœdis novis. Neque verò tantum sacrorum certaminum coronæ numerabantur, sed & aliorum, ut musicorum.
Quo exemplo ille apud Plutarchum citharœdus sexies vicit in lu- *Plutarch.*
dis Pythicis. Non omitto, coronam decies partam à Prudentio *Lysandro.*
vocari decemplicem.

Cingit coronis interea Deus *Prudent.*
Frontem duabus martyris innubæ. *peristeph.*
Unam decemplex edita sexies *hym. 4.*
Merces perenni lumine conficit.
Centenus extat fructus in altera.

Quæ dictio ne inusitata, & à Prudentio excogitata videatur, facit locus Æmylii Probi, ubi agit de pugna pugnata apud Marathonem; *In quo tanto plus virtute valuerunt Athenienses, ut decem-* *Æmil.*
plicem numerum hostium profligarent, Ubi decemplicem inter- *Prob. Milt.*
pretare δεκαπλάσιον, decem partibus superiorem. Quippe Athenienses in eo prælio habuerunt armatorum decem millia completa. In castris Persarum erant peditum centum, equitum decem millia. Talem coronam prudentissimus Cassiodorus vocat numerosam.
Certantes, inquit, *in stadio numerosior corona glorificat. Olympi-* *Cassiod. lib.*
cos currus frequens palma nobilitat. Itaque ad hoc exemplum scri- *8. Var. ep.*
ptoribus & poëtis suas coronas, id est victorias numerare licuit, ut *22.*
de Theodecte & Æschylo supra dixi. Hoc loco moneo, id quod supra innui cum de coronis virtutis agerem, facundiæ non tantum coronas, sed & alia præmia fuisse proposita. Id quod in decus coronarum haud dubiè cedit; quibus alia præmiorum genera, ut ita dicam, assurgunt.

CAPUT XIV.

Aliorum premiorum quæ poëtis dabantur, brevis enumeratio. Alia præmia quandoque vocatæ coronæ. Jus dandi talia præmia fuit penes Imperatorem Romanum.

Pollux l. 8. IN aliis præmiis numerabantur τιμαὶ, δωρεαὶ, γέρα, προνομήσεις, χάριτες, σιτήσεις, σιτηρέσιον, καὶ σύσσιτον εἶναι, πορφύρα, προεδρία, χαλκοῦν ἑστάναι, ἀτέλεια χρημάτων, honores, dona, honoraria, honorum prærogativæ, gratiæ, jura epulandi sive annona, frumentatio, convivam esse, purpura, honor primi subsellii, æneum stare, pecuniæ immunes. Canem quandoque pro præmio datum legimus. In hippodromia tertium præmium fuit lebes, quartum duo auri talenta. Erant enim in præmiis τὰ πρωτεῖα, τὰ δευτερεῖα, τὰ τριτεῖα. Ergo & in ipsis Græciæ certaminibus præter coronas victoribus proponebantur tripodes, lebetes, phialæ, nihil non aureum. Pindarus,

Strabo lib. 10.

Pindar. Isth. od. 1.

ἐν δ' ἀέθλοισι θίγον πλείστων ἀγώνων,
Καὶ τριπόδεσσιν ἐκόσμησαν δόμον,
καὶ λεβήτεσσιν, φιάλαισί τε χρυσοῦ,
γευόμενοι στεφάνων νικαφόρων.

Et in ludis solennibus potiti sunt plurimis certaminibus, & tripodibus ornaverunt domum, & lebetibus, & phialis aureis gustantes [fructum] coronarum victricium. Nimirum, hæc omnia sæpe dabantur pro coronis. Atque adeò ut talibus præmiis summa authoritas accederet, vocabantur coronæ, ut videre est in hoc loco Pindari. Athletarum exemplo ipsi quoque poëtæ talibus præmiis donabantur. Certè Hesiodus ait se carmine victorem præmium tulisse tripodem auritum, quem ipse Musis suspendit.

Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμ. & Plutarch. ἑπ. σοφ. συμπ.

Ἔνθα δ' ἐγὼν ἐπ' ἄεθλα δαΐφρονος Ἀμφιδάμαντος
Χαλκίδα τ' εἰσεπέρησα, τὰ δὲ προπεφραδμένα πολλὰ
Ἄθλ' ἔθεσαν παῖδες μεγαλήτορες, ἔνθα μέ φημι
Ὕμνῳ νικήσαντα φέρειν τρίποδ' ὠτώεντα.
Τὸν μὲν ἐγὼ Μούσῃς Ἑλικωνιάδεσσ' ἀνέθηκα.
Ἔνθα με τὸ πρῶτον λιγυρῆς ἐπέβησαν ἀοιδῆς.

Illuc ego ad certamina strenui Amphidamantis Chalcidemque trajeci, prædeliberata verò multa Certamina instituerunt juvenes magnanimi, ubi me ajo Carmine victorem tulisse tripodem auritum, Quem ego quidem Musis Heliconiadibus dicavi, Ubi me primùm sonorum aggredi fecerunt cantum. Interdum loco præmii accipiebatur argentum. Et hoc est illud quod, meo quidem animo, sentit Artemidorus, cujus hæc sunt verba loquentis de quodam

quodam qui Romæ in certamine victor fuerat. Cùm verò, inquit, inibi esset ut coronaretur, prohibitus est ab Alipta proponente ac objiciente τὴν ἐργασίαν τοῦ στεφάνου difficultatatem adipiscendæ coronæ. Nam accepto argento, non sivit ipsum pro corona luctantem decertare. Is enim meritò corona arcebatur qui pro præmio argentum accepisset. Et his quidem rationibus honestabantur ii qui pollebant dotibus ingenii, in his poëtæ. Quid mirum? Ipsis hæc est militia, hæ, quibus invigilant, artes; quibus Reipub. serviunt. Id quod ingeniosissimus poëta Ovidius disertim profitetur, *Artemidor. lib. 4. c. 84.*

Hæc mea militia est; gerimus quæ possumus arma; *Ovid. lib. 2. Fast.*
Dextraque non omni munere nostra vacat.
Si mihi non valido torquentur pila lacerto,
Nec bellatoris terga premuntur equi;
Nec galea tegimur, nec acuto cingimur ense;
Hic habilis telis quilibet esse potest.
At tua prosequimur studioso pectore Cæsar.
Nomina, per titulos ingredimurque tuos.

Ut militibus emeritis super stipendia dantur quoque præmia; ita poëticam militiam hoc optatissimo fine concludi æquissimum est. Enarrator operum Italicorum Francisci Petrarchæ tradit, ad hunc *Alexand. Velv. toll. in vita Franc. Petr.* insignem poëtam, edita Aphrica nobili poëmate, itum ex Italia missu Senatus urbis Romæ, è Gallia mandatu Cancellarii Academiæ Parisiensis. Utrinque enim vir literis & eloquio clarissimus, eodemque tempore vocabatur ad capiendum laureæ decus. Sed ipse, dilecta Roma, eò multo comitatu deductus est jussu Roberti *Plat. in Pio II.* Siciliæ regis. Quippe rex cum clarissimo poëta de hac laurea Neapoli sumenda accuratis precibus egerat. Sed nequicquam. Itaque anno 1341. ut Platina tradit, 1338. ingenti concursu multitudinis, parique universorum gaudio & plausu, solenni die Dominicæ resurrectionis, is in Capitolio laurea corona redimitus perhibetur manu Stephani Pontificis maximi. Idem Platina author est, Æneam Pium, cùm missu Pontificis legatione fungeretur apud Fredericum Imperatorem, ex admiratione ingenii ab ipso Cæsare vinctum corona poëtica laurea. Qui mos etsi, ut dixi, antiquissimus, certè laudabilis, hodie tamen, ut multa præclara, exolescit; nisi fortè in una Germania, ubi audio, hac ipsa corona quandoque à Cæsaribus eos insigniri qui carmina feliciter pangunt; quique peculiari & honorifica appellatione vocantur poëtæ laureati. Cæterùm poëtæ laureati & armati speciem exhibet Statius in his versibus,

—— *vatem cultu Parnasia monstrant* *Stat. lib. 4. Theb.*

 Vellera;

Vellera; frondenti crinitur cassis oliva;
Albaque puniceas interplicat infula cristas.

Hujus coronæ tribuendæ, similiumque præmiorum jus judiciumque Romani Imperatores tanti fecerunt, ut sibi id seponerent, ut Tacit. lib. 2. Annal. discimus è Cornelio Tacito. *Cum enim Germanico censeretur,* nempe à Senatu, *clypeus auro & magnitudine insignis inter authores eloquentiæ, adseruit Tiberius, solitum, paremque cæteris dicaturum.* Tacit. Annal. Et alibi idem Tacitus, *Afrum ait primoribus oratorum fuisse additum, divulgato ingenio, & secuta adseveratione Cæsaris qua suo jure disertum eum appellavit.*

CAPUT XV.

Cur Plato Homerum coronet lana. Olea & lana sunt indicia pacis. Mos nubentium. Mos novæ nuptæ. Mos precantium Deos. Multæ circa lanam superstitiones. Licium quid. Albæ lanæ corona cui usui adhibita. Pileus laneus purpureus. Εἰρεσιώνη quid, & quales circa eam superstitiones. Lanificium est matronis exercitamentum. Lana cujus rei sit symbolum. Mos Atheniensium die natali sive maris sive feminæ. στέφανον ἐκφέρειν Athenis quid. Laneum capitis redimiculum coronamentum infamiæ. Corona podagræ.

ANtequam hanc, quæ est de poëticis coronis materiam absolvo, libet quærere, quid ita Platò, postquam sæpe & acriter Homerum reprehendit, aliosque poëtas, etsi fassus est Homeri vires esse in poësi admirabiles, ut qui ad omnia sit idoneus; atque omnia palam promat nomina fluminum, ventorum, fluctuum, non tamen eum coronat hedera aut lauro, sed lana. Jubet, inquam, eum valde pacifice lana coronatum, perfusumque unguento dimitti ad alios. Id quod, inquit Dion Chrysostomus, mulieres in hirundinibus faciunt. Et quidem, ut quod de hac re sentio, tradam, altius rem repeto. Itaque invenio, ut oleam, sic & lanam esse argumentum pacis, & utramque sicuti gemellas una emersisse. *Primi Athenienses,* inquit Justinus, *lanificii, & olei, & vini usum docuêre, quibus, scilicet, omnibus homines fruuntur in pace.* Hujus societatis quæ est inter lanam & oleam non nescius Virgilius oleæ ramo, quem Pallanti Æneas prætendit, addit vittas, id est lanam, ut alibi monui,

Plato lib. 3. de repub. — Dion Chryſost. orat. 54. — Max. Tyr. dial. 7. — Justin. l. 2.

Et vitta comptos voluit prætendere ramos.

Virgil. 8. Æneid. — Fest. cingulo.

Huc accedit, quod lana nihil quicquam est neque mollius, neque tenerius. Et ideo *cingulo novæ nuptæ præcingebatur,* inquit Festus, *quod vir in lecto solvebat factum ex lana ovis; ut sicut illa in glomos*

mos sublata conjuncta inter se sit, sic vir suus secum cinctus, vinctusque esset. Fortasse hac ipsa de causa nova nupta januam viri lana coronabat. *Lanis authoritatem*, ait Plinius, *veteres Romani etiam* Plutarch. *religiosam habuêre, postes à nubentibus attingi jubentes.* Pausa- κεφαλ. nias memorat, in Jovis Olympii templo laneum velum cum textili κα. πταχ. Assyriorum opere, tum Phœnicum purpura luculentum dedicatum ῥωμ. fuisse ab rege Antiochô. Tradit quoque Pollux pileo laneo purpureo Plin. lib. 29. cap. 2. Deorum sedes illustrari. Deos precantium mos fuit, baculum & Pausan. l. 5. lanam tenere, ut palam fit ex hoc Plutarchi, οὐδ' ἔρια καὶ σκύτη κλη- Pollux lib. σάμενος κάθηται τῇ τύχῃ προσευχόμενος ἱμάτιον αὐτῷ καὶ ὑποδήματα 7. cap. 13. γενέσθαι, ubi pro σκύτη lego σκυτάλην, ut sit sensus, neque lanam ne- Plutarch. π. τύχ. que baculum possidens sedet fortunæ preces admovens ut sibi sit scutale & calcei. Non paucis superstitionibus lanam adhibitam legimus. Hujus generis est illa de qua loquitur Athenæus describens ef- Athen. lib. 11. figiem Jovis Ctesii, cujus cadisus novus deponi jubetur, ejusque aures alba lana coronari. Eadem ratione qua apud Sophoclem cra- Sophocl. Oed. teres ovis juvenculæ ova lana coronari jubentur. Albam lanam in iis quæ spectabant cultum Deorum adhibebant, ut consulto vitarent lanea licia, sive laneas coronas versicolores, cujusmodi sunt bilices, & qualis apud Virgilium lorica,

—— rumpitque infixa bilicem Virgil. 12.
Loricam, & summum degustat vulnere corpus. Æneid.

sive etiam trilices, id est, habentes tria licia, & unum quodque diversi ab alio coloris.

Terna tibi hæc primum triplici diversa colore Virgil.
Licia circumdo. Pharm.

Et apud Petronium, *Illa* [Chrysis] *de sinu licium protulit varii co-* Petr. Arb. *loris filis intortum, cervicemque vinxit meam;* Ut hîc licium sit in Satyr. non quidem filum laneum, sed stamen filis intertextum obligando aptum. Id quod ex alio Petronii loco discimus, *Simulque pannum de carnario detulit furca, in quo faba erat ad usum reposita, & sincipitis vetustissima particula mille plagis dolata. Ut solvit ergo licio pannum partem leguminis super mensam effudit.* Licio, id est, qua parte erat licium, hoc est, filum, seu funiculus quo pannus vinciebatur. Certè distingui subtegmen, licium, telam, stamen, docet locus Hiero- Hieron. lib. 1. epp. nymi; *Itaque subtegmen*, inquit, *& stamina, liciaque & telas, quæ* ep. 15. *mihi ad vestram tunicam paraveram, vobis inconfecta transmisi; ut quicquid mihi deest vestro texatur eloquio.* Hæc licia verisimile est esse laneas coronas, eas quas in somnis visas ob varietatem Arte- Artemidor. lib. 1. midorus ait significare venena & vincula. Repertum quoque est, ut cap. 79. corona ex alba lana sit remedium adversus ea mala quæ apes & apiaria Constantin. circumsistunt. Fuit & inter hæc lanea seu vincula & redimicula, seu Cæs. lib. 25. cap. 8.

coronas

coronas illa cui nomen εἰρεσιώνη, quam ajunt esse διὰ μεγέθη κλάδον ἐξ ἐρίων ἔχοντα στέμματα, κλῶνας, καὶ ἰσχάδας, καὶ τῶν καθαρῶν ἀκροδρύων ὁρμαθοὺς permagnum ramum è lana habentem stemmata, surculos, caricas, & purorum fructuum series, ἢ, inquit author etymologici, θαλλός ἐστιν ἐλαίας πάντας τοὺς καρποὺς ἔχων ἀπηρτημένους, καὶ στέμμα λευκὸν καὶ φοινικοῦν, aut truncus est oleæ omnes fructus habens suspensos, & stemma album & purpureum. Paulò aliter Plutarchus describit εἰρεσιώνην his verbis, τὴν δὲ εἰρεσιώνην, ἐκφέρουσι, κλάδον ἐλαίας ἐρίῳ μὲν ἀνεστεμμένον (ὥσπερ τότε τὴν ἱκετηρίαν) παντοδαπῶν δὲ ἀνάπλεων καταργμάτων, eiresionem efferunt ramum oleæ lana quidem redimitum, quemadmodum tunc caduceum, omnigenis repletum primitiis. Addit causam Plutarchus, διὰ τὸ λῆξαι ἀφορίαν, quòd sterilitas cessasset. Res ita habet. E quodam prisco oraculo manavit mos pro foribus ponendi hunc ramum cui nomen eiresione. Forte enim & fame, & quod à Plutarcho tacitum est, peste universam terram conflictante, consultantibus quo pacto malum averruncari posset, respondit Apollo, si sacrificium ante sulcamina terræ fieri suetum pro omnibus Atheniensibus fieret. Qua re peracta, lues cessavit. Ea re finitimi omnes gratulationis causa omnium fructuum primitias miserunt Atheniensibus. Etsi non sum nescius alios hujus rei originem referre ad Theseum ut paulò post dicam. Aut eiresionem, aut ἱκετηρίαν, aut his quidpiam simile fuit πίνος, quam interpretantur coronam oleagineam lana intextam. Porrò eiresione ponebatur pro foribus avertendis iis, quæ imminerent, periculis. Ideo apud Aristophanem populus conspicatus duos cives factiosos & promptos, qui ipsius fores pulsaverant, indignabundus respondet, τίνες οἱ βοῶντες; οὐκ ἄπιτ' ἀπὸ τῆς θύρας; Τὴν εἰρεσιώνην μου κατεσπαράξατε. Qui hi clamantes? non abitis ab janua? eiresionem meam fregistis. Ac si dicat, mihi propter vos nulla est annonæ abundantia, sed potiùs sterilitas. Denique nihil estis, nisi turbatores mei, & pestes civitatis. Non omiserim, super eiresione hos versus cani solitos ab Atheniensibus.

Etymolog. εἰρεσιώνη. — *Plutarch. Thes.* — *Aristoph. ππ. & ibi schol.*

Εἰρεσιώνη σῦκα φέρει καὶ πίονας ἄρτους
Καὶ μέλι ἐν κοτύλῃ, καὶ ἔλαιον ἀναψήσασθαι,
Καὶ κύλικ' εὔζωρον, ὡς ἂν μεθύουσα καθεύδῃ.

Clem. Al. l. 4. Strom.

Eiresione fert ficus & pingues panes, & mel in catino, & oleum ad detergendum, & calicem purum, ut inebriata dormiat. Apud authorem horum versuum præscribitur iste,

Σὺ μὲν εἰρεσιώνην, οὐ γεωργίαν λέγεις.

Clem. Al. l. 4. Strom.

Tu quidem eiresionem, non agri culturam dicis, id est, ipsam fructuum

ctuum abundantiam repræſentas, non ipſos labores per quos ad fructus perveniri poteſt. Ergo ſtemmata eireſiones conſtat fuiſſe lanea. Nempe in hoc omnis ſuperſtitio. Eo, videlicet, ramo ſupplicabant quoque Apollini illo ipſo die, quo Theſeus unà cum ſociis periculo exemptus creditur. Ibi verò & bellaria, & calicem vini effundentes, canebant eos verſus quos paulò ante retuli. Hanc lanam vocabant στέμμα τὸ περιειλημμένον ἔριον τῷ θαλλῷ, coronam obvolutam lanam ramo oleæ. Et verò ita eireſionem nominabant ab eo quod eſt coronari lana; ſive à complicandis, ſeu commiſcendis fructibus, quomodo lana in glomos ſublata confunditur. Alii eireſionem dici voluerunt ἀπὸ τοῦ ἐρωτᾶν ab interrogando, quia Deam interrogabant, quid illo ramo poſt ſacrificium facerent. Vocarunt quoque eam corythaliam. Certè aut eireſionem, aut aliquid eireſioni perſimile Statius deſcribit in his verſibus, *Scholiaſt. Sophoc. in Oed. ty.*

Ecce truces oculos ſordentibus obſita canis. *Stat. lib. 7. Theb.*
Exangues Jocaſta genas, & brachia [imò, lumina] *planctu*
Nigra ferens, ramumque oleæ cum velleris atri
Nexibus, Eumenidum velut antiquiſſima portis
Egreditur.

Quæ author Etymologici vocat στέμματα, huic ſunt nexus, nempe lanæ dependentis. Quod illi eſt λευκὸν καὶ φοινικοῦν στέμμα, album & puniceum, huic eſt vellus atrum. Neque tamen neſcio quandoque εἰρεσιώνας ſimpliciter dicta fuiſſe virgulta, ſive ſurculos, ſive virgas, ut apud Ariſtophanem πληγαῖς ταῖς εἰρεσιώναις verberatus virgis. *Ariſtoph. σφηκ.* Et hæc quidem de lana quæ adhibebatur eireſione. His accedit, quod lana & lanificium eſt matronis exercitamentum. Certè Troianæ mulieres exituræ ab urbe, ut exemplo Pentheſileæ impetum facerent in Græcos,

— ἀπόπροθι δ' εἴρια θέντο,
Καὶ ταλάρους, *Q. Calab. lib. 1.*

Procul ſepoſuerunt, id eſt abjecerunt cum lana calathos. Cæterum & lanificium & opera lanificii propria eſſe matronarum, *Symmach. l. 6. ep. 68.* docet Symmachus his verbis; *Interea domina filia honoratum me opimo lanificii tui monimento ſatis gaudeo. Unà quippe & amor in parentum tuum, & induſtria matronalis inclaruit. Sic priſcæ feminæ vitam coluiſſe traduntur. Et illas quidem deliciarum ſterile ſeculum colo & telis animum jubebat intendere; quia illecebra ceſſante temporum vivebatur.* Et hæc quidem Romanis moribus vera ſunt. Nam feminas Perſarum Q. Curtius tradit, *non aliud magis in contumeliam accipere, quàm admovere lanæ manus.* *Q. Curt. lib. 5.* E ſupradictis diſcimus, lanam uſibus

priva-

privatis adhibitam, qua, scilicet, utuntur matronæ in suis opificiis; & virgines circa corpus; & novæ nuptæ in solennibus nuptiarum. Tum etiam ei locum datum in magicis superstitionibus, in religione & cultu Deorum, ac præterea in priscis coronamentis. Nam *Fest. lemnisci.* supra è Festo dixi, coronarum lanearum fuisse antiquissimum genus. Proinde lana, ubicunque tandem eam spectes, videtur fuisse symbolum non altæ & eximiæ, sed mediocris, ordinariæ, & quotidianæ curæ, cujusmodi est mulierum. Quæ etsi non caret sua laude non tamen maximam & exquisitissimam meretur. Unde coronamentum hoc laneum, quo illi demonstrabantur qui in nullo quidem certamine superiores extitissent; sed qui nihilominus propter me- *Hesych. στέφαν. ἐκφέρ.* diocres ingenii dotes laudabiles essent. Tradit Hesychius, moris fuisse Athenis, cum mas natus esset, ante fores ponere ramum oleæ: si femina, lanam; διὰ τὴν ταλασίαν, propter texturam, quam scilicet, lana repræsentat. Et hoc illud est quod Attici dicebant, στέφανον ἐκφέρειν, coronam efferre, id est, publice visendam præbere, ut inde sciri possit quid intus natum sit. Cum ergo Plato, sive ju- *Heracl. Pont.* dicio, sive livore (id quod credi vult Heraclitus Ponticus, ubi acerbè invehitur in Platonem) Homerum ita laudat, ut eâdem illi multum detrahat, non quidem eximium illum & admirabilem facit, sed, si Diis placet, mediocris ingenii poëtam, nec planè rejiciendum. Gratis ergo videtur illi tribuere hoc laneum coronamentum, καὶ ἡσυχῶς pacificè illum dimittit, tanquam ignaviæ pacem obtendentem, & cum nemine contendere ausum; aut sanè eum, qui poëtæ perfecto minimè sit comparandus. Enimvero *Aristid. orat. 3. in Plat.* Homero invidisse Platonem tum è superioribus palam fit, tum è tertia Aristidis oratione adversus Platonem, ubi; præter cætera, ostendit quàm iniquo is Homerum excipiat, qui eum nominet τραγῳδιοποιὸν tragœdiarum fictorem; non hunc, inquit, hoc ornans, sed hos quidem [tragœdiarum, scilicet, scriptores] per hæc minuens. Et hæc est satis clemens Platonici de Homero judicii interpretatio, præ eo quod dici posset, laneum capitis redimiculum esse coronamentum infamiæ: Nam quasdam esse infamiæ coronas, supra mihi dictum; haud sanè cuiquam invidendæ, non magis quàm *Lucian. Tragopod. Philo π. ὀνειρ. Ælian Var. hist. lib. 12. cap. 14.* illæ podagræ, sive podagricæ apud Lucianum, quæ sunt ex herba Actæa; quam dicunt esse illam quæ Græcis est χαμαιάκτη quasi humilis sambucus, & coactæ brevitatis acte; nostris ebulum gravi foliorum odore. Ideoque podagræ mystis hoc coronamentum à Luciano tribuitur. Hujus ferme generis est illa corona ἐκτίπιος, sic enim malo legere apud Philonem quàm ἔκτοπος, quam à legislatore dicit vocari νάρκην, torporem. Cæterum tradit Ælianus, Gortinæ, quæ est urbs Cretæ, adulterum deprehensum, ad magi-

stratus

ſtratus perductum, & criminis convictum lana coronari. Quo, ſcilicet, coronamento ſignificabant illum eſſe mollem, effæminatum, libidini mancipatum. Quid? Annon huc reſpexit Propertius cum virum funeſtum lana redimit? Mihi quidem veriſimile.

Et Strigis inventæ per buſta jacentia plumæ, Propert. lib. 3.
Cinctaque funeſto lanea vitta viro.

Talibus coronis addi poteſt illa τῆς ἀθεότητος qua Philo improbos donari ait. Et hæc quidem mihi ſint dicta de coronis doctrinæ, virtutis, morum optimorum, facundiæ, poëſeos. Philo π. τῆς εἰς τὰ προπαι-σιω.

CARO.

CAROLI PASCHALII

Regis in Sacro Consistorio Consiliarii & apud Rhætos Legati

DE CORONIS

LIBER SEXTUS,

Qui est de Coronis quatuor Græciæ certaminum.

CAPUT PRIMUM.

Imperio & obsequio Respub. continetur. Virtus præstita in iis coronamentis quæ ducunt ad victoriam, coronatur. Quanti sint ea exercitamenta. Virtus militis Græcis ἀνδρεία, fortitudo. Corona athletarum multæ dignitatis. Olympici coronati floribus. Durities priscorum exercitamentorum.

Sque adhuc egi de coronis illorum qui Rempub. juvant consilio, prudentia, exemplis & professione probitatis. Tum illorum qui homines Reipub. tam utiles etiam laudibus hortantur, eosque commendant immortalitati. Dehinc agam de iis coronamentis quæ illorum capita evinciunt qui brachiis, periculisque suis Rempub. tuentur, servant, promovent. Horum etsi plures utique species recenseri possunt, tamen duplex potissimùm ratio est. Quippe alii censentur imperio, alii obsequio. Utrosque sum complexus ea definitionis parte, qua dixi coronam esse insigne virtutis. Nempe nullum sine virtute imperium, nullum item sine virtute est obsequium. Huic tam nobili, tamque utili materiæ propriam curam infra dico, cùm ago de victoribus & victoriæ coronis.

coronis. Sed quod ad tantum decus non rectà itur, aut impetu, sed sensim & gradibus, hoc est, per illa exercitamenta quæ ducunt ad virtutem bello spectatam; in quibus ipsis tantum quoque specimen generositatis est, ut ibidem nobilissimæ coronæ nascantur, de his mihi priùs agendum intelligo. Huic enim virtuti dantur quoque propria insignia; Quia hæc illa est unde progeneratur eà cujus ope recta itur ad victoriam. Neque enim hæc exercitamenta inventa sunt propter se, ἀλλὰ τοῦ πρὸς ὃν ἀναφέρεται σκοποῦ, sed ejus *Philo de* finis gratia ad quem referuntur. Enimvero cujus athletæ in agone *sacrif. Ab.* laudati sunt tori, hujus ipsius in vera pugna celebrantur lacerti. *& Cain.* Tanta est inter utrumque certamen affinitas. Quid? tanti sudoris fuerunt hæc exercitamenta, ut sæpe æquarint, aut etiam superarint bellicos labores. Unde eleganter dictum est à Plutarcho, illis *Plutarch.* hominibus talium exercitamentorum requiem esse bellum. Hæc *Lycurg.* fuit existimatio Laconum, qui hac ratione sese exercebant ad pug- *Philostr. in* nas, εἰς τὰς μάχας. vel in ipsis saltationibus. Si Laconica, inquit *Aricho-* Apollonius, esset hæc tripudiandi ratio, concederem, atque ipse *ne.* saltarem. Habet enim illa militare nescio quid, & corpora ad bel- *Philostr in* lum exercet. E talibus virtutis exercitamentis Cyro ingentem lau- *vita Apoll.* dem natam esse testis est Xenophon. Hæc ipsa fuerunt exercita- *lib.4.* menta priscorum heroum, & bellicosissimi cujusque; ut de Achil- *Xenoph. de instit. Cyri. lib.8.* le cecinit Q. Calaber.

καὶ ὡς ἐπέτυκτο πελώριος, ὥς τε οἱ οὔτις *Q. Calab.*
ἴσθενε δηριάασθαι ἐναντίον, οὔτ' ἐν ἀέθλοις *lib.4.*
αἰζηῶν, ὅτε ποσσὶ νέοι περιδηριόωνται,
οὐδὲ μὲν ἱππασίῃ, οὐδὲ σταδίῃ ἐνὶ χάρμῃ.

Et quod ingens; utque cum ipso nemo cominus contendere valuerit, sive in certamine juvenum, cùm pedibus adolescentes cursu certant, sive in ludo equestri, aut etiam pugna stataria. Cæterùm cur talibus exercitamentis dentur præmia, sapientiæ nullum, *Aristot.* disserit Aristoteles in problematibus. Hoc genus virtutis hodier- *probl.sect.* num vulgus vocat valorem, id, scilicet, ipsum quod historicis est *30.* virtus militum. Ut enim dux, sive imperator ductu, sive ducatu censetur, ita militis peculiaris & propria virtus est, quam ipsam vocabulo strenuitatis verè demonstraveris; illam ipsam quæ Græcis *Plutarch.* est ἀνδρεῖα, sive ἀριστεία, & ἀνδραγαθία. Et verò Cynicus apud Lu- *M.Coriol.* cianum ἰσχὺν vires, vocat ἀρετὴν σώματος, virtutem corporis. No- *Lucian.* stri unica dictione eam vocant virtutem. Unius ex innumerabilibus *Cyn.* sum contentus autoritate Cæsaris. *Nec minus*, inquit, *se in milite* *Cæs. lib. 7.* *modestiam & continentiam quàm virtutem, atque animi magni-* *de bello* *tudinem desiderare.* Quid, quòd Græci hoc ipso vocabulo virtutis hoc *Gall.* ipsum signant? ἀρετὴ, inquit autor Etymologici, λέγεται ἡ κατὰ πόλεμον *Etymol.* *ἀρετή.*

δύναμις, παρὰ τὸ ἄρην τὸν πόλεμον, Virtus dicitur illa vis quæ est in bello, ab Are, [id est] bellum. Hanc ipsam Plato, cui est ἀνδρεία, ait quodammodo cadere in belluas, & in ingenia puerilia. Quippe sine ratione, sed solo naturæ impulsu anima fit fortis. De hac virtute sic Lactantius loquitur, *Virtutem esse dicunt quæ hominem tollat in cœlum, non illam de qua philosophi dixerunt, quæ posita est in bonis animi; sed hanc corporalem, quæ dicitur fortitudo. Quæ quoniam præcipua in Hercule fuit, immortalitatem meruisse creditur.* Hanc ipsam paulò post vocat athleticam virtutem. Alibi de hoc virtutis genere loquens ait, *sicut est ipsa virtus, quæ quoties ad corpus refertur, discernendi gratia fortitudo nominatur,* ἀθλητικὴ ῥώμη. Cæterùm etsi nusquam virtus quàm in bello spectatior est, tamen nihilominus cernitur in iis certaminibus quæ sunt effigiata prælia, aut ipsorum simulchra, sive primitiæ bellorum, ut Pindarus ait, ἀκροθίνια πολέμου. sive, ut ait Philo, ὁπλοσκοπίας, armatæ meditationes quas dicit esse γυμνάσματα καὶ μελέτας συγκροτουμένων τὰ κατ' ἐχθρῶν ἐν φίλοις, exercitationes & meditationes adornantium inter amicos ea quæ [parantur] in hostes. Neque verò admitto dictum Philopœmenis, qui omnem ἄθλησιν ejecit, ut illam quæ utilissima, corporum ad certamina necessaria consumendo, ea inutilia reddit. Sed ego sic censeo, Philopœmenem ibi loqui de ea athletica quæ, ut ait Demosthenes, πρὸς τῷ σώματι καὶ τὴν γνώμην διαφθείρει, præter corpus etiam ingenium depravat; quæque degeneraverat ab illa prisca, ut alibi dico. Alioquin ipsemet Philopœmenes sibi repugnantia loqueretur. Nam alibi Plutarchus tradit quanti magnus hic dux fecerit talia exercitamenta quam dicit esse magnam partem virtutis. Xenophon & scriptor & dux belli perillustris testis est, non paucos eo confirmatos, quòd Agesilaum regem, dein milites è gymnasiis coronatos redire animadvertebant; ipsasque adeò coronas Dianæ suspendere. Certè, inquit Aristides, existimo τὰ τῶν στεφανιτῶν, ea quæ pertinent ad coronaria certamina, id est, illa tanta masculæ virtutis exercitamenta, quàm proximè accedere ad bellum. Quæ fuit sententia Gaditanorum, qui cùm audirent qualia essent certamina Olympica, soluti sunt in risum πολέμου δίκην ἡγούμενοι ταῦτα, instar belli talia existimantes. Denique talium exercitamentorum utilitates his verbis describit Solon apud Lucianum, Hunc pugilem esse, alium pancratio decertare docemus, ut & labores sufferre assuescant, & simul cedere plagis, ne vulnera aversentur. Ergo eæ Respublicæ in quibus pollebat severitas morum, & militaris disciplina, vix unquam suam rem militi commiserunt non talibus exercitiis prætentato. Unde illi doctores armorum, qui his exercitationibus præerant, *nempe veteranus quispiam, cui esset decus muralis aut civica.*

Plato l. 12. de leg. — *Lactant. de fal. relig. lib. 1.* — *Lactant. de fal. sap. cap. 21.* — *Philo π. γεωργ.* — *Philo π. β. Μωσ.* — *Plutarch. Philopœm.* — *Demost. or. amato.* — *Plutarch. Philopœm.* — *Xenoph. in laud. Ages.* — *Aristid. ἠθικὴ ἀπαλογ.* — *Philostr. in vita Apollon. lib. 5.* — *Lucian. de gymn.* — *Veget. de re milit. lib. 1. cap. 13.* — *Plin. in Paneg.*

ea. Hinc & corpori robur, & animo alacritas, & constantia accedebat. *De exercitio Cn. Pompeii Magni Sallustius hoc memorat,* inquit Vegetius, *Cum alacribus saltu, cum velocibus cursu, cum validis vecte certabat.* Non ergo mirum, si eæ coronæ quæ dabantur athletis, ejusdem ferè dignitatis esse censebantur qua illæ, quæ sunt præmia militaris virtutis & felicitatis. Neque enim cuiquam ad talia præmia, nisi per virium, industriæ, usus prærogativam patebat aditus. Sollerter Plutarchus adnotavit sinisteritatem illorum, qui athletam non lauro, aut oleastro coronare sustinerent, sed liliis aut rosis, ut si nihil ibi fortiter, omnia molliter agantur, & ex voluptate. Etsi apud hunc ipsum Plutarchum Ammonius differens de coronis, meminit quorundam poëmatum, in quibus Olympici leguntur coronati coronis floreis. Atque adeò tam Olympicis, quàm aliis aliorum certaminum coronamentis constat insertos fuisse omnigenos flores, scilicet, augendo coronarum decori, illas dico quæ ex olea, oleastro, apio, pinu constabant. Id colligere licet ex hisce versibus Pindari,

Veget. de re mil. lib. 1. cap. 9.

Plutarch. π. τ. ἀκυ.

Plutarch. Symp. 3.

πύκταν τέ νιν, καὶ παγκρατίου φθέγξαι ἑ-
λεῖν Ἐπιδαύρῳ διπλόαν
νικῶντ' ἀρετάν. προθύροισι δ' Αἰακοῦ
ἀνθέων ποιάεντα φέρειν στεφανώ-
ματα, σὺν ξανθαῖς Χάρισιν.

Pindar. Nem. od. 5.

pugilemque eum & pancratii dicito consecutum esse in Epidauro duplicem virtutem, cùm vinceret; & ad vestibulum Æaci flores viridantes ferre coronamenta cum flavis Charitibus. Cæterùm tanta est affinitas inter athletam & militem, ut quandoque ipsi milites vocati sunt athletæ, ut in hoc loco Philemonis, *ἀθλητὰς δὲ εἶναι τοὺς στρατιώτας ὑπολαβόντες, πότερον στεφανώσομεν; τὸν ὀρθὸν, ἢ τὸν κείμενον; τὸν ἑστηκότα, ἢ τὸν ἐρριμμένον;* athletas verò esse milites cùm existimaverimus, utrum coronabimus? rectum an jacentem? stantem an dejectum? Hinc palam est, finem athletæ non esse alium, quàm ut coronetur. Percutit quispiam eum qui proximus est? victor habet coronam, inquit Himerius. Si extra certamen, subest illi pœna. Porrò eas coronas priùs in apertum proferam, quibus illorum capita redimiebantur, qui cursu, lucta, pugilatu, palæstra, cæstu, pancratio, regendis & incitandis quadrigis consensu, suffragiisque judicum victores fuissent. Hinc, scilicet, institutum Pyrrhicæ; hinc mirabilis ac prope incredibilis illa tolerantia æstus, frigoris, asperæ viæ, ascensus ardui. Hinc cibus agrestis, & prope ferinus. Hinc illa in gymnasiis virilis patientia plagarum. Hinc vestitus & calciatus militaris; hinc indefessi cursus; hinc venationes continuæ; hinc illa puerilis ætas virili æmula. Nempe in bene consti-

Philem. ἐπιταφ. λόγ.

Himer. μελ. ἐκλ.

ſutis civitatibus ne ipſi quidem pueriles luſus bellicarum exercitationum fuerunt expertes. Cujus rei teſtem adduco præclarum locum Demoſthenis, ſi modò amatoria illa oratio eſt Demoſthenis. Loquitur de exercitationibus pulcherrimi cujuſdam adoleſcentis, Splendidiſſimum, inquit, pulcherrimumque exercitationis genus, tuæque naturæ aptiſſimum elegiſti, quod & armorum conſuetudine, & curſuum tolerantia belli ſimulachrum repræſentet; & magnificentia, & ſpendore apparatus potentiæ Deorum ſimile videatur. Præterea & ſpectatu jucundiſſimum ſit; & è plurimis, variiſque generibus conſtet, & ingentia præmia meritò conſequatur. Præter enim ea quæ tribuuntur, ipſa etiam exercitatio, & tam præclarum ſtudium non parvum præmium homini vel mediocriter virtutis ſtudioſo videatur, &c.

Demoſth. orat. amator.

CAPUT II.

Olympicæ coronæ quæ. Victores tantùm coronabantur. ἀγὼν ſumitur pro præmio; & ipſa certamina dicebantur coronæ. Eos qui victores eſſent Græci vocarunt νίκας, id eſt victorias. Quandoque fortuna veriùs quàm virtus dat victoriam. Locus M. Tullii emendatus. Spatiari in xyſto & in palæſtra cui licitum fuerit. Coronam petere ab Olympiis apud M. Tullium quid ſit.

UT hoc agam quod inſtitui, harum quas dixi coronarum aliæ fuerunt Olympicæ, aliæ Pythiæ, aliæ Nemeæ, aliæ Iſthmicæ. Olympicæ ita ſunt appellatæ, quòd illos inſignirent qui in ludis Olympicis victores extitiſſent. victores, inquam. Neque enim, inquit Ariſtoteles, pulcherrimi, & fortiſſimi coronantur, ſed decertantes. horum enim quidam vincunt. Et hi, ſcilicet, non alii coronas adipiſcuntur. Figuratè potius quàm ex fide Philo ait, quoſdam athletas propter egregiam corporis habitudinem, cedentibus adverſariis, coronari ἀμαχεὶ, μηδ᾽ αὐτὸ μόνον κονισαμένους, ἀσυγκρίτου ῥώμης ἀραμένους τὰ ἀθλεῖα, ſine ulla pugna, ac ne illa quidem tentata injudicatæ fortitudinis auferentes prima præmia. Nam priſco more is tantùm coronatur qui certando vicerit. Verius eſt, ut ipſe Philo paulò poſt ait, παγκρατιάζοντας οὐ παύσασθαι, πρὶν ἢ ἀπειπεῖν βιάσασθαι τὸν ἀντίπαλον ἢ παντελῶς διαφθεῖραι, pugnantes, ſive decertantes haud ceſſare, donec adverſarium coëgerint renuntiare aut cedere ipſis [victoriam] aut planè proſtraverint. Denique victoria non erat teſtis imbecillitatis ejus qui victus eſſet, ſed fortitudinis illius qui viciſſet. Ergo, τοὺς ἀπολειφθέντας, ſive, ut ait Plutarchus, τοὺς λειπομένους οὐ στεφανοῦσι, relictos pone, hoc eſt, ſuperatos & victos non coronant,

Ariſt. lib. Ethic. c. 8.

Philo τὸ χεῖρ. τῷ κρ. ἐπιτ.

coronant. Verbum, inquit Clemens Alexandrinus, quemadmo- *Clem. A-*
dum vox præconis apud Olympiam vocat quidem volentem; co- *lex. strom.*
ronat autem eum qui potest, immotum quidem, id est qui potest *lib. 1.*
non vinci. Idem Clemens Alexandrinus alibi ait, athletam non *Cl. Alex.*
descendere in certamen ut occidat, sed ut vincat. οὐ γὰρ θανάτου, *lib. 2. strom.*
ἀλλὰ νίκης χάριν ἠγωνίζετο. Apud Plutarchum hæc sunt verba *Plutarch.*
Theonis, ἀθληταὶ στέφανον οὐκ ἀγωνιζόμενοι λαμβάνουσι, ἀλλὰ *ὅτι οὐδὲ*
ἀγωνισάμενοι καὶ νικήσαντες. non athletæ certantes capiunt coronam, *ζῆν ἴσ.*
sed qui decertaverunt & vicerunt. ὁ κρατήσας (inquit Solon) ἄρι- *καὶ ἐπιχ.*
στος εἶναι δοκεῖ τῶν καθ' αὑτὸν, καὶ ἀναιρεῖται τὰ ἆθλα. Qui vicit
censetur esse optimus, id est, validissimus, & aufert præmia. Ergo *Lucian. de*
& lege & more quisquis non vicisset coronam sumere vetabatur. *gymn.*
Et hoc, scilicet, prisca lege, & in Græcia. Quippe, sequutis
temporibus alicubi hic mos fuit versus, ut discimus ex hisce verbis
Plinii, *In quibus, hodieque non victori datur* [corona] *sed pa-* *Plin. l. 16.*
triam ab eo coronari pronuntiatur. Redeo ad rem, & ajo, Non *c. 4.*
omnes palæstritas conscendisse hunc honoris gradum, ut coro-
na donarentur, sed eximios tantùm, eosdemque victores: inde
est quod interdum ἀγὼν certamen sumitur pro præmio, ut in hoc
loco Platonis, οὗ γὰρ ἀγῶνος ἀθληταί ἐσμεν, καὶ ἐν οἷς ἡμῖν ὁ ἀγὼν *Plato in*
πρόκειται, μόνοι οὗτοι γυμνάζονται οἱ ἐν τούτοις τοῖς περὶ τὸν πόλεμον *Lach.*
ὀργάνοις γυμναζόμενοι. Nam in his certaminibus quorum apud nos
usus est, quibusque nobis ἀγὼν præmium proponi solet, illi soli exer-
centur qui bellica hæc instrumenta norunt exercitatione & usu tra-
ctare. Enimvero non solæ victoriæ, sed & ipsa certamina dice-
bantur coronæ, quia quisquis certat hoc unum agit ut coronetur.
Usque eò ut qui strenuè pugnat coronari dicatur, etsi non eo
solùm quod acriter pugnavit, coronam accipit. Philamnon, *Demosth. de*
inquit Demosthenes, non quòd Glauco Carystio, & quibusdam *cor.*
aliis veteribus pugilibus infirmior esset, sine coronis ex Olympia
discedebat; sed quòd omnium qui secum congressi essent, opti-
mè pugnaret, coronabatur, & victor proclamabatur. Atque adeò
Græci eos qui uno die, una lucta & pancratio coronabantur
more quodam admirabili vocant victorias, inquit Plutarchus.
Quæ etsi vera sunt, tamen fatendum est, interdum tales coronas *Plutarch.*
fuisse munus fortunæ potiùs quàm virtutis. Quippe nemo tan- *in compa-*
tum vincit quantum cupit. Neque quisquam sibi victoriam *rat. Cim.*
spondere potest. Nam & apud ipsam Olympiam multa evenie- *& Lucul.*
bant præter spem, fortasse & aliquanto infra meritum. Certè
Polydamas ibi à pusillo quodam victus perhibetur. Sæpe ve-
rum est id quod Aristides subijcit, ἐν ἅρματι νικᾷ τύχη οὐ σθένος, in *Aristid.*
cursu, hoc est, in Olympicis quadrigis vincit fortuna, non robur. *κοινῇ*
ἀπολ.

 Sum-

Summa hæc eſt, non ſemper eum qui ſit fortiſſimus & præſtantiſſimus, coronari, ſed tantummodo eum quem victoria talem renuntiaverit. ἐν τοῖς ἀγῶσι οὐδὲν ἧττον τοὺς ἀκονιτὶ ἢ τοὺς διὰ μάχης νικῶντας στεφανοῦσι, inquit Xenophon, in certaminibus nihilominus ii qui ſine pulvere, quàm qui pugnando vincunt, coronantur. Id eſt, id non quæritur quomodo quis vicerit, ſed hoc tantùm an vicerit. Non ideo tamen athletis non magnus habebatur honos, quamvis non eſſent victores. Quippe his unis in Xyſto ſpatiari licitum fuit. Id quod diſco è M. Tullio, ubi loquitur de mediocri, & eximio oratore. *Hæc, inquit, vitaverunt ferè omnes qui aut Attici numerantur, aut dicunt Atticè. Sed quatenus valuerunt, ſani & ſicci duntaxat habeantur. Sed ita ut palæſtricè ſpatiari in Xyſto ut liceat, non ab Olympiis coronam petant.* Quibus in verbis duo ſunt menda Nempe alterum, *ut* ſupereſt; Et vel cæco palam eſt, legendum eſſe, ſpatiari in Xyſto liceat. Sed hoc læve præ illo altero, quod latet in dictione, palæſtricè, quod interpretes, ſat ſcio, dicunt eſſe adverbium παλαιστρικῶς. Id quod ego ne pili quidem facio. Quid enim dicas eſſe, palæſtricè ſpatiari? An pompaticè, & more militis glorioſi, ac paratragœdiantis? Nugæ. Equidem audeo rejicere hanc dictionem ut notham, & in ejus locum ſubſtituere, palæſtritæ, ut ſi non aliis licitum fuerit ſpatiari in Xyſto ſive in palæſtra, quàm unis palæſtritis, id eſt, iis qui ſeſe his certaminibus offerrent, qui coronam ſperabant, qui ad præmia tam inclyta ibant intrepidi. Nam & ipſi conatus, hoc, inquam, ipſum quod magno animo tentabant, tanti fuit, ut athletis licet non victoribus magnam nihilominus dignitatem conciliaret. Id quod Græci vocabant φιλοστεφανεῖν, ſpe coronæ deſcendere in certamen. Et hoc totum Pindarus vocat ἔργα, quibus viros tam fortes coronari ait.

— τρία μὲν
ἔργα ποδάρκης ἁμέρα
θῆκε κάλλιστ᾽ ἀμφὶ κόμαις.

tria opera celeripes dies poſuit pulcherrima circum comas. Quibus in verbis manifeſtum eſt, ἔργα ſumi pro certaminibus, hoc eſt, pro ipſis conatibus, è quibus, ſi felices eſſent, ſurgebant illæ inclytæ coronæ. Ergo qui in his operibus occupati eſſent, his tantùm licebat conſpici in loco tam celebri; eâdem prope ratione qua Symmachus credo, alicubi dixit, intrare Senatum Romanum, eſſe præconium. Certè Athenis lege cautum fuit, ne quis qui corpore infamis eſſet intra fori ſepta conſiſteret. Cæterùm quod non alii quàm victores Olympiæ coronarentur, Pindarus eam vocat ματέρ᾽ χρυσοστεφάνων ἀέθλων, δέσποιναν ἀλαθείας, matrem aurearum coronarum, dominam veritatis, id eſt exploratricem veræ virtutis. Et hoc illud

Xenoph. in orat. de Ageſil. rege.

Cic. de opt. gen. orat.

Pollux l. 3. c. 30.

Pindar. Ol. od. 13.

Æſchyl. in Timarch.

Pindar. oly. od. 8.

eſt

est quod M. Tullius dicit, *coronam petere ab Olympiis*, i. non solùm esse disertum, sed in summo, omniumque præclarissimo eloquentiæ genere versari. Ut enim duæ sunt victoriæ, una Cadmæa, id est, cruenta; Altera Olympiaca, sine sanguine parta, ita quoque disertorum duo sunt genera, unum illorum qui sani quidem sunt, sed sicci & jejuni; Alterum illorum qui omnes eloquentiæ laudes adepti sunt. Porrò cùm dico, non alium quàm victorem donari corona, eum quoque dico, qui quicquid in certamine laboris & periculi fuit, eo præclarissimè defunctus est propriè enim in gymnicis ἆθλοι οἱ πόνοι, καὶ τὸ ἀθλεῖν, κάμνειν, πονεῖν, certamina [sunt] labores. Et certare, laborare. Qua de re extat locus Demosthenis, Talem, inquit, coronam adeptus, in qua cùm ipsa victoria præclara sit, tamen evasisse incolumem, præclarius videbatur & admirabilius. Hoc item illud est quod Plutarchus de Alcibiade tradit. Nam etsi verum erat, τὸ ἀριστεῖον summum virtutis præmium in pugna fuisse Socratis, non Alcibiadis, tamen quia ibi quoque enituerat virtus Alcibiadis, Socrates id agens ut augeret ejus ambitionem ad præclarissima quæque, primus illi testimonium reddidit; suasitque ut is & coronaretur, & acciperet πανοπλίαν, integram armaturam, quæ connumerabatur inter magna præmia.

Aristid. μαντικ. ἄθλω.

Pollux l. 3. c. 20.

Demosth. in amat.

Plutarch. Alcib.

CAPUT III.

Hercules autor ludorum Olympicorum. Hercules primus decertatavit in his ludis, sive certaminibus. De horum certaminum institutione plures aliæ sententiæ. Unde his certaminibus nomen Quinquennalia.

OLympicos sive ludos, sive certamina Hercules, exantlatis illis toties dictis, toties pictis ac decantatis laboribus, Jovi patri Olympiade prima coronatus instituit. Quæ est communis existimatio, quam secutus est Plutarchus, ubi ait Theseum instituisse Isthmicum certamen æmulatione Herculis, qui fuit autor Olympici. Inde fluxit apud Græcos omnis ratio temporis enumerandi, sicuti apud nostros ab urbe condita. Id quod verum est in universa Græcia. Nam singulæ civitates à summis magistratibus sumebant numerationem temporum; Ut Athenis ὁ ἄρχων, id est τῶν ἐννέα ἀρχόντων ἄριστος præcipuus inter novem ἄρχοντας is erat ἀφ' οὗ οἱ χρόνοι καταριθμοῦνται à quo tempora denumerantur. Disertim quoque Pindarus hoc quinquennale festum ab Hercule institutum ait,

πενταετηρίδ' ἑορτὰν
Ἡρακλέος τέθμιον.

Plutarch. Thes.

Philo π. Αἰγ.

Pindar. Nem. od. 11.

κωμάσαις, ἀνθησεμένος τε κόμαν πορφυρέοις ἔρνεσιν.

quinquennale hymno choreali prosequutus festum, ritum ab Hercule institutum, & redimitus comam purpureis ramis. Quibus in verbis, si Phrynico credimus, est mendum. Nam pro πενταετηρίδα legendum ait πενταετηρίδα. Nisi fortè Phrynicus Pindaro æquè est infensus ac Menandro, aliisque, quos tamen ipse vocat τὰ ἄκρα τῶν Ἑλλήνων, summos Græcorum, quamlibet πλείονα errantes. Alii tradunt, quidem Herculem statuisse certamen Olympicum. In qua sententia est Pindari scholiastes; sed, videlicet, postquam Augiæ stabulum purgavit. Verùm quòd ea quæ sibi promissa fuerant, non esset consecutus, collecto exercitu ipsum Augiam interfecisse, in ditionem coacta Elidè. Postremò, spoliis in unum locum congestis, instituisse certamen commilitionibus suis. Aristides tradit, primos ex peregrinis Herculem & Dioscuros initiatos fuisse sacris Cereris, & fuisse certamen gymnicum primum apud Eleusinem Atticæ. Ibique præmium fuisse eum fructum qui primus apparuit, nempe olivam. Sunt qui ita dicunt, certamen Olympicum ab Hercule quidem fuisse statutum, sed non in Jovis, verùm in Pelopis avi materni honorem ab eo editum. Hoc ipsum ita sensit Clemens Alexandrinus, & unà cum ipso Statius omnis antiquitatis peritissimus.

Phryn. πενταετηρικὸς ἀγών.

Aristid. Ἐλευσιν.

Solin. c. 2.

Clem. Al. strom. l. 1.

Stat. lib. 6. Theb.

—— primus Pisæa per arva
Hunc pius Alcides Pelopi certavit honorem;
Pulvereumque fera crinem detorsit oliva.

Cl. Alex. exhort. ad Græc.

Et verò eodem Clemente Alexandrino autore, Olympiæ fuerunt inferiæ Pelopis. Ideoque hos ludos vocarunt ἐπιθυμβίους πανηγύρεις, sepulchrales conventus, id est ἀγῶνας ἐπὶ νεκροῖς διαθλουμένους, certamina quæ celebrabantur propter mortuos. Ajunt præterea hoc certamen intermissum fuisse instauratum ab Iphiclo filio Herculis, anno ab excidio Trojæ quadringentesimo octavo. Ergo primam Olympiadem ab Iphiclo numerari. Alii hos ludos ab Iphito & Eurylocho institutos firmant, postquam Cirrhæos prædones Phocidis oram maritimam infestantes oppresserunt. Et ab Iphito quidem Olympia, ab Eurylocho Pythia. Alii ajunt, priusquam Iupiter possideret Olympiam, eam occupasse Elium & Cronum, sive Saturnum. Hujus occupationis argumentum esse aram inibi statutam utrique communem; super id, quod inibi quoque est tumulus nomine Cronius, sive Saturnius. Ab Elio autem dici Elidem ejusdem cum Deo nominis. Ea propter Augeam Elii filium regnasse in parte ejus regionis. Et hoc esse, videlicet, illud Homeri, Ἐν Ἤλιδι δὴ τυπῖσι θυμιαστῇ, ἱερᾷ. ἐν αὐτῇ γὰρ ἐτιμᾶτο ὁ Ὀλύμπιος Ζεύς· οὗ καὶ πανήγυρις περὶ τετάρτῳ χρόνον ἤγετο τὰ Ὀλύμπια, ἔνθα ἠγωνίζοντο οἱ ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος πάντες.

Etymol. Ἦλις.

πάντης. in Elide dia, hoc est admirabili, sacra. in ea enim colebatur Olympius Jupiter, cujus & conventus circa triennale tempus celebrabantur Olympici ludi. ibi certabant qui ab omni Græcia [convenerant] omnes. Alii scribunt, Jovem loco delectatum, eum sibi, ut rem hæreditariam sepofuisse; atque adeò locum cœlo cognominem fecisse. Ea re & ipsum dici Olympium. Ac proinde non audiendos qui ajunt loco nomen inditum ab Olympia Arcadica, quam Pisæus uxorem duxit. Alii hos ludos ad Herculem quidem autorem referunt, sed à Phidone instauratos. Pausanias diversus ab Diodoro Siculo & Pindaro, de hac ipsa re discrepantes sententias memorat, in quibus eminent hæ; Hercúlem esse autorem horum ludorum, sed Idæum, ἕνα τῶν Ἰδαίων δακτύλων, inquit Stabo. Unde hæc gymnica certamina quidam prudentiùs, inquit Pollux, Herculanea vocaverunt. Ergo Herculem ajunt his ludis indidisse nomen Quinquennalibus, à numero, scilicet, fratrum; Quibus proposito certamine cursus, victorem oleastri corona donavit, quòd id genus arboris ibi frequenter proveniret. Alii originem horum ludorum referunt quoque ad Herculem, sed eum quem Jupiter ex Alcmena suscepit, qui ibi primus certaverit, indeque primus palmam reportaverit. Et hic fortasse est ille Hercules, cui, cùm hisce certaminibus præsideret, substrata sunt lauri folia. Sic enim videtur accipiendus locus Luciani in Hermotimo, Is locus sic habet; τὸ μὲν παλαιὸν, ἐπὶ Ἡρακλέους ἀγωνοθετοῦντος φύλλα δάφνης, Apud priscos quidem præsidente in certaminibus Hercule, laurea folia. Qui tamen locus, dempta aposiopesi, potest videri mutilus. At si est ibi aposiopesis, est subintelligendum, ὑφηρημένα, subducta aut quidpiam simile. Nisi fortè quis dicat, sortes quæ jaciebantur super eo qui luctaturus esset, aut pancratio decertaturus, non fuisse conjectas sine foliis lauri; prisca, videlicet, superstitione, de qua alibi dico. Alii hanc tantam horum ludorum celebritatem tribuunt Oenomao & Pelopi. Et verò inter primos athletas Oenomaus connumeratur à Luciano. Habet, inquit, plures occasiones & Elis tripudiare conantibus Oenomaum, Myrtilum, Saturnum, Jovem primos Olympiorum athletas. Alii eam tribuunt ipsi Jovi ob devictos ibi Titanas. Sed ut hæc omnia, ut sunt discrepantia, ita quoque commentatitia veriùs quàm ex fide tradita credam, impulit me gravis autor Strabo, qui omne hoc institutum denique refert ad Elæos. Ejus de Elide loquentis & Eleis hæc sunt verba. Et Olympia in illorum ditione fuit, Et agonem ipsum Olympicum ab illis excogitatum, atque inventum fuisse constat. Et Olympiadas primas illi celebrarunt. Et paulò post, At propius vero est, quòd ab Olympiade prima, in

Etymol. ὀλύμπια. — *Strabo l. 8.* — *Strabo l. 8.* — *Pollux l. 3. c. 30.* — *Strabo l. 8.* — *Lucian. Hermot. sive de sect.* — *Lucian. de saltat.* — *Strabo l. 8.*

qua Corœbus Elæus stadii victor fuit, his ludis ac templo præfuerunt Elæi, usque ad sextam & vicesimam. Nimirum, sciens omitto alia quæ de hac ipsa re traduntur. Neque verò, ut est in proverbio, in rebus priscis veritas ad quadrantem est exigenda. Dandum aliquid populorum studiis, unde tot, tamque diffidentes fabulæ, singulis sibi tantæ rei laudem vindicantibus. Ut ut est, de loco constat. De autore inter Jovem & Herculem præcipuè ambigitur.

CAPUT IV.

Olympica certamina instituta in honorem Jovis. Locus horum certaminum. De Alpheo flumine. De Pisa. ἀγωνισήελοι. Olympionices, Στιφανίτης. Rami Alphei. Rami id est corollæ & corona, κότινος.

SUmma hæc est, Olympica certamina, à quocunque tandem autore manarint, fuisse instituta in honorem Jovis, à quo, in-
Stephan. quit Stephanus, τὰ ὀλύμπια ὁ ἀγὼν, Pythia in Apollinis, Nemæa &
ὀλύμπια. ipsa in Jovis, Isthmia in Neptuni. Etsi paulò aliter de hac ipsa re
Tertull. lib. Tertullianus, cujus hæc sunt verba, *Proinde Olympia Jovi, quæ*
de spectac. *sunt Romæ Capitolina. Item Herculi Nemæa, Neptuni Isthmia.*
Non item esse vetus inventum, neque hos ludos fuisse tempore belli Troiani, neque item alios, aut certè non ita celebres, tradit Strabo eo loco quem proximè citavi. Cæterùm his sive ludis, sive certaminibus, hoc est, rei ingenti, & apud omnem posteritatem celeberrimæ delectus fuit locus percommodus, nempe campi circa
Xenoph. flumen Alpheum siti, hoc est, in Olympia, qui locus proximus
hist. Græc. Elidi. Et verò ipsum Alpheum multa gloria fluere, vel hinc sciri
lib. 7. potest, quod is omnes alios excipit, in his Cladaum ob longissi-
Tzetz. in mum cursum. Quippe incipit ab Asia vico Arcadico. Ex Alpheo
Theog. Hes. verisimile est derivatam, ac deductam fuisse illam aquam in Olym-
Lucian. de piam, id est illum ipsum locum, ubi ludi edebantur, ad specta-
mor. peregr. tores recreandos, qui priùs prope enecabantur siti; de qua siti etiam
Philostrat. aliquid est apud Philostratum. De hoc flumine extat dialogus Lu-
Heroic. ciani, ubi interloquuntur ipse Alpheus & Mercurius. Fuitque apud hunc amnem antiqua urbs Θρύος, sive Θρύον, cujus mentio apud Q. Calabrum,

Q. Calab. lib. 2. Οἱ Θρύον ἀμφενέμοντο παρ' Ἀλφειοῖο ῥέεθροις.

Qui circa Thryum habitabant, apud Alphei fluenta. Universum hunc locum Pindarus designat in his versibus,

Pindar. Ol. od. 7. —— παρ' Ἀλ-

Φειῷ σεφανωσάμενον
αἰνέσω.

Apud Alpheum coronatum laudabo. Et Theocritus,

— *Ἄγων νιν ἐπ' Ἀλφεὸν ᾤχετο Μίλων·* Theocrit. eid. 4.
Καὶ πόκα τήνος ἔλαιον ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὀπώπει;

Milo ipsum ad Alphæum secum abduxit. Et quando ille oleum unquam oculis suis vidit? Nempe omnia ibi præclara, & celeberrimæ famæ.

——*Alpheum fama est huc Elidis amnem* Virgil. 3. Æneid.
Occultas egisse vias subter mare, qui nunc
Ore Arethusa tuo Siculis confunditur undis.

Quos versus verisimile est Virgilium sumpsisse ex hoc epigrammate Moschi,

Ἀλφειὸς μετὰ Πίσαν ἐπὴν κατὰ πόντον ὁδεύῃ Stob. ψογ. ἀφροδ. καὶ ἐρωτ. ξϛ΄.
Ἔρχεται εἰς Ἀρέθοισαν ἄγων κοτινηφόρον ὕδωρ,
ἕδνα φέρων καλὰ φύλλα καὶ ἄνθεα, καὶ κόνιν ἱράν·
καὶ βαθὺς ἐμβαίνει τοῖς κύμασι· τὴν δὲ θάλασσαν
νέρθεν ὑποτροχάει· κοὐ μίγνυται ὕδασιν ὕδωρ.
ἁ δ' οὐκ οἶδε θάλασσα διερχομένου ποταμοῖο.
κῶρος δεινοθέτας, κακομάχανος, αἰνὰ διδάσκων,
καὶ ποταμὸν διὰ † φίλτρον Ἔρως ἐδίδαξε ‡ κολυμβᾶν. † φίλτρων ‡ κολυμβητὰν

Alpheus post Pisam ubi pergit ad mare Venit ad Arethusam ducens oleastriferam aquam. Sponsalia munera ferens pulchra folia & flores, & pulverem sacrum. Et profundus intrat fluctus, Mare autem infra subtervoluitur; nec miscetur aquis aqua. At ipsum mare nescivit transisse fluvium. Sed puer ille gravium [rerum] auctor, & mali machinator gravia docet, & fluvium vi amoris Amor docuit urinatotem [esse.] Alibi Virgilius Alpheum dixit, hoc est, illa inclyta certamina, quæ erant circa, aut apud Alpheum, ludos Olympicos, Ὀλύμπια τὰ μεγάλα, Olympia magna. Lucian. Her. sen Æt.

Illi [Cæsari] *victor ego, & Tyrio conspectus in ostro* Virgil. lib. 3. Georg.
Centum quadrijugos agitabo ad flumina currus.
Cuncta mihi Alpheum linquens, lucosque Molorchi
Cursibus, & crudo decernet Grecia cestu.

Porrò hi circa Alpheum campi, omnis, inquam, is locus una dictione vocabatur Pisa. Id quod disertim Stephanus tradit, ἔστι καὶ [Πίσα] χωρίον ἐν ᾧ ὁ τοῦ Διὸς ναὸς ἵδρυται, καὶ ὁ ὀλυμπιακὸς ἀγὼν τελεῖται. Pisa est locus in quo Jovis templum ædificatum est, Et Olympicum certamen peragitur. Plutarchus Jovem Olympicum disertim dicit esse in Pisa. καὶ τὸν ἐν Πίσῃ θεασάμενος Δία, & Jovem, qui Pisæ est, contemplatus. Sic dicta Pisa à Pisæo quodam, qui fuit auriga Phryx, cujus ibi fuit sepulchrum. Virgilio est Alphea Pisa, Stephan. Πίσα. Plutarch. Pericle. Clem. Al. exhort. ad Grac.

Hos

Virgil. 10. Æneid.

Hos parere jubent Alpheæ ab origine Pisæ.

Clem. Alex Strom. l. 7.

Ipse adeò Jupiter non tantùm Olympicus, sed & Pisæus dictus. Itaque in terra Pisæa erat Olympia; & in Olympia hoc tam celebre certamen edebatur. Statius,

Stat. lib. 2. Thebaid.

—— Pisæique socer metuendus habenis.

Xenoph. lib. 7. histor. Græcar. Aul. Gell. lib. 1. c. 1. Strabo l. 8. Philostrat. vita Apoll. lib. 8.

Pisis enim constat fuisse stadium, sive curriculum stadii. Hinc dicta Pisæa præmia apud Actium, referente Prisciano. Ipsi Pisatæ se antiquitùs his certaminibus præfuisse firmabant. Unde super hæc re ipsis acre certamen cum Eleis. Qua de re videndus est locus Xenophontis in Græcis historiis. Et hæc quidem illius universi circuitus generalis appellatio fuit. Universus hic locus sic describitur ab Philostrato. Porticus ibi & fontes, & gymnasia humana arte fabricata sunt ut mœnia, & naves. Alpheus autem iste & hippodromus, & stadium, & luci certè ante homines fuerunt. Alpheus quidem cùm sufficeret potui, & lavacro. At latitudo campi ad equorum certamina est idonea. Et ager pulverulentus cursoribus, & athletis spatia suppeditat. Ipsi luci præbent unde victores coronentur. Hæc cogitanti Herculi, ejus loci amore captó, locus dignus visus est ludis, qui hodieque inibi celebrantur. At locum peculiarem, illum in quo athletæ certabant, propriè vocarunt ἀγωνιστήριον, quomodo ipsum qui certantibus præmia proponeret, ἀγωνοθέτην, qualis renuntiatus est Titus Flaminius apud Argos in celebritate Nemæa. Ipsum certamen, è quo qui victor rediisset, coronabatur, Athenienses nominabant στεφανίτην, eumque qui vicisset, ὀλυμπιονίκην ἀπὸ τῆς νίκης, Ὀλυμπιονίκην, inquam. Nam ἀγὼν qui certabatur in Elide, etsi is locus Olympiæ proximus erat, non fuit στεφανίτης. Ibi cursus, inquit Strabo, super tripodis præmio, non super corona futurus erat. Quanquam & ipsorum Olympicorum certaminum curam Eleis mandatum fuisse legimus. Qua de re extat insignis locus Xenophontis, qui post memoratas Eleis ab Agide demptas urbes, ait, illis permissum fuisse ut Jovis Olympii fano præessent. Olympicum certamen Philo, ait illos spectare qui habitant in Elide, τοὺς τὴν Ἦλιν οἰκοῦντας. Cæterùm coronam Olympicam Pindarus vocat ramos Alphei,

Etymol. ἀγωνιστήριον. Plutarch. Tito Flam. Etymol. στεφανίτ. Strabo l. 8. Xenoph. hist. Græc. lib. 3. Philo π. γεωργ.

Pindar. Isth. od. 1.

ὀλυμπιάδων τ' ἐξαιρέτοις
Ἀλφεοῦ ἔρνεσι φράξαι
χεῖρα.

Aristoph. ὄρνιθ.

Olympiadum eximiis Alphei ramis munire manum. Et Aristophanes dixit, currentem nuntium spirare Alpheum, id est, ita currere quomodo currit Olympicus stadii cursor, aut præterlabens fluvius Alpheus. Etsi cùm agitur de his certaminibus, rami simplici-

pliciter prolata dictio signat corollas, coronas, & serta. Ut apud Statium, *Stat. lib. 4. Theb.*

> —— *Elimum temeraria Gorge*
> *Evinctum ramis*, &c.

& alibi eodem libro,

> *Palladios olea, Mopsi gestamina, ramos,*
> *Extulit.*

Quandoque dicuntur rami Olympiaci, *Stat. lib. 6. Theb.*

> —— *prior omnibus Idas*
> *Nuper Olympiacis umbratus tempora ramis*
> *Prosilit.*

Porrò hæc Olympica corona unica dictione frequentiùs dicebatur κότινος, ut infra uberiùs mihi dicendum intelligo. Et his quidem appellationibus olea Olympica, sive corona demonstrata fuit. Nam in aliis certaminibus aliæ coronæ victoribus datæ nunc è lauro, nunc ex apio arido, nunc è viridi. Sed de his omnibus ago suis locis.

CAPUT V.

Quatuor Graciæ certaminum celebritas & majestas. ἀγῶνες, ἆθλα, ἔπαθλα, ἀθλητα\. Gymnica certamina quot & quæ. Scenica vel Musica quæ. Certamina oratorum. Gymnicorum finis. Athleta simpliciter prolata dictio quid signet. παλαιστὴ, παλαίστρα. Sacra certamina quæ. Horum certaminum præmia. Servi non admittebantur ad sacra certamina.

HArum coronarum decus & excellentia nullo pacto sciri potest, si non horum ludorum celebritas & majestas tota, quoad ejus fieri potest, repræsentatur. Certè, uno excepto Romano triumpho, nihil majus & augustius in omni miramur antiquitate. Sed priusquam hoc ago, moneo me his vocibus ludorum & certaminum uti promiscuè, imitatione antiquitatis. Nam Græci, & Græcorum exemplo nostri hoc totum vocabant ἀγῶνας certamina, & ludos, nempe gymnicos, in quibus hæc agebantur quæ Plutarchus memorat his verbis, τὰ πλεῖστα τῶν ἀγωνισμάτων ἐμβολαὶ, παρεμβολαὶ, συστάσεις, παραθέσεις, συνάγουσιν αὐτοὺς, καὶ ἀναμιγνύουσιν ἀλλήλοις. Plurimùm certamina consistunt in incursionibus, interjectionibus, congressibus, contentionibus, colligunt se, & miscentur alii aliis. Hos quoque sive congressus, sive pugnas vocabant ἆθλα, καὶ ἔπαθλα, derivato nomine ab Æthio patre Endymionis, qui primus post diluvium dicitur suscepisse curam instituendi certaminis Olympici. Hinc ἀθληταὶ, ii qui ludunt hos ludos. Porrò certaminum quæ- *Plin. epist. lib. 4. ep.*

dam

dam fuerunt Gymnica, quædam Scenica, sive Musica. Gymnicorum octo species memorantur, στάδιον, δίαυλος, δόλιχος, ὁπλίτης, πυγμὴ, παγκράτιον, πάλη καὶ ἅλμα. Quæ omnia satis apparet non potuisse præstari, nisi ab illo qui & viribus, & pernicitate, & agilitate polleret. Scenica, vel Musica sunt illa quæ Attici vocabant non ludos aut agonas, musicos, sed τῶν μουσικῶν, nempe Dionysiaca. Etsi hos quoq; Plato vocat χοροὺς τε καὶ ἀγῶνας μουσικοὺς, & Xenophon ἀγῶνας χορηγικοὺς. Gymnica certamina peragebantur certando & laboribus. Musicorum proprium erat servire Deo, id est, scenicis, sive musicis non alius finis fuit propositus quàm cultus Dei. Gymnicorum finis est, ut athletæ committantur εἰς ἔριν περὶ ἀρετῆς in æmulationem virtutis. Hac enim itur ad illam ἀνδραγαθίαν strenuitatem, quam sibi Lycurgus proposuit è talibus. Et Gymnici, id est, qui certabant in ludis gymnicis propriè dicebantur athletæ, nulla re addita. Unde φιλαθλητὴν περὶ γυμνικῶν ἀγώνων vocabant eum qui hanc fortitudinis & victoriæ laudem affectaret. Dicebantur quoque παλαιστραὶ palæstritæ, διὰ τὸ πλησιάζειν μάλιστα, καὶ γίνεσθαι πέλας, quòd quàm proximè alii ad alios accederent. Locum ubi exercebantur, vocabant παλαίστραν. Qui certabant in scenicis vel musicis dicebantur athletæ musici, sive Dionysiaci artifices. Utriusque generis certamina instituebantur in honorem alicujus numinis, aut eorum hominum, qui quòd virtute & fortibus factis numinibus proximi fuerant, summis honoribus colebantur. Hujusmodi fuit Androgeos, cujus in honorem Minos Gymnicum certamen instituisse dicitur, filiosque præmia dedisse victoribus. Tales propemodum fuerunt Censores illi, & illi summi magistratus apud Platonem. Hîc prætereo dicere de certaminibus oratorum, qui & ipsi ἀγῶνες dicti, ἐπειδὴ πρὸς ἀλλήλους ἀγωνίζονται περὶ τῆς νίκης ἀμφότεροι. quando inter se utrique de victoria certant. Rursus è certaminibus quædam dicebantur sacra, alia minimè. Id quod quàm immeritò fieret, pluribus docet Philo, potissimùm in his verbis, ὁ τοίνυν ὀλυμπιακὸς ἀγὼν μόνος ἂν λέγοιτο ἐνδίκως ἱερὸς, οὐχ ὃν τιθέασιν οἱ τὴν Ἦλιν οἰκοῦντες, ἀλλ' ὁ περὶ κτήσεως τῶν θείων καὶ ὀλυμπίων ὡς ἀληθῶς ἀρετῶν, &c. Ergo Olympiacum certamen unum meritò dicatur sacrum non quod ponunt Elidem habitantes, sed is qui [decertat] de possessione earum virtutum quæ verè divinæ sunt & Olympiæ. Ut ut est, Sacra vocabant non illa solùm quæ in alicujus numinis honorem celebrantur, quæ & ipsa fuisse antiquissima hinc liquet, quòd Cyrus quoties rem divinam faciebat, talia certamina instituebat, Deorumque præmia proponebat, sed illa, quod advertendum, quorum præmia sunt in corona sola, autore Polluce, ὧν τὰ ἆθλα ἐν στεφάνῳ μόνῳ. sacros agonas vocabant στεφανίτας καὶ φυλλίνας, coronarios & foliaceos, At

Cer-

Scholiast. Aristoph. ὄρν.
Pollux lib. 3. cap. 30.
Plato lib. 8. de leg.
Xenoph. Hier. sive tyr.
Xenoph. Lacedæm. Resp.
Plutarch. probl. lib. 2.
Plutarch. ibid.
Plutarch. probl. lib. 2.
Plutarch. in Thes.
Plato l. 12. de leg.
Sopater in prolegom. τῶν περὶ ῥητορ. λόγ.
Philo περὶ γεωργ.
Xenoph. de instit. Cy. lib. 6.
Pollux lib. 3. cap. 30.
Aristid. εἰς ῥωμ.

Certamen non sacrum appellabant ἀργυρίτην sive δωρίτην ἀγῶνα.
De quo præclaro discrimine extat insignis locus apud Plutarchum,
quo docemur, præmia sacrorum certaminum præter coronam fuisse inscriptionem, tabulam, decretum, ramum oleæ, hoc est, iis athletis, qui in sacris certaminibus victores essent, proponi præmia honoris, gloriæ, laudis, & famæ perennis. At aliis certaminibus quæ non tanti essent, dona ex argento, ære, ebore, talibusque quæ veriùs sunt compendii quàm illius celebritatis quæ generosissimi cujusque pectus acuit, Ut verè Aristoteles dixerit, præmium certaminum *Aristot. probl. sect. 30.*
gymnicorum esse optatius & præstantius ipsa consertatione. Non mirum. Cùm enim hæc certamina omnium essent operosissima eorum victorem non obvio quòque, sed summo præmio donari æquum fuit. Neque enim, ut è Sophocle relatum est à Stobæo, è *Stob. περὶ τῆς ἐν τῇ πόλει δυναστ.*
parvo certamine surgit magna laus, μικροῦ δ' ἀγῶνος οὐ μέγ' ἔρχεται κλέος. Verba Plutarchi hæc, fere sunt loquentis de eo quem populus sponte cumulat honoribus, Equidem non facile est aliquam populi gratiam & benevolentiam aspernari; ad hoc labentis, quemadmodum neque iis, qui argyritæ & doritæ certamen reipublicæ, certant, licet illud repudiare; sed sacrum ut verè dicam, & coronarium certantibus inscriptio aliqua satis est & tabella, & decretum, & ramus oleæ, ut Epimenides accepit, postquam urbem arce liberavit. *Plutarch, πολιτ. παραγγ.*
Exstat & locus Aristides quo docemur στεφανίταις ἀγῶσι tantum fuisse proposita præmia honoris, cujusmodi est corona, non ullam ex adversario utilitatem, aut ejus necem. Adversus barbaros, inquit, usque ad extrema veniendum. Sed Græcorum certamina oportet esse similia coronariis ludis, in quibus vicisse satis est; Nempe, ibi omne in victoria decus ac præmium. Idem alibi ait, non laudari eos qui præter patria instituta pugnant in coronariis certaminibus; ac si dicat, nullam hinc oportere peti necem adversarii, sed tantùm ex eo victo honorem. Siquidem in Olympicis certaminibus nemo occiditur. Ibidem tamen athletas victores non abstinuisse injuria, testis est Philo, qui ait eos auferre τὰ βραβεῖα καὶ στεφάνους καὶ ἀπηνοῦς ὠμότητος immitis crudelitatis. Ergo ἀγῶνες στεφανῖται erant exercitamenta generosissimi & præclarissimi cujusque, cui hoc tantùm esset propositum, & animum acuere ad maxima, itemque vitia corporis, si quibus laboraret, emendare. Quippe secunda valetudine esse solebant athletæ. Certè aut nullo morbo premebantur, aut pressi celeriter è vita migrabant. Adnotatum est à Plutarcho, Laomedontem Orchomenium vitio splenis laborantem, sese medicorum jussu longis cursibus ita exercuisse, ut denique evaserit præclarissimus athleta stadii. In gymnicis quidem certaminibus pernicitas, hoc est, ποδῶν ὠκύτης pedum celeritas erat

Aristid. ὑπὲρ τ̃ πρὸς Λακεδαιμ. εἰρήν. *Aristid. ὑπὲρ τ̃ πρὸς Ἀθην. εἰρήν.* *Philostr. vita Apollon.* *Philo περὶ γεωργ.* *Aristot. probl. sect. I.* *Plutarch. Demosth.* *Philo περὶ γεωργ.*

in magna admiratione. Hinc est, quòd Agathion alloquens Herodem super gymnicis certaminibus, deridet eos qui ob id coronantur quòd pancratio, pugilatu, cursu & lucta vicerunt. Coronetur, inquit, ille cursor athleta qui cervum prætergrediatur, aut equum. Qui autem gravioribus deditus est, tauro implicetur, aut urso. id quòd ego quotidie facio. Certè me fortuna magno præmio privavit, quòd Acarnania, non ampliùs nutrit leones. Hæc ergo fuit præstantia eorum ludorum qui στεφανῖται coronarii dicebantur; ut præmium illis esset summus honos, ac præter hunc nihil. Hinc factum, ut στεφανίτης simpliciter prolata dictio significarit στεφανίτην ἀγῶνα coronarium certamen, ut in hoc loco Himerii, ἧκεν τε ἐπὶ τὸν στεφανίτην μόνος, καὶ πρῶτος εἷλε τὸν στέφανον. Alterius generis sunt illa omnia quæ exercendæ juventuti unaquæque civitas instituit. In sacris certaminibus omnes athletæ fuerunt ingenui. Ad alia & ipsi servi videntur fuisse admissi. Hoc discrimen innuit Artemidorus, ubi ait, servum, quomodocunque tandem certaverit, & vicerit, & coronam adeptus fuerit, dummodo in sacro certamine, hinc ei libertatem promitti. Nam in aliis, inquit, non idem est. Neque enim mirum est, eum vicisse in iis, ad quæ admittitur, certaminibus. Idem Artemidorus alibi tradit, servo, si per quietem putet se currere cursum, nempe Olympicum, libertatem monstrari. Non de nihilo hoc tradit Artemidorus, nempe, ut extraordinarium, insigne, & contra legem, δοῦλον, φησὶν ὁ νόμος, μὴ γυμνάζεσθαι, μηδὲ ξηραλοιφεῖν ἐν ταῖς παλαίστραις. servum, inquit lex, non exerceri in ludis gymnicis [oportere] neque ungi in palæstris.

Philostrat. in Herode.

Himer. μελ. ἐκλ.

Artemidor. lib. 1. c. 64.

Artemidor. lib. 1. c. 60.

Æschin. in Timar.

CAPUT

CAPUT VI.

Hi ludi sumptu ingenti peragebantur. Locus Dionis Chrysostomi leviter enarratus. Ipsi omnium mortalium summi affectarunt laudem talis victoriæ, & coronas ex eis. Causa est, quòd qui in his ludis vicisset, ad tale decus nonnisi per magnas virtutes isse existimabatur. Vera victoria est vincere antagonistam suum. Ex injuria in his ludis accepta quandoque sunt exorta bella. Tunc demum is se felicem deputabat, qui eum genuisset, qui in his ludis victoriam adeptus esset. Quidam accepto nuntio talis victoriæ, illico expirarunt. Hæc victoria fuit in summis votis.

AD hæc certamina undique concurrebant athletæ, qui iis animi, corporisque dotibus freti essent, quæ ducerent ad coronam. Id omne tot, tantisque studiis & sumptibus fiebat, ut inde non pauci bonis everterentur. Hanc tam acrem ambitionem graviter insectatur Dion Chrysostomus. His, inquit, cùm liceat sexcentas gratis habere coronas non ex olea tantùm aut quercu, sed ex hedera & myrto, sæpissime prædiis venditis rediguntur ad mendicitatem. Ubi advertendum, per nomen oleæ & quercus significari virtutem & fortitudinem. Per hederam & myrtum, vitam lætam, jucundam, Veneream. Hoc ergo dicit, ambitiosum esse mentis præposteræ atque adeò alienatæ, qui egens esse præoptet appetendis certaminum coronis illis sumptuosissimis, quàm vera exhibere documenta fortitudinis, quorum nunquam cuiquam deest occasio. Aut, si non ita fortiter est animatus, jucundè, atque adeò, si mavult, luxuriosè vivere. Ipsæ civitates, apud quos hæc certamina edebantur, in ea sumptus necessarios conferebant. In Olympica quidem Elei, in Pythica Delphi, in Nemea Argivi, in Isthmia Corinthii. Hoc totum negotium sensim ad tantam celebritatem pervenit, ut ipsos mortalium summos hæc ambitio mirabiliter quateret. Memorat Pluarchus, tres uno die Philippo Macedoni faustitates fuisse nuntiatas, quarum prima fuit ὅτι τεθρίππῳ νενίκηκεν ὀλύμπια, quòd quadrigis vicit Olympia, nempe Alexander filius. Quamvis in Alexandro non τεθρίππους nominet, sed ἵππους κέλητας, equos desultorios. Certè Alexandro Philippus pater antea suadebat ut in Olympii stadium curreret. Cui Alexander, Volo, inquit, si mecum reges sunt certaturi. Cujus dicti interpretatio peti potest è loco Xenophontis, ubi Hiero disputat, an conveniat tyranno certare cum privatis. Porrò quanti hic ipse Philippus fecerit hanc laudam, ex eo scire licet, quòd victorias Olympicas quadrigis

Dion Chrys. orat. de gloria 66.

In epp. Juliani.

Plutarch. παραμυθ. πρὸς Ἀπολλ.

Plutarch. Alex. Mag.

Plutarch. ἀποφθ. βασιλ. καὶ στρατ. & in Alex. Mag.

Xenoph. Hier. sive tyr.

Plutarch. Alex. Mag.

drigis partas pecuniæ insculpebat, nempe suas. Nam licebat athletæ victori circumferre suas coronas, veluti luculentissima insignia suæ virtutis; poterat etiam suum nomen templis inscribere & inscriptione tantæ victoriæ insigniri, qua de re alibi ago. Hinc est, quod Mercurius Damasiam, qui fuerat præclarus athleta, vetat ingredi scapham Charontis cum suis coronis. Sed has, inquit, coronas projice, & præconia quibus renuntiatus es victor. Archelaus quoque Rex Macedoniæ, *Pythias & Olympicas palmas quadrigis adeptus Græco potiùs animo, quàm regali gloriam illum præ se tulit*, inquit Solinus. Causa inde est, quòd regum interest non solùm, ut sint boni, verùm etiam ut pro talibus habiti regnum à virtute potiùs quàm à fortuna accepisse videantur. Nempe qui magna Olympia vicissent (sic enim loquebantur) his nullum stadium fuit formidabile, inquit Lucianus. Ceterùm cùm summæ virtutis documenta hæ coronæ ab universis haberentur, non mirum est, si ii qui futuri erant athletæ, priùs erant ἀσκηταί. Et verò hi omne ferè vitæ spatium iis addiscendis & comparandis insumebant per quæ ad tam illustre decus iri poterat, Platone teste, qui ait, singula vivendi genera esse hujusmodi, ut hominis animum planè occupent, & ab aliis studiis abstrahant; ut si quis Pythia, vel Olympia vincere instituat, is aliis rebus deditus esse non queat. Et corpus quidem mira plagarum patientia, & ad omnes præclaros conatus exercebant. Verba sunt Antiphanis philosophi, καὶ ὀλυμπιονῖκαι καὶ πυθιονῖκαι, καὶ οἱ τοιοῦτοι ἀγῶνες, καὶ σοφίαι καὶ πᾶσαι ἡδοναὶ ἐκ μεγάλων λυπημάτων ἐθέλουσι παραγίνεσθαι. Olympionica & Pythica taliaque certamina, & sapientiæ, & omnes voluptates ex magnis mœstitiis plerunque accedunt. *Pugiles inexercitati*, inquit Cicero, *etiam si pugnos & plagas Olympicorum cupidi ferre possunt, solem tamen sæpe ferre non possunt*. Quosdam novi pancratiastas, inquit Philo, sæpe præ ambitione ac studio vincendi, cùm ipsis corpora deficerent, solo animo respirantes adhuc & certantes, quem assuefecerant contemnere metuenda, durasse ac perstitisse usque ad finem vitæ. Addit paulò post, In certamine, ajunt sacro duos athletas æquali usos robore, æquali sudore & labore perfunctos, paria passos non priùs destitisse quàm uterque moreretur. Quidam athleta non ignobilis, inquit Clemens Alexandrinus, qui olim vixit, cùm diu ac præclarè corpusculum ad strenuitatem exercuisset, & ad Olympiam ascendisset, oculis in statuam Jovis Pisæi conjectis, Si omnia, inquit, ô Jupiter, quæ pertinent ad certamen, ut par est, paravi, concede mihi pro merito victoriam. Inter ἀσκητικὰ ponebant illud, μὴ κόπτειν, ἀλλὰ κατὰ σχολὴν λεαίνειν, non contruncare cibum, sed sensim & otiosè molere, nempe acquirendi roboris gratia. Aliter quilibet,

aliter

Plato lib. 12. de leg.
Lucian. in dial. mort.
Solin. c. 15.
Lucian. Harmon. in fin.
Plato lib. 7. de leg.
Philo τὸ χεῖρ. τοῦ κρ. ἐπιτηθ.
Stob. ὅτι οὐκ ἀγαθὸν τὸ γαμ. ξε.
Cic. in Bruto.
Philo ὅτι πᾶς σπουδ. ἐλεύθ.
Clem. Alex. lib. 7. strom.
Philo ἀλληγορ.

aliter athleta alitur. Ille tantùm ut vivat; hic ut compactior fit ac
robuſtior. In primus id cavebant, ne Venere corpus enervarent.
Atque adeò ab omni mulierum congreſſu abſtinebant. Ajunt,
inquit Clemens, non paucos athletas abſtinere à Venere δι' ἄσκησιν *Clement.*
σωματικὴν ἐγκρατευομένους propter exercitationem corporis con- *Alex.*
tinentes, quemadmodum Crotoniatem Aſcylum, & Criſonem Hi- *ſtrom. l. 3.*
meræum. Et hinc ſumenda eſt interpretatio verborum Pauli, πᾶς *Paul. ep.*
δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται, omnis qui in certamine verſa- *priori ad*
tur omnia continens eſt, inquit Apoſtolus. Quibus verbis præci- *Corinth.*
puè hanc à Venere abſtinentiam ſignat. Itaque Olympicæ coronæ *c. 9. quem* *citat Alex.*
tanti fuerunt, ut non pauci hoc decus ipſi vitæ prætulerint, ſicuti *lib. 3. ſtrom.*
terminum omnis humanæ felicitatis. Certè Horatius hanc exiſti-
mationem ſequutus non ſine aliqua ratione profitetur, homines tali-
bus victoriis evehi ad Deos; id eſt, humanitatem divinitate prope-
modum commutari.

—— palmaque nobilis *Horat. l. 1.*
Terrarum dominos evehit ad Deos. *Carm.*

Ergo non regna, nec opum magnitudo, ſed tam nobilis victoria
reges inſerit Diis. Et hoc propemodum illud eſt, quod apud Lucia-
num, imò apud inferos Annibal Alexandro exprobrat. Si, inquit, *Lucian. in*
hic eo præclarior eſt, quòd capud habet diademate evinctum, ſint *dial. mort.*
hæc apud Macedones magna. Ac ſi dicat, Nos quidem non regis
diadema, ſed magnitudinem rerum geſtarum admiramur. Non
ergo mirum, ſi non ſolùm vir Senatorius apud Pauſaniam Olym- *Pauſan. in*
piæ victoriam adeptus, inibi æneam ſtatuam ſuæ victoriæ mo- *Eliac. lib. 5.*
numentum poſuit. Si item Periander vovit, ſi Olympia quadriga
viciſſet, ſe Deo auream ſtatuam dicaturum. Nam & ipſe Nero *Laert. lib. 1.*
cùm Romam eo curru, quo olim Auguſtus triumphaverat, & *in Perian-*
in veſte purpurea, & chlamyde diſtincta ſtellis aureis invehere- *dro.*
tur, coronam capite geſtavit Olympicam, dextra manu Pythiam. *Sueton. in* *Ner. c. 25.*
Etſi neutram meruerat. Certè cùm Olympiæ curru certaret, eo *Xiphil.*
excuſſus, nihilominus coronam adeptus eſt. Propter quem favo- *Ner.*
rem judicibus diſtribuit viginti quinque myriadas, quas ab ipſis
poſtea Galba repetiit. Cæterùm mos fuit coronam Olympicam
capite, aliam ſive tæniam manu geſtare. Diſertim Pauſanias, no- *Pauſan.*
minatis Olimpicis palmis, & equorum quadrigis, tradit Poly- *lib. 6.*
clem de quadrigis coronam accepiſſe, cùm tæniam dextra teneret.
Cæterùm hæ victoriæ verè tales erant, non ſi quilibet victus eſſet, *Tyr. Max.*
ſed tunc tantùm cùm athleta vincebat antagoniſtam ſuum. Neque *διαλ. κδ.*
enim eum qui eſt fortis inter timidos, & infirmiſſimum quemque
ſuperaret exiſtimabant eſſe idoneum fortiſſimi athletæ antagoni-
ſtam; ſed præſtantiſſimum & exercitatiſſimum cum illo compo-

nebant qui & ipſe eſſet præſtantiſſimus & exercitatiſſimus. Nempe Deus, ut ait Tyrius Maximus, ἐλέγχει τὰς ἀρετὰς ἐν τοῖς ὁμοίοις, probat aut explorat virtutes inter pares. Athletæ, inquit Xenophon, non hoc lætantur cum privatis ſuperiores ſunt, ſed cùm ab ſuis antagoniſtis vincuntur, hoc demum illud eſt quod illos malè habet. Et hic eſt is dolor, de quo Virgilius,

Xenoph. Hier. ſive tyr.

Et quis cuique dolor victo, quæ gloria palmæ.

Virgil. lib. 3. Georg.

id eſt τὸ πρωτεῖον. Siquidem & illi qui erant ſuperati à primis & præſtantiſſimis nihilominus ſæpe vincebant alios, & qui non acceperant prima donabantur τοῖς δευτερείοις καὶ τρίτοις. Quæ qui accipiunt, inquit Philo, μὴ κατηφείτωσαν. καὶ γὰρ ταῦτα ἀπ' ἀρετῆς κλῆρος προτίθεται, ne contriſtentur. Etenim à virtutis poſſeſſione proponuntur: id eſt virtus non ſolùm eſt autor primi præmii, ſed & aliorum. Enimvero cui non eſt conceſſum ut perveniat ad ſumma, huic utile eſt adipiſci media. Cæterùm inter graviſſimas bellorum cauſas quandoque connumeratæ ſunt injuriæ in tali certaminum celebritate acceptæ. Certè Lacedæmonii Eleis ea quoque re graviter ſuccenſuerunt, quòd ipſos equeſtri, gymnicoque certamine arcerent. Et quòd Lycham ingreſſum ad coronandum aurigam ejecerant; tum quòd Thebanis, qui victores à præconibus renuntiati fuerant, currum tradidiſſent. Porrò ut in multis præclariſſimis athletis hæc magnæ gloriæ cupiditas non ſolùm ferri, ſed & commendari poſſit; in pleriſque fatendum eſt fuiſſe merum furorem. Certè hæc peſtis lethaliter percuſſit Diagoram illum, cujus non tam memorabilis, quàm miſerabilis exitus memoratur à Gellio, & ab ipſo M. Tullio. Gellii hæc ſunt verba, *Is cùm tres filios omnes vidiſſet vicere, & coronari eodem Olympiæ die; eumque tres adoleſcentes amplexi, coronis ſuis in caput patris poſitis, ſuaviarentur, cumque populus gratulabundus flores undique in eum jaceret, ibi in ſtadio, inſpectante populo, in oculis, atque in manibus filiorum animam efflavit.* Hoc ipſum M. Tullius aliter memorat his verbis, *Cum Rhodius Diagoras Olympionices nobilis uno die duos*[hîc emenda Ciceronis, μνημονικὸν aut certè librarii ἁμάρτημα & lege tres, ut in Gellio] *ſuos filios victores Olympiæ vidiſſet, acceſſit ad Senatum;* [hîc aliquid deeſt cujuſmodi hoc, *& ibi quidem ei grat*] *& gratulatus, Morere Diagora*, inquit, *Non enim in cœlum aſcenſurus es. Magna hæc, & nimiùm fortaſſe Græci putant, vel tum potius putabant. Iſque qui hoc Diagoræ dixit permagnum exiſtimans tres Olympionicas una ex domo prodire, cunctari illum diutiùs in vita fortunæ objectum, inutile putabat ipſi.* Paulò aliter hoc ipſum Plutarchus. Ait enim Diagoram, cùm vidiſſet filios ſuos coronatos Olympiæ, conſpectis nepotibus & neptibus, iiſque ſalutatis,

Philo περὶ γεωργ.

Xenoph. hiſt. Græc. lib. 3. & Thucyd. lib. 5.

Aul. Gell. lib. 3. c. 15.

Cic. lib. 1. quæſt. Tuſc.

tis, ipsum sibi hoc dixisse, *Κάτθανε Διαγόρα, οὐκ εἰς τὸν ὄλυμπον ἀναβήσῃ.* Morere Diagora, non in cœlum ascendes. Idem prope de Chilone Lacedæmonio memorat Plinius, *cujus funus, cùm victore filio Olympiæ expirasset, gaudio tota Græcia prosecuta est.* Nimirum ut fortunati terras relinquerent coronam Olympiacam aut ipsi, aut per filios adepti, ne, inquam, aliquis casus tantum decus contaminaret, cupiebant mori, id est, expirare in complexu felicitatis. Hoc animo est Acetes ille apud Statium, *Plutarch. Pelop.* *Plin. lib. 7. cap. 32.*

—— spectatur Acetes, *Stat. lib. 5. Sylv.*
Ille magis crebro dum lumine pulveris haustu
Obruit, & prensa vovet expirare corona.

Enimvero inter præcipuas felicitates connumerabatur, esse patrem athletæ qui Olympiæ victor fuisset. Quin, & inter ea quæ avidissimus auribus homines excipiebant, fuit nuntiari illos qui victores fuissent. Timolao illi apud Lucianum inter cætera quæ optat, hoc unum accidit jucundissimum, ut uno eodemque die nuntiare potuerit Babylone, quisnam Olympiæ vicisset. Memorat quoque Philostratus, expeditum cursorem venisse Gades, jubentem sacrificare εὐαγγέλια, id est, Diis supplicare fausti felicisque nuntii gratia; ac Neronem τρισολυμπιονίκην ter Olympiæ victorem celebrare. Tanti fuit coronari in Olympicis, saltem apud animos impotentes. Nam prudentibus, inquit Dion Chrysostomus, nequaquam est generosus, temperatus, & castigatus is qui divitias & laudes, coronasque Olympiacas & Pythicas, & columnarum inscriptiones, decreta populorum, ac regum testimonia cupidè persequitur, quò sit clarior apud omnes; sed unus is qui veram virtutem intimo pectore excepit. Hanc tam acrem adipiscendæ coronæ ambitionem Gratius vocat spem ambitiosam primæ coronæ, id est primi præmii, τὸ πρωτεῖον. Nam erant quoque δευτερεῖα quæ adipiscebatur is qui ut ait Philo, τῶν πρώτων ἐσφάλη, qui aberravit à primis. quo loci malo legere τὸ ἆθλον. Itaque sic Gratius. *Lucian. Char.* *Lucian. navig. seu vita.* *Philostrat. vita Apoll. lib. 5.* *Dion Chrysost. in altera orat. de invidia.* *Philo π. μοναρχ.*

Atque hic egressu jam tum sine fraude reperto, *Grat. in Cyneg.*
Incubuit spatiis; qualis permissa Lechæis
Thessalium quadriga decus, quam gloria patrum
Excitat, & prima spes ambitiosa coronæ.

Nempe, sic existimabant, & quidem cum Pindaro, cujus hymni hisce & certaminibus & victoriis celebrandis impenduntur, hæc esse τὰ μέγιστα ἀέθλων maxima præmiorum, quæ nemo contingit nisi τόλμᾳ τε καὶ θεῷ, audendo & fortiter faciendo. Certè consultabant oracula, an is aut ille descensurus in Olympicum certamen, victor rediturus esset. Alibi Pindarus hoc totum negotium ait esse ἰσχύος ἔργον, opus fortitudinis. Alio item loco has coronas vocat *Pindar. Pyth. od. 10.* *Tyr. Max. διαλ. κς.*

Pindar. Nem. od. 10. Horat. lib. 1. epist. Plutarch. εἰ πρεσβ. πολιτευτ. Xenoph. memor. l. 3. Xiphil. Ner. Lucian. de merce cond.

κορυφὰς ἐσχάτων ἀέθλων summitates ultimorum præmiorum. Et Horatius neminem ait contemnere coronari m:gna Olympia. Id quod Plutarchus videtur ex Horatio vertisse his verbis, καὶ δεῖ μὴ περιεργεῖν ὥσπερ ἀθλητικὸν στέφανον. Et talis quidem fuit de his coronis totius Græciæ existimatio. Omnes pariter consentiebant in hanc laudem ne an furorem? Neque verò soli athletæ, sed, ut alibi dico, patriæ potissimùm hoc decus parabatur. Hac certè ratione, ut Socrates apud Xenophontem ait, & sese honoribus cumulare, & patiiam illustriorem tam fortes, felicesque athletæ reddere poterant. Præcconium quo Nero renuntiatus est victor, tale fuit, Nero Cæsar certamen vincit, & populum Rom. coronat, & proprium imperium, τὴν ἰδίαν οἰκουμένην. Lucianus ubi memorat ea quæ hominum opinionibus maxima sunt & amplissima, primam collocat victoriam, & coronam Olympiacam. Inter cætera vota quæ ab Jove exaudiri Menippus ait, & hoc est, γένοιτό μοι στεφθῆναι τὰ ὀλύμπια. Utinam coroner Olympiæ.

CAPUT VII.

Athletis Olympiæ coronatis licuit signare monetam. In sacris certaminibus coronati Lacedæmone pugnabant circa regem. Athletis coronatis jus asyli fuit concessum. Olympionici veste distinguebantur ab aliis. Olympionicus & vivus consecratus. Statua Olympionici admirabilis. Sumptus Olympionicis è publico præbitus. Alia Olympicorum privilegia memorata è Platone. Ultimus Crotoniatarum. Solo nomine Olympionici summa laus continetur. Quas ob causas Olympionicis tot privilegia concessa.

Pollux l. 5. c. 12. Plutarch, symp. 2. probl. 5. & in Lycur.

ENimvero Olympica corona hoc modo parta tantum claritudinis athletæ addebat, ut omnia quæcunque expeti possunt unà cum corona illi concessa viderentur. Quibusdam (quod hodie est inter documenta fastigii principalis) licuit signare monetam, & monetæ insculpere insignia victoriæ. Id quod de Anaxila Rhegino tradit Pollux. Hic enim curru, id est quadrigis victoriam adeptus, pecuniæ insculpsit ex una parte currum, ex altera leporem. Quippe hoc ad ejus gloriam accessit, quod leporem primus in Siciliam induxit. Lacedæmone iis qui vicissent sacra certamina sepositus fuit locus in ordinibus; & ordine dispositi circa ipsum regem pugnabant. Id quod duobus in locis Plutarchus tradit. Certè cùm cuidam Laconi quidam veluti subsannant dixisset, ô Lacon quid tibi accessit è victoria? quòd cum hostibus, inquit ille, pugno in conspectu regis. Nec Olympionicis tantùm,

sed

sed & aliis qui in certaminibus στεφανίταις fuissent coronati, concessa fuit ἀσυλία jus asyli, & ἀσφάλεια securitas, ut de Nemeis tradit Plutarchus. Ideoque quamvis corona Olympica omnium esset excellentissima, tamen fortissimi athletæ alias quoque concupiscebant. Athletæ quidem qui Olympiæ certavit, inquit Tyrius Maximus, licet negligere Isthmicum certamen. Atqui & hîc quoque vituperabilis est negligentia. Otii desiderium non tantum potest apud animam ambitiosam, ut nolit per omnia ire, & cum Olympiæ oleastrum obtinuerit, obtinere quoque Isthmicam pinum, & apium Argolicum, & mala Pythica. Olympionici quoque veste ἀνθινῇ florida, sive palmata distinguebantur à cæteris. Plinio autore *Euthymus pycta semper Olympiæ victor, & semel victus sicuti mortale fastigium egressus, consecratus est vivus, sentiensque.* Nempe huic pyctæ multò plus tributum quàm unquam ab quæsita adulatione ipsis principibus Romanis, quibus *honor Deûm non ante habebatur, quam agere inter homines desiissent.* Quid, quod Polydamantis athletæ statua dicebatur in Olympia iis opem ferre qui febre vexarentur? Hasce tot tantasque Olympicorum prærogativas adumbravit Socrates apud Platonem, ubi componit felicitatem illorum qui incolunt civitatem suam cum felicitate Olympicorum. Verba Socratis Latinè hoc sonant, Omnibus igitur his difficultatibus liberati vitam agent felici illa Olympionicorum vita planè beatiorem. Quomodo? Propter exiguam omnino partem hi beati censentur, quibus harum rerum facultas adest. Nam & horum victoria præclarior, & cumulatior perfectiorque denique [est] ex publica alimonia. Et in hac victoria universæ civitatis est salus. Alimentis præterea & cæteris rebus ad vitam necessariis & ipsi & ipsorum posteri veluti corona quadam honestantur. Ipsi quidem superstites à sua civitate præmia accipiunt; & vita functi digna meritis suis exequiarum, sepulchrique monumenta. Itaque Olympionicis super cætera præmia, præbebantur è publico alimenta, ad exemplum illorum qui alebantur ἐν τῷ μουσείῳ, quæ fuit mensa Ægyptia, ad quam è totò orbe terrarum præclarissimus quisque vocabatur. Hoc est illud συσσίτιον de quo alibi aliquid dico. quod, ad exemplum illorum qui Olympiæ victores fuissent, in urbe Alexandria dabatur iis philosophis qui Aristotelici vocabantur. Hinc est, quòd apud Platonem anima Atalantes, cum vidisset quot commodis, quantis item honoribus athletæ soleant extolli, hanc sortem elegit. Hoc etiam fuit votum Neronis ut esset ὀλυμπιονίκης, πυθιονίκης, περιοδονίκης, παγκρατιονίκης. quib. epithetis ab adulatione militari donatus est. Alio item loco Plato affirmat, illud obsequium quo patria colitur, præstare Olympicis, aliisque ludis; id est, ludos

Plutarch. Arat. Tyr. Max. διαλ. λζ. Lucian. Demon. Plin. lib. 7. c. 47. Tacit. in fin. lib. 15. Annal. Lucian. Deor. conv. Plato lib. 5. de rep. Philostr. Soph. Dio. in Ant. Caracall. Plato lib. 10. de Repub. Xiphil. Ner. Plato lib. 5. de leg.

Olympicos, etsi hominum existimatione est res inter omnes maxima, non tamen posse conferri cum excellentia illius qui sibi imperavit legibus patriis obtemperare. De his sumptibus qui Olym-
Plato in Apoll. Socr. pionicis è publico præbebantur, περὶ τῆς ἐκ δημοσίου τροφῆς alibi agit Plato, ubi ait, hominem pauperem, & erga cives suos beneficum æquum esse ali in Prytanæo, multò quidem æquiore ratione quàm siquis aut equo, aut bigis, aut quadrigis victoriam in ludis Olympicis reportarit. Ille enim, inquit Socrates, efficit tantùm ut
Plutarch. Alcib. felices appareatis, ego autem ut sitis. Narrat Plutarchus, Polycritæ Lysimachi filiæ fuisse decretam σίτησιν ὅσην καὶ τοῖς ὀλυμπιονίκαις ὁ δῆμος ἐψηφίσατο, annonam quanta plebiscito Olympionicis datur. Quid multa? Quoties fiebat mentio viri alicujus viribus & factis præstantissimi primus hic illi titulus adscribebatur, fuisse athle-
Plutarch. Alex. mag. tam, nempe Olympionicum. Hinc Plutarchus ait, Alexandrum honorasse Fauli athletæ animi alacritatem & virtutem. Cæterùm Olympici certaminis victorem propemodum ἰσόθεον Diis æqualem
Lucian. de gymn. existimabant. Cujus rei Solon apud Lucianum rationem reddit his verbis; Nemo simpliciter memorando ea quæ ibi aguntur, tibi indat eam voluptatem quæ inde percipitur, ac si tu ipse in media re verseris. Ibi enim spectare licet vim virorum, & corporum pulchritudines, & vigorem membrorum, multaque præclara experimenta, & vim inexpugnabilem, & audacem, ambitiosamque contentionem. Hæc si videres, nullum tu quidem finem laudandi faceres, nullum plaudendi. Ergo nulla ibi adumbrata virtus, sed maximè spectata tot laudibus efferebatur, totque præmiis donabatur. Plutarchus eos qui admoveantur publicis negotiis hinc potissimum commendat,
Plutarch. εἰ πρεσβ. πολιτευτ. quod non in palæstris & ceromatis cum sophistis, sine ullo periculo congrediantur, sed veram virtutem exhibeant ut in Olympicis & Pythicis certaminibus. Ergo qui tot dotibus cæteris antistaret,
Clem. Alex. lib. hic in oculis, hic erat in ore hominum. Clemens Alexandrinus ubi docet quales oporteat esse eos qui multa cura, multaque constantia resistant voluptatibus, utitur his vocibus, ἀνταγωνιστὰς παχεῖς καὶ ὀλυμπικούς, oportere eos esse antagonistas robore, & firmitudine membrorum pollentes, denique Olympicos, σφηκῶν δριμυτέρους, ipsis vespis acriores & vehementiores, ac si dicat, nullam neque vim neque virtutem cum Olympionica posse conferri. Ergo non mirum est, si apud Græcos solo nomine athletæ Olympionici summa
Cic. lib. 2, Quæst. Tuscul. laus continetur. *Quid hos*, inquit Cicero, *quibus Olympiorum victoria consulatus ille antiquus videtur?* Et alibi, *Acinas*
Cic. in orat. pro L. Flacc. *pugil Olympionices, hoc est, apud Græcos, propè majus & gloriosius quàm Romæ triumphasse.* Hinc manavit proverbium,
Strabo l. 6, Crotoniatarum postremus. Quippe in uno Olympico certamine

septem

ſeptem Crotoniatæ dicuntur fuiſſe victores. Quam ob cauſam ultimus Crotoniatarum dicebatur eſſe Græcorum primus. Cæterùm hujus tantæ prærogativæ quæ illorum propria fuit, qui in his ludis victores citabantur, equidem tres crediderim fuiſſe cauſas; Quòd hæc certamina erant ſacra; Quòd coronæ partæ in his ludis propriè victrices dicebantur; Quòd nulla celebritas cum Olympica conferri poterat. *Æmyl. Prob. in præf.*

CAPUT VIII.

Ἱερονῖκαι Olympii. Ex his duces exercituum lecti. Muneribus coronarum, aliiſque rebus culti. Horum ſtatuæ dicabantur. Hæ Iconicæ vocatæ. Quid præcipuè in hiſce ſtatuis obſervatum. Honor huic Olympicæ celebritati habitus. Templum Jovis Olympici. De ipſo Jove Olympio.

Athletæ Olympionici, quò major ipſis accederet veneratio, vocati quoque ſunt ἱερονῖκαι, ſacrorum certaminum victores. *Artemidor. lib. 5. & lib. 1. cap. 58.*
Atque adeò coronæ quibus hi redimiebantur, dictæ ſunt ſacræ. Silius Italicus, *Sil. Ital. lib. 14.*

Hic Arethuſa ſuum piſcoſo fonte receptat,
Alphæon ſacræ portantem ſigna coronæ,

& fœderis teſtes adhibentur, autore Germanico; tum Plutarcho, ubi loquitur de tibia, quæ & ipſa fœderibus adhibita, αἱ δὲ σπονδαὶ ποθοῦσιν αὐτὸν, [αὐλὸν] ἅμα τῷ στεφάνῳ. Fœdera autem deſiderant eam [tibiam] unà cum corona. *German. in Comm. Ar. Plutarch. ſymp. 7.* Dicebantur quoque Olympii, ut in loco M. Tullii ſupra citato. Ex albo talium victorum interdum duces exercituum edecumati, reique gerendæ præfecti. *Strabo lib. 13.* Quo exemplo Athenienſes Phrynonem Olympionicen præfectum claſſi miſerunt ad occupandum Sigæum. *Ariſtid. in Panath.* Ex iis copiis quas hi ipſi Athenienſes miſerunt contra Darii adventantem exercitum, primo loco memorantur στεφανῖται, ut quo præclariora certamina decertaverant, hoc admirabiliorem animi alacritatem promerent. Diodorus Siculus memorat, Milonem illum multæ celebritatis gladiatorem à Crotoniatibus contra Sybaritas exeuntibus electum fuiſſe ducem, quòd ſex Olympicis coronis donatus fuerat. *Diodor. Sic. lib. 12. biblioth.* Adde quod is taurum per medium ſtadium ſublatum tulit. *Lucian. Char.* Is ergo & clava, & ſpolio leonis inſignis, atque adeò ſenis coronis conſpicuus, cùm in æquum deſcendiſſet, perduelles fudit, fugavitque. Non omitto id quod ex Æmylio Probo obſervavi, iis qui in Olympicis ludis victores fuiſſent, domum reverſis aureas & æneas coro- *Æmil Prob. Alcib.*

 nas

nas ab amicis mitti solitas. *Hic*, inquit, *ut navi egressus est, quanquam Theramenes & Thrasybulus eisdem rebus præfuerant simulque venerant in Piræeum, tamen illum unum omnes prosequebantur. Et (id quod nunquam antea usu venerat nisi Olympiæ victoribus) coronis aureis, æneisque vulgo donabatur.* Malis item & granatis, & odoratissimis floribus colebantur, ut alibi dico. Tanta fuit rei præclarissimæ celebritas, tantum decus τοῦ στεφανίτου athletæ coronati; tanta fuit veneratio loci in quo id peragebatur, ubi scilicet, eorum qui vicissent, statuas dicari mos fuit. Certè qui ibi ter victoriam adeptus esset, qui esset τριολυμπιονίκης, ex hujus membris similitudo exprimebatur. Et has quidem vocabant iconicas. Et plerunque erant æneæ, ut palam est ex hisce versibus Aristidis, οἷον τὸν Δωριέα τὸν Ῥόδιον, καὶ Γλαῦκον τὸν Καρύστιον, καὶ Μίλωνα δή, καὶ Πολυδάμαντα, καὶ πάντας ἂν εἰκόνες χαλκαῖ, ac si dicat, Et quotquot inter athletas celeberrimi fuerunt. Et in his quidem statuis efficiendis plerunque occupati erant statuarii. Socrates ingressus domum Clitonis statuarii ait, ἀλλοίους ποιεῖς δρομεῖς τε καὶ παλαιστὰς καὶ πύκτας, καὶ παγκρατιαστάς. diversos facis, cursores, luctatores, pugiles & pancratiastas. Hîc advertendum, nequaquam licitum fuisse hasce Olympionicorum statuas corpore ejus qui victor fuisset, majores erigi. Eaque cura incumbebat Hellanodicis, ut statua exactissimè fieret, nempe ad magnitudinem corporis. Neque verò illud omiserim, tantam fuisse celebritatem horum ludorum, tantamque totius rei autoritatem, ut si quid uspiam in alicujus honorem magnificum & illustre fieret, ei negotio magna hinc species accederet, quod celebraretur ad exemplum ludorum Olympicorum; veluti si curanda essent funera eorum qui pro Repub. præclaram mortem obiissent. Id quod ut è pluribus, tum maximè ex hoc Demosthenis loco cognosci potest. Nam si mihi, inquit, id muneris datum esset, ut sepulturam vel magnificentia sumptuum, vel aliquo spectaculo equestrium, gymnicorumve certaminum adornarem, quo studiosiùs & liberaliùs ea instruxissem, eo magis functus esse viderer officio. Magna præterea fuit veneratio loci in quo id omne peragebatur. Nempe ubi habebantur ludi Olympici neminem licebat sepelire. Magnus quoque honor templi, quod omnium, existimatum est maximum. Nihil quicquam ibi aspiciebatur sine admiratione. Cujusmodi est ille discus in quo nomen Lycurgi scriptum servatur, teste Aristotele, quem citat Plutarchus. Hanc ipsam hujus templi admirationem colligimus ex eo quod Lucianus ait, Quis, inquit, qui modò omnem Olympici Jovis, cujus ædes est apud Olympiam, pulchritudinem, qualis, quantaque est, conspicatus fuerit, non laudet, non item iis qui nesciunt, memoret? Ipse Jupiter Olympius, ingens statua, fuit

Aristid. κτ τῶν ἐξορχουμένων.

Xenoph. memor. l. 3.

Lucian. de imag.

Demosth. orat. funeb.

Lucian. de mor. Pereg.

Plutarch. Lycurg.

Lucian. Quemadm. hist. scrib. sit.

fuit ἐλεφάντινος, eburneus. Hunc L. Æmylius Paulus ut conspexit, admiratus est; dixitque unum Phidiam videri sibi Homericum illum imitatum esse Jovem, omni sanè expectatione majorem. sed & Caligula ob tanti operis admirationem eò vesaniæ progressus est, ut cupiverit hunc Olympieum Jovem formari sua specie, *Jovis Olympici simulachrum*, inquit Cassiodorus, *quod Phidias primus artificum summa elegantia ebore auroque formavit, inter septem terris attributa miracula connumeratur*. Cæterùm propter hujus templi, ut verisimile est, sanctitatem, quibus diebus illa tanta celebritas peragebatur, nihil cuiquam quod non dictu honestum esset, affari licuit, ut cautum fuit lege Solonis, non solùm in hoc, sed & in omnibus locis, rebusque sacris.

Philostrat. vita Apoll. lib. 4. Polyb. frag. Xiphil. Calig. Cassiodor. Var. 7. ep. 15. Plutarch. Sol.

CAPUT IX.

Celebritas ludorum Olympicorum. Philosophi & oratores, & summi artifices ad hanc celebritatem concurrebant. Ibidem præclarissima scripta & lucubrationes recitabantur. Quicquid uspiam diceretur ac fieret, ibidem notescebat. Legati civitatum, & præclarissimus quisque vir eò conveniebat. De corona parta è victoriis ingenii. De corona honoris. Dona à civitatibus eò missa.

Repræsentata institutione, antiquitate, dignitate certaminum, victorum, coronarum, venio ad rem ipsam, hoc est, ad formam ex cujus præscripto coronæ petebantur, concedebantur, auferebantur. Ajoque omnis rei tantam fuisse speciem, ut gesta sit sub oculis & aspectu universæ Græciæ, & exterorum, quos rei magnitudo, præclara virtutis specimina quæ ibi edebantur, & præmiorum dignitas eò eliciebat. Illò conveniebant omnium sapientissimi spectatores, hoc est, celeberrimus quisque philosophus. Et verò Dion Chrysostomus Diogenem ludis Isthmicis interfuisse scribit. Quin & ipsum Pythagoram Olympiacis ludis victorem celebrant, ibique aureum crus ostentasse. Etsi enim hoc genus hominum non semper brachiis pugnat, sed ingenio, tamen rectissimè judicat de viribus, de pernicitate, de dexteritate de robore animi. Ergo doctrina & præclaris artibus illustres homines in tanta celebritate conspici, sicuti arbitros eorum omnium quæ ibi dicerentur aut fierent, ad publicos mores maximè pertinere existimarunt. Ibi in conspectu universæ prope Græciæ inclarescebant, ut de Herodoto memorat Lucianus. Eleum Hippiam M. Tullius ait *venisse ad maximam illam quinquennalem ludorum celebritatem, ubi gloriatus est, cuncta pene audiente Græcia, nihil esse ulla in arte*

Plutarch. Numa. Lucian. Herod. sive Ætio. Cic. lib. 3. de orat.

rerum

rerum omnium quod ipse nesciret. Id quod M. Tullius è Platone sumpsit, ubi Socrates quamlibet ironicè hunc Hippiam in os laudat; aitque omnes Græcos esse testes sapientiæ clarissimorum hominum, qualis ipse est. Ibi Hippias celeberrimus, ut sibi quidem videbatur, sophista de se hæc profitetur, Pessimè mecum ageretur, si ego qui ex Elide patria in Olympicam illam festivitatem, celebremque Græcorum cœtum, ad quem universa Græcia ad ludorum spectaculum confluit, cùm Olympia aguntur, domo proficiscar, meque in templo sistam, & cuilibet exhibebo, ut quicquid voluerit, dicam de eo quidem argumento, quod ad publici illius cœtus ostentationem paratum à me est; & cuilibet quicquid rogaverit, respondeam, nunc Sociatis interrogationem subterfugiam. Paulò post, hic ipse Hippias, gloriosus homo addit, se, ex quo in Olympicis ludis decertare cœpit, in neminem incidisse cui ulla re cederet. Cùm apud hunc ipsum Platonem Socrates laudat Agathonem ob ejus illustrem sapientiam, eam dicit eluxisse in conventu, & in præsentia testium plus triginta millium Græcorum. Quibus verbis hanc Olympicam panegyrim demonstravit. Nempe, in magna hominum frequentia existimarunt locum esse sapientiæ, & celeberrimæ omnis doctrinæ professioni; Et ubi de viribus certamen esset, ibi potissimùm contendi posse dotibus ingenii. Memorat Plutarchus, Aristippum Olympiæ cum Ischomacho convenisse; eumque sciscitatum esse super sententia Socratis; Quæ eo pertinebat, ut constaret, philosophiæ finem esse, ut quisque sua mala noscat, rationemque exquirat qua iis exsolvi queat. Itaque ibi exoriebantur certamina de iis quæ humano generi scitu maximè sunt necessaria. Hujus generis apud Olympiam fuerunt dissertationes Apollonii, περὶ τῶν χρησιμωτάτων, de iis quæ maximè sunt utilia, veluti de sapientia, de fortitudine, de temperantia, de omni virtutum genere. Aristidem ludis Olympicis interfuisse docet principium orationis Isthmicæ. Demosthenem quoque Plutarchus ad hanc celebritatem venisse memorat. Ibi eum vidisse Lamachum Terinæum recitantem laudes Philippi & Alexandri, at Thebanorum & Olynthiorum silentio transmittentem. Tunc verò surrexisse, & veterum poëtarum testimonia protulisse super iis quæ ab utraque gente præclarè gesta essent; Adeò ut Lamachus defierit, & aufugerit è conventu. Cæterùm ibi tunc Demosthenem interfuisse per occasionem legationis & fugæ; Dinarchus ei exprobrat: Nec mirum summos oratores huic tantæ celebritati cupidè interfuisse. Nam ibi quoque recitabantur præclarissima scripta; cujusmodi fuerunt encomia Alexandri & Philippi edita à Lamacho

Plato in Hipp.

Plato in Symp.

Plutarch. πε. πρεσγ.

Philostr. in vita Apoll. lib. 4.

Arist. ἰσθμ. εἰς Ποσειδ.

Plutarch. Demosth.

Dinarch. in Demosth.

Plutarch. Demosth.

cho Myrrhinæo. Cui Demosthenes eleganter, & ex tempore re- *Lucian.*
spondisse dicitur. Quisque illò, si modò viribus ingenii niteretur, *Pseud.*
secum suas lucubrationes ferebat; easque ibi recitabat. Exemplo philosophorum & oratorum summi artifices, si quid studiosiùs elaborassent ibi ostentabant. Certè Lucianus autor est, Ætionem *Lucian. Herod. sive Æt.*
pictorem venisse ad hanc Olympicam celebritatem, ibique exhibuisse depictas nuptias Alexandri & Roxanes. Denique quisquis memoriam apud posteros adipisci cuperet aut insigni aliquo opere *Lucian. de mor. Peregr.*
famam quæreret, sive præclaro, sive inusitato aliquo facinore, commendatus, illud edebat in illo celeberrimo conventu. Hinc est, quod ille sive Peregrinus, sive Proteus, constructa ibi ingenti pyra, seu rogo, tot testium millibus præsentibus in eam se conjecit. Tanta fuit in eo gloriæ cupiditas mera væcordia. Pythagoræ dictum est, *similem sibi videri vitam hominum & mercatum eum, qui haberetur maximo lud rum apparatu totius Græciæ celebritate. Nam* *Cic. Tusc. quæst. lib. 5.*
ut illic alii corporibus exercitatis gloriam & nobilitatem coronæ peterent, alii emendi, aut vendendi quæstu & lucro ducerentur, esset autem quoddam genus eorum, idque vel maximè ingenuum qui nec plausum nec lucrum quærerent, sed visendi causa venirent, studioseque perspicerent quid ageretur & quomodo, item nos, &c. Itaque quicquid in tanto, tamque celebri conventu diceretur aut fieret, hinc inde relatum notescebat. Certè Plato scribens *Plato epist. 2.*
Dionysio, Cratistolum & Polyxenum ipsi Dionysio dixisse refert id quod apud Olympiam audiverant, eos, scilicet, qui cum Platone essent, de tyranno sinistrè loquutos esse. Cæterùm tanta fuit illius celebritatis autoritas, ut ipsæ Græciæ civitates ibi quòque per suos *Plato lib. 12. de leg.*
legatos interessent. Hos Plato dicit mitti oportere εἰς δύναμιν πλείστους ἅμα, καὶ καλλίστους τε καὶ ἀρίστους, ad potentiam [ostentandam] plures simul, & præclarissimos & optimos. Ut inde civitatis opes ac dignitas cognosci possit. Nec legati tantùm, sed clarissimus quisque vir ibi conspici cupiebat. Hinc illud quod de Cimone & The- *Plutarch. Themist.*
mistocle memoratur. Cùm enim Themistocles id ageret, ut cultus, & apparatus magnitudine ipse adhuc adolescens & obscurus Cimoni viro nobili, magnæque celebritatis æquaretur, id Græcia ægrè tulit. Narrat quoque Plutarchus, in hac ipsa Olympica cele- *Plutarch. Themist.*
britate, omnibus athletis posthabitis, toto die omnium oculos in unum Themistoclem fuisse versos; atque adeò eum peregrinis ostentatum cum multa universorum admiratione & plausu. Eodem Plutarcho autore, cum Hiero Siciliæ tyrannus taber- *Plutarch. Themist.*
naculum pretiosum, & equos ἀγωνιστὰς Olympiam misisset, Themistoclis jussu illud tabernaculum direptum, & id actum ne equi certarent. Quærat quispiam, quid ex illa celebritate homines

celeber-

celeberrimi, & ſapientia inclyti compendii domum referrent. Reſpendeo, nihil, niſi laudem & ſummum decus.

Calphur. ecl. 2.

—— ſatis hoc mercedis habetur
Si laudem victor, ſi fert opprobria victus.

Et hæc, nimirum, eſt illa corona honoris quam optimus quiſque quamlibet inviſibilem, expetit. Et verò corona & laus individuo nexu ſunt conſtrictæ. Ideo quoties cuipiam corona decernebatur, huic ipſi laudes decretas fuiſſe conſtat. Simili ratione, cùm nuſpiam corona arcebatur, eâdem & laudibus carebat. Demoſthenes utramque actionem conjungit coronæ & laudis, *στεφάνου καὶ ἐπαίνου*, inquit, *κατηγορίαν, νῦν ἥκειν συνεσκευασμένον*, coronæ & laudationis accuſationem nunc eſſe conſarcinatam. Porrò ut nulla corona non dici poſſit corona honoris, tamen illa potiſſimùm quæ eſt parta victoriis ingenii, quæque nullis eſt ſubjecta oculis, ſed tantùm nectitur in hominum judiciis, hoc nomen meretur. Hanc ſibi eripi doctiſſimus ac præſtantiſſimus quiſque meritò indignatur. Ut honoris contributione generoſus animus erigitur, ita nulla re æquè percellitur *ἢ τῆς στεφάνου, ἢ προεδρίας ἀφαιρέσει* ac coronæ, aut primi loci ademptione. Etſi legimus, coronam honoris interdum è ramulis, ut cæteras, fuiſſe compactam. Æmylius Probus autor eſt, Thraſybulo pro maximis meritis coronam honoris à populo datam fuiſſe, factam duabus virgulis oleaginis. *Quæ*, inquit, ***is contentus neque amplius requiſivit, neque quemquam honore ſe anteceſſiſſe exiſtimavit.*** Atque hæc quidem omnia quæ retuli, pertinent ad repræſentandam celebritatem horum ludorum. Quibus addo id quod legitur in decreto Byzantiorum facto in honorem populi Athenienſis, in publicis gratulationibus dona ad haſce harum ſollennitatum celebritates fuiſſe miſſa, non ad Olympicam ſolùm, ſed & ad alias tres. Sequuntur verba decreti, *καὶ ἀνακηρύξαι τὸν στέφανον ᾧ συνεστεφάνωται ὁ δῆμος ὁ Ἀθηναίων ὑφ' ἡμῶν.* & renuntiari coronam, qua concoronatur populus Athenienſium à nobis. Nempe ibi proclamabatur corona, qua hæc aut illa civitas ab alia donata fuiſſet, ut in verbis decreti, illa qua Byzantii ac Perinthii Athenienſes donarant. Et hæc quidem habeo quæ dicam de illa Olympica celebritate, quæ his verbis & quidem elegantiſſimis, à Philoſtrato repræſentatur. Nam cùm Iſagoras quæreret ex Apollonio, an aliquid ſit Olympica illa panegyris, is reſpondet eſſe, *ἥδιστον καὶ θεοφιλέστατον τῶν κατ' ἀνθρώπους*, rem jucundiſſimam, & ex omnibus rebus mortalibus Deo acceptiſſimam. Ibi Iſagoras, Quæ hujus celebritatis ut rei incorporeæ eſt materia? Maxima, inquit Apollonius, atque admodum varia. Nam templa ſunt & ſacraria, & curſus, & ſcena, & gentes plurimæ, partim vicinis & finitimis, partim ex tranſmarinis

Demoſth. de cor.

Plutarch. π. δ' θυμ.

Æmyl. Pro. Thraſ.

Demoſth. de cor.

Philoſtrat. vita Apoll. lib. 8.

riuis regionibus. Quin ea quoque constat è plurimis artibus, & sophismatibus; tum ex vera sapientia,& poëtis,& consultationibus,ac disceptationibus. Denique è nudo certamine & musico,ut est Pythiæ consuetum. Tum Isagoras, Apparet hanc panegyrim non solùm esse specie corporea, sed admirabilioris cujusdam materiæ quàm sint urbes. Nam ea quæ sunt accuratorum accuratissima, & præstantium præstantissima convocat, ac veluti sub iisdem ædibus contrahit.

CAPUT X.

Stadium Theatrum. Athletis necesse fuit profiteri nomen suum. Professis non licitum fuit recedere Nec pueris, nec sceleslis hominibus licuit profiteri nomen. Athletæ priusquam descenderent ad hæc certamina diu exercebantur. Et sacrificabant. Palæstra. Judices his ludis præfecti. De loco ubi sedebant hi judices. Quales eligerentur. Videntur fuisse coronati. Prærogativa præsidendi his ludis.

DE ludorum loco etsi supra in genere dixi, tamen hîc specia-tim moneo, circuitum, sive spatium, sive curriculum in quo edebantur ludi gymnici dictum fuisse stadium; locum in quo scenici aut musici, theatrum. Cæterum quod de ludis Pythicis Plutarchus dicit, id credibile est in omnibus agonibus observatum fuisse, nempe, ut ad hæc certamina admitteretur nemo qui non priùs apud ludis præfectos professus esset nomen suum. Itaque Callistratus Amphictyonibus impositus aulœdum quendam civem & amicum, qui detrectaverat hanc professionem, ex præscripto legis certamine prohibuit. Sed & Olympiæ hunc morem viguisse docet Æschines his verbis, Quemadmodum siquis cùm sæpe Olympiæ victor fuerit, postremò senex factus profiteatur adhuc nomen suum, & eos qui contra professi sint [sic enim interpretor ἀνταγωνιστὰς, id est qui futuri fuerant antagonistæ sui, non scribas, ut vertit interpres] provocet, in mentem revocans robur, non quod jam habet; sed quod olim habuit. Hîc advertendum, iis, qui inter athletas professi essent nomen, non licitum fuisse recedere, ac certamen detrectare, sed coactos fortiter & animosè rem peragere. Neque tamen qui primus nomen dedisset primus renuntiabatur victor; sed is tantùm qui hanc professionem fortibus factis asseruerat, etsi ultimus erat, καὶ ὕστερος εἰσελθὼν τύχῃ, inquit Aristides. Cæterùm, non omnibus licuit descendere ad sacra certamina Olympica. Quidam enim, ut ex Artemidoro colligimus, reprobabantur. Atque, ut supra monui ab Olympionicis athletis exigi omnia virtutum genera

Plutarch. Symp. 7. probl. 5.
Æschin. ep. 11.
Aristid. εἰς Δί.
Aristid. de rhet. orat. 1.
Artemidor. lib. 1. c. 61.

genera, ita verisimile est eos tantùm reprobari solitos qui ea spe, eoque honore non satis digni viderentur. Primùm ajo, jus eò veniendi interpretandum fuisse. At cùm non æqua sit puerorum cum viris concertatio, pueris id juris denegatum. Et hæc fuit illa ἔλεγχος ἡλικίας, probatio, sive admissio ætatis, ut eodem Artemidoro autore firmare possumus. Si reprobatio propter ætatem inibi locum habuit, multo magis illa, cui causam dederant scelera, flagitia, impietas. Et quidem Lacedæmone cuilibet pudendum fuit, hominem malum admitere in contubernium, eundemve habere ἐν παλαίσμασι συγγυμναστὴν. Et supra jam dixi de temperantia illorum qui ad hos ludos descensuri erant, qui mulierum congressu omnique alio amore abstinerent; cujusmodi Plato nominat Tarentinum Iccum, & Crissum, & Astyllum, & Diopompum, præter alios permultos. In hanc sententiam extant hæc verba Demosthenis, Existimo, inquit, nihil prodesse rerum pulcherrimarum desiderium, aut corporis ad omnia habilitatem, μὴ τῆς ψυχῆς φιλοτίμως προσκατεσκευασμένης, nisi & animus probè sit paratus & exornatus. Neque etiam ad hanc professionem admittebatnr is qui nondum rationes retulisset, cùm lex eum coronari vetaret. Supra quoque monui tales athletas, priusquam sese hisce certaminibus offerrent, diu corpus exercuisse. Et hæc quidem exercitatio fiebat apud illos quibus nomen γυμναστή, qui diu exercitatum athletam postremò victorem educunt, inquit Aristides. Sed de hoc exercitationis honere disertim hæc Apollonius apud Philostratum; Elei athletas, cùm instant Olympia, dies triginta in ipsa Elide jubebant exerceri. Deinde in unum congregatos sic alloquebantur; Delphicus quidem cùm Pythia, Corinthius verò cum Isthmia, Ite, ajebant, in stadium, & præbete vos viros victoria dignos. Elei verò cùm eunt in Olympiam, hoc modo differunt cum athletis, Si jam quod satis est, operam dedistis ut in Olympiis certare possitis, neque ignavè quidquam atque ut degeneres fecistis, ingredimini audacter. Qui verò non ita paratus est, abeat quò libet. Tyrius Maximus ubi ait philosophiam non posse ferre infrequentem sui cultorem, non magis, inquit, quàm pædotriba ex stadio athletam unguentatum, sine sudore, sine pulvere coronatum, sine plaga, sine vulnere, nullum retinentem vestigium virtutis. Cæterum tradit Pausanias, sua ætate Achæis athletis, priusquam in Olympicum certamen descenderent, solenne fuisse ut Oibotæ parentarent, ejusque statuæ victores coronam imponerent. Non omiserim, locum in quo exercebantur athletæ, generali appellatione dici palæstram, non solum ἀπὸ τῆς πάλης, à lucta, quod hæc omnium certaminum sit antiquissimum; sed quòd ex omnibus

Xenoph. in Repub. Lacedæm.

Plato lib. 8. de leg.

Demosth. orat. amat.

Demosth. de cor.

Aristid. Miltiade.

Philostr. de vita Apoll. lib. 5.

Tyr. Max. διαλ. λθ'.

Pausan. lib. 7.

Plutarch. Symp. lib. 2.

unum opus habebat cœno, sive luto, pulvere sive arena, postremò & cera. Porrò ut res tanti momenti summa æquitate transigeretur, judices & spectatores aderant. Hi intra quoddam sepimentum seclusi jurejurando adigebantur ad judicandum religiosè, autore Platone in legibus, Pausanio in Eliacis, Pindaro pluribus locis, alijsque ut infra dico. Et locus quidem in quo sedebant hi judices vocabatur τὸ πλεθρίον. Eratque locus tutus, sicuti asylum. Unde eleganter Plutarchus ait, Vitellianos milites, cùm Othonianos irriderent, vocasse eos σκηνικοὺς, καὶ πυῤῥιχιστὰς, καὶ πυθίων καὶ ὀλυμπίων θεωροὺς, ac si dicat, ignavos & imbelles, & è loco tuto, tanquam ex abdito spectantes eos qui sese certaminibus & periculis offerunt. Cæterùm hi judices, ut verisimile est, eligebantur è proceribus omnium Græciæ civitatium, saltem donec Græcia fuit libera. Id quod usque eò verum est, ut hæc ipsa prærogativa præsidendi his ludis numerata sit inter præcipua libertatis argumenta. Ea re non mirum est, si, cùm Demosthenes indignatur, Philippum hominem Macedonem impune occupasse multas, easque præclaras Græciæ civitates, denique ibi rem esse, ut illi Græcia servitutem serviat, ait eum jam præsidere Pythiis communibus Græciæ ludis; & si ipse non adsit ei negotio imponere servos suos. Verisimile quoque est, judices electos fuisse illos, qui è talibus certaminibus victores rediissent. Id conjectari licet è loco Plutarchi, ubi agit de certamine saltationis, ejusque præmiis. Nam ubi dixit, ejus rei judicem renuntiatum fuisse Lampriam fratrem Menisci, illius qui præerat exercitationibus puerorum, addit illum eleganter saltasse pyrrichiam, & in palæstris histrionali gesticulatione præcelluisse. Et hi quidem judices videntur fuisse purpurati; saltem coronati, & virgam manu tenuisse, ut colligo è loco Plutarchi in Pompeio, itemque ex alio in Catone Juniore. Cùm enim Cato venisset Antiochiam non equo vectus, sed pedes, ubi ante portam urbis vidit turbam hominum in albis vestimentis, extraque viam hinc adolescentes, hinc pueros discretos, eam rem ægrè tulit, existimans hæc honoris sui gratia fieri. Cùm verò jussisset comites descendere ex equis, & cum ipso progredi; jamque urbi appropinquarent, ait illum qui omni illi apparatui præpositus fuit, occurrisse ei, ἔχοντα στέφανον καὶ ῥάβδον, habentum coronam & virgam, nempe recepto more. Et hæc quidem ludorum sive cura, sive præfectura fluxit à prisco more. Nam cùm in funere Patrocli equites decurrerent, Achilles voluit Phœnicem sectatorem patris sui juxta sedere.

Lucian. de mor. peregr. — *Plutarch. in Oth.* — *Demosth. Phili 3.* — *Plutarch. Symp. 9. probl. 15.* — *Plutarch. Pomp. & Cat. Jun.*

—— παρὰ δὲ σκοπὸν εἷσεν
ἀντίθεον Φοίνικα ὀπάονα πατρὸς ἑοῖο,
ὡς μεμνέῳτο δρόμου, καὶ ἀληθείην ἀποείποι.

Homer. Iliad. ψ.

Juxtaque ſpeculatorem ſedere fecit, Divum Phœnicem ſectatorem patris ſui, ut conſideraret curſum, & veritatem referret. Et verò hi judices quam quiſque coronam meruiſſet, decernebant. Quæ ſanè prærogativa numerata eſt inter regia munera, ut de quibuſdam regibus memorat Strabo. Apud Perſas ipſi reges proponebant præmia curſus, & eorum omnium, quorum in quinquennalibus certaminibus exercitamenta exhibentur, eodem Strabone autore. Ipſorumque adeò regum interdum propria videtur fuiſſe cura diſponendi hos ludos. Certè Corinthii rogaverunt Ageſilaum, ut ordinaret certamen Iſthmicum. Id quod ipſe quidem non fecit. Sed cùm illud ipſi ordinaſſent, ipſe inibi manſit, & athletis ſecuritatem præbuit. Apud Q. Calabrum Agamemnon ſignum dat iis qui in funere Achillis curſu decertarunt.

Strabo lib. 14. *Strabo lib. 15.* *Plutarch. Ageſi.*

Τοῖσι δὲ σημαίνεσκε δρόμου τέλος ὠκυπέτου
Ἀτρείδης, ὃς πᾶσι μετ' Ἀργείοισιν ἄνασσε.

Q. Calab. lib. 4.

His igitur curſus velociſſimi metam ſtatuit Atrides, qui in omnes Græcos imperium tenebat. Herculem quoque his certaminibus præſediſſe diſertim tradit Lucianus.

Lucian. Hermo. ſive de ſect.

CAPUT XI.

Quibus nominibus hi judices cenſerentur. Eorum munus & poteſtas, & in athletas animadverſio. Horum judicum numerus. Athenis quot fuerint. Hi judices in muſicis certaminibus ſedebant, in gymnicis ſtabant. βραβεῖς, βραβευταὶ, παραβραβεύειν. Quomodo hi judices cognoſcerent. Juſtè judicabant. corona θεμίλεκτοι. Εἰσαγωγεῖς qui. Ἀλυτάρχης qui. Aliptes.

PORrò hi judices, ſive præfecti pluribus nominibus cenſebantur. Nam dicti ſunt ἀγωνοθέται, ἀθλοθέται, ἀγώνων διαθέται, ἄθλων ἐπιμεληταὶ, ἔφοροι, ἐπόπται, προστάται, ἐπίσκοποι. Vocati ſunt & αἰσυμνῆται, οἱ τὸ αἴσιον ἀπονέμοντες τοῖς ἀγωνιζομένοις, qui certantibus ea diſtribuebant quæ juris eſſent, ſicuti κριταὶ ἄρχοντες τῶν ἀγώνων. Dicti ſunt & ἐναγώνιοι, quod epithetum, etſi dicitur eſſe Mercurii, Homerus Palladi tribuit, teſte Ariſtide, τὰ γὰρ ἆθλα κρίνει δι' αὐτῆς. nam certamina judicat per ipſam. Dicti quoque ἑλλανοδίκαι, nempe magiſtratus Elæi, διέποντες κατὰ τὸν ἀγῶνα τὸν ὀλυμπιακὸν, diſpenſatores, ſive adminiſtratores certaminis Olympici. Sic, inquam, nominati à Græcis quòd judicabant de athletis, aliiſque certatoribus, ſive pugilibus. Cujus juriſdictionis exemplum eſt in legibus Platonis, ubi vult poëtam ſcriptorem comœdiæ, ſi ſit convitiator, ab athlotheta eo ipſo die ejici è theatro, aut multari tribus minis ei Dei ſacris,

Pollux l. 3. c. 30. & l. 8. *Etymol. αἰσυμνῆται.* *Ariſt. d. μάντεω.* *Αθλω.* *Etymol. ἑλλα. νοδίκαι, & Pauſan. lib. 5.* *Plato lib. 11. de leg.*

facris, cujus eſt certamen. Enimvero in legibus Lycurgi hæc fuit, ut iſti gymnicis certaminibus præfecti, ſi quid quempiam contra leges feciſſe ſentiant, continuò eum puniant, quaſi tyranni, hoc eſt, omnimoda & ſumma poteſtate præditi. Quo exemplo cùm Euangelus ille Tarentinus, quamvis totus aureus & gemmeus, cithara & cantu ineptè uteretur, atque ideò omnibus deridiculo eſſet, ab athlothetis indignantibus loris cæſus eſt, atque è theatro projectus. Ergo flagris cædebant ineptos, & ridiculos athletas, ſiquis magna illa numina non ex dignitate imitatus eſſet. Horum numerus variavit. Et quidem Pauſanias tradit. Iphitum ſolum ludis ab ſe editis præfuiſſe. Id quod ab Oxyli poſteris eſt obſervatum. Poſtea traduntur fuiſſe novem. Jarchas Indus tradit fuiſſe decem. Aliquando fuerunt ſeptem; aliquando duodecim. Denique Athenis per ſingulas tribus electi ſunt decem, qui hoc munere fungerentur per quadriennium. Nimirum, hi illi erant ad quos pertinebat cura diſponendi τὰ Παναθήναια, τόν τε μουσικὸν καὶ τὸν γυμνικὸν, καὶ τὴν ἱπποδρομίαν. Panathenaicos ludos, & gymnicum, & equorum curſum. Quod autem eos ſupra ſediſſe dixi, verum eſt in muſicis certaminibus, hoc eſt, in theatro. Nam in gymnicis, credo, quò longiùs proſpicerent, ſtabant. Quanquam & hos quoque quandoque ſediſſe, diſcimus è Luciano. Cæterùm hos Pollux ait vocari βραβέας, ſeu βραβεῖς, & βραβευτάς Dicebanturque βραβεύειν ἀγῶνα. Hinc παραβραβεύειν, & παραβραβεύοντες dicebantur qui præmia illis qui præmia meriti eſſent, ſuis ſuffragiis dempta in immeritos conferebant. Id quod diſertim Plutarchus enunciat his verbis, loquens de his judicibus, χαριζόμενοι περὶ τὰς χειροτονίας, ἐξ οὐ προσηκόντων ἀρχεῖα καὶ στεφάνους ἄλλοις, καὶ δόξαν, ἀφαιροῦνται τὸ ἔνδοξον αὐτῶν καὶ τὸ καλόν. qui, cùm ventum eſt ad ſuffragia, & aliis magiſtratus largiuntur & coronas & gloriam è non convenientibus, [id eſt ex iis in quibus nullum eſt meritum] ipſi ſibi auferunt nobilitatem, & [ſi quid in ipſis eſt] præclarum. Neque verò omnes judices ſimul & promiſcuè de omnibus certaminibus judicabant. Certè ex his tres de equorum curſu, totidem de quinquertio; de cæteris certaminibus reliqui cognoſcebant. Hi judices juſtiſſimè judicare credebantur. Unde locus apophthegmati cuidam Laconico, cui autor Agis. Nam quibuſdam laudantibus hos judices quòd in Olympico certamine juſtiſſimi eſſent. Et quid magnum, inquit Agis, aut admirabile, ſi toto quinquennio ſemel tantùm juſtè judicant? Nam alioquin οἱ μετὰ φθόνου κρίνοντες τὸ πρωτεῖον ἀπονέμουσι τοῖς χείροσι, qui judicant cum invidia primum præmium diſtribuunt peſſimis. Hinc eſt quod verè & eleganter Pindarus coronas Olympicas vocavit θεμιπλέκτους, ac ſi dicat, ab ipſa Themide plexas & contextas; ac-

Xenoph. in Rep. Laced.
Lucian. adv. indoct.
Lucian. piſcat. ſive reviviſc.
Pauſan. lib. 5.
Philoſtrat. vita Apoll. lib. 5.
Pollux l. 8.
Lucian. in Hermo. ſive de ſect.
Etymol. βραβευτὰ & βραβεῖς.
Plutarch. ſymp. 7.
Plutarch. πε. τ̃ δυσωπ.
Pauſan. lib. 5.
Plutarch. apophth. Lacon. 381. & in Lycur.
Stob. ex Anax. πε. φθόνου.

proinde nullo gratiæ aut favoris intuitu datas. Nam cui datæ sunt, hic est, ut Plato ait, νικηφόρος ἀρετῇ, virtute victor. Pindarus de his coronis,

Plato lib. 5. de Rep.

> πέμψαν θεμιπλέκτοις ἀμφὶ
> Λατοΐδα στεφάνοις
> Ἐκ τᾶς ἱερᾶς Σικυῶνος.

Pindar. Nem. od. 6. miserunt ex sacra Sicyone cum Latoidæ coronis à Themide textis. Præter judices erant illi qui dicti sunt εἰσαγωγεῖς introductores, quòd per eos athletæ in stadium inducerentur. Et verò Plato agens de certamine monodiæ, hoc nomine censet eum qui athletas in theatrum inducit, *Plato lib. 6. de leg.* ἱκανὸς δὲ εἰς ἄρχειν αὐτοῖς μὴ ἔλαττον τετταράκοντα γεγονὼς ἐτῶν, ἱκανὸς δὲ καὶ περὶ μονῳδίαν εἰς μὴ ἔλαττον ἢ τριάκοντα γεγονὼς ἐτῶν, εἰσαγωγεύς τε εἶναι, καὶ τοῖς ἁμιλλωμένοις ἱκανῶς ἀποδιδούς. Unus autem ille princeps satis est qui non minùs quàm quadraginta annos sit natus. Unum quoque in monodia sufficere arbitramur, qui eâdem illa sit ætate; qui & personas in theatrum opportunè inducat, & de certantium virtutibus certa idoneaque sententia constituat. Itaque isti εἰσαγωγεῖς eos in certamina inducebant, quorum jam inter athletas recepta nomina, id est, super quorum meritis multa cognitio fuerat. *Demosth. de cor.* Ad quem morem Demosthenes alludens, ait, diligenter inquiri in se, ut inde sciri possit, an corona dignus sit. ἐγὼ μὲν ὑπὲρ τοῦ στεφανωθῆναι δοκιμάζομαι. *Etymol. ἀλυτάρχης.* Aderat & is, cui nomen ἀλυτάρχης. ὁ τῆς ἐν τῷ Ὀλυμπιακῷ ἀγῶνι εὐσχημοσύνης ἄρχων, qui in Olympico certamine decentiæ exactor erat; nempe præfectus iis quos vocabant, ἀλύτας, & ῥαβδοφόρους, moribus ac decori præpositos. *Plato lib. 3. de leg.* Pueris & pædagogis, inquit Plato, frequentique populo virga magisterii illius insigni, actionem illam ornante, admonitio fiebat. Postremò, in his ludis clarescebat is cui nomen Aleiptes, unctor, *Cl. Alex. strom. l. 7.* παγκρατιάζουσι δὲ εἰς τὸ στάδιον οἱ ἀθληταί. καὶ δὴ ἐκ τούτων περιγίγνεται ὁ πειθήνιος τῷ ἀλείπτῃ γενόμενος. In stadio autem decertant athletæ. Et ex his utique superat is qui aliptæ paruerit. Nam aliptes dicebatur is, qui athletarum exercitationibus præerat. *Philo ἀλληγ. I.* τοῖς ἀθληταῖς οἱ ἀλεῖπται παραγγέλλουσι μὴ κόπτειν, &c. inquit Philo, quem locum supra sum interpretatus. & alibi loquens de virtutibus, quarum, inquit, athleta est Jacob exercitatus in lucta adversus affectus, *Philo π. τοῦ ἐξέν. Νωὶ.* ἀγγέλοις ἀλείπταις λόγοις χρώμενος usus nuntiis sermonibus [ut] aleiptis, i. doctoribus, suæque exercitationi præfectis. *Philo π. ἀποικ.* Alio item loco, τούτοις ἀλείπταις χρησάμενος ὁ νοῦς μηδὲν ἐλλείπῃ τῶν πρὸς ἄσκησιν, &c. his aliptis usa mens nihil eorum prætermittat quæ pertinent ad exercitationem. Alibi in Mose, *Philo π. βίου Μωσ.* τοὺς ἀρετῆς ἄθλους Μωσῆς διήθλει, τὸν ἀλείπτην ἔχων ἐν ἑαυτῷ λογισμὸν ἀστεῖον, ὑφ' οὗ γυμναζόμενος, &c. Virtutis certamina Moses decertavit, aleipten habens in se ipso ratiocinationem probam, sub

qua exercitus, &c. Hoc genus præfecturæ ἐπιστατικὸν vocat Callicratides simile illi quod habet medicus in ægrotos, ac magister in discipulos. *Stob. οἰκονομ. πγ.*

CAPUT. XII.

Athleta in gymnicis nudi descendebant in arenam. Prout cuique pari sors obtigisset, eo ordine pugnabant. Id ferè ipsum servabatur in musicis certaminibus. In musicis athleta prodibant coronati. Locus in quo ponebantur corona. Precones ibi cur instituti. Singulorum victoria referebantur in commentarium. Cuinam liceat se renuntiare victorem. Quales precones fuerint coronati. A quo victores educerentur.

AD gymnica certamina constat athletas descendisse nudos, id ipsum ferè monstrante nomine certaminum. Memorat Lucianus, Euangelum illum Tarentinum cupidum vincendi Pythia vidisse, non posse fieri ut superior evaderet in certaminibus iis ubi nudi certant; quippe qui neque viribus, neque pernicitate præditus esset. Disertim Apollonius disputans cum gymnosophistis Ægyptiis, ait, eos descendere nudos in Olympiam ex instituto Herculis. Porrò prodibant ad certamen ea ratione quæ describitur à Luciano his verbis, urna argentea Deo [cujus, scilicet, erat certamen] in medio proponitur. In hanc parvæ quædam sortes conjiciuntur, propemodum fabæ magnitudine literis inscriptæ, sive literatæ. Inscribuntur autem duæ, utraque litera α. In duobus verò β, & in aliis duabus γ, ac deinceps eadem ratione inscribuntur aliæ, si athletæ fuerint plures, ita ut semper binæ sortes iisdem sint inscriptæ literis. Accedunt deinde singuli athletæ, & susceptis Jovi votis supplicant. Quisque immissa in urnam manu, unam è sortibus extrahit, & post illum alius. Et adstans flagellifer singulis, protensa manu obstat ne legantur literæ quæ à singulis extractæ sunt. Cùm singuli singulas sortes habent, tum demum Alytarches, opinor, aut unus è judicibus (neque enim ampliùs memoria teneo) circumeundo contemplatur & explorat sortes in orbem consistentium. Et sic eum qui habet α cum altero α quoque inscriptum habente aut lucta, aut pancratio decertaturum committit. Deinde simili ratione qui β habet extractum cum altero ejusdem literæ. Qui tenor componendi [athletas] servatur etiam in aliis consimilium literarum sortes habentibus. Sic quidem si par athletarum numerus sit, veluti octo, aut quatuor, aut duodecim. Si verò dispares, veluti quinque, septem, novem, litera quædam supervacua sorti in-

Lucian. de gymn. *Lucian. adv. ind.* *Philostrat. vita Apoll. lib. 6.* *Lucian. Herm. sive de sect.*

inscripta unà cum aliis in urnam mittitur, non habens literam sibi respondentem. Qui verò hanc traxerit, præsidet expectans donec alii finitis certaminibus, decertaverint. Neque enim habet literam suæ oppositam. Estque illa non mediocris athletæ felicitas. Quippe qui adhuc viribus integer cum defessis congressurus sit. Et hac quidem ratione in gymnicis athletæ committebantur. In Musicis quoque sortiebantur quo quisque ordine cantaret. Et ad certamen cantus, hoc est in theatrum non nudi prodibant, ut illi, sed coronati qua quisque corona poterat, divites laurea, nempe aurea, tenuiores Delphica lauru. Cui rei exemplo sunt Euangelus illi Tarentinus, & Eumelus Eleus apud Lucianum. Cæterùm, coram judicibus coronæ, præmia Olympicorum, ponebantur super tripode æneo. Et hoc quidem prisco more. Nam postea statutæ sunt super mensa, teste Pausania. Athenæus meminit prisci moris, ubi ait, coronas aureas vitigineas positas fuisse super Delphicis tripodibus. Quem morem expressit Virgilius,

Lucian. adv. indoct. — *Lucian. adv. indoct.* — *Pausan. lib. 5.* — *Athen. l. 5.*

Munera principio ante oculos, circoque locantur
In medio, sacri tripodes, viridisque coronæ.

Virgil. lib. 5. Æneid.

hoc est, super tripodibus coronæ. Præstò aderant præcones, & ipsi primæ & optimæ notæ homines. Nam qui flagitiosus esset, ab hoc munere arceri hunc; prisci moris fuit. κἂν τις ἐξελεγχθῇ προδότης. inquit Aristides, τοῦτον οὐ στεφανοῦν κελεύεις, οὐδὲ κηρύττειν. Siquis factus sit proditor, hunc neque coronari jubes, neque renuntiari. Isti præcones propriè vocabantur δημοκήρυκες & κήρυκες. Horum munus fuit, quam quisque victoriam retulisset, alta voce, ejusque rei congruentia signa publicare, ἓν καὶ ταυτὸν συνθεῖναι γνώρισμα, convenire in unum idemque signum cognitionis. inquit Himerius. Ideoque tales eligebantur qui nihil ἐπίτροχον volubile, nihil ἀσφαλὲς durum pronuntiarent. Itaque horum primæ voces erant κελευόντων. εὐφημεῖν ταῖς πανηγύρεσι, fausta omnia generalibus conventibus precantium. Deinde eos qui victores fuissent, renuntiabant. Id quod meridiano tempore fieri solitum conjici potest ex hoc loco Philostrati, ubi ait, athletas in porticu expectare μεσημβρινὸν κήρυγμα, meridianum præconium. nempe cùm omne matutinum tempus usque ad meridiem certaminibus consumptum fuisset. Nempe finito certamine, cujus athletarum quisque callidus, & in eo exercitatus. Tantùm hoc dico, in gravioribus certaminibus non continenter & uno spiritu rem actam fuisse, sed respirasse athletas & spiritus collegisse. ἀθλητὴς διαπνεῖ, καὶ συλλέγει τὸ πνεῦμα deinde uterque ibat in adversarium. Hac pugna pugnata, is qui victor fuisset dicebatur tradere præconi quod clamaret, ut de Alcibiade Euripides cecinit, referente Plutarcho. Dicit autem Euripides, inquit,

Aristid. de rhet. orat. 1. — *Pollux lib. 3. cap. 30.* — *Himer. μελ.* — *Aristid. συμβουλ.* — *Philostrat. vita Apoll. lib. 6.* — *Philo ἀθλησ. 3.* — *Plutarch. Alcib.*

inquit, in cantu hæc, Te verò canam ô Cliniæ fili. Pulchrum victoria. Pulcherrimum (quod nullus alius Græcorum [fecit]) curru primùm currere, & secundò ac tertiò; ingredi verò fine labore bis coronatum olea, præconi tradere quod clamet. Et quomodo supra dixi eum qui nullam è certamine coronam referret, Græcis fuisse ἀστεφάνωτον, incoronatum, id est, inglorium, ita quoque eumdem qui à præcone non esset renunciatus victor, vocabant ἀκήρυκτον, ut in hoc loco Tyrii Maximi, ἐγὼ τότε δ' ἐδικίμως στεφανοῦμαι, τότε κηρύττομαι ἐν τοῖς πανέλλησιν. ἕως δὲ νῦν ἀστεφάνωτος εἶναι ὁμολογῶ καὶ ἀκήρυκτος, κἂν ὑμεῖς βοᾶτε. Ego tunc gloriosè coronor, tunc renunrior in generalibus conventibus. At usque nunc incoronatum [me] esse fateor, & non renuntiatum, etsi vos clamatis. Tyr. Max. Διαλ. λζ.

Ergo quibus publico decreto dabantur coronæ, non priùs eas accipiebanr, quam ea res præconis ore proclamata esset. Cujus moris meminit Demosthenes his verbis, etsi ibi loquitur de coronis quæ dabantur in theatris; Jam quòd ad præconium in theatro attinet, decies millies decem mille proclamatos esse prætereo; tum me ipsum priùs esse coronadonatum. Sed, Deum immortalem, itane væcors es & stupidus, Æschines, ut intelligere nequeas, ei qui coronatur, eandem contingere felicitatem, ubicunque corona proclametur; sed propter coronas donantium utilitatem in theatro fieri præconium? Nam quotquot audiverunt, hi ad bene de Repub. merendum excitantur; & eos qui gratiam referunt, magis laudant, quàm eum qui coronatur. Post hæc verba recitat legem qua cautum est, ut quos municipia coronant, earum coronarum præconia fiant in ipsis municipiis. At quos populus Atheniensis coronari jusserit, hi in theatro Bacchanalibus proclamenrur. Demosth. orat. de cor.

Hîc verò observo id quod alibi ab ipso Demosthene traditur, Si senatus coronet, in curia proclamationem fieri oportere, Sin civitas, in Pnyce pro concione. Demosth. de cor.

Huc accedit, quod inibi quotidie fuerunt instituti præcones, nequis se ipse in certaminibus victorem renuntiarer, τοὺς στεφανωφόροις ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἑτέρους νικῶντας ἀναγορεύουσι, τὴν ἀηδίαν τῆς περὶ αὐτολογίας ἀφαιροῦντες. Coronatos in certaminibus alii, nempe præcones, victores renuntiant, fastidium de se loquendi adimentes. Plutarch. πε. τοῦ ἑαυτ. ἐπαιν. ἀνεπιφθ.

Nam & ipsi quoque præcones quandoque è certaminibus victores redibant, accensa inter externos & indigenas æmulatione. Archias Hyblæus, inquit Pollux, primus è peregrinis decertavit Olympia. & tres Olympiadas ordine vicit, aut victoriis jugiter continuavit. Quæ erat summa omnium laudum. Pollux lib. 4. cap. 12.

Nempe ib' tam sollicitè, ac tàm scrupulosè omnia peragebantur, ut eorum qui hoc victoriæ genus adepti essenr, nomina in commentarium referrentur. Quem morem demonstravit Philo in his verbis, quæ Philo πε. δ' ἀγρ.

 alibi

alibi refero, οἱ ἐξ ἀρχῆς ἀρχηγέται δι' ἀθλητικὴν ῥώμην ἐν ὀλυμπιονίκοις ἢ περιοδονίκαις γεγράφονται), qui generis autores propter athleticam fortitudinem scribuntur inter Olympionicos, aut illos qui peritia flectendi equos circa metam victores renuntiantur. Certè athleta victor inscribebatur νικηφόρος. Erat etiam moris ejus nomen publicis στηλιτεύεσθαι γραφαῖς, incidi sicuti in columna publicis monumentis. Nec horum tantùm, sed & illorum qui primò quidem vicissent, sed postea victi essent. Id quod palam fit ex hisce Plutarchi verbis, Postremò cùm ille abiisset, rursus ab Argivis decertata sunt Isthmia. Et verò quidam iterùm vicerunt, id est geminata victoria conspicui fuerunt. Sunt verò qui cùm priùs vicissent, postea victi scripti sunt. Redeo ad rem; & repeto, horum præconum voce victores ideo proclamatos, ne quis se ipse victorem proclamaret. Nam reperti interdum qui hoc ἀμούσως, καὶ παρανόμως, inquit Plutarchus, inciviliter, & contra legem ausi sunt. Cujus notæ fuit Timotheus quidam, qui se ipse victorem impudenter renuntiavit his verbis, Beatus fuisti Timothee, quòd præco dixit, Vincit Timotheus Milesius Carbonis ἰωνοκάμπταν. Isti quoque præcones coronabantur, sed adhibito aliorum præconum ministerio. De qua re hæc Cicero, *Verecundiores esse præcones ludorum gymnicorum, qui cùm ceteris coronas imposuerant victoribus, eorumque nomina magna voce pronuntiarunt, cùm ipsi ante ludorum missionem coronæ donentur, alium præconem adhibeant, ne sua voce ipsi se victores prædicent.* Ad hoc exemplum Plato, ubi agit de sumptuosa illa electione Censorum, disertim cavet ne quis semet eligat; sed tres eligant, prout quisque eos præstantissimos dixerit, πλὴν αὐτοῦ, se excepto. Quamvis hoc aliquando licuerit illis, qui in comparatione virtutum verè se hujus aut illius victores affirmare possunt. Ut Mnesippo dicit Toxaris apud Lucianum. Poëtis quoque iis qui in musicis certaminibus victores fuissent, se ipsos laudare licuit. Et hoc, scilicet, non malo more fieri, pluribus docet Aristides in sua illa apologia; potissimùm cùm agit de poëtis, qui se ipsi canunt ὑπ' αὐλοῦ καὶ χοροῦ sub tibia & choro. Hinc manavit hæc locutio apud Græcos, ἀνακηρύττειν ἑαυτὸν, renuntiare se ipsum, nempe victorem, hoc est, dicere de se, & suas laudes prædicare. Hîc non prætereundum, quosdam præcones non fuisse coronatos, nempe illos quos vocabant ἀσυβοώτας, qui clamabant in urbe. At illud præconum genus, qui gymnicorum certaminum victores renuntiabant, tum ii quos jura legationis complectebantur, quòd legato comites, & legationi ministri aderant, ac proinde sacri erant & inviolabiles, aurea corona redimiebantur; quomodo & illi per quos hostibus induciæ mittebantur, Argivi, inquit Xenophon, miserunt,

Margin notes: Philo ὅτι ἄτρ. τὸ θεῖον. & π. Ἀβρ. — Plutarch. Agesil. — Plutarch. π. τοῦ ἑαυτὸν ἐπαιν. ἀνεπιφθ. — Cic. lib. 5. ep. fam. ad Lucceium. — Plato lib. 12. de leg. — Lucian. Toxari. — Aristid. π. τοῦ παραφθέγ. — Etymol. ἀσυβοώτ. — Xenophon hist. Græc. lib. 4.

miserunt, ut soliti erant, duos præcones ferentes fœdera. Erat ergo munus magnæ Hercules dignitatis. Certè Nero cum talia certamina decertaret, præconem adhibuit Claudium Rufum virum consularem. Ejus fuit tale præmium, quod suprà memoravi. Nero Cæsar vincit certamen, & coronat Romanum populum, & propriam terram. Ab his ludis ducta similitudine Philo ejus præconium qui non unam, sed omnes habeat virtutes ita recitat ὅτι τῷ θεῷ εὐηρέστησεν, quod Deo placuit. Postremò victores à præconibus renuntiati, quomodo ad certamen inducti fuerant ea ratione quam supra dixi, ita ab illo educebantur, cui nomen γυμναστής. Cæterùm hæc omnia quæ proximè dicebam, quibus continetur omnis ferè horum ludorum paratus, elegantissimè describit Tyrius Maximus in comparatione viri boni & improbi. Cùm verò bonus vir, inquit, in improbum inciderit, non ex eadem palæstra egressus uterque, neque sub eodem pædotriba exercitus, neque eandem artem edoctus, neque iisdem exercitamentis innutritus, neque ejusdem coronæ cupitor, neque ejusdem præconii, miseret me talis pugnæ; inæquale est certamen. Necesse est improbum vincere decertantem in eo stadio, ubi improbi sunt spectatores, & certaminum præfecti injusti. Nunc cætera persequar.

Dio. Ner. *Philo περὶ Ἀβρ.* *Aristid. Miltia.* *Maxim. Tyr. διαλ. β.*

CAPUT XIII.

Athletis certaturis tuba signum dabatur. Βαλβὶς, ὕσπληγξ. ἀφετηρία. νύσσα. *Attingere primum metam quid. Stadium. Cursus* τεχνικός. σταδιοδρόμος, σταδιοδρόμος. δίαυλος. διαυλωνίζειν. δόλιχος. δολιχοδρόμοι. *Cursus* ἀκαμπής.

HIs omnibus peractis, athletæ eum locum inibant, unde erupturi erant, si cursu certaretur. Et in ludis quidem Olympicis quia potissimum erat certamen cursus, nullus ipsorum cursui se permittebat nisi audito signo tubæ. Eam tubam his verbis describit Philostratus, ἡ δὲ ἰδέα τῶν Πολέμωνος λόγων θερμὴ καὶ ἐναγώνιος, καὶ τορὸν ἠχοῦσα, ὥσπερ ἡ ὀλυμπικὴ σάλπιγξ. At species Polemonis orationum fervens erat & pugnax, & vehementer sonans, quemadmodum Olympica tuba. Tuba quoque in Virgilianis certaminibus audita.

Philostrat. in Polem.

Et tuba commissos medio canit aggere ludos.

Virgil. lib. 5. Æneid.

Ergo hi athletæ, ut ait Sophocles, stabant in curribus ubi sorte eis erant assignata loca à ludorum præfectis. postea inde prosiliebant ad cantum tubæ.

Sophocl. Elect. χαλκῆς ὑπαὶ σάλπιγγος ἦξαν.
ærea sub tuba, id est, audito sono tubæ exilierunt. Tunc tantùm cursores dimittebantur. Et unde veniebant, is locus dicebatur βαλβὶς & ἀφετηρία. Porrò βαλβὶς conficiebatur è duobus lignis, è quibus duo funiculi tensi hinc inde. Hinc factum, ut βαλβῖσιν usurpent pro principiis. Quæ singula ut distinctiùs, & liquidiùs tradantur, sciendum est, locum ubi erat βαλβὶς, id est unde cursores procurrebant, τόπον τῆς ἀφετηρίας dictum fuisse ἄφεσιν τῶν δρομέων. missionem cursorum. Et hîc emendandum etymologicon ex autoritate Pollucis, cujus hæc sunt verba, καὶ ὅθεν μὲν ἀφίενται [οἱ σταδιοδρόμοι] ἄφεσις, καὶ ὕσπληγξ [καλεῖται.] καὶ γραμμὴ, καὶ βαλβίς. περὶ δὲ ὃ κάμπτουσι, νύσσα καὶ καμπτήρ. Quibus è verbis manifestò deprehenditur duplex erratum Etymologici. Ibi enim βαλβῖδα, & ἀφετηρίαν confundit cum eo qui est καμπτὴρ, & νύσσα, his verbis, βαλβὶς καὶ ἀφετηρία, καὶ ὁ καμπτὸς, [ubi etiam legendum καμπτὴρ, ut apud Suidam, Quod tamen apud utrumque falsum est.] ἤγουν ἡ ἄφεσις τῶν δρομέων. Nam βαλβὶς καὶ ἀφετηρία erant ipsa principia, καμπτὴρ & νύσσα finis curriculi, τέρμα, ut infra dico Cæterùm βαλβὶς erat locus, sive intervallum, quod fuit post duo ligna, quorum utrumque pertingebat eum quæ dicebatur ὕσπληγξ, sic appellatum διὰ τὸ ἐπ' αὐτῆς βεβηκέναι τοὺς δρομέας, quòd super eam cursores ascendebant. Qua de re videndus scholiastes Aristophanis in equitibus ad hæc verba, ἄφες ἀπὸ βαλβίδων, & Apollonii Rhodii in dictione ἐκ βαλβῖδος. Ergo in balbide omnes attentissimè expectabant signum cursus, id est, quoad caderet ὕσπληγξ Ac tunc ἀπὸ βαλβῖδος ἁμιλλώμενοι sese certatim permittebant cursui. Ergo scitè Lucianus, ἀλλ' ἐπὶ τῆς βαλβῖδος σὺ ἂν ἐμυθολόγεις, sed super balbide non narrabas fabulas. ac si dicat, cùm expectares signum cursus, tibi verò tunc non licebat fabulis tempus terere. Eleganter quoque Philo in questu Flacci, Harum, inquit, atrocitatum me pœnæ manent, & ultor dæmon. Hæc jam veluti in balbide stant, jam jam, scilicet, eruptura in me. Omnes in id conveniunt, toti huic loco nomen fuisse ἀφετηρίαν, quam interpretantur τὴν θύραν τῶν ἱπποδρόμων. januam cursus equorum. Glossarium vertit carceres. & rectè autoritate horum versuum, Ennii,

Sophocl. Elect. — Etymol. — βαλβίς. — Suid. βαλβίς. — Philo περὶ βί. Μωσ. — Lucian. Demosth. encom. — Philo εἰς Φλάκ. — Suid. ἀφετηρία. — Cic. lib. 1. de divinat.

Expectant, veluti consul cùm mittere signum
Vult, omnes avidi spectant ad carceris oras,
Quà mox emittat pictis ex faucibus currus.

Et hoc quoque loco oras carceris Ennius demonstrat hysplengen, de qua hoc dicimus, ea sicuti quodam repagulo contentos fuisse cursores ne excurrerent; sed simul ac ea cecidisset, tunc verò omnes certatim & effusè cursui se permisisse. Cadebat autem non sine rumore, ut ex hoc loco Plutarchi discimus, ἐπὶ τῷ λάδα λέγουσιν, ὁ ψόφος τῆς ὕσπληγ-

Plutarch. πολιτ. παραγγ.

ὕσπληγξ ἐν ὠσίν, ἤδη καὶ ἐπιφανὴς πρεσβειῶν ἢ θριαμβῶν, ἢ στρατηγιῶν ἐπιφανῶς. ubi autem, quemadmodum de Lada dicunt, rumor erat hysplengis in auribus [i. in ipsis rerum principiis] ibi & coronabatur legationes obiens, aut triumphans, aut ducis officio præclarè fungens. Quod caderet.& cùm cecidisset, è balbide statim excurreretur, disertim exprimitur in alio Plutarchi loco, τοῦ μὲ δρόμου, καθάπερ ὕσπληγξ μιᾶς πεσούσης, ἐκδραμεῖν τὰ πάθη πρὸς τὴν γένεσιν. *Plutarch. Symp. 8.* Cursus quidem ut una hysplenx cùm ceciderit, excurrere affectus ad generationem. Sed adsunt loca Luciani, quæ hoc utrumque, & quid sit ὕσπληγξ apertè docent, ἅμα γοῦν ἔπεσεν ἡ ὕσπληγξ, simulatque *Lucian. Tim.* cecidit repagulum, id est statim ut signum cursus datum est, κἀγὼ ἤδη ἀνακηρύττομαι νενικηκώς, ὑπερπηδήσας τὸ στάδιον, οὐδ' ἰδόντων εἰσέτι τῶν θεατῶν, tunc verò & ipse jam renuntior vicisse, saltu [non cursu] stadium emensus, ne advertentibus quidem quandoque spectatoribus; id est, tanta celeritate curro, ut priùs vicerim quàm quisquam me victorem esse animadvertat. Extat & alius Luciani locus quod hoc ipsum ostendit, ubi loquitur de ingenuo cursore. κἀκεῖ γὰρ ὁ μὲν ἀγαθὸς δρομεὺς, τῆς ὕσπληγγος εὐθὺς καταπεσούσης, μόνον τοῦ πρόσω ἐφίεται, καὶ τὴν διάνοιαν ἀποτείνας πρὸς τὸ τέρμα, κἀν τοῖς ποσὶ τὴν ἐλπίδα τῆς νίκης ἔχων, τὸν πλησίον οὐδὲν κακουργεῖ, οὐδέ τι τῶν κατὰ τοὺς ἀγωνιστὰς πολυπραγμονεῖ. *Lucian. cal. non tem. cred.* Ibi siquis est cursor ingenuus, statim ruptis carceribus primas affectans, & animum ad stadii metas adjiciens, spe victoriæ è pedibus suis concepta, neque in proximum quicquam malitiosè machinatur, neque contra antagonistas suos quicquam [fraudulenter] tentat. Portò ut ἀφετηρία dictus est locus unde certaturi procurrebant, ita τέρμα & νύσσα fuit is ad quem contendebant, illa ipsa quæ nostris meta. Propertius,

Has meus ad metas sudet oportet equus. *Propert. lib. 4.*

Et quidem νύσσαν aqud Lycophronem interpretor metam,

ἐγὼ δ' ἄκραν βαλβῖδα μηρίνθου σχάσας *Lycoph. p. princ.*
ἄνειμι λοξῶν ἐς διεξόδους ἐπῶν
πρώτην ἀράξας νύσσαν ὡς πτηνὸς δρομεύς.

Ego verò valvam extremam solvens à fune Solvor obliquorum in egressus verborum, Primam pulsans tanquam cursor velox metam. Ubi alii repagula, alii oppidum vertunt. utrumq; non intellecto Lycophrone. Quo loco & βαλβῖδα describit, cùm ejus funem se soluere ait, tum ipsam metam ad quam cursor tendit, id est, finem quem sibi ipse proposuit. Utrumque nobis ob oculos ponit Philo cùm ait, non abs re quosdam monadem assimilasse βαλβῖδι, καμπτῆρι δὲ μυριάδα, *Philo περὶ φυγ.* & campteri myriadem, τοὺς δὲ μεθορίους ἀριθμοὺς τοῖς δρόμον ἀγωνιζομένοις, at conterminos numeros illis qui certamen certant. ἀρχόμενος γὰρ ὥσπερ ἀπὸ βαλβῖδος φέρεται μονάδος, περὶ δὲ μυριάδος τὸ πέρας ἵσταται.

ἴσχειν). nam veluti incipientes à balbide efferri, sistunt finem apud myriadem. Porrò dixit περάτην νύσσαν similitudine stadii Olympici, ubi erant plures νύσσαι, quarum primam Philo vocat πρῶτον καμπτῆρα, sicut alibi ipse numero multitudinis memorat καμπτῆρας. Ultima νύσσα Sophocli est ἐσχάτη στήλη ultima columna, hoc est, ὁ καμπτὴρ, ubi erat flexus equorum. Oppianus,

Ὁ ἵπποιῗ περὶ νύσσαν ἀεθλοφόρος θοὸς ἵππος.

qualis circa metam victor celer equus. Hac dictione usus est Philo cùm eleganter dixit omnes numeros circumvolui & circumflecti circa denarium, sicuti circùm καμπτῆρα. Alibi ait eos qui non festinant ire ad terminos à Deo præscriptos invenire alios καμπτῆρας interiùs fixos necessariarum potestatum. Metaphoricè quoque dictus est τοῦ βίου καμπτὴρ vitæ meta, seu finis & mors. Quomodo σταδιεῦσαι τὸν βίον, cursum vitæ perficere. Neque verò ad victoriam satis fuit attingere primam metam, ac ne alias quidem, nisi perventum esset ad ultimam. Ad hoc exemplum Oenomaus pater Hippodamiæ instituerat equestre certamen cursus cum procis filiæ suæ. Cui cursui ἀφετηρίαν constituerat Cladin fluvium, at Isthmum τέρμα, sive νύσσαν. Itaque cursu vincere est, πρὸς τὸ τέλος ἐλθεῖν venire ad finem, sive μὴ ἀτυχῆσαι τοῦ τέλους τῶν πονηρῶν, ἀλλ' ἐφικέσθαι τῶν δυσεφίκτων περάτων, non aberrare à fine, sed pervenire ad difficiles superatu fines. Porrò id omne spatium cursus, nempe à carceribus ad metam vocabant stadium; quod dici volunt ἀπὸ τοῦ σπάσαι à vellendo, scilicet, apio, quasi spadium. Propriè verò stadium fuit Olympiæ. Plutarchus, Ποῖον οὖν φαίη τις ἂν τῶν ἀγωνισμάτων γεγονέναι πρῶτον, ἢ τὸ στάδιον, ὥσπερ Ὀλυμπίασιν. Quale igitur dixerit quispiam certaminum fuisse primum, an stadium sicuti Olympiæ. Stadium Gellius constituit Pisis apud Jovem Olympium, quod Hercules suis pedibus metatus est. Alibi quoque similis locus celebrabatur, hoc est, ubicunque exercebantur certamina cursus; usque eò ut hinc quoque surgat laus urbium celeberrimarum. Aristides ubi describit Smyrnam, non omisit δρόμους ἁπάσης ἰδέας, locum cursus omnis speciei. Certè ad hujus Olympici stadii similitudinem alia ubique conspiciebantur; omniaque loca in quibus equi exercebantur ad cursum, hoc nomine censentur. Plutarchus, τὰ δὲ στάδια ἦν ἰδεῖν μεστὰ πώλων δαμαζομένων, καὶ νεανίσκων ὁπλομαχούντων. Stadia verò aspiciebantur plena equinis pullis domitis, & adolescentibus qui armati pugnabant. Et Olympiæ quidem athletæ dicebantur νικᾶν στάδιον, καὶ τρέχειν δρόμον, currere cursum illum τεχνικὸν artificem, qualem non currit equus ἀχάλινος, ἀδέσποτος, ἀδηφάγος, effrenis, sine domino sine sessore, insatiabilis. Fuit ergo stadium πᾶς ὁ τοῦ ἀγῶνος, totum illud curriculum, sive spatium quod athletæ decurrebant. Dictus quoque est δρόμος, ut in loco Aristidis quem

proximè

Philo περὶ φυτ.
Philo περὶ φυγά.
Oppian. κυνηγ. lib. 4.
Philo περὶ κόσ. μοπ.
Ἐρωτ. φυλ.
Philo περὶ φυγ.
Stob. ψόγ. γῆρ. εγκ.
Philo περὶ γεωρ.
Philo περὶ φυτ.
Philo περὶ φυλ. γάδ.
Oppian. κυνηγ. lib. 4.
Scholiast. Apoll. Rh. in lib. 1.
Philo περὶ ἀποικ.
Etymol. στάδιον.
Plutarch. symp. 3.
Gell. lib. 1. c. 1.
Aristid. σμυρ.
Xenophon. hist. Græc. lib. 2.
Plutarch. Philopœm.
Max. Tyr. διαλ. 1.

proximè citavi, & alicubi apud Xenophontem; etsi δρόμος propriè fuit cursus peditum, ut apud Platonem διὸ δὴ καὶ τοῖς μὲν ἵπποις ἐκεῖνοι χρῶνται μᾶλλον, δρόμοισι δὲ ἡμεῖς. Quapropter & equis quidem illi utuntur magis, cursibus autem nos. Fuit stadium locus tantæ celebritatis, ut ibi non solùm de victoria cursus præconia fierent, verùm & de alia qualibet magna re. Enimvero in stadio Isthmico præco publicavit decretum Senatus quo universa Græcia renuntiata est libera. Fuit πεντακόσιον, longitudinis pedum sexcentorum viginti quinque, scilicet pars quædam τοῦ λεγομένου μιλίου. ἑπτὰ γὰρ ἥμισυ στάδια ποιοῦσι μίλιον. ejus quod dicitur miliare. Nam septem cum dimidio stadia faciunt miliare. Stadium item dicitur non solùm is locus in quo athletæ decurrebant, verùm item ὁ ὀρθὸς δρόμος, rectus cursus, nempe à carceribus usque ad καμπτῆρα, locum ubi flectendum erat. Et is qui currebat hoc stadium dicebatur σταδιοδρόμος, vel σταδιοδρόμος ut loquitur Plato, vel σταδιεὺς & σταδιάρχης. At stadium duplex, sive stadii cursum duplicatum vocabant δίαυλον, hoc est στάδιον. Nam δίαυλος δύο ἔχει στάδια. Diaulos duo habet stadia. Δίαυλος, inquit Scholiastes Aristophanis, ὁ διπλοῦν ἔχων τὸν δρόμον ἐν τῇ πορείᾳ τὸ πληρῶσαι τὸ στάδιον καὶ ὑποστρέψαι. Diaulos [est] qui duplicem habet cursum in profectione ad implendum stadium, & ad revertendum, Et tales cursores vocabantur διαυλοδρομοῦντες. Pereleganter Philo facit lunam, postquam fuit plena, διαυλοδρομοῦσαν τὴν αὐτὴν ὁδὸν, recurrentem eadem via, sed hoc totum quid sit hic ipse scriptor enodatiùs tradit, cujus locum hic adscribere mihi visum est operæ pretium. loquitur de habitu animæ quam dicit esse πνεῦμα ἀναστρέφον ἐφ' ἑαυτό, spiritum revertentem in se. Incipit enim, inquit, à mediis tendere ad ultima. At tacta summa sive ultima superficie, reflectit rursus donec in ipsum perveniat locum à quo primum discessit. Hic habitus [est] δίαυλος ἄφθαρτος diaulos incorruptibilis quem cursores imitati ut in quadriennalibus omnium hominum publicis theatris sicuti opus magnum, præclarum, & pro quo meritò sit decertandum, ostendant. Itaque ii qui δίαυλον currebant post tactam metam redibant ad ἀφετηρίαν. Alibi Philo hóc ipsum disertis verbis tradit, οἱ διαυλοδρομοῦντες ἀνακάμπτουσι τὴν αὐτὴν ὁδὸν, qui currunt δίαυλον reflectunt eandem viam. Eleganter Anaxandridas de muliere loquens quæ à viro redit ad domum patris, utitur hoc verbo, ὁ γὰρ δίαυλός ἐστιν, inquit, αἰσχύνην ἔχων, ille reditus est infamis. Cæterùm priscis stadium erat αὐλός. ὅθεν δίαυλος τὰ δύο στάδια, ἀπὸ τοῦ δύο αὐλῶνας ἔχειν. Inde δίαυλος ab eo quod habet duos tractus. In hippodromo quod Romæ ædificavit Agrippa, propter numerum τῶν διαύλων cùm frequenter erraretur, ibi ipse delphinas & ovata quædam opera, quæ indicarent circumflexus hippodromi, constituit. Ipsi

Plato lib. 1. de leg. Xenophon. hist. Græc. lib. 7. Gell. lib. 1. cap. 1. Polyb. ecl. de legat. Appian. Alexand. παρεκβ. de legat. Suid. στάδιον. Suid. δολιχός. Plato lib. 8. de leg. Pollux l. 3. Scholiast. Æschy. in Agam. Scholiast. Aristoph. ὄρνιθ. Philo περὶ κόσ. Philo περὶ ἀφθ. κόσ. Stob. γαμ. παραγγ. ὁδ. Philo ὅτι ἄτρ. τὸ θεῖον. Etymol. στάδιον. Xiphil. Aug.

Ipsi adeò venti dicuntur διαυλωνίζειν duplex stadium currere, id est sua velocitate omnia prævertere. Indeque dicti ἀιπλοδρόμοι, & cursum eorum vocabant ἀιπλοδρόμον, & νικᾷν ἀιπλοδρόμον vincere celerrimum cursum. Ubi advertendum, eos qui decurrebant δίαυλον fuisse armatos. Unde hic cursus vocatus est δρόμος ὁπλίτης militaris. Cæterùm athleta hujus duplicati cursus dicebatur τοῦ διαύλου ἀγωνιστὴς, καὶ ἀγωνιζόμενος τὸ διπλοῦν στάδιον. Et hæc quidem de stadio, & de diaulo At δόλιχον vocabant τὸ ἱππόδρομον, de quo infra seorsim ago. Est autem δόλιχος δʹ στάδια, quatuor. Et sic dicitur à longitudine. Nam δολιχὰ sunt μακρὰ, πολλὰ, longa, multa. Unde facetum illud Phocionis dictum super victoria Leosthenis, καλὸν τὸ στάδιον εἶναι· δεδιέναι δὲ τοῦ πολέμου τὸν δολιχόν. Pulchrum stadium esse: Vereri autem [se] belli δολιχόν. Item illud, Scio quidem Græcos scire & posse bellum gerere in stadio, at in dolicho minimè. & Philo elegantissimè dixit, voluisse Deum δολιχεύειν τὴν φύσιν diuturnitatem dare naturæ. Ergo qui currebant stadium, medium dolichum currebant, sed, quod advertendum, armati. Qui currebant dolichum, ii equestrem cursum currere dicebantur. Et νικᾷν δόλιχον vincere dolichum, erat vincere cursu longissimo & perfecto. Et hi cursores dicebantur δολιχοδρόμοι. Et quidem de δολιχοδρόμοις exstat dictum Socratis, quibus, inquit, crura, παχύνονται) crassescunt, at humeri tenuantur. Contra pugiles, quibus humeri crassescunt, crura tenuantur. Illud in primis advertendum, in dolicho athletam septies cucurrisse, δολιχοδρόμοι δὲ οἱ ἑπτὰ [στάδια] τρέχοντες. Ideoque dicebantur κάμπτειν, sive ὑποστρέψαι, flectere sive reflectere nempe circa νύσσαν, metam. Et hos equidem puto fuisse illos ipsos qui vocabantur περιοδονῖκαι qui censebantur unà cum Olympionicis, ut in hoc loco, οἱ τοῦ γένους ἀρχηγέται δι' ἀθλητικὴν ῥώμην ἐν ὀλυμπιονίκαις ἢ περιοδονίκαις γράφονται), qui generis autores ob athleticum robur scribuntur inter Olympionicos, aut eos qui peritia circumflectendi equos victoriam adipiscuntur. Invenio apud Pindarum hunc cursum duodecies fuisse iteratum.

In Proleg. in Pind. — Aristoph. scholiast. ὄρν. ιθ. — & Plato l. 8. de leg. — Pollux lib. 3. cap. 30. — Plutarch. πολιτ. παραγγ. — & in Phoc. Plutarch. — Demosth. — Philo Iud. πε. κοσμ. — Lucian. Demosth. — Xenophon. in conv. — Scholiast. Aristoph. ὄρνιθ. — Pindar. Pyth. od. 5.

ἀκηράτοις ἁνίαις
ποδαρκέων δυωδεκα-
δρόμων τέμενος.

incorruptis habenis delubrum [curruum] duodecies cursum iterantium velocibus pedibus percurrens. Itaque currebant, & recurrebant; id est, contraria cursu redibant ad carceres. Id quod leviter colligitur è depravato, aut certè mutilo loco Suidæ, qui sic legitur, δόλιχος τὸ ἱπποδρόμιον ἀπὸ τοῦ κάμπτειν. Nam illud κάμπτειν indicat quidem flexum qui in dolicho erat necessarius, sed verbis mutilis. Liquidiùs id totum perspicitur è loco Aristidis, ubi confert recur-

Philo πε. ἀφθ. — Suid. δολιχ.

sus

ſus Nili à mari uſque ad cataractas, & Meroen. Καὶ ἀρξάμενος, inquit, ἐκ θαλάττης ὁ ποταμὸς αὖθις ὑποστρέψας ἐπὶ καταῤῥάκτας καὶ Μερόην, ἄνω φέρεται, ὥσπερ τις ἐν περιστάντι δόλιχον τρέχων. Et incipiens à mari fluvius rurſus reflexu ad cataractas & Meroën ſurſum fertur quemadmodum is qui dolichum currit rediens contrario curſu. Ergo hunc curſum vocabant δρόμον τὸν ἀνακαμπῆ, flexibilem, id eſt, eum qui, dum ſæpiùs conficitur, ſcienter vitatur meta. Cujus ſenſus optimus interpres eſt Socrates, apud Platonem, ubi ſibi ab Jone jubet recitari verſus Homeri de arte aurigandi, quibus Neſtor Antilochum filium monet εὐλαβηθῆναι τὴν καμπὴν ἐν τῇ ἱπποδρομίᾳ τῇ ἐπὶ Πατρόκλῳ. uti metam opportuno flexu vitet, in equeſtri illo certamine in Patrocli gratiam inſtituto. nam impingere in metam, ſtolidi, aut certè non ſatis exerciti curſoris argumentum fuit. Verſus Homeri hi ſunt, *Ariſtid. Ægypt.* *Plato Jone.*

αὐτὸς δὲ κλινθῆναι * ἐϋπλέκτῳ ἐνὶ δίφρῳ, * ἐϋξέστῳ *Homer. Il. ψ.*
Ἦκ' ἐπ' ἀριστερὰ τοῖιν. ἀτὰρ τὸν δεξιὸν ἵππον
Κένσαι ὁμοκλήσας, εἶξαί τε οἱ ἡνία χερσίν.
Ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω,
Ὡς μή τοι πλήμνη γε δοάσσεται ἄκρον ἱκέσθαι
Κύκλου ποιητοῖο· λίθου δ' ἀλέασθαι ἐπαυρεῖν.

Ipſe quoque incumbe benefacto in curru Paululum in ſiniſtram horum. At dextrum equum Punge vociferans, deaque eis habenas manibus. Ipſo flexu tibi equus ſiniſter appropinquet, ut tibi modiolus videatur ſummum attigiſſe Rotæ benefactæ. In lapidem verò vites impingere. Lapidis autem mentionem facit, quia metam duo lapides conſtituebant, qualis diſcribitur ab hoc ipſo poëta, in iis verſibus, qui hos, quos retuli, nullo intervallo præcedunt. Monetur ergo Archilocus ut diligentur vitet metam. Id quod multæ artis, pariſque exercitationis opus fuit. Horatius.

—— metaque fervidis *Horat. lib. 1. od. 1.*
Evitata rotis.

Plato in ſuis legibus hoc totum negotium ſic ordinat; Primùm ſtadii curſorem præco vocet, quemadmodum nunc fieri ſolet. Ille verò cum armis ſtadium ingrediatur. Nam inermi athletæ præmia non ponimus. Primus itaque armatus curſor ingrediatur. Deinde is qui ſtadium curſu iterat, quem διαυλοδρόμον vocant. Tertius qui equeſtrem curſum conficit. Quartus longius curriculum decurrit, cui δολιχοδρόμος nomen. Et quintus quem primò quidem armatum dimittemus, in ſexaginta ſtadiorum longitudinem, ad aliquod Martis Fanum; & rurſus militem gravioris armaturæ, id eſt ὁπλίτην cognominantes qui planiore via deceret. Alium verò ſagittarium, omni ſagittarum, arcuumque ornatu habituque

bituque munitum, qui centum stadia ad Apollinis & Dianæ ædem per montosam regionem decertans contendat; & constituto certamine, eos expectabimus donec venerint, & victori præmia tribuemus.

CAPUT XIV.

Quo genere cursus in ludis Olympicis certaretur. Ordo certaminum antiquitus qualis fuerit. Quis primus instituerit cursum Olympicum. Pernicitas. Munus cursoris. Subligaculum. Cursus peditum gravioris armaturæ.

Plutarch. symp. 2. probl. 5. CÆterum in Olympicis ludis fuit cursus pedum, equorum, quadrigarum, mulorum & mularum. De quibus singulis necessaria prodam. Et primùm ajo hoc certamen cursus priscos tertium ordine posuisse, aut etiam quartum. Nam pugilatum primo, luctam secundo, jaculum tertio; pedibus, hoc est, cursu certare ut ultimo loco, ita in maxima laude ponebant. Id quod demonstratur in his versibus Homeri, ubi agitur de funere Patrocli, & Achilles Nestorem alloquitur.

Homer. Iliad. ψ.

—— δίδωμι δέ τοι τὸ δ' ἄεθλον
Αὔτως· οὐ γὰρ πύξ γε μαχήσεαι, οὐδὲ παλαίσεις,
Οὐδέ τ' ἀκοντιστὺν ἐσδύσεαι, οὐδὲ πόδεσσι
Θεύσεαι.

Do autem hoc tibi præmium Gratis. non enim cæstibus pugnabis, neque luctaberis, Neque jaculorum certamen inibis, neque pedibus curres. Cui Nestor similiter respondet,

Πὺξ μὲν ἐνίκησα Κλυτομήδεα Ἤνοπος υἱόν,
Ἀγκαῖον δὲ πάλῃ Πλευρώνιον, ὅς μοι ἀνέστη·
Ἴφικλον δὲ πόδεσσι παρέδραμον ἐσθλὸν ἐόντα.

Pugnis quidem vici Clytomedea Enopis filium: Ancæum verò lucta Pleuronium, Quin in me surrexit. Iphiclum autem pedibus præcurri fortem existentem. Quem Homeri locum citat Aristides. (Aristid. π. τοῦ παραφθεγ.) Et cùm Ulysses provocaret Phæacas aut pugnis, aut lucta, aut pedibus, ibi Alcinous respondit, Neque sumus pugiles, neque luctatores, Sed pedibus celeriter currimus. Et hic quidem antiquitus fuit ordo certaminum. Hoc autem institutum cursus fluxit à primis ludis Olympicis, in quibus Apollo Mercurium de cursu secum certantem prævertisse, & Martem pugilatu superasse dicitur. (Pausan. lib. 5.) Reperio tamen Orsippum quendam Lacedæmonium circa tricesimam secundam Olympiadem primum instituisse cursum Olympicum, & quidem nudum. (Etymol. γυμνάσια.) Unde & locus & ipsum certamen dicta sunt

sunt γυμνάσια, quasi nudalia. Invenio quoque Herculem primum dedisse specimen hujus certaminis, cùm Amazonem Ællam, quæ à pernicitate sic dicta est, cursu vicit. Hujus quoque certaminis præclarum exemplum est in Homero, ubi describitur Antilochus admirabili pernicitate pollens, *Diodor. Sic. lib. 5. antiq.*

—— ὁ γὰρ αὖτε νέους ποσὶ πάντας ἐνίκα· *Iliad. ψ.*
στὰν δὲ μεταστοιχεί, σήμηνε δὲ τέρματ' Ἀχιλλεύς.

Hic enim juvenes pedibus omnes vincebat. Steterunt autem ordine, ostenditque metam Achilles. Hac ipsa cursus victoria alibi donat Orsilochum,

Ὀρσίλοχον πόδας ὠκύν, ὃς ἐν Κρήτῃ εὐρείῃ *Odyss. ν.*
ἀνέρας ἀλφηστὰς νίκα ταχέεσσι πόδεσσιν.

Orsilochum pedes celerem qui in Creta lata viros artifices vincebat citis pedibus. Hoc vetustissimo exemplo Ovidius Atalantæ victrici coronam dat.

—— decursa novissima meta est. *Ovid. l. 10. Metam.*
Et tegitur festa victrix Atalanta corona.

De hac pernicitate eleganter Artemidorus, θᾶττον γὰρ, inquit, καὶ ὡς εἰπεῖν, ἐκ πυρὸς ἁρπάζουσι τὰ σκέλη. citius enim, & ut sic dicam, ex igne rapiunt crura. Memoratur quoque Polymnestoris Milesii pueri athletæ pernicitas ut insignis. *Is enim cùm à matre*, inquit Solinus, *locatus esset ad caprarios pastus, ludicro leporem consecutus est. Et ob id statim productus à gregis domino Olympiade sexta & quadragesima victor in stadio meruit coronam.* Talium cursorum apud priscos nunquam non præcipua fit mentio, ut Crisonis illius cujus meminit Socrates apud Platonem. Silius Italicus hoc genus victoriæ expressit his verbis, vincere planta, ubi describit hæc certamina. *Artemid. lib. 1. c. 50.* *Solin. lib. c. 6.* *Plato in Protag.*

Quique armis ferroque valent, quique arte regendi *Sil. Ital. lib. 16.*
Quadrijugos pollent currus; queis vincere planta
Spes est, & studium jaculis impellere ventos,
Adsint, & pulchra certent de laude coronæ.

Alibi eodem libro,

His actis, ductor læta ad certamina plantæ
Invitat, positisque accendit pectora donis.

Virgilius vocat pedum cursum. Cæterùm cursoribus, τοῖς δρομικοῖς, inquam, γυμναζομένοις præcipuum munus, sive summum opus est, πλεῖστον ἀπολιπεῖν, καὶ πορρωτάτω διαστῆναι, plurimum relinquere [post se antagonistam suum] & longissimè [ab eo] distare. Porrò hi cursores, quòd nudi prodibant ad certamen, utebantur subligaculo, sive Zona. Qui mos lege firmatus manavit ab Orsippo illo Lacedæmonio, cujus supra memini. Is enim, soluto suo subliga- *Virgil. l. 5.* *Plutarch. symp. 2. probl. 4.* *Etymol. γυμνάζω.*

culo, sive zona in mœrorem prolapsus est. Inde & mos, & lex apud priscos, qua cautum, ut περιζώματα ferantur velandis pudendis, quæ Clementi Alexandrino sunt διαζώσματα. Quo de more extant hi versus apud Q. Calabrum,

Clem. Al. pædag. lib. 3. c. 5. *Q. Calab. lib. 4.*

> ἀμφὶ δ᾽ ἄρα ζώσαντο θοῶς περὶ μήδεα χερσὶν
> φάρεα. πάντα δ᾽ ἔνερθεν, ἅπερ θέμις, ἐκρύψαντο,
> αἰδόμενοι Πηλῆος ἐϋσθενέος παράκοιτιν,
> ἄλλας τ᾽ εἰναλίας Νηρηΐδας ὅσσαι ἅμ᾽ αὐτῇ
> ἤλυθον Ἀργείων κρατερὰς ἐσιδεῖν ἀέθλους.

Mox igitur religant manibus circùm inguina feminalia, & subter ventrem partes, quas tegi decet, velant. Verecundia dignantes potentis Pelei uxorem, Et cæteras maris incolas Nereides, quæ cum ipsa venerant fortia Argivûm certamina spectatum. Lacedæmonii adolescentes venationes, tum cursus & recursus conficiunt ἀνυπόδετοι excalceati, sive nudis pedibus. Et hic quidem fuit cursus peditum. Cui addendus est cursus peditum gravioris armaturæ, bellicis excursionibus simillima exercitatio. Nam scuto protecti decurrebant. Hæc mihi omnia, inquit Plutarchùs, loquens de ludis gymnicis, videntur esse imitamenta & exercitamenta rei bellicæ. Certæ talis exercitationis utilitas potissimùm perspicitur in cursibus, & excursibus, in aggrediendo, in vitando, in oppugnatione & propugnatione, talibusque.

Stob. περὶ νόμ. καὶ ἐθ. *Plutarch. symp.*

CAPUT XV.

Ἱπποδρομία cursus equorum. Ludicrum Circensium. Circenses equi. κέλητες. Certamina quadrigarum. Currus quadrijuges, & quadrijugi, & quadrigarii. Olympiæ propriè fuit certamen cursus & quadrigarum Equi ἀγωνισταὶ, & ἀθλοφόροι. Hi equi sine dominis victoriam adepti, & ideo palma donati. Quadrigæ è mulis & mulabus. κάλπη. ἀπήνη. Currus agonum.

SEquitur cursus equorum, cujus coronam primus Iolaus, equas ab Hercule mutuatus, accepit. Hoc certamen vocabant ἱπποδρομίαν, ἀγῶνα ἱπποδρομίας. ejusque spatium ἱππικὸν διάστημα, quod erat quatuor stadiorum. Talis cursus apud Homerum est exemplum luculentissimum, quod ita Plutarchus interpretatur. Cùm Achilles videret Menelaum & Antilochum altercantes de secundis præmiis τῆς ἱπποδρομίας, ac veritus ne ira & contentione ulteriùs progrederentur, alii vult præmium reddere, verbis quidem Eumeli misertus, eumque honorans. At re ipsa auferens causam ejus contentionis

Pausan. lib. 5. *Plutarch. Sol.* *Philo τὸ χεῖρ. τῷ κρειττ. ἐπιτίθ.* *Plutarch. probl. lib. 2.*

tionis quæ erat inter ipsos. Hæc *ἱπποδρομία* fuit genus antiquissimæ & nobilissimæ exercitationis, de qua aliquid supra dixi in dolicho. Hanc apud Veios viguisse Plutarchus memorat, cui sensim accesserunt quadrigæ, quæ priscis heroibus ferme fuerunt ignotæ. *Romæ quoque propter felicem Sabinarum raptum*, inquit Hieronymus, *Conso quasi consiliorum Deo quadrigæ septeno currebant circumitu & equos partis adversæ fregisse, victoria erat.* Hæc certamina Romæ dicebantur Ludi Circenses, sive Ludicrum Circensium, quod, ut Tacitus ait, *pluribus equorum cursibus, tum quadrigis, & desultore misso celebrabatur.* Ibi velocitas equorum, & ars hominum curribus insistentium cernebatur. Certè talium certaminum indictio dici potuit simulachrum decurrentis exercitus, in quibus qui dexteritate, & fortitudine cæteris præstitisset, coronabatur. Qua de re hæc Tertullianus, licet parum syncera atque adeò mutila. *Circensium paulò pompatior suggestus, Quibus propriè hoc nomen pompa præcedit, quorum sit in semet ipsa probans, de simulachrorum serie, de imaginum agmine, de curribus, de thensis, de armamaxis. de sedibus, de coronis, de exuviis.* Cæterùm cursus equorum fuit sine quadrigis. Hi equi Græcis erant *κέλητες* qui ab uno sessore agitabantur & regebantur. Plutarchus inter illa tria quæ uno eodemque tempore Philippo patri Alexandri Magni nuntiata sunt, altero loco ponit eum Ο'λυμπιάσιν ἵππῳ κέλητι νενικηκέναι, Olympiis equo celete vicisse. Nostris is qui talem cursum currebat, dicebatur eques desultor, & desultorius, ut apud M. Tullium, *Respondebo igitur Posthumio primùm, qui nescio quo pacto mihi videtur Prætorius candidatus in Consularem, quasi desultorius in quadrigarum curriculum incurrere.* Id quod fuit argumentum dementiæ, nempe celetem audere se objicere currenti quadrigario, à quo haud dubiè futurum est ut prosternatur. Omnia hæc certamina sive pedum velocitate fierent, sive equo desultorio, sive quadrigis, unica dictione cursus exprimebantur. Et sic plerunque loquebantur. Autor ad Herennium, *Quasi siquis ad Olympiacum venerit cursum, & steterit; impudentesque illos dicat esse qui currere cœperint; ipse intra carcerem stet; & narret aliis quomodo Ladas, aut Bojus cum Sicyoniis cursitarit.* Porrò etsi in omnibus ludis omnis generis spectacula edebantur, tamen ludorum Olympicorum quadrigæ propriæ fuerunt. Olympiæ, inquam, quòd ibi tantùm ludos actos esse non Elide firmat Strabo, contra id quod disertim ab hygino traditum est, Elide, quæ urbs est in Peloponneso, certamina quadrigarum primo fuisse instituta. Itaque Olympica certamina quadrigarum à quatuor equis junctis sic dicta, qui trahebant currus quadrijuges sive quadrijugos, ut apud Virgilium effusum in laudes Cæsaris, & loquentem de hisce Olym-

Plutarch. Public. Philostr. in Amphiareo. Hieron. in vita D. Hilarion. Tacit l. 15. Annal. Tertull. lib. de spectac. Plutarch. Alex. Mag. Cic. in orat. pro Mur. Author rhet. ad Herenn. lib. 4. Strabo l. 8. Hygin. fab.

Olympicis curribus, aut iis qui similes essent Olympicis, in iis versibus quos supra citavi.

Virgil. lib. 3. Georg.

> *Illi victor ego, & Tyrio conspectus in ostro*
> *Centum quadrijugos agitabo ad flumina currus.*

Et hunc, scilicet, Tertullianus vocat quadrigarium furorem; & Statius certamen quadrijugum.

Stat. lib. 6. Theb.

> *Haud procul Herculeam Nemeen clamore reductus*
> *Aspicit, atque illic ingens certaminis instar*
> *Qudrijugi.*

Quid, quod Neronem, ne parum insaniret, Suetonius memorat *Olympiis aurigasse curru decemiugi? Quamvis id ipsum in rege Tiridate certamine quodam suo reprehendisset.* Sed excussus curru, ac rursus repositus, cùm perdurare non posset, destitit ante decursum. Nec eò secius coronatus est. Cùm ergo equos legimus victores, quadrigarios accipimus, ἀγωνιστὰς ἵππους, quos poëtæ vocant ἀεθλοφόρους. certamini destinatos, ac tandem præmiis donatos. *(Sueton. Ner. c. 25.)*

Citat. Strabo lib. 8.

> Τῷ νηλεῖ χρεῖος μέγ' ὀφείλετ' ἐν Ἤλιδι δίῃ
> Τέσσαρες ἀεθλοφόροι ἵπποι.

Grande Neleo debitum in Elide clara debebatur, quatuor victores equi palmam referre soliti. Isti, videlicet, equi in hoc mittebantur ad Olympicam celebritatem, ut cursu cum aliis decertarent. Verba sunt Hieronis, Ipse plurimum è Græcis currus alis, & mittis ad conventus generales. Erant ergo ἀγωνισταὶ καὶ ἀθληταὶ, priusquam essent ἀεθλοφόροι, id est, priùs erant pernicitate explorati, & ἀξιονικώτατοι victoriis insignes quàm hoc epitheto donarentur, Philoctetæ Agamemnon præter cætera munera dedit tales equos, *(Xenoph. in Hier. sive tyr. Plutarch. Pompeio. Xiphil. Calig. Q. Calab. lib. 9.)*

> νῦν δ' ἑπτὰ γυναῖκας, ἐείκοσι δ' ὠκέας
> ἵππους ἀθλοφόρους.

Nunc verò [accipe] septem puellas, & viginti celeres equos, certaminum palmis nobiles. Erant ergo tales equi ἄριστοι, καὶ θαυμαστότατοι καὶ μάλιστα καθ' ἡδονὴν τοῖς θεωροῦσιν, optimi & potissimùm admirabiles, quique maximè spectantibus voluptatem præberent. Talium equorum jam παρηβηκότων senescentium tantam Nero rationem habebat, ut eos humanis honoribus coli vellet. Interdum hi equi quoties vicissent, nominatim demonstrati sunt. cujusmodi illi Ζανθότριξ, Φερένικος, Ἀλφειός. Quid, quod & ipsi equi nonnunquam absque dominis victoriam adepti sunt? Certè Pindarus ait, equas Chromio acquisisse phialas argenteas, *(Aristid. κατ' τῶ ἐξορχουμ. Xiphil. Ner. Proleg. in Pind.)*

Pindar. Nem. od. 9.

> ἀργυρίδεσσι δὲ νωμάτω φιάλαισι βιατὰν
> ἀμπέλου παῖδ', ἅς ποθ' ἵπποι
> κτησάμεναι Χρομίῳ.

argen-

argenteisque phialis circumagat violentum filium vitis, quas equæ acquisierunt Chromio. Nam cursus quandoque, præmia præter coronas fuerunt, juvencæ, & vitulæ, ut apud Q. Calabrum; & phialæ, *Q. Calab.* ut hoc loco apud Pindarum; ubi manifestum est, Chromium do- *lib 5.* minum equarum non interfuisse cursui; nec ipsum dici victorem, sed misisse quadrigas & currum, cujus auriga rem peregit. Meritò ergo tales equi ἀεθλοφόροι dicti. Sed hoc quidem perspicuum fit è verbis Plinii qui victoriæ laudem aurigæ ademptam equis tribuit. *Claudii Cæsaris*, inquit, ***Secularium ludorum Circensibus excusso*** *Plin. lib. 8.* ***in carceribus auriga, albati equi palmam occupavêre, primatum-*** *cap. 42.* ***que obtinuêre, apposita effundentes omnia quæ contra æmulos debuissent peritissimo auriga insistente.*** Is equus cui nomen fuit Per- *Xiphil. in* tinax, qui à Commodo adamatus erat, Romæ certamen vicisse dici- *Pertin.* tur, ἐνίκησεν ἐν τῇ Ῥώμῃ. Certè cùm senuisset, nihilominus tamen eum Commodus introduxit in hippodromum. eique ungulas deaurari, ejusque superiora pelle aurea ornari jussit. Ergo non mirum est, *Plutarch.* equos quoque palma donari, id est, coronæ participes fieri. Anima- *Symp. 2.* lium soli, inquit Plutarchus, consortium coronæ & certaminis est, *probl.* quia solus natura ita constitutus, & ita exercitus est, ut pugnantibus adsit, & unà pugnet. Quod autem Plutarchus ait, equum ita exercitum esse ut pugnantibus adsit, probat verum esse, id quod Philo *Philo* tradit, illos qui ad sacra certamina equos alunt, non solum consulere *πι. γεωρ.* voluptati, eique oblectationi quæ capitur è spectaculis: sed & equos consuefacere meditari, & pati labores. atque adeò suis hortatibus amorem & æmulationem virtutis & alacritatem eis indere. Non ergo mirum si ipsi equi ut exerciti dicuntur vincere. Virgilius equabus tribuit palmas.

—— *Eliadum palmas Epeirus equarum.* *Virgil. lib. 1. Georg.*

Cum equi pugnam commiserunt, inquit Strabo, is qui victor jùdicatur præmium habet. Id ipsum quod de equorum victoriis isti tra- *Strabo lib. 17.* dunt firmat Solinus, his verbis, ***Ingenia equorum & Claudii Cæsa-*** *Solin. cap.* ***ris Circenses probarunt, cùm effuso rectore quadrigæ, cursus æmulos*** *47.* ***non minùs astu, quàm velocitate præverterent; Et post decursa legitima spatia ad locum palmæ sponte consisterent, velut victoriæ præmium postularent.*** Et hac quidem ingenii scintilla equus videtur esse homini similis. Neque aliter ei præmium dari æquum esset. Nempe verum est, præmia non dari nisi virtuti. At virtus nusquam est nisi in animo hominis. Etsi quam equus præstat, verius est simulachrum virtutis quàm virtus. Ergo hæc propriè non præmia dicuntur, sed simulachra præmiorum. quibus quàm proximè accedit cultus, is quo ornatus fuit equus ille Durateus, proditionis, eversionisq; Trojanæ urbis minister. Hunc enim aureo crine ab artifice suo dona-

 tum

Triphiodor. tum legimus; quam interpres Tryphiodori vertit coronam.

Ξανθῷ πορφυρέην πέζαν ἐπιῤῥήνας τρίχα χρυσῷ.
H' δ' ἐπικυμαίνουσα μετήορος αὐχένι κυρτῷ
E'κ κορυφῆς λοφόεντι κατεσφηγίζετο δεσμῷ.

Flavo purpuream aspergens coronam auro, Quæ inundans è sublimi curvæ cervici. A vertice colligebatur, cristata vinculo. τρίχα coronam vertit, credo motus loco Q. Calabri, ubi agit de hoc ipso equo Durateo, quem ait, cùm traheretur in urbem, fuisse ornatum floridis corollis; eosque à quibus trahebatur, etiam fuisse coronatos.

Q. Calab. lib. 12.

—— ἀμφὶ δ' ἄρ αὐτῷ
πολλὸν ἄδην στεφέων ἐριθήλεα κόσμον ἔθεντο·
αὐτοὶ δ' ἐστέψαντο κάρη.

circaque ipsum prolixum floridis è corollis ornatum appendunt; ipsi etiam sertis capita redimiti. Neque verò quadrigæ ex equis tantùm constiterunt, sed & è mulis & mulabus. Et circa mulos quidem hoc fuit observatum, Certamen eorum qui essent clitellarii, Olympiis vocatum fuisse κάλπην. At bigarum, ἀπήνην. In his ludis mulas quoque fuisse junctas discimus è Pindaro.

Pollux lib. 7. cap. 30.

Pindar Olymp. od. 6.

Ω' φίντις, ἀλλὰ ζεῦξον ἤ-
δη μοι σθένος ἡμιόνων
ᾗ τάχος, ὄφρα κελεύθῳ τ' ἐν καθαρᾷ
βάσομεν ὄκχον, ἵκωμαί τε πρὸς ἀνδρῶν
καὶ γένος, κεῖναι γὰρ ἐξ
ἀλλᾶν, ὁδὸν ἁγεμονεῦσαι
ταύταν ἐπίστανται, στεφάνους ἐν O'λυμ-πίᾳ ἐπεὶ δέξαντο.

Sed ô Phinti junge jam mihi robur mularum quàm celeberrimè, ut via pura ducamus currum, veniamque & ad virorum genus. Illæ enim, præ aliis, viæ duces esse hujus norunt, coronas apud Olympiam quoniam acceperunt. Cæterùm currus agonum proprio vocabulo dicebantur ἁμιλλητήρια, cum bellici dicerentur τὰ πολεμιστήρια. Unde ναυτικὰ naves, aut ædificia nautica quorum Pallas inventrix esse dicitur, sunt aut εἰρηνικὰ, pacifica, aut paci accommodata, cujusmodi sunt ὁλκάδες, aut πολεμιστήρια, bellico usui apta ut triremes. Talium quoque curruum ingens fuit celebritas. Hujusmodi fuit is quem Argis emit Alcibiades, qua de re, inquit Plutarchus, extat oratio Isocratis. E quorum etiam alii erant ἁμιλλητήριοι, alii πολεμικοί. Cæterùm, ut sunt hominum ingenia, in his spectaculis cursus, huic ille, alteri alter fautor, & hortator aderat, οἱ τοῖς ξένοις διακελευόμενοι, inquit Plato. Quæ studia in hunc aut in illum prona non solum eminebant in loco certaminis, sed antequam illò pervenrum esset. Quem sanè morem elegantissimis verbis describit Apollonius apud Philostratum, quorum sensus hic est,

Scholiast. Aristoph. νεφ. & Xenoph. de instit. Cyr. lib.6. Aristid. μεχαι. ἄθλω. Plutarch. Alcib. Xenoph. de instit. Cyr. lib.6. Plato in Phæd. Philostrat. vita Apollo. lib.5.

Si

Si quis athletam conſpicatus animoſum, ingentem, membrorum proportione compactum ad Olympiam per Arcadiam vadentem propriùs ad illum accedat, eique animos addat, horteturque ut fortiter rem gerat; cùm is è certamine victor redierit, tum demum vetet eum præconis voce victorem proclamari, nec redimire caput oleaſtro, delirare, hercule, videatur, & alienis laboribus illudere, ita &c. Hoc addo, in hiſce certaminibus, in quibus de pernicitate, de dexteritate, de viribus agebatur, non admiſſa fuiſſe ſpectacula muſica. Ideoque certamen Olympicum vocabatur γυμνικώτατος τῶν ἀγώνων. Et eſt adnotata ſiniſteritas Neronis qui id agebat ut Olympiis coronaretur ob cantum, quo ne ipſis quidem Muſis cedebat. *Lucian. Ner. ſeu in fo. Iſthm.*

CAPUT XVI.

Coronæ Olympicæ dignitas. Corona Olympica ex oleaſtro. Nuntii victoriæ coronati olea, & cur. Cur olea cum mortuis elata. Oleæ dignitas. Olea eſt Minervæ. Jovis quoque eſt olea. μορία. Oleæ viror. θαλλός. θαλλοφόρος. θαλλοὶ ſuperſtitionibus adhibiti. Caduceus circumvolutus θαλλοῖς. θαλλὸς corona ſapientiæ.

UT hæc Olympicorum ludorum fuit ingens celebritas, ita corona parta in his ludis honoratiſſimo inter coronas loco fuit. Nam maximis meritis, etiam extra hos ludos Olympicos, dabatur pro maximo præmio. M. Tullius, *Qui tyrannum occiderit, Olympicarum præmium capito; & quam volet ſibi rem à magiſtratu depoſcito: & magiſtratus ei concedito.* *Cic. lib. 2. de invent.* Cùm Jarchas Indicus rex Apollonio differens ſatis ſuperque illuſiſſet philoſophis, denique dixit, Apud ſe quidem Græcos eſſe nullo pretio. *Philoſtrat. vita Apoll. lib. 3.* Tunc Apollonius ei reſpondit, nempe ironicè, Renuntiabo hæc, & coronabunt te apud Olympiam, id eſt, quod maximum præmium habent, hoc te donabunt. Hæc corona, ut ſupra dixi, plectebatur ex ea olea, cui nomen κότινος, oleaſter. Oleam quidem in genere victoriæ ſymbolum fuiſſe, hinc liquet, quòd nuntii victoriæ ſæpiſſimè viſi ſunt operti ramis oleæ. Hoc cultu eſt is qui apud Æſchylum Trojam eſſe captam Clytemneſtræ nuntiat.

κήρυκ' ἀπ' ἀκτῆς τὸν δ' ὁρῶ κατεσκιον
κλάδοις ἐλαίας. *Æſchyl. Agam.*

Præconem à littore hunc video umbratum ramis oleæ. Et hac potiſſimùm de cauſa puto priſci moris fuiſſe, ut olea cum mortuis efferretur, id eſt, ut ea mortui coronarentur ſicuti victores humanorum agonum. Ex Æmylio Probo ſupra dixi, hanc ſolam oleagineam *Artemid. lib. 4. c. 59.*

gineam coronam dictam fuisse coronam honoris. Et Plinius ait, *Oleæ honorem Romanam majestatem magnum præbuisse, turmas equitum Idibus Juliis ex ea coronando.* Sed si altiùs libet rem de olea, ut se habet, inspicere, vel ex eo huic frondi maximam dignitatem conciliatam inveniemus, quod illi numini dilecta est, cujus potissimùm in manu est nobilis è certamine victoria, & è victoria pax. Nimirum sub duplici nomine duplicata hujus numinis potentia ostenditur. Et verò quia sapientes in bello pacem inveniunt, Pallas cùm dicitur, belli, cùm Minerva, pacis præsidem intelligimus. Et verò etsi quandoque utrumque nomen, & quicquid his nominibus significatur, confunditur, tamen ita miscentur, ut nihilominus distincta cognoscantur, ut in his verbis Tertulliani, *Quin & olea militiam Minervæ coronat, non solùm artium, sed armorum quoque Dea.* Itaque in quolibet negotio sive belli, sive pacis Minerva sciri vult, se sibi oleam, ut dilectissimam sepos uisse. Et quidem Homerus oleam facit custodem rerum Ulyssis, qui ipsus esset in tutela Minervæ. Apud eundem poëtam Pallas & Ulysses sedent ac deliberant apud olivam. Idem poëta describens antrum Najadibus sacrum, ait, in vertice portus esse olivam passis ramis. τῷ θαλλῷ, inquit Himerius, ὅταν εἴπω, τὴν θεὸν λέγω, ἀθηνᾶς, οἶμαι, γνώρισμα, cum dico, Deam dico, indicium opinor Minervæ. Etsi Jupiter unà cum Pallade sit consors ejus tutelæ sub qua est hæc frons, ut apud Sophoclem,

Plin. lib. 15. cap. 4.

Tertull. de cor. mil.

Homer. Odyss. v.

Himer. μελ.

Soph. Oed.

τὴν μὲν [γλαυκὴν ἐλαίαν] τις οὔτε νέος, οὔτε γήρᾳ
σημαίνων ἁλιώσει χερὶ πέρσας.
ὁ γὰρ εἰσαιὲν ὁρῶν κύκλος
λεύσσει νιν μορίου Διὸς
χ' ἁ γλαυκῶπις ἀθάνα.

Hoc quidem [glaucæ folium oleæ] neque juvenum, nec senum quisquam imperans manibus exscindere audet. Nam ut hoc custodiant intenti sunt Jovis Morii oculi, & cæsia Minerva. Sed hoc perrarum, ut Jupiter oleæ præsit unà cum Pallade. Quin frequentissimè hic est proprius & peculiaris honos hujus Deæ. Certè apud Euripidem chorus alloquens Telamonem regem Salaminæ insulæ, ait, hanc insulam primum virentis olivæ ramum Palladi ostendisse, cœlestem coronam.

Euripid. Troad. actu 3.

ἢ τὰς ἐπικεκλημένας
ὄχθοις ἱεροῖσιν ἐλαίας
πρῶτον ἔδειξε κλάδον γλαυκᾶς, Ἀθήνα
οὐράνιον στέφανον
λιπαροῖσι κόσμον ἀθήναις.

Quæ

Quæ invocatæ sacris littoribus olivæ primum ostendit ramum flavæ, Palladi sacram coronam, splendidis ornatum Athenis. Quorum versuum interpretatio sumi debet è prisca fabula, quam non facile alibi reperias integram, quàm apud Constantinum Cæsarum. Ea sic habet, Cùm terra esset diluviata, ac sensim quædam ejus pars cœpisset apparere, ibi continuò Athena, id est, Minerva adstitit. Certè & ipsa & Neptunus loci amœnitate capti cœperunt contendere, uter ipsorum ibi urbem conderet. Jupiter hanc inter utrumque numen ortam controversiam cupiens dirimere, palam fecit, ejus fore urbem à quo ipse re optima donatus esset. Ibi Neptunus eam portu & navalibus instruere cœpit. Ac Pallas è rupe florentem oleam eduxit unà cum fructu. Hac fronde Dea coronata, & ab universis hoc cultu insignis conspecta, victrix fuit. Hinc factum, ut ex ipsius nomine urbi sit inditum nomen Athenæ, Quo nomine apud Græcos Minerva censetur. Victus Neptunus ad sua redijt. Hinc mos coronandi victores in certaminibus. Ex hac quoque fabula petendus est sensus loci Pliniani his verbis, *Athenis quoque olea durare traditur in certamine edito à Minerva.* Et hanc quidem Minervæ dicatam oleam propria dictione vocabant μορίαν. Et ramum ejus θαλλὸν quasi floridum, ac virescentem. Et verò oleagineæ coronæ viror potissimum commendatur in loco Euripidis, ubi fabulæ à me narratæ mentio fit.

Constantin. Cæs. lib. 9. cap. 1.

Plin. l. 16. c. 44.

Etymol. μορίαν.

> στέφανον ἐλαίας ἀμφέθηκά σοι τότε,
> ὃν πρῶτ' Ἀθάνας σκόπελον εἰσηνέγκατο,
> ὅς εἴπερ ἐστιν, οὔπερ ἐκλείπει χλόην.
> θάλλει δ' ἐλαίας ἐξ ἀκηράτου γεγώς.

Euripid. Io. actu 5.

Sertum ex oliva tum imposui tibi, quam primùm produxit rupes Palladis. Id si adest, nondum sui honoris florem perdidit, Sed viret usque ex immortali factum olea. Cæteri poëtæ commendant virorem hujus arboris. Virgilius,

> *Consequitur viridi Mnestheus evinctus oliva.*

Virgil. Æneid. l. 5.

Olivam Martianus Capella, Palladem alloquens, vocat vermicomam, rationem reddens cur Palladi sit sacra.

> *Hinc jam vermicomæ frondent tibi munera olivæ,*
> *Artes cura vigil per te quòd discat olivo.*

Martian. Cap. lib. 6.

Cæterùm etsi hic viror θαλλοῦ nomine expressus sit proprius oleæ, tamen communicatur cum aliis plantis, veluti cum myrto, ut in his verbis Archilochi, ἔχουσα θαλλὸν μυρσίνης ἐτέρπετο. Id quoque manasse à Minerva tradit Aristides, νικᾷ μὲν Ἀθηνᾶ, καὶ δείκνυσι τὸν θαλλὸν νίκης εἶναι σύμβολον. Hinc θαλλοφόρος dicebatur ὁ πομπεύων Ἀθήνησι τοῖς παναθηναίοις, καὶ ἐλαίας κλάδον φέρων, is qui Athenis in Panathenaicis festis publicè incedebat gestans ramũ oleæ. Et quod ad hos ramos

Etymol. θαλλὸς. θαλλοφόρος.

Aristid. in Panath.

mos attinet, quibuſdam quoque ſuperſtitionibus adhibitos conſtat. Certè Oedipus apud Sophoclem jubetur ter novem ramos oleæ ambabus manibus offerre,

Sophoc. in Oed. Τρὶς ἐννέ' αὐτῇ κλῶνας ἐξ ἀμφοῖν χεροῖν ἐλαίας.

Invenio quoque κηρύκεια συμπεπλεγμένα ἐκ τῶν θαλλῶν, caducea cir- *Dinarch. in Demoſth.* cumvoluta θαλλοῖς ramis oleaginis. Porrò, quia θαλλὸς, ut dixi, eſt ramus Palladis, ex eo quoque conſtabat corona ſapientiæ. Certè *Plutarch. Themiſt.* devicto Xerxe, Lacedæmonii dederunt Euribadi coronam fortitudinis; at Themiſtocli σοφίας ἀριστεῖον θαλλοῦ στέφανον, ſapientiæ præmium oleæ coronam. Quæ corona denegata fuit Miltiadi, autore *Lucian. piſcat. ſeu reviviſc.* Sachare Doceleo. Itaque veritas apud Lucianum ait, eum qui inventus fuerit legitimus alumnus philoſophiæ, id eſt, ſapiens, coronatum iri corona oleaginea ὃν μὲν ἂν εὕρω γνήσιον ὡς ἀληθῶς φιλοσοφίας, στεφανωσάτω θαλλοῦ στεφάνῳ. Et paulò infrà, Quem, inquit, videris aurum, gloriam, voluptatem ſpernere, οὗτος ἔστω ὁ τῷ θαλλῷ στεφόμενος, is ſit qui olea coronetur.

CAPUT XVII.

Olea eſt Palladis, quia eſt germana & pura. Palladi ſacrificantes coronantur olea. Olea eſt quoque Apollinis. Olea eſt ſymbolum pacis. Olivæ ramum cur ſupplices protenderent. Aſylum in coronis. Olea etſi eſt pacifera, non tamen eſt imbellis. Olea eſt Herculis. Olivo unguntur fortes athletæ. Olea eſt ſymbolum fortitudinis. Olea glauca.

OLea quoque eſt Palladis ea re, quòd ſicuti hæc frons ſemper viret, ita oleum quod inde exprimitur, præter cæteros liquores *Phornut. in Min.* οὐκ ἀνόθευτόν ἐστι ἄλλων ὑγρῶν, ἀλλὰ καίριον ἀεὶ μένει, præditum eſt germana quadam vi, tempeſtivumque manet ac ſyncerum. Hancque ob cauſam virgini eam maximè convenire ajunt, ut eam quæ caſtitati adhæret. Valerius Flaccus,

Val. Flacc. lib. 3. *Tempora tum vittis, & ſupplice caſtus oliva*
Implicat.

Conſtantin. Cæſ. lib. 9. cap. 2. Id quod uſque eò verum eſt, ut, qui colunt oleam puram, hos quoque puros; hoc eſt, caſtos eſſe oporteat, atque adeò jurejurando firmare ſe ortos è legitimo coitu. Hinc anno ſequenti oleam feraciſſimam fieri ajunt. Enimvero apud Anazarbum Ciliciæ urbem juvenes caſti dediti ſunt cultui hujus arboris. Hinc mira olivarum copia. Et has quidem ob cauſas cùm olea ſit Palladis, non mirum *Philoſtr. in vita Apoll. lib. 7.* eſt, ſi Palladi ſacrificantes ea coronantur. Cùm Apollonius intromiſſus eſt ad Domitianum, Imperator habuit στέφανον θαλλοῦ, quòd

non

non ita dudum rem divinam Palladi fecerat in Aula Adonidis. Cæterùm etsi olea est Palladis, tamen quòd Apollinis, ut infra dico, victoria propria est, hæc quoque frons huic numini grata est. Argonautæ cùm Apollini littorali aram erexissent, eam teneræ olivæ ramis cooperuerunt, ut videre est in his versibus,

Ἔνθεν δ' αὖ λάϊγγας ἁλὸς σχεδὸν ὀχλίζοντες   *Apollon. Rhod. l. 1.*
Νήεον αὐτόθι βωμὸν ἐπακτίου Ἀπόλλωνος·
Ἀκτίου ἐμβασίοιό τ' ἐπώνυμον. ὦκα δὲ τοίγε
Φιτρὺς ἀζαλέης στόρεσαν καθύπερθεν ἐλαίης.

Inde vero rursus lapillos maris moventes Erigebant ibidem aram ad littoralis Apollinis littoralis embasii cognomento. Statim verò hi ramos teneræ straverunt desuper olivæ. Tot dotibus cùm emineat olea, iis, inquam, quæ propriæ sunt pacis, non mirum est, factam esse symbolum tanti boni. Virgilius ait, se ad ædem Cæsaris laturum dona, & quidem redimitum oliva, quò bona pacis altius efferat.

Ipse caput tonsæ foliis ornatus olivæ   *Virgil. lib. 3. Georg.*
Dona feram.

Idem alibi facit Æneam prætendentem ramum olivæ, sicuti ferentem pacem.

Paciferæque manu ramum pretendit olivæ.   *Virgil. 8. Æneid.*

Et paulò infra ubi facit Æneam alloquentem Euandrum, ait,

Optime Grajugenûm, cui me fortuna precari,
Et vitta comptos voluit pretendere ramos.

Vitta, id est lana, ut alibi dico. siquidem lanam quoque antiquitas voluit esse argumentum pacis. Prudentius oleam revincit honore pacis,

Tu decem sanctos revehes, & octo   *Prudent. peristeph.*
Cæsar Augusta studiosa Christi,
Verticem flavis oleis revincta
Pacis honore.

Hinc est quod idem Prudentius, discordiam, quæ id agit ut concordiam fraude evertat, facit redimitam olea, sicuti paciferam.

Ipsa redimitos olea frondente capillos   *Prudent. psychomach.*
Ostentans, festis respondit læta choreis.
Sed sicam sub veste tegit. Te maxima virtus,
Te solam tanto è numero concordia tristi
Fraude petens.

Vult, inquit, videri pacifica, cùm tamen revera sit

Vipereum crinem vittis innexa cruentis.   *Virgil. 6. Æneid.*

Porrò olea dicitur quoque esse symbolum pacis, quòd Minerva cum Neptuno pacem fecit ramis oleæ coronata, ut supra dixi in fabula. Et ideo hæc frons dicitur pacalis, ut apud Ovidium de Cynara,   *Tertull. de cor. mil.*

Circuit

Ovid.lib.6. Metam. *Circuit extremas oleis pacalibus oras.*

Virgilius facit sacerdotem olea redimitum.

Virgil.Cir. *Necdum solenni lympha perfusa sacerdos*
Pallentis foliis caput exornarat olivæ.

Virgilius hanc ob causam Numæ regi Romano autori artiũ pacis eam tribuit,

Virgil. 6. Æneid. *Quis procul ille autem ramis insignis olivæ*
Sacra ferens? nosco crineis, incanaque menta
Regis Romani, primus qui legibus urbem
Fundabit, Curibus parvis, & paupere terra
Missus in imperium magnum.

Idem de legatis Latinis occisos petentibus ad sepulturam,

Virgil. 11. Æneid. *Jamque oratores aderant ex urbe Latina*
Velati ramis oleæ, veniamque rogantes
Corpora per campos, ferro quæ fusa jacebant
Redderet, ac tumulo sineret succedere terræ.

Hic notandnm, præter cætera oleam esse symbolum illius qui petit veniam. Cujus rei est luculentum exemplum apud Lucianum, ubi Zenothemis filium, quem ex uxore filia Menecratis susceperat, in curiam induxit coronatum frondibus oleagineis, & pulla veste amictum, quò esset miserabilior: Nempe, oleaginea corona, quam puer gestabat, veniam quam is pro avo ab Senatu petebat, impetravit.

Lucian. Toxari.

Tertull. de cor. mil. Olivam Tertullianus vocat mitem, opimam, necessariam. Et quidem has omnes ob causas hujus arboris ramum supplices protendebant, sicuti petentes pacem. Euripides,

Euripid. suppl. ἱκτῆρι θαλλῷ προσπίτνουσ' ἐμὸν γόνυ.

supplici ramo aduolvuntur genubus meis. Et alibi,

Euripid. Heracl. actu 1. ἱκέται δ' ὄντες ἀγοραίου Διὸς
Βιαζόμεσθα, καὶ στέφη μιαίνεται.

supplices enim forensis Jovis vim patimur; sertaque profanantur. Ubi adnotandum, asylum quoddam fuisse in coronis; eosque qui essent coronati, eosdem fuisse inviolabiles. Infra apud eundem Euripidem Macaria loquitur, aitque,

Euripid. Heracl. actu 2. οὐκ αἰσχυνοῦμαι δῆτ', ἐὰν δή τις λέγῃ,
τί δεῦρ' ἀφίκεσθ' ἱκεσίοισι σὺν κλάδοις;

Non me pudebit, si quis dixerit, Quid huc advenistis ramis cum supplicibus? Superiorem ob causam nostris olea quandoque dicta est precans. Statius, —— *ramumque precantis olivæ*

Stat. lib. 2. Theb. *Abjicit.*

Ergo legati pacem petentes hunc ramum gestant, Statius,

Stat. lib. 2. Theb. —— *ramus manifestat olivæ*
Legatum, causasque viæ,

id est, è ramo quem is gestat, manifestum est, ab eo peti pacem. Nec tamen

tamen olea quòd est pacifera, ideo est imbellis. Nec satis mirari possum quî venerit in mentem Valerio Flacco tam nobilem ramum donare epitheto tam inconveniente. Quippe aliud est esse amantem ac studiosum pacis, & aliud imbellem. Pacis amans is est, cui cùm sit in manu bellum gerere, bello pacem præfert. Ejus tamen hi sunt versus.

—— externo jam flammea murice cerno Val. Flacc. l. 5. Argon.
Tegmina, jam vittas, frondemque imbellis olivæ.

Enimvero hi oleæ rami ferebantur πρὸς ὑπόμνησιν τῆς γεωργίας ϑήλειν τῆς χώρας, καὶ φειδώ τινα εἶναι τῶν ἡμέρων καὶ καρποφόρων φυτῶν, ut admoneantur homines agricolationis, ejusque parsimoniæ quæ est circa arbores mites & frugiferas. id est, ne temerè felices arbores violentur. Usque eò olea fuit symbolum pacis, ut Artemidorus memoret, quemdam, qui στρατείαν militare munus, à Cæsare petierat, volucri gaudio perfusum, quòd coronam viderat Oleagineam, nempe per quietem. Erat enim, inquit, corona oleaginea hujusmodi, qualem in pompis ferunt equites Romani. Et hoc, scilicet, illud est quod memorant Dionysius Halicarnassæus, & Plinius, Idibus Quintilibus, qui dies fuit festus Castori & Polluci, equites Romanos, peracto sacrificio, suis distinctos ordinibus ac turmis, insidentes equis vehi per urbem, quasi è pugna redeuntes, coronatos frondibus oleæ, & palmatis è purpura togis amictos, id est, victores, & pace parta. Nam victoriam pax è vestigio sequitur. Certè ille habitus utrumque significavit & pugnam ex qua victoria, & victoriam è qua alma & optatissima pax. Ipsa Roma apud Prudentium ait se gestare galeam sub fronde oleæ, id est, utroque censeri & bello & pace. Roma loquitur, seque hoc cultu venerabilem firmat.

Phornut. in Mercur.

Artemid. lib. 4. c. 30.

Nunc meritò dicor venerabilis, & caput orbis, Prudent. lib. 2. contra Symm.
Cum galeam sub fronde oleæ, cristasque rubentes
Concutio, viridi velans fera cingula serto;
Atque armata Deum sine crimine cædis adoro.

Itaque si universus belli paratus non aliud spectat quàm pacem, quid olea magis faustum dici potest, quæ, ubicunque tandem conspicitur, est certissimum pignus ejus fortitudinis quæ pacem parit, ipsiusque adeò quam fortitudo edit, pacis; Silius Italicus,

—— tunc pignora pacis Sil. Ital. lib. 13.
Prætendens dextra ramum canentis olivæ.

Nec tamen sum nescius, oleam quoque quà fortitudinem, hoc est, robur corporis & animi signat, referri ad Herculem autorem. Quippe hanc frondem Hercules, ut ludorum Olympicorum autor, è fluentis Istri in Græciam attulisse perhibetur, autore Pindaro,

—— γλαυ- Pindar. Ol. od. 3.
κόχροα κόσμον ἐλαίας, τάν ποτε

Ιστρου

Ἴστρε ἀπὸ σκιαρᾶν παγᾶν ἔνεικεν
Ἀμφιτρυωνιάδας.
Μνᾶμα τῶν οὐλυμπίᾳ κάλλιστον ἄθλων.

Cic. lib. 3. de nat. Deor. quam aliquando Istri ab opacis fontibus attulit Amphitryoniades, monumentum pulcherrimum Olympicorum certaminum. Etsi alii *Strabo lib. 14.* non Herculem oleæ inventorem faciunt, sed sanè Aristæum, qui fuit filius Apollinis. Alii oleam faciunt multò vetustiorem, quæ *Etymol. Δῆλος.* fuit proxima ei loco in quo Latona peperit. Hæc enim apud hanc arborem primùm quievisse dicitur. Postea, cùm appulisset ad Asterion insulam, tactis duabus plantis, olea & palma, Jovi gemellos enixa est, Dianam & Apollinem. Hinc oleum, sive olea, & oliva Olympica illa fortis, quæque robustis etiam robur addit. De hac Theocritus,

Theocr. edy. δ.
Οὐκ ἄκουσας; ἄγων νιν ἐπ' Ἀλφεὸν ᾤχετο Μίλων
Βάττος. Καὶ πόκα τῆνος ἔλαιον ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὀπώπει;
Κορύδων. Φαντί νιν Ἡρακλῆι βίαν καὶ κάρτος ἐρίσδειν.

Annon audisti? Milon ipsum ad Alpheum secum abduxit Battus. Et quando ille unquam oleum oculis vidit suis? Corydon, Ajunt eum vel cum Hercule viribus & robore certare posse. Hoc ergo olivo unguntur fortes athletæ, Horatius.

Horat. lib. 1. car.
—— cur olivum
Sanguine viperino
Cautius vitat?

Philo περὶ ἀφθ. κόσ. Certè fructus oleæ κάματον σώματος ἰᾶται laborem corporis sanat. Itaque sive Herculis, sive Palladis olea est, seu potiùs utriusque, certè & ipsa, & unguentum ex ipsa factum est non parvum viribus additamentum, & significantissimum symbolum fortitudinis. Et vero apud Callimachum ipsa Pallas perfricat se unguentis ex olea enatis propria stirpe,

Callimach. εἰς λουτ. τῆς Παλλαδ.
—— ἐμπεράμως ἐτρίψατο λιτὰ λαβοῖσα
χρίματα, τᾶς ἰδίας ἔκγονα φυταλιᾶς.
Ὦ κῶραι, τὸ δ' ἔρευθος ἀνέδραμε πρώϊον, οἵαν
ἢ ῥόδον, ἢ σίβδας κόκκος ἔχει χροΐαν.
τῷ καὶ νῦν ἄρσεν τι κομίσσατε μῶνον ἔλαιον,
Ὦ Κάστωρ, ᾧ καὶ χρίεται Ἡρακλέης.

scitè se perfricuit vilibus acceptis unguentis, è propria stirpe enatis. ô puellæ rubor [ei] recurrit, matutina cujusmodi aut rosa aut mali Punici granum habet colorem. Ideoque nunc & masculum afferte *Soph. ad. Val. Flacc. Argon. l. 3.* tantùm oleum Quo Castor, & quo ungitur Hercules. Cæterùm ne quid huic tam insigni frondi desit, ad cæteras dotes accedit coloris gratia, & minimè vulgaris pulchritudo. Glaucam enim ubique poëtæ vocant, sive luteam, γλαυκὴν ἐλαίαν.

CAP. XVIII.

CAPUT XVIII.

Non olea, sed τῷ κοτίνῳ oleastro Olympionici coronabantur. Sententia ejus scholiastis qui Aristophanem interpretatus est, super corona Olympionica. Hanc ego sententiam confutandam suscipio. Κότινος, hoc est, ἀγριέλαιος. Κότινος arbor illa unde coronabantur Olympionici, est καλλιστέφανος. eademque dicta ἐλαία καλλιστέφανος. Hæc est coronamentum Olympicorum, nec alii κότινοι. Hujus arboris origo & dignitas. Locus in quo fuit hæc arbor. Folia ejus. Corona Olympica constabat ex unico ramulo.

ATque hæc quidem omnia, aliaque quæ huc congeri possent, etsi oleam sublimant in eam celsitudinem & claritatem, qua nulla ulli arbori major, mirum tamen est, non ipsam fuisse delectam coronandis Olympionicis, sed eum, quem supra dixi κότινον, τοῦτ' ἔστιν ἀγριέλαιον, oleastrum, hoc est, agrestem olivam. Id quod etsi meridiana luce clarius est, tamen scholiastes Aristophanis ausus est huic luci tenebras offundere, & verba hujus Comici perperam interpretari. Apud hunc lepidissimum poëtam paupertas & Chremilus acriter jurgantur. Et hic quidem dum Plutum præfert Peniæ, ait eum ab Jove possideri. At ipsum Jovem Peniam misisse mortalibus. Huic paupertas respondet, Jovem esse pauperem. Id quod probat his verbis,

Ὁ Ζεὺς δήπου πένεται· καὶ τοῦτ' ἤδη φανερῶς σε διδάξω. *Aristoph. Plut.*
Εἰ γὰρ ἐπλούτει, πῶς ποιῶν αὐτὸς τὸν ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα,
Ἵνα τοὺς Ἕλληνας ἅπαντας ἀεὶ δι' ἔτους πέμπτου ξυναγείρει,
Ἀνεκήρυττεν τῶν ἀθλητῶν τοὺς νικῶντας, στεφανώσας κοτίνου στεφάνῳ;

Certè Jupiter pauper est. Et hoc jam manifestò te docebo, Nam si dives esse, quomodo celebrans ipse Olympiacum certamen, Ubi Græcos omnes semper quinto quoque anno congregat, renuntiavit athletarum victores coronatos oleastri corona? Ibi Scholiastes satis audacter, & contra verba Aristophanis negat Olympionicos coronari oleastro, οὐ κοτίνῳ δὲ ἐστέφοντο, inquit. Et ut hoc ipsum validiùs firmet, ait, apud imperitiores invaluisse ut κότινος sit corona, cùm κότινος sit appellatio ipsius arboris. Vèrùm ex ipso Poëta planum fieri non κότινον dici talem coronam, sed è cotino coronam. Sic tænia, inquit, non sic simpliciter corona, sed è tænia, circuitus & circumvolutio in capite. Enimvero non debuit scholiastes perplexè, sed planè & perspicuè loqui, & hoc sic dicere, Corona Olympionica non plectitur ex obvio quovis oleastro, sed tantum ex illa singulari arbore, quæ summa cura in hoc asservabatur, ut mate-

materiam præberet texendis his coronis; cui arbori nomen κότινος oleaster. Et revera fuit oleaster. Si, inquam, hoc dixisset, id quod res est, dixisset. sed dum pernegat illam arborem re fuisse oleastrum, dumque rem perspicuam demittit ad nescio quos sensiculos minutos ac depravatos, ita se implicat, ut extricare nequeat, ipse quidem cum omni antiquitate malo bene, quàm cum ipso seorsim ab aliis, & pravè sentire. Itaque nunc mihi cum scholiaste res est, quem video disertim fateri κότινον esse ἀγριέλαιον, agrestem olivam, oleastrum. *Hesych. κότινος.* Quidni fateatur? Κότινος, inquit Hesychius, ἀγριέλαιος. Id ipsum Theophrastus, Plinius, Pausanias, omnes fatentur. *Theophrast. lib. 2. de plant.* Atque adeo hæc sunt verba Theophrasti, οὐχ' οἷον τὸν κότινον ποιεῖν ἐλαίαν, fieri non posse ut ex oleastro fiat olea. Id quod pro dicto proverbiali sumi potest; sicuti est illud pervulgatum, mali corvi malum ovum. Item illud, prava initia non terminari prospero fine. Hoc posito, dandum & illud est, hanc agrestem oleam, sive oleastrum destinatum coronandis Olympionicis censeri proprio hoc epitheto καλλιστέφανος, simul & hoc, hanc καλλιστέφανον arborem, nec alium esse coronamentum Olympiacum. Hæc ubi ostendero, nempe rem confecero. Pausanias *Pausan. lib. 5.* disertim tradit, hunc oleastrum esse καλλιστέφανον. κατὰ δὲ, inquit, τὸ ὀπισθόδομον μάλιστα ἐστὶν ἐν δεξιᾷ πεφυκὼς κότινος. καλεῖται δὲ ἐλαία καλλιστέφανος. καὶ τοῖς νικῶσι τὰ ὀλύμπια καθέστηκεν ἀπ' αὐτῆς δίδοσθαι τοὺς στεφάνους. post posticum maximè est in dextera natus oleaster. Vocatur autem olea καλλιστέφανος, Et victoribus Olympiorum constitutum est ab ipsa dari coronas. Et quò magis probet hunc oleastrum esse illam ipsam, quam vocant καλλιστέφανον, addit, τούτου πλησίον τοῦ κοτίνου πεποίηται Νύμφαις βωμός· καλλιστεφάνους ὀνομάζουσι καὶ ταύτας. Prope hunc oleastrum facta est nymphis ara. Callistephanus nominant & has. At scholiastes ostentat quod Aristoteles hanc arborem καλλιστέφανον non vocat oleastrum sed oleam. *Aristot. de admir. audit. 49.* Ἐν τῷ παντεθείῳ, inquit Aristoteles, ἐστὶν ἐλαία. καλεῖται δὲ καλλιστέφανος. Quid? An tu unum Aristotelem putas huic oleastro indere nomen oleæ, non etiam alios? Hoc Pausanias in loco proximè citato, Hoc Pindarus facit in his versibus,

Pindar. Ol. od. 3.

—— γλαυ-
κόχροα κόσμον ἐλαίας, τάν ποτε
Ἴστρου ἀπὸ σκιαρᾶν παγᾶν ἔνεικεν
Ἀμφιτρυωνιάδας,
Μνᾶμα τῶν οὐλυμπίᾳ κάλλιστον ἄθλων.

decus olivæ glauci coloris: quam aliquando Istri ab opacis fontibus attulit Amphitryonides, munimentum pulcherrimum Olympicorum certaminum. Hoc Apollonius Rhodius, per hæc verba ὄζον ἐλαίης, ramum oleæ, ut infra dicam uberius & suo loco. ubi interpres ῥάβδον ἐκ κοτίνου οὔσαν, ita enarrat, τοῦτ' ἔστιν ἀγριελαίου. Quidni

quod

quod epithetum proprium est generis non conveniat speciei? Ergo omnis hallucinatio scholiastis hinc est, quod Aristoteles epithetum & appellationem generis tribuit speciei, dum qui in specie oleaster est, hanc vocavit oleam. Et verò oleaster nihilominus est olea, etsi ἄγρια φέρει ὥσπερ ἀχράς, agrestia fert, ut gallas; non smaragdum lapidem, ut illa Pygmalionis aurea olea. Nunc restat ut hunc oleastrum καλλιστέφανον palam faciamus esse illam ipsam arborem unde Olympicis coronæ texebantur. Id quod primùm liquet è verbis poëtæ, qui ait, illos qui in Olympicis agonibus victores renuntiantur, ab Jove coronari κοτίνῳ στεφάνῳ. Quibus verbis nihil est lucidius. Alphæus apud Philostratum oleastri coronam dat Pelopi, sicut Olympicam, & omnium excellentissimam. Sed & Solon apud Lucianum agens de præmiis athletarum cum Anacharsi, huic interroganti, præmia verò quænam vobis sunt? Respondet Solon, Olympiis quidem corona è cotino. Et infra Anacharsis ait, ô admirande Solon, Talia tantaque habes præmia quæ memores, mali, & apia, & ramum agrestis olivæ, & pinum? Tyrius Maximus ubi quærit, quis philosophiæ sit finis, Crotoniates, inquit, cupidus est oleastri Olympici. Atheniensis autem victoriæ navalis. Nero è Græcia rediens, Romam est ingressus κότινον ἐστεφανωμένος, cotino coronatus, & laurum manu tenens. Adest & Plinius qui κότινον vertit oleastrum, quo Olympionici coronantur. *Athenæ quoque*, inquit, *victores olea coronant. Græci verò oleastro Olympiæ.* Clemens Alexandrinus ubi è Paulo ait oleastrum insertum esse pinguedini olivæ, addit, propterea etsi oleaster est oliva agrestis, tamen Olympionicos coronat. Ergo non è quolibet oleastro nectebantur coronæ Olympicæ; ac ne ex iis quidem κοτίνοις qui proveniebant circa ripas Alphei, quamvis essent pulchri, ut qui quàm proximè accederent ad crispitudinem apii; sed ex illa tantùm singulari arbore quæ supra ex Aristotele, Pausania, Plinio demonstrata est. Cæterùm super hujus arboris origine aliquantùm discrepant Aristoteles, Pindarus, Pausanias. Et Aristoteles quidem simpliciter eam ab Hercule Olympiis plantatam ait. Pindarus in his versibus quos proximè citavi, ait eam ab Hercule allatam à fonte Istri. Pausanias eam quoque ab Hercule allatam dicit ex Hyperboreis in Græciam. Certè tantæ dignitatis fuit; ut vocata sit sacra olea. Et verò sapiens ille Epimenides, dona quibus colebatur ab Atheniensibus repudiavit, & nihil quicquam petiit, nisi ramum ἀπὸ τῆς ἱερᾶς ἐλαίας, ab sacra olea. Ex hac quoque Antonius exiturus in Parthos coronari voluit: utroque loco Plutarchus eam quoque vocat sacram. Et verò sicuti sacra religiosè servabatur. *Olympiæ oleaster*, inquit Plinius, *ex quo primus Hercules*

Theophrast. lib. 1. φυτ. φυ.

Philostr. in vita Apoll. lib. 5.

Philostrat. in imag.

Lucian. de gymn.

Tyr. Max. orat. quis fin. philos.

Dio Ner.

Plin. lib. 15. cap. 4.

Clem. Alex. lib. 6. Strom.

Philostrat. in Ima.

Plutarch. Sol.

Plutarch. Anton.

Plin. l. 16. c. 44. *coronatus est, & nunc custoditur religiosè.* Aristoteles etiam locum nominat ubi custoditur, nempe circa Ilissum fluvium Atticæ, à quo distat sexaginta stadia. Additque eam muro circumdatam esse, magnamque multam tangenti dictam. Quo exemplo Romæ in secunda urbis regione tradunt fuisse arborem sacram; aliæque similes antiquitatem peragranti quandoque sunt obviæ. *Idem arbores religiosas, lucosque succidi permisit, sacrificio priùs facto,* inquit Plinius, Non his contentus Aristoteles, describit folia & ramos ejus. Et folia quidem hujus arboris dicit esse diversa ab cæteris oleæ generibus. Intus enim, nec foris virent, ac nec aliter quàm myrtus. Quæ quoque verba Scholiastes intervertit, dum ait, hæc folia interiùs esse alba, non exteriùs. Scholiastes Nicandri aliter loquitur de foliis non quidem oleastri, sed oleæ in genere. Ipsa olea, inquit, flava folia supra, id est, in superiori parte habet tempore æstatis; nigra verò hyeme. Pausanias hujus arboris folia vocat viridia, cùm tamen olea propriè sit glauca, pallens, lutea, flava. Virgilius,

Strabo lib. 9. Plin. lib. 17. cap. ult. circa fin. Notit. Imp. reg. 2. Schol. in ther. Nic.

—— tres premia primi
Accipient, flavaque caput nectentur oliva.

Virgil. 5. Æneid.

At ramos huic arbori Aristoteles sicuti folia, singulares facit. Ait enim eos esse similes myrtis, & εἰς τὰς στεφάνας συμμέτρους, coronis congruentes, sive nectendis coronis aptos, hoc est, ea longitudine quæ capiti evinciendo satis est. Unde licet conjicere, coronam Olympicam non fuisse contextam à duobus ramulis, ut alias de quibus alibi dico, sed ex uno continuo ramo, quo caput evinciebatur. Et verò infra visuri sumus, Herculem fratres suos κλάδῳ στεφανῶσαι κοτίνῳ coronasse ramo [non ramis] oleastri. ad quod exemplum laurea triumphantium videtur fuisse contexta ex uno ramulo. Nempe ideo dicebatur laureola. *Tantum modò ut haberem negotii quod esset ad laureolam satis.* Usque adhuc equidem non video quid hinc scholiastes excerpere possit, quo id quod intendit, ac novè ac mendacitur asserit, struat. Quinimo ex ipsis verbis Aristotelis quæ ipse citat, non aliud colligimus, nisi illud ipsum quod alii tradunt, Esse arborem Olympiæ, cui non solùm est nomen κότινος sed revera κότινος est, ad quam nulli aditus, quia religiose servatur ut res sacra. Abundè quoque palam factum est, hanc agrestem, sive feram oleam esse illam ipsam quæ honestata est epitheto καλλιστέφανος. Denique ex hac ipsa, neque ex ulla alia textas fuisse coronas Olympicas. Nempe & hic oleaster & hæc corona quæ ex eo plectebatur, ita advertebantur quasi ille esset insignis & unicus, hæc autem prima, sive excellentissima omnium coronarum. Id quod vel ex his Theophrasti verbis perspicuè palam est, ἐλαίαν μὲν γὰρ

Cic. ep. fam. lib. 2. Theophrast. lib. 11. de plant.

μὲν γὰρ λέγουσι τὴν Ἀθήνησι, φοίνικα δὲ τὸν ἐν Δήλῳ, κότινον δὲ τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἀφ' οὗ ὁ στέφανος. Oleam dicunt illam quæ eſt Athenis, palmam illam quæ eſt in Delo. At oleaſtrum, illum qui eſt Olympiæ, è quo corona illa, ſcilicet, Olympionica percelebris ac perilluſtris. *Theophraſt. lib. 4. de plant.*

CAPUT XIX.

Dignitas τοῦ κοτίνου. Antiquitus non ex hac una arbore, ſed è quolibet oleaſtro coronæ athletis plexæ. Κότινος τοῦτ' ἔστι στέφανος ἐκ κοτίνου. Oleaſter, id eſt, corona ex oleaſtro. Κότινος coronamentum Herculis. Locus Sophoclis explicatus contra interpretem ipſius. Κότινος olea maſcula. Ridicula interpretatio loci Ariſtophanæi; in cujus locum vera ſubſtituitur. Ex oleaſtro conficiebantur ſceptra regum, heroum clavæ, baculi paſtoritii. Oleaſtri durities, ejuſque ingenium.

ETſi hæc ſcholiaſtes inficiari non poteſt, tamen ei lubet obſtinatè pernegare, ἐκ κοτίνου necti coronas Olympicas; & à veritate transfugit ad ineptias & argutiolas docto Grammatico indignas; quas confodere nullum eſſet operæpretium, ſi non id agerem ut veritati conſulam. Non, inquit, coronabant κοτίνῳ, ſed coronabantur [olympici] ramo ejus oleæ quæ dicebatur καλλιστέφανος. καλλιστέφανος γὰρ ἡ ἐλαία λέγεται). Quibus in verbis ſciens vitat nomen, quæ eſt propria appellatio hujus arboris, loco nominis adſumit epithetum ejus. Atque eâdem κότινον non ſatis dignum judicat qui donetur hoc epitheto tam elegante, ſed illo oleam tantùm ornat in genere. Id quod audet contra autoritatem Pauſaniæ, Heſychii, omnium aliorum, in primis Plinii, qui hanc Olympicam arborem diſertim vertit oleaſtrum. Uſque eò lubet ei contemptim habere oleaſtrum. Quid diceret ſi auderem firmare, certè poſſem ex autoritate Etymologici, folia cotini antiquitùs conjecta fuiſſe in *Etymol.* victores ex illis capta quæ ſpectatoribus ſubſtrata erant vice lecti, *κότινος.* Unde ajunt coronam Olympicam exordium ſumpſiſſe? Qui mos planum facit, non ſolùm ex hac arbore, ſed & ex quolibet oleaſtro antiquitùs nexas fuiſſe coronas eas, quibus athletæ Olympici donabantur. Et verò κότινος arbor dicta quoque eſt καλλιέλαιος, & fuit numerata inter ſpectatiſſimas arbores; cujuſmodi fuit illa in foro Megaræ; qua exciſa, fatale fuit ut ea urbs caperetur ac diriperetur, *Theophraſt.* aliæque quæ à Theophraſto enumerantur in loco mutilo. Videtur *lib. 5. de* etiam colligi poſſe è verbis Apollonii, eos cotinos qui erant fre- *plant. c. 3.* quentes circa Alphæum, ſubminiſtraſſe materiam coronis Olympicis. Nam ubi memoravit gymnaſia, porticus, fontes, ædificia, muros, naves, ipſum Alphæum, hippodromum, ſtadium, lucos,

Philostr. vita Apoll. lib. 8. addit, τὰ δὲ ἄλση στεφανῶσαι τοὺς νικῶντας, καὶ τοὺς δρομικοὺς τῶν ἀθλητῶν γυμνάσαι. ταῦτα γάρ που καὶ Ἡρακλεῖ ἐνθυμηθέντι, καὶ τὸ αὐτοφυὲς τῆς ὀλυμπίας ἀγασθέντι, ἐπάξιος ἐφάνη ὁ χῶρος τῶν ἐπὶ νῦν σπουδαζομένων ἐνταῦθα, luci autem exhibeant unde victores coronentur; Sitque locus commodus in quo athletæ exerceantur. Quæ cùm Hercules consideraret, & naturali Olympiæ pulchritudine captus, dignum locum esse judicavit iis quæ ibi tanto studio aguntur. Etsi moneo lectorem in hoc loco τὸ στεφανῶσαι ita posse accipi, ut non signet coronasse, id est, coronam capiti imposuisse, sed conjectu foliorum honorasse victores. De quo more infra dicam. Redeo ad Scholiastem qui ait, obtinuisse apud imperitiores ut oleaster sit corona. Ergo & Plinius & Pausanias, & Hesychius, aliique huic sunt imperiti. Sed cotinus, inquit, est ipsius appellatio arboris. Quis hoc nescit? Quis item usque eò blennus est, ut κότινον, quæ dictio signat oleastrum, simpliciter prolatum significare coronam putet? An tu credis, στεφανοῦν, sive ὑποΐσχειν κεφαλὴν τῷ κοτίνῳ, esse, redimire caput tota arbore, ac non ramo, qui plexus in orbem fiat corona cujusmodi est illud, *Et cingite tempora ramis?* *Virgil. l. 5.* Sequitur scholiastes, & ait, satis liquere poëtam non ita nominare κότινον ut sit corona, sed ex cotino corona. Quis negat? Nempe, aut duo ramuli invicem nectuntur, qua ratione plectitur corona lauri, aut è fronde frondi superinducta & consuta corona texitur, ut in aliis coronis; aut unico ramo confit omnis ille coronæ circuitus; cujus generis est hæc nostra ex oleastro. Certè præter hoc unum discrimen, quod est partis cum toto, in coronamentis non video quid differat κότινος ab ea corona quæ est ἐκ κοτίνου. Quin frequentissimè video τὸν κότινον sumi pro eo quod est ἐκ κοτίνου στέφανον, at in exemplis supra citatis, & in hoc loco Pausaniæ, Ὕπηνος δὲ ἀνὴρ Πισαῖος ἀνείλετο ἐπὶ τοῦ διαύλου τὸν κότινον. Ypenus verò vir Pisæus retulit super diaulo [i. cursu diauli] cotinum. Quid hîc dicamus esse τὸν κότινον, nisi τὸν ἐκ κοτίνου στέφανον; è cotino coronam? Quid item hîc? τοσοῦτοι δὲ ἄλλοι μετ' αὐτόν εἰσι δῆλοι τὸν κότινον, παγκρατίου τε ἆθλα εἰληφότες καὶ πάλης. Tam multos verò alios post ipsum pancratii præmia cœpisse & luctæ cotinum, manifestum est. Superioribus alium addo Pausaniæ locum, Ἐν δὲ τῷ ἐν ὀλυμπίᾳ ναῷ Νέρωνος ἀναθήματα, τρίτος μὲν ἐς κοτίνου φύλλα στέφανος, τέταρτος δὲ ἐκ δρυὸς ἐστὶ μεμιμημένος. In templo quod est in Olympia, Neronis donaria, tertium quidem [est] in cotini folia corona. Quartum est [corona] imitamentum quercus. Hîc certè non solùm ex oleastro tænia fit, hoc èst aliquod tenue capitis vinculum, ut obstinatè interpres contendit; sed hercule tota corona plexa est è foliis τῶν κοτίνου. His omnibus accedit communis illorum temporum existimatio.

Cùm

Cùm enim Hercules horum ludorum autor crederetur, illud quoque homines pro comperto habebant, non oleam, sed κότινον, oleæ speciem fuisse gestamen & coronamentum hujus heroïs. Et quidem apud Sophoclem Hercules ex hac agreste oliva rogum sibi strui vult, ab Hyllo filio suo, nempe è fronde sibi admodum dilecta & propria.

Tertull. de cor. mil.

—— πολλὸν δ' ἄρσεν' ἐκτεμόνθ' ὁμοῦ
ἄγριον ἔλαιον, σῶμα τοὐμὸν ἐμβαλεῖν.

Sophoc. Trachi.

Et agresti olea mascula multa simul cæsa, oportet te corpus meum superimponere. Quem locum interpres non intellexit, cùm ἄρσενα vertit virili animo; cùm jungi debeat illis verbis ἄγριον ἔλαιον. Atque adeò Lucianus deridens eos qui admirabantur finem Protei, præter cætera mendacia, narrat ipsis ut is, qui, scilicet, in morte fuisset imitator Herculis, post mortem suam visus esset in veste candida κοτίνῳ ἐστεμμένος. ubi τῷ κοτίνῳ est, ἐκ κοτίνου στεφάνῳ, ut in hoc loco Tyrii Maximi, ἡ ὀλυμπιάσι μὲν καὶ πυθοῖ οὐκ ἔνεστι κότινον λαβεῖν, οὐδὲ μήλων τυχεῖν αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ κονισάμενον, ἀλλὰ ἀνταγωνιστῶν δεῖ ἐν τῷ κηρύγματι. Aut Olympiæ quidem & Pythiæ non licet cotinum accipere, neque consequi poma ipsum ab se pulverulentum, sed opus est adversariis in renuntiatione. Cæterùm ut olivam è Tertulliano adnotavi dici mitem, ita è Callimacho mentionem feci olei illius masculi quo se Castor & Hercules ungunt. At etiam hoc loco Hercules vult reliquias suas circumvolui oleastro, quam vocat oleam masculam; atque, ut credibile est, ob hoc unum ab ipso electam ut esset coronamentum illi masculæ virtuti, quam ipse professus erat, quamque Olympionici ipsius imitatione edituri erant. Porrò masculam dici apparet, quòd nullum fructum edit. Nam reliqua oliva est felix, hoc est fertilis, quomodo eam Virgilius nominat in funere Miseni,

Lucian. de mor. Peregr.

Tyr. Max. διαλ. λι'.

Idem ter socios pura circumtulit unda,
Spargens rore levi, & ramo felicis olivæ.

Virgil. lib. 6. Æneid.

Fortasse etiam dicitur mascula, quòd omnis olea est ἄθραυστος, impenetrabilis διὰ τὸ σκολιὸν καὶ σκληρὸν, ob tortuositatem & duritiem. Et hoc est in illa arbore mirabile, quod ab tanto Heroë cæteris arboribus est prælata. Cæterùm Pausanias est autor, Herculem ex Ida Cretica unà cum quinque fratribus profectum commisisse fratres in certamen cursus, & victorem κλάδῳ στεφανῶσαι κοτίνου, oleæ ramo coronasse. Eodem Pausania autore, dixi oleastrum ex Hyperboreorum terra ab Hercule ad Græcos allatum. Quin, hoc ipso oleastro Herculem Olympiæ coronatum faciunt. Statius in loco supra citato,

Theophrast. lib. 1. de plant.

Pausan. Eliac. lib. 1.

—— primus Pisæa per arva
Hunc pius Alcides Pelopi certavit honorem,
Pulvereumque fera crinem detorsit oliva.

fera oliva, id est τῷ κοτίνῳ. Sed ne nihil omittat interpres quo rem absurdæ novitatis confirmet, addit, utilem Comico hanc dictionem futuram fuisse in iis quæ sequuntur. Nam Chremylus, inquit, eloquentia circumventus ac victus dicet, At te Jupiter perdat coronatam corona oleastri, hoc est κότον σοι θέμενος περὶ τὴν κεφαλὴν, ira tibi sive dolore circùm caput posito. παρήχησε γὰρ ὁ κότινος τῷ κότῳ, δι' οὗ δηλοῦται μεγάλη ὀργὴ, Est enim adnominatio à cotino ad κότον laborem, qua ratione magna ira ostenditur. Scio esse extenuantis eligere dictiones quibus rem deprimat. Id quod semper ingeniosè fit, cùm defectu veri itur ad verisimile, & ubicunque apparet, id quod est verisimile non pugnare cum vero. Sed ubi Aristophanes disertim tradit Olympionicos coronari ἐκ τοῦ κοτίνου, scholiastes negat, utrius est potior sententia? Nam quod extenuandi gratia ita Aristophanem locutum esse scholiastes ait, ut κότινον dixerit pro eo quod est ἐλαίαν, merum est somnium, meræ nugæ. siquidem è supradictis perspicuè palam est, coronam Olympicam ex oleastro fuisse nexam. Itaque non ἐκφαυλίζων poëta sub persona paupertatis, sed certè ἀληθίζων dixit, victores coronari κοτίνου στεφάνῳ. Porrò quod hæc dictio κότινος conveniat illi imprecationi quam addit infra Chremylus,

Ἀλλά σε ὁ Ζεὺς ἐξολέσειε κοτίνου στεφάνῳ στεφανώσας.

verum dicit, sed non eo sensu quo scholiastes putat. Ait enim, τοῦτ' ἔστι κότον σοι θέμενος περὶ τὴν κεφαλὴν. παρήχησε γὰρ ὁ κότινος τῷ κότῳ, δι' οὗ δηλοῦται μεγάλη ὀργή. Pace tua, scholiastes dixerim, tum bona legentium venia, Dum multo conatu magnas nugas agis, à te parum intellectus est Aristophanæus hic lepor. Quippe idem propemodum est, ac si Chremylus dicat, κόπανόν σοι οἱ θεοὶ τρίψειαν εἰς κεφαλὴν, At tibi pessima Dii caput diminuat clava. Hæc est illi corona, qua is paupertati caput redimiri vult. Et verò ex hac arbore conficiebantur regum sceptra, heroüm clavæ, baculi pastoritii, eaque arma quibus nomen κορυνῆταις. Et de his quidem extat locus Synesii, ubi loquitur de armis, Si, inquit, utendum est armis, habebimus corynnas. Boni enim cotini apud nos. Unde constat, ἐκ τῶν κοτίνων arma fieri solita. Quod attinet ad sceptra regum & clavas heroüm, invenio Amycum regem Bebrycum, hominem ferum, quique hospites nonnisi singulari certamine apud se excipiebat, solitum gestare καλαύροπα baculum. Id quod cùm Argonautæ, qui cò adpulerant, cognovissent, Tyndarides obtulit se huic pugnæ. Cùm ad manus utrinque ventum esset, utrinque impedimenta posita,

Cynes. ep. 107.

quò

quò uterque esset expeditior. Et rex quidem

— καλαύροπά τε τρηχεῖαν
Κάββαλε, τὴν φορέεσκεν ὀρειτρεφέος κοτίνοιο.

Apollon. Rhod. l. 2. & ibi schol.

baculum durum projecit quem ferebat è cotino qui altus esset in monte. Ubi scholiastes Apollonii ille omnium scholiastum habitus doctissimus καλαύροπα interpretatur ποιμενικὴν ῥάβδον pastoritium baculum, quem ferebat è cotino, hoc est, agresti olea. At quæ est pastori καλαύροψ, hoc ipsum in manu regis est sceptrum; Quomodo quod gregi pastor est, id ipsum hominibus rex est. Festivissimus etiam Lucianus Antisthenem philosophum donat baculo robustissimo, nempe qui esset è cotino, πάνυ καρτερὰν [βακτηρίαν] ἐκ κοτίνου ποιησάμενος. Valde robustum [baculum] è cotino cùm fecisset. Unde etiam datur intelligi quanta jam inde à prisco ævo fuerit oleastri dignitas, ex quo fierent regum sceptra, atque adeò ῥόπαλος, clava gestamen herois; cujusmodi fuit nodosa & ponderosa illa, qua hic ipse poëta alibi Herculem donat. Nam Herculem esse, etsi non disertim nominatur, satis constat è fabula præcedente, quæ est de aureis Hesperidum malis.

Lucian. in dial. mort.

στιβαρὸν δ' ἔχεν ὄζον ἐλαίης,
Τόξα τε, τοῖσι πέλωρ τόδ' ἀπέφθισεν ἰοβολήσας.

Apollon. Rhod. l. 4.

Robustum autem habere ramum oleæ, sagittasque, quibus emissis interemit hoc ingens monstrum. Ubi ἐλαίαν dici eum qui sit κότινος, è superioribus liquet. Enimvero duritie vix ulla arbor ad κότινον comparari potest. Nam præter arma, sceptra, clavas, baculos pastoribus, κότινος, donariis in templis Deorum affigendis adhibitus est, ἐπὶ τῶν κοτίνων καὶ ἄλλων δένδρων πανταχοῦ ἐν τοῖς ἱεροῖς προσπατταλεύουσι τὰ ἀναθήματα. ad cotinos & alias arbores ubique in templis affigunt donaria. Quæ sunt verba scholiastis super hoc versu Aristophanis,

Ὦ πάτερ κοτίνῳ προσπατταλεύσω τουτονί.

Aristoph. Plut.

Virgilius quoque facit oleastrum,

— *nautis venerabile signum,*
Servati ex undis ubi figere dona solebant
Laurenti; divo, & votas suspendere vestes.

Virgil. 12. Æneid.

Fortasse quoque κότινος fuit in summo honore propter vim & facultatem ei congenitam. Nam ramo πολυστεφέος κοτίνοιο lignator amphisbenæ serpenti detrahit spolium, quod multis adversus rigorem frigoris usui est. quibus in verbis adnotandum, κότινον dici πολυστεφέα, præclaram & ramosam arborem.

Nicand. ther.

CAPUT XX.

Coronæ Olympiacæ aureæ. Dicebantur fulgere. Ros marinus. Corona è pinnis. Palma commune coronamentum omnium certaminum. Quibus dotibus palma censeatur. Virtus insidet palmæ. Palma est symbolum victoriæ. Palma non capite tantùm, sed & manu gestata.

UT primò coronæ Olympicæ plexæ sunt ex oleastro, ita postea factæ sunt aureæ. Pindarus,

Pindar. Olymp. od. 11.

κόσμον ἐπὶ στεφάνῳ χρυσέας ἐλαίας
ἁδυμελῆ κελαδήσω, τῶν Ἐπι-
ζεφυρίων Λοκρῶν γενεὰν ἀλέγων.

ornamentum ob coronam aureæ olivæ blandiloquum cantabo, Epizephyriorum Locrorum gentem curæ habens. Nec est quod quisquam auream interpretetur flavam, luteam, glaucam; quia revera coronæ ex oleagineis & laureis factæ sunt aureæ: Et de oleastrinis quidem extat hic locus Pindari ubi disertè has coronas nominat aureas. Quòd laureæ quoque factæ fuerint aureæ, tradit idem Pindarus in hoc loco,

Pindar. Pyth. od. 10.

δάφνᾳ τε χρυσέᾳ κό-
μας ἀναδήσαντες εἰλα-
πινάζοισιν εὐφρόνως.

lauroque aurea comas redimientes epulantur hilariter. Itaque cùm tales coronæ dici possent ipso χρυσοῦ χρυσώτεραι, auro auratiores meritò dicebantur fulgere. Pindarus,

Pindar. Pyth. od. 11.

τὰ μὲν ἅρμασι καλλίνικοι πάλαι
Ὀλυμπίᾳ τ' ἀγώνων πολυφάτων ἔσχον
θοὰν ἀκτῖνα σὺν ἵπποις.

Curribus etiam pulchræ victoriæ compotes quondam, & apud Olympiam certaminum multum decantatorum adepti sunt fulgorem cum equis. Alibi hic idem Pindarus Olympica folia vocat aurea:

Pindar. Nem. od. 1.

—— θαμὰ δὴ καὶ ὀλυμ-
πιάδων φύλλοις ἐλαιᾶν
χρυσέοισι μιχθέντα.

Qui sæpe etiam foliis aureis Olympiacarum olivarum se immiscuit. Alibi ait, hisce coronis Musam addere aurum, æs, ebur, & lilium,

Pindar. Nem. od. 6.

εἴρειν στεφάνους ἐλα-
φρὸν ἀναβάλλεο. Μοῖσά τοι

κολλᾷ

κολλᾷ χρυσὸν, ἔν τε χαλκὸν, ἐλέφανθ' ἁμᾷ.
καὶ λείριον ἄνθεμον πον-
τίας ὑφελοῖσ' ἐέρσας.

Plectere coronas leviter omitte Muſa glutinat aurum, æs, ebur, ſimul, & lilium floridum à rore marino avulſum. Ac ſi dicat, Nimis levi tu quidem munere defungeris texendi coronas tam leves, nempe floreas. Quippe floribus Muſa agglutinat aurum, æs, ebur, avulſo lilio florente è rore marino, id eſt auferens pulcherrimam partem roris marini; ſive deflorans rorem marinum, ut auro, æri, ebori adglutinetur. Ubi advertendum, rorem marinum hîc interpretes nequaquam accipere pro illo flore coronario de quo ſupra dixi, ſed pro corallio quod naſcitur in imo maris, quod Græcis eſt κουράλιον. Invenio quoque coronam curſus & ſtadii, hoc eſt Olympicam conſtitiſſe è pinnis, quæ verè ſunt inſignia pernicitatis. Hoc diſco è Pindaro, qui in eo hymno, quem dicavit Aſopico Orchomenio filio Cleodami ſtadii curſori & victori dat coronam è pinnis, alloquens Echo his verbis,

—— μελαντειχέα δόμον *Pindar. Olym. od. 14.*
Φερσεφόνας ἴθι Ἀχοῖ,
πατρὶ κλυτὰν φέροισ' ἀγ-
γελίαν, Κλεόδαμον ὄφρ' ἰδοῖσ' υἱ-
όν, εἴπῃς ὅτι οἱ νέαν
κόλποισι παρ' εὐδόξοιο Πίσας,
ἐστεφάνωσε κυδίμων ἀέθλων
πτεροῖσι χαιτᾶν.

Nigros muros habentem domum Pherſephonæ vade Echo, patri nobile ferens nuntium, Cleodamum ut intuita filium, dicas quod ei juvenilem in ſinubus illuſtris Piſæ coronavit inclytorum certaminum pennis cæſariem. Non novum certè & inauditum coronamentum. Nam & Muſis coronam tribuunt è pinnis, de qua ſupra me dicere memini. Cæterùm etſi nullum fuit certamen ſacrum, cui propria corona non ſit attributa, tamen apud priſcos hunc morem invaluiſſe conſtat, ut palma ſit commune coronamentum omnium. Qui abſolutæ virtutis præmiis ornantur, inquit Philo, donantur palma cum tæniis. Et verò in Pythicis ludis eam dari infra dicam. Pugilem quoque victorem ea donari, Tertullianus autor eſt. *Pyctes ipſe non queritur,* inquit. *dolere ſe non* [fortaſſe, ſæpe] *vult; corona premit vulnera; palma ſanguinem obſcurat; plus victoriarum eſt quàm injuriarum.* Plutarchus memorat Theſeum propoſuiſſe certamen in Delo; ac tunc primùm victoribus datam eſſe palmam. Hoc illud eſt quod Herodes rhetor quærit apud *Philo περὶ φυγάδ.* *Tertull. adverſ. Gnoſt.* *Plutarch. Theſ.*

Plutarch. Symp. Plutarchum, id quid ita fiat. Neque enim, inquit, iis aſſentior qui ajunt foliorum palmæ æqualitatem ſimilem eſſe certamini & pugnæ eorum qui viribus & curſu certant; quique adeò ipſam victoriam, quæ Græcis eſt νίκη, dictam volunt παρὰ τὸ μὴ εἴκειν, à non cedendo. Nec verò ſola palma, ſed & alia permulta certis modulis, ponderibuſque alimentum adverſis foliis diſtribuentia æqualitatem admirabilem, & ordinem repræſentant. Ergo veriſimiliùs, inquit, loquuntur illi qui ita putant, priſcos in palma amaſſe pulchritudinem, tum indolem. Iidemque ſuſpicantur Homerum aſſimilaſſe venuſtatem Phæaciæ inſulæ folio palmæ. Quidam, videlicet, conjectu roſarum, ejuſque floris, cui nomen lychnis, & granatis ſemper remunerabant eos qui è certaminibus victores rediiſſent. Sed ne ſic quidem palma aliquid habet illuſtre, quo cæteras arbores antecellat, cùm nec in Græcia fructum ferat eſculentum, ſed imperfectum & immaturum. Quod ſi non fructu cenſetur, certè pulchritudine. Ideo hic ipſe Herodes inibi memorat, regem inſigniter amaſſe Nicolaum philoſophum Peripateticum propter ſuavitatem morum ejus. Huic Nicolao erat corporis procera gracilitas, & vultus rubore ſuffuſus. Propterea Rex maximum quemque palmæ fructum vocabat Nicolaum. Sed & Ulyſſes apud Homerum aſſimilat pulchritudinem Nauſicaæ recenti germini palmæ,

Odyſſ. ζ. Δήλῳ δή ποτε τοῖον Ἀπόλλωνος παρὰ βωμῷ
φοίνικος νέον ἔρνος ἀνερχόμενον ἐνόησα.

Nuper in Delo tale Apollinis juxta aram Palmæ recens germen ſuccreſcens vidi. Et hæc quidem inter palmæ dotes prima cenſetur. Sed, quod admirabilius eſt, decus & pulchritudo ejus cæteris laudibus nihil quicquam demit, quas Babylonii trecentas & ſexaginta ſuis hymnis, cantibuſque celebrant. In his luculentiſſima eſt illa quam reperio apud Ariſtidem. Nam palma cùm ſit longiſſimæ vitæ, non aliunde quàm ex ipſa ſe renaſcitur. Et hanc fortaſſis ob cauſam antiquitas, autore Quinto, effinxit virtutem ſupra aſpero & alto colle inſidentem palmæ. His accedit longævitas. Id quod probat verſus quidem in Orphei carminibus,

Ariſtot. de long. & brevi vi. c. 3.
Ariſtid. παλιν. ἐπὶ σμύρ.
Tzetz. in I. lib. Heſ.

Ζῷον δ' ἴσον ἀκρεκόμοισι φοινίκων ἔρνεσι.

Animal verò æquale ſummas habentibus comas palmarum ramis. Commendatur quoque perpetuo virore quo ſuperat laurum, oleam, myrtum, quarum arborum foliis cadentibus alia ſuccedunt, cùm ipſa nihil amittat ſui. Ergo robur ejus & fortitudo victoriæ eôdem utuntur contubernio. Hæc ferè paucis exceptis, ſumpſi è Plutarcho ſi non verbum verbo reddens, at à ſenſu non diſce-

discedens. Et ex istis quidem discimus, palmam censeri pulchritudine, perpetuo virore, invicto robore. Quod ultimum antiquitas tanti fecit, ut jam inde à priscis sæculis placuerit, palmam esse symbolum victoriæ; Parta Pharsalica victoria, ramulus è palma in ipso victoriæ loco enatus, demonstravit futuram victoriam *Plutarch. symp. 8.* è qua magnitudo & felicitas Augusti. Quoniam ingenium hujus ligni est, ut urgentibus, opprimentibusque non cedat. *Gell. lib. 3. c. 6.* Ergo poëtæ palmas vocant & pretia & præmia victoriæ. *& lenta victricis præmia palmæ.* *Xiphil. Iul.* Et arduas, id est, ad quas itur nonnisi per ardua. *Philo ἀλληγ. 3.*

> —— *etiam ardua palma*
> *Nascitur.* *Virgil. Æn. lib. 5.*

Ovid. l. 10. Metam. Tertulliano sunt palmæ victoriæ. *Nam & rursus*, inquit, *innumera multitudo albati, & palmis victoriæ insignes revelantur scilicet de Antichristo triumphales.* *Virgil. 2. Georg.* *Tertull. advers. Gnost.* Ipsa adeò palma simpliciter prolata dictio signat victoriam. Certè Alexander tot gentium se victorem recens hortatur milites, ne sibi victoriam prope partam eripiant, his verbis, *Ne infregeritis in manibus meis palmam, qua Herculem, Liberumque patrem, si invidia abfuerit, æquabo.* *Q. Curt. lib. 9.* Ex quo loco, ut ex aliis sexcentis, colligimus id ipsum quod disertis verbis Pausanias tradit, non tantùm capite palmam, sed & manu à victoribus gestari solitam. *Pausan. lib. 8.* Apud Apuleium Mercurius dextra palmam virentem quatit. *Apul. Metam. 11.* Eo certe habitu victores decurrebant, aut, sicuti Suetonius de Caligula ait, discurrebant. *Sueton. Calig.* *Mirmilonum*, inquit, *è ludo rudibus secum batuentem, & sponte prostratum confodit ferrea sica; ac more victorum cum palma discucurrit.* Et quidem Pausanias memorans plerisque ludis coronam decerni, disertim ait, omnes victores ubique locorum palmam dextra præferre. *Pausan. lib. 8.* Et Zonaras refert, ramum palmæ, quem propriè vocabant βαΐον, & σειῤῥαχῖδας, aut cedri, manibus à populo gestari die festo tabernaculorum. *Zonar. in Icanea cognom.* *Alexand. Etymol. βαΐον.* *Schol. Nic. ther. in τοῦ δ᾽ ἄγε.* Quem morem è Græcia Romam translatum testatur Livius, *Eodem*, inquit, *anno coronati primùm ob res bello bene gestas, ludos Romanos spectaverunt; palmæque tum primùm, translato è Græcia more, victoribus datæ.* *Liv. lib. 10.* Et ii, quibus datæ fuerant, eas, videlicet, statuebant ante fores. Martialis,

> *Excolat & geminas plurima palma fores.* *Martial. lib. 7.*

Apuleius suæ Deæ palmam quidem tribuit, sed non eam collocat in capite, ac ne in manibus quidem, verùm in pedibus. *Apul. l. 11. Metam.* *Pedes*, inquit, *ambrosios tegebant soleæ palmæ victricis foliis intextæ.* Plutarchus & Plinius memorant, cùm Pharsalica acie decertatum est, *Plutarch. Jul. Cæs.* *Plin. lib. 17. cap. 25.*

Tralli-

Plin. lib. 17. c. 26. *Trallibus in æde victoriæ statuam fuisse, Cæsaris in loco durissimis ilicibus strato. Inde surrexit palma juxta basim statuæ.* Quod fuit evidentissimum signum victoriæ à Cæsare partæ. In quacunque parte corporis palma spectata sit, certè fuit in præcipuo cultu hujus Deæ. Atque adeò ubicunque palma enascatur, ibidem est pro omine victoriæ. *Romæ in Capitolio*, inquit Plinius, *in capite bis bello Persei, enata palma victoriam, triumphosque portendit.* Quibus in verbis post illud, *capite* deest aliquid, cujusmodi, Jovis, aut quidpiam tale.

CAPUT XXI.

Athletæ palmam sibi vindicant, potissimùm Olympionici. Palmatæ vestes. Locus Tertulliani enarratus è Q. Calabro. Statuæ palmaris. Palma pietatis & doctrinæ. Deliaca palma. Psilinæ, & Thyreaticæ corona. Coronæ è palma. Palmæ uterque sexus. Corona palmata similis radiatæ.

ETsi palma est omnium victorum, tamen eam sibi peculiari quodam jure athletæ vindicant, non Olympici tantùm, sed & aliorum agonum victores. Cassiodor. Var. lib. 2. *Athletam*, inquit, *Cassiodorus, populis palma designat esse victorem.* Et ut omnibus, ut dixi, victoribus de more dentur, tamen præcipuè demonstrat Olympionicos. Hinc est quod Virgilius palmam vocat Olympiacam,

Virgil. lib. 3. Georg.
Seu quis Olympiacæ miratus præmia palmæ,
Pascit equos.

Cassiodor. Var. lib. 8. ep. 22. *Certantes in stadio* [verba sunt Cassiodori] *numerosior corona glorificat, Olympicos currus frequens palma nobilitat.* Hinc palmatæ vestes, quæ erant propria insignia Consulum Romanorum. Cassiodor. Var. lib. 6. ep. 1. Cassiodorus, *Priscorum judicio qualis sit Consulatus, hinc omnino datur intelligi, quando inter mundi dignitates eximias solus meruit habere palmatas vestes, quas felicitas dabat, præmia vincentium.* Palmatam quoque vocabant, non addito vestem. Symmach. lib. 6. ep. 41. Symmachus, *Itaque palmata amictus, & Consularibus insignis ornatus, fracto crure sublatus est.* Semper verò palmata vestis fuit Tertull. in Apolog. insigne magistratus triumphalis. Tertullianus, *licet nunc sarmenticios, & semissarios appelletis, quia ad stipitem dimidii assis revincti sarmentorum habitu exurimur, hic est ambitus victoriæ nostræ; hæc palmata vestis; tali curru triumphamus.* Credo Tertullianum, qui fuit insigniter doctus, his verbis signasse illas admirabiles palmas quæ nascebantur in rupe Vulcani, illa quæ ardet perpetuò. Etsi enim ibi radices palmæ ignitis saxis angustantur, tamen

men & florent, & uberes fructus edunt. Locus est apud Q. Calabrum his verbis,

—— ἀμφὶ δ' ἄρ' αὐτῷ Q. Calab. lib. 11.
φοίνικες θαλέθουσι, φέρουσι δ' ἀπείρεσια καρπὸν
ῥίζης καιομένης ἅμα λάεσιν; ἀλλὰ τὸ μέν που
ἀθάνατοι τεύξαντο καὶ ἐσσομένοισιν ἰδέσθαι.

& circa ipsam palmæ florent, uberemque fructum ferunt, Radice licet ardente cum saxis. Sed hoc ita Dii fecerunt, etiam posteris spectandum. Dicebantur & statuæ palmares, id est, manu palmam tenentes. M. Tullius, *Sed illa statua palmaris; de qua si meliora tempora essent, non possem sine risu dicere, L. Antonio Iani medii patrono.* Cic. Philipp. 7. orat. Cæterùm hæ togæ palmatæ è purpura fiebant. Tertullianus, *Igitur purpura illa, & aurum cervicis ornamentum*, id est aurea corona, *eodem more apud Ægyptios & Babylonios insignis erant dignitatis, quo more nunc prætexta vel trabeæ, vel palmatæ, & coronæ aureæ sacerdotum provincialium.* Tertull. lib. de idololatr. Neque verò in iis tantùm certaminibus quæ peraguntur robore membrorum, palma est victoribus propositum præmium, sed in ea victoria quam pietas insignis refert ex iis omnibus quæ ipsi adversantur. Hæc est illa palma de qua loquitur Salvianus commendans pietatem Gothorum, *Illis data est in summo timore palma; nobis in summa elatione confusio.* Salvian. lib. 7. Et hæc quidem dici potest palma pietatis; cui proxima est palma doctrinæ, qua, scilicet, is donari meretur qui doctrinæ dotibus cæteris antistat. Hac se corona Propertius dignum deputat.

Iunonis votum facite impetrabile, dixi, Propert. lib. 4.
Illa parit. libris est data palma meis.

Sed & Virgilius gloriatur se primùm laturum Mantuam patriam suam palmas Idumæas, hoc est, se eam nova laude poëtices coronaturum,

Primus Idumæas referam tibi Mantua palmas. Virgil. lib. 3. Georg.

Quippe amabant poëtæ jactanter enunciare eam laudem quam suis meritis patriæ suæ addidissent. Tale est illud Propertii,

Ut nostris tumefacta superbiat Umbria libris, Propert. lib. 4.
Umbria Romani patria Callimachi.

Sed de doctrinæ palmis victricibus hic ipse loquitur Propertius in his versibus,

Nam tibi victrices quascunque labore parasti, Propert. lib. 4.
Eludet palmas una puella tuas.

Deliacam palmam Callimachus ait annuere nescio quid suave,

—— ἐπινεύσει ὁ Δήλιος ἡδύ τι φοῖνιξ Callimach. hym. in Apoll.
Ἐξαπίνης.

Annuit

Annuit Deliaca suave quid palma, De repente. Certè palma pro-
Plutarch. Nicia. pria fuit ejus numinis quod Delphis colebatur. Ea re Nicias Apol-
lini Delphico post sacrificium, & certamen, & epulas, statuit
æneam palmam donarium Deo. E supradictis perspicuum est, pal-
ma signari victoriam, eamque quæ victoriæ index est, coronam.
Ideoque ut supra quasdam infamiæ coronas esse dixi, ita infames
Cic. pro Sex. Rosc. Amer. palmas legimus apud M. Tullium, hoc est, coronas. *Multas esse*
infames palmas. Hanc primam esse tamen lemniscatam. Nam
palma non solùm manu ferebatur, sed & ex ea nectebant coronas.
Hujus generis sunt illæ coronæ quas Athenæus ait appellari Psi-
Athen. lib. 15. linas, quæ Lacedæmoniis sunt Thyreaticæ, illius, videlicet, victo-
riæ monumentum, quam apud Thyream obtinuerunt. Corona-
Artemidor. lib. 1. c. 79. rum è palmis mentionem facit Artemidorus. Ait item coronas è
palma & olea plexas in somnis visas conciliare nuptias διὰ τὴν
πλοκὴν, propter implicationem. & præsagire liberos διὰ τὸ ἀειθα-
λὲς quòd semper floret. Quibus è verbis illud quoque colligimus,
palmæ folii proprium esse necti & plicari. Id quod asseverantiùs
dico, quòd in palma dicitur esse uterque sexus. Enimvero dicuntur
Constantin. Cæs. lib. 10. cap. 4. palmarum cultores agnoscere masculam palmam, eamque digno-
scere à femina. Et è summitate masculæ detractis floribus, eos
imponere capite feminæ; quæ usque eò dicitur accensa amore
masculæ, ut talibus floribus capite receptis, ejus ardor sensim mi-
tescat; ipsaque lætior evadat, & optimo ac pulcherrimo fructu
Philostr. in Imag. 16. censeatur. Ergo & inter marem ac feminam contrahuntur nuptiæ.
Et mas suis rami veluti brachiis feminam circumplectitur. Et hæc
est illa πλοκὴ implicatio, & præsagium liberorum apud Artemido-
rum. Cæterùm corona palmata imitabatur auream radiatam, de
Apul. l. 11. Metam. qua infra dico. Id quod ex Apuleio discimus. *Ad manum dex-
tram*, inquit, *gerebam flammis adultam facem. Et caput de-
corè corona cinxerat, palma candida foliis in modum radiorum
prosistentibus.* Et hæc de materia & forma Olympicæ coronæ.

CAP. XXII.

CAPUT XXII.

Athletis priùs donabatur virga è palma, quàm corona. Et hæc dicebatur δόσις. Plausus. Conjectus foliorum. βραβεῖον. Corona cujus manibus imponeretur capiti athletæ.

ANtequam alias certaminum coronas persequor, priùs dicendum
qua ratione coronæ tum in Olympicis, tum in aliis gymnicis
agonicis darentur. Itaque sciendum, posteaquam præco athletam
victorem renuntiaverat, non illico eum donatum fuisse corona,
sed arrha quadam coronæ. Ea fuit virga, seu ramus è palma, non
præmium victoriæ, sed signum. Aristidi est symbolum nempe *Aristid. de*
victoriæ. Et verò judices horum certaminum quandoque voca- *rhet. orat. I.*
bant ῥαβδωτάς. ῥάβδον γὰρ σύμβολον τῆς νίκης ἐδίδουν τοῖς νικῶσι.
virgam enim symbolum victoriæ dabant iis qui vicissent. Et hæc est *Etymol.*
illa δόσις quam Clemens Alexandrinus primò athletis datam memo- *βραβεῖον,*
rat, scilicet, sicuti renunciationem aut designationem illius athletæ, *& βρα-*
qui, quòd victor fuerat, corona donandus erat. Hoc ferè exemplo *βευταὶ,*
clarissima illa poëtarum columina Homerus & Hesiodus profiten- *& βρα-*
tur se à Musis accepisse σκῆπτρον, ut si ea virga sit symbolum divi- *βεῖοι.*
narum dotium quibus uterque præditus fuit. Porrò hanc virgam *Clem. Al.*
disertissimus Aristides non qualemcunque fuisse dicit, sed cùm *lib. 2. pæ-*
multæ sint, maximè spectabilem esse virgam Hesiodi. Hanc virgæ *dag. cap. 8.*
dationem sequebatur ἐπιγερμὸς, incitamentum sive adhortatio. *Aristid.*
Deinde κρότος plausus. Et hoc dicebatur νικητήρια κροτεῖν. Ali- *π. τῶ πα-*
quando & sibila. Postea, conjectus foliorum, quam vocabant φυλλο- *ραφθέγ.*
βολίαν, & φυλλοβολεῖν, καὶ ἀνθοβολεῖν τοὺς νικῶντας ἀπὸ τῶν παρακειμένων *Lucian.*
φύλλων, ἢ ἀνθέων ἐπιρρίπτοντες. conjicere folia, sive flores in vi- *char.*
ctores è parata materia. Nempe, ut alibi dixi, tales foliorum & flo- *Lucian.*
rum conjectus accipiebantur pro insigni argumento gratulationis. *Harmon.*
Et hoc est illud apud Aristidem στεφανῶσαι coronatum esse, de quo *Xiph. Ner.*
supra dixi. Et ita interpretor locum Plutarchi ubi ait, Alcibiadem *Etymol.*
exeuntem è navi concursu hominum coronatum fuisse. Neque *κότινος.*
enim soli Olympici, sed & Olympicorum more maximus quis- *Plutarch.*
que vir in publicis gratulationibus hoc foliorum & florum *Alcib.*
congestu experiebatur favorem multitudinis erga se. Id quod ac-
cidisse Pompeio Plutarchus memorat. Multi, inquit, & coronati *Plutarch.*
sub lampadibus exceperunt & comitati sunt ἀνθοβολούμενοι florum *Pomp.*
conjectu honestatum. Ita cùm Callisthenes jussu Alexandri Ma- *Plutarch.*
cedonas super calice luculenter laudasset, omnes consurrexerunt; *Alex. Mag.*
tum

tum plausibus & jactu coronarum hominem exceperunt, eodem Plutarcho autore. Agrippa rex Judæorum in ea epistola qua periculum Judæorum deprecatur apud Caligulam, ait M. Agrippam avum ejus, deductum fuisse ad portum ingenti hominum comitatu, atque φυλλοβολούμενόν τε καὶ θαυμαζόμενον ἐπ' εὐσεβείᾳ, conjectu foliorum i. florum & corollarum, & admiratione cultum propter pietatem. Ergo conjectum florum & foliorum, sequebantur plausus. Id quod de Curione memorat idem Plutarchus. Nam conditiones, quas ore Curionis Cæsar populo obtulit tanto favore multitudinis exceptæ sunt, ut universorum plausus sequutus sit. Quidam verò, inquit Plutarchus, & coronas in ipsum, sicuti athletam, & flores conjecerunt. Hoc exemplo milites Teleutiam ducem Lacedæmonium redeuntem Spartam ingentibus studiis prosequuti sunt. Horum alius eum coronavit, hoc est, flores & folia in eum conjecit; alius tæniis eum donavit. Qui autem intempestivi fuerant, coronas in mare projecerunt, illique omnia bona precati sunt. Qui sanè conjectus non tantùm fiebat humana manu, sed sæpe divina, quæ eos demonstrabat qui aut jam vicissent, aut inibi erant ut vincerent. Id quod accidit M. Lucullo, ejusque militibus, Plutarcho autore, quos aura suavis è proximo prato sponte conspersit tanta multitudine florum, ut scuta & galeæ iis coopertæ eam speciem hostibus præbuerint, quæ Luculli exercitum coronatum demonstraret. Itaque is athletarum qui jam donatus esset virga, quique universorum plausibus exciperetur, insuper festis hisce floribus, frondibus, foliis, quæ erant ex oleastro, totus conspergebatur. Quarto demum loco corona donabatur, nempe athleta παρὰ τοῦ βραβευτοῦ ab ipso judice. Porrò hæc corona continebatur generali vocabulo τοῦ βραβείου. quod erat, ὁ παρὰ τῶν βραβευτῶν διδόμενος στέφανος τοῦ νικῶντι. corona quæ à judicibus dabatur victori. Plutarchus, ἔπειτα ὁ Ζεὺς τῷ Μενελάῳ τῆς μάχης τὸ βραβεῖον ἀποδίδωσιν, deinde Jupiter Menelao pugnæ coronam retribuit. Quandoque hæc vox signat alia præmia quæ dantur victori præter coronam, ut in hoc loco, τὰ βραβεῖα καὶ τὸν στέφανον παραχωρήσας, &c. ubi disertim corona distinguitur ἀπὸ τοῦ βραβείου. Alioqui βραβεῖον in proprio significatu dicebatur sceptrum regium. Postremò hæc corona ipsis judicum manibus capiti illius ponebatur, quem præco victorem renuntiasset. Id quod discimus è Pindaro,

Philo πρεσβ. πρ. Γαϊ.

Plutarch. Jul. Cæs.

Xenoph. histor. Græcar. lib. 5.

Plutarch. Sylla.

Philo περὶ γεωργ.

Plutarch. Symp. 9. 1

Philo περὶ τῶν Α'β. καὶ Κα. ἱερ.

Pindar. Oly. od. 3.

ᾧ τινι κραίνων ἐφετμὰς
Ἡρακλέος προτέρας
ἀτρεκὴς Ἑλλανοδίκας βλεφάρων
Αἰτωλὸς ἀνὴρ ὑψόθεν
ἀμφὶ κόμαισι βάλοι, γλαυ-

κόχροα

κόχροα κόσμον ἐλαίας, τάν ποτε
Ἴστρου ἀπὸ σκιαρᾶν ἔνεικεν
Ἀμφιτρυωνιάδας,
Μνᾶμα τῶν οὐλυμπίᾳ κάλλιστον ἄθλων.

quibuſcunque exequens juſſa Herculis antiqua verus judex certaminis Ætolus vir ſuper palpebras circumpoſuerit comis decus olivæ glauci coloris quam aliquando Iſtri ab opacis fontibns attulit Amphitryoniades, monumentum pulcherrimum Olympicorum certaminum. Alibi idem Piudarus hoc præmium ſimpliciter vocat γέρας.

ἀριστάρματον
ὕδατι Κασταλίας
ξενωθεὶς, γέρας ἀμφίβαλε
τεαῖσι κόμαις. — Pindar. Pyth. od. 5.

apud aquam Caſtaliæ hoſpitio exceptus præmio evinxit tuas comas. Et hæc quidem fuit priſca illa & prima corona curſus, quæ Olympiæ dabatur athletis victoribus.

CAPUT XXIII.

Unicuique certamini corona fuit attributa. Additamenta primæ inſtitutionis ludorum Olympicorum. Quinquertium quid. Tibicines in pentathlis adhibiti. Quinquertionis partes quæ. Lucta & luctari. Lucta cujus juventum. Utilitates quæ ex ea. Pugilatus. Saltus. Diſcus. Jaculum. De ſingulari athleta, & de quinquertione. Quinquertio quinquertionis antagoniſta. πένταθλος metaphoricè qui. Tria quinquertioni ad victoriam neceſſaria. τριακτήρ.

PRæter hanc coronam curſus aliæ ſingulis certaminum generibus attributæ fuerunt, iis quæ in unaquaque harum celebritatum peragebantur, ut pote quinquertio, luctæ, pancratio, pugilatui. Id quod Pindarus exprimit in his verſibus.

οὐ γὰρ ἦν πένταθλον ἔτι, ἀλλ' ἐφ' ἑκάστῳ
ἔργματι κεῖτο τέλος. τῶν ἀθρόοις
ἀνδησάμενοι θαμάκις
ἔρνεσιν χαίτας, ῥεέθροισί τε Δίρκας ἔφανε
καὶ παρ' Εὐρώτα πέλας. — Pindar. Iſth. od. 1.

neque enim erat quinquertium, ſed unicuique facto propoſitum erat præmium. quorum [factorum] frondibus confertis redimiti ſæpe comas conſpicui fuerunt & apud fluenta Dirces, & juxta Eurotam. Id quoque diſcimus è Plutarcho, ubi ait, curſoribus non ægrè eſſe ſi non auferunt coronas luctatorum. Quippe ſua quiſque — Plutarch. π. ἀθυμ.

 conten-

contentus est, eaque lætatur & exultat. Cæterùm non de nihilo à Plutarcho est observatum, Quicquid in Olympicis ludis fieret extra cursum, id omne esse additamentum, sive accessionem primæ institutionis, & inventum sequentium ætatum. Cùm ergo præter cursum de quinquertio, pancratio, lucta, pugilatu, disco, jaculo, cestu, & similibus ago, de priscorum quatuor ludorum additamentis ago. Quinquertii certamen apud veteres cursui proximum fuit. Unde datur intelligi quàm priscum institutum sit, quamvis, ut lucta quandoque fuerit intermissum, sed postea revocatum. Ordo quidem horum certaminum sæpe fuit inversus; neque ferè, quicquam certi de eo traditur. Ergo hîc quidem non tam ordini, quàm fidei rerum mihi insistendum intelligo. Ut hoc agam, πένταθλον quinquertium est certamen gymnicum, quod constat è quinque certaminibus, cursu, lucta, pugilatu, saltu, jaculo & disco. Qui his omnibus vicit vocatur πένταθλος, nostris quinquertio, hinc ductus quòd quinquies, hoc est, quinque hæc certamina decertavit & vicit. Pentathlum videtur Simonides demonstrasse his verbis.

Plutarch. sympos. 5. — *Pausan. lib. 5.* — *Aristot. lib. 1. Rhet.* — *Pollux l. 3. c. 30.*

Ἴσθμια καὶ Πυθοῖ Διοφῶν ὁ Φίλωνος ἐνίκα
Ἅλμα, ποδωκείην, δίσκον, ἄκοντα, πάλην.

Ἀνθολ. lib. 1.

Isthmia & Pythia Diophon Philonis filius vicit Saltu, cursu, disco, jaculo, lucta. Unde omnium victores per metaphoram eleganter dicuntur pentathli, quo epithero Aristides donat priscos Athenienses, qui virtutibus cæteras omnes Græciæ civitates superarunt. Idem alibi assimilat reges Persicos, qui cædibus regnum adipiscebantur, iis qui pentathlo vincunt. Xenophon Agesipolin, qui rebus omnibus Agesilaum vincere nitebatur, vocat πένταθλον. Cæterùm hæ quinque victoriæ tribus potissimùm factis continentur, quæ à Plutarcho memorantur his verbis: Pugnantium, inquit, primum opus est percutere, & cavere. Alterum adversus eos qui unà ceciderunt, & qui sunt in manibus uti impulsionibus, & circumagere se invicem, Tertium, ut victi fugiant, aut victores persequantur. Quæ quia de omni genere pugnæ à Plutarcho dicuntur, ea quæ propriè pertinent ad quinquertium singillatim persequar; eumque demonstrabo qui dignus hac appellatione cùm sit, hac quoque corona donatur. Id quod priusquam aggredior, non omitto id quod à Plutarcho est observatum, sua ætate in pentathlis tibicines adhibitos. Porrò quinquertionis partes erant, τρέχειν, sive δρομεῖν στάδιον καὶ δόλιχον, hoc est, ut Aristoteles ait, τὰ σκέλη καὶ ῥίπτειν πῶς, καὶ κινεῖν ταχὺ καὶ πόῤῥω, ut Plutarchus, μελετᾷν φεύγειν καὶ διώκειν, currere stadium & dolichum.

Aristid. panath. — *Arist. εἰς ῥώμην.* — *Xenoph. hist. Græc. lib. 4.* — *Plutarch. symp. 2.* — *Plutarch. π. μουσ.*

crura

crura quodammodo jacere & movere celeriter & longè; curæ habere fugere & persequi. Et hæc dicebantur τὰ δρομικὰ τῦ πεντάθλυ. ea quæ in pentathlo pertinebant ad cursum. Qui hoc præstabat, dicebatur δρομικὸς, δολιχοδρόμος, sive δολιχοδρομήσας στάδιον, ἢ σταδιοδρόμος, & ut supra dixi, σταδιεὺς & σταδιάρχης. Hic verò non prætereundum priscum & vulgatum de his cursoribus dictum, nemo antevertit novissimis ipsorum, neque eos qui omnino deficiunt, sed quos victoriæ proximos videt. Hoc est nullum decus est antevertere ignavo cursori. Sed illa demum vera laus est, & indisputabilis victoria, quæ prope partam victoriam eripit antagonistæ suo. Ergo is renuntiatur victor qui est ἐν ἀγαθοῖς ἄριστος οὐκ ἐν δειλοῖς ἀριστεὺς, ἐν ἀσθενεστάτοις ἰσχυρός. inter bonos optimus, non inter meticulosos præstans, inter infirmissimos fortis. Neque etiam, ut supra ex eodem Aristide dixi, datur symbolum victoriæ illi qui paulùm evectus est in stadio, sed qui prætergressus est antagonistam. Et hæc quidem fuit prima victoria quinquertionis. Secundo loco ejus erat διαπαλαίειν, καταπαλαίειν, συμπαλαίειν, luctari, eluctari, hoc est, non dejici aut prosterni, sed luctando adversarium prosternere. Certè luctam, Platone autore, veriùs dixeris μαχητικὴν ἢ βιαστικὴν, ἢ ἀμιλλητικὴν τέχνην, pugnatricem, violentam, sive vi prementem, quàm contentiosa martem, ubi scilicet, corpora corporibus committuntur, ideoque dicebatur certamen viri fortis. Enimvero de hac, ut de aliis artibus, extiterunt scripta Protagorea. Lucta fit in cœno & pulvere, quia ibi est συμπλοκὴ & ὠθισμός. implicatio & impulsio, nempe cum athleta antagonista. Neque enim hîc loquor de prisca illa herōum lucta quam audebant committere cum feris; ubi subibant reboantes ferocissimos tauros, eorumque summis cornubus audaces manus admovebant, ubi eos frænabant, aut etiam decollabant, ac ne vulnerati quidem cedebant. Usque eo talibus eos exerceri juvabat quæ sunt supra meditationes militares. Neque item hîc memoro luctas Cupidinum ubi ludibundi alius alium prosternit, & manus mollicellas illi admovet sicuti eum suffocaturus, & si in hoc conatu, crura illi deficiunt. Alter autem quamvis delicatulus non detrectat certamen, sed erigit sese in pedes, & aperit alteri manum qua propè suffocatur, id quod dum agit, torquet sibi digitum. Quo digiti dolore percitus mordicus arripit aurem alterius palæstritæ. Id quod alii cupidines spectatores hujus agonis ægrè ferentes, eum qui luctæ leges prætergressus morsu injurio antagonistam petierat, pomis lapidant. Valeant ista & his similia. Nos hîc de virili lucta agimus. Quæ, scilicet, erat imitatio pancratii in quo, ut infra dicam, laudabatur

Xenoph. hist. Græc. lib. 7.
Pollux lib. 3. cap. 30.
Aristid. πανηγυρ. ἐν Κυζ. πε. τ̃ ναῦ.
Tyr. Max. διαλ. κδ.
Plato in Soph.
Philostrat. in Heroic.
Philostrat. Hect.
Philostrat. in Cupidinibus.

ſtrangulatio. id eſt manus cervici aut gulæ illius admovebatur, qui *Phil. π. γυμν.* dejectus eſſet, uſque eò ut is videretur ſuffocari. Certè hujus luctæ præcipui geſtus & conatus erant, utramque manum acriter ac fortiter intendere in caput & in faciem adverſarii, & ſicuti ferro hæc & alia ſuffodere ac refringere. Hujus item certaminis utilitates apud *Lucian. de gymn.* Lucianum deſcribit Solon his verbis; Quotquot illorum, dejecto in terram vultu luctantur, & ſecurè procidere, & promptè exſurgere eâdem diſcunt opera, ut & tenaciter amplecti, & loco movere, & præfocare, & in altum ſuſtollere poſſint adverſarium. Quiſquis hæc omnia feliciter præſtaret, ὅταν ἦν ἐν λαβαῖς, quando adverſario implicitus erat, dicebatur, παλαιστὴς, καὶ ἀγωνιστὴς, καὶ ὁ πα- *Philoſtrat. in imag.* λαιστικός. Cæterùm Palæſtram Mercurii filiam ajunt inveniſſe hoc genus exercitationis, cui ab ipſa nomen πάλη lucta. Tertia loco *Plutarch. M. Cat.* quinquertio debuit πὺξ παίειν, pugnis cædere, καὶ ὦσαι τῇ πληγῇ, & impellere plaga, id eſt, feriendo; καὶ περιβάλλεσθαι, καὶ βλέπειν ἐναν- *Demoſth. Philipp. I.* τίον, depellere & contra aſpicere. Unde ſcitè admodum Demoſthenes exprobrans Athenienſibus ipſos eſſe imitatores barbarorum luctatorum, ait: Ut barbari pugiles dimicare ſolent, ita vos bellum geritis cum Philippo. Etenim ex illis is qui ictus eſt, ictui ſemper inhæret Quòd ſi eum alibi ferias, ibi ſunt manus: at ictum evitare, *Q. Calab. lib. 4.* neque ſcit neque vult. Pugilatus exemplum eſt apud Q. Calabrum lib. 4. Pugilis ergo opus eſt, inferre ictus & cavere. εὐζώνῳ τῇ κεφαλῇ πυκτεύειν expedito, id eſt, leviter armato, aut etiam nudo capite cer- *Philoſtrat.* tare. Tunc dicitur πύκτης, καὶ πυκτικὸς, καὶ πληκτικὸς. Quarto loco quinquertio debuit πηδᾶν ſalire, & tunc eſt πηδητικὸς aſſultim in- *Philo. π. γεωρ.* grediens, ſive ἅλλεσθαι ſaltando evadere, ſive μήκιστα ἐξάλλεσθαι quàm longiſſimè ſalire, dicebaturque ἁλτικὸς ſaltui aptus, agilis. Et in *Plutarch. εἰ πρεσβ. πολιτευτ.* hoc certamine is vincebat qui ſigna prætergrediebatur. Quinto & ultimo loco, quinquertiones partes fuerunt δίσκον ſive σόλον ἀφεῖναι, ἐκπέμψαι, ἐκρῖψαι, δισκεύειν, δίσκῳ ὑποφέρεσθαι, diſcum mittere, emittere, projicere, diſco exerceri, diſco evehi, cujus exercitatio- *Q. Calab. lib. 4.* nis exemplum eſt apud Q. Calabrum, ubi diſcus is qui fuerat Antæi, dein Herculis, poſtea Telamonis, tandem in funere Achillis, fuit *Philo. π. τ̃ Καιν.* præmium Ajacis. Hoc certamen Philo videtur ob oculos ponere iis verbis quæ hoc ſignant; Hoc accidit athletæ pugilatum aut pancratium pro victoria & coronis certanti. Hic enim inlatos ictus altera manu repellit, ac cervicem huc illuc circumagens cavet ne ici poſſit. Sæpe verò & erigit ſeſe in ſummos pedes; ſeque rurſus ita comparat & contrahit, ut per inane irriti ſint ictus adverſarii, eumque eò redigat, ut ſit affinis illi qui pugnat contra larvas. Huic exercitationi videtur adnexum fuiſſe ἀκόντιον jaculum. Certè Horatius de his ita junctim loquitur, ut diſci & jaculi non duo certamina, ſed

unum

unum faciat. ——*ſæpe diſco*

Sæpe trans finem jaculo nobilis expedito.

Horat. lib. 1. Carm. od. 8.

Qui ex his omnibus certaminibus victor rediiſſet, hunc, inquam, vocabant quinquertionem. Hic advertendum, etſi laus quinquertionis maxima fuit, tamen ſingulas ejus victorias ſi penſiculatè æſtimentur, minimè adæquaſſe eas quæ ſingulorum athletarum propriæ erant. Nam ſingularis athleta, idemque victor ſummum laudis adipiſcebatur, veluti is qui eſſet ὕπακρος, in ſummo, & callentiſſimus eorum omnium quæ ad ſuum certamen pertinerent, ſive ea eſſet lucta, ſive pugilatus, ſive aliud. Quinquertio quidem omnium victor erat: Sed minùs videbatur εἰς τὴν ἀκρίβειαν διαπεπονηκέναι, ἀλλὰ πάντων μετρίως ἐφῆφθαι. in eo elaboraſſe ut ſingula [exercitii genera] ſciret, ſed omnia mediocriter attigiſſe. Hoc quoque notandum, Quinquertioni antagoniſtam fuiſſe non ſingularem athletam, ſed utique alium quinquertionem. Et hic eſt ſenſus Platonici loci, ubi confertur is qui verè ſit philoſophus, cum illo qui hanc aut illam artem profitetur. ἄρα ἐννοῶ οἷον λέγεις τὸν φιλόσοφον ἄνδρα. δοκεῖς γάρ μοι λέγειν οἷον ἐν τῇ ἀγωνίᾳ εἰσὶν οἱ πένταθλοι πρὸς τοὺς δρομέας, ἢ τοὺς παλαιστάς. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τούτων μὲν λείπονται κατὰ τὰ τούτων ἆθλα, καὶ δεύτεροί εἰσι πρὸς τούτους. τῶν δὲ ἄλλων ἀθλητῶν πρῶτοι καὶ νικῶσιν αὐτούς. Intelligo, videlicet, qualem philoſophum dicas. Videres enim dicere ejuſmodi, quales in certamine ſunt quinquertiones reſpectu curſorum vel certatorum. Etenim illi his cedunt in illorum certaminibus. Aliorum autem athletarum ratione primi ſunt, & vincunt eos Ac ſi dicat, illi in ſingulis accipiunt τὰ πρωτεῖα, prima præmia: iſti in ſingulis τὰ δευτερεῖα ſecunda. Cæterum qui cæteris aliqua re præſtabant, illi metaphoricè dicebantur πένταθλοι. Hujus generis fuit Democritus Abderites, qui, autore Suida, quòd omni artium & doctrinæ genere eſſet excultus, hoc nomine fuit honeſtatus. Nec tamen quinquertio functus his omnibus, quæ dixi, omnia quæ ad victoriæ decus pertinent, peregerat. Nam quò virtus ejus eſſet exploratior, ei neceſſe fuit infligere tres ictus antagoniſto ſuo, nempe in pugilatu. Et hoc illud eſt quod vocabant ἀποτριάξαι, ſive ἀποτριάσαι, τοῦτ' ἐστὶ τρεῖς πληγὰς δοῦναι, ut ait Heſychius. Ut Pollux, ἐπὶ πεντάθλου νικῆσαι. in pentathlo vincere. Et hoc quoque fuit proprium Olympicorum ludorum, ut diſcimus è Platone, ubi agit de tertia victoria ejus qui ſit philoſophus. Hæc igitur duo, inquit, ſibi invicem ita ſuccedunt. Et juſtus bis injuſtum vicit. Hoc verò etiam perſpice, tertium locum, Olympicorum ritu, Jovi ſervatori & Olympio tribui. Ariſtides, ubi acerbè invehitur in Platonem, ei exprobrat quod tertiò navigaverit in Siciliam, ac per deridiculum cum aſſimilat iis qui generali appellatione vocantur πυλαισταί.

Plato in ieg.

Suid. πένταθλος.

Heſych. ἀποτριάξαι.

Pollux lib. 2. cap. 30.

Plato lib. 9. de Rep.

Ariſtid. κοινὴ ἀπολογ.

Nam bis errore ductus ad Dionysium profectus fuerat. At tertio planè ad tyrannum, & tyrannicam domum. Quasi dicat eum functum esse munere quinquertionis. Porrò qui hos tres ictus inflixerit, Æschylo est τριακτήρ.

Æschyl. Agam.

ὃς δ' ἔπειτ' ἔφυ, τρια-
κτῆρος οἴχεται τυχών.

qui ibi natus est, abit victoriam trium ictuum inflictu adeptus. Ibi enim interpres τὸ τριακτῆρος exponit νικητοῦ victoris, ex metaphora τῶν ἐν τοῖς πεντάθλοις ἀποτριαδιζόντων [lego ἀποτριαζόντων] ἐπὶ ἐλπίδι νίκης, eorum qui in pentathlis tres ictus inferunt spe victoriæ. Hinc τριαχθῆναι, inquit Suidas, λέγουσιν οἱ παλαιστρικοὶ ἀντὶ τρὶς πεσεῖν, ἢ τὸ τρεῖς προχάτας νικηθῆναι στάδιον, δίαυλον, δόλιχον. E quo loco discimus, in cursu quoque necesse fuisse ter vincere, quomodo in pugilatu tres ictus inferre. Et hoc quoque illud est quod Plutarchus ait, ubi agit de principatu literæ α, quòd tribus, nempe ictibus, quemadmodum pentathli superest & vincit. Ac si dicat, α, qualibet ratione esse vocalem victricem aliarum, quibus omnibus ipsa tres ictus infligit, ut victores quinquertii adversariis suis, & omni genere certaminum. Milonem fuisse quinquertionem verisimile est. Nempe sunt qui tradant, eum obiisse victorem omnium certaminum.

Suid. τριαχθῆναι.

Solin. c. 4.

CAPUT XXIII.

De corona quinquertionis. Degener athletica. Corona luctæ. Plura de lucta. Pugilatus. De disco & jaculo. Pancratium.

QUinquertii præmium fuit corona, hoc est summum omnium præmiorum. Accipiebat, inquit Pollux, virgam palmæ, aut ipsam palmam, nempe ut supra dixi, symbolum victoriæ. Præconis voce renuntiabatur, & celebrabatur. Dein corona redimiebatur. Et hoc totum vocabant στεφανηφορίαν. Cæterùm quanti fuerit corona è quinquertio parta, hinc licet æstimare, quòd Atheniensis Callippus ab adversariis quinquertii coronam pretio avertisse convictus, ingenti pecunia multatus est, ex qua, videlicet Jovi erecta fuerunt sex signa. Enimvero Pindarus docet, nihil tam arduum, neque tam rarum fuisse quàm obtinere victoriam quinquertii, quæ conjuncta cum victoria stadii ante Xenophontem data sit mortalium nemini.

Pausanias lib. 5.

Pindar. Ol. od. 13.

πεντάθλῳ

πεντάθλῳ ἅμα
σταδίου νικῶν δρόμον. οὐκ
ἀντεβόλησεν τῷ ἀνὴρ
θνατὸς οὔπω τὶς πρότερον.

una cum quinquertio ſtadii vincens curſum. Quæ non conſequutus eſt vir mortalis unquam prius. Itaque ut quinquertionis victoria ſi non cæteris victoriis præſtirit, at certè paucis inferior fuit, ita veriſimile eſt hanc coronam in ſummo prætio fuiſſe, certè nulli dignitate ceſſiſſe, veluti illam, quæ ut omnes victorias, ita omnes coronas una repræſentabat. Niſi fortè exiſtimare libeat, quinquertionem omnibus coronis donarum fuiſſe. Id quod & genus victoriæ videtur poſtulare, idemque licet ſuſpicari è verbis Plutarchi de Arato loquentis qui quoque fuit, quinquertio, ὥστε, inquit, καὶ πένταθλον ἀγωνίσασθαι, καὶ στεφάνων τυχεῖν, adeò ut & quinquertium decertaverit, & coronas adeprus ſit, nempe unicuique victoriæ debitas. *Plutarch: Arato.* Sed, ut dixi, mihi quidem uſque adhuc res non ſatis eſt liquida. Et verò ſæpe adverti, res celeberrimas à ſcriptoribus omitti. Nempe, quarum rerum cognitio eſt pervulgata, harum ſcriptio videtur eſſe ſupervacua, Ita fit, ut dum ſcriptores operæ ſuæ parcunt, poſteritati parum conſulant. Illorum temporum ſcriptores, ut video, ſatis habuerunt ſi quatuor certaminum coronas deſcriberent, omiſſis cæteris, ea potiſſimùm ætate, qua athletica & gymnica cœperunt degenerare, & abire in κακοτεχνίας, ut eas Galenus nominat. *Galen. ad Thraſ.* Hujus degeneris athleticæ exemplum peti poteſt è Plutarcho, ubi memorat Theagenem quendam mille ac ducentas coronas collegiſſe ὧν συρφετὸν ἄν τις ἡγήσαιτο τοὺς πλείστους, quarum plurimas quis exiſtimare poſſit farraginem, ac ſicuti coacervationem futilium, nulliuſque pretii coronarum. *Plutarch. πολιτ. παραγγ.* Hujuſmodi exercitationes, quales introduxerant Antæus & Cercyo tum Epeus aut Amycus in pugilatu, Plato improbat ut inutiles. *Plato lib. 7. de leg.* Nec ſolùm fuerunt inutiles, ſed interdum & turpes, cujuſmodi illa eſt quam Æſchines Timarcho exprobrat his verbis; Iſte autem non olim, ſed nuper aliquando abjecta veſte nudus toto corpore pugilem agebat in concione & quidem corpore ob ebrietatem & petulanriam ita malè, turpitérque affecto, ut homines cordati oculos velarent, verecundantes Reipub. vicem quæ talibus conſultoribus uteretur. *Æſchin. in Timarch.* Sequitur lucta multum diſſimilis priſcæ illi, quam Plato facit partem τῆς γυμναστικῆς, cujus altera pars eſt ὄρχησις ſaltatio. *Plato lib. 7. de leg.* Utrique pueros aſſueſcere vult. Sed πάλην luctam vult eſſe eam quam ipſe vocat ὀρθὴν rectam, quamque adeò his verbis deſcribit; Quæ verò ex recta lucta à cervicum, & manuum, & laterum motu, cum contentione, & decora membrorum conſtitutione adhibentur, ad conſentaneum robur, & ſanitatem compara-

parandam, ea profectò, ut ad omnes vitæ partes utilia, nequaquam sunt prætermittenda. Sed & magistris & discipulis præcipiendum est, ut illi quidem hoc amicè & liberaliter largiantur, hi verò gratis animis amplectantur. Infra quoque hanc luctam bellicæ pugnæ cognatam firmat. Eamque pugnæ causa discendam ait, non pugnam luctæ gratia suscipiendam. Nempe luctator exercebat se ad omnes motus corporis eos, qui in bello sunt necessarii. Minimeque mirum est, si hac de causa lucta existimata est non solùm ἀρχαιότατον antiquissimum, verùm etiam πανουργότατον τῶν ἀθλημάτων vaferrimum è certaminibus. Neque enim luctator sese incautè præbebat colluctatori suo, sed cautè & scienter declinabat declinanda, donec victoriæ locum reperiret. Idque in hoc certamine præcipuè fuit advertendum, quod priusquam athletæ implicarentur, de loco & statione contendebant. Mox ita pugnabant, ut aliquantum respirarent. Quo facto, πάλιν ἐπαποδύονται τοῖς αὐτοῖς ἀγωνίσμασι, rursus ineunt eadem certamina. Alibi Philo Ægyptios comparans athletis ait, διαπνεύσαντες δὲ πηνεμίας ἐπ' ὀλίγον, ὥσπερ ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἀθληταὶ, &c. Cùm verò paulùm respirassent ab ultione, quemadmodum in certaminibus athletæ, collectis viribus, &c. Idem alibi, ἀθλητοῦ τρόπον οὐκ ἐωμένου διαπνεῦσαι καὶ συλλέξασθαι δύναμιν εἰς ἑτέραν ἀγωνίας ἀρχήν. in modum athletæ cui non permittitur respirare & colligere vires ad instaurandam pugnam. Cæterum de antiquitate certant cursus & lucta, quia utrumque homini connascitur. καὶ γὰρ ὁ ταχὺς, inquit Aristoteles, ἰσχυρός ἐστιν, Celeritas & robur cognatæ dotes sunt bonæ naturæ. At etiam luctæ natales inde sunt, quod, ut Donatus ait, Veteres ante usum ferri & armorum, pugnis & calcibus, & morsibus, corporumque luctatione certabant.

Arist. ὑπ. τῆς ποσαρ. — *Æschin. in Ctesiph. & Aristid. in Panathen.* — *Philo περὶ μέθ.* — *Philo περὶ βί. Μωσ.* — *Philo περὶ καταστάσ. ἀρχ.*

Lucret. l. 5.

Arma antiqua manu, ungues, dentesque fuerunt.

Hinc quoque videmus quàm sint affines pugilatus & lucta, quorum utrumque brachiorum vi, manibusque peragitur. Certè Phœnix cùm juvenes hortatur ad pugilatum, disertim monet ut manus conferant,

Q. Calab. lib. 4.

ἀλλ' ἄλλοι νέοι ἄνδρες ἐπειγθύνεσθε ἀέθλων
χεῖρας ὑπ' ἀλλήλοισι δαήμονας ἰθύνοντες.
πυγμαχίης, καὶ θυμὸν ἰήνατε Πηλείωνος.

Verum alii juvenes accingite vos ad certamina, Manus vobis directè intentantes gnaras pugilatus, & manes Pelidæ exhilarate. Sed quòd pugilatus certatur contractis manibus, hoc est pugnis, estque lucta periculosior, pugiles etsi maximè cupiunt, non sinunt judices implicari. Certè Græci eum qui manu promptus esset, vocarunt τῇ χειρὶ πλήκτην, manu pugilem, ut loquitur Plutarchus in laudatione Marcelli. ἦν γὰρ τῇ μὲν ἐμπειρίᾳ πολεμικὸς, τῷ δὲ σώματι ῥωμα-

Plutarch. Marcello.

ῥωμαλέος, τῇ δὲ χειρὶ πλήκτης, τῇ δὲ φύσει φιλοπόλεμος. Erat enim experientia bellicosus, corpore robustus, manu pugil, at natura cupitor belli. Eadem ferè tribuit M. Catoni, παρεῖχε δ' αὐτὸν ἐν ταῖς μάχαις τῇ μὲν χειρὶ πλήκτην, τῷ δὲ ποδὶ μόνιμον καὶ βέβαιον, γαῦρον δὲ τῷ προσώπῳ. *Plutarch. M. Cat.* Præbuit autem se in pugnis manu quidem pugilem, at pede stabilem & firmum, vultu verò hilari. Alibi ab eodem manu prompti & pedibus celeres vocantur πλῆκται καὶ ποδώκεις. Pugilis quidem motus talis erat, ut aliud athleta peteret & monstraret, aliud minitaretur. *Plutarch. M. Crasso.* Has ob causas Hercules apud Euripidem pugilatum & luctam majoribus præmiis donari ait,

τὰ μὲν γὰρ κοῦφα τοῖς νικῶσιν ἦν *Euripid. Alcest. actu 5.*
ἵππους ἄγεσθαι, τοῖσι δ' αὖ τὰ μείζονα
νικῶσι πυγμὴν καὶ πάλην βουφόρβια.
γυνὴ δ' ἐπ' αὐτοῖς εἵπετ'. ἐντυχόντι δὲ
αἰσχρὸν παρεῖναι κέρδος ἦν τόδ' εὐκλεές.

Et enim qui in levioribus vincebant, Iis equos abducere licebat. Rursus qui graviorum certaminum victores erant, nempe pugilatu aut lucta, boves accipiebant. Unà autem sequebatur mulier. Quod egregium præmium cùm sors mihi objiceret, turpe erat negligere. Ipse Hercules ob victoriam in lucta partam contra Antæum, à Mercurio coronatus est in hoc à Diis misso. Sed, quod omnibus aliis antistabat præmiis, pugiles, sicuti alios victores scriptis encomiis celebrari mos fuit. *Philostrat. in Imag.* *Simonides*, inquit Quintilianus, *cum pugili coronato carmen quale componi victoribus solet, mercede pacta scripsisset, abnegata ei pecuniæ pars est.* *Quintil. instit. orat. lib. 10. cap. 11.* Disci & jaculi certamina sunt rudimenta & exercitamenta duritiæ, & laborum militarium, quæ autore Apolline superbiunt. His certaminibus non tam coronæ propositæ fuerunt, quàm alia quædam præmia quibus nomen νικητήρια, ἐπιχείρια, γέρα, ἀθλήματα, ἆθλα καὶ ἔπαθλα. Pancratium fuit certamen quod constabat è duobus, lucta & pugilatu. ὁ δὲ [verba sunt Aristotelis] θλίβειν καὶ κατέχειν [τὰ σκέλη] παλαιστικός, ὁ δὲ ὦσαι τῇ πληγῇ πυκτικός, ὁ δὲ ἀμφοτέροις τούτοις παγκρατιαστικός. qui comprimere & continere [scit] crura, palæstrita. Qui autem ictu impellere, pugil: qui hisce utrisque, pancratiastes [dicitur.] Disertim Plutarchus ait, ὅτι μέμικται τὸ παγκράτιον ἔκ τε πυγμῆς καὶ πάλης δῆλον. *Plutarch. sympos. probl. 2.* Manifestum est pancratium misceri è pugilatu & lucta. Videtur tamen lucta & pancratium separatim fuisse certata; ut in illo loco ubi *Xenoph. in conv.* Xiphilinus tradit Aurelium Elicem insignem athletam, qui omnes antagonistas superaret, voluisse simul certare lucta & pancratio; & *Xiphil. Abit.* utroque in ludis Capitolinis vicisse. Cui virtuti & felicitati cùm Elæi inviderent, ne is quod ajunt, ab Hercule octavus esset; in stadium nullum vocarunt palæstritam, quamvis id genus certaminis esset in

albo cæterorum. Cæterùm pancratii victor dicebatur παγκρατιαστὴς, sive νικηφόρος τῷ παγκρατίῳ. Opus ipsum παγκρατιάζειν. & καταπαγκρατιάζειν, cujusmodi est illud Philonis, καταπαγκρατιάζειν τοὺς
Philo πε. δικ. ἐλάττους ταῖς δυνάμεσι, prosternere inferiores viribus. Porrò ut supra dixi, similitudine quinquertii eum qui omni doctrinæ genere excultus cæteris antistaret, vocatum fuisse quinquertionem, ita hîc quoque moneo, eos qui disputando plurimùm possent, dictos fuisse pancratiastas. Qua de re extat insignis apud Platonem locus, ubi Socrates loquitur de duobus adolescentibus pugnacibus, id est, acribus & acutis
Plato in Euthy. disputatoribus. Omnigena, inquit, illi sapientia præditi sunt. Et hactenus quidem ignorabam illos esse pancratiastas. Hi enim profectò ad omne pugnandi genus instructi sunt; & in omni ratione valde permixti; non quemadmodum Acarnanes illi fratres pancratiastæ. Illi enim corpore tantùm pugnare possunt. Hi verò primùm & corpore maximè valent, & eo genere pugnæ quo cuilibet licet evadere superiori. & paulo pòst, Priori quidem tempore istarum tantùm rerum facultate valebant. Nunc verò ad summum cumulum pancratiastæ arti finem imposuerunt, id est, eximiæ illi decertandi facultati. Cæte-
Solin. cap. 4. rùm huic quoque victoriæ fuit proposita corona, quam Syracusanus Lygdamus tertia & tricesima Olympiade primus ex Olympico certamine reportavit. In Isthmicis quidem hæc corona fuit myrtea, ut
Pollux l. 2. infra dico. Hîc, monitore Polluce, advertendum, in pancratio fuisse genus quoddam meditationis, cui nomen ἀκροχειρισμός. Id cujusmodi fuerit, uberiùs exponit Suidas, ubi dicit, ἀκροχειρίζεσθαι εἶναι πυκ-
Suid. ἀκροχειρίζεσθαι. τεύειν ἢ παγκρατιάζειν πρὸς ἕτερον ἄνευ συμπλοκῆς, ἢ ὅλως ἄκραις ταῖς χερσὶ μετ' ἄλλου γυμνάζεσθαι, καὶ ἀκροχειριστὴς οὕτω καλούμενος. esse luctari aut pancratio certare adversus alterum sine implicatione, aut omnino summis manibus cum alio exerceri. Hic vocatus est ἀκροχειριστής. Fuit ergo ἀκροχειρισμὸς genus luctæ, quæ non totorum corporum complexu peragebatur, sed tantùm manibus collatis & consertis.
Plato Alcib. Hujus luctæ mentio est apud Platonem, atque adeò apud Platonizantem Philonem: Jam aliquando, inquit, vidi in certamine pancratia-
Philo ὅτι πᾶς σπουδ. ἐλεύθ. starum illum qui infert plagas manibus pedibusque, omnes ictus dirigendo, nihilque omittendo eorum quæ pertinent ad victoriam, ea tandem desperata denique stadio excessisse incoronatum. At illum qui fuit verberatus ab firmitate carnis densatum, rigidum, solidum, verè plenum spiritus athletici, per omnia nervosum, sicuti lapideum & ferreum, nihil propter plagas remittentem, constantia & firmitate patientiæ destruxisse adversarii vim usque ad victoriam consummatam. Cæterùm certare manibus collatis in hoc genere rarum fuit & advertendum. Nam alioqui in pancratio totis corporibus, totisque viribus certabant. τὸ παίειν ἀλλήλους ὀρθοστάδην, παγκρατιάζειν λεγόμενον,

ϰῶν, eos qui erecto ſtant corpore, ac ſemet verberibus mutuis onerant pancratio decertare dicimus, inquit Lucianus. Ideo Pindarus fortitudinem pancratii vocat laborioſam, —— σὲ δ᾽ ἀλκὰ

Παγκρατίου τλάθυμος αἴξει.

Te autem fortitudo pancratii laborioſa promovet. In pancratio ut fuit ἀκροχειρισμὸς; ita quoq; laudatus fuit τραχηλισμὸς, ſtrangulatio. Id quod quid eſſet, ſupra interpretatus ſum. Porrò ut vocabulo Olympionici demonſtrabatur ille inſignis athleta qui Olympiæ viciſſet, ita quoque multum dignitatis continebatur hac voce ὁ παγκρατιαστὴς, eaque ſignabatur illuſtris ille & advertendus athleta pancratii victor, ut apud Xenophontem Arcas Antiochus ὁ παγκρατιαστής. Pancratiaſtes elegantiſſimè deſcribitur apud Philoſtratum in Arrichione.

Lucian. de gymnaſ. *Pind. Nem. od. 5.* *Lucian. Lexiphane.* *Xenophont. hiſt. Græc. lib. 7.* *Philoſtr. in Imag.*

CAPUT XXV.

De autore ludorum Pythicorum. Ludi Pythici inſtituti ad exemplum Olympicorum. Acceſſiones ludorum Pythicorum. νόμος πυθικὸς, & de ejus partibus. Hymni & paeaniſmus. Apollo φίλαθλος. Certamina poëtarum. Athleta in Pythicis nudi, muſicis exceptis. Materia corona Pythica primùm fuit eſculus. Poſtea laurus. De ſingulari lauro è qua nectebantur hæ coronæ. Fortè & hæc corona fuit è palma. Palma & corona junctim datæ. Poma palmæ. Hæc quoque corona facta eſt aurea. Quanti fuerit Pythica corona.

OLympicam celebritatem proximè ſequitur Pythica. Hos ludos Diomedes rediens è Troja in honorem Apollinis inſtituiſſe dicitur, quòd ſævitiam ejus tempeſtatis effugiſſet qua cæteri Græci conflictati fuerant. Hæc Pauſanias. Alii eos ad Agamemnonem referunt. Alii ab ipſo Apolline hos ludos inſtitutos firmant propter occiſum ſive enormis nequitiæ hominem, ſive enormis magnitudinis ſerpentem. In his eſt Ovidius,

Pauſan. in Corinth. lib. 2. *Etymol. πύθεια.*

Hunc [Pythionem] *Deus arcitenens, & nunquam talibus armis*
Ante niſi in damis, capreiſque fugacibus uſus
Mille gravem telis exhauſta pene pharetra,
Perdidit, effuſo per vulnera nigra veneno.
Neve operis famam poſſet delere vetuſtas,
Inſtituit ſacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomitæ ſerpentis nomine dictos.

Ovid. lib. I. Metam.

Clemens Alexandrinus ſerpentem tantùm agnoſcit. Pythiæ quidem draco Pythius, inquit, colitur, & ſerpentis panegyris celebrantur Pythia. Alii rem omnem ad Amphyctiones autores referunt, nempe,

Clem. Al. exhort. ad Græc. *Strabo l. 9.*

nempe, equestre certamen & gymnicum, in quibus corona esset præmium. Ipsum quidem certamen, ut & Ovidius ait, vocarunt Pythia; & Delphis celebrabatur, quomodo Eleusinæ ea quæ dicebantur μυστήρια, Argis τὰ διονύσια, Corinthi Isthmia. Hi ludi instituti sunt anno tertio Olympiadis XLVIII. ad exemplum Olympicorum, quadrigis exceptis. Etsi ibi quoque, insequenti ætate quadrigis est certatum. Pindarus,

Plutarch. πε. φυγ.

Pausan. in Phoc. lib. 10.

Pindar. Pyth. od. 2.

ὔμμιν τόδε τᾶν λιπαρᾶν ἀπὸ Θηβᾶν
φέρων μέλος ἔρχομαι,
ἀγγελίαν τετραορίας ἐλελίχθονος.
ἀ᾽ εὐάρματος Ἱέρων ἐν ᾗ κρατέων,
τηλαυγέσιν ἀνέδησεν Ὀρ-
τυγίαν στεφάνοις.

vobis hoc fertilibus à Thebis afferens carmen venio, nuntium quadrigarum quatientium tellurem. In quibus Hiero curru felix, victoria potitus latè splendentibus redimivit Ortygiam coronis. Hisce ludis, hoc est, certamini equestri gymnico accesserunt illa quæ proponebantur iis qui hymnum, hoc est pæana in Apollinis honorem cecinissent, quos citharœdos, citharistas, tibicines, fidicines nominant. Hæc Strabo; sed quæ distinctiùs traduntur à Plutarcho. Quippe is sermones hac de re in his ipsis ludis habitos referens, ait, quædam ibi addita aut adscita post primam institutionem, ex cujus præscripto tantùm admittebatur αὐλητὴς Πυθικὸς, καὶ κιθαριστὴς, καὶ κιθαρῳδὸς. Tragœdus quidem excludi non potuit, pluribus agminatim ingredientibus. Ergo ipse Plutarchus Terpandrum in κιθαρῳδικῇ excelluisse ait, qui Pythia ordine quater vicerit. De hoc ipso Terpandro paulò ante dicit, eum, cùm sit citharœdarum cantionum poëta, ex præscripto legis, suis & Homericis versibus cantilenas circumponentem, canere in certaminibus. Itaque in Pythicam celebritatem irrepserunt illa omnis generis ἀκροάματα, non insuavi quidem varietate, & illo loco indigna. Quæ tamen sensim excluserunt priscam illam, frugalem, & planè musicam quæ judicibus non parum negotii præbebat; ex qua deniq; multa odia illorum qui superati essent, exoriebantnr. Et hoc quidem genus musicorum primùm sine ullo carmine suaves sonos reddebat. Et hic erat is qui dicebatur νόμος πυθικὸς, cujus nominantur quinque partes, anacrusis, ampera, catacelеusmus, jambi & dactyli, syringes. Hæc Strabo paulò diversus à Polluce, qui aliter nominat has, quinque partes τοῦ πυθικοῦ νόμου αὐλητικοῦ. Sunt enim πεῖρα, κατακελευσμὸς, ἰαμβικὸν, σπονδεῖον, καταχόρευσις. Has quoq; singulas partes idem Pollux, cujusmodi fuerint, interpretatur. Siquidem hoc totum negotium nihil aliud fuit, nisi interpretamentum ejus pugnæ, quam Apollo insti-

Strabo l. 9.

Plutarch. Symp. probl. lib. 5.

Plutarch. πε. μεσ.

Pollux. lib. 4. cap. 10.

instituit adversus draconem. Et quidem in πείρᾳ, tentamine, inquit, dispicit locum, si est dignus certamine. At in cataceleusmo provocat draconem. In Jambico verò pugnat. Postea introducti sunt hymni in honorem Apollinis, & consuetus ille παιανισμὸς, ἰὴ παιὰν, ut Homerus loquitur, ἰὴ παιῆον. Nempe ibi cantu certabant ad citharam, cantu ad tibiam, & ipsis per se tibiis. donec, retentis aliis certaminibus, aulædorum ars rejecta; quòd sic animum inducerent, ab illis nescio quid cani tristis & infausti. Ipse Apollo perhibetur φίλαθλος καὶ φιλόνικος, cupiens certaminis & victoriæ in cithara, in cantu, in jactu disci, in pugilatu. Ipse, quamlibet Deus diducitur in studia, adestque certantibus fautor, ac τὰ πρωτεῖα dat iis à quibus colitur; quomodo superborum, nec ipsum precibus adeuntium ictus avertit à scopo. Meritò ergo Athenienses huic numini gymnasium sponte consecrarunt. Delphi quoque Apollini pugili, Cretenses & Lacedæmonii cursori rem divinam faciunt. Cui numini æmulus Nero ea quæ in Pythiis agebantur ad se magis quàm ad Deum pertinere putabat. Nempe, eò vecordiæ processerat, ut existimaret, Apollinem non audere secum neque cithara, neque carmine certare. Certè Philostratus memorat eum, relicta Roma, in Græciam profectum sese subjecisse præconiis Olympicis & Pythicis; atque adeò vicisse Isthmica certamina. Porro ejus & victoriæ, & præconia erant citharœdica, Olympiæ quoque vicit tragœdos; talesque coronas, ut alibi dico, cupidissime ambivit. Cæterùm hi sunt illi ludi, in quibus inclyta illa poëtarum certamina peragebantur. Poëticam, inquit Plutarchus, non dicimus feram illam, neque item hanc novitiam quæ nuper accessit ad sacra certamina, sed illam, quæ olim adipiscebatur coronas victrices. Alibi quoque memorat, Sosiclem Coronæum Pythiis ludis victorem fuisse poëtarum. Alibi ait, Philemonem Comicum & Alexin in scena qui certassent, coronatos animam exhalasse. Idem quoque paulò post tradit, autoribus Eratosthene & Philocoro, Polum tragœdum, qui esset natus annos septuaginta, paulò ante finem vitæ, intra quatuor dies decertasse octo tragœdias. Agatho ille apud Platonem prima tragœdia, id est primo tragœdiæ certamine vicit, & sequenti die sacrificavit ἐπινίκια, id est victoriæ vota reddidit. Id quod prisco more factitatum fuisse, hinc fides, quòd & Homeri & Hesiodi talia certamina celebrantur. Ajunt ipsos, inquit Tzetzes, certasse, & Hesiodum victorem fuisse, certamen proponente, versusque ipsorum judicante Panide rege. ex his, inquam, certaminibus Hesiodum victorem rediisse, coronatum, atque alio præmio donatum esse, nempe tripode. Etsi hanc existimationem acriter confutat Tzetzes, qui Homerum

Homer. hymn. in Apoll. — *Plutarch. symp. 8.* — *Lucian.* — *Ner. seu de fossa Isth.* — *Philostrat. vita Apoll. lib. 4.* — *Plutarch. symp. probl. lib. 5.* — *Plutarch. symp. probl. lib. 2.* — *Plutarch. an seni resp. admin.* — *Plato in symp.* — *Tzetz. in Hes. lib. 1.*

Tyr. Max. διαλ. β. tum Hesiodo multò antiquiorem facit, & præstantiorem, Et hæc dicebantur ἐπινίκια ἄσματα; quæ omnibus admirationem aut excitarent, aut adimerent. Nec verò sua tantùm scripta poëtæ deferebant ad certamen, verùm etiam aliena, dummodo acritatem ingenii, & doctrinæ opes in illis emendandis prompsissent. Certè *Quintil. Instit. orator. lib. 10.* Quintilianus est autor, *Athenienses permisisse posterioribus poëtis ut Æschyli fabulas emendatas in certamen deferrent.* Eaque ratione non paucos ait fuisse coronatos. Hìc adnotandum, cæteros athletas, scilicet, præter poëtas, ad Pythica certaminà descendisse nudos. Ibi enim & pugilatu, & cursu, & quadrigis certatum fuisse, præter alia testimonia, docent versus Ovidii quos *Pindar. Pyth. od. 1.* paulò post cito. Nec mirum, si tanta fuit horum ludorum celebritas, ut Pythiam Pindarus vocaverit στεφάνοισιν ἵπποισί τε κλυτὰν, coronis equisque inclytam. Coronam Pythicam credibile est primò nexam fuisse ex esculo. Causa est apud Ovidium loquentem de Pythiis.

Ovid. lib. 1. Metam.

Hic juvenum quicunque manu, pedibusve, rotave
Vicerat, esculeæ capiebat frondis honorem.
Nondum laurus erat, longoque decentia crine
Tempora cingebat de qualibet arbore Phœbus.

Etsi esculus propriè est arbor Jovi dilecta, ut disertim Virgilius tradit loquens de arboribus.

Virgil. lib. 2. Georg.

Pars autem posito surgunt de semine, ut altæ
Castaneæ, nemorumque Jovi quæ maxima frondet
Esculus.

Certè hic ipse poëta hujus arboris proceritatem, firmitatem, diuturnitatem alibi laudat.

Virgil. lib. 2. Georg.

Esculus in primis, quæ quantum vertice ad auras
Æthereas, tantùm radice in Tartara tendit
Ergo non hyemes illam, non flabra, neque imbres
Convellunt, immota manet, multosque per annos
Multa virûm volvens durando sæcula vincit.

Ælian. Var. hist. lib. 3. Inventa demum lauru, coronas Pythicas constat fuisse laureas, Aelianus causam tradit propter quam victori in Pythicis ludis corona datur è lauro Tempica. Thessali ajunt, Apollinem ex mandato Jovis purgatum, cùm Pythonem serpentem jaculis interemit, qui etiam cùm ibi esset oraculum, Delphos habebat. Ergo coronatum ex hac lauro Tempica, & ramo in dextram sumpto ex hac ipsa lauro venisse Delphos Jovis & Latonæ filium, & oraculum occupasse. Est etiam ara in eo ipso loco in quo coronatus est, & ramum abstulit. Proinde etiamnùm nono quoque anno Delphi nobiles pueros mittunt, & unum ex ipsis architheoron. Hi advenientes

nientes & magnificè sacrificantes apud Tempe, & nexis sibi ex ea lauro coronis, qua tunc Deus etiam amans coronatus est. & paulò post; Atque hinc est, quod etiam in Pythiis ex hac lauro coronæ victoribus dantur. Illud notandum, non artifici manu has coronas à Delphicis adolescentibus fuisse nexas, sed sibi quemque suam propria manu nexuisse ex illa arbore quæ inibi esset, quemadmodum illi quoque apud Philostratum adolescentuli, quorum quisque στέφανον αὑτῷ πλέκει παρὰ τοῦ λειμῶνος τοῦ ἐν τῷ ἕλει, coronam sibi plectit apud pratum quod est in palude. Scio dubitatum, an hæ coronæ essent è palma. Id quod Sosis apud Plutarchum suspicatur, dum ait, primum Theseum in Delo insula abscidisse ramum sacræ palmæ, quæ & spadix dicta. Et hoc quidem ait Praxitelem dicere. Sed & illud quæri, qua de causa Theseus absciderit ramum hujus palmæ, non lauri, non oleæ. Vide, inquit, ne palma sit, Πυθικὸν νικητήριον, Pythicum victoriæ præmium. Siquidem & inibi Amphictyones primùm in honorem Dei lauro & palma victores condecorarunt; sive etiam Deo non lauros, neque oleas, sed palmas suspenderunt. Privatis quidem judiciis palma alicui tradita unà cum corona, erat luculentum testimonium eximiæ illius & singularis doctrinæ qua censebantur illi qui ad hæc certamina accedere audebant. Ea re Herodes rhetor palmam & coronam sibi à quodam, qui in certamine victor fuerat, allatam, modestia, scilicet, peræpeditus non accepit, sed utramque ei remisit. Solon apud Lucianum, ait, iis qui in hisce ludis victores fuerint proponi mala seu poma, nempe ex iis quæ Deo [Apollini] sunt sacra, qui haud dubiè est fructus palmæ, Ergo non quidem ipsa palma propriè est Πυθικὸν νικητήριον, sed ipsa poma enata è palma. Quem Luciani locum interpres parum intellexit. Hanc quoque coronam, ut alias, verisimile est, è frondea factam fuisse auream. Id ut ita credam, adducor his verbis Pindari, ubi coronas Pythicas vocat fulgidas.

Philostrat. συνθήρας. *Plutarch. Symp. probl. lib. 8.* *Plutarch. Symp. probl. lib. 8.* *Plutarch. Symp. probl. lib. 8.* *Lucian. de Gymn.* *Pindar. Pyth. od. 2.*

εὐάρματος Ἱέρων ἐν ᾇ κρατέων
τηλαυγέσιν ἀνέδησεν Ὀρ-
τυγίαν στεφάνοις.

In qua curru felix Hiero victoria potitus latè splendentibus redimivit Ortygiam coronis. Et alibi,

Pindar. Pyth. od. 3.

τοῖς μὲν διδύμας χάριτας
εἰ κατέβαν, ὑγίει-
αν ἄγων χρυσέαν
κῶμόν τ' ἀέθλων Πυθίων
αἴγλαν στεφάνοις,
τοὺς ἀριστεύων Φερένι-
κος ἕλε Κίρρᾳ ποτέ.

Ad

Ad quem si descendissem geminas gratias afferens, sanitatem auream, & hymnum certaminum Pythicorum, qui esset splendor coronis quas fortissimè omnium se gerens Pherenicus [equus ejus] consequutus est apud Cirrham aliquando. Tanti fuit præesse his ludis, ut adnotatum fuerit, Hippodromum sicuti rem ingentis prærogativæ obtinuisse, ut bis inibi præsideret. Tanti quoque fuit hæc corona, ut Sicyoniis numen prædixerit, civitatem opus habere flagellatoribus, quòd Teletian puerum, qui Pythicam coronam meruisset, eo honore fraudassent. Hanc quoque coronam Nero urbem ingrediens dextra manu tenuit, cùm capite, ut supra dixi, Olympicam gereret.

Philostr. Hippo. *Plutarch. πι. τῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ βραδ. τιμωρ.*

CAPUT XXVI.

Nemea. Leo Nemeus. De autore Nemeæ celebritatis. Nemea unde dicta. Jupiter Nemeus. Alia existimatio circa originem Nemei conventus. Lucus Nemeus. Stadium, quadriga, pancratium in Nemea. Apium coronamentum Nemeum. De apio & pinu. ἀφίοις καὶ ἀπίοις.

PYthicam celebritatem & coronam sequitur Nemea. Hoc nomine fuit vicus Achaiæ haud longè ab Argis, sic dictus à leone Nemeo, quem ibi Hercules interemit. Cujus rei monumentum, spolium feræ, corpori tutamen gestavit, quomodo Jupiter pellem capræ acceptam pro scuto habuisse dicitur. In proximo fuit specus, nempe receptaculum leonis;

—— ex quo
Formidatus Nemees ager.

Hanc Virgilius vocat rubem,

—— tu Cressea mactas
Prodigia, & vastum Nemea sub rupe leonem.

Etymol. Νεμέα & German. in Comm. Ara. phan. German. in comment. ad Ar. phan. Stat. lib. 3. Sylv. Virgil. 8. Æneid.

Totus locus dictus est κλεωναί. Hac de causa hanc Nemeorum panegyrim non minùs quàm Olympicam referunt ad Herculem autorem. In his est Tertullianus, qui irridens mollitiem Herculis in feminam mutari, ait, *Nemea certè, si quis loci genius, ingemebat. Tunc enim se circumspexit leonem perdidisse*, hoc est, & spolium leonis, & ipsum tanti spolii gestorem. Hujus item alio loco hæc sunt verba, *Proinde Olympia Jovi, quæ sunt Romæ Capitolina. Item Herculi Nemea; Neptuno Isthmia.* Ipse Hercules apud Statium Nemeam agnoscit ut suam,

Nec mihi plus Nemea, priscumque habitabitur Argos.

Etymol. κλεωναί. Tertull. lib. de pall. Tertull. lib. de spect. Stat. lib. 3. Sylv.

Cæterum

Cæterùm hæc est illa ipsa Nemea, in quam jussu Jovis Mercurius evolavit, & Argum interfecit. Nemeam dici volunt ἀπὸ τῶν νεμομένων ἐκεῖσε βοῶν, à bobus ibi pastis, qui erant Junonis. Aut à filiis Danai, qui eum locum sorte inter se partiti sunt. Certè locus vocabatur τὰ Νέμεια apud Plutarchum, αὐτοὶ δὲ τὰ Νέμεια καταβάντες εἰς Ἄργος ἦγον. ipsi verò descendentes Nemean, Argos ducebant. Cæterùm (ne quis huc se nominis error insinuet, monent scriptores aliam in Thessalia urbem fuisse cui nomen Νέμεια. At in Peloponneso fuit leo Nemeus, è quo prostrato, ut cœpi dicere, fluxit insignis hæc Nemea celebritas. Inibi fuit insigne templum Jovis, cui Nemeo nomen. Huic Argivi sacrificabant, & in ejus honorem athletis certamina proponebant. Is dicebatur Nemeorum conventus, qui ad exemplum Olympici quinto quoque anno celebrabatur. Et hæc quidem est receptissima existimatio hujus instituti. Aliud quoque reperio. Quippe memorant Adrastum, unà cum iis qui Thebas oppugnarum iverant, venisse ad Nemeam, ubi Hesiphile Ophiten Lyci regis filium in servitute alebat. Hæc rogata ab his ducibus ut aquam monstraret, ne puerum humi deponeret, in apio altissimo quod ad fontem erat, eum occuluit. Ibi draco puerum, dum ipsa ducibus aquam præbet, exedit. Draconem Adrastus & cæteri interfecerunt, ludosque funebres, eosdemque quinquennales puero instituerunt. Hunc puerum Clemens Alexandrinus vocat Archemorum, cui justa facta sunt; ejusque funebrem orationem ait appellari Nemeam. Hinc est, quod Artemidorus dixit, coronam Nemeam esse dicatam certamini sepulchrali, quod in illorum numero esset quos vocabant ἀγῶνας ἐπιταφίους, ubi decurrebant in honorem illorum qui bello periissent. Hoc censet Statius, ut apparet ex his versibus qui sunt in epicedio in patrem.

Lucia. in Dial. Deor. Etymol. Νέμεια & Νεμεαῖον. Plutarch. Ag. & Cleom. Etymol. ἀπίστως. Hygin. fab. 74. Clem. Alex. exhor. ad Græc. Artemid. lib. 1. cap. 79. Pollux. l. 8.

Illic & Siculi superassem dona sepulchri,
Et Nemees lucum, & Pelopis solennia trunci.

Stat. in epic. in patr.

Hujus generis fuit illud quod decursum fuit recentis Lacedæmoniis, quem decursum interfectorum parentes spectarunt. Porrò hunc locum, sive est ager, sive vicus, Nemeus, Pausanias, & Pindarus, & Statius nominant lucum; credo, quo ei major accedat veneratio.

Plutarch. π. τῆς Ἡρ. κακοηθ.

ὁ δ' ἀνὴρ
καταβολὰν ἱερῶν ἀγώνων
νικαφορίας δέδεκτ)
πρῶτον Νεμεαίου
ἐν πολυϋμνήτῳ Διὸς ἄλσει.

Pindar. Nem. od. 2.

hic quoque vir fundamentum sacrorum certaminum victoriæ

Pindar. Nem. od. 3. ſumpſit primùm in Nemeæo multùm decantato Jovis luco. Nemeam quoque Pindarus vocat βαθυπέδιον profundos campos habentem. Alia multa inventa ſunt in honorem hujus loci. Video apud *Plin. lib. 35. cap. 4.* Plinium Nemeam in tabula pictam, & *ſedentem ſuper leonem palmigeram ipſam, adſtante cum baculo ſene, cujus ſupra caput tabula bigæ dependet.* Quia omnia certaminum genera in illis quatuor celeberrimis Græciæ conventibus peracta conſtat, certè Nemeæ quoque bigis & quadrigis eſt decertatum. Pindarus nominat ſtadium Pythicum, quò athletæ nudi veniebant, in his verſibus,

Pindar. Pyth. od. 11.

Πυθοῖ δὲ γυμνοὶ ἐπὶ
στάδιον καταβάντες ἤλεγξαν Ἑλ-
λανίδα στρατιὰν ὠκύτατι.

Pythiæ nudi in ſtadium cùm deſcendiſſent, dedecorarunt Græcanicam turbam [ſua] velocitate. Ita quoque Plato nominat ſta- *Plato in Theag.* dium Nemeæ. Hic aliquando, inquit, inſtitutum ſuum de adeundo ſtadio illo Nemeo mihi communicavit. Pindarus quoque nominat coronam pancratii in Nemea, qua donatus fuit Pythias Lamponis filius.

Pindar. Nem. od. 5.

—— διαγγέλ-
λοισ' ὅτι Λάμπωνος υἱὸς
Πυθέας εὐρυσθενὴς
νικῇ Νεμείοις παγκρατίου στέφανον.

Stat. lib. 3. Sylv. Plutarch. Philopœm. nuntians quod Lamponis filius Pytheas prævalidus emeruit in Nemeis pancratii coronam. Denique omnia certamina, quamlibet ardua, ibi habebantur. Hinc eſt, quod Statius vocat Nemeam atrocem,

Cedat atrox Nemee.

Enimvero Plutarchus eſt autor, in hac Nemea celebritate à Philopœmene editos fuiſſe ludos planè militares, hoc eſt, qui referrent ſpeciem ordinatæ, ac incedentis phalangis, ſervatis numeris, additaque celeritate & robore. Ipſum quidem Philopœmenem, citharœdis certantibus, ſpectandum ſe in ſpectaculo præbuiſſe ſecum habentem adoleſcentes in veſtibus militaribus cum anteriori veſte purpurea, florentes vi corporum ac ætate. Illam omnem ſpeciem omnium oculos convertiſſe in Philopœmenem; eumque & plauſu & ingenti lætitia exceptum. Cæterùm Pindarus meminit floris coronarum Nemearum.

Pindar. Iſthm. od. 6.

—— ἐν Νεμέᾳ
μὲν πρῶτον ὦ Ζεῦ τὶν ἄωτον
δεξάμενοι στεφάνων.

apud Nemeam enim primùm ô Jupiter tuarum florem adepti coronarum. Idem alibi dicit Nemeam habere pulchra folia,

ἄμαρτ

ἄραντο γὰρ νίκας ἀπὸ παγκρατίου,
τρεῖς ἀπ' Ἰσθμοῦ, τὰς δ' ἀπ' εὐφύλλου Νεμέας.
ἀγλαοὶ παῖδές τε καὶ μά-
τρωες. *Pindar. Isthm. od. 6.*

Reportarunt igitur victorias è pancratio, tres ab Isthmo; illas autem à Nemea folia pulchra habente illustres filii & avunculi. Nec mirum, si ludos Nemeos idem Pindarus vocat amabiles,

ἦλθε τοι Νεμέας
ἐξ ἐρατῶν ἀέθλων
παῖς ἐναγώνιος. *Pindar. Nem. od. 6.*

venit Nemeæ ex amabilibus ludis adolescens certaminum studiosus. *Lucian. de gymnos.* Cæterùm qui in his ludis victor fuisset, is apio, ut Lucianus & Pausanias ajunt, coronabatur. *Pausan. in Arcad. l. 8.* Hoc ipsum alii tradunt. Atque adeò hæc sunt verba Plinii, *Honos ipsi in Achaja coronare victores sacri certaminis Nemeæ.* *Plin. lib. 19. cap. 18.* & Artemidorus disertim tradit, σελίνῳ ἐν Νεμέᾳ τοὺς νικῶντας στεφανοῦσθαι. apio in Nemea victores coronari. *Artemid. lib. 5. c. 7.* Tertullianus quoque autor est, *Herculem nunc populum capite preferre, nunc oleastrum, nunc apium.* *Tertull. de cor. mil.* Quorum verborum hic est sensus, Quandoque Herculem coronari populo ut propria arbore; oleastro, ut autorem & uictorem ludorum Olympicorum; apio, ut institutorem, & editorem Nemeorum. Id quod etsi verum est, tamen apium est quoque coronamentum Isthmicum, ut infra dicam. Et verò Plutarchus, ubi agit de apio, & pinu, tradit pinum fuisse patrium coronamentum certaminum; sed apium è Nemea sumptum, quò propter Herculem inductum fuerat. *Plutarch. symp. probl. lib. 5.* Quod autem prævaleret, pinum obscurasse. Sed processu temporis, ait, hanc ipsam pinum, patrium & familiare præmium, rursus revocatam majori gloria reflorescere. Hæc Plutarchus; de quibus infra fusiùs dico, ubi ago de corona Isthmica. Postremò observandum, locum, sive carcerem unde equi in cursum Nemei certaminis emittebantur, peculiari dictione vocatum fuisse ἀφίσεις καὶ ἀπίσεις, si credimus Etymologico. *Etymol. ἀπίσεις.*

CAPUT XXVI.

Cur apium sit coronamentum Nemeum. Apio equi & pascuntur & sanantur. Apium symbolum victoriæ. Apium ἑλεόθρεπτον, palustre, udum. Coronæ conviviales ex apio. Apium pratense & hortense. Apium proculcatum reviviscit. Apium vivax, pulchrum, virens, flexibile. Apium unde prognatum.

CAusa quæri potest ob quam apium est coronamentum Nemeum. Ego si non possum veras, verisimiles dicam. Invenio,

Nemeas equas Junonis, à quibus ibi paſcentibus loco nomen inditum, apio, cujus ibi copia erat, fuiſſe paſtas. Invenio quoque Danaum qui Nemeam poſſedit, cùm filias elocaret, certamen decurrentem oſtendiſſe procis metas, in quibus provenerat apium, quod excerpſit is qui curſu cæteris anteverterat. Ergo apium, quod quidem fuit ſymbolum illius victoriæ, manaſſe ad poſteros. Neque verò apium tantùm fuit pabulum equarum Junonis, ſed & illarum omnium quæ in Nemeis ludis decurrebant. Neque mirum, ſi pabulum velociſſimi animalis qui ſua celeritate victoriæ cauſa eſſet, uſurpari cœpit pro ſymbolo, atque adeò pro ipſo præmio victoriæ. Et quidem equi bellatores apud Homerum apio paſcuntur.

Etymol. σέλινον.

Homer. Iliad. β.

——ἵπποι δὲ παρ' ἅρμασιν οἷσιν ἕκαστος
λωτὸν ἐρεπτόμενοι, ἐλεόθρεπτόν τε σέλινον
ἕστασαν.

equi verò apud currus proprios unuſquiſque lotum comedentes, in paludeque nutritum apium, ſteterunt. Nec apio tantùm paſcuntur equi, ſed & ſanantur. Certè Achilles ille Homericus diſcipulus Chironis, idemque medicinæ ſcientiſſimus non viris tantùm, ſed & ipſis jumentis conſultum cupiens poſt alias herbas injicit illis apium. nec ſine ratione, ſed quia otioſi equi plerunque laborant pedibus, cui morbo apium eſt remedium aptiſſimum. Et vero Nemeum apium à Nicandro connumeratur inter theriaca medicamenta. Diciturque Nemeum, quia id genus herbæ in Nemea inventum. Vocaturque à Nicandro ἀείφυλλον ſemper habens folia, quòd illa nunquam amittit, οὐ γὰρ φυλλοῤῥοεῖ. Quid, quod non ſolùm jumenta, ſed & ipſi homines apio curantur? Periculosè ægrotantes, inquit Plutarchus, dicimus opus habere apio. Ideoque volebant σέλινον εἶναι σύμβολον ἀνεπιτήδειον, apium eſſe ſymbolum incommodum. Quia verò Homerus, & Homeri imitatione Nicander vocat apium ἐλεόθρεπτον altum apud paludes, Horatius imitatione Homeri illud quoque vocat udum.

Plutarch. ſymp. pr. lib. 5.

Nicand. ther. 47. & ibi ſchol.

Nicand. ther.

Horat. lib. 1. carm. od. 36.

quis udo
Deproperare apio coronas,
Curatve myrto?

Ex quo Horatii loco diſcimus, & ipſas coronas conviviales plexas fuiſſe ex apio. Cui accedit alter ejuſdem Horatii locus, ubi invitat Phyllidem ad lætitiam,

Horat. lib. 4. Carm. od. 10.

Eſt mihi novum ſuperantis annum
Plenus Albani cadus; eſt in horto
Phylli nectendis apium coronis.

Quibus in verſibus apium eſt hortenſe, cùm apud Homerum ſit paluſtre. Id quod minimè mirabitur is qui cogitabit in Aſia, & in

in regionibus Orientalibus esse pratensia, palustria & promiscua illa ipsa quæ in Occidente sæpe sunt hortensia & rara, nec nisi curatè culta in hortis feliciter proveniunt. Ergo alibi apud Homerum hoc ipsum apium est pratense,

Ἀμφὶ δὲ λειμῶνες μαλακοὶ ἴου ἠδὲ σελίνου *Homer. O-*
θήλεον. *dyss. ε.*

Circum verò prata mollia violæ & apii florebant. At in Græcia apium fuit hortense. Certè Moschus enumerans aliquot herbas *Mosch. in* hortenses, in his censet τὰ χλωρὰ σέλινα viride apium. Lucianus *epitaph. Bion. eidyll. 3.* quoque apium facit hortense, ubi ait, capillos muliebres, eos qui offunduntur circa aures & tempora, esse multò crispiores quàm apium in pratis. οἱ δὲ παρ' ὦτα καὶ κροτάφους πολὺ τῶν ἐν λειμῶνι οὐλότεροι σελίνων. Hinc natum proverbium, οὐδ' ἐν σελίνοις, non in apio. Nempe in summicatibus, sive ora compitorum, ἐν τοῖς λαχανόροις *Lucian. A-* περικήποις apium & rutam plantabant. Accedunt aliæ, & quidem *mor. ἐν* minimè vulgares dotes quibus apium commendatur. Nam cùm *παρέργῳ.* floret, tunc verò proculcatum & protritum majori auctu revirescit, τὸ σέλινον, inquit Theophrastus, ἐὰν σπαρὲν καταπατηθῇ, καὶ *Plutarch.* κυλινδρωθῇ, ἀναφύεσθαι φασὶν οὖλον. Apium si seminatum proculca- *symp.* tum & cylindro contusum fuerit, renasci ajunt crispum. Hinc aliud *probl. lib. 7. Theophrast.* ejus epithetum. Nam Horatio est vivax. *lib. 2. de*

Neu desint epulis rosæ, *plant.*
Neu vivax apium, neu breve lilium. *Horat. lib. 1. carm. od. 36.*

Dicitur & pulchrum. Certè pastor ille apud Theocritum de sua pulchritudine nihil humile sentiens, ait sibi circùm tempora capillos, sicut apium, fuisse fusos.

Καὶ γάρ θην ἐμὲ τὸ πάροιθεν ἐπαίνεεν ἁδύ τι κάλλος *Theocrit.*
Ὡς κισσὸς ποτὶ πρέμνον, ἐμὰν δ' ἐπύκαζεν ὑπήναν· *βουκολ.*
Χαῖται δ' οἷα σέλινα περὶ κροτάφοισι κέχυντο. *eid. 11.*

Etenim mihi priùs emicabat grata quædam forma sicut hedera circa arboris stirpem, meamque ornabat barbam. Capilli autem velut apium circum tempora fusi erant. Quibus ex versibus Lucianus *Lucian. A-* mutuatus est locum quem paulò ante citavi. Vocatur quoque vi- *mor.* rens, ut apud eundem Theocritum,

Καὶ θάλλοντα σέλινα, καὶ εἰλιτενὴς ἄγρωστις. *Theocrit.*

Et apium virens, & crispa agrostis. Dicitur & flexibile, ac proinde *ὑλάσ.* aptum vinciendo, seu redimiendo capiti. Theocritus, *eidyl. ιγ.*

Χ' ἁ στιβὰς ἑσσεῖται πεπυκασμένα ἐς τ' ἐπὶ πᾶχυν. *Theocrit.*
Κνύζᾳ τ' ἀσφοδέλῳ τε πολυγνάμπτῳ τε σελίνῳ. *θαλυσία.*

Et thorus densatus erit ad cubitum usque Cnyza, asphodelo, & fle- *eidyll. ζ.* xibili apio. Et quòd apium est flexibile, ex eo corona fundit se circa caput, ut in illo versu quem paulò ante citavi,

Χαίτην δ' οἷα σέλινα περὶ κεφαλῇφι σειίχων.

Virgilius tribuit ei gracileis comas, nempe, quæ facilè plectuntur in ambitum, unde coronamenta.

Virg. in Mor.

Inde comas apii gracileis, rutamque virentem
Vellit, & exiguo coriandra trementia filo.

Apud eundem Virgilium Linus ille,

Virgil.eccl. 6.

—— divino carmine pastor.
Floribus, atque apio crines ornatus amaro.

E quo versu, tum ex illis quæ supra dixi, colligimus, apiaceæ coronæ aliquando insertos fuisse flores. Non omiserim priscam de apio existimationem. Quippe volunt esse natum è Corybantico sanguine. Ea re sacerdotes Corybantum vetant in mensa apponi apium cum tota radice, ὁλόῤῥιζον ἀπαγορεύουσι σέλινον ἐπὶ τραπέζης τιθέναι, inquit Clemens Alexandrinus.

Clem. Alexand. exhortat. ad Græc.

CAPUT XXVII.

Isthmici ludi unde dicti. Et quando celebrati. De origine horum ludorum. Cur à poëtis Isthmos dicatur lachrymabilis. Isthmici ludi instituti in honorem Neptuni. Corona Isthmica è pinu. Diogenes in ludis Isthmicis pinu coronatus. Cur pinus sit coronamentum in his ludis. Pinus coronamentum Neptuni & Liberi. Apium quoque probo fuisse coronamentum Isthmicum.

QUarto loco numerantur Isthmici ludi, & corona Isthmica. Hi ludi ita vocati sunt ab loco ubi celebrabantur, hoc est, Isthmo Corinthiorum. Singulis annis celebrari solitos constat ex eo loco Xenophontis ubi is memorat, Agesilaum & exsules Corinthios Neptuno sacrificasse, & certamen celebrasse. Celebrarunt, inquit Argivi, digresso Agesilao, de integro Isthmia. Itaque hoc anno fuerunt qui bis in certaminibus victi sunt, & alii qui bis victores sunt pronuntiati. Cæterùm utraque existimatio viguit, nempe hos ludos Neptuno sacros fuisse, & Melicertæ. Et hunc quidem Melicerten puerum, ajunt fuisse filium Inûs; illum ipsum cui postea Palæmoni nomen qui his ludis causam dedisse dicitur. Id quod qua ratione acciderit, non omnes omnino scriptores consentiunt, nempe Pausanias, Strabo, autor Etymologici, Plutarchus, Lucianus, Lactantius, qui hoc factum narrant, paulùm sunt alii ab aliis diversi: tamen in hoc videntur consentire, hunc puerum Melicerten, unà cum matre de saxo Moluride in mare præcipitem datum, ab Delphine exceptum, & in Isthmum Corinthiorum fuisse delatum. Id quod Clemens Alexandrinus vocat

Xenoph. hist. Græc. lib. 4. Scholiast. in alexiph. Nicand. Pausan. lib. & lib. 2. Strabo l. 8. Etymol. ἀθχμ... Plutarch. symp. lib. 5. probl. 3. Lact. lib. 1. de fal. relig. cap. 21. Lucian. in Dial. Deor.

σκύ-

σκύβαλον ἐλεεινὸν τῆς θαλάσσης, miserabile excrementum maris. Ibi cùm puerum Sisyphus expositum invenisset, eum contumulasse, & hosce ludos in ejus honorem instituisse. Hinc fortasse manavit epithetum, quo Statius Isthmum donat. Eum enim vocat Lachrymabilem, quòd propriè hi Isthmici ludi essent ἐπιτάφιοι, funebres, *Clem. Alex. exhort. ad Græc.* *Lucian. Ner. seu de fos. Isthm.*

——cedat lachrymabilis Isthmos, *Stat. lib. 3.*

Sed hîc quidem minimè prætereundum id quod à Plutarcho omnis antiquitatis scientissimo observatum est. Et verò is distinguit ludos in honorem Melicertæ institutos ab Isthmicis spectaculis. Nam Melicertæ fiebat, inquit, inibi sacrum noctu, potiùs quàm certamen aut spectaculum, aut conventus generalis. ergo hoc illud est quod apud Corinthios Isthmici ludi sicut apud Argivos Nemei, dicuntur fuisse duplices. Cæterùm ipse Plutarchus his ludis Isthmicis autorum facit Theseum, qui eos instituit in honorem Scironis, dum ejus cædem expiat. Idque eum ait fecisse æmulatione Herculis, à quo Olympica certamina instituta fuisse diximus. Hîc advertendum, in Isthmicis fuisse legem ut neque comœdia quisquam certaret, neque tragœdia. Cui tamen legi Nero vim fecit. Horum ludorum tanta fuit celebritas, ut, ne Corintho quidem excisa, fuerint intermissi. Atque adeò vel in ipso urbis excidio, Sicyoniis, ut eos faciendos curarent mandatum. atque adeò in publicis actis nominabantur, sicuti celebres quidam rerum agendarum termini, veluti in pactis & conditionibus pacis quæ cum Philippo facta est, Senatus decrevit ut rex præsidia deduceret ex urbibus ante Isthmicam Panegyrim. Enimvero in frequentia illa Isthmica Titus ejusdem Senatus decreto voluit liberare Græciam. Inibi dicitur fuisse templum Neptuni circumdatum luco ex arbore pinu, nempe ubi hæc certamina peragebantur. Certè eo mense quo hi ludi edebantur, Argivi ibidem Neptuno sacrificabant. Ipsa corona Isthmica dicitur fuisse è pinu, autoribus Luciano, Pausania, Plinio, cujus hæc sunt verba, *Pinea corona victores apud Isthmum coronantur.* Apud Plutarchum quidam differit, pinum non esse peregrinum neque novum, sed patrium, & priscum coronamentum Isthmiorum. Alibi quoque apud Plutarchum mentio fit pinus Isthmicæ, & cupressus Creticæ. Huc accedit quod pueri Melicertis, ad quem autorem horum ludorum originem, ut dixi, quidam referunt, corpus fuit inventum πίτυι ἐστεφανωμένον pinu scatens, sive coopertum. Diogenem Cynicum Dion Chrysostomus memorat in Isthmicis ludis pinu fuisse coronatum. Et verò ad eum missu illorum qui ludis præfecti essent, venit quidam qui ipsum hanc coronam ponere jussit. Cui *Plutarch. Thes.* *Inepp. Juliani. Plutarch. Thes.* *Lucian. Ner. sive de fossa Isthm.* *Polyb. eccl. delegat.* *Strabo l. 8.* *Xenoph. hist. Græc. lib. 4.* *Lucian. de gymnas.* *Plin. lib. 15. c 10.* *Plutarch. symp. lib. 3. probl. 3.* *Plutarch. symp. lib. 1. probl. 2.* *Clem. Alex. strom. lib. 1.* *Dion de Isthm. orat. 9.*

Diogenes, Ego verò multos viei præelaros antagonistas, non cujusmodi sunt ista maneipia, quæ hîc quidem lucta, disco, eursu vincunt; sed longè aeriores, paupertatem, exilium, eontemptum, iram, animi ægritudinem, cupiditatem, timorem, omniumque perniciosissimam voluptatem, eui vix quisquam in universa Græeia non est obnoxius. Hanc enim è tot millibus Persarum, Medorum, Syrorum, Macedonum, Atheniensium, Laconum extra unum me vicit nemo. Num etiam vobis videor indignus qui gestem hanc pineam coronam? Hæc iis, quorum jussu hue venistis, renuntiate. Atque adeò quòd Isthmica corona evinctus incedo, hinc quoque scitote Isthmicos ludos dein fore illustriores. Addit

Lucian. vitar. auct. Lucianus hoc ipsum memorans, ipsum Diogenem, quantum huc spectat æquasse se Herculi. Milito, inquit, ut ille, adversus voluptates non jussus, sed sponte. Simili ferè exemplo, & metaphorico

Clem. Alex., Strom. lib. 7. loquendi genere usus est Clemens Alexandrinus, ubi ait de victoria illius qui eoronatur ut victor perturbationum animi. Hic, inquit, est ille verus athleta, qui ob veram victoriam, quam obtinuit adversus omnes affectus in magno stadio, qui vocatur mundus, coronatus est. At is qui spectaculum proposuit, est omnipotens Deus. Judex, unicus filius Dei. Spectatores verò angeli & Dii; & paneratium illud quod ex omni genere pugnæ constat: non adversus sanguinem & carnem, sed adversus spirituales potestates, quæ per carnes operantur vehementes vitiorum & affectionum

Plutarch. symp. lib. 5. probl. 3. motus. Cæterùm Plutarchi exstat problema quod huc pertinet. Quærit enim qua de causa pinus in Isthmicis ludis sit coronamentum victoris. Et quidem communis existimatio erat, pinum esse coronamentum Neptuni. Dixi quoque è Strabone, apud Isthmum fuisse templum hujus numinis ἄλσος πιτυῶδες συνηρεφὲς, ὅπου τὸν ἀγῶνα τῶν Ἰσθμίων Κορίνθιοι συνετέλουν, luco pineo contectum, ubi certamen Isthmiorum Corinthii peragebant. Etsi hæc causa non satis videtur esse valida. Quippe pinus non solum Neptuni, sed & Liberi coronamentum esse constat, propter eas causas quæ memorantur apud Plutarchum. Certè verum est, utrique numini hanc arborem esse complacitam. Utrumque enim & humido & genitali præest. Neptuno quidem sativo, at Dionysio arboreo omnes Græci sacrificant. Adduntur ibidem aliæ causæ, quas inde lectorem petere æquum est. Ne multa, hic ipse Praxiteles, quem Plutarchus hac de re differentem inducit, denique ait; Non enim heri pinus hîc & nuper facta est coronamentum Isthmiorum. Priùs ta-

Scholiast. in alexiphar. Nicand. men, inquit, τοῖς σελίνοις ἐστέφοντο apio coronabant. Hoc ipsum firmat scholiastes Nicandri; Ducitur autem Melicertæ, inquit, Isthmicum certamen, in quo priùs corona fuit victoribus ex apio. Ultimò

verò

verò è pinu. Itaque ex his locis ſolvi poteſt nodus qui ſine hac temporum diſtinctione eſſet inſolubilis. Nam etſi pinus, ut ſupra probatum eſt, poſtremò fuit coronamentum Iſthmicum, tamen apio quoque victores in Iſthmicis coronatos legimus. Et exſtat locus Diodori Siculi, ubi is autor eſt, Timoleontem ſua Diodori Sicul. lib. 16. bibl. & Plutarch. ſymp-probl. lib. 5. probl. 3. Plutarch. Timol. oratione uſque eò accendiſſe militum animos, ut una voce omnes pugnam poſcerent. Cùm verò caſu magna apii vis ad toros extruendos jumentis deportaretur, Timoleon illud ſe victoriæ omen agnoſcere dixit, quod corona Iſthmica ex apio necteretur. Quod factum his verbis proſequitur Plutarchus, cùm igitur id ageret Timoleon ut milites ſuperſtitione liberaret ac deſperatione, monſtrata apii copia, aliiſque quæ tempus poſtulabat, dictis, addidit, coronam victoriæ ultro ſibi in manus venire. Nam Corinthii, inquit, Iſthmiorum victores coronant, exiſtimantes coronamentum apii eſſe ſacrum & patrium: jam enim tunc, quemadmodum nunc, apium erat corona Iſthmiorum, ſicuti Nemeorum. Non autem ita diu pinus fuit. Cùm igitur Timoleon incidiſſet in milites, ſumpto apio, primus ipſe ſe coronavit, deinde qui circa ipſum erant duces & multitudo. Dicitur quoque prætoria, & regia navis Antigoni ſponte produxiſſe apium; indeque denominatam Iſthmiam. Adeſt & Pindarus, qui agnoſcit apium eſſe coronamentum Iſthmicum, Nemea non repugnante.

δύο δ' αὐτὸν ἔρεψαν πλόκοι σελί-
νων ἐν Ἰσθμιάδεσσιν Pindar. Olymp. od. 13.
φανέντα. Νέμεά τ' οὐκ ἀντιξοεῖ.

Duo ipſum contexerunt plicamenta apiorum in Iſthmiadibus conſpectum. Nemeaque non repugnant. Ac ſi dicat, Etſi è pinu propriè texuntur coronamenta Nemea, tamen Xenophontis virtuti datum eſt, ut in Iſthmicis apio coronaretur, perinde ac in Nemeis. Hîc interpretes, ut hanc difficultatem concilient, apium faciunt duplex. Diſcriminant enim viride ab arido: ut corona Iſthmica ſit nexa ex apio arido, Nemea è viridi. Cæterùm Pindarus apia vocat Corinthiaca,

ἵν' ἐν ἀγῶνι βαρυκτύπου Pindar.
θάλησε Κορινθίοις σελίνοις. Nem. od. 4.

quo pacto in certamine [quod ſacrum eſt Neptuno] tridentis concuſſori graviſtrepo, decoratus fuerit Corinthiacis apiis. Aliis item locis Iſthmicam coronam ex apio necti ait.

γεραίρειν τέ μιν ὃς Ἰσθμίου ἂν δάπ' Pindar.
Δωρίων ἔλαχε σελίνων. Iſth. od. 8.

honorandumque eum qui apud Iſthmum Dorica ſortitus eſt apia. Item alibi non minùs dilucidè.

Pindar. Isth. od. 2.

οὐκ ἀγνῶτ' ἀείδω
Ἰσθμίαν ἱπποισι νίκαν,
Τὰν Ξενοκράτει Ποσειδάων ὀπάσαις,
Δωρίων αὐτῷ στεφάνωμα κόμαν,
πέμπεν ἀναδεῖσθαι σελίνων,
εὐάρματον ἄνδρα γεραίρων.
Ἀκραγαντίνων φάος.

non incognitam cano Isthmiam victoriam equis [partam] quam Xenocrati Neptunus postquam præbuit, misit ei coronamentum Doricorum apiorum ad redimiendam comam, ornans virum curru præstantem, Agrigentinorum lumen. Equidem etsi iis minimè adversor qui apium viride distingunt ab arido, tamen pronior sum Plutarcho, pinum priùs fuisse coronamentum Isthmicum, postea verò apium. Adeò ut nihil repugnans dicat quisquis & è pinu, & ex apio coronam Isthmicam plexam fuisse dicat, adhibita, videlicet, distinctione temporis.

CAPUT XXVIII.

Dio Chrysostomus Isthmicam pinum vocat plantulam nullius utilitatis. Alia quædam de pinu. Pan coronatur pinu. Corona è pinu καλὸς στέφανος. Pinus est symbolum puritatis & virginitatis. Pinus coronamentum virginum. Romæ asinus coronatur. Corona è panibus. Corona pudicitiæ. De victore pancratii in Isthmicis. Alia premia in his ludis victoribus data. Locus Atheniensium in Isthmicis.

Dio Chrysost. in orat. de gloria.

EQuidem miror quid ita Dio Chrysostomus hanc, de qua agimus, Isthmicam pinum vocet plantulam nullius utilitatis. Certè aut ἐκφαυλίζων loquitur, aut aliam plantam à nostrate pinu diversam indicat. Quippe ait, mirari se, cur pinus aliis nihilo viridior tot laboribus ac periculis, interdum quoque ingenti argenti pondere expetatur. Ex ea, inquit, nec umbra, nec fructus expetitur. Quinimo est folio acuto & fumoso. Fortasse ei vetus fabula venit in mentem. quæ ait, Marsyam pinu vinctum ab Apolline excoriatum fuisse. Hinc enim factum ut pinus ejus miserta, facta sit θρηνώδης flebilis. nisi hîc πίτυς est arbor picea, ut aliquando apud Plinium. Quæ omnia adversantur iis quæ de pinu, & quidem magnifica alii scriptores tradunt. Id quod ipse Dio Chrysostomus fatetur, dum huic tantulæ plantæ opponit Megarensem pinum sicuti proceram, & aspectu jucundam, pro qua, inquit, nemo se verteret. Idem enim est ac si dicat, Vah, homines præposteros, qui celeberrimis coronamentis adhibent plantam parvulam & contem-

Scholiast. Nicand. in Alexiph.

contemptibilem, ſpreta hac tam pulchra, tam ſpecioſa, tam nobili, & odorata fronde. Et verò de pinu arbore propemodum miracula traduntur. Unam etiam Strabo memorat quæ fuit apud Heptaporum Troianæ regionis fluvium, cujus ambitus fuit pedum XXIII. altitudo ſexaginta ſeptem, nempe ab radice, donec ſe diffundat in tres partes æqualiter inter ſe diſtantes; quo loco in unum apicem acuminatur. Tunc omnis ejus altitudo eſt duorum jugerum & XV. cubitorum. Et verò ab Horatio pinus dicitur ingens. *Strabo lib. 13.*

Sæpius ventis agitatur ingens *Horat. lib. 2. Carm.*
Pinus.

ejuſque umbra gratiſſima perhibetur, ut apud eundem Horatium,

Cur non ſub alta vel platano, vel hac *Horat. lib. 2. Carm.*
Pinu jacentes ſic temerè & roſa
Canos adorati capillos
Dum licet, Aſſyriaque nardo
Potamus uncti?

Hanc umbram alibi vocat hoſpitalem,

Quo pinus ingens, albaque populus *Horat. lib. 2. Carm. 29.*
Umbram hoſpitalem conſociare amant,
Ramis.

Et verò alibi hic ipſe Horatius, ſcilicet propter umbram, jubet ut pinus immineat villæ.

Imminens villæ tuæ pinus eſto, *Horat. lib. 3. Carm.*
Quam per exactos ego lætus annos,
Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem,

Faventina præcipuè commendatur,

Tum Verona Atheſi circumflua, & undique ſollers *Sil. Ital. lib. 8.*
Arva coronantem nutrire Faventia pinum.

In hanc arborem Atys converſus dicitur. Ideoque Deæ Cybele eſt arbor dilecta. Ovidius,

Et ſuccincta comas, hirſutaque vertice pinus *Ovid. l. 10. Metam.*
Grata Deûm matri; ſiquidem Cybelejus Atys.
Exuit hac hominem, truncoque induruit illo

Pan quoque à veteribus ubique & fingitur & pingitur coronatus pinu & à pinu amatus & ipſe amans hujus arboris. Propertius,

Fagus, & Arcadio pinus amata Deo. *Propert. lib. 1.*

Ergo Ovidius hujus numinis cornua præcingit pinu,

pinu præcincti cornua Panes. *Ovid. lib. 14. Metam.*

Suam eſſe pinum ipſe Pan apud Statium profitetur,

Et Jovis & Phœbi frondes, & diſcolor umbra *Stat. lib. 2. Sylv.*
Populus, & noſtræ ſtupeant tua germina pinus.

apud

Long. lib. Apud Longum Pani, qui priùs esset perpetuus incola pinus, templum est ædificari cœptum. Idem Pan Siringæ Deæ amore captus, priusquam eam alloquatur, se pinu coronat. Ovidius,

Ovid. lib. 1. Metam.

Pan videt hanc, pinuque caput præcinctus acuta,
Talia verba refert.

Hircus victima offerenda Pani apud Longum pinu coronatur. Pharnutus videtur hujus coronamenti rationem reddere, ubi ait, *Pharnut. in Pane.* Pana coronari pinu, ὀρεῖόν τι καὶ μεγαλοπρεπὲς ἔχοντος τοῦ φυτοῦ, quòd hæc arbor præ se fert nescio quid montani, & magnifici. Alii narrant fabulam, quæ verius repræsentat originem hujus coronamenti; *Constantin. Cæs. lib. 11. cap. 11. Julian. ad Jamblich.* Ajuntque pinum fuisse virgunculam adamatam à Pane, & à Borea. Cùm uterque id ageret ut à virgine æmulo præferretur, ipsa se Pani nempe μέλος λιγυρὸν ἠχοῦσῃ dulce carmen canenti, non stridenti ut solet Boreas, proniorem ostendit. Hinc iratus Boreas eam petris illisam comminuit. Cujus exitus terra miserta produxit plantam hoc nomine, quæ & vivæ ingenium retinet. Nam Pana coronat sua fronde. At ubi Boream sentit flantem, plangit. Non ergo immeritò poëtæ Pani hoc placitum coronamentum attribuunt.

Sil. Ital. lib. 13.

Cingit acuta comas, & opacat tempora pinus,
Ac parva erumpunt rubicunda cornua fronte.

Philostr. in imag. Stephan. Μίλητος. Quæ corona vocata est καλὸς στέφανος, καὶ δεινὸς ἐπιπρέψαι τοῖς ἐν ὥρᾳ, pulchra corona, & idonea quæ concedatur venustis. Stephanus tradit hanc arborem primùm natam esse apud Miletum urbem Cariæ, & propter stirpis antiquitatem ramum pinus sacris Cereris adhibitum. Sive Cybeles, sive Cereris, sive Panis est pinus, certè nihil non purum, nihil non castum significat. Virgilio quidem hujus arboris odores sunt casti.

Virgil. Cir.

Nec mihi jam pingui sudabunt tempora myrrha.
Pronuba nec castos accendet pinus odores.

Sed & Ovidius testis est, quædam piamina, sive purgamina, & lanas antiquitùs dicta fuisse februa. Idque nominis inditum esse ramo ejus arboris, quam ipse vocat puram; quæ est ipsissima pinus.

Ovid. lib. 2. Fast.

Nomen idem ramo, qui cæsus ab arbore pura
Castra sacerdotum tempora fronde tegit.
Ipse ego Flaminicam poscentem februa vidi,
Februa poscenti pinea virga data est.

Hinc pinus cœpit esse certissimum symbolum virginitatis. Hoc discimus è prisco illo fistulæ judicio, quod apud Ephesios fiebat in antro quodam ubi Pan versabatur. Quem ritum seu verum, *Achill. Tat. lib. 8.* seu fictum sacerdos Dianæ memorat apud Achillem Tatium. Nimirum,

mirum, puella de cujus pudicitia ambigebatur, eò demittebatur. Si ei virginitas manserat inlibata, dulcis quidam, peneque divinus sonus exaudiebatur. Nec multò post illius antri valvæ sponte recludebantur. Et quòd mirabile erat, ipsa virgo aspiciebatur, ἐστεφανωμένη τὴν κεφαλὴν πίτυος κόμαις. Enimvero quod pinus demonstret virginitatem, apertè docet locus Callimachi, ubi sacrum fit Dictynnæ uni è nymphis Dianæ. *Achill. Tat. lib. 8.*

τὸ δὲ στέφος ἤματι κείνῳ
Ἢ πίτυς ἢ σχῖνος. *Callimach. hym. in Dian. 21.*

Sertum festi illius diei est pinus, aut lentiscus. E quibus verbis colligi potest lentiscum quoque esse coronamentum virginum. Apud Longum Chloë redimitur ramis pinus. Eandemque pineam coronam Daphnis capiti ejus detractam imponit suo. Rursus Chloë sedens sub pinu arbore nihilominus redimitur pinu. Eadem, cùm à Metimnæis esset capta, sedit coronata pinu. Atque adeò in ejus capite pinus, aut corona pinea floruisse visa. Huic coronæ virginitatis annecti potest illa, qua Romæ coronatur asinus is, cujus beneficio Vesta est virgo. Fabula est apud Lactantium his verbis, *Lampsaceni asellum Priapo, quasi in ultionem mactare consueverunt. Cùm enim hic Deus Vestæ dormienti vim inferre conaretur, asinus intempestivo clamore eam excitavit. Hinc libido insidiatoris detecta. Apud Romanos eundem asellum Vestalibus sacris in honorem pudicitiæ conservatæ panibus coronant.* Est autem, ut hoc quoque obiter dicam, hæc corona è panibus non solùm huic asello merces, sed & apud Aristophanem præmium servo nuntio rei lætissimæ, hoc est, paupertatis opibus commutatæ, Cùm enim propter hoc ipsum totus ille senum grex vitularetur, saltaret, non se, quominus choreas institueret, continere posset, ea mulier quæ ibi inducitur, ait; *Long. lib. 1.* *Long. lib. 2.* *Lactant. lib. 1. cap. 21.*

κἀγώ γ' ἀναδῆσαι βούλομαι
Εὐαγγέλιά σ' ἐν κριβανωτῶν ὁρμαθῷ
Τοιαῦτ' ἀπαγγείλαντα. *Aristoph. Pl.*

& ego coronare te volo rei tam lætæ nuncium serie panum in clibano coctorum. Ibi enim scholiastes ait, κριβανωτῶν ὁρμαθῷ esse ἀντὶ τοῦ ἄρτων δέσμῃ ἐν κριβάνῳ ὠπτημένων, pro panum fasce in clibano coctorum. Coronæ virginitatis addi potest illa quam Hippolytus Dianæ offert plexam è floribus lectis in prato intonso.

σοὶ τόνδε πλεκτὸν στέφανον ἐξ ἀκηράτου
λειμῶνος, ὦ δέσποινα, κοσμήσας φέρω,
ἔνθ' οὔτε ποιμὴν ἀξιοῖ φέρβειν βοτά.
οὔτ' ἦλθέ πω σίδηρος, ἀλλ' ἀκήρατον *Euripid. Hippol. actu 1.*

μέλισσα

μέλισσα λειμῶν' ἠρινὸν διέρχεται.

tibi hanc nexilem coronam ex illibato prato, ô domina, adornatam fero; ubi nec pastor pascit greges, Quò neque ferrum venit, sed vernam illibati prati aream pervagatur apis. Hanc ipsam coronam paulò post vocat aureæ comæ redimiculum.

ἀλλ' ὦ φίλη δέσποινα χρυσέας κόμης
ἀνάδημα δέξαι, χειρὸς εὐσεβοῦς ἄπο.

Sed, ô chara domina, aureæ comæ redimiculum accipe à manu pia. Coronæ virginitatis affinis est corona pudicitiæ, qua coronabantur illæ quæ uno matrimonio contentæ fuerant. Ex hisce tot, tantisque dotibus conficitur eminens illa hujus arboris dignitas; quæ utique ea est, ut quamvis eam Dion usquequaque deprimat, tamen Isthmica coronamenta inde sint plexa. Hoc moneo, eum qui in Isthmicis pancratii victor esset, myrtea corona donatum. Hoc disco è Pindaro.

Val. Max. lib. 2. c. 1.

ἁλίκων τῷ τις ἀβρὸν
ἀμφὶ παγκρατίου Κλεάνδρῳ
πλεκέτω μυρσίνας στέφανον.

Pindar. Isthm. od. 8.

ideoque æqualium aliquis nectat coronam myrti splendidam Cleandro ob victoriam pancratii. Ne illud quidem omiserim, Solonem ei qui in Isthmicis victor fuisset, constituisse drachmas centum; qui in Olympicis, quingentas. Postremò, adde è Plutarcho in Isthmicis ludis locum fuisse Atheniensium quantum spatii caperet expansum velum ejus navis, quæ Delphos mittebatur. Ergo nonnisi honoratioribus is locus dari solitus veluti singulari prærogativa, qualis fuit Æschyli quem ibi sedisse legimus; cumque videret spectatores clamorem edere, dixisse, Vides qualis exercitatio. Qui plagam accepit, tacet; spectatores clamant.

Plutarch. Sol.
Plutarch. symp. l. 1. probl. 2.
Stob. π. φιλοπον. κ. μελ.

CAPUT

CAPUT XXIX.

Pueruli trimi Athenis coronabantur floribus. Certamina gymnica & scenica adolescentulorum. Puerile equestre certamen. Pueri cursores, luctatores, pugiles, pancratiastæ, quinquertiones. Hisce singulis certaminibus singulæ coronæ fuerunt propositæ. Puerile certamen sagittandi. Platonica distinctio certaminum. Certamina virginum. Mulieres ludis Olympicis arcebantur.

SUperioribus certaminibus sive ludis accesserunt pueriles exercitationes, quæ pueris athletis coronas exhibebant. nempe præter illas quibus Athenis pueri trimi coronabantur mense *ἀνθεστηριῶνι*, quæ erant floreæ. Quas coronas pueris datas esse autumo tanquam victoribus earum difficultatum, eorumque periculorum quibus infantes, & pueruli intra spatium primi triennii defunguntur. Cæterùm cùm pueros athletas dico, adolescentulos jam lacertorum vi, jam animi robore præditos dico. Horum alacritatem non otio languescere, sed protinus intendi ac roborari oportere sapiens antiquitas existimavit. Hanc enim gymnasticam pertinere ad fortitudinem tradit Aristoteles. Hæc erant germina severæ illius educationis, ex qua denique metebant integritatem morum. Nam qui ab annis primoribus jam fortis est, hunc vix ulla voluptas enervat. Ergo ab adolescentulis exigebant ea, quæ hodie in paucissimis illorum reperias quos sola ætas viros probat. At verò tunc ipsi pueri imitatione fortissimorum athletarum indicebant sibi, instituebantque certamina gymnica. In his illa ætas exhibebat cursores, luctatores, pugiles, pancratiastas, quinquertiones, sive pentathlos. De his certaminibus eleganter hæc Statius Herculem alloquens,

Philostr. in Her.

Aristot. lib. 8. polit. cap. 3.

hic tibi festa
Gymnas, & insontes juvenum sine cæstibus iræ
Annua veloci peragunt certamina lustro.

Stat. lib. 3. Sylv.

Itaque nihil mirum, si his quoque, ut dixi, coronæ erant propositæ. Sunt enim, sunt inquit Clemens Alexandrinus, quemodmodum in certaminibus gymnicis, sic & in Ecclesia coronæ virorum & puerorum. Puerilis equestris certaminis extat exemplum apud Virgilium. Ibi enim pueri decurrunt in honorem Anchisæ,

Clem. Alex. lib. 7. Strom.

Vade,

Virgil. lib. 5. Æneid.

Vade, age, & Ascanio, si jam puerile paratum
Agmen habet secum, cursusque instruxit equorum,
Ducat avo turmas, & sese ostendat in armis.

Et paulò post,

Incedunt pueri; pariterque ante ora parentum
Frenatis lucent in equis.

Lucian. Quom. hist. sit scrib. Plutarch. symp. 2. probl. 5. Xenoph. hist. Græc. lib. 5.

Δόλιχον etiam pueri currebant in suis certaminibus; δόλιχον, οἶμαι, ἐν παισὶ νενίκηκε, inquit Lucianus. Pueros quoque fuisse luctatores, pugiles, & pancratiastas, docet Lysimachus apud Plutarchum ubi ait, post pueros luctatores, pugiles, & pancratiastas in patria sua induci viros item luctatores, pugiles, & pancratiastas. Id quod Xenophon confirmat, ubi ait, nuntium cladis apud Thebas acceptæ Lacedæmonem venisse ultimo die, quo pueri nudi in palæstra exercentur, cùm jam virilis chorus ingressus esset. De pancratio quidem extat locus Plinii ubi loquitur de artificibus. *Plin. lib. 34. cap. 8.* *Leocras aquilam* [fecit] *sentientem quid rapiat in Ganimede, & cui ferat, parcentem unguibus etiam per vestem; puerum Autolycum pancratio victorem, propter quem Xenophon symposion scripsit.* *Plutarch. Eumene.* Et Plutarchus memorat Philippum peregrinantem, & otiosum spectasse pancratia adulescentulorum Cardianorum, & luctas puerorum. Sed & quinquertium puerile Plutarchus numerat inter ea quæ ludis Olympicis addita quidem, sed postea dempta sunt: ἀνῃρέθη δὲ καὶ παισὶ πεντάθλοις στέφανος τεθείς. Ablata est pueris pentathlis corona posita. E quo loco id quoque discimus, non de nihilo pueros decertasse, sed & ipsis singulorum certaminum coronas fuisse propositas, non hercule parvum crescenti virtuti incentivum. *Xenoph. hist. Græc. lib. 4.* Nec verò sine causa adnotatum est à Xenophonte, fratrem Pharnabasi, erepto fratri imperio, filium ejus in exilium egisse. Hunc Agesilaus in gratiam patris qua maximè ratione potuit, reduxit. Atque adeò perfecit ut Evalcis Atheniensis filius, qui ei erat in deliciis, ipsius causa in stadium Olympicum admitteretur, unde, ut supra dixi, alii lege arcebantur. *Strabo lib. 16.* Certaminum quoque sagittandi puerilium, quibus præmia proposita fuerunt, meminit Strabo. *Plutarch. symp. lib. 5. probl. Etymol. γυμνοπαιδία.* Ita tamen his exercitamentis pueri sunt admovendi ut adsit illud temperamentum quod Aristoteles suadet: ne iis dematur illa vis animi & corporis, quæ nimio labore deteritur, ut apud Lacones. *Aristot. polit. lib. 8. cap. 4.* Pueris quoque in musicis sive scenicis certaminibus propositæ fuerunt coronæ; non solùm, inquam, è palæstra, sed & è musica. Et verò Lacedæmone fuerunt ludi, quibus nomen γυμνοπαιδία, ubi pueri nudi Apollini canebant pæanas. *Plato lib. 8. de leg.* Plato omnia certamina facit trium generum, ἓν μὲν παιδικῶν

ἓν δὲ

ἓν δὲ ἀγενείων, ἓν δὲ ἀνδρῶν, unum quidem puerorum, unum imberbium, unum virorum. Sed si talium puerorum meritò admiramur indolem, multò æquius est virginum virtutem suspici. Nam & virgines, autore apud Platonem, Xenophontem, Plutarchum Lycurgo, Spartæ exercebántur cursu, palæstra, jactu disci & jaculi. Cujus instituti inibi ratio redditur. Atque adeò ipsæ virgines in Olympicum stadium descendisse dicuntur, quamvis parte ferè sexta breviori curriculo. Ibique accepisse coronam ex olea, quam verè oleagineam virgineam dixeris. Et verò virginibus, hoc est, puellis nondum pubescentibus nudis Plato assignat stadium & δίαυλον, & equestre & δόλιχον. At illas quæ sunt tredecim annorum, donec nupserint, decenti veste indutas vult descendere ad certamen horum cursuum; non tamen post vicesimum, nec item ante decimum octavum annum. Neque verò tantùm certamina cursus virginibus erant proposita, sed & illa quæ ad augendum robur corporis pertinebant; ubi unus adversus unum, & duo adversos duos, ac decem pugnabant contra decem. Atque hæc quidem instituta non egrediebantur virgines. Talium studiosissimus spectator fuit Agesilaus Plutarcho teste, οὔτε παίδων, οὔτε παρθένων ἁμίλλης ἀπολειπόμενος. nunquam deerat neque puerorum, neque virginem certamini. Hujus generis puto fuisse θέας illas Παρθενικὰς spectacula Parthenica, edita in funere Trajani. Cæterùm mulieres arcebantur spectaculo ludorum gymnicorum, ne nuditas virorum objecta oculis matronæ ejus pudicitiam minueret. Id quod usque eò verum est, ut, si qua mulier ibi deprehensa esset, hanc lex de saxo dejici juberet. Id quod docet locus insignis Æschinis, cujus verba hîc memorare operæ pretium duxi. Dicitur quondam mulier quædam senior venisse in stadium, ibique una cum viris & stetisse, & spectasse certantes. Cùm autem certaminum judices surrexissent in eam, quòd ausa fuisset prodire in stadium, respondisse, At eccui alii mulieri Deus concessit tali perfrui lætitia? Nam & patrem, ac tres fratres habebat Olympionicos, ac præterea filium ducebat ad Olympica certamina. Idem enim est ac si hæc mulier dicat? Non impudentia, aut etiam impudici mores me huc impulerunt, sed eximius, ac præter solitum cumulatus meorum honor, & vera gaudia me huc adduxerunt, etsi id facere lege vetor. Neque enim mirum si super quinque Olympionicis gloriabatur. Si ob causam tam honestam huic feminæ licuit descendere ad ludos Olympicos, multò hercule magis licuisse debuit Cuniscæ sorori Agesilai, quam Rex persuasit in curru sedentem Olympiæ certare. Quo facto significabat Græcis, eas victorias nullius esse virtutis, sed tantùm opus esse divitiarum & sumptuum; nempe, cùm athle-

Plato lib. 7. de leg. — *Plutarch. in Lacon. apophtheg.* — *Pausan. lib. 5.* — *Dio. in Domit.* — *Plato lib. 8. de leg.* — *Plutarch. Agesil.* — *Dio. Adrian.* — *Pausan. lib. 5.* — *Philo περὶ τοῦ ἐν εἰ. νου.* — *Æschin. epist. 4.* — *Plutarch. Ages.*

athletica jam degeneraret in κακοτεχνίαν. Diversa ergo fuit ratio mulierum, & virginum. Nam præter ea quæ dixi, virgines etiam in India pugiles erant, hoc est, pugnis certabant; Ibique victrici præmium propositum erat. In Africa est palus Tritonis, derivato nomine à Minerva, quam ibi genitam ferunt. *Faciuntque ei fabulæ aliquam fidem*, inquit Pomponius Mela, *quòd quem natalem ejus putant, ludicris virginum inter se decretantium celebrant.* Quæ quidem virginum certamina spectabant veras pugnas nempe, ancipiti repub. Legendus est Plutarchus ubi memorat fortitudinem Archidamiæ, quæ habens gladium venit in senatum pro feminis increpans viros, si eas vivere postulant, patria perdita. Cæterùm in unaquaque harum celebritatum fuerunt scenica, sive musica certamina. Et verò, Plutarcho autore, Pythia habebant tria, aut etiam quatuor ἀκροάματα condita salibus, aliisque aspersa jucunditatibus, quæ obiter assumpta, ibique inducta fuerant. Hinc Sophocles coronatus traditur. Ac Themistocles dicitur vicisse χορηγῶν τραγῳδοῖς, choragorum tragœdis [ludis] & victoriæ tabulam suspendisse cum hac inscriptione, Θεμιστοκλῆς Φρεάῤῥιος ἐχορήγει. Φρύνιχος ἐδίδασκεν, Ἀδείμαντος ἦρχεν. Themistocles Phrearius choro præerat. Phrynicus docuit. Adimantus præsedit, sive duxit. Et quidem illud ἐχορήγει non musica tantùm certamina spectat, sed & majora & duriora. Nam χορηγοῦντες περὶ τὰς ἑορτὰς qui festis diebus choro præsunt, iidem censentur ἐν ταῖς μάχαις εἰσφέροντες, utiles & præstantes in pugnis. Pericles etiam publico decreto musicis ludis præfuit. Materia ludorum musicorum sæpe fuit laudatio, resque gestæ alicujus magni viri. Certè Pompejus spectasse dicitur certamen poëtarum, cujus non aliud fuit argumentum quàm res gestæ ipsius. Et hæc quidem habeo quæ dicam super coronamentis quatuor celeberrimorum Græciæ agonum.

Strabo lib. 15.

Pompon. Mela lib. 1. cap. 7.

Plutarch. Pyrrho.

Scholiast. Sophocl. in ejus vita.

Plutarch. Aphthon. προγυμν.

Plutarch. Pericle.

Plutarch. Pompejo.

CAPUT XXX.

Circenses. Actii ludi. Alexandria ludi. Alexandrina certamina. Trajani ludi. Certamina Isolastica. ἀγὼν ἀμφιφορίτης. ἀποβατικῶς. *Ellotia. Eliaca. Promachia. Eleusinia. Eleutheria.* πυλαιτηρὸς ἀγών. λυκύλλεια. *Luctatii ludi.* ἀγῶνες ἐπὶ λαμπάδι. *Thematica. Targelia. Hyacinthina, sive Hyacinthia. Antinoja. Neapolitana. Parthenopæa.* βίβασις. *Monomachia. Panathenaica gymnica.*

SUperioribus certaminibus addendæ sunt aliæ celebritates & conventus ad horum exemplum ubique gentium instituti.

His

His quoque recepta jam appellatione indebant nomen ἆθλα καὶ ἔπαθλα, unde ἀθληταί. Et verò Circenses Romæ diximus fuisse imitamentum ludorum Olympicorum. Actii quoque ludi fuerunt editi in honorem Apollinis apud urbem Nicopolim, ob devictos ibi ab Augusto Antonium & Cleopatram; Quorum cura Lacedæmoniis demandata fuit. Etsi ante eam victoriam eosdem ludos in honorem ejusdem numinis celebratos fuisse, coronasque inde victoribus dari solitas, tradit Strabo, tum Stephanus, qui ait, ibi fuisse certamen gymnicum, & equestre, & navale singulis trienniis. Sed, videlicet, hi ludi ab Augusto fuerunt instaurati, & magnificentiùs editi. Hi, nimirum, sunt illi ludi, quorum mentio apud Aristidem, quæ ipse vocat Apollonia, hoc est, festum Apollinis, in quo τὴν ἱπποδρομίαν Ῥωμαῖοι ποιοῦσι τῷ θεῷ. equorum cursum Romani faciunt Deo. Fuerunt & Alexandria ludi ab universa Ionia celebrati; fortè illi ipsi, aut exemplo illorum instituti, de quibus Alexander Persis devictis, literas perhumaniter scriptas dedit ad Ilienses; quibus literis super alia pollicebatur se ibi sacrorum agonem instituturum. Et hos quidem ludos Romæ institutos fuisse constat. Et vocabantur Trojani. Quæ propriè fuit παιδικὴ καὶ ἱερὰ ἱπποδρομία, puerilis & sacer equorum cursus. Fuerunt & alia certamina hoc eodem ferè nomine Alexandrina, apud Alexandriam Ægypti celebrari solita; in quibus Olympiorum imitatione fuit stadium. Hujus generis fuerunt, aut esse potuerunt illi *quinquennales cœtus*, quos Plinius Trajano scribens ait appellari posse *Trajanos*. Sunt & illa quæ idem Plinius vocat *certamina Isolastica*. Fuit & ἀγὼν ἀμφιφορίτης apud Æginetas, in quo ii qui decertant, humeris imponunt hydrias aqua plenas; deinde cursui se permittunt de victoria contendentes heroum imitatione. Fuit quoque certamen, cui nomen ἀποβατικῶς pedestre & equestre, in quo per rotam evadebant ad currum, & rursus descendebant illæsi. Ibi quoque ἀποβατικὸς vocatur auriga ad hoc genus certaminis necessarius. Fuerunt & Ellotia instituta Corinthi in honorem Minervæ, quæ & Ellotis dicta, quòd Bellerophontes, capto equo Pegaso, adjumenta hujus Deæ ei frenos injecit. Nominantur etiam Eliaca & Promachia Lacedæmoniorum. Fuerunt & Eleusinia, à quorum sacris exteri arcebantur. Fuit & certamen cui proprium nomen πυξιτηρικὸς ἀγὼν, teste Plutarcho, à quo pompa horum ludorum singillatim memoratur. Inter alia ait ibi fuisse currus plenos myrti, & coronamentorum: Fuerunt Eleutheria, ac si dicas liberatoria, ludi instituti in honorem Jovis Liberatoris editi in eo ipso loco, in quo trecenta Persarum millia à Græcis cæsa perhibentur. Fuerunt & illa quæ voca-

Etymol. ἀθλητής. *Strabo l.* 7. *Stephan.* ἀκτία. *Aristid.* isthm. orat. 4. *Strabo lib.* *Strabo lib.* 13. *Plutarch. Cat. Jun.* *Strabo lib.* 17. *Plin. epist. lib.* 10. *ep.* 79. *Plin epist. lib.* 10. *ep.* 119. *Etymol.* ἀμφιφορίτης. *Etymol.* ἀποβατικῶς. *Etymol.* Ἑλλώτις. *Athen. lib.* 15. *Lucian. pseudo. Plutarch.* *Aristid.* *Etymol.* ἐλευθέρια. *Strabo l.* 9.

vocabantur λουκούλλεια, certamen, pulso Mithridate, à Cyziceni
Appian. Alexandr. Mithr. Cic. in Bruto. nis institutum in honorem Luculli. Ludos quoque Luctatios M.
Tullius nominat, *quos Salinator Senensi prælio voverat, editos C. Cornelio, Q. Minutio COSS.* Et Plato & Pollux me-
Pollux lib. 3. cap. 30. minerunt ἀγῶνα τὸν ἐπὶ λαμπάδι. Sunt & Thematica, nempe
è numero illorum ludorum, quos vocabant ἀργυρίτας, in quibus præmia non quidem erant coronæ, sed aliud quodpiam donum ex argento, ære, ebore, aliave quapiam re, ut supra dixi
Pollux ibid. è Plutarcho. Fuerunt & Thargelia in honorem Apollinis. Fue-
Strabo l. 6. runt & illa Hyacinthina in Amyclæo, quorum Strabo meminit
Xenoph. in conspiratione Eilotarum. Vocata sunt & Hyacinthia, quæ
hist. Græc. lib. 4. & in Laudat. Agesil. autoribus Xenophonte & Plutarcho, Lacedæmone celebrabantur. Ibi canebatur Pæan, ad quem Amyclæi conveniebant. Fuerunt & Antinoia instituta in honorem Antinoi, qui fuit libertus A-
Plutarch. driani. Quem agonem Hegesippus sua ætate celebratum testa-
Arist. Euseb. hist. eccl. lib. 4. tur. Adsunt & Neapolitana, nempe Neapoli instituta quinquennalia, & sacra, & musica. Hunc agonem Strabo dicit esse ἐνά-
Strabo l. 5. μιλλον τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα, conferendum cum quolibet clarissimo certamine eorum quæ in Græcia celebran-
Etymol. tur. Etymologicon meminit Lyceorum, qui fuerunt ludi Ro-
λυκεῖα. mani in quibus præmium fuit lancea. Horum ludorum memi-
Philostr. in Icon. nit Philostratus. Eadem certamina fuerunt, aut certè his successerunt illa, quæ postea apud Surrentum fuerunt instituta; quibus nomen Parthenopæa. fortè eadem cum illis quæ supra nominavi Neapolitana. Statius,

Stat. lib. 3. Sylv.

——ridetque benigna
Parthenope gentile sacrum, nudosque virorum
Certatus, & parva sua simulachra corona.

Ubi coronam accipio pro certamine & ludis à Pollione institutis
Xiphil. Ner. in honorem Herculis, quæ fuerunt aut Neapolitana, aut imita-
Pollux lib. 4. cap. 14. menta Neapolitanorum. His annumerari possunt Juvenalia, ludi Romæ instituti in honorem barbæ Neronis primùm demptæ. Spartæ quoque fuit quoddam saltationis genus, cui nomen βίβασις, cujus præmia non pueris tantùm proponebantur, sed & puellis.
Philostr. in vita Apoll. lib. 7. Ibi & saliebant, & mutuis sese usque ad nates ictibus petebant. Fuerunt & celeberrima illa Panathenaica Attica, nempe certami-
Stephan. na musica, in quibus Harmodius & Aristogiton cantibus cele-
ἐγχλίδαι. brantur. Talia edidit Domitianus in monte Albano, quæ fuerunt
Aristid. musica. Eadem Panathenaica fuerunt gymnica omnium Græciæ
Panath. Xiphil. Domit. certaminum antiquissimum, non hujus, aut illius diei celebritate circumscriptum, sed singulis diebus instauratum. In his ludis hoc

in

in primis eſt advertendum, nemini licitum fuiſſe eò accedere in veſte tincta, id eſt, verſicolori, ſed ſolùm candida & nivea. Qua de re extat ſingularis locus apud Lucianum, ubi ait, quendam *Lucian.* fuiſſe deprehenſum, & ad præſidem ludorum adductum, eò quòd *Nigr.* *βαπτὸν ἔχων ἱμάτιον ἐθεώρει*, in veſte tincta ad ſpectaculum venerat. At alios qui hominem viderant, miſertos illius, ac veniam precatos eſſe, eamque impetraſſe. Hæc gymnica vocata ſunt Pana- *Xenoph. in* thenaica magna. *conv.*

CAPUT XXXI.

Utilitas quæ ex his ludis. Dignitas earum coronarum quæ ibi victoribus datæ.

IN iis quæ retuli quatuor celeberrimis Græciæ ludis, aliiſque qui ad horum exemplum in aliis quoque locis inſtituti ſunt, omnigenæ virtutis exempla edebantur ſine ullo certantium gravi periculo. Nemo ibi cum hoſte hoſtili animo ferro cernebat de ſalute ſeu publica, ſeu privata. Cum æmulo acris erat de virtute concertatio. Vis, velocitas, alacritas, dexteritas ibi ſpectabatur. Illud potiſſimùm robur animi unde tandem ſurgit gloria militaris, hoc eſt, illud militiæ decus, quo ut firmiſſima columna, nititur imperium. Enimvero in media pace, quod publicè ſaluberrimum, dediti erant exercitationibus belli, ne *Plato lib. 8.* deſides animos derepente turbata pax deprehenderet; ſed qui *de leg.* belli, iidem pacis artibus perpetuo vigerent; & quidem ſine ullo ſuo, ſine ullo cujuſquam periculo. Ideoque has vocabant *μάχας ἑορταστικὰς* pugnas feſtas, imitratices *τῶν πολεμικῶν*. Memoriæ proditum eſt, quoſdam equites Romæ cùm ad ſingulare certamen deſcendiſſent, alterque ipſorum interemptus fuiſſet, non permi- *Xiphil.* ſiſſe Tiberium ultra eos armis decertare. Traditur & illud M. An- *Tib.* tonino dignum, noluiſſe eum gladiatores Romæ majori periculo *Xiphil. M.* decertare quàm athletas. Taleſque victoriæ eò fortaſſe erant gra- *Antonino.* tiores & commendatiores quòd non ab odio cujuſquam, non ab ultione proficiſcebantur, ſed ab animo accenſo cupiditate ſummæ laudis. Eæ quoque coronæ quas præclariſſimorum certaminum victoria pepererat, dignitate militaribus proximæ ſunt, quomodo militares triumphalibus. Sed hodie, quod utique dolendum, vix hujus rei tam præclaræ exigua reſtant veſtigia in haſtiludiis, in torneamentis, in adumbratis certaminibus; in quibus ipſis multo plus

 eſt

est paratus, luxus, gloriarum, quàm veræ virtutis. Hæc si quis attentiùs consideret, ea quanti dicat esse præ illis tot, tamque accuratis, tam frequentibus, tam veris, hercule tam arduis exercitamentis, quæ tanta cura, tantaq; animi contentione antiquitas excoluit? Nunc quidem vix ullus tyro, vix ullus miles veteranus, vix ullus levioris aut gravioris armaturæ eques hisce studiis deditus est, nisi intra domesticos parietes, aut ante ora imperitæ multitudinis; vix ullo qui rei militaris peritus sit, spectatore, certè nullo adnotatore, nullo neque laudatore, neque censore, nullo pudore, nullis præmiis. Et miramur nonnisi perpaucorum virtutem, simulatque ad vera prælia ventum est, sese spectandam præbere? Cessat necessitas belli? Eâdem cessant exercitamenta, ac proinde præmia virtutis. Quibus sublatis, enervari animos necesse est vilibus curis implicitos. Cum gladio, loricâ, galea omnis pariter vigor poni videtur. Unoque die dediscit miles quod longa militia didicerat. Nobilitas deliciis effeminatur. Apud plerasque gentes universi diuturni otii morbis aspiciuntur languidi. Neque hoc negotium ad se principes viri pertinere putant, dum patiuntur hæc studia jacere; quibus tamen unis militaris virtus alitur, augetur, solidatur. Si secus fiat, si huc rerum arbitri toti incumbant, enimvero Respub. ancipiti ac turbida, ipsi non à milite imparati, miles non à virtute destitutus inveniatur. Duces fama, numerus palmarum, res ipsa monstraret. Qui cursu, lucta, jaculo, disco, qui pancratio, qui quinquertio, qui cæteris certaminibus victor exiitisset, hunc nulla invidia deprimeret, nulla obscuritas involveret, quominus è multitudine adscisceretur in numeros; & inde inter duces. Nulli judicio, nulli electione, ac ne ulli quidem sorti relinqueretur quo errare posset. Nemo eum è tot millibus edecumare dubitaret qui in otio didicisset ea, quæ in negotio præstari necesse est. *Animos subitò ad arma non erigunt*, inquit Senator, *nisi qui se ad ipsa idoneos, præmissa exercitatione, confidunt.* Hos monitus, hoc quidem loco, non intempestivos duxi, ne quis ita putet, Olympica, Pythica, Nemea, Isthmica, & alia quotquot hujus generis certamina antiquitas instituit, esse negotium ludicrum, leve, Græculum. Ac proinde reponat eas coronas, quæ inibi tanto paratu, tantaque specie victoribus dabantur, inter illecebras inanis gloriolæ potiùs quàm inter documenta veræ virtutis. Certè quamvis ea certamina ludi, & hæ coronæ ludicro quæsitæ, & ipsæ ludicræ quandoque dicerentur, *semper tamen autoritas vel ludicro quæsitarum fuit. Namque ad certamina*, inquit Plinius loquens de Romanis, *in Circum per ludos & ipsi descendebant, & servos suos quisque mittebant. Inde illa* XII. *tabularum lex, Qui coronam parit, ipse, pecu-*

Cassiod. Var. 1. ep. 40.

Plin. lib. 21. cap. 3.

pecuniave ejus virtutis ergo arguitur. Quæ verba interpretans Plinius, addit. *Quam servi, equive meruissent, pecunia partam lege dici, nemo dubitavit.* Nunc persequar institutum meum; ac singillatim describam eas coronas, quæ verè sunt militares, hoc est, partæ vulneribus, fortiter faciendo, ulciscendo publicas injurias, tuendis ac promovendis imperii terminis, jure, decore, splendore.

CAROLI PASCHALII

Regis in Sacro Conſiſtorio Conſiliarii & apud Rhætos Legati

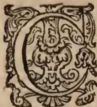
DE CORONIS

LIBER SEPTIMUS,

Qui eſt de Coronis militaribus.

CAPUT PRIMUM.

Militares coronæ quæ. Dona id eſt coronæ. Dona militaria. Quanti ſit miles. Præmium militis eſt corona, potiſſimùm Romani. Parcarum coronamentum.

Oronas quibus fortes & milites & duces donantur, generali appellatione antiquitas vocavit militares. *Militares coronæ*, inquit Gellius, *multifariæ ſunt. Has fermè accepimus eſſe, &c.* Quandoque hæ coronæ non ſunt monſtratæ ſuo nomine, ſed in genere dicebantur dona, ut apud Livium, *Dona imperatorum ad quadraginta; in quibus inſignes duas murales coronas, &c.* & apud Valerium Maximum, *Totius civitatis oculos in ſe numeroſa donorum pompa convertentem. Præferebantur enim aureæ coronæ octo, civicæ XIV. murales tres, obſidionalis una.* Interdum dicta ſunt dona militaria, ut apud Tacitum, ubi ait, Flavium fratrem Arminii donatum fuiſſe torque & corona, *Flavius*, inquit, *aucta ſtipendia, torquem & coronam, aliaque militaria dona memorat, irridente Arminio vilia ſervitii pretia*, nempe στρεπτὰ, δόρατα, στεφάνους, torques, lanceas, coronas;

Gell. lib. 5. cap. 6.

Liv. lib. 6.

Val. Max. lib. 3. c. 2.

Tacit. Annal. lib. 2.

Plutarch. Sertorio.

coronas; quibus addo plausum, & lætitiam universorum. Suetonius tamen distinguit dona militaria ab coronis in his verbis, *Dona militaria aliquantò faciliùs phaleras & torques, quicquid auro, argentoque constaret, quàm vallares ac murales coronas, quæ honore præcellerent, dabat.* Plutarchus quoque disertim distinguit coronas à cæteris præmiis, ubi loquitur de iis militibus qui è prælio Cannensi profugerant, quorum opera Senatus Marcello ut in Sicilia uteretur, permisit, ea lege ut nullas coronas, nullaque præmia ab duce consequerentur. Si Marcellus, inquit, fortè ipsis uti vult, nemini liceat ab duce accipere eas coronas & præmia, quæ iis constituta sunt qui quidpiam fortiter fecerint. Cæterùm militiæ primus inter omnia præmia coronis est locus. Non torques, non phaleras, non armillas, non alia hujus generis cum coronis componi æquum est. Neque item ulla est invidia cum militem donari corona, qui fortibus factis patriam ab servitute, à periculis, ab interitu vindicarit. Nam militi armato omnia humana sunt pervia, proclivia, vincibilia. Neque ego hunc togato minorem, aut inferiorem judico; nisi si quis pacem plurimi facit, eum cujus periculis parta est, consultò deprimit. Aut si quis plus esse putat, legitima complere, quàm ut compleri possint, præstare. Enimvero hic foris ideo pugnat, ut domi stabiliat solidam tranquillitatem. Frustra domi civilitas niteat, nisi foris adsit armata defensio. Ergo vis brachiorum tractat arma, ut animis otia pariat. Justus, idemque fortis miles tanto animi ardore fertur, ut, sui propemodum oblitus, habeat sibi pro unico oblectamento degere inter angustias & incommoda contubernii. Non illi certa ratione discriminata sunt tempora quietis ac laboris. Sed dum diurnis, nocturnisque muniis intentus est, utrique vacat, prout necessitas cogit, aut ductor imperat. Nullus à magistro discipulus tam arctè habetur, quam miles ab duce. Nullus magis censetur obsequiis quàm miles. Unus propemodum miles est immemor otii, laboris, & inediæ patiens, acer disciplinæ custos, duritiæ cultor, flagitii osor, hostilis sanguinis cupitor, sui largitor. Et, quod mirere, exiguo ad præsens stipendio, hoc est, tota militia ut plurimùm sterili & infructuosa. Hoc tantùm se jactat uno quod arma tractat. Pro magnis, inquit, mihi sunt divitiis hasta, gladius, pulchrumque scutum, munimentum corporis. Cum hoc aro, cum hoc meto; cum hoc vinum suave, quod vitis præbet, pedibus tero. Cum hoc supplices me dominum servi publici vocant. Hastam qui non audet comparare, nec ensem, nec pulchrum scutum, corporis tegmen, flexis ille genubus me adoret, dominumque salutet, ac magnum esse regem alta voce testetur. Hoc plerunque limite sistit se tam utilis

Sueton. Aug. Plutarch. Marcello.

Versus sunt apud Athen. lib. 15.

 lis

lis tamque adeò necessarius publicæ rei minister. Nisi quod mirum est, quantopere quorundam animus assurgat, nempe usque ad veram gloriam, hoc est, meritis & virtute partam. Neque enim fortis miles sibi proponit stipendia, sed præmia. Unis inquam, vivit gloriæ præmiis. Ad quæ dum totis animi, corporisque viribus contendit, sæpe ipsum tam magna, ac tam præclara agitantem vita deficit. Tam parvi alias res facit, tanti hanc unam. Quin, quò magis gloriæ servit, hoc utiliùs patriæ negotium agit. Quo ergo præmio se is dignum deputat? Nempe corona, eaque quæ coronæ comes it, celebritate, hoc est, perennitate bonæ famæ. Præclarè Agathias, Coronæ, inquit, non ob gratiam, quæ ex oleastro, apiove constet, Olympionico athletæ sumebantur. Nec bello boni decertatores exuviarum, & futuri mox lucri aviditate in prompta se atque aperta pericula ingerunt, sed ob firmiorem, immortalemque gloriam, eam quæ est ex historia. Et ut hæc de omnium gentium militia, deque omni forti milite dici possint, tamen hæc laus & militiæ, & strenui militis prærogativa videtur esse propria nominis Romani. Hi præ cæteris mortalibus hoc vitæ genus tam durum, totque periculis septum mitigarunt sperata compensatione gloriæ. Hinc animis admoverunt solatia tot molestiarum. Hinc sese & excitarunt, & roborarunt adversus illam tantam duritiam, privatim quidem sæpissimè infructuosam, sed publicè nunquam non salutarem; denique eam qua itur ad coronas. Res testis dari potest. Nam, Plinio autore, *Romæ aliarum coronarum nulla propemodum, at bellicarum summa ratio fuit. Longum est*, inquit, *nec instituti operis, differere quisnam Romanorum primus acceperit. Neque enim alias noverant, quàm bellicas. Quod certum est, uni gentium huic plura sunt genera quàm cunctis.* Certè per coronas, hoc est, via asperrima tandem perventum est ad fastigium rerum. Non ergo mendax Cassandræ vaticinium, quæ posteritati Trojanæ ait omnes gentes allaturas esse coronam, primitias suas, nempe sicuti ad Deos, id est, regnaturam apud omnes gentes.

Agath. lib. 1.

Plin. lib.

Lycophr. Cass.

γένους δὲ πάππων τῶν ἐμῶν αὖθις κλέος,
μέγιστον αὐξήσουσιν ἄμνα μοί ποτε,
αἰχμαῖς τὸ πρωτόλειον ἄραντες στέφος
γῆς καὶ θαλάσσης σκῆπτρα καὶ μοναρχίαν
λαβόντες.

Gloriam porrò generis majorum meorum maximam rursus augebunt olim posteri, Hastis erecta primarum corona partium, Terræ marisque sceptrum & imperium adepti. Nimirum, quod de Parcis Homerus dixit, eas, cùm insaniunt, vera dicere, de hac ipsa Cassandra dici potest. Parcarum mentione moveor ut obiter dicam, ipsas

Homer. hymn. in Mercur.

quoque

quoque parcas necessitatis filias esse coronatas, Platone autore. Coronam non nominat. Redeo ad rem, ut Lycophron, qui inducit Cassandram ita vaticinantem, jam viderit magnitudinem Romanam, quid de Homero dicamus, cujus tempestate nondum Roma fuit? Hic tamen Neptunum hæc loquentem facit, [*Plato lib. 8. de Rep.*]

> *νῦν δὲ δὴ Αἰνείαο βίη Τρώεσσιν ἀνάξει,*
> *Καὶ παῖδες παίδων τοί κεν μετόπισθε γένωνται.* [*Homer. Iliad. γ.*]

Nunc autem jam Æneæ vis Trojanis imperabit, Et filii filiorum, & qui in posterum nascentur. Ac si dicat, etsi nunc quidem Trojanum nomen videtur extinctum, tamen ex hoc protrito germine surget magnus dux Æneas, cujus posteri longè, lateque imperabunt, ipsamque adeò Trojam ipsis victoribus eripient. Itaque huc spectarunt militaria præmia, & militiæ decora, in his coronæ, ut vi disciplinæ & gloriæ militaris perpetuò staret illud imperium, quo nullum majus ne ipse quidem sol unquam vidit.

CAPUT II.

Coronæ militares non ab alio accipiuntur, quàm ab illo qui sit dux & imperator exercitus. Unde manarit mos coronandi milites. Quis primus militari corona donatus fuerit, Quibus militibus darentur coronæ aureæ. De more dandi has coronas.

Sed enim, ut initium militiæ est religio jurisjurandi, & amor signorum; ac proinde ut militem nonnisi dicto imperatoris audientem esse oportet, ita & stipendia & præmia, qualiacunque sint, & in his coronas eum nonnisi ab imperatore accipere fas est. Hoc loco non absurdè quæri potest, unde manarit hoc institutum condecorandi milites coronis. Equidem invenio, prisco more duces cùm exercitum lustrarent, fuisse coronatos. Certè Cassio exercitum lustranti, lictor coronam inversam reposuit. Idipsum fortè ex Appiano sumptum memorat quoque Zonaras. Ac Statius hunc morem exprimit in hoc versu. [*Appian. Alex. lib. 4. bel. civ. Zonar. in Cass.*]

> *Sæpe coronatis iteres quinquennia lustris.* [*Stat. lib. 4. Sylv.*]

lustra coronata vocat, in quibus dux & imperator est coronatus. Neque tantùm dux in exercitu, sed quisquis in bellorum simulachris, hoc est, in militaribus exercitationibus decurreret, is prisco more coronatus erat. Hoc discimus è Xenophonte, qui ubi diligenter memoravit apparatum belli, omneque genus bellicæ exercitationis quæ Ephesi habebatur, postremò addit, confirmatos esse quorundam animos, cùm viderent ipsum quidem Agesilaum primum, deinde alios milites redeuntes è gymnasiis coronatos, ac suspendentes Dianæ coronas suas. Id quoq; colligimus ex his Virgilii versibus, ubi descri- [*Xenoph. lib. 3. hist. Græc.*]

describit equestre certamen puerorum, quod fiebat jussu Æneæ.

Virgil. lib. 5. Æneid.

Incedunt pueri, pariterque ante ora parentum
Frenatis lucent in equis, quos omnis euntes
Trinacriæ mirata fremit Trojæque juventus,
Omnibus in morem tonsa coma pressa corona.

Omnibus, inquit, corona tonsa premit comam. Corona tonsa, id est, lecta è pratis, sive hortis, familiari nostris locutione, tondere prata, herbas, violas, & similia. Quòd si dux, cùm sese ostentat exercitui est coronatus, æquum sanè visum est, strenuum militem, eum cujus opera Respub. aut salva, aut promota est, hac prærogativa insignem aspici; atque hinc propemodum æquari ipsi duci; dignumque videri qui cæteris præsit. Quòd si ii qui in militaribus exercitationibus decurrunt, præcipuum virtutis insigne capite gestant, quî minus hoc ipsum liceat fortibus militibus, quibus universi suam securitatem accepto ferunt? Et ipse quidem militares coronas hinc manasse puto. Cæterùm, *quis primus donatus sit corona* - nempe militari, inquit Plinius loquens de corona castrensi, *non inveni, sed quis primum donaverit, à L. Pisone traditur. A. Posthumius Dictator apud lacum Regillum, castris Latinorum expugnatis, ei, cujus maximè opera capta essent, hanc coronam ex præda dedit. Item L. Lentulus COS. Ser. Cornelio Merenda, Samnitum oppido capto. Sed quinque librarum corona Piso frugi filium ex privata pecunia donavit; eamque coronam testamento Reipub. legavit.* Porrò coronæ militares sive bellicæ, propriè sunt hæ, castrensis, muralis, navalis, civica, obsidionalis. Sed priusquam ultra tendo, moneo, militares coronas aureas iis tantùm militibus fuisse datas, qui essent cives Romani. Certè hoc exemplo Cyrus militibus tantùm Græcis se aureas coronas, & quidem singulis daturum pollicetur. Auxiliaribus quidem & externis Romæ non coronæ dabantur, sed torques aurei, cùm hi civibus darentur argentei. Nimirum, in illis pretium spectabatur; in his solus honor & gloria rei gestæ. At armillæ dabantur civibus, externis minimè. Illud quoque advertendum, dandi militaria præmia, illa de quibus nunc ago, magnam utique, insignemque fuisse speciem. Et quidem coronæ, priusquam pugnaretur, ab duce exercitus militi proponebantur. Quod ipsum observabatur in iis certaminibus, quæ dixi esse simulachra bellorum. Disertim hunc morem exprimit Scipio apud Silium Italicum.

Plin. lib. 33. cap. 2.

Xenoph. de exped. Cyr. lib. 2.

Plin. lib. 33. cap. 2.

Sil. Ital. lib. 16.

Mente favete pari, atque aures advertite vestras.
Septima cùm solis renovabitur orbita cœlo,
Quique armis, ferroque valent, quique arte regendi
Quadrijugos pollent currus, queîs vincere planta
Spes est, & studium jaculis impellere ventos,

Adsint,

Adsint, & pulchra certent de laude corona.
Præmia digna dabo, & Tyria spolia inclyta præda.
Nec quisquam nostri discedet muneris expers.

Simili ratione si castra perrumpenda erant, castrensis corona militibus proponebatur ut summum decus. Si capiendum vallum, vallaris; si urbis obsessæ subeundus murus, muralis; si navali prælio dimicandum, navalis sive classica. Re demum fortiter feliciterque gesta, Imperator ut promissa exsolveret, exercitu inspectante promebat eas coronas, statuebatque in edito loco. Atque adeò hortabatur eos, qui se iis donis dignos ducerent, quos Valerius Maximus vocat *honorandos*, hoc est præmiis donandos, ut id palam, in omnium, inquam, oculis apud ipsum profiterentur. *Val. Max. lib. 1. c. 8.* Eadem prorsus ratione qua coronæ virtutis eæ quæ essent aureæ, in concione dari solitæ. Quem morem exprimit Aristides, ubi ait, eum qui donatur aurea corona, postquam à sacro præcone ea res renuntiata fuerit, tum nomen ejus qui tanto honore honestatur, denique in concione nominari, ipsumque coronari. *Aristid. leg. orat. 4.* Sic fiebat, ut eò nulla fraus obreperet. Nullus ibi ambitioni, nullus fautoribus & gratiæ locus. Hunc quoque morem disertis verbis Livius exprimit. *Liv. lib. 13.* *Postero*, inquit, *die omnium animi ad oppugnandum accenduntur; utique postea quàm corona aurea muralis proposita est.* Ergo incendendis animis militum hæ coronæ proponebantur. Quod si res in oculis ipsius imperatoris gesta fuerat, adeò ut neque testes, neque professionem expectari necesse esset, enimvero imperator milites eo tanto decore dignos nominatim appellabat. Ii accedentes ad tribunal imperatoris, multo honore verborum pulcherrimum præmium accipiebant, non sibi tantum, sed & posteris, & familiæ decus. Hoc ferme exemplo Cyrus apud Xenophontem Chrysantam ordinis ductorem ait strenuè fecisse proximum sibi & in conspectu suo. *Xenoph. de instit. Cyr. lib. 4.* Nihil, inquit, opus est testibus. Sed ipse scio qualis fuerit. Hunc ipsum morem describit Silius Italicus in his versibus,

Tum merita æquantur donis, ac præmia virtus *Sil. Ital. lib. 15.*
Sanguine parta capit. phaleris hic [huic] *pectora fulgent.*
Hic torque aurato circumdat bellica colla.
Ille nitet celsus muralis honore corona.

Hujus quoque instituti illustre exemplum est Scipio, & Massanissa. *Ibi*, inquit Livius, id est, in oculis omnium, *Massanissam primùm regem appellatum, eximiisque ornatum laudibus aurea corona, aurea patera, sella curuli, & scipione eburneo, toga picta, & palmata tunica donat.* *Liv. lib. 20.* Ubi coronam interpretor non diadema regium insigne, sed decus militia partum. Denique hoc institutum non solùm in liber-

libertate, verùm etiam, imò maximè à Romanis principibus est cultum. Sciendum quoque est, iis militibus qui fortiter fecissent, datum fuisse jus gestandi in publicis spectaculis eas coronas quibus donati essent, ut in serie hujus operis sæpe videbimus. Quo exemplo legimus Alexandrum Magnum scripsisse Antipatro, ut iis militibus, quos ut bello inutiles, nempe vulneribus & ætate debiles, in patriam remittebat, permisisse se ut jus esset sedendi in honoratissimo loco theatri; ibique gestandi coronam, si ipsis ita videretur.

Zonar. in Alex.

CAPUT III.

De corona castrensi. Insigne hujus coronæ. Hæc corona fuit aurea, etsi primò frondea. An castrensis & vallaris fuerint duæ. Corona muralis aurea. Vallaris & muralis corona dignitas. Corona turrifera. seu turrigera. Insigne hujus coronæ.

CAstrensi corona donabatur is, qui primus hostium castra pugnans introiisset. Hîc notandum, quomodo coronarum innumerabiles prope fuerunt species, ita nullam ex his non suo insigni fuisse conspicuam. Quippe hoc potissimùm insigni discernebatur à cæteris, ut ex iis quæ sequuntur, palam est. Ergo insigne castrensis coronæ fuit vallus ex auro. Totamque coronam constat fuisse auream, etsi primùm fuit frondea. *Romulus*, inquit Plinius, *frondea corona vit Hostium Hostilium, quòd Fidenam primus irrupisset. Avus hic Tullii Hostilii regis fuit.* Cæterùm castrensem & vallarem vix duas fuisse puto. Id ut sic existimem moveor verbis Valerii Maximi, ubi loquitur de castris Lucanorum & Brutiorum expugnatis à C. Fabricio Consule. *Postero*, inquit, *die cùm Consul inter honorandos, quorum strenua opera fuerat usus, vallarem coronam ei se servare dixisset, à quo castra erant oppressa; nec inveniretur qui id premium peteret, &c.* Quibus verbis perspicuum fit vallarem dari ei qui castra oppressisset, hoc est, vallum conscendisset ac perrupisset. Certè castra, portis obstructis, non alia ratione capi posse constat, quàm vallo dejecto ac superato. Et hujus quidem coronæ origo etsi ea est quam dico, tamen jam senescente ac decrescente imperio; ut pleraque alia, ita tantæ quoque rei decus ad eos translatum qui vix unquam castra viderant, sed solùm erant in comitatu principis. Isti enim plerunque non tam ob virtutem, quàm gratia & favore principis, more jamdiu recepto donabantur iis præmiis quæ non meruerant. Hæ, nimirum, sunt illæ castrenses coronæ de quibus hæc Tertullianus, *Est & alia militia regia-*

Fest. Castrensi, Gell. lib. 5. c. 6.

Plin. lib. 16. cap. 4.

Val. Max. lib. 1. c. 8.

Tertull. de cor. mil.

regiarum familiarum. Nam & castrenses appellantur munifica, & ipsa solennium Cæsarianorum. Castrensem & vallarem sequitur muralis ipsa quoque aurea. Hanc imperator proponebat illi qui murum obsessæ urbis primus ac per vim ascendisset. Verba sunt Livii, *Itaque quanquam omnibus omnia deberent, præcipuum tamen muralis coronæ decus ejus esse, qui primus murum ascendisset. Profiteretur qui se dignum eo duceret dono. Duo professi sunt.* Liv. lib. 16.

Vallaris ac muralis quòd alia dona militaria honore anteibant nonnisi præcedente fastidiosa inquisitione, hoc est, re ad unguem explorata, dabantur, teste Suetonio, eo, quem jam citare cœpi loco, quem hîc integrum scribere, operæ pretium duxi. *Dona militaria aliquantò faciliùs, phaleras, & torques, quicquid auro, argentoque constaret, quàm vallares ac murales coronas, quæ honore præcellerent, dabat* [Augustus.] *Has quàm parcissimè, & sine ambitione; ac sæpe etiam caligatis tribuit.* Suetou. Aug. Ubi hæc verba, *quicquid auro argentoque constaret*, interpretor torques aureos qui externis, argenteos qui civibus dabantur, ut supra è Plinio dixi. Murali corona donatur Milo apud Silium Italicum, & quidem magna specie, ab Q. Fulvio Proconsule.

Fulvius ut finem spoliandis ædibus are Sil. Ital.
Belligero revocante dedit, sublimis ab alto lib. 13.
Suggestu magnis autor non futilis ausis,
Lavino generate, inquit, quem sospita Iuno
Dat nobis, Milo, Gradivi cape victor honorem,
Tempora murali cinctus turrita corona.

Certè è loco Suetonii satis constat, non tantùm centuriones, ordinumque ductores, sed & ipsos caligatos milites admissos ad hoc tantum decus. Hanc muralem coronam Lucretius tribuit magnæ Deûm matri, non quòd ipsa capiat urbes, sed quòd eas sustinet.,

Muralique caput summum cinxêre corona, Lucret. l. 2.
Ex imis munita locis quòd sustinet urbes.
Quo nunc insigni per magnas prædita terras
Horrificè divinæ matris imago. &c.

Ubi pro *munita* credibile est Lucretium scripsisse, *mœnita*. Hæc est Rhea, sive Cybele quæ ita pingitur, ut eam leones ferant, & tympanum habeat, & super caput coronam turritam, ἐπὶ τῇ κεφαλῇ πυργοφορίῃ. Lucian. de Syr. Dea. *Eandem, inquit Varro,* [verba sunt Augustini] *dicunt matrem magnam, quòd tympanum habeat, significari esse orbem terræ, quod turres in capite: oppida; quòd sedes fingantur circa eam, cùm omnia moveantur, ipsam non moveri.* August. lib. 2. de civ. Dei cap. 12. Hac ipsa corona hæc ipsa Dea donatur ab Ovidio, nempe turrifera, vel turrigera, ubi quærit cur hæc Dea gestet coronam turriferam,

At

Ovid.lib.4. Fast. *At cur turrifera caput est onerata corona?*
An nomen primis urbibus illa dedit?
Annuit.

Idem alibi huic Deæ non unam coronam tribuit, sed plures; credo, quòd summitas cujusque turris propter intervalla quibus discriminantur pinnæ, assimilatur coronæ.

Ovid.lib.6. Fast. *Turrigeram frontem Cybele redimita coronis*
Convocat æternos ad sua festa Deos.

Simili corona, nempe turrita Silius Italicus donat Carthaginem,

Sil. Ital. lib. 13. *—— si nunc existeret alma*
Carthago ante oculos turrita celsa corona.

Insigne muralis coronæ sunt pinnæ muri. *Idcirco*, inquit Gellius, *quasi muri pinnis decorata est* Quanti jam inde à priscis temporibus fuerint coronæ murales & vallares, sciri potest è Livio. (Liv.lib.10.) *Multa*, inquit, *civica corona, vallaresque ac murales conspecta*, nempe in triumpho Papirii consulis, *expugnato Sepino urbe Samnitium, insigni, ut illis temporibus, triumpho.* Idem enim est ac si Livius dicat, Ea victoria non sine ingenti militum virtute parta est. Tantæ virtutis illustre documentum sunt hæ coronæ, quæ nonnisi eximia virtute militibus conceduntur.

CAPUT IV.

Corona navalis, sive classica, sive rostrata. Quis primùm hac corona donatus sit. Pax hac corona redimita fuit. Rostra navium, insigne hujus coronæ, tribunali infixa. Hæc corona à Græcis fuit usurpata. Equestris corona.

(Fest.Navali. Gell.lib. 5.cap.6.) NAvalis, sive classica, sive rostrata ea est, qua donatur is qui maritimo prælio primus in hostium navem armatus transilierit; cujusque opera, manuve navis hostium capta fuerit. Ea quasi navium rostris insignita, & aurea quoque fuit. (Zonar. in Can.) Ideoque fulgere dicebatur. Virgilius,

Virgil. 1. Æneid. *—— cui belli insigne trophæum*
Tempora navali fulgent rostrata corona.

(Paterc.l.2.) Hoc insigni tam præclaro Paterculus firmat neminem unquam Romanorum fuisse donatum. Idque bello Actiaco Agrippam singulari virtute meruisse. (Epit. Liv. lib.12.Sen. de benef. lib.3.) Id ipsum tradit Epitome Livii his verbis, *M.Agrippa navali corona à Cæsare donatus est. Qui honos nemini ante eum habitus est.* Et quidem Seneca vocat Agrippam navali corona insignem, sed non addit, primum. (Plin. lib. 26. cap. 4. Fest.naval.) Contra, autoribus Plinio & Festo, *M.Terentius Varro hanc coronam adeptus est bello pyratico,*

pyratico, donant e Cn. Pompejo Magno, præter alios qui ea quoque è pyraticis bellis donati sunt, & è Siculus, quæ & ipsa pyratica fuerunt. Eodem Festo autore, A. Attilius hac corona donatus est *bello quod gestum est contra Nabin, ut*, inquit, *scriptum est in carmine Saturnio, quod quidem duces ipsi consueti sunt in tabellis publicè ponere, in quo nominabantur qui navali corona donati erant.* Ovidius hac corona pacem redimit.

Frondibus Actiacis comptos redimita capillos Ovid. Fast. lib. 1.

Pax ades, & toto mitis in orbe mane.

sed scilicet, hoc facit per occasionem Actiacæ victoriæ, & propter ingentem tanti boni impetrati lætitiam; Cujus effectus & bona non alius elegantius descripsit quàm Bacchilides. Quantæ dignitatis esset hæc corona, ex eo sciri potest quod Plinius memorat, olim rostra navium tribunali fuisse præfixa, *decus fori, veluti ipsi populo Rom. corona imposita esset. Postquam verò*, inquit, *Tribunitiis seditionibus calcari ac pollui cœpere, postquam vires ex publico in privatum magis, singulisque civium quæri, & sacrosancta omnia profana fecere*, [f fuere] *tum à pedibus eorum subiere in capita civium rostra.* Suetonius quoque refert. Claudium inter hostilia spolia *navalem coronam fastigio Palatinæ domus juxta civicam fixisse, trajecti, & quasi domiti Oceani insigne.* Neque enim tantùm in Republica, sed & sub multis, atque adeò sub ipsis prope ultimis principibus ingens coronæ decus duravit, ut ex Ammiano Marcellino perspicuum fit. *Qui* [Julianus] *appellans*, inquit, *plerosque nominatim, quos stabili mente aliquid clarum fecisse ipse arbiter perspexit, navalibus donavit coronis, & civicis, & castrensibus.* Hanc quoque navalem coronam à Græcis usurpatam video. Nempe, cùm Atheniensis Respub. magnis rebus urgeretur, & undique surgentia pericula postularent, ut quantocyus triremes milite complerentur, decretum factum est his verbis; Qui primus adornaverit triremem, huic populus quæstorem jussit dare coronam. At hoc ego feci, inquit Apollodorus ore Demosthenis, idcirco me coronari oportere ajo. More quidem Græco, omnes classiarii milites victores hac navali corona videntur fuisse coronati, ut ex hisce duobus locis Xenophontis colligi potest; statimque coronati in castra reverterentur, statimque Callicratidam prælio navali vicisse clamarent. Et infra, Verùm multò æquius est, coronis remunerare victores [navali prælio] quàm [eos] morte multare. Quòd si classiarii milites corona donabantur, multò magis dux. Hinc illæ tot coronæ, quæ ad Lysandrum mari latè victorem undique allatæ, quas quoque verè gratulatorias dixerim. Hanc quoque coronam in Græcia adipiscebatur is, qui hostium insula promptiùs navibus circumdata,

Plin. lib. 16. cap. 4.

Suetonius Claud.

Ammian. Marcell. lib. 24.

Demosth. de cor. præf. nav.

Xenoph. histor. Græc. lib. 7.

Xenoph. histor. Græc. lib. 2.

Pollux lib. 1. cap. 9.

cumdata, inibi aggerem occupasset, ac proinde suis insulam aperuisset, eamque princeps perrupisset. Cæterùm inter militares coronas videtur fuisse illa, quam Zonaras equestrem vocat, quæ illi scilicet, dabatur, qui equo merens edidisset aliquod memorabile facinus, quo Rempub. juvisse diceretur. Hæc quoque corona præferebat suum insigne, id est, quidpiam quod ad equitatum pertineret. Atque hæ quidem militares coronæ militum usque eò propriæ fuerunt, ut vix eas cum duce exercitus communicatas reperire liceat. De obsidionali & civica, quòd militibus ac ducibus promiscuè dabantur, seorsim ago.

Zonar. in Cam.

CAPUT V.

Coronæ victrices. Corona, id est victoria. Victoriæ simulachrum coronatum. Victoribus tænia dabatur unà cum corona. καλλίνικα στέφη, καλλινίκια. νικητήριον. Corona victoriæ. Hæc corona ut plurimùm fuit aurea. Quandoque laurea, Observata à Græcis in danda hac corona. Castitas coronata. Mos Græcorum in dandis his coronis. Ducibus hæc corona decreta. corona ἀταραξίας. Milites hac corona donati. Coronare tot minis. Tyrannicidæ donati hac corona.

NUnc venio ad eas coronas, quæ & strenuis militibus, ac præstantissimis sive tribunis; sive ordinum ductoribus, & centurionibus promiscuè, prout cujusque virtus conspectissima fuerat, dari solitæ. Has generali appellatione coronas victoriæ, seu victrices rectè dixeris, quomodo eas Græci vocant στεφάνους ἐπινικίους, quarum autorem non solùm Apollinem, sed & potissimùm Palladem antiquitas fecit. Non solùm Palladi fas est vincere, inquit Aristides, sed & victores coronare. Ipsa victoria homines coronare dicitur. Et verò Caligula cùm cuperet esse in magna apud homines existimatione, tum lunæ misceri, tertium ejus votum fuit, à luna coronari. Talium coronarum apud rerum scriptores est frequentissima mentio, quotiescunque id agunt, ut unica dictione commendent decus illius qui aliquo, & quidem illustri facinore clarescit. Hujus generis est illa corona, qua se ipse Romulus insignem fecit. Quippe hac ratione hosti suam infelicitatem exprobravit; suumque decus magnificè extulit. Hoc exemplo Alexander, cùm abiret ex India, dicitur fuisse coronatus, nempe ut victor. Et verò corona usque eò victoriæ propria est, ut sæpissimè hac appellatione victoria demonstretur. Id quod etsi supra satis est probatum, tamen hîc addo locum Dionis Chrysostomi de Melancoma scribentis; Cujus, inquit, certamina & coronas memorare apud

Artemid. lib. 4. cap. 54.
Aristid. μάνδυμ. Ἀθλω.
Xiphil. C. Calig.
Plutarch. Rom. Theophrast. lib. 4. plantar.

apud vos ſcientes ſupervacaneum eſt. Cùm victoriam dico, nec facilem, nec difficilem dico. Nam quocunque modo victoria parta ſit, corona illi, qui victor eſſe renuntiabatur, decreta erat, ut liquet ex his verbis Ariſtidis; Omnino ne exiſtimaveritis, ſiquis *Ariſtid. orat. 1. pro Theb.* Olympiæ vicerit eum qui ab aliquo alio ſit conciſus, ideò minùs ſibi coronam poſtulare. nec verò minus quempiam victorem renuntiari, quòd is ſibi in parte victoriam præparavit. Cæterùm ipſius victoriæ ſimulachrum vix unquam aſpicitur incoronatum. Unde illi epithetum στεφανηφόρος, Cujuſmodi fuit illa, quam Plutarchus adnotavit à Pergamenis demiſſam ſupra caput Mithridatis *Plutarch. Sylla.* fuiſſe confractam, ejuſque coronam humi diruptam. Id quod, ut ſiniſtrum omen populo multum terrorem, ipſi Mithridati animi conſternationem injecit. Apud Pauſaniam nominatur quoddam *Pauſan. lib. 5.* numen, cujus in dextera manu eſt victoria ex ebore & auro facta cum corona ac tænia. Nimirum, victoribus unà cum corona dabatur quoque tænia. Quo exemplo Plutarchus memorat, Periclem, Samiis devictis, iiſque ſuper cujuſque ſepulchro collaudatis qui in eo bello ceciderant, cultum fuiſſe à matronis. Deſcendentem ipſum è tribunali, inquit, aliæ mulieres exceperunt, & coronis *Plutarch. Pericl.* redimierunt ac tæniis ſicuti athletam νικηφόρον. Porrò ipſa victoria coronata coronat victores. Et fortiſſimi cujuſque viri hoc eſt votum.

ὦ μέγα σεμνὴ νίκα, τὸν ἐμὸν *Euripid. in fin. trag. Oreſt.*
βίοτον κατέχοις,
καὶ μὴ λήγοις στεφανοῦσα.

ô admodum veneranda victoria, meam vitam obtineas, nec [me] unquam deſinas coronare. Quos verſus Lucianus citat. Hoc genus coronarum Tireſias apud Euripidem vocat καλλίνικα στέφη, earumque geſtores καλλινίκους. *Lucian. piſcat. ſeu reviviſc.*

οὓς καλλινίκους Κεκροπίδας ἔθηκ' ἐγώ, *Euripid. Phœniſſ. actu 3.*
καὶ τόνδε χρυσοῦν στέφανον, ὡς ὁρᾷς, ἔχω,
λαβὼν ἀπαρχὰς πολεμίων σκυλευμάτων.
Κρέ. οἰωνὸν ἐθέμην καλλίνικα σὰ στέφη.

ubi effeci ut victores eſſent Cecropidæ, atque hanc coronam auream, ut vides gero, Primitias prædæ & ſpoliorum hoſtilium. Cr. Tuæ victrices coronæ mihi omen ſunt. Quem Euripidis locum Socrates apud Platonem citat, cùm ab Alcibiade ſibi datam coronam *Plato in Alcib.* libenter accipit his verbis; Quemadmodum & Creon ab Euripide fingitur, conſpecto Tireſia habente coronam, & audito ipſum ab hoſtibus primitias accepiſſe, propter artem dixiſſe, Tuæ victrices coronæ mihi omen ſunt. Nam in fluctu conſtituti ſumus, ut tu ſcis, &c.

 Apud

Apud eundem Euripidem Agamemnon redimit Dianam corona victoriæ,

Euripid. Iphig. in Aul. Actu 5.

Ἀγαμέμνονά τε λόγχαις
Ἑλλάδι κλεινότατον στέφανον
δὸς ἀμφὶ κάρα τεὸν
κλέος ἀείμνηστον ἀμφιθεῖναι.

Da Agamemnonem cum Pelasgo belli apparatu, nomine Græciæ tibi inclyta victoriæ Caput redimire corona [quod est] decus immortale. Hic ipse alibi vocat victoriam Græcorum, Ilio everso, καλλίνικον στέφανον.

Euripid. Iphig. in Taur. in fin.

τὸν καλλίνικον στέφανον Ἰλίου θέλων
λαβεῖν Ἀχαιούς.

Victoriæ coronam Ilii volens capere Achæos. Apud eundem Euripidem Cassandra matrem alloquens caput νικηφόρον sibi redimiri vult.

Euripid. Troad. actu 2.

μῆτερ πύκαζε κρᾶτ' ἐμὸν νικηφόρον,
Καὶ χαῖρε τοῖς ἐμοῖς βασιλικοῖς γάμοις.

Mater corona caput meum circumda, & gaude propter meas regias nuptias. Enimvero corona victori non magis eripi potest quàm Herculi clava. Nec mirum si hanc strenuo militi ac victori Plato in suis legibus dari vult. *Plato lib. 12. de leg.* Ideoque hæc corona propriè vocabatur νικητήριον, pretium, aut symbolum victoriæ, quod tantæ sublimitatis fuit, ut factum quandoque sit præmium illorum quibus ob præclarissima merita remuneratio dabatur. Edixit autem [Jason] inquit Xenophon, *Xenoph. histor. Græc. lib. 6.* & niceterium, auream coronam fore, si quis è civitatibus bovem ductorem pulcherrimum Deo aleret. Nempe, huic ut victori aliorum omnium qui id ipsum suscepissent, hæc veluti merces promittebatur, sicuti eam vocat Lactantius, ubi agit de eo certamine quod anima instituit adversus carnem, *Lactant. lib. de ve. sap. c. 26.* *Quæ virtus*, inquit, *perfecta*, *& omnibus numeris absoluta coronam vincentibus*, *& mercedem expetendæ nobis immortalitatis impertit.* De victore Angelo agens Tertullianus ait, *Tertull. de cor mil.* *Accepit & angelus victoriæ coronam procedens in candido equo ut vinceret.* Torquatum è singulari certamine redeuntem victorem Livius *Liv. lib. 7.* corona aurea à Dictatore donatum fuisse memorat, præter laudes, quibus in concione ea pugna clara est. Ergo sic statuendum coronam auream fuisse certissimam iudicem victoriæ. *August. lib. 2. de civ. Dei cap. 24.* *Cùm venisset Tarentum Sylla, atque ibi sacrificasset, vidit in capite vitulini jecoris similitudinem coronæ aureæ. Tunc Posthumius haruspex ille respondit, præclaram ei victoriam significari, jussitque ut extis illis solus vesceretur.* Tu modò & certa, & vince, & jam te coronatum puta. Certè vix quisquam in antiquis monumentis aliquo præclaro facinore splendescit, qui

non

non ingenti universorum plausu corona donatus sit. Thucydides *Thucyd. lib. 4.* non quidem singula Brasidæ facinora memorat, sed cùm eum vocat liberatorem Græciæ, nempe unica dictione omnes ejus laudes complectitur. Non ergo mirum, si ei unica quoque dictione omnia præmia tribuit. Hæc fuit aurea corona, qua illum publicè donatum fuisse dicit. Tanti est victoria, ipsaque adeò corona victrix, ut sicuti gloria & fama non vivos tantùm, sed & fato functos impensiùs comitetur. Halicarnassæus memorat, Bruti corpus cum multis & laudibus & lachrymis Romam à primoribus equitum fuisse *Dionys. Halic. l. 5.* vectum, atque adeò στεφάνοις κεκοσμημένον ἀριστείοις, ornatum coronis fortitudinis. ubi puto legendum ἀριστείας, ut apud Plutarchum *Plutarch. ἀποφθ. βασιλικ. καὶ στρατ. & in Mario.* de tali corona loquentem, qua C. Marius donavit Trebonium quendam militem, quòd is Lucium sororis suæ filium vim sibi facientem occidisset. Quippe tali dono factum illius summè probavit, & laudavit. Hanc ibi coronam vocat, τὸν ἐπὶ ταῖς ἀριστείαις διδόμενον στέφανον. super egregiè factis datam coronam. Quæ corona meritò quoque data videtur esse castitati, veluti ei quæ est victrix impuritatis & libidinis. Itaque in bello fortiter occidere, est coronam fortitudinis mereri; nec sibi tantùm, sed & patriæ illam dare. In hanc sententiam extant præclari versus Euripidis,

> φεύγειν μὲν οὖν χρὴ πόλεμον ὅστις εὖ φρονεῖ, *Euripid. Troad. actu 2.*
> Εἰ δ' εἰς τόδ' ἔλθοι, στέφανος οὐκ αἰσχρὸς πόλει
> Καλῶς ὀλέσθαι· μὴ καλῶς δὲ, δυσκλεές.

Bellum ergo fugit quisquis sanè sapit, Si verò in hoc venerit, corona haud turpis civitati Fortiter occumbere. At ignavè, dedecus. Hîc advertendum, eum qui in bello strenuè quidpiam fecisset, prisco Græcorum more, primùm à singulis commilitonibus in ipso exercitu corona donatum; mox publicè, id est, à magistratibus. Id conjicio ex hoc loco Platonis, Qui verò, inquit, rebus præclarè gestis, nomen gloriamque fuerit consecutus, primò quidem ab iis qui *Plato lib. 5. de Rep.* unà militant, adolescentibus & pueris, à singulis viritim coronandus est, an minimè? Mihi quidem [videtur] Annon & dextris excipi? Id quoque. Hoc exemplo Titimanus unus ducum Cassii, cùm victor in certamine fuisset, coronatus ab equitibus, abiit ad Cassium. Denique quisquis hac ratione coronatus fuisset, sua corona insignis *Plutarch. Bruto.* per urbem incedebat. Ad quem morem alludens Hieronymus ait, *Veniet, veniet postea dies ille, quo victor reverteris in patriam, quo per Hierosolymam cœlestem vir fortis coronatus incedas.* *Hieron. lib. 2. epist. epi. 6.* Ergo tam insignis corona publico decreto, ducibus iis, qui victores fuissent, decernebatur; ut Pausaniæ, nunciata victoria, & morte *Plutarch. Demosth. Æmil. Prob. Pelop.* Philippi; L. Siccio Dentato, tot rebus ab ipso gestis; Pelopidæ, licet mortuo, & confosso conjectu telorum; Mario post insignem de barba-

Plutarch. Mar. barbaris victoriam; Dioni, Syracusis receptis. Hoc exemplo Castor Pollucem coronat Amyco prostrato,

Valer. Flacc. lib. 4. Argon.

Illius exemplum ramis caput, armaque Castor
Implicat, & viridi connectit tempora lauro.
Respiciensque ratem, patrius, ait, has precor oris
Diva refer frondes, cumque hac fecta curre corona.

Denique quempiam coronare est eum victorem pronuntiare, ut Synes. epist. 121. apud Synesium, ἐγὼ δ' ἅπαντας, τοὺς συναγωνισαμένους τοῦ ἔργου ἥδιστα ἂν στεφανώσαιμι καὶ ἀνακηρύξαιμι. Ego verò omnes qui operi accesserunt, libentissimè coronarem, & [victores] renuntiarem. Enimverò victoria & corona usque eò sunt cognata, ut Græcis sit frequens hæc loquendi forma στεφανοῦσθαι τὸν ἀγῶνα coronari certamen, id est vincere, ac victorem è certamine renunciari, ut in hoc Philo περὶ ἄθλ. καὶ ἐπιτ. loco, τί οὖν ἆθλον πρόκειται τῷ στεφανωθέντι τὸν ἀγῶνα τοῦτον; Quod igitur præmium proponitur illi qui sit coronatus hoc certamen? id est, qui victor renuntiatus fuerit? Item alibi, ὁ δ' ἀνὴρ οὗτος τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας στεφανωθεὶς ἐκηρύχθη. At hic vir sacra certamina coronatus renuntiatus est. His coronis quàm proximè accedit illa qua donatur is qui in magnis periculis est animo imperturbato, Plutarch. πρὸς Κολώτ. quam Plutarchus vocat στέφανον ἀταραξίας, quam quidem, inquit, ajunt esse imparem, neque conferendam illi quæ datur magnis ducibus. Idem alibi facit Niciam sibi plectentem hanc ipsam coro-Plutarch. Crasso. nam. Hanc ego libenter vocem coronam constantiæ. Exemplo ducum milites quoque coronatos legimus. Sed quòd militum tantus erat numerus, ut vix tot coronæ quot singulis coronandis sufficerent, reperiri possent, datæ sæpe illis sunt pecuniæ pro coronis; nempe ut inde sibi ipsi coronas plecterent, aut emerent. Et hoc scilicet, demonstrabant hac locutione; coronare tot minis. Plutarch. Dione. Hoc exemplo Syracusii peregrinos Dionis milites ἑκατὸν μναῖς ἐστεφάνωσαν, centum minis coronarunt. At ipsi milites Dionem aurea corona. Nempe quandoque summus dux ab aliis ducibus, quandoque ab ipsis militibus coronabatur, ut observandum est in iis exemplis, quæ frequenter à me citantur. Interdum quoque hoc ipso loquendi genere signabant pretium ejus coronæ quæ cuique Plutarch. Timol. data esset. Hoc munere apud Plutarchum donatur is, qui interfectorem patris sui occiderat. τὸν μὲν οὖν ἄνθρωπον ἐστεφάνωσαν οἱ Κορίνθιοι δέκα μναῖς. Hominem igitur Corinthii coronarunt decem minis. Cæterùm quòd multo majus ac præclarius facinus est, tyrannum occidere quàm hostem, corona victoriæ tyrannicidas do-Cic. ad Att. lib. 14. ep. 12. natos legimus. Et verò Cæsare occiso, M. Tullius Brutum donat aurea corona. *Mihi quidem*, inquit, *videtur Brutus noster jam vel coronam auream per forum ferre posse. Quis enim audeat violare,*

violare, proposita cruce, vel saxo? præsertim tantis plausibus, tanta adprobatione infimorum?

CAPUT VI.

Populus, urbes, vulgus, universi coronati. Quisquis aliqua ratione auxit publica commoda coronatur. Æsculapius coronatus. Coqui coronati. Vitia coronata. Corona infamis. Corona myrica. Plura de myrica. Decretum myricinum. Ægyptii & Magi myrica coronati.

NOn tantùm singuli hasce victoriæ & fortitudinis coronas
adepti sunt, verùm etiam interdum tota cohors, populus,
publici ordines, universi, totæ urbes. *Rhodiorum populus corona* Liv. lib. 21.
aurea virtutis ergo donatus est. Ipse quoque populus Romanus,
si ejus auspiciis bellum gestum, patratumque fuerat, coronam,
victoriæ insigne, capite gestare solitus fuit. Id quod disertim
tradit Livius, *Eodem*, inquit, *anno coronati primùm ob res bello* Liv. lib. 10.
bene gestas, ludos Romanos spectaverunt, palmaque tum primùm, translato è Græcia more, victoribus data. Sed de populo
hoc ipsum tradit Gellius, *Verba*, inquit, *hæc sunt Catonis, ut* Gell. lib.
populus sua opera potiùs ob rem bene gestam coronatus supplicatum eat, quàm re malè gesta coronatus veneat. De publicis
ordinibus hæc Tertullianus, *Coronant*, inquit, *& publicos ordi-* Tertull. de
nes laureis publica causa. Enimvero Romanum senatum sic pingi cor. mil.
solitum, discimus è Dione, ut sit ἐν ἱματίῳ καὶ ἐσθῆτι περιπορφύ- Dio Trajano.
ρῳ, ἔτι δὲ καὶ στεφάνῳ ἐστολισμένος prætextatus, id est, purpura
amictus, insuper, & corona honestatus. Populus Syracusanus, Diodor.
devictis acie inquilinis, qui rebellaverant, delectos viros circi- Sic. lib. 16. bibl.
ter sexcentos, quorum vi & virtute ea pugna pugnata fuerat, corona donavit. Dion, Syracusis expugnatis, induxit in eam urbem hominum millia quinquaginta: qui omnes urbem inierunt coronati. Syracusanorum quoque milites, Athéniensibus Plutarch.
victis, & Nicia eorum duce capto, se ipsos coronarunt. Ergo Nic.
se ipsi milites invicem coronabant prisco more. Idipsum quoque de vulgo Tertullianus, *Coronatur*, inquit, *& vulgus ex* Tertull. de
principalium proprietatum exsultatione, nunc ex municipalium cor. mil.
solennitatum proprietate. (Quibus in verbis pro illo, *proprietatum*, libenter legerim *victoriarum.*) *Et est omnis publica lætitia luxuria captatrix.* Ipsas urbes aliarum victrices, ac dominas

Athen. l. 5. constat fuisse coronatas. Corinthus aurea diademate fuit evincta. Carthaginem dixi fuisse insignem corona turrita.

Sil. Ital. lib. 13. *Aristid. in Panath.*

si nunc existeret alma
Carthago ante oculos turrita celsa figura.

Græci Athenas, ingenti adversus Persas parta victoria, coronarunt. Neque ob id solùm hanc urbem corona dignam censuerunt, verùm etiam quòd omni virtutum genere cæteras urbes antecelleret. Id quod verum esse, decretum Byzantinorum docet factum in honorem Atheniensium, quo statutum ut urbis Atheniensis statua erigeretur sexdecim cubitorum in Bosphoro, quæ fidem faceret, à populo Byzantino & à Perinthiis populum Atheniensem fuisse coronatum. Cæterùm quisquis illius exemplo qui hostem vicit, aliqua illustri ratione auxit publica commoda, per quem factum est ut Resp. vitata invidia, miseria, calamitate, honorem, faustitatem, felicitatem adepta sit, is veluti malorum præclarissimus victor, corona donabatur. Talis, præter alios illustres viros fuit Lycurgus, qui ideo à populo sæpe coronatus, ac statuas adeptus perhibetur. Demosthenes quoque, ut supra dixi, cujus extabant illa in Rempub. merita, quæ recitantur in decreto, sæpe fuit coronatus; priùs quidem à Democle Aristonico Hyperide, aurea corona, ultimò autem ab Ctesiphonte. Et in decreto quod factum est super Lycurgo Butade, postquam ejus in Rempub. bonafacta commemorata sunt, additur, Cùm autem visus esset omnia hæc justè administrasse, sæpe ab civitate coronatus est. Ad hoc exemplum qua re quisque Reipub. maximè prodesset, ob eam rem corona donabatur. Et verò Æsculapium usque eò constat fuisse coronatum, ut is nunquam effigietur sine corona, sicuti victor morborum. Quæ corona fuit index artis præclarissimæ, cui multum dissimiles illæ quæ datæ sunt coquis, talibusque voluptatum lenonibus. Nempe apud perditissimos illos Sybaritas coronabantur ii quos luxus erudierat ferculis & condiendis & apponendis. Porrò quomodo quantum est hominum qui virtuti militant, coronarur, ita qui sunt mancipati vitiis, ut sua vitia pro virtutibus ostenrent, proh pudor! sese coronare non verentur, ut, quàm virtus suis insigniis clarescit, tam vitia suis maculis innotescant. Quem morem signavit Bernardus, ubi acerrimè invehitur in monstra hominum sui temporis, in eos potissimùm qui nuptias damnant, ut immunditiæ laxent habenas. *Coronabitur turpitudo?* inquit, *Nihil minus decet honestatis autorem.* Hujus generis illud est quod de Xenocrate Laërtius tradit. Is enim propter longiorem compotationem pro præmio accepit coronam. Usque eò corona demon-

Demosth. de cor. *Plutarch. Lycur.* *Plutarch Demosth.* *Scholiast. Aristoph. in Pluto.* *Athen. lib.* 12. *Bernard. serm.* 66. *Diog. Laert. l.* 4.

demonstrat eum qui in aliqua re insigniter versatur, ut, si quod infame, atroxque facinus feliciter patratum est, illud ipsum hinc demonstretur. Sed ea, videlicet, corona quàm aliæ sunt honestæ, tam est plena dedecoris, & infamiæ. In legibus Charondæ altero loco hæc fuit, ut qui calumniæ, dolique mali crimine convicti essent, per urbem circumvectarentur, & quidem coronati myrica; ut omnibus innotescerent sicuti singulari improbitate insignes. Ergo myrica fuit conveniens ac dirum coronamentum illorum qui essent insigniter improbi. Enimvero Strabo quoque tradit, sacerdotes Persarum, quoties illas diuturnas diras alicui imprecantur, tenere fasciculum virgarum myricinarum tenuium. Porro myrica, ut hæc quoque obiter dicam, non solùm est inter plantas ἀκάρπους, sed & habita est infausta. Et quidem cùm in funere Achillis propositum fuisset certamen cursus, Teucer qui inibi erat ut metam attingeret, myrica implicitus cùm cecidisset, victoriam Ajaci tradidit. *Diodor. Sic. bibl. lib. 12.* *Strabo lib. 15.*

τὸν γὰρ ῥα θεὸς βάλεν, ἤτις ἄτη
ὄζον ἐς ἀλγινόεντα βαθυῤῥίζοιο μυρίκης.
τῷ δ' ἄρ' ἐγκλειφθεὶς χαμάδις πέσε. *Q. Calab. lib. 4.*

Hunc Deus aut sors noxia impegit in tristem ramum myricæ alta radice hærentis. Huic enim implicitus humi cadit. Invenio tamen vates per myricam vaticinari solitos, ut lege ipsis ab Apolline præscriptum fuit. Quapropter insigne aliquod dumetum myricinum vocabant μάντιν, vatem. Atque adeò Magi & Scythæ, tum in Europa quamplures futura prædicunt, tenentes lignum myricinum. Et in Lesbo Apollo habet ramos myricæ, unde dictus est μυρικαῖος myricinus. Idem visus est per quietem habere ramum myricinum. Denique Ægyptii in pompa Jovis coronantur myrica, sicuti apud Medos Magi. Redeo unde sum digressus, nempe ad eas quæ verè dici possunt coronæ turpitudinis & infamia. Polynices apud Euripidem, cùm precatur Junonem, Turpem, inquit, coronam peto è nece fratris. *Scholiast. in ther. Nicand.*

αἴσχιστον αὐτῷ στέφανον ὁμογενῆ κτανεῖν. *Euripid. Phœniss. actu 5.*

Contra, illæ coronæ semper sunt præclarissimæ quæ forte præclarumque facinus demonstrant; qualis illa qua Orestes redimitur, interfecto Ægysto adultero Clytemnestræ.

στέφουσι δ' εὐθύς σου κασιγνήτου κάρα
χαίροντες, ἀλαλάζοντες. *Euripid. Electr. actu 5.*

Illico verò coronant tui fratris caput, lætantes, jubilantes. Idem paulò post,

νίκας στεφανοφορίαν
κρείσσω τοῖς παρ' Ἀλφειοῦ ῥείθροις τελέσας

Κασίγνητος σέθεν.

Præclariora victoriæ insignia meruit, quàm quis ad Alphei fluenta, frater tuus. Et in sequentibus,

στέψω τ' ἀδελφοῦ κρᾶτα τοῦ νικηφόρου.

Et coronabo fratris caput victoris. Et paulò post,

δέξαι κόμης σῆς βοστρύχων ἀναδήματα.

sume coronamenta cirrorum comæ tuæ. Denique hoc,

σύ τ' ὦ παρασπίστ' ἀνδρὸς εὐσεβεστάτου
παίδευμα Πυλάδη στέφανον ἐξ ἐμῆς δέχου.

Tuque ô propugnator, viro piissimo educate Pylades, coronam è mea manu accipe. Itaque verè dici potest, coronam ut est index fortitudinis, ita esse comitem felicitatis. Ac præterea qua quisque præclara dote potissimùm censetur, ob hanc ipsam æquissimum esse eum coronari. Non ergo mirum si præclarissimis artificibus quandoque sunt datæ coronæ. Quod ad exemplum, Parrhasius ille pictor insignis solitus fuit redimire caput aurea corona. Apud Plutarchum Neoptolemus Anticlei filius coronatur, eique statua ponitur quòd pollicitus est se deauraturum aram Apollinis in foro, ex vaticinio Dei.

Himer. μελ.ἐκλ.

Ælian. lib. 9. var. hist. cap. 11.

Plutarch. Lycur.

CAPUT VII.

Felicitas coronatur. Hujus coronæ descriptio. Divites coronantur. Naves coronatæ. Corona è prunis. Alia præmia militum, nempe armillæ, femina spectata forma, Torques & hasta, Boves. Bos genus nummi. Bovis laus. Venire sub corona, quid.

SEd quia non solùm virtus, sed & felicitas cœlo demittitur, non mirum si hanc quoque haud minùs quàm virtutem antiquitas coronavit. Nam cuicunque hæc adest, Deo gratus acceptusque existimatur. Ergo quomodo urbes, populus, ordines coronantur, ita quoque siquid cuipiam post multa discrimina prosperè feliciterque evenit, hunc quoque apud priscos coronari mos fuit, sicuti victorem laborum, periculorum, ærumnarum. Quòd Smyrna terræ motu collapsa in meliorem & luculentiorem, quàm priùs fuerat, statum restituta est, ob hanc, inquam, felicitatem Ionia coronatur. De quo more hæc Ovidius,

Aristid. προσφων. Σμυρν.

Sæpe potens voti frontem redimita coronis
Femina lucentes portat ab urbe faces.

Ovid. lib. 3. Fast.

Et Apulejus cùm sibi etiam atque etiam gratulatur, *Mihi*, inquit, *coronam, & Hercules coronam consequenter, quòd tot ac tantis exantlatis laboribus, tot emensis periculis, Deæ maximæ providentia adluctantem mihi sævissimè fortunam superarim.* Plutarchus ait,

Apul. lib. 11. Metam.

ait, eos qui sacrum piscem, qui tarus, & circa Pamphiliam est, cœperint, tam dominos quàm ipsos piscatores coronari, & plausu & faustis acclamationibus excipi. Denique corona felicitatis omnibus bonis proposita est, non pinea, non ex oleastro, non ex apio plexa, sed è veris & gaudiis & judiciis hominum; Nimirum, cùm illud universi adepti sunt quod summis, assiduisque votis expetierant, libertatem, opes, bonam famam, otia. ταῦτα πάντα τῷ στεφάνῳ τούτῳ συναναπέπλεκται, Hæc omnia unà cum hac felicitatis corona plexa sunt. Ipsa corona ante hominum ora nectebatur ex omnigenis floribus, iis qui essent pulcherrimi & odoratissimi. Certè felicitatem, sive beatitatem, ejusque coronam sic describit Cebes; In vestibulo matrona formosa sedet in alto solio, ornata liberaliter citraque luxum, & coronata corona florida egregiè concinnata. Ipsa est beatitudo, ad quam cùm quispiam pervenit, hunc ipsa coronat sua vi. eumque etiam [coronant] omnes aliæ virtutes, veluti eos qui maximis certaminibus defuncti sunt. Et infra; Verùm illud etiam mihi dicito, quæ vis est illius coronæ, qua eum ornari dicebas? Beatifica, ô adolescens! Nam qui ea vi coronatur fit beatus, & malorum expers; nec in aliis spem felicitatis habet repositam, sed in semetipso; ô præclaram victoriam! Ubi autem coronatus est, quid facit, quove abit? Virtutes eum deducunt unde antea venerat. Cæterùm quia divites vulgi opinione adepti sunt id quod in rebus humanis optatissimum est, coronas gestant, argumenta ejus quam ipsi sibi fingunt, felicitatis. Unde meritò Cynicus ille apud Lucianum gloriatur, non se efferri eo fastu, quo tument isti coronarum & purpuræ gestores. τοὺς δὲ χρυσοῦς στεφάνους καὶ τὴν πορφύραν τῦφον νομίζω. aureas coronas & purpuram fumum, sive arrogantiam existimo. Naves quoque legimus fuisse coronatas, nempe navigatione feliciter peracta.

Plutarch. πότ. τῶν ζῴων φρονιμ. τὰ χερσ. ἢ τὰ ἔνυδ. — *Lucian. de gymn.* — *Tab. Ceb.* — *Lucian. Cyn.*

Ceu pressæ cùm jam portum tetigere carinæ, — *Virgil. lib. 1. Georg.*
Puppibus & læti nautæ imposuere coronas.

Similis, iisdemque prope verbis locus est apud Propertium,

Ecce coronatæ portum tetigere carinæ. — *Propert. lib. 3.*

Et alibi, ubi Cynthia mortua alloquitur Propertium,

Ecce coronato pars altera parta phaselo, — *Propert. lib. 4.*
Mulcet ubi Elysias aura beata rosas.

Ovidius de appulsu Æneadum in Italiam,

Æneadæ gaudent; cæsoque in littore tauro, — *Ovid. lib. 15. Metam.*
Torta coronatæ solvunt retinacula navis.

Sic apud Silium Italicum victrix navis portum subiens coronatur lauro,

—— lauro redimita subibat — *Sil. Ital. lib. 11.*
Optatos puppis portus; pelagoque micabant

Captiva

Captiva arma procul celsa fulgentia prora.

[*Plutarch. Timol.*] Hoc more ineptus ille Carthaginiensium navarchus, ut imponeret Syracusanis, jussit nautas coronari, ornavitque triremis scutis Græcanicis & Phœnicum; eoque ornatu Syracusas navigavit. Cæterum etsi è lauro, olea, oleastro, aliisque frondibus texebantur coronæ victrices, seu victoriæ, tamen è prunis quoque nexas fuisse, docet apud Athenæum Hipponax in iis versibus, quorum hic est [*Athen. lib. 2.*] sensus. Coronam habui è prunis atque mentha. Alex. Quin & in somnis videre visus sum mihi præmium victoriæ. B. Id dicito. A. animum adverte. In stadio antagonistarum me quispiam nudus accedens coronare visus est corona tortili prunorum, Hercules, maturorum. Id ipsum confirmatur testimonio Plinii, ubi agit de generibus pruni. [*Plin. lib. 15. c. 13.*] *Eam quoque*, inquit, *eruditiores negaverunt ex Perside propter supplicia translatam; sed à Perseo Memphi satam. Et ob id Alexandrum illa coronare victores ibi instituisse in honorem atavi sui.* Hisce victoriæ coronis plerunque accedebant armillæ. [*Liv. lib. 10.*] Livius, *Et Papyrius apud quem multiplex in acie, circa castra, circa urbem fuerat certamen, Sp. Nautium, Sp. Papyrium fratris filium, & quatuor centuriones, maniplumque hastatorum armillis, aureisque coronis donavit.* Apud priscos feminæ forma præstantes super coronam victoribus cedebant in præmium. Hercules apud Euripidem gloriatur se præclara femina esse donatum, sicuti singulari præmio.

[*Euripid. Alcest. actu 5.*] —— γυνὴ δ' ἐπ' αὐτοῖς εἵπετο.

mulier verò super ipsis sequebatur. Cum Hercules, Troja capta, suis ducibus præmia distribueret, Telamoni dedit Hesionem. [*Xenoph. de venat.*] Peleus, oppressis Lapithis præmium virtutis accepit concubitum Deæ. [*Aphth. progymn.*] Sæpe accedebant torques & hasta. His apud Cornelium Tacitum [*Tacit. lib. 3. Annal.*] Apronius donat Rufum Helvium. Victus quoque victorem donat herba, id est, corona, aut serto plexo ex ea herba quæ in loco pugnæ nata esset, Hoc sensu Appianus Alexandrinus de Asdrubale ait, eum [*Appian. Alex. in Liby.*] fugisse ad Scipionem μετὰ θαλλῶν, cum foliis, seu ramis, id est, victoriam tradens. Et fortasse victor ea herba coronabat caput suum, ut suspicari licet ex hoc loco Accii in Meleagro, *Gaudent, currunt, celebrant, herbam conferunt, donant, tenent; pro se quisque cum corona clarum connectit caput.* Et quidem Pindarus virum fortem coronat herba,

[*Pindar. Pyth. od. 4.*]
τοὺς δ' ἑταῖροι καρτερὸν ἄνδρα φίλαις
ὤρεγον χεῖρας. στεφάνοισί τέ μιν
ποίας ἔρεπτον, μειλιχίοις τε λόγοις
ἀγαπάζοντο.

Socii autem forti viro amicas porrigebant manus, coronisque herbæ ipsum

ipſum tegebant, blandiſque ſermonibus comiter excipiebant. Ergo hæc herbæ traditio erat confeſſio ejus qui eſſet victus in loco herbido. Nam in ſtadio victus talem ſe fatebatur ponendo ſive demittendo manus. Qui mos exprimitur apud Philonem his verbis, καθάπερ ἐν ἀγῶνι τὸν ἀντίπαλον ἀπειπεῖν χεῖρας ὑπ' ἀσθενείας καθυφέντα, καὶ τὰ βραβεῖα, καὶ τὸν στέφανον παραχωρῆσαι τῷ πόλεμον ἄσπονδον καὶ ἀκήρυκτον πρὸς τὰ πάθη πεποιημένῳ. ſicuti in certamine adverſarium defatigari, manibus præ imbecillitate demiſſis, tum præmia & coronam cedere illi qui internecinum & indictum bellum patravit adverſus affectus. & alibi, καὶ οὐ χεῖρας μόνον ὑπ' ἀσθενείας, οἷα τῶν ἀθλητῶν οἱ νενικημένοι, καθείς. Et non manibus tantùm præ imbecillitate, ut victi athletæ ſolent, poſitis. Alio item loco, βαρὺν ἀντίπαλον ἡγησάμενοι τὸν πόνον, καὶ τὰς χεῖρας ὑπ' ἀσθενείας ὥσπερ ἀπειρηκότες ἀθληταὶ καθῆκαν. gravem adverſarium exiſtimantes laborem, & manus præ imbecillitate ſicuti feſſi athletæ demiſerunt, &c. Cæteris præmiis antiquiſſimo more accedebant boves. Et quidem Hercules apud Euripidem memorans nicereria quibus donatus eſt, ait, illos qui leviorum certaminum victores fuerunt, equos accepiſſe. At qui graviorum, hoc eſt, qui pugilatu, & lucta viciſſent, boves. At ſe præclara femina.

Philo περὶ ὧν Αβ. καὶ Κα. ἱερ. — *Philo περὶ φυτ.* — *Philo περὶ τῶν εἰς τὰ προπ. συνόδου.*

τὰ μὲν γὰρ κοῦφα τοῖς νικῶσιν ἦν
ἵππους ἄγεσθαι· τοῖσι δ' αὖ τὰ μείζονα
νικῶσι πυγμὴν, καὶ πάλην, βουφόρβια.
γυνὴ δ' ἐπ' αὐτοῖς εἵπετο.

Euripid. Alceſt. actu 5.

Etenim qui in levioribus vincebant, His equos abducere licebat. At qui graviorum certaminum victores erant pugilatu aut lucta boves accipiebant. Unà autem ſequebatur mulier. Cyrus quoque iis qui in certaminibus victores fuiſſent, boves dabat quos ſacrificarent, ut inde epularentur. Ipſe etiam bovem accepit τὸ νικητήριον. Unà cum bobus cenſeo vaccas cum ſuis vitulis. Tale præmium Thetis, Achille mortuo, dedit iis, qui in certamine curſus victores eſſent.

Xenoph. de inſt. Cyr. lib. 8.

—— Θέτις δ' ἐς μέσσον ἀγῶνα
Θῆκεν ἄρ' ἀμφὶ δρόμοιο βόας. δεκάτῃσι δὲ πάσῃς
Καλαὶ πόρτιες ἦσαν ὑπὸ μαζοῖσιν ἰοῦσαι,
τάς ποτε Πηλείδαο θρασὺς σθένος ἀκαμάτοιο
Ἤλασεν ἐξ Ἴδης, μεγάλῳ περὶ δουρὶ πεποιθώς·
τῶν πέρι οἵδε ἀνέσταν ἐελδόμενοι μέγα νίκης.

Q. Calab. lib. 4.

Thetis autem in mediam ludorum aream decem vaccas in præmium curſus ſtatuit, quibus omnibus inſignes erant vitulæ ubera adhuc ſubeuntes, quas olim invicti animoſa vis Pelidæ ex Ida abegerat, magnam in haſta fiduciam habens. propter quas hi ad certamen prodierunt, magno victoriæ ſtudio. Qui mos exceſſit fines

Græciæ,

Græciæ, & illorum temporum, & Romam pervenit; ac duravit usque ad illa sæcula, quibus jam omnia quæstitiùs & solertiùs agi cœpta. *Consul concione advocata*, inquit Livius, *laudatum tribunum decem bobus, aureaque corona donat.* Idem alibi, *Ante omnes C. Lælium præfectum classis & omni genere laudis sibimet ipsi æquavit, & corona aurea, ac triginta bobus donavit.* P. Decius apud eundem Livium super auream coronam accipit centum boves. *COS. advocata concione, P. Decii non cœptas solùm ante, sed cumulatas nova virtute laudes peragit. Et præter militaria alia dona, aurea corona eum, & centum bobus, eximioque uno albo opimo auratis cornibus donat.* Illis quoque bos præmium dabatur qui dithyrambo vicissent. Etsi non sum nescius, bovem aliquando sumi pro Atheniensium drachma, cui bos insculptus, veluti apud Romanos cuidam monetæ. In Deliis, quæ erant festa Apollinis, cùm cuipiam donum daretur, pronuntiabant, tot boves ei datum iri. Unde quidam hunc nummum putarunt esse Delium, non Atheniensem. Certè in corruptos causidicos & judices invaluit hoc scomma, Βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ βέβηκεν, bos super linguam ascendit. Ego in præmiis quæ mihi sunt memorata, non hosce nummos, sed veros boves prisco more datos firmo, quòd priscis sæculis hoc animal fuit in multo honore, eoque liberi parentes redimebant. Veteri proverbio, Pauperibus bos est pro servo. Ac tam capitale fuit bovem necasse quàm civem. *Tanta*, inquit Cicero, *putabatur utilitas percipi ex bobus, ut eorum visceribus vesci scelus haberetur.* Cæterùm bovis natura est valde clemens, atque

Inter utrosque sita est, cervos, sævosque leones.

Illi nimis timidi; hi sunt nimiùm feroces. Denique bos est altor hominum. Ideoque eum dici volunt παρὰ τὸ βῶ, quod est τρέφω, alo, quod nos alit ut terrio & agricola. Atque adeò apud Ægyptios bos fuit symbolum γεωργίας καὶ τροφῆς agriculturæ, & alimenti. Et qui primi ausi sunt comedere boves, dicti sunt homines perditissimi, οἱ πρῶτοι κακόεργον ἐχαλκεύσαντο μάχαιραν Εἰνοδίην, πρῶτοι δὲ βοῶν ἐπάσαντ' ἀροτήρων, qui primi fabricati sunt gladium Martium, ac primi bobus saturati sunt aratoribus. Qui, inquit, primi bovillas carnes comederunt, ausi sunt atrox & impium facinus. Et verò inter leges Solonis extat hæc, Bovem ne sacrificato. Id quod tamen posteri excusatiùs fecerunt. Itaque ipsa Proserpina illum exceptura quem putabat esse Herculem,

βοῦν ἀπηνθράκιζ' ὅλον,

bovem assavit integrum. Ita deinceps apud Homerum, aliosque integri boves assantur, & convivis apponuntur. Et hæc erant ὁλοκαυτώματα quæ tauris fiebant Jovi; equis autem Soli. Et hæc

quidem

Marginal notes: Liv. lib. 7. — Liv. lib. 16. — Liv. lib. 7. — Etymol. τωεγφάγον. — Plutarch. Plebi. — Pollux l. 9. — Etymol. ἀλφεσίβοιαι. — Aristot. lib. 1. polit. cap. 1. — Cic. de nat. Deor. lib. 2. — Varro l. 6. de ling. lat. — Gell. lib. 2. cap. 21. — Colum. l. 6. in præfat. — Stob. περὶ νόμ. καὶ ἐθ. — Varro l. 6. de re rust. — Etymol. βοῦς. — Clem. Alex. Strom. lib. 5. — Arat. Φαινομ. 15. & ibi Schol. Citat quoque Max. Tyr. in serm. pro agric. — Plutar. Sol. — Aristoph. βατρ. — Xenoph. de inst. Cy. l. 8.

quidem in genere de iis coronis dici possunt quæ sunt clarissima clarissimæ victoriæ testimonia; tum de iis præmiis, quæ præter eas victoribus dabantur, cujusmodi sunt armillæ, torques, hasta, feminæ, boves. His addo eam coronam sub qua venibant illi qui in bello capti essent. Quæ aut fuit ingentis magnitudinis, aut necesse est fuisse plures, sub quibus ii stabant qui venales prostabant, & quidem pileati. Itaque sive plures, sive una esset ea corona, certè victoriam illorum demonstrabat qui eos cœperant, & vendebant. Quanquam ipsi qui venibant dicebantur quoque coronati; ut in verbis Catonis quæ supra retuli, *ut populus sua opera potiùs ob rem bene gestam coronatus supplicatum eat, quàm re malè gesta, coronatus veneat.* Hic certè mos est apud antiquitatem frequens, ut apud Livium, *In potestatem redactos* Liv. lib. 14. [Turdetanos] *sub corona vendiderunt.* Et Tacitus de Volando Tacit. lib. 13. Annal. castello quod Corbulo expugnavit, *Imbelle*, inquit, *vulgus sub corona venumdatum.* Causam hujus moris exponit Cælius Sabinus Jureconsultus, cujus hæc sunt verba apud Gellium, *Anti-* Gell. lib. 7. cap. 4. *quitùs mancipia jure belli capta coronis induta*, [f. inducta, id est, ducta ad eum locum qui esset coronatus, sive coronis opertus,] *veniebant, & idcirco, dicebantur sub coronis venire. Namque ut ea corona signum erat captivorum venalium, ita pileus impositus demonstrabat hujusmodi servos venumdari, quorum nomine emptori venditor nihil præstaret. Est autem alia rationis hujus opinio, cur dici solitum sit, captivos sub corona venumdari, quòd milites custodiæ causa captivorum venalium greges circumstarent; eaque circumstatio militum corona appellata sit. Sed id magis verum esse quod supra dixi, Cato quoque in libro, quem composuit de re militari, docet.*

CAPUT VIII.

De corona civica. Unde dicta. Eadem dicta querna vel quercea. Quanti fuerit. Comparatio militis Romani cum externo & auxiliare. Quis hanc coronam det, quis item accipiat. ζῶστρα ϗ τὰ σωτήρια. Quædam scrupulosè servata ut daretur civica. Hæc corona non fuit aurea, sed frondea.

IIs coronis quæ militibus ac ducibus qui fortiter fecissent, promiscuè dabantur, adnumeratur civica. Atque adeò hanc inter omnes militares coronas, ut nobilissimam eminuisse, una & consentiens antiquitatis vox est. Porrò à re duplex est sortita nomen, à cive, scilicet, servatore & servato civica; à materia unde plectebatur,

batur, quercea vel querna. Hujus coronæ dignitas inde potissimùm est, quod illi uni sepofita est qui è manibus hostium civem Romanum eripuerit. Plutarchus ubi memoravit Coriolanum interfecisse hostem qui impetum fecerat in civem Rom. ait eum ab duce suo coronatum fuisse corona quercus. Hanc enim, inquit, lex dat illi qui civem protexerit. Idem Plutarchus ubi memorat M. Claudium Marcellum servasse fratrem Oracilium periclitantem, ob eamque rem donatum fuisse corona, haud dubiè civicam signat. Cæterùm ad hoc decus non sine evidentis periculi contemptu, & inusitatæ virtutis documento iri poterat. Ea re æquissimum visum est, coronam singularis dignitatis illi tribui, quem singulare meritum condecorasset. Id quod minimè mirabitur is, cui libet attentiùs inspicere prærogativam civitatis Romanæ; ac proinde componere militem, eumdemque civem Romanum cum externo, eoque qui militabat inter auxilia. Nempe ille in imperio natus ita reipub. navabat operam, ut eâdem sibi imperium assereret. Quin, si rem, ut est, libet æstimare, nullus civis Romanus non est consors ejus dignitatis quæ supereminet omnia regna. Certè *interrogatus à Pyrrho Cyneas, qualis Roma esset, respondit regum urbem sibi visam.* At miles auxiliaris, idemque mercenarius ad imperium vadentibus suum sanguinem modico stipendio commodabat. Ut in legionibus Romanis, quæ conscribebantur è civibus, omne imperii robur, omne momentum fuit, ita in uno legionario plus credebant esse præsidii quàm in multis auxiliaribus. Huc pertinet illa Luculli vox, se malle unum ex hostibus servare civem Romanum, quàm omnia quæ hostium sunt, occupare. Hæc fuit illa tanta prærogativa civitatis Romanæ. Quod jus ut magnum, ita rarum, & ingentibus in Rempub meritis pretium erat. Nec nisi rogatione ab Tribuno plebis ex autoritate patrum perferebatur. Ac ne iis quidem qui mittebantur in colonias hoc solo missu concessum erat, ut de Ferentinatibus tradit Livius. Et verò quid hîc mirum aut inusitatum? Mos fuit clarissimis quibusque gentibus hoc beneficium pluris facere quàm alia omnia. Menoni Pharsalio, propter præclara in Rempub. Atheniensem merita, Athenienses non πολιτείαν civitatem decreverunt, sed tantùm ἀτέλειαν immunitatem. Idipsum decretum fuit Perdiccæ, Magnam, inquit Demosthenes, honoratam & reverendam existimantes patriam suam, id est jus civitatis, & omni beneficio majorem. Si licuit Atheniensibus tam magnificè de se sentire, quid Romanis? Nulla ergo causa est quapropter quispiam miretur, si in acie servasse civem, *qui*, ut ait Seneca, *est pars patriæ*, ut ingens virtutis experimentum, & rarum meritum, ita rara laus fuit. Denique

Plutarch. M. Corol. — *Plutarch. Marcell.* — *Justin. lib. 18.* — *Plutarch. Lucullo.* — *Liv. lib. 17.* — *Liv. lib. 24.* — *Demosth. de repub. ordin.* — *Sen. l. 2. de ira cap. 31.*

Denique si super omnia spectatæ virtutis documenta hujus coronæ præcipua ratio semper est habita. Anchises Æneæ demonstrans posteritatem suam, ait fore ut hi gestent coronam civicam, sicuti decus eximium, & culmen omnium honorum, omnisque felicitatis.

Qui juvenes quantas ostentent aspice vires, Virgil. 6.
Atque umbrata gerunt civili tempore quercu. Æneid.

Cæterùm coronam civicam miles militi dabat. credo, ut à cujus invidia nasci posset suspicio aut impedimentum, ab ejusdem confessione oriretur certum & indisputabile testimonium. *At id etiam*, inquit M. Tullius, *gregarii milites faciunt inviti, ut coronam dent civicam, & se ab aliquo servatos esse fateantur, non quò turpe sit protectum in acie hostium manibus eripi (nam id accidere nisi forti viro, & pugnanti cominus non potest) sed onus beneficii reformidant, quòd permagnum est alieno debere idem quod parenti.* Ergo in veteri republica hæc corona dabatur manu illius qui servatus esset. Quo sanè facto is se tanti beneficii memorem, munemque ostendebat. *Civica corona*, inquit Gellius, *appellatur quam civis civi, à quo servatus est, in prælio testem vitæ, salutisq́ perceptæ dat.* Itaque hæc corona connumeratur inter illa genera præmiorum quæ Græcis erant *ζῶστρα*, sive *τὰ σωτήρια*, id est mercedes quas dant servati. Nempe uterque erat civis tam is qui civicam dabat, quàm is qui accipiebat. *Auxilia*, inquit Plinius, *quamvis rege servato, decus id non dant. Nec crescit honos idem imperatore conservato; quoniam conditores in quocunque cive summum esse voluère.* Atque adeò necesse fuit, civem servando hostem occidere. ut de Coriolano memorat Plutarchus; Cùm, inquit, hominem Romanum qui proximè ceciderat, conspicatus esset, non neglexit, sed stetit ante eum, & ingruentem unum ex hostibus interfecit. Deinde necesse fuit ut eum locum, in quo id esset actum, *hostis obtineret eo die, utque servatus fateretur. Aliàs testes nihil proderant.* Et hæc quidem à Plinio verè tradita luculenter Gellius exponit his verbis è Masurio Sabino sumptis. *Qui*, inquit. *in undecimo librorum memorabilium civicam coronam tum dari solitam dicit, cùm is qui civem servaverat, eodem tempore etiam hostem occiderat, neque locum in ea pugna reliquerat. Aliter jus civicæ coronæ negat concessum. Tiberium tamen Cæsarem consultum an civicam coronam capere posset qui civem in prælio servasset, & hostes ibidem duos interfecisset, sed locum in quo pugnabat, non retinuisset, eoq́ loco hostes potiti essent, rescripsisse ait, Eum quoque civica dignum videri, quòd appareret è tam iniquo loco civem ab eo servatum, ut etiam à fortiter pugnantibus retineri non quiverit.* Enimvero hæ leges, ut Plinius ait, *sunt arctæ, & ideo superbæ.* hoc est, omnes hæ conditiones, quibus civicæ decus circumscribitur,

Cic. in orat. pro Cn. Planc.

Gell. lib. 5. cap. 6.

Etymol. ζῶστρα.

Plin. lib. 16. cap. 4.

Plutarch. M. Coriol.

Gell. lib. 5. cap. 6.

mirè sunt arduæ. Sed quia tales, hæc quoque summa & eminentissima laus est; quamque conferre licet cum illa Græcorum summa, quæ sub ipso Jove datur, id est Olympica corona, qua Olympionici donantur in conspectu ipsius Jovis. Sequuntur verba Plinii, *cuique*, id est ei cui, *muros patria gaudens rumpit*. Quod dictum Xiphilinus interpretatur his verbis, de reditu Neronis ad urbem loquens; Quidpiam, inquit, muri ac portatum ruptum est, quibusdam firmantibus sancitum esse ut utrumque fiat iis qui è certaminibus coronati redeunt. *ô mores æternos*, addit Plinius, *qui tanta opera honore solo donaverint; & cùm reliquas coronas auro commendarent, salutem civis in pretio esse noluerunt; clara professione, servari quidem hominem nefas esse lucri causa*. Frondea enim hæc corona fuit, ut infra dico. Talis tamen omnibus antistabat, etiam aureis & gemmeis. Aurum Romana majestas externis largiebatur. At eum honorem qui cùm summus esset, auro potior erat, sibi suisque sepos uit. Est ergo civica Romanæ gentis propria. Et verò Strabo memorat, civicam coronam Socratem meritum fuisse; quam adeptus esset, si eam dari, ut apud Romanos, ita apud Græcos in more positum fuisset, quòd Xenophontem equo lapsum, effusè fugientibus Atheniensibus, humeris suis impositum per plurima stadia servasset. Nempe Straboni collibitum est, morem Romanum deducere ad Græcos. Quo ferè exemplo Athenæus memorat, inter fercula insignis illius pompæ, in qua Ptolemæus Philadelphus suas opes ostentavit, fuisse coronam è quercu gemmatam. Nimirum, hunc morem non quidem usurpandæ, sed ostentandæ coronæ civicæ admiratio magnitudinis Romanæ, sive ambitiosa imitatio; sive, id quod verisimilius est, exquisita adulatio tandem perduxit ad exteras gentes; ad illos potissimùm reges, qui se profitebantur mancipia populi principis omnium gentium. At Romæ super omnia spectatæ virtutis documenta hujus coronæ præcipua ratio semper est habita. *Neque enim tantùm sudores bellicos testatur*, ut Cassiodorus ait, *sed hæc una omnia militiæ decora præ se ferre semper est visa*. Plinius civicas coronas dicit esse *militum virtutis insigne clarissimum*. Et paulò post, *Cedunt his murales, vallaresque & aureæ, quanquam pretio antecedentes. Cedunt & rostratæ, quamvis in duobus ad hoc ævi celebres M. Varrone, & pyraticis bellis, dante Magno Pompejo, itemque M Agrippa*. Prudentius ubi celebrat Laurentium martyrem, ex omnibus coronis eligit civicam, qua eum donat in cœlo degentem, ob solam hujus præmii dignitatem.

Xiphilin. Ner. — *Strabo l. 9.* — *Athen. l. 5.* — *Cassiod. lib. 2. Var.* — *Plin. lib. 16. cap. 4.* — *Prudent. peri. steph. hym. 2.*

Sic sancte Laurenti, tuam
Nos passionem quærimus.
Est aula nam duplex tibi,

Hic

Hic corporis, mentis polo.
Illic inenarrabili
Allectus urbi municeps
Æternæ in arce curiæ
Gestas coronam civicam.

CAPUT IX.

Corona civica iis data, qui, ut miles militem, ita Remp. aut reum periculo exemissent. In bello civili huic coronæ non fuit locus. Pauculi nominantur hac corona donati.

HAnc coronam Seneca tribuit principi Reipub. servatori. *Felicitas illa*, inquit, *multis salutem dare, & ad vitam ab ipsa morte revocare. Nullum ornamentum principis fastigio dignius, pulchriusque est quàm illa corona ob cives servatos; non hostilia arma detracta victis; non currus barbarorum sanguine cruentati; non parta bello spolia.* Veram hanc clementis principis laudem adulatio imitari non erubescit. Quippe hanc coronam Cæsari decretam post bella civilia, veluti servatori patriæ, memorat Appianus Alexandrinus. Lucanus hanc coronam facetè tribuit patrono causarum qui reum sub judice damnationi eripuerat, saluti reddiderat, in hisce præclarissimis versibus,

Sen. lib. de clem. cap. 26.

Appian. Alex. l. 2. bel. civ.

Nos quoque pacata Pisonem laude nitentem
Exæquamus avis: tamen etsi bella quierunt,
Non periit virtus. licet exercere togatæ
Munera militiæ, licet & sine sanguinis haustu
Mitia legitimo sub judice bella movere.
Hinc quoque servati contingit gloria civis;
Altaque victrices intexunt limina palmæ.

Lucan. in paneg.

Hoc advertendum quod Plinius indicat, etsi verbis obscurioribus, in bello civili huic coronæ non fuisse locum. Cùm enim civica non daretur nisi illi qui civem servando hostem occidisset, ac tum civis civi hostis esset, ac proinde non hostis occidi, quin eâdem civis perderetur, posset, meritissimè sub imperatoribus hæc una ex asperis illis coronæ civicæ legibus dempta Et hæc, scilicet, est illa *imperatorum clementia*, quam Plinius extollit his verbis, *Hinc civicæ coronæ, militum virtutis insigne clarissimum; jampridem verò & clementiæ imperatorum, post quam civilium bellorum profano meritum cœpit videri, civem non occidere.* Idem enim ast ac si Plinius dicat, Olim fuisse meritum, & quidem magnum, si quis hostem occideret. Sed hodie par, majusve meritum esse, hosti parcere, videlicet, quia civis est. Neque enim ætate Plinii ideo minùs dabatur civica quòd hostis non esset occisus. Quin hoc ipso dabatur, quòd esset servatus.

Hæc inquam est illa imperatoria clementia, quam is tanti facit, ut eam obliquè præstringat his verbis, *postquam bellorum civilium profano meritum cœpit videri, civem non occidere.* haud sanè absimili sensu ab eo quod M. Tullius dicit, *gloriari latrones iis se vitam dedisse quibus non ademerunt.* Cæterùm in prisca Repub. hoc est, tam longo sæculorum decursu, quò pauciores civicæ coronæ decus adepti perhibentur, hoc sunt insigniores, & apud infinitam posteritatem commendatiores. Hac ergo corona Statius donat Curtium illum qui equo insidens, & armatus insiliit in profundum voraginem,

Cic. pro Mil.

Ipse loci custos, cujus sacrata vorago,
Famosusque lacus nomen memorabile servat,
Innumeros æris sonitus, & verbere crudo
Ut sensit mugire forum, movet horrida sancto
Ora situ, meritaque caput venerabile quercu.

Sed adest non minori ob hoc ipsum claritate Sicejus ille, sive Sicinius Dentatus, Achilles ille Romanus, qui in sua, quæ extat apud Dionysium Halicarnassæum concione singillatim enumerat honores eos quibus affectus est, eaque præmia quibus donatus. Inter quæ eminent quatuordecim coronæ civicæ, super obsidionales tres. Quem numerum mirum in modum auget Solinus, qui hunc ipsum Dentatum memorat, *spolia ex hoste tricies & quater cepisse. In phaleris, hastis puris, armillis, coronis, trecenta duodecim dona meruisse.* Qua de re idem ferè tradit Plinius, huic adnumerans Capitolinum, cui sex obtigerunt. Et Solinus paulò post haud ferè minora narrat de M. Sergio, *qui à Thrasymeno, Trebia, Ticinoque coronas civicas retulit; & Cannensi prælio, de quo refugisse eximium opus virtutis fuit, solus accepit coronam. Africanus de patre*, inquit Plinius, *accipere noluit apud Trebiam*; ne, videlicet, patri beneficium imputaret. Ergo ejus honor hoc ipso conduplicatus est quòd honorem patrii periculi exprobratorem fortiter recusavit. *Scripsit & Sylla Dictator, ab exercitu se quoque donatum apud Nolam, legatum bello Marsico. Idque etiam in villa sua Tusculana, quæ fuit postea Ciceronis pinxit. Quod si verum est*, addit Plinius; *hoc execrabiliorem eum dixerim; quandoquidem eam capiti suo proscriptione ipse detraxit, tantò paucioribus civium servatis, quàm postea occisis. Addet etiamnum huic gloriæ superbum cognomen Felicem. Ipse tamen, obsessis in toto orbe proscriptis, hac corona Sertorio cessit.* Id ipsum de Cæsare dici potuit, cùm sicuti patriæ servator, ut supra dixi, corona quercea, donatus est. Is enim, si homines ad servitutem natos audire libet, non libertatis eversor, sed patriæ pater servatorque audit. Et hinc, scilicet, civicam meritus. Hoc exemplo, eademque propter

Dionys. Halic. lib. 20. antiq. Rom.

Solin. c. 6.

Plin. lib. 16. cap. 4.

merita Augustus cùm rostratam Agrippæ dedisset, civicam à genere humano accepit ipse. Et quidem aspicientibus domum Augusti hæc corona prima sese offerebat, ut quæ esset in ejus fastigio collocata. Apud Ovidium liber ejus ab ultimis terrarum oris Romam missus, ubi in urbe fuit, omniaque spectare cœpit, visâ principis domo sic loquitur, *Suetom. Aug.*

Singula dum miror, video fulgentibus armis
Conspicuos postes, tectaque digna Deo. *Ovid. de trist. lib. 3.*
En, domus hæc, dixi, Jovis est, quod ut esse putarem,
Augurium menti querna corona dabat.
Cujus ut accepi dominum, Non fallimur, inquam,
Et magni verum est hanc Jovis esse domum.

Similem in vestibulo coronam Tiberium recusasse infra dicam. Hîc verò advertendum, hanc querceam coronam, quæ ornabat postes domus Augustæ, fuisse circumdatam lauro, quod, ut infra dico, fuit symbolum victoriæ. Utrumque ipse Apollo profitetur, cujus hæc sunt verba alloquentis Daphnen mutatam in laurum,

—— at quoniam conjux mea non potes esse,
Arbor eris certè, dixit, mea semper habebunt *Ovid. lib. 1. Metam.*
Te coma, te cithara, te nostræ Laure pharetræ,
Tu ducibus lætis aderis cùm læta triumphum
Vox canet, & longas visent Capitolia pompas.
Postibus Augustis eadem fidissima custos
Ante fores stabis, mediamque tuebere quercum.

Et hanc quidem fabulam præter Ovidium memorat Plutarchus è Phylarcho. Ait enim filiam Amyclæ nomine Daphnen quæ fugeret Apollinem, qui eam volebat comprimere, mutatam fuisse in arborem, quæ ab illo honorata, & vaticinii prærogativa donata fuit. Aliter hæc fabula narratur ab Aphthonio, qui Daphnen facit Ladonis fluvii ac Terræ filiam. Hujus ipsius coronæ mentio est apud Valerium Maximum. *Cæterùm*, inquit, *ad quercum pronæ manus porriguntur, ubi ob cives servatos corona danda est, qua postes Augustæ domus sempiterna gloria triumphant.* *Plutarch. Ag. & Cleom.* *Aphthon. Daphne.* *Val. Max. lib. 2. c. 3.*

CAPUT X.

Corona civica super foribus privatorum. Aliis quoque in locis statuta. Hæc corona facta beneficium principis Romani. Taciti locus emendatus & enarratus. Alter ejusdem scriptoris locus explicatus.

A Domo principis ad ædes privatorum sensim transiit hic mos statuendi coronam civicam super foribus cujusque. Certè ibi

civica aſpiciebatur picta, aut quavis alia ratione effigiata; prorſus eodem exemplo, quo hodie honeſtiſſimus quiſque ſcutum; in quo ſint inſignia principis aut principatus, ſuis foribus ſuperponit, veluti conſpicuum decus, atque adeò præſentem ſibi ſuiſque rebus tutelam. Id colligere licet è verſibus Ovidii, ubi loquitur de ſacris ac templis auguſtis, & de augurio.

Ovid. lib. I. Faſt.

Augeat imperium noſtri ducis; augeat annos
Protegat & noſtras querna corona fores.

Tertul. de idolol.

Id fiebat in publica lætitia. Quippe publica re bene geſta, ut ad ſingulos utilitas, ita lætitia perveniebat. Tertullianus, *Scio fratrem per viſionem eâdem nocte caſtigatum graviter quòd januam ejus, ſubito annuntiatis gaudiis publicis, ſervi coronaſſent.* Nec verò ſola quercus imponebatur foribus, ſed, ut alibi dico, & laurus & palma. Lucanus,

Lucan. in paneg.

Hinc quoque ſervati contingit gloria civis;
Altaque victrices intexunt limina palmæ.

Tacit. lib. 2. Annal.

Memorat quoque Tacitus, inter honores Germanico decretos hunc fuiſſe, ut *ſedes curules ſacerdotum Auguſtalium locis, ſuperque eas quercea corona ſtatuerentur.* Sed, ut in Julio, in Auguſto, aliquando etiam in Tiberio magnitudo virtutum umbrarit vulnera funeſtæ ambitionis; totus Germanicus virtuti ſimillimus hodieque cenſeatur, eique meritò ſuper alios honores civica corona decreta fuerit, etiamne à Caligula patriam ſervatam agnoſcemus? Hanc tamen peſtem, hoc ex omni colluvie compactum monſtrum refert Zonaras hoc habitu iniiſſe urbem Romam. Tectus fuit paludamento purpureo, diſtincto lapillis Indicis, gladio accinctus, ſcuto ſiniſtræ impoſito, tum redimitus corona quercea. Nempe omnia verarum virtutum ornamenta tunc quidem acervatim congerebantur in ea monſtra, quæ natura in hominum perniciem irata expuerat. Cæterùm ut ſynceriſſima quæque longo lapſu multa mutuantur ex ingenio loci quà fluunt, ita hoc tam laudabile inſtitutum, poſtquam inſertum fuit ambitioni & gratia, mirum dictu quantum ab ſe degenerarit. Quippe cùm præcipua laus civicæ coronæ profeſſione ejus qui eam daret, contineretur, verſo rerum ſtatu, cœpit eſſe beneficium principis, non judicium ſervati. Etſi enim ſub principibus non minùs advertebatur meritum ejus qui ſibi hoc decus in acie peperiſſet, tunc tamen civica nequaquam tribuebatur à ſervatore, ac ne à duce quidem exercitus, ſed ſola principis manu. Cuncta enim ceſſerant in unum principem. Et hoc, nimirum, fuit inter illa quæ princeps uni ſibi ſepoſuerat. *Si ſingulis manipularibus*, inquit apud Tacitum Corbulo, *præcipua ſervati civis corona imperatoria manu tribueretur, quod illi, & quantum*

Zonar. in Calig.

Tacit. lib. 15. Annal.

tum decus, ubi par eorum numerus adipisceretur, qui attulissent salutem, & qui accepissent? Qui sanè locus ab interpretibus neque animadversus, neque intellectus est. Quid? num illi qui salutem acceperunt coronam civicam adipiscentur æquè ac ipsi datores salutis? Sensus est manifestæ absurditatis. Atqui manentibus verbis, ut sunt in vulgatis codicibus, non aliud dici potest. Tu, si quid mihi credis, pro *adipisceretur, vel apisceretur*, scribe *aspiceretur*. Ut sit sensus, hoc servati civis decus multiplicatum in tot hominum millibus multò illustrius futurum, quàm si unus, alterve civis esset servatus. At in castris Pæti erant duæ legiones, id est, tunc quidem civium Romanorum millia sex. Et ipse Corbulo eò duxerat peditum sena millia. Nempe è tribus legionibus expedierat tria millia, è cohortibus parem numerum. Cùm ergo Tacitus ait, eorum qui afferant salutem, eorumque qui accipiant, parem esse numerum, sena millia legionariorum utrinque fuisse dicit. ô quale, inquit, quantumque decus, aspicere sena hominum millia mereri coronam civicam; quæ cùm sola est, unique tantùm civi datur, tamen admirabile facinus est, nullumque majus in imperio Romano decus. Quanta hujus diei, quanta rei novæ species futura est, si sex mille homines aspiciantur insignes tanto decore? Nunquam id visum; nunquam auditum, ac ne speratum quidem. Idem Tacitus refert Ostorium *multa militari fama, & civicam coronam apud Britanniam meritum.* Et alibi, *Qua pugna*, inquit, *filius legati M Ostorius servati civis decus retulit.* Utroque loco advertendum, Cornelium Tacitum, quo scriptore non alter est accuratior aut oculatior, hoc dicere, Utrumque Ostorium patrem & filium civicam quidem fortibus factis coronam meritos, sed non illico, & inibi adeptos. sed quam ibi sunt meriti, postea Romæ à principe Romano, eodemque Romani exercitus imperatore accepisse. Quid, quod hoc ipsum disertim Tacitus alibi tradit? *Quo*, inquit, *prælio Rufus Helvius gregarius miles servati civis decus retulit. donatusque est ab Apronio torquibus & hasta. Cæsar addidit civicam coronam Quòd non eam quoque Apronius jure proconsulis tribuisset, questus magis quàm offensus.* Nimirum, Tiberius veluti manente Repub. omnia civiliter agere videri volebat, cùm revera esset acerbissimus dominus. Certè memor præcepti illius Sallustius, quo monitus est *ne ipse vim principatus resolveret, cuncta ad Senatum vocando. Eam conditionem esse imperandi, ut non aliter ratio constet quàm si uni reddatur.* Quæ verba huc spectant, ut in uno principe sit omne momentum, regimenque rerum. Hic ergo Tiberii questus est ab eadem illa modestia qua civicam in vestibulo coronam recusavit; ne, scilicet, se Augusto æquare videretur. Eâdem quoque illa

Tacit. lib. 12. Annal.

Tacit. lib. 3. Annal.

Tacit. lib. 1. Annal.

Sueton. Tiber.

verecundia, qua infimis patrum obtestationibus ad suscipiendum imperium cogi voluit. Superioribus addo privilegia & prærogativas ejus qui civicam accepisset. Quæ omnia Plinius recenset his verbis, *Accepta licet uti perpetuò. Ludos ineunti semper assurgi, etiam ab Senatu in more est. Sedendi jus in proximo Senatui. Vacatio munerum ipsi, patrique & avo paterno* Hæc de legibus ac dignitate coronæ civicæ, rei in orbe Romano augustissimæ dici possunt. Certè raræ ac suspiciendæ virtutis fuit niti ad hanc coronam; parique felicitati adscribebatur tale decus assequi. In sequentibus dicam de ejus materia.

CAPUT XI.

Materia civicæ ilex, esculus, quercus. Civica primùm è vera quercu, deinde ex aurea. Cur quercus sit materia civicæ. Quercus Jovi sacra. Est & arbor Rhea. Quædam singularia de Rhea.

MAteria unde civica plectebatur fuit frondea, hoc est, primùm ex ilice, postea ex esculo, postremò è quercu. *Samnitium bello*, inquit Plinius, *civica iligna primò fuit; postea magis placuit ex esculo Jovi sacra. Variatumque & cum quercu est; ac data ubique quæ fuerat, custodito tantùm honore glandis.* Id est, prisci in danda corona civica distinxerunt ilicem ab esculo, & esculum ab ea quæ propiè quercus. Quanquam omnes hæ sunt glandiferæ. *Glandem*, inquit Plinius, *quæ propriè intelligitur, ferunt robur, quercus, esculus, cerrus, ilex, suber.* Postremò, mos invaluit dandi civicam è quolibet quercu; hoc tantùm è prisca institutione scrupulosè servato, *ut glans in ea eligeretur optima atque grandissima. Nam præter glandem ilicis, quam Homerus acylon vocat, qua appellatione à communi glande distinguitur, quæ & ipsa est brevior & gracilior, robori est parva, cerro tristis.* Restat igitur ut honor civicæ fuerit in ilice, esculo, quercu. De ilice hæc Gellius, *Quod genus superiori, nempe quercui, proximum est, sicuti scriptum est in quadam comœdia Cæcilii, Advehuntur, inquit, cum ilignea corona, & chlamyde* Hoc obiter dico, ilicem posse sumi pro symbolo fertilitatis. Siquidem quoties ipsa ferax est, insequentem annum credunt fore fertilem. De esculo, satis probatum è Plinio. Sed & ilex & esculus denique uno nomine quercus fuerunt comprehensa. At etiam inter aggestus opum fuit auro effigiata quercus; & auro quidem, ut sæpe dicendum est, gemmato. Restat id dispicere, quid ita quercus eò dignitatis evecta sit, ut virtutem tam felicem, tamque memorabilem signarit. Plutarchus hujus rei has rationes reddit, Quòd quercus est inventu

Plin. lib. 16. cap. 4.

Plin. lib. 16. c. 13.

Gell. lib. 5. cap. 6.

Constantin. Cæs. lib. 11. c. 15.

Plutarch. κεφάλ. ῥωμ.

inventu facilis; Quòd hæc frons, (nam hîc quidem στέφανον interpretor frondem ex qua corona plectitur,) Jovi & Junoni sacra est; Quòd is ritus ab Arcadibus fluxit, quibus quædam fuit cum hac arbore cognatio. Denique quòd hæc frons salutis gratia datur, quòd est sacra Jovi Polieo, hoc est, civitatem gubernanti. Sed hæc, aliaque quæ pertinent ad repræsentandam dignitatem quercus, & quidem diligentiùs conquisita hîc sub uno aspectu ponam; ut fides fiat, non absurdè repertum, ut arbor tanti nominis, tantæque dignitatis sit insigne documentum ingentis meriti; ad quod quisquis pervenisset, is, ut Virgilius ait, *Plutarch. M.Coriol.*

Umbrata gereret civili tempora quercu, *Virgil. lib. 6. Æneid.*

Nimirum, civica summæ laudis, & consummatæ felicitatis fuit insigne præcipuum. Quo decore non aliud generosissimo cuique magis in votis fuit. Martialis,

Hic colat Albano Tritonida cultus in auro; *Martial. lib. 4.*
Perque manus tantas plurima quercus eat.

Primùm dicimus, Quercum esse Jovi sacram ut maximo numini. Certè hæc est illa quam antiquitas propriè vocavit arborem Jovis, & Jovi consecratam. Ovidius,

Fortè fuit juxta patulis rarissima ramis *Ovid. lib. 7. Metam.*
Sacra Jovi quercus de semine Dodonæo.

Itaque nullum numen Jove minus ejus curam suscepit; nimirum, in cujus tutela esset res Romana; atque adeò ipse unus Capitolio, unde Capitolinus dictus, præsideret. Ergo sacra ut proprio epitheto à Poëtis donatur. Virgilius,

Hîc viridis tenera prætexit arundine ripas *Virg. ecl. 7.*
Mincius, eque sacra resonant examina quercu.

Nisi fortè sacram malis interpretari ingentem more Græco. Quippe illi sæpe μέγαν οἴονται τὸ ἱερὸν, magnum existimant sacrum. Scio mihi dici posse, quercum habitam fuisse arborem Rheæ, ut ait Apollodorus libro tertio de Diis, quem citat scholiastes Apollonii Rhodii, quòd Dea partita est hanc arborem; eamque fecit utilem ad tecta, & ad alimentum. Inde factum ut Apollonius dixerit, Argonautas in monte Adreste, qui est apud Bosphorum, huic Deæ aram erexisse, eique sacrum fecisse coronatos foliis querneis. Versus Apollonii hi sunt, *Plutarch. πότ. τῶν ζῶ. φρ. τὰ χερ. ἢ τ' ἐν.*

Βωμὸν δ' αὖ χεράδος παρενήνεον· ἀμφὶ δὲ φύλλοις *Apollon. Rhod. l. 1.*
Στεψάμενοι δρυΐνοισι θυηπολίης ἐμέλοντο,
Μητέρα Δινδυμίην πολυπότνιαν ἐγκαλέοντες.

Ad aram autem [extruendam] rursus cumulos lapidum aggerabant. Circa verò foliis coronati querceis sacrificium curabant, matrem Dindymenam valde venerabilem invocantes. Qui locus

Apollonii non abnegat quercum esse Jovi sacram, etsi qui Dindymenæ sacrificabant, ea redimiti fuerunt. Laurus est Apollinis, hedera Bacchi, olea Palladis, populus Herculis, myrtus Veneris. Nihilominus tamen & ii qui aliis numinibus sacrum instaurabant, his quoque sive ramis, sive foliis sæpe redimiebantur. Rheæ quidem haud absurdè is honos habebatur, cùm Rhea una eademque cum terra existimata fuerit, teste hoc ipso Apollonii scholiaste in voce ἀντιαίη. At terram antiquitas ut Deam venerata est, Nomen terræ, inquit Plutarchus, omni ubivis Græco dilectum & honoratum, tum patrium nobis eam sicut alium quempiam Deum colere. Denique Rheam antiquitas celebravit ut matrem quatuor elementorum, inde dictam, quòd fluxu quodam, motuque perenni hæc rerum universitas administratur.

Plutarch. πε. τ ἐμφανοῦς προσώπου τῆς σελήνης. Heracl. Pont.

CAPUT XII.

Quercus est in tutela Jovis. Et cur. Primi homines fructu hujus arboris vescebantur, dictique βαλανηφάγοι. Iisdem hæc arbor fuit receptaculum. Est symbolum divitis. Quercus procera & ingens, deque ejus umbra. Tenebræ sub querceto. Hecate cur coronetur ramo quercus. Hecate duplex. Utraque coronata dracone. Draco quid signet.

HÆc quæ tradidi de Rhea etsi vera sunt, non tamen impediunt quominus quercus, ut Claudianus ait, *sit amica Jovi*, Itaque sicuti apud Theocritumne an Moschum? platanus ore virginum sic loquitur,

Claud. de rap. Proserp. lib. 2.

Σέβου μ'. Ἑλένας φυτὸν εἰμι.

Theocrit. eidyl. 18.

Ita quercus dicere jure potest, σέβου με. Ζηνὸς φυτὸν εἰμι, cole me. Jovis arbor sum. Quid, quòd Celtæ eam colunt, sicuti ipsum in quercu effigiatum Jovem? Celtica effigies Jovis, inquit Tyrius, est alta quercus. Cæterùm hæc arbor videtur esse in tutela Jovis, quòd is ubique dicitur pater & altor hominum. Atque adeò primi homines hoc cibo, nempe duro, natalibusque suis convenientissimo vescebantur, quod illis Jupiter præ cæteris omnibus delegerat. Certè, autore Platone, præmium quo Deus donabat primævos illos homines qui justi essent, consistebat in abundantia ejus fructus, aliorumque commodorum, quorum hæc arbor est ferax. Et quidem is citans Hesiodum ait,

Tyr. Max. διαλ. λη.

Ἄκρη μέν τε, φέρει βαλάνους· μέσση δὲ μελίσσας.

Plato lib. 2. de rep.

Summas

Summas [arbores] ferre glandes; medias verò mella. *Sylvestribus arbustis*, inquit Symmachus, *vita producebatur; atque ad Dodonæas arbores plebis rusticæ inopia convolabat*, hoc est, ad quercus. Quippe, *Symmach. lib. 20. ep. 54.*

Quercus ante data Cereris quàm semina vitæ. *Virgil. in Cul.*

Id quod fusiùs Ovidius,

Panis erant primis virides mortalibus herbæ *Ovid. lib. 4. Fast.*
Quas tellus nullo sollicitante dabat.
Et modò carpebant vivax è cespite germen.
Nunc epulæ teneræ fronde cacumen erant.
Post modo glans nata est. bene erat jam glande repertâ
Duraque magnificas quercus habebat opes.

Apud Homerum cùm Eurylochus & socii circumstetissent boves solis, & jam sacra facerent, decerpserunt folia quercus, quia nulla ibi erat hordei copia.

φύλλα δρεψάμενοι δρυὸς ὑψικόμοιο· *Homer. Odyss. μ.*
οὐ γὰρ ἔχον κρῖ λευκὸν ἐϋσσέλμου ἐπὶ νηός.

Hos ipsos & homines & cibos describit Lycophron. Et quidem homines vocat nepotes quercuum; hosque aic coquere panes fagineos tempore brumæ sub cineribus. Et verò *glans in cinere tosta*, inquit Plinius, *dulcior est.* Versus Lycophronis hi sunt, *Plin. lib. 16. cap. 5.*

ὁ δεύτερος δ' ἥξει νῆσον ἀγρέτης μολὼν, *Lycophr. Cass.*
Χερσαῖος αὐτόδαιτος ἐκγόνων δρυὸς
λυκαινομόρφων Νυκτίμου κρεανόμων,
τῶν πρόσθε μήνης φηγίνων πύρνων ὀχὴν
σποδῷ νυχεύσει χεῖμα θαλψάντων πυρὸς
χαλκωρυχήσει.

Secundus autem ad insulam agrestis accedens terrigena conviva nepotum quercus lupiformium Nyctimi sectorum fagineorum ante lunam pauum cibum in cinere per hyemem summam foventium, Æs effodiet. Tali cibo vescebantur prisci illi Arcades mortalium antiquissimi, ut jam dixi è Plutarcho.

οἱ καὶ πρόσθε σεληναίης υδέονται *Apoll. Rhod. l. 4.*
Ζώειν φηγὸν ἔδοντες ἐν οὔρεσιν.

Qui & ante lunam perhibentur vivere fagum edentes in montibus. Ergo hos ipsos Arcadas Archæus poëta, & post ipsum Plutarchus vocat βαλανηφάγους, quia comedebant illa ἀκρόδρυα πρὸ τῶν καρπῶν. Hinc est, quòd quercum vocarunt arborem fructuosam; saltem ἀμφίβολον πρὸς τὰ ἔγκαρπα. ambiguam respectu fructuosarum. Atque adeò ætate Plinii *per Hispanias secundis mensis glandem* *Artemid. lib. 2. c. 2. Etymol. χελώνη. Pollux lib. 1. cap. 10. Plin. lib. 16. cap. 5.*

glandem inserebant, sicuti arboreum fructum, aut sanè memores prisci victus. Certè quercus autore Plutarcho, est τῶ μὲν ἀγρίων καλλικαρπότατον, τῶ δὲ ἡμέρων ἰσχυρότατον; agrestium [arborum] fructuosissima, mansuetarum fortissima. Sed postea repertis frugibus, haud dubiè fuit inter δένδρα ἄκαρπα. arbores infructuosas. Nempe, ut Lucianus ait, nemo usque eò desipit ut fructum quercus præferat spicæ. Hinc quoque prisca vox, ἅλις δρυὸς, satis quercus: ac si nimium diu quercum homines esitârint, ac ructarint, jamque adsit tempus transeundi ab illo victu sordido ad vitam lautiorem & elegantiorem. Et hoc quidem significatu hoc proverbiale dictum magnus ille Erasmus, eumque secuti interpretantur. Sed M. Tullius sublimiori sensu, & quæsitiori significatu protulit hæc verba scribens Attico. *Dignitatis*, inquit *ἅλις tanquam δρυὸς*, quasi dicat, cibi quotidiani. Id est, me satias capit ultra persequendi ea quæ ducunt ad dignitatem. Quippe satis, superque laudis à me partum est ob res in consulatu gestas. Nec mihi præterea præmium è rectè factis magnopere est expetendum, cui quodcunque adest, affatim est. Neque verò primis hominibus glans tantùm fuit cibus, sed & ipsa quercus receptaculum, hoc est τὰ κοιλώματα τῶ δρυῶν concavitates quercuum. Inde prima dignitas, primusque locus hujus arboris inter cæteras. Atque adeò appellatione quercus sæpe ἐξαιρέτως cæteræ arbores continentur, ut apud Bionem,

> Ὤρεα πάντα λέγοντι κ' αἱ δρύες
> Αἰ τὸν Ἄδωνιν.

Montes omnes & quercus dicunt, Ah Adoni. hîc quercus, id est arbores. quomodo ἀκρόδρυα non solùm signant βαλάνους glandes, sed omnis arboris fructum esculentum. Hinc quoque Artemidoro teste, factum est ut quercus sit symbolum hominis opulenti. Commendatur quoque ob proceritatem. Eam certè in loco supra citato Homerus vocat ὑψίκομον alticomam: & ubique celebrantur δρυῶν ὕψη περιμηκέστατα, quercuum altitudines procerissimæ. A nostris quod excrescit in admirabilem altitudinem sæpe dicitur ingens, & ramis patulis. Virgilius,

> *Sicubi magna Jovis antiquo robore quercus*
> *Ingentes tendat ramos.*

Ejusque umbra est gratissima. Ovidius de Orpheo,

> *Umbra loco deerat; qua postquam parte resedit*
> *Dîs genitus vates, & fila sonantia movit*
> *Umbra loco venit. Non Chaonis absuit arbor,*
> *Non nemus Heliadum.*

Plutarch. M. Coriol. Lucian. Amor. Cic. lib. 2. ad Attic. ep. 19. Etymol. δενδρυάζειν. Etymol. δόρυ, & δρυμός, & δρυφάκτους. Tzetz. in l. 1. Hesiodi. & scho. in ther. Nic. 7. Bion. in epithal. Adon. Etymol. μεγάνδρυον. Plutarch. Al. Mag. Philo π. ἀφθάρ. κόσ. Virg. l. 11. Æneid. Ovid. l. 10. Metam.

Atque

Atque adeò Jupiter tenebras sub querceto abscondisse dicitur, ac si sacratius & mirabilius fiat quicquid inde responsum fuerit. Testis *Stephan.* est Stephanus, euntibus ab Ermis esse locum consitum quercubus, *Σκοτινά.* cui nomen Σκοτινά, quasi dicas, tenebræ, non ita appellatum ob talum arborum frequentiam, sed ei loco id nominis ab Jove indiinditum, ait, quòd is eum fecit tenebricosum. Hinc fortasse ὁ παρὰ δρυῒ σκότος, tenebræ apud quercum, quod memoratur à Plutarcho. Et quòd Hecate est numen subterraneum, eam antiqui- *Plutarch.* tas præter draconem coronavit ramo quercino, autore Scholiaste *κεφαλ.* Apolloniii Rhodii. Id quod is, opinor, sumpsit è Sophocle, qui *ιαλω.* ἐν ῥιζοτόμοις chorum fecit dicentem, *κγ.*

Ἥλιε δέσποτα, καὶ πῦρ ἱερὸν τῆς εἰνοδίας
Ἑκάτης, ἔγχος τὸ δι' ὀλύμπου πολλὸν φέρει
καὶ γῆς ναίουσ' ἱερὰς τριόδους; στεφανωσαμένη
δρυσὶ, καὶ πλεκτοῖς ὤμων σπειράμασι δρακόντων.

Sol domine, & ignis sacer compitalis Hecate, qui telum per Olympum multum fert, & terræ habitat sacræ trivia, coronata quercubus, & multis humero voluminibus serpentium. Id ipsum tradit Apollonius de Hecate,

—— πέριξ δέ μιν ἐστεφάνωντο *Apollon.*
Σμερδαλέοι δρυΐνοισι μετὰ πτόρθοισι δράκοντες. *Rhod. l. 3.*

Circa verò eam coronabant Horrendi querceis cum ramis dracones. Sed hæc est illa Hecate quam vocabant εἰνοδίαν compitalem, *Plutarch.* cujus statua τριπρόσωπος trino vultu erat in triviis, sicuti luna di- *π. τ.* cta τριοδίτης trivia. Hæc ergo Hecate erat terrestris & sensibilis, *ἐμφ. π.* juxta divisionem Deorum, eam quam tradit Artemidorus. Nam & *τῷ κύκ. τ.* ipse draco terrestre animal est. Utramque Hecaten tam hanc εἰνο- *σελήν.* δίαν, quàm illam cui epithetum χθονία, quamque aggregabant fu- *Artemid.* riis ac dæmonibus subterraneis, ea re dracone coronabant & quer- *lib. 2. cap. 35.* cu, quod in hoc quidem coronamento quercus signabat eas, quas *Or. Hie-* dixi, umbras sive tenebras. At draconem, sive basiliscum serpen- *rogl.* tem Ægyptii Deorum capitibus imponebant, & aureum effigiabant, quòd eum censebant esse dominum vitæ, & necis. Denique hinc quoque seculum signari ajebant.

CAPUT

CAPUT XIII.

Illa omnia sunt insignia & præclara quæ fiunt apud quercum. Quædam quercus præ cæteris insignes. Loqui à quercu, & ad quercum. Dodonea quercus. δρυμοί. Quercus oraculum. Quercus Orphei. Fagus. Quercui nescio quid inest divinitatis. Quercus vocales & loquaces. Rami Dodonea loquaces. Quercus sacra & inviolabilis. Alata quercus.

ILlud quoque advertendum, apud priscos vix fieri mentionem quercus, quin eâdem quidpiam insigne inibi demonstretur. Et quidem in sacra historia memoratur illa quercus *sub qua Abraham vidit diem Christi, & lætatus est.* Imò inibi is ipsum Deum vidisse dicitur. Pellem, seu vellus arietis contactu Mercurii aureum factum sustinuit quercus; ut videri possit, hanc arborem præ cæteris huic dignitati fuisse delectam.

Refert Hieron. in epitaph. ad Eustoch. virg. Euseb. lib. 1. cap. 2.

Apollon. Rhod. l. 2.

—— τὸ ῥα χρύσειον ἔθηκεν
Ἑρμείας, κῶας δὲ καὶ εἰσέτι νῦν κεν ἴδοισθε
Πεπταμένον λασίοισιν ἐπὶ δρυὸς ἀκρεμόνεσσι.

hunc [arietem] aureum posuit Mercurius, pellem verò usque adhuc videbitis extensam densis super quercus ramis. Id quod his verbis vertit, aut saltem imitatus est Valerius Flaccus,

Val. Flacc. Argon. l. 5.

—— at vellera Martis in umbra
Ipse sui Phryxus monimentum insigne pericli
Liquerat, ardenti quercum complexa metallo.

Et paulò post,

Tu quoque sacrata rutilant cui vellera quercu
Excubias Gradive tene.

Apud Callimachum Hercules sub quercu membra in Deum mutatus dicitur,

Callimach. hym. in Jovem. 2.

ὅγε [Ἡρακλῆς] Φρυγίῃ περ ὑπὸ δρυῒ γυῖα θεωθείς.

Apud eundem Callimachum, ubi Rhea solvit Zonam, multæ sunt enatæ quercus.

Callimach. hym. in Jov.

ἐπεὶ τημὸς δὲ Ῥείη ὅτ' ἐλύσατο μίτρην,
Ἦ πολλὰς ἐφύτευσε σαρωνίδας ὑγρὸς Ἰάων
Ἤειρεν.

quoniam quo tempore Rhea Zonam solvit, Sanè multas desuper quercus liquidus Iaon produxit. Itaque quædam quercus memorantur præ cæteris insignes.

Nota

Nota per Arcadias felici robore sylvas *Stat. lib. 9. Theb.*
Quercus erat, Triviæ quam desacraverat ipsa
Ejectam [p. electam] *turba nemorum, numenque colendum*
Fecerat. Hîc arcus, & fessa reponere tela,
Armaque curva suum, & vacuorum terga leonum
Figere, & ingentes æquantia cornua sylvas.
Vix ramis locus, agrestes adeò omnia cingunt
Exuviæ, & viridem ferri nitor impedit umbram.

Apud Virgilium arma quæ Vulcanus rogatu Veneris Æneæ fabricatus est, deponuntur sub quercu.

Arma sub adversa posuit radiantia quercu. *Virgil. 8. Æneid.*

Apud Q. Calabrum advertitur illa quercus sub qua fuit torus, sive illius monimentum, in quo Luna cum Endimione concubuisse dicitur.

—— ἧς ἔτι νῦν περ
Εὐνῆς σῆμα τέτυκται ὑπὸ δρυσίν. *Q. Calab. lib. 10.*

hujus etiamnum tori monimentum extat sub quercubus. Apud Ovidium describitur quercus insignis, nempe & vittata, & inscripta, & coronata. Quam tamen Erisichthon haud veritus est exscindere. Qua de re videndus Callimachus in hymno ad Cererem. Apud Livium Romulus, *spoliis ad quercum pastoribus sacram depositis, simul cum dono designat templo Jovis fines.* Addidit huic arbori decus & autoritatem Ancus Martius Rex Romanus, qui usu æris nondum reperto, primas leges Romanas, & priscos illos qualescunque ritus in querneis tabulis incîdit. Nam sequutis temporibus usus æris ad perpetuitatem monumentorum translatus est, *tabulis æreis*, inquit Plinius, *in quibus publicæ constitutiones inciduntur.* Autore Plutarcho, cùm fuga Pyrrhus adhuc infans periculo eriperetur, & ad torrentem quendam perventum esset, qui propter impetum illorum colloquia impediebat qui ad utramque ripam constiterant, tandem cortici quercus res, ut erat, insculpta fuit. Illi, re intellecta, arboribus conjunctis, rates fecerunt, quibus amnem transnatarunt, & puerum exceperunt. Adnotatum quoque est à Plutarcho apud Ctesiphum adhuc videri eam quercum, cujus umbra Alexander Magnus delectatus est. Apud eundem scriptorem memoratur proverbialis illa, vetusque vox, cujus supra mentionem feci, ἡ παρὰ δρυῒ σκότος, quòd Priesensium plures interfecti sunt apud eam, quæ veluti peculiari nomine vocabatur Quercus. Sed inter præcipuas hujus arboris prærogativas illa est, quòd tam apud Græcos, quàm apud nostros, Loqui à quercu & ad quercum, nihil est aliud, nisi omni posito metu, cumque omni securitate verba facere. Cùm enim quercus, uti dictum est, sit arbor Jovis, quisquis

Liv. lib. 1. *Halic. lib. 3. ant. Rom.* *Plin. lib. 34. cap. 9.* *Plutarch. Pyrr.* *Plutarch. Alex. Mag.* *Plutarch. κεφαλ. ἑλλην. ζητημ.*

quis ad hanc confugit, ibidem censetur esse in tuto, ac veluti sub tutela summi numinis. Hector, viso Achille, & contra eum ad singulare certamen descensurus, præ metu multa secum volutat, multùm titubat, diu trepidat. Inter cætera hoc dicit, Non mihi, inquit, liciturum est hunc alloqui è quercu, neque à petra. Ac si dicat, Si saltem liceret mihi nullo periculo venire ad colloquium, ipse mihi aliqua pactione prospicerem.

Homer. Iliad. χ.

μή μιν ἐγὼ μὲν ἵκωμαι ἰών. ὁ δέ με οὐκ ἐλεήσει,
οὐδέ τι μ' αἰδέσεται, κτενέει δέ με γυμνὸν ἐόντα
αὔτως ὥς τε γυναῖκα, ἐπεί κ' ἀπὸ τεύχεα δύω,
οὐ μέν πως νῦν ἐστιν ἀπὸ δρυὸς, οὐδ' ἀπὸ πέτρης
τῷ ὀαριζέμεναι, ἅ τε παρθένος ἠΐθεός τε.

Non ipsi equidem supplicabo iens. Is enim mei non miserebitur, neque quid me verebitur, interficietque nudum existentem temerè ut feminam, postquam arma exuero. Non quidem aliquo modo nunc licet à quercu neque à petra Huic loqui, qualia virgo & adolescens. Hujus antiquissimi moris meminerunt Livius, & Dio ubi memorant, tres legatos Roma ad Æquos ex fœdere res repetitum missos fuisse, quorum unus ab Æquorum imperatore jussus est dicere ad quercum, nempe, ut se intelligeret tutò loqui quæ vellet, posse. Sed cùm Æquus alia interim acturum se diceret, ibi unus ex legatis, *Et hæc*, inquit, *sacrata quercus, & quicquid Deorum est, audiunt fœdus à vobis ruptum*. Ergo ibi quercus rei magnæ testis adhibita. Quòd autem quercus omnium arborum prima fuit, καταχρηστικῶς δρυμοὺς ἐκάλουν τοὺς δασεῖς τόπους, loca arboribus densa. Id quod non solùm pertinet ad umbram, de qua supra dixi, verùm etiam ad demonstrandam religionem, illudque venerabile secretum, è quo numinum responsa redduntur. Nec sine evidenti ratione Virgilius tradidit hanc arborem esse Græcis oraculum,

Dion. ἐκλ. πε. πρεσβ. — Liv. lib. 3. — Etymol. δρῦς.

—— atque habitæ Grajis oracula quercus.

Virgil. lib. 2. Georg. — Plato in Phæd.

Phædrus apud Platonem ait, eos qui in Jovis Dodonæi æde versantur firmare, δρυὸς λόγους μαντικοὺς πρώτους γενέσθαι, è quercu fatidicos sermones primùm erupisse. Et hæ quidem Dodonææ quercus sæpe futura prædicebant. cujus rei exemplum est apud Plutarchum in Phocione. Ibi Dodonææ oraculum ediderunt, quo sacrarium Dianæ jubebatur custodiri, ne illud alii occuparent. Et qui Thebis circumstabant quercum Dodonæ, dicebantur conciliare sapientiam arboris, eo quòd aurea avis rete ibi capta sit. Non ergo mirum si in Dodonæ ab humi stratis quercus colebatur. Sed præter Dodonæas, aliæ quercus habebantur veluti oracula. Ulysses sedulò se diffingens, enixeque id agens ut ignoratus, qua quisque suorum mente esset, exploraret, Ajunt, inquit, Ulyssem in Dodonem ire, ut è

Plutarch. Phoc. — Philostrat. in imag. — Homer. Odyss. ξ. — Tyr. Max. διαλεξ.

ut è quercu Jovis sensum cognoscat. Perspicuè Ovidius facit Jovem respondentem è quercu. *Ovid lib. 7. Metam.*

> *Tu mihi da cives, & inania mœnia supple.*
> *Intremuit, ramisque sonum sine flamine motis*
> *Alta dedit quercus, pavido mihi membra timore*
> *Horruerant.*

& paulò post,

> *Ante oculos eadem mihi quercus adesse*
> *Et rami totidem, totidemque animalia ramis*
> *Ferre suis visa est.*

Ipsa sacra historia docet, Abraham credidisse voci, quæ sibi edita est sub ea quercu quæ erat in Mambre. Tibi, inquit Deus, do hanc terram, & semini tuo. *Gener. cap. 15. citat.* Apud Poëtas quercus dicuntur edere carmina, hoc est, responsa & vaticinia. Virgilius, *Clem. Alex. lib. 5. Strom.*

> *Quam comitabantur fatalia carmina quercus.* *Virgil. Cul.*

Et Claudianus, *Claud. de raptu Proserp. lib. 2.*

> *rursusque locuta*
> *In te Chaoniæ moverunt carmina quercus.*

Hujus generis fuerunt illæ quæ dictæ sunt quercus Orphei, sub quibus fuit antrum Zerynthium, sive spelunca Hecates. *Schol. in Ther. Nic.* Apud Sophoclem responsa à duabus columbis redduntur ex antiqua fago, *Sophocl. Trach.* quæ & ipsa est quercus, & arbor glandifera. Nam quamvis fagus *Schol. in Ther. Nic.* distinguatur à quercu, tamen cùm Theophrastus facit quinque genera quercus, in his ponit fagum. Et cùm quercus, ut infra dicam, coronamentis adhibeatur illis, quæ sunt argumenta victoriæ & felicitatis, cùm Hercules Acheloum vicit, tunc vero Dejaniram φηγῷ ἐστεμμένην fago coronatam legimus. *Philostrat. in imag.* Apud Sophoclem Hercules memorat vaticinium vetus acceptum à vocali, & patri sacra quercu.

> [μαντεῖον] *Sophocl. Trachin.*
> πρὸς τῆς πατρῴας καὶ πολυγλώσσου δρυός
> ἥ μοι χρόνῳ τῷ ζῶντι καὶ παρόντι νῦν
> ἔφασκε μόχθων τῶν ἐφεστώτων ἐμοὶ
> λύσιν τελεῖσθαι.

vaticinium à patri sacra & vocali quercu, Quæ mihi viventi ad hoc præsens tempus respondit laborum incumbentium finem fore. Cæterùm quòd oraculis, ut voci divinæ fides habetur, M. Tullius quercui fatetur nescio quid inesse divinitatis. *Cic. ad Attic. lib. 13.* *Adolescentem*, inquit, *incensum cupiditate verissimæ gloriæ cupientem sibi aliquid consilii dari quod ad laudem sempiternam valeret, cohortantur ad decus. Non deest oratio. Ego quid possum? Tamen nescio quid è quercu exculpseram quod videretur simile simulachri.* Id est,

Equidem me aliquid reconditi, sapientisque consilii invenisse puto quod capi potest vice oraculi. Ut enim quercus, quod ex ipsis responsa eduntur, vocantur αὐδήεσσαι, vocales, sive loquaces, id quod Æschylus ait esse miraculum incredibile, ita si quid simulachri è quercu exculpitur, potissimùm Dodonæa, id quoque vocale est, hoc est, vaticinans & fatidicum, cujusmodi est tota arbor. Nam & ipsi rami Dodonææ quercus sacram edebant vocem. Tale fuit illud lignum vocale quod fuit in Argo navi, de quo Apollonius Rhodius. Hoc ergo dicit M. Tullius, si quid huic adolescenti suasero, id non tanquam ex ore mortali profectum, sed sicuti ab ipso Jove prolatum accipi æquum est. Neque enim ipse loquar, sed ipsum simulachrum querneum, ac proinde Jovis Opt. Max. mentem aperiens. Non ergo mirum si quercus dicitur sacra, atque adeò usque eò inviolabilis est, ut neque Eurylocho, neque patri Paræbii eam excidisse impune fuerit. De Pherecydis alata quercu, ac de vario ejus velamine usque adhuc nihil habeo quod dicam.

Æschyl. Prometh. *Lucian. Amor.* *Apollon. Rhod. l. 1.* *Apollon. Rhod. lib. 2. & ibi scholiast.*

CAPUT XIV.

Spolia hostibus detracta suspenduntur ad quercum. Palladi quale trophæum statuatur. Marmorea & ænea trophæa vetita. Quercus signat insignem victoriam, eaque victores coronantur. Ritus in danda quercea corona observari solitus. Civica corona fuit quoque hederacea. In civica olea quercui mixta. Alia corona præter civicam è quercu plexa.

ET hæ quidem tot, talesque dotes hujus arboris etsi maximæ sunt, tamen cumulantur illa quæ est omnium maxima. Nam usque eò verum est quercea fronde signari victoriam, triumphum, felicitatem, ut spolia hostibus detracta non suspendantur ad aliam arborem. Quæ prærogativa, ut verisimile est, non est aliunde quàm ex ejus robore impenetrabili. Virgilius,

Virgil. lib. 10. Æn.

Hæc arma exuviasque viri tum quercus habebit.

Idem alibi,

Virgil. lib. 11. Æneid.

Ingentem quercum, decisis undique ramis,
Constituit tumulo, fulgentiaque induit arma
Mezenti ducis exuvias, tibi magne trophæum
Bellipotens.

Similiter Claudianus,

Claudian. in Ruf. l. 1.

accingere mecum,
Et Thracas defende tuos, si lætior adsit

Gloria,

Gloria, vestita spoliis donabere quercu.

Idem paulò post de hac ipsa arbore,

meus ecce paratur
Ad bellum Stilicho, qui me de more trophæis
Ditat, & hostileis suspendit in arbore cristas.

Romulus, victo Acrone, quercum decîdit ingentem, eique dedit formam trophæi, ad quod suspendit singula arma Acronis. Similiter Marcellus opima spolia Brito martο regi Celtico detracta suspendit ad quercum. Enimvero Pausanias prudenter adnotavit, Persas, quòd contemnerent opes Atheniensium, non quercum, aliamve arborem, sed Parium marmor, victoriæ certos, trophæi erigendi causa deportandum curasse, mansurum, videlicet, in omne tempus trophæum. Id quod, ut insolens ac superbum, ac præter morem cæteræ mortalitatis usurpatum Nemesis, quæ Dea superbis est implacabilis, ingenti ultione persecuta est. Certè hujus Deæ Phidias ex illo ipso marmore signum fecit, cujus capiti corona fuit imposita, in qua sunt cervi & sigilla victoriæ. Apud Amphyctionas, id est, apud commune Græciæ consilium Lacedæmonii Thebanos accusarunt, quòd victoriæ monumentum adversus se partæ æneum statuissent trophæum. Ac Thebani quidem tantùm celebrandæ victoriæ id se statuisse dicebant. Contra Lacedæmonii, id ipsos ea re fecisse arguebant, ut belli memoria æternùm maneret. Illi addebant, se ex bello gloriam virtute peperisse, ut ejus duraturum insigne posteris suis relinquerent. Attamen Amphyctiones censuerunt perpetuum inimicitiarum monimentum Grajos de Grajis statuere non oportuisse. Duo Palladis trophæa, unum adversus Neptunum, & hoc ex olea, alterum contra barbaros, & hoc è platano describit Himerius: nempe utrumque ligneum, ne posset esse diuturnum. usque eò ne ipsi quidem Palladi, etsi his epithetis censetur, *ἱππεία*, *ἀρεία*, *δάμνιππος*, *δορυκτίνωρ*, equestris, Martia, equorum domitrix, jaculatrix, trophæum statuitur nisi è ligno, sæpiùs oleagineo, nempe suo. Quod huc percommodè transferri potest, observatum est, Cæsarem *quantum sanguinis bellis civilibus fudisset, noluisse adnotari.* Neque apud Græcos, inquit Plutarchus, egregia fama sunt illi qui primi trophæum statuerunt lapideum & æneum. Ubi Diodorus Siculus repetit præcepta veterum sapientium, Homo, inquit, cave ne nimiùm sis confidens. Cognosce te ipsum; considera fortunam omnium dominam. Hujus rei gratia majores, parentesque totius Græciæ in victoriis bello partis id egerunt, ne lapidea, sed lignea potiùs qualiacunque trophæa erigerentur.

Plutarch. Romulo. Plutarch. Marcello. Pausan. lib. 1. Cic. lib. 2. de invent. Himer. μελ. Phornut. in Pall. Solin. c. 6. Plutarch. κεφαλ. στρατηγ. ῥωμ. Diodor. Sic. lib. 13. bibl.

rentur. Nempe, ut his brevi tempore consumptis, confestim auferrentur è medio argumenta discordiæ. Quid, quod Plato in sua civitate non vult arma hosti detracta suspendi in templis, potissimùm inter Græcos? Et hæc quidem de trophæis per occasionem quercus & victoriæ obiter mihi sint dicta. Certè ex his palam est, quàm meritò quercus ipsa per se non qualemcunque, sed sanè insignem victoriam signet. Hinc est, quòd quisquis victor esset, hoc genus coronamenti potissimùm ambibat, ut de Macedonibus, qui erant circa Pyrrhum, Plutarchus memorat. Demens ille Caligula cum Alexandri indutu, & armatura insignem se faceret, voluit coronari quercea, sicuti victor ac domitor gentium. Hoc loco observandus est mos priscus. Nam quoties dabatur corona quercea, rem divinam ad quercum faciebant. Id colligo è loco Valerii Maximi, quem supra citavi his verbis, *Cæterùm ad quercum pronæ manus porriguntur, ubi ob cives servatos corona danda est, qua postes Augustæ domus sempiterna gloria triumphant*, Illud quoque moneo civicam coronam non semper fuisse querceam, sed & quandoque hederaceam, nempe principi oblaram ab iis, quibus, ob dotes ingenii jus est gestandi coronam ex hedera, cujusmodi sunt poëtæ. Talem coronam Martialis offert Domitiano in his versibus.

Plato lib. 5. de Rep.

Plutarch. Pyrrho. Xiphil. Calig.

Val. Max. lib. 2. c. 3.

Martial. 8.

Non quercus te sola decet, nec laurea Phœbi
Fiat & ex hedera civica nostra tibi.

civica nostra, id est ea, quam tibi nectunt nostra studia; quam nos poëtæ æternitati tuæ consecramus, Ante enim dixerat.

Posse Deum rebus pariter, Musisque vacare
Scimus, & hæc etiam serta placere tibi.

Non solùm, inquit, quercu aut lauru bello, civibusque servandis parta æquum est divinum istud caput redimiri, verùm etiam hedera; quandoquidem & Musis vacas. Et has quoque coronas tibi cordi esse scimus. Videtur in civica quandoque oliva quercui fuisse mixta. Statius.

Stat. lib. 5. Sylv.

Nam quod me mixta quercus non pressit oliva,
Et fugit speratus honos, cùm dulce parentis
Invida Tarpeji caneret te nostra magistro
Thebais, urgebant priscorum exordia vatum.

quibus in versibus dicit, Thebain suam fuisse celebraturam invida Tarpeji parentis, id est Jovis livorem, per quem factum sit ut ipse non sit civicam consecutus. Præter civicam aliæ quoque coronæ fuerunt plexæ è quercu. Certè apud Ovidium Tmolus mons judex inter Pana, & Apollinem redimitur quercu.

Ovid. l. 11. Metam.

quercu coma cærula tantùm
Cingitur, & pendent circùm cava tempora glandes.

CAPUT XV.

Corona è spinis & quercu, Qui Cereri hymnos canebant coronabantur quercu Corona spicea. Ceres στεχυοστέφανος, Triptolemus. Ceres regina. Δημήτηρ. Spica insignia Cereris. Spica symbolum pacis. Isis eadem quæ Ceres. Spicea corona argumentum fertilitatis. Triptolemus minor Cerere.

INvenio quoque, Athenis, in solennibus nuptiarum moris fuisse ut puer patrimus & matrimus gestaret spinas cum fructibus quercus, diceretque canistrum ibi positum esse plenum panibus. Nempe hinc significans mutationem in melius. Nimirum, Spinæ erant indices primi squaloris quo terra fuit obducta, dum mansit inculta; Glandes, pristini cibi, qui nunc beneficio Cereris est commutatus frugibus. Ergo corona spinea tam fuit infausta, quàm spicea faustitatis est symbolum. Siquidem hæc significabat illud ipsum quod hæc verba, Fugi malum, reperi melius. Quibus verbis demonstrabant, in locum cibi agrestis successisse mitiorem. Hæc adde, illos qui Cereri hymnos, ob hoc ipsum beneficium canebant, cùm aristas messis spicare cœperat, fuisse coronatos quercu. Et hæc est illa corona, cujus mentio est apud Athenæum, *ἐν παροιμ.*

> Πλούτου μητέρ' ὀλυμπίαν ἀείδω
> Δήμητρα στεφανηφόροις ἐν ὥραις. *Athen. lib. 15.*

Pluti matrem cano Cererem hoc tempore coronatus. Quòd autem hæc corona fuerit querna, docet Virgilius,

> *neque ante*
> *Falcem maturis quisquam supponat aristis,* *Virgil. 1. Georg.*
> *Quàm Cereri tota redimitus tempora quercu*
> *Det motus incompositos, & carmina dicat.*

Hanc quoque coronam fuisse spiceam, discimus ex Aristide, ubi ait Herculem & Dioscuros primos fuisse initiatos sacris Cereris, & agonem gymnicum primùm fuisse apud Atticam Eleusinem, cujus præmium fuit fructus is qui comparuit. At hic fructus nihil aliud fuit nisi fruges, inventum Cereris. Ibidem ἆθλον interpretor coronam. Hinc puto sumendam interpretationum horum versuum Statii, *Aristid. ἐλευσιν.*

> *Hei mihi quod tantum patrias ego vertice frondes,* *Stat. lib. 5. Sylv.*
> *Solaque Chalcidica Cerealia dona corona*

Te ſub teſte tuli.

id eſt, quod te vidente ſacris Cereris ſum initiatus. Hujus generis ſunt illæ coronæ, quas Artemidorus ait, in ſomnis viſas agricolis eſſe bonas, διὰ τὴν Δήμητραν, propter Cererem. Etſi è verbis Artemidori hæc corona videtur eſſe myrtea. Ibi enim ait, myrtum eſſe plantam utriuſque Deæ Veneris & Cereris. Quæ Artemidori ſententia mihi quidem ſuſpectiſſima eſſet, ſi non confirmaretur ab ſcholiaſte Sophoclis, in illud, θάλλει δ' οὐρανίας. ſiquidem myrtum eſſe propriam frondem Veneris, luce meridiana clarius eſt. Nec dum ſcio quî fiat ut in hanc hujus arbuſti ſocietatem Ceres admittatur, præſertim repugnante antiquitate, quæ in hoc conſentit, agricolas quercu evinctos Cereri rem divinam feciſſe. Ne ipſa quidem Ceres coronamento ſuo myrtum adhibuit, ſed tantùm ſpicas. Ea re proprio epitheto dicta eſt σταχυοστέφανος. Cauſa frequentiſſimè eſt apud Poëtas,

Artemid. lib. 1. cap. 79.

Artemid. lib. 2. cap. 44.

Ovid. lib. 4. Faſt.

Prima Ceres homine ad meliora alimenta vocato,
Mutavit glandes utiliore cibo.
Illa jugo tauros primùm præbere coëgit,
Tunc primùm ſoles eruta vidit humus.

Et alibi,

Ovid. lib. 5. Metam.

Prima Ceres unco glebem dimovit aratro.
Prima dedit fruges, alimentaque mitia terris.

Hoc ipſum Cereris beneficium collatum in univerſam mortalitatem Callimachus eleganter expreſſit.

Callimach. hym. in Cer. Virg. in Cul. Ariſtid. Panath. Solin. c. 11. Tzetz. in Heſiod. Lucian. in ſomn. Ariſtid. Panath. Ariſtid. ϰαγλίδιμ. Ἀθην. Plato lib. 6. de leg. Xenoph. hiſtor. Græc. lib. 6. Ariſtid. Ἐλευσ.

Κάλλιον ὡς πολίεσσι ἑαδότα τέθμια δῶκε,
Κάλλιον ὡς καλάμην τε καὶ ἱερὰ δράγματα πρῶτα
Ἀσταχύων ἀπέκοψε, καὶ ἐν βόας ἧκε πατῆσαι
Ἁνίκα Τριπτόλεμος ἀγαθὰν ἐδιδάσκετο τέχναν.

Pulchrius ut civitatibus placidas leges dederit. Pulchrius ut culmum, & ſacros manipulos prima Spicarum abſciderit, & boves calcare immiſerit, Cùm Triptolemus bonam doceret artem. Hunc ultimum verſum etſi non ad verbum, Virgilius vertit,

Illas Triptolemi mutavit ſulcus ariſtis.

Is fuit Triptolemus Eleuſinus à Cerere ἐς ἅρμα πτερωτὸν in vehiculum alatum, id eſt, alatorum draconum impoſitus. Unde illa ejus per aërem celebrata profectio. Cujus tamen vehiculi inventum non fuit Cereris: ſed Palladis. Is, inquam eſt ille Triptolemus, quem Plato nominat miniſtrum donorum Cereris & Proſerpinæ, quique adeò ſedet inter judices Plutonios, Minoa, Rhadamantum Æacum. Etſi in hujus quoque laudis conſortium aſſumptos legimus Celeum, nempe hujus Triptolemi patrem & Melaniran,

qui

qui acceptas ab Atheniensibus fruges, quibus à Cerere donati essent, omnibus & Græcis & barbaris distribuerunt. Hinc est quod apud Aristidem ætatem eam quæ Triptolemi sæculum præcessit, sumptam legimus pro rudi & barbaro sæculo, quo homines vivebant βίον σκληρόν τινα καὶ ἄγροικον, καὶ ὀρείου διαίτης ὀλίγον ἀποκεχωρηκότα, vitam duram, & agrestem, & à montano victu haud multum distantem. De Cerere, Proserpina, Triptolemo videndus est Tzetzes, & Philo. Et si quoque libet nosse fabulam Celei, adeundus est scholiastes Nicandri. Cæterùm hinc est, quod antiquitas existimans Cererem esse magistram sationis frumentariæ, eam coronavit spicis. Horatius;

Aristid. εἰς Ῥώμην. *Schol. Nicand. in Ther. ἀσκαλάβου.* *Phornut. in Cer. & Ves.* *Horat. in carm. secul.*

Fertilis frugum, pecorisque tellus
Spicea donet Cererem corona.

Et Ovidius:

Tunc demum vultumque Ceres, animumque recepit,
Imposuitque suæ spicea serta comæ.

Ovid. lib. 10. Met.

Et alibi,

Festa piæ Cereris celebrabunt annua matres,
Illa quibus nivea velatæ corpora veste
Primitias frugum dant spicea serta suarum.

Hanc ipsam coronam innuit autor horum ad Priapum versuum,

Contentus modico Bacchus solet esse racemo,
Cùm capiant alti vix sua musta lacus.
Magnaque fœcundis cùm messibus area desit,
In Cereris crines una corona datur.

Incerti.

Et hæc quidem corona omnium coronarum videtur esse antiquissima non solùm ob id quòd Romulus, ut dixi, ea coronatus est, sed quòd Ceres eadem est cum terra, quæ est omnium mater. Atque adeò hæc corona semper visa est esse boni ominis ob ea quæ mihi dicta sunt. Quibus addo id quod de Eumene Plutarchus memorat. Quippe cùm is per quietem vidisset duos Alexandros, paratos inter se pugnare, quorum alteri Pallas, alteri Ceres fautrix aderat, is qui Cereris favore nixus erat, victor extitit, eique Dea plectit coronam è spicis. Deinde ipse Eumenes, audito signum hostibus esse Palladem & Alexandrum, signum & ipse dedit Cererem & Alexandrum; omnesque non solùm milites, sed & ipsa arma coronari jussit, quo scilicet, coronamento elatus, victoriæ certus in campum descendit. Cæterùm quidni Ceres coronetur cùm vocetur omnium regina? Euripides,

Plutarch. Eum.

Eur.pid. Phœn. actu 2.

καὶ φίλα Δαμάτηρ θεὰ, ἁ πάντων
ἄνασσ', ἁπάντων δὲ γᾶ τροφός.

Et amabilis Ceres Dea, omnium regina, omnium verò terra altrix. Meritò est regina, quia

Prima dedit leges, Cereris sunt omnia munus.

Plato in Crat. Apul. lib. 11. Metam. Philo περὶ β. θεωρ. In alterc. Hadr. & Epict.

Atque adeò Græcis Δημήτηρ dicta est κατὰ τὴν δόσιν τῆς ἐδωδῆς, διδοῦσα ὡς μήτηρ, ob alimenti donationem cibos largiens ut mater, sive, ut loquitur Apulejus, frugum parens originalis, sive παρ' ὅσον εἶναι δοκεῖ μήτηρ πάντων φυτῶν τε καὶ ζώων, quatenus esse videtur mater omnium plantarum & animantium. Certè scitè dictum est, Terram esse horreum Cereris; eandemque esse & rationem & venerationem Cereris quæ est terræ. Utraque est ζήδωρος, φερέσβιος, βιόδωρος, victum dans, vitam ferens sive sustinens, vitam dans. Ergo spicæ non tantùm sunt illæ frumentariæ in acervo, sed & illæ flexiles in corona; quæ verè dici possunt insignia hujus Deæ. Tibullus,

Tibull. lib. 1. el. 1.

Flava Ceres tibi sit nostro de rure corona
Spicea, quæ templi pendeat ante fores.

Idem alibi Bacchum coronat & Cererem.

Tibull. lib. 2. el. 1.

Bacche veni; dulcisque tuis è cornibus uva
Pendeat, & spicis tempora cinge Ceres.

De hac item corona Propertius,

Propert. lib. 4.

Et coma lactenti spicea fruge tumet.

Plutarch. Eum.

Hæc corona est pretiosissima, quòd spica, ut altrix hominum, περίχαρ εἰρήνη πρέπουσαν ὄψιν, præbet paci convenientem aspectum. ac meritò spica sumi potest pro symbolo pacis. Tibullus,

Tibull. lib. 1. eleg. ult.

At nobis pax alma veni, spicamque teneto;
Perfluat & pomis candidus ante sinus.

Stephan. βούσειας. Tertull. de cor. mil. Aug. de civit. Dei. lib. 8. c. 27. Martian. cap. lib. 2.

Sed adest Cereri æmula Isis illa Ægyptia, quæ hanc quoque spiceam coronam sibi vindicat. Nisi dicere malis, eam quæ nobis est Ceres, Ægyptiis esse Isidem. Id quod omnium consensu traditur. Isis est, [verba sunt Stephani] secundum Græcorum linguam, Ceres. Hæc quoque Tertullianus, *Si*, inquit, *Leonis Ægyptii scripta evolvas, prima Isis repertas spicas capite circumtulit, rem magis ventris.* Isidem fuisse uxorem Osiris Ægyptiam Deam tradit Augustinus, eamque invenisse hordei segetem, atque inde spicas marito regi & ejus consiliario Mercurio demonstrasse, eandemque esse Cererem. *Vitem Dionysius*, inquit Martianus Capella, *apud Thebas, Osiris apud Ægyptios haustum vini, usumque comperiens; frumentum Isis in Ægypto, Triptolemus apud Atticos docuêre.* Etsi hæc

Etymol. ζευξιδία.

non solùm Isis dicta, sed & Juno ζευξιδία, quo nomine colitur Argis. Cùm enim Apis ex Argis transisset in Ægyptum, inde misit boves

boves ei regi, qui Argis regnabat, ſementiſque rationem docuit.
Hic, junctis ad arationem bobus, ſacrum Junoni ſuſpendit, &
ſpicas vocavit flores Junonis. Id quod verum eſt in Ægypto. Sed
in Græcia hæc laus inventæ arationis & ſementis tota eſt Cereris,
ut quoque corona ſpicea hujus unius Deæ propria eſt. Enimvero
beneficio Cereris agnoſcebant ſe vivere. Eaque re ſpicea corona
eſt quoque argumentum omnis fertilitatis & abundantiæ. Nec
mirum, ſi ſub Claudio principe, equiti Rom. *cui Petra cogno-* *Tacit. lib.*
mentum, crimini data eſt nocturnæ quietis ſpecies ei objecta, tan- *II. Annal.*
quam vidiſſet Claudium ſpicea corona evinctum, ſpicis retro
converſis, eaque imagine gravitatem annonæ dixiſſet. Nempe,
talia omina ſæpe capiebantur è coronis, ut ſequentia Taciti verba
demonſtrant. Cæterùm Cererem, cùm ſit altrix ὀμπνίαν vocant *Etymol.*
Cyrenenſes παρὰ τὸ πνέω, reſpirabilem, ſive reſpirare facientem. ὀμφα-
Iidem hac ipſa de cauſa ſegetes & frumenta vocarunt τοὺς Δημη- λός.
τριακοὺς καρποὺς ὄμπνους, quaſi horum opera reſpiremus, id eſt, *Phornut. in*
vivamus. Itaque verè Phornutus ait, illud eſſe maximè neceſſa- *Cer. & Veſ.*
rium, per quod hominibus tradita ſunt alimenta ſuaviora. Ne ipſe *Etymol.*
quidem Triptolemus ſe Cereri componere audeat, qui mortalis, ἀρόν.
& Celei filius perhibetur; idemque à Cerere doctus, juſſuſque do-
cere homines arationem, & ſationem frumenti. Certè ipſe apud
Patras araſſe, & ſementem feciſſe dicitur, ibi priùs perſpecto in-
genio terræ. Eſt ergo Ceres Dea arationis & ſationis. Quam ob
cauſam ei fuerunt inſtituta propria ſacra, & quidem diſtincta ab
illis quæ vocabantur Θαλύσια, quæ fiebant impetrandæ fertili- *Etymol.*
tati, & fructuum abundantiæ. Atque adeò priſci agricolæ non θαλύσια.
ſolùm ſupplicabant huic Deæ, ſed & his verbus jusjurandum con-
cipere ſoliti erant, μὰ τὴν Δήμητρα, per Cererem, tanquam per *Scholiaſt.*
illud numen quod ſibi præ cæteris tam iratum metuebant, quàm *Ariſtoph.*
propitium optabant. *in Plut.*

CAPUT XVI.

Corona obsidionalis triplici nomine. Eadem est graminea. A quo daretur. Discrimen inter civicam & obsidionalem. Sublimitas, & nobilitas hujus coronæ. Gramen coronamentum Martis. Sumptum pro omni genere herbæ.

E Coronis militaribus quasdam militibus ac ducibus promiscuè dari dixi; Alias ducibus, id est, iis qui exercitui præsunt, seponi ut peculiares. De prioribus egi: Nunc ego de obsidionali quæ triplex est sortita nomen. Nam & obsidionalis & obsidialis eodem significatu dicitur, inde quòd à milite dabatur imperatori, ei qui cives obsidione liberasset. Dicebatur & graminea, quòd esset è gramine. Quam omnem rem Plinius ob oculos ponit his verbis, *Graminea nunquam nisi in desperatione suprema contigit, nulli nisi ab universo exercitu servato decreta. Cateras imperatores dedere. Hanc solam miles imperatori. Eadem vocatur obsidionalis, liberatis obsidione, abominandoque exitio totis castris.* Quòd si civicæ honos uno aliquo, ac vel humillimo cive servato, præclarus sacerque habetur, quid tandem existimari debet unius virtute servatus universus exercitus? Ergo obsidionalis dabatur ab illo duce, iisque omnibus in quos tale tantumque beneficium collatum esset, ut de Minutio Consule, ejusque exercitu memoriæ traditum. Hic enim *L. Quintium Cincinnatum, à quo ipse & exercitus obsidione liberati fuerant, hac corona donavit.* Interdum obsidionalis fuit munus exercitus, cui præesset, aut certè in quo ordines duceret is qui eam meritus esset, ejusve præsidii quod obsidione liberatum fuerat, ut constat è verbis Plinii, qui etiam tradit, *Manlium Consulem, tribus cohortibus servatis, totidemque ad servandas eas eductis, hac corona donatum fuisse. Quod & statuæ ejus in foro suo D. Augustus adscripsit.* Festus de hac corona verba faciens, *P. Decio*, inquit, *datæ duæ sunt, una ab exercitu universo: altera ab iis qui fuerant in præsidio obsessi, & L. Sicinio Dentato, &c.* Hunc Plinius vocat L. Siccium quem supra dixi quatuordecim civicas meruisse; quique *depugnavit* CXX. *præliis semper victor.* Sed de Decio historia tota est apud Livium; *Secundum Consulis donationem*, inquit, *legiones gramineam coronam obsidialem clamore donum approbantes Decio imponunt.* Ubi advertendum, quomodo in civica necesse fuit eum fateri qui servatus esset, ita cùm obsidialis

Plin. lib. 22. cap. 4.

Plin. de vir. illust. cap. 17.

Plin. lib. 22. cap. 6.

Fest. obsidionalis.

Liv. lib. 7.

dialis dabatur, omnem rem manu quidem imperatoris, ejusve qui ab ipso secundum in exercitu locum obtineret, transactam, sed interventu clamoris, id est, consensu militari, & adprobatione universorum. Hoc exemplo *Scipio Æmilianus Tribunus in Africa sub T. Manlio Imperatore cohortes octo ab obsidione vallatas consilio & virtute servavit. A quibus corona obsidionali donatus.* Maximè insignis fuit illa, quàm S. P. Q. R. Fabio Maximo dedit bello Pœnorum secundo, quod is cunctando rem Romanam prope collapsam restituisset, atque adeo urbem Romam obsidione hostium liberasset. *Nec data*, inquit Plinius, *cùm magistrum equitum & exercitum ejus servasset. Tunc satius fuit nomine novo coronari appellatum patrem ab his quos servaverat; sed, quod dictum est, consensu honoratus est, Annibale ex Italia pulso. Quæ corona adhuc sola ipsius imperii manibus imposita est. Et quod peculiare ei est, sola ab Italia data.* Idem Plinius autor est, Augustum cum M. Cicerone filio Consulem Idibus Septembribus à Senatu donatum obsidionali. *Adeò*, inquit, *civica non satis videbatur. Ac tanto rarius est, servatorem unum à servatis donari.* Itaque inter obsidionalem & civicam hoc interest, quod altera singularis salutis signum est: altera diversorum civium servatorum. Hujus coronæ usus sub principibus quàm diutissimè retentus, teste Ammiano Marcellino, cujus hæc sunt verba, *Ita nunc enituerunt hi qui fecere fortissimè obsidionalibus coronis donati, & pro concione laudati veterum more.* Certè in hac corona tantum fuit claritatis, ut ea claritate nihil in rebus humanis sublimius fuerit. Et quidem P. Decius religione confessus est quanta esset hujus coronæ autoritas, siquidem ea donatus *bovem album Marti immolavit, & centum fulvos, qui ei virtutis causa dati fuerant simul ab obsessis.* Enimvero Plinius firmat, coronam nullam fuisse graminea nobiliorem *in majestate populi terrarum principis, præmiisque gloriæ. Gemmatæ*, inquit, *& aureæ, vallares, murales, rostrata, civica, triumphales post hanc fuere; suntque cuncta magno intervallo, magnaque differentia.* Festus quoque tradit, hanc coronam esse *magnæ honorationis.* Quam vocem equidem rejicio, & substituo, *venerationis*, quòd Mars gramine ornatus, [id est, coronatus] esset. Fuit ergo gramen, si Festo credimus, coronamentum Martis sicuti victoris. Hæc item corona, ut Plinius, Gellius, Festus ajunt, graminea est. Observari, inquam, solitum ut fieret è gramine, *quod in eo loco generatum esset, intra quem clausi erant, qui obsidebantur. Dabatur hæc*, inquit Plinius, *viridi è gramine, decerpto inde ubi obsessos servasset aliquis. Namque summum*

Plin. de vir illust. cap. 58. *Gell. lib. 5. cap. 6.* *Plin. lib. 22. cap. 5.* *Plin. lib. 22. cap. 6.* *Fest. obsidionalis.* *Ammian. Marcellin. lib. 24.* *Plin. lib. 22. cap. 3.* *Fest. Gradivus.* *Gell. lib. 5. cap. 6* *Fest. obsidional.* *Plin. lib. 22. cap. 4.*

summum apud antiquos signum victoriæ erat, herbam porrigere victos, hoc est, terra & altrice ipsa humo, & humatione etiam cedere. Quem morem etiam nunc durare apud Germanos scio. Idem alibi, *Nullæ ergo herbæ fuere certæ in hoc honore, sed quæcunque fuerant in periculi sede, quamvis ignobiles ignotæque, honorem nobilem faciebant.* Ergo quod ad hanc coronam pertinet, verisimile est, gramen sumi pro omni genere herbæ. Itaque non satis mirari possum quid ita Plinius hanc ipsam obsidialem coronam alibi frondeam vocet. Nam ubi dixit, Romulum frondea coronasse Hostum Hostilium, quòd Fidenam primus irrupisset. addit, *P. Decium patrem Tribunum militum frondea donavit exercitus ab eo servatus Imperatore Cornelio Cosso COS.* Frondes tantùm sunt in arboribus & arbustis. At ibi Plinium loqui de hac obsidionali corona, palam est. Neque enim si alia esset, exercitus ab ipso servati mentionem faceret. Non ergo fuit frondea, sed graminea. Et hoc fortasse ut non magnopere advertendum, aut sicuti rem notissimam, Plinius scripsit haud sanè ἀκριβῶς.

Plin. lib. 22. cap. 6.

CAPUT XVII.

Corona ovalis. Ovatio unde dicta. Ovare quid. Ovalis est myrtea. Plutarchi & Gellii sententia de ovali confutatur. Dionysii Halicarnassæi error, aut ejus locus emendandus.

INter eas coronas quæ ducibus tantùm, non etiam militibus seponuntur, altero loco collocavi ovalem. Qua corona ii erant donati qui ovantes urbem introibant, id est, qui victores fuissent eorum hostium quibus bellum non esset indictum, quorumque victoria facilis fuisset & incruenta. *Triumphans de Sabinis Posthumius Tubertus*, inquit Plinius, *in Consulatu (qui primus omnium ovans ingressus urbem est) quoniam rem leviter, sine cruore gesserat; myrto Veneris victricis coronatus incessit, opitabilemque arborem etiam hostibus fecit.* Cæterùm ovationem Plutarchus ait quibusdam placere dici à Baccho, quem & Eujum ac Triumphum nominant. Id quod ipse improbat. Non, inquit, sic se res habet. Sed in magno triumpho solent duces more patrio bovem immolare. At in hoc, nempe in ovatione, sacrificabant id animal cui apud Romanos nomen est ovis. Hinc minorem hunc triumphum ovationem vocarunt. Et hæc quidem de hac appellatione tradit Plutarchus. De ipsa re hæc Gellius; *Ovandi, ac non triumphandi causa est,*

Plin. lib. 15. c. 29. Plutarch. Marcello.

Gell. lib. 5. cap. 6.

est, cùm aut bella non ritè indicta, neque cum justo hoste gesta sunt, aut hostium nomen humile, & non idoneum est, ut servorum, pyratarumque. Aut deditione repente facta, in pulvere, (ut dici solet) incruentaque victoria obvenit. Porrò hæc corona fuit myrtea. *Huic enim facilitati*, inquit Gellius, *aptam esse Veneris frondem crediderunt, quòd non Martius, sed quasi Venereus quidam triumphus foret.* In hac ipsa sententia est Plutarchus, abs quo Gellius hæc sua, ut est verisimile, mutuatus est. Ovatio, inquit Plutarchus, est minor triumphus. Nec enim triumphans conscendit currum; nec habet coronam lauri. Nec tuba celebratur triumphus, sed it pedes in calceis aut soleis. Præterea gestat coronam myrti sicuti imbellis, & visu gratus potiùs quàm admirabilis. Id quod apud me quidem maximo argumento est, modo actionis, id est, rei gestæ, non magnitudine priscos triumphum definire aut metiri solitos. Nam *qui pugnando, & multa hostium cæde hostes vicerant, hi Martium illum ac tremendum triumphum agebant, multa lauru coronantes arma, & milites, sicuti fieri solitum cùm lustratur exercitus. At iis ducibus, quibus non tam opus fuit bello, quàm familiaritate, & persuasione quadam verborum res peragenda, his lex jubebat præmium esse laudationes, & hanc veluti in morem concionis adornatam pompam.* Quæ Gellii, atque adeò ipsius Plutarchi sententia quàm non sit digna ut referatur inter probas, in sequentibus planum faciam. Certè Tiberius ipse nihil Venereum in ovatione cogitavit, cùm ob res gestas *& ovans, & curru urbem ingressus est, licet triumphalibus ornamentis, primus, ut quidam putant, honoratus, novo, nec antea cuiquam tributo genere honoris.* Et quidem Dionysius Halicarnassæus hoc triumphi genus à Senatu inventum, autore Licinio, prodidit; aitque nullo discrimine agi hunc triumphum ab altero, nisi quòd in ovatione dux non curru, sed pedibus in urbem præcedit pompam militum; nec induitur trabea picta, auroque intertexta, sed toga prætexta, quod est consuetum Consulibus & Imperatoribus gestamen: nec sceptrum gestat ut triumphantes, sed tantum coronam lauream, στέφανον ἐπίκειται δάφνης. Qua in re manifestè dissentit à Plutarcho, & ab aliis. Itaque in Dionysio pro δάφνης, repono μυῤῥίνης.

Plutarch. Marcello.

Halicarn. lib. 4.

CAPUT

CAPUT XVIII.

Myrtus est Veneris. Et cur. Ipsa redimitur myrto. Naucratitis corona quae. Myrtus pulchra & odorata. Est cupidini dilecta. Poëta coronati myrto. Myrtus est amantium.

Stat. lib. 4. Theb. MYrtum esse frondem Veneris, ex omni prope antiquitate discimus. Ideoque peculiari epitheto dicta est Paphia, & censetur inter lætas frondes. Virgilius de Ænea,

Virgil. 5. Æneid.

Sic fatus velat materna tempora myrto.

Lucian. Amor. Et Lucianus de myrto; Abundè, inquit, illa frugibus densa myrtus apud dominam suam [Venerem] copiosa nascens, &c. At cur hæc planta sit Veneris, docet Ovidius alloquens matronas,

Ovid. lib. 4. Fast.

Vos quoque sub viridi myrto jubet illa [Venus] *lavari,*
Causaque cur jubeat, discite, certa subest.
Littore siccabat rorantes rore capillos.
Viderunt satyri, turba proterva Deam.
Sensit & apposita texit sua tempora myrto.
Tuta fuit facto; vosque referre jubet.

Plinius haud sanè fabulosam, sed naturalem hujus rei causam affert. Plin. lib. 23. cap. 9. Nimirum, *inguen ne intumescat ex ulcere, satis ait esse surculum tantùm myrti habere secum non ferro, nec terra contactum.* Sive ob Ovidianam illam, sive ob hanc Plinianam, sive, quod verisimilius est, ob utramque, certè Virgilius disertis verbis hanc frondem tribuit Veneri,

Virgil. ecl. 7.

Populus Alcidæ gratissima, vitis Iaccho,
Formosæ myrtus Veneri: sua laurea Phœbo.

Plutarch. Marcello. Lucian. Icaromenip. Tibia, inquit Plutarchus, pacis est pars, & Myrtus Veneris planta. In convivio Deorum singuli Dii cujus rei facultatem habent, hanc quisque exhibet, Ceres panem, Liber vinum, Hercules carnes, Venus myrtum. Nam in convivio tradebatur myrti ramus, ut alibi dico. Ipsam Venerem Ovidius facit redimitam myrto.

Ovid. lib. 3. Amor.

Dixerat, ac myrti (myrto nam vincta capillos
Constiterat) folium, granaque pauca dedit.

Usque eò myrtus est Veneris ut prisci μύρτον πεποικιλμένον myrtum variatam sumpserint pro pudendo muliebri. Musam procacem Schol. Aristoph. ἱππ. myrtis Statius vocat eam quæ sit invitatrix ad Venerea.

Stat. lib. 1. Sylv.

—— discede laborque
Curaque dum nitidis canimus gemmantia saxis
Balnea, dumque procax myrtis, hederisque soluto
Fronte verecundo Clejo mea ludit Etrusco.

Athe-

Athenæus explicans quænam sit corona Naueratitis, ait eam fuisse myrteam; ejusque originem referri ad Venerem, quæ navim, in qua periclitabantur Naueratitæ viridi myrto complevit, salutemque eis dedit. Tum singulis coronam myrteam, quam ea re naucratiten appellarunt. Ergo naueratitis corona, inquit Athenæus, est eadem cum myrtea, additis rosis, ab Anacreonte gestata, quod myrtus vapores prohibet, & rosæ refrigerant. Et verò myrtus rectè sociatur rosis, cùm utraque planta sit Veneris. Traditque Constantinus Cæsar, rosam, si plantetur ante juxtaque myrtum diei feliciter provenire. Ipse Anacreon hujus coronæ meminit in his versibus, *Athen. lib. 15.* *Constantin. Cæs. lib. 11. cap. 8.*

Στεφάνους δ' ἀνὴρ τρεῖς ἕκαστος εἶχεν, *Anacr.*
Τοὺς μὲν ῥοδίνους, τὸν δὲ ναυκρατίτην.

Coronas autem vir tres unusquisque habuit, Alias quidem roseas, unam autem naueratitem. Etsi non defuerunt qui coronam naucratiten dixerunt plecti ex amaraco, qui flos abundat in Ægypto; sequuti, videlicet, opinionem illorum, qui referente Aristide, ajunt Naucraten esse urbem Ægypti, quæ eadem est urbs Mercurii. Artemidorus ait, coronam myrteam visam in somnis esse faustam mulieribus διὰ τὴν Ἀφροδίτην propter Venerem. Porrò Veneri myrtus tantopere grata est, διὰ τὴν φιλοφροσύνην, propter comitatem & affabilitatem. Addunt Plinius & Plutarchus, quam nunc Murciam Venerem vocant, priscis fuisse Myrteam. Invenio hanc myrtum Veneri sacram propriè dici φιλύτριαν διά τε τ' οὔνομα, ὅτι τὸ φιλεῖν παρακειμένως ἐξενήνεγκται, quòd hoc pacto amor aptè effertur. Et hac ipsa plerunque utuntur πρὸς τὰς στεφάνων πλοκὰς ad plectendas coronas. Nempe hæc propriè est myrtus στεφανώτις coronaria, id est, coronarii generis, τῶν ἄλλων ὄντων μεγάλων μυρρίνων, cùm aliæ sint magnæ, id est, proceræ myrti, inquit Theophrastus. Est verò hæc myrtus inter cæteras frondes eximia pulchritudine. Et hoc, scilicet, illud est quod eam Catullus ait floridis enitere ramulis, *Aristid. κοινὴ ἀπολογ.* *Artemid. lib. 1. cap. 79.* *Plutarch. κεφάλ. κγ. τῶν ῥωμ.* *Phornut. in Ven.* *Theophrast. lib. 5. de plant.*

Namque Julia Mallio *Catull. in epithal. Jul. & Mall.*
Qualis Idalium colens
Venit ad Phrygium Venus
Judicem, bona cum bona
Nubit alite virgo.
Floridis velut enitens
Myrtus Asia ramulis,
Quos Hamadryades Deæ
Ludicrum sibi roscido
Nutriunt in honore.

Certè inter illa quæ Achilli conficiebant insignem pulchritudinem,

nem, dicitur fuiſſe capillus myrteus. Verba ſunt Daretis Phrygii, *Achillem pectoroſum, ore venuſto, membris valentibus, magna vi brachiorum, bene criſpatum, clementem, in armis acerrimum, vultu hilari, largum, dapſilem, capillo myrteo*, id eſt, Venereo. Tradit Athenæus è Myrſilo, apud Eleos, eum qui è certamine pulchritudinis rediiſſet victor, ab amicis & vittis & tæniis redimiri ſolitum. Denique perductum ad ædem Minervæ, coronati myrtis. Pulchritudini accedit odor gratiſſimus, Horatio teſte, qui deſcribens luxuriam ſui ſæculi, ait,

Dar. Phryg. de excid. Tr. — *Athen. lib. 13.*

——tum violaria, &
Myrtus; & omnis copia narium
Spargent olivetis odorem
Fertilibus domine priori.

Horat. lib. 2. Carm. od. 15.

Inter delicias hortorum numerabant ψαλιςὺς μυῤῥινῶνας tonſilia myrteta, ut ait Hierocles. Hinc eſt, quod apud Ariſtophanem Hercules memorans plauſus & choreas mulierum & virorum, quæ ſunt in ipſo aditu inferorum, eos dicit eſſe apud myrteta.

Stob. ὅπ. κάλλιςον ὁ γαμ. ξι.

Καὶ μυῤῥινῶνας, καὶ θιάσυς εὐδαίμονας
Ἀνδρῶν, γυναικῶν, καὶ κρότον χειρῶν πολύν.

Ariſtoph. βατρ.

Et myrteta, & choreas felices virorum, mulierum, & multum plauſum manuum. myrteta, id eſt loca voluptaria & Venerea. Quem locum, ut veriſimile eſt, imitatus Virgilius, etiam apud inferos, amantes tegit ſylva myrtea.

Hic quos durus Amor crudeli tabe peredit,
Secreti celant calles, & myrtea circùm
Sylva tegit.

Virgil. 6. Æneid.

Ipſæ teneræ puellæ in teneris myrtetis dicuntur canere Venerem. Cæterùm quòd myrtus eſt Veneris, hanc quoque frondem ut maternam Cupido amat. Certè is apud Longum incedit cum myrtis & granatis. Ibi quidam ait ſe à Cupidine percuſſum myrtis, ἔϐαλέ με τοῖς μύρτοις, nempe, jaculo Venereo. Unus Cupidinum in epithalamio Stellæ & Violantillæ Venerem matrem alloquens, ait Stellam prætuliſſe amores luſuſque Venereos verſibus heroicis, iis, quibus res geſtæ præclariſſimorum hominum traduntur.

Philoſtr. in Imag.

Hinc tibi plectra dedit; mitiſque incedere vates
Maluit, & noſtra laurum ſubtexere myrto.

Stat. lib. 1. Sylv.

id eſt, victoriis inſerere amores. Et hoc illud eſt quod ait Horatius, ubi lauro confert myrtum de ſe loquens,

——ut premerer ſacra
Lauroque collataque myrto
Non ſine Dis animoſus infans.

Horat. l. 3. Carm. od. 4.

id eſt, ut jam inde diſcerem militare Apollini & Veneri. Quippe myrtus

myrtus non solùm est Veneris, sed & illorum omnium qui Veneri celebrandæ operam impendunt. Non ergo mirum, si & ipsi poëtæ Veneris cultores amant redimiri myrto. Ovidius,

Finis adest operi. palmam date grata juventus; Ovid. lib. 2.
Sertaque odoratæ myrtea ferte comæ. de ar. am. cir. fi.

Certè hic ipse Ovidius ait, sibi tempora Venerem tetigisse myrto. Indeque se factum esse scientem dierum hujus Deæ, in primis, mensis Aprilis.

Venimus ad quartum, quo tu celeberrima, mensem Ovid. l. 4.
Et vatem & mensem scis Venus esse tuos. Fast.
Mota Cytherea leviter mea tempora myrto
Contigit, & cœptum perfice, dixit opus.

Et verò mense Aprili matronæ sacrificabant Veneri; & myrto coronatæ lavabantur. Tibullus quoque sciri cupiens quanti faciat Venerem, ut sibi propitium numen, loquens de sacris domesticis coronat se myrto. Plutarch. Numa.

Hunc pura cum veste sequar, myrtoque canistra Tibull. l. 1.
Vincta geram, myrto vinctus & ipse caput.

Et verò quia myrtus est Veneris, amantium quoque est. Tibullus de campis Elysiis.

Illic est cuicunque rapax mors venit amanti, Tibull. l. 1.
Et gerit insigni myrtea serta coma.

CAPUT XIX.

Virgines & puellæ coronatæ myrtis. Myrtus efficax excitando risui. Castæ myrtum aspernantur. Locus Clementis Alexandrini emendatus. Bacchus coronatur myrto. Corona convivialis myrtea. Hypothymis ramus myrti. Quibus floribus, plantisque societur myrtus. Apollo coronatur myrto. Myrtus sacra. Myrtus symbolum lætitiæ.

IPsæ virgines & puellæ, quæ Veneris sacris initiari cupiunt, se hac fronde oblectari profitentur. Et hæc sunt illa *παρθένια μύρτα*, virginales myrti, apud Aristophanem.

Ἠρινά τε βοσκόμεθα παρθένια Aristoph. ὄρνιθ.
λευκότροφα μύρτα, χαρί-
των τε κηπεύματα.

Et vernis fruimur virgineis mollibus candidisque myrtis, Gratiarumque hortensibus. Et hoc, scilicet, illud est quod priscus ille Comicus, ubi fucos cultusque muliebres memorat, præter cætera ait, Eam quæ non sit læta, toto tamen die ridere, si habet in labris

 exiguam

exiguam myrti tabellam; Ac si myrtus sit efficax provocando illi risui, qui plerunque est comes Veneris,

Clem. Alex. lib. 3. pædag. c. 2.

> Ἂν δὲ μὴ χαίρῃ γελῶσα διατελεῖ τὴν ἡμέραν ξυλήφιον
> Μυῤῥίνης ἔχουσα λεπτὸν ἐν τοῖς χείλεσιν·
> Ὥστε τοῦ χρόνου σίγηρειν, ἄν τε βούλητ' ἄν δὲ μή.

Et quamvis non sit læta, toto tamen die ridet, in labris tenuem habens myrti tabellam, adeò ut tempore hiet velit nolit. Cæterùm castæ, & Venerem aspernentes myrtum pariter aspernantur. Hinc est quod Callimachus loquens de festo Dictynnæ, quam nympham Diana præ cæteris omuibus diligebat (nisi si fuit ipsa Ἄρτεμις, ut ait Scholiastes Nicandri) dicit, illo die sertum esse è pinu aut lentisco. At myrto Gortynin abstinere. atque adeò eam odisse.

Callimach. hym. in Dian.

> —— τῷ δὲ στέφος ἤματι κείνῳ
> Ἢ πίτυς, ἢ σχῖνος· μύρτοιο δὲ χεῖρες ἄθικτοι.
> Δὴ τότε γὰρ πέπλοισιν ἐνέσχετο Μύρσινος ὄζος
> Τῆς κούρης, ὅτ' ἔφευγεν. ὅθεν μέγα χώσατο μύρτῳ.

At sertum die illo aut pinus aut lentiscus [fuit.] Myrtum verò manus non tangunt. Tunc enim peplis inhæsit myrteus ramus. Hujus odii causam aliter memorat Scholiastes Nicandri, interpretans

Schol. Nicand. in Alexiph.

hæc verba, αὕτη ἡ μυρσίνη τῆς Ἰμβρασίας Ἥρας οὐχ ὑπεδέξατο στέφος, ipsa myrtus Imbrasiæ Junonis non suscepit coronam. hoc est, inquit, non fuit coronamentum Imbrasiæ Junonis. Quia cùm in monte Idæ tres Deæ de pulchritudine certarent, Venus fuit redimita myrto. Hanc ob causam aliæ Deæ hanc frondem oderunt. Quamvis hæc causa nihil pertinuit ad Dictynnam. Et ibi nequicquam

Aristoph. Lysistr.

sudat Scholiastes. Præco ille Spartanus apud Aristophanem ait, Quantum est mulierum Spartanarum non pati se à viris contrectari, ac ne myrto quidem velle tangi. Lactantius è Sex. Clodio

Lactant. de fal. relig. lib. 1. c. 22.

memorat, *Fatuam Fauni uxorem, quòd contra morem, decusque regium clam vini ollam ebiberat, & ebria facta erat, virgis myrteis à viro cæsam usque ad mortem.* Nimirum is vinolentiam in femina impudicitiæ adfinem existimans, Venereas virgas, quæ in aliis essent symbola libidinis, in propria uxore voluit esse supplicii ministras. Quod factum scribens Plutarchus ait, matronas in festis bonæ

Plutarch. κεφάλ. [illegible]

Deæ μυρσίνην οὐκ εἰσφέρειν, non eò ferre myrtos, sed ei libare vinum, cui indunt nomen lactis. Simile quidpiam Lucianus memorat de myrto, ubi alloquitur indoctum, eundemque multam librorum

Lucian. adv. ind.

supellectilem undique nullo delectu coëmentem; aitque Musas ejus aspectum dedignari; eumque potiùs myrto, vel malua cæsum sua sede ejicere, ne Olmeum, aut Caballi fontem polluat. Verum

Clem. Alex. lib. 2. pædag. c. 8.

ergo est, castas myrtum, ut Veneri dilectam & sacram, detestari. Ideoque emendandus est locus Clementis Alexandrini qui de lilio & myrto

& myrto loquens, ait lilio Junonem delectari, καὶ τὴν Ἄρτεμιν μυῤῥίνῃ, & Dianam myrto. Quo loci aut Clementi memoria vacillavit, aut erravit librarius, qui pro Ἀφροδίτην scripsit Ἄρτεμιν, cum ex iis quæ mihi dicta sunt, constet myrtum non solùm non esse dilectam Dianæ, verùm illi potiùs odiosissimam. Cæterùm quod Venus & Bacchus sunt affinia numina, mutuasque opera tradunt, minimè mirum est, apud Aristophanem Bacchum coronari myrto.

Πολύκαρπον μὲν τινάσσων
Ἀμφὶ κρατὶ σῷ βρύοντα *Aristoph. βατραχ.*
Στέφανον μύρτων.

Fructuosam quidem agitans circa caput tuum pullulantem coronam myrtorum. Et verò corona convivialis sæpe plectebatur è myrto, ut pluribus locis apud Horatium,

Nunc decet aut viridi caput impedire myrto, &c. *Horat. l. 1. Carm. od. 4.*

Et alibi,

Simplici myrto nihil allabores *Horat. l. 1. Carm. od. 38.*
Sedulus curo. neque te ministrum
Dedecet myrtus, neque me sub arcta
Vite bibentem.

Alio item loco convivialem coronam sibi texi vult ex apio, aut myrto, *—— quis udo* *Horat. l. 2. Carm. od. 7.*
Deproperare apio coronas,
Curatve myrto? quem Venus arbitrum
Dicet bibendi?

Id ipsum docent hæc apud Athenæum verba.

Κατὰ χειρὸς δ' ἤλυθ' ὕδωρ. ἁπαλὸς *Athen. lib. 15.*
παιδίσκος, ἐν ἀργυρέᾳ προχόῳ
φέρων ἐπέχευεν. εἶτ' ἔφερε στεφανο-
λεπτοὺς ἀπὸ Μυρτίδων εὐγνήτων
κλάδων δυσμάνατον.

Aqua lavandis manibus allata est. Molliusculus puellus argenteo gutto quem tenebat, affudit, coronasque deinde advexit tenues, è puris myrti ramis magno labore contextas. Quæ huic est pura myrtus, Horatio est simplex, id est sola nulla alia fronde permixta. Nam myrtus, quòd est Venerea, sæpe miscetur violis, & rosis ut infra dico. Cæterùm myrti ramum floribus intextum à Lesbiis supra dixi vocari hypothymida. Virgilius, postquam enumeravit quantum est arborum lectissimarum, his addit myrtum,

Queis aderat veteris myrtus non nescia fati. *Virgil. Cul.*

Nam Myrtine virgo à juvenibus occisa perhibetur, ut infra dico. Alibi eam jungit rosæ, hyacintho, croco, acantho, liliis, lauro, cæteris.

—— hic est & Spartica myrtus. *Virgil. Cul.*

Atque hyacinthus, & hic Cilici crocus editus arvo.

Ovidius alloquens vulgares puellas, myrtum sociat sisymbriis; eamque ait Veneri offerri oportere.

Ovid. lib. 4. Fast.

Cumque sua dominæ date grata sisymbria myrto,
Textaque composita juncea vincla rosa.

Theocritus eam sociat lauro & cupressui.

Theocr. in epig.

—— ἀέναον δὲ
Ῥεῖθρον ἀπὸ σπιλάδων πάντοσε τηλεθάει
Δάφναις καὶ μύρτοισι καὶ εὐώδει κυπαρίσσῳ.

& perenne fluentum de saxis undique viret lauru & myrtis, & odorata cupresso. Horatius rorem marinum jungit myrto.

Horat. lib. 3. Carm. od. 23.

Parvos coronantem marino
Rore Deos, fragilique myrto.

In fragm. Stesich. Apud Stesichorum myrtus jungitur rosis, & violis, ejus verba alicubi referente Athenæo. Cæterùm propter lætitiam & pulchritudinem hujus frondis ipse Apollo describitur aut coronatus myrto, aut certè ejus coma, ut dixi de Achille, dicitur myrtea.

Tibull. l. 3.

Intonsi crines longa cervice fluebant.
Stillabat Tyrio myrtea rore coma.

Et quia plurium Deorum coronamentum myrtus est, vocatur sacra, ut in hoc loco Euripidis,

Euripid. Ion.

ἵνα δρόσοι τέγγουσ' ἱεραί.
τὰν ἀέναον παγὰν
ἐκπροϊεῖσαι
μυρσίνας ἱερὰν φόβαν.

ubi sacer fons jugis aquæ diffusus rigat myrti sacra folia. Nec verò hac sola de causa myrtus vocatur sacra, sed *quòd & in ea quoque arbore suffimenti genus habetur*, inquit Plinius. Atque adeò hæc frons censetur in sacrificali apparatu,

Aristoph. ὄρνιθ.

Διὰ ταῦτα τὸν δὲ τὸν βάδον βαδίζομεν.
Κανοῦν δ' ἔχοντε καὶ χύτραν, καὶ μυῤῥίνας
Πλανώμεθα, ζητοῦντε τόπον ἀπράγμονα,
Ὅποι καθιδρυθέντε διαγενοίμεθ' ἄν.

Propterea hoc iter eamus, & canistrum habentes & ollam, & myrtos erremus, quærentes locum otiosum ubi sedentes transigamus. Certè inter sacra coronamenta μυῤῥίνην στεφανωτίδα σπεῖσαι myrtum coronariam libare, refertur à Polluce, sumptum, opinor, à Theophrasto. Sed quàm myrtus pertinuerit ad religionem, ex his Plinii verbis sciri potest; *Haud scio an prima etiam omnium in locis publicis Romæ sata sit, fatidico quidem & memorabili augurio. Inter antiquissima namque delubra habetur Quirini, hoc est, ipsius Romuli. In eo sacra fuere myrti duæ ante ædem ipsam per longum tempus,*

Pollux lib. 1. & Theophrast. lib. 5. hist. planc. Plin. l. 15. c. 29.

tempus, altera patritia appellata, altera plebeja exuberans ac læta. Patritia multis annis prævaluit, flaccescente plebeja. Quandiu Senatus quoque floruit, illa vigens, plebeja retorrida & squallida. Quæ posteaquam evaluit, flaccescente patritia Marsico bello, languida autoritas patrum facta est, ac paulatim in sterilitatem emarcuit majestas. Quin & ara vetus fuit Veneri myrtea, quam nunc Murtiam vocant. Postremò myrtus est symbolum lætitiæ privatæ, ut supra de myrto conviviali mihi dictum; tum publicæ, cujus promi possunt ex antiquitate luculentissima testimonia. Et quidem, referente Athenæo, Seleucus in linguis textam è myrto coronam vocari ait Ellotida, ambitu cubitorum viginti; eamque in Ellotiorum Festo, quod apud Corinthum solenne est, in pompa vehi cum ossibus Europæ, quam Corinthii Ellotidam vocant. Horum ludorum supra è Pindaro mentionem feci. Adest & Claudianus, cujus hi sunt versus describentis publicam lætitiam ob nuptias Honorii. Nam myrtum collocat in foribus sponsorum. *Athen. lib. 15.*

—— alii funalibus ordine ductis
Plurima ventura suspendite lumina nocti.
Hi nostra nitidos postes obducere myrto
Contendant. *Claudian. de nupt. Honor.*

Alibi quoque ubi agit de nuptiis Martis & Veneris, myrto coronat fores,

—— festa frondentia myrto
Limina cinguntur; roseisque cubilia surgunt
Floribus; & thalamum dotalis purpura velat. *Claudian. de stat. Mart. & Ven.*

Et hæc quidem habeo quæ dicam de myrto Venerea; cujus gratia Plinio, Plutarcho, Gellio nihil ultra spectantibus ovatio est triumphus Venereus. Sed quantas, dum hoc dicunt, nugas agant, è sequentibus palam fiet.

CAPUT XX.

Robur myrti. Tela myrtea. Corona myrtea symbolum fortitudinis. Viri fortes & militares coronati myrto, sicut & ipsa tabernacula militum. Tiara Persica circumdata myrto Tyrannicidarum gladii coronati myrto. Verba quædam in laudem tyrannicidarum concepta; eademque Athenis vulgatissima.

NAturæ parum visum est dare myrto odorem, teneritudinem, pulchritudinem, omnia Venerea, nisi eam quoque cumularet solido robore. Id Virgilius docet,

Sed truncis olea meliùs, propagine vites *Virgil. lib. 1. Georg.*

Respondent ; solido Paphiæ de robore myrtus.

Alibi valida hastilia myrto tribuit,

Virgil. lib. 2. Georg. *Viminibus salices fœcundæ, frondibus ulmi*
At myrtus validis hastilibus.

Alibi ea tela quibus confixus est Polydorus, facit myrtea. Nam primùm dicit,

Virgil. 3. Æneid. *Fortè fuit juxta tumulus, quo cornea summo*
Virgulta, & densis hastilibus horrida myrtus.

Paulò post addit,

——hîc confixum ferrea texit
Telorum seges, & jaculis increvit acutis.

E quibus verbis liquidò constat, tela fuisse myrtea. Et verò myrtum conficiendis sagittis aptam esse, disertim tradit Constantinus Cæsar. (Constantin. Cæs. lib. 11. cap. 8.) E Virgilio colligere licet, baculum pastoralem fuisse myrteum, quod fuit inter bellica gestamina Camillæ.

Virgil. 7. Æneid. in fin. *Et pastoralem præfixa cuspide myrtum.*

Hinc verisimile est, factum esse ut corona myrtea sit symbolum fortitudinis. Certè è Claudio Saturnino Tertullianus tradit, myrto milites redimiri solitos. (Tertull. de cor. mil.) Additque hæc verba, *Veneris enim myrtum matris Æneæ, non laurum, etiam amiculæ Martis per Iliam & Romulos Romani.* Ubi pro *enim* lego *esse*. Venus, inquit, est amicula Martis. Ipse Mars, quòd est pater Iliæ, quæ enixa est Romulum & Remum (hos enim vocat Romulos) Romanus quoque est. Ipse Hercules ob robur & fortitudinem inter Deos relatus incedit coronatus ramis myrti.

Euripid. Alcest. actu 4. στέφει δὲ κρᾶτα μυρσίνοις κλάδοις
ἄμουσ' ὑλακτῶν.

evincitque caput ramis myrteis, absurda latrans. Et Herculis imitatione alii viri fortes, ut apud Euripidem Orestes,

Euripid. Electr. actu 4. ἔνθ' ἦν ὁ κλεινὸς τῶν Μυκηναίων ἄναξ·
κυρεῖ δὲ κήποις ἐν καταρρύτοις βεβώς,
δρέπων τερείνης μυρσίνης κάρᾳ πλόκους.

Illic superbus Mycenæorum princeps erat. Fortè autem irriguis hortis inambulans, carpit teneræ myrti serta capiti. Apud eundem Euripidem Alcestis obitura voluntariam mortem pro Admeto viro, non femineo, sed virili animo, votis ad omnes aras factis, eas cinxit multis myrti ramis.

Euripid. Alcest. actu 1. πάντας δὲ βωμούς, οἳ κατ' Ἀδμήτου δόμους,
προσῆλθε, κἀξέστεψε, καὶ προσηύξατο,
πτόρθων ἀποσχίζουσα μυρσινῶν φόβην.

Ad omnes autem aras, quæ erant in ædibus Admeti, accessit, & supplicavit ramorum abscindens myrteorum comam. De hac

Alcestis

Alcestis fortitudine videndus Plato in convivio. Post devictos à Græcis Persas instituta sunt, ut supra dixi, Eleutheria, in quorum pompa conspecti sunt currus pleni myrto & coronamentis. Hinc sanè liquet, quàm myrtus non solùm sit Venerea, sed & Martia. Nam *bellicis rebus*, ut Plinius ait, *se inservit*. Plutarchus memorat, in castris Pompeji, cùm is apud Pharsaliam victus est, tabernacula fuisse coronata myrtis. Itaque non abs re adnotatum est ab Herodoto, Persas sacrificantes gestare tiaram myrto circumdatam, nimirum, sicuti Martios & bellicosos homines, atque adeò multarum gentium victores celeberrimos. Cæterùm myrtus non solùm est index qualiscunque victoriæ, verùm etiam illius quæ omnium pulcherrima est, per quam, scilicet, itur ad libertatem. Hanc ob causam in publica lætitia propter sublatum tyrannum tyrannicidæ gestarunt gladios myrto redimitos. Ἐν μύρτου κλαδὶ τὸ ξίφος φορήσω ὥσπερ Ἁρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων, ὅτε τὸν τύραννον κτανέτην, ἰσονόμους τ' Ἀθήνας ἐποιησάτην. Φίλταθ' Ἁρμόδι' οὔπω vel οὔ τι πω, ut in Aristide. τέθνηκας· νήσοις δ' ἐν μακάρων σέ φασιν εἶναι, ἵνα περ ποδώκης Ἀχιλλεὺς Τυδείδην τέ φασι τὸν ἐσθλὸν Διομήδεα. In myrto ramo gladium feram sicuti Harmodius & Aristogeiton quando tyrannum interfecerunt, & Athenas liberas reddiderunt. Charissime Armodie, nondum mortuus es. At te in insulis beatorum ajunt esse, ubi [est] celeripes Achilles, ajuntque [esse] Tydeiden, & fortem Diomedem. Eadem propè verba ut insignia, nullo aliorum interjectu, tantùm paucis additis, repetuntur. Usque eò & legenti, & scriptori adlubescit illa multitudinis acclamatio quæ pertinet ad libertatem. Ibi enim disertim nominatur Hipparchus tyrannus is qui occisus fuit. Quæ verba usque eò fuerunt celebrata, per universam Græciam, nihil ut quicquam diu fuerit vulgatius: canebanturque in conviviis, erantque inter illa quæ dicebantur scolia, de quibus jam egi His affinia tradit Plinius, *Athenienses*, inquit, *nescio an primi omnium Harmodio & Aristogeitoni tyrannicidis publicè posuerunt statuas.* Et hæc quidem de hisce tyrannicidis tunc vulgo jactata & credita sunt, etsi alia quoque hujus necis causa traditur à Socrato apud Platonem, nempe, quòd utrique tyrannicidæ in amore prælatus fuit Hipparchus, illis quidem temporibus sapientia inclytus. Eamque causam ipse Plato videtur existimare veriorem. Veruntamen celebrior & constantior existimatio fuit illa prior. Quippe & apud horum tyrannicidarum posteritatem multi honores manserunt. Itaque Dinarchus acriter exprobrat Demostheni, Demadem, qui causam majestatis dicere debuerit, non ab illo prohibitum quominus iisdem beneficiis, iisdemque honoribus colatur, quibus afficiuntur ipse posteri Harmodii & Aristogeitonis. Tantus fuit tam celebris

Plato in conv. *Plutarch.* *Arist.* — *Herodot. lib. 1.* — *In fragm. Alc. Ari- epic. Escon.* — *Plin. lib. 34. cap. 4.* — *Plato in Hippar.* — *Dinarch. in Demosth.* *Hermog. π. τ στάσ.*

facti favor, ut non solùm horum tyrannicidarum posteritas fuerit præcipuo loco, verùm etiam apud ipsorum statuas confugerent miserabiles, sicuti ad asylum. Cæterùm cùm Plutarchus ait, Hermonem, ob occisum Phrynicum, qui quamlibet mortuus, proditionis damnatus fuerat, ab Atheniensibus fuisse coronatum, etsi non addit qua fronde, tamen eam fuisse myrtum planè est verisimile. Ex his omnibus fides fit, myrtum publicæ gratulationi testem adhibitam ob patratum facinus fortissimum & pulcherrimum, hoc est, ob depulsos publicis cervicibus tyrannos. Porrò hæc locutio, ἐν μύρτῳ κλαδὶ φορήσω τὸ ξίφος Athenis cessetat in locum proverbii; eamque non alii usurpabant, quàm qui se publici servitii perpetuos osores, ac libertatis acerrimos propugnatores profitebantur, ut palam est è loco Aristophanis, ubi chorus senum queritur publicæ libertati esse periculum à conspiratione mulierum, si non huic malo maturè obviam itur. Hancque dicit esse conjurationem quorundam qui imminent tyrannidi. Verùm se tyrannis haudquaquam obnoxium fore constanter firmat.

Plutarch. Alcib.

Aristoph. Lysist.

Ἀλλ' ἐμοῦ μὲν οὐ τυραννεύσουσ', ἐπεὶ φυλάξομαι,
Καὶ φορήσω τὸ ξίφος τὸ λοιπὸν ἐν μύρτου κλαδὶ
Ἀγορεύσω τ' ἐν τοῖς ὅπλοις ἑξῆς Ἀριστογείτονι.

Sed in me quidem non exercebunt tyrannidem; quia cavebo. Et feram gladium deinceps in myrti ramo. Et posthac Aristogeitonem prædicabo in armis.

CAPUT XXI.

Myrtus coronamentum triumphantium. Magistratus Athenienses coronantur myrtis. Lacedæmonii magistratus coronantur. Athenis judices coronabantur. στεφανοῦν verbi elegans significatus. Myrtus est Palladis. Myrtus addita sepulchris defunctorum. Quædam singularia de myrto. Venus collocata inter fortiora numina.

Plin. lib. 15. c. 29.

QUid quod myrtus quoque fuit coronamentum triumphantium? *Massurius*, inquit Plinius, *autor est, curru quoque triumphantes myrtea corona usos. L. Piso tradit, Papyrium Massonem, qui primus in monte Albano triumphavit de Corsis, myrto coronatum ludos Circenses spectare solitum. Avus maternus Africani sequentis hic fuit. Marcus Valerius duabus coronis utebatur, laurea & myrtea, qui & hoc voverat.* Cùm myrtus in tantam sublimitatem evecta fuerit, minimè mirum est si Virgilius Cæsari Augusto imponit coronam myrteam, sicuti tot gentium, æmulorum, servitii publici victori; denique ut numini.

-- & te

—— & te maximus orbis — *Virgil. lib. 1. Georg.*
Autorum frugum, tempestatumque potentem
Accipiat, cingens materna tempora myrto.

Tradit Pollux, magistratus Athenienses, posteaquam jurejurando adacti sunt in jura & leges, cùm redeunt in arcem, coronari myrtis. *Pollux l. 8.* Credo, firmandæ autoritati illorum, inventa est corona myrtea, quibus publicæ rei gubernacula committuntur. Magistratus autem non solùm Athenis, sed & alibi, ut Lacedæmone, coronari solitos discimus è Plutarcho, ubi agit de forma eligendi senatores, ὁ δὲ στεφανωσάμενος περιῄει τοὺς θεούς. *Plutarch. Lyc.* At coronatus circumibat Deos, hoc est pulvinaria Deorum, ubi coronatus signat renuntiatus & insignitus præcipua nota magistratus, quæ est corona. Et quamvis Plutarchus non myrteam coronam ibi nominet, tamen verisimile est fuisse myrteam exemplo urbis Athenarum. De hoc Atheniensium more id ipsum quod Pollux tradit Scholiastes Aristophanis interpretans hæc verba,

ψιλὸν γενέσθαι δεῖ σε μέχρι τῆς μυῤῥίνης. — *Aristoph. ἱππ.*

Recutitum fieri oportet te usque ad myrtum. Ubi μέχρι τῆς μυῤῥίνης ait esse, μέχρι τῆς κεφαλῆς, usque ad caput, quandoquidem, inquit, magistratus myrto coronabantur. *Æschin. in Tim.* Hîc verò nomine magistratus etiam complector judices, quos Athenis fuisse coronatos, docet locus Æschinis, ubi ait, Judicibus ademptas fuisse coronas propter impunitatem datam Timarcho. Cæterùm, ille ipsus Æschines στεφανοῦν usurpat pro δικάζειν, ἐπειδὰν εἰσβάλλῃ εἰς τὴν ἀγορὰν, ἢ στεφανοῖ. Deinde in forum irrumpit, aut judicis officio fungitur. Et sic interpretandum esse hunc locum, equidem firmare audeo. Tradit quoque Plutarchus, judices, à quibus Phocion condemnatus est, fuisse coronatos. *Plutarch. πολ. παραγγ.* Porrò hæ & magistratuum, & judicum coronæ sunt illæ ipsæ quarum meminit Plutarchus, ubi ait, concordiam & amicitiam & collegarum multò magis esse decus publicæ personæ, quàm coronas & prætextam. Plato postquam tradidit rationem creandi tres censores, addit eos qui suffragiis victores fuerint, coronari θαλλῷ ramo oleæ. *Plato lib. 12. de leg.* Quæ, scilicet, fuit nota renuntiati magistratus, ducto, ut verisimile est, more ab Repub. Atheniense ad civitatem Magnetum. Sed nequis cuiquam super hac re scrupulus hæreat, sciendum est, non Veneris tantùm esse myrtum, sed & Palladis. Res ita habet, Myrsene virgo fuit Athenis præcipua formæ nobilitate insignis, eademque Palladi complacita. *Constantin. Cæs. lib. 11. cap. 7.* Hæc frequens erat in palæstris & stadiis: ibique coronabat adolescentes qui è certamine victores redibant. Horum quidam à virgine superati, impatienter ejus victoriam ferentes, eam intermerunt. Nec ideo extinctus est amor Deæ erga virginem. Quippe

usque adhuc, inquit Cæsar Constantinus Myrsine est accepta Deæ sicuti olea. Quæ causa iis est adnumeranda propter quas myrtus est symbolum fortitudinis & victoriæ. Cæterùm quòd mortui censentur victores humanarum miseriarum, hinc factum puto, ut defunctorum sepulchris myrtus adhibita fuerit. Certè apud Euripidem Electra queritur, sepulchrum Agamemnonis patris sui nullum accepisse neque libamen, neque ramum myrti.

Euripid. Electra actu 2.

Ἀγαμέμνονος δὲ τύμβος ἠτιμασμένος
οὔ πώποτε, οὐ χοὰς, οὐδὲ κλῶνα μυρσίνης
ἔλαβε.

At sepulchrum Agamemnonis inhonoratum nunquam nec inferias, nec ramum myrti accepit. Et alibi, eâdem tamen tragœdia,

ἦλθον γὰρ αὐτοῦ πρὸς τάφον πάρεργ' ὁδοῦ,
καὶ προσπεσὼν ἔκλαυσ' ἐρημίας τυχὼν,
σπονδάς τε, λύσας ἀσκὸν ὃν φέρω ξένοις,
ἔσπεισα· τύμβῳ δ' ἀμφέθηκα μυρσίνας.

Veni enim ad ipsius sepulchrum obiter; Ac procidens humi luxi, nactus solitudinem. Libaminaque soluto utre, quem hospitibus fero, Fudi, tumulumque ramis constravi myrteis. Postremò de dignitate hujus frondis hæc Plinius tradit, quæ quòd neque contrahi, neque elegantiùs dici possunt, hîc adscripsi. *Græcum ei nomen est, quo peregrinam esse apparet. Fuit ubi nunc Roma est, jam tum cùm conderetur. Quippe ita traditur, myrtea verbena Romanos, Sabinosque cùm propter raptas virgines dimicare voluissent, depositis armis purgatos in eo loco qui nunc signa Veneris Cloacinæ habet. Cluere enim antiqui purgare dicebant.* Tot dotibus cùm myrtus emineat, cùm fortitudinem, victoriam, triumphum, felicitatem demonstret, non satis mirari queo quî Gellio & aliis lubitum sit eam deprimere, & ovationem vocare triumphum Venereum. Quanquam & ipsam Venerem etiam à magnis ducibus invenio collocatam inter fortiora numina. Eaque re victricis epitheto donatur à Plinio in loco supra citato. Enimvero Sylla post ingentem de Archelao partam victoriam trophæis inscripsit Martem, Victoriam, & Venerem. Ipsa quoque Venus in somnis dicitur adstitisse Lucullo, eumque impulisse ad prælium his verbis, Quid dormis magnanime Leo? Agni prope te sunt. Cæterùm non ita prona fuit ovatio, ut non ad eam perventum sit ductu multæ curæ, multæ providentiæ, parisque adeò fortitudinis & felicitatis. *M. Crassus bello fugitivorum confecto ovans in urbem rediit;* etsi is myrteam coronam aspernatus dicitur. Nam quia Spartacus fuit hostis Reip. formidatus, Crassus censuit sibi deberi lauream, & honorem triumpho potiùs quàm ovationi propriorem. Quanquam & ipsa ovatio

Plin. lib. 15. cap. 29.

Plutarch. Sylla.

Fest. myrtea.

ovatio non ſemper geſtavit myrtum, ſed interdum loco myrti oleam, autore Plinio. Cæterùm mihi Feſtus nugari videtur cùm ait myrtea corona Papyrium fuiſſe uſum quòd Sardos in campis myrteis ſuperaſſet. Apud me quidem multò potior eſt autoritas Plinii, qui hos non Corſos, ſed Sardos nominat in loco ſupra citato. Et Papyrium in monte Albano primum de Corſis triumphaſſe, & myrto coronatum ludos Circenſes ſpectare ſolitum ait. Quo loci myrtus haud dubiè eſt coronamentum viri triumphalis. Itaque quicquid hac de re ſcribit Feſtus, rejicio; & in eo pro *Sardos*, lego *Corſos*. Poſtremò, ſic ſtatuendum, myrtum inſigne ovatiotionis, fuiſſe quidem frondem Veneris, ſed non illius procacis & libidinoſæ, ſed illius bellacis victricis, triumphatricis: nec Veneris tantùm, ſed & Martis & Herculis fortiſſimorum numinum, Alceſtis feminæ conſtantiſſimæ, clariſſimorum tyrannicidarum, Achillis, Apollinis; denique illam quæ fuit victoriæ triumphique præclariſſima demonſtratrix. Talis cùm ſit ovatio, non mirum eſt, ovare apud noſtros idem eſſe ac lætitia efferri, non ob rem quamlibet, ſed ſanè ob Rempub. bene geſtam; eumque affectum maxima quaque ſignificatione teſtari. Virgilius, *Plin. lib. 15. cap. 4.*

—— ita me referat tibi magnus ovantem
Jupiter, aut quicunque oculis hæc aſpicit æquis. *Virgil. 9. Æneid.*

Et Claudianus,

—— nec contra nixus ovantem
Confringas animum. *Claudian. de laud. Stilich.*

Huic tantæ lætitiæ demonſtrandæ myrtea corona, propter illa quæ retuli, viſa eſt peridonea.

CAROLI

CAROLI PASCHALII

Regis in Sacro Consistorio Consiliarii & apud Rhætos Legati

DE CORONIS

LIBER OCTAVUS,

Qui est de Coronis triumphalibus.

CAPUT PRIMUM.

Triumphalis corona munus exercitus. Quandoque provinciarum. Hæc fuit & laurea & aurea. Laurea caput triumphantis evinciebat. Insignis laureaque. Quandoque triumphans laurum manu tenuit. Laurus symbolum victoriæ, & insigne triumphi.

Plutarch. Mar.

Ix unquam fit mentio triumphi sine corona; usque eò hæc duo videntur esse congenita. Venit Marius, inquit Plutarchus, ad coronam, & ad triumphum. Cæterùm triumphales coronæ erant duorum generum. Priorem locum obtinuit illa quam exercitus imperatori dabat, scilicet, argumentum judicii de suo duce sui. Hujus duæ fuerunt species, Una laurea, quam triumphans capite gestabat. Altera fuit aurea, id est, effigiata in speciem lauri. Alterius generis fuerunt illæ, quas provinciæ ductori exercitus Romani, cùm is è militia Romam redibat victor, gratulationis ergo certatim mittebant. Hoc genus coronarum triumphanti præferebatur. E duabus prioribus illa quæ erat laurea, id est. contexta, seu plexa è duobus ramulis lauri, caput triumphantis evinciebat. At illa aurea propriè dicebatur

cebatur insignis laurea; quandoque insignis corona triumphalis. Hanc servus publicus eodem quo triumphator curru vectus gestabat super caput ejus. Quod hæc vocaretur insignis, perspicuum est è verbis Sex. Tullii, qui nomine exercitus C. Sulpitium dictatorem sic alloquitur; *Te, Imperator, milites tui oramus ut nobis pugnandi copiam facias. Tum vincere cupimus; tum duce te vincere; tibi lauream insignem* [videlicet, & auro & gemmis] *deferre; tecum triumphantes urbem inire; tuum sequentes currum Jovis Opt. Max. templum gratantes ovantesque adire.* Similiter Manlius agens de suo triumpho, *L. Furius* inquit, *& L. Æmilius currum triumphalem me conscendere prohibent; coronam insignem capiti detrahunt,* id est, qua corona ab exercitu meo donatus sum, hac me insignitum triumphare vetant. Certè cùm Festus ait coronas triumphales fuisse eas quæ imperatori aureæ præferuntur, dimidiatum nescio quid dicit; aut hoc perperam dicit & indistinctè. Nam si rem, ut se habet, eloqui voluit, discriminanda fuit verè laurea à verè aurea. Ridiculè enim ait, propter paupertatem has coronas fuisse laureas. Ac si Repub. florentissima laureæ à triumphantibus non gestatæ fuerint. Nec tamen inficior, in prisca Repub. quòd tenuis erat, necesse fuisse honorum monumenta è rebus quoque tenuibus, paratuque facilibus constare. Sed ut hinc Festus conficiat, tunc temporis coronas triumphales tantùm fuisse laureas, hoc verò omni repugnante antiquitate, loquitur. Quinimo, in prisca illa Repub. aureas quoque fuisse docet Livius, qui *L. Quintio Cincinnato Dictatori ait, ab exercitu L. Minutii Consulis, quem obsidione liberaverat, decretam esse coronam auream libræ pondo.* Qui mos in vetere Repub. natus usque ad seros principes est propagatus. Nam & Stilichonem, ob partam insignem victoriam, ab universo exercitu prisco more coronatum rediisse, testis est Zosimus. Ergo hæc laurea corona, quam triumphans capite gestabat, distinguenda est ab illa aurea. ut & ipse Festus fatetur; & ipse è Livio verum esse doceo. *Postero die,* inquit, *& cognati amicique Cn. Manlii summis opibus annixi sunt, & autoritas seniorum valuit, negantium exemplum proditum memoriæ esse, ut imperator qui perduellibus devictis, confecta provincia, exercitum reportasset, sine curru & laurea privatus, inhonoratusque urbem iniret.* Silius quoque Italicus facit Appium Claudium triumphantem revinctum lauro,

Appius adstabat pugnæ, lauroque revinctus
Justum Sarrana ducebat sede triumphum.

Sed omnium accuratissimè Zonaras hoc ipsum trapit in triumpho Camilli. Ait enim, quam coronam Camillus triumphans, ac triumphali curru sublimis capite gestabat, fuisse contextam è ramulis

Liv. lib. 7.
Liv. lib. 28.
Fest. triumphales.
Liv. lib. 3.
Zosim. l. 5.
Liv. lib. 28.
Sil. Ital. lib. 6.
Zonar. in Camil.

ramulis lauri. At supra caput ejus aliam fuisse quam servus publicus tenebat gemmis insignem, eamque enormis magnitudinis, cui, scilicet, ferendæ nullum mortale caput esset idoneum. Itaque non solùm in Rep. sed & sub principibus triumphales hasce coronas quæ capite gestabantur, constat fuisse laureas. Hoc quoque discimus ex Ovidio,

Ovid. lib. 2. de Pon.

Ipse super currum placido spectabilis ore
Tempora Phœbea virgine nexa tulit.

Et paulò post,

Hanc colit ante diem per quam decreta parenti
Venit honoratis laurea digna comis.

Et Tibullus de triumpho Messallæ,

Tibull. l. 1. el. 7.

At te victrices lauros Messalla parentem
Portabat nitidis currus eburnus equis.

Victrices lauros dixit, nempe duos lauri connexos in orbem ramulos. Idem alibi de Messalino,

Tibull. l. 2. el. 6.

Ipse gerens laurus, lauro devictus agresti
Miles Io magna voce triumphe canet.

Plutarch. Æmil. Pau. Val. Max. lib. 2. c. 3.

Illud non omiserim, quandoque triumphantes currui insidentes non quidem capite coronam lauream, sed manu ramum lauri tenuisse. Id quod de Æmilio Paulo disertim Plutarchus tradit. Cæterùm de triumpho Valerius Maximus verba faciens ait, *Probentur nunc cujuslibet gloriæ cupidi, qui ex desertis montibus, myoparonumque pyraticis rostris laudis inopes, laureæ ramulos festinabunda manu decerpserunt*, id est, immeritum triumphum sibi

Cic. lib. 5. epp. ad Att. ep. 20. Cic. de prov. Cos. Cic. in L. Pison. orat. 38. Hesych. κορυθαλία. Plutarch. Alcib. Xenoph. hist. Græc. lib. 4. & in laudat. Agesil. Lucian. in Zeuxi sive Antiocho.

decerni æquum censent. Et, ut M. Tullius loquitur, *laureolam in mustacea quærunt*. Est ergo laurus, sive laurea, nempe corona ut symbolum victoriæ, ita insigne triumphi, *Laurea illa*, inquit Cicero, *magnis periculis parta amitti longo intervallo viriditatem.* Et alibi, *Ex illo fonte & seminario triumphorum cùm arida folia laurea retulisses.* Porrò hoc decus videtur fuisse proprium nominis Romani. Etsi ducibus insignioribus Græcia quoque tribuit κορυθαλίαν, quam Hesychius interpretatur esse δάφνην ἐστεμμένην laurum coronatam, quidam, inquit, eresionem. Fortassis coronæ illæ aureæ, quibus Alcibiades post reditum in urbem Athenarum ingenti omnium consensu donatus est, fuerunt laureæ, id est, aureæ, lauri forma, στεφάνοις μὲν ἐστεφανώθη χρυσοῖς, coronis quidem coronatus est aureis. In hunc ordinem videntur illæ omnes referendæ, quas milites Græci dabant imperatoribus suis. Ibidem quidam è peregrinis jam coronabant Agesilaum, inquit Xenophon. Quo exemplo Antiochus post devictos Galatas à Macedonibus est coronatus.

CAPUT

CAPUT II.

Unde laurea triumphantium decerpta fuerit. Omnia Cæsaribus per laurum. Duo laureta è quibus decerpta hæ laurus, nempe lauretum Numæ, & lauretum Cæsarum. Laurea triumphalis apud Jovem Capitolinum deponi solita. Quæ consuetudo originem traxit è Græcia.

SEd cùm agimus de hac laurea, non promiscuam & qualemcumque laurum dicimus, sed sanè decerptam ex eo laureto quod uni huic usui destinatum fuerat. Quippe scriptores tradunt, *gallinam rostro tenuisse ramulum lauri, ipsamque ab aquila demissam in gremium Liviæ. Placuisseque eum ramum pangi. Unde tale exstitit lauretum, ut triumphaturi Cæsares inde laureas decerperent. Fuitque mos triumphantibus alias confestim eodem loco pangere.* Et hinc quidem Romani Cæsares suas laureas desumebant. Certè dein Cæsarum usque eò propria laurus esse cœpit, ut si quid significaretur ominis quod ad ipsorum exitium, aut salutem pertineret, id fieret per laurum. Qua de re extat Suetonii locus hisce verbis, *Pridie easdem Idus autem regaliolum cum laureo ramulo Pompejanæ curiæ se inferentem volucres varii generis ex proximo nemore persecutæ ibidem discerpserunt.* Ad hoc lauretum (nam inibi plures enatæ lauri) adlusit Calphurnius in eglogis,

Sueton. Galba. c.1.

Sueton. Jul.

Me quoque facundo comitatus Apolline Cæsar
Respiciat; montes neu dedignetur adire
Quos & Phœbus amat, quos Jupiter ipse tuetur;
In quibus augustos visuraque sæpe triumphos
Laurus fructificat, vicinaque nascitur arbos.

Calph.ecl. 4.

Ergo verum est, sub principibus coronas triumphales, hoc est laureas hinc decerpi solitas. Sed in vetere Repub. aliud lauretum fuisse constat, *quod in Aventino multò post Romam conditam virere cœpisse*, autor est Macrobius. De quo laureto hæc tradit Halicarnassæus de Aventino loquens, Est is collis mediocriter altus octodecim fermè stadiorum ambitu, sylva tunc oblitus varii generis, præcipuè copiosa & pulchra lauro, unde lauretum pars ejus à Romanis dicitur. Nunc autem totus refertus est ædificiis. Certè hæc ultima verba, Nunc autem est totus refertus ædificiis; palam faciunt, non de hoc prisco, sed de illo novo Cæsarum laureto Cassiodorum loqui, ubi agit de Gallica nobilitate, quæ tandem Curiæ restituta est. Nempe ex eo laureto, ut ex ejus verbis conjicio,

Macrob. lib. 3. Stat. c. 12. Varro. l. 2. rer. hum. Dionys. Halicarn. antiq. Rom. lib. 3.

Cassiod. lib. 2. conjicio, triumphales laureæ decerpebantur. *Tandem*, inquit, *pressos divina levaverunt. Romam recepere cum gloria; & avorum antiquas laurus ab ornata Curiæ sylva legerunt.* Atque adeò hinc omnem scrupulum demit Plinius, qui disertim tradit fuisse duas sylvas, hoc est, duo laureta. *Et durant*, inquit, *sylvæ nominibus suis discretæ, fortassis ideo mutatis triumphalibus.* Et paulò post, *Durat & in urbe impositum loco* [nomen] *quando loretum in Aventino vocatur, ubi sylva lauri fuit.* Ibidem, scilicet, ubi Halicarnassæus domibus sua ætate locum refertum tradit. Ut recentior sylva vocabatur lauretum Cæsarum, ita illud priscum dicebatur esse lauretum Numæ. Sulpicia,

Plin. lib. 15. c. 30.

Sulp. in sat. cant. Domus.

Nam laureta Numæ, fontesque habitamus eosdem.

Talibus locis antiquitas delectabatur, quibus per sæpe magna celebritas accedebat. Hujusmodi fuit illud apud Daphnen urbem Pelusio proximam. Nam ob multas laurus quæ ibi proveniebant, incolæ vocati sunt Δαφνᾶοι. Et *Aspagonum gens laureis perhibetur virere sylvis.* Cæterùm observandum est, lauream hanc triumphalem deponi solitam apud Jovem Capitolinum præsidem arci, reique adeò omni Romanæ. Nimirum sæpe dux ante victoriam vovebat Jovi coronam. Sed sive eam vovisset, sive minimè, certè deponebatur apud Jovem. Hoc discimus ex Ovidio, ubi agit de triumpho ob victam Germaniam,

Stephan. Δάφνη.

Solin. c. 55.

Ovid. l. 4. de trist.

Inde petes arcem, & delubra faventia votis:
Et dabitur meritò laurea vota Jovi.

Hunc quoque morem Statius expressit,

Stat. lib. 4. Sylv.

Restat Bactra novis, restat Babylona tributis
Frenari; nondum gremio Jovis indita laurus.

id est, hæ gentes nondum sunt triumphatæ. Plinio in loco supra citato hoc ipsum disertim tradit, de laurea loquens, *Fasces*, inquit, *imperatorum decorat. Ex his in gremio Jovis Opt. Max. deponitur, quoties lætitiam nova victoria attulit.* Quo loco illud *ex his*, fateor mihi esse suspectum, & fortasse legendum, *ex in.* Sed sive vetus illa lectio, sive hæc nostra manet, haud dubiè hoc Plinius dicit, Ubi imperatoris duodecim fasces laurea decoravit, illa, inquam, laurea detracta fascibus datur Jovi Capitolino; hoc est, consecratur ei numini cujus in tutela est res Romana. Adest & locus Julii Obsequentis, qui memorat, *C. Antonium Consulem, cùm in agro Pistoriensi Catilinam devicisset, laureatos fasces in provinciam tulisse. Ibi à Dardaniæ oppressum, amisso exercitu profugisse. Apparuit*, inquit, *eum hostibus portendisse victoriam, cùm ad eos laurum victricem tulerit, quam in Capitolio*

Jul. obseq. de prod. cap. 62.

debuerat

debuerat deponere, id est, cùm grates Jovi, recepto & usitato more, ob eam victoriam agere debuerit, tantæque rei argumentum, laurum fascibus additam deponere in gremio summi numinis, hoc tam celebri cultu, gratique animi significatione omissa, eosdem fasces, ut erant, laureatos totus in alium hostem versus sibi præferri voluit. Nec mirum si illa laurus index partæ victoriæ, omine verso, præsagiit instantem cladem. Hunc quoque morem exprimit Latinus Pacatus his verbis, *Ne virtus, quiete languesceret, depositis in gremio Capitolini Jovis laureis*, hoc est, victoria parta, *triumphales viri rusticabantur.* Et de hoc quidem more deponendi victrices laureas satis est exploratum. Hoc tantùm addo, eam consuetudinem manasse à priscis aliarum gentium moribus. Certè Plato in suis legibus, ubi constituit singulis militibus coronam *θαλλῦ τὸ νικητήριον* oleæ victoriæ præmium, addit eam cum inscriptione dedicandam in templis Deorum militarium. Enimvero mos erat Athenis, ut publicæ rei curator post rem prosperè gestam aliquod donarium, sive *ἀνάθημα* Minervæ suspenderet. Ergo Dinarchus, ubi acriter invectus in Demosthenem, nihil ab illo quod Reip. conducat, gestum esse ait, addit, Ecquis Deæ cultus ab isto in arcem est allatus? Ac si dicat, si iste quidpiam egregiè prospereque gessisset, ejus rei haud dubiè aliquod exstaret testimonium Deæ suspensum ac dicatum, ut publici moris est.

Lat. Pac. in Paneg.

Plato lib. 12. de leg.

CAPUT III.

Insignis corona in gremio Jovis Capitolini deposita. A quo daretur, & cujus sumptibus fieret. Mos Romanus deponendi coronas apud numina. Verè laurea domi asservari solita. Ejus forma & materia.

Sciendum est, Jovem Capitolinum fuisse cultum corona non tantum laurea, quæ facilè arescit, sed & illa quam dixi vocari insignem specie, scilicet, amplitudine, materia. Specie quidem & amplitudine, hoc est, ambitu & latitudine tanta fuit, ut satis appareret, non ulli condecorando mortali capiti inventam, sed illi uni, quod unum esset caput rerum, sepositam. Enimverò res maximo numini vota & consecrata non apud alium sanctius asservari, quàm in æde eidem summo numini dicata potuit. Non ergo hanc triumphalis dux domum suam deferebat, sed eam ipse, perfecto prope triumpho, triumphali curru vectus deferebat ad Jovem, eamque in ipsius gremio deponebat. Nempe effigies Capitolini

Jovis, ad exemplum Olympici sedebat. M. Tullius ubi loquitur de Cæsare victore Galliarum, *Si*, inquit, *in Capitolium invehi victor cum illa insigni laurea gestiret, si denique, &c.* Hoc ipsum exprimit Silius Italicus inducens Jovem de Africano superiore verba facientem,

Cic. de prov. Cons. orat. 37.

Sil. Ital. lib. 9.

Ille, ô nata, libens cui tela inimica ferebas,
Contundet Tyrios juvenis, ac nomina gentis
Induet, & Libycam feret in Capitolia laurum.

Idem alibi inducit virtutem alloquentem hunc ipsum Scipionem in his versibus,

Sil. Ital. lib. 15.

Sed dabo qui vestrum sævo nunc Marte fatigat
Imperium, superare manu, laurumque superbam
In gremio Jovis, excisis deponere Pœnis.

Quæret quispiam cujus datu & concessu gestaretur ea corona, cujus item sumptibus fieret. Respondeo, à Senatu decretam, ac proinde publico sumptu factam. Quod à Senatu decreta fuerit, docet M. Tullius ubi de tali corona loquitur. *Quid est*, inquit, *quod confecto formidolosissimo bello, coronam illam lauream tibi tantopere decerni volueris à Senatu?* Et hæc quidem dici possunt de insigni corona, quæ Jovi ab imperatore vota, post victoriam à Senatu decreta, dein ab ipso triumphatore in gremiô Jovis deposita, postremò in æde ipsius cum cæteris donis religiosè asservari solita fuit. Sed priusquam ultra tendo, moneo, non tantùm apud Jovem Capitolinum hasce laureas coronas depositas fuisse, sed & apud alia numina. Enimvero quisquis è negotio feliciter gesto Romam coronatus redierat, is suam coronam apud ædem ejus numinis, cujus ope rem confecerat, consecrabat. Quod ad exemplum *Q. Fabius Pictor, cùm à Delphis, quò ad consulendum oraculum missus fuerat, ad urbem laurea coronatus rediisset, se ait quacunque imperata sint cum summa religione ac diligentia executum coronam Romæ in ara Apollinis deposuisse.* Hoc ipsum firmant Ovidiani hi versus ad Germanicum,

Cic. in L. Pis. orat. 38.

Liv. lib. 13.

Ovid. lib. 2. de Ponto ad German.

Quòd si me salvo dabitur tua laurea templis,
Omina bis dices vera fuisse mea.

hoc est, si populus coronatus lauro, laurumque manu ferens gratias Diis aget apud omnia pulvinaria ob res abs te gestas. Illa altera corona verè laurea, quam triumphans capite gestabat, veluti splendidissimum domesticæ virtutis insigne, summa cura domi asservabatur; eamque persæpe proferri, mos in vetere Repub. receptissimus fuit. Nimirum, cuicunque triumphus decretus fuerat, huic quoque insignia triumphi decreta censebantur, quæ ipsi gestare jus esset. Inter hæc primus haud dubiè huic coronæ locus

erat

erat adsignatus. Itaque in spectaculis, aut quoties res magna peragebatur, cùm, inquam, insignis alicujus diei statis temporibus magna species recurrebat, tunc verò vir triumphalis in publicum egrediebatur sua corona non tantùm conspicuus, sed & venerabilis. Eam coronam equidem auream fuisse nego, nec gemmatam. Ut hæc non potuit esse non invidiosa, præsertim in libera civitate, & in re cujusque familiari, ita illa erat præclarissimum monumentum tantæ partæ laudis, & ejus nobilis victoriæ, quæ eam laurum ediderat. Valerius Maximus & Plutarchus memorant *Africanum in jus vocatum ingenti frequentia in forum deductum rostra conscendisse, capitique suo corona imposita dixisse, Hac ego, Quirites, die Carthaginem magna sperantem leges nostras accipere jussi. Proinde æquum est vos mecum ire in Capitolium supplicatum.* Quid? Num cuipiam suspicandum relinquitur Africanum populo se conspiciendum præbuisse evinctum caput auro, non lauro? Neque tamen existimandum est hanc coronam tantùm fuisse plexam è duobus lauri ramulis, quales arbori detrahuntur. Accedebant quædam additamenta, veluti insignia ejus laureæ quæ destinaretur decorando capiti viri triumphalis. In hoc, scilicet, hæc additamenta fuerunt inventa, ut hæc corona triumphalis distingueretur ab iis coronis, quæ militum, aliarumque rerum aliorumve hominum propriæ fuerunt. Et mihi quidem fit verisimile his coronis additas fuisse tænias, ob eam causam quam alibi dico. Porrò de his additamentis agit Tertullianus his verbis, *Triumphi laurea foliis struitur. Hanc adverbis* [corruptissimam vocem excludo, & pro ea verecundè substituo, adaugent] *lemniscis; inauratur lamnulis; unguentis delibuitur à lachrymis conjugum & matrum, fortasse quorundam & Christianorum. Nam & apud barbaros enim* [lego, est] *Christus. Qui hanc portaverit in capite causam, nonne & ipse pugnavit?* Hoc ergo sic statuendum, coronam triumphalem, eam quæ domi servabatur, fuisse structam foliis; quibus accedebant illa quæ proximè dixi. Exstat & locus Velleji Paterculi, unde hoc ipsum confirmatur. *Cn. Pompejo*, inquit, *Tribunos plebis legem tulisse ut ludis Circensibus corona aurea, & omni cultu triumphantium uteretur. Scenicis autem prætexta, coronaque aurea. Id quod ille non plus quàm semel (& hoc sane nimium fuit) usurpare sustinuit.* Nempe, si viro triumphali auream coronam capite gestare licitum fuisset, nihil sanè fuit opus de ea re ferre ad populum. Id ergo extra ordinem, ac præter solitum morem Pompejo decretum. Quæ species usque eò insolens & superba Romæ visa est, ut ipse Vellejus humilis principalium nominum

Val. Max. lib. 3. c. 7. Plutarch. apophteg. reg.

Tertull. de cor. mil.

Vell. Paterc. lib. 2.

adulator, cùm ea corona Pompejus non plusquam semel usus fuerit, id tamen nimium, id est, libertati insolerandum esse dicat. Julius

Sueton. in Jul. c. 45. Dio in Julio. quidem Cæsar *ex omnibus decretis sibi à Senatu, populoque honoribus non aliud aut recipit, aut usurpavit libentiùs quàm jus laureæ coronæ perpetuò gestandæ*, ne, videlicet, ullo viro triumphali hac in parte inferior esset. Quod in Pompeji decreto insolitum fuit in materia, in Julio fuit in tempore. Nam ex ea die Cæsar calvitii deformitatem iniquissimè ferens, illud texit corona laurea, cujus perpetuò gestandæ jus acceperat. Sed postea huic ipsi Cæsari (&

Cassiod. in Chron. id quoque præter solitum morem) *ex provinciis redeunti. C. Sentio. & Q. Lucretio COSS. currus cum corona aurea decretum est, quò ascendere noluit.* Eundem quoque Cæsarem postea coronatum

Cic. Philip. 2. orat. 45. Plin. lib. 16. cap. 4. memorant scriptores ea corona de qua alibi dico. *Sedebat in rostris collega tuus*, inquit Cicero, *amictus toga purpurea, in sella aurea coronatus.* Plinius adnotavit, triumphaturis collatas fuisse eas coronas quæ in templis erant dicandæ, nempe aureas; cujusmodi fuit illa, quam Pompejo decretam dixi.

CAPUT IV.

Exercitus triumphantis laureatus Magna corona quæ. Primores civium in triumpho laureati. Miles, & multitudo coronata ludos spectabat. Milites victores coronati in loco victoriæ. Laurus agrestis. Militibus pugnaturis coronæ datæ. Præcipui è militibus donabantur aurea corona. Omnibus victoribus dantur coronæ.

NEque verò ipsum tantùm triumphatorem, sed & milites ejus, quorum brachiis parta erat victoria, cùm triumphum celebrabant, laurea corona insignes fuisse constat. Hinc est quod Ter-

Tertull. de cor. mil. tullianus firmat, coronam esse *inventum militum Romanorum ex usu rei secularis.* Quamvis ipse Tertullianus parum meminit ejus

Idem. quod supra dixit, nempe *Liberum fuisse principem coronæ planè laureæ in qua ex Indis triumphavit.* Idque ait vulgus agnoscere, cùm dies in illam solennes Magnam appellant coronam. Ergo laurea corona non tam videtur fuisse inventum militum Romanorum, quàm Liberi. Ut ut est, hæc corona planè est militaris, & ab ipso Tertulliano vocatur *Sertum militare. Militum quidem propria est*

Liv. lib. 15. Q. Curt. lib. 10. Plutarch. Alex. Mag. *causa*, inquit apud Livium M. Servilius, *qui & ipsi laureati, & quisque donis quibus donati sunt, insignes triumphum nomine cient.* Alexander Macedonibus militibus nunc modestè incusatis, nunc comiter appellatis, complures bello inutiles exauthoravit, magnificentis-

centiſſimeque donatos dimiſit. Scribens quoque ad Antipatrum Macedoniæ præfectum, eis ad ſpectanda certamina priores in theatro partes aſſignari, coronatoſque ſedere juſſit. Sed hic potiſſimùm mos ab Romanis fuit uſurpatus, Univerſus exercitus, inquit Plutarchus in triumpho M. Æmilii Pauli, laureatus ducem ſequebatur per cohortes & ordines. Quæ ſpecies triumphi ſervabatur in ſpectaculis, aliiſque diebus, ſolennibus non ſolùm à primoribus, ſed ab ipſo populo. Et de primoribus quidem exſtat locus Plutarchi in triumpho L. Syllæ, quem honeſtabat præclariſſimus & potentiſſimus quiſque civium, & quidem coronatus. De populo extat locus Livii. Is enim poſtquam egit de origine ludorum Apollinarium, addit, *Hæc eſt origo ludorum Apollinarium, victoriæ, non valetudinis ergo, ut plerique rentur, votorum. Factoſque populus coronatus ſpectavit.* Quem morem Antiochus Epiphanes imitatus dicitur, cùm exhibuit pompam in celeberrimo Græcorum conventu. Quippe inibi primus ordo fuit hominum quinque millium inſtar agminis Romani, cum hamatis loricis. Sequebantur Myſi totidem. Dein Cilicum tria millia levis armaturæ cum aureis coronis. Cæterùm hujus moris coronandi milites rationem reddit Feſtus, & quidem è Maſſurio, ut Plinius tradit, *Ut quaſi*, inquit, *purgati à cæde humana intrarent urbem. Quia omnibus ſuffitionibus laurum abhiberi mos erat.* Quæ ratio nec Plinio eſt placita. Atque adeò inepta ea re videri poteſt, quòd

Plutarch. Æmil. Paulo. *Plutarch. Sylla.* *Liv. lib. 25.* *Athen. l. 5.* *Feſt. Laureati.*

καθαρὸς ἅπας πολεμίους ὃς ἂν κτάνῃ. *Euripid. Ion. actu 4.*

Cui verſui addo hunc è Menandro,

πᾶς ἁγνός ἐστιν ὁ μηδὲν αὑτῷ συνειδὼν. *Clem. Alex. lib. 7. Strom.*

Item hunc è Q. Calabro,

ἐσθλὸς ἀνὴρ καὶ δήιον ἄνδρ' ἐπαμύνῃ. *Q. Calab. lib. 13.*

Quorum verſuum hic eſt ſenſus,

Is mihi purus erit qui in bello occiderit hoſtem,

His addo ſententiam Democriti, Κιξάλλην καὶ λῃστὴν πάντα κτείνων ἀθῷος ἂν εἴη καὶ αὐτοχειρίῃ, καὶ κελεύων καὶ ψήφῳ. furem & prædonem omnem occidens innocens erit quamvis ſua manu, & juſſu & ſuffragio. Nec ſolùm in triumpho milites victores coronabantur, verùm etiam in ipſo loco, ubi victoria parta eſſet. Quo exemplo Ageſilaus, magna de Thebanis parta victoria, cùm id ſcire vellet an iterum Thebani eſſent pugnaturi, milites coronari juſſit, ac tibicines canere, deniqueſtatuere & ornare trophæum ſicuti victores. Porrò non tantùm victoribus militibus, ſed & pugnaturis ſæpe dabantur præmia, cujuſmodi Ageſilaus dedit iis quos ex Aſia ſecum in Græciam ducere decreverat. Quæ præmia fuerunt arma tam peditatus quàm equitatus. Fuerunt & coronæ aureæ. Idipſum

Stob. περὶ νομ. καὶ ἐθ. *Plutarch. Ageſ.* *Xenoph. hiſt. Græc. lib. 4.*

Xenoph. in Rep. Lacedam. & in Lycurgo. de Lacedæmoniis tradit alibi Xenophon. Cùm enim in hostium conspectu capra mactatur, quotquot adsunt tibicines tibia canunt ac nemo Spartanus ἀστεφάνωτός ἐστι serto caret. Id ipsum de Celtis *Ælian. var. hist. lib. 12. cap. 23.* tradit Ælianus. Enimvero Cyrus postquam hortatus est milites ad pugnam, denique addit ut eant pransum coronati, factisque libationibus veniant ad ordines cum suis coronis, sive sertis. Et paulò *Xenoph. de instit. Cy. lib. 3.* infra, alloquens τοὺς οὐραγοὺς, tergiductores, vel extremam partem agminis, Venite, inquit, cum aliis ad ordines coronati. Hîc non prætereundum, hasce militum lauros non ex illis, quæ dixi, laurêtis decerpi solitas, sed è qualibet obvia lauro, quam ideo Tibullus vocat agrestem, id est, ex agris promiscuè decerptam.

Tibull. lib. 2. el. 6.

Ipse gerens lauros lauro devinctus agresti
Miles Io magna voce Triumphe canet.

Illi quoque milites quorum præcipua in exercitu opera eminuerat, *Zonar. in Cam.* donabantur aurea corona, tum argentea. In his coronis insculpta erant gesta illorum qui iis donabantur. Ac Tertullianus autor est *lauream in donativi dispensatione denunciari*, ubi lauream signat auream, minimùm argenteam. Id quod insequentia Tertulliani *Tertull. de cor. mil.* verba docent, *Planè*, inquit, *non gratuita idololatria, aliquibus aureis venditans Christum.* Talem coronam accepisse Sosim Sy- *Liv. lib. 16.* racusanum & Mericum Hispanum Livius memorat. *Et non minimum*, inquit, *fuêre spectaculum cum coronis aureis præcedentes Sosis Syracusanus, & Mericus Hispanus, quorum altero duce nocturno Syracusas introitum erat.* Supra quoque vidimus, L. Siccejum Dentatum aurea corona virtutis ergo donatum. Denique triumphalibus hisce coronis rectè adnumerantur illæ, qualescunque dici eas mos est, quibus omnes victores donantur sicuti præclarissimis insigniis rei gestæ, sive singuli eas accipiant, sive universi. *Agath.* Hujusmodi sunt illæ, illisque similes, de quibus Agathias, Post insignem illam, inquit, Francorum cladem acceptam sub Bultino eorum duce, Romani præda onusti, pæana canentes, læti & alacres coronatique ante præfectum ordine incedentes Romam venerunt.

CAPUT

CAPUT V.

In triumpho citharœdi ac tibicines coronati, tum in spectaculis. Martyres Christi coronati. Lancea, pili, fasces in triumpho coronati. Lictores laureati. Equi trahentes currum triumphalem laureati. Elephanti coronati. Rustica instrumenta viri triumphalis dicebantur laureata. Signa Deorum laureata quoties vir triumphalis sacrificaret. Ipse triumphus laureatus.

IN pompa triumphali Scipionis Africani omnes citharœdi ac tibicines conspecti sunt coronati. Nec in triumpho tantùm, sed & in theatris exhibebantur tales. Qua de re exstat locus insignis in libris ad Herennium. *Uti*, inquit, *citharœdus cùm prodierit optimè vestitus palla inaurata indutus, cum chlamyde purpurea coloribus variis intexta, & cum corona aurea magnis fulgentibus gemmis illuminata, citharam tenens exornatissimam auro & ebore distinctam* Hanc coronam Nero acerrimè concupivit, usque eò ut omnes hujus generis coronæ ad eum delatæ fuerint. Ad similitudinem militum martyres Christi, sicuti victores tyrannicæ impietatis, donantur coronis aureis. *Autor. ad Heren. l. 4.* *Xiphil. Ner.*

Non sordidati aut debiles,
Sicut videntur interim,
Sed purpurantibus stolis
Clari, & coronis aureis.

Prudent. peristeph.

Alibi idem poëta has coronas vocat rutilas.

Justorum dirimente Chao, rutilasque coronas
Eminus ostendi pœnarum carcere mersis.

Prudent. in Hamartig.

Et paulò post,

Lux immensa alios, & tempora vincta coronis
Glorificent. me pœna levis clementer adurat.

Ipsæ lanceæ, ipsi pili, ipsi fasces qui imperatori triumphanti præferebantur, erant laureati, ut disertim Plinius tradit eo loco quem supra citavi. Tum Halicarnassæus agens de Servilio Consuli, qui triumphum petens, renitente Appio Claudio collega, fasces coronari jussit. Et ipse coronatus ac triumphali veste indutus urbem iniit comitante populo. Postremò ascendit in Capitolium, ac votis nuncupatis, inibi spolia suspendit. Nec solùm Romæ, sed & in ipsis provinciis victori imperatori laureati fasces præferebantur, ut Lucullo & Pompejo, autore Plutarcho. De horum ipsorum congressu loquens Plutarchus. Ut solent, inquit, maximi duces magnarum rerum gestores, occurrerunt alter alteri cum lictoribus præferentibus fasces *Dionys. Halicarn. l. 6. antiq.* *Plutarch. Lucullo.*

laureis revinctos. Verùm Lucullus è locis viridibus & umbrosis, Pompejus è nudis & frigidis prodibat. Ea re cùm lictores Luculli viderent laureas Pompeji jam arescentes, è suis recentibus dederunt Pompejanis, unde hi suos fasces ornarunt & coronarunt. Quod fuit omen Pompejum æquaturum gloriam, resque gestas Luculli. Hîc est locus advertendi, eos qui fuissent imperatores populi Romani, donec imperium deponerent, præ se duxisse lictores laureatos. Id colligo ex hisce verbis M. Tullii, *Subitò*, inquit, *consilium cœpi, ut antequam luceret, exirem, ne quis conspectus fieret aut sermo, lictoribus præsertim laureatis.* Et alibi, *Age, jam has compedes, fasces*, inquam, *hos laureatos eo ferre ex Italia quàm molestum est?* Ipsi equi trahentes currum triumphalem pariter erant coronati hac laurea, quam Tertullianus militarem vocat. Propertius hæc de se alludens ad triumphum.

Plutarch. Pompejo. *Cic. ad Att. lib. 15.* *Cic. ad Att. lib. 8. ep. 3.* *Tertull. de cor. mil.*

Quò me fama levat terra sublimis, & à me
Nata coronatis musa triumphat equis.

Propert. l. 3. eleg. 1.

Et Ovidius,

Hic tibi si rideat superato victor ab hoste,
Inque coronatis fulgeat altus equis.

Ovid. lib. 2. de trist.

Idem alibi agens de triumpho Drusi Germanici,

Ergo omnis populus poterit spectare triumphos;
Cumque ducum titulis oppida capta leget,
Vinclaque captiva reges cervice ferentes
Ante coronatos ire videbit equos.

Ovid. lib. 4. de trist.

Martialis quoque de militibus & equis, utrisque coronatis,

Festa coronatos ludet convicia miles,
Inter laurigeros cùm comes ibit equos.

Martial. lib.

Hos equos Tertullianus vocat publicos, *Viderint*, inquit, *& publici equi cum coronis suis. Dominus tuus ubi secundum scripturam Jerusalem ingredi voluit, nec asinum habuit privatum.* Cæterùm hoc exemplo elephantos coronatos legimus. Hujusmodi fuit ille apud Taxilam urbem Indicam, quem incolæ soliti erant μυρίζειν καὶ ταινιοῦν, ungere & redimire. Ipsa triumphalium virorum rustica instrumenta è domini dignitate & amplitudine hoc mutuabantur, ut dicerentur esse laureata. ut apud Plinium, *Quænam ergo tantæ ubertatis causa erat? Ipsorum tunc manibus imperatorum colebantur agri (ut fas est credere) gaudente terra vomere laureato, & triumphali aratore.* Et cùm hi duces rem divinam faciebant, Deorum signa vix unquam non erant laureata. Silius Italicus de Annibale.

Tertull. de cor. mil. *Philostrat. in vita Apollonii.* *Plin. lib. 18. cap. 3.*

Et lætus repetens gentis primordia ductor
Festa coronatis agitabat laurea signis,
Pacificans divos.

Sil. Ital. lib. 15.

Denique

Denique apud hunc ipsum Silium Italicum ipse triumphus fingitur laureatus.

Me cinctus lauro perduxit ad astra triumphus. | Sil. Ital. lib. 15.

CAPUT VI.

De iis coronis quæ triumphanti præferebantur. Coronæ provinciales. Coronæ Hethruscæ. Aurum coronarium. Aurum negotiatorium.

Aliud genus triumphalium coronarum esse dixi, quæ imperatori triumphaturo à provinciis mittebantur, & quidem in hoc, ut ipsi hæ coronæ in ipsa triumphi celebritate præferrentur, nempe postquam triumphum ei decretum esse percrebuerat; aut cùm res ejus gestæ tantæ erant, ut ei jure denegari triumphus non posset. Quadringentas Æmylio Paulo, cùm triumpharet, prælatas fuisse autor est Plutarchus. Qui mos dandi ac mittendi coronas victoribus in Græcia quoque viguit, quamvis ibi nulla fuerit celebritas triumphi. Nempe Plutarchus memorat, Lysandrum quot dona aut coronas acceperat, multis mittentibus homini potentissimo, & quodammodo domino totius Græciæ, misisse Lacedæmonem. Memorantur etiam ab aliis scriptoribus coronæ ingentis sanè pretii datæ civibus Romanis. quarum non pauca exstant exempla in eclogis legationum apud Polybium, quæ inde lectorem sumere æquum est. Quæ Romanis triumphatoribus mittebantur, Tertulliano sunt provinciales. *Sunt*, inquit, *& provinciales aureæ, imaginum jam, non virorum capita majora quærentes.* Unde constat eas fuisse grandiores & ponderosiores. Quod imperatoribus in hoc mitterentur, Gellius disertim tradit. Quod iisdem præferrentur in triumpho, Festus. Fortasse ad exemplum earum quæ magistratibus præferrentur, quas Hethruscas dici, Tertullianus est author, *Preferuntur etiam illis* [magistratibus] *Hethruscæ. Hoc vocabulum est coronarum, quas gemmis & foliis ex auro quercinis ob Jovem insignes ad deducendas thensas cum palmatis togis sumunt.* Hujus Hethruscæ coronæ mentio est apud Plinium, *Et cùm corona*, inquit, *ex auro Hethrusca sustineretur à tergo, annulus tamen in digito ferreus erat æquè triumphantis, & servi fortasse coronam sustinentis.* In quibus tamen verbis Hethruscam Plinius nominare videtur illam quam supra vocavi insignem, quam servus eodem curru vectus sustinebat. Porrò quòd essent aureæ & gemmatæ, palam est è locis supra citatis. Nimirum ut munus non tantùm honore censeretur, sed & pondere & pretio. Ne, inquam, ut Lucia-

[Marginal notes: Plutarch. Æmyl. Paulo. — Plutarch. Lysand. — Tertull. de cor. mil. — Gell. lib. 5. cap. 6. Fest. triumphales. — Plin. lib. 33. cap. 1. — Lucian. de merc. cond.]

Lucianus ait, corona duntaxat esset frondea, ἵνα μὴ φύλλινος μόνον ὁ στέφανος ᾖ. Ut insignis illa à Senatu triumphatori decreta deponebatur apud Jovem, ita hæ provinciales manebant apud eum cui mittebantur. Id quod ea re addo, quòd processu temporis eò ventum est, ut hoc argumentum cultus & officii, detrita gratia muneris, factum sit tributum; cui & in libertate, quod mirere, fuit auro coronario nomen, quod nunquam accipiebatur nisi decretò triumpho. Hoc discimus è M. Tullio, ubi ob hoc ipsum acriter invehitur in L. Pisonem. *Mitto*, inquit, *aurum coronarium, quod te diutissimè torsit, cùm modò velles, modò nolles. Lex enim generi tui & decerni, & te accipere vetabat, nisi decretò triumpho. In quo tu accepta tamen & devorata pecunia Utinachorum, centum talenta evomere non poteras.* Hoc exemplo Diodorus Siculus memorat, Carthaginienses, omni prope spe salutis abjecta, præter ingentem pecuniam, quæ Geloni daretur, adjecisse auream coronam Demaratæ conjugi ejus; Quæ corona fuit centum auri talentorum, quod ab ejus nomine Demaretanum aurum appellatum est. Romæ quidem sub principibus honesti vocabuli retenta species est, alia tamen re sensim inducta; Ut honesta principia hominum nequitia sæpe terminat inhonesto fine. In hanc sententiam Salviani hæc extant verba, *Insuper etiam ridiculos ipsi nos facimus. Aurum quod pendimus munera vocamus. Dicimus donum esse quod pretium est, & quidem pretium conditionis durissimæ ac miserrimæ.* Prorsus eâdem ratione hanc rem Salvianus exagitat qua M. Tullius exprobrat Pisoni honorarium. *Qui modus tibi fuit frumenti æstimandi? qui honorarii? siquidem potest vi & metu extortum honorarium nominari.* Verùm in Repub. res honestissima adulterari cœpta, sub principibus fuit furentis avaritiæ continua ministra. Nimirum, ineunte principatu, aut nato principi filio, aut adoptione facta, hoc donum coronarium synceræ cujusdam gratulationis argumentum Romano Cæsari mittebatur, non quidem indictum sive imperatum, sed jam longa adsuetudine debitum; quandoque etiam sub pessimis principibus extortum. Hac ratione quæ res principio tota fuit honoris, processu temporis cessit in emolumentum. Quod primò fuerit munus, & spontaneæ voluntatis argumentum, discimus è Plinio, cujus hæc sunt verba, *Claudius successor ejus* [Caji principis] *cùm de Britannia triumpharet, inter coronas aureas unam XII. pondo habuit, quam contulisset Hispania citerior. Alteram IX. quam Gallia comata, sicut titulus indicavit.* Id quod fiebat prisco, scilicet, more, & priusquam atrox avaritia, & luxus portentosus rem Romanam invasissent. Id ipsum palam est ex alio loco ejusdem Plinii, *Ob id*, inquit, *Ælium Thurini statua & corona aurea donave-*

Cic. in L. Pison. orat. 38.

Diodor. Sic. lib. II. bibl.

Salvian. lib. 6.

Cic. in L. Pison. orat. 38.

Plin. lib. 23. cap. 3.

Plin. lib. 34. cap. 6.

donaverunt. Hîc verò adnotata est quorundam principum, abstinentia dicam, an abstinentiæ simulatio, an adrogans moderatio? veluti remittentium rem sibi debitam, quæ capi non potuit, quin extorqueretur. Certè hoc exemplo Hadrianus, *aurum coronarium Italiæ remisit, in provinciis minuit; & quidem difficultatibus ærarii ambitiose diligenter expositis*; ut donum, videlicet, conspectius esset; & inde gloriam peteret, ubi satis utique ei esse debuit si uitaret infamiam. Æmulatione, ut credibile est, Hadriani *Antoninus Pius aurum coronarium quod adoptionis suæ causa oblatum fuerat, Italicis totum, medium provincialibus reddidit.* Animosè quoque Alexander Severus, qui aurum negotiatorium & coronarium Romæ remisit. Quod autem sit aurum negotiatorium videtur docere Ammianus Marcellinus his verbis, *Inter quæ indicta sunt tributorum admodum levia; coronarium indultum; remissa debita multa diuturnitate congesta.* Utrumque aurum & negotiatorium & coronarium innuere videtur Plinius his verbis, *Videor jam cernere non spoliis provinciarum, & extorto sociis auro, sed hostilibus armis, captorumque regum catenis triumphum gravem.* Coronarii meminit Gellius his verbis, *Tribuni decreverunt, Ædilem ex eo loco jure dejectum quò eum venire cum coronario non decuisset. Propterea ne cum populo Ædilis ageret, intercesserunt.* Ubi coronarium videtur accipi pro corona quam Ædilis capite gestabat sicuti ebrius & libidine accensus. Hîc enim omnia congruunt, nox, meretrix, vis, conjectus lapidum. Aurum coronarium haud dubiè fuit illud quod Petrus legatus Justiniani pactus est cum Theodahado, ut cederet universa Sicilia. Ita enim convenit, ut Theodahadus Justiniano auream in annos singulos trecentarum librarum coronam mitteret. Neque enim tantum auri capiti imperatoris imponi poterat. sed, videlicet, tributum honesto coronæ nomine indictum ac velatum fuit. Ad hoc exemplum hoc ipsum aurum coronarium alia quoque epitheta sortitum est, veluti Demaretanum illud de quo supra dixi; & Dardanium quod è Dardanis venit, de quo Plinius. Neque verò solæ provinciæ Romanæ hanc, sive auream coronam, sive aurum coronarium, sed & ipsi socii reges coronam triumphalem mittebant Romam, donum, videlicet, Jovi Capitolino, ut de Philippo rege Macedonum memoriæ proditum est.

Spartian. in Hadr.
Capitol. in Anton. Pio.
Lamprid in Alex. Sev.
Ammian. Marcell. lib. 25.
Plin. in Panegyr.
Gell. lib. 4. cap. 14.
Procop. lib. 1. de bello Gotth.
Plin. lib. 33. cap. 3.
Zonar. l. 2.

CAPUT

CAPUT XII.

Fores virorum triumphalium coronatæ. Disertorum fores coronatæ palma. Domus Cæsarum laureatæ. Locus Taciti emendatus. Curia & Flaminum domus laureatæ. Lauri renovatæ in foribus & in fascibus.

REdeo ad laurum, quæ non tantùm ipsi triumpho adhibita, sed in sequentibus sæculis hunc tantum triumphi honorem signavit. Id quod usque eò verum est, ut ipsas quoque virorum triumphalium fores lauru coronari mos fuerit; tanquam hæc species fidem faceret, illis ædibus habitare caput laureatum. Hoc docet Seneca his verbis, si modò de priscis viris triumphalibus, non de principibus loquitur. *Eas quoque domos* [fortuna] *ausa injuriæ causa intrare, in quas per templa aditur; & atram laureatis foribus inducere vestem.* Qui sanè mos non solùm viguit in victoriis manu partis, sed & in ipsis ingenii & eloquii certaminibus. Nempe disertis, qui sæpe adversarium vicissent, fores coronabantur palma. Hoc disco è loco Luciani; ubi malus Rhetor & sæpe victus, nihilominus palma sibi fores ornari gloriatur. Ut plurimum, inquit, succumbo, fores tamen viridi coronantur palma. His enim illecebris erga infelices utor. Ipsorum quidem Romanorum Cæsarum, ut mihi supra dictum est, domum, cui nomen palatium, non quercu solùm, sed & lauru insignem fuisse constat, ut apud Ovidium,

Sen. ad Polyb. c. 35.

Lucian. rhet. præc.

> *State Palatinæ laurus, prætextaque quercus*
> *Stet. domus æternos tres habet una Deos.*

Ovid. lib. 4. Fast. in fin.

Memorat Dio coronam lauream super regia Augusti, coronam item querceam quæ super regia statueretur Augusto ab Senatu decreta fuisse. Hoc ferè ipsum Plinius disertim tradit, *Laurus*, inquit, *triumphis propriè dicatur, vel gratissima domibus janitrix Cæsarum, Pontificumque. Quæ sola & domos exornat, & ante limina excubat.* Hîc verò emendandus est locus Cornelii Taciti, qui post detectam conjurationem in Neronem, suppliciumque de conjuratoribus sumptum, memorat fœdas erga monstrum adulationes. *Sed compleri interim*, inquit, *urbs funeribus, Capitolium victimis. Alius filio, fratre alius, aut propinquo, aut amico interfectis, agere grates Deis, ornare lauru donum*, ubi legendum est *domum*. Nam in publica lætitia & gratulatione, cujusmodi fuit in triumphis, lauru domus ornabantur, ut liquet è loco Plinii proximè citato; & ipse uberiùs alibi dico. Itaque hoc loco Tacitus hunc morem signa-

Plin. lib. 15. cap. 30.

Tacit. lib. 15. Annal.

ſignavit de quo nunc ago. Ipſa curia & regia, ipſæque adeò Flaminum domus lauro nunquam non aſpiciebantur coronatæ. Ipſæ lauri inibi quot annis renovabantur. *Eodem quoque ingrediente menſe* [Martio] inquit Macrobius, *tam in regia, curiiſque atque Flaminum domibus laureæ veteres novis laureis mutabantur.* De quo more hæc Ovidius, *Macrob. Satur. 1. cap. 12.*

Laurea Flaminibus quæ toto perſtitit anno *Ovid. lib. 3. Faſt.*
Tollitur, & frondes ſunt in honore novæ.
Janua tunc regis poſita viret arbore Phœbi,
Ante tuas itidem curia priſca fores.
Veſta quoque ut folio niteat velata recenti,
Cedit ab Iliacis laurea cana focis.

Sed qua de cauſa lauri renovarentur, non difficile eſt conjectari; Nempe ut eo veluti virtutis præclariſſimo ſymbolo quiſque admoneretur, ne quod in foribus renovabatur in laude areſceret, aut planè vaneſceret. Ut ramus lauri, amiſſa viriditate fit præda ignis, ita virtus cœpta tantùm non continuata excipitur inhoneſto fine. Ideo quomodo virtutem florentem & actuoſam deſignant flores, frondes, folia, corollæ recenti virore inſignes, ita marceſcentem, languidam & evaneſcentem corona arida. Illam floreſcentem, potiſſimùm è lauro, Græci vocabant κορθύλην, quòd rami, quos vocant κόρυς, florent. Ipſam laurum nominabant κορθυλὶν, ut malo legere in Etymologico quàm κορυθαλὶν, ut ibi corruptè ſcribitur. At huic aridæ ſimilem habet Comas ille Ariſtophanæus, *Etymol. κορθύλη. Etymol. δικεογν.*

στέφανον μὲν ἔχων αὖον, δίψῃ δ' ἀπολωλώς. *Ariſtoph. ιππ.*

coronam quidem habens ſiccam, ſiti verò enectus. Alibi quoque Ariſtophanes dicit, unguenta diu capiti hærere; at flores effloreſcere, & exſiccari. Ubi vocabulo florum indicat ſanè flores coronarios, ipſamque adeò coronam areſcentem & evanidam. Itaque etſi adeptum eſſe coronam præclarum eſt, tamen parum eſt ſi non accuratè id agitur, ut de ejus decore nihil quicquam culpa noſtra detrahatur. Id quod monet Ovidius in his verſibus, *Ariſtoph. ὀρχήλησ.*

Irrita votorum non ſunt preſagia vatum, *Ovid. lib. 3. de Ponto.*
Danda Jovi laurus, dum prior illa viret.

id eſt, intervalla inertiæ non debent ſe inſerere vitæ actuoſæ; Quin potiùs laus laude, triumphus triumpho cumulandus eſt. Cæterùm quò decus coronæ conſpectius fuit, hoc dedecus & infamia, ſi amittitur, notabiliora ſunt. Hujus dedecoris ſpecimen eſt curſor quidam Olympionicus apud Artemidorum. Is per quietem vidit ſe in ſtadio certare coronatum, atque ita animatum, ut qui ſeſe accingeret ad aliud certamen. Id putavit ſibi in corona Olympica, velut *Artemidor. l. 5. ſomn. 35.*

velut in pelvi, pedes lavari. Quæ coronæ abjectio, ac veluti dedecus fuit argumentum fore ut is in certamine vinceretur. Et verò κατῄσχυνε τὸν πρότερον στέφανον, priorem coronam, id est, priùs adeptam stadii gloriam dedecoravit, & obfuscavit. Et hac quidem de causa laurus quot annis renovabantur non solùm pro foribus, sed & alibi, veluti in fascibus imperatorum. Ubi Plutarchus dixit ῥάβδους δαφνηφόρους fasces laureatos prælatos fuisse utrique duci Lucullo & Pompejo, lictoresque Pompeji, ut supra dixi, è suis laureis viridibus dedisse lictoribus Pompeji, addit, Pompeji amicos id factum accepisse pro bono omine. Contra exsiccatæ lauri nihil erant nisi mera omina infelicitatis. Inter cætera prodigia quæ Laocoonti sacrificanti apparuerunt Q. Calaber ponit arescentes lauros.

Plutarch. Lucullo.

—— αὐαίνοντο δὲ δάφναι
παρ' νηὸν Φοίβοιο, πάρος θαλεραί περ ἐοῦσαι.

Q. Calab. lib. 12.

exarescebantque lauri juxta Apollinis fanum, quæ antehac floridæ fuerant.

CAPUT VIII.

Privatorum januæ laureatæ. Viri triumphalis familiares laureati. Ἀντλίαι. Merces laureatæ. Lauri aspergo. Nuntii laureati. Caduceus coronatus. Epitheta lauri triumphalis.

CUicunque tandem rei laurus adhibeatur, faustitatis & felicitatis nuntia censetur. Hinc est quod non tantùm principum, sed & privatorum januas laureis coronari priscus mos fuit. *Cur die, læto*, ait Tertullianus, *non laureis postes adumbramus? nec lucernis diem infringimus?* Idem alibi, *Sed & qui nunc scelestarum partium socii, aut plausores quotidie revelantur, post vindemiam parricidarum racematio superstes, quàm recentissimis & ramosissimis laureis postes præstruebant? quàm elatissimis & clarissimis lucernis vestibula enubilabant?* Item alibi, *At enim Christianus nec januam suam laureis infamabit, si norit quantos Deos etiam ostiis diabolus affixerit.* Ipsi quoque familiares primorum laureati in publicum exibant, nempe ineunte anno, & ipsis Kal. Januarii, & prisco more, Martii. *Cùm Romani*, inquit Solinus, *initio annum decem mensibus computarent, à Martio auspicabantur; ejusque die prima de aris Vestalibus ignem accendebant, mutabantque veteribus virides laureas.* Hunc morem in matrona describit Tertullianus, *Morans*, inquit, *Dei ancilla cum laribus alienis, & inter illos omnibus honoribus dæmonum, omnibus sollennibus regum, incipiente anno, incipiente mense, nidore thuris*

Tertull. in Apol.

Tertull. de cor. mil.

Solin. c. 3.

Tertull. lib. 2. ad ux.

thuris agitabitur, & post, *procedit de janua laureata & lucernata, ut de novo consistorio libidinum publicarum.* Et alibi, *Plures jam juvenies ethnicorum fores sine lucernis & laureis quàm Christianorum.* Alio item loco, *Accendant igitur quotidie lucernas quibus lux nulla est, adfigant postibus lauros postmodum arsuras, quibus ignes imminent.* Non omitto, hosce ramos lauri, qui cuique pro foribus ponebantur, Græcis fuisse ἀγυιῶας. Unde verisimile est, hunc quoque morem in Græcia fuisse usurpatum. Ipsæ quoque merces non caruerunt honore lauri; Nimirum, ut emptori novum mercimonium sicuti novo domino feliciter eveniret, aspergebatur uda lauro. Quem morem describit Ovidius,

Tertull. de idol. *Etymol. ἀγυιεῖς.*

Est aqua Mercurii portæ vicina Capenæ
Si juvat expertis credere, numen habet.
Huc venit incinctus tunica mercator, & urna
Purus suffusa, quam ferat, haurit aquam.
Uda fit hinc laurus, lauro sparguntur ab uda
Omnia quæ dominos sunt habitura novos. *Ovid. lib. 5. Fast.*

Alibi hanc ipsam lauri asperginem indicat, ubi invocat Palem Deam pastorum.

Certè ego transilii positas ter in ordine flammas;
Virgaque rorales laurea misit aquas. *Ovid. lib. 4. Fast.*

Ipsum pavimentum templi Apollinei hac ipsa lauri aspergine madidum memoratur.

πτόρθοις ἡ δάφνης,
στέφεσί θ' ἱεροῖς ἐσόδους Φοίβου
καθαρὰς θήσομεν, ὑγραῖς τε πέδον
ῥανίσι νοτερόν. *Euripid. Ion. actu I.*

lauri ramis ac sertis sacra vestibula Phœbi pura ponemus; humidaque aspergine madidum pavimentum [lustrabimus.] Et paulò post ait, virentes è lauru scopas Dei pulpita scopere. Ipsi nuntii qui læta afferebant, coronati aspiciebantur, nempe lauro. Quem morem Plutarchus expressit in Pompejo, ad quem cùm adventantes è Ponto tabellarii lauros posuissent in summitatibus lanceæ quisque suæ, continuò creditum est illos prospera nuntiare. Thebani autore Xenophonte, parta adversus Lacedæmonios præclara victoria, statim post pugnam miserunt Athenas nuntium coronatum; nempe lauru cujus facti mentio alicubi fit apud Aristidem. Plutarchus memorat, Æschinem, quòd primus iterum Atheniensibus nuntiasset victoriam apud Tamiras, coronatum. Quidam quoque apud Sophoclem nuntius quòd est coronatus, lætæ rei nuntius esse creditur.

Plutarch. Pom. *Xenoph. histor. Græc. lib. 6.* *Arist. Panath.* *Aristid. pro Lacid.* *Plutarch. Æschin.*

Εὐφη-

Sophocl. Trachi. Εὐφημίαν νῦν ἴσχ'· ἐπεὶ κατεστεφῆ
στείχονθ' ὁρῶ τιν' ἄνδρα πρὸς χαρὰν λόγων.

Optata loquere. Nam coronatum quemdam virum accedere video aliquid lætum afferentem. Id quod re comprobatum est. Nam is nuntius Deianiræ statim nuntiat adventum Herculis. Ergo astutè (Plutarch. Serto.) & suo more Sertorius, qui suorum ducum cognita victoria, ejus quidem nuntium occuluit. Sed cervam, cujus monitu, sicuti missæ à Diana se omnia agere simulabat, ut victoriæ nuntiam coronavit. Quòd si tales nuntii non essent, cùm advenerant, coronati, enimvero ab iis, quibus res lætæ nuntiatæ fuerant, coronabantur, ut ille apud Aristophanem, qui hæc loquitur,

Aristoph. ἱππ. Εἶτ' ἐστεφάνων μ' εὐαγγέλια.

Deinde coronarunt me [ob] bonum nuntium. Sic enim Græci lo- (Aristoph. ἱππ.) quebantur, στεφανοῦν τινὰ εὐαγγέλια, καὶ θύειν εὐαγγέλια. Nec solùm tales nuntii, sed & ipsorum caduceus erat coronatus. Hoc discimus è (Plutarch. Agesʃ.) Plutarcho, apud quem cùm multi nuntium Thesei essent coronatu- (Plutarch. Thes.) ri, propterea quod is salvus rediisset, ipse nuntius acceptis coronis, caduceum redimivit. Hæc de lauru cùm ita se habeant, non est mirum viros triumphales domi servasse laureas suas; easque ne canescerent aut vanescerent, renovasse hoc est, viridibus permutasse; ut iis quotiescunque res posceret, in publico uti possent. Superioribus addo, laureas hasce triumphales sub principibus sæpe donatas fuisse peculiaribus quibusdam epithetis, nempe à victoriis iisque adeò genti- (Mamertin. in Paneg.) bus quæ victæ essent triumphatæ. *Laurea illa*, inquit Mamertinus, *devictis accolentibus Syriam nationibus, & illa Rhætica, & illa Sarmatica te, Maximiane, fecerunt pio gaudio triumphare.* Apud Silium Italicum memoratur Libyca laurus in loco supra citato. Denique non mirum est, si corona laurea, id est aurea effigiata in speciem lauri usi sunt ii qui tumentes ultra mortale sese pretioso hoc insigni conspicuos & venerabiles fecerunt. Quo ingenio tam (Lucian. adv. ind.) præpostero præditus fuit Euangelus ille Tarentinus qui Delphos profectus est veste auro insigni, & splendens corona aureis lauri foliis plexa, quæ & smaragdis, baccis lauri æqualibus distincta erat. Et hæc quidem de corona laurea triumphali dici possunt.

CAPUT

CAPUT IX.

Cur præ cæteris frondibus laurus triumpho signando delecta sit. Laurus sterilis sola est triumphalis. Sterilis quæ dicatur. Laurus fructuosa. ἀγοσκ@. Laurus & myrtus sociatæ. Laurus Cæsarum cœlo demissa. Talia aliquot miracula memorantur.

QUæret quispiam quid ita inter omnes arbores laurus delecta fuerit nectendis hisce triumphalibus coronis. Id ipsum olim à magnis viris non frustra quæsitum scio. Inter hos extat magnus ille, & nusquam non admirabilis Plinius, quem hujus rei plures causas minimè referre piguit; credo, ut è multis una saltem vera reperiri possit. Is de lauro verba faciens, *Plura*, inquit, *genera hujus arboris referuntur. Sed ex omnibus illa quæ sterilis est* (*id quod maximè miror*) *triumphalis est; eaque triumphantes utuntur. Nisi id à Divo Augusto cœperit, ut ex lauru quæ ei missa à cœlo minima est altitudine, folio crispo ac brevi, inventu rara.* Hoc dicit Plinius, Coronas triumphales sub principibus necti solitas ex eo genere lauri quæ sterilis est. Sterilem vocat, ut eam discernat ab illa, quæ una cum myrto annumeratur arboribus fructuosis. Nam utriusque arboris dicuntur esse fructus, lauri quidem δαφνίδες, at myrti μύρτα. Atque ut hoc obiter, nec tamen alieno loco dicam, inter utramque arborem tanta est cognatio, ut ramus lauri, sicut ramus myrti proprio nomine vocetur ἀγοσκ@. Certè ubi quidpiam solenne agitur, quam ad rem talium arborum rami adhibentur, vix unquam fit mentio lauri, quin ei adhæreat myrtus; aut certè vicissatim sibi succedunt. Curopalates agens de die palmarum, ait, columnas quæ erant in ea parte ambulationis, quæ à cella Imperatoris pertinet usque ad ecclesiam, indui solitas ramis myrti, aut lauri, aut oleæ. Redeo ad Plinium qui tradit, laurum sterilem fuisse coronamentum eorum qui triumpharent. Certè ut ipse ait, mirabile est arborem sterilem præferri baccatis; quanquam & hæc sterilis, habuit quoque suas baccas, ut in sequentibus Plinii verbis videbimus, sed, ut credibile est, minoris aliis. Id tamen minùs mirum accidit illi qui intelligit dignitatem hujus generis lauri, cui quod deest in fructu cumulatiùs concessum est è favore cœlesti. Et verò admirabile decus ei addidit, ut verisimile est, Augustus, cui missa traditur è cœlo. Quam rem ipse Plinius, ne ridicula, fideve major videri possit, paulò post memorat, & quidem accuratè his verbis, *Cùm Livia Drusilla pacta esset Cæsari, aquila ex alto*

Plin. lib. 15. c. 36.

Pollux lib. 1. cap. 10.

Etymol. ἀγοσκ@.

Curopal. de off. Const.

 ei

ei sedenti in gremium abjecit gallinam illæsam conspicui candoris. Gallinam Dio non nominat, sed λευκὴν ὄρνιθα albam avem. Sequitur
Xiphil. Aug. Plinius. *Ea*, inquit, *gallina tenebat rostro laureum ramum onustum suis baccis. Conservari alitem, & sobolem jussere aruspices; ramumque eum seri, ac rectè custodiri.* Atque ut hisce propè incredibilibus, certè mirabilibus adsit fides & autoritas, addit, *Quod factum est in villa Cæsarum fluvio Tyberi imposita, juxta nonum lapidem Flaminia via, quæ ob id vocatur adgallinas; mireque sylva provenit. Ex ea triumphans postea Cæsar laurum in manu tenuit, coronamque capite gessit; ac deinde imperatores Cæsares cuncti. Traditusque mos est, ramos quos tenuerunt, serendi. Et durant sylvæ nominibus suis discretæ; fortassis ideo mutatis triumphalibus*, id est, non desumptis è vetere laureto, quod in Aventino esse diximus, sed ex hoc novo; atque ut ita dicam, Cæsareo, aut etiam cœlesti. Hoc ipsum iis-
Sueton. in Galba. c. 1. Dio. Ner. in fin. dem prope verbis tradit Suetonius, cui scriptori non facilè fidem dempseris. Is etiam eumque sequutus Dio addit, novissimo Neronis anno & sylvam omnem, hoc est, *lauretum exaruisse radicitus*; *& quicquid ibi gallinarum erat, interiisse.* Hæc, taliaque ut nostra ætate sunt insolita, admirabilia, incredibilia, ita priscis sæculis frequenter accidisse dicuntur. Et quidem apud Homerum Jupiter mittit aquilam unguibus tenentem hinnulum cervæ, quem deposuit juxta aram Jovis. Unde animati Achivi violentiùs irruperunt in Trojanos.

Homer. Iliad. Θ.

αὐτίκα δ' αἰετὸν ἧκε τελειότατον πετεηνῶν,
νεβρὸν ἔχοντ' ὀνύχεσσι, τέκος ἐλάφοιο ταχείης·
πὰρ δὲ Διὸς βωμῷ περικαλλέϊ κάββαλε νεβρὸν,
ἔνθα πανομφαίῳ Ζηνὶ ῥέζεσκον Ἀχαιοί.
οἱ δ' ὡς οὖν εἴδον ὅτ' ἄρ ἐκ Διὸς ἤλυθεν ὄρνις,
μᾶλλον ἐπὶ Τρώεσσι θόρον.

Mox autem aquilam misit perfectissimam volucrum, Hinnulum tenentem unguibus sobolem cervæ velocis. Juxta autem Jovis altare pulchrum dejecit hinnulum, ubi Panomphæo Jovi sacrifi-
Plutarch. παραλλ. ἑλλην. καὶ ῥωμ. cabant Achivi. Hi autem postquam viderunt quòd à Jove venisset avis, magis in Trojanos ruebant. Hastam Amphiarai, qui esset unus ducum Polynicis, aquila supervolans elatam in sublime deorsum misit. Ea solo fixa *δάφνη ἐγένετο*, laurus facta est. Cùm He-
Plutarch. παραλλ. ἑλλην. καὶ ῥωμ. lonæ sors obtigisset ut immolaretur, jamque ad aram perducta esset, aquila subito volatu descendens correptum gladium detulit ad armenta. Quo miraculo virgo cædi erepta. Simile quiddam
Aristoph. σφῆκ. Xanthias ille Aristophanæus memorat, nempe se per quietem vidisse aquilam prægrandem in forum volasse. Ibi unguibus arre-
Plutarch. Dio. ptum æneum scutum detulisse in sublime. Inter cætera prodigia quæ Dionysio Siciliæ tyranno instans à Dione bellum prædicebant,

bant, fuit aquila quæ rapuit cuidam è satellitibus lanceam, eamque in altum elatam misit deorsum. Cyro revera proficiscenti contra regem Armeniæ, at specie eunti in venationem, in agro lepus apparuit, quem advolans aquila cùm raptum sustulisset, & in collem deportatum ambedisset, id omne Cyro fuit omen victoriæ. Enimvero talibus inventis antiquitas usque eò delectabatur, ut his sive eventis, sive mendaciis autoritas concilietur ab eo quod Strabo narrat in pyramide Rhodopes. Cùm enim hæc mulier lavaretur, aquila alterum calceum è manu ancillæ correptum Memphin deportavit. Ibi in sublime, & supra verticem regis jura dantis evecta, calceum demisit in gremium ejus. Rex & miraculo, & calcei concinnitate motus, misit per universam Ægyptum qui eam quærerent, cujus esset is calceus. Reperta, & in conspectum ejus adducta, uxor ab eo fuit assumpta. Denique defunctæ additus est insignis honor sepulchri. Quippe extructa ei fuit una illarum pyramidum quæ postea ingentem celebritatem sunt adeptæ. Stephanus autor est, Hemochare urbis Cardiæ conditore sacrificante, corvum corde rapto, evolasse in eum locum ubi ea urbs condita fuit, ibique illud dimisisse: eaque re id nominis urbi inditum. Extat & illud de aquila, quæ cùm publicus Samiorum conventus haberetur, publicum annulum raptum demisit in sinum servi. Istis miraculis accedit illud quod de Octavio memorat Dio, ipsum adhuc puerum cùm ruri educaretur, aquilam è manibus rapto pane, in sublime volasse, & redeuntem ei postea reddidisse. Ancile cœlo delapsum in manus Numæ regis Romani, antiquitùs creditum. Hæc & his similia quæ huc congeri possent, ut minuunt admirationem, ita augent fidem & autoritatem ejus rei quam Plinius, Xiphilinus, & Suetonius memorant. Itaque cœlo demissa frons laurea laurum sicuti cœlestem arborem cæteris arboribus, & hoc genus lauri cæteris generibus prætulit. Neque quicquam mirum factum est, si in triumpho Augustus ea usus est. Certè is triumphans & ramum ejus manu tenuit, & caput hoc genere lauri redimiri voluit. Quo videlicet, tam nobili exemplo dein omnes Cæsares ex illa sylva, sive laureto triumphales coronas desumpserunt, in qua rami in triumpho à prioribus Cæsaribus gestati insiti fuerant.

Xenoph. de inst. Cyr. lib. 2.

Strabo lib. 17.

Stephan. καρδία.

In vita Æsopi.

Xiphil. Aug.

Plutarch. Numa.

CAPUT X.

Plura de lauru sterili. Laurus nuntia lætitiæ. Laurus symbolum victoriæ. Manus Apollinis laurigera. Avi laurigeri. Laurus cur signet triumphum. Laurus inter insignia triumphalia. Laurus pacifera. Laurus à sacerdote manu gestata.

ETsi in Augusti exemplo tantum est autoritatis, ut ea autoritas in sequentibus Cæsaribus potuerit esse pro ratione, tamen si rem introspicere libet, hoc exemplum videbimus non carere sua ratione. Siquidem hanc laurum Plinius à quibusdam marem existimatam ait, quòd nihil gignit. Et hoc ipso, & quòd inventu rara est, quamvis è cœlo non esset missa, cæteris tamen videretur esse præferenda. Et quanquam hinc satis causæ est, quapropter hanc lauream Romani Cæsares triumphalem ducerent, tamen quòd & in libertate hæc frons in triumpho cæteris prælata est, hujus instituti rationem altiùs repeto, & ad prisca tempora retrocedo. Et quando cum Plinio rem investigare cœpi, huic tanto scriptori me usque adhærere juvat. Et Plinius quidem haudquaquam diversus ab cætera antiquitate, laurum ait Romanis *præcipuæ lætitiæ, victoriarumque nuntiam esse*. Et verò omnium consensu laurus est præcipuum symbolum victoriæ, præcipuè Romanis, vel jam inde ab ipso Romulo. Nam is victo Acrone, ejusque armis ad quercum suspensis lauru caput redimivit. Quid ego sæculum Romuli cito? Apud Virgilium Æneas, qui fuit quadringentis ante Romulum annis, victorem Cloanthum lauro coronat.

Appian. Alex. Liby. — *Plutarch. Rom.*

Victorem magna præconis voce Cloanthum
Declarat, viridique advelat tempora lauro.

Virgil. lib. 5. Æneid.

Nec tantùm partæ, sed futuræ quoque victoriæ laurus prænuntia est. Cùm Sylla è bello Mithridatico rediens Tarentum adpulisset, siliqua visa est habere formam coronæ, cum duobus lemniscis dependentibus. Id quod Sylla accepit ut omen victoriæ. Et illi qui Pompejo apud Pharsaliam militabant, etsi tunc quidem falsi, tamen ut victoriæ certi tabernacula coronarunt lauro. Si hæc de futura victoria è lauru præsumebantur, quidni hæc ipsa laurus jam partam demonstret? Ipse quidem sic puto, eos qui Herculi sacrificabant capita lauru ea re coronasse, quòd fatebantur eum fuisse tot laborum victorem inclytum.

Plutarch. Sylla. — *Appian. Alex. civ. bell. lib. 2.*

—— densa quod læto venit
Clamore turba frontibus laurum gerens,

Sen. in Herc. fur.

Magni-

Magnique merit as Herculis laudes canit.

Nullus certè nec priſcis, nec citerioribus ſæculis mos receptior. Verba ſunt Iphis ad Anaxaretem apud Ovidium,

—— nitidaque incingere lauro,
Vincis enim. Ovid. lib. 14. Metam.

Idem alibi facit victoriam imponentem victoris capiti laurum.

Sic aſſueta tuis ſemper victoria caſtris Ovid. lib. 2. de triſt.
Nunc quoque ſe præſt. t, notaque ſigna petat.
Auſoniumque ducem ſolitis circumvolet alis;
Ponat & nitida laurea ſerta coma.

Apud Propertium manus Apollinis laurigera eſt victrix ac triumphatrix. Ibi enim facit Apollinem animos Auguſto addentem, ne dubitet inire prælium navale Actiacum.

Tempus adeſt, committe rates; ego temporis autor Propert. lib. 4.
Ducam laurigera Julia roſtra manu.

Similiter Silius Italicus vocat avos laurigeros, id eſt victores,

—— laurigeris decus illud avis. Sil. Ital. lib. 5.

Et Tibullus lauros victrices,

At te victrices lauros Meſſalla gerentem. Tibull. lib. 1. el. 7.

Si laurus victoriam ſignat, neceſſe eſt ut triumphum quoque deſignet, quem ſpectat victoria. Nam ſine victoria nullus eſt triumphus. At victoria ſicuti laurus, eſt Apollinis. Eſt ergo laurus non ſolùm victrix, ſed & triumphatrix, & verè Apollinea. Ovidius,

Quaque ibis manibus circumplaudère tuorum, Ovid. lib. 4. de triſt.
Undique jactato flore tegente vias.
Temgora Phœbea lauro cingentur, Ioque
Miles Io magna voce Triumphe canet.

Tibullus triumphalem vocat,

Ipſe triumphali devinctus tempora lauro, Tibull. lib. 2. eleg. 5.
Dum cumulant aras, ad tua ſacra veni,

& Horatius ad Pollionem,

Inſigne mœſtis præſidium reis, Horat. lib. 2. Carm. od. 5.
Et conſulenti Pollio curiæ;
Cui laurus æternos honores
Dalmatico peperit triumpho.

Alibi quoque Horatius victoriam, triumphumque deſignat appellatione lauri, ubi loquitur de virtute,

—— regnum & diadema tutum Horat. lib. 2. Carm. od. 2.
Deferens uni, propriamque laurum,
Quiſquis ingenteis oculo irretorto
Spectat acervos.

Sub principibus illi quibus inſignia triumphi concedebantur,

 faſces,

fasces, qui veteri more, ut alibi dixi, imperatoribus præferebantur, laureis quoque circumdabant. Palam hoc fit è verbis Taciti, *Ob res*, inquit, *à Quadrato & Corbulone prosperè gestas laurum fascibus imperatoriis addi*, evulgatum, supple. Tanti Hercule hæc laurus fuit quam triumphatricem sive triumphalem voco, ut eam ipsi mortalium summi vel ipsa morte emere non dubitarint. Horatius,

Tacit. lib. 3. Annal.

Hercu'is ritu modò dictus, ô plebs
Morte venalem petiisse laurum
Cæsar Hispana repetit penates
Victor ab ora.

Horat. lib. 3. Carm.

Alibi ducem non triumphare dicens, ait eum non gestare caput ornatum foliis Deliis.

—— neque res bellica Deliis
Ornatum foliis ducem,
Quòd regum tumidas contuderit minas,
Ostendet Capitolio.

Horat. lib. 4. Carm. od. 3.

Zonaras tradit, Severo ineunte urbem Romam, vicos & plateas fuisse conspersas floribus, & coronis laureis. Quæ sanè fuit quædam species triumpbi, ac proinde publicæ lætitiæ. Atque ut supra dixi laureatum sæpe signare victorem, ita sæpe hac ipsa dictione demonstratur triumphans, ut apud Prudentium ubi celebrat martyrium Petri & Pauli,

Zonar. Severo.

Unus utrumque innovatus anno
Vidit superba morte laureatum.

Prudent. peristeph. hym. 12.

Cùm M. Tullius dixit, *Cedant arma togæ, concedat laurea linguæ*, haud dubiè hoc dixit, Victoria & triumphus jaceant infra magnitudinem eloquentiæ. His accedit; quod, ut Plinius ait, *laurus est pacifera.* Ut enim è certamine est victoria, ita quoque victoriam pax consequitur. Cæsar bellorum civilium victor, sumpta lauru, sedens excelsa sede universos arma ponere jubet. Ergo prætenta sive porrecta laurus hostibus armatis est pacifera. Id quod discere licet ex Ovidio, qui concordiam non olea, sed utique lauro coronat.

Plutarch. Cic.

Appian. Alex. lib. 5. bell. civ.

Venit Apollinea longas concordia lauro
Nexa comas, placidi numen opusque ducis.

Ovid. lib. 6. Fast.

In hanc sententiam ipse Ovidius laureæ Cæsaris pacem inesse ait,

Præstat & exulibus pacem tua laurea Cæsar.

Ovid. lib. 3. de Ponto.

Similiter Ausonius laurea pacem designans ait,

Te dominante Tito cingit nova laurea Ianum.

Auson. in XII. Cæs.

Homerus quoque facit Chrysen sacerdotem & oratorem Achillis manu

manu gerentem coronas, sive serta Apollinis, id est, lauros cùm repetit filiam,

—— ὁ γὰρ ἦλθε θοὰς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν
λυσόμενός τε θύγατρα, φέρων τ' ἀπερείσι' ἄποινα,
στέμματ' ἔχων ἐν χερσὶν ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος. *Homer. lib. 1. Iliad.*

hic enim venit celeres ad naves Achivorum, Liberaturusque filiam ferensque infinita dona, Coronas habens in manibus longè jaculantis Apollinis. Paulò post Agamemnon eum minaciter alloquens ait,

μή νύ τοι οὐ χραίσμῃ σκῆπτρον, καὶ στέμμα θεοῖο.

Non utique tibi proderit sceptrum & corona Dei.

CAPUT XI.

Laurea id est laureata litera. Laureata. Insignia laurea. Laureata tabella, ἐπινίκιοι ἐπιστολαί. Currus laureatus. Laureata multitudo. Laurus grata Apollini. Laurus planta ignita, vel ignigena. Apollo δαφναῖος. Daphne virgo, eadem Sofrona. Sobrietas. Liber autor coronæ laureæ. Apollo δαφνηφόρος.

CUm laurus non tantùm sit symbolum victoriæ ac triumphi verùm etiam pacis, qua sublata nihil sit neque in victoria, neque in triumpho pulchri, non mirum est, eam & litteris, & militum lanceis, pilisque addi solitam. Hîc moneo, literas laureatas interdum signari solo nomine laureæ, ut apud Tacitum, *Ipse* [L. Vitellius] *lauream prosperè gestæ rei ad fratrem misit.* Nempe, lauream hîc interpretor literas laureatas; quæ interdum dicuntur laureatæ, non addito, literæ, eodem Tacito autore. *Nec Agricola*, inquit, *prosperitate rerum in vanitatem usus, expeditionem aut victoriam vocabat victos continuisse. Ne laureatis quidem gesta prosecutus est.* Aliter vocabantur insignia laureæ, ut apud Cæsarem, *Pompejus eo prælio Imperator est appellatus. Hoc nomen obtinuit; atque ita se postea salutari passus est. Sed neque in literis quas scribere est solitus, neque in fascibus insignia laureæ prætulit.* Dicuntur & laureatæ tabellæ apud Livium. M. Tullio sunt *literæ victrices* conversa in Latinum sermonem Græca locutione. Siquidem eædem Græcis sunt ἐπινίκιοι ἐπιστολαί, ut apud Photium è Theophylacto, est & δάφνη ἐπὶ τῇ νίκῃ, laurus super victoria, sive post victoriam. Sed & eo qui adversus Chaganum insurrexerat Rumi filio interempto, ipse Chaganus ἐπιστολὴν Μαυρικίῳ τῷ αὐτοκράτορι ἔστειλεν. victoriæ nuntiam Mauricio imperatori epistolam misit. Erat & currus laureatus, nempe ille ipse qui triumphalis, ut apud Suetonium loquentem

Tacit. lib. 3. hist. *Tacit. Agric.* *Cæs. lib. 3. de bell. civ.* *Liv. lib. 35.* *Cic. ad Attic. lib. 5. ep. 21.* *Theophyl. isog. ζ.* *Xiphil. Ner.*

Sueton. Aug. de Octavio patre Augusti, *Videre visus est filium mortali specie ampliorem cum fulmine, sceptro, exuviisque Jovis Opt. Max. ac radiata corona super, laureatum currum bissenis equis candore eximio trahentibus.* His propemodum similes currus fuisse ductos in *Xenoph. de instit. Cyr. lib. 8.* pompo, cùm Cyrus è regia in publicum egrediebatur, memorat Xenophon, nempe currum album Jovi sacrum, χρυσόζυγον aureo jugo, ἐστεμμένον coronatum. tum Solis currum album, Et hunc quoque coronatum. In publicis quoque gratulationibus multitudo aspiciebatur laureata, id est, circumplaudens illi qui rem prosperè gessisset, *Tacit. lib. 2. hist.* sicuti particeps hujus felicitatis. *Vitellio*, inquit Tacitus, *plausere Populus cum lauru ac floribus Galbæ imagines circum templa tulit, congestis in modum tumuli coronis*, quam quisque, scilicet, capite tulisset. Addit Plinius, *laurum esse spectatissimam in monte Parnasso. Ideoque etiam*, inquit, *grata Apollini.* Id quod verum esse discimus, ex Ovidio, ubi loquitur de Daphne & Phœbo,

Ovid. lib. 1. Metam.

Oscula dat ligno; refugit tamen oscula lignum.
Cui Deus, At quoniam conjux mea non potes esse
Arbor eris certè, dixit, mea. semper habebunt
Te coma, te citharæ, te nostræ Laure pharetræ.
Tu ducibus lætis aderis cùm læta triumphum
Vox canet, & longas visent Capitolia pompas.

Infra videbimus, laurum vocari herbam Parnassiam. Virgilius disertim eam tribuit Phœbo, sicuti plantam ignitam, ac proinde Apollini gratam, qui quantus quantus est, ignis est

Virg. ecl. 7.

Populus Alcidæ gratissima; vitis Jaccho;
Formosæ myrtus Veneri; sua laurea Phœbo.

Idem alibi,

Virgil. Cul.

Laurus item Phœbi surgens decus.

Imitatus, videlicet, Theocritum,

Theocrit. epigr. 1.

Ταὶ δὲ μελάμφυλλοι δάφναι τὶν Πύθιε Παιάν
Δελφὶς ἐπεὶ πέτρα τοῦτό τοι ἀγλάϊσε.

At nigris foliis lauri tibi, ô Pythie Apollo [dicatæ sunt] Delphica enim petra his te ornavit. Hinc est quod Poëtæ Apollinem vocant *Ἀνθολ. lib. 1.* δαφναῖον veluti proprio epitheto. Apud Ovidium cùm corvus Apollini indicasset,

Ovid. lib. 2. Metam.

Cum juvene Æmonio vidisse Coronida;

Constant. Cæs. lib. 11. cap. 3. tunc verò Phœbo, nimirum præ ingenti dolore

Laurea delapsa est audito crimine amantis.

Hygin. fab. 203. Scholiast. in Alexiph. Nic. Ovidio assentiuntur Constantinus Cæsar, Hyginus, Aphthonius, & Scholiastes Nicandri. *Apollo*, inquit Hyginus, *Daphnen Pelei fluminis filiam cùm virginem persequeretur illa à terra præsidium petit, quæ eam recepit in se, & in arborem laurum commutavit. Apollo inde*

inde ramum fregit, & in caput imposuit. Arbori nomen indidit lauri à nomine virginis. Ipsam quoque virginem nominavit Sophronam, hoc est sobriam. Id quod vaticinio convenit, cui certè origo sobrietas est. Aliam Tertullianus causam profert, qua factum est ut hæc arbor sit Phœbi. *Habes*, inquit, *tragœdiam Cerberi; habes Pindarum atque Callimachum, qui & Apollinem memorat, interfecto Delphico dracone, lauream induisse quâ* [l. quasi] *supplicem. Et postea, laurea ista Apollini, vel Libero sacrata est, illi ut Deo telorum, huic ut Deo triumphorum. Sic docet Claudius.* E quo loco discimus, Liberum non minùs esse autorem coronæ laureæ, quàm ipsum Apollinem. Sed de Libero ipse paulò ante disertim fatetur his verbis, *Sed & aliàs Liberum principem coronæ planè laureæ in qua ex Indis triumphavit, etiam vulgus agnoscit, cùm dies in illum solennes magnam appellat coronam.* Sed ut Liberi quoque in Oriente fuerit hæc corona, certè apud Occidentales obtinuit ut sit Apollinis, sive ob eam causam quam Ovidius memorat, sive propter eam quam è Claudio Tertullianus affert. Quibus assentitur Ælianus. Is enim memorat, Apollinem Pythone serpente, qui Delphos occupabat, jaculis interempto, coronatum lauro Tempica; ramoque manu sumpto, venisse Delphos, & oraculum occupavisse. Ergo Daphne virgo, quia diu Apollinem ussit, in laurum conversa, exin fuit in perpetua tutela hujus numinis. Nam ante eam diem,

Tertull. de cor. mil.

Tertull. de cor. mill.

Ælian. Var. hist. lib. 13.

Nondum laurus erat, longoque decentia crine
Tempora cingebat de qualibet arbore Phœbus.

Ovid. lib. 1. Metam.

Hinc, opinor, vetustus mos, quo sacerdotes Apollinis laurum gestabant. Unde verisimile est, laurum dictam fuisse sacram. Virgilius,

Rex Anius, rex idem hominum, Phœbique sacerdos
Vittis & sacra redimitus tempora lauro
Occurrit.

Virgil. 3. Æneid.

Certè ipse Apollo vocatus est δαφνηφόρος gestator laureæ.

CAPUT XII.

Laurus sumpta pro oraculo Apollinis. Fatidici vates laureati. Consilium capientes accedebant ad laurum. Latonæ sacrificantes laureati. Laurus perpetuò viret. Sociatur myrtis, & hyacintho. Lauri umbra & nitor. Laurus ἀλεξιφάρμακον. Laurus fautrix insidiarum. Laurus fulmine non icitur.

ITaque quòd hæc arbor Apollini tantoperè est placita, quandoque laurum pro ipso Apollinis oraculo sumptam legimus. ut apud Callimachum,

Οἷον ὁ τῶ πόλλωνος ἐσείσατο δάφνινος ὅρπηξ,
Οἷα δ' ὅλον τὸ μέλαθρον.

Callimach. in princip. hym. in Apoll. 6.

Quantum iste Apollinis commotus est laureus ramus! Quantum verò totum antrum! Ipsi vatidici vates redimiuntur lauro, ut apud Euripidem Cassandra,

Euripid. Iphig. in Aul. actu 3.

> τὰν Κασάνδραν ἵν' ἀκούω
> ῥίπτειν ξανθοὺς πλοκάμους
> χλωροκόμῳ στεφάνῳ δάφνας
> κοσμηθεῖσαν, ὅταν θεοῦ
> παντόσυνοι πνεύσωσ' ἀνάγκαι.

Ubi fama est Cassandram flavos diffundere crines Viridante serto lauri ridimitam, quando ipsam omniscia inspirant numina. Hæc ipsa Cassandra apud hunc ipsum Euripidem alloquens Phœbum,

Euripid. Troad. actu 2.

> ——ἄγε σὺ Φοῖβε νῦν
> κατὰ σὸν ἐν δάφναις
> ἀνάκτορον θυηπολῶ.

Age tu Phœbe nunc tuis inter lauros templis operabor sacris. Et alibi valedicens Apollinis coronis, cujus sacerdos erat, ait

Euripid. Troad. actu 2.

> ὦ στέφη τοῦ φιλτάτου μοι θεῶν, ἀγάλματ' εὔια
> χαίρετε.

ô serta charissimi mihi Dei, ô sacræ imagines valete. Certè qui serio super aliqua re consulebant, accedebant ad laurum. Silius Italicus facit Scipionem eum qui postea fuit Africanus superior, adhuc adolescentem, cogitantem de provincia Hispania sedisse sub lauru,

Sil. Ital. lib. 15.

> *Has lauri residens juvenis viridante sub umbra*
> *Ædibus extremis volvebat pectore curas.*

Illi quoque qui Latonæ matri Apollinis sacra faciunt, evinciuntur lauro. Ea re apud Ovidium Manto jussu Latonæ Thebanas mulieres hac fronde redimiri jubet.

Ovid lib. 2. Metam.

> ——*Ismenides ite frequentes,*
> *Et date Latonæ, Latonigenisque duobus*
> *Cum prece thura pia; lauroque innectite crinem.*
> *Ore meo Latona jubet. Paretur, & omnes*
> *Thebaides jussis sua tempora frondibus ornant.*

Phornut. in Apoll. & Diana. Isidor. lib. 17.

Porrò dicitur grata Apollini διὰ τὸ εὐεργές τε καὶ ἀειθαλὲς φυτὸν εἶναι, quòd cuivis operi est apta, atque, ut Plinius ait, *perpetuò viret. Hanc arborem*, inquit Isidorus, *Græci daphnen vocant, quòd nunquam deponat viriditatem. Inde illa potiùs victores coronantur.* Certè ob hunc virorem & nitorem, myrtis, ut supra monui, sociatur, augendæ, ut credibile est, pulchritudini. Theocritus,

Theocrit. in epigr.

> Σηκὸς δ' αὖ ἱερὸς περιδέδρομεν· ἀέναον δὲ
> Ῥεῦθρον ἀπὸ σπιλάδων πάντοσε λιβάδες
> Δάφναις καὶ μύρτοισι, καὶ εὐώδει κυπαρίσσῳ.

Ædes

Ædes autem sacra pulchrè circumcurrit, & perenne fluentum de saxis undique viret, lauris, & myrtis, & odorata cupressu. Jungitur & hyacintho apud Virgilium,

—— Phœbo sua semper apud me *Virgil. ecl.*
Munera sunt laurus, & suave rubens hyacinthus. *3.*

Laudaturque umbra lauri, ut apud Horatium,

Tum spissa ramis laurea fervidos *Horat. lib.*
Excludet ictus. *2. Carm. od. 15.*

Ejus nitorem præcipuè signat Ovidius, ubi loquitur de Daphne mutata in laurum,

—— remanet nitor unus in illa. *Ovid. lib. 1. Metam.*

Laurus quoque creditur esse Apollinis, quòd est ἀλεξιφάρμακον adversus insidias. Unde natum proverbium, δαφνίνην φορῶ βακτηρίαν laureum fero baculum. Sed ut laurus cavendis insidiis est peridonea, ita quoque est efficax prosperandis. Certè apud Euripidem Orestes lauro inumbratus insidiis opprimit Neoptolemum, videlicet præscius futuri, ac meditatum ejus facinus præveniens. *ἐν παροιμ.*

τοῦ δὲ ξιφήρης ἆρ' ὑφεστὼς λόχος *Euripid.*
δάφνῃ σκιασθεὶς· ὧν Κλυταιμνήστρας τόκος εἷς ἦν. *Androm. actu 5.*

Quo in loco gladiis armatæ erant insidiæ locatæ, è quibus laureatus Clytemnestræ filius unus erat. Addit Plinius, *manu satarum, receptarumque in domo arborum fulmine non ici laurum;* stulta, scilicet, nihilominus tamen vulgata credulitate, planeque recepta, ut infra fusiùs dico.

CAPUT XIII.

Apollo edit responsa per laurum. Delphici tripodes è lauro. Quo ritu ederentur oracula Delphica. Adytum Apollineum multa fronde umbratum. Laurus divinatrix. Vorare laurum, aut vesci lauro, quid. Vates laureati. Junonis ministri laureati. Ædes Apollinis everritur ramis lauri. Omen capitur è lauro accensa. Laurus dormientibus addita quid efficiat. Laurus adhibita cantaminibus.

HÆc omnia etsi nituntur testimoniis antiquitatis, tamen multò magis ea re laurus videtur Apollini sacra, quod ipse edit responsa per laurum. Eaque re dicitur μαντικώτατος, ac si dicas, numen ut ita loquar, vatidissimum. Et verò Athenæus ut ostendat, quantus ipse Apollo exsurgat in ultionem illorum qui qualicunque ratione abutuntur lauro sibi sacra, tradit Metapontinos *Artemid. lib. 4. cap. 69.* *Athen. lib. 13.*

Apol-

Apollini dedicasse æneam laurum. Ex ea lauru cùm vox edita esset, Pharsaliam quandam saltatricem donatam laurea corona, eaque aurea templo detracta; tunc verò eam mulierem medio foro fuisse discerptam à vatibus Apollineo furore percitis, nempe propter violatum numen, hoc est, non solùm propter sacrilegium; sed quòd ea mulier sacrilegio addidisset temeritatem gestandi stemmata ejus Dei, cujus ipsa non esset sacerdos. Certè huic numini hæc frons usque eò dilecta fuit, ut is tripos unde edebantur oracula Pythica, fuerit è lauro. Id quod discimus ex Himerio, ubi Apollinem alloquens invehitur in Xerxem qui usque eò audaciæ progressus est, ut sacris tripodibus ignem injicere tentarit. Nam si Xerxes tripodibus ignem admoturus fuit; utique fatendum est, eos tripodas constitisse ex ea materia quæ igni obnoxia esset. Ea erat laurus, quam Phornutus ait esse εὐέγκαυστον aduri facilem, & ad purgationes aptam; Ideoque non absurdè sacratam esse numini purissimo & ardentissimo. Cæterùm & ipsa Pythia στεφανηφόρος coronata erat, & ipsi tripodes non solùm erant laurei, sed & δάφνῃ ἦσαν ἐστεμμένοι lauru erant coronati. Id ipsum discimus è Nicephori historia ecclesiastica, ubi memorat, Valenti imperatori defuncto quisnam in imperio successurus esset, quosdam hac ratione sciscitatos esse Tripode scilicet, è lauro facto, verbisque & evocationibus quibusdam de more peractis, ad destinata pervenerunt. Quippe quibusdam literis collectis, quæ dicuntur fuisse θ, ε, ο, δ, & quibusdam in tripode machinis eas ordinantibus, futuri imperatoris nomen apparuit. Disertim quoque Homerus tradit, Apollinem respondere è lauro, hoc est è tripode laureo.

Him. μελ. — *Phornut. in Apoll. & Dia.* — *Scholiast. Aristoph. in Pl. 4.* — *Nicephor. lib. 11. cap. 45.*

Χρείων ἐκ δάφνης γυάλων ὕπο Παρνησοῖο.

Hom. hym. in Apoll.

Oracula edens ex lauro ex vallibus Parnassi. Et Callimachus in loco supra citato,

Οἷον ὁ τὠπόλλωνος ἐσείσατο δάφνινος ὅρπηξ;
Οἷα δ᾽ ὅλον τὸ μέλαθρον.

Callimach. hym in Apoll. in primo.

Quantum iste Apollinis commotus est laureus ramus; Quantum verò totum antrum! Quem omnem ritum, quòd vulgo ignorari video, è Scholiaste Aristophanis desumptum trado. Coronæ super tripode erant positæ, quas Pythia capite gestans vaticinabatur. Erat autem Pythia virgo sedens super tripode Apollinis diductis cruribus. Ea malum spiritum, qui ex inferiori parte reddebatur, per genitales partes recipiebat. Et sic furoris plena, crinibus solutis, & ore despumante, ac per omnia furiosos imitata, pronuntiabat verba vaticinii ne, an furoris? Hoc fermè ipsum de Sibylla Virgilius tradit,

Scholiast. Aristoph. in Pl. 4.

-- magnam

—— magnam cui mentem, animumque Virgil. 6. Æneid.
Delius inspirat vates, aperitque futura.

Adde, hanc Pythiam, cùm oraculum sciscitantibus responsura esset, solitam fuisse bibere è sacris fluentis; atque illico Deo plenam adeuntibus oraculum edidisse. Adde & illud, sub tripode fuisse draconem, qui & ipse voces edebat. Cæterùm is locus, sive illud adytum unde edebantur illa sive oracula, sive responsa, fuit coronatum, id est, multa fronde umbratum & obscuratum. Ergo Pythia, sive Pythias, apud Æschylum sic loquitur, *Lucian. Hemo. sive de sect.* *Lucian. de astrol.*

ἐγὼ μὲ ἕρπω πρὸς πολυστεφῆ μυχόν. *Æschyl. Eum.*

Equidem repo ad bene coronatum antrum. Hæc sunt illa ipsa quæ Aristophanes in loco proxime citato vocat στέμματα, nempe φυλλώδη καὶ ποώδη στεφανώματα, foliosa & herbida coronamenta. Has ab causas laurus dicitur esse divinatrix, vel sciens futuri; ut Claudianus ait, *venturi præscia laurus*, & Lycophron Cassandræ os fatidicum vocat laurivorum; quasi qui laurum voraverit, is futura præsentiat. *Hesych: στεφανωμάτων λαπτῶν.* *Claudian. lib. 2. de rap. Proserp.*

ἀλλ' ἄσπετον χέασα παμμιγῆ βοὴν
Δαφνηφάγων φοίβαζεν ἐκ λαιμῶν ὄπα,
σφιγγὸς κελαινῆς γῆρυν ἐκμιμουμένη. *Lycoph. in princ.*

Sed immensum fundendo confusumque clamorem, laurivoro vaticinata est ore, Nigræ Sphingis vocem imitata. Est ergo laurus σύμβολον μαντικῆς. Huc adlusum est à Tibullo,

—— sic usque sacras innoxia lauros *Tibull.*
Vescar.

Tryphiodorus hanc ipsam Cassandram facit concutientem sacram laurum, cùm agitaretur mente vaticinatrice,

Τοίη μαντιπόλοιο βολῆς ὑπὸ νύγματι κούρη
Πλαζομένη κραδίην ἱερὴν ἀνεσείετο δάφνην. *Tryphiod.*

Talis virgo fatidici impetus stimulo agitata mentem, concutiebat sacram laurum. Martianus Capella vocat ramum lauri virgam divinatricem & conjecturalem. *Delius quoque*, inquit, *ut ramale laureum gestitat divinatrice eâdem, conjecturalique virga volucres illi, ac fulgurum jactus, ac ipsius meatus cæli syderumque monstrabat.* Apud Euripidem Cassandra ad divinam, hoc est, vaticinatricem laurum canens, Paridem interfici oportere dixit, *Martian. Cap. lib. 1.*

εἴθε δ' ὑπὲρ κεφαλᾶς ἔβαλον κακὸν,
ἅ νιν τίκτεν ποτὲ Πάριν,
πρὶν Ἰδαῖον κατοικίσαι λέπας,
ὅτε νιν παρὰ θεσπεσίῳ δάφνᾳ
βόασε Κασσάνδρα κτανεῖν. *Euripid. Androm. actu 1.*

Utinam

Utinam supra caput jecisset malum quæ quondam peperit Parim, priusquam habitasset Idæum verticem, quando ipsam apud divinam laurum Cassandra clamavit interficiendum. Apud hunc ipsum Euripidem πτόρθοι δάφνης rami lauri collocantur in æde Apollinis.

Euripid. Ion. actu I.

ἡμεῖς δὲ πόνους, οὓς ἐκ παιδὸς
μοχθοῦμεν ἀεὶ, πτόρθοις ἢ δάφνης,
στέφεσί θ' ἱεροῖς ἐσόδους Φοίβου
καθαρὰς θήσομεν, ὑγραῖς τε πέδον
ῥανίσι νοτερόν.

Nos autem quibus à puero adsuevimus laboribus, lauri ramis, ac sacris sertis vestibula Phœbi, humidaque pavimentum aspergine madidum lustrabimus. Ipse Apollo, ut alibi dico, est μάντις καὶ ποιητὴς, vates & poëta, καὶ κατ' ἀμφότερα ἐξηγητὴς τῆς ἀληθείας, & utraque ratione interpres veritatis. Apud Aristophanem is qui creditur esse vates, coronatur lauro.

Aristop. πε. τῆ περιφορ.

Aristoph. εἰρήν.

——καὶ γὰρ ὁποσὶ
Προσέρχεται δάφνῃ τις ἐστεφανωμένος.
Τίς ἄρα ποτ' ἐστιν; Θε. ὡς ἀλαζὼν φαίνεται.
Μάντις τις ἐστιν. Τρ. οὐ μὰ Δί', ἀλλ' Ἱεροκλέης.

Etenim hic accedit quispiam lauro coronatus. Age quis tandem est? Th. Ut superbus incedit. Vates aliquis est. Tr. Non per Jovem, sed Hierocles. Non de nihilo Athenæus ex Aristarcho observavit, Caribus imperatum fuisse ut omnibus coronis abstinerent, laureis exceptis. Quippe Junonis ministris hæc loco muneris concedebantur. Itaque Cares obtemperantes oraculo, sublato usu omnium coronarum, Deæ ministris ut laureas gestarent, permiserunt. Quo, scilicet, permissu videbatur illis datum ut futura prænoscerent ac prædicerent. *Dant illi hoc majestatis*, inquit Solinus de lauro, *ut portendat futura*. Apud Euripidem ramis lauri everritur ædes Apollini sacra, sicuti fatidico numini. Usque eò omnia ibi constat fuisse laurea.

Athen. lib. 15. & seqq.

Solin. cap. 34.

ἄγ' ὦ νεηθαλὲς, ὦ
καλλίστας προπόλευμα δάφνας;
ἃ τὰς Φοίβου θυμέλας
σαίρεις, ὑπὸ ναοῖς,
κήπων ἐξ ἀθανάτων.

Age ô virentes scopæ, ô pulcherrimæ ministerium lauri, Quæ sacra Phœbi pulpita scopunt sub delubris ex hortis immortalium. Apud Virgilium Eurotas fluvius ab Apolline edoctus, suas lauros, quibus umbrantur suæ ripæ, multa docet, nempe ut consulentibus respondere possint.

Omnia

Omnia quæ Phœbo quondam meditante beatus
Audiit Eurotas, jussitque ediscere lauros,
Ille canit. — Virgil. ecl. 21. & ibi Serv.

Quo loco pro *omnia* libentiùs legerim *omina*. Nam omen capitur è lauro. Et verò singulas lauros autor panegyrici ad Constantinum ait ferre omen tricenûm annorum, in loco quem paulò infra cito. Laurum esse ominatricem, vel ex eo intelligitur, quòd eam accendi in sacris mos fuit, ut, prout crepitaret, de ea re super qua consulitur, conjectura fieri posset. Hoc liquet ex hisce versibus Tibulli,

Ut succensa sacris crepitet bene laurea flammis, — Tibull. lib. 2. el. 6.
Omine quo felix, & sacer annus eat.
At laurus bona signa dedit, gaudete coloni,
Distendet spicis horrea plena Ceres.

Et quidem in sylvis hanc arborem accendi ajunt non sine multo ac terribili sonitu. Lucretius,

Lauricomos ut si per montes flamma vagetur — Lucret. lib. 6.
Turbine ventorum comburens impete magno.
Nec res ulla magis quàm Phœbi Delphica laurus
Terribili sonitu flamma crepitante crematur.

Illi quoque qui de interpretatione somniorum scripserunt, ut *Antiphon, Philocrus, & Artemon, & Serapion Ascalonites, promittunt in libris suis, laurum si dormienti ad caput posueris, vera somnia esse visurum.* In promptu causa est, Nimirum, quòd laurus est ejus Dei, cui reliqui Dii concesserunt, ut præter cæteros divinaret. Statius, — Fulgent. mythol. l. 1. — Cic. lib. 1. quæ Tuscul. — Stat. lib. 3. Theb.

—— non te cœlestia frustra
Edocuit, lauroque sua dignatus Apollo est.

Denique laurus adhibita est cantaminibus. Theocritus,

Πᾷ μοι ταὶ δάφναι; φέρε Θέστυλι. πᾷ δὲ τὰ φίλτρα; — Theocrit. Phar. eidyll. 2.
Στέψον τὰν κελέβαν φοινικέῳ οἰὸς ἀώτῳ
Ὡς τὸν ἐμοὶ βαρὺν εὖντα φίλον καταθύσομαι ἄνδρα,
ὅς μοι δωδεκαταῖος, ἀφ' ᾧ τάλας οὐδέποθ' ἥκει.

Ubi mihi sunt lauri Thestyli? ubi verò sunt philtra? Corona calicem hunc purpurea ouis lana, ut amatorem meum, qui me excruciat, carmine magico persequar, qui miser jam totos duodecim dies à me abest.

CAPUT

CAPUT XIV.

Laurus est pudica, osorque Veneris & Bacchi. Laurus comes bonæ valetudinis. Aspergine lauri quidam expiati à fame. Laurus cur signet triumphum. Laurus unde dicta. Laurus opima. Laurea est pacifera. Festus emendatur. Laurus est symbolum victoriæ & imperii. Laurus est herba, seu vellus Parnasium.

Lucian. Amor. HIsce tot dotibus & laudibus accedit hæc, quòd laurus est pudica, & virginitati potissimùm dilecta. Ea re apud Lucianum laurus est transfuga. Veneris, hujusque Deæ fugitiva facta, Tibullus eam vocat castam, loquens de Apolline,

Tibull. l. 3.
Hic juvenis casta redimitus tempora lauro
Est vi us nostra ponere sede pedem.

Illud ipsum ei tribuit doctissimus poëta Statius,

Stat. lib. 2. Theb.
Centum ibi virgineis votæ Calidonides aris
Acteas tibi ritè faces, & ab arbore casta
Nectent purpureas niveo discrimine vittas.

Similiter Claudianus hanc arborem, ut virgine prognatam, testatur esse pudicam.

Claudian. lib. 3. de rap. Proserp.
Stabat præterea luco dilectior omni
Laurus virgineos quæ quondam fronde pudica
Umbrabat thalamos, &c.

Athen. lib. 15. Et verò ut Veneri, sic est inimica Baccho, ut pote quæ neque conviviis, neque ullis compotationibus adhibetur. Nimirum, quia calfacit; & est odoris alieni ab nidore ciborum, etsi extra cibos haudquaquam ingrati. Superioribus accedit, quod laurus est comes *Constantin. Cæs. lib. 11. cap. 4.* bonæ valetudinis. Eaque re Kal. Januarii populus eam magistratibus offerebat, ut etiam ficus aridas. Eamque Romani vocant φυτὸν ἀγαθοῦ πνεύματος, arborem, sive plantam boni spiritus. Legimus quoque à Brancho vate Milesios expiatos fuisse à fame per aspergimem lauri, dicendo hymnum his verbis, Μέλπετε ὦ παῖδες ἑκάεργον καὶ ἑκαέργαν, Cantate pueri Hecaergum, & Hecaergam. His *Clemen. Alex. Strom. lib. 5.* tot tantisque dotibus nobilitata frons haud immerito signavit illud quod in rebus humanis maximum est & amplissimum, nempe victoriam & victoriæ pulcherrimum, nobilissimumque partum, triumphum. Martialis ad Domitianum,

Martial. lib. 2. epigr. 2.
Quæ datur ex Dacis laurea tota tua est.

Isidor. lib. 17. cap. 7. Cæterùm hujus vocis etymon non absurdum tradit Isidorus, qui ait, *laurum dici à verbo laudis. Hac enim,* inquit, *cum laudibus victorum capita coronabantur. Apud antiquos autem laudea nominabatur.*

batur. Postea d, litera sublata, & subrogata r, dicta est laurus. Invenio laurum non solùm dici victricem, sed & opimam, scilicet cùm cohonestat caput illius ducis qui sua manu ducem vicit, Statius,

Lauroque insignis opima *Stat. lib.8. Theb.*
Currus, & egregius modò formidatus in armis
Luce palàm fusus.

Nec Romanis tantùm laurus fuit symbolum victoriæ, sed & hoc ipsum externis quoque gentibus, regibusque placitum. Certè Plinius memorans quoddam genus lauri cui sunt plura nomina, addit, inter hæc esse eam laurum, quam vocant Stephanon Alexandri. Ut sit verisimile hanc quoque frondem summo illi regi fuisse complacitam, & præcipuo quodam in honore habitam. Plinio assentitur Stephanus, qui hanc sive laurum, sive aliam frondem, ex qua in certaminibus coronabatur Alexander, à quibusdám ait vocari Alexandram. *Stephan. ἀλεξάνδρεια.* Sed quòd ea frons esset nostra hæc laurus, è sequentibus datur intelligi. Addit enim, *τινὲς δὲ δανάην αὐτὴν καλοῦσιν· οἱ δὲ χαμαιδάφνην· οἱ δὲ [f. ἐπιφυλλόκαρπον] ἐπιφυλλάκαιδον, ἢ φυλλόκαρπον.* Quidam verò Danaen ipsam vocant, quidam *χαμαιδάφνην*, id est humi serpentem laurum. Alii racemariam quandam plantam, sive spinosam, aut eam cujus omnis fructus est in foliis. Cæterùm etsi ea quæ Plinius tradit de nitore & virore lauri vera esse probavi, tamen addit Plinius, *Non ideo laurum esse, argumentum lætitiæ, victoriæque, addique militum lanceis pilisque quòd perpetuò viret, nec quia pacifera est. utroque enim*, inquit, *laurea præstat olea, quæ perpetua viriditate nitet; atque ubicunque, & à quibuscunque prætenditur, accipitur, gestatur; ibidem, & ab iisdem pacem peti darique demonstrat.* Videbat Plinius hanc à plerisque causam afferri ingeniosiùs quàm veriùs. Certè hæc usque eò vulgata existimatio fuit, ut hodieque id ipsum legamus in Festo. Is quamvis lecto, ut credibile est, Plinio, tamen tanti viri autoritate minimè motus has ipsas, quamvis confutatas ratione, rejectasque tradere non est veritus, fretus, videlicet, autoritate Massurii, cujus sententiam, quòd non tam ad rei fidem, quàm ad pietatem voti pertineret, Plinius in levi habuit. Is Massurius ita putabat, Quomodo laurus perpetuò viret, ita optandum ut Respub. omni tempore floreat. Is quoque ajebat laurum esse paciferam. Atqui tam virore, quàm significatione pacis olea inquit Plinius præstat laureæ. Ergo inanis quoque hæc ratio. His accedit tertia, quòd, scilicet, laurus sit suffimentum cædis hostium & purgatio Id quod nihilo magis quàm superiora Plinio probatur. His Festus subnectit quartam, nempe quòd *medicamento siccissima sit.* Quibus in verbis est enorme mendum. Tu pro *Fest. laureati.*

Nn *medi-*

medicamento ſicciſſima lege, *medicamentoſiſſima*, & locum reſti-
tueris. Quid ergo, inquis, ſuper tota hac re Plinio placet? Agnoſcit
laurum eſſe frondem Apollinis; eandemque in monte Parnaſſo ſpe-
ctatiſſimam, ac nitidiſſimam provenire. Ob id Romæ jam inde à
priſcis ſæculis fuiſſe in tanta veneratione ut ab ipſis regibus Romanis
dona Apollini Delphico miſſa fuerint, non ſolùm per Titum & A-
runtem filios regis, ſed & per L. Junium Brutum. Quippe is in ea
terra Romanam libertatem ſi non invenit, at ſaltem inde ſumpſit
unde eam fore liberam animo præciperet. Et verò is eam propter
Liv. lib. 1. cauſam ex reſponſo lauriferam illam tellurem oſculatus eſt. *Cùm
enim juvenes*, inquit Livius, *ad oraculum miſſi ſciſcitati eſſent, ad
quem eorum regnum Romanum eſſet venturum, & ex infimo
ſpecu vox reddita eſſet, imperium ſummum Romæ habiturum qui
ipſorum primus oſculum matri tuliſſet, regiſque liberi inter ſe uter
prior, cum Romam rediſſet, matri oſculum daret, ſorti permiſiſ-
ſent, Brutus aliò ratus ſpectare Pythicam vocem, velut ſi prola-
pſus cecidiſſet, terram oſculo contigit, ſcilicet, quòd ea communis
mater omnium mortalium eſſet.* Id quod eventu intellectum eſt
fuiſſe argumentum, ſive pignus inibi futuri imperii, ubi illud fore
Liv. lib. 16. Brutus animo, ac deſtinatione præcepiſſet. Idem Livius memorat,
poſt victum Aſdrubalem, legationem Delphos miſſam fuiſſe, *ad
donum ex præda Annibalis portandum*; nempe ſignum grati ani-
mi ob victoriam contra eum partam. Porrò hanc frondem ingenti
conſenſu antiquitas Apollini ſacravit, ſicuti Deo victoriarum ac
In panegyr. triumphorum. *Vidiſti enim*, credo, *Conſtantine*, ait quidam, *Apol-
linem tuum, comitante victoria tibi laureas offerentem, quæ trice-
nûm ſinguli ferunt omen annorum.* Et Livius poſt traditam ori-
Liv. lib. 15. ginem ludorum Apollinarium, ait, *Hæc eſt origo ludorum Apolli-
narium victoriæ, non valetudinis ergo, ut pleríque rentur, voto-
Plin. lib.* *rum.* Et Plinius tradit, hac fronde victores Delphis coronari, ut
15. cap. 30. triumphantes Romæ. Ipſe Apollo cantu certaturus cum Pane redi-
mitur lauro Parnaſſide, ut victrice pulcherrima & ſua.

Ovid. lib. 11. Metamorph.

Ille caput flavum lauro Parnaſſide vinctus
Verrit humum Tyrio ſaturata murice palla,
Diſtinctamque lyram gemmis, & dentibus Indis
Suſtinet à læva: tenuit manus altera plectrum.

Pindarus de Apolline verba faciens, & de lauro, hanc vocat herbam
Parnaſiam.

Pindar. Pythi. od. 8.

Ξεναρκεῖον ἔδεκτο Κίῤ-
ῥαθεν ἐστεφανωμένον
υἱὸν ποίᾳ Παρνασίᾳ
Δωριεῖ τε κώμῳ.

filium

filium Xenarcis excepit è Cirrha coronatum herba Parnaſia, Dòricoque hymno. Quod ad exemplum eruditè Statius vocavit vellera Parnaſia,

Vatem cultu Parnaſia, monſtrant
Vellera. *Stat. lib. 4. Theb.*

CAPUT XV.

Quilibet victor, quamlibet incruentus, eſt laureatus. Apollo rex diadematus. Laurus geſtata vice diadematis. Perſtringitur Scholiaſtes Apollonii Rhodii. Laurus fulmine non icitur. Naturalis quædam vis lauri. Laurus infeſta dæmonibus.

QUomodo Apollo lyra cantuque victor lauru redimitur, ita non ſolùm ii qui hoſtium ſanguine victoriam pepererunt, ſed & quiſquis Rempub. à peſtilentibus civibus vindicavit, huic caput dicitur eſſe laureatum, ut apud Martianum Capellam loquentem de M. Tullio *Alter verò quem Conſularis purpura, &c. conjurationis extinctæ laurea redimiebat, &c.* Nempe triumphator non immeritò rex dici poteſt, quomodo ubique poëtæ Apollinem hac ipſa de cauſa vocant regem, & ſtatuarum artifices eum faciunt diadematum. Certè ſtatim ut Latona Apollinem ac Dianam peperit ei obſtetricata Pallas, pueris ſuſceptis, Apollinem coronavit. Cæterùm quicquid tot votis ac periculis expetitur, poſitum eſt in victoria. Hæc & regnum haud longo diſtant intervallo. Ideo laurus geſtata eſt vice diadematis non ſolùm à principibus Romanis, quorum capita in numiſmatibus priùs fuerunt laureata quàm radiata; ſed & à priſcis illis regibus Romanis. Id diſcimus è Dionyſio Halicarnaſſæo, qui ait, Romulum in pompa ultimum perrexiſſe, veſte indutum purpurea, caput verò coronatum lauro, atque ut regiam dignitatem ſervaret, quadrijugo curru invectum. Ergo vetuſtiſſimo more laurea geſtata eſt ab regibus, quomodo à ſacrificantibus. Et hîc quidem mihi obiter præſtringendus eſt Scholiaſtes Apollonii Rhodii, ille qui inter omnes ſcholiaſtas palmam obtinere dicitur. Memorat Apollonius, poſt victum à Polluce Amycum, ſtragemque Bebrycum, Argonautas rem divinam feciſſe redimitos lauro. Non poëticè, inquit Scholiaſtes, poëta finxit laurum, ſed verè inibi eſt laurus procera, ut Androëtas & Tenedius ajunt. Quid tibi, Scholiaſtes, complacitum eſt nugari, & prava interpretatione obſcurare morem antiquiſſimum & pulcherrimum? Annon & verius & pronius, & præclarius fuit dicere, inſignes illos, & apud omnem

Martian. cap. lib. 5. *Plin. lib. 34. cap. 8.* *Ariſtid. μαιωδίμ. Α'θλω.* *Dionyſ. Halic. lib. 2. antiq.* *Apollon. Rhod. lib. 2. & ibi Scholiaſt.*

posteritatem celeberrimos heroas sedulò egisse Apollini gratias ob partam de ferocissimo rege genteque victoriam? Ideo, inquam, sacrificantes usurpasse frondem huic numini dilectam & sacram, more jam tum apud omnes gentes receptissimo? atque adeò ea fronde operuisse funes navis Argo? Quod autem Apollini sacrum fieret, ipse Apollonius eodem loco tradit.

κλεῖον δὲ Θεραπναῖον Διὸς υἷα.

Invocabant autem Therapnæum Jovis filium. Redeo ad rem, & *Athen. l. 5.* ajo, laurum esse antiquissimum gestamen victorum, ac proinde regum ac tyrannorum. In hanc sententiam Athenæus memorat, Tharsi fuisse tyrannum, secta Epicureum, nomine Lysiam. Hunc cives crearunt Stephanophorum, hoc est, eum magistratum, cui jus est coronæ gestandæ. Is hoc magistratu nunquam se abdicavit, ipso habitu tyrannidem ostentans. Nam indutui habebat tunicam, purpuream distinctam albo, eoque sumptuoso paludamento. Laconicis quoque albis soleis insignem se fecerat; sed potissimùm laurea corona redimitus incedebat. Nempe novo huic domino laurea corona fuit insigne regium; eumque demonstrabat, qui esset victor publici servitii. Denique quod Cæsari diadema Antonius obtulit, dicitur fuisse contextum è ramis lauri. Diadema dixi, hoc est, insigne regium; quia sic à rerum scriptoribus vocatur, potissimùm à *Cic. Philip. 10.* M. Tullio, *Nisi fortè*, inquit, *eos qui diadema imposuerint, conservandos, eos qui nomen regis sustulerunt, deferendos putatis.* Nempe M. Tullius, ut Antonii factum atrocius, ac libertati infensius esse demonstraret, diadematis invidiosissimum, in libera civitate & odiosissimum nomen usurpavit, non solùm in loco pro- *Cic. Philip. 2. orat. 45.* ximè citato, sed & antea. *Diadema ostendis. Gemitus toto foro. Unde diadema? Non enim abjectum sustuleras, sed attuleras domo meditatum & cogitatum scelus. Tu diadema imponebas cum plangore populi. Ille cum plausu rejiciebat.* Quod autem hîc quidem M. Tullius coronam lauream, illam dico priscam distinguat à diademate, his verbis ostendit. *Sedebat in rostris collega tuus amictus toga purpurea in sella aurea coronatus*, nempe & more *Appian. Alex. lib. 1. bel. civ.* prisco, atque adeò è S. C. quo licuit Cæsari auream coronam gestare. Et quidem statuæ ejusdem Cæsaris imposita fuit corona laurea, præligata fascia candida, ut hinc homines intelligerent Cæsarem esse regem. Ibi, scilicet, laurea victoriam, diadema regnum victoriæ fœtum demonstrabat. Non his contentus Plinius aliam rationem affert præcipui illius honoris qui habetur laureæ. Hanc quoque, si fide niteretur, non minimam diceres. Neque enim in terris tantùm apud homines, verùm & in solidamento cœli apud Deos immortales tantus lauro honor est, ut hanc arborem unam ex omnibus

bus manu satis, domesticisque fulmine non iciat summus Jupiter. Quæ quamlibet superstitiosa persuasio usque eò quorumdam mentibus adhæsit, ut, vel ipso Plinio autore, *Tiberius Cæsar, cœlo tonante, lauro coronari solitus.* Idipsum à veteribus memoratum tradit Isidorus. Etsi hoc non solùm superstitione, verùm etiam ratione factum credi potest, propter ingenium hujus frondis, quod tale est, ut naturali quadam vi juvet eam rem cui adhæret, & quidem adversus fulgura. Qua de causa antiquitus ramis lauri operiebantur vasa vini, ne inde vinum corrumperetur. Quid, quod dæmonibus laurus est infesta? Certè ubi laurus est, inde dæmonas diffugere ajunt. Præcipuas lauri laudes, quas recensui, ultima hac excepta, Tibullus senis versibus eleganter complexus est.

Isidor. lib. 17. cap. 7.

Constantin. lib. 7. cap. 11.

Constantin. Cæs. lib. 11. cap. 3.

Tibull. lib. 2. eleg. 6.

Tu procul eventura vides; tibi deditus augur,
Scis bene quid fati provida cantet avis.
Tuque regis sortes, per te præsentit haruspex.
Lubrica signavit cùm Deus exta notis.
Te duce Romanos nunquam frustrata Sibylla est,
Abdita quæ senis fata canit pedibus.

Et hæc quidem de laurea triumphantium corona dici possunt; quæ una honore ac dignitate ipsas Olympicas superavit.

CAROLI PASCHALII
Regis in Sacro Consistorio Consiliarii & apud Rhætos Legati

DE CORONIS
LIBER NONUS,
Qui est de Coronis ac diadematibus regum, aliarumque summarum potestatum.

CAPUT PRIMUM.

Coronæ, hoc est insignia regum & regulorum, sive diademata. Quædam aliæ appellationes quibus diademata demonstrantur. Diadematum duo genera. Coronæ histrionicæ. Æs coronarium. Histrionum coronæ è cotino. Tæniolæ meretricularum. Galea capillorum.

Uc usque hanc susceptam à me curam continui intra eas coronas quas initio dixi, & in contextu operis ostendi esse indices hilaritatis & lætitiæ, quarum multa demonstratum est esse genera. Hinc ad eas perrexi quæ sunt comites pietatis, ejusque cultus, quem Deo tribui mos est. Has secutæ sunt illæ, quibus ingenii & doctrinæ, in primis eloquentiæ, tum etiam morum optimorum decora demonstrantur. His proximæ sunt coronæ virtutis, hoc est, strenuitatis ejus, quæ aut in bellicis exercitamentis, aut in veris certaminibus mortali manu præstari potest. Harum ductu ad illas perventum est, quæ sunt indices victoriæ. Cæterùm quòd victoria est decretum summi numinis, quo illi rerum summa aufertur, huic traditur, si mihi conficiendum est spatium quod decurro, consequens est, ut de iis dicam, quæ obtinent ultimum locum definitionis. Hos dixi quandoque magni, quandoque summi fastigii esse insigne luculentum.

tum. Nimirum, hæ illæ sunt, quas hodie per excellentiam, ac veluti proprio vocabulo coronas dicimus, hoc est, insignia regum aut regulorum, eorumque adeò omnium quorum non solùm in multitudine, sed & inter opulentiores & potentiores eminent opes & potentia. Nam ut quisque sublimiùs, aut humiliùs incedit, ita hac aut illa corona demonstratur. Hinc illa in his quoque coronis multa deversitas materiæ & formæ. Porrò has voco coronas antiquitate duce, cui, videlicet, & ipsa regum diademata sæpè sunt coronæ. Virgilius,

Regalesque accensa comas, accensa coronam *Virgil. 7.*
Insignem gemmis. *Æneid.*

Et alibi,

Ipse oratores ad me, regnique coronam *Virgil. 8.*
Cum sceptro misit. mandatque insignia Tarchon. *Æneid.*

Infra videbimus his quoque coronis inditum fuisse nomen στέμματα, *Or. in hieroglyph.* διαδήματα, βασίλεια. Cæterùm has sive coronas, sive stemmata, *Plutarch.* sive βασίλεια, sive diademata constat fuisse duorum generum. Nam *π. Ἰσιδ. καὶ* quædam erant regiorum capitum perpetua gestamina. Alterum ge- *Ὀσίρ.* nus fuit illarum coronarum, quæ regium quoque caput evinciebant, sed in solenni pompa, insigni die, re inlustri, loco celeberrimo & conspectissimo. Ut quicquid hujus est palam fiat, profero diadema priscum. Hoc descripto & effigiato, exequar omnes illas coronas quæ in speciem diadematis inventæ sunt demonstrandis & signandis capitibus illorum ad quos aut summa rerum pervenisset, aut qui ad horum opes, potentiam, dignitatem quàm proximè acce- *Plin. lib.* derent. Has quidem non absurdè minora diademata, aut minores *33. cap. 9.* humilioresve coronas dixeris. Harum veluti pedissequæ sunt illæ *& lib. 34.* quæ talium coronarum imitamenta erant, nempe histrionicæ, quæ *cap. 8. &* regias coronas forma repræsentabant, non materia. Ut enim diade- *cap. 11.* *Pollux lib.* mata regum sunt aurea, ita histrionum sunt ænea. Illudque æs unde *4. cap. 18.* conficiuntur, vocatur coronarium, fuitque pars æris tenuissimi Cy- *Lucian. de saltat.* prii Plinio autore *In Cyprio* [ære] inquit Plinius, *coronarium &* *Etymol.* *regulare est utrumque ductile. Coronarium tenuatur in laminas.* *γερητοθεο-* *taurorumque felle tinctum speciem auri in coronis histrionum præ-* *δόρυς.* *bet.* Alibi de hoc ipso ære, Ocyssimè verò contrahit coronarium *Plutarch.* æruginem, recisamentis in acetum additis. Ergo inter ἐπιβλήματα *π. τῶν ὑπὸ* indumenta [histrionica] connumerantur πάρεα, καλύπτρα, μίτρα, *τοῦ θείου* πῖλος, nullum non capitis tegmen. Istis redimiebantur illi histrio- *βραδ.* nici Atrides, Agamemnones, Ulysses, talesque, Nempe, quales *τιμ. &* fuerunt Geretotheodori illi Aristophanæi, imitantes Geretotheodorum; quique tyrannos in theatris effigiant, gerentes diademata & *παραγγ.* sceptra. Quanquam & histrionibus quandoque coronæ datæ sunt *Plutarch. Lysand.*

 non

non ex auro effigiato, ut hæ de quibus ago, sed ut Olympicæ è cotino, cujusmodi Favonium ædilem plebis Romæ in spectaculis exhibuisse Plutarchus est autor. In comœdiis quoque lenones, aut lenæ matres meretricularum tæniola aliqua purpurea caput evinciebant imitatrice veræ tæniæ. Senior item dux in theatro gestabat galeam capillorum, id est, non ferream, sed è capillis factam tegentem caput. Nam τὸ σφάλιν duobus apud Pollucem locis galeam interpretari malo, quàm coronam, ut paulò infra in πανίσκῳ, πασχρήσῳ, ac τῷ ἀγροικίῳ. Idem duci servo dat spiram, quæ est pars mundi muliebris, capillorum rufforum. Ibidem ἡ παχεῖα γραῦς quamlibet crassa anus habet ταινίδιον τὰς τρίχας περιλαμβάνον tæniolam capillos circumvolventem, qua, scilicet, puellæ caput evinciunt. Et hæc quidem de histrionicis coronis, diadematibus, tæniis, mitris mihi obiter dicta sint. Nunc redeo ad opus institutum, hoc est, ad regias coronas ac diademata, de quibus priusquam ago, altiùs mihi quædam repetenda intelligo.

Plutarch. Cat. Jun. Pollux lib. 4. cap. 19.

CAPUT II.

Regis appellatio in terris fuit primum summæ dignitatis nomen. Origo regni quæ. Antiquitùs qui aliqua præclara dote omnibus antistarent reges lecti. Regni excellentia. Liber inventor insignis regii.

REgis appellationem fuisse in terris summæ dignitatis potestatisque nomen scriptores uno consensu tradunt. Quippe *natura commenta est regem*, inquit Seneca. *Quod & ex aliis animalibus licet cognoscere, & ex apibus, quarum regi amplissimum cubile est, medioque ac tutissimo loco.* Itaque nihil quicquam [illegible]i potest augustius regio nomine, quod fuit primum, & antiquissimum præmium virtutis. Silius Italicus de Scipione & populis Lybiæ.

Sallust. in proœm. conjur. Justin. in principio lib. 1. Sen. lib. 1. de clem. cap. 19.

Concordes regem appellant, regemque salutant.
Scilicet, hunc summum norunt virtutis honorem.

Sil. Ital. lib. 16.

Sed quia sapientia inter homines est loco summi numinis, non mirum est si *aureo sæculo*, ut ait Seneca, *penes sapientes fuit regnum*. Nam ecquis est ille tanta audacia qui sapienti se in regimine cæterorum præponere audeat? Enimvero innocentioribus sæculis, ac recente rerum natura ad fastigium tantæ majestatis haudquaquàm per malas artes itum. Spectata virtus unicum fuit ad regnum iter. Hinc illa primorum regum veneratio, quæ fuit è sola admiratione sapientiæ; cui comes aderat ingenita bonitas, quæ pura illa pectora possidebat. Hac de causa omnes gentes, ut de Persis traditum, *suos reges colebant inter Deos.*

Sen. ep. 91.

Q. Curt. lib. 8.

Cur

Cur censes? Nimirum, quia majestatem imperii experiebantur esse tutelam publicæ salutis; & quia publicæ, etiam singulorum. Verum ergo est, è sapientia & bonitate ortam esse admirationem, ex admiratione venerationem; Hinc illud summum jus, omnimoda, inquam, potestas & autoritas nixa judiciis universorum, obsequiis prudentiorum, ministeriis potiorum. Et hæc quidem apud omnes gentes est origo regni, rei inter homines maximæ & pulcherrimæ. Certè Diodorus Siculus autor est apud Æthiopas ad optimum quemque regnum deferri; adde pulcherrimum & pugnacissimum. Sed quod nulla propemodum gens est quæ non aliqua præcipua dote nitatur, processu temporis hæc aut illa virtus in eligendo rege potissimùm spectari cœpta. Alii formam, ut dixi, præ cæteris dotibus suspexerunt. Itaque apud Cathænam urbem Indicam, Stephano & Strabone autoribus, usque eò consurgunt in admirationem pulchritudinis, ut regem eligant eum qui sit pulcherrimus. Alii etiam Libyes eum qui pernicitate cæteris præstet, evehunt ad regium culmen. Æthiopes, credo, alii quàm quos paulò ante nominavi, regem faciunt illum, qui præter formam, peritia pascendi, robore, opibus eminet. Minos sensu & judicio usque eò valuit, ut non solùm inter homines regnarit, verùm etiam apud inferos factus sit judex & vindex animarum noxiarum. Atreus, quòd nova & mira de solis ortu & occasu tradidit, apud Argos regnum adeptus est. Gordii eum eligunt regem, qui sit crassissimus, hoc est, ut ipse puto, robustissimus. Persæ regnum deferunt ad eum qui *legum disciplinam; scientiamque perceperit;* & qui sit procerissimus. Unde natum illud Agesilai, Quare ille me major est, si non justior ac temperantior est? nempe constituens regiam dignitatem non in proceritate corporis, sed in magnitudine virtutis. Idem apud Syrracos observatum; qui præter proceritatem, illum suspiciebant, regemque creabant, cui caput esset longissimum. Incolæ insulæ Taprobanæ regnum illi deferunt, qui sit mitior, gravior, & absque prole. Ab aliis eliguntur opulentiores, ut qui cæterorum inopiam suis opibus sublevare possunt. A quibusdam uni viri fortes in regnum adsumuntur, ut qui animum inducunt, non alium quàm qui bello bonus sit, esse dignum summo loco. Certè Strabo firmat, apud Medos regem eligi τὸν ἀνδρειότατον, eum qui sit fortissimus. Regem hîc dico, non imperatorem, aut dominum. Neque enim regnum signat servitutem gentium; sed si non omnimodam libertatem, at eam conditionem quæ aut est libertati proxima, aut ipsa libertate potior. Quod sanè discrimen intellexit autor horum versuum, loquens de Illyriorum regione.

Philostrat. vita Apoll.
Diodor. Sic. lib. 4. antiq.
Stob. περὶ νόμ. καὶ ἐθ.
Stephan. Καθαία.
Strabo lib. 15.
Strabo lib. 17.
Stob. περὶ νόμ. καὶ ἐθ.
Etymol. ἐν τῷ ἀρξ.
Lucian. de astr.
ἐν παρεgιμ.
Cic lib. 1. de div.
Plutarch. ἀποφθ. βασιλ. καὶ στρατηγ. ἐν παρεgιμ.
Martian. cap. lib. 6.
Diodor. Sic. lib. 4. antiq.
Strabo lib. 11.

Marcian. Heracl. perieg.

καί τινα μὲν αὐτῶν βασιλικαῖς ἐξουσίαις
ὑπήκοα εἶναι, τινὰ δὲ καὶ μοναρχίαις.
ἄλλ᾽ αὐτονομεῖσθαι.

Et quædam ipsorum regiis potestatibus obedientia esse. Quædam verò & monarchiis. Quædam esse sui juris. E quibus verbis discimus distingui monarchiam à regno. Nempe monarcha is est qui vi summum locum adeptus est. Rex qui universorum judiciis in eum locum adsumptus est. Undecunque regnum sit, fatendum est, regem esse in summo culmine, præfectum regendis hominibus. Cujus excellentiæ mortalium oculis repræsentandæ, quò venerabilior sit, inventus est cultus exterior, nempe cæteris augustior. Hujus cultus non minima pars est regius vestitus. De quo non est susceptæ curæ quicquam dicere, nisi de corona, & diademate, quod est proprium regii capitis insigne, inventum, ut Plinius est autor, à Libero patre. *Emere, inquit, ac vendere instituit Liber pater. Idem diadema regum insigne, & triumphum invenit.*

Plin. lib. 7. cap. 56.

CAPUT III.

Diadema quid. Et signat & est vinculum. Diadema fuit è materia lintea plectili, plicatili. Locus Strabonis restitutus. Diadema fuit fascia candida.

REgiam coronam Græci, & Græcorum imitatione nostri diadema vocarunt; quod quidem nihil aliud fuisse constat nisi vinculum, dictum παρὰ τὸ διαδεῖν à nectendo, ligando, sive obligando, ac si dicas κεφαλοδέσμιον, vinculum capitis, sive κρήδεμνον τὸ τὴν κεφαλὴν δεσμεῦον, corona, vel vitta caput vinciens. Hoc ipsum signarunt nostri nomine vinculi. Seneca,

Sen. in Troade.

Ego esse quicquam sceptra, nisi vano putem
Fulgore tectum nomen? & falso comam
Vinclo decentem?

Falsum vinclum vocat non falsò ita nominatum, quasi nullo vinculo coërceri aut cohiberi possit omnimoda illa regia potestas. Non ergo, inquit, ut videtur, vinclum est, sed imitamentum vinculi. Enimvero materia diadematis, ut supra de coronis dixi, fuit sutilis, plectilis, plicatilis. Ne multa; fuit pannus, fascia, linteum. Milesia uxor Mithridatis sic vocat diadema, cùm coacta est eo sibi fauces frangere. Lacerato, inquit Plutarchus, capitis diademate, illud circumposuit collo, seque suspendit. Statim autem fracto, ô impurate, inquit, panne, ne ad hoc quidem mihi utilis eris?

Plutarch. Lucullo.

Cùm

Cùm quædam anus Antigonum beatum esse prædicaret, ô mater, inquit is, si scires quot, eorumque maximorum malorum [causa] sit hic pannus, diadema ostendens, non certè super fimo positum auferas. *Rex etiam ille subtilis judicii, quem ferunt*, inquit Valerius Maximus, *traditum sibi diadema priusquam capite imponeret, retentum diu consideraſſe, ac dixiſſe, ô nobilem magis quàm felicem pannum; quem siquis penitus cognoſcat, quàm multis sollicitudinibus & periculis, & miseriis sit refertus, ne humi quidem jacentem tollere vellet.* Hunc regem Plutarchus nominat, nempe Seleucum, pauloque aliter hæc verba recitat. Si multi, inquit, scirent, scribere tantùm tot epistolas & legere quàm operosum est, projectum diadema ne auferant quidem. Zonaras memorat, mortua Cleopatra, è duabus ancillis quæ cum ipsa fuerant, alteram fuisse repertam componentem & complicantem diadema dominæ defunctæ. Stephanus tradit diadema Isidis Ægyptiæ fuisse biblinum, hoc est papyraceum, sive canabaceum. E quibus locis liquet materiam diadematis fuisse tenuem, & ligando aptam. Tale diadema gestavit Magnus Alexander. Is enim cùm Lysimachum desiliens equo hastæ cuspide in fronte ita vulneraſſet, ut sanguis aliter claudi non posset, diadema sibi demptum alligandi vulneris causa capiti ejus imposuit; nimirum, ut ait Appianus Alexandrinus, defectu fasciæ. Diodorus Siculus memorat, hunc ipsum Axandrum unà cum amicis periculosè navigaſſe; ac dum per anfractus quosdam difficiles, multoque ramorum nexu implicitos cœptum iter pergit, diadema à ramis supernè pendentibus esse retentum, deinde in aquam cecidiſſe. Tunc è remigibus unum adnatantem, quò receptum tutius ferret, capiti suo imposuiſſe, eoque habitu ad navem regiam reversum. Cujus rei, etsi obiter, meminit quoque Appianus Alexandrinus. Illud potissimum adnotavit, diadema Alexandri à vento dejectum sepulchro adhæsiſſe cujusdam regis Ægyptii. Porrò materia linea & levis non solum plicabatur, & à vento auferebatur, sed & facilè lacerabatur. Seleucus Callinicus, amisso exercitu, fugæ sese mandavit, διασπάσας τὸ διάδημα, lacerato diademate. Diadema regium deridens Dio Chrysostomus, Siquis alius, inquit, caput illæsum fasciis obligaret, omnibus esset ludificatui. Regibus tamen id honestum putant. Et multa hominum millia pro eo linteolo mortem oppetierunt. Rectè Dio, qui diadema enuntiat ut rem per se contemptibilem; siquidem linum terram significat. Quod est interpretamentum Hieronymi in caput octavum Exodi, ubi *primum sacerdotis vestimentum, quod est lineum, terram significare ait.* Tali quadam fascia in præliis usos esse Massagetas

Stob. περὶ ψόγυ καὶ τυρ.
Val. Max. lib. 7. c. 2.
Plutarch. εἰ πρεσβ. πολιτ.
Zonar. Cleop.
Stephan. βύβλ.
Justin. lib. 15.
Appian. Alex. in Syr.
Diod. Sic. l. 17. Bibl.
Plutarch. περὶ ἀδολεσχ.
Dio Chrysost. or. 66. de glor.
Hieron. ad Fabiol. de vestitu sacerd.

Strabo lib. ſagetas Strabo tradit; cujus verba hîc refero, ut de mendo quod
11. in iis eſt, lector judicet Τόξοις δὲ χρῶνται καὶ μαχαίραις, καὶ θώραξι, καὶ σαγάρεσι χαλκαῖς, ζῶναι δὲ αὐτοῖς εἰσὶ χρυσαὶ, καὶ διαδήματα ἐν ταῖς μάχαις. ubi pro ταῖς μάχαις, quæ eſt vetus lectio, interpres legit μαχαίραις. Vertit enim, diademata in gladiis. At gladiorum hoc ipſo loco jam facta mentio hanc lectionem excludit. Neque etiam putandum eſt, Strabonem, cùm totius corporis & armorum quæ cuique parti conveniunt, genus deſcriberet, omiſiſſe caput, præcipuam hominis partem. Ergo pro μαχαίραις nova dictione, reſtituo μάχαις excluſam; neque quicquam in veteri textu mutandum puto. Nempe, veriſimile eſt hîc diademata accipi pro galeis, aut certè faſciis ita compactis, ut capiti adverſus ingruentes ictus munimento eſſe poſſent. Cæterùm diadema ut plurimùm, conſtat fuiſſe coloris candidi, ut ex
Plin. lib. 8. cap. 21. his Plinii verbis de baſiliſco loquentis colligi poteſt. *Cyrenaica hunc generat provincia, duodecim, non amplius digitorum magnitudine, candida in capite macula, ut quodam diademate*
Plin. lib. 11. cap. 16. *inſignem*. Et alibi loquens de rege apum, *in fronte macula quodam diademate candicans*. &
Apul. Metam. lib. 10. Apulejus, *diadema candida caput ſtringebat*. Itaque meritò dicimus, diadema fuiſſe faſciam candidam. Valerius Maximus de Pompejo,
Val. Max. lib. 6. c. 2. *Cui candida faſcia crus alligatum habenti Favonius, Non refert*, inquit, *qua in parte corporis ſit diadema; exigui panni cavillatione regias ejus vi-*
Ammian. Marcell. lib. 17. *res exprobrans*. Id ipſum tradit Ammianus Marcellinus his verbis, *Quodque aliquandiu tegendi ulceris cauſa deformi faſciola candida crus colligarat. Quorum alterum factitare vel diſſolutum; alterum ut novarum rerum cupidum aſſerebant. Nihil intereſſe oblatrantes argumento ſubfrigido quam partem corporis redimeret, regiæ majeſtatis inſigni, in eum virum, quo nec fortior, nec cautior quiſquam patriæ fuit*. Sed ut in Pompejo tantæ potentiæ homine illa faſcia fuit invidioſa, ac ſi is Romæ regnum affectaret, ita uni è Metellis ſine hâc invidia dedit co-
Plutarch. M. Coriol. gnomen diademâti, Plutarcho autore. Nam Διαδηματον eum vocarunt, quòd diu propter vulnus fronte evinctus inceſſerat.
Sueton. Jul. *Statuæ Cæſaris quidam è turba impoſitam coronam lauream candida faſcia præligavit. Ibi Tribuni plebis coronæ faſciam detrahi, hominemque in vincula duci juſſerunt*. Nimirum lauream vetus triumphalium geſtamen, atque adeò ipſi S. C. decretam relinquebant. At quòd faſcia candida erat inſigne regii & nominis & faſtigii, id verò ut libertati inimicum ferre nullo pactò potuerunt. id certè Romæ vel auditu erat intolerabile. Ipſe Cæſar id ita accepit, & accipi voluit; ſiquidem univerſorum oculis propo-

proponere illam fasciam, nihil aliud fuit, quam ferre se regem. Aliter se res habebat Athenis, ubi regum imitatione magistratus quibus nomen νομοφύλακες, legum custodes ἐστεφάνωντο στροφίῳ λευκῷ. coronantur strophio, vel fascia alba. Diadema Silius Italicus vocat albantem vittam, de Massanissa loquens, *Pollux l. 8.*

—— cinguntur tempora vitta
Albente, ac lateri de more adstringitur ensis. *Sil. Ital. lib. 6.*

CAPUT IV.

Diadema non album. Diadema nota regia frontis, insigne regium, capitis, comarum. βασιλεία. Panno seu fascia addita myrrha. Diadema à regibus perpetuò gestatum. Diadema signat regnum. Locus Lucretii illustratus. Diadema sumptum pro regio indutu.

NOn de nihilo dixi diadema ut plurimum esse candidam fasciam; quia eam aliquando fuisse constat coloris purpurei, melinique, id est, flavi, lutei, flammei. Hujus coloris fuit diadema Ortygis cujusdam, qui occupata Erythris tyrannide, tale capitis insigne gestasse dicitur. In diademate potissimùm coloris ratio habetur, qui cùm sit conspicuus, diadema quandoque dicitur nota regiæ frontis. *Athen. l. 6.*

Regem non faciunt opes,
Non vestis Tyriæ color, non frontis nota regia,
Non auro nitidæ trabes. *Sen. in Thyeste.*

Sæpe dicitur insigne regium, σύμμα βασιλέως, κεφαλῆς κόσμος, ἤγουν στέφανος, ἢ βασιλέως σύμβολον. Sic apud Q. Curtium, *magnum onus sustines capite regium insigne.* Et alibi de Besso proditore Darii, *At illi simulatione omissa, circumsistunt eum, & frustra repugnantem vinciunt, direpto ex capite regni insigni.* Sed & Livio diadema est regii capitis insigne. *Quod unus*, inquit, *nomen regium, & præcipuum capitis insigne gerat, omnes fratres regnent.* Et alibi de Philippo, *eò magis etiam quòd populariter dempto capitis insigni, purpura, atque alio regio habitu æquaverat cæteris se in speciem, quo nihil gratius est civitatibus liberis.* Dicitur quoque insigne comarum. Apud Statium alter fratrum existimans fratrem à se prostratum jam inibi esse ut animam exhalet, vult donari & insigniri sceptro ac diademate, ut morienti fratri hæc insuper acerbitas accedat. Ergo ait, *Hesych. Διάδημα. Q. Curt. lib. 7. Liv. lib. 35. Liv. lib. 17.*

Huc aliquis properè sceptrum, atque insigne comarum
Dum videt. *Stat. lib. 11. Theb.*

Græci

Plutarch. πε. τ Ἀλεξ. τύχ. & εἰ πρεσβ. πολιτ.

Græci nomine βασίλεια complectebantur omnem habitum regium, nempe decus diadematis, & robur sceptri, & flammam excellentis purpuræ. Hæc, scilicet, propriè demonstrant regem; quomodo ille apud Sophoclem pædagogus ait, principem cognosci ex habitu principali.

——— πρέπει γὰρ ὡς τύραννος εἰσορᾶν.

Sophocl. Electr. & ibi Scholiast.

nam cultu externo regium quiddam præ se fert. Quam interpretationem subjicit mihi Scholiastes, cujus hæc sunt verba στοχάζεται ἐκ τῆς στολῆς καὶ τῶν βασιλείων, conjectura fit è veste, ac regiis, scilicet, insignibus. Cæterùm quòd hæc insignia regia, sive diademata constabant è panno, lino, materia, ut jam dixi, plectile, flexile, plicatile, dicebantur evincire caput, aut capiti circumponi.

Tacit. lib. 15. Annal. Plutarch. πε. φιλαδελφ.

Simul diademate caput Tridatis evinxit, inquit Tacitus. Et de Attalo Plutarchus, βασιλεὺς ἀνηγορεύθη διαδησάμενος rex renuntiatus est diademate evinctus. Et paulo post ait, fratrem Eumenis, pòstquam hunc nuntiatum est vivere, posuisse diadema. Quod apud Græcos diadema circumponi diceretur, idem quoque Plutarchus docet. Nam cùm Eumenes insidiis petitus existimaretur interiisse, eaque de re fama Pergamum usque pervenisset,

Plutarch. ἀποφθ. βασ. καὶ στρατηγ.

Ἄτταλος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ περιθέμενος τὸ διάδημα, καὶ τὴν γυναῖκα γήμας ἐβασίλευσε. Attalus frater ejus circumposito diademate, nempe capiti, & ducta ejus uxore regnavit. Huic regiæ fasciæ quædam accesserunt voluptati servientia, teste Athenæo, qui loquens de diademate ait,

Athen. lib. 12.

Illud quod reges Persarum suis capitibus imponunt, minimè inficiari, eos hinc quoque quod sibi volupe esset, captasse. Ergo panno, seu fasciæ addebatur unguentum è myrrha, & odore illo quem Labyzon vocant, qui ipsa myrrha est odoratior & pretiosior. Et hoc quidem diadema è linea levique materia contextum à regibus perpetuò gestatum constat. Hoc discimus è pluribus locis antiquitatis.

Plutarch. παράλλ.

Et verò Plutarchus tradit, Leonidam ducem Lacedæmonium à Persis confossum penetrasse usque ad Xerxem, eique diadema abstulisse.

Plutarch. Æmyl. Paulo.

Eodem Plutarcho autore, Perses fugiens, lacerata, ne agnosceretur, purpura, τὸ διάδημα διὰ χειρῶν εἶχεν diadema in manibus habebat.

Plutarch. Lucullo.

Apud eundem legimus, Tigranem fugientem detractum capiti diadema filio suo dedisse. Hunc non ausum fuisse capiti suo diadema imponere, sed fidissimo è pueris servandum dedisse. Hunc fortè captum perductum fuisse ad Lucullum. Hac ratione unà cum cæteris captivis diadema venisse in potestatem ducis Romani.

Lucian. somn. seu Gal. Lucian. navig. seu vota.

Cùm Gallus pompam, & quotidianum regis comitatum describit, utitur his verbis, τὴν ἐφεστρίδα, τὸ διάδημα, τοὺς προπομποὺς, τοὺς ἑπομένους sagulum, diadema, anteambulationes, sectatores. Adest & alius Luciani locus, ubi fictitius ille rex ait se

se conserta cum rege Persarum manu, caput ei abscidisse, ac detractoilli diademate, se jam regem esse, atque sicuti talem adorari ab omnibus. Cæterùm quia diadema perpetuò gestabatur, vocabatur diadema perpetuum, ut apud Victorem de Constantino, *habitum,* inquit, *regium gemmis, & caput exornans perpetuo diademate.* Quomodo neque calceolus, inquit Plutarchus, liberat à podagra, neque anulus à reduvia, sic nec diadema à dolore capitis quamvis, scilicet, perpetuò gestetur. Eodem Plutarcho autore cùm Antiochus errans in venatione noctem transegisset in quodam tugurio, postridie mane adventu satellitum, & allata purpura ac diademate, quisnam esset apparuit. E quibus omnibus locis, aliisque qui his addi possent, manifestum est, diadema à priscis regibus perpetuò fuisse gestatum, sicut insigne regis. *Quod Diogeni & Antistheni pera & baculus*, inquit Apulejus, *hoc regibus diadema, imperatoribus paludamentum, Pontificibus galerum, augeribus lituus.* Hinc sensim factum est, ut diadema significarit regnum. Ex Alexandri vocibus, inquit Plutarchus, si demas diadema, & Ammonem, & nobilitatem, id est, si è dictis ejus eximas perpetuam ostentationem regni, & divinæ prosapiæ, te Socratem, aut Platonem, aut Pythagoram audire existimabis. Et infra ait, hunc ipsum Alexandrum non prætulisse fortunam sapientiæ, neque purpuram & diadema, id est, regnum non pluris æstimasse quàm peram & centuculum. Eodem sensu cùm Lucretius ait, insigne regii capitis, hoc est, diadema lugere cruentum sub pedibus vulgi, signat regiam dignitatem & majestatem à multitudine fœdatam ac prostratam esse. Cùm enim insigne regium sit album, atrocissimum facinus est, hunc alborem cruentari.

Victor in Constantin. *Plutarch. πε. εὐθυμ.* *Plutarch. ἀποφθ. βασ. καὶ στρατηγ.* *Apul. Apol. I.* *Plutarch. πε. τῆς Ἀλεξαν. τύχ.*

Ergo regibus occisis, subversa jacebat
Pristina majestas soliorum, & sceptra superba;
Et capitis summi præclarum insigne cruentum
Sub pedibus vulgi magnum lugebat honorem.
Nam cupidè conculcatur nimis ante metutum. *Lucret. l. 5.*

Quem locum Statius est imitatus.

Indue quod madidum tabo diadema cruentis *Stat. lib. 1.*
Unguibus arripui. *Theb.*

Et alibi, ——— *nec tela, nec ignes* *Stat. lib. 2.*
Obstiterint, quin ausa luas, nostrisque sub armis *Theb.*
Captivo moribundus humum diademate pulses.

Alibi idem Statius vocat diadema perjurum, id est regnum perjurio adeptum, ubi Polynices loquitur deflens Tydea.

Nec jam sortitus veteres, regnique nocentis *Stat. lib. 9.*
Perjurum diadema peto, *Theb.*

Alio

Alio item hic loco ipse Statius diademata vocat regna.

Stat. lib. 2. Sylv.

Vive Midegazis, & Lydo ditior auro
Troica, & Euphratæ supra diademata felix.

Cùm Darius unà cum imperio remisisset Hebræis omnia jura imperii; ac pro tanto munere non aliud quàm gentis amicitiam, fœdusque postularet, hoc insuper addidit; ut in publicis, sollennibusque votis mentio fieret coronæ Persicæ, id est regni & imperii sui. *Plutarch. πε. φιλαδελφ.* Plutarchus accusans discordiam fratrum Antiochi & Seleuci, ait eos implesse Asiam calamitatibus, dum mutuis sævisque cupiditatibus ambiunt purpuram & diadema. Ergo quisquis *Polyb. ecl. leg.* diadema gestabat, is regia potestate præditus existimabatur. *Athen. lib. 14.* Athenæus tradit, Myrrhinem Samiam meretricem fuisse regi Demetrio omnium fortunarum consortem, uno excepto diademate, hoc est, una excepta rerum summa, quam ipse uni sibi seposuerat. De talibus propemodum mulieribus, quæ essent tibicinæ & saltatrices, loquens Plutarchus, veluti de Aristonisa, Oenanthe, Agathoclea, *Plutarch. ἐρωτ.* ait eas ascendisse supra diademata. Semiramim etiam quod petiit à Nino impetrasse, nempe ut sederet regia sede diademata, & negotiis regni intenta. *Plutarch. Tiber. & Gracc.* Modestiùs, & animosiùs Cornelia Gracchorum mater, quæ cùm Ptolemæus rex ambiens ejus nuptias polliceretur ei consortium diadematis, eam conditionem constanter repudiavit. *Plutarch. Tiber. & Gracc.* Cùm Tiberius Gracchus populi autoritatem augeret, Senatus minueret, Pompejus stetit, dixitque se Tiberio vicinum esse, & hinc scire, Eudemum quendam Pergamenum è regiis insigniis dedisse ei diadema & purpuram, ut illi qui Romæ regnaturus esset. Citerioribus sæculis diadema interdum videtur fuisse usurpatum pro indutu regio, aut imperatorio. Et hoc quidem sensu hanc dictionem credo legi in Curopalate, cujus hæc sunt verba; *Curopal. de offic. Constantin.* ὅτε γοῦν ὁ βασιλεὺς τὸ στέμμα φορεῖ, ἕτερόν τι ἔνδυμα οὐ φορεῖ, εἰ μὴ τὸ σάγιον, καὶ τὸ διάδημα. Cum igitur rex stemma fert, alium aliquem indutum non fert, nisi sagum & diadema. Quibus in verbis manifestum est, diadema sumi pro veste imperatoria, cujusmodi est aut paludamentum, aut laticlavium. Eadem propemodum repetuntur infra, ἐνδύεται, inquit, ἐπάνω τοῦ σαγίου καὶ τοῦ διαδήματος μανδύαν χρυσοῦν. Induitur super sago & diademate penulam auream. Sed hoc potissimùm uerum esse probo è scriptore vitæ Æsopi, *In vita Æsopi.* qui tradit, Nectenabò regem Ægyptium excepisse Æsopum ab rege Babylonica ad se missum, αὐτὸς, inquit, ἐρέαν ἐνεδύσατο, καὶ διάδημα, καὶ διάλιθον κίδαριν, ipse eream, hoc est laneum vestimentum induit, & diadema, & gemmatam cidarin. Si cidaris fuit insigne capitis, restat ut diadema fuerit inter cæteras tunicas, quibus Rex amiciri voluit, nempe superpositum τῇ ἐρέᾳ.

ἐρέας Suidas confundit diadema cùm indumento, & indumentum cum corona regia. Διάδημα, inquit, τὸ βασιλικὸν ἔνδυμα. τάχα δὲ *Suid.* τὸ ἔνδυμα τὸ στέμμα. Diadema, regium indumentum. fortè etiam *διάδημα.* indumentum, [est] stemma.

CAPUT V.

Cur diadema sit candidum. Candor quid signet. Magistratus albati. Alba vestis ingenuorum propria. Sacerdotes in albis vestibus. Candidæ vesti convenit corona.

Dixi diadema esse fasciam candidam, lineam, plectilem, textilem, evincientem caput regis. Id quid ita inventum fuerit, facilis est conjectura. Candidum fuit, quòd ea est nota coloris albi, ut omnium sit optimus idem & utilissimus; *quòd ex eo plurimi fiunt; neque hic ex alio*, ut ait Columella. Candor est ar- *Columel.* gumentum spectatæ innocentiæ, quam rex in aliis frustra deside- *lib. 7. c. 2.* rat; si non eam ipse præstat, & quidem luculentam. Cur putas regnum, ut est, dici rem inter mortales pulcherrimam? Non tantùm propter imperium & potentiam; sed præcipuè propter justitiam & fidem, quarum utraque una innocentiæ appellatione continetur. Hujus in principe Deus acer exactor est, & quidem rigidæ & inflexibilis. Id quod ego aliâs hoc epigrammate id egi ut complecterer, alloquens regnantem,

Cui sublime caput gemmis redimitur & auro,
Qui sceptro populos, imperioque regis.
Verus & magnis virtutibus imbue pectus,
Lux tibi sit pietas, lex tibi justitia.
Hæ tibi sint artes, hæc sint insignia regni.
Aureus hinc rutila, gemmeus hinc radia.
Ferrea dispuleris, revocaveris aurea secla,
Et planè præsens Jupiter alter eris.
Consurgent lauri flava cum fronde Minervæ;
Fama, Horæ, Charites hinc tibi serta dabunt.

Itaque vel solo candore prisci diadematis rex monetur, ut magis innocentiæ fidat quàm opibus. Sibi gubernacula tractanti non alios admoveat remiges, quàm illos qui eâdem innocentia nivescunt. τὰ λευκὰ, inquiunt, καὶ καθαρά. Quæ alba sunt, eadem sunt pura. Certè Græcis vestitus purus est albus. Plutarchi sunt verba loquen- *Schol. Æsch.* tis de populo Romano, ἐθεῶντο καθαραῖς ἐσθῆσι κεκοσμημένοι, spe- *in Pers.* *Plutarch.* ctabant, ut Apuleji verbis utar, *vestium candore puro luminosi.* *Æm. Paulo.*

Quomodo candor regibus convenit, ita quoque illorum proprius est, qui regum vices agunt, cujusmodi sunt primores regni, & magistratus. Nectenabò Rex Ægypti, cognito adventu Æsopi, qui missu regis Babyloniæ ipsum adibat, jussit omnes magistratus sumere vestes albas. Ipse laneam induit. Postero die ipse candido, amicos purpureo amicimine conspicuos esse voluit. Albus vestitus in rege erat argumentum ingenuitatis. Purpureus in amicis fuit index nobilitatis. Certè ipse apud animum meum sic statuo, illam mutationem coloris, quæ postridie facta est, signasse coëuntes ingenuitatem & nobilitatem. Huc adde, candorem esse argumentum felicitatis, & candida dici prospera & felicia, ut in hoc loco Sallustii. *Qui benignitate & clementia imperium temperavêre, his læta & candida omnia visa.* Atheniensium judicum vestes fuisse candidas, colligo ex hoc loco Aristophanis,

In vita Æsopi.

In frag. Sallust.

ὅταν ἔχητε χλανίδα λευκὴν, τότε μάλιστ' οὕτω δίκην
Δώσετ' ἡμῖν πᾶσι τοῖς ὄρνισι καταλιλωμένοι.

Aristoph. ὄρν.

Cùm habueritis vestem albam, tunc maximè sic pœnas dabitis nobis avibus absumpti. Platæenses quoque magistratus non alio utebantur indutu quàm albo. Romæ vestitum magistratuum urbanorum album fuisse constat. Martialis,

Plutarch. Aristide.

Vivat & urbanis albus in officiis.

Martial. lib. 4.

Nec tantùm magistratus, sed & omnes ordines die festo & omni apparatu ornatuque visendo, ludosque spectantes, tum in comessationibus & conviviis erant in albis vestibus, ut discimus è loco Plutarchi quem paulò ante memoravi, & ex his versibus Martialis,

Spectabat modò solus inter omneis
Nigris munus Horatius lacernis;
Cùm plebs, & minor ordo, maximusque
Sancto cum duce candidus sederet.

Martial. lib. 4.

M. Tullius acerbè exprobrat Vatinio homini truci, & immania agitanti vestitum pullum, qui debuit esse albus. *Quis unquam*, inquit, *cœnavit atratus?* Et paulò post, *Quis unquam* [p. deesse nisi] *in luctu domestico, quis* [& hîc p. deesse, nisi] *in funere familiari cœnavit cum toga pulla? cui de balneis exeunti præter te toga pulla unquam data est? cùm tot hominum millia accumberent; cùm ipse epuli dominus Q. Arius albatus esset, tu in templum Castoris te cum C. Fidulo atrato, cæterisque tuis furiis funestum intulisti. Quis tum non ingemuit?* Denique alba vestis propria fuit ingenuorum; ut liquet ex hoc loco Achillis Tatii, ubi loquitur de servo aut captivo qui se ingenuum mentiebatur; hic venit in conspectum, inquit,

Cic. in Vat. orat. 34.

inquit, vestrum, pro vinculis amictus alba veste, & in ordine liberorum stetit iste captivus. Primores quoque Indos ajunt uti veste candida, & sindonibus candidis. Albas item vestes, si Artemidoro credimus, non alii gestabant quàm sacerdotes. Tale fuit Phæcasium Atheniensium & Alexandrinorum sacerdotum. Amphiaraum Statius facit niveum.

Achil. Tat. lib. 3. *Strabo lib. 15.* *Artemid. lib. 2. c. 3.* *Appian. Alex. lib. 5. bel. civ.*

Ipse habitu niveus, nivei dant colla jugales.
Concolor est albis & cassis & infula cristis.

Stat. Theb. lib. 6.

Sed & illi viginti quatuor seniores qui in Apocalypsi describuntur coronati aureis coronis, sunt circumamicti vestimentis albis, nempe prisco more. Nam candidæ vesti corona convenit. Et ferè hæc duo conjuncta legimus. Sic apud Plutarchum Zeuxippus iens ad rem sacram στέφανον καὶ λευκὸν ἱμάτιον λαβὼν corona & albo indumento sumptis, per forum perductus est ad ædem sacram. Palladem ac Dianam oraculum Delphicum vocavit λευκὰς κόρας, albas puellas, quasi is color Deabus virginibus sit convenientissimus. Hæc, inquit, mihi curæ erunt, & albis puellis, hoc est, Minervæ ac Dianæ. Phintys Pythagorica vult mulierem castam amiciri vestimentis μετρίοις καὶ λευκοχρωμάτοις modestis, & albi coloris. Quæ sunt ipsissima verba Apollinis, qui candida quoque veste suos mystas amiciri gaudet.

Apocal. cap. 4. *Plutarch. ἐρωτ. ἐν παροιμ.* *Stob. γαμ. παραγγ.*

Delius hic longè candenti veste sacerdos
Occurrit, ramoque vocat.

Val. Flacc. lib. 3. Arg.

Socrates, cùm sibi instaret fatalis dies, in carcere differens cum Critone, dixit mulierem quandam singulari forma sibi in somnis visam λευκὰ ἱμάτια ἔχουσαν albatam; ac si dicat, Deam fuisse, atque adeò ipsam Palladem. E superioribus discimus, reges plerunque gestasse diadema candidum, quibusdam exceptis, iu quibus fuerunt Persici qui utebantur purpureo. Q. Curtius Alexandrum memorat degenerasse in mores Persicos. cui rei, præter cætera, argumento hoc est, quòd *purpureum diadema distinctum albo, quale Darius habuerat, capiti circumdedit.* Summa hæc est, diadema exigere in rege non fucum, sed candorem; non virtutem adumbratam, sed veram; non sordes, sed puritatem. *Catenæ*, inquit Hieronymus, *sordes & comæ non sunt diadematis signa, sed fletus.*

Plato in Crit. *Q. Curt. lib. 6.* *Hieron. epp. lib. 1. epp. 5.*

CAPUT VI.

Linea materia in diademate quid signet. Cur diadema dicatur evincire caput regis. Diadema gestatum à summis ducibus. Aliud diadema gestatum sollennibus diebus. Corona usurpata à summis mortalium, quæ tamen propriè non fuit diadema. Stemma.

DIadema est linea materia, ac ferè translucida, quia nihil factu facilius est, quàm regis ingenium, quamlibet occultum & abstrusum, introspicere, & quidem è moribus. Verè Seneca,

Sen. in Agamem.

Perlucet omne regiæ vitium domus.

Errat rex si se ignorari putat. Ipsi imponere levissimus & improbissimus quisque potest. Nunquam ipse universis. Cæterùm diadema dicitur evincire caput regis, ne, scilicet, moveatur ac variet. Nam sub tali capite necesse est membra labare, titubare, vacillare. Tanti est regi esse capite adstricto, hoc est, perpetuò gestare sanum, ut ille ait, sinciput. Nam quomodo ebrietati compescendæ dixi inventa fuisse in conviviis prima illa vincula, quibus postea fuit nomen coronis & quidem nexis è foliis, floribus, frondibus adstringentibus, ita diadema inventum est adstringendo capiti regis, ne fluitet, ne furat, præcepsque detur. Enimvero si quisquam alius, se rex totum arctare, suos affectus constringere debet intra eos limites quos huic fastigio constituunt hinc ratio, hinc virtus. Hanc sibi summam licentiam, hoc sibi tutissimum præsidium, non aliud sibi, suoque nomini decus esse putet. Extra hanc licentiam nihil licere animum inducat. Et hæc quidem de prisco diademate; quod non putandum est fuisse rem temerariam, inutilem & otiosam, sed verissimam indicem illorum quæ dixi. Cæterùm etsi diadema est insigne regium, tamen & à summis ducibus, cùm exercitui præessent, gestatum constat, quamvis non essent reges. Certè Plutarchus, Aristide Milesio autore, tradit Fabium Maximum, post amissos trecentos milites quos duxerat adversus Annibalem, accepto lethali vulnere, in ipsum Annibalem vehementi cursu concitatum, ei ablato diademate, ibidem oppetiisse. Sed næ ego hunc Aristidem habeo pro Græculo nugatore, qui contra fidem historiæ ausus sit rem vanam obtrudere pro vera. Videndus est Livius, qui ex fide rem omnem tradit, id præcipuè qua ratione perierint trecenti Fabii, si de his iste Milesius loquitur. Nam, unus ille Fabius sapiens cunctator veriùs quàm acer pugnator, qui sæpe Annibali

Plutarch. in parall.

Liv. lib. 2.

bali pectus pulsavit, nusquam legitur hoc facinus fecisse adversus Annibalem, neque is est qui duxit trecentos Fabios adversus Pœnum. Quòd si hoc verè traderetur, dicendum esset hoc fuisse singulare in ducibus Carthaginiensibus, ut se regio diademate insignes facerent. Equidem potiùs adhæreo exemplo quod ante hoc, nullo intervallo memorat idem Plutarchus. Ait enim, Leonidam cum trecentis missum ad Thermopylas à Lacedæmoniis. Ibi cùm conspexisset Persas licentiùs agere, dixisse suis; Sic prandete ut qui sitis apud inferos cœnaturi. Tum impetu in barbaros facto, penetrasse usque ad Xerxem, eique diadema abstulisse. Quo loci Xerxes describitur non solùm ut magnus Rex Persarum, sed ut summus dux ingentis exercitus. Credo hoc diadema fuisse illam quam olim Curopalates ait vocatam fuisse ζώνην στρατιωτικὴν δηλοῦσαν τιμήν. Zonam militarem indicem honoris. ego libenter addiderim, ἡγεμονικήν, ducalem, seu ducis propriam. Aliud fuit diadema, quod non semper, & ubique gestabatur, sed tantùm sollennibus diebus, & quoties rex undique sua majestate circumfusus se in publico non solùm aspiciendum, sed & colendum præbebat. Hoc diadema Martiano Capellæ est *sceptriferum*. tanquam non insigniat caput regis, nisi cùm rex totus fulget insignibus regiis, præcipuè sceptro,

Plutarch. ibid.

Curopal. de offic. Constant.

—— quippe potissimus
Nectis sceptrifero sub diademate
Omnigenûm genitor regna movent Deûm.

Martian. cap. lib. 9.

Et hoc quidem diadema texebatur è pretiosissima quaque materia. Ovidius,

Barbara jam capti poscant insignia reges,
Textaque fortuna divitiora sua.

Ovid. lib. 3. de Ponto.

Itaque eleganter Eusebius ait, Deum Christo dedisse nomen, γέρας ὥσπερ τίμιον παντὸς πολὺ μεῖζον βασιλικοῦ διαδήματος, sicuti præmium pretiosum, multo majus omni pretioso diademate. Priscum illud religabatur in occipitio, caputque gestantis evinciebat. At hoc non tam caput redimiebat, quàm capiti imponebatur, aut circumponebatur, etiam apud Priscos, qui ita loquebantur, imponere, vel circumponere diadema. Ἄτταλος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ περιθέμενος τὸ διάδημα. &c. Sæpe gestatores regii diadematis, in solennibus, non quidem diadema, sed coronæ genus aliquod gestabant effigiatæ in quamlibet speciem, pro arbitrio gestoris. Hoc docet Curopalates in his verbis, ubi loquitur de imperatore. φορεῖ δὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸ δοκοῦν αὐτῷ φόρεμα, ἤως, ἢ χελωνία, ἢ πτερόφυλλον, ἢ τι ἕτερον ὅμοιον τούτου. Quæ verba audeo firmare esse corrupta, & pro

Euseb. l. 1.

Plutarch. ἀποφθ. βασιλ. καὶ στρατ.

Curopal. de offic. Const.

ἦως, ἢ χελιδονία, legendum ἴον, ἢ κρίνον, & sic vertendum esse hunc locum. Fert autem [Imperator] in capite quod videtur sibi gestamen, violam, aut lilium, aut quadrifolium, aut quidpiam aliud hujusmodi. Alibi idem Curopalates ait, Imperatores una cum dominis discedere & redire in palatium pedibus στεφηφοροῦντας, hoc est coronatos hoc genere coronæ, quod verè non esset diadema imperatorium, sed ornamentum capitis rotundatum, & effictum ut dixi, in speciem coronæ arbitrio ipsius. Alibi etiam cùm describit Imperatorem & conjugem sedentes apud mensam & convivantes ait eos esse στεφηφοροῦντας, non diadematos, sed coronatos. Diadema illud operosum, insigne regiæ majestatis etsi, ut dixi, coronæ quoque nomine demonstrabatur, tamen ei etiam indebant nomen, stemma. Hoc sensu locutus est Curopalates iis in locis in quibus distinguit coronam à stemmate. E quibus profero illum in quo loquitur de reginis & Imperatricibus, ἡ δὲ μὲν οὖν προεστεμμένη καὶ μήτηρ τοῦ ἀναγορευομένου φοροῦσα τὸ ἑαυτῆς στέμμα, ἡ δὲ νέα βασιλὶς φοροῦσα στέφανον. Ea quæ ante coronata fuit, nempe renuntiati imperatoris mater fert ipsa quoque insigne suum. Nova autem regina coronam gestat. Et infra ait, εἰ καὶ τινες λέγουσι ὅτι ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης κεῖται τὸ στέμμα τοῦ βασιλέως· ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο. Etsi dicunt super sancta mensa positum esse insigne regis, non tamen ita est. ἐντὸς δὲ τοῦ ἁγίου βήματος κρατούμενον ὑπὸ διακόνων τὰς ἱερὰς φερόντων στολὰς ἄγεται ἐπὶ τὸν ἄμβωνα. sed intus in sancto solio continetur, & à diaconis gestantibus sacras vestes affertur ad suggestum. Et hoc quidem citerioribus sæculis fuit στέμμα. Nam antea, & quidem multis sæculis præter ea quæ de stemmate dixi, alibique dicam. Attici vocabant στέμματα τὰ ἔρια, hoc est, infulas laneas. Quippe orta Athenis sterilitate, ex oraculo hoc perficiebatur tanquam supplicatio. Hîc addam locum Martiani Capellæ, ubi loquitur de coronis Deorum, quæ ipsi sunt stemmata. *Quasque librorum notas*, inquit, *Athanasia conspiciens, quibusdam eminentibus saxis jussit ascribi, atque intra specum per Ægyptiorum adyta collocari. eademque saxa [stellas appellant] deorum stemmata præcepit continere.* De hoc diademate infra dico uberiùs.

Etymol. εἰρεσιώνη.

Martian. cap. lib. 2.

CAPUT

CAPUT VII.

Diadematis & coronæ promiscuæ voces. Corona poëtica. Diadema & corona discriminantur. De diademate quod Antonius Cæsari obtulit. Lamina aurea gemmata est pars diadematis. Ornatus, opesque diadematis plerumque fuerunt munus gentium & populorum. Interdum regum inter se.

DIxi de prisco diademate lineo, niveo, simplici, quod quidem postea nec rejectum, nec obliteratum fuit, sed coronæ sociatum, usque eò ut hodierno die coronæ ac diadematis significatus coëant. Ea re ipse posthac utramque vocem usurpabo, prout hæc aut illa mihi sese promtior obtulerit. Quidni id mihi licere putem, cùm diadematis majestatem, & coronæ pulchritudines uno, eodemque texto contineri videamus? Non item nescio, nomine diadematis non tantùm regii capitis insigne demonstrari, sed & quamlibet coronam, ne illa quidem excepta qua Poëtæ redimiuntur. Certè Æschines ait, ante regiam porticum usque ad sua tempora conspectam esse, æream statuam Pindari sedentis, habentisque vestem, & lyram, & diadema, & in genibus complicatum libellum. Quis neget hoc loco διάδημα esse coronam, non notam regiæ frontis? Hæc tamen vox perrarò invenitur in hoc significatu. Nam alibi constat utramque dictionem signare diversas capitis notas, ut in hoc operis contextu sæpe dicendum est. Id quod vel ex eo Plutarchi loco manifestum est, in quo is memorat, Lupercalibus Antonium Consulem Cæsari obtulisse diadema corona lauri circumvolutum. Id est, tortilis laurus, quam vocat coronam, implexa fuit diademate, quæ erat alba fascia, prisco & recepto apud reges more. Id quod D. Brutus, is qui fuit unus proditorum & percussorum Cæsaris, hoc ipso nomine signavit. Cum enim Cæsar animo fluctuaret iret, an non iret in Senatum, dixit ei Brutus, eo die Senatum decreturum, ut omnium provinciarum, quæ sunt extra Italiam ipse rex renuntietur, καὶ φορεῖν διάδημα, ac ferat diadema. Itaque vel hac sola specie Antonius Cæsarem renuntiabat, si laurum inspicias triumphatorem imperii Romani, si diadema, regem. Idque populus ita accepit. Cùm enim Cæsar id diadematis genus rejiceret, id factum universorum plausus est consecutus. Id quod cùm bis accidisset, eoque experimento Cæsari compertum esset, populo Romano invisam esse mentionem regis, coronam in Capitolium ferri jussit, prisco, scilicet, usitatoque more triumphantium, Quo facto id egit ut fidem faceret se contentum triumpho abstinere regno. Cæterùm supra dixi, apud quosdam reges, in his Persicos, solenne fuisse ut statis quibusdam diebus capite gestarent diadema regium.

Æschin. ep. 4.

Plutarch. Jul. Cæs. & in Ant.

Plutarch. Jul. Cæs.

regium. E quo more ſenſim nata eſt auguſta illa ſpecies hujus texti qualis hodieque aſpicitur. Priſca illa faſcia linea nullo artificio operoſa, nullis opibus tumida, nullo accerſito lumine coruſca, ſed ſolo candore conſpicua fuit. Cui tamen ſimplicitati hærebat multa majeſtas. Nunc è faſcia linea, ſeu linteolo facta eſt lamina aurea, & quidem gemmata; quæ eſt prima pars diadematis, illa quæ propriè caput evincit. Et primo quidem dicimus hanc laminam eſſe auream, hoc eſt, è materia tam ſolida, tam tenace ac duratrice, ut ei tutò affigi poſſint additamenta pretioſiſſima. Id quod ſumma ratione factum eſſe, & hîc dicemus, & alibi nobis dicendum eſt Et verò hæc additamenta ſunt tam lucida, ut in ipſis ſtellis nihil propè ſit luminoſius. Quiſquis hæc intentiùs aſpicit, poteſt conjicere in ipſo prope mundi clypeo quotquot ſunt miris fulgoribus variata cælamina. Uſque eò omnia ibi ſunt rara, taliaque ut

Strabo lib. 15. ſoli reges ea poſſideant. Hoc omne Strabo ſcriptor eloquentiſſimus vocat κόσμον λιθοκόλλητον ornatum lapillis incruſtatum, qui in regio capite non eſt luxus, ſed decus, multo ſecus quàm in femi-

Tertull. de habitu mul. na, in qua Tertullianus haud magis probat aurum & lapillos, quàm florales coronas, quas infensè inſectatur. At lumina lapillorum quibus regum diademata variantur, ut cœlum aſtris, magnifico

Lucian. de domo. uſui reperta ſunt. Siquid in rebus humanis par eſt eſſe gemmatum, illud certè diadema eſt. Ibi enim lapilli qui illuſtrant frontem regis, fidem faciunt, quàm nulla aut nubes, aut labes ipſi inſidere debeat index ac teſtis mentis contaminatæ. Eaque re ſerenitas videtur eſſe propria dos regii capitis; quæ hominum languentes animos, & ſub nubilo mœſtitiæ detentos divina quadam lætitia perfundat. Hinc titulus ſereniſſimi, qui hodie pervenit ad quoſdam quorum dignitas, & opulentia longo intervallo diſtat ab apice regio. Ne multa; Etſi agnoſco, antiquiſſimum regii capitis geſtamen fuiſſe diadema illud quotidiannm, de quo dixi, tamen hoc firmo, Illos ipſos priſcos reges talis diadematis geſtores, cum quo, rundam dierum ſolennitates peragerentur, ſeſe inſignes feciſſe corona aurea & gemmata, cui quoque nomen inditum diadema. Imò ſequutis temporibus hoc unum verè fuiſſe diadema, è ſupradictis &

Zonar. Tarquin. ex iis quæ infra exequar, liquidò conſtat. Quem morem eſſe antiquiſſimum, docet Tarquinius, qui auream coronam tunc geſtavit cum manu tenuit ſceptrum, & ſedit eburnea ſede, hoc eſt, cum ſe

Artemid. lib. 1. c. 79. populo oſtendit circumdatum inſignibus regiis, quibus adde πορφύραν καὶ προπομπὴν, purpuram & comitatum, ut ait Artemidorus. Et verò hoc nomine coronæ, faſciæ, diadematis principatum

Artemid. lib. 1. c. 18. ſignari, alibi hic ipſe Artemidorus docet his verbis, τῷ μὲν γὰρ ἀρχῶντι περιγραφή, ἐν ᾗ δύναμις αὐτοῦ στεφάνη, ἢ στροφίον, ἢ διάδημα.

huic

huic quidem principatum prædicit in quo opus habebit corona, aut fascia, aut diademate. Alibi etiam describens regia insignia, coronam æquat diademati. Oportet, inquit, eum qui habet pur- *Artemid. lib. 2. c. 3.* puram, omnino coronam vel diadema habere, & multos asseclas & custodes. Quibus ex verbis perspicuum est, coronam evincientem caput regis ei esse pro diademate, atque adeò ipsum dia- *Artemid.* dema. Alibi hic ipse regium apparatum dicit esse diadema, scе- *lib. 2. c. 31.* ptrum & purpuram. Atque hæc quidem omnia antiquitus plerunque erant munera gentium & populorum, qualia Halicarnassæus memorat missu Hethruscorum allata fuisse ad Tarquinium, ut essent σύμβολα τῆς ἡγεμονίας, signa, sive insignia ducatus & imperii, *Dionys.* quibus ea gens colebat suos reges. Hæc Halicarnassæus dicit fuisse *Halic. lib.* coronam auream, & sellam eburneam, & sceptrum habens aqui- *3. Antiq.* lam in capite. Et paulò post de Tarquinio loquens addit, Et coronam auream ferebat, & purpurea veste amiciebatur. In sequentibus quoque docet auream coronam propriè fuisse insigne regii capitis, quale dixi esse diadema. Hic, inquit, ornatus mansit apud eos qui post ipsum fuerunt in regio principatu, etiam post ejectos reges, annuis consulibus, extra coronam, & vestem pictam. Quæ ultima verba docent, coronam & vestem versicolorem fuisse insignia regia; eaque re dempta fuisse consulibus, cum cætera summæ potestatis argumenta penes eos mansissent; Nempe, ne regibus exactis, nihilominus regnum mansisse dici posset; & pro uno duo reges Romæ conspicerentur. Enimvero Brutus ille libertatis autor in illa sua concione quæ extat apud Halicarnassæum, Cùm, inquit, *Halicarn.* insignia regum multa sint, si quæ in his, ut nimia, invidiosa sunt, *lib. 4. antiq.* partim minuite, partim auferte, sceptra inquam, & aureas coronas. Non ergo mirum si Curopalates tradit, illam coronam quæ fuit eadem cum diademate, dictam fuisse στέμμα, hoc est, βλαττίον μετὰ λί- *Curopal. de* θων καὶ μαργάρων, textile, sive laminam auream cum lapillis & mar- *off. Constant.* garitis. Itaque hæc corona nequaquam materia, sed sola utique forma aliquantùm distat ab hodierno diademate. Hoc, ut suprà dixi, quia totum est aureum ac gemmatum, capiti imponitur. At illud Constantinopolitanum pone frontem colligabatur, quæ cerebrum est, hoc ferè uno retento è prisco diademate, & primævo hujus dictionis significatu. Cæterùm ut regibus tales coronæ mittebantur, ita ipsi reges quandoque summos duces & imperatores, etiam externos, hac tanta, talique munerum dignitate cohonestabant. Hoc exemplo Appianus Alexandrinus memorat Lucullum fuisse cultum à Machate filio Mithridatis. Refert quoque Zosimus, *Zosim. l. 6.* rancidos illos Romanos jussu Alarichi Attalum præfectum urbi in augusta sede locasse, coronaque evinxisse, videlicet, aurea. Quid,

 quod

quod hæ aureæ coronæ tam regum propriæ fuerunt, ut se ipsi reges
Zonar. Cyro. hoc munere invicem colerent? Cyaxares inter ea munera quæ Cyro misit, voluit esse coronam regiam auream distinctam pretiosissimis lapillis. Virgilius inter ea dona quæ Æneas Didoni ab se ferri jubet, recenset regium cultum, nempe

Virgil. lib. 1. Æneid.

—— sceptrum Ilione quod gesserat olim
Maxima natarum Priami, colloque monile
Baccatum, & duplicem gemmis, auroque coronam.

id est, in ea corona auro intertextæ erant gemmæ. Isque ejus coronæ erat duplex contextus, unus aureus, alter gemmeus, sed uterque ita mixtus & compactus, ut unus esset. Ea re tales coronæ dice-
Non. affici malis & suppar. bantur fulgere auro & gemmis. Varro in Eumenidibus, *Coronam ex auro & gemmis fulgentem gerit luce locum afficiens.*

CAPUT VIII.

Munerum magnitudo quibus quædam gentes coluerunt reges suos. Coronæ in pompis ostentatæ. Orientalium regum pompæ. Corona ingentis pretii. Magnitudo earum opum quæ aliquando transvecta sunt in triumpho Romano. Coronæ ex margaritis. Pretium quarundam coronarum quæ regibus datæ.

Vix credibilia sunt illa quæ de harum coronarum numero & pretio memorantur. Memorantur tamen, & quidem accuratè ne dictis fides non adsit. Tantus in hac quoque parte priscorum regum spectatus est luxus, dico an magnificentia? His quidem pom-
Athen. l. 5. pis paginas implet Athenæus, dum spectandam exhibet nescio dementiam, an opulentiam Antiochi Epiphanis, Ptolemæi, Antiochi Epimanis qui in quadam pompa id egit ut superaret Paulum Consulem Romanum. Quippe ibi conspecta sunt tria millia Cilicum habentium aureas coronas; præter equites Pisæos mille, & alios
In fragm. Polyb. tres mille, quorum plures erant χρυσοφάλαροι καὶ χρυσοστέφανοι, aureis in galea cristis, & aureis coronis. Alii autem ἀργυροφάλαροι habentes galearum cristas argenteas. Erant & octingenti ephebi aureis coronis. E talibus narrationibus hoc discimus, totas provincias, & urbium ac municipiorum primores id egisse ut suos reges magnis, pretiosisque muneribus venerarentur. In his fuisse coronas vel diademata, potissima & præclarissima regum insignia. Has in pompis, ad quas fiebat ingens hominum concursus, exhibitas fuisse ut eximia spectacula, ostentandis opibus & potentiæ. Ex hac tot divitiarum ostentatione in hominum animis ingens oriebatur regii culminis admiratio, veneratio, fortè & metus. Hinc

quoque

quoque Indicæ illæ pompæ à Strabone memoratæ, in quibus aspiciuntur ingentes lebetes, crateres, mensæ, sellæ, pocula, labra singula magnam partem smaragdis, beryllis, carbunculis incrustata, præter vestes aliaque. Qui mos non solùm apud gentes orientales, sed & in occidente, ut verisimile est, plurimùm invaluit. Certè idem Strabo memorat, Lucerium Arvernum patrem Bitti, illius qui stetit contra Maximum & Domitium duces Romanos, tantis opibus, tantaque lautitia floruisse, ut curru vectus per campum nummos aureos & argenteas dispergeret quos sectantes colligerent. Etsi ipse quidem hoc factum ad vesaniam potiùs quàm ad magnificentiam refero. In illis orientalium regum pompis tantum opum vectatum constat, ut quicquid hoc sæculo aspicitur aut pretio magnum, aut artificio rarum, aut visu admirabile, præ eo quod prisca illa magnificentia spectandum exhibuit, exile sit. Tantum, tamque immensum ibi fuit auri pondus, & quidem non scripti, aut in nomina & rationes relati, sed spectati; non, ut Claudianus ait, in ponderibus fulvis, & laminis informibus, quales dicuntur advehi è provinciis auriferis; non in aureis, ut Virgilius ait, saxis; sed certè auri effigiati à peritissimis artificibus in speciem clypeorum, craterum, armorum, vasorum, tripodum, torquium, coronarum. Ex his coronis Athenæus unam exhibet cubitorum sexdecim; alteram altitudinis bicubitalis. Eodem Athenæo autore corona conflata ex aureis decies mille posita fuit super sella Ptolemæi regis. Sed ut hæc magna fuerint, nunquam tamen æquarunt magnificentiam Romanam. In funere Syllæ Appianus Alexandrinus tradit fuisse translatas coronas aureas plus bis mille, dona civitatium, amicorum, ducumque qui sub ipso militaverint; super illas quæ sepulchro ejus injectæ fuerunt, quarum ne dici quidem luxus potest. Hîc quoque facultas mihi esset memorandi immensas illas opes triumphorum Romanorum, si non versarer in re cognitissima. Id mihi, ut specimen cæterorum, dixisse suffecerit. In triumpho Pompeji, quem Plinius vocat triumphum luxuriæ, transvectum fuisse alveum gemmeum latum pedes tres, longum pedes quatuor. Inibi fuisse lunam auream pondo XXX. lectos tricliniares tres; vasa abacorum ex auro & gemmis novem; signa aurea tria, Minervæ, Martis, Apollinis. Quæ omnia, quamvis maxima & pretiosissima, tamen assurgunt illis quæ sequuntur. Ibi conspectæ fuerunt coronæ triginta tres ex margaritis; mons aureus & quadratus cum cervis & leonibus, & pomis omnis generis. Quæ omnia fuerunt circumdata vite aurea. Accessit musæum ex margaritis, in cujus fastigio fuit horologium; denique imago Cn. Pompeji è margaritis. Quorum omnium nihil, scilicet, Romæ natum.

Strabo lib. 15. *Athen. l. 5.* *Appian. Alex. lib. 1. bel. civ.* *Plin. lib. 37. cap. 2.*

Sed

Sed hic erat congestus è regibus, & provinciis illis, è quibus constabat magnitudo Romana; eâdem prope illa ratione qua reges Orientales colebantur & cumulabantur muneribus ab illis qui regnabantur. Memorat Athenæus, ludis publicis Ptolemæum primum donatum fuisse viginti corônis; & Berenicem tribus & viginti, quæ advectæ sunt super aureis currubus. Ut vel hinc quoque earum pondus & magnitudinem æstimare liceat. In his unam ait fuisse cubitorum sex; tum alias totidem, totque cubitorum. Sex item alias quatuor cubitorum, quæ columnis affixæ sunt. Id verò aurum coronarium dici meritò potuit, quale illud de quo dixi. Usque eò illis sæculis auro fuit inlusum, cùm ejus reperiretur tanta copia, ut ipsis quoque regibus vile esse cœperit, & ut vile in plures dispersum. *Athen. lib. 12.* Hoc exemplo Alexander jam mutatus in Persam à præconibus proclamari jussit, Alexandrum Ammonis filium tribus aureorum millibus coronare, hoc est, coronam dare. quo genere loquutionis *Polyb. fragm.* Græci satis frequenter utuntur. Polybius, κυρωθείσης δὲ τῆς ἐλευθερίας τοῖς γεραίοις, ἐστεφάνωσαν παραχρῆμα τὸν Ἀντίοχον τὸν βασιλέα πεντακοσίοις ἀργυρίου ταλάντοις. At libertate confirmata præmiis coronaverunt extemplo Antiochum regem quingentis argenti talentis, id est regi dono dederunt quingenta argenti talenta.

CAPUT IX.

Corona gestamen principum Romanorum. Hæc corona fuit gemmata. Auri dignitas spectatur in corona. Inibi aurum quid signet. Aurum Jove prognatum. Regis virtus qualis esse debeat. Lamina aurea in diademate quid significet. De raritate auri. Insignia aurea lamina.

EX his coronis quasdam reges, ipsique principes Romani capite gestarunt, non quidem sicuti diademata, & insignia regii capitis, sed eadem illa ratione qua usurpabantur à cæteris mor-*Sueton. Calig.* talibus. Caligulam Suetonius tradit, *per eum pontem, quo Bajas & Puteolanas moles conjunxit, ultro citroque commeasse biduo continenti. Primo die phalerato equo; insignem quoque* *Sueton. Domitiano cap. 4.* *aurea corona, & cetra, & gladio, aureaque chlamyde.* Idem scriptor eadem prope de Domitiano. *In stadio*, inquit, *cursu etiam virginis certamini præsedit crepidatus, purpureaque amictus toga, Germanicam capite gestans coronam auream cum effigie Jovis ac Junonis, Minervæque, assidentibus Diali sacerdote, & collegio Flavialium pari habitu, nisi quod illorum coronis inerat & ipsius imago.* Quibus è verbis colligimus, hasce coronas

præ se tulisse peculiare insigne ejus quod quisque princeps præclarè fecisset. unde illud epithetum, Germanicam. Commodus quoque coronam ex auro & Indicis lapillis factam gestavit, præter caduceum qualem Mercurius fert. Ammianus Marcellinus autor est, Saracenarum gentium *regulos supplices, ac genibus nexos obtulisse Juliano coronam ex auro, tanquam mundi, nationumque suarum dominum adorarent.* Etsi verius est, hanc coronam fuisse insigne regii capitis, hoc est, diadema. Porrò quod hæ coronæ, quæ non essent diademata, fuerint gemmatæ, ac lapillis distinctæ pretiosissimis, ex iis locis, quæ supra citavi, & è sequentibus discere licet. Et quidem de Bassiano hæc memorat Herodianus, ipsum ornasse caput corona distincta colore lapillorum pretiosorum. Id quod non fuit diadema, sed simpliciter corona, qualem supra descripsi. Harum tot lapillorum honoribus distinctarum coronarum meminit Claudianus in his ad Stilichonem prope gemmeis versibus,

Dio Commod.
Ammian. Marcell. lib. 23.
Herodian. lib. 5.

Quin & Sidonias chlamydes, & cingula baccis
Aspera, gemmatasque togas, viridesque smaragdis
Loricas, galeasque renidenteis hyacinthis,
Gestatosque patri capulis radiantibus enses;
Et vario lapidum distinctas igne coronas
Dividis ex æquo; ne non augusta supellex,
Ornatusque pares geminis heredibus essent.

Claudian. de laud. Stilich. l. 2.

Cæterùm has coronas tanti pretii, tamque speciosas dixi factas esse ex auro. Et hæc, scilicet, est antiquissima auri dignitas ut honestarit capita non tantùm summarum potestatum, sed & cujuslibet, qui modò aliqua insigni dote censeretur. Usque eò, ut cum Lucretio loquar, *aurum in summum successit honorem.* aurum, inquam, illud quod nostris erat putatum, hoc est, nulla permixtionis injuria pallidum, quale dicitur fuisse colophonium. Sic enim Herodotus aurum optimum vocat. Nempe ex hujus metalli synceritate coronæ fiebant, ut earum gestores admonerentur ejus puritatis, quam conscientiæ, Deo, universis præstare debent. Adnotavit Socrates apud Platonem, aureum illud primævumque genus nequaquam ex auro natum, sed ex auri præstantia ita nominatum, quòd fuit bonum & præclarum. Denique hoc ipsum metallum electum est diademati compingendo, ut ex hujus materiæ immortalitate sciri possit, quantum venerationis regiæ majestati præstari æquum sit. Altera auri dos est, ut contra omnem vim sit incorruptum. κεῖνον οὐ σὴς, οὐδὲ κὶς δάπτει. Illum non tinea, neque vermis consumit. ἰὸν οὐ παραδέχεται, rubiginem non recipit. Accedit difficultas eruendi hujus metalli, quæ

Lucret. l. 5.
ἐν τῷ μετρίῳ.
Plato in Crat.
In carmin. Sappho.
Philo περὶ τῆς χρηστ.

quæ admonet regem, ut anquirat & acquirat eas virtutes, quas omnes admirentur, ut minimè faciles, ſed operoſas, multo, inquam, labore, multo uſu, pari felicitate partas; in quarum, ſicuti regiarum & principalium venerationem omnes aliæ couſurgant; quæ ſua magnitudine ſolitum excedant, ſua raritate concilient ſibi admirationem hominum. Denique regias virtutes oportet eſſe tales, ut eas omnes mortales libenter fateantur nonniſi longis ætatum intervallis inveniri. Neque enim id rege quiſquam ſanus ſuſpicit opes, quæ plerunque ſunt invidioſæ; non potentiam, unde metus in univerſos; non abundantiam voluptatum, quæ ut animum debilitant, ita corpus enervant. Sed utique regia majeſtas tota confit è regiis virtutibus, propemodum ut è pluribus auri micis conflatur lamina illa coronaria, & ὄβρυζος χρυσὸς aurum *[Xenoph. de inſt. Cy. l. 1.]* verè purum, verè etiam πολύευκτος multis votis expetitum. Laminam dixi, hoc eſt, metallum attenuatum, & malleo extentum. Hinc quoque rex intelligit, non tam ſua intereſſe quantum poſſideat auri, quàm quanta moderatione auro utatur. Illi patum auri ſatis eſt, cujus virtus auro imperat. Non tam rex opus habet auro, quàm Reſpublica rege aureo. Porrò quòd aurum eſt ratum, ea re eſt hominum æſtimatione pretioſum. Hercule tam rarum, ut tempora ſignentur, quibus donaria templorum propter defectum hujus metalli fuerant ænea. *[Plato in Crit.]* Apud Platonem Critias deſcribens priſca tempora, ait ſacra peracta fuiſſe ſine auro & argento, quorum nullus erat uſus. *[Athen. l. 6.]* Cùm Lacedæmonii Apollinis Amyclæi faciem inaurare decreviſſent, nec aurum in Græcia reperiretur, monitu oraculi hoc metallum à Crœſo Lydio mutuati ſunt. *[Zenoph. in repub. Laced.]* Et verò Xenophon ait, fuiſſe tempus, quo apud Lacedæmonios quiſque ſedulò cavebat, ne aurum poſſidere videretur. *[Athen. ibid.]* Certè ſi apud quempiam inventus fuiſſet nummus aureus aut argenteus, is morte multabatur. *[Stob. περὶ νόμ. καὶ ἐθ.]* Hiero quoque Syracuſius, etſi ejus ſæculi opulentia à rerum ſcriptoribus validè commendatur, ut tripodem & victoriam ex auro ἀπύρῳ, quo in Pæonia terram deaurari teſtis eſt Ariſtoteles, *[Ariſtot. de admir. audit.]* faceret, coactus eſt mittere ad Architelem Corinthium, à quo emit. Et inſuper velut auctarium, quantum plena manus capere poſſet, accepit. *[Lucian. Jup. trag.]* Neptunum Lyſippus æneum, & pauperem fecit, quòd ea tempeſtate apud Corinthios aurum fuit nullum. *[Ariſtid. Panathen. 21. & in Themiſt.]* Ariſtide autore, quidam qui fuerat inter miniſtros regios, quòd aurum detulerat in Peloponneſum, communi Athenienſium decreto habitus eſt hoſtis publicus, & infamis. Nec ipſe tantùm, ſed & poſteri ejus. Addito, ut qui hunc interfecerit, huic id factum impune ſit. *[Plin. l. 33.]* Tradit Plinius Romæ *non fuiſſe aurum niſi admodum exiguum longo tempore. Certè cùm à Gallis, capta urbe, pax emeretur, non plus quàm*

mille

mille pondo effici potuere. Quæ fuit priſca illa Romana paupertas fortis & generoſa. Cujus argumentum pluribus ſæculis fuit, quod populus Rom. Simpulo & Catino ſacrificabat. Ut aurum commendatur ob raritatem, ita regi inhoneſtum eſt, quicquam in ipſo conſpici non ſingulare, rarum, regium; ne geſtamen ipſo geſtore ſit excellentius. Quiſquis aurum geſtat, inquit Artemidorus, hunc oportet eſſe planè ἀπόβλεπτον, ſpectabilem, ſuſpiciendum & venerabilem. Non poteſt abſcondi, quem ſplendor auri revelat. Hac item lamina regis frons evincitur, nequid externi dedecoris inſinuet ſe pudori ejus. Quippe hunc in rege par eſt eſſe altum, tenerum, ſollicitum, acrem cuſtodem probitatis, verum teſtem innocentiæ; cujus purpura per omnes corporis partes diffuſa totum regem validiùs honeſtat quam prætexta, laticlavium, palmata veſtis ac triumphalis. Hinc ipſius ſpecies interior redditur purior, exterior auguſtior. Omnia ejus membra hinc niteſcunt, fiuntque conſimilia fronti in improbos ſeveræ, in probos placidæ, in calamitoſos remiſſæ, non fictæ, ſed exporrectæ, non imbecillæ, ſed forti. Cæterùm in lamina, unà cum illis quæ è lamina emergunt, inſculpta ſunt inſignia coronarum, ſeu diadematum. Græcis ſunt παράσημα. Ex iſtis unum quodque numen habet ſuum proprium & ſingulare. Hæc inſignia ſunt peculiares quædam notæ, in texto diad matis conſpicuæ, ſicuti perpetuæ teſtes illius inuſitatæ virtutis, quæ te regem, aut illos quibus prognatus es, evexit ad iſthuc faſtigii. Quippe nullum diadema, ſive regia corona non eſt πολυμνήμων, multa geſtori memorans, multa illum monens, quædam laudans, quædam exprobrans, cujuſmodi vocitata eſt corona Dionyſii. Ad hunc contemplatum tam fidelem, tamque ſalutarem reges voco, eoſque omnes qui ſunt loco regum. Si tædet præceptorum, ſi ad mentionem ſtudiorum eſtis nauſeatores, ſaltem inſpicite in veſtra diademata. Exquirite quid ſit illud quod diademate demonſtratur. In exiguo monumento deprehendetis maxima documenta. Invenietis quî factum ſit, ut inſideatis culmen rerum. Diſcetis quænam ſint partes illius quem Deus locavit in ſtatione tam excelſa. Hîc agnoſcetis gloriam majorum veſtrorum. Intelligetis unde vobis ſint comparata ſuffragia, ſtudia, obſequia, conſenſus univerſorum. Cùm vos natura aliis pares gignat, mirabile eſt, unum te, quiſquis es qui regnas, inter tot hominum millia lectum eſſe, divina, inquam, manu ſepoſitum, ut unus ab aliis ſuſpiciare, colare, ac prope dixerim, adorere ut numen. Nimirum, hoc ideo fit, ut unus mortalis inter innumerabiles exiſtas, cujus cura cæteri nitantur; taliſque ſis univerſis qualem te ſibi quiſque, qualem tu tibi Deum optas. Hos monitus verè

Apul. Apol. I.

Artemid. lib. I. c. 79.

Nicephor. lib. 10.

aureos

aureos aureum diadema suggerit. Tum lumen lapillorum suadet lumen vitæ. Deinque omnis generis gemmæ gemmeos mores. De his insigniis aliquid uberiùs dicam. Id quod priusquam exequor, moneo, Non semper mortalium summos gestasse regias coronas vel diademata, qualia supra descripsi, sed quandoque usurpasse alia capitis insignia, prout suasit aut cupido novitatis, aut luxus regius, aut fastidium. Ad hoc exemplum Curopalates memorat, Constantinopolitanos imperatores unà cum prætexta gestasse tiaram. Id quod obscurè & confusè scriptum. Hoc tantùm disertim addit, eos capiti circumposuisse φορέματα διάφορα gestamina diversa; in his illam quam vocat προπαιυχίαν, modò elatius Justinianæum. Quorum singulorum formas, inquit, non est hujus loci singillatim enumerare. Imò si fecisset, nos verò ipsi multam gratiam haberemus. Ibi interpres ait προπαιυχίαν esse capitium signo προπαιοφόρῳ ornatum. Justinianæum interpretatur pressius, & quasi doctorale.

Curopal. de offic. Constant.

CAPUT X.

Peculiaria insignia coronarum. Corona turrita. Corona quam Vulcanus jussu Jovis imposuit virgini. Insigne coronæ Nemesis, Junonis & Junonum. Coronæ exploratoriæ. Insigne coronæ Junonis Corinthiæ. Aliud insigne coronæ Junoniæ. Insignia earum coronarum quas triumphator dabat suis militibus. Insigne Germanicæ Domitiani coronæ. Insigne Flavialium coronarum.

E Coronis nulla est cujus sive materia, sive forma, sive præcipua ejus nota non quidpiam singulare demonstret, ut suis locis dixi. Cui rei exemplum resumo quasdam è militaribus. Et quidem insigne coronæ castrensis, hoc est, peculiarem notam, eam quæ castrensem discriminabat à cæteris, dixi esse vallum ex auro. Nimirum, vallus effigiatus hoc loquebatur, ea corona donatum fuisse illum qui vallum seu vallos conscendisset & expugnasset. Pinnæ muri in rotunditate laminæ coronatiæ palam firmabant gestorem talis coronæ primum omnium obsessæ urbis murum ascendisse. Rostra navium ibidem effigiata testabantur; classiarium tali corona donatum primum iniisse navem hostium. Equestri quoque coronæ dixi aliquid inditum quo virtus equitis luculenter demonstratur. Ad harum exemplum pleræque ex aliis præ se tulerunt suum insigne, præcipuam, inquam, & illustrem notam, qua cujusque virtus in omnium conspectu visenda proponebatur. Mater Deûm gestat coronam turritam seu turriferam, quòd prima turres urbibus dedit. Hinc ejus epithetum, πυργοφόρος.

Synes. ep. 3. & Albric. de imag. Deor.

Hæc

Hæc est illa Rhea, illa Jovis, Junonis, Neptuni mater, Saturni uxor, insignis πυργωτῷ στεφάνῳ turrita corona, quòd urbes initio super montibus positæ sunt, ut loco munitissimo, & cœlo syncerissimo. Aut quòd ipsa est autor sive dux primæ, & ἀρχετύπου mundi substantiæ. Unde miror, quid ita interpres Phornuti πυργωτὸν στέφανον verterit igneam coronam, nisi fortè legit πυρινόν. Hesiodus describens illud malum, quod Vulcanus jussu Jovis sub specie virginis fabricatus est, præter serta & coronas floreas imponit illi coronam auream. *Phornut. in Rhea.*

> ἀμφὶ δέ οἱ στεφάνην χρυσέην κεφαλῆφιν ἔθηκε, *Hesiod. Theog.*
> τὴν αὐτὸς ποίησε περικλυτὸς Ἀμφιγυήεις,
> Ἀσκήσας παλάμῃσι χαριζόμενος Διὶ πατρί.

Circumque caput ei coronam auream posuit, Quam ipse fecerat inclytus Vulcanus, Elaborans manibus, gratificans Jovi patri. In hac corona dicit cælata fuisse multa artificiosa ex iis animantibus quæ terra, marique continentur.

> τῇ δ' ἐνὶ δαίδαλα πολλὰ τετεύχατο, θαῦμα ἰδέσθαι,
> Κνώδαλ' ὅσ' ἤπειρος πολλὰ τρέφει, ἠδὲ θάλασσα.
> Τῶν ὅ γε πόλλ' ἐνέθηκε· χάρις δ' ἀπελάμπετο πολλή
> Θαυμασίη, ζώοισιν ἐοικότα φωνήεσσιν.

In hac artificiosa multa cælata erant, mira visu animantia quæcunque continens multa alit, atque mare. Ex illis hic multa indidit. gratia verò resplendebat multa, mirabilis, animantibus similia vocalibus. In hoc, videlicet, Jupiter fœminam, animatum opus illiciendis, & ulciscendis viris fabrefieri voluit, eique speciosissimam coronam imponi, quæ corona constans è recentibus floribus calyptram ejus circumplecteretur. Sed enim illius coronæ pulchritudo consistebat, inquit, in illa animalium diversitate ac multitudine, quam ambitus, sive rotunditas laminæ repræsentabat. Id quod signi sat erat, nihil neque mari neque terra contineri quod non feminæ imperio subjecerit magnus Jupiter ut reginæ. Itaque illa cælatura verè dici potuit insigne coronæ tam nobilis quæ à magno numine jussu summi numinis facta esset. Ea corona ut nihil ornatius, ita nihil significantius, nihil repræsentandæ terrenæ, marinæque supellectili accommodatius fingi potuit. Nempe in ea lamina sculptum aspiciebatur omne pecudum genus,

> ——— *vitaque volantum* *Virgil. lib. 6. Æneid.*
> *Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore Pontus.*

Dixi quoque, in corona Nemesis fuisse cervos, & sigilla victoriæ. Quod totum verè dici potuit insigne illius coronæ. Nam cervi, animalia fugacia, signarunt fugientes Persas. Sigilla victoriæ robur & felicitatem universæ Græciæ. Junonem antiquitas faciebat lunatam, hoc est, gerentem lunam in diademate. Ibi effigiata luna *Albric. de Deor. imag. in Jun.*

verè dici potuit insigne coronæ Junoniæ, sive diadematis quod unà cum capite nubes operiebant. Neque verò hæc tantùm Juno Jovis & soror & conjux fuit lunata, verùm & aliæ Junones, Junonis pellices, cujusmodi est Alcmena.

Stat. lib. 6. Thebaid.

—— parvoque Alcmena superbit
Hercule, tergemina crinem circumdata luna.

id est, è lamina coronæ Junoniæ sexies emergebat effigies Lunæ. Inachim quoque Ovidius lunatam facit,

Ovid. lib. 9. Metam.

—— inerant lunaria fronti
Cornua cum spicis nitido flaventibus auro.
Et regale decus.

Apul. l. 11. Metam. Dicebam quoque illam Deam, quocunque eam nomine vocari fas fuerit, quæ Apulejum è bruto humanæ majestati reddidit, ab ipso ornari ea corona, quam ipse vocat multiformem; ut credibile est propter diversitatem earum rerum quæ inibi insculptæ fuerant. In hujus coronæ rotunditate fuit speculi, seu potiùs lunaris luminis imago. Id quod verè dixeris præcipuum insigne ejus coronæ, quo repræsentabatur illa tanta vis ejus Deæ, quæ bestiam homine commutare potuit. *Clem. Al. Stromat. lib. 5.* In mitra summi Pontificis fuit lamina. In ea lamina, ut infra dico, fuit inscriptum nomen quod est supra omne nomen. Quis ultra dubitet hanc inscriptionem fuisse insigne illius mitræ? *Philo π. ἀποικ.* Annon in capite, inquit Philo est πέταλον χρυσοῦν καθαρὸν lamina aurea pura, ἔχον ἐκτύπωμα σφραγῖδος habens effigiem sigilli, ἁγίασμα κυρίῳ, purificationem domino? *Philo π. β. Μωσ.* Hic ipse scriptor alibi ait, hanc laminam fuisse auream, & fabrefactam sicuti coronam, habentem quatuor sculpturas ejus nominis quod illis tantùm fas est audire qui habent aures & linguam sapientia purgatam. *Sueton. in Calig.* Adest & illa corona qua Caligula donavit comites, & participes victoriæ. Huic novo generi coronarum novum quoque nomen inditum. Cùm enim essent distinctæ solis ac lunæ; syderumque specie, vocatæ sunt exploratoriæ. Ipse quidem puto, effigiatum solem, lunam, cætera sydera fuisse peculiaria insignia talium coronarum. Eas item, ut meus fert animus exploratorias Caligula vocavit, quòd ut cælesti syderum fulgore omnia explorantur, ita illa tanta specie is testabatur, sibi quidem esse exploratam, hoc est, satis superque spectatam virtutem illorum, quos talibus coronis honestasset. *Pausan. lib. 2.* Pausanias est autor, in Corintho apud Mycenas, Deæ Junonis signum in solio sedere eximia magnitudine ex auro & ebore, opus Polycleti. Capiti hujus signi corona imposita est, quæ Gratias & Horas artificiosè factas habet. Quidni dicam, illas & Gratias & Horas esse insigne illius coronæ? Alia quoque *Martian. Cap. lib. 1.* specie Junonis coronam effigiatam invenio apud Martianum Capellam. *Ipsa verò* [*Juno*] *tecto capite, lacteo quodam galumnate* *præ-*

prænitebat. Cui gemmis insitum diadema pretiosis. Nam neque Scythidis vireta, nec Cerauniorum vibrans, fulguransque lumen, nec flucticolor hyacinthi credebatur abesse profunditas. Sed totum illud sertum capitis fulgurantis Thaumantias obtulisse regina cœlitum ferebatur. Tales coronas imitatione Dearum sumpserunt splendidæ mulieres, quibusque curæ est, ut cœlesti quodam fulgeant ornatu. Zonaras tradit, triumphantes militibus largiri solitos coronas aureas & argenteas, in quibus præclara illorum facinora, quibus dabantur, insulpta erant. Nempe, insigne coronæ apertè testabatur quodnam esset judicium illius qui munus mitteret, de eo cui mittebatur. Supra quoque in Germanica Domitiani corona dixi fuisse effigiem Jovis ac Junonis, Minervæque, sicuti potiorum, fortiorumque numinum, quæque adeò rei Romanæ præsiderent. perinde ac si is ea corona profiteretur, se & magnitudinem imperii, seque ipsum Jovi acceptum referre. Nisi fortè ex ingenio illius monstri quispiam suspicari malit, illum animo tam dirum facinus concepisse, ut se eo cultu illis numinibus æquaret. In coronis Flavialium dixi fuisse imaginem hujus ipsius Domitiani, ut rerum domini. Hæc illa sunt quæ ipse voco insignia coronarum; quæ quamvis non animata, sed effigiata, hoc demonstrant ac declarant quod imagine tam vivace repræsentatur. Mihi nunc lubet quærere quodnam sit insigne regii diadematis. Illæ quidem coronæ, de quibus dixi, ita concinnantur, ut sint veluti illustres tabulæ, sive nitidissima specula, in quibus intueri licet qua virtute præclarissimus quisque civis potissimùm eniteat. Quidni hoc loco exquiramus, quibus laudibus censeatur ille omnium dignitatum apex, quem regium dicimus?

Lucian. amor. Zon. Camillo.

CAPUT XI.

De forma laminæ. De gemmis quæ sunt in lamina diadematis. Prudentii locus fortè emaculatus, certè explicatus. Quid in lamina, aurum, quid item lapilli significent. Excellentia lapillorum. Ad regem monitio.

Regii diadematis lamina, ut supra de corona dixi, est forma circulari, &, quomodo cæteræ naturæ perfectiones, corrotundata. Hanc laminam Græci vocant πέταλον, ut apertè colligimus è Philonis & Clementis Alexandrini locis, supra citatis ubi describitur insigne capitis Pontificii. Nomen enim quod est inscriptum ἐν πετάλῳ in lamina, dignum fuit habitum quod esset super omnem principatum & potestatem. In hac laminæ rotunditate, hoc est, in illo toto diadematis circuitu; qui capiti proximus caput evincit,

Clem. Al. Stromat. lib. 5.

aspiciuntur duodecim fulgurantes lapilli, ut in hoc ipso, de quo loquimur, Pontificio. In singulis lapidibus duodecim tribuum sculpta erant nomina. *Nos lapides*, inquit Hieronymus, *in diademate principis Tyri, & in Apocalypsi Joannis legimus. de quibus extruitur cœlestis Hierusalem, & sub horum nominibus & specie virtutum vel ordo, vel diversitas indicatur.* Vide Martianum Capellam pingentem coronam Junonis non penicillo, sed his verbis, *Erat illi in circulum ducta fulgens corona, quæ duodecim flammis ignitorum lapidum fulgorabat. Quippe tres fuerant à fronte gemmæ, Lychnus, astrites, & ceraunos, quæ ejus effigiem reverendam à cognitione conspicientium vibrantes radiorum fulgoribus occulebant. Quarum alia cancri cerebro, leonis oculis altera, Geminorum fronte assumpta tertia dicebatur.* Deinde pergit enumerare alios lapides quos in hanc coronam Ver & Autumnus contulisse dicebantur. Denique addit, *Posterior autem pars coronæ hydatide adamante, & cristallo lapidibus alligabatur. Hos enim hyems undosa genuerat;* Cæterùm hujus rotunditatis quarta tantùm pars aspicienti est adversa. Et in hac quidem aspectui propositæ sunt gemmæ tres; in quibus est illa quæ in hoc hemisphærio media est, eximii splendoris, etsi omnes æqualiter coruscare existimantur. Hanc voco primam partem laminæ, quia prima sese offert aspectui. Prudentius in diademate agnoscit tres hasce gemmas; non quòd ibi solæ sint, sed quòd primæ oculos feriunt.

Ezech. cap. 28. & Apoc. 21. Refert Hieron. ad Fabiol. de vest. sacerd. Martian. cap. lib. 1.

Tu tribus gemmis diadema pulchrum
Offeres Christo genitrix piorum
Tarraco; intexit cui Fructuosus
Sutile vinclum.
Nomen hoc gemmæ strophio illigatum est. [puto sic legendum, Nomine hoc gemma est strophio illigata.]
Emicant juxta lapides gemelli.
Ardet & splendor parilis duorum
Igne corusco.

Prudent. peristeph.

Ubi sutile vinclum est gemma laminæ assuta, quà diadema clauditur & subnectitur sicuti fibula. Cujusmodi est Virgilianum illud,

Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

Virgil. 1. Æneid.

Quæ Virgilio est fibula aurea in veste, Prudentio in diademate est gemmea, eaque media. Cùm ergo diademati assuantur tot opes, non mirum est diademata vocari divitia texta, hoc est ditata pretiosissimus lapillis, ut apud Ovidium,

Barbara jam capti poscant insignia reges,
Textaque fortuna divitiora sua.

Ovid. lib. 3. de Ponto.

Sunt ergo isti laminæ lapilli globuli quidam stellantes, quorum igneis luminibus totum diadema perfunditur accensa inter sociatos, dispo-

diſpoſitoſque lapillos æmulatione. Nempe ibi certatim nitores fluctuant, rubores coruſcant, virores gemmant, colores ſcintillant, illi præcipuè quatuor, quorum diverſitates anni tempeſtatibus aſſimilantur. Et quidem *praſinus*, inquit Caſſiodorus, *virenti verno, Venetus nubilæ hyemi, roſeus æſtati flammeæ, albus pruinoſo autumno dicatur.* [*Caſſiod. Var. lib. 3. ep. 51.*] His comites adſunt illi quifiunt ex horum promicante miſtura, quæ oculos leniter compunctos jucundè paſcit; eoſque illo ipſo momento, eodem ictu fruſtratur, ſollicitat, hilarat. Hæc eſt illa excellens forma, ille opulentus & operoſus ornatus aurei illius vinculi, ſtrophii, bracteæ, laminæ; unde regium caput aureſcit, frons gemmaſcit, rex totus niteſcit & floreſcit; cujuſmodi Virgilius facit Auguſtum,

——geminas cui tempora flammas
Læta vomunt, patriumque aperitur vertice ſydus. [*Virgil. 8. Æneid.*]

Atque hæc quidem omnia nihil ſunt niſi imitamenta naturæ. Lapilli inſeruntur auro, quòd huic metallo plerunque connaſcuntur, ut de beryllo & de ſmaragdo traditum. Uterque enim ἐν τοῖς τῶν χρυσοῖς μετάλλοις ἐστὶν) in aureis metallis innaſcitur. [*Strabo lib. 16. Plato in Timæo.*] Aurum lapillis adhærere docet Plato, quaſi inde efflореſcentem ramum. Auro ſignificatur culmen regium; lapillis regiæ virtutes. Aërei præcipuè coloris lapilli honeſtando diademati eliguntur, ut ſe rex evehat ſuper ea quæ terreſtria ſunt & humilia, & caput inſerat cœlo, propemodum ut omni mortalitate major, & ſublimior. Pudeat eum hærere in iis quibus cætera mortalitas detinetur. Siquidem hæc loca quæ incolimus, aliud ſunt nihil niſi maculæ, ſordes, ac tenebræ, è quibus eſt emergendum illi, cujus exemplo, cæteris eſt contendendum ad illam puritatem quæ cœlo eſt affinis. [*Plato in Phæd.*] Hoc, inquam, ſignant gemmæ coloris aërei, quales ſacra hiſtoria adnotavit fuiſſe duos illos lapillos, qui honeſtabant veſtem ſummi Pontificis, nempe ſmaragdos, tum illos duodecim quos is geſtabat circa pectus. [*Philo π. β. Μωσ.*] Tales propemodum fuerunt illæ gemmæ quibus Curopalates adnotavit, Manuëlem & Joannem Aſanios donatos fuiſſe à Catacuzeno imperatore, cùm Sebaſtocratorum dignitate honeſtati ſunt. [*Curopal. de offic. Conſtant.*] Huc ergo pertinet ſublimis illa gratia diadematis, illa, prope dixerim, inacceſſa, viſenda, invitatrix regiæ coronæ pulchritudo; illæ tot gemmeæ dotes, quarum minima acceſſio aurum eſt, illæ vix alibi ſurgentes flammulæ, tot ſtellulæ, tot luminum aſpergines, tot veri, tot dubii & ancipites, tot redivivi in ſua varietate colores, nunc ſyderum, nunc diluculi, nunc auroræ, nunc ſurgentis, nunc meridiani, nunc ſeſe condentis ſolis imitatores ſe vicibus excipientes, ita mutabiles ut ſe oculis priuſquam ſatient, ſubducent, eodem inquam momento naſcentes & vaneſcentes, roſeos, croceos, purpureos igni-

igniculos in proximum spargentes, naturæ gratissima spectacula, in spectaculis miracula, quæ oculos quamlibet segnes, in se cupidissimè convertunt. Hinc rex hoc discere debes, hanc tantum naturæ majestatem coactam in locum tam angustum esse luculentissimum specimen majestatis tuæ, quæ tibi conficitur è virtutibus ita jugiter contextis, ut una videatur. Una tamen plures ostendat. Quod autem hi lapilli signent regias virtutes, non aliunde sciri potest luculentiùs quàm è verbis Ezechielis prophetæ, quæ hîc adscribere, mihi visum

Ezechiel. cap. 28. est magnum operæ pretium. *Et factum est verbum Domini ad me, dicens, Fili hominis sume lamentationem super regem Tyri, & dicei, Sic dicit Dominus Deus, Tu es omnibus numeris absolutum exemp'ar, plenus sapientia, consummata pulchritudine. In deliciis hortorum Dei fuisti. omnis lapis pretiosus umbraculum tuum, sardius, topasius, adamas, hyacinthus, onyx, jaspis, sapphirus, carbunculus, smaragdus & aurum, &c.* Et paulò post, *in medio lapidum ignitorum deambulasti* Equidem sic puto, prophetæ pretiosum umbraculum lapillorum esse coronam regiam, qua regnantis, scilicet, caput umbratur. Itaque ut insignia tantæ potentiæ regem faciunt eminentiorem universis, ita virtutes eæ, quæ conveniunt in tantam amplitudinem, eum universis debent facere sanctiorem & augustiorem. ô quanta deformitas est capitis illius quod huic tanto gestamini impar deprehenditur! Scitè

Athen. lib. 15. Athenæus & verè, Fieri, inquit, non potest ut caput cujuslibet homunculi cingatur diademate amplo ac divino. Ut virtus in quolibet, etiam tenuissimo, desideratur, abs te, rex, nemo non exigit ingentia animi bona. Ut cœlestia lumina temperant universum orbem, ita regiæ virtutis istam administrationem tuam.

German. in Comment. phænom. Ar. Hygin. Astron. l. 2. in Cor. Ut cœlestes pulchritudines istis lapillis repræsentantur, ita tuum est, longè lateque rectorem imperii virtutibus ostentare. Ut supra dixi, fulgore coronæ Ariadnææ Thesea eductum è labyrintho, ita lux tuæ mentis omnem errorum ac miseriarum caliginem ex hominum cœtu dispellat necesse est. Hoc assequere, si hominibus præeris non ut homo, sed ut lex. Ita tamen ut te hominem esse nunquam obliviscaris. Hac ratione Respublica in tuum sinum confugisse dicetur ut eam foveas, non cecidisse sub tuis pedibus ut eam premas. Enimvero in hoc potissimùm hæ regiæ virtutes consistunt, ut rex priùs exemplo doceat, quàm vi cogat. Secum censoriè, cum aliis placidissimè agat. Tantum oderit esse dominus, quantum affectat esse pater. Quo major est, hoc sit castior; quò eminentior, hoc beneficentior; quò potentior eò temperatior. Non se tantùm cogitet, imò se minimùm. sibi præponat universos; ita pertimescat susurros præsentium, ut potissimùm vereatur judi-

judicia feræ posteritatis. Quantum possit, polleatque nunquam experiatur nocendo, sed juvando. Uno fortissimo vinculo constringat regium apicem, securitatem suam, & studia populorum, sua, scilicet, innocentia. Ut in diademate nihil est sordidum, abjectum, vile, ita ipse nihil admittat quod regiis virtutibus admoveri nefas sit. Fidem faciat, summas virtutes omnia posse in summo fastigio. Huc referat usum tot cognatorum lapillorum, totque ignium scintillantium, ut lumen suæ mentis sibi & universis illuceat. Id quoque sciat, laminam diadematis esse forma circulari, hoc est perfecta, ut intelligat non sibi licere quicquam tentare quod non idem feliciter impleri possit. Nec item sibi satis esse velle honesta, nisi perficiat. Fœda sunt in rege documenta voluntatis invalidæ. Prudenter, & suo more Cassiodorus, *Non decet principem loqui quod non videatur posse compleri.* *Cassiodor. Var.*

CAPUT XI.

Coma laminæ. Majorum memoria colitur in posteris. Mos gestandi diademata à majoribus parta. Coma regiæ laminæ est imitatrix querceæ frondis & coronæ civicæ. Vigilantia & providentia sunt regiæ virtutes.

INter insignia diadematis non solùm illa pono quæ insculpuntur laminæ, verùm etiam florescentem & comantem illam speciem quæ è lamina emergit, eique superadditur. Id quod nihil aliud est nisi imitamentum querceæ coronæ, hoc est civicæ. Imitamentum, inquam. Nam querceæ sive civicæ decus non egrediebatur personam. At hodie illud nequaquam est solùm decus illius cujus virtute partum est, sed & liberorum, familiæ, gentis; ac veluti per manus traditur longæ posteritati. Sic solent homines. Quæ majores pepererunt, ea sibi ipsi vindicant, non prædia tantùm, non cæteras opes, sed & ipsa insignia dignitatum, & ambitiosos titulos, imagines, nomen, gloriam, protegendis, scilicet, opibus, intendendæ, propagandæ, æternandæ potentiæ. Id quod favori posterorum non magis dari puto, quàm honori illius qui meruit ut posteros haberet, ut & in posteris coli posset. Id quod divina æquitas, ita scilicet, statuit, ne eminente virtute homines, quos, dum vivunt, livor plerunque habet ludificatui, debito honore fraudentur. Nam quotusquisque, etsi memoriam apud posteros meritus vir, non ab sua ætate aut ignoratur, aut ridetur, aut contemnitur? Ubinam ille est optimè de genere hominum meritus, cui non hoc neceat quod vivit? Ubi livorem latere

 putas.

putas, nisi sub umbra virtutis? Et quidem hodiernæ malignitati pudor est socordia, modestia ignavia, fortitudo temeritas, nullo sui respectu servire commodis universorum, ea verò summa dementia; Profiteri probitatem lingua, gestis, moribus, esse omnium hominum insulsissimum. Ergo, inquis, sic abit indonata, imò contempta & inrisa virtus, hanc dico quæ nondum est subducta oculis, & in media luce versatur? Propemodum. Neque enim hodie, ut quidam ait, licet sperare meliora. Philosophanti omnes Dii sunt irati. Hæc est illa ætas qua divinus Plato ferrum argento, æs auro commixtum esse dixit. Cùm mortale genus est spei profligatissimæ. Quod si nulla æquitas humana respiceret, prope esse ut fateter, non tanti esse virtutem, ad quam eundum est per iter tam confragosum; cujus denique

Synes. ep. 102. panculis mutatis.

Plato lib. 8. de Repub.

Epigr. l. 4.

—— penitus fellitus, amarans
Ora sapor nil dulce tuo sinit esse palato.

Ad te ergo ô divina æquitas omnium præmiorum dispensatrix, tuumque sub patrocinium confugit quantum est hominum qui militant in castris virtutis; quibus æra subducuntur à malignis quæstoribus, stipendiorum interceptoribus; quorum nequitia fit, ut quantum est laboriosa, tantundem strenuis sit sterilis & infructuosa militia. Tuum est tuos milites, atque adeò tuos tam exercitos contubernales servare judiciis & honori posteritatis; cujus certa spes fovet hîc tam malè intellectos, pejùs æstimatos, pessimè acceptos. Posteritatem cùm dixi, non tantùm universos dixi, sed potissimùm liberos, nepotes, minores, quos divina bonitas in hoc videtur servare, ut in his ea cumulatè rependantur, quæ prioribus iniquè sunt erepta. Nam liberi, si patrum vestigiis insistunt, sunt certissima loca hujus memoriæ tam nobilis, tam amabilis & venerabilis. Magnæ virtutis proprium est, non cohiberi intra unum tramitem, sed extendi, & procedere. Nulla ergo invidia, imò summa æquitas est, posteros præ se ferre insignia ejus virtutis, quæ illos, quibus prognati sunt, nobilitavit, ne in ipsis eadem virtus, expunctis suæ præstantiæ notis, deteratur & expungatur. Quibus retentis, eàdem ipsa censetur renovari, instaurari, æternari, & quidem per nobilissimos traduces. Absurdum est, inquit Aristoteles, res posterorum nihil ad suos majores pertinere. Hæc intima causa est, quapropter mihi quidem non improbatur mos jamdiu receptus gestandi coronas & diademata à majoribus parta, ut nobilissima signa eminentissimæ virtutis. Quæ, scilicet, afferunt posteros in honorem illorum qui ipsis ista reliquerunt. Nec tamen hinc se isti nimiùm circumspicere debent. Nempe homines intelligunt hæc sæpissimè esse dubia, fallacia, mendacia virtutis argumenta,

Aristot. lib. 1. etch. cap. 10.

Certio-

Certiores quædam sunt vindiciæ asserendæ veræ prolis, nempe magna & præclara, & frequentia experimenta patriæ, & avitæ virtutis,

—— perit omnis in illo
Nobilitas, cujus laus est in origine sola,
Felix qui tantis animum natalibus æquas.
Et partem tituli, non summam ponis in illis,

Lucan. in Paneg. ad Pisonem.

Itaque ut quercea fronde victoriam signari dixi, eaque quæ victoriæ sunt individua, triumphum & felicitatem, ita hæc ipsa frons attexta laminæ diadematis hæc tanta bona efficaciùs ac luculentiùs demonstrat. Frons Jovis regem admonet, ipsum esse in terris id quod Jupiter est in cœlo. Ergo sicuti regnum est negotium, ut ait Hippodamus, θεομίμαϑον Deo simile, sive imitatione divinitatis institutum, ita rex est visibile quoddam, præsens inquam, ac salutare numen, cæteris majus, sublimius, fortius, atque adeò & sanctius & augustius. Ut Deus est mens mundi, ita rex est anima regni. Querceam coronam unus ille adipiscebatur qui civem in prælio servasset. Rex gestor querceæ hinc docetur, summæ curæ unicum esse finem, salutem universorum. Salus publica in hoc consistit, ut omnes clades, omnesque pestes avertantur à publicis, privatisque cervicibus. Huc scilicet, regem impellit charitas amorque Reipub. Hinc progignuntur duæ virtutes ista tam arduæ stationi necessariæ, Vigilantia & Providentia. Vigilantia est propria Jovis à quo sunt reges. Hic enim aliis dormientibus solus vigilat.

Δία δ' οὐκ ἔχε νήδυμος ὕπνος. *Hom. Iliad. β.*

Jovem non cœperat dulcis somnus, id est, Jupiter non solùm fuit insomnis, sed & pervigil. Providentia, si ut poëtæ Jovem faciunt εὐρύοπα latè videntem, ita rex ad suam curam maximè pertinere arbitrabitur, omnia scire tam longinqua quàm proxima, tam imminentia quàm præsentia, tam occulta quàm patentia. Denique suadeo regi ut priscum Janum imitetur, qui *geminam faciem pretulit, ut quæ ante, quæque post tergum essent, intueretur.* Habeat regii culminis individuas comites Antevortam & Postvortam. Hinc censebitur dignus qui ista gestet quercea folia felici germinatu luxuriantia, ac specioso dispositu renidentia, eademque umbrantiæ regiæ frontis vinculum, quæ hodie est aurea lamina.

Hesiod. Θεογ.

Macrob. lib. 1. Sat. cap. 7.

CAPUT XII.

De margaritis quæ inseruntur aliis opibus laminæ. Pro quercea fronde laminæ alia insignia superponuntur. Alia decora laminæ quid signent. Acumina aliis laminæ ornamentis inserta.

QUòd aurificum arte tantus est regiæ coronæ decor, ut alternæ inter quercea folia candicent margaritæ, ea quoque est regi seria admonitio. Ut quercus est index ingentis victoriæ, ita margaritæ signant opes, eamque temporum felicitatem quam victoria peperit. Hanc si princeps præstiterit, ipse omnium laudum, Respub. omnis felicitatis cumulum adepta fuerit. Non desunt reges qui pro foliis quercinis aliud insigne adstruunt laminæ illi coronariæ. Neque enim in lamina tantùm sculpuntur insignia diadematis, sed & adduntur superiori oræ laminæ. Hîc quoque insigne voco illud, quo unaquæque res ab alia discriminatur. Hoc docent verba M. Tullii, ubi loquitur de luminibus orationis, *Sunt*, inquit, *similia illis quæ in amplo ornatu scenæ aut fori appellantur insignia, non quòd sola ornent, sed quòd excellant. Eadem ratio est horum quæ sunt orationis lumina, & quodammodo insignia.* Et verò non solùm in scuto Christianissimi regis domini nostri clementissimi fulgent cœlestia lilia, quod est insigne regum & regni Gallici, sed scuto superadditur augustum illud diadema, quod est singulare & proprium familiæ multis nominibus augustæ. Lamina hujus diadematis non solum tota scintillat coruscamine pretiosissimorum lapillorum, sed è superiori ejus ora undique consurgunt lilia supra fulgorem purissimi auri candentia. De lilii dotibus & excellentia non repeto illa quæ superiùs mihi dicta sunt. Hoc tantùm dico, in universo censu Floræ nihil esse nobilius, purius, pretiosius hoc flore. Liliis omnis ille superior ambitus regiæ fasciæ ditatur, ut è crebritate divini floris & nobilitas tanti regis, & Gallici nominis majestas intelligi possit. Anglici reges in utraque extremitate laminæ, tum in ipsa ejus medietate collocant crucem, luculentum insigne Christianæ pietatis. Hoc insigne verisimile est esse imitamentum illius quod Phocas gestasse dicitur. In illo enim medium, eundemque eminentissimum locum diadematis crux occupat. In diademate regis Granatæ eminent granata, credo, indicandæ ubertati quæ ejus soli propria est. Alii alia decora suis coronis inserunt, quorum frequenti aspectu admonentur ejus decoris quod in sua familia inlibatum servare debent. Nemo, opinor dubitat, illa lilia, crucem,

Cic. in orat.

crucem, granata esse insignia horum diadematum. Enimvero ut cithara diversitate soni blanditur auribus, ita diadema varia luce nobilissimorum insignium oculos detinet; ut hic tam opulentus aspectus penetret penetrale regis, eique identidem suggerat, Memento qui sis; quantum debeas Deo, Reipub. nomini majorum, tibi, familiæ, posterisque tuis. Ut talis contuitus implet quidem oculos, sed non satiat, ita virtus regis erigit homines, fateor, in admirationem sui; nihilominus tamen usque dimittit cupidos identidem videndi ejus, quem avidissimè vidisse, nihil est aliud, quàm priori aviditate invitare novam. His accedit, quòd multiplice & artifice textura, mistura, dispositu auri, germinantibus foliis, erumpentibus frondibus, constipatis tot unionibus, tot lapillis & margaritis super lamina diadematis condecoratur sublimis ille vertex, cui non solùm concedunt, sed & adsurgunt omnia fastigia dignitatum. Hinc quoque signatur consensus universorum in obsequia illius, qui omnium commodo inventus est. Nempe è collatis singulorum non tantùm suffragiis, sed studiis & opibus conficitur & consurgit illa sublimitas diadematis pulchritudine spectabilis, opere & artificio mirabilis, pretii inæstimabilis. Quidam supra illam laminæ seriem insigniis coronæ inserunt quædam acumina, sive apices acuminatos, interdum nudos, interdum unione, aut tribus unionibus cumulatos. Hos ego apices, sive acumina puto esse imitamenta radiorum, quibus prisca regum diademata fulserunt. De his dico capite sequenti.

CAPUT XIII.

Radii diadematis duodecim. Martianus Capella emendatus. Lux solis radiata. ἀκτινοβολία. Radios, capiti decus, unde principes Romani sumpserint. Corona stellata tributa Cæsari. Gloria in Catholicis ecclesiis quid. Romanorum principum quis primus caput diademate evinxerit. Alii Romani principes gestores diadematis. Error Severi Sulpitii. Magni Hethruriæ Ducis diadema est radiatum.

Coronam sive diadema radiatum dixi fuisse gestamen priscorum regum. Hi enim ut se facerent augustiores, caput quisque suum cùm non posset ipsa cœlesti luce, at ejus imitamentis, & effigie radiorum insignivit. Isti radii emicant ex aurea lamina, quæ sicuti fascia circumplectitur caput regis. Cæterùm hos radios fuisse duodecim Virgilius tradit de rege Latino loquens in his versibus,

—— *ingenti*

Virgil. lib. 12. Æneid.

——Ingenti mole Latinus
Quadrijugo vehitur curru; cui tempora circùm
Aurati bus sex radii fulgentia cingunt,
Solis avi specimen.

Artemid. lib. 4. c. 51.

Hoc ipsum alii firmant. Et quidem Artemidorus refert somnium cujusdam, qui sibi videbatur sol esse factus, putabatque se per forum incedere conspicuum undecim radiis. Hic, inquit, exercitui impositus, in eoque imperio transactis undecim mensibus, obiit, quòd perfectum radiorum numerum non habebat. Id ipsum tradit Martianus Capella de sole hæc canens,

Martian. cap. lib. 2.

Nonne hæc principio geminum tu dans tetrachordon,
[lego, *tundens tetr.* i. pulsans lyram quatuor fidium.]
Solem te Latium vocitat, quòd solus honore
Post patrem sis lucis apex, radiisque sacratum
Bis senis perhibent caput aurea lumina ferre,
Quòd totidem menses, totidem quòd conficis horas.

Sen. in Oed. Hieron. ad Fabiol. de vest. sacerd.

Bis senos esse oportuit ea re quòd sol, cujus isti radii speciem referunt, ut ait Seneca, *Bis sena signa cursu vario regit*, & nunquam non in aliquo horum signorum, sicuti in propria sede consistit. His adfine illud est quod tradunt prisci theologi, qui duodecim lapides additos vestimento sacerdotis interpretati sunt vel Zodiacum circulum, vel duodecim menses. Cæterùm lux solis proprio epitheto dicitur radiata, ut apud Dracontium.

Dracont. de opif. V. dier.

Vespere nocturno hac radiata luce rubentem
Purpureis abscondit aquis, redditque diurnæ
Depositum natura suum sub nocte sepultum,
Mane resurgentem de fluctibus orbe recepto.

Plutarch. περὶ ἡ-γεμ. ἀ-παιδ. Plaut. Stichon.

Hanc radiationem Græci vocant ἀκτινοβολίαν. Nostris caput solis est radiosum. Plautus,

Postquam me misisti ad portum cum lucu simul
Commodum radiosus esse sol cœperat ex mari.

Martian. cap. lib. 1.

Hæc solis tela Martianus Capella describit his verbis, *Solis augustum caput radiis perfusum; circumactumque flammantibus, velut auratam cæsariem rutili verticis imitatur. Hinc quoque sagittarius; hinc quoque vulnificus, quòd possit radiorum jaculis icta penetrare.* Et alibi, *Interea tractus aëros jam Phœbus exierat, cum subitò vitta crinalis immutari in radios; laurusque quam dextra retinebat, in lampadem mundani splendoris accenditur.* Hanc solis majestatem phœnix avis repræsentare dicitur; nempe cujus alæ mixtæ sunt auro & purpura; at collum & caput testantur solem dominum. Quippe coronatur pulchro circulo, qui circulus est coronamentum solis. Hanc ipsam tam admirabilem divini capitis formam, totum-

totumque adeò solem effingit Prudentius, ubi ait, solem à gentibus factum esse Deum, quòd mundum flammanti lumine convenustat.

Hoc sydus currum, rapidasque agitare quadrigas
Commenti, & capitis radios, & verbera dextræ,
Et frenos, phalerasque & equorum pectora anhela
Æris inaurati, vel marmoris, aut orichalci
Jusserunt nitido fulgere polita metallo. *Prudent. lib. 1. contra Symmach.*

Neque verò sol tantùm, sed & cætera numina, & numinum imitatione principes Romani hoc cœleste capitis decus assumpserunt. Id, videlicet, à C. Julio Cæsare desumptum videtur, cujus simulachrum, ut ab Augusto ejus successore traditum est, *criniti syderis, quod in regione cæli per septem dies apparuerat, insigni in foro consecratum est.* *Plin lib. 2. cap. 25.* Hinc est quod corona stellata ei tributa, id est, constans è stellis. Silius Italicus,

—— ille Deûm gens
Stelligerum attollens apicem Trojanus Julo
Cæsar avo. *Sil. Ital. lib. 13.*

fortè imitatione Lycophronis qui Jovem vocat Cretæ imperatorem stellatum.

—— αἰχμάλωτον ἤμπρευσαν πόριν
Ἐν ταυρομόρφῳ τράμπιδος τυπώματι
Σαραπίαν Δικταῖον εἰς ἀνάκτορον
Δάμαρτα Κρήτης ἀστέρῳ στρατηλάτῃ. *Lycophr. Cass.*

captivam traxerunt juvencam in tauriformi navigii typo Satapiam Dictæum in regium stellato Cretæ imperatori. Scio quosdam ex interpretibus legere ἀστερίῳ, quod faciunt nomen proprium. Id quod quia mihi parum probatur, retineo veterem lectionem. Cæterùm hanc radiationem, sicuti expressam divini capitis similitudinem maximi viri, quibus videlicet, decreta fuit, libenter usurparunt; ut videre licet in illo fictitio & adulatorio decreto quod est apud Lucianum his ferè verbis, His de causis omnibus visum est, curiæ, plebi, magistratibus tributim, plebejis singulatim, communiter universis aureum statuere Timonem juxta Palladem in arce, fulmen dextera tenentem, radiis tempora ambientibus. utque septem aureis coronis coronetur; hæque coronæ hodie in Dionysiis per tragœdos novos promulgentur. *Lucian. Tim.* Ubi videmus, radios distingui à coronis, id est, diadema radiatum ab iis coronis quæ viris de Repub. optimè meritis dabantur loco præmii. Invenio tamen & coronas radiis sociatas, hoc est, radios immixtos reliquo decori coronarum; ut liquet ex his oraculi versibus, quos idem Lucianus refert.

Πάρθους, Ἀρμενίους τε θοῷ ὑπὸ δουρὶ δαμάσσας, *Lucian. Alex. seu Pseudom.*

Νοστ-

Νοστήσεις Ῥώμην, καὶ Θύμβρειδος ἄγλαον ὕδωρ,
Στέμμα φέρων κεραίφοισι μεμιγμένον ἀκτίνεσσι.

Parthis, Armeniisque citato Marte subactis, Urbem Romam repetes & claras Tybridis undas, Vertice sertum gerens radiis mixtum. Porrò quoties radiata corona princeps fulgebat, divinitati quodammodo insertus credebatur. Plinii hæc sunt verba, *Horum unum si præstitisset alius, illi jamdudum radiatum caput, & media inter Deos sedes auro staret, aut ebore.* Tali se corona ornatum, ut divino quodam miraculo memorat Apulejus; eamque describit his verbis, *Ad manum dextram gerebam flammis adultam facem, & caput decorè corona cinxerat, palma candida foliis in modum radiorum prosistentibus. Sed ad instar solis exornatus*, &c. Hujusmodi corona Tertullianus ait, Christum meritò uti potuisse, si caduci honores ei fuissent cordi. *Quis enim magis his usus fuisset quàm Dei filius? Quales & quanti eum fasces producerent, qualis purpura de humeris ejus floreret; quale aurum de capite radiaret, nisi gloriam sæculi alienam & sibi, & suis, judicasset?* Sed quem honorem Christus, dum hîc ageret, repudiavit, eo maximè Christiana pietas Deum & servatorem suum cœlo receptum hodieque honestat. Nam & Christi caput, eorumque Christi militum qui inter decora cœli relati sunt, aurea luce, permixto, scilicet, radiorum fulgore circumfusum, cui nomen Gloriæ, in Catholicis ecclesiis visendum proponitur. Credo, ut hinc admoneamur salutaris illius, & aurulentæ lucis, quam radiat Christiana sanctitas, sicuti jubar sub ortu solis. Et hæc non immeritò gloriæ corona dici potest. Qua videmus honestatas eas imperii Romani provincias, quæ singillatim enumerantur & pinguntur in eo libro cui nomen, Notitia imperii. De hac corona Apostolus Petrus, referente locum Hieronymo, hæc ait, *Ut cùm apparuerit princeps pastorum, percipiatis immarcessibilem gloriæ coronam.* Et hoc est forsitan illud diadema quo Sophonias propheta donat angelos. Cæterùm tantæ sublimitatis corona videtur fuisse supra excellentiam cujuslibet diadematis. Enimvero principes Romani, illi ipsi qui diu contempserunt diadema, στεφάνῳ ἀκτινωτῷ radiata sive absidata corona insigniri voluerunt. Nam quia diadema regem demonstrabat, censebant non esse notam idoneam signando fastigio Romano; ne species principatus converteretur in formam regni. *Cùm parum abfuisset ut Caligula diadema sumeret, admonitus est, principum & regum se excessisse fastigium.* Nempe Romani principis majestas extabat super omnia regna. In quarta regione urbis Romæ *colossus fuit altus pedes centum duos semis. Habet in capite radia numero septem, singula pedum viginti duorum semis.* Si hanc radiatam coronam eximas,

Plin. in Paneg.

Apul. lib. 11. Metam.

Tertull. lib. de idolol.

Hieron. epp. lib. 2. ep. 12. P. Petri. cap. 5.

Clem. Al. Stromat. lib. 5.

Philo πρεσβ. πρ. Γαϊ.

Sueton. Calig. cap. 22.

Post notit. imp. reg. 4.

eximas, diutiſſimè omni diadematum genere Romani principes abſtinuerunt, contenti laurea, ut hodieque eorum capita in numiſmatibus aureis, argenteis, æreis laureata aſpiciuntur, non diademata. Primus Aurelianus, fatiſcente imperio, & ab illo tam excelſo faſtigio vertente ſe in formam regni, & quidem undique lacerati, apud Romanos *diadema capiti innexuit; gemmiſque, & aurata omni veſte, quod adhuc ferè incognitum Romanis moribus videbatur, uſus eſt.* Hinc intelligimus, illos qui virtute, opibus, potentia florent, etſi non ſunt ſuorum inſignium contemptores, non tamen talium eſſe tam acres cupitores, ut illi ſunt degeneres. Nempe iſti quod re non habent, ejus ſpecie mirificè adficiuntur. Defecti opibus, deſerti à virtute, derelicti à vero ſplendore toti ſunt in oſtentandis magnificis titulis, & nominibus non ſuis. Hujus Aureliani factum inſequentes principes imitati diadema geſtarunt, ut de Canſtantino memorat Victor. *Is enim habitum regium gemmis, & caput ut ſupra dixi, perpetuo diademate exornavit.* Idem prope de Juliano refert Ammianus Marcellinus. *Is*, inquit, *ambitioſo diademate utebatur, lapidum fulgore diſtincto. cùm inter exordia principatus aſſumpta vili corona, qua circumdatus erat, Xyſtarcha ſimilis eſſet purpurato.* Et quidem Aurelianum hujus novi moris autorem fuiſſe, uſque eò verum eſt, ut Victori minimè demant fidem ea quæ ab aliis ſcriptoribus traduntur. Neque enim ſatis mirari poſſum qui factum ſit ut Severus Sulpitius ſcriptor tam nitidus, tamque accuratus in ſacra hiſtoria hæc de Veſpaſiano ſcripſerit, *Cum Hieroſolymam obſideret, ſumit imperium; &, ut mos eſt, diademate capiti impoſito, Imperator ab exercitu conſalutatus, Titum filium Cæſarem facit.* Eodem errore implicitum video Philoſtratum: qui inducens Apollonium Tyaneum alloquentem ipſum Veſpaſianum, ac diſſuadentem ne libertatem reddat populo Romano, ſed ipſe imperare pergat, ac confutantem ſententiam Dionis & Euphratis, ait, Quem heri imperatorem ab urbibus hoc ipſo in templo coronatum, & jura populis dantem omnes viderunt, hodie videant per præconem edicere ſe velle, omiſſo imperio, reddere ſe otio, ac vitæ privatæ? Credo utrumque non priſcum Romanum morem ſpectaſſe, ſed eum, qui ſua ætate apud principes Romanos jam receptus eſſet, geſtandi, ſcilicet, diadematis, quomodo apud omnes reges. Quod tamen non verum fuit in Veſpaſiano; qui ſi fuiſſet novo & inuſitato more diadematus, non hoc utique ut inſigne præteriiſſent Suetonius, Tacitus, Deo, Xiphilinus, alii. Neque item moveor eo quod de Tito memorat Suetonius: *In ipſum*, inquit, *nata ſuſpicio eſt, quaſi deſciſcere à patre, orientiſque regnum*

Victor. in Aurel.

Victor. in Conſtant.

Ammian. Marcell. lib. 21.

Sever. Sulp. ſac. hiſt. lib. 2.

Philoſtrat. vita Apoll.

Sueton. Tito, cap. 5.

regnum sibi vendicare tentasset. Quam suspitionem auxit, postquam Alexandriam petens, in consecrando apud Memphim bove Api, diadema gestavit. Quippe hinc quoque intelligimus id à Tito usurpatum more non Romano. Sed causam hujus facti addit ipse Suetonius, *De more siquidem, rituque priscæ religionis. Sed non deerant qui secus interpretarentur.* Id est, Titus prisco sacrificantium ritu rem sacram coronatus peregit. Id quod malignitas rumorum secus interpretabatur. Neque enim ipsum more sacrificantium ajebant esse coronatum, sed potiùs more regum diademate evinctum. Ne illud quidem obstat quod de Heliogabalo Lampridius tradit, *qui voluit uti diademate gemmato*, nempe in publico, *quò pulchrior fieret; & magis ad feminarum vultum aptus; quo & usus est domi.* E quibus verbis colligere licet, Heliogabalum usurpasse rem novam & inusitatam, qui diadema & in publico, atque adeò domi gestaret. Etsi & hîc,& aliis in locis quæ supra citavi diadema accipi potest pro corona, quod fuisse gestamen principum à diademate distinctum ubertim dixi. Diadumenus quidem ita dictus est, non quòd aureo diademate caput evinciret, sed quòd eum natura diadematum fecerat. Habuit enim diadema *in speciem nervi sagittarii, tenue quidem, sed ita forte, ut rumpi non potuerit.* Itaque fidei rerum consentaneum est, priscos Romanos principes, ut sunt in numismatibus, quercea corona evinctos, ut Augustum; sæpe laureatos, sæpe fuisse radiatos; Denique nonnisi post Aurelianum diadematos. Laureas coronas hodierni principes retinuerunt. Radiatam, quod sciam, vix hodie quisquam usurpat, extra unum magnum Hethruriæ ducem, cujus magnificentissimi majores, eminentes opes, & excellens potentia tali diademate, hac tanta cœlestis nobilitatis nota luculentissimè repræsentatur. Quippe Pii V. Pontificis Max. primò concessu, mox & manu Cosmus radiatum hoc diadema accepit.

Lamprid. in Anton. Heliog.

CAPUT XIV.

Sol est rex. Rex assimilatur soli. Rex est progenies solis. Sol est Jove prognatus. Cur rex gestet caput radiatum. Solis propria est bonitas & salus.

NUnc exequar proprios significatus hujus tam arctæ cognationis quæ regi est cum sole, tum ejus coronæ quam radiatam voco. Primùm ajo, non potuisse Virgilium efficaciùs exprimere cœleste genus regum, hoc est, originem regiæ dignitatis, quàm si sub persona Latini regis, reges faceret nepotes solis, qui

non

non ſolum rex eſt, ſed & ipſe Jovis ſatu, qui eſt rex regum, prognatus eſt. Solem eſſe regem, diſertim poëtæ profitentur. Sophocles,

> τὴν γοῦν πάντα βόσκουσαν φλόγα
> αἰδεῖσθ᾽ ἄνακτος ἡλίου.

Sophocl. Oed. tyr.

ſaltem omnia depaſcentem flammam veremini regis ſolis. Atque adeò ſapientiæ profeſſores firmant, ideo ſolem eſſe magnum regem quod diem regit, quæ eſt media pars univerſi, ſicut luna & aſtra noctì præſunt, quæ eſt altera. Eadem ferè ratione qua illi ipſi ajunt, cœlum non abs re dici regem ſenſibilium. Fuit adnotatum, quemdam regem Perſarum donatum fuiſſe nomine ſolis, ea re quòd rex erat. Hoc autor etymologici. Sed Plutarchus id cujuſmodi ſit, docet. Ait enim, Cyrum à priſco Cyro nomen ſumpſiſſe. Illi priſco Cyro nomen fuiſſe ab ſole. At Perſæ, inquit, Cyrum vocant eum qui nobis eſt ſol. Doctè & verè Æſopus ille priſca ſapientia inclytus. Is exceptus eſt à Nectenabò Ægyptio rege ea ſpecie qua excipiuntur legati magnorum regum. Nam rex regali paludamento amictus, & citari gemmato caput honeſtatus, tum primorum flore circum ſeptus ſederat ſolio ſublimi. Ibi Æſopum rex his verbis eſt affatus, cui me incedenti, eoſque qui circa me ſunt, adſimilas? Te quidem, reſpondit Æſopus, ſoli verno, hos autem ſpicis pretioſis. Quo dicto rex uſque eò delectatus perhibetur, ut hominem admiratione, doniſque proſecutus ſit. Nimirum prudens rex tunc demum ſeverè eſſe regem agnovit, cùm homo ſapiens palam profeſſus eſt, in ipſo eſſe inſtar ſolis, quem nemo negat eſſe regem, ſi modò ſol, qui cæteris hominibus eſt θεάτης ſpectator, regi ſit καὶ ἀρχηγέτης, & dux & auſpex. Hoc Æſopi reſponſum propemodum ſimile eſt ſomnio Joſephi. Is enim per quietem vidit ſolem & lunam, & undecim aſtra procumbere ante ſe. Ibi Jacob pater, Num ego, inquit, & mater tua & fratres inibi ſumus ut te adoremus? Nam ſe patrem interpretatus eſt non ſolùm in domo & familia ſua, ſed & infinita poſteritate eſſe ſolem, uxorem ſuam lunam, undecim filios, aſtra. Uſque eò magnificè, etſi verè, de ſe ſuiſque ſenſit magnus ille & φυλάρχης, & πατριάρχης, & ἱεράρχης. Cæterùm ſi ſol eſt rex, & pater aut avus regis, tum ſe rex utrumque eſſe agnoſcit, & ſolis progeniem & regem; nempe ſolem ſole, regem rege editum. Qua nobilitate nulla verior, prærogativa nulla major, dignitate nulla excelſior,

Etymol.
Philo περὶ κοσμ.
Philo περὶ τοῦ εἰς τὰ προπαιδ. συν.
Plutarch. Artax.
In vita Æſopi.
Ariſtid. περὶ ὁμον.

> ἐκ γὰρ μουσάων καὶ ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος
> ἄνδρες ἀοιδοὶ ἔασιν ἐπιχθόνιοι βασιλῆες.

Phornut. in Apoll. & Dia. ſunt verſ. Heſiod.

E muſis enim & longe jaculante Apolline viri vates ſunt terreſtres reges. In hanc ſententiam Plutarchus memorat Demoſthenis præclaram vocem. Superventu Philoxeni unius è præfectis claſſis Ale-

xandri, advertit Demosthenes populum Athenienſem perculſum. Tunc enim fortè de auxiliis contra Alexandrum mittendis agebatur.

Plutarch. ἀποφ. δυσωπ.

Quid facient, inquit Demosthenes, ſi viderint ſolem, qui non queunt contra lucernam oculos tollere? Nempe regem Alexandrum vocavit ſolem, Philoxenum præfectum, lucernam. Quòd autem ſol Jove ſit prognatus, hinc fides, quòd & ipſe Jupiter dicitur autor lucis.

Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 16.

Unde in carminibus Salii & Lucetium vocant, & Cretenſes Δία. unde noſtris dies eſt lux. Si rex eſt ab ſole, nequaquam eductus eſt è tenebris, ſed ex ipſiſſimo fonte lucis. Sive, quod æquè verum eſt, regii culminis origo refertur ad Jovem autorem, quo patre natus eſt Apollo, qui & ſol, & avus regis eſt. At in filio & nepote noſcitatur imago patris & avi primùm è lineamentis oris, mox ex ingenio & moribus. Meritò ergo Virgilius Latino regi tribuit caput radiatum, hoc eſt, perſimile capiti cœleſti unde ejectatur tantum luminis, & cœleſtium radiorum. Cæterùm ut radii quos innumerabiles divina majeſtas ejectat ſicuti ἀρχέτυπος αὐγὴ primarius & originalis ſplendor, non propriè ſunt illi ſenſibiles ac viſibiles, ſed νοητοὶ ἀκτῖνες ii qui ſola mente comprehenduntur, ita è capite ejus qui geſtet hanc coronam, debet emicare, prudentia, juſtitia, conſtantia, cæteræque regiæ dotes, quarum ſalutari aſpergine humanum genus recreari poſſit. Hîc advertendum, ſupremæ corporis parti ſignatè naturam impreſſiſſe intimas & extimas notas aurei illius ſyderis, quod, ut quidam ait, *radiantibus oculis lustrat æthera album.* Nempe quòd caput totius hominis dotes repræſentat; & quòd unus ſol candore globi, majeſtate luminis, ingenti vi numinis antecedit cætera ſydera. Huc accedit, quod ſolis & lucis propria eſt bonitas. Certè ſolis radii dicuntur eſſe ſalutares, non urunt, ſed fovent. Æſchylus

Æſchyl. ἱκέ.

καλοῦμεν αὐγὰς ἡλίου σωτηρίους.

Varro lib. 5. de ling. lat.

vocamus, vel invocamus radios ſolis ſalutares. Autore Varrone, *religioſè Græci, cùm lumen affertur, ſolent dicere, φῶς ἀγαθὸν,* lux bona. Itaque ſi rex, ut eſt ſole prognatus, ita eſt ſoli ſimilis, avitas ac domeſticas dotes hujus incitamento ſimilitudinis æmulatur. Si ſol ea loca quæ luſtrat, ſalutaria facit, aſpectu regis ut ſyderis benefici, omnia recreari æquum eſt. Si, inquam, præcipua dos ſolis bonitas eſt, hæc ipſa in rege eminere debet. At quid eſt bonitas? nihil aliud quam bona voluntas, bona conſcientia, quam labefactare non poſſint proſpera, adverſa, voluptas, calamitas. De quibus infra ago uberiùs.

CAPUT XV.

Ab effectibus ſolis omnis regiorum munium ratio petitur.

QUando Rex eſt nepos ſolis, omni ope anniti debet, ut optimis rebus afferat hanc tantam ſuæ dignitatis curæque nobilitatem. Sol ita dicitur quòd ſolus talis tantuſque eſt, Rex quoque qui unus talis

lis tantusque est, solus regnare debet, nec ad consortium regni admittere malas libidines. Si hac ratione solus regnabit, nulla res minuet aut obscurabit gloriam ejus. Nemo item veniet in consortium suæ summæ laudis, qua una omnes omnium mortalium laudes continentur. Pro re tamen sol mutat nomina. Nam cùm est in hemisphærio cœlesti dicitur Apollo; cùm in inferiori Dionysius, qui idem est Liber pater. Ita rex dicitur parens, rector, censor, dispensator dux & imperator, judex. Porrò sol duobus nominibus censetur solis & Apollinis, quia diversis effectibus est ingens, etsi unus idemque. Ea re communis ædes utrique dicata fuit, quòd uterque coalescit sicuti unus. Hunc ergò, cùm censetur nomine Apollinis, dici volunt ὡς ἀπολύοντα ἡμᾶς τῶν νόσων, ut illum qui morbis nos liberat. Qua appellatione rex docetur, se inventum esse remedio universorum. Nam regis est, omnem pestem & calamitatem avertere à capite & fortunis hominum. Socrates apud Platonem ait, unum solem penetrando & calefaciendo rebus omnibus præesse, hoc est, solis vi animari cœlum, solem esse in mundo id quod cor est in animali, sive, ut imitator Platonis dixit, sol est in mundo id quod ratiocinatio est in homine. Ergo rex si tu quoque sol es, si inter tot millia unus is es qui indicaris hoc nomine, extrue animo altitudinem excellentiamque virtutum. Hinc vegeta illos quorum commodis & saluti inventus es. tuo spiritu anima molem imperii tui per se desidem & inertem. Radii solis dicuntur sese diffundere in hominum mentes, & illas perpurgare. Easdem si vehementiùs incenderint, omnium rerum conscias reddere, atque adeò futuri præscias. *Ajuntque Sibyllas crebro hoc ardore torrentes multa predicere.* Autore Varrone, *Epicharmus de mente humana hoc dicit, Isthic est de sole sumptus ignis. Idem solem adserit.* Hinc discit, rex ab se, qui sit sole prognatus, exigi mentem præ cæteris mortalibus puram & synceram, hoc est solutam omni terrestri contagione. Ex ea promendum esse omne consilium vitæ, & regimen rerum. Verè Orpheus vocat solem εὐβουλῆα, antistitem & præstitem boni consilii. Quid tali consilio regi magis est necessarium? Denique ipsius Orphei hoc solis encomium exstat, ἥλιε παντοκράτωρ, κόσμου πνεῦμα, κόσμου δύναμις, κόσμου φῶς. Sol omnipotens, spiritus mundi, mundi vis, mundi lumen. Quid in universo regno rege potentius? Annon & ipse est spiritus regni, annon ejus & vis & lumen? Sunt qui Apollinem dici volunt ἀπὸ τοῦ ἀπολλύναι, à perdendo & consumendo, tanquam à contrario sensu, pernicie, videlicet, salutari. Et verò sol superfluum humorem, qui rerum corruptor est, undecunque collectum, veluti pabulum largitur huic ætheri. Hinc jugis hæc, ac perpetua rerum series. Ita rex in arcano majestatis suæ quædam putat ac rescindit, non solùm ut sit locus melioribus, sed

Heracl. Pont.

Plato lib. 12. de leg.

Phornut. in Apoll. & Dia Plato in Crat.

Plato in Crat.

Philo τίς ὁ τῶν θει. κληρο.

Ammian. in Marcell. lib. 21.

Varro lib. 4. de ling. lat.

Macrob. lib. 1. Sat. cap. 23.

ut hinc quoque meliora alantur & procedant. Usque eò & ipsa superflua regi cedunt in emolumentum. Apollo, id est sol, à poëtis dicitur ἑκηβόλος, καὶ ἑκηβελέτης longè jaculans, eumque vocarunt eadem

Etymol. ἰήϊος.

significatione ἰήϊον jaculatorem, nempe vulnificum. Rex fidem facit se esse nepotem solis, cùm in improbos, ubicunque tandem latent, justæ ultionis tela contorquet. Sol est lumen omnituens. Eaque re di-

Etymol. βασιλεὺς

citur παντεπόπτης & βασιλεὺς, quasi πασιλεὺς ὁ πάντα λεύσων, καὶ πάντα προνοῶν, omnia videns & prævidens, & hinc putò manasse epi-

Plin. lib. 37. cap. 2. Phornut. Apoll. & Dia.

thetum quod illi antiquitus tributum. Nam Plinio autore *vocitatus est elector*. Certè qui omnia videt, omnia scit, qui omnia scit, optima & optimos eligit, Dicitur & δήλιος καὶ φαναῖος, καὶ ἀναφανὸς, ὡς ἀναφαίνων πάντα, πάντα δ' ὁρώμενα ποιῶν, omnia simul visibilia fa-

Stob. περὶ νομ. καὶ ἐθ.

ciens. Hinc est quòd Apharantes, gens Libyca, ei orienti maledicant, ὡς πολλὰ κακὰ φλύαυλι, ut illi qui revelat multa mala. Rex omnia rescire debet, providentia, inquam, mentis, & vi aspectus vibratioris ea pervidere non solùm quæ sunt in circumspectu, sed ipsa occulta,

Plato lib. 6. de rep.

abdita, longinqua. Ut sol omnia videt, ita nos ipsius beneficio illa omnia quæ in aspectum cadunt, cernimus. Quòd non in tenebris cæcutimus, quod præsidio bonarum artium ingeniis lumen admovetur, id omne regii muneris est. Ut omnia cadunt sub aspectum solis, ita ipse omnium oculis subjectus, omnium judiciis obnoxius, omnium sermonibus expositus est. Nihil quicquam rex eorum quæ ad se pertinent, speret fore clam. Siquis nævus in ipso est, continuò advertitur, nedum ut occulere possit sordes & fœditates. Nulla latibula amplitudinem regii nominis excipere possunt. Palàm ambulet necesse est, ac regia via, hoc est, sua. Putet sibi illud dici, ἐν ἄλῳ δεγκάζεις, in sphera solis lates. Verùm enimvero non eò quod ipse, omnia, omnesque videt, sese otiosè cuilibet otioso spectandum præbet.

ἐν παρεργ.

Quin, oculos acriùs & audaciùs intuentium præstringit & hebetat. Improbam curiositatem arcana regni non admittunt. Sol omnis labis est intolerans, ut regia majestas omnis impuritatis. Surgente sole nubila vanescunt. Si tu, rex, in edito positus facem virtutis præfers universis continuò improbitas profligabitur, quantum est sordium everretur, omnis cæcitas, omnis calligo discutietur. Tuum est radios solis imitari. Hi inferunt se sordibus, nec tamen inquinantur. Sic tu, rex, ne dubita curas tuas demittere vel in infima. Inde surget tibi & pulcherrimus & altissimus honor. Ubicunque rex est, purus & impollutus est. Ab se, hoc est, è loco limpidissimo, ut sol πανταχοῦ ἴησι τὰς ἀκτῖνας, in omnes partes icit radium suum vel ipsa remotissima & ignotissima cumulat beneficiis suis. Sol nunquam hoc dispicit, an sit illud quod aspicit, dignum infusione suæ lucis. Rex nullo nisi sui respectu perenniter obit munus suum. Sibi ipse est merces, quam ta-

men,

men, & quidem cumulatiſſimam, reperit in ſua beneficentia, exemplo Æſculapii, qui & ipſe ſole editus eſt. Hic enim dignos & indignos refocillat nullo intuitu præmii, quia in ſe reperit omnia præmia. Itaque dicimus quomodo ſolis lumen eſt gratuitum, ita regi nihil eſſe propoſitum extra unam benignitatem ſuam. Solem Dores vocabant ἅλιον, κτ̀ τὸ ἁλίζειν εἰς ταυτὸ τοὺς ἀνθρώπους, quòd homines in unum, eundemque locum congregat. Hæc propriè eſt regia facultas, ut homines lingua, moribus, inſtitutis, religione diſſitos in unum veluti corpus cogat: eos reddat ſimiles & conglobatos, & inſuperabiles. Sol deficiens, ſubfuſcus, ſubluridus generi mortalium portendit omne genus malorum. Regia majeſtas vitiis obſcurata aut deformata eſt merum conceptaculum earum cladium quæ integras gentes populantur. Præſentia ſolis delet omnia lumina. Atque adeò ſolem, ajunt, unà cum aſtris ſiquis in ſomnis viderit, eſſe rem ominis infauſti. Neque enim ipſe unus lucere cenſetur, ſed unà cum aliis: non ducere videtur, ſed duci ut cæcus, aut circumduci ut erro, & ludibrium veriùs quàm ductor. Contra, ſi circumfuſus eſt aſtris, ſolus tamen lucet, ſi exſtat, ſi præit, ſomnianti omnia fauſta ſpondet. Eadem ratione præſentiæ regis omnia dignitarum culmina aſſurgunt. Ergo rex eminet inter primores: eos autoritate regit, exemplo firmat, minis deterret, pœnis coërcet. Si non facit, tum verò non aulico ſplendore ſtipatus, incedit, ſed veriùs ut bellua circumducitur oſtentui: abigitur ut præda ab aulicis prædonibus. Enimvero ſicuti ſol ſtellas eas, quarum motibus ac potentiæ obnoxii ſumus, interno motu ciet, ita primores gentis nihil ſunt, niſi quà volente rege tales ſunt. Ut diſcedente ſole perit ſyderibus decor: ita ſine rege omnis perit proceribus & magiſtratibus autoritas: regnum eſt corpus ſine lumine; omnia confuſioni relinquuntur. Solis beneficio tempora diſtinguimus: hoc eſt, diem, hebdomadam, menſem nominamus: Quæ ſine ſole nulla eſſent. Quippe non alio nomine temporis immenſitas demonſtrari poteſt, quàm hac voce. Hodie, quod eſt verum nomen ſæculi, jugi perennitate comprehendetis omnia tempora. Itaque ſolis beneficium eſt quòd temporum ſpecifica enumeratio uſibus noſtris eſt inventa: quòd nunc dies promitur, nunc ſe condit, dum ipſe has partes illuſtrat, has opacat, utrumque ſalutariter. Rex vi ſapientiæ & providentiæ ſuæ ipſa momenta & opportunitates habet in ſua manu. Scit ubi ſubſiſtendum: quò procedendum: quid arripiendum: quid differendum, quid rejiciendum: quibus ſeſe aperiat, quibus claudat. In omni re ſervat modum, ſymmetriam, æqualitatem & juſtitiam imitatricem vicium ſolis. Ejus domo, adminiſtratione, regno nihil eſt neque diſtinctius neque ordinatius: dum conſultò hos extollit, illos deprimit, his eſt ſeverior, his mitior,

Jul. ep. ad Jambl.

Artemidor. lib. 4. cap. 79.

Philo ἀξ. φυγ.

tior, nunc utitur manu larga, nunc contractiore, prout res postulat. Sol nõn solùm est irrequietus, verùm etiam ἀκάματος indefessus, etsi incitatione ingenti & motu inexhausto volvit sæcula. Atque adeò in illo motu perpetuo semper est sui similis, nihil agit præcipitanter, sed nunc intensiùs, nunc remissiùs, semper providenter, semper salutariter. Nempe, tam vehementi incitationi inest illud omne temperamentum quo universa æqualiter librantur, feliciter augentur, utiliter minuuntur, consultò etiam nudantur, ut floridiùs convestiantur. Id quod inde est, quod etsi sol indesinenter fertur, non tamen incitato impetu rectus fertur, neque it contrarius cœlo, seu viis obliquis, & quibusdam flexibus omnia ita calefacit, ut humectet, ita circumvolvit, ut erigat, ita implicat, ut ordinet, ita consumit ut servet & recreet. Eadem ratione rex in illa statione positus semper agit, sed animo sedato, nunquam quiescit, nec tamen lassatur, occasiones ita rapit, ut ubique vitet consilium præceps & inconsultum. Contraria contrariis conciliat, ubique præstat harmoniam recti altricem, universi servatricem, illi persimilem qua sol sydera non cogit, sed regit. Ita opportunitatibus viam aperit, ut eàdem necessitates excludat, flexu opportuno vitat ingruentia mala, rem peragit antequam eum cœpisse putes: Non aliter incipit, quàm si certus est exitus, nullis rapidis affectibus effertur, non pestilente adulatione depravatur. Certè

Plato in Thæteto. Homerica illa aurea catena, Platone interprete, nihil est aliud quàm sol. Nam quamdiu in mundo est motus, quamdiu sol circumagit se, omnia verè existunt, tam terrestria, quàm cœlestia. Ideo ἅλιον dici volunt sicuti περὶ τὴν γῆν ἀεὶ εἰλεῖν ἰόντα. quod cursu suo circa terram semper volvitur. Quippe si sol subsisteret sicuti vinctus ac detentus, necesse esset, omnia sus deque ferri. Ita stante ac vigente summa potestate, omnia regni membra coalescunt, omnia stant, vigent, æternantur. Sol nunquam repentinus adest, non insperatus aut inexpectatus advenit, sed habet anteambulonem puniceum quemdam ac rutilantem purpuræ fulgorem. Atque si hoc esset nec subitum adventnm, nec subitum ejus discessum ferre possemus. Sic regiæ virtutes debuccinant adesse regiam majestatem. Hæ, sicut illi qui magistratibus

Xenoph. memorab. lib. 4. præeunt submovent quicquid indignum est quod regi occurrat. Nec rex æquis oculis improbos, nec improbi regem nisi trepidantibus præcordiis aspiciunt. Sol circuitu suo annum claudit, numero scilicet, dierum ita confecto, ut ad ejus summam æquitatem non punctum addi, non demi queat. Regalis curæ etsi momento ignorari fas est, tandem tamen salutaris exitus est. Denique regi singulis diebus, nedum singulis annis, omnis regiæ administrationis ratio ad amussim constat. Sol fata postquam diu fovit, denique evocat, eoque dicitur & frugum sator, & fœcunditatis largitor. Rex sua summa cura

indit

indit virtutem animis. Salutari virtutis imbre irrigati animi multo publico, multo singulorum commodo sese produnt. Solis tepore sata, & enata germina accipiunt incrementa Cura regia, ut patria charitate pueritia alitur in spem publicæ felicitatis. Hæc sunt illa Reipub. germina quæ beneficio principis ad frugem perducuntur. Certè bonus rex dicitur parens illorum omnium qui ipso rege nascuntur. Usque eò verus parens, ut sicuti rex est solis progenies, ita patres liberos suos mares si quando iis abblandiuntur, ut si sint filii regis soleant vocare suos soles, nempe, se quidem genitos, sed beneficio regis, qui ipsis non alio loco est quàm quo sol est universis. Fruges & fructus sol demum percoquit. Beneficia regis nunquam sunt immatura, nunquam intempestiva, aut imperfecta. Quicquid inde est, omni ex parte consummatum est. Ut solis calor non urit impensiùs, ne sata perdat, sed est φῶς ἥμερον, καὶ αὐτὸς ὁ ἥλιος τῶν θεῶν πρᾳότατός τε καὶ φιλανθρωπότατος, lux mansueta, & ipse sol Deorum mitissimus, & humani generis amantissimus; Ita regia potestas non est inversa hominum perniciei, sed saluti. Nihilominus tamen quædam gentes Æthiopicæ à vehementiori sole ustæ audent ortus & occasus hujus sydeis diris prosequi. Id quod protervè, iniquè, impiè faciunt. Nam si utuntur, si sol est exitialis ipsis, agrisque ipsorum culpa fit, qui ibi sedes posuerunt, ubi hoc sydus est ardentissimum. De se inquam non de sydere & numine quetantur, quos *extenta plagarum*

Quatuor in medio dirimit plaga solis iniqui.

Hinc rex discit, nunquam se debere palam facere, quàm vehementer, & quàm latè nocere possit, ne omnium odiis & imprecationibus petatur, ne è suis urbibus & provinciis meras faciat solitudines. Nos quoque, audax curiositas invocatos non debet propellere propiùs regem, ne inde non foveamur, sed uramur. Maledictis quoque abstinere æquum est tum in astra etsi aliqua aëris intemperie lædimur ne

immortalia mortali sermone notemus;

tum in reges, siquid ab ipsorum moribus & ingenio excidit implacidum. Tu quoque rex, ne homines contrista, sed lætifica ut sol alter. Quippe Græcis sol non solùm est ἥλιος sed & αἰγαίων splendens, non tantùm παρὰ τὸ αἴγλη lumen, neque item solùm ἀπὸ τοῦ τοῖς ἀκτῖσι αἴσσειν, quòd radiis movet & concitat, verùm etiam ἀπὸ τοῦ γῶ quod est γαυριῶ exulto, vel hilaritate perfundor. μεστὸς γὰρ ὁ ἥλιος ἡδονῆς, nam sol est plenus hilaritatis, ejusque lumine omnia collustrantur, quomodo unius regis bonitate omnia recreantur. Multis ergo nominibus sol est admirabile oculis spectaculum. Ita regiam majestatem quaqua visas, nihil ibi advertes, cujus non debeas esse admirator & cultor. Sol teste Platone ποικίλλει ἰὼν τὰ γιγνόμενα ἐκ τῆς γῆς, suo cursu variè effingit ea quæ terra progignit. Eadem ratione sub

Artemid. lib. 2. cap. 36.

Plato in Tim.

Aristid. εἰς τὸ φρ. τοῦ ἀσκλ.

Solin. cap. 34.

Plin. lib. 5. cap. 8.

Virgil. 7. Æneid.

Lucret. l. 5.

Etymol. αἰγαίων.

Achill. Tat. lib. 5.

Plato in Crat.

bono rege omnia non solum sunt sana, verum pulchrescunt, aurescunt, valescunt. Sol oritur sceleratis ac piis, usque eò est & æquus & communis. Rex omnium saluti est inventus, probis quidem tuendis, improbis ad frugem corrigendis. Sol sua curricula conficiens intra spatia zodiaci, nec inde egrediens nunc hanc, nunc illam perlustrat cœli plagam. Ibi veluti curru inter planetas vehitur medius. Planetis musica quadam mensura fœnerat lumen suum. Hinc eum nostri vocarunt *cœlispicem*. Rex in hac veluti reciproca, recurvata, anniversaria, & continua peregrinatione semper est auriga, semper rector, semper largitor. Nullo aspectu movetur, nulla novitate terretur, nulla rerum mole avertitur ab effectis providentiæ suæ, in sua majestate sapiens, in sua sapientia magnus, in sua magnitudine felix. Ubicunque est usque durat sui similis. Itaque sol omnia astra adit, & quidem singulis annis, Quomodo sapiens rex, quoad ejus fieri potest, quotannis hanc aut illam provinciam lustrat, ut afflictorum questus excipere, hisque solatia adhibere, siquid uspiam luxatum est, reponere, fluxa continere, desperata restituere, omnia & omnes beare possit. Sol nullius preces, ac ne ullius quidem præstigia moratur ut surgat. Statim lucet, statim ab universis salutatur. Tu Rex ne morare plausus hominum, ne salutationes, ne laudes & præconia quibus ad benefaciendum exciteris. Siquid agis, sponte age, noli esse cunctator ac dilator. Obvia benignitate præveni vota hominum. Nec minùs quàm sol universorum amoribus. honoribus, laudibus excipiere. Priscos invenio solis vocabulo signasse libertatem. Id quod regem seriò monet, ut ab se libero liberos homines regnari malit, quàm ut servos dominari, affligi, proteri. Ut sol semper est juvenis (certè Persæ eum vocabant κῦρον adolescentulum) & permanet in ætate investis, βὲ παιδὸς ἡλικίαν ἔχει, hoc est ἀγήρως ἀεὶ καὶ νέος ἐστι, nunquam senescit, sed semper est vegetus, ita rex est iu perpetua possessione sanitatis, & virium insuperabilium, si modò rex esse pergit, mente, provisu, cura. Invenio tamen soli tribui tres ætates. Nam *primo aspectu*, inquit, Capella, *est sicuti puer & renidens, & renitens. Incessu medio est juvenis anhelus. In fine senex apparet occiduus. Et primæ* quidem ætatis gratia præ se fert comitatem, quam in ipso aditu rex præstare debet, ne adeuntes sola majestate deterreat, sed moribus placidis supplices invitet. At in tractatione rerum & robur animi, & juveniles vires promere debet, quæ negotiis, & sustinendæ rerum moli pares sint. Denique cùm super quaque re quid facto opus sit, decernendum est, tunc verò ei senilis prudentia expedienda est. Non omitto, antiquitatem posuisse draconem inter præcipua symbola solis. Dicitur enim ἀπὸ τοῦ δέρκειν à videndo. Nam natura pervigili, & acerrima oculorum acie hujus tanti syderis vigilantiam imitatur. Ea re illi assignata est custodia

Clem. Alex. lib. 5. Strom. In reg. xi. urb. ro. in notit. imp.

Stob. περὶ ἀρχ. μδ.

Etymol. ἀκμή. Plutarch. περὶ τοῦ ἐν Δελφ. Martian. cap. lib. 1.

custodia ædium, adytorum, oraculorum, thesaurorum, heroum infantiæ, ut de Hercule traditum, ac postea de Nerone quamvis fabulosum, denique cujuslibet rei quæ esset digna tutela divina. Certè qui custodiebant corpus Cleomenis crucifixi viderunt ingentem draconem capiti ejus circumvolutum, ac tegentem vultum ejus, ne ab sarcophagis avibus deformaretur. Hæc vigilantia draconis repræsentat pervigilem curam illius, cujus cura universi nituntur. Ut tamen hanc curam & vigilantiam felix consequatur eventus, draconi quoque robur assignatur. Cujus rei symbolum est Erechtheus ille semihomo & semidraco. Nam quà homo, prudentia, quà draco est, robur signatur, quo destituta prudentia est invalida. Utraque dote principem censeri oportet. Huc adde, quod draconi vis quædam vaticinii assignatur, teste illo agno quem Ægyptii humana voce usum, & cuidam regi futura prædixisse ajunt, cùm in capite haberet draconem alatum. Id quòd haud dubiè signat prudentiam, quæ regi est loco vaticinii, quo poëtæ præ cæteris numinibus donant Apollinem, id est, Solem, cui, præter Jovem, Cererem, Proserpinam, Hecatem, Æsculapium, rex est sacer. Draconi addo accipitrem, quem Ægyptii sapientes fecerunt quoque symbolum solis, ut dominum visus & aspectus. Id quod regem docet, quantum instar in ipso uno sit, qui usque eò videndi facultate præditus est, ut eam iis quos adsumit in consortium curarum, largiri possit.

Plutarch. Agesil. & Cleom.

Demosth. in orat. funeb.

ἐν πα- ρεργ.

Artemid. lib. 2. cap. 13.

Or. hieroglyph.

CAPUT XVI.

Corona solis emicat duodecim radiis qui iidem sunt lapides. Hi radii exeunt in sublime. Demonstrant primores. Lorica solis. Quo capitis insigni usi sint principes Romani. Describitur laurea principum Romanorum. Radiata principum Romanorum. Diadema ex unionibus.

EX his perspicuè patet quàm non temerè Virgilius Latinum regem faciat nepotem solis, quomodo alii poëtæ alios reges. Hinc quoque reges discunt, qualia sint tam excelsæ originis argumenta. Quisquis in sublime evectus es hoc sedulò cura ut tibi caput sit radiatum, & pectus luminosum. Ad hanc luminis excellentiam si retuleris genus tuum, rex tibi verò stemma est omnium longè antiquissimum & nobilissimum. Porrò dicimus, solis coronam totam emicare duodecim radiis. Qui numerus est symbolum perfectionis, teste Zodiaco, qui totidem lucidissimis est conspicuus astris. teste absoluto solis circuitu qui constat è duodecim mensibus. testibus horis quarum hic est, & quidem duplicatus numerus. Certè hic numerus apud sapientissimum Mosem tanti

Val. Flacc. lib. 6. Argon.

Philo περ. φυγ. & πε. αἰθλ. κ ἑπτημ.

fuit, ut universum populum distribuerit in duodecim tribus; & propositionis panes duodecim constituerit; denique duodecim sculptos lapides sacerdotali vesti indiderit. Hac ergo specie Virgilius solem orientem donat.

Virgil. in epigr.

Sol insigne caput radiorum ardente corona
Promit ab aquoreis Tethyos ortus aquis.

Occidenti & fesso eandem coronam horæ demunt, apud Statium,

Stat. lib. 3. Theb.

—— rapidis occurrunt passibus horæ,
Frenaque & aurata textum sublime coronæ
Diripiunt.

Albric. de Deor. imag. in Apoll. sive sole. Quidam hos non utique radios vocant, sed lapides pretiosos. Sint sanè tales, dummodo is sit cujusque lapidis fulgor, ut ab sese ejectet radium. Hac ratione utrumque erunt, & lapides & radii. Nec interest unde hi radii exeant, an è lapillis pretiosis, qui & ipsi sunt fœtus solis, an è vitta crinali qua Apollo fulgere dicitur. In sublime exeunt hi radii, quòd hæc est natura ignis, ut sursum feratur. Panduntur, quòd radios esse ajunt comas syderis. *Theon in Arati διοσημ.* Usque eò hi radii sunt insignia solis, ut sine his sol nullus sit. Rex quoque sine insigniis avitis nullus est. Atque adeò si mente caligat, si tenebricosus est, non cœlestes radios ejectare dicitur, sed emitere ab se spinas, & quidem ferales, quales Ægyptii porci gestare dicuntur. *Strabo lib. 17.* Aut, si mavis, si quos radios malus rex circa caput ostentat, hi dicentur esse similes iis sagittis quas Æthiopes pugnaturi circumponunt capitibus suis in orbem ἀκτινηδὸν sicuti radios, aut in morem radiorum. *Lucian. de saltat.* Talibus radiis, sive sagittis radiatis non recreantur homines, sed perduntur. Itaque cave rex ne pro radiis salutaribus sagittas ferales jaculeris. Cave ne pro rege radiato aspiciare draco jubatus, aspectu ravido, & faucibus aridis expectans cui aliquam labem affles, quem impurissimo saniei vomitu contingas, quem dente pestilente inseces, quem miserrima morte prosternas. Vide ne, præterito Hercule, reperiaris hydra. Dici quoque non absurdè potest, hisce radiis demonstrari primores, nempe similes ejus, cujus beneficio tales sunt. Cùm Nectenabò impensiùs interrogaret Æsopum, Cui me similem putas? Is perseveranter respondit, Te quidem soli; hos qui te circumsistunt, radiis. Ut enim sine radiis sol ne intelligi quidem potest, ita falsò is assumit regium nomen, qui non stipatus incedit adjutoribus regni: ut ne gubernator quidem ullus est qui non utitur manibus, & adjutrice remigum opera. Et hac quidem forma est corona solis, quam rex ideo gestat, ut è solo ejus aspectu admoneatur officii sui. Id quod Prudentius pauculis versibus complexus est.

Prudent. contra Symmach. l. 2.

—— caput augustum diademate cinxit,

Appel

Appellans patrem patriæ, populi atque Senatus
Rectorem, qui militiæ sit ductor, & idem
Dictator, Censorque bonus, morumque magister,
Tutor opum, vindex scelerum, largitor honorum.

Soli præter hosce duodecim radios qui emicant ex ejus corona, tribuitur lorica totidem splendoribus illustris.

—— sol auricomus vergentibus horis
Multifidum jubar & bisseno sydere textam
Loricam induitur. *Val. Flacc. lib. 4. Argon.*

Hinc quoque rex discit, capitis radiati hoc est cœlestis falsò dici membra illa quæ non in pari luce versantur. Tale documentum eloquentissimus Mamertinus hinc promit Maximiano, loquens de hac corona radiata quæ principis Romani caput circumplectebatur, cæteroque habitu principali. *Neque enim*, inquit, *specie tenus ac nomine fortuna imperii consideranda est. Trabeæ vestræ triumphales, & fasces consulares, & sellæ curules, & hæc obsequiorum stipatio & fulgur, & illa lux divinum verticem claro orbe complectens vestrorum sunt ornamenta meritorum, pulcherrima quidem & augustissima, &c.* *Mamertin. in panegyr. ad Maximian.* Merita disertim nominat, ut ostendat, diadema non esse donum fortunæ, sed præclarissimum munus virtutis. Hoc sensu Horatius sociavit regnum & diadema.

—— regnum & diadema tutum.
Deferens uni, propriamque laurum. *Horat. lib. 2. Carm. od. 2.*

Diadema cùm dico, omne principalis, aut regii capitis insigne dico. Nam & ipsi principes Romani ante gestationem diadematis, quæ in Aureliano cœpit, modò usi sunt laura, modò corona radiata, modo quercea, hoc est, civica, modo diademate priscorum regum, aucto tamen ac variato. Et quidem Augustum solum in numismatibus quercea evinctum video. Plerosque laurea delectatos; laurea, inquam, nullius interpositu rei circumposita capillis, & post occipitium religata, & quidem duplici, continuaque serie foliorum: cui distinctis spatiis inseruntur baccæ fructus lauri. Interdum duplex is ordo constat è solis foliis, nullis baccis. Quandoque lauri non continua serie caput ambiunt, sed foliis per terniones dispositis inseruntur baccæ: sæpe pro baccis lapilli aut uniones. In quibusdam numismatibus lauri folia non ordinantur per terniones, sed per duerniones. Singuli duerniones discriminantur incrustatione gemmarum. Interdum duobus ordinibus lauri, qui caput evinciunt, inditus est ordo baccarum, aut unionum, qui utrique foliorum ordini usque eo perpetuus comes est, ut nihilominus uterque hinc ab altero discretus aspiciatur. Plerunque in summitate foliorum, hoc est, in vertice capitis aspiciuntur

ciuntur tria folia; etsi duplici tantùm non triplici foliorum serie caput circumdatur. Nonnunquam pro tertio, eoque medio & eminentissimo folio aspicitur gemma. Interdum unica series lauri, eaque media utrinque comitem habet seriem unionum. Semel, nî fallor, adverti, posteriori capitis parti lauream impositam, nempe in numismate M. Aurelii Flavii. Et his quidem rationibus principes Romanos laurea usos invenio. Radiata è Romanis principibus primum Caligulam usum video. nempe cùm id ageret ut sibi adsciisceret famam divinitatis, seque, ut alibi dico, non solùm heroibus æquaret, sed & ipsis majoribus numinibus, Mercurio, Marti, Apollini, quorum gestamina & insignia usurpabat, στεφάνοις μὲν ἀκτινοειδέσι τὴν κεφαλὴν ἀναδούμενος, coronis radios imitantibus caput evinctus. In hujus lamina, sive ambitu aspiciuntur stellæ tres, & supra frontem semicirculus lunaris. E sola specie hujus coronæ satis apparet eam esse ex illarum genere, quas ipse, ut supra dixi, exploratorias vocavit. Radiata quoque aspicitur in numismate Trajani, hoc uno ab cæteris discriminata, quòd sub radiis inserta sunt humilia quædam acumina, sive alii radioli cuspidatim inserti fissuris apertis, & acuminatis, veluti iis ita infixi, ut eas fulciant. Hæc quoque corona conspicua est super casside M. Aurelii, Valerii Probi. Ibi ramuli lauri baccati inserti sunt radiis. Habet insuper hoc insigne & singulare; nempe diadema ex unionibus; cujus initium est in fronte laminæ. Inde ambit apices radiorum & laurorum usque ad posteriorem partem laminæ, cui insertum denique ex ea pone occipitium dependet. Ut in radiata Caligulæ dixi esse stellas tres, ita in radiata Cari & Carini, multorumque insequentium principum laminæ inserti aspiciuntur lapilli. In radiata Theodosiorum utrinque lamina est margine eminentiori; habetque in fronte gemmam insignem. Huic radiatæ nova res addita. Nam superiori parti laminæ inhæret perpetua series unionum. Jam dixi, galeæ aut cassidi imponi radiatam. Id quod usurparunt Zeno Isauricus, & Fridericus Ahenobarbus. Et hæc quidem de laurea & radiata corona principum Romanorum dici possunt. Nam quali diademate usi sint ii, qui exemplo Aureliani regium insigne sumpserunt, suo loco dicam.

Philo πρεσβ. πρὸς Γαι.

CAPUT

CAPUT XVII.

De aureis ramulis qui exeunt è lamina diadematis. Hi ramuli quid signent. Regis excellentia describitur. Plura de ramulis & apsidibus, & corona absidata. Unde mos derivatus claudendi diademata his ramulis. De tiara regum Persicorum. Regium diadema cur claudatur.

IN regio diademate aspiciuntur aurei ramuli surgentes è lamina non quidem recto meatu, sed singulari quadam forma. Primò panduntur in latitudinem. Mox leniter evecti sensim coronam efferunt in celsissimum acumen. Nempe, undequaque quodammodo circinati, ac vergentes in se, denique coëunt in apicem, qui cumulatur ea re, quæ inter insignia coronæ meritò numerari potest. Et verò in apice diadematis imperialis est illa sphæra qua mundus effigiari solet, in Gallici, lilium candens, in Pontificii, crux. Cæterùm hi rami, seu ferulæ, sive surculi, sive apsides, seu virgulæ altiùs consurgunt, sua coitione in fastigium convolvuntur, & quibusdam locis nescio quid turgiduli & eminentis repræsentant. Hinc conficitur omnis illa species quæ omnem diadematis summitatem acuminat, ambit, claudit. Id quod evidenti argumento est, regis excellentiam nullo auctu crescere, nulla vi externa ingruente labefactari, nullis neque opum, neque virium additamentis auctiorem & augustiorem fieri posse. Regem, quà patet regnum suum, sat superque habere, quo se munitissimum lætetur adversus omnia molimina. Enimverò ut in terris nihil est descriptius, luculentius, opulentius tali diademate, ita nihil nec dici, nec fingi potest majus, munitius, sanctius regia dignitate. Hæc sua vi nixa excedit omne humanum fastigium; uni divinitati assurgit; se ad unicum hoc exemplar format; hujus unius similitudinem reddit in terris. Rex in terris est Deus visibilis, inter innumerabiles unus, inter magnos ingens, inter eminentes altissimus. Talis tamen tantusque quotidie terit semitam mortis. Quo monitu is discere debet, se inventum sublevandæ cæteræ mortalitati; ideo esse validum ut fessis rebus subveniat, agatque curam rerum humanarum sicuti unus hominum, etsi per omnia sui juris. Neque enim rex ullis nisi pietatis virtutisque vinculis adstringitur. Qua & libertate & potestate monetur ut omnia sapientia regat, omnia sua potentia firmet, instar summi opificis regni summam moderetur. In hoc unum Deus regiam dignitatem suæ similem esse voluit, hoc est, summam & perfectam, omnia rerum momenta in

sua

sua potestate habentem, una se nixam, in una se abundè invenientem quicquid extra ipsam expeti potest. Hoc ergo illud est quod signat diadema clausum ea ratione quam demonstravi. Hoc loco moneo, hosce ramulos, sive apsidas, quæ à lamina incipientes pertingunt verticem diadematis, illudque ex omni parte claudunt, in diademate Imperatorum Constantinopolis, interdum fuisse quatuor, interdum duas. Has vocabant *κάμαρας μικρὰς ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν, καὶ ἐκ πλαγίοις* apsidas parvas ante & pone atque ad latera. Quatuor, inquam, sunt, si is qui designatur imperator est filius imperatoris. Si gener, ante solùm. Id quod docet, plus esse dignitatis in pluribus absidibus, seu ramulis, quàm in uno, aut in paucioribus. Hodie quidem è numero talium apsidum diademati dignitas accedit, tanquam illud quod pluribus apsidibus clauditur, ut munitius & firmius illo cujus fastigium unica apside nititur, per cæteras partes apertum & meabile. His adde, quòd illæ eminentiæ, quæ istos ramos aut apsidas reddunt turgidiores, sunt veluti nexus, seu nodi, quibus rotunditas coronæ solidatur; cujusmodi fuerunt illi priscarum coronarum tori, de quibus agit M. Tullius describens oratorem temperatum & æqualem, in loco supra à me citato. Equidem, ut dixi, hosce toros in coronis fuisse credo quasdam particulas in ambitu coronæ collectiores, ac rigidiusculas, propemodum cujusmodi sunt in tauro tori. Porrò superior hæc omnis regiæ coronæ forma minimè est nuperum & novitium inventum. Zonara autore, diadema regis Ammonitæ aureum, distinctum lapillis pretiosis tam in ambitu, quam in superioribus laminis, seu ramulis quibus tegebatur, venit in potestatem Davidis, qui eo postea diebus solennibus usus est. Certè cùm liceat iis quos hodie vocamus Duces ac principes, & caput, & scutum suorum insignium, sive armorum contegere coronis, easque inumbrare foliis, diadema hisce ramulis supernè obductum solis regibus est sepositum. Hoc ipsum video, vocari diadema imperialo. Credo, quòd ab imperatoribus hac forma frequenter usurpatum fuit, potissimùm Græcis. Qui mos haud dubiè à Constantinopolitanis ad nostros est derivatus. Invenio tamen Flavium Valerium Constantinum Constantini filium, Constantii nepotem, antequam principes Romani Constantinopolim migrarent, hoc diademate in suo numismate insignem. Etsi ea veriùs est galea unionibus & lapillis ornata? ita tamen effigiata, ut præ se ferat speciem hodierni diadematis, quale est à me descriptum. Hoc diademate, ut ita dicam, galeato, sive galea diademata, cujus in apice ex unionibus crux est, usi sunt alii insequentibus ætatibus. Flavius Basiliscus, in catalogo eorum qui primi in Oriente imperarunt,

Curopal. de off. Constant.

Cicero de Orat.

Zonar. in Dav.

rarunt; tali ferè diademate evinctus aspicitur. Ibi laminam quæ caput ambit, uniones occupant; quibus in mediis, tum in utraque extremitate est gemma. E lamina undique consurgunt bracteæ, quas supernè claudit alter ambitus unionum. Hinc perspicuum est, hoc diadema regii illius quod hodie in usu est, speciem præ se ferre. Tali ferè diademate Anthemium & Anicium Justinianum insignitos video. Est enim utrumque compactum ex unionibus in verticem artificiosè concumulatis. Justiniani diadema adverto esse singulare. Nam fronti hæret series unionum, quæ sustinet tiaram, sive cidarim tegentem totum caput. Hæc constat è duodecim bracteis, quarum quæ mediæ sunt, coëunt senæ senis adversæ, unaquæque forma semicirculi. Has altera unionum series supernè claudit Phocas quoque nova tunc, & nunc inusitata specie diadematis est insignis. Totum hoc diadema est compactum è lamina lata continua, quæ totum caput ambit ac tegit; cujus meditullium est conspicuum lapide insigni magnitudine. Lapis honestatur cruce. Heraclius gestat diadema hodierno regio haudquaquam absimile. Nam è lamina exeunt radioli. Sed introrsus aspicitur duplex series foliorum, in quorum apicibus sunt uniones. Demum, intra hunc ambitum in sublime surgit tiara, cujus volumina circinantur, ac tenuantur in apicem. Ipse apex emittitur veluti in metam. Frequens in Græcia fuit usus illius diadematis, quod totum constat ex unionibus. Nempe, tam lamina, quàm ramuli qui èxeunt è lamina, quorum in apice crux est, id, inquam, omne compingitur ex unionibus. Unicuique imperio ac regno peculiaris fuit forma diadematis. Omnia tamen talia sunt, qualia mirando nunquam satiamur. Huc conspirant aurum, uniones, lapilli, ipsius diadematis circularis, perfecta, divina species. Nec sine evidente ratione traditum est, reges Persarum id potissimùm egisse, ut unus rex gestaret tiaram rectam; cùm id liceret mortalium nemini, proposita ei qui secus faceret, pœna mortis. Nempe, formam tiaræ recti voluerunt esse argumentum summæ, hoc est, regiæ potestatis. Plutarchus memorans qua ratione Antonius agitaret ut filios quos è Cleopatra susceperat, non solùm reges, sed & regum reges faceret, ait eum uni ex illis, cui Alexandro nomen, didisse vestem Medicam, addita tiara & citari recta. Quippe huic Alexandro dederat Armeniam, Mediam, & Parthica. Ut Armeniæ regi, gestandam dedit citarim; ut Mediæ & Persidis, tiaram. Xenophon quoque ait Cyrum stipatum aulica pompa è portis prodiisse curru vectum, cum tiara recta, & chlamyde purpurea. Apud eundem Xenophontem Tisaphernes Clearcho dixit, uni regi licere gestare tiaram rectam. Apud omnes ferè

Dion. Chrysost. orat. 14.

Plutarch. Ant.

Xenoph. de inst. Cyr. lib. 8.

Xenoph. de exped. Cyr. lib. 2.

Xenoph. hist. Græc. lib. 2. *Dion. Chrysost. orat. 14.*

ferè gentes quædam sunt quæ unis regibus seponuntur. Hujusmodi illud est quod idem Xenophon tradidit, Cyrum duos Xerxis filios neci dedisse, quòd cùm ei occurrissent, manus intra [vox est Persica, quæ signat quiddam, quo manus continebatur ne quid agere posset] coren non continuissent. Cæterùm qua de causa, id actum sit, ut soli reges apud Persas tiaram gestarent rectam, discimus è Dione Chrysostomo, qui sanè hinc docet, omnem regis curam in eo consumi oportere, ut ipse eum animum prodat, quem omnes præ cæteris omnibus experiantur esse rectum. His accedit quòd diadema iis quos dixi, ramulis, bracteis & circulis undique clauditur. Hinc quoque præter ea quæ mihi dicta sunt, rex intelligit, omnes suas opes in se uno sitas esse. Intra se, inquam, claudi suam, suorumque omnium spem, incolumitatem, salutem. In hac, videlicet, parte, quantum licet per sortem humanam, Deo est quàm simillimus. Enimvero τοῦ κρατεῖν δύναμιν ἔχει θεοῦ tantum posse quantum rex potest, habet vim Dei. Quotiescunque rex & se, & suos, & sua omnia sibi commissa videt, intelligit ab se exigi, ut huic tanto culmini addat magnitudinem animi, sua persona reddatur par dignitati; ut ipse pariter, sit omnibus idem. Huc ut perveniat, primum imperium exerceat in se. Nam frustra alios se sperat in sua potestate habiturum is, qui se non habet. Sibi ergo rex primùm imperare discat, hoc est, affectibus, sensibusque suis. Discat servire sibi, hoc est, pudori, dignitati, famæ. Hac habena refrænet impetus inconsultos rege indignos. Qui neminem timet, se saltem ipse vereatur; seipso accusatore & judice frequenter causam dicat. Non tamen suadeo ut semper in luto hæreat, ac nunquam se evolvat; sed ut se ipse identidem & impigrè excitet; se ipse animosè corripiat, correptum emendet. Hac ratione ipse innocentior & expeditior hanc eandem operam aliis præstabit; sibi ipsi aliqua severiùs negabit quæ in alios cumulatiora conferet. Cæterùm superior ille ambitus diadematis complectitur spatium quod cærulei cujusdam coloris opacitate interfusum nihil demonstrat nisi aërem. Hinc quoque rex docetur, se ab lineo diademate pervenisse ad cæruleum, id est à terrenis ad excelsa & cœlestia.

Artemid. lib. 2. cap. 38.

CAPUT

CAPUT XVIII.

Qua ratione claudatur hodiernum diadema imperiale. Diadema Caroli Magni. Hodiernum diadema imperiale eſt lunatum & bicorne. Auguſti appellatio unde ſit, & quid ſignet.

ETſi ex coronæ ſive diademata quæ clauſa exhibentur, hodie vocantur coronæ imperiales, tamen verum eſt, imperiale, ſive Auguſtiale diadema hodiernum alia ratione claudi, diverſamque eſſe hujus & aliorum diadematum ſummitatem. Nam ſuperior regii diadematis ambitus qui ramulis, vel bracteis una ſerie undique coaleſcentibus clauditur, in imperiali medius ſind.tur. Qua ſpecie nullum, quod ſciam, apud principes Romanos invenitur, Quippe quæ diademata apud ipſos clauſa aſpiciuntur, una ſerie unionum, aut continuo tractu aureæ bracteæ gemmatæque continentur, Si quid in coronæ medietate eſt, ut in coronis Græcorum imperatorum, ea eſt bractea aurea & gemmata, quæ pertingit crucem eam quæ eſt locata in faſtigio diadematis. Primus, quod uſque adhuc ſciam, Carolus Magnus lata lamina gemmata, medium diadema inſignivit, cætera diadematis parte in orbem clauſa, & in ſpeciem ſemicirculi corrotundata, Hoc genere diadematis diutiſſimè uſi ſunt Cæſares & imperatores occidentis, quorum ſedes primò Gallia, deinde Germania fuit. At hodierno die imperiale diadema, una excepta lamina, illa quæ ſuſtinet diadema, quæque caput ambit, ſcinditur in duas partes. Nam è lamina, hoc eſt, ex ima ejus parte ſenſim fit dividuum, ſenſim pateſcit intervallo evidentiori; uſque eò ut & unius ejuſdem diadematis duo aſpiciantur culmina. Denique, manifeſtum eſt, ipſum diadema ubi panditur in latitudinem lunatis cornibus obliquari; poſſeque dici bicorne, hoc eſt, proximè accedens, atque adeò referens ſpeciem lunæ corniculantis. Hac forma ſupra dixi Fulgentium exhibere Polymniam diadematam. Eſt ergo in hodierno imperiali diademate corniculata lunæ ſinuatio, criſpato & gemmato introrſus ſupercilio. Hanc diadematis formam deſcribit Pontificale Romanum his verbis, Corona imperialis habet ſub ſe mitram in modum ferè Epiſcopalis mitræ; humiliorem tamen, magis apertam, & minùs acutam. Eſtque ejus apertura à fronte, non ab aure. Et ſemicirculum habet per ipſam aperturam aureum, in cujus ſummitate crux parvula eminet. Eam tiaram aliæ coronæ non habent. Porrò unde hæc ſpecies deſumpta ſit, non eſt dictu pronum. Ego, donec aliquis & ingenioſius & verius aliquid expromat, puto illud intervallum, quam Pontificale vocat aperturam,

Pontif. Rom. de tripl. imper. cor.

utrinque referre speciem & similitudinem lunæ. Certè hodie plerunque ita pingitur, ut ille semicirculus repræsentet lunam crescentem. Hoc autem nihil aliud esse dico nisi imitamentum Persici

Q. Curt. lib. 4. diadematis, quod lunatum fuisse constat. *Est enim luna Persarum*, ait Q. Curtius. Adde symbolum aut insigne, aut omen & vaticinium, sicuti sol Græcorum. At unde Persæ hoc institutum mutuati sint, nec dicere suppeditat, nisi dicamus ab Junone. Hæc enim, ut dixi, gestat coronam, in cujus rotunditate est imago globi lunaris. Nec sum nescius, vulgo credi, crescentis lunæ effigiem accipi pro fausto omine crescentis imperii, quod amplificari cupimus donec totum impleat orbem. Hæc sunt pia singulorum, sollennia universorum, magnifica regnantium vota. Hoc ipsum palam profitetur insigne imperatoris Turcarum. Cùm enim is spe devorasset imperium orbis terrarum, hujus rei typum constituit crescentis lunæ amplexus. Certè ejus qui nunc regnat, majores ita animatos fuisse constat, ut minus crederent quod non in dies Christiano sanguine irroraretur augereturque imperium. Huic voto affine illud Caroli quinti. Neque enim solùm pertinuit ad columnas Herculis, sed utique illam immensi vastitatem penetravit Oceani. Usque eò intra illum tantæ celebritatis terminum non potuerunt sisti spes ejus; qui tamen conclusit res gestas Herculis, quicum huic imperatori de magnitudine rerum gestarum fuit æmulatio. Cæterùm & reges & imperatores ita animum inducunt, se dici augustos ab auctu, vel augendo, scilicet, imperio. Id quod vulgo tradi, & existimari video,

Suet. Aug. Sed ipse malo adhærere Suetonio, quo autore *loca religiosa, & in quibus augurato quid consecratur, augusta dicuntur.* Addit quidem Suetonius hæc verba, *ab auctu.* Sed hoc ut dubium, ac de quo parum constat, ipse parum firmat, ponitque; inter dubia & non recepta. Id quod è sequentibus palàm fit, *vel*, inquit, *ab avium gestu,*

Fest. Augustus. *gustuve.* Sicut etiam Ennius docet, scribens, *augusto augurio postquam inclyta condita Romà est.* Festus quoque tradit, augustum locum sic dici ab avium gestu, id est, quia ab avibus significatus est; sive

Plin. Paneg. Epit. Liv. ab avium gustatu, quia aves pastæ id ratum fecere. Sed has meritò nugas dixeris præ eo quod tradit Epitome Livii, Plinius, Cæcilius,

Censor. cap. 21. Censorinus, Cassiodorus, Nempe Cæsarem leges protulisse ajunt, judices ordinasse, provincias disposuisse. Ideoque cognominatum Au-

Cassiod. in chron. gustum; ac si dicant, ob tales, tantasque res gestas cognomen ei fuisse additum re sanctum, vocis usurpatione singulare, remunerationis officio unicum. Neque verò vocibus imperitæ multitudinis ei primò acclamatum est Augustus, sed, Hercule judicio ordinis amplissimi tantum divini prope honoris ei habitum. Ex hoc fonte augusti apellatio manavit ad insequentes imperatores, prorsus major

quàm Cæſaris, ut Zoſimus adnotavit. Ergo mortalium ſummis non *Zoſim. cir.* tam eſt optandum ut ditionem augeant, quàm ut cupiditates mi- *fin. lib.6.* nuant. Meminiſſe debent Africani poſterioris, qui ſolemni precationi non addidit vota augendæ rei Romanæ, ſed ſervandæ. *Satis*, inquit, *bonæ ac magnæ ſunt. Itaque precor* [Deos] *ut eas perpetuo in-* *Val. Max.* *columes ſervent.* Hanc ipſam votorum verecundiam exigo ab regi- *lib.4. c.1.* bus & imperatore, ne tam imperium amplificare velint, quàm illud circumſcribere finibus tutiſſimis, & munire præſidiis firmiſſimis. Diuturnum illud imperium eſt quod viget interna concordia. Quæ gens introrſus munita eſt, extrorſus impenetrabilis eſt. Hoc eſt ſingulare ſpecimen ſapientis principis, non appetere plura, niſi quatenus ſua reddere poteſt firmiora. Auguſtus ille formator imperii Romani *Tacit. lib. 1.* conſilium cœpit non de amplificando imperio, ſed de coërcendo in- *Ann.* tra terminos; ne, videlicet, ſua magnitudine laborans, id quod in ſequente ætate accidit, in ſeſe rueret. Satis illi opum & firmitatis eſt qui ſummæ curæ addit ſummam æquitatem. Vix unquam regum clades ſunt ab inopia & imbecillitate. Avaritia, rapinæ, libidines, animus ingratus, hæc ſunt quæ & reges profligant, & regna evertunt. Hinc intelligit imperator ſe non ideo dici auguſtum ut ditioue fiat auctior, ſed veriùs regnum ſuum ut legibus fundatum morum & militiæ diſciplina, civilique concordia ſtabiliat. Nam corniculans luna, cujus totum diadema ſpeciem refert, quid ſignificet, infra dico.

CAPUT XIX.

Luna eſt pura & incorrupta. Non eſt Dea, ſed Deus. Solis & lunæ paritas. Lunæ quædam epitheta. Luna eſt confinium divinorum & caducorum. Lunæ lux eſt genitalis & fœcunda. Plenilunium parturientibus propitium. Ab effectibus lunæ plura ſumuntur documenta imperatori neceſſaria. Imperatoriæ appellationis vera origo. Luna eſt terra, ſed ætherea. Quò minùs aſpicitur à ſole hoc eſt tenebroſior. Luna tenebras colorat. Lunæ & acceſſu corpora augentur & minuuntur.

NOn quod lunam ut fœmineum, imbelle, inerſque ſymbolum, ac ſole minus ſibi adſignari, ægrè ferat imperator. Primùm quicquid de ſole ac rege dixi, id omne imperatoti expetit ut regi. Quippe ad culmen imperatorium nonniſi per regiam magnitudinem aſcendi poteſt. Adde quod priſci ſapientes exiſtimarunt, lunam eſſe ἄχραντον καὶ ἁγνὸν οὖσαν ὁμοίως τῷ ἡλίῳ, incot ruptam, & puri- *Phornu. in* tate æqualem ſoli. His accedit parilitas ſexus. Neque enim Dea *dia.* eſt, ſed Deus. *Apud Carrenos qui lunam fœmineo nomine puta-* *Spartian. In* *verat nuncupandam, is mulieribus erat veluti mancipatus. At* *Carac.*

verò qui marem Deum esse credebant, is credebatur dominari uxori, nec ullas pati muliebres insidias. Unde quamvis Ægyptii, vel Græci eo genere quo fœminam hominem, etiam lunam Deam dicant, mysticè tamen Deum dicunt. Itaque Ægyptii quoque, teste Plutarcho, huic syderi utrumque sexum tribuunt; putantque habere φύσιν ἀρσενόθηλυν naturam, marifœminam. Id ipsum tradit apud Platonem Aristophanes. Strabo ait, Milesiis solem & lunam similes ac pares esse, quòd ab his aëris temperies proficiscitur. Æschylus lunæ assignat primum locum inter astra, eamque vocat astrum vetustissimum, noctis oculum. Stephano autore Æthiopes Ἄρτεμιν eandem faciunt cum luna, dicique volunt; ut Callimachus ait, παρὰ τὸ αἴθειν ab ardendo, utendo, fulgendo, tanquam hæc non uni soli conveniant. Hac de causa Statius poëta doctissimus lunam vocavit igneam.

Tempus erat junctos cùm jam soror ignea Phœbi
Sentit equos.

igneam non tantùm luculenter, sed & propriè dixit; cùm & ipsa adepta sit cognomen φωσφόρος lucifera, quòd & ipsa lumen emittit, & circumjecta illuminat. Indidem est cognomen Dictinæ, quòd vim sui luminis diffundat per universam terram. Hinc quoque dicta est σελαεννοάεια, ὅτι σέλας νέον τε καὶ ἕνον ἔχει ἀεί, quod lumen novum & vetus semper habet. Non ergo temerè eam Virgilius vocat astrorum decus. Porrò lunam faciunt venatricem, quod nunquam deficit, sive dum solem persequitur, sive dum à sole recedit. Id quod documento est, in quamcunque curam Imperator incumbat, id quicquid est, imperatoria alacritate feliciter præstari. Denique luna dicitur confinium ætheris & aëris, ac veluti quoddam internodium divinorum & caducorum. Hinc quoque docemur, esse in manu optimi imperatoris, divinam majestatem generi mortalium conciliare stabilienda pietate, & ita administrando imperio, ut non ab homine, sed ab numine regi videatur. Hac ratione quicquid lunæ est subjectum, simile redditur iis quæ sunt supra lunam, hoc est, incommixtum malis, purum, syncerum. Quomodo in lunari effectu vis universæ naturæ proditur, ita imperiali culmine, tamque sublimi regimine quicquid pertinet ad salutem universi imperii continetur. Cæterùm propter æqualitatem solis & lunæ utrique simul Athenienses rem divinam faciebant, imperrandæ soboli. Atque adeò cum lunæ lux sit genitalis & fœcunda, & humectans, propitia quoque est genituris animalium ut nascuntur & plantarum ut germinent. Eâdem ratione tua summa virtus, imperator, fœcundandæ universæ imperii tui ditioni idonea est; usque eò, ut quæcunque posteritas nascitura est,

te

Marginal notes: *Plutarch.* περὶ Ἰσιδ. καὶ Οσιρ. *Plato in Symp.* *Strabo lib.* 14. *Æschyl.* ἑπτ. ἐπὶ Θήβ. *Stephan.* αἰθιόπ. *Stat. lib.* 8. *Theb.* *Phornut.* *Dia.* *Plato in Crat.* *Virgil.* 9. *Æneid.* *Etymol.* περὶ τὸ πάτορος. *Plutarch.* περὶ Ἰσιδ. καὶ Οσιρ.

te agnoſcat ſicuti parentem, ut ſupra de rege dixi. Porrò ut plenilunium eſt parturientibus propitium, ita principis potentia, vel *Plutarch.* cùm maxima eſt, inventa eſt progignendæ felicitati publicæ. Ut *κιφάλ.* luna fulgens ea quæ concepta ſunt alit & fœcundat, quomodo & *κϑ.* quandoque interimit, ita imperator quicquid in imperio ſuo ita *Phornut.* conceptum eſt, ut ſalutare eſſe poſſit, auget; eâdem ratione qua *Dia.* quicquid deprehenditur eſſe noxium, perdit. Ut lunam alia aſtra invocant, ut inquam, hæc noctiluca ſimulatque extulit candidum *Ariſtid. in* jubar, radianti face minora ducit aſtra, quæ unam ipſam ſuſpiciunt, *Panath.* ita Imperator, principes ac primores, denique omne conſortium ſummæ curæ Cæſareis auſpiciis, & imperatoria providentia rebus agendis admovet. Nullus horum niſi imperatoria autoritate vigere poteſt. Illud quoque ſibi imperator identidem ſubiicit, ſui culminis proprium eſſe ducatum, & hoc vocabulum eſſe partum militiæ, & alumnum caſtrorum. Et primò quidem hæc vox nihil aliud demonſtravit quàm hunc quem dico, ducatum, hoc eſt, munus nixum induſtria, duritia, vigilantia, fortitudine. Quibus virtutibus tam arduis, tam exercitis, effectricibus publicæ tranquillitatis denique æquum fuit proponi præmium cumulatiſſimum, ſi præmium dici debet ea quæ eſt cura, ſive onus regendi cuncta. Præclarum eſt defungi hoc aut illo publico munere, quis negat? At ceſſant omnia munia, ſi non priùs præſtitum eſt ut Reſpub. ſtet, valeat, floreat. Per quem hoc aſſequuntur homines, qui ſuis exſudatis laboribus, virtute & felicitate quietem rebus peperit, hunc antiquitas Romana nuncupavit Imperatorem: & hanc appellationem verſo rerum ſtatu, ſupra omnes appellationes extulit: Denique hujus ſummam dignitatem conſenſus univerſorum omnium dignitatum procreatricem fecit. quanquam & ipſi Romani principes, ipſi, inquam, imperatores non putabant ſe tales, donec hoc quoque cognomen ipſi magnitudine rerum geſtarum, ut ſummum decus, ſibi pepeiſſent. Certè Trajanus cùm Tigrim traieciſſet, & Cteſiphontem urbem recepiſſet, αὐτοκράτωρ ἐπωνομάσθη, imperatoris cognomentum adeptus eſt, priſco, ſcilicet, more, & ſicut unus veterum ducum. *Xiphil. Trajano.* Marcus item Antoninus illo ipſo priſco more decimùm imperator eſt appellatus. *Xiphil. M. Anton.* Hæc fuerunt præclariſſimorum hominum judicia, quæ nunquam decipiuntur ubi res loquitur, facta apparent, merita exſtant. Eſt ergo imperator & partus & alumnus virtutis, & quidem militaris; cujus finis eſt publica ſecuritas. Quæ ſtatio exigit ab ipſo omnes virtutes; in his nullam mediocrem, nullam non vividam, ferventem, excellentem. In his virtutibus potiſſimùm adverti debet conſtantia, ne degeneret ab ſuis principiis, ſed qui armis rem reſtituit, eandem

ſapientia firmare pergat. Luna philoſophis eſt quidem terra, ſed aërea. Imperator etſi humano patre, humana matre natus eſt, ita tamen fungitur vice hominis, ut in ipſo divinitas emineat, hoc eſt, virtus, divinum germen. Nam ope virtutis qui origine eſt homo, factis apparet numen. Quò minùs luna aſpicitur à ſole, hoc eſt tenebroſior; quò magis ejus aſpectu gaudet, hoc eſt lucidior & candidior. Quò longiùs imperator recedit à præſcripto divinæ legis, hoc eſt diſſimilior Dei, cujus vices quaqua patet imperium, agit; hoc eſt gentibus infeſtior & inviſior. Quò magis id agit ut ſe ſuaque Deo probet, hoc univerſos conſtat eſſe feliciores. Ut lunæ ea eſt vis ut ipſam atritatem dealbet, denſiſſimamque caliginem coloret. Ita Imperator perenni providentia, quæ quandoque fuit triſtiſſima, lætam reddit faciem rerum; bellum pace, ſterelitatem fœcunditate, pericula ſecuritate mutat. Tum obſcuras facinoroſorum artes lumine divinæ mentis irradians ſollerter deprehendit ut opprimat. Nullum terreſtre aut aquatile corpus acceſſu lunaris luminis non augetur, receſſu non decreſcit. Eadem eſt ratio imperatoriæ virtutis, à quâ quicquid regitur tempeſtivis incrementis lætatur. Quicquid ipſi hominum improbitate ſubducitur, malè perit.

CAPUT XX.

Luna græcis eſt μλώς. Eſt confinium vitæ & mortis. Luna habet quatuor hebdomadas. Luna è quo veſtigio diſceſſit eòdem redit. Lunæ vehiculo jungitur mulus. Lunæ triplex nomen. Novilunium. Plena luna tumeſcit Oceanus. Defectus lunæ gentibus terrorem incutit. Magicis artibus luna detrahitur cœlo. Luna operatur ratione ſine ulla vi. Luna eſt ἄρτεμις. Somnium de amplexibus lunæ. De Endymione quædam. Luna toti hemiſphærio æqualiter illuceſcit. Mos Romanæ nobilitatis ferendi lunulas in calceis. Vicariatus imperii.

Etymol. μεὶς. LUnam quidam vocant μλώιν, ὅτι μειωθεῖσα εἰς ἄκρον τ̃ πλήρης πληροῦται ὁ μλώ, quoniam diminuta ad ſummum luna, impletur menſis. Ut ſol annum curſu, ita luna menſes è quibus conſtat annus, ſuis circuitionibus conficit. Quo plura imperator ſuis affectibus demit, hoc glorioſiùs implet munia ſua. Lunam ajunt mortalibus eſſe confinium vitæ & mortis. In uno imperatore eſt omne inſtar aut ſalutis, aut perniciei, ejus quæ pertinet ad univerſos. Luna habet quatuor hebdomadas, veluti quatuor ætates. Primæ quidem,

nempe

nempe cùm dividua eſt, proprius eſt humor, veluti naſcentis & prima incrementa recipientis. Alterius jam tumidioris proprius eſt calor, jam, ſcilicet, ejus adoleſcente luce è pateutiori aſpectu ſolis, & imminente plenilunio. Quo peracto, ac jam decreſcente lunaris luminis circulo, tertia fit ſiccior, ut ab ortu remotior; mox majori diſpendio tenuior. Hanc denique ſequitur cava, eademque quarta, lumine jam deficiente frigidior, & proxima deliquio. *Plin. lib. 8. cap. 54.* Ad imperatoriam ſapientiam maximè pertinet, tempora diſcriminare; hoc eſt, rerum naſcentium germina diligenter fovere; in adultioribus ſedulò elaborare; promotis, ac prope perfectis non immoderatiùs geſtire; nunquam licentiùs agere: ſed omnium rerum proponere ſibi ultimam neceſſitatem: ſic ſtatuere, Nihil eſſe ſub cœlo quod non tandem denaſcatur ac vaneſcat, ſi non accurſu priſtinæ virtutis identidem renaſcitur, recentatur, vegetatur: veluti luna, ſimulatque defecit, ignes recolligendo pulchrior apparet ac vegetior. Quippe hæ ſunt vices rerum inconſtantes, fateor, ſi auguſtos temporum circuitus conſideremus. At ſi majeſtatem naturæ, ſi ejus in menſtruis curriculis miracula, ſi vim virtutis omnium reſtauratricis attendimus, inveniemus eas eſſe ſtatas, inviolabiles, immutabiles, perpetuas, atque adeò in perpetua inæqualitate perpetuo æquales. Imperator non una ſemper, eademque ratione res hominum adminiſtrat. Diſcernit rationes imperii naſcentis à pubeſcente ac floreſcente: item floreſcentis à ſeneſcente. Luna è quo veſtigio profecta eſt, eòdem redit: quo momento finit, illo ipſo luci redditur. In hoc rerum humanarum æſtu, propter caſuum varietates, propter tot ac tam crebras rerum viciſſitudines imperatoria virtus ici aliquando poteſt. At perfici ne ſeſe renovet & colligat, & juveneſcat, id verò minimè poteſt. In Lunæ carpento ſubjugis eſt mulus, cui non è ſuo genere genus eſt, nam equo creatur. Quo ſymbolo fides fit, lunam non ſua ſed aliena, hoc eſt, ſolis luce lucere. Imperator ita animum inducere debet, ab ſe nihil quicquam, niſi autore Deo aut incipi aut perfici poſſe. Quicquid illud eſt quod ſuis votis conſonum eſt, eſſe gratuitum munus divinæ bonitatis. Lunari ſyderi aſſignatur triplex nomen, numenque. Nam in cœlo eſt Luna, in ſylvis Diana, apud inferos Proſerpina. Imperatori omnes imperii partes, nulla excepta, ita demandatæ ſunt, ut in ſingulis ipſum æquum fit apparere præſens, & ſalutare numen, cujus vi omnia reguntur. Novilunium rebus agendis cenſetur initium auſpicatiſſimum, iſque dies Hebræis erat feſtus. Imperatori etiam atque etiam videndum quo quamque rem omine agere inſtituat. At nullum nomen eſt verius & auſpicatius pietate &

prudentia. Ergo licet his victimis. Hæ ei aves haud dubiè addicent. Plena luna tumescit Oceanus. Plerunque fit, ut valida imperia inhient alienis, conterminarum, inquam, gentium injuriis lasciviant; cùm tamen Dei permissu ea re exoriantur, ut in ipsis sit fida tutela gentium. Defectus lunæ multis mortalibus haud immeritò terrorem incutit. Tunc verè desperationi affinis terror hominum mentes occupat, cùm imperator discedit à Deo, seque vitiis mersat. Statim ut imperatoriæ facis lumen obscuratur, quid cuiquam ultra sperandum? imò quid non desperandum? Quædam maga his verbis gloriatur, se lunæ imaginem cœlo detrahere posse.

Petr. Arb. Satyr. 58.

—— lunæ descendit imago
Carminibus deducta meis; trepidusque furentes
Flectere Phœbus equos, revoluto cogitur orbe.

Hinc imperatori existimandum relinquitur, nihil quicquam sibi adulatione esse pestilentius. Ut maga lunæ, ita adulatio verbis venenatis principi obstrepere audet; eique omne decus, omnemque dignitatem eripere. Cui si tu, summe hominum, fortiter & animosè restiteris, in irritum abibunt conatus ejus. Enimvero adulatores itidem ut magas mentiri palam est. Et has ne impune quidem id, quo falsissimè gloriantur, conari constat. Testis Aglaonice filia Igemonis, quæ astrologiæ sciens, præviso lunæ defectu, promisit ab se, lunam cœlo deductam iri. Nec longum tulit. Nam statim amisso quodam è suis, multisque miseriis conflictata, graves audaciæ pœnas dedit. Unde vetus illud in eos qui merito suo multis malis excipiuntur, ὅτι τὴν σελήνην καθαιρεῖ, quòd lunam detrahit. Eadem ratione si tu imperator, non transilieris fines pietatis, te nemo concutere, te nemo loco dimovere poterit. Si is es qui esse debes, tum tu constanter age; sperne minas hostium; ne metue conjurationes improborum. Nemo te impune lacesset. Luna ratione operatur, absque ulla vi; ejusque opera manant à sapientia, cùm effectus solis sint à vi & robore. Ideoque fabulantur Herculem soli, Mercurium lunæ adhærentem unà cum ipsis omnia lustrare. Imperatori vi uti non aliter licet quàm si priùs ratione expertus sit. Si hæc compescendæ improbitati parum efficax est, parumque felix, tum verò quod ratione instituerit ne dubitet vi peragere. Lunam Græci vocant ἄρτεμιν ἀπὸ τοῦ ἀρτεμέας ποιεῖν, hoc est, ὑγιεῖς ab eo quod facit sanos. Principi homines quòd vivunt, quòd valent, quòd ipsos vivere juvat, acceptum ferunt. Siquis per quietem putarit se lunæ amplexibus illigari, autore Artemidoro, hoc ipsi utile somnium est. In his sunt naucleri, gubernatores, mercatores, peregrini & errones. Quibus adnumerantur illi qui in cœlestium contemplatione versantur.

Schol. Apoll. Rhodii l. 4.

Plutarch. π. Ισ. καὶ Οσιρ.

Phornut. Apoll. & Dia.

Artemid. lib. 1. c. 83.

Ratiò

Ratio est quod sine ope lunæ speculationes consistere non possunt. Atque adeò sunt qui, iis rejectis quæ de Endymione poëtæ mendaciter narrant, ajunt eum omnium mortalium primum adjecisse animum ad eam philosophiæ partem quæ versatur in μετεώροις. Hujus tam nobilis egregiique studii oportunitates accipiebat à lunæ motibus & luce, cujus circuitiones & numeros invenit, dum noctes huic contemplationi impendit somno abstinens, quem interdiu capiebat. Certè hujus tanti beneficii ipse se lunæ debitorem professus est. *Scholiast. Apoll. Rhod. l. 4.* Si Imperator vigilante cura, & ad cœlestem facem suam omnem administrationem exploraverit, præclarissimis experimentis comperiet, non sibi temerè assignatum esse hoc lunæ simulachrum, quo non aliud est sui muneris significantius. Atque hæc quidem etsi vera sunt, non tamen alia rejicio quæ de hoc ipso Endymione, quanquam fabulosa, poëtæ tradunt. Cum enim luna esset in complexu Endymionis in monte, cui nomen Aselina, sive Latmon, cætera loca fuerunt obscurata. *Etymol. ἀσέληνια.* Id quod lunæ meritò imputari potuit. Hinc Imperator omnesque adeò principes etiam atque etiam monentur nunquam ipsos uni alicui ita pronos esse oportere, ut se subducant aliis. Nempe ex hoc contemptu est justus dolor, alienatio, odia, turbamenta. *Scholiast. Apoll. ῥωμ. Rhod. l. 4.* Itaque ut luna toti hemisphærio æqualiter illucescit, ita imperatoris est summa æquitate agere, omnes mortales pari benevolentia complecti, nusquam lethales tenebras offundere; sed omnia suo salutari lumine convestire. Sic putet, se, si degit in contubernio virtutis undique & ubique summis verisque laudibus efferri. Si venit in complexum voluptatis, ibi esse ubi fœdis compedibus detinetur, in loco, scilicet, angusto, turpi, & latebroso, ubi conspici cuilibet infimæ sortis homini, nedum imperatori summum dedecus est. Cæterùm, Plutarcho autore, nobilissimus quisque Romanorum lunulas ferebat in calceis. Id quod ipse ait gestantes admonere immortalitatis animæ, aut certè humanarum vicium & inconstantiæ, ac proinde modestiæ. *Plutarch. κεφαλ. κατηχ.* Hæc tibi, imperator, vehemens admonitio est, ne cuiquam temporariæ felicitati nimis confidas; sed modestè agas, ut qui momento ex isto tanto fastigio in ima dejici potes. Sic ergo habe & imperator, & quisquis vices imperatoris alicubi agis, tibi, si nunquam virtutem deserueris, imperium fore firmum. Id quod quàm verum sit, haud certiùs explorare potes quàm ex affectibus obedientium. Si places, si volentibus, si lætis imperas, nulla te vis concutiet. Si es implacidus, & immansuetus, in lubrico te esse puta. Si vi tantùm imperium obtines, majori vi tibi extorqueri potest; ac precariò imperas. Si justitiam colis, si quantus sis magnis beneficiis intelligitur, tum

verò quia regnas in animis hominum, omnia quæcunque tui possident tua esse scito. Hodie, quod advertendum, pristina illa imperatoria potestas si non penitùs contracta est intra fines Germaniæ, saltem non ferè longiùs excurrit quàm in Italiam, & in conlimitia Galliæ, in quibus ipsis est admodum retusa & heberata, ptopter nimiùm frequenter concessos istos imperii vicariatus perpetuos. quos quò pertinuisse dicam, nisi ad minuendum, dehonestandum, lacerandum imperium? Gratiæ paucorum, videlicet, dati sunt, ex qua plenè orta est pernicies imperii. Nam quid aliud est agere alicubi perpetuum vicarium imperii, quàm in propria ditione jactare se Augustulum vix ulla respectu Augusti? Hinc, inquam, magnum validumque imperium, aut saltem parvæ magni imperii reliquiæ reductæ sunt ad provincialia dominia, quæ plerunque popularibus deprehenduntur esse intolerabilia. Nam ipsa imperatoris ditio, autoritas, potestas, hodie est umbra nomenque imperii, non imperium.

CAPUT XXI.

De bractea quæ ambit superiorem partem diadematis imperialis. De mundi effigie quæ est in summitate hujus diadematis.

IN imperii diademate aspicitur bractea aurea & gemmata, incipiens à media lamina, quà regit mediam frontem, undeque incipit ambire vacuum illud diadematis intervallum, quod in speciem lunæ sinuari dixi. Hæc bractea desinit in aliam laminæ partem quæ est in occipitio media. Ita fit, ut habeat ad latera utrumque cornu, quæ sunt culmina diadematis, unum dextrorsum, aliud sinistrorsum. Summitas hujus bracteæ sustinet globum effigiem mundi. Id quod haud dubiè inventum est repræsentandæ majestati imperatoriæ. Mundus est omnium parens. Nam ad eum prima cujusque rei origo perducitur. Ita quantum est hominum qui vivunt sub tutela imperatoris, quòd securè, quòd feliciter agunt, imperatorio numini acceptum referunt. Mundus est unus. Unius imperatoris nutu omnia administrantur. Unus tantum nomen possidet; unus tale fastigium insidet. Mundus omnium rerum ordinem unus circumagit. Imperator in singulis imperii partibus præstat omnium rerum providam dispositionem, eam, cujus vi omnia pulchrescunt, hoc est, ordinem. Ut mundus sine illo summo opifice stare non potest, ita sine hoc tantò ductore, sine hoc capite omnia machinæ imperialis membra nutant. Mundus, divi-

divinum opificum, in singulis sui partibus subinde mutatur; nec ulla uspiam est quæ diu eadem maneat. Imperatoriæ prudentiæ est pro re mutare consilia, rationesque tantæ curæ, prout expedit. Neque enim id est levitatis, sed patientiæ. Mundo, quòd in se omnia ornamenta continet, nihil est ornatius. Imperatoria virtute nihil spectabilius, quia nihil quoque mortalitati est conducibilius. Mundi præceps velocitas à nullo mortali oculo, quamlibet acerrimo adverti potest, nisi demum convolutis rerum vicibus. In imperatoria majestate reposita sunt arcana illa sanctiora, è quibus est in omnia regimen. Hæc tamen cujusmodi sint, non prius palàm est, quàm fuerint sua bonitate cognita, & ita ad res collata, ut satis constet, nihil melius eligi potuisse. Nempe, lætitia prosperi eventus metui prævertit; felicitas adest sæpius inexpectata. Quicquid in hominis notitiam cadere potest mundus sua magnitudine complectitur. Humana, pia, subjectis convenientissima existimatio hæc est, Vigilem imperatoris oculum, divinamque mentem nihil eorum fugere quibus summa cura continetur. Mundum sapientiæ cultores firmant esse σφαιροειδῆ rotundum. Cui rotunditati nihil officiunt illæ quæ aspectui nostro sunt inæqualitates, hoc est, tum depressa in convalles & abyssos, vasto præcipites hiatu, tum in ardua aspectu juga, aliaque in admirabiles altitudines evecta loca. Quam, scilicet, inæqualitatem deterit magnitudo mundanæ molis, quæ ubique teres, ubique æqualis, suique similis est. Etsi quædam in rerum administratione frequenter occurrunt quæ ingeniis ægris, jejunis & querulis præbent occasionem inconsultarum vocum, ratione tamen suscepta esse, denique fatendum est. Quippe omnium rerum causæ rationesque librantur in trutina censoriæ mentis. Omnia excoquuntur, perpoliuntur & consummantur in illa summa ac generali notitia imperii, cujus sedes est in pectore tanti principis; nempe loco tam excelso posita, ut nihil tam altè lateat quod se illi subtrahere possit. Hæc est altissima illa specula, unde summus principum omnia prospicit, interna, externa, proxima, longinqua, ardua, depressa. Hinc componit rerum opportunitates; hinc rejicit improbanda, dubia differt; manum injicit probis. In placitis, electis, probatis acquiescit, Quæ omnia quò minùs vulgo innotescunt, hoc sunt imperatorio lumini cognitiora; his probat providentiam, vigilantiam, bonitatem suam; his lætatur in arcano sapientiæ suæ. Ex his fides fit, nihil in illo deprehendi inæquale apud quem est regula omnis æqualitatis, justitiæ, sanctitatis. Dorilans, Censorino autore, scripsit mundum esse organum *Censorin.* Dei. Mundi typo, quem Imperator capite gestat, ipse docetur *c. 13.* se

se universis illud esse, quod mundus est divinæ majestati. Est ergo Imperator minister Dei in hoc electus ut in imperio perstet ad vices summi numinis. Ut mundus constat societate cœli, eorumque omnium quæ cœlesti ambitu continentur, ita imperii partes coalescunt ad splendorem nominis imperatorii; sub tanti numinis tutela, sub patrocinio, inquam, tantæ majestatis fiunt individuæ, imperviæ, impenetrabiles. Sphæra mundi vergit in centrum. Mundi centrum est globus hic terrestris quem incolimus; qui etsi est circumfusus aquis, ita tamen libratur ut sit solidus, firmus, nulla vi ventorum mobilis, nulla vi fluctuum mutabilis. Perspicuè palàm est Imperatorem parum esse sua majestate tutum, si non nititur perpetua incolumitate subiectorum. Hoc est imperatorium pedamentum: hoc ipsum summi culminis solidamentum. Ergo individua sunt imperator & imperium, hoc est salus eorum omnium qui sunt in ditione imperii. Felix est is princeps qui felicibus imperat: firmus, qui nihil sibi & suis dividuum facit: undique tutus is, qui quam sibi, eandem universis operam præstat, in perpetua sanitate is, qui se colit ut caput, universos regit ea cura qua quisque propria membra. Mundi duas partes faciunt, quarum una agit, altera patitur. Illa est immutabilis: at hæc obnoxia necessitati vicium & mutationis. Illa divinam, hæc humanam sapientiam repræsentat. Eadem ratione etsi consilia imperatoris sunt providæ mentis argumenta, atque ut divina æquum est esse rata, & immutabili ratione nixa, tamen quia rebus humanis accommodari debent inconstantibus, fluxis & caducis, necesse est modum proferendi ea temporibus aptari, occasionibus applicari, opportunitatibus variari. Ibi divina sapientia, hîc se humana imbecillitas exerit. Mundus est templum Dei. Quicquid in ipso est, cultui divino destinatum est. Imperium est ditio & habitatio imperatoris, sacra ut numinis, ampla ut magni regnatoris; tuta ut asylum. Hic ejus virtutes præcipuo cultu celebrantur ut numinum. Meritò. Nam qui est pater patriæ, qui cura, affectu, effectu, subjectis ut propriis liberis adest, quærit, prospicit, hunc æquum est universorum erga se experiri animum gratissimum. Hoc est ipsi in adversis solatium, in prosperis gaudium, in dubiis hortamen, in ancipitibus incitamentum. Hanc æstate messem metit, hosce autumno fructus imperialis sollicitudinis percipit. Denique,

Virgil. l.6. Æneid.

Ut cœlum ac terras, camposque liquenteis
Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque astra
Spiritus intus alit; totamque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Inde

Inde hominum, pecudumque genus, vitæque volantum,
Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore Pontus.
Igneus est ollis vigor, & cœlestis origo
Seminibus, quantum non noxia corpora tardant,
Terrenique hebetant artus, moribundaque membra, &c.

Ita putandum est, imperatorem esse illum spiritum qui intus alit, intus vegetat omnem imperii molem, quæ sic animata est ἀγήρως καὶ ἄνοσ@-, nec senectutem novit, nec morbos. Hæc est illa mens tanti corporis; hæc est illa rectrix tantæ molis; hæc est illa gubernatrix tantæ navis; hæc est exploratrix omnium virtutum, inventrix commoditatum, & procreatrix felicitatis publicæ. Sub hujus tutela & omnia pericula depelli, & præsentia bona æternari possunt. Hæc illa sunt quæ per mundi speciem, quod est culmen imperialis diadematis, significari puto.

CAPUT XXII.

Corona ducalis. Ducum alii majores, alii minores. Utrique demonstrantur. Utriusque ducatus coronæ sunt promiscuæ & cur. Cur minores duces gestent coronam Ducalem.

DUcum alii sunt majores, alii minores. Majores voco illos quorum dignitas proximè accedit ad regiam. Et hos quidem duces in tantam magnitudinem, & claritatem evectos video, ut tot mihi reges videre videar. Id duplici ratione accedit; propter genus, scilicet, propterque opes & autoritatem. Et verò quod ad genus attinet, vix ullus istorum non antiquis regibus oriundum profitetur. Ergo ita sunt duces, ut eâdem sint principes prioris generis, de quo infra dicam. Hoc tam excelso loco aspicio illa Germaniæ columina, illa Italiæ magna nomina; aliosque qui etsi inter se nondum etiam satis conveniunt de προεδρία, tamen id fastigii insederunt quod est regio proximum. Hinc fit, ut hi omnes unius ordinis esse censeantur; omnes propemodum suspiciantur ut reges; longeque antistent illis quos voco minores. Et quidem minores duces sunt illi, qui sunt in ditione majoris potestatis, regiæ, imperatoriæ, Pontificiæ. Istis, videlicet, dati sunt ducatus, hoc est dignitas & feudum quod hoc nomine demonstratur, ea lege & conditione, ut juri & jurisdictioni datoris per omnia subjecti sint haud secus quàm quilibet è vulgo. Tales fuerunt majores duces in ditione imperatoris antequam darentur eis Vicariatus imperii, de quibus dixi. Cæterùm minores hi duces multùm exstant

extant inter eos qui fulgent aliis feudorum dignitatibus, propter eas causas, quas infra memorabo. Sed multùm quoque cedunt illis majoribus. Nam hi in sua quisque ditione ferunt se vicarios imperii. quandoquidem ibi omnia obeunt imperatoria munia. Atque adeò quidam ex his audent vocare quosdam regum in certamen opum, potentiæ, nobilitatis, non etiam dignitatis. Neque enim reges, quemadmodum hi duces, regnant permissu majoris potestatis; nullas dominandi leges accipiunt à celsiori culmine, qui per omnia sunt sui juris. At horum ducum nullus est, qui quicquid potest polletque, non id omne diplomate sibi fateatur esse concessum; Qui non id ipsum solenni more profiteatur, nempe in ipso ducatus aditu, aut certè primis in spatiis regni, imperii, pontificatus, prout is dux hujus aut illius est cliens, aut beneficiarius. Fatentur, inquam, & profitentur, se esse in clientela, sub tutela & patrocinio majoris & eminentioris potestatis; id est, quòd dominantur, quòd eo loco sunt, tantumque juris usurpant, id verò se habere muneris alieni, Moschum excipio, qui se æquat regibus, atque adeò se super reges collocat, cùm à nobis sola censeatur appellatione magni ducis. At ceteri Europæ duces se regibus minores & inferiores hoc ipso profitentur, quòd ipsi per se, aut certè ad id missa legatione, genubus ejus advolvuntur, cujus beneficio tales sunt; cujus in ditionem dedunt sese, suaque adeò omnia alienæ potestatis & arbitrii faciunt. Quam ad humilitatem vix quisquam Europæ regum adigitur, aut demittitur. Nam in terris regio fastigio nihil quicquam excelsius. Nihil rex nec intra, nec extra ditionem suam non infra se positum videt. Verè Diotoge-
Stob. nes qui dixit regem esse in mundo veluti figuratum Deum. θεὸς ἐν
ὑποθ. πε. ἀνθρώποις παρεσχαμάτισται. Ejusdem hæc sunt verba, ὅτι θεόμιμον ἐν-
βασ. τιπρᾶγμα βασιλεία, regnum est negotium imitans Deum. Steni-
Stob. ibid. das ait regem esse ἀντίμιμον καὶ ζηλωτὰν τῶ πράτω θεῶ. imitatorem & æmulatorem primo Deo. Primum Deum vocat illum qui natura & ab se talis est; regem alterum Deum, nempe illius & progeniem & imitationem. Illum in universitate rerum; hunc in terris; Illum perpetua, hunc temporaria sapientia inclytum. Quid? hic ipse Stenidas philosophus Pythagoræus vult regem virtutibus nihilo esse minorem Deo. Et hi quidem sunt majores duces, multo excelsiores illis quos voco minores. Nam hi regio diplomate hac tam sublimi appellatione honestantur, quæ est nota amplissimi, fateor, & perpetui honoris, ejus qui transit ad hæredes, sed qui sanè circumscribitur intra omnia officia clientium, sive, ut jura feudorum loquuntur, vassallorum. Quippe horum urbibus, castris, domiciliis, agris dicuntur leges. Personis item nihil muta-

quicquam concessum, quo eximantur imperio regis, & jurisdictioni publicæ, haud sanè magis quàm quilibet extremæ plebis homo. Sed, videlicet, isti eò fastigii sublimantur à regibus, ut sint, quibus addita amplitudo rerum tractatione decus pariter & autoritatem addat. Sæpe tempus adest quo talium illustre nomen & excellens autoritas rebus agendis & promovendis intelligitur esse necessaria. Sæpe ductandus exercitus; sæpe patria propugnanda, aut ultro lacessendus est hostis; & aliena invadenda; sæpe illustres legationes obeundæ; sæpe alia regnorum solennia peragenda. Enimvero tali re ac tempore nonnisi à magnis nominibus magnæ res patrantur. Ipsi quoque reges regiam majestatem hinç muniunt; seque tunc regiè incedere putant, cùm se tanto flore circumfusos, talique præsidio stipatos vident; qui hos habent sicuti assiduos custodes, præcipuosque satellites majestatis. Certè & hîc solem reges imitantur, qui quamlibet solus tantusque, tamen stellis circumfundi amat. In hoc quoque Neptuno sunt similes, cui cùm, autore Platone, plures essent liberi è Clitone suscepti; ipsorum vetustissimum, cui nomen Atlas, universæ insulæ Atlantidos regem constituit. cæteros legit ἄρχοντας magistratus, seu principes, hujus tantæ curæ, non etiam potestatis consortes, & adjutores quales hodie hi duces sunt regibus. Auro, quod est pretiosissimum omnium metallorum, multa pretiosa connasci dicuntur, minora tamen ipso, veluti argentum, æs, taliaque. Ita regi necessariò adhærent στρατηγία, καὶ δικαστική, καὶ ῥητορεία, ducatus, judicia, facultas eloquendi. Et hac quidem ratione utrosque duces discriminari posse puto. Utriusque tamen ducatus coronæ, quod mirere, sunt promiscuæ, etsi regiis sunt similes. Quippe in utrisque lamina aurea quæ caput ambit, pretiosis quoque lapillis distinguitur. Ex hac lamina exeunt flores, & folia. certè id, quicquid est, nihil aliud est quàm materia florea, foliacea, frondea, læta, lasciviens, suaque serie laminam inumbrans. Quo effigiatu supra dixi repræsentari coronam querceam, hoc est, civicam, in qua folia sunt quercea. Hac fronde, ut jam dixi, Augustus in numismatibus evinctus aspicitur, quòd hæc frons est verissimum symbolum salutis & securitatis publicæ, quæ majoribus ducibus est credita sicuti regibus. Nimirum, his ducibus, ut si sint reges, tales coronæ convenire videntur, ut insignia suæ dignitatis, quæ quàm proximè accedit ad regiam. Nam quòd insigniuntur lamina coronaria inumbrata foliis, in hoc verò quodammodo sunt similes regibus. At quòd ea corona è superiori parte tota patet, cùm regum coronæ sint clausæ, docemur ipsos esse infra dignitatem regiam. Regnum est αὐτοφυὲς ab se natum, & nullius

Plato in Crit.

Plato in Polit.

nullius majoris beneficio obnoxium; propriis, inquam, auspiciis, suaque vi nixum. At horum ducum, quamlibet latè dominantium, coronæ effigiantur apertæ, ut in quibus est etiam & beneficio & incremento locus. Quippe natura comparatum est ut germinantia crescant, & florescentia maturescant. Hoc ut fiat utraque imbre aliquo etiam irrorari, augeri, promoveri oportet. Ergo hi duces tali corona fidem faciunt, se inibi esse, ut sublimiorem potestatem, cujus magnitudine nituntur, propitiam experiantur, illi suos auctus acceptos referant. At sublimis, summaque potestas, hoc est regia, imperatoria, pontificia clauso diademate demonstratur, quòd quæ in aliis germinant apud hos perducta sunt ad maturitatem; quæ alibi incipiunt, aut procedunt, hîc sunt perfecta. Ne multa; hæ summæ potestates illud magnitudinis fastigium insederunt, supra quod ascendi non potest. Huc accedit ipsa appellatio dignitatis ducalis, quæ sanè assurgit majestati regiæ. Et verò regni vocabulum multò latiùs patet quàm ducatus. Regnator, idem est ductor. Non contra. Et hinc, scilicet, est omne discrimen coronarum, seu diadematum regiorum & ducalium. Quòd autem minores duces regumque vassalli tam divite, tamque speciosa corona utuntur, id adeò hinc fieri credo, ut qui in honorem ducalis appellationis evecti sunt, hi quoque insigniis ducalibus non arceantur; ne minùs quàm imperatoris celebre sit beneficium regis. Sed imperatoris concessu imperatoria jura majores duces usurpant, cùm vix unquam reges iis quos creant duces, quicquam concedant quo regia jura minui possint. Titulos tantùm & ornamenta ducalia illis tradunt, quorum omne decus semper ad datorem recurrit. Certè reges juvat aspicere duces ab se creatos illis ipsis insigniis præfulgentes, quibus conspicui sunt ii quibus id juris imperatorio diplomate, una cum imperii vicariatu datum. His addo, meritò ducibus, saltem majoribus, concessum fuisse jus gestandi diadematis. Quippe id non novo, sed prisco more fieri ingenio, quo id ipsum licuit tyrannis, quibus assimilo hodiernos majores duces. Cujus rei exemplum est Lampichus Galeorum tyrannus. *Lucian. in Dial. mort.* Hic cùm à Mercurio juberetur ponere omnia, priusquam pedem imponeret in cymbam Charontis, diadema, inquit, tantùm permitte ut habeam, & ephestridem. Cui Mercurius, Minimè, inquit. Et hæc pone. *Lucian. Char.* Alibi quoque Charon Polycrati Samiorum tyranno tribuit diadema.

CAPUT

CAPUT XXIII.

De iis qui vocantur principes. De appellatione & munere principis. De ducatu. Ducatus & principatus dignitates reciprocantur, seque invicem excipiunt. De discrimine quod est inter majores & minores principes. De comitatu, & Comitibus, & horum corona. Barones hodierni, & horum corona, sive strophium.

ADsunt & principes, nunc quidem detrita vi appellationis Augustæ, quæ olim unum Romanum principem signavit, hoc est, summum eorum hominum qui incolebant orbem Romanam. Et verò principatus hodiernnus est nota duarum dignitatum, quarum, ut de ducibus dixi, una major, altera minor. Majores principes voco illos quibus est è regia prosapia stemma, quique successionis ordine & hereditario jure regiæ majestatis fastigium insidere possunt. Rectè Socrates apud Platonem, Si quis, inquit, ex rege nascitur, rex est nominandus. Et sive diversis, sive iisdem syllabis idem significet, nihil interest. Ergo etsi istis nec datus est ullus neque ducatus, neque marchionatus, neque comitatus, nihilominus censentur generali appellatione principis, veluti nati in regia familia, eaque quæ nonnisi principes edit. Ideo majores duces, qui ferè se regibus ortos ferunt, principum quoque generali & usitato vocabulo honestantur, ut qui regiæ aut imperatoriæ majestatis radio coruscant. Cæterùm utraque appellatio nempe ducis & principis naturæ ordine facilè reciprocatur. Certè nomine principatus demonstratur is quem signavi, ordo naturæ, cujus ductu itur ad jura successionis, hæreditatisque regiæ. Nomine ducatus militaris atque adeò imperatoria cura. Sed ut natura illud quod prius, illudque quod posterius est pariter creavit, ita illi quod prius est, tam ipsa quàm consensus hominum videtur assignasse ducatum, sive imperatorias partes; illi quod posterius, obsequium, hoc est sequendi & obsequendi officium, ipsam inquam, parendi necessitatem. At princeps propriè is est qui alicubi primum locum obtinet. Est enim principatus priùs vocabulum ordinis quàm potestatis. Itaque principi hoc ipso quòd primus est, natura censetur tribuisse ducatum, hoc est, onus & curam ducendi cæteros. Apertiùs omnem rem promo. Is qui princeps, hoc est primus est in municipio, in civitate, in republica, haud dubiè tuendo juri publico, & stabiliendæ ordinum concordiæ imponitur. Ille ipsus in hoc quoque inventus, ut non

Plato in Crat.

Ss domo

domo ſolùm primo loco ſit, verùm etiam in exercitu, in imperio, in periculis, aggrediendo, pugnando, vincendo, qualis Agamemnon quem Homerus facit utrumque, nempe τ' ἀγαθὸν κρατερόν τ' αἰχμητὴν, bonum, fortemque pugnatorem. At ducatus eſt munus illius qui hæc omnia ſimul exequitur, quem virtus ducit ad victoriam, victoria ad triumphum, qui à triumpho, denique rectà pergit ad ſummum locum, hoc eſt, illud decus cui inditum nomen principatus, Ergo verum eſt, utramque dignitatem reciprocari, & altera alteram vicibus excipi. Quotidie videmus, illum qui princeps eſt, hoc eſt, eſt qui primo loco in Repub. eſt, qui civibus loco capitis eſt, neceſſitate adigi ad ſuſcipiendum ducatum, nempe, re trepida. Ut ſapienter Diotegenes dixerit, tria eſſe regis opera, in quibus primus eſt locus τῷ ςρατηγεῖν ducatui. Alter judiciis, tertius pietati. Eundem ducem ſcimus perfuncto ſibi militiæ laboribus præmium proponere primum & altiſſimum locum, illum, qui quietis Reipub. temporibus eſt principatus, ſumma ac perpetua dignitas, quæ cenſentur hoc nomine; illa ipſa quæ, repub. ancipiti, efficaciùs ſeſe prodit nomine & munere ducatus. Itaque non ſolum ambæ cenſetur concordi germanitate, verùm & unitate: in hanc ſenaentiam verè Ariſtoteles alicubi ait, belli ac pacis tempus regiam poteſtatem comprehendere. Hinc palàm eſt, vix illi quæſtioni locum relinqui, utra harum dignitum ſit potior, utra excellentior, quæ veriùs ſono vocis, & mutatione muneris diſcriminantur, quàm origine & effectis. Nec tamen ſum neſcius, utramque majorum poteſtatum diplomatibus hodierno die propriis quibuſdam notis diſtingui, quæ apud me non tanti ſunt, vt in his memorandis operam abutar. Quicquid notabilioris diſcriminis hîc eſt, id ferè omne deprehenditur inter principes majores & minores, ut dixi de ducibus. Nam hîc quoque minores principes voco illos qui ſtemma nequaquam ducunt à regibus, ſed quibus eſt conceſſus ager, urbs, ditio, feudum, cui nomen principatus, ejuſque domino ac poſſeſſori permiſſum ut vocetur princeps, propria, nimirum ac peculiari appellatione, quæ talem dominum diſtinguit ab aliis aliorum feudorum dominis, hoc eſt, marchionibus, comitibus, baronibus. Nempe, hi omnes in hoc ſunt ſimiles, ut ſint in perpetua clientela, atque adeò in ditione regum. Hic quoque minor principatus eſt minori ducatui æmulus; neque cui prærogativam des, facile dictu eſt. Quippe omnis res pendet ab arbitrio regnantis, cujus in ditione uterque eſt. Enimuero majorum principum dignitas nec datur codicillis, nec emitur ullo pretio, ſed eſt unius munus naturæ. At hæc poſte-

Stob. ἐπιθ. τῶν ςρατ. λϛ.

Stob. ἐπιθ. περὶ βασ.

posterior ut quæri, ita amitti potest ut res adventitia. Isti tamen qualescunque principes plerunque eadem corona utuntur, qua majores & duces & principes. Nam hæc quoque frondibus & foliis exhilaratur è lamina prodeuntibus; fortasse propter eas causas quas innui, cùm de majoribus ducibus egi. Superioribus adnumero Comites, hodie quidem longè secus quàm olim fuit, minoris loci homines, quàm minores duces, minoresque principes. Nam quos Romanus imperator iens in bellum, aut imperii ditionem perlustrans adsciscebat in comitatum, eosdem censebatur adsumpsisse in consortium curarum principalium; iique plerunque adhibebantur iis ministriis quibus maxima quæque consummantur; denique istis uti propemodum ut oculis, brachiis, manibus, sicuti ex omni hominum genere lectis, atque à principali providentia ad maxima quæque destinatis. E tanto, tam arduo, tam nobili munere hoc quoque vocabulum transiit ad notam perpetuæ, & hæreditariæ dginitatis. Indidem est πάτριος στέφανος, illa corona hæreditaria, argumentum avitæ laudis, decoris, præmiorum. Nam ut aliæ coronæ, hæc quoque transfertur ad posteros, ac sicuti a nobili trunco ad felices ramos, traducesque porrigitur. è quibus *Pollux l. 3.*

—— primo avulso non deficit alter
Aureus, & simili frondescit virga metallo. *Virgil. l. 6. Æneid.*

Hæc comitum corona constat è circulari lamina, cui hærent tres lapilli. Supra laminam ut plurimùm eminent tres uniones magnitudine conspicui; aut certè continua series minorum unionum, qui & in extremitatibus laminæ, & super ipsa media duplicantur aut triplicantur, cæterisque eminentiores aspiciuntur, sicuti illa margarita tribacca Indica. Marchionum quoque nomen illos designasse ajunt, qui imperii marchis, hoc est, limitibus tutandis præfecti fide, fortitudine, felicitate meruerunt ut hoc quoque nomen referretur inter præcipua decora pacis, certè inter potissima, ac perpetua ornamenta strenuissimæ familiæ. Sed ut minorum ducum, minorumque principum sublimitates haud magno, atque haud scio an ullo, intervallo distant, ita comitum & marchionum æmulæ dignitates hodieque aspiciuntur: Usus item altioris aut depressioris coronæ, gemmatioris aut simplicioris, foliosioris aut laxioris, majoris item & minoris honoris, hoc est, honoratioris aut inferioris sessionis & loci variat pro ingeniis locorum, aut diplomatibus regum aut Cæsarum, à quibus isti eminentium honorum tituli manarunt. Equidem tam comitum, quàm marchionum coronam *Petron. Arbit.*

cum Prudentio dixerim perpetuam gemmam, sive aurum perpetuum.

Prudent. psychom.

Gemma relucenti diadema amplectitur auro.

His proximi sunt Barones, hoc est, è nobilitate primores. Atque adeò quandoque hac appellatione Baronum universus ordo nobilium, cujuscunque gradus aut dignitatis sint, continetur.. Baronibus licet gestare non quidem laminam integram, & latam, sed tenuiorem ac restrictiorem, ac veluti circulum sive gracile vinculum aureum. Hoc puro repræsentari priscum illud στρόφιον, hodie etiam ab vera nobilitate super insigniis & galeæ cono usurpatum, quod connumerari inter ornamenta excelsiorum capitum, ac distingui à corona, docent hæc Artemidori verba; huic quidem aliquam præfecturam prædicit [magnum caput] in quo corona, aut strophio, aut diademate opus habebit. Ariadne quoque apud Catullum describitur,

Artemid. lib. I. cap. 18.

Catul. Argon.

Non tereti strophio lactanteis vincta papillas.

Hic est locus monendi marchiones, comites, barones, eosque omnes quibus concessum est ut caput evinciant eâdem prope forma, qua prima diadematis pars repræsentatur. Hinc enim docentur se à regnantibus assumptos esse in primam regni partem, quod est consortium ejus curæ, qua una summum illud fastigium nititur. Nempe ut omni loco ac tempore principi ac Reipub. sint acres adiutores in hac tanta, tamque ardua administratione. Ei adsint perpetua fide & vigilantia. Sua singulari opera, omnique virtutum genere omnibus præeant. Ubicunque constiterunt, ibidem principem veluti exscriptum referant majestate armatum, autoritate venerabilem, jubendi potestate validum, denique vi regii numinis ubique præsentem. Exploratum mihi est, hæc posse dici spatiosius & inflatiùs: nego veriùs & simpliciùs, præsertim ab eo, qui id sedulo cavet, ne transiliat fines instituti sui. Neque enim de hodiernis dignitatibus scribere institui; sed quicquid hujus feci, id ea mente feci, ut cuilibet ante oculos ponerem species earum coronarum quibus hodierni dominantes uti consueverunt.

CAPUT

CAPUT XXIII.

Pilei ducales. Libertas duplex. Pileus est symbolum libertatis non solùm privatæ, sed & publicæ. Pileus gestamen regum. Sacerdotes pileati. Legati pileati. Cur pileus ducalis sit pellitus. De prisco usu pellium in vestibus, vasis, tabernaculis militum, diverso genere armorum, sacris, navigatione.

DUcales capitis notas in Germania adverto non tam esse coronas aut diademata, qualia descripsi, quàm galeros, sive pileos, & quidem pellitos, nullis gemmis, unionibus, lapillis conspicuos, sed inspersos notulis, sive punctulis nigris velleri ingenitis. Ducalis pilei superior pars, ea quæ est supra ambitum capitis, quibusdam incisuris distincta conspicitur. Ipsius quoque pilei superiores extremitates utrinque consurgunt in patentiorem formam. Ipse totus lætiore ambitu, & grato oculis amplexu caput vincit. Certè magnificentia formæ spectantes invitat ad illud, quicquid est, diligentiùs intuendum; ac proinde quid ita sic effigietur, quidque signet, sollertiùs investigandum. Primùm, huic voci dicimus inesse summam dignitatem; siquidem & ipsa astra à sapientibus dicta sunt πιλήματα ἀδιάλυτα αἰθέρος, pilei indissolubiles ætheris, ut distinguantur ab iis quæ haud longo intervallo ab hoc sensu Aristoteles vocavit πιλήματα νέφους. Ipsa luna dicta est πίλημα οὐκ ἄκρατον αἰθέρος, non synceram coactionem ætheris. Deinde, quòd pileus est, pronum est interpretari illud esse argumentum libertatis. Libertas est duplex. Est enim vegeta illa vis in animo cujusque, quæ parere scit, servire nescit. Est in Repub. licentia dicendi, faciendique quicquid dici, fierique æquum est. Utramque, opinor, signat pileus specie tam augusta. Ut ambæ omnium hominum propriæ sint, at hanc posteriorem sibi Germani vindicant. Non paucæ è provinciis Europæ servituti usque eò sunt assuetæ, ut, quòd etiam serviunt, id quoque didicerint si non dolere, at conqueri. Germania omnimodæ servitutis impatiens jamdiu eo rerum statu lætatur qui tranquillissimus est. Id quod de populo Rom. dixit M. Tullius hodie quidem fortasse Germaniæ haud absurdè convenit. *Aliæ*, inquit, *nationes servitutem pati possunt. Populi Rom. est propria libertas.* Ut cœlum salutaribus luminibus distinguitur, ita Germanica libertas sublimibus tot ducum, principumque præsidiis nititur. Ergo hi duces ac principes quam ipsi animis ingeneratam habent, hanc ipsam, quatenus legitimi dominatus ratio finit, populis libertatem præstant. Satis est ipsis si modestè, & ex ingenio gentis dominantur, non

Philo π. ὀνείρ.

Aristot. de mundo.

Philo π. ὀνείρ.

Cic. Philipp. 6. orat. 49.

superbè & injuriosè. Hujus tantæ rei certissimus index est sublimis ille sublimium capitum pileus. Pileum olim fuisse symbolum libertatis, etsi notius est quàm ut probari necesse sit, tamen enodatiùs rem tradam quàm vulgo fieri video. Itaque aio, pileum fuisse indicium recens adeptæ libertatis. Hoc docent hi Plautini versus,

Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1.

Nisi & is quoque me ignorabit. Quod ille faciat Jupiter;
Ut & ego hodie raso capite calvus capite capiam pileum.

hoc est, faxit Jupiter ut ego qui hodie gesto caput rasum, quod est argumentum servitutis, eaque redici possum calvus, capiam pileum, quod est quotidianum gestamen manumissorum. Ideoque quoties servo homini dabatur libertas, dicebatur vocari ad pileum; ut apud

Suet. Tiber.

Suetonium, *Servisque ad pileum frustra vocatis, in Siciliam profugit.* Venum tamen ibant quidam servi contra morem pileati; ii, scilicet quorum nomine venditor nihil præstaret, ut è Cælio Sabino Gellius tradidit. Hoc dempto, quisquis pileatus aspiciebatur, hic sui juris esse censebatur. Flaminii de rege Philippo triumphantis currum non unus, sed duo milla civium Rom. pileata comitata sunt, quæ Punicis bellis intercepta, & in Græcia servientia cura sua collecta in pristinum gradum restituerat. Ergo pileus erat argumentum nuperæ libertatis; & ferebatur à recenter manumisso τοῦ προσφάτως ἀπελευθερωμένου in honorem patroni, hoc est illus qui eum libertate donasset. Hoc exemplo *Q. Terentius Culleo, pileo capiti imposito, Scipionem triumphantem secutus est, aperta professione,* Scipionem esse suæ libertatis autorem. *Prusia rex notatus est ut indignus majestate tanti nominis, quòd pileatus capite raso obviam ire legatis Romanis solitus esset, libertumque se populi Rom. ferre.* Hæc fuit privata cujusque servitus, cujus mutatæ in libertatem pileus index erat. Ubi advertendum hunc pileum fuisse album, ut disertim Diodorus de Prusia tradidit. Sequutis temporibus pileus publicæ quoque libertatis argumentum fuit. Cùm conjurati ab se Cæsarem, regem ac tyrannum sublatum esse clamarent, pileum lanceæ imposuerunt, signum libertatis, cui respub. esset reddita. *Mortuo Nerone,* inquit Victor, *adeò cunctæ provinciæ, omnisque Roma interitu ejus exultavit, ut plebs induta pileis manumissionum, tanquam sævo exempta domino triumpharit.* Memorat Strabo, Parthenias, cùm conspiratione & agmine facto in cæteros impetum facturi essent pro adipiscenda libertate, convenisse cum Eilotis ut in foro signum tollerent pileum Laconicum. Et hæc quidem est prima dignitas pilei, quæ apud alias gentes est altiùs evecta. Nam pileum Dioscurorum capita texisse, tradit Philo. Hunc ipsum regum Ægyptiorum atque Æthiopicorum fuisse gestamen, Diodorus Siculus autor est. Hos pileos ait esse oblongos; ac serpentibus

iis,

Gell. lib. 7. cap. 4. Plutarch. Tito Flam. Liv. lib. 23. Val. Max. lib. 5. c. 2. Plutarch. ἀποφθ. βασιλ. καὶ στρατηγ. Liv. lib. 35. Polyb. ecl. legat. Diod. ecl. leg. Appian. Alex. l. 2. bell. civ. Victor in Ner. Strabo l. 6. Philo περὶ πρεσβ. πρὸς Γαι. Diodor. Sic. lib. 4. antiq.

iis, quos aspidas vocant, circumvolutos. Quod est insigne documentum, eos qui audent insurgere in regem mortiferis morsibus esse obnoxios. Earundem gentium sacerdotes inibi Diodorus ait esse pileatos; Quæ fortasse sunt illæ quarum alicubi mentio est apud Lucianum. Quod ad exemplum Dialem Romæ pileatum fuisse constat. Cui tamen non licet mori pileato, ne, scilicet, insigne sacerdotii sit inter feralia. *Diceneus Gothus*, inquit Jornandes, *è Gothorum gente elegit nobilissimos prudentiores viros quos theologiam edoctos fecit sacerdotes, nomen illis pileatorum contradens; ut reor, quia opertis capitibus tiaris, quos pileos alio nomine nuncupamus, litabant. Reliquam verò gentem capillatos dicere jussit.* Apud multas gentes honestissimus quisque erat pileatus. Certè hic mos apud Septentrionales fuit receptus, ut de Scythis tradit Lucianus, ubi ait Toxarim Scytham nec regii fuisse generis, neque è pileatis, sed è plebe unum. Nempe ibi Lucianus vocat πιλοφορικοὺς τοὺς τιμιωτέρους, honoratiores. Exstat legatio Decebali, qui ad Trajanum legatos misit τοὺς ἀρίστους τῶν πιλοφόρων ac si dicas, pilei feros. Hi enim, inquit, apud ipsos sunt honoratiores. Et hæc quidem de pileo. Sed quid ita sit pellitus, usque adhuc, quod sciam, est rationis incompertæ. Dici tamen si non possunt vera, at saltem verisimilia & probabilia, ut per hæc quisque pro ingenio contendat ac penetret ad vera. Primo homines duro, ut ille ait, robore nati,

Lucian. in Sy. Dea. *Appian. Alex. lib. 1. bell. civ.* *Iornand. de reb. Goth.* *Lucian. de Scyt. sive hosp.* *Dio in Trajan.* *Xiphil. Trajano.* *Dio ἐκλ. πρεσβ.*

Nemora, atque cavos montes, sylvasque colebant,
Et frutices intercondebant squallida membra. — *Lucret. lib. 5.*

Postea cœperunt, videlicet, admonitu necessitatis, *uti*

Pellibus, & spoliis corpus vestire ferarum. — *Propert. lib. 4.*

Qui vestitus exin fuit proprius hominum agrestium.

Verbera pellitus setosa movebat arator.

Hic præsertim fuit indutus præclarissimi cujusque venatoris, ut de Aceste lumen poëtices canit Virgilius,

At procul excelso miratus vertice montis
Adventum, sociasque rates occurrit Acestes,
Horridus in jaculis, & pelle Libystidis ursæ. — *Virgil. lib. 5. Æneid.*

Hic quoque fuit cultus priscorum patrum, rustici, inquam, illius senatus, qui ab aratro & pulvere vocabatur in Curiam, quæ

Pellitos habuit, rustica corda, patres. — *Strabo lib. 15.*

Indici sapientiæ antistites, illi tam frugales, tamque continentes, cubabant ἐν στιβάσι καὶ δοραῖς, super toris ac pellibus. Atque odeò pelles transierunt ad communem usum. Nam & in pellibus sedentes epulabantur. Et plebs pellibus vestiri cœpta. Et quidem Lycurgus vetuit pueros ἱματίοις διαθρύπτεσθαι vestibus, nempe laneis frangi, hoc est enervari ac debilitari, verùm δερματίνῳ δι' ἔτους προσεθίζεσθαι sed pelli-

Etymol. δορά. *Stob. è Xen. περὶ νόμ. καὶ ἐθ.*

[Strabo lib. 16.] bus per annum assuefieri Strabo ubi memorat venationem quarumdam avium, quæ magnitudine æquant cervos, ait, harum pellibus, [Strabo lib. 16.] gentem cui nomen Strutophagi, indui, easque sibi substernere. Hic ipse scriptor Trogloditas vocat δερματοφόρυς, pelligeros, non plebem tantùm, sed & illud par, virum, inquam, & uxorem, qui præsunt illi [Sen. epist. 91.] insigni palmeto, cujus est nobilis apud ipsum mentio. *Magna pars Scytharum*, inquit Seneca, *tergis vulpium induitur ac murium; quæ tactu mollia, & impenetrabilia ventis sunt.* Nimirum, quæcunque regio feris abundat, in ea ferinarum pellium usus invaluit; qui [Etymol. ἀσκ.] usque eò necessarius haberi cœptus est, ut à vestibus peculiaribus transierit ad vasa, quæ ne frangerentur, facta quoque sunt è pellibus. Denique hic usus è lare familiari cujusque meavit in castra, *In bello*, [Cic. lib. 2. Acad. quæst.] inquit Cicero, *ita magna rei militaris esse occupatio solet, ut non multùm imperatori sub pellibus otii relinquatur. Retentusque*, in- [Tacit. Annal. lib. 13.] quit Tacitus, *omnis exercitus sub pellibus, quamvis hyeme sæva adeò, ut obducta glacie, nisi effossa humus, tentoriis locum non præberet.* Usui quoque armorum adhibitæ pelles, ac protegendis militum corporibus. Nam è pellibus facti sunt thoraces, quibus no- [Pollux. lib. 7. cap. 15.] men, ἀπόλας, ut è Xenophonte Pollux adnotavit. Nec thoraces [Etymol. βῦς σημαίνει δύο.] tantum, sed & scuta, sive clypei ἐκ βοείων δερμάτων è bubulis pellibus. Ipse Jupiter cùm contra Titanas inermis pugnam instituere, acceptam capreæ Amaltheæ pellem pro scuto habuisse dicitur. Facta quoque sunt militaria tegmina capitis, de quibus extat locus [German. in Comment. ad Ara. Phænom. in Leone.] Virgilii,

—— fulvosque lupi de pelle galeros
Tegmen habet capiti,

Sed & ipsa persica gerra constat fuisse δερμάτινα pellica. Nec verò [Virgil. 7. Æneid.] militiæ tantùm pelles, sed & religioni adhibitæ.

[Etymol. γέῤῥα.] [Virgil. 7. Æneid.]

—— huc dona sacerdos
Contulit, & cæsarum ovium sub nocte silenti
Pellibus incubuit stratis, somnosque petivit.
Hic & tum pater ipse petens responsa Latinus
Centem lanigeras mactabat ritè bidentes
Atque harum effultus tergo, stratisque jacebat
Velleribus.

Alibi de mulieribus lymphatis,

[7. Æneid.]

Ast aliæ tremulis ululatibus æthera complent,
Pampineasque gerunt incinctæ pellibus hastas.

[Virgil. 8. Æneid.] Sed & alibi in sacro quod Herculi fiebat ob Cacum extinctum,

Pellibus in morem cincti, flammasque ferebant.

[Hieron. epist. lib. ep. 15.] Quinimo & sanctitate insignes viros pellibus incinctos legimus. In his Joannem illum Christi prodromon, *qui fugit urbes*, inquit Hiero-

Hieronymus, *Zona pellicea cingitur, locustis alitur, ac melle sylvestri, & in typum pœnitentiæ prædicandæ, tortuosissimi animalis vestitur exuviis.* Hoc ipsum de Hilarione tradit hic ipse scriptor, *Igitur sacco tantùm membra coopertus, & pelliceum habens ependyten, quem illi beatus Antonius proficiscenti dederat, &c.* Pelles quoque navigationis comites assumptæ. *Hieron. in vita D. Hilarionis.*

Nec minùs interea barbas, incanaque menta
Cinyphii tondent hirci, setasque comanteis
Usum in castrorum, & miseris velamina nautis. *Virgil. lib. 4. Georg.*

Xenophonte autore milites Cyri ultra Euphratem sibi parabant commeatum, confectis ratibus ex iis pellibus quibus utebantur pro tegumentis. Strabo memorat, milites Romanos falcatis hastis divulsisse carbasa Venetorum. Erant enim, inquit, σκύτινα ex aluta consuta propter vim ventorum. Et apud Cæsarem, *Pelles*, inquit, *pro velis, alutæque tenuiter confectæ.* Remis quoque assuebantur pelles, eaque dicebantur ἀσκώμαλα. *Xenoph. de exped. Cyr. lib. I.* *Strabo l. 4.* *Cæs. lib. 3. bel. Gall.* *Etymol. ἀσκώμαλα.*

CAPUT XXV.

Usus pellium in aulis regum. Pelles datæ victoribus, Pelles super capitibus regum. Heroës pelliti. Fabula de spolio leonis Nemei, quod fuit gestamen Herculis. Exemplo Herculis cæteri heroës fuerunt gestores λεοντῆς. Gestare spolium leonis quid sit. Talium spoliorum gestores invulnerabiles. Fabula de Atalanta. Propter ferarum spolia quandoque orta bella. Propria nomina horum spoliorum. Imitamenta horum spoliorum. Heroës excepti in pellibus ferarum. Pelles transierunt ad judicia.

Hinc quoque usus pellium transiit ad aulas regum, ubi plurimùm conspectus. Ipsique adeo reges ac principes dicti sunt peliti.

—— quoniam pietate propinqui
Expetis in media pelliti principis aula. *Sidon. Apollin. in panegyr.*

Pellitum principem vocat, non solùm pellibus amictum ob necessitatem sed & propter dignitatem. Certè adnotamus, spolia ingentium ferarum victoribus loco præmii quandoque fuisse data.

—— tergum Getuli immane leonis
Dat Salio villis onerosum, atque unguibus aureis. *Virgil. 5. Æneid.*

Nec tantùm pelles fuerunt in aula, & inter amictus principis verùm etiam ascenderunt super capita regum Persicorum, ut de candy regio tradit Pollux, quem aliquando ait constare à pellibus. Hinc rex admonetur ejus fortitudinis, quam nullum pectus regio *Pollux lib. 7. cap. 13.*

 angu-

angustius admittit. Sed non tantùm reges, verùm & ipsos heroas antiquitas pellitos exhibet. Hercules ille heroum summus ubique spectatur insignis ingenti spolio leonis, & quidem acerrimi, cui caput est flavum. Is tantum spolium retorquet in terga sua, scilicet, extra pugnam, ut in hoc Euripidis loco,

Euripid. Herc. fur. actu 1.

πρῶτον μὲν Διὸς ἄλσος
ἠρήμωσε λέοντος.
πυρσῷ δ' ἀμφεκαλύφθη,
ξανθὸν κρᾶτ' ἐπινωτίσας
δεινῷ χάσματι θηρός.

primùm quidem Jovis nemus viduavit leone, fulvoque se texit, flavum caput in terga retorquens terribili rictu feræ. Talem Virgilius describit Aventinum,

Virgil. 7. Æneid.

Ipse pedes tegmen torquens immane leonis,
Terribili impexum seta cum dentibus albis
Indutus capiti, sic regia tecta subibat
Horridus, Herculeoque humeros invectus amictu.

Alibi Evandro pantheram donat.

Virgil. 8. Æneid.

Tum lateri, atque humeris Tegæum subligat ensem
Demissa ab læva pantheræ terga retorquens.

Idem Ornito dat pellem taurinam.

Virgil. 11. Æneid.

Cui pellis latos humeros erepta juvenco
Pugnatori operit.

Thom. Mag. in arg. βατρ. Aristoph. Phornut. Herc. Germ. in Comment. ad Aratiphanom.

Liber cùm descenderet ad inferos unà cum Xanthio servo, ut ibi videret Euripidem, induit Herculis λεοντῆν, καὶ ῥόπαλον, ut metum & admirationem obviis injiceret. Utrumque enim, spolium, scilicet, & clava fuit argumentum generositatis. Ut leo est omnium ferarum generosissima, ita clava est omnium armorum καρτερώτατον fortissimum. Hercules à Junone missus ad exitium leonis Nemæi, eum jussu Eurysthei clava interemit. Exin is clava pro gladio, pelle pro scuto uti cœpit, nempe in pugna, aut cùm effigiatur sicuti se accingens ad pugnam. Res tota ita narratur. Hercules cùm ad mala aurea pervenisset, quibus draco custos oculis inconnivivis præpositus à Junone fuerat, eum peremit. Qui labor summo numini dignus est visus quem inter astra collocaret, & utrumque sydetibus inferret, ea specie qua tantum certamen efficacissimè repræsentari potuit, nempe post defectum caput serpentis. Ergo Hercules in genu stans, manibus altè sublatis dextro pede contra draconem porrecto pingitur, ut hinc certaminis arduum intelligatur. Habet quoque pellem leonis in sinistra manu, ut insigne virtutis monstretur. Nam leonem inermis interfecisse dicitur. Hinc est, quod antiquitas pingens, aut fingens Herculem, eum semper

ſemper facit inſignem pelle, aut ſpolia leonis. Hoc habitu Ægle nympha hunc heroëm deſcribit apud Apollonium Rhodium.

> ἀμφὶ δὲ δέρμα πελωρίου ἔστο λέοντος *Apollon. Rhod. l. 4.*
> Ὠμὸν, ἀδέψητον.

circa verò pellis ingentis ſit leonis ſæva, cruda. Dein factum eſt, ut geſtare ſpolium leonis nihil aliud ſit, quàm promere vim virtutis, veramque animi fortitudinem, cui omne robur corporis impar ſit. Et verò quoties Græci quempiam multa alacritate quidpiam ſuſcipere dicunt, utuntur hac loquendi formula, μόνον οὐχὶ τὴν λεοντῆν ἐπενδυσάμενος, tantùm non ſpolio leonis incinctus. *Plutarch. π. τ͂ εἰ.* Itaque apud Platonem Socrates cùm laudibus Hermogenis excitaretur ad expediendam originem eorum nominum quibus quatuor virtutes demonſtrantur, quamvis rem arduam ſuſcipiat, tamen, Quando, inquit, leoninam pellem ſemel indui, minimè meticulosè agendum, *Plato in Crat.* ſed fortiùs huic inquiſitioni inſiſtendum. Poſtea credi cœptum, tales talium ſpoliorum geſtores eſſe Diis genitos, ac proinde invulnerabiles. Nam hoc ipſo, quod tam horribili indutu inſignes inferebant ſeſe, nullis ictibus confici poſſe credebantur. Hujuſmodi eſt ille apud Lycophronem,

> —— ὃν χάροπος ὠμηστοῦ δορὰ *Lycophr. Caſſ.*
> Χαλκῷ τορητὸν οὐκ ἔτευξεν ἐν μάχῃ,

quem crudelis leonis pellis in pugna reddidit non ære penetrabilem, hoc eſt invulnerabilem. Herculis imitatione cæteri heroës, quoties aliquid magnum & inuſitatum agitant, & ſuſcipiunt, induuntur pelle leonis. Nempe, hoc ſe geſtamine inſignes, terribiles, invulnerabiles fecerunt. Tideum antiquitas ſpolium leonis in clypeo gerentem finxit, ſetis hirſutam

> λέοντος δέρος ἔχων ἐπ' ἀσπίδος *Euripid. Phœniſ. actu 4.*
> χαίτῃ πεφρικός.

Neque enim hoc loco pellem leonis clypeo inſculptam accipio, ſed ipſum ſpolium feræ clypeo adhærens. Certè apud Virgilium Æneas ſe, parentemque filiumque Trojano excidio & incendio erepturus hoc ipſo ſpolio induitur,

> *Hæc fatus, latos humeros, ſubjectaque colla* *Virgil. 2. Æneid.*
> *Veſte ſuper, fulvique inſternor pelle leonis.*
> *Succedoque oneri.*

Alibi,

> *Dat Niſo Mneſtheus pellem, horrentiſque leonis* *Virgil. 9. Æneid.*
> *Exuvias.*

Adraſtum Statius, ubi eum armat, hoc ipſo ſpolio inſignem facit,

> *Terga leo, gemino lucent haſtilia ferro.*

Idem alibi deſcribens ornatum armorum,

—— *flavent*

Stat. lib. 4. Theb.

——flavent capiti tergoque leonum
Exuviæ, gentilis honos, & pineus armat
Stipes, inexhaustis arctantur tela pharetris.

ἐν παρέργῳ.

Alios diversarum ferarum spoliis ornatos legimus, ut Polynicem & Atalantam apri. Et de Atalanta quidem sic se res habet. Omnes Græciæ primores convocati fuerunt ad eum aprum occidendum, quem & quidem immanem, Ceres immiserat in regionem Calidoniorum, quam ea fera universam vastabat. Interfectori præmium fuit propositum, spolium apri. In hujus tantæ feræ dorsum Atalanta sagittas contorsit. Eandem Meleager sub ventre vulneravit, & occidit. Is, capto ingenti spolio, illud Atalantæ dedit: Cùm Thestii liberi hoc ipsum spolium Atalantæ eripuissent, Meleager ira incensus, Thestii filios neci dedit, spoliumque Atalantæ restituit. Hoc quoque exemplo Argus Arestorides tauri atrum spolium humeris circumposuisse dicitur in his versibus,

Apollon. Rhod. lib. 1. & ibi Scholiast.

Δέρμα δ' ὁ μὲν ταύροιο ποδηνεκὲς ἀμφέχετ' ὤμους
Ἄργος Ἀρεστορίδης λάχνῃ μέλαν.

Ubi scholiastis hæc sunt verba, συνήθες τοῖς ἥρωσι τὸ δερματοφορεῖν, consuetum [fuit] heroibus pelles gestare. Talia gestamina à majoribus accepta generosa posteritas, ut sua, animosè servabat, saltem in clypeis aliisque armis effigiata, quem Statius in loco supra citato vocat gentilem honorem. Spolium ursæ Mænaliæ unà cum securi dicitur fuisse spolium Anchæi,

Apollon. Rhod. l. 1.

Βῆ δ' ὅγε Μαιναλίης ἄρκτου δέρος ἀμφίτομόν τε
Δεξιτερῇ πάλλων πέλεκυν μέγαν.

Ibat autem hic Mænaliæ ursæ pellem, & ancipitem dextra vibrans securim magnam. Camillam Virgilius pro mundo muliebri donat exuviis tigridis.

Virgil. 11. Æneid.

Pro crinali auro, pro longæ tegmine pallæ
Tigridis exuviæ per dorsum à vertice pendent.

Strabo lib. 15. Pollux lib. 5. cap. 2. Tzet. in primum lib. Hes. Strabo lib. 10. Solin. cap. 20.

Adnotatum est, Sibas, gentem Indicam, signum Herculei generis servasse pelles quibus amiciebantur. Hîc obiter observo, spolium leonis propriè dici λεοντῆν καὶ δορὰν, pardalis παρδαλῆν, non πάρδαλιν, ursi ἀρκτῆν, vulpis ἀλωπεκῆν, lupi λυκῆν, vituli μοσχῆν. Cæterùm tanta fuit talium gestaminum dignitas, ut quandoque de his inter celeberrimas gentes armis sit decertatum. Certè Ætoli & Acarnanes, cùm inter se parum observarent jura viciniæ ob caput & pellem suis Calydonii mutuis sese bellis contriverunt. Thestiadæ Oeneo & Meleagro bellum indixerunt ob caput & spolium suis. Horrendum & planè inhumanum est id quod de Gelonis memoratur, qui de cute hostium sibi indumenta, equisque suis tegmina faciebant. Quæ tamen omnia eò pertinebant, ut talium gestori audacia, hosti-

bus

bus metus adderetur. Aristophanæus ille Pisthetærus Iridem minaciter alloquens, ait se missurum contra Jovem plusquam sexcentas aves παρδαλᾶς ἐνημμένους, indutas pardalis, ac si dicat, terribili specie, quamque is ferre non poterit. Heroum imitatione prisci reges Deo- *Aristoph.*
rum nepotes, & imitatores hisce spoliis ut præclarissimis fortitudinis ὄρν.
inciramentis uti voluerunt, potissimum in præliis. Sed hæc, videlicet, erant imitamenta spoliorum, non spolia, quæ interdum magni reges, postpositis aliis insignibus, ut rem magnam & magnificam, non solùm capite, sed & aliis corporis partibus gestarunt. Plutarchus post- *Plutarch.*
quam egit de bellicis Osiridis institutis, addit, posteros reges in præ- πε. Ἰσιδ.
liis conspici ferarum aureis, & argenteis pellibus circumamictos. A- κὴ ὀσιρ.
lexander eò devenit, ut amicis ad eum convenientibus, & petasum in *Athen. lib.*
capite, & manu caduceum, nonnunquam leonis pellem, addita clava, 12.
Herculis imitatione gestaret. Enimvero in Alexandro hic affectus, ob rerum magnitudinem, quamlibet dementiæ affinis, utcunque ferri potuit. At in Caligula & in Commodo mera insania, merusque furor fuit. Quis non despuat cùm legit, illum ut sibi adscisceret opi- *Philo.* πρε-
nionem & famam divinitatis, æqualle se semideis Libero, Herculi, σβ. πρ.
Dioscuris, Triphoni Amphiarao, Amphilocho? Quid semideos dico, Γα.
cùm non erubuerit majorum numinum insignia assumere. Mercurii quidem caduceum, petasum & chlamydem, Apollinis coronam radiatam. Neptuni tridentem? Quæ certè faciunt ut minus jam miremur eum aliquando induisse spolium leonis, & manu gestasse clavam, utraque deaurata, caput etiam texisse pileo, ut Castori & Polluci assimilaretur? Quis æquo animo legat, Commodum in curru appositam habuisse hanc ipsam clavam Herculeam, substrata ipsi leonis pelle, ac, ne quid insaniæ deesset, assumpto quoque nomine Herculis. Hanc insaniam insanire voluit Annibal, si modò illa sunt vera, quæ exstant apud Silium Italicum, qui sæpe non minùs historicus est quàm poëta,

——jam membra cubili *Sil. Ital. lib.*
Erigit & fulvi circumdat pelle leonis, 7.
Quà super instratos projectus gramine campi
Presserat ante toros.

Mihi hunc ipsum Annibalem facit tectum humeros pelle lenæ.

fraternum lena nitebat, *Sil. Ital. lib.*
Demissa ex humeris, donum quam fœderis arcti 15.
Trinacrius Libyco rex inter munera pignus
Miserat, Æoliis gestatum insigne tyrannis.

In illis præmiis, quæ hic ipse poëta memorat data esse certaminum victoribus, meminit spoliis leonini.

Aurifero perfusa Tago villosa leonis *Sil. Ital. lib.*
Terga feri. 16.

Illud

Illud non omiſerim, morem antiquitus fuiſſe, ut ſummi heroës in pellibus, hoc eſt generoſiſſimæ alicujus feræ ſpolio exciperentur apud hoſpites, ut Æneas ab Evandro,

Virgil. 8. Æneid.

Præcipuumque toro, & villoſi pelle leonis
Accipit Æneam, ſolioque invitat acerno.

Et infra,

Dixit, & anguſti ſubter faſtigia tecti
Ingentem Æneam duxit, ſtratiſque locavit.
Effultum foliis, & pelle Libyſtidis urſæ.

Ipſos heroum, ac ducum equos hac ſpecie ferinarum pellium conſpicuos faciunt poëtæ. Virgilius de Chloreo,

Virgil. 11. Æneid.

Spumantemque agitabat equum, quem pellis ahenis
In plumam ſquamis, auro conſerta tegebat.

Et Statius,

Stat. lib. 4. Theb.

Cornipedem trepidos ſuetum prævertere cervos.
Velatum geminæ dejectu lyncis.

Quæ ſanè omnia evidente argumento ſunt, generoſiſſimæ cujuſque feræ pellem apud ſummos mortalium fuiſſe in ſummo honore, ut illuſtre argumentum nunc regiæ, nunc ducalis, ſemper raræ & heroicæ fortitudinis. Cæterùm hæ pelles à militia & aulis regum tranſierunt ad judicia. Quippe in togatis præliis judex, veluti divina manus, litium portenta conficit. Meritò ergo hæc quoque ſummæ poteſtatis inſignia cum judicibus fuerunt communicata, ut hinc ipſi reddantur auguſtiores, ipſaque adeò judicia rata & ſancta. Qui mos quàm ſit vetuſtus, diſcimus è Claudiano.

Mœrent captivæ pellito judice leges.

CAPUT XXVI.

Monitio ad principem. De pileo Eilotarum. Caninæ effigies. Lugentes erant in pellibus. De notis nigris pilei ducalis.

HInc Duces, quantumque eſt eminentium poteſtatum admonentur antiquiſſimi cultus. Ipſe cultus idemtidem ſubiicit hoc, ipſos inſidere locum tam excelſum, ut campis ſubmoveant irruptionem ferarum. Hujus enim facinoris illuſtre documentum geſtant, non tantùm corpore. ſed capite potiſſimùm inſigne inſignis feræ ſpolium, exuvias, inquam, hoſtis, induvias ſuas. Neque alia materia veſtiendo principi convenientior eſt illa, quam ipſe ſuo venatu, ſuis manibus, virtuteque peperit. Sed enim, ecquas putas eſſe has feras; Num leones, urſos, lupos, cum quibus vetuſtiſſimo more totis civitatibus erant frequentia certamina, ut de priſcis

priſcis Athenienſibus tradit Plutarchus? Minimè. Sed hi, videlicet, ſunt hoſtes externi & interni. Illis, ſi ingruant, imò ne ingruant, juſta arma tempeſtivè opponuntur. At hi ſunt multò quàm illi infeſtiores, ſi non maturè exturbantur. Nam geſtantur in ſinu; intra quemque noſtrum latent; ac dum fallaciter blandiuntur, tunc verò lethaliter vulnerant. Ergo his fortiùs inſiſtendum donec ceſſerint injuſta poſſeſſione. Hæc ſunt vitia, vitiorumque teterrimi fœtus, crimina, utrorumque effectus, pernicies & infamia. Hoc genus hoſtis tam inſidioſi quî fieri poteſt ut princeps expellat ex hominum cœtu, è contubernio ſingulorum, è familiaritate, è penetrali cujuſque, ſi non ipſe ſibi priùs hanc operam dedit? Hæc eſt omnium nobiliſſima pugna; hæc eſt fructuoſiſſima victoria, hic eſt triumphus omnium celebratiſſimus. Princeps hiſce ſpoliis onuſtus regaliter incedit; & caput pileo pellito, ſicuti coruſcante ſydere conſpicuum cœlo inſerit, imitatione heroum. Nam iſti, occiſa aliqua inſigni fera, continuò referebantur inter Deos. Talis deſcribitur ille apud Lycophronem. *Plutarch. Sol.*

θεὸς δὲ πολλοῖς αἰπὺς αὐδηθήσεται
ὅσοι παρ' ἰοῦς χεῦμα οἰκοῦνται πέδον
Δράκοντα τὸν φθείραντα Φαίακας κτανών. *Lycophr. Caſſ.*

Magnus verò à multis Deus appellabitur juxta cavum Jonis habitantibus ſolum, dracone perdente Phæacas occiſo. Dux talis pilei geſtor tantorum heroum animoſus imitator, atque adeò æmulator eſſe debet. Aliter ſi facit, hoc geſtamen non habiturus eſt decori, ſed perpetui dedecoris, infamiæque notam. Et verò inſigne feræ dicetur impoſuiſſe capiti ſuo; & cui ſit cor ferinum, feram imitari malle quam hominem. Talis fuit vecordia Dolonis illius, qui vix ulla virtute introrſus munitus, tamen auſus eſt inſignire caput ſuum ignavo terriculo. Ejus hæc ſunt verba apud Euripidem,

λύκειον ἀμφὶ νῶτα θήσομαι δορὰν,
Καὶ χάσμα θηρὸς ἀμφ' ἐμῷ θήσω κάρᾳ. *Euripid. Rheſ. actu I.*

Lupinam circa tergum ponam pellem. Et figuram feræ circa meum ponam caput. Quos verſus imitatus eſt Valerius Flaccus,

Talis ab Inachiis Nemeæ Tirynthius antris
Ibat adhuc aptans humeris, capitique leonem. *Val. Flacc. lib. 8. Argon.*

Duci non ſolùm inſtrenuo, ſed & vitiis merſo impoſitus iſte σχηματισμὸς, non dicetur eſſe ſpolium alicujus nobilis, inſigniſque feræ, ſed canis. Non illum dico utilem canem, vigilem & paſtoritium, non venaticum & generoſum, ſed timidum, impurum, ignavum latratorem, crudelem, exugentem, exſiccantem, exedentem cadavera cujuſmodi apud Bactrianos dicuntur fuiſſe ſepulchrales:

aut

aut certè similem illius Aristophanæi.

Aristoph. ἱππ.

ὅς κέρκῳ σαίνων ὁπόταν δειπνῇς ἐπιθηρῶν
Ἐξέδεταί σου [δήμου] τ' οὔψον, ὅταν σύ που ἄλλοσε χάσκῃς,
Ἐσφοιτῶν δ' ἐς τ' οὐπτάνιον λήσει σε κυνηδὸν
Νύκτωρ τὰς λοπάδας καὶ τὰς νήσους διαλείχων.]

Qui cauda adulans quando cæna instat. Exedit tuum [populi] obsonium, cùm tu alibi hies. Ingrediensque culinam lambit te more canis noctu & ollas & insulas. Talis fuit pileus Eilotarum, quem ipsis è canina pelle gestare necesse fuit; sicuti pelliceam vestem induere, sicuti vilem, ac luctuosam, atque adeò testem illius miserrimæ conditionis, cui eam gentem necessitas addixerat. Hæc Platoni est εἱλωτεία. Cui similis fuit illa Mariandrynorum servitus; Tum illa Thessalica gens, quam vocant πενεστικὸν ἔθνος, gentem paupertati mancipatam. Hujus ferè generis puto fuisse caninas illas Ægyptiorum effigies, de quibus Romam advectis, ut illic quoque colerentur inter numina, hæc Prudentius canit.

Athen. lib. 14.
Plato lib. 6. de leg.

Quasdam victa dedit capitis Cleopatra canini
Effigies.

Prudent. lib. 2. contra Symmach.

Minimùm dux eo loco indignus dicetur gestare pellem non splendidam, & indicem tantæ dignitatis, sed feralem, testemque luctus generalis & perpetui. Nam teste Festo, lugentes, ut hodie quoque pluribus locis in more est, in pellibus erant. Caveat ergo dux ne non pileatus, coronatus, aut diadematus dicatur, sed cristatus sicuti gallus insigni superbia & salacitate; atque adeò ut draco θηρότροφος, φοινικόλοφος, ferivorus, rubra, ignita, pestilente crista, nempe hominibus non solùm territandis, sed & perdendis. Denique illi ducalis pileus est, præclarissima nota excellissimæ dignitatis, cui si quis casus pileum capite decusserit, nudum caput tale ostendat, quod tanto gestamini omnes fateantur esse par. Nam quisquis posito hoc pileo, dirum, aut leve caput populo aspiciendum præbet, is certè aut diris execrationibus excipitur, aut deridetur, sicuti ille

Fest. pellem.

φέρων λέοντος δέρμα τοῖς ὤμοις ὄνος,

In tetrast. Gabrii.

ferens leonis pellem humeris asinus. Cæterùm hanc pelliceam pilei tam nobilis materiam dixi esse interstinctam & variatam notis nigris aut subfuscis. Id quod quò pertineat, non est dictu pronum. Prisco quidem more hoc fieri, perspicuum est è verbis Cornelii Taciti, quo auctore Germani gerunt ferarum pelles, *Proximi ripæ negligenter; ulteriores exquisitiùs, ut quibus nullus per commercia cultus.* Eligunt, inquit, feras, & detracta velamina spargunt maculis, pellibusque belluarum, quas exterior Oceanus atque ignotum mare gignit. Cæterum hic quidem liberet adhærere vulgatæ opinioni, si non

Tacit. lib. de mor. Germ.

ſi non aliud mihi ſeſe offerret ingenioſius, certè utilius. Enimvero ut luna eſt interſtincta quibuſdam maculis nigris, quam vocant faciem lunæ, quæ oſtendit, hoc ſydus non eſſe coactionem ætheris planè ſynceram, cujuſmodi ſunt cætera aſtra, ſed globum compactum partim ex æthereа, partim ex aërea ſubſtantia; atque adeò ut ex illa nigredine fides fit, lunari corpori eſſe intermixtum aërem, qui natura eſt niger, ita Duces & principes, & quiſquis mortalium eſt altiſſimo loco poſitus, meminiſſe debet ſe eſſe hominem æthereum quidem & ſublimem, quà ſequitur quò ducit anima, & evehit ſe ſupra caduca & mortalia, ſed eundem multum retinere è contagione terreſtri, quæ ſenſim eſt expungenda multa infuſione cœleſtis lucis. Cæterùm hos qui hodie geſtantur, ajunt eſſe mures illos, quos vocant herminas, ob mollitiem ac teneritudinem nobiles & pretioſos. Ex his ducalia plerunque conficiuntur paludamenta, tum ipſa ducum capitis inſignia. Huic indutui fateor electam fuiſſe leviſſimam ac delicatiſſimam pellem. Quam tamen audeo firmare, non fuiſſe priſcum geſtamen ducum, ſed hodie eſſe priſci, gravioris, & ſeverioris geſtaminis imitamentum; quale fuit Perſicum illud, quod Martialis videtur deſcribere in his verbis, *Phil. π. ὁρεῖς.*

Lunata nuſquam pellis, & nuſquam toga, *Martial. lib.1.epigr.*
Olidæque veſtes murice.

ut ut eſt, hinc duces docentur, non quidem diſcedere à rigida illa priſcorum heroum, ducumque virtute, ſed eam condire illa humanitate, quæ nihil admittit crudum, nihil rude & informe; cujuſmodi non pauca notantur in agreſti illa heroum vita, duriſque moribus, quamlibet ut plurimùm, fortibus & innocentibus, & laudatis. Non diſſocient innocentiam à civilitate: non hanc à cæteris virtutibus. Ita geſtent pelles teneras, ut ſint memores priſcæ duritiæ, & illius invicti roboris, quod eſt proprium heroum. Sic ſtatuant, hermineam pellem, ſive ea caput, ſive corpus tegit, repræſentare tegmen alicujus feræ generoſioris, cujuſmodi lynx eſt, qua & bellatores & venatores promiſcuè utuntur.

Heus, inquit, juvenes, monſtrate mearum *Virgil. 1. Æneid.*
Vidiſtis ſi quam hîc errantem fortè ſororum
Succinctam pharetra, & maculoſæ tegmine Lyncis.

Hujuſmodi ferè eſt hyena, cujus ſpolium pro foribus propoſitum arcet tempeſtates. Eadem addita ſemini illud inoffenſum ſervare dicitur. Aliæ ſunt aliarum pellium dotes. Certè hippopotami pellis terræ ſi indatur, dicitur arcere ſagittas. Cribrum è pelle lupi conſtans augeri ajunt. Verùm quod attinet ad ducales, tigris & panthera ſunt maculoſæ; utraque terribilis eſt ac formidabilis, aut propter viſum acutiſſimum, aut propter curſum velociſſimum. *Conſtantin. Cæſ lib. 1. de agric. cap. 14. & lib. 2. cap. 16. cap. 17.*

Homer. hym. εἰς Πᾶνα.

Pana quidem Homerus pellem lyncis humeris gestantem facit, credo, hinc innuens alteram harum dotium, & fortasse utramque. Certè utramque intelligimus pertinere ad curam principis; cujus est agere perpetuas excubias in hoc, ut nihil lateat inquisitionem suam. Denique omni re perspecta, ipse omnibus pariter adsit; nempe cùm velociter, eàdem opportunè, cùm feliciter, eàdem & providenter. Posset illud quoque dici, hasce notulas nigras albedini inspersas esse imitamentum pilei Mercurialis, qui sanè dicitur fuisse semialbus & seminiger. Et verò is Deus de albis nigra, de nigris alba facit. Id quod qui diligentiùs inspexerit, reperiet esse proprium munus principis, cujus virtute qui dies atri fuerunt, redduntur candidi. Is ipse luctum mutat lætitia, curva dirigit, prava corrigit, desperata restituit.

Albric. de imag. Deo in Mercur.

CAPUT XXVII.

De diademate Pontificio. Cur hoc diadema vocetur regnum. De materia hujus diadematis. De ejus singulari forma. Vocatur quoque mitra. Significatus triadis in hoc diademate. Quædam de Iano & Mercurio. Mos gestandi Pontificii diadematis unde derivatus. Romanus pontifex regibus adnumeratur.

HUc usque egi de regio, imperiali, ducali diademate, aliisque capitis insigniis quæ sunt propria eminentium potestatum. Restat Pontificium diadema, de quo nullo præeunte, atque inter invia semitam faciens proferam mea, fortasse infra decus ac dignitatem tantæ rei, donec exsurgat aliquis, qui istis veriora, eruditiora, sublimiora in commune conferat. Ut hoc agam, ajo, Pontificiæ coronæ texto nomen esse regnum, ab ipso ore Christi sumpto nomine. *Adveniat*, inquit, *regnum tuum*, id est, hoc à te, Domine, supplices petimus, ut difflata errorum, omnisque superstitionis caligine, tu solus hìc regnum possideas. Nam si tu hìc regnas, nos verò sumus in ditione tua. Si tui sumus, alienari non possumus, perpetuò futuri sumus tui. Si tui, æternum sumus felices, æternum erimus consortes regni tui. Hoc regnum crebris Christi victoriis emersit, nempe catenato diabolo, sub jugum missa impietate, Ethnica superstitione tandem triumphata, sequente Christi currum senatu patriarcharum, prophetarum, apostolorum, martyrum, doctorum, omnique militia Christiana. Etsi enim ecclesia etiam dicitur militare, tamen eò fortiùs dimicat, quòd est victoriæ certa, cum Christo duce militet. Christus non solum victor, sed & triumphalis hoc suum decus com-

Matth. c. 6.

municat

municat cum ecclesia, cujus in manum convenit. Ea re ecclesiam Christo desponsatam meritò dicimus esse victricem, triumphatricem, regnatricem. Id quod si est, ut est, ecquæ sit invidia, eum qui in ecclesia agit vices Christi, quod est caput ecclesiæ, insigniri nota victoriæ, triumphi, regni? Reges incedunt diademati. Is qui est rex regum, cujus unius concessu reges eo loco sunt quo sunt, non proprio diademate insignis aspicietur in persona illius cui dedit claves cœlorum, quem ipse sibi in ecclesia vicarium legit? Adnotavit Philo scriptor eruditissimus & eloquentissimus & quidem è sacra historia sumptum, summum Pontificem capite gestasse cidarim. Quippe æquum fuit, eum qui Deo sacra facit, quo tempore operatur, excellere non solùm inter privatæ sortis homines, sed & ipsos inter reges. Additque illi qui ad sacra facienda, & vota precesque Deo offerendas accedit, æquum esse universum mundum comitem ire, qui significatur per omnia illa imitamenta quæ tam super capite, quàm super veste Pontificis erant. Hinc, videlicet, est diadema Pontificis Romani, qui inter omnes antistites & pontifices est summo loco. At enim ut regnum Christi supereminet omnia regna, ita æquum fuit hoc diadema eminere inter omnia diademata. Constat ergo è materia pretiosa; est forma augusta, & significatu excellente. Ejus materia, super opes atque æternitatem auri & lapillorum, quæ singula nihil signant non cœleste, est album interius capitis velamen lineum seu sericum. Sunt & infulæ sacerdotales & regales quæ utrinque dependent è corona. Et hæc quidem propriè est mitra, insigne pontificale hærens coronæ. Ea re huic diademati non solùm nomen est regno, sed & mitræ, ut supra dixi, cùm egi de mitra Episcopali. Forma ita unum est, ut eàdam sit triplex, nempe textum è tribus coronis, quarum quæ media est cumulat illam quæ imo loco est. Altera quoque cumulatur ab illa quæ tertia & summa est. Et hujus quidem diadematis materia & forma talis est. Significatus hujus texti tam augusti non cuilibet sunt obvii. Scio quales sint hac de re vulgi voces. Nimirum, ajunt, hinc signari tripartitas orbis terrarum oras, quarum nulla non sit in dirione Pontificis. Ego vulgum nihil moror. Primùm ajo, priscam sapientiam ita existimasse, dyaden, hoc est, binarium numerum esse contentionem & audaciam, triadem verò esse justitiam. Cum enim injuriam pati sit defectus, injuriam facere sit ὑπερβολὴ transgressio ejus quod esse debet æquum est justitiam inter utrumque sese mediam interponere. Est ergo Medietas nihil aliud quàm ipsa justitia, temperandæ ac emendandæ utrique extremitati inventa, tam quà defectus, quàm quà nimietas est. Merito ergo sapientes firmant, medietatem in triado

Philo περ. μοναρχ. (margin)

Plutarch. περ. Ισι. κ. Οσιρ. (margin)

Philo περ. κοσμοποιΐας. (margin) ἀρχηγέτις

triade obtinere ducatum, sive principem locum, qui utramque extremitatem constringit indissolubili vinculo; atque adeò è duabus usque eò unam facit, ut sibi utraque utrinque sit satellitium sicuti regi. Enimvero non errabit quisquis hanc ipsam medietatem dixerit esse regnum. Non potuit summa æquitas, vereque pontificia, significantiùs edi quàm hac triade, à qua est libramentum omnium rerum, ne hinc aut illinc in mutuam injuriam

Sen. ep. 30.

propendeant. *Prima pars æquitatis*, inquit Seneca, *est æqualitas.* At æqualitas omnia tranquillat. Tranquillitas est via ad beatitatem. Ergo hæc trias, in qua est illa medietas quæ non patitur quenquam eò extolli, unde a ius deprimi possit, quæ intuentu suo omnia tranquillat, dici potest illud æquilibrium quo omnia sapientissimè temperantur. Hinc summus pontifex intelligit æquum esse ut sua summa autoritate certamina extinguantur; tumultus compescantur, bella consopiantur. Ut in aliis eminentioribus potestatibus aliquando vitiosæ deprehendantur extremitates, aut propter defectum, aut propter ὑπερβολὴν, in ipso elucere debet æquitas, hoc est perfectio, quam hac quoque triade significari constat. Nam trias est numerus perfectus, quòd est princeps imparium, & origo plurium, & prima sedatio discordantis dyadis, & mistura ac temperamentum cæterorum numerorum, denique, quod est impar, masculus & masculæ generositatis. Ideo novenarium numerum, qui numerus dividitur in ter tria, ajunt esse perfectissimum, atque adeò ad animum pertinere, tribuique Musis, quarum numerus constat è tribus triadibus. Ipsarum musarum nulla non censetur excellenti invento. Huc accedit, quod unitate signatur punctum; dyade linea, quæ nullam in se habet latitudinem, triade latitudo, hoc est ipsa totius rei superficies, quæ est forma & essentia rei, illa sine qua πέρας consistere nequit. Qua re docemur, sacratissimo hoc hujus diadematis texto significari primam rerum omnium autoritatem, quæ est à Deo. Qua dempta nihil quicquam eorum quæ sunt, existat. Ex Superioribus quoque omnibus conficitur, hoc ternione coronarum, quod est insigne pontificiæ majestatis, justissimam rerum administrationem efficacissimè demonstrari.

Martian. Cap. lib. 6. de triade. August. de civ. Dei lib. 11. c. 31. Plutarch. Fab. Max. Clem. Alex. lib. 6. Strom. Sen. ep. 59. Censor. cap. 14. Tzetz. in Hesiod. Philo Jud. πε. κοσμ.

Et verò cùm τριπλασίαν χάριν triplicem gratiam cuipiam deberi dicimus, omnimodam dicimus, cùm quempiam ter felicem nominamus, eum in perfecta & absoluta felicitate constitutum dicimus. Eodem ferè sensu Græci τρικάρηνον tricipitem vocarunt eum, qui triplici dominatu, hoc est, summa potestate præditus est. Cæterum cùm omnia sortiantur initium, medium, finem, extra quos terminos in rerum natura nihil est, hinc quoque pontificalem excellentiam demonstrari fatendum est. In ejus sapientia est auspi-

Plato in polit.

Aristid. εἰς ῥωμ.

auſpicatiſſimum initium rerum; Auſpiciis ductuque hujus tantæ ſublimitatis, rectà itur ad illam felicitatem quæ cumulat, aut potiùs ſuperat omnia vota. Hac item coronæ Pontificalis triade ſacrorum rituum conſummationem, omnemque adeò eccleſiaſtici muneris perfectionem ſignari, non abſurdè dici poteſt. Certè auſpicio triadis, ritu antiquiſſimo, preces tertiò, libamina tertiò repetebantur. Unde fortaſſe apud Platonem Ζεὺς τρίτος σωτήρ, Jupiter tertiùm ſervator. Enimvero ſacra monas tribuitur fabricatori Deo; Qui unus cùm ſit, ad ejus exemplum maxima quæque ſunt unica & ſingularia, ut mundus, Sol, Luna, Veritas. Dyas ex unitate profecta materiam procreavit. Trias omnes materiæ ſpecies. Ex his veluti autoribus conficiuntur ſequentes numeri, è quibus quoque conſtat abſolutiſſimum hoc mundanæ machinæ opus. Certè ſic ordinato hujus coronæ decore, ut è prima manet altera, è duabus tertia, ejus honor ita triplicatus intelligitur, ut è tribus una conſtet, una tres repræſentet, tres unam faciant. Eadem prope ratione qua ad conſtituendam hominis excellentiam neceſſe fuit in unum conſpirare tria, nempe Deum inſpirantem, eam rem quæ inſpiratur, qui eſt ſpiritus Dei, & ſubjectum quod inſpiratur, quæ eſt mens humana. Sub Chriſti regno collectum & unitum eſt quicquid ambitu cœlorum, quicquid maris terrarumque complexu continetur. Unus ille Deus, una eſt illius ſapientia, unica eſt illius in omnia, ſingulariſque potentia. A Chriſto, ſicuti à centro, ſive axe, manant omnes poteſtates in exteriora, veluti à polo in eam ſphæram, cui nomen circite. In hujus manu omnia ſunt. Præ hujus regno omnia regna ſunt exiguæ quædam & circumſcriptæ poteſtates, quæ ſupremæ huic & infinitæ majeſtati aſſurgunt. Ante hunc unum in genua procumbunt. Seque adeò ea lege & conditione inſtitutas fatentur, ut huic unî ſe probent obſequiis, cultu, veneratione, adoratione. Mundus quidem dividitur in regna & provincias ſicuti corpus in membra. At regnum Chriſti quod, ut ſol in re pellucida, in pontificia majeſtate eſt exſcriptum, eſt totum in ſuo toto. Per hoc totum diffuſum ſacratiſſimum numen domini noſtri aliter erumpit in eccleſia, aliter extra eccleſiam. Ubicunque eſt, Deus eſt, omnipotens, in ſua ſacroſancta majeſtate immenſus, in illa immenſitate admirandus; Sed & in eccleſia ſervator. Nam in eccleſia ſua diſperſas gentes collegit, ut quæ linguis & moribus diſſiderent, has fidei commercium congreges faceret; quas ſuperſtitionum errores diſtraherent, veræ religionis vinculum conſtringeret. Poſtremò omnium gentium patria Roma facta eſt, quòd eſt ſedes illius qui univerſis Chriſtianis loco parentis eſt; Qui geſtat inſignia regia,

Plato ep. 7.

Philo in ἀλληγ.

quia verè is regit universos qui universos patria cura & Christiana charitate complectitur. His accedit illud quod sapientiæ professores tradunt, æqualitatem senarii numeri ab ipso creatore mundi divisam fuisse in duas partes æquales. Prior est illa quæ constat è tribus diebus, illis qui præcesserunt creationem solis. Qui ternio dierum signat sæculum, hoc est, æternitatem quæ complectitur illam immensitatem quæ fuit ante, futuraque est post tempus. At tres sequentes demonstrant tempus, quod est imitamentum sæculi, si est ut re finita signari possit infinita. Prior item ternio est index ejus facultatis quam in divina majestate priorem suspicimus. Hanc vocant χαριστικὴν sive δωρητικὴν quæ tota constat gratia, munere, favore divino. Alteram dicunt κολαστικὴν sive κολαστήριον, quæ pertinet ad vindicandum & puniendum. Vi prioris illius cùm mundus fuerit creatus, meritò creator vocatur dominus nempe tanti operis, Vi hujus posterioris regit opus ab se conditum; & hinc, scilicet, vocatur Deus utraque facultate præditus, & utramque temperans. Hæc taliaque si Pontifex ad animum revocabit, & hîc quoque videbit quæ qualesque sint suæ partes, si in terris insidet locum Dei. Sacrum item candelabrum veteri lege Mosaica tres hinc inde habuit calamiscos, quasi tria utrinque turgentia lumina quibus templum Dei collucet; ut hinc quoque in pontificali apice divinum lumen esse intelligamus, nempe esse ipsum in terris qualis est in cœlo sol, qui habet super se φαίνοντα, φαέθοντα, πυρόεντα. Saturnum, Jovis, & Martis stellam; pòst se illas nempe Mercurii, & Veneris, & aëri vicinam lunam. Quorum omnium simulachrum sive imitamentum fuit insigne illud candelabrum, seu potius universi cœli. Superioribus addo, divinam majestatem tribus potissimùm rebus censeri, ἀφθαρσίᾳ, καὶ δυνάμει, καὶ ἀρετῇ incorruptibilitate, potestate, virtute. Harum singulæ singulari corona demonstrantur. Hæ tamen coronæ in unum redactæ contextum, incomprehensibilem illam adorandæ divinitatis perfectionem utrumque repræsentant. Hæc item tria in humanis mentibus progenerant amorem, timorem, honorem. In divinitate amamus illam sive incorruptibilitatem, sive immortalitatem; Timemus dominationem, vim, potentiam. Veremur & adoramus justitiam. Quæ omnia & si & verè & apposité dici possunt, tamen illa sapientia quæ fabricata est venerabilem illam trium coronarum coitionem, tria, opinor, docuit quibus omnis Christiana pietas continetur, legitimam apicis Apostolici successionem, scientiam salutis æternæ, deniq; cœlos referandi, occludendique potestatem. Nulla harum dotium non modò est regnum, sed & omni regno eminentior. His demonstrandis assumpta est corona, res perfecta, eoque perfectior quòd est triplicata. Emer-

Philo τίς ὁ τῶν θεί. κληρ.

Pluth. Aristide.

Emergente hac corona, valeant ethnica illa inventa. Valeat Ianus ille bifrons, fortè & trifrons, certè quadrifrons, & quicquid ſub tali ſpecie latere homines commenti ſunt. Ut illa non fuit religio ſed religionis imitatrix ſuperſtitio, ita talibus involucris veritatem abſcondit potiùs quàm oſtendit. Huc adde, ſi placet, τρικέφαλοι tricipitem illum in triviis Mercuri doctorem viæ, qui ſubſcriptione monſtrabat quà cuique eundum, non ſolùm per agros, ſed & in ipſa urbe Athenienſe. Quin extabant illius, ſi non Hipparchi monita στεῖχε δίκαια φρονῶν, μὴ φίλον ἐξαπάτα, ambula juſta meditans; ne amicum decipe. taliaque. Hoc, quicquid eſt, convenientius eſt noſtro huic apoſtolatus ſucceſſori, quo monſtrante ingredimur illam viam, extra quam omnia ſunt plena errorum. Nempe, hoc eſt, ſummum ac præcipuum munus apoſtolici culminis, in urbibus, in agris, quaqua patet hoc terræ ſolidamentum, diſſeminare doctrinam Euangelicam, quod eſt æternæ ſalutis unicum iter. Enimvero etſi hic noſter neque eſt τρικέφαλος, neque τρικάρηνος, triceps, verùm ut ita dicam, τρισίφανος, vi miniſterii, poteſtatiſque ſibi datæ homines æternæ ſervituti ereptos reddit æternæ libertati. Adeò ut unà cum Prudentio, pauculis mutatis, exclamare libeat,

Etymol. τρικέφαλος.

O triplex honor, ô triforme culmen,
Quo noſtri caput excitatur orbis;
Orbis Chriſtiani decus perenne.

Prudent. periſteph.

Iſtis omnibus accedit, quod hoc tam ſublime munus Apoſtolatus non poteſt obiri niſi ope ejus triadis quæ & docenti & diſcenti planè eſt neceſſaria. Hæc trias continetur λόγῳ, σαφηνείᾳ λόγου, ἀληθείᾳ αὐτοῦ, verbo, perſpicuitate verbi, veritate ejus. Qui ſanè eſt individuus ſive nexus, ſive textus trium coronarum, quarum ſingulis hæc ſingula demonſtrantur, integro ternione omnia. Hæc eſt illa majeſtas, ſublimitas, efficacitas τρικορύφου triverticis, trini, inquam, illius, & incomparabilis diadematis. Sed ne quis putet hoc pontificale diadema eſſe nuperum ac novitium inventum, legimus in lege Dei, laminam auream rutilaſſe in fronte pontificis; Tum in hac lamina ſcriptum fuiſſe nomen Dei. *Id quod ſignificabat*, inquit Hieronymus, *univerſa quæ ſubter ſunt, Dei arbitrio gubernari.* Hunc Clemens Alexandrinus vocat pileum aureum, qui ſignificavit, inquit, regalem Domini poteſtatem, & principale imperium Chriſti. Tradunt quoque hiſtoriæ eccleſiaſticæ ſcriptores, Joannem Apoſtolum, ipſum qui ſupra Domini pectus recubuit, pro inſigni pontificio geſtaſſe petalum, ſive auream in fronte laminam. Sequutis temporibus, Sylveſtri Romani epiſcopi verè pontificia moderatio in hac quoque parte eluxit. Nam oblatam ſibi à Con-

Philo Jud. ἀλληγ.

Hieron. ad Fabiol. veſt. ſacer.

Clem. Alex. lib. 5. Strom.

Niceph. lib. 4.

Plati. in Sylv.

ſtantino auream coronam pretioſis lapillis igneſcentem conſtanter aſpernatus eſt, contentus mitra, alboque velamine. Album quidem velamen, ibi fuiſſe inſigne epiſcopalis & paſtoritiæ curæ, nemini dubium. Albedo in omnibus eſt Deo grata, vel in ipſa textura, nempe in lino & lana. Totum inſigne ſacrati capitis, ipſam, inquam, mitram veriſimile eſt ab illa Apoſtolica fuiſſe deſumptam, quæ & ipſa Apoſtolorum ætate, ut dixi, fuit aurea. Ergo quòd Conſtantinus Sylveſtro obtulit mitram, priſco & in eccleſia recepto more fecit. Quòd auream, id quoque ritè. Quòd gemmatam, id novo more. Mitram Sylveſter, hoc eſt, pontificalis capitis inſigne conſtans ex aurea lamina, alboque velamine, ut muneri ſuo convenientem, ſibique debitam uſurpavit. Quòd gemmas, novum mitræ additamentum repudiavit, id modeſtè & Chriſtianè fecit. Hoc exemplo adnotatum eſt, Gottifredum, qui expugnata Hieruſalem, omnium Chriſtianorum ſuffragiis factus eſt rex, auream coronam, quam ſingulari virtute meruerat, reſpuiſſe. Is hoc negotium hac via reputabat, Indignam rem fore, ſi ipſe uteretur aureo diademate in illo ipſo loco ubi Chriſtus rex regum, atrociſſima morte affectus, capite coronam ſpineam geſtavit. Porrò cùm Gottifredus rex eſſet, neque novum, neque inconveniens erat, ipſum quaſi regem inſigniri corona. Quam tamen ipſe geſtare ſingulari cauſa, ea quam proximè memoravi, prohibitus, noluit. Eadem ratione Sylveſtro, exemplo Apoſtoli, jus fuit geſtare mitram auream, gemmis ornatam, quæ haud multùm diſtat ab aurea. Attamen gemmata abſtinuit; ut, quomodo is ſuis ſucceſſoribus penitus extinctæ diabolicæ ſuperſtitionis gloriam tradidit, ita aliquid iiſdem relinqueret, quo tanti facinoris, tantæque felicitatis decus auctius fieri, ac luculentiùs repræſentari poſſet. Hoc fuit diadema gemmatum ac triplicatum ea forma qua hodie conſpicitur. Quid mirum, ſi ubique flagrans Chriſtiana pietas, ſimulque admiratio tanti culminis, tum veneratio ſacroſanctæ ſedis metallum pretioſiſſimum hîc quidem cumulavit gemmis, eaque ſpecie qua nulla unquam ante mortales oculos obverſata eſt auguſtior? ſi denique ſequenti ætate, omnis generis opibus in ſinum eccleſiæ cumulatiſſimè congeſtis, ſtudia & ardorem ſuæ profeſſionis pia hac benignitate teſtatum fecit? Cæterùm in hoc diademate pretioſus lapis verbum Dei ſignificat, quod neſcit interitum, nec eſt obnoxium rubigini & corruptioni. Certè Magi nato Chriſto obtulerunt aurum, quod eſt ſymbolum regni. Manet hæc corona, nempe aurea, inquit Clemens Alexandrinus, immortalis ad imaginem domini;

Plato lib. 12. de leg. *Plati in Paſchali 2.* *Clemens Alex. lib. 2. pædag. cap. 8.*

Non

Non enim ſicuti flos flacceſcit. Porrò ſi priſca Roma fuit diademata, ſicuti regina gentium, is qui hodiernæ novæque Romæ imperat, annon meritò extraordinaria corona, ea quæ exſtet ſuper omnia diademata, inſigniri debet? Nam ſuper illa quæ uſque adhuc retuli, Romanus Hierarcha tam latè regnat, ut vel ex eo tantùm quod talis tantuſque eſt, magnis regibus adnumerari poſſit. Et hæc quidem illa ſunt, quæ de Pontificio diademate verecundè potiùs quàm confidenter ſcribo. Non ſum neſcius, in tanta hac opinionum diverſitate, variis affectibus hæc acceptum iri. Sed quid agas? Vetus eſt verbum, σοὶ μὲν ταῦτα δοκοῦντ' ἐστὶν, ἐμοὶ δὲ τάδε. tu iſta cenſes, ego hæc. Stob. εἰς τὸ ἐναντίον περὶ γαμμ.

CAROLI PASCHALII
Regis in Sacro Consistorio Consiliarii & apud Rhætos Legati
DE CORONIS
LIBER DECIMUS,
Qui est, de priscorum regum multiplici, varioque diademate, De ritu sumendi diadematis, De additamentis coronæ.

CAPUT PRIMUM.

De tiara regum Persicorum. Discrimen inter tiaram ac diadema. Quinque tiara. Primi generis tiara effigiatur. Ejus materia. Secundi generis tiara, gestamen ducum & primarum. Tertius tiara judicum proprius. Quartus sacrificantium.

Uc usque egi de iis capitis insigniis quibus hodierno die utuntur eminentes ac summæ potestates, illæque quæ sunt his proximæ. Restat ut persequar illas regiæ summæque dignitatis indices coronas, sive capitis gestamina quæ olim apud longinquos reges in usu fuerunt. Nam prisca diademata pro more cujusque gentis non una forma, sed variata fuisse constat. Et verò quæ in orbe Romano corona fuit, aut diadema, Persarum regibus fuit tiara. Etsi hîc antiquitatis monitu libet discriminare priscum tiaram à diademate. Nam tiara, rectus, ut supra dixi, dicamque, ita fuit pileus regius, ut non tamen esset diadema. Cui rei documento illud est, quòd tiara regius cumulabatur diademate. Hoc discimus è Xenophonte, ubi loquitur de Cyro è regia prodeunte in publicum, & quidem circumfuso regia pompa, omnique aulico splendore. Habuit, inquit, diadema

Xenoph. de inst. Cyr. lib. 8.

dema circa tiaram. Et affines ejus illud ipsum insigne habebant, & nunc hoc ipsum habent. Apulejus quoque ubi describit Paridem, ei tribuit auream tiaram, hujus scilicet generis cujus est ea quam nune dico. Adest & locus Luciani, ubi is luculenter distinguit tiaram ab diademate. Alium siquidem fortuna excipiens, inquit, regiè ornat, imponens tiaram, & satellites tradens, & caput diademate evinciens. Cui loco alter ejusdem scriptoris similis est, Pro honore isto, ô rex, gratias tibi habeo, ac Persico more procumbens adoro te, adductis post tergum manibus, venerans rectum istum tiaram, atque ipsum diadema. His addo tertium, perinde ac si quis regiè ornatus rectum habeat tiaram, & diadema, & alia, quotquot sunt, insignia regia, ac tamen mendicet. Cæterùm invenio quinque fuisse tiaras. Unum universæ Persarum genti communem. Alterum primorum. Tertium judicum. Quartum sacrificantium. Quintum regiæ majestatis proprium. Quòd tiara fuerit pileus communis cuilibet Persæ, docet Strabo, ubi describit vestitum hujus gentis. Nam inter cætera tribuit illis tiaras affines tiaris Magorum. Et paulò post describens formam tiaræ ait eos gestare περὶ τῇ κεφαλῇ πίλημα πυργωτὸν, circa caput pileum turritum. Id quoque perspicuè palam est ex Anacreonte,

Apul. lib. 10. Metam. *Lucian. rect.* *Lucian. navig. seu vota.* *Lucian. Piscat. seu reviviſc.* *Strab. lib. 15.*

Ἐν ἰσχίοις μὲν ἵπποι
Πυρὸς χάραγμ' ἔχουσι,
Καὶ Παρθίους τις ἄνδρας
Ἐγνώρισεν τιάραις.

Anacr.

In coxis quidem equi ignis signum habent, Et Parthos homines quis novit [è] tiaris. Quibus in versibus non distinguit pileos vulgares à sublimioribus. Adest & locus Justini, ubi loquitur de Semiramide, *quæ Nino filio adhuc puero non ausa tradere imperium, sexum mentita, brachia ac crura velamentis, tiara caput texit. Et ne novo habitu aliquid occultare videretur, eodem ornatu & populum vestiri jubet.* Quem morem vestis, inquit, exinde gens universa tenet. Hujus pilei materiam, quæ fuerit, Strabo explicatè tradit, ῥάκος δὲ σινδόνιόν τι περὶ τῇ κεφαλῇ, circa caput quidpiam panni Sindonii. Ergo tiara fiebat è lana contorta, ut apud Statium loquentem de juvene successore regni Persici.

Justin. l. 1.

Atque is ubi intorto signavit vellere crinem,
Convenitque Deis, hilari per castra tumultu
Vadit ovans.

Stat. lib. 8.

Hic enim Statius ipsi regi non regiam tiaram in castris, sed communem, eamque laneam tribuit. Porrò hæc tiara non tantùm Persarum, sed & aliarum gentium propria fuit. Qua de re operæ pretium est referre verba Hieronymi. *Quartum*, inquit, *genus est vestimenti rotundum pileolum, quale pictum in Ulyssæo conspicimus,*

Hieron. ad Fabiol. de vestitu sacerd.

mus, quasi sphæra media sit divisa. & pars una ponatur in capite. Hoc Græci & nostri τιάραν, nonnulli galerum vocant, Hebræi misnephet. Non habet acumen in summo; non totum usque ad comam caput tegit, sed tertiam partem à fronte inopertam relinquit, atque ita in occipitio vitta constrictum est, ut non facilè labatur ex capite. Est autem byssinum, & sic fabrè opertum linteolo, ut nulla acus vestigia extrinsecus appareant. Alterius generis tiaram dixi fuisse gestamen primorum, nempe, ut Suidas & Hesychius ajunt, τῶν στρατηγῶν, ducum. Hunc tiaram Valerius Flaccus describit in his versibus, ubi loquitur de Mirace Persa regio interprete.

Valer. Flac. lib. 6. Arg.

At viridem gemmis, & Eoæ stamine sylvæ
Subligat extrema patrium cervice tiaram
Insignis manicis, insignis acinace dextro.

Etymol. τιάρα. Plutarch. ἀποφθ. βασιλ. καὶ στρατηγ. Plutarch. πολιτ. παραγγ. Curopal. de offic. Constantin.

Hoc genus tiaræ fuit inclinatius, & in frontem exporrectius, ut discriminaretur à regio. Plutarchus loquens de Artaxerxe, & pœnis ducum, & pro vellendis, inquit, capillis, depilandoque capite tiaram ponerent. Hoc quoque genus tiaræ idem Plutarchus tradit concessum fuisse septem Persis Magorum interfectoribus. Etsi hæc tiara videtur quàm proximè accedere ad regiam, quæ extraordinario merito data sit loco extraordinarii præmii; ac præ cæteris εἰς τοὔμπροσθεν τῆς κεφαλῆς, in anteriorem partem capitis exporrigeretur, quasi regia illa quæ erat recta. Tertio loco posui tiaram judicum, de quo exstat locus Curopalatis, qui alibi tiaram à Medis desumptam ait. Is ergo Curopalates tradit, judices Medorum, capite gestare φακιωλίδα, quam interpretantur tiaram. Hinc, inquit, cuique tiara. At etiam formam ejus describit. Addit enim, huic tiaræ ad sinistrum latus appensum esse μαργέλλιον συρματεῖον, opus è margaritis fimbriatum, alteram aurem gestoris obtegens. Qua re significatur, aurem intectam accusatoribus dari, tectam accusatis. Hæc videtur esse illa tiara, quam Priamus gestabat, cùm populis jura daret in loco imperfecto,

Virgil. 7. Æneid.

Hoc Priami gestamen erat, cùm jura vocatis
More daret populis; sceptrumque sacerque tiaras,
Iliadumque labor, vestes.

Niceph. lib. 11. cap. 21.

De tiara sacerdotum & sacrificantium, quam quarto loco posui exstat locus Strabonis, qui ait, Persas sacrificantes gestare τιάρας πιλωτὰς καθηκούσας ἑκατέρωθεν, quæ verba interpres ita reddit, filtraceas infulas ex utraque parte dependentes. Ille quoque ἀρχιερεὺς supremus sacerdos Syriæ Deæ, qui solus est purpuratus, τιάρῃ χρυσῇ ἀναδέεται, aurea tiara redimitur. Nicephorus tradit Eusebium Episcopum Samosarensem multas ecclesias visitasse pastoribus vacuas. ac sumpto habitu militis, tectoque capite episcopali tiara, quam è

pileo

pileo confecerat, Syriam, Phœniciam, & Palæstinam peragrasse. Sacerdotalis hujus tiaræ mentio est apud Juvenalem,

Jam pridem cui rauca cohors, cui tympana cedunt *Juven. Sat. 6.*
Plebeja, & Phrygia vestitur bucca tiara,
Grande sonat, &c.

Ex his omnibus constat, has tiaras fuisse pileos gentis Persarum, Medorum, Lydorum, Phrygum eminentes & fastigiatos, atque ut è Strabone adnotavi, turritos, qualis propemódum est hodiernus pileus Turcarum quem Tulbantem vocant.

CAPUT II.

Regia tiara est recta. De more illustrium hominum cùm urbes ingrederentur. κυρβασία. Tiara verè insigne regium apud Persas. Mulieres παροφόροι. Tiara lunata. Materia regiæ tiaræ. Amplitudo ejus. Implere tiaram, quid, κάνδυς ἁλιπόρφυρος.

Regia tiara & forma & regalibus additamentis, nempe diadematis discriminabatur ab hoc pileo multitudinis, primorum, judicum, sacrificantium. Prima discriminis nota est, quod regia tiara fuit recta, non item cæteræ, nec simpliciter tiara, sed regia tiara dicebatur, ut apud Æschylum,

ἔλθ' ἐπ' ἄκρον κόρυ- *Æschyl.*
μβον ὄχθου, κροκόβαπτον *Pers.*
ποδὸς εὔμαριν ἀείρων,
βασιλείου τιάρας
φάλαρον πιφαύσκων.

Accede ad summam oram tumuli, purpureum pedis calceum attollens, regii tiaræ verticem demonstrans, hoc est, ut ibi Scholiastes ait, τὸ σῆμα, regium insigne. Dion Chrysostomus ait, Persas regibus suis circumdare tiaras & sceptra, & diademata, ne nesciantur esse reges. Ubi distinguit tiaram à diademate, sicuti alii scriptores, quorum loca supra citavi. Additque fieri non posse ut duo gestent tiaras rectos. hoc est, ut uterque regnet, ut duorum sit unum regni numen. Quod unus hic regius tiara esset rectus, præter cæteros, disertim tradunt Suidas, & autor Etymologici, iisdem verbis. Suidas etiam ait, Demaratum Lacedæmonium, concedente ei rege, ut peteret siquid vellet, petiisse ut Sardeis, regiam urbem tiara regia ingrederetur, hoc est, habitu regio. Moris enim fuit, (hoc obiter dico) ut illustres homines, si quandoque insigniores urbes intrarent, coronati essent, nempe iis coronis, quas virtute in certaminibus meruissent. Quo exemplo Callipus ille, scelestus ille molitor cædis Dionis, priusquam ad hoc tantum scelus accingeretur, cùm, inquam, etiam haberetur primus amicorum Dionis, una

Dion Chrysost. orat. 14.

Suid. & Etymol. παρα.

Plutarch. Dion.

unà cum eo ingressus est Syracusas ἐστεφανωμένος, coronatus, sicuti in certaminibus conspicuus & advertendus. *[Aristoph. ὄρνιθ.]* Aristophanes Persicam tiaram disertim vocat χυρβασίαν, demonstrantem cristam galli gallinacei, ejus quæ dicitur avis Persica. Et verò hunc gallum, quasi regem, ait gestare insignia regia Persica, quam dicit esse χυρβασίαν ὀρθὴν. Ex quo Aristophanis loco conjicere licet, qua specie tiara regia fuerit, nimirum paulo remotior à fronte, & quà media frons est evacutior, & in mucronem fastigiata, Cæterùm Scholiastes interpretans illa verba, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὴν χυρβασίαν τῶν ὀρνίθων μόνος ὀρθὴν, ait, aliis solitum esse ut insigne capitis gestent complicatum & extensum, sive pertendens in frontem; at regibus rectum. *[Plutarch. π. φιλαδελ.]* Plutarchus ubi memorat Ariamenem non hostiliter venisse contra Xerxem, sed eum quietè adiisse veluti judicem, ait eum, veniente fratre posuisse tiaram, quam reges ferunt rectam, & hoc habitu occurrisse ei, eumque salutasse. Hæc est illa tiara, qua Alexander, quamvis assumpto vestitu Persico, insigniri noluit. Hanc ipsam *[Plutarch. Alex. Mag.]* Tiribazus vocat κίταριν ἑστῶσαν, cidarim stantem, id est, rectam. Hæc est illa, quam Artabanus postquam sibi imposuit, Persis pri- *[Plutarch. Artax.]* stinum regnum restituit. Illa ipsa, quam milites Cyri, ejus capiti *[Agath. lib. 2.]* impositam videre cupiebant. Tiaram Curopalates ait Cyrum sumpsisse à Medis, quamvis se Persarum regem ferret *[Zonar. in Cyr. Curopal. de offic. Constantin.]* Et quidem apud Medos mulieres dicebantur παρφόροι gestatrices tiaræ. Tyrius *[Tyr. Max. Διαλ. I.]* Maximus ubi loquitur de Xerxe, quem fœda & incesta cupiditas inquinavit, Hunc, inquit, non in amorem impulit Indica procera puella, non Mardonica tiarifera, non Carica armata, non Lydia canens, non Ionica, non Hellespontiaca, sed venit ad Amistrin filii uxorem. Apud eundem scriptorem magnus Rex, nempe Persarum, *[Max. Tyr. de amat. Socr. orat. .o.]* conditur tumulo, & quidem insignitus tiara. Altera nota regii tiaræ fuit luna; eumque vocabant tiara lunatum, hoc est, lunæ specie conspicuum. *[Sydon. Apoll. in panegyr.]* Sidonius Apollinaris,

Ut fastu posito tumentis aulæ
Qui supra satrapas sedet tyrannus,
Ructans semideûm propinquitates,
Lunatum tibi flecteret tiaram.

Tertia nota fuit ipsa tiaræ materia aurea & gemmea. Id quod quia regio fastigio conveniens est, non solùm trado ut verisimile, sed *[Herodian. lib. 5.]* verum esse ex Herodiano fit confirmatius, ubi loquitur de Antonini habitu & ornatu post interfectum Macrinum, in formam, inquit, tiaræ corona [ei erat] constans ex auro, & variis lapillis pretiosis. Si in speciem tiaræ corona facta erat, necesse est tiaram fuisse ex auro distinctam insigni varietate lapillorum. Tiaræ ad- *[Hesych. κίδαρις.]* debantur unguenta pretiosissima è myrrha & Labyzo, Hesychio teste.

teste. Postremo tiara regius amplitudine cæteris antistabat. Certè Magus is, qui Smergeren fratrem suum, nomine Cambysis regem subdebat, his verbis ipsum alloquitur. Ne, inquit, peragrans Persici imperii provincias è facie noscaris, circumdabimus te multo satellitio; & faciem ferme totam tiara velabit, & insigne regium, quod erit latitudinis & longirudinis eximiæ. Nam quo majus & amplius fuerit, hoc erir luculentius argumentum magnificentiæ & majestatis. Cujus fraudis Tertullianus intelligens, ubi loquitur de mitra tam ampla, ut facilè gestoris caput tegat ne adgnoscatur, *Nemo*, inquit, *ostendere volens hominem, cassidem ei aut personam induit*. Hunc tiaram, verisimile est esse illum, quem Cyrus in præliis gestare solitus erat. Hæc regii tiaræ amplitudo causam dedit ei locutioni, cujus è Græcis desumptæ, nostri fuerunt imitatores. Quippe invenio, implere tiaram, usurpatum pro eo quod est obire munia regia. ut epud Statium,

Zonar. in Mag.

Tertull. lib. de car. Christi.

Plutarch. Artax.

——— *visusque sibi nec sceptra capaci*
Sustentare manu, nec adhuc implere tiaram.

Stat. lib. 8. Theb.

Regum Persicorum imitatione antiquitas finxit alios sive heroas, sive vates, sive alio quopiam munere insignes, non quidem reges, sed fortè supra ipsos reges tiara regia sublimes. In his est Orpheus, qui dum vel in ipsa Argo navi, una cum Jasone & Medea, & alibi citharæ sonitu & cantu feras, ipsaque inanima derinet, aspicitur πάρεν χρυσωγῆ ἐπὶ κεφαλῆς αἰωρῶν, tiaram auro splendentem super capite efferens. Ganymedes quoque cùm in cœlum raptus est, pingitur tectus tiara, sicuti Cupido succinctus pharetra. Pelops puer adamatus à Mercurio, & ab ipso Deo jam factus feroculus, dum regit quadrigas, in tabula aspicitur insignis tiara recta, & Lydia stola; Ejusque statua capire gestar Persicum tiaram auro compactum. Ceterùm ex omnibus hisce locis illud quoque discimus, huic regio tiaræ circumpositum fuisse diadema, notam regiæ frontis; & ex tiara, ac diademate sic junctis & compactis constitisse insigne capitis regum Persicorum, quod una voce dictum est tiara. Tum illud, insignia regum Persicorum fuisse tiaras, torques, acinaces, quibus adde manicas, Valerius Flaccus,

Philostr. in imagin.

Lucian. in Deo. judic.

Philostr. in imag.

Philostr. in imag.

Plato lib. 8. de Rep.

At viridem gemmis, & Eoa stamine sylva
Subligat extrema patrium cervice tiaram.
Insignis manicis, insignis acinace dextro.

Val. Flacc. lib. 6.

Denique tiaras fuisse purpureos. Erat is non fuit cujuslibet purpuræ color, sed illius tantùm quæ propriè esset è concha marina; quæ Polluci est κάνδυς ἁλιπόρφυρος. Unde Romanis principibus fiebat paludamentum, insigne altissimi omnium fastigii.

Pollux lib. 7. cap. 13.

CAPUT

CAPUT III.

Cidaris Armenica. Cidaris ac tiara promiscui significatus. Cidaris gestamen regum Ægypti. Candys. Causia Macedonica. κορδύλη. κρώβυλος.

QUam Persæ tiaram, Armenii vocabant cidarim, sive, ut ex Herodoto scribit Pollux, κίταριν, & κίταριν, id est, diadema regibus Armeniæ peculiare, nec ferè, nisi nomine distinctum à tiara. Quanquam hoc quoque nomine fuit diadema aliorum quorundam regum, veluti Mithridatis regis Ponti, quam Plutarchus disertim vocat cidarim. Et Philo tradit, reges Eoos sive Orientis solitos esse uti cidari pro diademate. Ergo rectè dixerim, aliquando cidarim usurpari pro tiara Pontica. Cæterùm cùm apud Plutarchum Artaxerxes Datium unum è liberis suis renuntiasset regem, ei concessit τὴν καλουμένην κίταριν ὀρθὴν φέρειν, eam, quæ vocatur citaris, rectam ferre. Hesychius vocat cidarin sive citarin pileum regium, aut, ut Suidas ait, περίθεμα τῆς κεφαλῆς, circumpositionem capitis. Certè fuit pannus contextus è pilis; aut genus galeri, qui censetur esse idem cum tiara. Id quod Suidas videtur docere his verbis, πιλὸς ἢ κίδαριν λέγουσι περιχώριον πίλιον, nempe vulgarem pileum, & universis communem. Addit, ἢ στέφανον ἢ φακιώλιον, ἢ πῖλον βασιλικὸν Περσῶν, ἢ τὸ στρόφιον ὃ οἱ ἱερεῖς φοροῦσι, aut coronam, aut fasciam, aut pileum regium Persarum, aut strophium quod sacerdotes ferunt. E quibus verbis perspicuè datur intelligi, cidarin illud ipsum significasse quod demonstrat tiara. Agathias quoque cùm de Artaxerxe loquitur, ejus insigne regium nunc tiaram vocat, nunc cidarin. Id ipsum planum quoque fit ex alio ejusdem scriptoris loco, ubi agit de cidari imposita utero, in quo erat conceptus Vararanis regis Persarum. Nicephorus, ubi ait, hunc ipsum Artaxerxem patrem Chosroæ, Arrabano per dolum interfecto, primum omnium è Persis sumpsisse insigne regium, eam vocat cidarin. Plutarchus quoque cùm memorat, Alexandrum exuta veste patria, sumpsisse externam, ait illum capiti suo circumdedisse regiam & recta tendentem cidarim. Apud Pollucem, ut supra dixi, cidaris est tiara. Zich Persa Chosroi exprobrat ignaviam, ex quo tempore sumpsit cidarin. Quod tiara fuerit nomen Armenici diadematis, discimus è Zonara, cùm memorat, Tigranem capiti suo detraxisse cidarin coram Pompejo, ibique fuisse ut eam poneret ante pedes ejus, & procumberet in genua. sed regem à Pompejo allevatum, sibique adsidere jussum. Cidarin quoque fuisse gestamen

Pollux lib. 10. cap. 36.
Plutarch. Pomp.
Philo πε. ς. Μον.
Plutarch. Artax.
Suid. & Hesych.
κίδαρις.
Agath. lib. 4.
Niceph. lib. 1. c. 6.
Plutarch. de Alex. fort.
Pollux lib. 7. cap. 13.
Menand. πε. πρεσβ.
Zonar. in Mithr.

gestamen regum Ægyptiorum, legimus in vita Æsopi. Certè cùm
Nectenabò admisit Æsopum ab rege Babyloniæ ad se missum, capite *In vita Æsop.*
gestavit διάλιθον κιθάραν, gemmatam citharim. Arenim dixi è
Polluce, Persicæ tiaræ inditum quoque nomen candys. Quæ vox
pro vestitu barbarico discrepante à Græcanico indutu usurpatur
apud Lucianum, ubi rhetorica agit causam suam. Equidem ô judi- *Lucian. bis accus.*
ces, inquit, cùm hic esset adolescentulus, voce barbarus, ac tantùm
non candy indutus in Assyrium modum, susceptum institui. Plutar- *Plutarch.*
chus quoque alicubi ait, Græcos & barbaros non distingui chlamy- *περὶ τῆς Ἀλεξ. τύχ.*
de, non pelta, non acinace, non candye. Ubi candys est vestis, puta *ἢ ἀρ.*
Assyria. Et verò candyn ita nominat Lucianus, ut difficile dictu sit,
an ea voce demonstret diadema, an vestem. Aut, inquit, sperat can- *Lucian.*
dyn purpuream, & torquem aureum. Alibi conjungit candyn & *quomod. hist. scrib. sit.*
tiaram, ut videri possit candyn esse vestem, sive Assyriam, sive Per- *Lucian.*
sicam, potiùs quàm notam regii capitis. Id quoque conficitur Plu- *Deor. concil.*
tarcho, cùm ait Alexandrum, barbarico cultu rejecto, qualis est
tiara, & candys, & femoralia, è Macedonico & Persico more mix-
tam vestem induisse. Sed omnem hinc dubitationem eximit alius
Luciani locus, ubi Philippum mortuum & Alexandrum quoque *Lucian.*
mortuum colloquentes facit. Tu verò, inquit Philippus, abjecta *Dial. Mort.*
chlamyde Macedonica, candyn, ut ajunt, induisti, ac tibi tiaram *Philostrat. in imag.*
rectam imposuisti. In imaginibus Philostrati ubi describitur habi-
tus regis Medorum, planè distinguitur tiara à calasiri, & candy. E *Lucian.*
quibus omnibus palam fit, candyn quoque fuisse vestem, & quidem *Deor. Concil.*
honoratiorem. Redeo ad causiam, quod fuit proprium diadema re-
gum Macedoniæ. Sed, ut supra de tiara dixi, ipsa causia proprie
fuit gentis Macedonum. At illa regum propria vocata fuit δια-
δηματοφόρος ferens aut sustinens diadema. Hoc genus causiæ An- *Plutarch.*
tonius dedit Ptolomæo, ut regi Phœniciæ, Syriæ, & Ciliciæ. *Antonio.*
Causiam fuisse communem pileum Macedonum, discimus è Stra- *Strabo lib.*
bone, ubi memorat, Onesicritum ab Alexandro missum fuisse ad *15.*
Indicos philosophos Germanas. In quibus cùm Calanus esset, vi-
dissetque Onesicritum καυσίαν φοροῦντα ferentem causiam, & chla-
mydem, & crepidas, risisse. Id quoque verum esse, è Menandro
firmat Pollux, Causia, inquit, est pileus Macedonicus, sicuti Persi- *Pollux lib.*
cus, ὥσπερ Περσικός. E quibus verbis puto excidisse vocem πίλος, & *10. c. 36.*
sic legendum, ὥσπερ πίλος Περσικός. Quid, quod barbaricum pi-
leum Suidas generali appellatione vocat καυσίην: Ipse tamen unà
cum autore Etymologici postea agnoscit καυσίην esse Μακεδόσιν
εὔχρηστον ὅπλον, καὶ σκέπας ἐν νιφετῷ, καὶ κόρυν ἐν πολέμῳ. Mace-
donibus familiare genus armorum, ac tegmen in imbre nivali & *Etymol.*
galeam in bello. Quæ etsi vera sunt, tamen haud minuunt id quod *καυσία.*

Athen. lib. 12. dixi, causiam esse diadema Macedonicum. Certè Athenæus describens vestitum Alexandri, ait illum singulis ferme diebus induisse chlamydem purpuream, tunicam albo distinctam, & causiam quæ diadema regium sustineret. Quibus è verbis conficitur, verum quidem esse id quod dixi, causiam esse commune Macedonum capitis gestamen, qualis est pileus, qualemque dixi esse tiaram Persicum; sed regiæ causiæ diadema fuisse impositum, id est, pileo Macedonico additam coronam regiam, aut certè eam notam quæ esset loco coronæ. Verùm & in ipsa regia causia fuerunt excellentiores notæ quæ illam discriminabant ab aliis. Hoc docet Plutarchus cùm de-*Plutarch. Demetr.* scribit vestitum Demetrii. Hunc enim ait fuisse redimitum καυσίαις διμίτροις, causiis duplici filo, aut vinculo. Ac si dicat, has causias esse regibus peculiares, non item aliis. Quippe alia fuit causia potentiorum propria, de qua Plutarchus, ubi inducit Neoptolemum *Plutarch. Eume.* loquentem de Cratero. Et si tantùm, inquit, viderint causiam ejus, vocemque audierint, impetu venient cum armis. Sed in iis quæ sequuntur, Plutarchus docet, hanc potentiorum causiam fuisse insignem, ac distinctam à cæteris. Licuit enim Eumeni, inquit, causias, purpuram & chlamydes distribuere, id quod erat donum apud Macedonas maximè regium. Eumeni licuit dare causias. Nunquid pileum vulgarem Macedonicum? Ridiculè. Quid ergo? causiam, hoc est, pileum insignem, propriumque ducum & potentiorum ho-*Etymol. ἐγκεκοισυρωμένος.* minum. Quæ Persis tiara, Armeniis cidaris, Macedonibus causia fuit, Cyprii vocarunt κορδύλην, Athenienses κρώβυλον, nempe utrisque συνείλημμα τῆς κεφαλῆς involucrum capitis.

CAPUT IV.

Cornu receptum inter diademata. Cornua in cœlo. Cornu insigne divinitatis. Dii cornuti. Alexander magnus cornutus. Fluvii & montes cornuti. Omnia summa, ipsæ concavitates, chersonesi cornuti. Cornu Amalthea. Prisci reges cornuti. De cornubus Cippi. In rege cornu quid signet.

ADest & cornu, quod in ordinem diadematum receptum esse minimè mirabitur is, cui ejus dotes introspicere libuerit. Nulla harum non est luculentissima; nulla non efficacissimè repræsentat regiam sapientiam, excellentem potentiam, dignitatem eminentem, majestatem perpetuam. Primùm ajo, cornua occupasse cœlum nulla aliorum cœlestium corporum invidia. Et verò Luna aspicitur facie cornuta.

Virgil. 3. Æneid. *Tertia jam lunæ se cornua lumine complent.*

Atque adeò antiquitas haud quaquam absurdè existimavit cornu esse

esse insigne divinitatis. Cùm stultè saperet Alexander, existimavit hominibus persuaderi posse se Jove prognatum, si sumeret cornua Ammonis. Sic pulchrum credidit, quod pulchrum in homine, nempe faciem, cornubus fœdare, inquit Clemens Alexandrinus. Sic credi posse credidit se, quamvis aspectu mortalem, additum esse numinibus. Nam numina, & quidem potissima; antiquitus exhibebantur cornuta. Silius Italicus Jovem vocat cornigerum. *Athen. lib. 12.* *Clem. Alex. exhort. ad Græc.*

Cornigerumque Jovem, Tarpejumque ore vocemus. *Sil. Ital. lib. 16.*

Bacchus priusquam nasceretur, habuit cornua, quibus perforavit crus Jovis. Eum certè Euripides vocat tauricornem, *Etymol. Διόνυσος.*

ἔτικτεν δ', ἁνίκα μοῖραι
τέλεσαν ταυρόκερων θεόν. *Euripid. Bacch. actu 1.*

Edidit [JupiterBacchum] quando parcæ perfecerunt taurinis cornibus Deum. Hunc quoque faciunt redimientem sua cornua pampino.

Illum post acies, rubrique novissima claustra
Æquoris hìc resides thyrsos, hìc ara moventem,
Udaque pampinea nectentem cornua vitta
Nunc etiam meministis aquæ. *Val. Flacc. lib. 5.*

Nimirum hic Jovis clancularius filius patrem imitatur. Nam Ammonem, qui idem est cum Jove antiquitas cornutum effinxit, κεροφόρον καὶ αἰπυκέρωτα cornigerum & alticornem. Silius Italicus.

Ammon numen erat Libycæ gentile carinæ,
Cornigeraque sedens spectabat cærula fronte. *Sil. Ital. lib. 14.*

Et paulò post,

Is postquam adversis nullus modus, accipe nostrum
Ammon sanguinem ait, spectator cladis iniquæ.
Atque acto in pectus gladio, dextra inde cruorem
Excipit, & largè sacra inter cornua fundit.

Eodem libro,

Uritur undivagus Phyton, & corniger Ammon.

Atque adeò apud Ammonem lapis legitur, quod Ammonis vocant cornu. *Nam ita tortuosus,* inquit Solinus, *est & inflexus, ut effigiem reddat cornu arietini. fulgore aureo est. Prædivina somnia repræsentare dicitur subjectus capiti incubantium.* Eadem ferè Plinius. *Ammonis cornu,* inquit, *inter sacratissimas Æthiopiæ gemmas, aureo colore, arietini cornu effigiem reddens promittitur prædivina somnia repræsentare.* Fluvii qui inter numina numerantur, effigiantur cornuti. Lycophroni Ocinarus fluvius est βούκερως, corniger propter violentiam. Atque adeò ajunt omnes fluvios ab Oceano defluos, & in Oceanum refluos vocari cornua. Inachum Statius cornutum facit, *Solin. cap. 30.* *Plin. lib. 37.* *Lycophr. Cass.* *Etymol. κέρας.*

—— pater ipse bicornis
In lævum prona nixus sedet Inachus urna. *Stat. lib. 2. Theb.*

Phornut. Nept. 71. Græcis fluvii non solùm erant κεραςφόροι, sed & ταυρωποὶ taurino aspectu. Ideoque dicebantur efferre cornua quasi tauri.

Val. Flacc. lib. 1. Arg. 6.

Sylvarumque Dea, atque elatu cornibus amnes.

Et quia tales, aliasque ob causas quas infra memoro, dicebantur regnare. Virgilius ad Tybrim fluvium,

Virgil. 8. Æneid.

Corniger Hesperidum fluvius regnator aquarum,
Adsis ô tandem.

Sophocl. Trachin. Ergo meritò Deianira Acheloum facit βούκερων capite bovillo, videlicet, propter cornua. Ipsa quoque celsissima montium juga antiquitas cornuum nomine demonstravit. Lycophron.

Lycophr. Cass.

— ἔνθα Λαμπέτης
Ἱππονίου πρηῶνος εἰς τηθὺν κέρας
σκληρὸν νένευκεν.

ubi Lampetes Hipponii montis asperum cornu in mare vergit. *Etymol. κέρας.* Enimvero prisci omnia summa vocarunt cornua. Ὑψικέρατον πέτραν usurpavit Pindarus pro ὑψηλὰ ἀκρωτήρια, altas summitates. *Philostrat. vita Apoll. lib. 6. in 1.* Regiones quoque cœli demonstratæ sunt nomine cornuum, ut τὸ ἑσπέριον κέρας apud Philostratum. Illæ quoque flexuosæ concavitates quæ latent sub montibus, vocantur cornua. Oppianus,

Oppian. κυνηγ. lib. 4.

ὅς θ' ὕπατον μὲν ἔναιεν ὄρος κεράεσσιν ὑπ' ἄντρου.

Qui supremum incolebat montem sub cornibus antri. Ipsæ terræ longiùs excurrentes in mare, quas vocant chersonesos, à poëtis designantur hoc nomine. Lycophron de littore Thracio.

Lycophr. Cass.

μαζουσία προὔχουσα χερσαίους κέρως.

uberosum prominens Chersonesi cornu. *Plutarch. Arato.* Hinc elegans illud Demetrii responsum Philippo datum, Siquidem, inquit, vatis habes animam, deseres locum: Si regis, utroque cornu bovem retinebis, id est Peloponnesum. *Plutarch. Themist.* In campis quoque quidam loci inventi quibus nomen est cornubus, cujusmodi is qui est in altioribus apud Megaram regionibus. Et horum quidem cornuum natura est mater, quorum imitatione homines sua effinxerunt; nec sua tantùm, sed & illa quæ numinum simulachris addita sunt. Nec enim solus Ammo in sua sede fuit cornutus. Nam fuit circumfusus minoribus numinibus quæ illi adstabant, & quidem facie cornuta, quæ ea gente debellata, Romam sunt advecta. Cornutam hanc cohortem demonstravit Prudentius in hoc loco,

Prudent. lib. 2. cont. Symmach.

quasdam [effigies] *domitis Ammonis arenis.*
Syrtica cornutas facies habuere trophæa.

Quidam existimarunt cornu Amaltheæ fuisse illud ipsum quod Hercules ab Acheloi fronte effregit. *Apollod. in arg. Trachin. Sophocl.* In quo, videlicet, omne victoriæ momentum positum fuit. Sed Apollodorus is, aut saltem bibliotheca illius è quo Scholiastes Sophoclis sumpsit argumentum Trachiniarum, tradit Herculem fregisse sinistrum cornu ejus tauri, in quem,

videlicet, sese Achelous vertebat. Sed is Achelous, hoc cornu ab Hercule accepto, dedit ei cornu Amaltheæ. A Diis cornua translata sunt ad reges, illos priscos innocentia & virtute Diis proximos. Hujus generis fuerunt illa, quæ haruspex visa in capite Cippi, dixit ei portendere regnum Latii.

—— tum verò sustulit acre
A pecudis fibris ad Cippi cornua lumen. Ovid. lib. 15. Metam.
Rex, ait, ô salve. Tibi enim Cippe, tuisque
Hic locus, & Latiæ parebunt cornibus arces.

Ipse Cippus alloquens Quirites, ait illum qui de regno agitet, si irruperit portas Romanas, voti compotem fore, & quidem propter cornua, si non illi obsistitur.

Rex erit. Is qui sit, signo non nomine dicam.
Cornua fronte gerit. Quem nobis indicat augur,
Si Romam intrarit, famularia jura daturum.

Ibi populus admirabundus & murmurans investigat, ubinam sint hæc cornua, cujusque capiti hæreant. Ea Cippus haud cunctatus populo ostendit.

Rursus ad hos Cippus, Quem poscitis, inquit, habetis.
Et dempta capiti, populo prohibente, corona,
Exhibuit gemino præsignia tempora cornu,

Deinde addit,

Demisere oculos omnes, gemitumque dedêre.
Atque illud meritis clarum (quis credere p ssit?)
Inviti vidêre caput.

Quibus è verbis palam est, illa cornua nihil fuisse nisi radios, quos è capite Cippi ingens ejus virtus ejectabat, veluti è divino vertice. Id poëta optimus sui interpres planum facit his verbis, *Illud meritis clarum caput*, hoc est, totum conspicuum, luminosum, radians iis virtutibus, quæ in terris sunt veluti cœlestes radii. Ergo cùm in tali capite tanta esset virtutum majestas,

—— nec honore carere
Ulteriùs passi festam imposuêre coronam.

id est, talem, tantumque virum, tot meritis subnixum, totque virtutibus commendatum ingenti consensu, tum festis ac faustis acclamationibus regem renuntiarunt. Illi ipsi illa cornua, quò posteritati res testatior fieret,

—— auratis miram referentia formam
Postibus insculpunt longum mansura per ævum.

Io cornuta progenitrix dicitur peperisse reges Thebanos.

Ἰὼ θ', ἁ κερόεσσα προμάτωρ, Euripid. Phœniss.
Καδμείων βασιλῆας ἐγείνατο. actu 3.

Æschyl. Prometh. Et hac, videlicet, forma ipsa Jovi placuit. Itaque promiscuè reges & Deos antiquitas exhibuit cornutos, hos ob potentiam, illos ob nobilitatem, quòd his essent prognati. Et verò cùm regum & sublimium hominum propria sit potentia, in hoc hominum genere per effigiem cornu significatur summa illa, cujus in omnia imperium est, potentia & autoritas. Plutarchus adnotavit arietis unicorni caput Pericli ex agro allatum: Tunc Lamponem vatem, ut vidit cornu forte ac validum prominens è media fronte, dixisse, Quòd cùm in ci-
Plutarch. Peric. vitate sint duæ potentiæ Thucydidis & Periclis, futurum ut apud illum maneat robur apud quem remaneret tale signum. Sed nec solæ fabulæ, nec gentium historiæ tantùm hoc veluti per nubem osten-
Exo. cap. 34. dunt, sed & ipsa veritas divini oraculi. *Quippe cùm Moses descenderet de monte Sinai, tenebat duas tabulas lapideas testimonii, & ignorabat quod cornuta esset facies sua ex consortio sermonis divini.* Sic vertit vetus interpres. Sed novus, *Nesciebat quod radios ejacularetur cutis faciei ejus ex colloquio divino.* Nempe quòd Moses propriore intuitu Deum viderat, remanserunt in facie ejus quædam scintillæ divinitatis, quæ non meliùs intelligi poterant quàm ab diffusa divinæ lucis aspergine in caput ejus, indeque & radiante & co-
Clem. Alex. lib. 6. Strom. ruscante in omnia. Vultum ejus, inquit Clemens Alexandrinus, insidebat, ἐπίχροιά τις δεδοξασμένη, glorificata quædam coloris species. Cornua enata in capite Mosis fuisse cœlestes radios intellexit quoque sive Drepanius, sive alius, quisquis est autor horum versuum.

Legiferum nobis monstrat & ipse senem,
Flammea cornuto librantem lumina vultu,
Gestantemque sacris jura superna libris.

Ergo cùm Mosis dicitur caput esse cornutum, accipimus pro eo quod est radiatum, & copiam cœlestis lucis ejaculans. Nimirùm, quòd illi flammæ gladioli, siue flammati & undantes flocci aspicientibus præbent speciem cornu non sanè ferini, sed cœlestis; cujus impetu dura franguntur, superbientia domitantur, eminentia disjiciuntur. Et verò quid luce velocius, quid potentius, quid divinitati similius? Enimvero divina lux promicans è cœlesti capite, nec significantiùs, nec luculentiùs effigiari potuit quàm per nomen ac speciem cornu. Nec mirum si prisci ecclesiastici scriptores frequenter quia libenter utuntur hac voce, quoties cœlestes Christi virtutes ob oculos id agunt ut ponant. Certè Tertullianus Christo tribuit cor-
Tertull. lib. adv. Jud. nu, cujus duplicem ostendit effectum, ubi loquitur de Josepho. *Nam & benedicitur*, inquit, *à patre in hac verba Joseph, Tauri decor ejus, cornua unicornis cornua ejus. In eis nationes ventilabit pariter ad summum usque terræ. Non utique rhinoceros destinabatur unicornis, vel Minotaurus bicornis, sed Christus illo significabatur,*

taurus

taurus ob utranque dispositionem, aliis ferus ut judex, aliis mansuetus ut servator, cujus cornua essent æstimata. Nam & in antemna navis, quæ crucis pars est, hoc extremitates ejus vocantur. Unicornis autem medio stipite palus. Hac denique virtute crucis, & hoc more cornutus universas gentes & nunc ventilat per fidem, auferens à terra in cœlum. Et tunc ventilabit per judicium descendens de cœlo in terram. Enimvero in Mose utrumque, & lux & vis conspicua fuerunt. Lux quidem tanta, quantam multitudo ferre non potuit. Vis ea, quæ omnia, ne illis quidem exceptis quæ natura sunt insuperabilia, domitavit. Hinc est, quod apud nostros cornea corpora sunt fortia & robusta. *Cornea videmus corpora piscatorum*, inquit Plinius idem alibi, *Quibus natura concreta sunt ossa, qui sunt rari admodum, cornei vocantur.* David ait, *Deum esse cornu salutis suæ*, id est, tutelam, præsidium, perfugium suum. *Deus rupes mea. Illo nitar, clypeus meus, & cornu salutis meæ, arx mea, & asylum meum, servator meus, à violentia asseres me.* Denique cornu Dei ut improbos est acerrimum telum, ita probis est tutamen ac solamen propemodum ad eum modum, quo cornua, bona si ajunt *ita multiplici flexu in se recurrere, ut siquis in ea offendat, non vulneretur.* *Plin. lib. 31. cap. 9.* *Plin. lib. 7. cap. 19.* *Lib. 2. reg. cap. 22. vers. 3.* *Solin. cap. 43.*

CAPUT V.

Cornu in navibus armis & re militari, musica, odoribus, agricultura, re medica, iis somniis quibus vera monstrantur, re divina, comitio, judiciis, dialectica, re familiari. In homine quid signet. In republica duo demonstrat. Cornu Venetum.

ROstra navium, quibus naves sese invicem confringunt & collidunt, antiquitas vocavit cornua. Æschylus,

——— αἱ δ' κερωτυπούμεναι βίᾳ *Æschyl. Agam.*
χειμῶνι, τυφῷ σὺν ζάλῃ τ' ὀμβροκτύπῳ
ᾤχοντ' ἄφαντοι.

Hæ verò cornibus verberatæ vi tempestatis, turbine ac procella stridente, non apparentes abibant. Ut nostri rostratas, ita eas Græci vocarunt ἐϋκεραὺς, bene cornutas.

Νῆας ἐϋκεραὺς, ἀνά τε πρυμνήσια λῦσαι. *Tryphiod.*

Naves bene cornutas & rudentes solvere. Malus navis dicitur habere cornua, è quibus dependet velum, hoc est, extremitates antemnæ, Virgilius,

Cornua velatarum obvertimus antemnarum *Virgil. 3. Æneid.*

& Valerius Flaccus,

Discurrunt transtris. Hi celso cornua malo
Expediunt. *Val. Flacc. Arg. lib. 1.*

Enimvero in multis cornu locum invenit, ut in armis, & ubique in re militari. Et in armis quidem, ut in hastilibus,

Virgil. 5. Æneid.

Cornua bina ferunt præfixa hastilia ferro.

Et in sagittis, ut apud Calabrum,

Q. Calab. lib. 9.

—— πάροιθε δ' οἱ μέγα τόξον
Κεῖτο πέλας γναμπτοῖσιν ἀρηρέμενον κεράεσσι.

Ante ipsum magnus arcus positus erat prope, inflexis compactus cornibus. Est enim cornu materia firma, solida, & inferendis ictibus idonea. Et verò Æthiopicæ quædam gentes, Strabone teste, cùm eundum in hostem est, cornubus utuntur pro armis. Id quod homines videntur didicisse à belluis. Quippe idem Strabo memorat se vidisse rhinocerotem magnitudine tauri, forma apro similem, naso excepto. Nam pro naso, inquit, est illi quoddam cornu recurvum omni osse durius, quo utitur pro armis, ut aper dentibus. Hinc verus deprehenditur Martialis in his versibus,

Strabo lib. 16.

Martial. lib. 1. epigr. 9.

Præstitit exhibitus tota tibi Cæsar arena
Quæ non promisit prælia rhinoceros.
O quàm terribiles exarsit primus in iras,
Quantus erat cornu, cui pila taurus erat.

Plato quoque enumerat cornua inter arma, illa quibus homines sese incursant. Persis in pugna fuerunt κεράτινα πελτὰ, tragulæ corneæ. In exercitu cornu signat utramque ejus alam. In re musica, utrumque latus lyræ, quam Mercurius compegit è κεράτων δυοῖν, duobus cornibus. Tibia tyrrhena fuit cornea. In Bacchico exercitu quispiam è satyris, correpto cornu, carmen Orthium occinit. In bello Thraces utuntur cornu pro tuba. In odoribus cornu quoque suus est locus, ut in succo balsami, quem opobalsamum vocant, *Est enim suavitatis eximiæ, sed tenui gutta, & ploratu lanis parva colligitur in cornua.* In agricultura quoque cornua prosunt. Quippe cornua capræ numero tria viti aptata eam reddunt fertiliorem. Legimus etiam in breviario Romano hæc verba, *In navi cornu gestabat qui placiturum se Deo de crudelitate confidebat*, id est, ut quidem ego puto, crudelis tyrannus & immitis servis Dei, non videbat se infibulatum trahi sicuti solent atroces feræ quæ circumductantur aspectui, ut sint captæ. In re medica cornu deprehenditur utile. Nam suffitu cervini cornu ardentes serpentium pestes depelli possunt. Id quod tradit Nicander; simulque aliquid in cornibus damæ. Vera somnia exeunt per cornua, cùm falsa per ebur. Audi meum somnium, inquit quidam apud Platonem, sive per cornua venit, sive per ebur, hoc est, sive est verum, sive falsum. E quo Platonis loco Virgilius ita sumpsit,

Plato lib. 9. de repub. *Xenophon. hist. Græc. lib. 3.* *Plin. lib. 34. cap. 6.* *Philostr. in imag.* *Pollux lib. 4. cap. 9.* *Lucian. Baccho.* *Plin. lib. 12. cap. 25.* *Constantin. Cæs. lib. 4. cap. 2.* *Nicander. Ther. 3.* *Plato in charm.*

Sunt

Sunt geminæ somni portæ, quarum altera fertur *Virgil. 6. Æneid.*
Cornea, qua veris facilis datur exitus umbris.
Altera candenti perfecta nitens elephanto.

Vera somnia Aristides vocat commemorationes venientes per *Aristid.*
cornua spleudidiores omni elephanto. In re divina cornu signifi- *πε. τ̃ παραφθ.*
cat utrumque latus altaris. A Plutarcho memoratur illa ara circa
quam Theseus saltavit, quam vocant κερατῶνα βωμὸν, è cornibus *Plutarch. Thes.*
compactum εὐωνύμων ἁπάντων sinistris omnibus. In comitio cor-
nu signat editissimas ejus partes, in judiciis utrumque latus tribu-
nalis; In dialectica fortia argumenta ut apud M. Tullium, *Expe-* *Cic. lib. 2. de divinat.*
riamur itaque si possumus cornua commovere disputationes tuæ.
Syllogismi cornuti mentio est apud Clementem Alexandrinum. *Clem. Alex. lib. 5. Strom.*
Ergo cornu signat omnia fortia, pugnacia, victricia. Et hoc sensu
Græcis κερασβόλος dicitur ferox, cornu minax, aut minabundus. *Plato lib. 9. de leg.*
Rem cujusque familiarem cornu occupavit. Olim utebantur cornu *Etymol.*
pro aquali, inquit Etymologicum; & ante usum poculorum bibe- *κεράσαι.*
bant in cornibus. Et verò è cornu asinorum agrestium apud Indos *Philostrat.*
fiebant pocula, è quibus qui bibisset illo die minimè ægrotabat. *vita Apoll. lib. 3.*
non è vulnere dolebat, ex igne egrediebatur incolumis; neque ullis,
quæ in cornu darentur, venenis lædebatur. Plutarchus enumerans *Plutarch.*
supellectilem & vasa vecta in triumpho Æmilii Pauli, non omisit *Æm. Paul.*
κέρατα inter crateras argenteos, & phialas, & calices. Sunt & cor- *Plutarch. Eum.*
nua in utroque latere lecticæ: sunt in ædificiis. *In cornu porticus* *Plin. epist.*
amplissimum cubiculum triclinio occurrit. In homine cornu signat *lib. 5.*
caput; quandoque capillos, sæpe gloriam, cujusmodi est illud, Et *Scholiast.*
exaltabat cornu Christorum suorum. Quæ omnia denique eò per- *Apoll. Rhod. lib.*
tinent, ut quicquid hac voce demonstratur, sit magnum, forte, illu- *4.*
stre, suspiciendum. Hæc item omnia quæ de cornu dici possunt,
ad duo referuntur; prius est, ut cornu signet extraordinariam,
cœlestemque lucem. Alterum, ut demonstret potentiam insupera-
bilem. Hisce duabus fulturis nititur omne regnum. Luce signatur
sapientia; duritie robur & fortitudo. De nihilo sapit is, cujus po-
tentia est multò infra sapientiam. Stolidè validus est is, qui quan-
tum potest non tantumdem sapit. Hæc & his similia nempe illa
ipsissima sunt quæ de cornu sensit prisca sapientia. Nulla ergo causa
est, quapropter quisquam miretur, si cornu censetur inter præcipua
symbola regiæ sublimitatis; si ipsum inter diademata & coronas
locum invenit. Id quod hodieque manet, nimirum, in una, quod
equidem sciam, Repub. Veneta. Ibi enim is in cujus persona omnis
reipub. dignitas adumbrata conspicitur, cui nomen Dux, omnia
gestat summæ potestatis insignia. Non illa deest paludamentum,
non gladius, non sceptrum, non denique cornu, lucis & firmitatis

argumentum, atque adeò priſcum hujus ſereniſſimæ Reip. coronamentum. Et id quidem jure optimo, & exemplo urbium præclariſſimarum. Nam & Corinthum, & Carthaginem, & Romam, ut alibi moneo, coronatas legimus. Ergo Venetiis aſpicitur hoc cornu unà cùm cæteris Reipub. κειμηλίοις. eademque forma geſtatur à Duce, cùm is, ſequente Senatu, prodit in publicum. Atque hoc quidem cornu faciliùs aſpici, quàm quid ſignet, ſciri poteſt. Itaque ejus ſignificatus è certioribus argumentis, quàm è texto aureo & gemmato, præſumi æquum eſt. Enimvero quos radios in illuſtribus, diviniſque adeò capitibus hac ſpecie & repræſentari & ſignificari dixi, iidem hîc quoque ſe luculenter produnt. Eſt ergo illud cornu inſigne lucis, & quidem divinæ. Neque enim illic nomine ſapientiæ ſtultitia tegitur. Vix ulla mortalitas uſpiam ſapit, ſi ibi non ſapit. Ibi, quod Cineas de Romano ſenatu, tot dynaſtas aut etiam reges aſpicio quot ſenatores. Vix non in ſingulis tantum eſt ſapientiæ, quantum in univerſis potentiæ. Hoc vetuſtas & ipſa temporum ſeries, hoc hodiernus dies loquitur. Undique fatiſcente, undique imperito & lacerato imperio Romano, furente Attila, hujuſque ductu ferocibus nationibus Italiam vaſtantibus, collectæ quæ iis in locis erant, Italici germinis reliquiæ eum locum inſederunt quem fata elegerant ponendæ tantæ urbi, ac tantæ Reipub. æternandæ. Ibi homines, admonente rerum ſtatu, primò pietatem colere, hiſce auſpiciis coire, & in unum corpus redigi cœperunt. Mox arcendæ injuriæ, utrique militiæ dedere ſeſe, terreſtri & maritimæ. Denique auctandæ rei publicæ magis quàm privatæ intenti eſſe. Hæ per tot ætates, creſcente induſtria, labore, parſimonia, intantum ſunt cumulatæ; tantum opum & potentiæ terra, marique partum, ut hodie omnibus Rebuſpublicis hæc una antiſtet. Nullam cum hac componere audeas; non imperio, in cujus ditione ſunt uberrimæ provinciæ, & antiquiſſima regna: non item vetuſtate, poſt cujus non ſolùm natales, ſed & corroboratam adoleſcentiam exorta ſunt hodierna regna Europæ, uno excepto Francico. Non dignitate & majeſtate, quæ ſedet inter reges. Non opibus, quas publicè & privatim poſſidet maximas. Non poſitu, quæ eſt in Italia reginæ gentium; atque adeò in intimo ſinu ejus maris, cui ipſa longè lateque imperat. Non legibus & inſtitutis, quorum utroque nititur ſua diuturnitas. Non æquitate, quæ ſæpe fuit arbitra ſummarum poteſtatum. Non civium ingeniis, quorum perilluſtria extant monumenta. Non antiqua generoſitate gentis, quæ privatim inſtituit eſſe parca, ut publicè queat eſſe munifica. Denique non cœleſti favore, cui nomen felicitas, quæ ſæpe impetita, ſæpe icta, nun-

Athen. lib. 15.

nunquam proſtrata, ſemper infracta manſit. Quis ultra dubitet, illud ſingulare diadema, nomine & ſpecie cornu, inventum eſſe repræſentandæ tantæ ſapientiæ, potentiæ, felicitati? Gemmas, quibus inſigne illud cornu totum radiat, nullus mortalis oculus non aſpicere poteſt. At illa quæ dixi è rerum fide petita illi uni advertunt, qui æquis & animis & oculis res & ſortem gentium introſpiciunt. Hinc eſt quod jamdiu illa inclyta Reſpub. inſignitur eo coronæ genere, quod eſt ſymbolum eorum quæ ſunt maxima, ut ſupra ex antiquitate ſatis oſtendi.

CAPUT VI.

Subitarium diadema. Neceſſitas hujus diadematis inventrix. Diadema è papyro. Papyrus coronaria. Extraordinarius mos coronandi ſumma capita. Torques loco diadematis. Imponere alicui diadema quid ſit.

EGi de omnibus, quæ lectu audituve cognita habeo, diadematum generibus. Vix ullum, opinor, ultra eſt quod aut proprio nomine ſignari, aut ob ſingularem formam adverti debeat, illis exceptis quæ ſæpe coactu neceſſitatis, & in ipſo æſtu tranſituve rerum pro diademate fuerunt uſurpata. Et hæc quidem diademata ipſe voco ſubitaria, ex ipſa re ſumpto nomine. Nam in re nova & inexpectata vicem egerunt aurei, gemmati, ordinarii diadematis. Ergo dicimus neceſſitatem eſſe ſollertem inventricem hujus qualiſcunque diadematis. Id quod ſæpe accidit non ſolùm in re cujuſque privata, ſed & in publica. Hæc triplex eſt, ſacra, militaris, politica. In re ſacra propter defectum vini quandoque ſacrificantes libarunt aqua, contra morem ſacrorum. Nam etſi ſacris vinum libari ſolitum, tamen Eurylochus, aliique ſocii Ulyſſis, bobus ſolis mactatis, ad id ipſum adhibuerunt aquam.

ὐδ' εἶχον μέθυ λεῖψαι ἐπ' αἰθομένοις ἱεροῖσιν, *Homer. Odyſſ. μ.*
ἀλλ' ὕδατι σπένδοντες ἐπώπτων ἔγκατα πάντα.

Neque habebant vinum libare ſuper incenſa ſacra, ſed aqua libantes aſſabant inteſtina omnia. *Romulum lacte*, inquit Plinius, *non vino libaſſe, indicio ſunt ſacra ab eo inſtituta, quæ hodie cuſtodiunt morem Numæ regis. Poſthumia lex eſt, Vino rogum ne reſpergito. Quod ſanxiſſe illum propter inopiam rei nemo dubitet. Mola tantùm ſalſa*, inquit idem Plinius, *litant qui non habent thura. Nec ulli fuit vitio Deos colere quoquo modo poſſet.* Similiter Chriſtianos aliquando propter aquæ defectum arena baptizaſſe conſtat. Ac talia

Plin. lib. 14. c. 12.
Plin. in præfat.
Niceph. lib.

quidem

quidem in re sacra sæpe necessitas usurpare cogit. In militia pro vexillo, tuba, tympano sæpe gestatum est aliud quidpiam. Pari licentia sæpe usus est exercitus, quoties duci ad imperiale culmen sublimato diadema non fuit ad manum. Talis coronæ meminit Appianus Alexandrinus. Nam cùm milites Pharnacem filium Mithridatis loco patris regnare vellent, eum renuntiarunt regem. At etiam unus illorum elatam è sacra æde papyrum capiti ejus imposuit loco diadematis; papyrum, inquam, coronariam, è qua sunt qui putant plexam fuisse coronam Naucratitem. Falsò. Quamvis constet è Theopompo, qui scripsit res Græcas, Agesilao, cùm trajecisset in Ægyptum, super alia dona, Ægyptios misisse papyrum coronariam. Qua de re quædam mihi supra dicta sunt. Hæc corona irridetur apud Athenæum. Neque enim videri potest quid utilitatis aut voluptatis capi possit è corona papyracea, additis rosis. si non ii, qui ea delectantur, cum allio nectant rosas, hoc est, gratum odorem tetro conspurcent. Unde licet suspicari, ut probè monet Dalechampius accuratus Athenæi interpres, florem papyraceum, sive ipsam papyrum olere nescio quid putre & insuave. Certè Alexandrina illa seditiosa multitudo Carabati cuidam homini mentis non satis compoti imposuit diadema papyraceum in despectum & derisionem Agrippæ, ejusque dextræ pro sceptro indidit frustrum quoddam ejusdem materiæ projectum in platæam. Papyrum tamen nobilissimis usibus adhibitam constat. Et verò Phronesis Philologiæ filiæ, cùm cœlo exciperetur, calceos è papyro textili subligavit, nequid ejus membra pollueret morticinum. Redeo ad rem. Cùm Respub. est in manu legionum, tunc verò non decreto Senatus, non suffragiis populi, non jure, more, & consuetudine, sed studiis multitudinis, & militari clamore omnis res agitur. Ibi per factiones destinantur, per tumultus nominantur, extraordinaria ratione coronantur ii quibus rerum summa creditur. Cujus rei exemplum est in Juliano. Huic enim cùm fortè imperitum milites invito deferrent, quæsitum est diadema. Et quidem cum Julianus jurejurando sibi nullum esse firmaret, quidam inibi fuerunt, ut muliebri fascia caput ejus circumdarent. Id quod cùm Julianus, sicuti rem mali ominis, aspernatus esset, tribuni militum aureum torquem à quodam centurione mutuò acceptum, eique additus lapillis pretiosis, loco diadematis capiti ejus imposuerunt. Tale diadema verisimile est fuisse illud quo exercitus Gordianum evinxit, cùm propter atrocitates Maximini eum purpura circumdatum renuntiavit Imperatorem. Id ipsum accidit Hypatio; qui cùm à milite seditioso factus esset imperator; nec in promptu esset illud diadema, quo imperatores redimiri solent,

Appian. Alex. Mithrid.

Athen. lib. 15. & Plutarch. Ages.

Philo εἰς Φλάκκον.

Martian. Cap. lib. 2.

Zonar. in Julia.

Zonar. in Maxim.

Procop. lib. 1. de bello Pers.

ſolent, miles obvio neſcio quo auro caput ejus coronavit, eumque ſalutavit imperatorem. Ipſe Hypatius ominoſo hoc diademate evinctus, jamque imperatorem ſe ferens unà cum Pompejo, interfectus eſt. E quotidiana rerum adminiſtratione diſcimus, quàm ſæpe flectendum ſit ab uſu recepto ac ſtatuto ordine ad illa, quæ aut prompta prudentia reperit, ſimulque occaſio monet, aut certè neceſſitas imperat. Id quod cujuſmodi ſit, & quo fine terminari debeat, definiri non poteſt. Uſque eò frequenter obvia ſunt illa quæ mutari neceſſe eſt. Ut res dant ſeſe, ita hunc aut illum clavum neceſſitas figit. Cæterùm ut ſupra dixi, vocabulo coronæ, ſive diadematis regnum demonſtrari, ita dare, aut imponere alicui diadema, eſt eum renuntiare dominum rerum, ut è ſupra dictis liquido cognoſci poteſt. Sed cujus munus ſit, alieno capiti imponere diadema, infra dico. *Jornand. ſucceſ.*

CAPUT VII.

Cujus manu diadema imponatur. Ab alio accipere diadema quid ſit. Vel ſolo ritu accipiendi diadematis ſunt qui profitentur, ſe tanti muneris uni divinitati debitores eſſe. Præter hos alii vel hinc palam faciunt ſe eſſe in clientela majoris alicujus humanæ poteſtatis. Prioribus illis diadema imponitur manibus illius qui eſt miniſter Dei. Diadema eſt inter vaſa ſacra. Impoſitio diadematis eſt negotium religionis. Tribus aut etiam pluribus coronis imperator inſignitur. Conceptus & nondum natus quomodo coronetur. Quidam coronati ſunt ab iis, etſi non ſunt ſacerdotes, quibus id hæreditario quodam jure conceſſum eſt.

Diadema duplici ratione ſumitur, ab illo ipſo cujus conceſſu uſurpatur; id eſt, cujus beneficio is qui diadema accipit, rex eſt. Aut permiſſu quidem majoris poteſtatis, ſed manu illius, qui illi miniſterio deſtinatus eſt, interdum utriuſque. Hæc ut diſtinctè tradantur, Ajo illum qui diadema accipit, eo facto profiteri ſe eſſe in ditione & clientela illius à quo tantum munus accipit. At enim hoc prope inæſtimabile beneficium ſunt qui accipiunt ab uno Deo, nullius humanæ poteſtatis interventu. Sunt qui & ab homine. Illi priores hoc tantùm ad ſuam exiſtimationem pertinere intelligunt, ut, quorum manibus ſublevati, atque ad id faſtigii evecti ſunt, præmia perſolvant, unicuique pro meritis. At ſupra ſe ſuſpiciunt neminem, extra unum datorem ſummæ poteſtatis, cujus unius beneficio regnant. Poſteriores de ſe

se non tam magnificè sentiunt, nec item tam sublimiter incedunt ut priores illi. Sed quòd alieno permissu dominantur, vel ipsa forma accipiendi diadematis fatentur se esse in clientela majoris alicujus humanæ potestatis, more clientium. Et prioris quidem generis sunt sanè pauculi, nempe Pontifex, Imperator, ac reges Europæ. Nullus horum, quod sciam, nec nutum, nec jussa cujusquam moratur humanæ majestatis, sed unius tantùm cœlestis, summique regnatoris. Nam qui hodie quosdam regum, aut etiam omnes audent constituere in ditione imperii pugnant pro larvis. Viderint sanè quibus rationibus nitantur. Annon pluribus verissimisque debilitentur. Redeo ad rem. Pontifex, Imperator, Reges, & si quis alius est qui per omnia sit sui juris, diadema, notam summi culminis, accipit ab uno Deo, sed manu hominis hoc est, ministerio illius qui ipsi est pro ministro Dei. Ergo non alibi quàm apud Deum, hoc est, in æde sacra, quam vocamus ecclesiam. Idque ritu antiquissimo. Rex Judæorum nullius jussu aut permissu regnabat nisi unius Dei. Ea re à nullo mortali donabatur insigni regio, nisi ab uno Pòntifice Maximo, qui tali loco ac re fungebatur vice ejus qui rex regum. Hoc exemplo Joam adhuc puerum, adstante multitudine, à Pontifice maximo positum in loco edito, ibique regio diademate evinctum, oleo sacro inunctum, regemque & successiorem Davidis renuntiatum sacræ historiæ scriptor memorat. Enimvero cùm diadema sit nota, pignus, sacramentum summæ curæ, parisque potestatis; atque adeò cùm evinciat caput regis, quod est sacrum & sanctum, sapienter est institutum, ut sacerdotali, ipsaque adeò Pontificali manu imponatur. Ibi certè sive sacerdos, sive Pontifex est pro Deo. Huc accedit, quòd uni illi qui sacerdotio præditus sit fas est contrectare sacra, in quibus sunt augustiores vestes, & quantum est eorum vasorum quæ pertinent ad sacra. At insignia regalia, illa dico quæ aptantur personæ regnatoris iis in locis in quibus is multitudini se, sua majestate circumfusus, aspiciendum præbet, inter sacra censeri video. Hæc insignia, ut alibi dico, sunt thronus, sceptrum, diadema. Ergo corona regia aut imperatoria vix ab alio contrectatur, quàm ab illo, cui id juris in ecclesia concessum. In hanc sententiam Curopalates ubi loquitur de stemmate imperatorio, ait, quosdam dicere, insigne regis esse positum super sancta mensa. Sed non ita esse. Verùm intus in sancto solio contineri; & ab diaconis sacra gestantibus afferri ad sacrum suggestum. Quibus è verbis, quod quidem ad venerationem pertinet, discimus, eandem esse rationem diadematis, & sacrorum vasorum. Id quod augendo cultui humanæ majestatis esse inven-

Zonar.

Philo πε. τ̃ εἰς τὰ [illegible]

Curopal. de offic. Constant.

inventum, fatendum est. Hac quidem ratione tam augusta regum humana potentia sancitur vi religionis. Duplici, inquam, vinculo constrictæ hominum mentes intelligunt, haud minus esse in regia dignitate numinis, quàm quantum humanæ imbecillitatis aspiciunt in persona regis. Hinc conficimus, cùm cuipiam diadema imponitur, totam rem esse religionis. Etsi enim ibi quicquid in aspectum cadit est caducum, tamen omne institutum manat ab autore Deo, cujus unius est coronare summa capita; qui ad eam rem adhibet manus illorum qui serviunt altari suo. Hoc, opinor, spectavit antiquitas, cùm numina à numinibus coronari finxit. Certè Plinius memorat, *in delubro quod fuit Cyrici, artificem dicaturum fuisse eburneum Jovem, coronante eum marmoreo Apolline.* Hæc vera & intima causa est quapropter imperator à Pontifice maximo, reges quoque ab ipso, aut ab aliis pontificibus insigniuntur aureo diademate, sicuti manu Dei. Quippe id ea re fit ut omnis ille imperialis sive regiæ inaugurationis ritus in oculis universorum sit augustior. Hoc exemplo Carolus cognomento Magnus, cùm à Leone Papa renuntiatus fuisset imperator, ab ipso Pontifice donatus est diademate imperiali. Ludovicus item hujus ipsius Caroli nepos Lotharii filius à Sergio II. Carolus à Joanne IX. Berengarius à Formoso, Otho à Joanne XIII. Theophila & Joannes vir ejus ab hoc ipso Joanne IX. Henricus à Benedicto VIII Conradus à Joanne XXI. Ætate patrum Carolus V. Bononiæ à Clemente VII. Hoc eodem exemplo Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi hodie regnantium capitibus coronas imponunt in ecclesia quisque sua. Hoc ritu Sergius Patriarcha Heraclium, Euphemius Anastasium Dicorum, alii alios imperiali diademate evinxerunt. Hi ritus tam spectabiles & augusti in oculis universorum peraguntur illa ipsa veneratione, qua quisque rei sacræ interest. Et hæc quidem est illa usitata species, qua regnantium capitibus insignia summæ fortunæ imponuntur à Deo, nempe manu antistitis. Julianus scribens Judæis, vult agi gratias Deo *τῷ καταξιώσαντι, στέψαί με τῇ ἀχράντῳ αὐτοῦ δεξιᾷ*, qui mihi dignatus est sua pura manu coronam imponere. Cæterùm cùm ajo reges & imperatorem coronari, eâdem dico illis circumponi cætera ornamenta regalia & augustiale; qui vocabatur habitus principalis, sive augustialis. Marcellinus de Valentiniano. *Mox principali habitu circumdatus, & corona, Augustusq; nuncapatus cum laudibus amplis.* De hoc habitu & ritu imperialis inaugurationis hæc Paulus Diconus in Tiberio Constantino. *Hic*, inquit, *cùm Augustalem coronam accepturus esset; eumque secundum consuetudinem ad spectaculum cùm populus expectaret, insidias ei præparavit Sophia Augusta, ut Justinia-*

Plin. lib. 36. c. 15.

Zonar. in Heracl.

Julian. ep. ad Jud.

Amm. Marcel. lib. 26.

Paul. Diac. lib. 18. in Tib. Constant.

stinianum Justini nepotem ad dignitatem imperatoriam sublimaret. Ille per loca sancta priùs procedens, deinde ad se vocato Pontifice urbis, cum Consulibus ac praefectis palatium ingressus, indutus purpura, diademate coronatus, throni imperiali impositus cum immensis laudibus in regni gloria est confirmatus. Porrò, ut hoc quoque obiter dicam, non una corona imperator insignitur, sed ut plurimùm tribus, quandoque quatuor & quinque, ut accidit Friderico, autore Othone Frisingensi. *Prima*, inquit, *de regno Francorum Aquisgrani.* Sed hanc ego coronam assimilo Domitiani triumpho de Germania. *Secunda Ratisbona de regno Germaniae.* Cujus regni nihil, quod sciam, exstat praeter inane nomen. *Tertia Papiae de regno Lombardiae.* Et hîc quoque vano titulo. *Quarta Romae pro Romano imperio.* Cujus ne ullum quidem nisi in libris vestigium exstat. *Quinto Modontiae pro regno Italico, sive Longobardico. Et haec appellatur ferrea propter quamdam laminam ferream in summitate, quae alioqui est aurea & pretiosissima.* Hanc coronam invenio fuisse è palea, cùm illa quae accipiebatur Mediolani esset ferrea. Et hoc quoque regnum Italicum mente concipi veriùs, quàm manu tangi, aut oculis designari ubi sit, potest. Verè Julianus, loquens de inani purpura, *sine viribus maximis panni quid faciunt leves?* Ita sine regnis cui rei tantus verborum tumor, qui nihil concrepat nisi regna quae nusquam sunt? Inter haec diademata, quae accipiuntur ab uno Deo, equidem censeo illud quod regi sive adulto, sive puero, sive etiam concepto tantùm ac nondum nato primorum consensu, & studiis multitudinis imponitur ut legitimo regni successori. Et quidem quod pertinet ad regem quamlibet puerum coronatum, supra retuli exemplum Joam. Cui addo Michaëlem filium Theophili imperatoris, qui adhuc infans imperiali diademate evinctus est. De eo qui adhuc in utero est singulare exstat illud apud Agathiam, cujus supra memini. Nam Vararane Persarum rege defuncto, relicta uxore praegnante, Magisque firmantibus fore potioris sexus quod nasceretur, nullo, ne brevissimi quidem temporis interjectu, cidaris ventri imponitur; & ille, qui vixdum conceptus erat, rex renuntiatur. Et haec quidem de iis dico, quibus diadema non est munus cujusquam mortalis, sed unius Dei. Apud quasdam gentes in more positum fuit, ut non manu & ministerio sacerdotali, sed viri alicujus & genere & factis maximi, cui id esset juris haereditarii, diadema regi imponeretur. Certè Plutarchus tradit, Surenae jus fuisse ut primus imponeret diadema regi. Hoc ipso autore, amici Antigonum, parta ab Demetrio contra Ptolemaeum victoria, redimierunt nempe diademate. Quandoque diadema regi mittitur, ut missum est ab hoc ipso

Pontif. Rom. cap. de tripl. imper. cor.

Ammian. Marcell. lib. 22.

Zonar. in Theoph.

Agath. lib. 4.

Plutarch. Crass.

Plutarch. Demetr.

ipſo Antigono ad Demetrium filium. Cujus rei plura exempla infra à nobis afferentur. Certè legimus Gregorium ſeptimum Pontificem Maximum Rudolfo imperatori miſiſſe coronam, in cujus lamina ſculpta fuerunt hæc verba; *In vit. Imper.*

Petra dedit Petro, Petrus Diadema Rodulfo.

CAPUT VIII.

De iis qui à majori poteſtate diadema accipiunt. Reginæ regum conjuges diadematæ. Imperatrices plerunque coronantur à proprio viro. De imperatrice matre imperatoris. Hodie diadema reginæ non diſcernitur à regio, ſecus quàm olim fuit in imperio Conſtantinopolitano. Junonis caput coronatum corona radiata. Filii coronantur à patribus. Corona filiorum imperatoris diſtincta. Domini corona. Sebaſtocratoris & Cæſaris corona. Corona Jovis, Neptuni, Plutonis.

HOmo homini diadema imponit, nempe is cujus beneficium regnum eſt, illi cui datum eſt. Quædam ſunt datori conjunctæ ſanguine perſonæ, quarum aliæ vocantur ad conſortium, aliæ ad ſucceſſionem ſummæ poteſtatis. Quæ admittuntur ad conſortium, eæ plerunque ſunt reginæ uxores regum, aut Auguſtæ conjuges imperatorum. Eſther ab Aſſuero in conjugium aſſumpta regni inſigniis viro æquata eſt, nempe diademate & purpurea veſte donata. *Sever. Sulpit. lib. 2. ſac. hiſt.* Prolemæus ad concionem vocato exercitu, capiti ſororis, ejuſdemque conjugis ſuæ diadema imponit, eamque appellat reginam. *Sever. Sulpit. lib. 2. ſac. hiſt.* Mithridates cùm Mileſiam ſollicitaret ad ſtuprum, eique quindecim aureorum millia miſiſſet, abnuit ſe facturam donec pacta conjugii tranſacta eſſent. *Juſtin. lib.* Ei ergo Rex miſit diadema, eamque renuntiavit reginam. *Plutarch. in Lucul.* Sed infauſto hoc diademate ipſa poſtea juſſu Mithridatis ſibi collum fregit. Heraclius coronatus à Sergio patriarcha Eudociam, quæ in manum ipſius convenerat, diademate donat. *Zonar. Heracl.* Itaque uterque eodem die nuptialem & imperialem coronam accepit. Uterque una eademque opera ad culmen Imperatorium ſunt ſublimati. Conſtantinus junior, repudiata uxore, duxit Theodoram ancillam ejus, eamque Auguſtali diademate inſignem fecit. *Plati. in Adr. 1.* Leontia uxor Phocæ unà cum viro renuntiata eſt imperatrix. Et hæc eſt illa *ἀνάρρησις τῆς Λεοντίας τῆς γυναικὸς Φωκᾶ*. Tradit Curopalates, oportere imperatricem coronari à proprio viro. *Curopal. de offi.* Cujus honoris portio quædam matres quoque contingit. Hinc illud eſt quod imperatrix mater imperatoris renuntiati, dum talia ſolennia peraguntur, inibi aſpicitur inſignis diademate ſuo, nempe geſtans coronam, *Conſtantin. Phor. è Theoph. hiſt. n. 41.*

 ronam,

ronam, ac manu tenens ramum aureum, qui in vertice, & in inferiori parte habet margaritas & lapillos magnitudine ſpithamæ. Enimvero & imperatrices & reginæ hac ratione coronatæ cenſentur aſſumptæ in conſortium ſummi culminis. Hodierno quidem die diadema reginæ neque forma neque pretio eſt infra illud quod rex ipſe geſtat, cùm cæteræ coronæ manifeſtas præ ſe ferant diſcriminis notas; ſcilicet, ut primo aſpectu quiſque nihil cunctatus intelligere poſſit quodnam ſit diadema dantis, quod accipientis. Etſi in imperio Conſtantinopolitano aliud fuit in more poſitum. Ibi enim, Curopalate autore, imperatricis diadema ſpecie fuit diſtinctum à diademate imperatoris. Id quod hodie in Europa ſecus fit. Nam quos Deus eodem conjugii vinculo conſtrinxit, unico capitis inſigni nunc quidem utuntur, quandoquidem dignitate cenſentur eſſe pares, & uxor mariti radiis coruſcat. Antiquitas non minùs Junoni dedit coronam radiatam quàm ipſi Jovi. ἐπὶ τῇ κεφαλῇ ἀκτῖνάς τε φορέει, καὶ πύργον, καὶ κεστὸν, In capite fert radios, turrim, & cingulum Venereum. Et hac quidem ratione, hoc eſt manu ipſius regis aut imperatoris, antiſtite præſente, regina aut imperatrix diadema accipit. Hîc advertendum id quod Curopalates adnotavit, imperatorem priùs à Patriarcha accipere auguſtale ſtemma, nempe manu ipſius benedictum. Sic acceptum imponere capiti imperatricis. Ipſam ſic diademátam componere ſe ad cultum imperatoris viri ſui, qui hinc ſciri vult, ipſam per hanc ſpeciem cultus, ſive adorationis viro ſuo ſubjectam eſſe; etſi condecoratur ea corona, quæ una eſt nota ſummæ dignitatis, cujus haud dubiè ipſa conſors eſt. Eadem ferme ratione filii, qui ſunt hæredes regiæ, ſive imperatoriæ dignitatis coronantur à patribus, interventu pontificis. Illo quidem die qui inaugurationi præſtitutus eſt, pater & filius apud Curopalatem eodem cultu conſpicui incedunt. Et de filio ait, ἐπὶ κεφαλῆς φέρει στέφανον φαινόμενον, ubi fortaſſe legendum φαιδρότερον, coronam aliquam illuſtriorem. Alibi hoc ipſum repetit, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ οὐ νενομισμένον τι φορεῖ, ἀλλ' ἢ στέφανον, ἢ ἕτερον ὅπερ ἂν δόξῃ, at capite ſuo non conſuetum aliquid fert, ſed aut coronam, aut aliquid aliud quodcunque libuerit. Sed ut hîc quidem conſtat στέφανον non eſſe diadema imperiale, ſed coronam, qualem ipſi imperatores quàm ſæpiſſimè geſtant, tamen alibi Curopalates diſertim tradit, imperatorem imponere Domino, hoc eſt, filio ſuo primogenito coronam ornatam gemmis & margaritis, cui nomen στεμματογύελον. Nam & hoc quoque non omittendum, inter ipſos imperatoris filios eſſe haud parvum diſcrimen ut nominum, ac dignitatis, ita quoque coronarum. Hoc quoque fieri priſco more diſcimus ex Livio, *Quod unus*, inquit, *nomen regium & præcipium*

Lucian. de Syr. Dea.

Liv. lib. 35.

cipuum capitis insigne gerat, omnes fratres regnent. Ergo quisquis in regis familia natus est, regis insignè capite gerit, sed rex præcipuum. Cæterùm coronam Dominus habuit propriam & peculiarem, ipsi imperatoriæ coronæ adfinem. Sebastocratoris item ac Cæsaris diversa sunt capitis gestamina. Nam illius corona unam tantùm habet apsidem, nempe in anteriori ejus parte. Unde colligere licet, coronam Domini pluribus absidibus esse conspicuam, hoc est, imperatoriæ proximam, aut etiam similem. At Cæsaris, hoc est tertii filii coronam nulla apside fuisse notabilem, ut qui ab imperiali culmine fratribus est remotior. Certè ternio ille fratrum qui rerum universitati imperarunt, diversis coronis conspicui finguntur. Et quidem Jupiter, ut alibi dixi, coronabatur ut summus regum. *At Neptunus & Pluto ejus minores fratres in capite uterque*, ait Martianus Capella, *dominandi sertum pro regni conditione gestat. Nam unus albidi salis instar candidum, atque spumatum canitie concolorum; alter hebenum, ac tartarea noctis obscuritate furvescens, qui quidem multò ditior fratre, & semper eorum quæ gignuntur, conquisitionibus opulentus.* Etsi hæc capitis insignia inter naturales coronas, de quibus egi, meritò reponi possunt. Redeo unde diverti, & aio, Imperatorem patrem Domino hæredi suo imponere coronam imperialem ut imperatori designato; eo ritu quam Curopalates describit his verbis: Adest rex, & pater ejus, ipseque patriarcha; Qui capto stemmate illud imponunt capiti novi regis, sive imperatoris. Quòd si pater ejus non adest, hoc munere solus fungitur Patriarcha. Et hæc quidem de ritu imponendi coronas reginis & filiis regum & imperatorum.

Martian. Cap. lib. 1.

CAPUT IX.

De iis qui diadema à majori potestate accipiunt. Socii Reges Romanis qui dicerentur. Dona ab Senatu sociis regibus missa. Aliquot exempla eorum regum qui à majori potestate diadema acceperunt. Cujus manu talia diademata imponantur. Ademptio cultus principalis.

PRæter reginas & filios regum adsunt extranei, qui quòd majoris concessu, aut beneficio regnant, ab illo ipso diadema accipiunt. Et id quoque prisco & usitato apud omnes gentes more. Quemcunque priscus ille Senatus, aut etiam, princeps Romanus regnare jussisset, aut pateretur, hunc honorifica appellatione socium regem vocabat. Quod S. C. erat ei regi pro diplomate illo, quo universum jus regium continetur. Et vero is hoc permissu regem se & nomine & cultu regio ferebat. Tum re ipsa,

hoc est omnibus regum muniis talem se profiteri poterat. Usque eò grande in hac appellatione momentum fuisse constat. Cæterùm quo hujus tanti beneficii memoria confirmatior, quo res testatior, & in omnium gentium oculis esset luculentior, huic ipsi unà cum regia appellatione mittebatur is, quem dixi, regius cultus. Hæc Romæ dicta sunt regia munera, hoc est, ea insignia, quibus regia majestas efficacissimè & luculentissimè repræsentari potest. Ea dona, ut in Legato meo dixi, fuerunt hæc, Aurea corona, hoc est diadema, insigne regii capitis; aurea patera, qua rex sacrificans Diis numera offerebat; sella curulis qua sedet, dum regio muneri intentus est; scipio eburneus, hoc est, ex ebore sceptrum; toga picta qua domi utebatur; sagulum purpureum quo militiæ. Ac præter hæc quidem, tunica palmata, latus clavus, equi phalerati, arma equestria, supellex militaris, qualis Consulibus præberi solita. Qui sanè mos dandi & accipiendi

*Liv.lib.*10. talia munera usque eò invaluit, ut illi ipsi reges, ad quos legitima successione regnum pervenisset, non aliter regiam dignitatem usurparent, non aliter regia munera obirent quàm concessu Senatus aut principis. Certè Archelaus rex Judæorum cùm in primis regni spatiis sedisset aureo throno, à militibus noluit accipere diadema, nisi demum post adprobatum à Cæsare patris

Sueton. Tiber. cap. 9. sui testamentum, ejusque permissu. Tiberius, autore Suetonio, regnum Armeniæ Tigrani restituit, ac pro tribunali diadema

Suet. Ner. imposuit. Eodem Suetonio autore, Nero precanti Tiridati Armeniæ regi qui ad hoc ipsum unà cum uxore Romam venerat,

Xiphil. Ner. tiara deducta, nempe qualem dixi fuisse τῶν στρατηγῶν ducum, dia-

Tacit. lib. 15. *Annal.* dema dedit. Vologeses rex Parthorum, Tiridate fratre in possessionem Armeniæ deducto, ejus caput diademate evinxit. Ipse

Niceph. lib. 1. *c.* 9. Augustus Herodi, cùm eum faceret regem Judæ, ac Trajanus cùm

Xiphil. Trajan. Parthis Parthama spaten dedisset regem, ejus regis capiti sua manu diadema dedit. Tiberius Judæorum principatus diadema

Euseb. lib. 2. *hist. eccl. cap.* 4. Agrippæ dedit, ibique eum constituit regem, tum Philippi & Lysaniæ tetrarchiæ. Domitianus Decebalo Dacarum regi diadema

Dio in eclog. de legat. imposuit, sicuti victor Marcomanorum, & is qui Dacis regem dare posset. Zati regi Lazorum hac ipsa prisca consuetudine Justinia-

Agath. lib. 3. nus imposuit coronam auream, quam Agathias vocat mitram pretiosis lapillis distinctam, super alia regum insignia. Propemodum

Albric. de imag. Deor. in Æolo. isti omnes eâdem ratione diadema dant, qua Juno cùm Aeolo regnum dedisset, ejus caput corona vinxit. Si diadema in præsentia dari non poterat, mittebatur, aut unà cum aliis regiis insigniis

Dio. ecl. aut solum. Hoc exemplo Tiridates diadema sibi à Macrino mis-

πρεσβ. sum cœpit. Interdum diadema inponitur manu illius, cujus con-

consensu & permissu magis quàm concessu rex regnum possidet. Hujus rei specimen dederunt Darius & Arimenes par fratrum. Cùm enim Xerxes Darii filius Arimeni fratri munera misisset, jussit per quos allata essent, hæc loqui, His te frater colit. Quòd si erit ut rex renuntietur, enimvero tu quidem summo apud ipsum loco futurus es. Ergo postquam is rex renuntiatus fuit, Arimenes eum adoravit, ac diademate insignivit. Hoc exemplo, ut supra dixi, Pius V. Cosmum Medicen suo diplomate magnum creavit Hethruriæ ducem, Talem renuntiatum denique palam, & in augusto illo Cardinalium consessu, magna utique totius rei specie, suis manibus evinxit diademate radiato. Et si fateor in hoc exemplo plus polluisse Pontificii permissum quàm consensum. Ducalis quoque galerus, sive pileus iis in quos Ducalis, aut principalis dignitas collata est, imperatoris, regisve manu datur. Aliquibus honorificè mittitur, destinata ad id ipsum legatione. Non aliud loquitur hodierna investitura, quæ quidem Pontificio, imperatorio, regio rescripto plerunque datur & accipitur. Non aliud signant vicariatus imperii, de quibus supra dixi. Quippe quemcunque imperator suo diplomate creat vicarium imperii, huic ipsi iis in locis quæ is possidet ut dominus, censetur tribuere omnia jura & insignia summæ, hoc est regiæ & imperatoriæ potestatis, excepta appellatione regia & Augusta; tum veneratione & fide erga regem & imperatorem, & perpetuo fœdere regni & imperii. Cæterum ut hanc dationen coronæ necessariò consequitur omnia jubendi, omnia vetandi potestas & autoritas, ita tanti insignis ademptione eam adimi satis constat. *Ut militis exautoratio fit per ademptionem armorum, equi*, ac cæterorum militiæ instrumentorum, quæ ei priùs data fuerant, ita per ademptionem cultus principalis omnis illa potestas prius cuipiam concessa censetur abrogata. Constantius Britannioni, cùm is ad imperatoris pedes accidisset, imperii insignia, purpuram & coronam detraxit; quietumque & privatum esse jussit. Neque verò aliud verius aut certius insigne summi fastigii rerum, quàm posse dare, posse auferre diademata. Statius,

Plutarch. apophth. βασ. καὶ στρατ.

Liv. lib. 19.

Niceph. lib. 9. c. 32.

—— modò qua diademata dextra
Abstulerat, dederatque & magnas verterat urbes.

Stat. lib. 4. Sylv.

CAPUT X.

Diadema quandoque occulta causa & ratione alicui impositum. De diademate regum Judaicorum. Diadema hosti ereptum. De rebus singularibus quæ eveniunt circa diademata. Ubi regium diadema asservetur. Corona regum inter ἀναθήματα. An uno capite plura diademata gestari possint.

QUandoque Deus, cujus arcana rimari temerarium, nosse non est nostrum, eos renuntiat reges, quos huic tanto muneri destinavit, nullo horum, quos dixi rituum interventu, sed ea ratione quæ sibi est complacita. Talium causæ cùm se subducunt oculis nostris, mens nostra fœdè vacillat. Illa ipsa, quòd nova sunt, inusitata & inexpectata, humana levitas & inscitia fortuita nominat. Hæc tamen cujusmodi sint, statim ut ab effectis didicimus, tunc verò ut oculos demittere, ita consurgere in admirationem divinæ providentiæ nos quidem necesse habemus. Nihil quicquam extra ordinem, & inopinatum accidit, in quo, immissu Dei, non sit aliquod, & quidem grande momentum, quod pernet ad res humanas. Neque tamen hic ego ulli faveo ineptæ, impiæve superstitioni: Sed nonnisi reverenter ac religiosè de iis judicandum aio, quæ potiùs miramur ut nova, quàm rimamur aut scimus ut vera. Et verò quod diademata respicit, non desunt exempla, quibus fides fit, ea potiùs à divina quàm ab humana manu principi futuro fuisse imposita. Rex Ægyptius diadema suum imposuit capiti Mosis quasi ludibundus. Certè non ea mente ut Mosen faceret regem. At illud Moses abiecit ad pedes suos. Hoc utrisque facto quid tandem significatum putas? Enimvero manus regis, quamlibet id quod agebatur, nescientis tunc quidem functa est manu Dei. Ipsemet sacerdos Ægyptius Ægyptio cladem hinc portendi intrepidus firmavit. Nos hoc ipsum, quòd eventu comprobatum est, fatemur esse verum. Insurperque agnoscimus, tunc Mosi tanquam digito demonstratum fuisse ducatum illum præclarum, cujus excellentia ascendit super omnia regna. Et hujus quidem ducatus insigne quis ultra dubitet, fuisse diadema regia manu capiti ejus impositum? Alexander Persico diademate caput suum evinxisse dicitur. Quod sanè fuit ultimum & indisputabile testimonium, regnum Persarum translatum fuisse ad hominem Macedonem. Corona regis Ammonitæ, cujus pondus fuit talentum auri, ornatus lapides pretiosi, expugnata Rabath, venit in potestatem Davidis, qui dein se ea solennibus diebus insignem fecit. Certè etsi David, jam ter unctus fuerat rex, tamen interventu adulterii & nefandæ cædis poterat videri commisisse quo regno dejiceretur, is qui tanto flagitio dehonesta s-

Zonar. Mose. — *Diod. Sic. lib. 17. bibl.* — *Lib. 2. Reg. c. 22.* — *Zonar. in Dav.*

nestasset caput suum. Verùm enimvero syncera ejus pœnitentia Deus expugnatus capiti ejus restituit regale decus, concessa illi ex hoste victoria, ingentique præda parta, in qua fuit hoc diadema; cujus usus tunc primùm videtur usurpatus in regno Judæorum. Nempe, ante eum diem nulla apud reges mentio coronæ, non in Saule, non in ipso Davide, sed solùm unguenti. Ego quidem illud diadema tanta victoria partum puto fuisse pignus redintegratæ regiæ dignitatis in persona ejus regis qui Deo fuit acceptissimus. Tali diademate postea reges Hebræos usos fuisse, verisimile mihi quidem fit. Atque adeò hoc se scire firmat Clemens Alexandrinus, Scio: inquit, & auro, & lapide pretioso priscos Hebræorum reges redimitos. Et infra ait, Porrò autem reges Judæorum auro & lapillis pretiosis composita, & variegata utentes corona boni Christum in capite symbolicè gestantes ignorabant se ornari capite domini. Hic adnotare liber, diadema hosti ereptum victori & gestori ejus esse insigne capitis omnium honoratissimum. Et verò Augustus, Cleopatra debellata, voluit regium ejus insigne capiti circumdatum gestare in triumpho per mediam urbem. Nam etsi fortuna populi Rom. elata supra omnia regna nullo diademate demonstrabatur, tamen putabant pertinere ad dignitatem imperii diademata regiis capitibus detracta inter cætera regiæ gazæ spolia in triumpho ostentare, ut de triumphatis diadematibus Persei ac Tigranis diversis locis Plutarchus tradit. Cæterùm nihil ferè quicquam extraordinariæ rei contingit circa diadema, quin magnum quidpiam & notabile significet. Diodorus Siculus autor est, Alexandri, dum is ungeretur, diadema, vestemque regiam fuisse posita super tribunali. Ibi nescio quem, cujus tamen & nomen & patriam Plutarchus memorat, qui vinctus asservabatur, ruptis compendibus, è custodum manibus elapsum, ingressum esse aulam, nulloq; prohibente, rectà perrexisse ad solium regis. Ibi repositam regiam vestem induisse, ac diadema capiti circumposuisse. Sic ornatum ibidem sedisse quietum, Hac re audita, Alexandrum venisse ad hominem; qui nulla re commotus quietè sedere perrexit. Interrogatum ab rege, quid isthuc rei esset, simpliciter respondisse, se nihil scire. Super ea re consultos vates censuisse hominem neci dandum, ut si quid infausti eo ostento denuntiatum esset, illius unius capite lueretur. Sed qui rei introspiciendæ intenti erant sublimiùs nescio quid responderunt. Quippe regni mutationem hinc portendi intellexerunt; hoc est, versum iri statum rerum; & Alexandro extincto, plures reges futuros. Simile quidpiam Augusto accidisse, eique instantem obitum portendisse memorat Dio. De Juliano memoriæ proditum est, cùm quoddam oppidum ingrederetur, coronam inter duas columnas de more suspensam, veluti res composito agere-

Clem. Alex. lib. 2. pædag. cap. 8.

ἐν ἀναγραφῇ. initio litera N.

Plutarch. Æm. Pau. & Lucul.

Diord. Sic. lib. 17. bibl. & Plutarch. Alexand. Mag.

Xiphil. Aug. Nicephor. lib. 10. c. 2.

ageretur, in caput prætereuntis aptissimè decidisse. Hinc Juliano imperium significari & ostendi creditum. Hujus quoque generis il-
Plutarch. Timol. lud est quod supra dixi à Plutarcho de Timoleonte relatum esse, quamvis non rege, tamen ad res magnas electo. Nam è suspensis donariis tænia quædam cùm effluxisset coronas habens & varii generis victorias, super caput Timoleontis decidit; usque eò ut hinc videri potuerit ipsum à Deo coronatum mitti ad res magnas. Et hac quidem ratione sæpe ignoto alicui capiti quod Deus scilicet, in occulto tenet, imponitur nota summæ dignitatis, quæ tunc patescit, cùm is, quisquis est, maximis rebus admovetur. Hîc advertendum, non solùm capite regis diadema gestari, sed & in ipsis adytis regiæ domus super tribunali regio plerunque servari; ut è loco Diodori Siculi, quem proximè citavi, palam fit; tum ex eo quod Athenæus
Athen. lib. 5. tradit, super sella Ptolemæi regis fuisse coronam conflatam ex aureorum millibus decem. Qui mos ostentandi & asservandi diadematis hodie ferè obsolevit, nisi in ipsis solenniis inaugurationis, cùm rex aut imperator sic ornatus equites creat, taliaque principis munia fungitur. Sed & mos reponendi diadema super sella regis hodie quoque est inter obsoleta. Sellam quidem regiam in regis cubiculo unam esse video ut regi sepositam. At diadema fere nusquam, nisi conditum adytis, aut interiori ærario, illo excepto quod effigiatum parietibus affigitur, atque in editioribus locis conspicuum, frequenter
Æmil. Prob. Eum. pictum, regioque scuto impositum aspicitur. Secus fiebat sæculis priscis. Et verò scriptores tradunt, Alexandro mortuo statutum fuisse tabernaculum; in eoque sellam auream cum sceptro ac diademate positam; eoque omnes convenisse singulis diebus, ut de rerum summa deliberarent, veluti adhuc præsente rege. Ergo coronæ regiæ censebantur inter res maximè spectabiles, quæque ipsi urbi Romæ
Plutarch. περὶ τῆς Ῥωμ. τύχ. ornamento essent. suspendebanturque in sacris ædibus, ut supra dixi, illæ potissimùm quæ erant dona regum. M. Tullius de Dionysio tyranno, *Idem victoriolas aureas & pateras coronasque quæ simulacrorum porrectis manibus sustinebantur, sive dubitatione tollebat.*
Cic. de nat. deor. lib. 3. Nec solùm coronæ regum erant inter donaria templorum, verùm
Lucian. Hermot. sive de sect. & aliæ, ut verisimile fit è Luciano duobus locis, ubi is agit de eo quod quispiam furatus sit in æde sacra, sive ea sit phiala, sive scyphus, sive corona. Erant & frena, & clypei, columnæ inscriptiones. Cæ-
Philo περὶ στρ. περ. Γά. terùm quomodo duæ nuptiales coronæ unum caput honestantes quandoque sunt conspectæ, ita uno eodemque capite sæpe gestantur
Plutarch. Cim. duo, plurave diademata, quorum singulis repræsentantur singula regna. Ptolemæus is, qui pulso Alexandro, ab Antiochenis electus est rex, coactus fuit capite gestare duo diademata, unum Syriæ, alterum Ægypti. Quo usu hodie quidem nihil est usitatius. Tale diadema

dema Prudentio est gemellum.

O virgo infelix, ô nova gloria *Prudent. apoth.*
Cœlestis arcis nobilis incola,
Intende nostris colluvionibus
Vultum gemello cum diademate.

Gemellum diadema vocat non duorum regnorum, sed, quod multò est excellentius, martyrii & virginitatis.

CAPUT XI.

Mos ponendi diadema quandoque ante principem, quandoque apud ipsius effigiem. Statuis principum quantus olim honor habitus. Diadema præ metu, præ nimio dolore, tempore Jejunii, in funere ponitur. In luctu ferè laceratur. Æstuante ira loco movetur. Interdum crematur.

Diadema interdum sumitur, interdum ponitur diversis de causis. Sumitur ineunte principatu, aut in primis, ut dixi regni spatiis, nempe in solenni inauguratione regis. Unde fides fit, gestorem diadematis esse regnatorem. At necessitate ponitur, quotiescunque summa potestas validioris manu cuipiam adimitur; aut cum ipse qui regnat, assurgit alicui majori & eminentiori fastigio. nec ipsi tantum, sed & nomini regnatoris, atque adeò ipsius effigiei. Nimirum, hinc homines intelligunt, vim, ac si non vim, saltem imaginem retinendi, donandive regni penes illum esse, apud quem aut cujus simulachrum corona ponitur.' Ejus ante quem ponitur *Plutarch.* diadema illustre exemplum est Pompejus, ad cujus pedes Tigranes *πι. τ̃ Α'-* Armeniæ rex diadema suum capiti demptum venerabundus posuit, *λεξ. τύχ.* sive ut ait Dio, projecit. non propter magnitudinem rerum à Pom- *Xiphil.* pejo gestarum, sed propter eas quæ gestæ essent à Lucullo, Pompejo *Pompejo. Plutarch.* subblanditus. Hoc ipsum diadema Plutarchus insequentibus de *Lucullo &* Pompejo loquens collocat inter symbola regni. Herodes quoque *Pompejo.* non aliter ad Augustum accessit quàm posito diademate. Quippe *Jornand.* & ipsi reges profitentur se non esse tales, quoties consistunt in con- *success.* spectu earum potestatum à quibus accipiunt jura regnorum. Parthasmasiris rex Persarum diadema capiti dempsit, illudque posuit ante pedes Trajani. Ipse Antiochus, etsi simulatè id agebat, inibi *Diod. ecl.* fuit ut coram legatis Romanis diadema poneret. Certe Prusias ad- *de legat.* venientibus legatis Romanis, diadema & purpuram regiæ maje- *In eclog. Dionis.* statis insignia posuit. Eorum qui diadema subjecerunt effigiei ma- *Polyb. ecl.* joris potestatis exemplum est in Cornelio Tacito. *Tum placuit*, in- *legat. Tacit. l. 15.* quit, *Tiridatem ponere apud effigiem Cæsaris insigne regium; nec* *Annal.*

 nisi

nisi manu Neronis resumere. Dein, paucis diebus interjectis, magna utrinque specie, inde eques compositus per turmas, & insignibus patriis, hinc agmina legionum stetere fulgentibus aquilis, signisque & simulachris Deûm in modum templi. Medio tribunal sedem curulem; & sedes effigiem Neronis sustinebat. Ad quam progressus Tiridates; caesis ex more victimis, sublatum capite diadema imagini subjecit. Hanc eandem historiam memorat Dio in selectis legationum. Et similem in Caligula. Siquidem L. Vitellius regem Artabanum coëgit sacrificare statuis Augusti & Caligulæ. Hic est ille respectus, hæc est illa singularis veneratio qua summa fortuna à minori potestate se coli æquum censet, usque eò, ut non tantùm personæ, sed & ipsis imaginibus hic honor habeatur. Enimvero, ne hoc quoque non obiter dicam, ipsas principum statuas tanto cultu antiquitas prosecuta est, ut ante eas nihil quod dictu factuve turpe duceretur, dici fierive licitum esset. Apud Xiphilinum in Zonaram memoratur quædam fæmina ideo morte multata, quòd se nudaverat ante statuam Domitiani. Qui mos videtur sumptus è religionibus. Nimirum, quædam fuerunt numina, quorum ne effigies quidem licebat intueri. Tale fuit *simulachrum Cereris, quod à viro*, inquit M. Tullius, *non modò tangi, sed ne aspici quidem fas fuit.* Sed & numinum statuas avertisse se, ne flagitia viderent, memoriæ proditum. Tale fuit Palladium, quod se avertit cùm Cassandræ pudicitia contrectaretur. Hinc fortasse Christiana pietas desumpsit morem honestandi sacras ædes & statuis & imaginibus hominum Deo, cùm viveret, gratissimorum, quos vocamus sanctos; ut non in ecclesiam Dei inducatur ullus cum vera latria idololatriæ pellicatus, sed ut coram hisce statuis eo quisque respectu agat, quo ante illos ageret qui illis & statuis & imaginibus repræsentantur. Redeo ad rem. Et ajo, hodie quoque honoris causa majori potestati non solùm assurgi, verùm etiam diadema ab illo, qui diadema gestat, poni. Hanc venerationem ad Henricum III. Francorum & Poloniæ regem è Polonia redeuntem vertit Aloysius Mocenicus Venetiarum Dux, dum frequenter diadema capiti demeret, non solùm in primo & ultimo, sed & in quotidiano sui regisque congressu. Nempe, dum illa serenissima Respublica ore Mocenici sapientibus alloquiis regem non minùs in se convertit, quàm in illum planè regium apparatum, quo tantus hospes singulari exemplo exceptus est. Quandoque corona ponitur præ metu. Prudentius,

Ipse quoque exanimis posito diademate princeps
Pallet, & adstantes circumspicit.

Interdum præ nimio dolore abjicitur, aut etiam rumpitur unà cum cæteris vestibus, cultuque omni regio. Josias intellecto quales pœnas

Dio ἐκλ. πε. πρεσβ. — *Xiphil. C. Calig.* — *Xiphil. in Domit. Zonar.* — *Cic. act. 7. in Verr.* — *Strabo lib. 6.* — *Prudent. apoth.* — *Zonar. Jos.*

nas Deus expetat à violatoribus legis suæ, ingenti dolore adactus vestem regiam discidit, simulque regium diadema. Potissimùm indicto jejunio, cùm omnis ætas, omni posito ornatu, sordibus & squalore obliti universi id unicè agunt ut sibi Deum propitient, rebus, inquam, tam mœstis, ipse quoque rex, dempto sibi capitis insigni, componit se in morem supplicis. Prudentius,

Rex ipse Coos æstuantem murices — Prudent. cathemer.
Lænam revulsa dissipabat fibula.
Gemmasque virenteis, & lapillos sutileis
Insigne frontis exuebat vinculum
Turpi capillos impeditos [l. impediens] *pulvere.*

Hoc habitu fuit David cùm peccatorũm pœnas à Deo deprecatus est. Verba sunt Salviani, *Et quid post hac? deposito, scilicet, diademate, projectis gemmis, exutis purpuris, remota omnis splendoris regii dignitate; cùm pro his omnibus solitarius, gemens, clausus, sacco squalidus, fletu madidus, cinere sordidatus vitam parvuli sui tot lamentationum suffragiis peteret, &c.* Hester loquens ad Dominum, *Tu nosti, inquit, quod oderim insigne capitis mei, (hoc est, diadema quo utebatur quasi regina) & tanta ducam immunditia, velut pannum menstruatæ.* Qui locus refertur à D. Hieronymo. In funere quoque & luctu publico & domestico diadema ponitur. Isis illa Ægyptia & Dea & regina flens Osirin suum apud Byblum urbem Phœniciæ diadema posuit. Porrò hoc diadema fuit byblinum, hoc est è byblo quæ nascitur in Nilo, papyro, scilicet, & junco. Julianus in funere Constantii diadema capiti detraxit; & vultu in mœstitiam compositio, imperatori parentavit. Et hoc quidem eodem propemodum exemplo fiebat, quo apud priscos in publica mœstitia coronæ ponebantur. Plutarcho autore, Cato ex quo die cedentem urbe Pompejum secutus est, nec caput rasitasse, nec barbam, nec capiti coronam imposuisse dicitur. Cæterùm in luctu non solùm diadema ponitur, sed & laceratur. Statius de Adrasto.

Salvian. lib. 4. — Hieronym. Epist. lib. 2. epist. 18. — Stephan. βύβλος. — Etymol. βύβλος. — Niceph. lib. 1. cap. 50. — Plutarch. Cat. jun.

Ipse manu Tyria jam captus Adrastus, — Stat. lib. 9. Theb.
Raptatur; teque ante alios, te voce manuque
Invocat. Heu qualem versare in sanguine vidi
Exutum canos lacero diademate crineis.

Et hoc quoque prisco more. Tigranes Armenii regis filius, intellecto periculo patris ob non missas ad Cyaxarem copias nec tributum, tiaram concidit. Æstuante ira, diadema loco movetur. Statius de Junone, — Xenoph. de instit. Cyr. lib. 3.

Horruit irarum stimulis; motaque verendum — Stat. lib. 10. Theb.
Turbavit diadema coma.

Inter-

Interdum & crematur. Idem Statius,

Stat. lib. II. Theb. *—— ast illi niger ignis in ora, genasque*
Prosiluit, raptumque omnis diadema cremavit.

His, quod sciam, rationibus diadema datur, sumitur, ponitur, abjicitur, laceratur.

CAPUT XII.

Monitio ad reges. Summi mortalium ponunt diadema coram Deo. De forma & materia diadematis Christi.

QUia hodierni reges vix ulli mortali, tantùm uni Deo quòd regnant, accepto ferunt, vel hoc ipso monendi videntur, ut coram illo diademata ponant, cujus beneficio diadema adepti sunt. Sic putent, unam esse majestatem, quæ nullo nec rerum, nec temporis, nec potentiæ ambitu clauditur. Hæc ipsa immensitate ambitus non solùm omnem hanc rerum universitatem, sed & quicquid extra ipsam est, complectitur. Hujus hæ terrestres ac perituræ majestates dicuntur esse imagines, sed tenuissimæ; quæque si cum illa componantur, hoc sunt quod soles innumerabiles in speculis innumerabilibus & minutissimis. Etsi hinc quoque radios ejectari fateor, sed debiles; quique aspicientium oculos feriunt, sed ignavè; sed qui præ immenso illo splendore solis vix hoc sunt quod in magno incendio scintilla, in vasto Oceano stilla. Certè scintilla & gutta, quamlibet minutissimæ partes illa incendii, hæc humidi elementi, tamen sui totius particulæ sunt. sed radii quos speculum emittit, minimè, nisi quatenus æquor speculi aspicitur & incenditur à sole. Statim ut speculum solis aspectu subducitur, vanescunt; nec sunt radii, sed aër nullo luminis repercussu, atque adeò merus nigror in oculos regestus. Eadem est ratio regum, omniumque adeò dominantium. Quamdiu agunt in conspectu divinæ majestatis, in ipsis humana majestas elucet imaguncula divinæ. Simulatque objectu vitiorum eripiuntur puritati hujus solis, nihil sunt nisi vilissimum structum carnis ea re animatum ut sua supplicia intelligat, ea re oculatum ut suas miserias inspiciat, ideo coronatum ut infamia notabiliori censeatur. Satis, opinor, intelligitis quotquot estis qui tanto honore præfulgetis, esse vestrum, summittere capita ante immensam hanc majestatem. Quantum ei concederis, tantumdem addetis vestræ, & quidem fœneratò. Hac una moderatione hac pietatis professione & singulari cultu securitas & magnitudo vestra continetur. Extra hos terminos nihil est quo aut niti, aut gloriari possitis. Ergo identidem suadeo, ut vestra diademata unà cùm cætero regali cultu

cultu sponte ac reverenter ponatis ante sacrosanctum diadema Illius, qui cùm vos posset facere stipites, jussit esse reges, hoc est, suæ majestatis participes, suæ potentiæ consortes, suam vicem præstantes. Nempe, ab uno illo cœlesti diademate quod circumplexum est caput summi regnatoris, omnis vestra manat & salus & dignitas. Ibi est vera gloria, ibi splendor æternus; ibi regnum perenne; ibi columen omnis felicitatis. Enimvero Curopalates tradit, Imperatorem Constantinopolitanum in ecclesia ponere diadema suum, illudque tradere in manus diaconorum, quoties accessurus est ad communionem corporis Christi. At post communionem stemma capiti ejus reponi. Quæret aliquis, qua materia, qua item forma sit hoc, de quo nunc ago, diadema Christi. Neque enim est aureum, non radiatum, non gemmatum, hoc est, ut quidam ait, *exoticis margaritis phaleratum*; sed spineum, aculeatum, pungens, aspectu quidem dissimile regiis, sed significatu & effectu illis multo præstantius. Auro Christus insigniri noluit, ne quid quod ad gloriam suam pertineret, videretur mutuari è visceribus terræ, nempe ab inferis. Is, videlicet, qui ea mente refodit inferos, ut loca soli impervia cœlesti lumine compleret; ibi detentos æterna libertate donaret; Inde rediens, & quidem opulenta præda onustus, ac perdomitis iis, quæ illic se jactabant, potestatibus, celeberrimum triumphum ageret. Cæterùm quale est aurum? Annon pallidum? annon grave? annon frigidum? Annon, si hinc spectetur, est simile morti? Quid ergo minùs convenit Christo, qui id agebat ut esset triumphator mortis, & largitor ejus vitæ extra quam nihil non est obnoxium morti? Mortale genus est avidissimum auri, hoc suspicit, hoc habet in summo honore. Christus aurum calcat, & si quid hîc est auro pretiosius. Diadema Christi non fuit radiatum. Nam quid illi opus fuit accessione effigiatæ lucis, qui ipse est fons & origo luminis, creator solis, dux & gubernator astrorum? Diadema Christi non promicavit floribus quæsitissimis, non fuit mersum unguentis pretiosissimis, non concinnè præmens caput. Quale ergo? nempe unum ex instrumentis tortoris, undique aculeatum, undique hirsutum sentibus ac spinis. Spinis, inquam, quibus confixum est caput sacrosanctum; ne ulla pars sanctissimi corporis ullo cruciatu vacaret; ut membrorum doloribus accederent acerbitates capitis. Qui tamen cruciatus mox in Christi persona terminati confestim eruperunt in capita infernalium spirituum, quorum hæ spinæ tandem confixerunt fucatas coronas lævo fulgore illudentes oculis hominum. Et verò Severus Sulpitius autor est, *diabolum, quò faciliùs claritate adsumpti fulgoris Martino illuderet, veste regia indutum, diademate* ex

Fulgen. mythol.

Sever. Sulpit. de vit. B. Mart.

ex gemmis auroque redimitum, calceis auro illitis, sereno ore, læta facie, ut nihil minùs quàm diabolus putaretur, oranti in cellula astitisse. Paulo infra Martinum loquentem facit, ac dicentem, *Non se Jesus dominus purpuratum & diademate renitentem venturum esse prædixit. Ego Christum, nisi in eo habitu, formaque qua passus est, nisi crucis stigmata præferentem venisse non credam.* Cæterùm illæ spinæ fuerunt inter instrumenta salutis nostræ; atque adeò nos ipsos repræsentant, *qui electi ex dumis*, inquit Lactantius, *& sentibus sanctum Dei caput cingimus. quia convocati ab ipso, & circumfusi undique ad eum, magistro ac doctori Deo assistimus; regemque illum mundi, & omnium viventium dominum coronamus. Ideo Jesus spinis coronatus est*, inquit Hieronymus, *& nostra delicta portavit, & pro nobis doluit, ut de sentibus & tribulationibus feminarum, ad quas dicitur, In anxietatibus & doloribus pariet mulier; & ad virum conversio tua; & ipse tui dominabitur, rosa virginitatis, & lilia castitatis nascerentur.* ô quale coronæ decus, cujus materia sumus nos ipsi, hoc est, multitudo de nocentibus quidem & servis congregata, sed apud tribunal crucis manumissa. Ibi, videlicet, nostra corpora pro auro, animæ pro gemmis, æternæ felicitati destinata humanitas est totus ille diadematis ambitus, qui semel punxit caput Christi spinis & aculeis peccatorum, ut, quos ille complectitur misericordia sua perpetuò hærerent servatori suo. Hoc ipsum sensit Tertullianus ubi loquitur de hac corona spinea. *Quale oro te, sertum pro utroque sexu subiit? ex spinis, opinor, & tribulis in figuram delictorum, quæ nobis protulit terra carnis; abstulit autem virtus crucis, omnes aculeos mortis in Dominici capitis tolerantia obtundens. Certè præter figuram contumelia in promtu est & turpitudo & dedecoratio, & his implexa sævitia quæ tunc Domini tempora & fœdaverunt & lancinaverunt.* Adde quod illæ spinæ verè dici possunt typus fidei qua spectat vitam æternam, quam, scilicet, signat substantia ligni; tum veræ lætitiæ propter coronæ appellationem; postremò ingentis periculi, cui tandem erepti sumus. Neque enim ad Verbum sine sanguine licet accedere. Hæ sunt illæ tandem sanctificatæ spinæ, quibus sacrosanctum illud Christi caput primò compunctum, deinde illustratum fuit. Cæterùm nullis gemmis scintillavit diadema Christi. Scilicet, quid gemmis, quid unionibus & margaritis, quid cæteris aut terræ minutalibus, aut Oceani ejectamentis cum illis cœlestium virtutum gemmis, quibus Christi divinitas tota radiat? Præclarè Heraclius Ponticus, Arduum est, injucundos & avaros terræ morbos ascendere in cœlum. Soli cœlestes lapilli, ut Plato ait, sunt puri, nec ut hi nostri

Lactant. lib. 4. de ve. sap. c. 26. Vide Clem. Alex. lib. 2. pædag. c. 8. 50. & seq. Hieron. ep. lib. 2. ep. 18.

Tertull. de cor. mil.

Clem. Alex. pædag. lib. 2.

Heracl. Pont.

Plato Phædone.

nostri putredine & salsedine adesi atque corrupti. Ipse quidem Christus quamlibet universi non solùm regnator, sed & conditor apertè professus est, non hic se regnum possidere. Ergo tunc collibitum illi fuit abstinere humano regno. Nempe cùm id ageret ut nos induceret in cœleste regnum. Cui professioni conveniens diadema sumpsit, quod certè superavit omnes humanos significatus, complexus est omnes divinos. Enimvero reges dum vivunt & valent, aureum diadema gestant gemmis distinctum. Christus non cùm viveret, non cùm doctrina signisque clarescerет, non cùm divinitas in mortali corpore eluceret, sed cùm moreretur, coronari, non de sublimi solio, sed de patibulo diadema suum coruscare voluit. Cur putas? Quia moriens peremit inimicas divinitati & humano generi potestates. Cùm visus est vinci, tunc vicit; cùm visus est extingui, tunc majore vi surrexit, ac majori gloria triumphavit. Meritò ergo Hieronymus ait, *regum purpuras, & ardentes diadematum gemmas patibuli salutarum picturam condecorasse*. Certè in patibulo Christus celeberrimum triumphum agens triumphali corona evinctus est. Quem Israël crucifixit, inquit Clemens Alexandrinus, ut maleficum, coronavit ut regem. In sua morte Christus suis vitam invenit, in ignominio decus, in sævissimis doloribus verissima solatia, in illo apparatu desperationis certissimam spem salutis; in hac spe fidem, illam qua nos prostratos erigeret, quam animis nostris inderet veluti certissimum pignus ejus felicitatis quæ exsuperat omnia humana vota; atque adeò cui intelligendæ omnis humanus sensus impar est. Et adhuc miramur, si rex cœlestis posthabuit humana diademata; sibi illud sumpsit quod hic quidem non fuit minima pars illius horribilis carnificinæ? Sed nunc repositum est inter præcipua decora divinæ supellectilis; cujus materia est omni auri lectior, omnibus gemmis pretiosior, omni circulari forma perfectior, omni splendore luminosior. Nempe tunc morti & cruciatibus omnia oportuit esse consentanea. At cùm is cœlesti aula circumfusus huc remeabit, nos verò purioribus sensibus donati intelligemus ipsum, ut Tertullianus ait, *post fella gustasse favos*; atque adeò illas spinas esse versas in totidem auras divini fulgoris; unde conficiuntur illi radii coronarii non effigiati ut in coronis regum, sed perpetuò accensi igne cœlesti. Hi radii non sunt introrsus versi; ut quomodo spinæ compunxerunt, ita tunc urant divinum caput; Sed extrorsum accedent corda piorum flammis divini amoris, iisque æternùm illucescent. Eorum item repercussu omnis impietas conflagrabit ignibus iis qui futuri sunt ferales & perennes. Impii scilicet, tunc intellecturi sunt, coronam Chri-

Hieronym. epist. lib. 2. ep. 15.

Clem. Alex. padag. lib. 2. c. 8.

Tertull. de corona mil.

sti esse diadema justitiæ, insidiatoribus hostile, iis qui in unam
Clemen. Alex. pædag. lib. 2. cap. 8. ecclesiam convenerunt, amicum. Est ergo hæc corona flos eorum qui credunt in gestorem ejus; est insigne victoriæ partæ contra adversantes Christo potestates; potentiæ in omnia summa, media, infima; miserationis erga suos; ultionis, & quidem severissime in eos omnes quos sua improbitas ultioni reservavit. Cætera regna, imperia, potestates nascuntur, variant, extinguuntur. Hoc unum regnum æterna majestas excepit. In hujus consortium adsumentur ii, qui suam si non innocentiam, quod fieri nequit, at, quod proximum est, pietatem huic tanto regnatori probaverint. Quapropter regnantes, vestrum est, hujus sanctissimi numinis nunc amore, nunc timore in officio contineri. Hac unica ratione unicuique vestrum regnum stabile, diuturnum, felix futurum est. Sic animati verissimis exemplis intelligetis, illi uni rationem regni constare qui se à Christo regnari patitur.

CAPUT XIII.

Galea sive cassis. βασιλεὺς Athenis & Spartæ quid. ἀρχεπτόλεμος. Cur galea & corona socientur. Cur galea ornetur gemmis & lapillis. Cur pennæ pavorum componantur cum galea. De pavonis excellentia, pulchritudine, aliisque dotibus. Pavo avis regia & Junonia, tum convenientissima repræsentandæ excellentiæ & sublimitati. Alia pennarum genera galeis addita. Mos regum Ægyptiorum.

INter addimenta coronarum sunt infulæ, vittæ, lemnisci, de quibus quòd mihi supra satis dictum est, dein hac extrema parte hujus curæ cætera persequar. Quippe video supremas potestates, quantumque est hominum, quos claritas generis extulit supra vulgum, præter coronas pro capitis insigni gestare galeam, sive cassidem. Id quod, opinor, fit prisco instituto. Ut enim dixi, principes viros, statim ut bellum ingruit, fieri duces, ita reges, si eundum est in hostem, non dubitant inserere caput galeæ. Et quidem Athenis ii quibus hæc aut illa pars copiarum commissa erat, hac
Etymol. στρατός. aut illa appellatione censebantur. Sed cui universus exercitus, rerumque summa credita fuit, hunc vocabant βασιλέα, non eum, qui
Aristoph. ἱππ. utroque tempore & pacis & belli est summus hominum, sed τὸν ἀρχεπτόλεμον, eum cui summus ducatus creditur, quoties cum hoste manus est conserenda. Ut Lacedæmone is quoque qui præerat

universo

universo equitatui βασιλεὺς dicebatur. Et sic intelligo verba Platonis in Phædro, ubi rhetorem aut βασιλέα dicit posse fieri scriptorem immortalem. Hinc perspicuum est, summam curam niti utraque arte. Nam pace placida, illi qui sit summus hominum, nunquam non est ante oculos ordinum concordia. Ille ipse cùm bellum ingruit, sibi proponit victoriam, ac de hoste præclarum triumphum. Verùm ut corona regi demonstrando est convenientissima, ita galea est verissimum symbolum ducatus & imperii. Sed quòd omni tempore utraque virtus principi viro est necessaria, super eo scuto, in quo effigiantur insignia summarum potestatum galea plerunque statuitur, cui hæret corona. Hac ratione individuo nexu conjunctæ sibi perpetuo adjutrices adsunt. Laudabile sanè institutum, atque adeò efficacissimum principibus identidem suggerendæ virtuti, hoc est, fortitudini & generositati. Quippe hic effigiatus haud dubiè demonstrat principem erga subjectos mitem, togatum, jura populis dantem. Eundemque simulatque iniquè impetitur, armatum, minacem, severum; dextra manuultorem gladium, sinistra cornucopiæ tenentem; hinc debellantem perduelles, hinc beantem subjectos. Sed quia utrumque est munus summi regiminis, sæpe altero utrumque demonstratur. Vix etiam non coronæ adhæret galea. Vix quoq; sola corôna non galeam assumit sibi & comitem & satellitem. Hinc est quòd Minerva *est caput contenta fulgenti galea; & ipsa galea oleaginia corona tegitur.* Hinc priscus mos ornandi galeam gemmis & lapillis, haud ferè minùs quàm coronam, ut videre licet in numismatibus principum Romanorum. Silius Italicus,

Plato in Phædro.

Apul. Metam. l. 10.

—— propiorque à fronte coruscæ
Lux galeæ sævas paulum tardaverat iras,
Et gemmis galeam, clypeumque accenderat auro.

Sil. Ital. lib. 5.

Hinc quoque est, quòd reges Ægyptii dicuntur gestasse galeas pro corona ac diademate. Id ipsum Romanos principes frequenter usurpasse, docent prisca numismata, tum hæc verba cujusdam panegyrici: *Hoc enim, ut audio, imago illa declarat in Aquileiensi palatio ad ipsum convivii posita aspectum; ubi puella jam divino decore venerabilis, sed adhuc impar oneri suo sustinet atque offert tibi etiam tum puero galeam auro; gemmisque radiantem, & pennis pulchræ alitis eminentem.* Ubi pulchram alitem ego pavonem interpretor. Hic certè mos componendi pennas pavonum cum galea regali sive ducali & principali hodieque viget, præsertim in Germania, cæteraque ditione imperii, propter huic avi, ut opinor, ingenitum ornatum non aliunde accersitum, non subditum & suppositititium, sed talem, ut fateri necesse habeamus esse pulcherrimum naturæ donum. Et verò pavo dicitur aureum genus avis, id est,

Herodot. lib. 2.

Panegyr. Maximiano & Constantino Augg. dict.

pulchritudine insigne, ut in his versibus apparet quos ex Antiphane refert Athenæus,

Athen. lib. 14.

> Ἐν ἡλίου μὲν φασὶ γίνεσθαι πόλει
> Φοίνικας· ἐν Ἀθήναις δὲ γλαῦκας. ἡ Κύπρος δ᾽ ἔχει
> Πελείας διαφόρους. ἡ δ᾽ ἐν Σάμῳ
> Ἥρα τὸ χρυσοῦν φασὶν ὀρνίθων γένος
> Τοὺς καλλιμόρφους καὶ περιβλέπτους ταώς.

In solis urbe procreari ajunt phœnices, Athenis noctuas. Cyprus habet eximias columbas. Samia verò Juno aureum, ajunt, avium genus, formosos & spectabiles pavones. Hoc pavonis aurum eleganter *Achill. Tat. lib. 1.* quoque describit Achilles Tatius, Saneque pavonis pratum hoc, inquit, alio quovis longè floridius est. In ejus enim pennis oculorum serie distinctis aurum omni ex parte purpura æqualiter convestitur.

Oppian. κυνηγ. β.

> Οἷον δή που ταῶνες ἑὸν δόμον ἀγλαόμορφον
> Γναμπτὸν ἐπισκιάουσιν ἀριπρεπέος αἰολόνωτον.
> Τῶν οὐδὲν μερόπεσσι Διὸς τεχνήσατο μῆτις
> Φαιδρότερον τερπνοῖσιν ἐν ὄμμασιν εἰσοράασθαι,
> Οὐδ᾽ ὅσα πανδώτειραν ἐπὶ χθόνα, μητέρα βαίνει,
> Οὐδ᾽ ὁπόσα πτερύγεσσιν ἐπ᾽ ἠέρα πουλὺν ὁδεύει,
> Οὐδὲ μὲν ὅσσα βυθοῖσιν ἐπ᾽ ἄγρια κύματα * τέμνει. ** Βαίνει.*
> Τοῖον ἐπ᾽ ὀρνίθεσσιν ἀριζήλοις ἀμαρύσσει
> Χρυσῷ πορφυρίοντι μεμιγμένον αἰθόμενον πῦρ.

Veluti pavones suam domum splendidam curvam obumbrant illustrem [&] picturatam caudam, Quibus nihil Jovis fabricavit consilium pulchrius jucundis oculis ad videndum, neque eorum quæ alma in terra matre incedunt, neque eorum quæ alis per aërem immensum tendunt, neque etiam eorum quæ in gurgitibus sævos fluctus secant. Talis in avibus insignibus fulget auro rubenti permixtus ar- *Eclog. legat.* dens ignis. Menander quoque in legatione Justini ad Persas pavones vocat aureos, ubi, inquit, ligneæ columnæ quædam erant, circum- *Achil. Tat. lib. 1.* amictæ auro, inquit, ac similiter lectus ex auro confectus, quem quatuor pavones aurei attollebant. Hic quoque alarum cultus, quo natura pavonem donavit, dicitur esse æmulus coloribus florum & avium apud Achillem Tatium, & expandere pulchritudinem, & ostendere *Plutarch. συμπ. συμποσ.* theatrum alarum. Plutarchus ait, pavonem editum esse propter caudam, nempe propter pulchritudinem ejus. Ad hoc exemplum apud *Philostrat. imag.* Philostratum rex Mediæ dicitur γραπτὸς ἐπὶ χρυσοῦ θρόνου, pictus, sive signatus in aureo throno sicuti pavo. denique merito dicimus, hanc avem cum ipsa rerum universitate omni genere pulchritudinis certare, cum metallis rutilo, cum pratis virore, cum floribus floridissima specie, cum quovis colore puritate, cum vere lætitia, cum cœlo luminibus. Itaque tam nobilis, multisque de causis admirabilis avis assu-

assumitur à principibus, potentibusque viris comes galeæ, sive cassidis, quia *omnis vitæ potentia*, inquit Fulgentius, *pet ax in aspectum sui semper quærit ornatus.* Sicut enim pavus stellatum caudæ curvamen concavans anteriùs faciem ornat, posterioraque turpiter nudat, unde & Theophrastus in Moralibus τὰ ἄλλα ἐπίγνωθι, reliqua considera. Et Salomon, *In obitu hominis nudatio operum ejus.* Cæterùm nequis hunc ornatum credat esse rem inutilem, & hinc solo aspectui consultum, certè pavo etiam territat cæteras aves, ac tantùm non quomodo aquila, ut Prometheus ait,

Lucian. de domo. Fulgent. mythol. l. 2. in Junone.

Pinnata cauda nostrum adulat sanguinem.

Cic. lib. 2. Tusc. quæst.

Quippe explicatis illis caudæ pennis conchyliatis, sive oculatis, sive pinnato, ut quidam ait, fulgore radians, sive totus oculeus, usque eò ut nihil eum latere sit verisimile, aspicientibus errorem incutit haud secus quàm Argus, cujus oculos Juno indidit pavoni. Is certè imitatione solis dictus est πανόπτης, omnia videns estque ei cum sole quædam veluti societas. *Gemmantes*, inquit Plinius, *laudatus expandit colores, adverso maximè sole, quia sic fulgentiùs radiant.* Et propter hanc quoque dotem meritò hæ pennæ dici possunt symbolum hominis generosi, cujus proprium est laudibus excitari. Quid, quod fabulæ ajunt, Argum ipsum mutatum fuisse in pavonem? Et verò Euelpis ille Aristophanæus interrogat Epopum his verbis, πότερον ὄρνις ἢ ταῶς; utrum avis an pavo? Ac si dicat, pavonem non censeri inter alites; sed esse naturæ alicujus excellentioris, veluti humanæ, aut etiam divinæ. Ergo pavo & propter pulchritudinem visendum se præbet; & sævum nescio quid concrepat, ut miles suis armis. Certè capite elato, ἐπινεύει δ' ὑπερηφανώτατα, ὥσπερ ἐπισείων τριλοφίαν, capite elato, superbè nutat, velut triplici crista ornatam quatiens galeam. Cæterùm ea dicitur esse sollertia, ut naturale remedium adversus fascinum comparet sibi radicem lini, quam condit sub altera alarum. Ob quas tam præclaras dotes in hortis Indicorum regum mansueti pavones aluntur. Et Alexander Macedo hasce aves conspicatus apud Indos, tantæque pulchritudinis amore captus sub gravi pœna edixit ne interficerentur. Ipse adeò populus Atheniensis mercede hanc avem spectasse dicitur. Nec mirum, si à Plutarcho adnotatum est, Pyrilambem illum sodalem Periclis iis feminis pavones dedisse, quarum consuetudine Pericles delectabatur, ut munus tunc quidem temporis & rarum & pretiosum. Quapropter hanc avem ob supradicta regiam verè dixeris; tum etiam ea re quòd Junoni pavo sacer est, cujus in æde apud Samos plures alebantur. Nam ibi primùm editi, indéque in alias regiones translati sunt. Hujus rei argumentum est, quòd Samii monetam pavone signant. Enimvero in tutela hujus numinis

Schol. Æschin. in Prometh. Plin. lib. 10. cap. 20.

Scholiast. Aristoph. in ὄρνιθ.

Ælian lib. 5. cap 21. Ælian. lib. cap. 18.

Ælian. lib. 13. cap. 18. Ælian. lib. 5. cap. 21.

Plutarch. Pericle.

Athen. lib. 14.

Fulgent. mythol. lib. 2. in Junone. Martian. cap. lib. 1.

est pavus. Tantæ item dignationis avis habita est, ut *ea palla, quam Jupiter induit, cùm Deos ad concilium vocat, dicatur esse intertexta è pennis pavonum*, tum oculata; credo, ut hinc quoque luculenter demonstretur præcipua hujus numinis vigilantia, prudentia, providentia. Quæ omnia fidem faciunt, nequaquam inutiliter aut absurdè hasce pennas addi galeis regum, ducum, principum, aliorum regulorum. Quippe majestatis regiæ, sublimitatis ducalis, excellentiæ principalis, aliusque eminentioris dignitatis splendor aspicientium oculos icit, non ut eos præstringat atque hebetet, sed ut salutari lumine recreet, ac veluti pavo, tantùm ut recreet, non etiam ut feriat, atque adeò in hoc ut ne feriat. Decora pavonum solùm recensere mihi consilium fuit, non illa quæ, nulla avis culpa, propter ipsam, gulæque causa in ipsa expetunt homines. Etsi hinc quoque non vulgariter commendatur hæc avis. Certè hanc ob causam celebratus est Μῆδος ταώς, Medus pavo, ut qui esset in deliciis. Cæterùm hîc mihi monendi sunt illi qui decora pavonum super insigniis usurpant, ne nimium sint pavones, hoc est, ne sibi nimis tribuant. Quidam enim, inter quos adnotatus est Paris, huic avi sola φιλαυτίᾳ student esse similes. Id solum hinc mutuentur quo virtus commendari potest & illustrari, cujusmodi illa sunt quæ supra de pavo memoravi. Quibus addo coronam quæ in insula beatorum datur victoribus athletis. Hæc enim in voluptariis illis ludis, qui tamen imitantur veros & generosos, tam in gymnicis certaminibus quàm in musicis plectitur ex alis pavonum. Cæterum alia quoque pennarum genera antiquitas addidit galeis, ut conjicere licet è munere, hoc est, galea, quam gentes Oceani miserunt Annibali. Silius Italicus.

Clem. Alex. pædag. lib. 2. cap. 1.

Philostr. in heroic. Lucian. ver. hist. lib. 2.

Sil. Ital. lib. 2.

Ecce autem clypeum sævo fulgore micantem
Oceani gentes ductori dona ferebant
Callaica telluris [opes] *opus galeamque coruscis*
Subnixam cristis, vibrant cui vertice coni
Albentes niveæ tremulo nutamine pennæ.

Sunt ergo aliarum avium pinnæ, ut infra dicam, additamenta galearum, super alia ornamenta. Id totum nihil aliud est, nisi imitamentum prisci moris regum Ægyptiorum. Hi enim quandoque ignem, quandoque arborem, quandoque redolentia supra caput unguenta gestabant. Quæ omnia inventa erant augendo regio decori, tum injiciendo aspicientibus stupori, fortè & superstitioni. Hujus ferè generis illa sunt apud Plutarchum, ubi is memorat, qua ratione Philopœmenes emendarit vitia, quæ erant in cultu militiaque Achæorum. Nam inter cætera ait, mulieres habuisse in manibus κράνη καὶ πτερὰ βαφαῖς κεκοσμημένα, galeas & pinnas tincturis ornatas,

Diodor. Sicul. lib. 2. antiq.

Plutarch. Philopœm.

qua-

quarum aſpectus, unà cum cætero armorum paratu, animum iis addebat qui ad pugnam ituri eſſent. Ad hoc exemplum hodie quidem vix ulla familia aut etiam gens eſt quæ non quidpiam ſibi peculiare vindicet, cui eſt affinitas aut ſimilitudo quædam cum illis quæ ſcuto, in quo ſunt inſignia, continentur. Illud, quicquid eſt, ut ſymbolum gentis proprium & manſurum collocant in hac præclara, ac multiplici ſuppellectile, quæ è ſuperiori parte galeam amplectitur. Ibi omnia aſpiciuntur concinna, muſica, luculenta, rata etiam & inuſitata, & ob hoc ipſum digna quæ advertantur. Hujuſmodi eſt ille in galea gigas apud Statium,

—— galeaque coruſca Stat. lib. 4
Prominet arce gigas. Theb.

CAPUT XIIII.

De iis galeis quas vocant apertas. De ea galea, quæ cùm ſit aperta, habet rectum intuitum. De galea aperta quæ dextras aut ſiniſtras partes aſpicit. Galea clauſa.

Galeas apertas vocant illas quæ habent aſpectum per quædam intervalla patentia, laminis extrorſum & arcuatim projectis. Id quod cui rei inventum dicam, niſi quia ductoris eſt conjicere oculos in omnes partes, ut quicquid facto opus eſt imperare poſſit. Equidem exiſtimo, hac ipſa de cauſa galeam majorum poteſtatum ita conſtitui ut ſit recta, hoc eſt, non vergens in hoc illudue latus, ſed recto intuitu, ac in omnia pariter libero proſpectu. Hujus galeæ rectà apertæ, quæ eadem eſt ſummi ducis propria, exemplum exſtat apud Satium, ubi duo Thebani fratres de regno contendentes infeſtis animis armiſque concurrunt. Nam utrinque galea uſque eò eſt aperta, ut ejus ſit rectus in hoſtem aſpectus. Et verò uterque fratrum ſe regem ferebat.

Hæc pugnæ facies. coëunt ſine more, ſine arte, Stat. lib.
Tantum animis iraque atque igneſcentia cernunt II. Theb.
Per galeas odia, & vultus rimantur acerbo
Lumine.

Itaque Cyrus cùm militaria omnia compararet, & ſi quæ in meliorem uſum verti oportebat, iis quoque intentus eſſet aurigas curruum militarium totos armavit, τοὺς ἡνιόχους ἐθωράκισε πάντα πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν, oculis exceptis, nimirum, ut liber illis eſſet in omnia proſpectus. Dici quoque poteſt hoc genus galeæ per plura & dilucidiora intervalla patere, ne dux in exercitu ignoretur, ſed vel hinc qui ſit, ubi ſit, ab omnibus ſciri poſſit. Neque enim latere poteſt aut debet is, cui uni, aut certè præter ipſum pauculis hoc genus galeæ geſtare licet. Xenoph. de inſtit. Cy. lib. 6.

licet. Id quoque pertinet ad continendos in officio milites, qui se oculis imperatoris subjectos esse sciunt. Et hæc quidem de galea summarum potestatum dici posse puto. At minori imperio, seu ducatu præditi galeam quidem ea ratione quam dixi, apertam gerunt, sed quæ dexteras aut sinistras partes aspicit. Id quod haud dubiè aliquod in exercitu munus, ducatumve signat, sed imparem priori illi, cui incumbit summa rerum, aut cura illi proxima, hoc est nobilis aliqua præfectura; cujusmodi illius est, qui impositus est alæ, sive turmæ equitum aut etiam legioni, quales erant legati, aut tribuni militum in exercitu Romano. Quippe talis dux, quòd galeatus dextrorsum aut sinistrorsum tuetur, hoc, videlicet, est symbolum ejus ducatus qui paret imperio majoris alicujus. Et verò in exercitu multi sunt qui ita ducunt, ut eâdem ipsi ducantur. Ita habent milites dicto audientes, si ipsi priùs potentioris imperio obsequuntur, nempe illius, cujus auspiciis simul ac ductu, aut saltem solo ductu res agitur, aut, quod proximum est, illius cui is hanc curam demandavit. Postremò galea aperta non solùm oculis, & respiratui, sed & voci meatus est, ut imperia ducis à militibus exaudiri possint. Tertium genus galeæ vulgus clausam vocat & obstructam. Hujusmodi apud Silium Italicum illa est, quæ *atrato munimine clauserat ora*. Hæc quoque vergit in hanc aut in illam partem, non sanè per ulla talia intervalla, qualia sunt in superioribus galeis, sed per minuta & crebra quædam foramina, quà militi datur aspectus. Quo effigiatu is docetur, se quidem beneficio principis esse receptum inter milites perpetuos, quæ est hodierna nobilitas, ut infra dicam, sed nondum inter ductores. Certè hodiernam nobilitatem nihil aliud esse dixeris, quàm nomen ac decus militiæ, quam, quòd transmittitur ad hæredes, perpetuam voco. Milites cùm dico, equites dico. Nempe hoc genus galeæ aut cassidis, de qua nunc ago, plerunque est tegmen equitis. Ductores voco eminentioris notæ equites, qui equitum turmis præfecti sunt. Itaque per hæc minuta foramina miles tantum videt, quantum obsequio præstando satis est. At inde vox ejus vix exauditur, quia tacitus quàm loquens est obsequentior, & imperia ducis exequens melior est quàm interpretans. Sæpiùs etiam vultum militis abscondi magis quàm retegi necesse est, ne ullus ibi deprehendatur pavor aut pallor, ut in illis qui apud Silium Italicum.

Sil. Ital. lib. 14.

—— *tenuata jacendo*
Et maciem galeis abscondunt ora.

Sil. Ital. lib. 14.

Atque adeo hoc insuper addit, —— *malusque*
Ne sit spes hosti velatur casside pallor.

Hinc fit, ut id genus galeæ quod arbitrio gestoris & claudi & aperiri potest, non tam militi conveniat quàm ductori. Quæ omnia ut à sum-

ſummis ducibus, militiæque peritiſſimis ingenioſè reperta conſtat, ita cujuſmodi ſint, incurioſè adverti, nec ingenioſè exquiri, infructuoſa planè indiligentia eſt. Antiquitas quidem iſtis & ſolerter rimandis & cognoſcendis mirè diligens, mirè, prope dixerim, anxia & ſcrupuloſa fuit. Cæterùm quod talia capitis tegmina militaria fecerit multorum generum; Quòd item cujuſque generis plures partes conſtituerit, eaſque propriis nominibus ſignaverit, docet locus Pollucis, ubi nominat περικεφαλαίαν, κυνῆν, κράνος eorumque Poll. lib. 1.
partes. tum γεῖσον & ἐπίκρανον, & λόφον, & λοφίαν, & τριλοφίαν. cap. 10.
De quibus omnibus nos aliquid dicemus in ſequentibus.

CAPUT XV.

De ea galea quæ duci convenit. Is qui ſibi aperuit viam ad nobilitatem hodie vix geſtat galeam apertam, (Qui mos viget in Germania) ſed illo prognatus. Id ſecus fit apud pleraſque gentes, vix ullo diſcrimine galeæ apertæ & clauſæ. De inſigniis togatæ nobilitatis paucula. Clypei olim eloquentiæ dati.

INter prima & advertenda præmia, illa quibus militaris virtus hodie donatur, illa ipſa quæ ita dantur ut manſura ſint apud omnem poſteritatem, maximè advertenda eſt galea conſummata, quæ duci convenit, & duci quidem equitum. Enimvero ad hunc ducatum vix quiſquam pervenit, niſi per multos, eoſque utiles & illuſtres militiæ labores; denique nonniſi decurſo eo ſpatio, cui conficiendo vix unius virtus aut ætas par eſſe poteſt. Minimùm, duorum illud opus eſt, qui pari ſtudio, parique felicitate illud iter pergant. Ergo naſcens, nováque nobilitas, fateor, amplectitur virum fortem, illum qui edendis virtutis facinoribus meruit referri inter ordines equitum ſtrenuiſſimorum. Atque hæc quidem quia nova eſt, jubetur eſſe contenta iis inſigniis quæ nuperam demonſtrent, hoc eſt, galea clauſa, quæ equitem indicat, ſed adhuc ſequentem, & obſequio probatum, nondum ducatu clarum. At qui ex hoc novo germine, è viro, inquam, generoſo editus eſt, quique patris veſtigiis inſiſtens eadem ſpatia fortitudinis decurrit, in hoc verò jam cenſetur confirmata nobilitas, hoc eſt, non vacillans & nutans, ſed jam tempore rata, fortibus experimentis corroborata, audentior facta, & animoſiùs aſſumens vetera inſigni veteris & indubiæ nobilitatis, illius è qua edecumantur duces, & quidem ſine ullo metu & periculo. Eſt enim apud homines concepta exiſtimatio, è tali germine nihil non optimum naſci poſſe. Itaque quiſquis editur parente ſtrenuo & generoſo, is non ut ab homine electus, ſed ut à natura factus eques ſuo quodam jure aperit galeam nulla nota ab

insigniis antiqnæ nobilitatis distinctam. Et verò quacunque patet Germania ii galeas clausas gestare dicuntur, qui rescripto principis imagines ac titulos nobilitatis primi inducunt in suam familiam. Alii civilem, sive urbanam nobilitatem hinc signari ajunt, sicuti eam quæ non pari gressu incedat cum illa quæ agris imperitat. Nempe hoc genus nobilium qui agros & lata camporum occupant, ajunt esse urbibus veluti procubitores, ut, quod fortè ingruat adversi, ad subita, ad ardua, ad pericula semper sint parati. Ac proinde istis fere unis urbium salutem deberi ajunt. Denique illos ipsos, quorum honores & claritas in urbibus eminet loco, dignitate, gradu istis concedere, quorum quodammodo ipsæ urbes sunt in tutela. Quæ quàm verè dicantur, ego in medio relinquo. Neque enim sum nescius, urbanæ & civilis, campestris & castrensis nobilitatis nullum esse apud multas gentes discrimen. Quin & illud adverti, pluribus in locis non minori loco esse galeas clausas quàm apertas, galeasque fortissimorum equitum super scutis hac specie repreſentari. Hujusmodi sunt illæ apud Statium,

Stat. lib. 4. Syl.

——— *galeis juvat oscula clausis*
Inserere, amplexuque truces deducere conos.

Etsi hoc loco scio posse dici, illud, *clausis*, non signare formam galeæ, sed instantem pugnam; cùm galeæ ita essent, ut ita dicam, oppessulatæ, ut capiti firmiter hærerent. Nam cùm pugnandum est, ita clauduntur galeæ, ut illis quas apertas, sive patentes, voco, liber nihilominus relinquatur aspectus, qui satis est præstandæ operæ sive militari, sive imperatoriæ. Redeo unde diverti, & ajo, in plerisque provinciis & familiis utrumque galeæ genus æquari, ut veteres parietes, in quibus dicta sunt nobilissimarum familiarum insignia, fidem faciunt. Nec ego meum judicium hîc interpono; sed quid fit in usu, nullo circuitu eloquor. Hæc si illa ipsa qua scribuntur, synceritate legentur, neminem offendent. Absit ut mihi parvum consilium sit, ulli nec genti, ac ne personæ quidem ulli quicquam detrahere quod pertineat ad dignitatem suam. De re nullis, quod sciam, mandata literis, ac speciosiùs picta, quàm probè intellecta ea lege scribo, ut nullum veritati, me autore, præjudicium fiat. Hoc tantùm firmare possum, quarundam urbium eam esse dignitatem, nempe ex opibus & potentia natam, ut, qui ibi agunt primores nihil quicquam concedant iis, quorum in agris excellit autoritas & potentia. Cæterùm fastidiosè quidam, ac renidentes aspiciunt insignia togatæ militiæ, aut etiam municipalis nobilitatis cumulata hisce galeis tanquam hæc militia, & nobilitas quæ inde est, sit infra dignitatem illius quæ brachiis ac ferro

rem

rem cernit. Denique ita agunt & loquuntur, ut si indigna res sit; eum qui non castra, non exercitum frequentat, non suam personam casibus & periculis objectat, tamen insigniri decore armorum, proprioque armatæ militiæ documento. Quid, inquiunt, galeæ cum pileo? quid ferro cum papyro? quid hastæ cum stylo? Ego qui ad alia propero, hos jubeo adire antiquitatem, priscam dico sapientiam, quæ eloquentiæ, ac proinde iis omnibus artibus per quas itur ad eloquentiam, tribuit insignia militiæ, nempe clypeos; Hi enim in eloquentium hominum honorem templorum parietibus affigebantur. Ergo & isti similiter interrogari possunt, Quid facundiæ cum clypeis? Quid sonoræ oratoris voci cum ferrea præduri militis lancea? Quid capiti, aut brachio clypeato cum professione sapientiæ? Cur illa ipsa quæ Pallas est, dicitur Minerva? Cur nunc pingitur hastata, nunc galeata? Cur Romani imperatores, superatis hostibus, optimè repub. gesta, scribas suos annulis aureis in concione donarunt? Cur antiquitas ante periculum sacrificabat Musis? Cur ipsis & Herculi una eademque ara statuta? Cur Plato gymnasticam & musicam in uno, eodemque homine, hoc est, custode civitatis conjungi vult? Annon ut per hæc fides fiat, in Repub. non minoris esse decernendi rationem, quàm decertandi fortitudinem? At proinde non castra esse potiora foro, non arma toga, non stylo gladium? Et hæc quidem de galeis dici posse puto.

Tacit. lib. 2. Annal.

Cic. act. 5. in Verr.

Plutarch. in Lacon. apopht.

CAPUT XVI.

Unde sumpta sint pinnæ quæ galeis adduntur, tam Romano quàm Græco more. Pinnarum effigiatu quid significetur. Totæ aves galeis additæ. Picus. Phœnix. Gallus. ἀλεκτρεὶς.

UNde manarit hoc institutum, & qua ratione consistat is mos galeæ circumponendi pinnas, sive alas avium; tum etiam cristas, nunc dicendum. Et quidem pinnarum instituto apud Romanos causam dedisse puto id quod memorat Valerius Maximus, cujus historiam in pauca contraxi, quorum summa hæc est: Brutii & Lucani odio incitatissimo Turinæ urbis exitium petebant. Hanc Romani totis viribus protegebant. Cùm res ancipiti eventu gereretur, non audentibus Romanis prælium ingredi, eximia magnitudine juvenis præsenti numine victoriam Romanorum adjuvit; eisque hostes capiendos tradidit; quorum viginti millia cæsa, quinque millia cum duce gentis capta. Postero die cùm Consul

illi præmia proponeret à quo castra oppressa erant, nec inveniretur qui id præmium peteret, cognitum pariter atque creditum est, Martem patrem tunc populo suo affuisse *Inter cætera*, addit Valerius Maximus, *hujusce rei manifesta indicia galea quoque duabus distincta pinnis, qua cœleste caput tectum fuerat, argumentum præbuit.* Id quod non Romano tantum, verum etiam vetustissimo aliarum gentium more fiebat. Et verò Lamachus ille Aristophanæus describitur gestans galeam pennatam

Val. Max. lib. 1. c. 8.

Δι. φέρε νῦν ἀπὸ τοῦ κράνους μοι τὸ πτερόν·
Δα. Τουτὶ πτίλον σοι.

Aristoph. Acha.

Aufer nunc à galea pennam mihi. Lam. Eccam tibi hanc pennam. Et infra in eadem comœdia,

Ἔνεγκε δεῦρο τὼ πτερὼ τὼ 'κ τοῦ κράνους.

Effer pennas è galea cristata mihi. Id quoque nostri, ut pleraque alia imitati sunt. Silius Italicus,

——— nec erectus similes imponere cristis
Cessarat pennas, aterque tegebat amictus.

Sil. Ital. lib. 7.

Ab galeis ferreis ad effigiatas hic quoque mos translatus. Ibique eminet excellenti significatu. Quippe hisce pinnis signatur lumen ingenii, quo illum præ cæteris emicare par est qui nobilitate nixus incedit. Memorat Solinus, saltum Hercynium aves gignere, *quarum pennæ per obscurum emicant, & interlucent, quamvis densa nox obtegat & denset tenebras. Unde homines*, inquit, *loci illius plerunque nocturnos excursus sic destinant, ut illis utantur ad præsidium itineris dirigendi. præjactisque per opaca callium rationem viæ moderentur indicio plumarum refulgentium.* Fortasse aliquid tale significavit ille ornatus capitis Ægyptii scribæ, ἔχοντος πτερὰ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, qui capite gestabat alas. Hisce quoque pinnis, sive alis docetur nobilitas, ut se super illa omnia, quæ vulgaria sunt evehat. Nihil neque cogitet, neque agitet, quod non idem conveniat illi excellenti conditioni quæ sibi statuta est. Se quisque humo excitet; celsum, erectumque constituat; magna curet, parva negligat. Quandoque non pennæ tantum, sed & integræ aves aspiciuntur galeis impositæ. nempe, οἱ ἀλκιμοι ὄρνιθες, pugnaces aves. Hujusmodi est picus, quem Strabo ait existimari avem Martis. Adest & phœnix *capite honorato*, inquit Solinus, *in conum comis extantibus*, hoc est, ut Plinius ait, *capite plumeo apice cohonestato; cristatis faucibus, circa colla fulgore aureo, postera parte purpureus, absque, cauda, in qua roseis pennis caeruleus interscribitur* [puto. interseritur] *nitor.* In quo loco pro *absque* lege *atque*. Nam caudam Phœnicis describit sive Lactantius, sive alius quisquis est, autor ejus poëmatis quo hæc avis elegantissimè pingitur.

Solin. c. 23.
Clemen. Alex. Stromat. lib. 6.
Aristid. de rhet. orat. 2.
Strabo l. 5.
Solin. c. 36.
Plin. lib. 10. cap. 1.

Cauda-

Caudaque porrigitur fulgo distincta metallo,
In cujus maculis purpura mista rubet.

Gallum quoque antiquitas fecit insidentem cassidi Minervæ. Hinc est quod ejus galeæ conus λόφ@ ἀλεκτρυφαλαίας, propriè dicitur ἀλεκτρύεις. Plutarchus quoque tradit, Artaxerxem regem præmium dedisse illi Cari, qui Cyrum vulneraverat, facultatem & jus gestandi galli aurei super lancea, ante ordines, cum is esset in exercitu. Additque Persas Caribus indere nomen gallis propter cristas quibus summitates galearum ornare soliti sunt. Ajuntque Martem gallo dedisse, ut pro galea cristam obtineat. Hodie quoque hujus avis effigies sæpe aspicitur conspicua comes coronæ. Id quod haud dubiè ad generositatem gestoris refertur. Nam gallus *imperitat suo generi, & regnum in quacunque est domo exercet. Idem in victoria canit nempe triumphum; seque ipse principem testatur superbo incessu ardua cervice, cristis celsus, ac veluti radiata corona insignis.* Quomodo radiatam coronam Lactantius tribuit Phœnici. *Pausan. lib. 6. Etymol. ἀλεκτρύεις. Plutarch. Artax. Lucian. somn. seu gall. Plin. lib. 10. cap. 21.*

Æquatur toto capiti radiata corona
Phœbei referens verticis alta decus. ...

Post Lactant. Firmian.

Et hæ quidem sunt clementium avium effigies, præ aliis animalibus, quæ galeis antiquitas addidit, & quidem ferocibus & immitibus.

CAPUT XVII.

Horribilium ferarum quandoque effigies, quandoque spolia, qualia hîc singillatim enumerantur, galeis addidit antiquitas.

Superioribus credo annumerari posse tauros. Nam & horum cornubus armantur galeæ. Quod ipsum non minùs quam illa quæ dixi, est symbolum ducatus. *Non præcedit armenta degener taurus*, inquit Seneca, *sed qui magnitudine ac toris cæteros omnes vicit.* Certè & taurus & leo regem signant. Sed taurus est melior, & significantior typus regis quàm leo. Causas enumerat Dio Chrysostomus. His, opinor, adductus Julianus tauro monetam signasse dicitur. Etsi non sum nescius, à scriptoribus historiæ ecclesiasticæ hanc afferri, quòd is superstitione illaqueatus frequenter tauros immolabat. Ut ut est, Eam rem Antiocheni solita procacitate exceperunt, orbemque terrarum ab eo everti dixerunt, sicuti à tauro feroci ac præcipiti. Quid, quod tam ipsi viri fortes ac strenui, quàm ipsis prognati vocantur tauri? *Amo*, inquit Synesius, *propter honestissimam vocem, sive famam patris juvenem taurum, bonas Romanorum spes.* Omitto & illud, quod tamen & verè *Sen. ep. 91. Dio. Chrysost. orat. 2. Niceph. lib. 10. cap. 27. Syn. ep. 31. Steph. ταῦρ@.*

&lo-

& loco dici poſſet, omnia magna antiquitatem vocaſſe tauros. Taurorum cornubus affinia ſunt urorum cornua, quæ quoque ſuper galeis utrinque proſtant. *Hæc in tantum modum protenduntur*, inquit Solinus, *ut dempta ob inſignem capacitatem inter regias menſas potuum gerula fiant.* Adhibeantur & galeis capita urſorum. Statius,

Solin. cap. 23.

Ille Lycaoniæ ritu caput aſperat urſæ.

Stat. lib. 4. Theb.

id eſt, caput ſuum horribile reddit effigie urſæ Lycaoniæ, caſſidi, ſcilicet, impoſitæ. Leonem quoque galeæ ſuperaddidit antiquitas. Legimus Adraſtum ab oraculo juſſum collocare filias ſuas, unam quidem apro, leoni alteram. Is Adraſtus cùm Tydæum & Polynicem pugnantes inveniſſet, hos pro certo habuit eſſe illas feras, nempe illum aprum, illumque leonem, qui oraculi voce eſſent editi. Habebant enim ille ſpolium Leonis, hic apri. Nimirum, προτομὴ τῆς θηρὸς, illud ſpolium feræ, quæ fuit anterior pars ferini capitis, in ſuprema galea geſtabatur veluti inſigne fortitudinis ad galeam, ſcilicet, horrificandam. *Perſarum rex inſidens equo*, [verba ſunt Ammiani Marcellini] *ante alios celſior ipſe præibat agminibus cunctis aureum capitis arietini figmentum interſtinctum lapillis pro diademate geſtans, multiplici vertice dignitatum, & gentium diverſarum comitatu ſublimis.* Non deſunt gentes, quibus ſunt θηριοκρανοθήρια, ac ſi dicas ferinæ galeæ. Id quod Strabo de Iberibus memorat, & contermina his gente Albanis, tum Amazonibus. Tradit Plutarchus, Pyrrhi galeam fuiſſe inſignem cornibus. Idem Plutarchus autor eſt, Cimbros ante illud prælium quod haud longè à Vercellis cum Mario commiſerunt, fuiſſe inſignitos talibus ferarum terriculamentis, quæ altiùs extulerant ſuper galeis, ut viderentur altiores & proceriores. Quin non ſoli milites aut duces, ſed & ipſa numina interdum voluerunt aſpici vultu ferino. Athenis ἐπὶ λύκῳ: in Lyco ipſa Juno habuit formam feræ. Saturnus effigiatur *nunc facie draconis, nunc rictu leonis, nunc criſtatus cum dentibus aprinis.* Quid, quòd effigiati ſerpentes quandoque caſſidi hæſerunt? Statius de duobus fratribus pugnantibus de regno Thebanorum,

ἐν παροιμ.

Amm. Marcell. lib. 19.

Strabo lib. 11.

Plutarch. Pyrr.

Plutarch. Mario.

Pollux lib. 8.

Martian. Cap. lib. 2.

Frena tenent ipſa; phalerasque & lucida comunt
Arma manu, mixtisque jubas ſerpentibus augent.

Stat. lib. 11. Theb.

Idem alibi tales jubas vocat terribiles.

—— procul arma furentis
Terribileſque jubas, & frontem caſſidis horrent.

Stat. lib. 10. Theb.

Hoc ad exemplum Silius Italicus galeam Metelli trucem vocat.

Dum criſtam galeæ trucis, exuviaſque precatur
De duce Metello ſuperos.

Sil. Ital. lib. 14.

Galeam Ulyſſis Homerus donat dentibus ſuis.

—— ἴκτιδε

—— ἔκτοσθε δὲ λευκοὶ ὀδόντες Iliad. κ.
ἀργιόδοντος ὑὸς θαμέες ἔχον ἔνθα καὶ ἔνθα
εὖ καὶ ἐπισταμένως.

exteriùs autem albi dentes albidentis suis crebri muniebant hinc atque illinc bene & scitè. Nempe, hoc est illud τὸ ἐκφόβητρον terriculamentum quod Silius Italicus tribuit quoque venatoribus, ubi loquitur de equis Sarmaticis & venatione.

—— hinc venit in arma Sil. Ital. lib. 3.
Haud ævi fragilis sonipes, crudoque vigore
Asper fræni pati, aut jussis parere magistri.
*Rindacus his ductor; telum*sparus; ore ferarum*
Et rictu horrificant galeas.

Euripides galeæ Achillis imponit sphinges, monstrum uncinatum, prædam unguibus inuncatam auferentes, & leænam ignivomam.

ἐπὶ δὲ χρυσοτύπῳ κράνει Euripid. Elect. actu 2.
σφίγγες ὄνυξιν ἀοίδιμον ἄγραν
φέρουσαι. περιπλεύρῳ
δὲ κύτει πύρπνοος ἔσπευ-
δε δρόμῳ λέαινα, χαλαῖς
πειρηναῖον θορῶσα πῶλον.

In deaurata verò galea sphinges unguibus famosam prædam portantes. cæterùm in latera ambiente spatio ignem efflans currebat curriculo leæna unguibus peirenæum invadens pullum. Cæterùm quinam sint Sphingis significatus & quomodo pingatur, veluti per nebulam discimus è Plutarchi eo mutilo & corrupto loco quo ei assimilat Amorem. Nam tribuit ei ἐπαγωγὸν τὸ ποίκιλμα τῶν πτερῶν blandam seu illecebrosam varietatem alarum. Si, inquit, ad radios solis [convertitur] nescio quid aurei, si ad nubes intuetur, nescio quid cyanei, ut quædam Iris est coruscante splendore. Bacchum Semele mater coronavit draconibus, cujusmodi Hecaten supra descripsi. Stob. ψογ. ἀφροδ. καὶ ἔρωτ. ξϛ.

στεφάνωσέν τε δρακόντων
στεφάνοις.

coronavitque draconum coronis. Et pergens describere horridum hunc ornatum, ait,

—— ἔνθεν ἄγραν
θηροτρόφοι Μαινάδες ἀμφιβάλλονται πλοκάμοις.

Inde prædam feras nutrientes Mænades circumplectuntur capillis. Cujus capiti insident dracones, ejusdem cassidi imponi possunt effigiati. Et hæ quoque vocantur diræ cassides, hoc est, aspectu diro. Silius Italicus,

Haud procul hasta viri terra defixa propinque,

Et

Et dira è summa pendebat cuspide cassis.

Virgilius in galea Turni collocat chimæram,

Virgil. 7. Æneid. *Cui triplici crinita juba galea alta chimæram*
Sustinet, Ætneos efflantem faucibus ignes.
Tum magis illa fremens, & tristibus effera flammis
Quàm magis effuso crudescit sanguine pugna.

Istis annumero tigrides, quæ bellatoris caput, & superiorem corporis partem horrificabant. Valerius Flaccus,

Val. Flacc. lib. 6. *Perque levem & multo maculatam murice tygrin*
Concita cuspis abit. subitos ex ore cruores
Saucia tygris hiat, vitamque effundit herilem.

Cæterum etsi ars opificis tales galeæ cristas repræsentat truces, & horribiles, tamen animata virtus militis eas facit horridiores ac terribiliores. Statius,

Stat. lib. 3. Theb. *—— comunt furor iraque cristas.*

nempe imitatione Virgilii qui cristas facit comantes.

Virg. lib. 3. Æneid. *Et conum insignis galeæ, cristasque comanteis*

sicuti alibi quoque galeam facit comantem.

Virgil. 1. Æneid. *—— deinde comantem*
Androgei galeam, clipeique insigne decorum
Induitur.

CAPUT XVIII.

Gorgo in galeis. Gorgones insignes serpentibus. Gorgona in pectore gestare, quid. Mos regum Ægyptiorum. Equi bellatores terriculamentis circumdati. Naves horrificatæ. Jubæ equorum additæ galeis, tum cauda equina. ἵππουρις quid.

PRæter ea quæ mihi sunt dicta, pleraque alia addebantur galeis, quò omnis illa species viri bellatoris esset terribilior. Quippe imitatione Palladis ferebant eminentem super galea Gorgona, atque adeò clypeo insculptam. Aristophanes,

Aristoph. Lysist. —— καὶ μὴν τό γε πρᾶγμα γελοῖον
ὅτ' ἂν ἀσπίδ' ἔχων καὶ γοργόνα τις, κᾆτ' ὠνεῖται κορακίνους.

Atqui hoc negotium [est] ridiculum, Cum quis habens scutum & gorgona, deinde emit coracinos. Apud eundem poëtam Pallas dicitur ἡ γοργολόφα, id est, ἐκ τῆς κεφαλῆς τῆς γοργοῦς τὴν περικεφαλαίαν ἔχουσα, è capite Gorgonis cassidem habens. Hanc Gorgonem Virgilius vocat sævum, hoc est vultu torvo & fero.

Aristoph. ἱππ.

Virgil. 2. Æneid. *Jam summas arces Tritonia respice Pallas*

Inse-

Insedit, nimbo effulgens & Gorgone sæva.

Ad palladis exemplum Lamachus ille Aristophanæus vocatur γοργολόφας, καὶ βλέπων ἀστραπάς, intuens fulgetra, sive intuitu fulguris, id est φοβερώτατος, maximè formidabilis. Nam hic quoque Lamachus in clypeo habuit insculptam Gorgonem; quomodo eam Poëtæ collocant in pectore Palladis, nempe crinito anguibus ore. Ut apud Virgilium ubi loquitur de Cyclopibus. *Aristoph. Acharn.* *Cic. Verr.*

Ægidaque horrificam, turbatæ Palladis arma
Certatim squamis serpentum, auroque polibant:
Connexosque angues, ipsamque in pectore divæ
Gorgona desecto vertentem lumina collo. *Virgil. 8. Æneid.*

Cæterum tam sævo, tamque vibrato aspectu Gorgo erat, ut ad ejus intuitum homines lapidescerent fierentque saxei. Et hoc fuit Græcis λιθίνως βλέπειν, saxeum in morem aspicere. Et cùm quispiam dicebatur Gorgonem in pectore gerere, censebatur esse horribile quoddam spectaculum; certè tale, ut mala avertere, hostes perterrefacere, dubiam victoriam alicui certam reddere posset. Et hoc illud est, quod ille ait apud Aristophanem de Lamacho, *Xenoph. in conv.* *Lucian. philop.*

—— ὃς τὴν γοργόνα
Πάλλει κραδαίνων τρεῖς κατασκίους λόφους. *Aristoph. Acharn.*

qui Gorgonem vibrat quatiens tres umbratos conos. ac si dicat, Lamachum esse tantæ fortitudinis bellatorem, ut possit solo aspectu quoscunque velit, prosternere. Virgilius caput Orniti armat spolio lupi.

—— caput ingens oris hiatus
Et malæ texere lupi cum dentibus albis. *Xenoph. in conv.*

Hoc non omiserim ipsas Gorgonas interdum insignes esse serpentibus, qui circumplectuntur earum cincinnos, linguasque exertant.

ἐν δ᾽ ἄρα Γοργόνες ἔσκον ἀναιδέες. ἀμφὶ δ᾽ ἄρα σφιν
σμερδαλέοι πεπότηντο περὶ πλείμοισι δράκοντες,
αἰνὸν λιχμώοντες. *Q. Calab. lib. 5.*

Inditæ etiam Gorgones efferæ; quibus hinc atque illinc tremendi circa cincinnos dracones excussi erant linguas horribili modo exsertantes. His affinia Diodorus Siculus tradit de regibus Ægyptiis, quibus morem fuisse ait, aut leonis, aut tauri, aut draconis anteriorem partem capite gestare, insignia videlicet principatus. Quem morem imitatus est Adrianus Imperator, cujus caput in numismate aspicitur insignitum capite rictuque leonis ferocissimi, cujus ipse, si Diis placet, fuit interfector, ut alibi dico. Nec verò ipsi homines tantùm, sed & equi bellatores hisce sive ornamentis, sive terriculamentis circumdabantur. Statius, *Diodor. Sic. lib. 2. rer. antiq.*

illum

Stat. lib. 9. Theb.

Illum acies inter medias jam cæde superbum
Nescius armorum, & primas tunc passus habenas
Venator raptabat equus; quem discolor ambit
Tigris, & auratis adverberat unguibus armos.
Colla sedent, nobis est castigata [l. non est incastigata] *jubarum*
Libertas, memorisque notæ sub pectore primo
Jactantur niveo lunata monilia dente.

nempe, imitatione Virgilii qui equum Æneæ texit spolio leonis.

Virgil. 8. Æneid.

Ducunt exortem Æneæ, quem fulva leonis
Pellis obit totum præfulgens unguibus aureis.

Nisi quis malit hoc ipsum tegmen tribuere Æneæ. Nam ad utrumque referri potest. Ipsa quoque navium insignia hac ratione horrificata fuisse constat. Plutarchi hæc sunt verba, Navigabat navigio leonem habente in prora insignem. At in puppi draconem, Et hæc quidem fuit horridior illa species quam acres bellatores assumebant in capite, in armis, in equis. Nimirum, *ut è tali, tamque multiformi*, ut Dictys Cretensis ait, *specie horrendam belli faciem prabente acritas & ferocia bellatoris præsumi posset.* His omnibus addo jubas equorum, quas equites in ipsa galea plerunque ostentabant Statius,

Plutarch. γυναικ. in Laconicis. — *Dictys Cret. lib. 4. de bel. Troj.*

Stat. lib. 4. Theb.

—— capiti tremit ærea cassis
Ter nivea scandente juba.

Idem alibi,

Stat. lib. 9. Theb.

—— Lycus excelso terrore comantem
Perstrinxit galeam. Convulsæ cuspide longè
Diffugere jubæ; patuitque in gloria cassis.

Quem morem esse antiquissimum ex eo datur intelligi, quod Homerus galeam Paridis auctat cauda equina.

Iliad. γ.

κρατὶ δ' ἐπ' ἰφθίμῳ κυνέην εὔτυκτον ἔθηκεν,
ἵππουριν. δεινὸν δὲ λόφος καθύπερθεν ἔνευεν.

Capite autem in forti galeam bene factam posuit cauda equina ornatam. graviter autem crista desuper nutabat. Jubas vocat Ovidius,

Ovid. l. 12. Metam.

—— Fulva jubis cassis.

Iliad. ζ. Sophocl. Antig.

Alibi Homerus facit conum galeæ hirsutum setis equinis immaniter à summa galea nutantem. Sophocles vocat galeas *ἱπποκόμοις*. Silius Italicus de Curione,

Sil. Ital. lib. 8.

Horridus & squamis, & equina Curio crista.

Alibi hic ipse poëta militibus dat cudonem, hoc est, pellem ferinam, qua caput tegunt.

Sil. Ital. lib. 8.

—— caput his cudone ferino
Stat cautum.

Valerius

Valerius Flaccus has vocat jubas terribiles.

—— nam pectore ferro, *Val. Flacc.*
Terribil sque innexa jubas ruit agmine nigro *Argon. l. 6.*
Latratuque cohors.

Homerus præcipuè galeam Achillis donat jubis equinis.

—— ἡ δ᾽ ἀστὴρ ὣς ἀπέλαμπεν *Iliad. τ.*
ἵππουρις τρυφάλεια· περισσείοντο δ᾽ ἔθειραι
χρύσεαι, ἃς Ἥφαιστος ἵει λόφον ἀμφὶ θαμειάς.

Hæc autem ut stella lucebat cristata galea. Circum autem movebantur jubæ aureæ, quas Vulcanus posuerat conum circum frequentes. Ergo in funere Achillis athletis sagittariis præmium proponitur ἱππόκομος τρυφάλεια galea equinis setis insignis. Cæterùm hæ *Q. Calab. lib. 4.* equorum multiplices ac densatæ jubæ dependentes è tribus, aut etiam quatuor conis galeæ aspiciuntur tripliciter aut quadrupliciter cristatæ. Id quod, & siquid aliud est quod sicuti sylvescens è galea multiplici & erratico lapsu dependeat, quales aspicimus corymbos, id, inquam, omne inventum fuit augendæ speciei magni & acris bellatoris; atque adeò illi terrori multiplicando, quem aspicienti injicit habitus & aspectus fortissimi & ferocissimi equitis emicantis in Martem, qualem Homerus describit Achillem præter pauculos alios. Hoc genus equitum sic armatorum, nempe equis insidentium, sæpeque caput motantium Græcis erat Τεσχαίνεις. At apud Homerum & alios ἵππουρις est genus galeæ ex equina cauda, seu crinibus conum habentis. *Etymol. Τεσχαί-νεις.*

CAPUT XIX.

Conus galeæ. Conus duplici, triplici, quadruplici crista insignis. Quid differat conus à crista. Crista cujus fuerit inventum. Summus quisque bellator cristatus. φαλὰ, φαλαρὰ, *phaleræ.* ἀμφίφαλος, τετραφάληρος, τετράφαλος, τρικόρυθος τετράπηλος κυνέη. *Coni galearum sublimes.*

SUprema & eminentissima pars galeæ, quæ Græcis est λόφος hoc est, ἐπανάστημα τῆς περικεφαλαίας, una dictione πῆληξ, nostris conus plerunque sustinet illa omnia galeæ additamenta quæ supra memoravi. Et quidem conus est illa curvatura quæ prominet in summitate galeæ, super quam cristæ sunt, hoc est omnis ille ornatus qui galeam reddit admirabilem, ut loquitur Etymologicum, τὸ περισσεῖον τῆς περικεφαλαίας ἀνάστημα χάριν κόσμου καὶ καταπλήξεως. Hæc, inquam, omnia ornabant bellatorem, eaque specie circumdabant, quæ spectantibus terrorem injicere poterat, potissimùm è frequenti talium motu. Virgilius de Turno, *Pollux l. 4. cap. 8. Etymol. ἄλοφος. Serv. in tert. Æn. Etymol. κορύφαι-τος.*

—— tremunt in vertice cristæ *Virgil. 9. Æneid.*
Sanguineæ.

Philostr. in imag. *Stob. περὶ πολέμου.*

Tyrtæus in illis versibus quibus hortatur juvenes ad fortiter pugnandum ait, κινείτω δὲ λόφον δεινὸν ὑπὲρ κεφαλῆς, moveat autem [unusquisque vestrûm] conum sævum super capite. Hujusmodi est illud de Emypylo, & Neoptolemo dictum, qui incedebant συνεπινεύοντες τοῖς τῶν λόφων κινήσεσι, simul nutantes supremæ galeæ motibus. Hæ

Lucian. de gymnas.

sunt illæ galeæ, de quibus Soloni Anacharsis loquitur apud Lucianum, οὕτως ὑμᾶς ἡ εἰρήνη διατίθησι βαθεῖα οὖσα, ὡς μὴ ἂν ῥᾳδίως ἀνασχέσθαι λόφον ἕνα κράνους πολεμίου ἰδόντας, Ita alta pax vos affecit, ut non facilè cristam unius hostilis galeæ conspectam sustineatis. Et hic hic quidem conus interdum duplici, quandoque triplici & quadruplici crista insignis est. Hinc illa apud poëtas aliosque epitheta galeæ data, ἀμφίφαλος, & τρικόρυθος κυνέη. tum τετραφάληρος, τετράφαλος, τετράπηλος, denique ipsa φαλά, & φάλαρα. De quibus priusquam singillatim dico, identidem moneo, aliud esse conum, aliud cristam. Hæc enim additur cono, & supra eum collocatur, sive exit ex ipso, ut

Sil. Ital. lib. 16.

apud Silium Italicum, —— *crista nitenti*

Insurgens cono, spolia exuviæque Libyssæ.

Ergo crista non quidem est necessaria ambiendo, muniendove capiti, sed altiùs assurgit, ac præ se fert nescio quod insigne generositatis & fortitudinis, quod omni illa specie continetur; sed insigne tantùm. Hinc Eteocles ait apud Æschylum,

Æschyl. ἑπτ. ἐπὶ Θήβ.

λόφοι δὲ κώδων τ' οὐ δάκνουσ' ἄνευ δορός.

coni ac tintinnabulum non mordent sine lancea. Ac si dicat sine virtute bellatoris talia nihil esse nisi vana terriculamenta. Talium gestores vocabantur κωδωνοφαλαρόπωλοι. Ergo λόφος non solùm est su-

Etymol. λόφος.

perior pars galeæ curvata, verùm etiam ipse φαλὸς cristæ, quæ super cono splendent, & inde exeunt in superiora. Et verò φαλὸν vocabant τὸ λαμπρὸν, clarum & splendidum. Etymologicum ita distinguit φαλοὺς ἀπὸ τῶν λόφων, ut φαλοὶ sint τὰ ἐπὶ τῶν περικεφαλαιῶν μικρὰ ἀσπιδίσκια, circa galeas parva quædam scutula. λόφοι δὲ αἱ τριχώσεις,

Etymol. ἄφαλον. *Apollon. Rhod. l. 2.*

illa, scilicet, sive capillamenta, sive jubæ quæ nutant super galea. Ut apud Apollonium Rhodium. Nam ubi galeæ mentionem fecit, addit, ἐπὶ δὲ λόφοι ἐσσείοντο φοινίκεοι, desuper autem capillamenta, sive jubæ movebantur. Ne multa; Hæc omnis species hac unica voce continebantur, φαλά, qui est κόσμος τῆς περικεφαλαίας διὰ τὸ λαμπρότατον, ornatus galeæ propter eximium [qui ibi est] splendorem. At in specie, φαλὸς κόρυθος crista galeæ est τὸ προμετωπίδιον ἀνάστημα τῆς περικεφαλαίας, frontale quod insurgit è galea. At φάλαρα vocabant τοὺς προμετωπιδίους ἀσπιδίσκους, circa frontem scutula. Hinc phaleræ

Herodot. lib. 1.

vulgata apud nostros dictio. Hæc quoque omnia non absurdè comprehendi possunt unica dictione cristæ; quam Herodotus à Caribus manasse tradit. Nam Carum tria inventa fuisse dicit, cristas in galeis,

galeis, signa in clypeis, ansas quibus clypei prensantur: Quæ Straboni *Strabo lib. 14.* sunt ὄχανα, ubi loquitur de Caribus, eademque de his tradit quæ Herodotus. Non ergo mirum si poëtæ eximium quemque bellatorem crista donant, hoc est, cristatum faciunt, ut Lucretius,

—— permista cæde calentes *Lucret. lib. 5.*
Turbabant sævi nullo discrimine turmas,
Terrificas capitum quatientes undique cristas.

Quidam apud Livium ait, *non cristas vulnera facere.* Virgilius *Liv. lib. 10.* Achillem donat tali crista, *Virgil. 1. Æneid.*

—— instaret curru cristatus Achilles.

Hic ipse poëta Romulo tribuit duplicem cristam.

Viden' ut geminæ stent vertice cristæ? *Virgil. 6. Æneid.*

Galea quam Vulcanus præter cætera arma Æneæ fabricatus est, fingitur cristata.

Miraturque interque manus & brachia versat, *Virgil. 8. Æneid.*
Terribilem cristis galeam, flammasque vomentem.

Alibi hic ipse Turnum facit cristatum,

—— maculis quem Thracibus albis *9. Æneid.*
Portat equus, cristaque tegit galea aurea rubra.

Et infra de juventute Rutula,

—— ast illos centeni quemque secuti, *9. Æneid.*
Purpurei cristis juvenes.

Et alibi de Pandaro & Bitia,

Armati ferro, & cristis capita alta corusci.

Alibi Mezentio tribuit cristam equinam.

Ære caput fulgens, cristaque hirsutus equina. *10. Æneid.*

Eædem cristæ hostibus detractæ statuebantur inter insignia spolia. Virgilius de regia Latini,

Multaque præterea sacris in postibus arma
Captivi pendent currus, curvæque secures,
Et cristæ capitum.

Alibi Euryales Messapi galeam cristatam aufert.

Tum galeam Messapi habilem, cristisque decoram *9. Æneid.*
Induit.

Alibi Ascanius Nisum alloquens pollicetur se ei daturũ cristas Turni,

—— ipsum illum clypeum, cristasque rubenteis
Excipiam sorti, jam nunc tua præmia Nise.

Alibi Virgilius cristas Mezentii collocat inter trophæa.

—— aptat rorantes sanguine cristas. *11. Æneid.*

Ex his, aliisque locis discimus, universum illum galeæ ornatum quandoque fuisse dictum ἀμφίφαλον κυνέην, hoc est, utrinque cristatam, sive duplici crista conspicuam galeam.

Q. Calab. lib. 3. ——ἐν δ' ἄρα θλάσσεν
Ἀμφίφαλον κυνέην ὀλοὸς λίθος.

Et fregit galeam utrinque, sive dupliciter cristatam fatalis lapis. Interdum hic ipse ornatus constitit τριλοφία triplici vertice cristata, sive insignita galea. Plutarchus ubi memorat Aratum supervenisse illis, qui Pellinensium uxores & virgines trahebant ad stuprum impositam fuisse ait unicuique feminæ galeam, ut cujus quæque esset, sciri posset. Additque, filiæ Epigetis illustris cujusdam viri impositum ab illo fuisse cui nomen ἐπιλιστάρχης, qui eam sibi seposuerat, non quidem simpliciter κράνος galeam, sed τριφαλίαν, quod erat militare capitis gestamen & ducis, & eximii cujusque bellatoris. Aristophanes quoque nominat tres λόφους in hoc versu,

Aristoph. Acharn. τὸ λοφεῖον ἐξένεγκε τῶν τριῶν λόφων.

thecam [cristæ] effer trium cristarum. Erat, videlicet, Lamachi galea τρεῖς λόφους ἔχουσα tres cristas habens, sive tripliciter cristata è pennis circumpositis imitatione Geryonis, cui quòd erant tria capita, Herculi fuit δυσκαταγώνιστος, difficilis expugnatu. Meritò

Apollon. Rhod. l. 2. ergo Apollonius Rhodius τρυφαλείας galeas tripliciter cristatas vocat ἀερσιλόφους, habentes conos sublimes. Et Q. Calaber ὑψιλόφον

Q. Calab. lib. 2. τρυφαλείην, hoc est, ut Statius vertit, *arduam coni gloriam*. So-

Stat. lib. 8. Theb. phocles generali epitheto talem galeam donat. Eam enim vocat εὔλοφον κυνῆν, bene cristatam galeam. Tali galea donatur Penthesilea, cum esset exitura ad pugnam contra Achillem,

Q. Calab. lib. 1. ——ἀμφὶ δὲ κρατὶ
θῆκε κόρυν κομόωσαν ἐθείρησι χρυσέοισιν.

circa caput posuit galeam ornatam coma aurea. Æschylus apud Aristophanem meminit hujus triplicis galeæ,

Aristoph. βατς. πνέοντας δόρυ καὶ λόγχας, καὶ λευκολόφους τρυφαλείας.

spirantes hastam & lanceas, & albatas, sive conspicuas triplici crista galeas. Quæ verba Lucianus mutuatus est in Philopatri, si modò ipsius est. Hoc ferme exemplo Euripides galeam Ajacis facit

Euripid. Ores. actu 5. τρικόρυθον. Quandoque hæc crista quadruplicatur, diciturque τετραφάληρος.

Iliad. λ. κρατὶ δ' ἐπ' ἀμφίφαλον κυνέην θέτο τετραφάληρον,
ἵππουριν.

capiti autem imposuit galeam quadruplici crista è setis equinis. Id quod alibi enunciat his verbis, φαλὸν κόρυθος ἱπποδασείης, conum galeæ crinitæ, hoc est crinibus densatis. Apollonius Rhodius loquens de Ære talem ei galeam imponit.

Apollon. Rhod. l. 3. χρυσείην δ' ἐπὶ κρατὶ κόρυν θέτο τετραφάληρον.

Auream verò super capite galeam posuit quadrupliciter cristatam.

Iliad. μ. Vocatur & ab Homero τετράφαλος κυνέη, & Homeri imitatione ab Apollo-

Apollonio Rhodio, hoc est, πίσυρας φάλος ἔχουσα. Aristophanes galeam Lamachi vocat πτερόπτιλον, quadripennem.

Βούλει μάχεσθαι γηρυόνη τετραπτίλῳ;

Vis pugnare cum Geryone [gestante galeam] quadruplici crista? *Apoll. Rhod. l. 2.*

CAPUT XX.

κυνῆ. Galea Orci. Horror qui est in galea Palladis, qualis.

ET hæc quidem galearum sive ornamenta, sive terriculamenta sic se habebant in conis, in cristis, in crinibus & jubis. Multumque differebant ab eo genere galeæ, quæ Homero est καταῖτυξ, sine cono & crista, ἄφαλος, καὶ ἄλοφος. Hac enim ratione latebat, neque conspici poterat. Hoc genus galeæ quidem ab rege, & à ductore exercitus tunc sumi crediderim cùm non vult agnosci, saltem non dignosci à monipulari & gregario milite. Sæpe enim adest occasio cùm regem abscondi, latere, ignorari expetit, propemodum quomodo Minervam Homerus ait imposuisse capiti suo galeam Orci, ne videretur à Marte. *Etymol. καταῖτυξ.*

Δῦν' ἄϊδος κυνέην, μή μιν ἴδοι ὄβριμος Ἄρης. *Iliad. ε.*

Induit Orci galeam, ne ipsam videret potens Mars. Ubi Eustathius proverbialiter dici ait, cùm quis dolo quidpiam tentat, ἄϊδος κυνέην φορεῖν, hoc est, δολίως τι πράττειν, dolosè & fraudulenter aliquid agere. Id quod verum esse, palam fit è loco Platonis, ubi is ait, justè vivendum esse, sive quis habeat annulum Gygæ, sive non; aut etiam τὴν Ἄϊδος κυνῆν, galeam Orci. Cæterùm hæc Orci galea nihil aliud est quàm densissima nebula, qua se Dii condunt, ne se invicem intueantur, ἀοράσια, καὶ περιφραστικῶς ἡ ἄϊδος περικεφάλαια. Eleganter & suo more Aristides ait Philippum regem ὥσπερ νεφέλῃ κεκαλυμμένον sicuti nebula absconditum ubique tamen præsentem esse & manifestum; ac miris modis Græciam agitare. Quod autem dixit νεφέλῃ κεκαλυμμένον, statim interpretatur, & his verbis enunciat, τὴν ποιητῶν κυνῆν περικείμενον. poëtarum galeam circundatum. Dicitur quoque aliquis gestare τὴν ἄϊδος κυνῆν, id est, κουρὰν sive κουρείαν, gerere comam intonsam & squallentem, indicem luctus. Hanc Aristophanes vocat σκοτοδασυπυκνότριχα τὴν ἄϊδος κυνῆν, nigram, rigidam, hirtam Orci comam. Legitur etiam κυνᾶς unica dictione, in quibusdam verbis Sapphus recitatis à Stobæo. Cùm ergo Homerus dicit, Minervam imposuisse capiti suo galeam Orci, idem est ac si dicat, non suam gerere, non illam consuetam & quotidianam, quæ sæpe est aurea, *Eustath. in ε. Iliad. Plato lib. 10. de Rep. Etymol. ἄϊδος κυνέη. Aristid. Ἀθην. ἐπιστ. συμμαχ. Aristoph. Acha. Stob. lib. 2. Aristoph. Lysist.*

unde ipsam vocarunt χρυσολόφαν, etsi hæc quoque horret, quodam tamen horrore decoro. Statius,

Stat. lib. 2. Theb.

Bellipotens, cui torva genis horrore decoro
Cassis, & asperso crudescit sanguine Gorgon.

Hic est ille horror cujus seu vi, seu respectu ipse Cupido quamlibet domitor omnium numinum ab una Pallade manum abstinet. Ipse alloquens Venerem hoc fatetur, cùm, inquit, arcu tenso eo ad eam, ipsa mota crista terret me, gradum refero. Ipsæ sagittæ defluunt è manibus. Ea re Venus, cùm Paris jam jam judicaturus esset de pulchritudine Dearum, censet æquum esse, Palladem ponere galeam, & nudum caput ostendere. Id quod ideo ipsa fieri postulat, ne solo concussu galeæ judici terror injiciatur. Istis haudquaquam sunt dissimilia hæc Martiani Capellæ describentis hanc ipsam galeam Palladis.

Lucian. in dial. Deor.

Lucian. in jud. Dear.

Martian. Cap. lib. 6.

Hinc nam tergemina rutilant de vertice cristæ,
Quòd dux sanguineo, præsulque corusca duello;
Vel tibi quòd fulget, rapiturque triangulus ignis.
Hinc tibi dant clypeum, sapientia quòd regat orbem;
Vel rationis opem quòd spumea prælia poscant.

Itaque si quando Pallas induit galeam Orci, extraordinariam induit & nova de causa, ea quam supra dixi. De hac Orci galea videndus est Scholiastes Apollonii Rhodii lib. 4. super hoc versu.

Apollon. Rhod. l. 4.

Γοργόνος νεότμητον κεφαλὴν βασιλῆϊ κομίζων.

Gorgonis paulo ante desectum caput regi portans. Perseus hac galea tectus non fuit visus auferre caput Gorgonis. Id quod fuisse pictum in æde Jovis Cassii tradit Achilles Tatius. πῖλος δ' αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλύπτει· ὁ πῖλος δ' ὑπηνίττετο τὴν Ἄϊδος κυνέην. Pileus verò ejus caput abscondit. Et pileus significabat Orci galeam. Ergo is qui gestabat hanc galeam quæcunque ipsi collibuisset, videbat. Ipse à nemine aspici poterat.

Achill. Tat. lib. 3.

CAPUT XXI.

Galeæ splendentes, flammeæ, scintillantes λόφοι hyacinthini & albi. στεφάνη, id est, galea. Galeæ sortes injiciebantur. Usus galeæ in pace. γλαῦροι. Galeæ radiatæ, aureæ, & gemmeæ. Galeæ additur olea & laurus. Mites galeæ. Æquales galeæ conjunctæ. Galeæ hodie adduntur τὰ στέφη, sive strophia.

EX iis quæ supra citavi veterum & ex iis quæ mox memorabo locis videmus quoque galeas honestari luce & splendore & flammis. Silius Italicus,

— *sum-*

—— summaque in casside largus *Sil. Ital.*
Undantes volvit flammas ad sydera vertex. *lib. 9.*

Idem alibi.

—— propiorque à fronte corusca *Sil. Ital.*
Lux galeæ sævas paulum tardaverat iras. *lib. 5.*

Sic Apollonius Rhodius,

Ἀμφὶ δὲ χαλκείας κόρυθας κεφαλῇσιν ἔθεντο *Apollon.*
Δεινὸν λαμπομένας. *Rhod. l. 2.*

At verò æreas galeas capitibus circumposuerunt valde splendentes. Alibi hic ipse Apollonius Rhodius galeam τετραφάληρον, dicit esse *Apollon.* λαμπομένην οἷόν τε περιτρόχεον ἔπλετο φέγγος ἠελίου, ὅτε πρῶτον ἀνέρχεται *Rhod. l. 3.* ὠκεανοῖο, eadem ratione resplendentem qua orbiculare lumen solis, cùm primùm emergit ex Oceano. Audentiùs Statius his verbis,

Fulmine cristatum galeæ jubar. *Stat. lib. 3.*

Apud Silium Italicum galea dicitur scintillare, ubi Fabius Maximus *Theb.* versatur in media mole pugnæ. *—— alta* *Sil. Ital.*

Scintillant cristæ. *lib. 7.*

Idem alibi facit galeam horrescentem flammis.

Aut quæ flagrarent galea exhorrescere flammas. *Sil. Ital.*

Et hæ flammæ non solùm constabant è splendore quem ferrea & *lib. 10.* ærea cassis ejectabat, verùm etiam è diversitate eorum colorum qui ibi adhibebantur, atque ut præclari & scintillantes advertebantur. Xenophon ubi memorat dona quæ Panthea viro in prælium exituro *Xenoph. de* obtulit, Profert, inquit, ipsi Panthea galeam auream, & brachialia, & *inst. Cyr. lib. 6.* armillas latas circa juncturas manuum, & purpuream ad pedes usque demissam tunicam inferius segmentatam, καὶ λόφον ὑακινθινοβαφῆ, & conum [galeæ] colore hyacinthino. Alibi hic ipse scriptor iis *Xenoph. de* qui cum Cyro militabant dat λόφους λευκούς, conos albos. E quibus *inst. Cyr. lib. 7.* omnibus confit is terrori mixtus galeæ ornatus. Reliqua omnia quæ galeæ adhibentur, non terroris, sed ornamenti gratia ibi addi constat. Denique omnes militares notæ quæ galeam seu cassidem circumplectuntur, nihil neque signant neque sonant, nisi ejus & laudes & usum excellentem, qui quàm in bello est necessarius, tantum in pace decoris & ornamenti adfert militibus, ducibus, regibus. Hinc est, quod galeam Homerus vocat στεφάνην, eôdem prope cum corona, aut certè affini significatu.

—— Ἕκτωρ δ' Ἠϊονῆα βάλ' ἔγχεϊ ὀξυόεντι *Iliad. η.*
Αὐχέν' ὑπὸ στεφάνης εὐχάλκου.

Hector autem Eioneium interficit hasta acuta per cervicem sub galea boni æris. Et alibi,

Αὐτὰρ, ἐπὶ στεφάνην κεφαλῆφιν ἀείρας *Iliad. κ.*
Θήκατο χαλκείην.

Sed galeam in capite elevans posuit æream. Certè galea est ejus & ominis & dignitatis, ut in exercitu sortes injiciantur galeæ regis.

Iliad. η.

—— οἱ δὲ κλῆρον ἐσημήναντο ἕκαστος.
ἐν δ' ἔβαλον κυνέῃ Ἀγαμέμνονος Ἀτρεΐδαο.

Hi autem sortem signaverunt singuli. Et injecerunt galeæ Agamemnonis Atridæ. Itaque ut in bello galeas muniendo & armando, sic in pace honestando & condecorando capiti jam per se illustri inventas constat. Hinc illæ galeæ conspectiores & ornatiores, quæ insigniis imponuntur eminentium virorum. Scilicet, ad exemplum illarum quæ Deorum, Dearumve capitibus insident, quos vocabant γλαῦνες, τὰ λαμπρύσματα τῶν κεφαλῶν splendores, sive coruscationes capitum. Certè Callimacho Pallas est χρυσοπήληξ, aurea, sive aurata galea. Alii radiant galeas gemmis & auro. Ovidius,

Etymol. γλαῦνες. Callimach. hym. εἰς λουτ. τῆς Παλλ. Ovid. lib. 3. de Pont.

Scuta, sed & galea gemmis radienter & auro,
Stentque super vinctos trunca trophæa viros.

Eadem prope Statius,

Stat. lib. 9. Theb.

Interdum cristas hilaris lactare comantes,
Et pictum gemmis galeæ jubar.

Nam quamvis ferro domitetur aurum, tamen propria dos auri est ut ferro sit ornamentum, & auro gemmæ. Et hæc, scilicet, conjuncta sæculi felicitatem signant. Ergo & prisco more galeæ non solùm auro, sed & gemmis, ut dixi, radiantes aspiciuntur. Prudentius,

Prudent. Psych.

Si fratris galeam fulvis radiare ceraunis
Germanus vidit commilito, non timet ensem
Exserere, atque caput socio mucrone ferire
De consanguineo rapturus vertice gemmas.

Nec solùm auro & gemmis honestabantur galeæ tempore pacis, sed & olea, quòd dixi esse verissimum symbolum pacis. Hac ratione Romam galeatam describit Prudentius, ubi eam facit loquentem ut supra dixi.

Prudent. lib. 2. contra Symm.

Cùm galeam sub fronde oleæ, cristasque rubentes
Concutio, viridi velans fera cingula serto,
Atque armata Deum sine crimine cædis adoro.

Galeæ quoque insignibantur lauro. Statius,

Stat. lib. 7. Theb.

Omnibus immixtas cono super aspice lauros.

monstrandæ, videlicet, victrici illius virtuti à quo gestatur. Valerius Flaccus,

Val. Flacc. lib. 1. Arg.

—— vittataque frontem
Cassis, & in summo laurus Peneia cono.

Et

Et hæ quidem præ illis terribilibus dicuntur mites galeæ, cujusmodi Trygæus ille Aristophanæus agnoscit esse galeam Palladis. Nam pace parta hortatur omnes ut huic Deæ supplices adsint, quòd amovit cristas galearum, & gorgonas, hoc est, metus, horrores, tremores.

Νῦν μὲν οὖν ὦνδρες προσευξώμεσθα πρῶτον τῇ Θεῷ, Aristoph. εἰρήν.
Ἥ περ ἡμῶν τοὺς λόφους ἀφεῖλε καὶ τὰς γοργόνας.

Nunc quidem ô viri adprecemur primùm Deam quæ nobis dempsit cristas & gorgonas. Id ipsum imitatus est & expressit Claudianus in his præclarissimis versibus, ubi loquitur de Pallade mitescente, atque adeò favente raptui Proserpinæ.

——quin ipsa tubarum Claud. lib. 2. de rap. Proserp.
Armorumque potens dextram qua fortia turbat
Agmina, qua stabiles portas & mœnia vellit,
Jam levibus laxat studiis; hastamque reponit;
Insolitisque docet galeam mitescere sertis.
Ferratus lascivit apex; horrorque recessit
Martius; & cristæ pacato fulgore vernant.

Illud advertendum, omen concordiæ capi è galeis duorum militum, si ipsi tanta æqualitate incedunt, ut neuter apicum supereemineat alterum. Concordem hanc germanitatem adnotavit Statius, & ego ex ipso,

Sic certè paria arma viris; sic exit in auras Stat. lib. 7. Theb.
Cassidis æquus apex utinam hæc concordia nostris.

Hoc exemplo hodie in conjunctis nobilium familiarum insigniis, aspiciuntur singulis superpositæ cassides, ut hinc demonstretur gentium concordia affinitatis vinculo constricta. Cæterùm tales galeas, nempe pacis indices hodie gestant ipsi reges, iique qui aut regibus dignitate sunt proximi, aut loco regum obeunt regia munia. Promiscua hodierna nobilitas conum galeæ cumulat iis quæ Græcis sunt τὰ σίφη, sive σρόφια. Est enim materia tortilis & plicatilis corollam, aut etiam coronam repræsentans. Id quod pertinet ad demonstrandum, atque adeò ad augendum decus illius, cujus galeam insignit. Ut quisquis nobilitatis prærogativa honestatus incedit, intelligat sibi ut cuidam regulo deberi coronam, si iis præsidiis nititur quibus cumulandis inventa est corona. Hæc item corolla sive corona inibi signat omnia læta, & fausta. Ex iis quæ hac de re tradidi, puto manasse morem effigiandi hodiernas, de quibus egi, galeas; omnemque illam sive horridiorem, sive mitiorem earum rerum faciem quæ eas circumfundunt. Hæc item illa sunt quæ de coronis sublimium potestatum habeo quæ dicam. Hic sit huic curæ modus. Nam hoc spatio decurso, singulas defi-

 nitionis

nitionis partes, qua in ipso aditu usus sum, quæque mihi ad omnia ductrix fuit, me hisce decem libris executum puto. Istis quilibet addere potest sua. Est enim res infinitior; nec priùs absolvetur quam desit scriptori quod legat, ordinet, colliget. Quicquid ultra est, ea semper erit artifici coronarum uberrima materia. Mihi abundè est, rei totius imaginem conformasse. Nam politæ & consummatæ gloriam nec spero nec affecto. Tantùm poterit is qui in hæc divertet, si non me ipse sciens fallo, mihi ea re gratias habere, quòd multis, quæ ætas obscuraverat aut etiam obliteraverat, novitatem dedi, utilia prompsi, suppressis inanibus. Quæ quisque aut non probè intellecta, aut manca & imperfecta sollerter deprehenderit, ea mihi clementer condonet. Hinc ipse acriùs accendatur ad illa investiganda quæ mihi in tot labyrinthæis flexibus sese subduxerunt.

FINIS.

RERUM

RERUM QUÆ HOC OPERE CONTINENTUR, SUMMÆ ACCURATE SCRIPTÆ.

A.

Ἀλυ-

Argen-

Dodoneæ

E

plura

G.

H.

Heroum

I.

primus

has

Pisces

Q.

S.

στεφο-

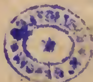
T.

V.

F I N I S.

Errata

Errata ſic emenda.

Pag. 19. lin. 8. l. docet Hieronymus.
Pag. 20. lin. 9. l. verborum.
Pag. 22. lin. 18. l. coronæ & corollæ forma.
Pag. 27. lin. 6. l. Naxon.
Pag. 31. lin. 14. l. corona, στεφάνη.
Pag. 34. lin. 33. l. hanc faſciam ajunt factam.
Pag. 44. lin. 33. pro exercitati l. exerciti.
Pag. 46. lin. 29. l. coronam loratam.
Pag. 62. lin. 24. l. daptica.
Pag. 151. lin. 28. potantem.
Pag. 368. lin. 3. impetrandum.
Pag. 574. lin. penult. Anteambulones.

LUGDUNI BATAVORUM,
Excudebat ABRAHAMUS VERHOEF,
Typographus. Anno MDCLXXI.

